ΛΕΞΙΚΟ

ΤΗΣ

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ 1100-1669

(«ΛΕΞΙΚΟ ΚΡΙΑΡΑ»)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΛΕΞΙΚΟ
ΤΗΣ
ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ 1100-1669

(«ΛΕΞΙΚΟ ΚΡΙΑΡΑ»)

γλῶσσαν νωμᾶν

ΤΟΜΟΣ Κ΄

σιρόκος – σταματώ

Συνταγμένος από τους

ΑΝΤ. ΒΕ — ΕΛ. ΖΕΡΒΟΥ
Μ. ΚΕΣΟΓΛΟΥ — Π. ΜΑΥΡΙΔΟΥ
Π. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΙΔΟΥ — Δ. ΜΠΑΓΚΑΒΟ
ΑΙΚ. ΜΥΤΟΥΛΑ — Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΧΑΡ. ΠΑΣΣΑΛΗ — ΕΙΡ. ΧΙΟΝΙΔΟΥ

&

Π. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Υπό τη διεύθυνση του

Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2016

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
Καραμαούνα 1 - Πλατεία Σκρα, 551 32 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη
τηλ.: 2313-331500, fax: 2313-331502
e-mail: centre@komvos.edu.gr
http://www.komvos.edu.gr
http://www.greek-language.gr

Επιστημονικός Υπεύθυνος του Έργου
«Λεξικό της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους
Γραμματείας 1100-1669 του Εμμανουήλ Κριαρά»:
Καθηγητής **Ι.Ν. Καζάζης**

Ηλεκτρονική πρόσβαση:
www.greek-language.gr

ISBN 978-960-7779-76-2

Τυπώθηκε από την Πελαγία Ζήτη & Σία στη Θεσσαλονίκη

Στον ευπατρίδη
Γιώργο Τσάκωνα (1931-2016),
για τις υπηρεσίες του
στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ο Κ' τόμος του Μεσαιωνικού Λεξικού εμφανίζεται συνεπής στο ανά διετία ραντεβού του. Με τη διαφορά ότι είναι ο πρώτος που βλέπει το φως της δημοσιότητας μετά τον θάνατο του Εμμ. Κριαρά, του εμπνευστή, θεμελιωτή και εδραιωτή του.

Στο διάστημα αυτό το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας ανέλαβε και ολοκλήρωσε και το παράλληλο μεγάλο έργο της ψηφιοποίησης του συνόλου του Λεξικού: ήτοι των πρώτων 14 τόμων που είχαν συνταχθεί υπό την επίβλεψη του Κριαρά, κατά το πρότυπο των έξι επομένων που συντάχτηκαν με τη δική μου επιστημονική ευθύνη. Το ενιαίο ψηφιακό Λεξικό θα είναι πολύ σύντομα προσβάσιμο ηλεκτρονικά διά της ιστοσελίδας του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. Το έργο αυτό τεχνικά υλοποιήθηκε από τους Κ. Θεοδωρίδη και Γρ. Σιλιγκούνα, σε συνεργασία με τη συντακτική ομάδα του Λεξικού και την Εύη Μητρούση, και με τη συντονιστική μέριμνα της Μαρίας Κεσόγλου.

Και για τον Κ' τόμο ισχύουν οι γενικές ρυθμίσεις που εκτέθηκαν στους προηγούμενους: ΙΕ', ΙΣΤ', ΙΖ', ΙΗ' και ΙΘ'. Για την πληρέστερη κατανόηση των σημασιών καταχωρούνται πλέον παραθέματα σε όλες τις σημασίες.

Είναι η τελευταία φορά που δημοσιεύεται το σύνολο της ογκώδους Βιβλιογραφίας του Λεξικού, με διορθώσεις και προσθήκες (συνεργασία των Π. Μαυρίδου και Ν. Παπαγεωργίου). Εφεξής στη θέση αυτήν θα δημοσιεύονται μόνον οι βιβλιογραφικές προσθήκες του τόμου.

Η συμβολή των συνεργατών στα κύρια στάδια σύνταξης του τόμου:

(α) Στη σύνταξη συνεργάστηκαν οι: Αντ. Βε, Ελ. Ζέρβου, Μ. Κεσόγλου, Π. Μαυρίδου, Π. Μαυρομματίδου, Π. Μιχαλοπούλου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα, Ν. Παπαγεωργίου, Χαρ. Πασσαλής και Ειρ. Χιονίδου.[1]

(β) Στην τελική ανάγνωση του συνταγμένου υλικού, όπου συναιρούνται η προθεώρηση και η τελική θεώρηση, εργάστηκαν οι: Ελ. Ζέρβου, Μ. Κεσόγλου, Π. Μαυρίδου, Π. Μαυρομματίδου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα και Χαρ. Πασσαλής.

---

1 Για τις ατομικές συμβολές βλέπε τον «Αναλυτικό Πίνακα Επεξεργασίας Λημμάτων κατά Συνεργάτη».

Προ- και μετασυντακτικές λεξικογραφικές εργασίες:

(α) Στη λημματογράφηση-εκκαθάριση του Αρχείου εργάστηκαν οι: Ελ. Ζέρβου, Μ. Κεσόγλου και Π. Μαυρίδου.

(β) Στην παραβολή παραθεμάτων και παραπομπών του σημασιολογικού και του τυπολογικού τμήματος οι: Αντ. Βε, Μ. Κεσόγλου, Π. Μαυρομματίδου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα, Ν. Παπαγεωργίου και Ειρ. Χιονίδου.

(γ) Στην επιλογή αποδελτιωτέου υλικού από νέες εκδόσεις κειμένων και μελέτες οι: Αντ. Βε, Ελ. Ζέρβου, Μ. Κεσόγλου, Π. Μαυρίδου, Π. Μαυρομματίδου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα, Ν. Παπαγεωργίου, Χαρ. Πασσαλής και Ειρ. Χιονίδου.

(δ) Στην αποδελτίωση του νέου υλικού οι: Αντ. Βε, Ελ. Ζέρβου, Π. Μαυρομματίδου, Π. Μιχαλοπούλου, Δ. Μπάγκαβος, Ν. Παπαγεωργίου και Ειρ. Χιονίδου. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στην εκπαιδευτικό Φλώρα Στάμου για την εθελοντική συμμετοχή της στο έργο αυτό.

(ε) Στην αναζήτηση της τρέχουσας βιβλιογραφίας οι: Π. Μαυρομματίδου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα και Ν. Παπαγεωργίου.

(στ) Στη βιβλιογράφηση και καταγραφή της βιβλιογραφίας οι: Αικ. Μυτούλα και Ειρ. Χιονίδου.

(ζ) Στον έλεγχο των τυπογραφικών δοκιμίων συμμετείχαν οι: Αντ. Βε, Ελ. Ζέρβου, Μ. Κεσόγλου, Π. Μαυρίδου, Π. Μαυρομματίδου, Δ. Μπάγκαβος, Αικ. Μυτούλα, Ν. Παπαγεωργίου και Ειρ. Χιονίδου.

(η) Εκτός από τον Ι. Ν. Καζάζη, στη συνολική κριτική ανάγνωση πήραν μέρος ο Χαρ. Πασσαλής και η Μ. Κεσόγλου.

Τα διοικητικά και οικονομικά θέματα του Γραφείου Κριαρά βάρυναν τις Π. Μιχαλοπούλου και Αγγ. Παπαχρήστου, καθώς και την Οικονομική Υπηρεσία του ΚΕΓ. Τη λειτουργία της ηλεκτρονικής σύνταξης και τη μορφοποίηση του Λεξικού υποστήριξε η τεχνικός Ευγενία Τρουμπάλου σε συνεργασία με τη Μ. Κεσόγλου.

Ευχαριστίες οφείλονται στους: Μαρία Βραχιονίδου, Παναγιώτη Ζιώγα, Κώστα Καραποτόσογλου, Λάμπη Καψετάκη, Ευθύμιο Λίτσα, Κωνσταντίνο Μηνά, Γιάννη Μπασλή, Νικόλαο Παπαδογιαννάκη, Χρίστο Παπαρίζο, Αριστοτέλη Σπύρου, Παναγιώτη Τουφεξή και Βασίλειο Τσιότρα για τη δωρεά πρόσφατων εκδόσεών τους. Το ίδιο και στο Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, την Ακαδημία Αθηνών, το Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, την Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης,

το Πολιτιστικό Ίδρυμα του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς, τη Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, την Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, την Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών, την Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών, το Δήμο Ιητών, το Σύλλογο Ιμβρίων, τη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, τη Μανούσεια Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Σιάτιστας, το Ινστιτούτο Κρητικού Δικαίου και στις Εκδόσεις University Studio Press για εκδόσεις τους που μας διέθεσαν με προθυμία. Ευχαριστούμε, τέλος, τον επίκουρο καθηγητή του τμήματος Φιλολογίας του ΑΠΘ κ. Κώστα Γιαβή, ο οποίος έθεσε στη διάθεση του Λεξικού την ηλεκτρονική μορφή (κείμενο και γλωσσάριο) του υπό έκδοση έργου του *Imperios and Margarona: A Critical Edition of the Rhymed Romance*. Αθήνα: ΜΙΕΤ.

Θερμές είναι οι ευχαριστίες του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας προς το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών για τη σταθερή συνεργασία στον τομέα των βιβλιογραφικών διευκολύνσεων και τη διάθεση των εκδόσεών του, καθώς και προς τη Σύγκλητο και τις πρυτανικές αρχές του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (πρυτανεία καθηγητή Περικλή Μήτκα) για τη συνέχιση της μακρόχρονης ξεχωριστής ετήσιας χορηγίας του προς το Λεξικό Κριαρά.

Εντελώς ιδιαίτερα πρέπει να μνημονευθεί η αμείωτη συμβολή του Υπουργείου Παιδείας, το οποίο συνεχίζει να αποσπά εκπαιδευτικούς στο Γραφείο του Λεξικού, οι οποίοι προσφέρουν πολύτιμες υπηρεσίες στη σύνταξη του έργου και, στη συνέχεια, γίνονται η καλύτερη γέφυρα μεταξύ επιστήμης και εκπαίδευσης. Είναι βαθύτατη η ευγνωμοσύνη του Προέδρου και του Διοικητικού Συμβουλίου του ΚΕΓ απέναντι στους υπουργούς (Ανδρέα Λοβέρδο, Αριστείδη Μπαλτά, Τάσο Κουράκη, Νίκο Φίλη, Σία Αναγνωστοπούλου, Θεοδόση Πελεγρίνη), που η θητεία τους ευεργέτησε την ετοιμασία του παρόντος τόμου.

Όπως πάντα υποδειγματική στάθηκε η συνεργασία και η εκτυπωτική επιμέλεια του εκδοτικού οίκου Ζήτη.

Ομότ. Καθηγητής *Ι. Ν. Καζάζης*,
Πρόεδρος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας
Επιστημονικός Υπεύθυνος του έργου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εδώ καταχωρίζονται τα βιβλιογραφικά στοιχεία δημοσιευμάτων (εκδόσεων κειμένων και πραγματειών, λεξικών και γλωσσαρίων, περιοδικών, πρακτικών συνεδρίων και αφιερωμάτων) που είδαν το φως μετά τη δημοσίευση του δέκατου ένατου τόμου του Λεξικού ή που δεν είχαν παλαιότερα βιβλιογραφηθεί. Τα δημοσιεύματα αυτά στην αρίθμησή τους συνεχίζουν το τελευταίο αριθμημένο δημοσίευμα της βιβλιογραφίας του δέκατου ένατου τόμου του Λεξικού. Δεν αριθμούνται τα λεξικά και τα γλωσσάρια, τα περιοδικά και τα πρακτικά συνεδρίων, καθώς και τα αφιερώματα σε ερευνητές.

Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

α') επώνυμων

4441. Βλαστός Ιωάννης. Γρυντάκης, Γ.Μ., Το πρωτόκολλο του επαρχιώτη νοτάριου Ιωάννη Μ. Βλαστού. Archivio di stato di Venezia. Notai di Candia (B.285) (Τάλως. Περιοδική έκδοση Ινστιτούτου Κρητικού Δικαίου, τόμος Κ', 2012).

4442. Γεώργιος ρήτωρ. [Αποφθέγματα και ιστορίαι των αγίων [μαζωμένα εκ του πατερικού και εκ του βίου των αγίων και] ερμηνευθέντα εις πεζήν φράσιν παρά Γεωργίου ρήτορος Αίνου] (κεφ. κδ' *Περί της πορνευσάσης μοναχής και μετανοησάσης*, κεφ. λδ' *Περί των δύο πραγματευτών*, κεφ. α' *Περί του ποία εστίν η τελειότης της ταπεινώσεως*, κεφ. κα' *Τις ο εν αληθεία ταπεινόφρων* (Μάνου Λαμπρινή, Γεώργιος Κόντης (16ος – 17ος αι.). Εργοβιογραφικά, Neogr. Med. Aevi VI, 525-533).

4443. Διογένης. Παπαθωμόπουλος Μ., Διογένους παιδιόφραστος διήγησις των ζώων των τετραπόδων. Κριτική έκδοση με εισαγωγή, μετάφραση και γλωσσάριο [Λόγος ελληνικός, 6], Εκδόσεις «Αλήθεια», Αθήνα 2010.

4444. Νικόλαος Καπιάνος. Νοταριακές Πράξεις (Κάστρο Κεφαλονιάς) (1571-1576), εκδίδουν Χρ. Βαγιωνάκης – Δέσποινα Μιχάλαγα – Μάριος Μπλέτας, επιστημονική εποπτεία Ν. Γ. Μοσχονάς (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών [Ερευνητικό Πρόγραμμα: Βυζάντιο και Δύση, Πηγές 11]), Αθήνα 2008.

4445. Κορωναίος Τζάνες. Ανδραγαθήματα του Μερκουρίου Μπούα (Tzane Koroneos, Le gesta di Mercurio Bua, a cura di Roberta Angiolillo [*Hellenica*. Testi e strumenti di letteratura greca antica, medievale e umanistica. Collana diretta da Enrico V. Maltese, 45], Alessandria, Edizioni dell'Orso, 2013).

4446. «Λέος», Κρητικός. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε., Η κοινωνική συνείδηση ενός Κρητικού του 1574 (Θησαυρίσματα 37, 2007, 121-153).

4447. Λιμενίτης Εμμανουήλ/Μανόλης. Το Θανατικόν της Ρόδου, επιμέλεια: Günther Steffen Henrich [Παλιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 8], Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2015.

4448. Μανουήλ Χαρτοφύλαξ. Προοίμιον· εις έπαινον της Ιστορίας. Τω παναγιωτάτω τε και ιερωτάτω κυρίω εμώ τε κυρίω και ευεργέτη κυρίω τω Μητροφάνει, αξιοτάτω αρχιεπισκόπω Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικώ Πατριάρχη. Μανουήλος εν Κυρίω χαίρειν. Α. Θεοδωρίδη, Μανουήλ Χαρτοφύλαξ. Μετάφραση των έργων του Φλάβιου Ιώσηπου (δέκατος έκτος αιώνας) (Neogr. Med. Aevi V, 461-465, κείμ. 464-5).

4449. Μαράς Μιχαήλ, νοτάριος Χάνδακα. Κατάστιχο 148, τόμ. Γ' (2/9 1538-28/2 1539), έκδοση: Γιάννης Κ. Μαυρομάτης [Βενετικές Πηγές της Κρητικής Ιστορίας, 8], Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2009.

4450. Μαράς Μιχαήλ, νοτάριος Χάνδακα. Κατάστιχο 149, τόμ. Δ' [1/10-31/12 1549], έκδοση: Τόνια Μαρμαρέλη, Μανόλης Γ. Δρακάκης [Βενετικές Πηγές της Κρητικής Ιστορίας, 10], Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2009.

4451. Μαχαιράς Λεόντιος. Εξήγησις της γλυκείας χώρας Κύπρου· η ποία λέγεται Κρόνικα τουτέστιν Χρονικόν. (Édition critique et traduction française annotée du manuscrit de Venise de la "Chronique" de Leontios Machairas / Λεόντιος Μαχαιράς, thèse présentée par Isabelle Cervellin-Chevalier [Université Paul Valery - Montpellier III. Arts et Lettres, Langues et Sciences Humaines et Sociales], Atelier National de Reproduction des Thèses (Lille, France), 1998, τόμ. I-II).

4452. Αγιος Νεόφυτος ο Έγκλειστος. Ερμηνεία της Εξαημέρου και Ερμηνεία του Ψαλτήρος και των Ωδών, εκδίδει Θ. Δετοράκης. Ερμηνεία του Άσματος των ασμάτων, εκδίδει Β. Ψευτογκάς, Πάφος [Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή Αγίου Νεοφύτου, Συγγράμματα Αγ. Νεοφύτου Εγκλ., τόμ. Δ'], 2001.

4453. Γεώργιος Μόρμορης. Αμύντας του Τάσσου. Ποίημα ωραιότατον, μεταγλωττισμένον και συνθεμένον διά στίχων εις την απλήν γλώσσαν. Από **, κριτική έκδοση. Εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο: Σπύρος Ευαγγελάτος [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 12], Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2012.

4454. Παρθένιος [αρχιεπίσκοπος Πωγωνιανής]. Ιστορία κατά ποίον τρόπον έχει την ονομασίαν η επαρχία της αρχιεπισκοπής Πωγωνιανής (Χαρίτων Καρανάσιος, Το χρονικό της Πωγωνιανής, Μεσ. Ν. Ελλ. 9, 2008, 119-142).

4455. Σαχλίκης Στέφανος. Γιάννης Κ. Μαυρομάτης, †Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης, Στέφανος Σαχλίκης. Τα ποιήματα. Χρηστική έκδοση με βάση και τα τρία χειρόγραφα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2015.

4456. Σκλάβος Μανόλης. Της Κρήτης ο χαλασμός (Η Συμφορά της Κρήτης), επιμέλεια: Τασούλα Μ. Μαρκομιχελάκη [Παλιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 7], Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2014.

4457. Φαλιέρος Μαρίνος. Λόγοι διδακτικοί του πατρός προς τον υιόν, επιμέλεια Arnold van Gemert & Wim Bakker [Παλιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 6], Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), Θεσσαλονίκη 2014.

4458. Δημήτριος Φάναρης, νοτάριος Κυθήρων 1586-1619. Κατάστιχο 1, Τόμος Α' (26 Ιανουαρίου 1586 – 29 Ιανουαρίου 1589), εκδίδουν Ελένη Χάρου – Κορωναίου, Εμμανουήλ Δρακάκης [Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών, 19], Αθήνα 2010.

4459. Δημήτριος Φαρμάκης, νοτάριος και πρωτοπαπάς Αγίου Ματθαίου Κερκύρας. Πρωτόκολλο των ετών 1515 – 1525, εκδίδουν Ευθ. Λίτσας – Ευδ. Λεοντιάδου, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2011.

4460. Crusius Martinus. Toufexis P., Das *Alphabetum vulgaris linguae graecae* des deutschen Humanisten Martin Crusius (1526 – 1607). Ein Beitrag zur Erforschung der gesprochenen griechischen Sprache im 16. Jh. [Neograeca Medii Aevi, VIII], Κολωνία, Romiosini, 2005.

β') ανώνυμων

4461. Αλέξανδρος ο βασιλεύς. Aerts, Willem J., The Byzantine Alexander Poem, Vol. 1: Introduction and Text, Vol. 2: Commentary, Byzantinisches Archiv 26, Walter de Gruyter Inc. (Boston/Berlin), 2014.

4462. Ανακάλημα της Κωνσταντινόπολης. Επιμέλεια Εμμ. Κριαράς. Επίμετρο Γ. Κεχαγιόγλου [Παλιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 4], Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), Θεσσαλονίκη 2012.

4463. Βίος Αισώπου. (Παπαθωμόπουλος Μ., Βίβλος Ξάνθου φιλοσόφου και Αισώπου δούλου αυτού περί της αναστροφής Αισώπου. Κριτική έκδοση με εισαγωγή και μετάφραση [Λόγος ελληνικός, 3], Εκδόσεις Αλήθεια, Αθήνα 2009).

4464. Ο έπαινος των γυναικών. Επιμέλεια Σωτηρία Σταυρακοπούλου [Παλιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 5], Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], 2013.

4465. Θρήνος της Υπεραγίας Θεοτόκου, λεγόμενος τη αγία και μεγάλη Παρασκευή, κριτική έκδοση, επιμέλεια: Wim F. Bakker [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 8], Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2005.

4466. Ιατρικός Οδηγός, Περί διαφόρων παθήσεων του δέρματος, εξογκωμάτων και παραλύσεως των μελών του σώματος (A Cretan Healer's Handbook in the Byzantine Tradition. Text, Translation and Commentary: Patricia Ann Clark [Medicine in the Medieval Mediterranean], Farnham (Surrey), Ashgate, 2011).

4467. Βερναρδάκειος μαγικός κώδικας. «Εισάγωγον της Μαγείας τής πάλαι ποτέ», έκδοση: Μανόλης Παπαθωμόπουλος, σχόλια: Μ. Βαρβούνης [Πραγματείαι της Ακαδημίας Αθηνών, 61], Αθήνα, Γραφείο Δημοσιευμάτων της Ακαδημίας Αθηνών, 2006.

4468. Φυσιολόγος. Schröder Christian, Der Millstätter Physiologus. Text, Übersetzung, Kommentar [Würzburger Beiträge zur Deutschen Philologie, Band 24], Königshausen & Neumann, Würzburg 2005.

Β' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Καταχωρίζονται εδώ μελέτες που μας έδωσαν συμπληρωματικό ερευνητικό υλικό. Γραμματολογικές μελέτες καταχωρίστηκαν μόνο αν μας έδωσαν άφθονα στοιχεία στενού φιλολογικού χαρακτήρα ή αν περιέλαβαν παρατηρήσεις σχετικές με τη μορφή των κειμένων. Δημοσιεύματα ξένων μελετητών σε ελληνική γλώσσα μνημονεύτηκαν κάτω από το μεταγραμμένο όνομα του ξένου μελετητή.

α') ελληνόγλωσσων

ΑΪΝΤΕΝΑΪΕΡ (= EIDENEIER H.).

4469. Ορθοφωνία vs. Ορθογραφία (Neogr. Med. Aevi V, 3-16).

ΙΝΑΛΤΖΙΚ Χ.

4470. Η οθωμανική αυτοκρατορία. Η κλασική εποχή, 1300-1600, μετάφρ.: Μιχάλης Κοκολάκης, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1995.

ΚΑΜΗΛΑΚΗ Μ., ΚΑΤΣΟΥΔΑ Γ. & ΒΡΑΧΙΟΝΙΔΟΥ Μ.

4471. Πιπέρι στο στόμα! Όψεις των λέξεων-ταμπού στη νέα ελληνική, Πρόλογος: Θ. Νάκας, Αθήνα 2015.

ΚΑΡΑΠΟΤΟΣΟΓΛΟΥ Κ.

4472. Γλωσσικά Δωδεκανήσου (ΛΔ 22, 1999, 37-52).

4473. Ετυμολογικά στα ιδιώματα της Κω (Δωδεκαν. Χρον. 26, 2014, 513-564).

ΚΟΝΤΟΣΟΠΟΥΛΟΣ Ν.

4474. Γλώσσες και διάλεκτοι της Ευρώπης, τόμ. Α' - Β', Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1998.

ΚΟΥΡΜΑΝΤΖΗ ΕΛ.

4475. Από τη βυζαντινή στη νεοελληνική παράδοση. Το παράδειγμα του *Χρονικού των Τόκκων* (Neogr. Med. Aevi VI, 143-150).

ΜΑΝΟΥ Λ.

4476. Γεώργιος Κόντης, ρήτωρ Αίνου (Neogr. Med. Aevi V, 503-510).

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ-ΡΟΓΚΑ Μ.

4477. Ο σχηματισμός των ανδρωνυμικών στις νεοελληνικές διαλέκτους (Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 6-7 Μαΐου 2006. Μνήμη Α.-Φ. Χριστίδη, ΙΝΣ, Θεσσαλονίκη 2007, 237-250).

ΜΗΛΙΩΡΗΣ Ν.

4478. Στοιχεία του γλωσσικού ιδιώματος των Βουρλών της Μικράς Ασίας (Μικρασιατικά Χρονικά 15, 1972, 223-312).

ΜΗΝΑΣ Κ.

4479. Τα γλωσσικά ιδιώματα της Καρπάθου, β' έκδ. [Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Δωδεκανήσου. Παγκαρπαθιακός Σύλλογος Ρόδου. Σειρά αυτοτελών εκδόσεων, αριθμός 1], Ρόδος 2002.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Κ. ΕΥ.

4480. Η αλβανική γλωσσική επίδραση στα ηπειρωτικά ιδιώματα, Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών, Ιωάννινα 1997.

4481. Σλαβικά λεξιλογικά δάνεια στα ελληνικά ιδιώματα της Ηπείρου, Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών, Ιωάννινα 2010.

ΠΗΔΩΝΙΑ Κ.

4482. Ο λαϊκότροπος χαρακτήρας της γλώσσας του Σταυρινού (Neogr. Med. Aevi VI, 503-511).

ΠΗΔΩΝΙΑ Κ.

4483. Παρατηρήσεις στο κείμενο του *Κρητικού πολέμου* του Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή (Ελλην. 63, 2013-2014, 173-176).

ΠΟΛΕΜΗΣ Δ. Ι.

4484. Ανέκδοτα ανδριακά έγγραφα του δεκάτου έκτου αιώνος [Ανδριακά Χρονικά, 30], Καΐρειος Βιβλιοθήκη, Άνδρος 1999.

ΣΕΤΑΤΟΣ Μ.

4485. Παρατηρήσεις στα ρήματα από ξένες λέξεις στις βαλκανικές γλώσσες (Βαλκανική Γλωσσολογία. Συγχρονία και διαχρονία. Balkanlinguistik. Synchronie und diachronie, επιστημονική επιμ. Χρήστος Τζιτζιλής και Χαράλαμπος Συμεωνίδης, Θεσσαλονίκη 2000, 225-34).

ΣΤΑΥΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Σ.

4486. Βιβλιοκρ. του: Μ. Παπαθωμόπουλος (έκδοση), Μ. Βαρβούνης (σχόλια), Βερναρδάκειος Μαγικός Κώδικας. «Εισάγωγον της Μαγείας τής πάλαι ποτέ» (Ελλην. 59, 2009, 162-165).

ΤΖΕΦΦΡΥΣ (= JEFFREYS M.) & ΔΟΥΛΑΒΕΡΑ Β.

4487. 500 δημοσιευμένα πανομοιότυπα από φύλλα ελληνικών χειρογράφων με δημώδες λογοτεχνικό περιεχόμενο. 1500 published Facsimiles of Folios from Greek Manuscripts with Vernacular Literary Content (1180-1700), Σύδνεϋ, Πανεπιστήμιο του Σύδνεϋ, Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών, 1997 [ανατύπ.: 2006].

ΤΖΕΦΦΡΥΣ (= JEFFREYS M.) & ΔΟΥΛΑΒΕΡΑ Β.

4488. Πρώιμη νεοελληνική λογοτεχνία: Γενική βιβλιογραφία (4.000 λήμματα). Early Modern Greek Literature: General Bibliography (4.000 items) 1100-1700, Σύδνεϋ, Πανεπιστήμιο του Σύδνεϋ, Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών, 1998 [ανατύπ.: 2006].

ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ ΝΤ. (PHILIPPIDES D.).

4489. Ο υπολογιστής στη σύγκριση κρητικών αναγεννησιακών κειμένων: εκδοτικές απορίες με αφετηρία το λεξιλόγιο της ρίμας (Neogr. Med. Aevi V, 2005, 101-114).

ΧΕΜΕΡΤ (= van GEMERT A. F.), κ.ά.

4490. Οδηγός έργων της κρητικής λογοτεχνίας (1370-1690), Ηράκλειο Κρήτης, Κέντρο Κρητικής Λογοτεχνίας, 2002.

ΧΕΝΡΙΧ (= HENRICH G.).

4491. Αναθεώρηση προβληματικών ομοιοκαταληξιών στην κρητική λογοτεχνία, κυρίως στον Ιωάννη Πικατόρο (Neogr. Med. Aevi V, 17-31).

β') ξενόγλωσσων

BUBENIK V.

4492. On the Nature of Innovations in the Aspectual Systems of Medieval Greek and South Slavic Languages (Βαλκανική Γλωσσολογία. Συγχρονία και διαχρονία. Balkanlinguistik. Synchronie und diachronie, επιστημονική επιμ. Χρήστος Τζιτζιλής και Χαράλαμπος Συμεωνίδης, Θεσσαλονίκη 2000, 41-52).

FAILLER A.

4493. Βιβλιοκρ. του: I. N. Kazazès (dir.), Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας 1100-1669 του Εμμανουήλ Κριαρά, τόμ. ΙΖ', τόμ. ΙΗ' (REB 72, 2014, 386-387).

KAPLANIS T.

4494. Towards a critical edition of Ioakeim Kyprios' *Struggle* (Neogr. Med. Aevi V, 33-46).

MARKOMIHELAKI T.

4495. "Kastro Says...": The Personification of Chandakas in Cretan Literature of the Venetian Period (Festschr. Holton 101-121).

SHAWCROSS TERESA

4496. The Chronicle of Morea. Historiography in Crusader Greece [Oxford Studies in Byzantium], Oxford University Press, New York 2009.

Γ' ΛΕΞΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑΡΙΩΝ

α') ελληνόγλωσσων

Κωνσταντινίδης Θ., Λεξιλόγιον της δημώδους ροδιακής διαλέκτου. Μετ' αρχαιολογικών σημειώσεων, μετά τοπωνυμίων, μετά διαφόρων φράσεων, μετά λαϊκών ασμάτων και ποιημάτων. Πρόλογος, εισαγωγή, σημειώσεις και επιμέλεια έκδοσης: Κωνσταντίνος Μηνάς, Ρόδος 2002.

Τσιντίλη – Βλησμά Ρίτα, Απ' την παλιά κασέλλα. Ιδιωματικό Λεξικό της Ιθάκης (Τόμος Γ'), «Φήμιος» Δημοτικές πολιτιστικές εκδηλώσεις Ιθάκης, Αθήνα 1997.

Χαραλαμπάκης Χρ. et alii, Χρηστικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας [Ακαδημία Αθηνών], Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα 2014.

β') ξενόγλωσσων

Greco C., Λαμπρογιώργου Γ., Lessico di Sternatia (Paese della Grecía Salentina). Λεξικό του ελληνικού ιδιώματος της Στερνατίας (Δήμου της Γκράιτσια Σαλεντίνα – Κάτω Ιταλίας). Italiano – Griko – Neogreco. Griko – Italiano – Neogreco. Neogreco - Griko. Με τη συνεργασία των Antonio Fasiello, Benedetta Macchitelli, Antonio Gaetano Marti, Cosimo Pantaleo Mastrolia), Lecce, Edizioni del Grifo, 2001.

Δ' ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΙΚΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

Εγχειρίδιο Βυζαντινών Σπουδών. 27 μελέτες, μετάφραση: Κατερίνα Δημοπούλου, επιμέλεια: Αιμίλιος Μαυρουδής – Αντώνης Ρεγκάκος, Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα, Αθήνα 2014 (μετάφραση του: A Companion to Byzantium, edited by Liz James, Wiley – Blackwell, 2010).

Ε' ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ

"His Words Were Nourishment and His Counsel Food": A Festschrift for David W. Holton, επιμέλεια: Efrosini Camatsos, Tassos A. Caplanis and Jocelyn Pye, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle 2014.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

α') με ελληνικό τίτλο

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Αγαπ., Αμαρτ. Σωτ.	έκδ. 1641 κε.	Αγάπιος Λάνδος, *Βιβλίον καλούμενον Αμαρτωλών Σωτηρία* Κεχαγιόγλου Γ., Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, Β'1, Αθήνα 1999, 411-413
Αγαπ., Βίος Ιωάσ. = Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *Βίος και πολιτεία του οσίου και θεοφόρου π[ατ]ρ[ό]ς ημών και ισαποστόλου Ιωάσαφ του βασιλέου της Ινδίας. Γεγραφείς παρά του οσίου π[ατ]ρ[ό]ς ημών Ιωάννου του Δαμασκηνού και μεταφρασθείς παρά Αγαπίου μοναχού εις κοινήν διάλεκτον* Klein W., Die Legende von Barlaam und Ioasaph als Programmschrift des Mönches Agapios Landos, [Theos. Studienreihe Theologische Forschungsergebnisse, Band 18], Αμβούργο 1997
Αγαπ., Γεωπον.	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *Βιβλίον καλούμενον Γεωπονικόν…* Βενετία 1796
Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα)	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *Βιβλίον καλούμενον Γεωπονικόν… Έτι δε και ιατρικά διάφορα…, συντεθέν παρά Αγαπίου Μοναχού του Κρητός* Κωστούλα Δ. (επιμ. κειμ., εισαγ., σχόλ., γλωσσάριο), Βόλος 1991
Αγαπ., Εκλόγ.	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *Βιβλίον καλούμενον Εκλόγιον, τουτέστιν οι ωραιότεροι βίοι των αγίων, εκ του μεταφραστού Συμεώνος εκλελεγμένοι…* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 336-337
Αγαπ., Καλοκ.	έκδ. 1656	Αγάπιος Λάνδος, *Βίβλος καλούμενη Καλοκαιρινή, εν η εισί γεγραμμένοι μερικοί βίοι αγίων τινών, οι ωραιότεροι του καλοκαιρίου…* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 337-345
Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα	17ος	Αγαπητός Μιχαήλ, *Εις τους αγίους Δέκα μεγαλομάρτυρας της Κρήτης μαρτύριον* Δετοράκης Θ., Μιχαήλ του Αγαπητού, Εις τους αγίους Δέκα μεγαλομάρτυρας της Κρήτης μαρτύριον, *Κρ. Χρ.* 23 (1971), 58-85
Αγάπ. (Κωστούλα Δ.)	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *[Κείμενα Αγάπιου Λάνδου]* Κωστούλα Δ., Αγάπιος Λάνδος ο Κρης. Συμβολή στη μελέτη του έργου του [Έρευνες στη Νέα Ελληνική Φιλολογία 6], Ιωάννινα 1983
Αγαπ., Νέος Παράδ.	17ος	Αγάπιος Λάνδος, *Βιβλίον καλούμενον Νέος Παράδεισος… εις την κοινήν… διάλεκτον μεταφρασθέν…* Βενετία 1689
Αγ. Νικ. στρατ. (Κακ.-Πάνου)	16ος	[Ανών.], *[Άγιος Νικόλαος ο στρατιώτης]* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 116-118
Αγν., Θρησκ. δράμ.	έκδ. 1664	[Ανών.], *Προσχέδιο θρησκευτικού δράματος αγνώστου Χίου ποιητή για τον Άγιο Ισίδωρο την εποχή της Αντιμεταρρύθμισης* Πούχνερ Β., *Θησαυρ.* 28 (1998), 357-431, κείμ. 388-409

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Αγν., Ποιήμ.	16ος	[Ανών.], *Δημώδη ποιήματα αγνώστου συγγραφέως (κατά τον κώδικα III B 27 της Βιβλιοθήκης της Νεαπόλεως)* Ζώρας Γ. Θ., Σπουδαστήριον Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 1955
Αγν., Σκωπτ. στ.	14ος	[Ανών.], *[Σκωπτικοί στίχοι]* Δετοράκης Θ., Ένας άγνωστος ψόγος για τους Κρητικούς, *Κρητολ.* 12-13 (1981), 92
Αθανάσιος εξ Αγράφων	3: 17ος-18ος (1669-1712) 4: 18ος (1713-1717)	Αθανάσιος Ιερομόναχος ο εξ Αγράφων, *Επιστολογραφία (1656; - 1719)* Κόλια Ι., *Μεσ. Ν. Ελλ.* 3 (1990), 215-252, 4 (1992), 81-159
Αιν. άσμ.	12ος	*Δημώδες βυζαντινόν άσμα αινιγματώδες εκτιθέμενον διηγηματικώς παραβολήν τινα* Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., *Λαογρ.* 1 (1909), 567-73
Αιτωλ., Βοηβ.	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *[Πέτρος Βοηβόδας Βλαχίας]* Bănescu N., Un poème grec vulgaire relatif à Pierre le Boiteux de Valachie, Βουκουρέστι 1912
Αιτωλ., Μύθ.	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *Μύθοι* Λάμπρος Σπ., *ΔΙΕΕΕ* 5 (1900), 1-102
Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου)	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *Αισώπου μύθοι* Παράσογλου Γ.Μ., Α. Νούκιος - Γ. Αιτωλός, Αισώπου μύθοι [Εστία - Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα 1993
Αιτωλ., Μύθ. (Legr.)	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *Αρχή των μύθων του Αισώπου, ποιηθέντων ρίμα μετά των επιμυθίων παρά Γεωργίου του εξ Αιτωλίας* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, H', Παρίσι 1896
Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ.	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *Αιτωλός Γεώργιος, Ρίμα εις τον... άρχοντα Ανδρόνικον Καντακουζηνόν* Λάμπρος Σπ., Γεωργίου του Αιτωλού δύο ανέκδοτα στιχουργήματα εις Μιχαήλ και Ανδρόνικον τους Καντακουζηνούς, *ΝΕ* 9 (1912), 252-264
Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ.	16ος	Αιτωλός Γεώργιος, *Ρίμα προς τον... άρχοντα Μιχαήλ τον Κανταкουζηνόν* Λάμπρος Σπ., Γεωργίου του Αιτωλού δύο ανέκδοτα στιχουργήματα εις Μιχαήλ και Ανδρόνικον τους Καντακουζηνούς, *ΝΕ* 9 (1912), 252-264
Ακ. Αθ., Δημ. τραγ. Α'	Δημοτικά τραγούδια	*Δημοτικά τραγούδια* Σπυριδάκης Γ., τόμ. Α', [Ακαδημία Αθηνών, Δημοσιεύματα του Λαογραφικού Αρχείου, 7], Αθήνα 1962
Ακολ. Αρσεν.	14ος - 15ος	*Ανέκδοτος ακολουθία νεομάρτυρος Αρσενίου, μητροπολίτου Βεροίας (14ος ή 15ος αι.)* Χιονίδης Γ., έκδ. Μητροπόλεως Βεροίας και Ναούσης, Θεσσαλονίκη 1971
Ακολουθ. Μιχαήλ	16ος/18ος	*[Η ακολουθία και ο βίος του Μιχαήλ εξ Αγράφων]* Σοφιανός Δ., Η αρχική ακολουθία και ο αρχικός ανέκδοτος βίος του νεομάρτυρος Μιχαήλ του εξ Αγράφων, *ΕΕΒΣ* 44, 1979/80, 231-81
Ακ. Σπαν.	14ος	*Ακολουθία του ανοσίου τραγογένη Σπανού, του ουρίου και εξουρίου...* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, B', Παρίσι 1881, 28-47
Ακρ. τραγ.	16ος	*Ακριτικό τραγούδι του 16. αι.* Κατσαρός Β., Ένα ακριτικό τραγούδι σε χειρόγραφο του 16. αι. και το πρόβλημα της εμφάνισης του διστίχου στο βυζαντινό δημοτικό τραγούδι (Πρακτικά Θ' Επιστημονικής Συνάντησης, Αφιέρωμα στον Εύδοξο Τσολάκη, Λόγια και Δημώδης Γραμματεία του ελληνικού Μεσαίωνα, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2002, 241-268)

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Αλβ. Μαρ. (Βαλ.)		*Το θείο Πάθος* Βαλέτας Γ., *Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας*, Αθήνα 1947, 66-67
Αλεξ.	16ος	*Διήγησις του Αλεξάνδρου* Holton D., The Tale of Alexander, the rhymed version, [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 1], Θεσσαλονίκη 1974
Αλεξ.[2]	16ος	*Διήγησις του Αλεξάνδρου* Holton D., The Tale of Alexander, The rhymed version, critical edition with an introduction and commentary, [MIET-Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 1], Αθήνα 2002
Άλ. Κύπρ.	17ος	[Ανών.], *Άλωσις της Κύπρου* Τζεδάκης Β., Η Κρήτη εν ανεκδότῳ επικῷ ποιήματι περί της αλώσεως της Κύπρου εκ κώδικος της Σιναϊτικής βιβλιοθήκης, *Κρ. Χρ.* 15-16 Β' (1961/1962), 156-74 [Πεπρ. Α' Δ.Κρ.Σ., Β' 156-174]
Άλ. Κων/π. (Matzukis)	14. αι.	[Ανών.], *Η Άλωσις της Κωνσταντινουπόλεως, τετάρτη σταυροφορία* Matzukis C., A critical edition with translation, grammatical and historical commentary of the Codex 408 Marcianus Graecus (ff. 1-13) in the library of St. Mark, Venice, Αθήνα 2004
Αλλατ., Σύμβ. Αθαν.	17ος πιθ.	Αλλάτιος Λέων, *Σύμβολον του Μεγάλου Αθανασίου μετά της αποσημειώσεως Λέοντος του Αλλατίου* Ρώμη, 1659
Αλφ.	16ος	*Νεοελληνικά θρησκευτικά αλφαβητάρια* Κακουλίδη Ε., *ΕΕΦΣΠΘ*, παράρτ. 9, Θεσσαλονίκη 1964
Αλφ. καταν.	15ος	*Αλφάβητος κατανυκτικός και ψυχωφελής περί του ματαίου κόσμου τούτου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 242-247
Αλφ. (Mor.)	I, II, III: 16ος, IV: 17ος	*[Αλφάβητοι]* Moravcsik G. Il Caronte bizantino, *SBN* 3 (1931), 45-68
Αλφ. (Μπουμπ.)	I: 15ος, II: 17ος III: 16ος	*Δημώδεις μεταβυζαντινοί αλφάβητοι* Μπουμπουλίδης Φ., *ΕΕΒΣ* 25 (1955), 284-305
Αλφ. (Μπουμπ.) Κ	15ος, περιέχει παραλλαγές χφ 15ος-17ος	*Αλφάβητος συνακτική περί παιδεύσεως ανθρώπων* Μπουμπουλίδης Φ., *Αθ.* 67 (1963/64), 115-122
Αλφ. ξεν.	15ος	*Αλφάβητος της ξενιτείας κατά τον αθηναϊκόν κώδικα 535* Ζώρας Γ., Σπουδαστήριον Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 1955
Αλφ. ξεν. Αθ. (Μαυρομ.)	15ος	*Αλφάβητος της ξενιτείας του Αθηναϊκού κώδικα 535* Μαυρομάτης Γ., Τα «Περί της ξενιτείας» ποιήματα, έκδοση με εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο, Δήμος Ηρακλείου-Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1995, κείμ. 207-13
Αλφ. ξεν. Αμ. (Μαυρομ.)	15ος	*Έτερος αλφάβητος της ξενιτείας του Αμβροσιανού κώδικα 331* Μαυρομάτης Γ., Τα «Περί της ξενιτείας» ποιήματα, έκδοση με εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο, Δήμος Ηρακλείου-Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1995, κείμ. 217-22
Αλφ. (Πασχ.-Παπαδ.)	17ος	*Δύο ανώνυμα θρησκευτικά αλφαβητάρια σε χειρόγραφο της μονής Ιβήρων* Πασχαλίδου-Παπαδοπούλου Γ., *Ελλην.* 28 (1975), 174-178
Αμάραντος, Νοταριακές πράξεις	1548-1562	Αμάραντος Ανδρέας, *Νοταριακές πράξεις, Αρακλί Κεφαλονιάς (1548-1562)* Βαγιωνάκης Χρ.-Κατσίβελα Ό.-Μιχάλαγα Δ.-Μπελαβγένη Β.-Μπλέτας Μ. (έκδ.), Ν. Γ. Μοσχονάς (επιστ. εποπτεία) [Ερευνητικό Πρόγραμμα: Βυζάντιο και Δύση, Πηγές, 5] Αθήνα, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών-Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, 2001

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Αμ. παράκλ.	12ος	[Ανών.], *Αμαρτωλού παράκλησις* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire A', Παρίσι 1880, 17-37
Αμπασ. Μοσχ.	17ος	[Ανών.], *Οι αμπασαδόροι της Μεγάλης Μοσχοβίας στη Βενετία* Μαλτέζου Χ., *Θησαυρ.* 30 (2000), 9-20, κείμ. 17-18
Αναγν., Ημιάμβ.	13ος	Αναγνώστης Κωνσταντίνος, *Ημιάμβια επευχαριστικά της προς αυτόν φιλικής διαθέσεως του ενδοξοτάτου σεκρεταρίου κυρού Κωνσταντίνου* Bănescu N., Deux poètes byzantins inédits du XIIIe siécle, Βουκουρέστι 1913, 14-17
Αναγν., Στ. πολιτ.	13ος	Αναγνώστης Κωνσταντίνος, *Στίχοι πολιτικοί* Bănescu N., Deux poètes byzantins inédits du XIIIe siécle, Βουκουρέστι 1913, 17-18
Ανακάλ.	15ος	*Ανακάλημα της Κωνσταντινόπολης* Κριαράς Ε., έκδοση, εισαγωγή, σχόλια, γλωσσάρι, Θεσσαλονίκη ^{2}1965
Ανακάλ. (Pertusi)	15ος	*Ανακάλημα της Κωνσταντινόπολης* Pertusi A., La Caduta di Constantinopoli. L'eco nel mondo. Testi a cura di, Fondazione Lorenzo Valla. Arnoldo Mondadori editore, 1976, 366-387
Ανάλ. Αθ.	16ος	*Περί της αναλώσεως και της αιχμαλωσίας, ή γέγον' υπό των Περσών εις Αττικήν Αθήνα* Ζώρας Γ., Τα τελευταία έτη της Φραγκοκρατίας και η άλωσις των Αθηνών υπό των Τούρκων κατά τον Βαρβερινόν ελληνικόν κώδικα 111, (Ζώρας Γ., Περί της Άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως, Αθήνα 1959, 135-147)
Αναστάσιος, Λόγ. εγκωμιαστικός Βησσαρ. Λαρίσ.	17ος	Αναστάσιος, *Λόγος εγκωμιαστικός, ήτοι βίος και πολιτεία του εν αγίοις πατρός ημών Βησσαρίωνος, αρχιεπισκόπου Λαρίσσης του θαυματουργού, μεταφρασθείς εις κοινήν διάλεκτον παρά Αναστασίου* Σοφιανός Δ., Ο Άγιος Βησσαρίων, μητροπολίτης Λαρίσης (1527-1540) και κτίτορας της Μονής Δουσίκου - Ανέκδοτα αγιολογικά και άλλα κείμενα (πίνακες Α'-ΛΒ'), *Μεσ. Ν. Ελλ.* 4 (1992), 270-282)
Ανέκδ. ανδρ. έγγρ. 16. αι.	16ος αι.	*[Ανέκδοτα ανδριακά έγγραφα του 16ου αιώνα]* Πολέμης Ι. Δ., *Ανέκδοτα ανδριακά έγγραφα του δεκάτου έκτου αιώνος* [Ανδριακά Χρονικά, 30], Καΐρειος Βιβλιοθήκη, Άνδρος 1999
Ανέκδ. ιντ. κρητ. θεάτρ.	17ος	*Τα τρία τελευταία ανέκδοτα ιντερμέδια του Κρητικού Θεάτρου* Μανούσακας Μ., Πεπρ. Στ' Δ.Κρ.Σ., Β' 317-342
Άνθ. χαρ.	16ος	*Άνθος των χαρίτων-Fior di Virtù* Κακουλίδη Ε., *Ελλην.* 24 (1971), 267-311
Άνθ. χαρ. (Βεν.)	1529	*Άνθος των Χαρίτων* Βενετία 1529
Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη - Πηδώνια)	16ος	*Άνθος των χαρίτων-Φιορ δε βερτού. Η κυπριακή παραλλαγή* Κακουλίδη-Πάνου Ε.-Πηδώνια Κ., εισαγ.-επιμ., [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, XVI], Λευκωσία 1994
Άννα Κομν.	11ος-12ος	Άννα Κομνηνή, *Αλεξιάδα* Anna Comnène, Alexiade, B. Leib, Les Belles Lettres, Paris 1937-1945
Αντων., Βίος οσ. Συμ.	16ος	Αντώνιος μοναχός (;), *Βίος και πολιτεία του οσίου πατρός ημών Συμεών του Στυλίτου* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 2001, 243-245

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Ανυφάντρα	Δημοτικά τραγούδια	*Η ανυφάντρα κι ο Κόντες, Παραλλαγές 1, 2, 3, 4, 5.* Λουκάτος Δ., Κεφαλληνιακές παραλλαγές του τραγουδιού τής μητροπροδομένης κόρης, *Κεφαλλ. Χρον.* 1 (1976), 182-188)
Ανων., Ιστ. σημ.	16ος	*Ανωνύμου ιστορικά σημειώματα* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Β', ρμ'- ρμα', Βενετία 1873
Αξαγ., Κάρολ. Ε'	16ος	Αξαγιώλης Ιωάννης, *Διήγησις συνοπτική μεγάλου βασιλέως Καρόλου πέμπτου* Ζώρας Γ., Κάρολος ο Ε' της Γερμανίας και αι προς απελευθέρωσιν προσπάθειαι, *ΕΕΦΣΠΑ* 5 (1954/1955), 420-472
Απαρν.	15ος	[Ανών.], *Η απαρνημένη των Χανίων* Πολίτης Λ., Παρατηρήσεις σε κρητικά κείμενα, *Κρ. Χρ.* 12 (1958), 300-320
Αποκ. Θεοτ.	17ος	*Αποκάλυψις της υπεραγίας Θεοτόκου διά τες κόλασες των αμαρτωλών* Dawkins R.M., Κρητική αποκάλυψις της Παναγίας, *Κρ. Χρ.* 2 (1948), 487-500
Αποκ. Θεοτ. (Pern.)	17ος	*Αποκάλυψις της υπεραγίας Θεοτόκου περί της κολάσεως* Pernot H., Descente de la Vierge aux enfers d'après les manuscrits grecs de Paris, *REG* 13 (1900), 233-257
Απόκοπ.	16ος	Μπεργαδής, *Απόκοπος* Αλεξίου Στ., *Κρ. Χρ.* 17 (1963), 183-247
Απόκοπ.^{2}	16ος	Μπεργαδής, *Απόκοπος* Αλεξίου Στ., Μπεργαδής, Απόκοπος-Η Βοσκοπούλα, [Ανατ. *α'* βελτιωμένη, Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα 1979
Απόκοπ. Επίλ.	16ος	Μπεργαδής, *Απόκοπος Επίλογοι I-II* Αλεξίου Στ., *Κρ. Χρ.* 17 (1963), 248-250
Απόκοπ. (Παναγ.)	16ος	Μπεργαδής, *Απόκοπος* Παναγιωτάκης Ν., Το κείμενο της πρώτης έκδοσης του Απόκοπου. Τυπογραφική και φιλολογική διερεύνηση, *Θησαυρ.* 21 (1991), 89-209
Απόκοπ. (Vejleskov)	16ος	Μπεργαδής, *Απόκοπος* Vejleskov P., Apokopos, a fifteenth century Greek (Veneto-Cretan) catabasis in the vernacular, Synoptic edition with an introduction, commentary and Index verborum, Alexiou M., English translation: [Neograeca Medii Aevi, IX], Κολωνία 2005
Απολλών.	15ος	*Απολλώνιος* Janssen A., Narratio neograeca Apollonii Tyrii, Textus graecus prolegomenis commentariisque et translatione latina instructus [Noviomagenes indagationes ad res antiquas spectantes, 2], Άμστερνταμ-Αμβέρσα 1954
Απολλών. (Κεχ.)	15ος	*Διήγησις ... Απολλωνίου.* Κεχαγιόγλου Γ., Απολλώνιος της Τύρου, υστερομεσαιωνικές και νεότερες ελληνικές μορφές (κριτ. έκδ.), ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], 1, Θεσσαλονίκη 2004, κείμ. 429-469
Απολλών. (Wagn.)	15ος	*Διήγησις πολυπαθούς Απολλωνίου του Τύρου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 248-276
Αποφθ.	19ος	*Αποφθέγματα* Ζώρας Γ., Ποικίλα αποφθέγματα (εκ των καταλοίπων Σπ. Λάμπρου), Αθήνα 1972
Αποφθ. πατέρ.	5ος πιθ.	*Αποφθέγματα Πατέρων* Migne J.-P., Patrologia Graeca 65, 71-440

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Αραμπατζόγλου, Φωτίειος Βιβλ.	15ος-17ος	*Φωτίειος βιβλιοθήκη ήτοι επίσημα και ιδιωτικά έγγραφα και άλλα μνημεία σχετικά προς την ιστορίαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου…* Αραμπατζόγλου Γ. (Γεννάδιος, Μητροπολίτης Ηλιουπόλεως), Α', Κωνσταντινούπολη 1933
Αργυρ., Βάρν. Κ	15ος	Αργυρόπουλος Γεώργιος, *Εν μηνί Νοεμβρίῳ ... εν τόπῳ Βάρνης* Moravcsik G., Görög Koltemény a Varnai csatáról-Ελληνικόν ποίημα περί της μάχης της Βάρνης, [Ουγγροελληνικαί μελέται 1], Βουδαπέστη 1935
Αρέθ., Επιστ.	9ος-10ος	Αρέθας, *Προς τον εν Δαμασκῷ αμηράν…* Karlin-Hayter P., Arethas' Letter to the Emir at Damascus, *Byz*. 29-30 (1959-1960), 281-302
Αρμεν., Εξάβ.	14ος	Αρμενόπουλος Κωνσταντίνος, *Πρόχειρον νόμων ή Εξάβιβλος* Πιτσάκης Κ. [Βυζαντινά και νεοελληνικά κείμενα, 1], Αθήνα 1971
Αρμούρ.	15ος	*Του Αρμούρη* Κυριακίδης Στ., Ο Διγενής Ακρίτας. Ακριτικά έπη, ακριτικά τραγούδια, ακριτική ζωή. Παράρτημα, Ακριτικά άσματα, [Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, 45],Αθήνα 1923, 119-129
Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.)	15ος	*Διγενής Ακρίτης* Αλεξίου Στ., Βασίλειος Διγενής Ακρίτης (κατά το χειρόγραφο του Εσκοριάλ) και το άσμα του Αρμούρη, (κριτ. έκδ.), [Ερμής-Φιλολογική Βιβλιοθήκη, 5] Αθήνα 1985, 157 κε
Αρσ., Βασ. Ρωσών	β' μισό 16ου-αρχές 17ου	Αρσένιος, *Βασιλεία και αυτοκρατορία των Ρωσών* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 298
Αρσ., Κόπ. διατρ.	16ος	Αρσένιος Αρχιεπίσκοπος, *Κόποι και διατριβή* Ζαμπέλιος Σπ., [ανατ. της έκδ. του 1859], [Καραβίας-Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών, 179], Αθήνα 1983
Αρχ. Μεγ. Β	1768	*[Αλφάβητοι]* Mercati S. G., Note critiche 20. L' Alfabeto: Άρχοντες και μεγιστάνοι secondo la lezione del codice Vatopedino 1038, *SBN* 4 (1935), 298-300
Αρχ. Μεγ. Ρ	16ος	*Δημώδεις μεταβυζαντινοί αλφάβητοι* Μπουμπουλίδης Φ., *ΕΕΒΣ* 25 (1955), 284-305
Άσμα Κύπρ.	16ος	[Ανών.], *Άσμα της Κύπρου πτώσεως υπό τους Οθωμανούς* Σπυριδάκης Γ., Παρατηρήσεις επί δύο ιστορικών ασμάτων της Κύπρου: Α' της πολιορκίας της Μάλτας (1565) Β' της αλώσεως της Κύπρου υπό των Οθωμανών (1570-1571), *ΕΕΦΣΠΑ* 6, (1955/1956), 423-438
Άσμα Μάλτ.	16ος	*Άσμα πολιορκίας της Μάλτας* Σπυριδάκης Γ., Παρατηρήσεις επί δύο ιστορικών ασμάτων της Κύπρου: Α' της πολιορκίας της Μάλτας (1565) Β' της αλώσεως της Κύπρου υπό των Οθωμανών (1570-1571), *ΕΕΦΣΠΑ* 6 (1955/1956), 423-438
Άσμα πολ.	17ος	*Άσμα πολέμου* Ψιλάκης Β., Ιστορία της Κρήτης από της απωτάτης αρχαιότητος μέχρι των καθ' ημάς χρόνων, Β', Χανιά 1909, 359-360
Άσμα σεισμ.	16ος	[Ανών.], *Το άσμα του σεισμού εν Κρήτη (1508)* Σπυριδάκης Γ., *B-NJ* 15 (1939), 58-65
Ασσίζ.	13ος	*Ασ[σ]ίζαι του βασιλείου των Ιεροσολύμων και της Κύπρου* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, ΣΤ', Βενετία-Παρίσι 1877
Ατταλ.	11ος-12ος	Μιχαήλ Ατταλειάτης, *Ιστορία* Bekker Imm., Michael Attaliates, Historia, Bonnae 1853

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Αχέλ.	16ος	Αχέλης Αντώνιος, *Βιβλίον σύν Θεῷ περιέχον της Μάλτας πολιορκίαν…* Pernot H., P. Gentil de Vendosme et Antoine Achélis, Le siège de Malte par les Turcs en 1565, publié en français et en grec d'après des éditions de 1567 et de 1571 avec 20 reproductions [Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue et de la littérature néo-helléniques, troisième série, 2], Παρίσι 1910
Αχιλλ. (Haag) L	15ος	*Αχιλληίς* Haag B., Die Londoner Version der byzantinischen Achilleis [Abdruck der Beigabe zum Jahresbericht des humanistischen Gymnasiums, Günzburg 1918/1919 und 1919/1920], Μόναχο 1919
Αχιλλ. L	15ος	*Διήγησις του Αχιλλέως <Texte de la version de Londres>* Hesseling D., L' Achilléide byzantine, publiée avec une introduction, des observations et un index [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen le Amsterdam, Afdeling Letterkunde. Nieuwe Reeks. Deel XIX, 3], Άμστερνταμ 1919
Αχιλλ. N	15ος	*Διήγησις του Αχιλλέως <Texte de la version de Naples>* Hesseling D., L' Achilléide byzantine, publiée avec une introduction, des observations et un index [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen le Amsterdam, Afdeling Letterkunde. Nieuwe Reeks. Deel XIX, 3], Άμστερνταμ 1919
Αχιλλ. O	15ος	*Διήγησις περί του Αχιλλέως* Λάμπρος Σπ., Αχιλληίς, *ΝΕ* 15 (1921), 367-408
Αχιλλ. (Smith) O	15ος	*Διήγησις περί του Αχιλλέως* Smith O., The Oxford version of the Achilleid, Κοπεγχάγη 1990
Αχιλλ. (Smith) N	15ος	*Διήγησις του Αχιλλέως* Agapitos P. A., and Hult K.,The Byzantine Achilleid, The Naples version, Smith O. L., edited and prepared for publication, [Wiener Byzantinistische studien, band XXI], Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Βιέννη 1999
Αχμέτ., Ον.	9ος-12ος	Αχμέτ, *Ονειροκριτικόν* Drexl Fr., Achmetis Oneirocriticon, Λειψία 1925
Βακτ. αρχιερ.	17ος	Ιάκωβος ιερομόναχος, *Βακτηρία αρχιερέων* Μομφερράτος Α., Ευρετήριον και πρόλογος της Βακτηρίας των αρχιερέων, *ΔΙΕΕΕ* 3 (1889), 129-218
Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.)	17ος	Ιάκωβος ιερομόναχος, *Βακτηρία αρχιερέων* Ακανθόπουλος Πρόδρομος Ι. (επιμ.), Θεσσαλονίκη 2000
Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης)	17ος	Ιάκωβος ιερομόναχος, *Βακτηρία αρχιερέων* Γκίνης Δ., Αθησαύριστοι λέξεις εκ της ανεκδότου «Βακτηρίας αρχιερέων» (1645), *Αθ.* 73/74 (1972/1973), 290-297
Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ)	17ος	Ιάκωβος ιερομόναχος, *Βακτηρία αρχιερέων* Μουζάκης Στ., Οι «καινοτομίες» του Αρμενόπουλου σε ανέκδοτο χειρόγραφο της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Το επωνομαζόμενο (sic) «Βακτηρία των αρχιερέων». Αναδρομή στην εξέλιξη του γενικού οικοδομικού κανονισμού, *Μυριόβιβλος* 10-11 (1987), 20-28
Βαλαωρ. Β	19ος	Βαλαωρίτης Αριστοτέλης, *Ποιήματα και πεζά, τόμος Β'* Σαββίδης Γ.-Τσαντσάνογλου Ε., επιλογή και φιλολογική επιμέλεια, Αθήνα 1981
Βαρνάβας, Ριμ.	τέλη 17ου, χφ β μισό 18ου	Βαρνάβας, *Ριμάδα... διά τον Γαλατάν…* Παΐζη Μ., Ο Βαρνάβας και η πυρκαγιά του 1696, *Εραν.* 23 (2001), 19-34, κείμ. 30-34
Βαρούχ. (Bakk.-v.Gem.)	(1597-1613)	Βαρούχας Μανόλης, *Νοταριακές πράξεις, Μοναστηράκι Αμαρίου (1597-1613)* Bakker W.F.–Gemert A.F. v., Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο 1987

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Βασιλ. Κεφάλ. Παραιν.	16ος	*Βασιλείου Κεφάλαια Παραινετικά* Τιμητικός τόμος εις μνήμην Γεωργίου Θ. Ζώρα, Αθήνα 1984, 106-124
Βέλθ.	13ος	*Διήγησις εξαίρετος Βελθάνδρου του Ρωμαίου* Κριαράς Ε., Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα [Αετός-Βασική Βιβλιοθήκη, 2], Αθήνα 1955
Βέλθ. (Egea)	13ος	*Βέλθανδρος και Χρυσάντζα* Egea J. M., Historia extraordinaria de Beltandro y Crisanza, Estudio preliminar, texto griego, traducción, notas y commentarios, [Athos-Pergamos-Biblioteca neogriega-serie bilingüe de textos griegos medievales, 1], Γρανάδα 1998
Βελλερ., Επιστ.	17ος	Βελλεριανός Αθανάσιος, *Επιστολές* Μανούσακας Μ., Συλλογή ανεκδότων εγγράφων (1578-1685) αναφερομένων εις τους εν Βενετία Μητροπολίτας Φιλαδελφείας, *Θησαυρ.* 6 (1969), 7-112, κείμ., 53-56, 61-63, 76-78
Βεν.	15ος	[Ανών.], *Διήγησις της φουμιστής Βενετίας* Μπουμπουλίδης Φ., *Αθ.* 69 (1967), 181-90)
Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ	17ος	Βενετζάς Νικηφόρος, *[Μετάφραση της αγιολογικής μυθιστορίας Βαρλαάμ και Ιωάσαφ του Δαμασκηνού]* Τσαβαρή Ι., Ο Νικηφόρος Βενετζάς μεταφράζει το Βαρλαάμ και Ιωάσαφ του Δαμασκηνού, Δήμος Ηρακλείου-Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1992
Βεν. (Καλ.)		[Ανών.] Καλονάρος Π., *Η Βενετία εις τους θρύλους και τα τραγούδια του ελληνικού λαού*, Αθήνα 1942, 6-11
Βεν. κείμ.	1477	*[Απογραφή περιουσίας Ελλήνων Βενετίας]* Δημαράς Κ.Θ., Βενετία: 1477, 1828, ανέκδοτα κείμενα, *Θησαυρ.* 1 (1962), 1-13
Βεν. (Λάμπρ.)	15ος	[Ανών.], *Η Διήγησις της φουμιστής Βενετίας* Λάμπρος Σπ., *ΝΕ* 6 (1909), 369-381
Βεν. (Wagn.)		[Ανών.] *Εις Βενετίαν* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 221-223
Βεντράμ., Γυν.	16ος	Βεντράμος Τζάνες, *Ιστορία των γυναικών, των καλών και των κακών* Knös B., Un miroir des femmes du XVIe siècle, *Ελλην.* 14 (1955), 123-157
Βεντράμ., Φιλ.	16ος	Βεντράμος Τζάνες, *Ιστορία φιλαργυρίας μετά της περηφανίας* Ζώρας Γ., *ΕΕΒΣ* 24 (1954) 291-314
Βερβιτζ., Πρωτόκ.	18ος	Βερβιτζιώτης Σπυρίδων, νοτάριος Κέρκυρας, *Πρωτόκολλο (1741-1744)* Πιλίλη Κ. Σ., (έκδ. κειμένου), Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε.-Μαυρομάτης Γ. Κ., (επιμ. έκδ.), Τμήμα Ιστορίας Ιονίου Πανεπιστημίου, [Πηγές της Επτανησιακής Ιστορίας, 4], Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα 2009
Βερναρδ. μαγ. κώδ.	κώδ. πιθ. του 1887, 1888 ή 1889	*[Βερναρδάκειος μαγικός κώδικας]* Παπαθωμόπουλος Μ. (έκδ. κειμένου), Βαρβούνης Μ. (σχόλια), Βερναρδάκειος μαγικός κώδικας. «Εισάγωγον της Μαγείας τής πάλαι ποτέ», [Πραγματείαι της Ακαδημίας Αθηνών, 61], Αθήνα 2006
Βεστάρχης, Πρόλ. Θεοτ.	17ος	Βεστάρχης Μιχαήλ, *Ο πρόλογος της Υπεραγίας Θεοτόκου* Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα. Έργα των Ορθοδόξων Χίων κληρικών Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσοψά [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 2000, 87-105

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ.	17ος	Βεστάρχης Μιχαήλ, *Στίχοι πολιτικοί... εις την Ανάστασιν του Κυρίου...* Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα. Έργα των Ορθοδόξων Χίων κληρικών Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσοψά [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 2000, 107-135
Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ.	17ος	Βεστάρχης Μιχαήλ, *Στίχοι πολιτικοί... εις τον Ελεάζαρον...* Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα. Έργα των Ορθοδόξων Χίων κληρικών Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσοψά [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 2000, 137-199
Βησσ., Επιστ.	15ος	Βησσαρίων, *[Τρεις Επιστολαί]* Λάμπρος Σπ., Τρεις επιστολαί του καρδιναλίου Βησσαρίωνος εν τη δημώδει γλώσση, *ΝΕ* 5 (1908), 19-39
Βησσαρ., Διαθ.	16ος	Βησσαρίων Λαρίσσης, [*Διαθήκης Παράφραση*] Σοφιανός Δ., Ο Άγιος Βησσαρίων Μητροπολίτης Λαρίσης (1527-1540) και κτίτορας της μονής Δουσίκου, (177-282) ειδικ. (Ανέκδοτη παράφραση σε δημώδη γλώσσα της τρίτης διαθήκης (έτους 1534/1535) του αγίου Βησσαρίωνος, *Μεσ. Ν. Ελλ.* 4 (1992), 231-241
Βίος αγ. Ηλία	17ος πιθ.	*Βίος αγίου Ηλία* Rossi Taibbi G., Vita di sant' Elia il giovane, Παλέρμο, 1962
Βίος αγ. Ιωάνν. Ελεήμ.	16ος πιθ., αρχές 17ου	*<Βίος> του εν αγίοις πατρός ημών Ιωάννου, αρχιεπισκόπου Αλεξανδρείας, του Ελεήμονος* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 265-268
Βίος αγ. Κυπρ.	13ος πιθ. (μετά 1210-1217)	*Βίος αγίου Κυπριανού* Schirò G., Vita inedita di S. Cipriano di Calamizzi (dal. cod. Sinaitico, n. 522), *Bolletino della badia greca di Grottaferrata*, n.s. 4, (1950), β' τρίμηνο, 65-97)
Βίος αγ. Νικ.	17ος	*Βίος του αγίου και μεγάλου Νικολάου, ποίημα ευλαβέστατον και ωραίον διά στίχου* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, A', Παρίσι, 1880, 321-329
Βίος αγ. Νικ. (Κακλ.)	σύνθεση πριν 1568, έκδοση βενετική: 1626	Μοσχολέος Θεολογίτης, *Βίος του αγίου και μεγάλου Νικολάου* Κακλαμάνης Στ. (κριτ. έκδ.), ΜΙΕΤ, Αθήνα 2000
Βίος Αισώπ.	At.: 15ος-16ος Th.: 10ος-11ος	*Βίος Αισώπου* Perry B., Some addenda to the Life of Aesop, *BZ* 59 (1966), 285-304
Βίος Αισώπ. (Karla)	11ος-15ος	*Βίος Αισώπου* Karla G.,Vita, Aesopi, Edition, Überlieferung, Sprache und Edition einer frühbyzantinischen Fassung des Äsopromans, [Serta Graeca. Beiträge zur Erforschung griechischer Text, 13], Wiesbaden 2001
Βίος Αισώπ. (Παπαθωμ.)	Α: 16ος-17ος, Β: 15ος-16ος, Γ: 17ος (1617), Δ: 1644, Ε: β' μισό 17ου	*Βίος Αισώπου* Παπαθωμόπουλος Μ., Πέντε δημώδεις μεταφράσεις του Βίου του Αισώπου, Αθήνα 1999

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Βίος Αισώπ. W (Παπαθωμ.)	recensio 1: 13ος-15ος, 2: 11ος-15ος, Fragm. Papyr.: 3ος-5ος, χφ W: 13ος	*Ο Βίος του Αισώπου, η παραλλαγή W* Παπαθωμόπουλος Μ., Αθήνα 1999
Βίος Αισώπ. G (Παπαθωμ.)	10ος-11ος	*[Βίος Αισώπου G]* Παπαθωμόπουλος Μ., *Βίβλος Ξάνθου φιλοσόφου και Αισώπου δούλου αυτού περί της αναστροφής Αισώπου. Κριτική έκδοση με εισαγωγή και μετάφραση* [Λόγος ελληνικός, 3], Εκδόσεις Αλήθεια, Αθήνα 2009/2010
Βίος Αισώπ. (Eideneier)	K: 16ος-17ος, E: 15ος-16ος, I: 17ος (1617), D: 1644	*Αίσωπος* Eideneier H., Äsop - Der frühneugriechische Roman, Einführung, Übersetzung, Kommentar, Kritische Ausgabe, [Serta Graeca - Beiträge zur Erforschung griechischer Texte, 28], Wiesbaden 2011
Βίος Αλ.	14ος	*Αλέξανδρος ο βασιλεύς* Reichmann S., Das byzantinische Alexandergedicht nach dem Codex Marcianus 408, [Beiträge zur klassischen Philologie, 13], Meisenheim am Glan 1963
Βίος Αλ.[2]	14ος	*[Αλεξάνδρου βίος]* Istrin V., Μεσαιωνικός βίος του Αλεξάνδρου εκ τινος κώδικος της μονής των Ιβήρων (ρωσικά), *Viz. Vrem.* 6 (1899), 97-130
Βίος Αλ. (Aerts)	13ος ή 14ος	*Αλέξανδρος ο βασιλεύς* Aerts, W. J., The Byzantine Alexander Poem, Vol. 1: Introduction and Text, Vol. 2: Commentary, *Byzantinisches Archiv* 26, Walter de Gruyter Inc., Boston/Berlin 2014
Βίος Αλ. (v. Thiel)	15ος	*Βίος Αλεξάνδρου* Thiel H. v., Leben und Taten Alexanders von Makedonien, Der griechische Alexanderroman nach der Handschrift L, Ντάρμσταντ 1974
Βίος Αρχίππ.	2 χφ 12ου και 1 χφ 1548-49	*Βίος ... αποστόλου Αρχίππου* Halkin F., Légende inédite de l'apôtre Archippos, Kyriakon, Festschrift Johannes Quasten, Münster-Westfalen 1970, 576-579
Βίος γέρ. V	17ος	*[Πτωχολέων]. Βίος και πολιτεία τινός δοκιμωτάτου και σοφωτάτου γέροντος* Schick J., Hamlet in Sage und Dichtung, Kunst und Musik, [Corp. Haml. I 5, 2], Λειψία 1938, 264-289
Βίος Δημ. Μοσχ.	17ος	Ματθαίος ιερομόναχος, *Βίος Δημητρίου βασιλέως Μοσχοβίας, Σαντομίρου βοϊβόντα και αρχόντων της Λεχίας* Knös B., Une version grecque de l' histoire du faux Démetrius, tzar de la Russie, *ΔΙΕΕΕ* 16 (1962), 223-266
Βίος Ευθυμ. πατριάρχ.	920-925	*Βίος Ευθυμίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως* Karlin - Hayter P., Vita Euthymii patriarchae Cp., [Bibliothèque de Byzantion, 3], Βρυξέλλες 1970
Βίος Θεοδ. Συκ.	χφ 10ου και 11ου, κείμ. 613 πιθ. ή αργότερα	*Βίος Θεοδώρου Συκεών* Festugière A., Vie de Théodore de Sykeôn, Βρυξέλλες 1970
Βίος Ιωσήφ	15ος-18ος	*Βίος και πολιτεία Ιωσήφ του παγκάλου* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 269-272
Βίος Κοσμά Μαϊουμά	μέσα 12ου πιθ.	*Βίος και πολιτεία και μερική θαυμάτων διήγησις του εν αγίοις πατρός ημών Κοσμά του ποιητού*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Δετοράκης Θ., Ανέκδοτος βίος Κοσμά του Μαϊουμά, *ΕΕΒΣ* 41 (1974), 259-296
Βίος οσ. Αθαν.	14ος	*Βίος και πολιτεία του οσίου πατρός ημών Αθανασίου, ασκήσαντος εν τοις Σταγοίς, εν τω λίθω τω υπ' αυτού κληθέντι Μετεώρω* Βέης Ν., Συμβολή εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων, *Βυζαντίς* 1 (1909), 237-260
Βίος Φιλαρ.	16ος;	*Διήγησις πάνυ ωφέλιμος περί του βίου και της πολιτείας του μακαρίου και δικαίου Φιλαρέτου του Ελεήμονος…* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 237-243
Βλαστού, Επιστ.	17ος	Βλαστός Εμμανουήλ, *Επιστολές προς Γαβριήλ Σεβήρον* Χαιρέτη Μ., *Θησαυρ.* 6 (1969), 176-179
Βλεμμ., Δούκ.	13ος	Βλεμμύδης Νικηφόρος, *Προς τον αοίδιμον βασιλέα κυρόν Ιωάννην τον Δούκαν* Heisenberg A., Nicephori Blemmydae curriculum vitae et carmina, Λειψία 1896
Βλεμμ., Λάσκ.	13ος	Βλεμμύδης Νικηφόρος, *[Προς Ιωάννη, υιό Θεοδώρου Λάσκαρη]* Heisenberg A.,Nicephori Blemmydae curriculum vitae et carmina, (Versus ad Ioannem filium Theodori Lascaris), Λειψία 1896
Βλεμμ., Ποίημ.	13ος	Βλεμμύδης Νικηφόρος, *[Ποίημα]* Bury J., An unpublished Poem of Nicephorus Blemmydes, *BZ* 10 (1901), 418-424
Βοσκοπ.	17ος	[Ανών.], *Η Βοσκοπούλα, κρητικό ειδύλλιο του 1600* Αλεξίου Στ., (κριτ. έκδ.) [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειο 1963
Βοσκοπ.[2]	17ος	[Ανών.], *Η Βοσκοπούλα* Αλεξίου Στ., Μπεργαδής, Απόκοπος-Η Βοσκοπούλα, (επιμ.), [ανατ. α' βελτιωμένη, Ερμής-Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα 1979
Βουστρ.	15ος	Βουστρώνιος Γεώργιος, *Διήγησις Κρόνικας Κύπρου* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη Β', Βενετία 1873, 411-543
Βουστρ. (Κεχ.)	15ος	Βουστρώνιος Γεώργιος, *Διήγησις Κρονίκας Κύπρου* Κεχαγιόγλου Γ., Τζωρτζης (Μ)πουστρους (Γεώργιος Βο(σ)τρ(υ)ηνός ή Βουστρωνιος), (κριτ. έκδ.), [Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών-Πηγές και Μελέτες της Κυπριακής Ιστορίας, XXVII], Λευκωσία 1997
Βουστρ. Μεταφρ.	1586-1661	Βουστρώνιος Γεώργιος, μεταφραστής πνευματικών συγγραμμάτων, *Περί αναβάσεως του νου εις τον Θεόν* Ρούσσος-Μηλιδώνης Μ., Έλληνες Ιησουΐτες (1560-1773), Αθήνα 1993, 249-258, κείμ. 252-258
Βουστρ. Μεταφρ., Νουθ. Άβιλ. (Κακ.-Πάνου)	1671	Βουστρώνιος Γεώργιος, *Νουθετήματα πνευματικά του πατρός Ιωάννου του Άβιλα… Ερμηνευμένη (sic) εις την κοινήν γλώσσαν των Ρωμαίων…* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 58-60
Βουστρ. Μεταφρ., Περί αναβάσ. (Κακ.-Πάνου)	1637	Βουστρώνιος Γεώργιος, *Περί αναβάσεως του νου εις τον Θεόν…μεταγλωττισμένον εις την κοινήν γλώσσαν των Ρωμαίων παρά του πατρός Γεωργίου του Βουστρωνίου…* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 56-58

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Βρανιανίτης, Πράξεις	1479-1516	Βρανιανίτης Θεόδωρος, *Οι σωζόμενες πράξεις (1479-1516)* Καρύδης Χρ. Σπ., (κριτ. έκδ.), Θεοδώρου Βρανιανίτη δημοσίου νοταρίου πόλεως και νήσου Κερκύρας οι σωζόμενες πράξεις *(1479-1516)*, [Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών, 276] Βιβλιοπωλείο Διονυσίου Νότη Καραβία, Αθήνα 2001
Βραχ. χρον.	15ος-16ος	*Βραχέα χρονικά* Λάμπρος Σπ., Βραχέα Χρονικά, επιμ. Αμάντου Κ., [Μνημεία της ελληνικής ιστορίας] Αθήνα 1938
Βυζ. Ιλιάδ.	16ος	[Ανών.], *Βυζαντινή Ιλιάδα* Nørgaard L.–Smith O. L., A byzantine Iliad, the text of Par. Suppl. gr. 926, edited with critical apparatus, introduction and indexes by L. Nørgaard and O. L. Smith, [Opuscula graecolatina, 5], Κοπεγχάγη 1975
Βυζ. κάλ.	χωρίς χρονολόγηση	*[Κάλαντα] α) Εγκώμιον εις τον όσιον και μέγα Βασίλειον· β) Εις τα άγια Θεοφάνεια* Παπαδοπούλου-Κεραμέως Α., Δύο βυζαντινά κάλανδα, *Λαογρ.* 1 (1909), 564-567
Βυζ. σκωπτ. τραγ.	6ος-11ος	*Βυζαντινά δημοτικά και σκωπτικά τραγούδια* Πολίτης Λ., Ποιητική ανθολογία, βιβλίο πρώτο: Πριν από την Άλωση-Επίμετρο, Αθήνα 1967, 187-188
Γαδ. διήγ.	15ος	*Γαδάρου, λύκου και αλουπούς διήγησις ωραία* Αλεξίου Λ., Η φυλλάδα του γαδάρου, ήτοι γαδάρου, λύκου και αλεπούς διήγησις ωραία, *Κρ. Χρ.* 9 (1955), 81-118
Γαδ. διήγ. (Βασιλ.)	15ος	*Συναξάριον του τιμημένου γαδάρου και Γαδάρου, λύκου και αλουπούς διήγησις ωραία* Βασιλείου Π. (προσεχής έκδ.)
Γαδ. διήγ. (Pochert)	15ος	*Γαδάρου, λύκου κι αλουπούς διήγησις ωραία* Pochert C., Die Reimbildung in der spät- und postbyzantinischen Volksliteratur, [Neogr. Med. Aevi IV], Κολωνία 1991
Γαδ. διήγ. (Wagn.)	15ος	*Γαδάρου, λύκου κι αλουπούς διήγησις ωραία* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 124-140
Γέν. Ρωμ.	17ος	*Περί το γένος των Ρωμαίων το πώς εκατασταθήκαμεν και πώς εχάσαμεν την Πόλη και όλα τα αγαθά* Λάμπρος Σπ., *ΝΕ* 5 (1908), 250-256
Γερασ., Έτ. στ.	17ος-18ος (;)	Γεράσιμος Αλεξανδρείας, *Έτεροι στίχοι του αυτού Γερασίμου (χφ 184)* Πέτρου-Μεσογείτης Χρ., Κρητικοί στίχοι εκ παλαιών χειρογράφων της Βιβλιοθήκης του Μουσείου Ηρακλείου, *ΕΕΚΣ* 2 (1939), 339-374
Γερασ., Θρ. Κρήτης	17ος-18ος (;)	Γεράσιμος Αλεξανδρείας, *Θρήνος της Κρήτης (χφ 184)* Πέτρου-Μεσογείτης Χρ., Κρητικοί στίχοι εκ παλαιών χειρογράφων της Βιβλιοθήκης του Μουσείου Ηρακλείου, *ΕΕΚΣ* 2 (1939), 339-374
Γερμ. Λοκρ., Γράμμ.	17ος	Γερμανός Λοκρός, *[Γράμματα]* Tsourkas C., Germanos Locros, Archévêque de Nysse et son temps (1645-1700). Contribution à l'histoire culturelle des Balkans au XVIIe siècle, Θεσσαλονίκη 1970
Γερμ., Ον.	χφ πιθ. 1300	*Ονειροκριτικόν του πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυρού Γερμανού* Drexl Fr., Das Traumbuch des Patriarchen Germanos, *Λαογρ.* 7 (1923), 428-448
Γεωργ. Ακροπολ., Χρον. Συγγρ.	13ος	Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική Συγγραφή* Heisenberg A., Λειψία 1903

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Γεωργηλ., Βελ.	15ος	Γεωργηλάς Εμμανουήλ, *Ιστορική εξήγησις περί Βελισαρίου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 322-347
Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.)	15ος	Γεωργηλάς Εμμανουήλ Λιμενίτης, *Ιστορική εξήγησις περί Βελισαρίου* Bakker W.F.-Gemert A.F. v., Ιστορία του Βελισαρίου,(κριτ. έκδ. των τεσσάρων διασκευών), [ΜΙΕΤ-Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 6], Αθήνα 1988
Γεωργηλ., Θαν.	15ος	Γεωργηλάς Εμμανουήλ, *Το θανατικόν της Ρόδου* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, A', Παρίσι 1880, 203-225
Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.)	15ος	Γεωργηλάς Εμμανουήλ, *Το θανατικόν της Ρόδου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 32-52
Γεωργίου ρήτορος, Αποφθέγματα και Ιστορίαι ...	16ος	Γεώργιος ρήτωρ. *Αποφθέγματα και ιστορίαι των αγίων...* Μάνου Λ., Γεώργιος Κόντης (16ος-17ος αι.). Εργοβιογραφικά, *Neogr. Med. Aevi VI*, 525-533
Γεωργίου ρήτορος, Αρχιληστ.	17ος	Γεώργιος ρήτωρ, *Ο Αρχιληστής* Κακουλίδη-Πάνου Ε., *Κληρονομία* 31 (1999), 59-65
Γεωργίου ρήτορος, Στίχ.	τέλη 16ου - αρχές 17ου (χφ 1626)	Γεώργιος ρήτωρ, *[Στίχοι]* Νίκας Κ., Στίχοι Γεωργίου ρήτορος Αίνου και εκδίκου της Μεγάλης Εκκλησίας, Ταλαρίσκος, (Studia Graeca Antonio Garzya sexagenario a discipulis oblata), Νεάπολη 1988, 415-456
Γεώργ. Μον.	10ος πιθ.	Γεώργιος Μοναχός, *[Χρονικόν Σύντομον]* Bekkerus Imm., Θεοφάνη Συνεχιστές-Theophanes Continuatus: Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus [CSHB], Βόννη 1838
Γεωργ. Συνεχ.	10ος-11ος	*[Συνεχιστής Γεωργίου Μοναχού]* Γεωργίου Συνεχιστής. Moravcsik, Sagen und Legenden über Kaiser Basileios I, *DOP* 15 (1961), 59-126
Γιατροσ. Ιβ.	16ος	*Γιατροσόφια 16ου αιώνα* Μάνου Λ., Θεσσαλονίκη 2008
Γκίνου, Στ.	17ος	Γκίνος ιερεύς, *Στίχοι* Μιχαηλίδης Δ., Ανέκδοτοι στίχοι κατά της αμαθείας, Κώδ. Arch. S. Pietro, C 152 [έτ. 1620], φ. 203v, *Ελλην.* 25 (1972), 103-108
Γλυκά, Αναγ.	12ος	Γλυκάς Μιχαήλ, *[Αναγωγή δημοτικών τινων ρητών]* Ευστρατιάδης Σ., Μιχαήλ του Γλυκά, Εις τας απορίας της Θείας Γραφής κεφάλαια, τόμ. Α', ρξβ'-ρπγ', [Βιβλιοθήκη Μαρασλή], Αθήνα 1906
Γλυκά, Στ.	12ος	Γλυκάς Μιχαήλ, *Στίχοι γραμματικού Μιχαήλ του Γλυκά, ούς έγραψε καθ' όν κατεσχέθη καιρόν εκ προσαγγελίας χαιρεκάκου τινός* Τσολάκης Ε., Μιχαήλ Γλυκά Στίχοι ους έγραψε καθ' ον κατεσχέθη καιρόν, *ΕΕΦΣΠΘ*, παράρτ. 3, Θεσσαλονίκη 1959
Γλυκά, Στ. Β'	12ος	Γλυκάς Μιχαήλ, *Έτεροι στίχοι προς τον βασιλέα κυρόν Μανουήλ τον Κομνηνόν ότε λαμπρός από Ουγγρίας στεφανίτης υπέστρεψεν* Ευστρατιάδης Σ., Μιχαήλ του Γλυκά Εις τας απορίας της Θείας Γραφής κεφάλαια, τόμ. Α', ρνζ'-ρξα', [Βιβλιοθήκη Μαρασλή], Αθήνα 1906
Γόρδιος, Περί Μωάμ.	18ος	Γόρδιος Αναστάσιος, *Σύγγραμμα "Περί Μωάμεθ και κατά Λατείνων (sic)"* Argyriou Ast., Anastasios Gordios, 1654/5-1729, Sur Mahomet et contre les Latins, [Εταιρεία Στερεοελλαδικών Μελετών-Κείμενα και Μελέται, 3], Αθήνα 1983, 313-404

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Γράμμα κρ. διαλ.	15ος	Χαντακίτης Μανουήλ, *[Ιδιωτικό γράμμα σε κρητική διάλεκτο]* Μανούσακας Μ., Ένα παλιό (1420;) ιδιωτικό γράμμα σε κρητική διάλεκτο: Τα παράπονα του ξενιτεμένου Μανουήλ Χαντακίτη για την απονιά του πατέρα του, *Κρ. Πρωτοχρ.* 2 (1962), 35-39
Γράμματα Μετεώρ.	14ος-15ος	*Σερβικά και βυζαντιακά γράμματα Μετεώρου* Βέης Ν., *Βυζαντίς* 2 (1911/12), 1-100)
Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ.	14ος	Γρηγόριος, *Βίος και πολιτεία και μερική θαυμάτων διήγησις του νεοφανούς οσίου πατρός ημών Ρωμύλου* Halkin F., Recherches et documents d'hagiographie byzantine, Βρυξέλλες 1971, 166-202
Γρηγορόπ., Έγγρ.	16ος	Γρηγορόπουλος Μανουήλ, νοτάριος Χάνδακα, *Διαθήκες-απογραφές-εκτιμήσεις 1506-1532* Κακλαμάνης Στ.-Λαμπάκης Στ., [Βενετικές Πηγές της Κρητικής Ιστορίας, 1], Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη-Ηράκλειο 2003
Γρυπάρη, Βοσκοπ. Αιγ.	1838	Γρυπάρης Θεόδωρος, *[Βοσκοπούλα Αιγαίου]* Βαλέτας Γ., (επιμ.), Γρυπάρης Ι. Θ., Η Βοσκοπούλα του Αιγαίου πελάγους:θεατρικό ποιητικό επύλλιο του 1838, Αθήνα 1981
Γυμν. Ρώμ.	16ος	*[Γυμνάσιον Ρώμης]* Μανούσακας Μ., Η παρουσίαση από τον Ιανό Λάσκαρη των πρώτων μαθητών του ελληνικού γυμνασίου της Ρώμης στον πάπα Λέοντα Ι' (15 Φεβρουαρίου 1514), *Ερασ.* 1 (1963), τεύχ. 5, 161-172
Γύπ.	17ος	[Χορτάτσης Γεώργιος], *Γύπαρις, κρητικόν δράμα* Κριαράς Εμμ., πηγαί-κείμενον [Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philologie, 39], Αθήνα 1940
Γύπ. Πρόλ. Διός	17ος	[Χορτάτσης Γεώργιος], *Πρόλογος της θεάς της κωμωδίας του Γύπαρη-Πρόλογος του Διός-Ηλίου* Κριαράς Εμμ., *Γύπαρις κρητικόν δράμα*, πηγαί-κείμενον [Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philologie, 39], Αθήνα 1940, 145-51
Δαβίδ	18ος	Δαβίδ, *[Διαλογικό στιχούργημα]* Παπαδόπουλος Θ., Αγνώστου Χίου ποιητή ανέκδοτο διαλογικό στιχούργημα, (κριτ. έκδ.), [Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας-Βιβλιοθήκη Γενικής Παιδείας, 8], Αθήνα 1979
Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.) (Κακ.-Πάνου)	β' μισό 16ου	*Ιωάννου... του Δαμασκηνού, Λόγος περί των εν πίστει κεκοιμημένων... Μεθερμηνεύτη εις την ημετέραν ιδιωτικήν την των Κυπραίων γλώττα* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 122-125
Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)	16ος	*Μετάφρασις ομιλίας Ιωάννου του Δαμασκηνού περί των εν πίστει κεκοιμημένων εις την Κυπραίων γλώτταν* Νικολόπουλος Π., *Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ.*, Γ'β', Λευκωσία (1973), 237-240
Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2]	16ος	*Περί των εν πίστει κεκοιμημένων Δαμασκηνού Λόγος, μετάφρασις εις την κυπριακήν διάλεκτον* Νικολόπουλος Π., έκδοση, εισαγωγή, πίνακες λεξιλογικοί, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, XXVIII], Λευκωσία 2000
Δαμασκ. Στουδ., Διάλ.	16ος	Δαμασκηνός Στουδίτης, *Διάλογος* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Δαμασκηνού Στουδίτη «Διάλογος», *Δωδώνη* 3 (1974), 443-458)

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Δαμασκ. Στουδ., Θησαυρ.	16ος	Δαμασκηνός Στουδίτης, *Βιβλίον ονομαζόμενον Θησαυρός...* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 193-195
Δαμασκ. Στουδ., Φυσιολ. Τ.	16ος	Δαμασκηνός Στουδίτης, *Φυσιολόγος* Λάμπρος Σπ., *ΝΕ* 16 (1922), 248-254
Δαρκές, Προσκυν.	16ος	Δαρκές Αντώνιος, *Προσκυνητάρι των Ιεροσολύμων* Σαλμανίδης Πρ., Άγνωστον κυπριακόν «Προσκυνητάριον», του δέκατου έκτου αιώνος, [Κείμενα και μελέται νεοελληνικής φιλολογίας, 71], Αθήνα 1971
Δευτ. Παρουσ.	16ος	[Ανών.], *Δευτέρα Παρουσία διά στίχου* Schartau B., The second coming of Christ in rhyme, The text of cod. Vind.hist. gr. 119, ff. 116-125, *Scandinavian Journal of Modern Greek Studies*, 3, 2005
Δεφ., Λόγ.	16ος	Δεφαράνας Μάρκος, *Λόγοι διδακτικοί του πατρός προς τον υιόν* Karaiskakis S., Das Lehrgedicht von Markos Depharanas, *Λαογρ.* 11 (1934/1937), 1-66
Δεφ., Σωσ.	16ος	Δεφαράνας Μάρκος, *Ιστορία εκ των του Δανιήλ περί της Σωσάννης* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Α', Παρίσι 1880, 269-280
Δεφ., Σωσ. (1569)	16ος	Δεφαράνας Μάρκος, *Ιστορία της Σωσάννης* Κεχαγιόγλου Γ., (επιμ.-ανατ.), Απόκοπος, Απολώνιος, Ιστορία της Σωσάννης, Βενετία 1569, [Ερμής-Λαϊκά λογοτεχνικά έντυπα, 1], Αθήνα 1982, 151-192
Δημ. αινίγμ.	12ος πιθ.	*Δημώδη αινίγματα* Σάθας Κ.,Έτεραι ερμηνείαι εις δημώδη ρητά, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', Παρίσι 1876 (φωτοτ. ανατ. Αθήνα 1972), 544-570
Δημ. άσμ.	αχρονολόγητα δημοτικά τραγούδια του ακριτικού κύκλου	*[Ακριτικά άσματα]* Καλονάρος Π, Βασίλειος Διγενής Ακρίτας, Τα έμμετρα κείμενα Αθηνών..., Κρυπτοφέρρης και Εσκοριάλ-Επίμετρον, Α' (ανατ.) Αθήνα 1970, 201-253, και Β', Αθήνα 1941, 201-253
Δημ. βυζ. άσμ.	5ος-12ος και 14ος	*Δημώδη βυζαντινά άσματα* Πολίτης Ν. Γ., *Λαογρ.* 3 (1911), 622-652
Δημ. κείμ.	15ος	*Δημώδη κείμενα* Μπουμπουλίδης Φ., Ανέκδοτοι παραλλαγαί δημωδών μεσαιωνικών κειμένων, *Αθ.* 67, (1963/1964) 107-144
Δημ. ομιλ.	18ος	*Ομιλίαι εις δημώδη γλώσσαν κατά τον ΙΗ' αιώνα* Ζώρας Γ., *RSBN* n.s., 10-11, (1973/1974), 57-83
Διαθ. Αγ. Γεωργ. Μαγγ.	14ος	*Διαθήκη υπέρ της μονής του Αγίου Γεωργίου των Μαγγάνων* Mercati G. S., *REB* 6 (1948), 36-47
Διαθ. Ακοτ.	15ος	*Ακοτάντου Διαθήκη* Μανούσακας Μ., Η διαθήκη του Αγγέλου Ακοτάντου (1436), αγνώστου κρητικού ζωγράφου, *ΔΧΑΕ* 2 περίοδος δ' (1960-1961), 139-151
Διαθ. Αλ.	15ος	*Η διαθήκη Αλεξάνδρου* Trumpf J., Alexanders kappadokisches Testament, *BZ* 52 (1959), 253-256
Διαθ. Βοϊλά	11ος	*[Διαθήκη Βοϊλά Ευσταθίου]* Lemerle P., Le Testament d' Eustathios Boïlas (avril 1059) Cinq études sur le XIe siècle byzantin Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Παρίσι 1977, 13-63

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Διαθ. 17. αι.	17ος	*[Διαθήκες ... της οικογένειας ... Κορνάρου]* Μαυρομάτης Γ., Ανέκδοτα βενετικά έγγραφα για τους Κορνάρους της Σητείας και του Χάνδακα (Διαθήκες μελών της οικογένειας του Ιακώβου Κορνάρου), Αθήνα 1986
Διαθ. Δροσ. Μαλαχ.	16ος	*[Διαθήκη Δροσούλας Μαλαχία]* Βλαχάκη Ρένα, Διαθήκη της Δροσούλας, χήρας Γεωργαντή Μαλαχία (1584), *Κρητολ.* 14-15 (1982), 49-53, κείμ. 51-53
Διαθ. ηγουμ. Μακαρίας	17ος	*[Διαθήκη ηγουμένης Μακαρίας]* Χαιρέτη Χ., Κουκάκαινα Μακαρία, ηγουμένη, Διαθήκη, *Θησαυρ.* 6 (1969), 163-167
Διαθ. Θεοδ. Σαρ.	14ος	*[Διαθήκη Θεοδώρου Σαραντηνού]* Θεοχαρίδης Γ., *Μία διαθήκη και μία δίκη βυζαντινή. Ανέκδοτα Βατοπεδινά έγγραφα του ΙΔ' αιώνος περί της μονής Προδρόμου Βεροίας*, Μακεδονικά-παράρτ. 2, Θεσσαλονίκη 1962, 14-28
Διαθ. Νίκων.	1780	*Διαθήκη Νίκωνος μοναχού του Μετανοείτε* Λάμπρος Σπ., Ο βίος Νίκωνος του Μετανοείτε, *ΝΕ* 3 (1906), 223-228
Διαθ. Νίκωνος	17ος	*Διαθήκη Νίκωνος μοναχού του Μετανοείτε* Λαμψίδης Οδ., Ο εκ Πόντου όσιος Νίκων ο Μετανοείτε (Κείμενα – σχόλια), [Πηγαί της ιστορίας των Ελλήνων του Πόντου, 4], *Αρχείον Πόντου-παράρτ.* 13, Αθήνα 1982
Διαθ. Ντεφαΐτζ.	16ος	*Διαθήκη Μαρούλας Ντεφαΐτζαινας* Μανούσακας Μ., Δύο παλιές κρητικές διαθήκες (1506, 1515) από τα νοταριακά αρχεία της Βενετίας, *Κρ. Πρωτοχρ.* 3 (1963), 73-79, κείμ. 76-79
Διαθ. Πασχαλίγ.	16ος	*Διαθήκη Αννέζας Πασχαλίγαινας* Μανούσακας Μ., Δύο παλιές κρητικές διαθήκες (1506, 1515) από τα νοταριακά αρχεία της Βενετίας, *Κρ. Πρωτοχρ.* 3 (1963), 73-79, κείμ. 77-9
Διακρούσ.	17ος	Διακρούσης Άνθιμος, *Διήγησις διά στίχων του δεινού πολέμου του εν τη νήσῳ Κρήτη γενομένου* Ξηρουχάκης Α., Ο κρητικός πόλεμος <1645-1669> η συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Ζάνε, Τεργέστη 1908, 71-120
Διακρούσ. (Κακλ.)	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Ο Κρητικός πόλεμος. Διήγησις διά στίχων του δεινού πολέμου του εν τη νήσω Κρήτη γενομένου...* Κακλαμάνης Στ., Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), (κριτ. έκδ.), [ΜΙΕΤ-Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 11], Αθήνα 2008, 151-155
Διακρούσ., Αφ.	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Τῳ ευγενεστάτῳ... Νικολάῳ τῳ Αναστασίῳ...* Πηδώνια Κ.Δ., Ένα κείμενο του Άνθιμου Διακρούση και ο Νικόλαος Αναστάσης, *Ελλην.* 28 (1975), 350-74, κείμ. 366-369
Διακρούσ., Έτεροι	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Έτεροι (στίχοι)* Πηδώνια Κ.Δ., Ένα κείμενο του Άνθιμου Διακρούση και ο Νικόλαος Αναστάσης, *Ελλην.* 28 (1975), 350-374, κείμ. 370-371
Διακρούσ., Πένθος	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Πένθος τη αγίᾳ και μεγάλη Παρασκευή* Εκλογαί, ήγουν βιβλιάριον περιέχον Τους οίκους της Παναγίας... Ετέρους εις την αγίαν και μεγάλην Παρασκευήν, άπαντα τυπωθέντα και διορθωθέντα παρά Ακακίου ιερομονάχου του Διακρούσση..., Βενετία 1665, 166-202

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Διακρούσ., Στ.	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Στίχοι ηθικοί έτεροι του αυτού εις τον αυτόν* Πηδώνια Κ.Δ., Ένα κείμενο του Άνθιμου Διακρούση και ο Νικόλαος Αναστάσης, *Ελλην.* 28 (1975), 350-374, κείμ. 370
Διακρούσ., Στίχ. ηθ. (Κακλ.)	17ος	Διακρούσης Άνθιμος (Ακάκιος), *Στίχοι ηθικοί* Κακλαμάνης Στ., (κριτ. έκδ.), [ΜΙΕΤ-Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 11], Αθήνα 2008, 151-155
Διάλ. Ευθυμ.	11ος-12ος	*Διάλεξις Ευθυμίου μοναχού και Σαρακηνού φιλοσόφου περί πίστεως γενομένη εν τη πόλει Μελιτηνή* Trapp E., Die Dialexis des Mönch Euthymios mit einem Sarazenen, *JÖB* 20 (1971), 111-131
Διασωρ.	16ος	Διασωρηνός Ιάκωβος, *[Κείμενα]* Κουρούνη Ε., Θεματογραφία του Ιακώβου Διασωρηνού [Κείμενα και μελέται νεοελληνικής φιλολογίας, 60], Αθήνα 1969
Διάτ. Κυπρ.	13ος	*Διάταξις Κυπρία (1260)* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, ΣΤ', Βενετία-Παρίσι 1877, 501-513
Διγ.	Δημοτικά τραγούδια	*Διγενής* Papaharalambous G., Akritic and Homeric Poetry, *Κυπρ. Σπ.* 27 (1963), 25-65
Διγ. Α	13ος	*Βασίλειος Διγενής Ακρίτας* Καλονάρος Π., Τα έμμετρα κείμενα Αθηνών..., Κρυπτοφέρρης και Εσκοριάλ, νέα πλήρης έκδοσις μετ' εισαγωγής, υποσημειώσεων και κριτικού υπομνήματος, Α'-Β', Αθήνα 1941
Διγ. Άνδρ.	17ος	*Οι δέκα λόγοι του Διγενούς Ακρίτου (πεζή διασκευή)* Πασχάλης Δ., *Λαογρ.* 9 (1926/1928), 305-440
Διγ. κάβ.	Δημοτικό τραγούδι	*Διγενής και κάβουρας* Συκουτρής Ι., Λαογραφικά ανάλεκτα, *Κυπρ. Χρ.* 1 (1923), 154-163
Διγ. Τρ.	13ος	*Βασίλειος Διγενής Ακρίτης* Sathas C.-Legrand É., Les exploits de Digénis Akritas. Epopée byzantine du dixième siècle, publiée pour la première fois d'après le manuscrit unique de Trébizonde [Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellénique 6, n. s.], Παρίσι-Αθήνα, 1875
Διγ. Esc.	13ος	*Βασίλειος Διγενής Ακρίτας* Καλονάρος Π., Τα έμμετρα κείμενα Αθηνών..., Κρυπτοφέρρης και Εσκοριάλ, νέα πλήρης έκδοσις μετ' εισαγωγής, υποσημειώσεων και κριτικού υπομνήματος, Α'-Β', Αθήνα 1941
Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc.	13ος	*Διγενής Ακρίτης* Αλεξίου Στ., Βασίλειος Διγενής Ακρίτης (κατά το χειρόγραφο του Escorial) και το άσμα του Αρμούρη. (κριτ. έκδ.), [Ερμής-Φιλολογική Βιβλιοθήκη, 5], Αθήνα 1985, 1-156
Διγ. (Hess.) Esc.	13ος	*Διγενής* Hesseling D. C., Le roman de Digénis Akritas d'après le manuscrit de Madrid, *Λαογρ.* 3 (1911), 537-604
Διγ. (Trapp) Esc.	13ος	*Διγενής Ακρίτης* Trapp E., Digenes Akrites. Synoptische Ausgabe des ältesten Versionen, Βιέννη 1971
Διγ. Gr.	13ος	*Διγενής* Mavrogordato J., Digenes Akrites edited with an Introduction, Translation and Commentary, Οξφόρδη 1956
Διγ. (Trapp) Gr.	13ος	*Διγενής Ακρίτης* Trapp E., Digenes Akrites. Synoptische Ausgabe des ältesten Versionen, Βιέννη 1971

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Διγ. Ο	17ος	[Πετρίτσης Ιγνάτιος], *Διήγησις ωραιοτάτη του ανδρειωμένου Διγενή* Lambros Sp., Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers, Παρίσι 1880, 111-237
Διγ. Ζ	13ος	*Διγενής Ακρίτης* Trapp E., Digenes Akrites. Synoptische Ausgabe des ältesten Versionen, Βιέννη 1971
Διδ. Σολ. Ρ	12ος	*Διδαχή Σολομώντος περί του αυτού υιού Ροβοάμ* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, A', Παρίσι 1880, 11-16
Διήγ. Αγ. Σοφ.	16ος	*Διήγησις κατά πολλά ωραία περί της Αγίας Σοφίας, ποίος την έκτισε και πόσες κολώνες έχει και πόσος έξοδος έγινεν* Bănescu N., Un récit en grec vulgaire de la construction de Sainte - Sophie, *ΕΕΒΣ* 3 (1926), 144-160
Διήγ. Αγ. Σοφ. (Μουζ.)	18ος	*Διήγησις για το κτίσιμο της Αγίας Σοφίας* Μουζάκης Σ., Λαϊκά κείμενα Τουρκοκρατίας, Αθήνα 1986, 27-46
Διήγ. Αλ. Επίμετρο	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου μετά Σεμίραμης βασίλισσας Συρίας περί των ένδεκα ερωτημάτων* Δημητρουλόπουλος Χ. Ι., Ένα ανέκδοτο πρωτονεοελληνικό ποίημα για τον Μέγα Αλέξανδρο, *Παρνασσ.* 31 (1989), 130-138
Διήγ. Αλ. FE	16ος	*Διήγησις ... Αλεξάνδρου* Trumpf J., Zur Überlieferung des mittelgriechischen Prosa-Alexander und der Φυλλάδα του ΜεγαλΈξανδρου, *BZ* 60 (1967), 3-40
Διήγ. Αλ. F (Konst.)	16ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου* Konstantinopulos L.V., Ps.-Kallisthenes: Zwei mittelgriechische Prosa-Fassungen der Alexanderromans. Teil II, [Beiträge zur Klassischen Philologie, Heft 150], Königstein 1983
Διήγ. Αλ. E (Konst.)	16ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου* Konstantinopulos L.V., Ps.-Kallisthenes: Zwei mittelgriechische Prosa-Fassungen der Alexanderromans. Teil II, [Beiträge zur Klassischen Philologie, Heft 150], Königstein 1983
Διήγ. Αλ. F (Lolos)	16ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου* Lolos A., Ps.-Kallisthenes: Zwei mittelgriechische Prosa-Fassungen des Alexanderromans. Teil I., [Beiträge zur Klassischen Philologie, Heft 141], Königstein 1983
Διήγ. Αλ. E (Lolos)	16ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου* Lolos A., Ps.-Kallisthenes: Zwei mittelgriechische Prosa-Fassungen des Alexanderromans. Teil I., [Beiträge zur Klassischen Philologie, Heft 141], Königstein 1983
Διήγ. Αλ. G	16ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου* Μητσάκης Κ., Διήγησις περί του Αλεξάνδρου και των μεγάλων πολέμων. Ανέκδοτη πεζή διασκευή του βυζαντινού μυθιστορήματος του Μεγάλου Αλεξάνδρου από τον κώδικα 236 της μονής Κουτλουμουσίου, *B-NJ* 20 (1968), 228-302
Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Μ	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου μετά Σεμίραμης βασίλισσας Συρίας. Ένα ανέκδοτο πρωτονεοελληνικό ποίημα για τον Μέγα Αλέξανδρο* Δημητρουλόπουλος Χρ., (κριτ. έκδ.), Αθήνα 1999
Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Σ	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου μετά Σεμίραμης βασίλισσας Συρίας. Ένα ανέκδοτο πρωτονεοελληνικό ποίημα για τον Μέγα Αλέξανδρο* Δημητρουλόπουλος Χρ., (κριτ. έκδ.), Αθήνα 1999
Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου μετά Σεμίραμης* Moennig U., Die Erzählung von Alexander und Semiramis, (krit. Ausg.), [Supplementa Byzantina, 7], Βερολίνο 2004
Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου μετά Σεμίραμης* Moennig U., Die Erzählung von Alexander und Semiramis, (krit. Ausg.) [Supplementa Byzantina, 7], Βερολίνο 2004

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Διήγ. Αλ. V	16ος	*Διήγησις και η γέννησις και η ζωή του Αλεξάνδρου ...* Mitsakis K., Der byzantinische Alexanderroman nach dem Codex Vindob. Theol. gr. 244, [Miscellanea Byzantina Monacensia, 7], Μόναχο 1967
Διήγ. Αλ. Yal.	17ος	*Διήγησις Αλεξάνδρου και Ιεροκοσμική Ιστορία, Codex Yalensis 294* Παράσογλου Γ.Μ., *ΕΕΦΣΠΘ* (περ. β', τεύχ. Φιλ.) 1 (1991), 217-223
Διήγ. αναιρεθ.	16ος	*Διήγησις περί των αναιρεθέντων αγίων πατέρων των εν τω Αγίω Όρει υπό των λατινοφρονούντων* Koder J., Patres Athonienses a latinophilis occisi sub Michaele VIII, *JÖB* 18 (1969), 80-88
Διήγ. Βελ.	14ος	*Βελισάριος* Follieri E., Il poema bizantino di Belisario, [Atti del Convegno Internazionale sul tema: La poesia epica e la sua formazione, 583-651, Accad. Dei Lincei, Problemi attuali di scienza e di cultura, Quaderno 139] Ρώμη 1970
Διήγ. Βελ. (Cant.)	14ος	*Διήγησις ωραιοτάτη του θαυμαστού εκείνου του λεγομένου Βελισαρίου* Cantarella R., Testo critico con una appendice: Sulla fortuna della leggenda di Belisario, *SBN* 4 (1935), 153-202
Διήγ. Βελ. (Neap.)	15ος	*Βελισάριος. Διήγησις του θαυμαστού εκείνου ανδρός του λεγομένου Βελισαρίου* Gemert van A.,The new manuscript of the history of Belisarius, *Folia Neoellenika* 1 (1975), 51-62
Διήγ. Βελ. N[2]	15ος	*Διήγησις ωραιοτάτη του θαυμαστού εκείνου ανδρός του λεγομένου Βελισαρίου* Bakker W.F.-Gemert A.F. v., Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδοση των τεσσάρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο [ΜΙΕΤ-Βυζαντινή και Νεοελληνική βιβλιοθήκη, 6], Αθήνα 1988, 120-244
Διήγ. Βελ. χ	15ος	*Διήγησις του θαυμαστού εκείνου ανδρός του λεγομένου Βελισαρίου* Bakker W.F.–Gemert A.F. v., Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδοση των τεσσάρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο [ΜΙΕΤ-Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 6], Αθήνα 1988, 121-199
Διήγ. Βεφά	τέλη 17ου-αρχές 18ου	[Ανών.], *Διήγησις Βεφά και Μιχρής* Σοφιανός Δ., *Μεσ. Ν. Ελλ.* 6 92000), 37-110, κείμ. 65-110
Διήγ. εις τους κρασοπατέρας	13ος	*Κρασοπατέρας. Διήγησις ωφέλιμος εις τους Κρασοπατέρας* Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γλ., «Έπαινος εις το κρασί»-«Περί μεθύσου», δημώδη μεσαιωνικά και νεότερα κείμενα, *ΕΕΒΣ* 39/40 (1972/1973), 594-611, κείμ. 601-605
Διήγ. εκρ. Θήρ.	17ος	[Ανών.], *Ανέκδοτος διήγησις περί της εν έτει 1650 παρά την Θήραν εκρήξεως* Λάμπρος Σπ., *ΔΙΕΕΕ* 2 (1885), 107-111
Διήγ. θαύμ. αρχ. Μιχ.	χφ 11ου	*Διήγησις του γενομένου θαύματος παρά του αρχιστρατήγου Μιχαήλ εις τον φέροντα ιατρόν τας ιατρείας εις τον ναόν αυτού* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 148-152
Διήγ. Ιωσήφ	17ος	[Ανών.], *Διήγησις Ιωσήφ διά στίχων* Παπαδόπουλος Ν. Κ., Το πρότυπο κι ένας κώδικας της «Διηγήσεως Ιωσήφ διά στίχων» *Κληρονομία* 20 τεύχ. Α'-Β' (1988), 263-273)
Διήγ. μάρτ.	μετά 1437 και πριν 1439	[Ανών.], *Διήγησις μάρτυρος εν τοις ημετέροις μαρτυρήσαντος χρόνοις* Πατρινέλης Χ., Μια ανέκδοτη διήγηση για τον άγνωστο νεομάρτυρα Γεώργιο (†1437), *Ορθόδοξος Παρουσία* 1 (1964), 65-73

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Διήγ. παιδ.	14ος	*Διήγησις παιδιόφραστος των τετραπόδων ζώων* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 141-178
Διήγ. παιδ. (Tsiouni)	14ος	*Διήγησις παιδιόφραστος* Tsiouni V., Παιδιόφραστος διήγησις των ζώων των τετραπόδων. (Crit. Ed.), [Miscellanea Byzantina Monacensia, 15], Μόναχο 1972
Διήγ. παιδ. (Παπαθωμ.)	14ος	*Διογένους παιδιόφραστος διήγησις των ζώων των τετραπόδων* Παπαθωμόπουλος Μ., Κριτική έκδοση με εισαγωγή, μετάφραση και γλωσσάριο [Λόγος ελληνικός, 6], Εκδόσεις «Αλήθεια», Αθήνα 2010
Διήγ. πανωφ.	17ος	[Ανών.], *Διήγησις πανωφέλιμος, οπού έδειξεν ο πανάγαθος Θεός διά ωφέλειαν των ανθρώπων, και μάλιστα διά τας αμαρτίας των κατοικούντων εν τη νήσω Σαντορίνη* *Χρυσαλλίς* 4 (1866), 55-61
Διήγ. πόλ. Θεοδ.	14ος	Ματθαίος θύτης, *Διήγησις της πόλεως Θεοδώρου. Στίχοι Ματθαίου εντελούς και ελαχίστου θύτου* Mercati S. G., Intorno a Giovanni Canabutzes, *SB* 2 (1927), 19-30
Διήγ. σεβαστ. Θωμά	14ος	[Ανών.], *Περί του σεβαστοκράτορος Θωμά(;)* Σοφιανός Δ. Ζ., Ανωνύμου ανέκδοτο ηθικοδιδακτικό στιχούργημα (ΙΓ'/ΙΔ' αι.), *Θησαυρ.* 26 (1996), 44-67
Διήγ. Τωβήτ	χφ 11ου	*Διήγησις ετέρα περί του εις τον Τωβήτ γενομένου θαύματος παρά του αρχιστρατήγου Ραφαήλ* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 154-165
Διήγ. Τωβίτ	15ος-18ος	*Διήγησις περί του Τωβίτ του δικαίου, θαυμαστή και ωφέλιμος* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 249-250
Διήγ. ωραιότ.	17ος	[Ανών.], *Διήγησις ωραιότατη για το κακόν που γίνη ... όντας ήψε η φωτιά επά στη Σαντορίνη* Ασώπιος Ειρ., Το περί Σαντορίνης χειρόγραφον, *Αττικόν Ημερολόγιον* του έτους 1879, έτος ΙΓ', Αθήνα 1878, 130-172
Δικαιοπρ. έγγρ. (Σερ.)	17ος	*[Δικαιοπρακτικά έγγραφα]* Σερεμέτης Δ.Γ., Δικαιοπρακτικά και άλλα έγγραφα εκ των αρχείων του Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας περί Κυθήρων, Δικαιοπραξίαι του Φιλαδελφείας Αθανασίου Βαλεριανού, *Θησαυρ.* 1 (1962), 119-41
Διον., Ιστ. Ρωσ.	1668	Διονύσιος Ιβηρίτης, *Το παρόν βιβλίον υπάρχει Ιστορία, ήτοι διήγησις, περί της αρχής των Ρώσων...,* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 402-403
Διον. ρήτ., Ιστ.	πιθ. πριν 1594	Διονύσιος ο ρήτωρ, *Ιστορίαι Διονυσίου ιερομονάχου, του ρήτορος,...* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 252-255
Δοκειαν.	15ος	Δοκειανός Ιωάννης, *Εγκώμιον εις τον βασιλέα Κωνσταντίνον τον Παλαιολόγον* Hopf Ch., Chroniques gréco-romanes, Βερολίνο 1873, 246-258
Δούκ.	15ος	Δούκας, *Ιστορία* Grecu V., Ducas Istoria turco-bizantină (1341-1462) (ed. crit.) [Scriptores Byzantini, 1], Βουκουρέστι 1958

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Δωρεά Μαρ. Παλαιολ.	πιθ. 1386	*[Δωρεά Μαρίας Παλαιολογίνας]* Cirac Estopañán S., Bizancio y España. El legado de la basilissa Maria y de los déspotas Thomas y Esaú de Ioannina, Β', 31-32, CSIC, Βαρκελώνη 1943
Δωρ. Μον.	17ος	Δωρόθεος Μονεμβασίας, *Περί του πότε επήραν οι Φράγγοι τον Μωρέαν* Buchon J. A. C., Chroniques étrangères relatives aux expéditions françaises pendant le XIIIe siècle, Παρίσι 1841, XVIII-XLIII
Δωρ. Μον. (Βαλ.)	17ος	[ψευδο-] Δωρόθεος Μονεμβασίας, *Βιβλίον ιστορικόν* Βαλέτας Γ., Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας, Αθήνα 1947, 41-7
Δωρ. Μον. (Hopf)	17ος	Δωρόθεος Μονεμβασίας, *[Χρονικόν]* Hopf Ch., Chroniques gréco-romanes, Βερολίνο 1873, 236-239
Εβρ. γλωσσ.	πριν 9ο	*Γλωσσάριον εβραιοελληνικόν* Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., (Festschrift zum 70. Geburtstage A. Harkavy's), Πετρούπολη 1909
Εβρ. ελεγ.	13ος	*Εβραιο-ελληνικαί ελεγείαι* Παπαγεώργιος Σ., *Επετ. Παρνασσ.* 5 (1901), 157-174
Έγγρ. 16. αι.	16ος	*[Έγγραφα 16ου αιώνα]* Γκολομπίας Γ., Από έναν ανέκδοτο μητροπολιτικό κώδικα του 16ου αιώνα. *Παραμιλητό* 4 (1989), 109-115
Έγγρ. 15.-17. αι.	15ος-17ος	*Επίσημα-υπηρεσιακά έγγραφα του βασιλείου της Κύπρου* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 147-174
Έγγρ. Μάλτ.	15ος	*[Έγγραφο Μάλτας]* Τσιρπανλής Ζ., Τιμωρία παροίκου της Ρόδου στα χρόνια των ιπποτών (1491). Μια πράξη «αντιστάσεως κατά της αρχής», *Βυζ. Μελ.* 1 (1988), 52-74
Έγγρ. μον. Φιλοσ.	13ος-17ος	*[Έγγραφα Μονής Φιλοσόφου]* Γριτσόπουλος Τ., Μονή Φιλοσόφου, Αθήνα 1960
Έγγρ. Σαντορ.	16ος-19ος	*[Έγγραφα Σαντορίνης]* Τσελίκας Α., Μαρτυρίες από τη Σαντορίνη (1573 - 1819). Έκθεση ιστορικών εγγράφων, (επιμ.), Πνευματικό Κέντρο Μέγαρο Γκύζη-Σαντορίνη, Αθήνα 1985
Έγγρ. Σύρου	16ος-19ος	*[Έγγραφα Σύρου]* Δρακάκης Α., Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας, Α', Ερμούπολη 1948
Εγκώμιο εις Τζάνε	1681	*[Εγκώμιο εις Τζάνε]* Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη Μ., Μπουνιαλής Τζάνες Μαρίνος ο Ρεθυμναίος, Ο Κρητικός Πόλεμος (1645-1669), Αθήνα 1995, 123
Εγκ. αγ. Δημ.	17ος	*Εγκώμια* Λαούρδας Β., Βυζαντινά και μεταβυζαντινά εγκώμια εις τον άγιον Δημήτριον, *Μακεδ.* 4 (1956), 47-162, κείμ. 49-121
Εις Θεοτ.	17ος	*[Ύμνος Θεοτόκου]. Εις την υπεραγίαν Θεοτόκον διά στίχων πολιτικών* Κακουλίδη Ε., Ποιήματα του Ανδρέα Σκλέντζα, *Ελλην.* 20 (1967), 130-133
Εις τον έρωτα	12ος	[Ανών.], *Εις τον έρωτα* Πολέμης Ι., Κριτικές και ερμηνευτικές παρατηρήσεις σε βυζαντινά και μεταβυζαντινά ποιήματα, *Ελλην.* 44 (1994), 357-367, κείμ. 359-364
Εκατόλ. Μ	16ος	*[Εκατόλογα]* Hesseling D.C.-Pernot H., Ερωτοπαίγνια (Chansons d'amour), publiées d'après un manuscrit du XVe siècle avec une traduction, une étude critique sur les Εκατόλογα (Chansons de cent mots), Παρίσι-Αθήνα 1913, 67-70

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Έκθ. χρον.	16ος	*Έκθεσις χρονική* Lambros Sp., Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum, edited with Critical Notes and Indices [Byzantine Texts, edited by J. B. Bury], Λονδίνο 1902, (ανατ. Άμστερνταμ 1969)
Εκλ. Λέοντ.	πιθ. 741	*Εκλογή Λέοντος* Ζέπος Ι.-Ζέπος Π., Jus Graecoromanum, ΣΤ', (Ecloga ad Prochiron mutata), Αθήνα 1931
Εκλογής χειρόγρ.	16ος	*Νόμος βασιλέων Κωνσταντίνου και Λέοντος* Simon D., Eine unbekannte Ecloga-Handschrift, Νόμος Κωνσταντίνου και Λέοντος, *ΕΚΕΙΕΔ* 18 (1971) <1973>, 239-248
Έκφρ. ξυλοκ.	12ος	*Έκφρασις των ξυλοκονταριών του κραταιού και αγίου ημών αυθέντου και βασιλέως* Λάμπρος Σπ., *ΝΕ* 5 (1908), 3-18
Ελλην. νόμ.	13ος	*Ελληνικοί νόμοι της Κύπρου* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, ΣΤ', Βενετία-Παρίσι 1877, 514-585
Εξήγ. πέτρ.	14ος	*Πάτρια, είτουν εξήγησις πέτρας της λεγομένης Υψηλοτέρας, όπως δε οικείσθη κ(αι) πόθεν έλαχεν και παρά τίνων την αρχήν έλαβε (κώδιξ Μονής Μεταμορφώσεως του Μετεώρου, αριθμός 25 (Β,70), φ. 217α κε.)* Βέης Ν., Συμβολή εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων, *Βυζαντίς* 1 (1909), 274-276
Έπαιν. γυν. (Vuturo)	15ος	[Ανών.], *Ο Έπαινος των γυναικών* Vuturo F. P., La Lode delle donne. (Ed.), [L' Armilla: Collana di studi storici, 7], Caltanissetta 2011
Επιγράμμ. ιερέων	17ος	*Επιγράμματα ιερέων του Χάνδακος εις έπαινον του δούκα της Κρήτης Giovanni-Battista Grimani (1636)* Μαστροδημήτρης Π., *Κρ. Χρ.* 23 (1971), 367-394
Επιθαλ. Ανδρ. Β'	13ος	*Επιθαλάμιον Ανδρονίκου* Strzygowski J., Das Epithalamion des Paläologen Andronikos II, *BZ* 10 (1901), 546-567
Επιστ. 16. αι.	16ος	*[Επιστολή]* Πατρινέλης Χ., Το σχέδιο αντιτουρκικής εκστρατείας του μητροπολίτη Τιμοθέου (1572) και άλλα σχετικά κείμενα, *Μεσ. Ν. Ελλ.* 6 (2000), 9-35, κείμ. 12-26
Επιστ. 16.-17. αι.	16ος-17ος	*Επιστολές του 16ου και 17ου αι.* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 137-144
Επιστ. Αδελφ.	17ος	*Επιστολή Αδελφότητος [Βενετίας] προς τον Αθανάσιον (Βελλεριανόν) … αγγέλουσα την εκλογήν του…* Μανούσακας Μ., Συλλογή ανεκδότων εγγράφων (1578-1685) αναφερομένων εις τους εν Βενετία Μητροπολίτας Φιλαδελφείας, *Θησαυρ.* 6 (1969), 7-112, κείμ. 51-52
Επιστ. Βαγιαζ.	15ος πιθ.	*Επιστολή Βαγιαζίτ Β'* Hunger H., Ein griechischer Brief Sultan Bajezids II. an Lorenzo de' Medici, *JÖBG* 11-12 (1962/1963), 115-120
Επιστ. Barozzi	16ος	Barozzi Fr., *Επιστολή* Κακλαμάνης Στ., Francesco Barozzi. Descrittione dell'isola di Creta (Περιγραφή της Κρήτης) (1577/8). Μια γεωγραφική και αρχαιολογική περιγραφή της Κρήτης στα χρόνια της Αναγέννησης, (επιμ.), [Βενετικές Πηγές της Κρητικής Ιστορίας, 3], Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2004, 360-362
Επιστ. Ηγουμ.	17ος	Ηγουμένη Αγίου Γεωργίου Κερατιδιώτη, *Επιστολή προς Γαβριήλ Σεβήρον*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Χαιρέτη Μ., Η εν Ακρωτηρίω Κυδωνίας γυναικεία μονή του αγίου Γεωργίου Κερατιδιώτη και η οικογένεια του Γαβριήλ Σεβήρου, Ελληνικά έγγραφα (1596-1615), *Θησαυρ.* 6 (1969), 157-181, κείμ. 6, 174-176
Επιστ. ιατρ. ποδ.	15ος	[Ανών.], *Βυζαντινή ιατρική επιστολή για τη θεραπεία της ποδάγρας* Μαυρουδής Αιμ.-Κοτζάμπαση Σ., *Ελλην.* 57 τεύχ. 2, 2007, 271-317, κείμ. 277-280
Επιστ. κλήρου Καλλιπ.	πιθ. 15ος	*[Επιστολή του κλήρου της Καλλιπόλεως προς τον άρχοντα Ισίδωρο]* Pertusi A., Lettera del clero di Callipoli all' arconte Isidoro La Caduta di Constantinopoli. L'eco nel mondo. Testi a cura di, Fondazione Lorenzo Valla. Arnoldo Mondadori editore, 1976, 150-159
Επιστ. Κρ. 1574	1574	"Λέος", Κρητικός, *[Επιστολή του 1574]* Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε., Η κοινωνική συνείδηση ενός Κρητικού του 1574, *Θησαυρ.* 37 (2007), 121-153, κείμ. 147-152
Επιστ. Μουρ. Β'	15ος	[Πύλλης Μιχαήλ], *Επιστολή Μουράτ Β'* Λάμπρος Σπ., Η ελληνική ως επίσημος γλώσσα των σουλτάνων, *ΝΕ* 5 (1908), 40-78, κείμ. 58
Επιστ. Μωάμ.	15ος	*[Επιστολή Μωάμεθ Β']* Λάμπρος Σπ., Η ελληνική ως επίσημος γλώσσα των σουλτάνων, *ΝΕ* 5 (1908), 40-78, κείμ. 66-68
Ερμον.	14ος	Ερμονιακός Κωνσταντίνος, *Ιλιάδος ραψωδίαι κδ'* Legrand É., La guerre de Troie, poème du XIVe siècle en vers octosyllabes par Constantin Hermoniacos, publié d'après les manuscrits de Leyden et de Paris, Bibliothèque grecque vulgaire, E', Παρίσι 1890
Ερμον. (Μαυρ.)	14ος	Ερμονιακός Κωνσταντίνος, *Μετάφρασις της Ιλιάδος του Ομήρου* Μαυροφρύδης Ι.Δ., Εκλογή μνημείων της ελληνικής γλώσσης, Α', Αθήνα 1866, 73-182
Ερωτόκρ.	17ος	Κορνάρος Βιτσέντζος, *Ερωτόκριτος* Ξανθουδίδης Στ., (κριτ. έκδ.) Ηράκλειο 1915
Ερωτόκρ.[2]	17ος	Κορνάρος Βιτσέντζος, *Ερωτόκριτος* Ξανθουδίδης Στ., (μικρ. έκδ.) Αθήνα 1928
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)	17ος	Κορνάρος Βιτσέντζος, *Ερωτόκριτος* Αλεξίου Στ., (κριτ. έκδ.), [Ερμής-Φιλολογική Βιβλιοθήκη, 3], Αθήνα 1980
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2]	17ος	Κορνάρος Βιτσέντζος, *Ερωτόκριτος* Αλεξίου Στ., [Εστία-Νέα ελληνική βιβλιοθήκη], Αθήνα 2002, 2008
Ερωτοπ.	15ος	*Ερωτοπαίγνια* Hesseling D. C.-Pernot H., Ερωτοπαίγνια (Chansons d'amour), publiées d'après un manuscrit du XVe siècle avec une traduction, une étude critique sur les Εκατόλογα (Chansons de cent mots), Παρίσι-Αθήνα 1913, 1-63
Ερωφ.	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Ερωφίλη* Ξανθουδίδης Στ., εκδιδομένη εκ των αρίστων πηγών μετ' εισαγωγής και λεξιλογίου, [Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philologie, 9], Αθήνα 1928
Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.)	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Ερωφίλη* Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη Μ. (επιμ.), Ερωφίλη, τραγωδία Γεωργίου Χορτάτση, Αθήνα 1988
Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ.	17ος	Ευγένιος Γιαννούλης, *Επιστολές* Στεφανής Ι.Ε.-Παπατριανταφύλλου-Θεοδωρίδη Ν., *ΕΕΦΣΠΘ*, περίοδος Β', τεύχ. Τμήματος Φιλολογίας, παράρτ. 1, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1992

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Ευγέν.	17ος	Μοντσελέζε Θεόδωρος, *Τραγωδία ονομαζομένη Ευγένα* Vitti M., Teodoro Montselese, Ευγένα [Istituto Universitario Orientale. Seminario di greco moderno 2], Νεάπολη 1965
Ευγέν. (Vitti-Spadaro)	17ος	Μοντσελέζε Θεόδωρος, *Τραγωδία ονομαζομένη Ευγένα* Vitti M. και φιλολογική επιμ.: G. Spadaro, Αθήνα 1995
Ευγεν., Δρόσ.	12ος	Ευγενειανός Νικήτας, *Των κατά Δρόσιλλαν και Χαρικλέα βιβλία Θ'* Hercher R., Ερωτικών λόγων συγγραφείς-Erotici scriptores graeci B', Λειψία 1859, 435-552
Ευγ. Ιωαννούλ.	17ος	Ευγένιος Ιωαννούλης Αιτωλός, *Σημείωσις Ευγενίου προς ταύτα τη αυτή ιδιωτική γλώττη* Σάθας Κ., Αναστασίου Γορδίου Βίος Ευγενίου Αιτωλού, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Γ', Βενετία 1872, 441-442
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ.	17ος	Ευγένιος Ιωαννούλης Αιτωλός, *[Επιστολαί]* Ευστρατιάδης Σ., Επιστολαί Ευγενίου Ιωαννουλίου του Αιτωλού *Ελλην.* 7 (1934), 93-98, 221-252, 8 (1935), 123-148, 271-288, 9 (1936), 55-68, 309-318
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Γριτσόπ.)	17ος	Ευγένιος Ιωαννούλης Αιτωλός, *[Επιστολαί]* Γριτσόπουλος Τ., Ευγενίου Ιωαννουλίου Αιτωλού επιστολαί ανέκδοτοι, *Αθ.* 58 (1954), 29-64
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Παπατρ.)	17ος	Ευγένιος Ιωαννούλης Αιτωλός, *[Επιστολές]* Παπατριανταφύλλου-Θεοδωρίδη Ν., Μια συλλογή επιστολών του Ευγενίου Γιαννούλη και άλλων λογίων του 17ου αιώνα *Ελλην.* 24 (1971), 65-93
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφ.-Παπατρ.)	17ος	Ευγένιος Ιωαννούλης ο Αιτωλός, *[Επιστολές]* Στεφανής Ι.-Παπατριανταφύλλου-Θεοδωρίδη Ν., Ευγένιου Γιαννούλη του Αιτωλού, Επιστολές, (κριτ. έκδ.), *ΕΕΦΣΠ* περιόδου Β', τεύχ. Τμήματος Φιλολογίας, παράρτ. 1, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1992
Ευρετ. Ερωτοκρ.	18ος	*[Πίναξ λέξεων του Ερωτοκρίτου]* Ξανθουδίδης Στ., Ερωτόκριτος. Πίναξ του παρόντος βιβλίου του λεγομένου Ρωτόκριτου, Ηράκλειο 1915, 763-73
Ευστ.	12ος	Ευστάθιος Θεσσαλονίκης, *[Παρεκβολαί-Σχόλια στην Ομήρου Ιλιάδα]* Valk M. van der, Eustathii, Commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes ad fidem codicis laurentiani editi, curavit, τόμ. Α'-Γ', Lugduni Batavorum 1971-1979
Ευστ., Άλ.	12ος	Ευστάθιος Θεσσαλονίκης, *[Άλωσις Θεσσαλονίκης]* Kyriakidis St., Eustazio di Tessalonica, La Espugnazione di Tessalonica, testo critico, introduzione, annotazioni. Proemio di Br. Lavagnini, Rotolo V., versione italiana, [Istituto Siciliano di studi bizantini e neoellenici. Testi e monumenti 5], Παλέρμο 1961
Ευστ., Opusc.	12ος	Ευστάθιος Θεσσαλονίκης, *Opuscula* Tafel Th., Eustathii metropolitae Thessalonicensis Opuscula, Φρανκφούρτη 1832
Ζήν.	17ος	[Ανών.], *Ζήνων* Σάθας Κ., Κρητικόν θέατρον ή συλλογή ανεκδότων και αγνώστων δραμάτων, Βενετία 1879 (ανατ. Αθήνα 1963)
Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.)	17ος	[Ανών.], *Ζήνων* Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη Μ. (επιμ.), Ζήνων, κρητοεπτανησιακή τραγωδία (17ου αιώνα), Αθήνα 1991
Ζήν. (Μπουμπ.)	17ος	[Ανών.], *Ζήνων* Μπουμπουλίδης Φ., Το πρότυπον του Ζήνωνος, Ηράκλειο 1955, 73-152

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Ζήνου, Βατραχ.	16ος	Ζήνος Δημήτριος, *Βατραχομυομαχία* Βενετία 1539 (?)
Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.[2]	16ος	Ζήνος Δημήτριος, *Πρόλογος-Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή* Ζώρας Γ.,[Βιβλιοθήκη βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας, 49], Αθήνα 1970
Ζυγομ., Διήγ. Περζουέ	16ος	Ζυγομαλάς Θεοδόσιος, *Διήγησις περί του φιλοσόφου Περζουέ, πώς επήγεν εις την Ινδίαν και έφερε το βιβλίον τούτο, τας Δεκαπέντε Συνομιλίας, και πώς ετιμήθη δι' αυτό παρά του βασιλέως της Περσίας Χοσρόου* Κεχαγιόγλου Γ., Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, Β'2, Αθήνα 1999, 221-225
Ζυγομ., Διήγ. Περζουέ[2]	16ος	Ζυγομαλάς Θεοδόσιος, *Διήγησις περί του φιλοσόφου Περζουέ, πώς επήγεν εις την Ινδίαν και έφερε το βιβλίον τούτο, τας Δεκαπέντε Συνομιλίας, και πώς ετιμήθη δι' αυτό παρά του βασιλέως της Περσίας Χοσρόου* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 223-225
Ζυγομ., Επιστ.	16ος πιθ.	Ζυγομαλάς Θεόδωρος, *[Επιστολή]* Hopf Ch., Chroniques gréco-romanes, Βερολίνο 1873, 236-237
Ζωγγρ.	δημοτικό τραγούδι	*Το τραούδιν της Ζωγγραφούς* Μενάρδος Σ., *Λαογρ.* 8 (1921), 181-200
Ημερολ.	15ος	*[Ημερολόγιο]* Eideneier H., Ein byzantinisches Kalendergedicht in der Volkssprache, *Ελλην.* 31 (1979), 368-419, κείμ. 382-419
Ηπειρ.	15ος	*Ηπειρωτικά* Bekker Imm., Historia politica et patriarchica Constantinopoleos. Epirotica [CSHB], Βόννη 1849
Θάν. Μ. Καντ.	16ος	[Ανών.], *Θάνατος Μιχαήλ του Καντακουζηνού* Legrand É., Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire, Παρίσι 1877, 1-15
Θαύμα αγ. Νικ.	15ος-18ος	*Από των θαυμάτων του αγίου Νικολάου του θαυματουργού* Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 262-265
Θαύμα αγ. Νικολ. α'	χφ 17ου	*Θαύμα αγίου Νικολάου α'* Anrich G., Hagios Nikolaos, Der heilige Nikolaos in der griechischen Kirche, Α' Λειψία-Βερολίνο 1913, 365-368
Θαύμα αγ. Νικολ. β'	χφ 17ου	*Θαύμα αγίου Νικολάου β'* Anrich G., Hagios Nikolaos, Der heilige Nikolaos in der griechischen Kirche, Α' Λειψία-Βερολίνο 1913, 368-371
Θεματογραφία	16ος	*Θεματογραφία* Μαντουβάλου Μ., Η ελληνική «Θεματογραφία» στη Δύση και οι κώδικες Vat. gr. 1733, 1826, 1890 *Παρνασσός* 15 (1973), 582-599
Θεολ., Τζίρ.	14ος	[Θεολογάκης (;)], *[Τζίροι]* Λάμπρος Σπ., Του Θεολογάκη ως εκπροσώπου των καλουμένων τζίρων, *ΝΕ* 7 (1910), 353-359
Θεόφιλος Καμπανίας	18ος	[Θεόφιλος επίσκοπος Καμπανίας ο εξ Ιωαννίνων (1788)], *Νομικόν ποιηθέν και συνταχθέν εις απλήν φράσιν υπό... επισκόπου Καμπανίας...Θεοφίλου του εξ Ιωαννίνων* Γκίνης Δ. (κριτ. έκδ), Θεσσαλονίκη 1960
Θεοφ., Χρον.	9ος	Θεοφάνης, *Χρονογραφία* De Boor C., Theophanis Chronographia, Α'-Β', Λειψία 1883-1885

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Θησ.	15ος	*[Θησηίς] Θησέος και γάμοι της Εμήλιας* Βενετία 1529
Θησ. (Foll.)	15ος	*Θησηίς* Follieri E., Il Teseida neogreco. Libro I [Testi e studi bizantino-neoellenici, Collezione diretta da C. Giannelli e G. Zoras, 1], Ρώμη-Αθήνα 1959
Θησ. (Morgan)	15ος	*[Θησηίς]* Morgan G., Cretan Poetry: Sources and Inspiration (5)-Theseus and Emilia, *Κρ. Χρ.* 14 (1960), 253-270
Θησ. (Schmitt)	15ος	*Θησηίς* Schmitt J., La Théséide de Boccace et la Théséide grecque (Psichari J., Études de philologie néo-grecque:recherches sur le développement historique du grec], [Bibliothèque de l' Ecole des Hautes Etudes. Sciences philologiques et historiques, 92], Παρίσι 1892, 279-345)
Θησ. Πρόλ. (Κακλ.)	τέλη 15ου-αρχές 16ου	*Θησηίδα. Ο "Πρόλογος εις το βιβλίον του Θησέου".* Κακλαμάνης Στ., Εκδοτική διερεύνηση, Άνθη Χαρίτων, [Ελληνικόν Ινστιτούτον Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας, Βιβλιοθήκη αρ. 18], Βενετία 1998, 113-174, κείμ. 144-157
Θρ. αλ.	15ος	*[Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως]. Το πότε επάρθη η Κωνσταντινούπολις (Κώδιξ Πολλάνη 39, 283-284, Α)* Λάμπρος Σπ., Μονωδίαι και θρήνοι επί τη αλώσει της Κωνσταντινουπόλεως, *ΝΕ* 5 (1908), 248-250
Θρ. Θεοτ.	16ος	*Θρήνος της Υπεραγίας Θεοτόκου εις την Σταύρωσιν του Δεσπότου Χριστού* Μανούσακας Μ., Ελληνικά ποιήματα για τη σταύρωση του Χριστού, *Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier*, [Collection de l' institut Francais d' Athènes, 92-94] Αθήνα 1956, Β' 7-26
Θρ. Θεοτ. (Bakk.)	15ος	Θρήνος της *Υπεραγίας Θεοτόκου Λεγόμενος τη αγία και μεγάλη Παρασκευή*, Bakker Wim F., (κριτ. έκδ.-επιμ.), [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη 8], Αθήνα, ΜΙΕΤ, 2005
Θρ. Κύπρ. Κ	16ος (;)	*Διήγησις εις τον θρήνον του αιχμαλωτισμού της ευλογημένης Κύπρου* Νικόδημος, Μητροπολίτης Κιτίου, *Κυπρ. Χρ.* 3 (1925), 56-82
Θρ. Κύπρ. Μ	16ος	*Θρήνος της Κύπρου* Μενάρδος Σ., *ΔΙΕΕΕ* 6 (1901) <1902>, 405-432
Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.)	16ος	*Διήγησις εις τον θρήνον του αιχμαλωτισμού της ευλογημένης Κύπρου* Παπαδόπουλος Θ., *Κυπρ. Σπ.* 44 (1980), 1-78
Θρ. Κων/π. Β	15ος	*Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως ανωνύμου ποιητού [Η παραλλαγή Παϊσίου Λιγαρίδου]* Ζώρας Γ., Περί την άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως, Αθήνα 1959, 249-253
Θρ. Κων/π. Βαρβ.	17ος	*Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως* Ζώρας Γ., Περί την Άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως, Αθήνα 1959, 215-231
Θρ. Κων/π. διάλ.	15ος	*Θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως, (Διάλογος Ενετίας και Κωνσταντινουπόλεως) [Άγνωστος παραλλαγή του «Θρήνου της Κωνσταντινουπόλεως»]* Ζώρας Γ., Περί την Άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως, Αθήνα 1959, 233-248
Θρ. Κων/π. Η	15ος	*Θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως* Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., *BZ* 12 (1903), 267-272

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Θρ. Κων/π. (Mich.)	15ος	*Μοιρολόγιν θλιβερόν της <Κωσταντίνου πόλεως> [Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως]* Michailidis D., Un lamento inedito sulla caduta di Constantinopoli, *BZ* 65 (1972), 303-326
Θρ. Κων/π. Πολλ.	15ος	*[Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως] Το πότε επάρθη η Κωνσταντινούπολις (Κώδιξ Πολλάνη 39, 283-284, Α)* Λάμπρος Σπ., Μονωδίαι και θρήνοι επί τη αλώσει της Κωνσταντινουπόλεως, *ΝΕ* 5 (1908), 248-250
Θρ. Κων/π. Ρ suppl.	15ος	*Θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως. (Παρισιακός κώδιξ Suppl. gr. 467, φ.* 191^{β}-193^{β} *Π)* Λάμπρος Σπ., Μονωδίαι και θρήνοι επί τη αλώσει της Κωνσταντινουπόλεως, *ΝΕ* 5 (1908), 248-250
Θρ. Μιχ.	17ος	*Άγνωστος θρήνος για τον θάνατο του Μιχαήλ του Γενναίου* Δουλαβέρα Β., *Θησαυρ.* 28 (1998), 255-274, κείμ. 268-274
Θρ. Παναγ.	χφ 1927	*Θρήνος Παναγίας* Γιαγκουλλής Κ., Ένας ανέκδοτος Θρήνος της Παναγίας, *Κυπρ. Σπ.* 31 (1967), 183-205
Θρ. πατρ.	15ος	*Θρήνος των τεσσάρων πατριαρχείων Κωνσταντινούπολης, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιερουσαλήμ* Krumbacher K., Ein dialogischer Threnos auf den Fall von Konstantinopel [Sitzungsberichte d. kgl. Bayer. Akad. D. Wissensch., 3], Μόναχο 1901, 329-362
Θυσ.[2]	17ος	*Η Θυσία του Αβραάμ* Μέγας Γ., (Κριτική έκδ. αναθεωρηθείσα), Αθήνα 1954
Θυσ. (Bakk.-v. Gem.)	17ος	*Θυσία του Αβραάμ* Bakker F.W.-Gemert A. van, (κριτ. έκδ.), Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1996
Θωμάζος Παριτζίνος [Πρόλ. Somav.]	1709	Θωμάζος Παριτζίνος, *Επιστολή τω… ηγουμένω Μπυγνοιώνη…* [Επιστολή: b3-d2, Εις τον φιλαναγνώστην: f1-g4, στο A. da Somavera, Θησαυρός της ρωμαίκης και της φράγκικης γλώσσας (Πρόλογος)]
Ιακ., Παραιν.	16ος	Ιάκωβος, *Λόγοι παραινετικοί και ψυχωφελείς* Ζώρας Γ., Ιακώβου Λόγοι παραινετικοί και ψυχωφελείς κατά τον αθηναϊκόν κώδικα 535, [Σπουδαστήριον Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1955
Ιατροσ.	13ος	*[Ιατροσόφιον]* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Β', Παρίσι 1881, 17-27
Ιατροσ. κώδ.	14ος	*[Ιατροσοφικός κώδιξ]* Άμαντος Κ., *Αθ.* 43 (1931), 148-170
Ιατροσόφ.	χφ 15ου	*[Εξορκισμοί]. α) Της Γυλλούς· β) Προσευχή του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου· γ) Περί εσωχάδων· δ) Περί δεδεμένους ανθρώπους* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Β', Παρίσι 1881, XVIII-XXIII
Ιατροσόφ. (Oikonomu)	15ος	*[Ιατροσόφιον]* Oikonomu-Agorastu I., Kritische Erstausgabe des Rezeptbuchs des Cod. Par. gr. 2316, f. 348^{v}-374^{v}. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophischen Fakultät der Universität zu Köln, Θεσσαλονίκη 1982
Ιατροσόφ. 18. αι.	18ος	*Ιατροσόφιον του δεκάτου ογδόου αιώνα* Μηνάς Κ., Ρόδος 2012
Ιερακοσ.	13ος	Κωνσταντινοπολίτης [Πεπαγωμένος] Δημήτριος, *Περί της των ιεράκων ανατροφής τε και θεραπείας*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Hercher R., Claudii Aeliani, Varia historia, Epistolae, Fragmenta. Accedunt rei accipitrariae scriptores. Demetrii Pepagomeni Cynosophium, Georgii Pisidae Hexaëmeron, Fragmentum herculanense, Β', Λειψία 1866, 333-516
Ιερόθ. Αββ.	17ος	Ιερόθεος Αββάτιος, *Διήγησις εμού Ιεροθέου Αββατίου του εκ Κεφαλληνίας περί του μεγάλου σεισμού του εν τη Κεφαλληνία νήσω γενομένου τω ,αχλζ', Σεπτεμβρίου λ', ημέρα παρασκευή, ώρα του δείπνου* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire Α', Παρίσι 1880, 331-338
Ιερομν., Επιστ.	17ος	Πάνος Ιερομνήμων ο εξ Ιωαννίνων, *Επιστολή* Karaghianni K. U., Le Arche dei Greci nel campo di San Giorgio dei Creci come espressione del loro adeguamento al modelli della società veneziana, *Θησαυρ.* 31 (2001), 157-180, κείμ. 178-180
Ιμπ.	15ος	*Διήγησις εξαίρετος, ερωτική και ξένη του Ιμπερίου θαυμαστού και κόρης Μαργαρώνης* Κριαράς Ε., Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα [Αετός-Βασική Βιβλιοθήκη, 2], Αθήνα 1955
Ιμπ. (Wagn.)		*Διήγησις εξαίρετος, ερωτική και ξένη του Ιμπερίου θαυμαστού και κόρης Μαργαρώνας* Wagner G., Histoire de Imbérios & Margarona [= Legrand É, Collection de monuments pour servir a l' étude de la langue néohellénique, nouvelle série, no 3], Παρίσι-Αθήνα 1874
Ιμπ. (Lambr.)	15ος	*Ιμπέριος και Μαργαρώνα* Lambros Sp., Collection de romans en langue vulgaire et en vers, Παρίσι 1880, 239-321
Ιμπ. (Legr.)	16ος	*Εξήγησις του θαυμαστού Ιμπερίου* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Α', Παρίσι 1880, 282-320
Ιντ. κρ. θεάτρ.	17ος	*Ιντερμέδια του κρητικού θεάτρου* Μανούσακας Μ. Ι., *Κρ. Χρ.* 1 (1947), 525-580
Ισπαν. έγγρ. (Χασιώτης)	16ος-17ος	*[Ισπανικά έγγραφα]* Χασιώτης Ι., Ισπανικά έγγραφα της κυπριακής ιστορίας, Λευκωσία 1972, 55-82
Ιστ. Βαρλαάμ	16ος	*Βαρλαάμ και Ιωάσαφ* Βασιλείου Π., Το κείμενο της πρώτης γνωστής δημώδους παραλλαγής του μυθιστορήματος Βαρλαάμ και Ιωάσαφ, *Ελλην.* 53 (2003), 49-69
Ιστ. Βατοπ.	16ος	Βατοπεδινός, *Καταπατητάδες στο Βατοπέδι* Βαλέτας Γ., Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας Α', Αθήνα 1947, 38-40
Ιστ. Βλαχ.	17ος	Ματθαίος Μυρέων, *Ετέρα Ιστορία των κατά την Ουγγροβλαχίαν τελεσθέντων, αρξαμένη από Σερμπάνου Βοηβόνδα μέχρι Γαβριήλ Βοηβόνδα…* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire Β', Παρίσι 1881, 231-333
Ιστ. Ενετ.	17ος πιθ.	[Ανών.], *Ιστορία της κυβερνήσεως των Ενετών συντεθείσα παρά του κυρίου Αμιλώττου της Ουσαΐας* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 416-419
Ιστ. Ηπείρ.	15ος	Κομνηνός μοναχός, *Ιστορικόν Κομνηνού μοναχού και Πρόκλου μοναχού περί διαφόρων δεσποτών της Ηπείρου και του τυράννου Θωμά του Δεσπότου και Κομνηνού του Πρελούμπου* Cirac Estopañán S., Bizancio y España. El legado de la basilissa Maria y de los déspotas Thomas y Esaú de Ioannina, Β', 31-32, CSIC, Βαρκελώνη 1943 Cirac Estopañán S., Bizancio y España. El legado de la basilissa Maria y de los déspotas Thomas y Esaú de Ioannina, Β', 35-54, CSIC, Βαρκελώνη 1943

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Ιστ. μακαρ. Μαρκ.	17ος	[Κωνσταντίνος Διάκονος], *Ιστορία του Μακαρίτου Μάρκο, Ποίημα Κωνσταντίνου <Δια>κόνου, υιού γνησίου Νικολάου ιερέως εκ κώμης Πισκο<πής>* Παπαδόπουλλος Θ., *Κυπρ. Σπ.* 45 (1981), 77-141
Ιστ. οθωμ.	16ος πιθ.	*Σύνοψις ιστορίας των οθωμανών βασιλέων από της αρχής αυτών έως της βασιλείας Μουράτ,... και η των Ιωαννίνων παράδοσις, και άλλων ιστοριών* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 172-174
Ιστ. πατρ.	16ος	*Πατριαρχική Κωνσταντινουπόλεως Ιστορία από του ,αυνδ' έως ,αφοη' έτους Χριστού* Bekkerus Imm., Historia politica et patriarchica Constantinopoleos [CSHB], Βόννη 1849, 78-204
Ιστ. πολιτ.	16ος	*Ιστορία Πολιτική Κωνσταντινουπόλεως από του ,ατς'α' έως του ,αφοη' έτους Χριστού* Bekkerus Imm., Historia politica et patriarchica Constantinopoleos. Epirotica [CSHB], Βόννη 1849
Ιστορ. Αθέσθη	18ος	Αθέσθης Κυθηρέος, *Νέα Ιστορία* Πολίτης Α., (επιμ.), (επανέκδ. της Α' βενετικής έκδοσης του 1749) [ΕΙΕ/Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, 28], Αθήνα 1983
Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ.	17ος-18ος	*Ιστορία δεσποτών Ηπείρου* Βρανούσης Λ., Το Χρονικόν των Ιωαννίνων κατ' ανέκδοτον δημώδη επιτομήν. Ιστορία διαφόρων δεσποτών και του δεσπότου Θωμά του εις Ιωάννινα εισελθόντος και μύρια κακά εκεί ποιήσαντος, *ΕΜΑ* 12 (1962), 57-115
Ιωακ. Κύπρ.	17ος	Ιωακείμ ο Κύπριος, *[Ποίημα για τον τουρκοβενετικό πόλεμο]* Κριαράς Εμμ., Ο Ιωακείμ ο Κύπριος και το ποίημά του για τον τουρκοβενετικό πόλεμο του 1645-1669, *Κρ. Χρ.* 15-16 (1961/1962) <1963>, 399-405)
Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis)	17ος	Ιωακείμ ο Κύπριος, *[Κρητικός πόλεμος του 1645-1669]* Kaplanis A. T., Ioakeim Kyprios' Struggle. A narrative poem on the "Cretan war" of 1645-1669, [Cyprus Research Centre-Texts and Studies in the history of Cyprus, LXVII], Λευκωσία 2012
Ιωάνν. ιερ.	16ος	Ιωάννης ιερεύς, *Αλφάβητος* Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., Μιχαήλ γραμματικός ο ιερομόναχος, *BZ* 20 (1911), 134-135
Ιωάσαφ, Στ. Νοταρ.	15ος	Ιωάσαφ πρωτοσύγκελλος, *Στίχοι εις τον επιτραπέζην Ιωάννην τον Νοταράν* Acconcia Longo A., Versi di Ioasaf ieromonaco e grande protosincello in morte di Giovanni Notarà *RSBN* 14-16 (1977/1979), 274-279
Ιων.	12ος	*Το βιβλίο του Ιωνά (δημώδης μετάφραση από την εβραϊκή)* Hesseling D., Le livre de Jonas, *BZ* 10 (1901), 208-217
Καβαλίστας	16ος	Καβαλίστας Μιχαήλ, *[Στίχοι]* Peri M., Versi di Michele Cabalista Cretese in lode di Gregorio XIII, *Museum Patavinum* 2 (1983), 349-352
Κακή μάννα	16ος-17ος	*[Η κακή μάννα]* Βέης Ν., Νεοελληνικά δημώδη άσματα εκ χειρογράφων κωδίκων, Αθήνα 1910 <1911>
Κακοπ.	17ος	[Ανών.] *Η κακοπαντρεμένη* Beijerman I.-Gemert A. van, Uitgehuwelijkt aan een oude man, Een vroegnieuwgrieks gedicht, (krit. ed.), Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 2006

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Κακοπ. (ΙΝΣ)	17ος	[Ανών.] *Η Κακοπαντρεμένη. (Ρίμα για τον γέρο και το κορίτσι)* Gemert A. van, Επιμέλεια, σε συνεργασία με την Bejerman I., [Παλιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 1] ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2010
Καλλίμ.	12ος	*Το κατά Καλλίμαχον και Χρυσορρόην ερωτικόν διήγημα* Κριαράς Εμμ., Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα [Αετός-Βασική Βιβλιοθήκη, 2], Αθήνα 1955
Καλλίμ. (Lambr.)	12ος	*Καλλίμαχος* Lambros Sp., Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers, Παρίσι 1880, 1-109
Καλλίμ. (Pichard)	12ος	*Καλλίμαχος και Χρυσορρόη* Pichard M., Le roman de Callimaque et de Chrysorrhoé [Collection byzntine publiée sous le patronage de l' Association Guillaume Budé], Παρίσι 1956
Καλλίν., Βίος Υπατ.	χωρίς χρονολόγηση	Καλλίνικος, *Βίος Υπατίου* Bartelink G., Callinicos, Vie d'Hypatios [Sources chrétiennes 177], Παρίσι 1971
Καλόανδρ. (Δανέζης)	17ος	*Καλόανδρος Πιστός* Δανέζης Γ., Ένα μυθιστόρημα του 17ου αι. και το πρότυπό του. Συγκριτική μελέτη, Θεσσαλονίκη 1989
Καλόανδρ. (Κεχ.)	17ος	[Ανών.] *Ο Καλόανδρος πιστός* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 404-408
Καλορείτ., Περί ματ. βίου	δεύτερο 3ο του 13ου αι.	Καλορείτης Μακάριος, *Έτεροι στίχοι κατ' αλφάβητον περί του ματαίου βίου τούτου* Bănescu N., Deux poètes byzantins inèdits du XIIIe siècle, Βουκουρέστι 1913, 11-13
Καλορείτ., Στ.	δεύτερο 3ο του 13ου	Καλορείτης Μακάριος, *Στίχοι εις το τέλος του βιβλίου ού έγραψεν* Bănescu N., Deux poètes byzantins inèdits du XIIIe siècle, Βουκουρέστι 1913, 13-14
Καλοσ., Χαλκ.	16ος	Καλοσυνάς Αντώνιος, *Αντωνίου του Καλοσυνά ιατρού φυσικού προοίμιον και εις τον βίον του Χαλκοδύλου* Hopf Ch., Chroniques gréco-romanes, Βερολίνο 1873, 243-245
Καλούδ., Προσκυν.	17ος	Καλούδης Αρσένιος, *Προσκυνητάριον των ιερών τόπον (sic) οπού ευρίσκονται εις την... Ιερουσαλήμ* Βενετία 1661
Καματηρ., Εισαγ. αστρον.	12ος	Καματηρός Ιωάννης, *Ιωάννου φιλοσόφου του Καματηρού Εισαγωγή κατά μέρος αστρονομίας διά στίχου* Weigl L., Johannes Kamateros, Εισαγωγή αστρονομίας, Βύρτσμπουργκ 1907
Καμεν.	9ος-10ος	Καμενιάτης Ιωάννης, *[Άλωσις Θεσσαλονίκης]* Bekkerus Imm., Θεοφάνη Συνεχιστές-Theophanes Continuatus: Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus [CSHB], Βόννη
Καναν.	15ος	Κανανός Ιωάννης, *Διήγησις περί του εν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου...* Migne J.-P., Patrologia Graeca, 156, 61-82
Καναν. (Pinto)	15ος	Κανανός Ιωάννης, *Διήγησις περί του εν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου...* Pinto E., L' assedio di Costantinopoli, Μεσσήνη 1977

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Κανον. διατ.	17ος	*[Κανονικές διατάξεις]* Χριστοδούλου Μ., Κυπριακαί κανονικαί διατάξεις, *Επετ. Κύπρ.* 12 (1983), 401-480
Καραβ.	15ος	[Ανών.] *Εξοπλισμός καραβέλλας* Delatte A., L'armement d'une caravelle grecque du XVIe siècle, d'après un manuscrit de Vienne (Miscell. G. Merc. III, Letteratura e storia bizantina, 490-508.), [Studi e Testi, 123], Biblioteca Apostolica Vaticana, Βατικανό 1946
Καραντην.	13ος	Καραντηνός Νικήτας, *Γράμμα του ιερέως και νομικού των παλατίων Νικήτα Καραντηνού* Νυσταζοπούλου Μ., *Χαριστ. Ορλάνδ.* Β', Αθήνα 1966, 286-308
Καρτάν., Άνθ.	16ος	Καρτάνος Ιωαννίκιος, *Άνθος* Hopf Ch., Chroniques gréco-romanes, Βερολίνο 1873, 266-269
Καρτάν., Βιβλ. ωφέλ.	16ος	Καρτάνος Ιωαννίκιος, *Βιβλίον πάνυ ωφέλιμον...* Jeffreys M., *Ελλην.* 50 (2000), 45-53, κείμ. 49-50
Καρτάν., Διαθ.	16ος	Καρτάνος Ιωαννίκιος, *Παλαιά τε και Νέα Διαθήκη* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Συμβολή στη δημώδη πεζογραφία του 16ου αιώνα, *Θησαυρ.* 12 (1975), 218-256
Καρτάν., Π. Ν. Διαθ.	16ος	Καρτάνος Ιωαννίκιος, *Παλαιά τε και Νέα Διαθήκη* Κακουλίδη-Πάνου Ε., (επιμ.), Αθήνα 1988
Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου)	16ος	Καρτάνος Ιωαννίκιος, *Παλαιά τε και Νέα Διαθήκη [Βενετία 1536]* Κακουλίδη-Πάνου Ε. (επιμ.), Θεσσαλονίκη 2000
Κασιμ., Έγγρ.	16ος	Κασιμάτης Εμμανουήλ νοτάριος Κυθήρων, *[Έγγραφα (1560-1582)]* Δρακάκης Μ., [Πηγές Κυθηραϊκής Ιστορίας, 10, διεύθυνση σειράς: Μαλτέζου Χρ., Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών], Αθήνα 1999.
Κατάγρ. Χαριτόπ.	18ος	*«Κατάγραμμο» (ένα απόσωμα που παράπεσε). Εφτά Αλωναρίου 1708 εις χωριό Ζακύνθου Καταστάρι* Βαλέτας Γ., «Κατάγραμμο» του Δημήτρη Χαριτόπουλου..., στο *Χρονικό του Γαλαξειδίου*, Δημοτικό ιστόρημα του 1704 γραμμένο από τον ιερομόναχο Ευθύμιο Πενταγιώτη (Λογοτεχνική αποκατάσταση), Αθήνα 1944, 147-155
Κατά ζουράρη	17ος	*Καταγγελία κατά ζουράρη...* Κριαράς Εμμ., *Βυζαντ.* 6 (1974), 361-383
Κατάλ. οικουμ. συν.	15ος	*Κατάλογος οικουμενικών συνόδων και αυτοκρατόρων* Παράσογλου Γ., (προσεχής έκδ.)
Κατάλ. πατριαρχ.	τέλη 15ου-αρχές 16ου	*[Κατάλογος πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως]* Laurent V., Les premiers patriarches de Constantinople sous domination turque. Succession et chronologie d'après un catalogue inédit, *REB* 26 (1968), 229-263
Κατάλοιπ. Λάμπρ.	15ος-16ος	*[Χρησμοί]* Δυοβουνιώτης Κ. Ι., Το υπ. αρ. ΛΘ' κατάλοιπον, Λάμπρος Σπ., *ΝΕ* 19 (1925), 97-124
Κατζ.	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Κατζούρμπος* Πολίτης Λ., Γεωργίου Χορτάτση, Κατζούρμπος, Κωμωδία, (κριτ. έκδ.), [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών-Κρητικόν Θέατρον 1], Ηράκλειο 1964
Κάτης	15ος	*Ο κάτης και οι ποντικοί* Bănescu N., Un poème grec vulgaire du moyen âge, *Μνήμ. Λάμπρ.*, 393-397
Κάτης (Τικτοπούλου)	15ος	*Ο Κάτης και ο Μποντικός* Τικτοπούλου Κ., (κριτική έκδ.), [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειο 2010

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Κάτης (Χόλτον)	15ος	*Ο κάτης και οι ποντικοί* Χόλτον Ντ., Παρατηρήσεις για το κρητικό ποίημα «Ο Κάτης και οι ποντικοί» στο Μελέτες για τον Ερωτόκριτο και άλλα νεοελληνικά κείμενα, Αθήνα 2000, 193-206, κείμ. 203-6
Κατσαΐτ.	17ος	Κατσαΐτης Πέτρος, *α) Τραγέδια ονομασμένη Ιφιγένεια β) Τραγωδία ονομασμένη του Θυέστη γ) Ιστορία καλουμένη Κλαθμός Πελοποννήσου* Κριαράς Εμμ., Κατσαΐτης,, (κριτ. έκδ.), Αθήνα 1950
ΚΔ		*Καινή Διαθήκη*
Κεδρ.	11ος-12ος	Κεδρηνός Γεώργιος, *Σύνοψις ιστορικών αρχομένη από κτίσεως κόσμου και μέχρι της βασιλείας Ισαακίου του Κομνηνού, συλλεγείσα παρά κυρού Γεωργίου του Κεδρηνού εκ διαφόρων βιβλίων* Bekkerus Imm., Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae ope [CSHB], Α'-Β', Βόννη 1838-1839
Κείμ. αγ. Δημ.	πιθ. τέλη 16ου	*Μαρτύριον του αγίου ενδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου του Μυροβλύτου τη κς' του Οκτωβρίου μηνός. Διήγησις και περί των θαυμάτων αυτού* Λαούρδας Β., Μεταβυζαντινόν δημώδες κείμενον περί του αγίου Δημητρίου, *Γρηγ. Παλ.* 43, (1960), 378-398
Κείμενα ανέκδ. (Thomson)	12ος-16ος	*Κείμενα ανέκδοτα* Thomson H. M., Textes grecs inédits relatifs aux plantes [Nouvelle collection de textes et documents, publiée sous le patronage de l'Association Guillaume Budé], Παρίσι 1955
Κεκ., Στρατ.	11ος	Κεκαυμένος, *Στρατηγικόν* Wassiliewsky B.-Jernstedt V., Cecaumeni Strategicon et incerti scriptoris De oficiis regiis libellus, Πετρούπολη 1896
Κιγάλα, Σύνοψις ιστοριών	17ος	Κιγάλας Ματθαίος, *Νέα σύνοψις διαφόρων ιστοριών, αρχομένων από κτίσεως κόσμου και λήγουσα έως την νυν εχρονία* Βενετία 1637
Κίνναμ.	12ος-13ος	Κίνναμος Ιωάννης, *Επιτομή των κατορθωμάτων τω μακαρίτη βασιλεί και πορφυρογεννήτῳ κυρίῳ Ιωάννη τω Κομνηνῷ και αφήγησις των πραχθέντων τω αοιδίμῳ υιῷ αυτού τω βασιλεί και πορφυρογεννήτῳ κυρῷ Μανουήλ τω Κομνηνῷ, πονηθείσα Ιωάννη βασιλικῷ γραμματικῷ τω Κιννάμῳ* Meineke A., Ioannis Cinnami Epitome rerum ab Ioanne et Alexio Comnenis gestarum ad fidem codicis Vaticani [CSHB], Βόννη 1836
Κλήμ., Ενθυμ.	1617	Κλήμης, Πνευματικός Ταλαντίου, *[Ενθυμήσεις]* Πολίτης Λ., *Ελλην.* 11 (1939), 101
Κλήμ. λαϊκ.	17ος	Κλήμης, Πνευματικός Ταλαντίου, *[Χρονικόν]* Βαλέτας Γ., Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας, Β': Από το Σολωμό ως τον Ψυχάρη, 1827-1888, Αθήνα 1947, 51-52
Κοδρικά, Εφημερ.	18ος	Κοδρικάς Παναγιώτης, *Εφημερίδες (1787-1797)* Αγγέλου Α., Αθήνα 1963
Κολοφ.	14ος-17ος	*Obits et colophons* Darrouzès J., *Χαριστ. Ορλάνδ.* Α', 299-313
Κομν., Διδασκ. Δ	12ος	*Διδασκαλία παραινετική κυρού Αλεξίου Κομνηνού του λεγομένου Σπανέα* Λάμπρος Σπ., Αγιορειτικά απόγραφα του Σπανέα νυν το πρώτον εκδιδόμενα. Δοχειαριτικόν απόγραφον, *ΔΙΕΕΕ* 5 (1896), 103-121
Κομν., Διδασκ. Ι	15ος	*Ιβηριτικόν απόσπασμα «του Σπαναία»* Λάμπρος Σπ., Αγιορειτικά απόγραφα του Σπανέα νυν το πρώτον εκδιδόμενα. Ιβηριτικόν απόσπασμα, *ΔΙΕΕΕ* 5 (1896), 121-122
Κομν., Ποίημα παραιν.		*Ποίημα παραινετικόν* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 1-27

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Κομνηνής Άννας Μετάφρ.	14ος	*[Μετάφραση «Αλεξιάδος»]* Hunger H., Anonyme Metaphrase zu Anna Komnene, Alexias XI-XIII. Ein Beitrag zur Erschliessung der byzantinischen Umgangssprache [Wiener Byzantinistische Studien, Band XV. Österreichische Akademie der Wissenschaften. Kommision für Byzantinistik und Neogräzistik der Universität Wien], Βιέννη 1981
Κομνηνού, Προσκυν.	1701	Κομνηνός Ιωάννης, *Προσκυνητάριον του Αγίου Όρους του Άθωνος* [Αγιορειτικά Τετράδια, 2] Καρυές Αγίου Όρους 1984
Κονταρ., Ιστ. Αθ.	β' μισό 17ου	Κονταρής Γεώργιος, *Ιστορίαι παλαιαί και πάνυ ωφέλιμοι της περιφήμου πόλεως Αθήνης, αίτινες εσυναθροίσθησαν εκ πολλών και διαφόρων βιβλίων, ελληνικών τε και ιταλικών, και εις απλήν φράσιν συνετέθησαν…* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 409-411
Κονταράτος, Στίχ. πολιτ.	17. αι.	Κονταράτος Γρηγόριος, *Στίχοι πολιτικοί… εις τους τρεις παίδας…* Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα. Έργα των Ορθοδόξων Χίων κληρικών Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσοψά [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 2000, 201-251
Κόρη	δημοτικό τραγούδι	*Η κόρη στο δάσος κι ο κυνηγός, παραλλαγές 1, 2, 3, 4* Λουκάτος Δ., Κεφαλληνιακές παραλλαγές του τραγουδιού της μητροπροδομένης κόρης, *Κεφαλλ. Χρον.* 1 (1976), 179-182
Κορων., Μπούας	16ος	Κορωναίος Τζάνες, *Ανδραγαθήματα Μερκουρίου Μπούα* Σάθας Κ., Ελληνικά ανέκδοτα περισυναχθέντα και εκδιδόμενα κατ' έγκρισιν της Βουλής εθνική δαπάνη, Α', Αθήνα 1867, 1-153
Κορων., Μπούας (Angiolillo)	16ος	Κορωναίος Τζάνες, *Ανδραγαθήματα του Μερκουρίου Μπούα* Angiolillo R. (a cura di,), Tzane Koroneos. Le gesta di Mercurio Bua (Ανδραγαθήματα του Μερκουρίου Μπούα), Alessandria, Edizioni dell'Orso, 2013
Κουκουζ., Διήγ. οπτ. γυν.	17ος	Κουκουζέλης Ιερόθεος, *Διήγησις και Οπτασία τινός ορθοδόξου γυναικός, πάνυ σωτηριώδης και ωφέλιμος* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 33-37
Κουρσάρ.	1663-1815	*[Έγγραφα]* Κατσουρός Α., Κουρσάροι και σκλάβοι. Ανέκδοτα μυκονιάτικα και συριανά έγγραφα, Σύρος 1948
Κρασοπ.	12ος	*Φυσιολογική διήγησις του υπερτίμου κρασοπατέρος Πέτρου του Ζυφομούστου* Λάμπρος Σπ., *ΝΕ* 1 (1904), 433-449
Κρασοπ. (Eideneier)	12ος	*Κρασοπατέρας* Eideneier H., Krasopateras, kritische Ausgabe der Versionen des 16-18. Jahrhunderts [Neogr. Med. Aevi, III], Κολωνία 1988
Κρ. Βαρλ. Ιωάσ.	1632 ;	*[Βαρλαάμ και Ιωάσαφ, μια κρητική μετάφραση]* Dawkins R. M., A Cretan Translation of Barlaam and Joasaph, *Medium Aevum* 1 (1932), 109-125
Κρ. δημ. τραγ.	δημοτικά τραγούδια	*Κρητικά δημοτικά τραγούδια της βενετοκρατίας* Αλεξίου Στ., Κρητική Ανθολογία, ΙΕ'-ΙΖ' αιώνας, Ηράκλειο 1954, 163-168

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Κρ. συμβόλ.	16ος-17ος	*Κρητικά συμβόλαια εκ της Ενετοκρατίας* Ξανθουδίδης Στ., *Χρ. Κρ.* 1 (1912), 1-288, 313-378
Κριτοπούλ., Γραμματ.	17ος	Κριτόπουλος Μητροφάνης, *Γραμματική της απλής ελληνικής* Δυοβουνιώτης Κ., *ΕΕΘΣΠΑ* 1 (1924), 97-123
Κυνοσ.	13ος	Κωνσταντινοπολίτης [Πεπαγωμένος] Δημήτριος, *Κυνοσόφιον* Hercher R., Claudii Aeliani, Varia historia, Epistolae, Fragmenta. Accedunt rei accipitrariae scriptores. Demetrii Pepagomeni Cynosophium, Georgii Pisidae Hexaëmeron, Fragmentum herculanense, Β', Λειψία 1866, 585-599
Κυπρ. άσμ.	χωρίς χρονολόγηση	*Δημώδη κυπριακά άσματα* Σακελλάριος Α., Τα Κυπριακά, ήτοι γεωγραφία, ιστορία και γλώσσα της νήσου Κύπρου από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, Β': Η εν Κύπρω γλώσσα, Αθήνα 1891
Κυπρ. ερωτ.	17ος	*[Κυπριακά ερωτικά ποιήματα]* Siapkaras-Pitsillidès Th., Le Pétrarchisme en Chypre, poèmes d'amour en dialecte chypriote d'après un manuscrit du XVIe siècle. [Collection de l'Institut Français d'Athènes, 74], Αθήνα 1952, ²1975·, ελλην. έκδ. 1976
Κυπρ. νόμ.	χωρίς χρονολόγηση	*Κυπριακά νόμιμα* Παπαδόπουλλος Θ., Μελέται και υπομνήματα 1 (1984), 1-142
Κυπρ. χφ.	17ος	*Κυπριακόν χειρόγραφον* Παντελίδης Χρ., *Αθ.* 34 (1922), 130-165
Κύριλλ. Κων/π.	17ος	Κύριλλος, οικουμενικός πατριάρχης, *Τοις ορθοδόξοις αναγνώσταις* Legrand É., Bibliographie Hellénique, XVIIe s. Α', Παρίσι 1894, 370-375
Κυρίλλ., Επιστ.	1654	Τραπεζούντος Κύριλλος, *Επιστολή* Gianneli C., Il Metropolita Cirillo di Trebisonda ed una sua protesta contro Innocenzo X, στο Scripta Minora, Ρώμη 1963, 131-145
Κυρ. προσευχ. (Κακ.-Πάνου)	1584	[Ανών.], *Κυριακή Προσευχή* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 121
Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ.	β' μισό 18ου	Κύριλλος Μωραΐτης Λαυριώτης, *Ρωσσίας περιγραφή* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Β', Παρίσι 1881, 166-182
Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ.	16ος-19ος	*[Κώδικας της μονής «Παναγία η Σπηλιώτισσα» Ζακύνθου]* Μαύρος Ι., *ΔΙΕΕΕ* 23 (1980), 459-544, 24 (1981) 450-533,·26 (1983), 417-534,·27 (1984), 354-456
Κωδ., Παρεκβ.	10ος-15ος	[Κωδινός Γεώργιος, *Παρεκβολαί εκ της βίβλου του Χρονικού*] Bekkerus Imm., Georgii Codini Excerpta de antiquitatibus Constantinopolitanis [CSHB], Βόννη 1843
Κώδ. Πάτμου	1200	*[Κώδικας Βιβλιοθήκης Μονής Πάτμου]* Astruc Ch., (εκδ.) I: L'inventaire dressé en Septembre 1200 du Trésor et de la Bibliothèque de Patmos. Édition diplomatique, *Trav. et Mém.* 8 (1981), 15-30. II: Les listes des prêts figurant au verso de l'inventaire du Trésor et de la Bibliothèque de Patmos dressé en Septembre 1200, *Trav. et Mém.*, 12 (1994), 495-499
Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.)	1694-1845	*Κώδιξ μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (ιζ'-ιθ' αι.), τεύχ. α'* Πανταζόπουλος Ν.-Τσούρκα-Παπαστάθη Δ., [Δικαικά Μεταβυζαντινά Μνημεία, 1], Θεσσαλονίκη 1974
Κώδ. Χρονογρ.	16ος	*Τρεις άγνωστοι κώδικες του Χρονογράφου* Άμαντος Κ., *Ελλην.* 1 (1928), 45-70

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς)	16ος	*[Χρονογράφος]* Κοσμάς Ν. Β., Ο ανέκδοτος κώδικας 161 της Χίου για τη σύνοδο της Φλωρεντίας, την άλωση της Θεσσαλονίκης το 1430 και τη μάχη της Βάρνας, Αθήνα 1975
Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου	12ος	*[Κώδικας Βιβλιοθήκης Μονής Πάτμου]* Diehl Ch., Le trésor et la bibliothèque de Patmos au commencement du 13e siècle, *BZ* 1 (1892), 488-525
Λατ. έγγρ. πατμ. αρχ.	1321-1500	*Τα λατινικά έγγραφα πατμιακού αρχείου* Μαλτέζου Χρ., *Σύμμ.* 2 (1970), 349-378
Λαυρ., Οπτασία Λ.	16ος	Παπα-Λαυρέντιος, *Διήγησις και οπτασία ωφέλιμος ορθοδόξου τινός Δημητρίου, συγγραφείσα παρά Μητροφάνους ιερομονάχου, πνευματικού και ρήτορος, τεθείσα δε εις κοινήν φράση παρά του πνευματικού κυρού Λαυρεντίου* Κεχαγιόγλου Γ., Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, Β'1, Αθήνα 1999, 370-381, κείμ. 375-381
Λαυρ., Οπτασία Σ.	16ος	Παπα-Λαυρέντιος, *Μια ζωγραφιά του Παραδείσου, κατά το χειρόγραφο 106 της μονής Αγίου Στεφάνου των Μετεώρων* Κακουλίδη-Πάνου Ε., *Κληρονομία*, 29 (1997), 104-119
Λεηλ. Παροικ.	17ος	[Ανών.], *Λεηλασία της Παροικίας της Πάρου (κρητικόν ποίημα του 17ου αιώνος)* Κριαράς Εμμ., *Αθ.* 48 (1938), 119-162
Λεξ.	15ος	*Λεξικά ελληνικά* Miller E., Lexiques grecs inédits *AAEEG* 8 (1874), 222-284
Λεξ. Μακεδ.	16ος	*Λεξικό μακεδονικό* Giannelli C.-Vaillant A. (collab.), Un lexique macédonien du XVIe siècle [Textes publiés par l'Institut d'études slaves 5], Παρίσι 1958
Λέοντ., Αίν.	15ος	[Λέων ο Σοφός;], *Αίνιγμα λέξεων* Legrand É., Les oracles de Léon le Sage. La bataille de Varne. La prise de Constantinople [Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellénique, 5, n.s.], Αθήνα-Παρίσι 1875
Λέοντ., Αιν. (Brokkaar)	9ος-15ος	[Λέων ο Σοφός;], *Αινίγματα* Brokkaar G.W.,The oracles of the most wise emperor Leo and The tale of the true emperor, (Amstelodamensis Graecus VIE 8), κείμ. 56-89, Άμστερνταμ 2002
Λέοντ., Αιν. (Knös)	μέσα 16ου	[Λέων ο Σοφός;], *Αινίγματα* Knös B., Les oracles de Léon le Sage, *Αφιέρωμα στη μνήμη του Μ. Τριανταφυλλίδη*, Θεσσαλονίκη 1960, 155-88
Λέοντ., Αποκ.	14ος-18ος	Λέων Κωνσταντινουπόλεως, *[Αποκάλυψη]* Maisano R., L'apocalisse apocrifa di Leone di Costantinopoli, Νεάπολη 1975
Λεόντ., Ομιλ. (Κακ.-Πάνου)	16ος	Λεόντιος Κυπραίος, *Ομιλία στο πρώτο Εωθινό Ευαγγέλιο* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 115-116
Λίβ. (Αγαπητός)	16ος	*Λίβιστρος και Ροδάμνη. Ένα ακόμη σπάραγμα του μυθιστορήματος Λίβιστρος και Ροδάμνη: ο Βατικανός κώδικας Barb. gr. 172* Αγαπητός Π., *Ελλην.* 43 (1993), 337-359
Λίβ. διασκευή α	15ος	*Αφήγησις Λιβίστρου και Ροδάμνης* Αγαπητός Π. Α., Κριτική έκδοση της διασκευής α [ΜΙΕΤ-Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 9], Αθήνα 2006
Λίβ. Esc.	15ος	*[Λίβιστρος και Ροδάμνη]* Lambert J. A., Le roman de Libistros et Rhodamné, [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, Afdeeling Letterkunde. Nieuwe Reeks, XXXV], Άμστερνταμ 1935

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Λίβ. (Lamb.) N	15ος	*Στίχοι πολύ ερωτικοί αφήγησις Λιβίστρου, πώς ο φίλος ο Κλειτοβός διηγείται της Μυρτάνης* Lambert J. A., Le roman de Libistros et Rhodamné [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, Afdeeling Letterkunde. Nieuwe Reeks, XXXV], Άμστερνταμ 1935
Λίβ. N	15ος	*Τα κατά Λίβιστρον και Ροδάμνην* Wagner G., Trois poèmes grecs du moyen âge inedits, Βερολίνο 1881, 242-349
Λίβ. P	15ος	*Την αφήγησιν άρξομαι της αγάπης Λιβίστρου (του νέου) του πολυπαθούς και κόρης της Ροδάμνης* Μαυροφρύδης Δ.Ι., Εκλογαί Μνημείων. Α', Αθήνα 1866, 324-428
Λίβ. Sc.	15ος	*Στίχοι πολύ ερωτικοί αφήγησις Λιβίστρου, πώς ο φίλος ο Κλειτοβός διηγείται της Μυρτάνης* Lambert J. A., Le roman de Libistros et Rhodamné, [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, Afdeeling Letterkunde. Nieuwe Reeks, XXXV], Άμστερνταμ 1935
Λίβ. Va	15ος	*Αφήγησις Λιβίστρου και Ροδάμνης* Lendari T., Αφήγησις Λιβίστρου και Ροδάμνης (Livistros and Rodamne), The Vatican Version, (Crit. ed.) [MIET-Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 10], Αθήνα 2007
Λίμπον.	17ος	*Θρήνος της περιφήμου πόλεως Αθήνης διά τον επώδυνον και πολύκλαυστον θάνατον του... ευπατρίδου Μιχαήλ Λίμπονα... εκδοθείς διά στόματος Αντωνίου ιερέως Μπουμπούλη... Ενετίησι παρά Μιχαήλ Αγγέλῳ τῳ Βαρβωνίῳ, ,αχπα'* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Β', Παρίσι 1881, 123-147
Λογίζ., Χρον. Κύπρ. μετάφρ. (Κακ.-Πάνου)	17ος	Λογίζος σκευοφύλαξ από την χώραν Λευκάρων, *Κρόνικα... του νησσίου της Κύπρου...* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 38-44
Λόγ. νουθ.	β' μισό 11ου	*Λόγος νουθετητικός προς βασιλέα* Wassiliewsky B.-Jernstedt V., Cecaumeni Strategicon et scriptoris de officiis regiis libellus, Πετρούπολη 1896
Λόγ. παρηγ. L	12ος	*Λόγος παρηγορητικός περί Δυστυχίας και Ευτυχίας κατά τον κώδικα της Λειψίας* Λάμπρος Σπ., *ΝΕ* 3 (1906), 402-432δ
Λόγ. παρηγ. O	12ος	*Λόγος παρηγορητικός περί Δυστυχίας και Ευτυχίας* Lambros Sp., Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers, Παρίσι 1880, 289-321
Λόγος ωφέλιμος	17ος	*Λόγος ωφέλιμος* Παράσογλου Γ., *Παρνασσός* 15 (1973), 83
Λουκάνη, Άλ. Τροίας	16ος	Λουκάνης Νικόλαος, *Άλωσις, ήγουν έπαρσις της Τροίας* Λουκάνη, Ομήρου Ιλιάς, Βενετία 1526 [ανατ. Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αμερικανική σχολή κλασσικών σπουδών], Αθήνα 1979, μετά βιβλίον κδ'
Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ.	16ος	Λουκάνης Νικόλαος, *Ομήρου Ιλιάς* Βενετία 1526 [ανατ. Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αμερικανική σχολή κλασσικών σπουδών], Αθήνα 1979, έως και βιβλίον κδ'
Λούκαρ., Διάλογ.	1616	Λούκαρις Κύριλλος, *Διάλογος βραχύς* Παπαδοπούλου-Κεραμέως Α., Ανάλεκτα ιεροσολυμιτικής σταχυολογίας ή συλλογή ανεκδότων και σπανίων ελληνικών συγγραφών περί των κατά την Εώαν ορθοδόξων εκκλησιών και μάλιστα της των Παλαιστινών, συλλεγέντα μεν και εκδιδόμενα υπό Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, εκτυπούμενα δε αναλώμασι του Αυτοκρατορικού Ορθοδόξου Παλαιστινού Συλλόγου, Α', Πετρούπολη 1891, 220-230

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Μακρεμβ., Υσμ.	12ος	Ευστάθιος Φιλόσοφος, *Το καθ' Υσμίνην και Υσμινίαν δράμα* Hercher R., Ερωτικών λόγων συγγραφείς-Erotici scriptores graeci Β', Λειψία 1859, 159-286
Μαλαξός, Νομοκ.	16ος	Μαλαξός Μανουήλ, *Νομοκάνων... μετενεχθείς εις λέξιν απλήν διά την των πολλών ωφέλειαν* Γκίνης Δ. και Πανταζόπουλος Ν. κριτική έκδ: [ΑΠΘ, Νόμος *ΕΕΝΣΝΟΕ*, 1 (1982)], Θεσσαλονίκη 1985
Μαλιασσηνού, Ενύπνιο	χωρίς χρονολόγηση	Μαλιασσηνός Νείλος, *Ενύπνιο* Λουκάκη Μ., Το ενύπνιο του μοναχού Νείλου Μαλιασσηνού και η μονή Θεοτόκου Μακρινιτίσσης Οξείας Επισκέψεως, *Ελλην.* 44 (1994), 341-356
Μανασσ., Αρίστ.	12ος	Μανασσής Κωνσταντίνος, *Τα κατ' Αρίστανδρον και Καλλιθέαν* Τσολάκης Ε., Συμβολή στη μελέτη του ποιητικού έργου του Κωνσταντίνου Μανασσή και κριτική έκδοση του μυθιστορήματός του «Τα κατ' Αρίστανδρον και Καλλιθέαν», Θεσσαλονίκη 1967
Μανασσ., Αρίστ. (Mazal)	12ος	Μανασσής Κωνσταντίνος, *Εκ των κατ' Αρίστανδρον και Καλλιθέαν εννέα λόγων* Mazal O., Der Roman des Konstantinos Manasses, Überlieferung, Rekonstruktion, Textausgabe der Fragmente [Österreichische Akademie der Wissenschaften, Kommission für Byzantinistik, Institut für Byzantinistik der Universität Wien. Wiener Byzantinische Studien, Band IV], Βιέννη 1967
Μανασσ., Ποίημ. ηθ.	12ος	Μανασσής Κωνσταντίνος, *Ποίημα ηθικόν* Miller E., Poème moral de Constantin Manassès, *AAEEG* 9 (1875), 23-75
Μανασσ., Χρον.	12ος	Μανασσής Κωνσταντίνος, *Σύνοψις χρονική, αρχομένη από κοσμοποιίας μέχρι του κυρού Νικηφόρου του Βοτανειάτου* Bekkerus Imm., Constantini Manassis Breviarium historiae metricum, [CFHB], Βόννη 1837
Μανολ., Επιστ.	17ος	Μανολάκης Γεώργιος, *Επιστολή προς Γαβριήλ Σεβήρον* Χαιρέτη Μ., *Θησαυρ.* 6 (1969), 172-174
Μανουήλ Χαρτοφύλαξ, Προοίμ.	16ος	Μανουήλ Χαρτοφύλαξ. *Προοίμιον· εις έπαινον της Ιστορίας...* Θεοδωρίδη Α., Μανουήλ Χαρτοφύλαξ. *Μετάφραση των έργων του* Φλάβιου Ιώσηπου, [Neogr. Med. Aevi, V], Oxford 2005, 461-465, κείμ. 464-5
Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.	17ος	Μάξιμος Καλλιουπολίτης, *Η Καινή Διαθήκη του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, δίγλωττος, εν η αντιπροσώπως το τε θείον πρωτότυπον και η απαραλλάκτως εξ εκείνου εις απλήν διάλεκτον διά του μακαρίτου κυρίου-γενομένη μετάφρασις* Γενεύη 1638
Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2]	17ος	Μάξιμος Καλλιουπολίτης, *Η Καινή Διαθήκη του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, εις απλήν διάλεκτον γενομένη μετάφρασις...* Κάσδαγλη Ε.Χ., (ανατ. με επιμ.) Α' και Β' τόμ. Παράρτ. με επιμ: Εξίσου Ευφ., και Τσέλικας Αγ., ΜΙΕΤ, Αθήνα 1995-1999
Μάξιμ. Καλλιουπ., Πρόλ. (Legr.)	17ος	Μάξιμος Καλλιουπολίτης, *[Πρόλογος μετάφρασης Καινής Διαθήκης] Μάξιμος ελάχιστος εν ιερομονάχοις Καλλιουπολίτης, Τοις εντευξομένοις εν Κυρίῳ χαίρειν* Legrand É., Bibliographie Hellénique, XVIIe s., Α', Παρίσι 1894, 363-370
Μαξίμου, Ακολ. αγ. Νικολ.	1620	Μάξιμος, *Ανέκδοτη ακολουθία του αγίου Νικολάου της Βουναίνης* Σοφιανός Ζ. Δ., Ο άγιος Νικόλαος ο Νέος της Βουναίνης (Ι' αι.). Συμπληρωματικά στοιχεία, ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα Μαξίμου (1620) κ.ά., *Μεσ. Ν. Ελλ.* 2 (1986), 71-148 κείμ. 111-136

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Μαξίμου, Συναξ. αγ. Νικολ.	1620	Μάξιμος, *Ανέκδοτο συναξάριο του αγίου Νικολάου της Βουναίνης σε δημώδη γλώσσα* Σοφιανός Ζ. Δ., Ο άγιος Νικόλαος ο Νέος της Βουναίνης (Ι' αι.). Συμπληρωματικά στοιχεία, ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα Μαξίμου (1620) κ.ά. *Μεσ. Ν. Ελλ.* 2 (1986), 71-148, κείμ. 137-146
Μαξίμου Πελοπ., Αποκάλ.	17ος	Μάξιμος Πελοποννήσιος, *Αποκάλυψη* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Χαριστήριος τόμος προς τιμήν του αρχιεπισκόπου Αλβανίας Αναστασίου (Γιαννουλάτου), 403-409, κείμ. 404-408, Αθήνα 1997
Μαράς, Κατάστιχο 149 Α'	16ος	Μαράς Μιχαήλ, νοτάριος Χάνδακα, *Κατάστιχο 149 (1549) τόμ. Α'* Δρακάκης Μ. (εκδ.), [Βενετικές πηγές της κρητικής ιστορίας, 2], Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη-Ηράκλειο 2004
Μαράς, Κατάστιχο 149 Β'	16ος	Μαράς Μιχαήλ, νοτάριος Χάνδακα, *Κατάστιχο 149 (1549) τόμ. Β'* Μαρμαρέλη Τ.-Δρακάκης Μ. (εκδ.), [Βενετικές πηγές της κρητικής ιστορίας, 4, 5] Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη-Ηράκλειο 2005, 2006
Μαράς, Κατάστιχο 149 Γ'	16ος	Μαράς Μιχαήλ, νοτάριος Χάνδακα, *Κατάστιχο 149 (1549) τόμ. Γ'* Μαρμαρέλη Τ.-Δρακάκης Μ. (εκδ.), [Βενετικές πηγές της κρητικής ιστορίας, 4, 5] Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2005, 2006
Μαράς, Κατάστιχο 148 Β'	16ος	Μαράς Μιχαήλ, νοτάριος Χάνδακα, *Κατάστιχο 148 (1538) τόμ. Β'* Μαυρομάτης Γ. Κ. (εκδ.), [Βενετικές πηγές της κρητικής ιστορίας, 7] Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2006
Μαράς, Κατάστιχο 149 Δ'	16ος	Μαράς Μιχαήλ, νοτάριος Χάνδακα, *Κατάστιχο 149 [1549] τόμ. Δ'* Μαρμαρέλη Τ.-Δρακάκης Μ. (εκδ.), [Βενετικές πηγές της κρητικής ιστορίας, 10] Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2009
Μαργουν., Βίοι	1600-1601	Μαργούνιος Μάξιμος, *Βίοι Αγίων εκ της ελληνικής γλώττης, ήτοι εκ των Συναξαρίων, μεταφρασθέντες ... εις κοινήν ωφέλειαν* Κεχαγιόγλου Γ., Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, Β'1, Αθήνα 1999, 392-393
Μαργουν., Βίοι[2]	1600-1601	Μαργούνιος Μάξιμος, *Βίοι Αγίων εκ της ελληνικής γλώττης, ήτοι εκ των Συναξαρίων, μεταφρασθέντες ... εις κοινήν ωφέλειαν* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 272-275
Μάρκ., Βουλκ.	15ος	Μάρκος, μοναχός Σερρών, *Ζήτησις περί βουλκολάκων* Λάμπρος Σπ., *ΝΕ* 1 (1904), 336-352
Μαρκάδ.	17ος	[Ανών.] *Ιστορία Εβραιοπούλας της Μαρκάδας* Legrand É., Legrand É., Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire, Παρίσι 1877, 129-189
Μαρτ. αγ. Αβερκ.	10ος	*Μαρτύριον (immo Βίος εν συντόμῳ) αγίου Αβερκίου* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 24-29
Μαρτολόγιον (1540)	16ος	*Το Μαρτολόγιον του 1540* Σολιώτης Χ., Η ναυτική ψυχή του Γένους, Αθήνα 1988, 101-112
Μαρτύρ. αγ. Αιμιλ.	11ος	*Μαρτύριον αγίου Αιμιλίου* Halkin F., Saint Emilien de Durostorum, martyr. Sous Julien, [Analecta Bollandiana, 90], 1972, 27-35

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Μαρτύρ. αγ. Βλασ.	τέλη 16ου	*Μαρτύριον του αγίου ιερομάρτυρος Βλασίου* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 245-248
Μαρτύρ. αγ. Δημ.	τέλη 16ου	*Μαρτύριον του αγίου ενδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου του Μυροβλήτου τη κς' του Οκτωβρίου μηνός. Διήγησις και περί των θαυμάτων αυτού* Λαούρδας Β., Μεταβυζαντινόν δημώδες κείμενον περί του αγίου Δημητρίου, *Γρηγ. Παλ.* 43 (1960), 378-398
Μαρτύρ. αγ. Επιχ.	11ος	*Μαρτύριον αγίας Επιχάρεως* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 341-345
Μαρτύρ. αγ. Κυριακ.	11ος	*Μαρτύριον αγίας και καλλινίκου μάρτυρος Κυριακής* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 302-311
Μαρτύρ. αγ. Λαυρεντ.	11ος	*Μαρτύριον αγίου μεγαλομάρτυρος Λαυρεντίου και των συν αυτῷ* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 286-300
Μαρτύρ. αγ. Νικηφ.	τέλη 16ου	*Μαρτύριον του αγίου μάρτυρος Νικηφόρου* Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 250-251
Μαρτύρ. αγ. Νικολ.	16ος	*Μαρτύριον αγίου Νικολάου Νέου του εν Βουναίνη διασκευασθέν εις δημώδη γλώσσαν* Σοφιανός Ζ. Δ., Άγιος Νικόλαος ο εν Βουναίνη, Ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα. Ιστορικαί ειδήσεις περί της μεσαιωνικής Θεσσαλίας (Ι' αιών), Αθήνα 1972, 161-168
Μαρτύρ. αγ. Παύλης	11ος	*Μαρτύριον αγίας Παύλης* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 59-68
Μαρτύρ. αγ. Προκοπ.	10ος-11ος	*Μαρτύριον αγίου και ενδόξου μάρτυρος Προκοπίου* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 96-130
Μαρτύρ. αγ. Υπατ. (Halkin)	11ος-15ος	*Μαρτύριον του αγίου ιερομάρτυρος και θαυματουργού Υπατίου* Halkin F., Recherches et documents d' hagiographie byzantine, Βρυξέλλες 1971, 40-42
Μαρτύρ. αγ. Υπατ.	11ος-15ος	*Μαρτύριον Αγίου Υπατίου* Ferri S., Μαρτύριον αγίου ιερομάρτυρος και θαυματουργού Υπατίου, *SBN* 3 (1931), 75-102
Ματθ. Μυρ., Ακ.	1616-1620	Ματθαίος Μυρέων, *Ακολουθία εις τους νεοφανείς αστέρας και θεολόγους Μελέτιον, πατριάρχην Αλεξανδρείας, τον από Κρήτης και Γαβριήλ Φιλαδελφείας, τον από Μονεμβασίας και Μάξιμον Κυθήρων τον Μαργούνιον...* Βρανούσης Λ., Εγκωμιαστική ακολουθία για τους τρείς ιεράρχες: Μελέτιο Πηγά, Γαβριήλ Σεβήρο και Μάξιμο Μαργούνιο, ανέκδοτο έργο του Ματθαίου Μυρέων, [Πεπρ. Β' Δ Κρ. Σ., Γ', Αθήνα 1968, 368-411]
Μαυλανά-Βαλέντ, Ελλην. ποιήμ.	13ος	Μαυλανά Ρουμή-Βαλέντ, *Ελληνικά ποιήματα* Δέδες Δ.,Τα ελληνικά ποιήματα του Μαυλανά Ρουμή και του γιού του Βαλέντ κατά τον 13. αι. *Τα Ιστορικά* 10, τεύχ. 18-19 (1993), 3-22
Μαυρικ., Στρατηγ.	6ος-10ος	Μαυρίκιος, *Στρατηγικόν* Mihăescu H., Mauricius Acta militară [Scriptores Byzantini 6], Βουκουρέστι 1970

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Μαυρικ., Στρατηγ. (Dennis)	6ος-10ος	Μαυρίκιος, *Στρατηγικόν* Dennis T. G., Das Strategicon des Maurikios. Einführung, Edition und Indices, Gamillscheg E., Übersetzung [CFHB, XVII], Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Βιέννη 1981
Μαχ.	15ος	Μαχαιράς Λεόντιος, *Εξήγησις της γλυκείας χώρας Κύπρου, η οποία λέγεται Κρόνακα, τουτέστιν Χρονικόν* Dawkins R. M., Leontios Makhairas Recital concerning the Sweet Land of Cyprus entitled «Chronicle» edited with a Translation and Notes, A'-B', Οξφόρδη 1932 (ανατ. Αμμόχωστος 1968)
Μαχ. (Πιερ., Νικολ.-Κονν.)	15ος	Μαχαιράς Λεόντιος, *Χρονικόν της Κύπρου, παράλληλη διπλωματική έκδοση των χειρογράφων* Πιερής Μ.-Νικολάου-Κονναρή Αγγ., (επιμ.),[Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών-Πηγές και Μελέτες της Κυπριακής Ιστορίας, XLVIII], Λευκωσία 2003
Μεσαρ. Κ., Λόγ.	12ος	Μεσαρίτης Κωνσταντίνος., *Του μακαρίτου κριτού του Βήλου κυρ Κωνσταντίνου του Μεσαρίτου Λόγος εις την εις τα άγια των αγίων είσοδον της υπεράγνου παρθένου και Θεοτόκου* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 32-55
Μεταξά, Επιστ.	17ος	Μεταξάς Νικόδημος, *Επιστολή περί των δυσχερειών ... διά την εγκατάστασίν του εις Βενετίαν* Μανούσακας Μ., Συλλογή ανεκδότων εγγράφων (1578-1685) αναφερομένων εις τους εν Βενετία Μητροπολίτας Φιλαδελφείας, *Θησαυρ.* 6 (1969), 7-112, κείμ. 46-49
Μετάφρ. Ακαθ. Ύμν.	17ος	*Δημώδης μετάφραση του Ακαθίστου Ύμνου* Στεφανής Ι., Αφιέρωμα στον Εμμ. Κριαρά, (Πρακτ. Επιστ. Συμπ., 3 Απριλίου 1987), Θεσσαλονίκη 1988, 129-142
Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ	τέλη 16ου-αρχές 17ου	*Βαρλαάμ και Ιωάσαφ. Η παραλλαγή του κώδικα Ι 104 της Μονής Μεγίστης Λαύρας* Βασιλείου Π., ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2004
Μετάφρ. Κωμωδ. Μολιέρου (Μηνάς)	18ος	*Οκτώ Κωμωδίες του Μολιέρου σε ανέκδοτη ελληνική μετάφραση του 18ου αιώνα* Μηνάς Κ., Ρόδος 2012
Μετάφρ. Μολιέρου	18ος- αρχές 19ου	*Μια άγνωστη μετάφραση κωμωδίας του Μολιέρου στα ελληνικά* Ζώρας Γ., *Παρουσία* 7 (1990), 61-88
Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ.	17ος	*Η αρχαιότερη δημώδης μετάφραση των «Χαρακτήρων» του Θεοφράστου* Παράσογλου Γ. Μ., *Ελλην.* 42 (1991/1992), 115-133
Μηλ., Οδοιπ.	16ος	Μηλοΐτης Ιάκωβος, *Οδοιπορικόν* Παπαγεωργίου Σπ. Κ., *Παρνασσ.* 6 (1882), 632-642
Μητροφάνους, Ιατροσ. Μαχ.	1849	Μητροφάνης Σκευοφύλαξ, *Ιατροσοφικόν συνταχθέν υπό του Σκευοφύλακος της εν Κύπρω Ιεράς Μονής Μαχαιρά Μητροφάνους 1790-1867* Φιλάρετος Ιερομόναχος, Λευκωσία 1924 (ανατ. Ζαβαλλή ΑΤΔ)
Μικρ. διηγ. (Zimbone) I	16ος-17ος	*[Μικρές διηγήσεις, I]* Zimbone di Benedetto A., Due novelline inedite in greco volgare (Cod. Neap. gr. III B 27, f. 100r/v), *Stud. filol. biz.*, 4 (1988), 156
Μικρ. διηγ. (Zimbone) II	16ος-17ος	*[Μικρές διηγήσεις, II]* Zimbone di Benedetto A., Due novelline inedite in greco volgare (Cod. Neap. gr. III B 27, f. 100r/v), *Stud. filol. biz.*, 4 (1988), 161-162
Μικρ. χρον. Yale	17ος	*Διήγησις βασιλέων των Ισμαηλιτών* Karpozilos A.-Parassoglou G. M., A short chronicle, *Byz.* 42 (1972), 73-87

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Μιχ. ιερομ.	12ος	Μιχαήλ ιερομόναχος, *Στίχοι πολιτικοί* Mercati S. G., Intorno a Μιχαήλ Γραμματικός ο ιερομόναχος, *Bessarione* 33 (1917), 204-205
Μιχ. ιερομ. (Παπαδ.-Κερ.)	12ος	Μιχαήλ Γραμματικός ο ιερομόναχος, *Στίχοι εις τον Εφέσου* Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., Μιχαήλ Γραμματικός ο ιερομόναχος, *BZ* 20, 1911, 131-132
Μορεζ., Κλίνη	16ος	Μορεζήνος Ιωάννης, *Κλίνη Σολομώντος, ιστορίες θαυμάτων της Παναγίας [1599]*, Κακουλίδη-Πάνου Ε., Καραντζόλα Ε., Χαλβατζιδάκη Μ., [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειο 2007
Μορεζίν., Διαθ.	16ος	Μορεζίνος Ιωάννης, *Διαθήκη* Κακουλίδη Ε., Ο Ιωάννης Μορεζήνος και το έργο του. Παράρτ. *Κρ. Χρ.* 22 (1970), 482-484
Μορεζίν., Κλίνη Σολομ.	16ος	Μορεζίνος Ιωάννης, *Κλίνη Σολομώντος* Κακουλίδη Ε., Ο Ιωάννης Μορεζήνος και το έργο του, *Κρ. Χρ. 22, 1970, 7-78*, 388-465)
Μορεζίν., Λόγ.	16ος	Μορεζίνος Ιωάννης, *Λόγος εις την εορτήν του αγίου ενδόξου και πανευφήμου αποστόλου Τίτου εν τη τραπέζη του αιδεσιμωτάτου αυθέντου κυρίου Αλλοϊζίου Γριμάνι, αξιωτάτου αρχιεπισκόπου Κρήτης* Κακουλίδη Ε., *Κρ. Χρ.* 22 (1970), 465-471
Μόσχ.	6ος-7ος	Μόσχος Ιωάννης, *Πνευματικός λειμών* Hesseling D.-C., Morceaux choisis du Pré spirituel de Jean Moschos'avec un aperçu sur l'auteur, une introduction à l'étude de la koinê, une traduction, des notes et un index [Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, 9], Παρίσι 1931
Μουσουλμ. χφ.	18ος	Μολάς Μοράτης, *Ένα ελληνόφωνο μουσουλμανικό χειρόγραφο από την Ήπειρο του 18. αι.* Κοτζαγεώργης Φ., Σύνδεσμος Μεγαλοσχολιτών, Αθήνα 1997
Μπενιζέλος	χωρίς χρονολόγηση	Μπενιζέλος Ιωάννης, *Ιστορία των Αθηνών με προλεγόμενα Ιωάννου Γενναδίου* Κοκκωνά Ι.-Μπώκου Γ., (επιμ. έκδ.), Μανούσακα Μ. Ι., (επιστ. εποπτ. και παρουσίαση), Αθήνα 1986
Μπερτολδίνος	17ος	*Αι χαριέστατοι και άξιαι γέλωτος απλότητες του Μπερτολδίνου* Croce G. C. d., Ο Μπερτόλδος και ο Μπερτολδίνος, επιμ. Α. Αγγέλου [Ερμής-Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα 1988
Μπερτόλδος	17ος	*Πανουργίαι υψηλόταται του Μπερτόλδου* Croce G. C. d., Ο Μπερτόλδος και ο Μπερτολδίνος, επιμ. Α. Αγγέλου [Ερμής-Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα 1988
Μυστ.	12ος	*Μυστήριο Παθών* Vogt A., Etudes sur le théâtre byzantin. Un mystère de la Passion, *Byz.* 6 (1931), 37-74
Μυστ. παθ.	16ος	[Ανών.], *Λόγοι παρακλητικοί εις τα τίμια και άγια πάθη του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού και θρήνος της Υπεραγίας Θεοτόκου* Μανούσακας Μ.-Parlangeli Or., Άγνωστο κρητικό «Μυστήριο των Παθών του Χριστού», (*Κρ. Χρ.* 8 (1954), 109-132
Μ. Χρονογρ.	16ος	*Η εν πατμιακώ κώδικι 287 Μικρά Χρονογραφία* Τωμαδάκης Ν., *ΕΕΒΣ* 25 (1955), 27-37
Ν. Θησαυρ.	1608 πρώτη έκδ.	*Βιβλίον ονομαζόμενον Νέος Θησαυρός...* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, Α', ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, 295-297

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι	15ος	Μπέρτος Ναθαναήλ, *Ομιλίαι* Schartau B., Nathanaelis Berti monachi Sermones Quattuordecim, Univ. Copenhague, [Cah. Inst. M. A. G. L., 12], Κοπεγχάγη 1974
Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ.	15ος	Μπέρτος Ναθαναήλ-Νείλος, *Στιχοπλοκία* Aposkiti-Stammler H., Nathanael-Neilos Bertos (Vind. hist. gr. 91, Nr. 59), (Diss.), Ludwig-Maximilians-Universität zu München, Philosophische Fakultät, Μόναχο 1974
Ναξ. έγγρ. 16. αι.	16ος	*Ναξιακά δικαιοπρακτικά έγγραφα του 16ου αιώνος* Κατσουρός Α., *ΕΜΑ* 5 (1955), 47-91
Ναξ. έγγρ. 17. αι.	17ος	*Ναξιακά δικαιοπρακτικά έγγραφα του 17ου αιώνος* Κατσουρός Α., *ΕΕΚυκλ.Μ.* 7 (1968), 24-337
Ναξ. Εκατόλ.	δημοτικά τραγούδια	*[Ναξιακό εκατολόγιο]* Λουκάτος Δ., Παραλλαγή ναξιακού «εκατόλογου» από χειρόγραφο (1911) του Όθωνος Ρουσσοπούλου, *Λαογρ.* 32 <1979-1981>, (1982), 18-26
Νείλ., Λόγ. Νικοδ.	1307	Νείλος, ταπεινός μοναχός, *Λόγος εις τον βίον του οσίου πατρός ημών Νικοδήμου* Magri Arco M., Vita di S. Nicodemo di Kellerana [Testi e studi bizantino-neoellenici, III], Ρώμη-Αθήνα 1969
Νεκρ. βασιλ.	15ος	[Ανών.], *Η ομιλία του νεκρού βασιλιά, ανέκδοτο στιχούργημα του ΙΕ' αιώνα* Μανούσακας Μ., *ΕΕΦΣΠΘ* 8 (1963), 295-314
Νεκρολ.	12ος	*[Νεκρολόγιο Κυπριακό]* Darrouzès J., Un obituaire chypriote: Le Parisinus Graecus 1588 *Κυπρ. Σπ.* 15 (1951), 25-62 = J. Darrouzès, Littérature et histoire des textes byzantins, [Variorum Reprints CS 10], XIII, Λονδίνο 1972
Νεκταρ., Επιτομ.	17ος	*Επιτομή της ιεροκοσμικής ιστορίας εις πέντε μερισθείσα τμήματα... παρά του...πρώην Ιεροσολύμων πατριάρχου Νεκταρίου του Κρητού...* Βενετία, 1729
Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ.	17ος	*Επιτομή της Ιεροκοσμικής Ιστορίας διαλαμβάνουσα τα του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά και τα του εκείσε οικοδομηθέντος θεοδοξάστου μοναστηρίου...παρά του...πατριάρχου Ιεροσολύμων Νεκταρίου του Κρητός* [Επανέκδ.] Ι. Μ. Σινά, (εισαγ. Μανούσακας Μ.) [Εκδόσεις Ι. Μονής του Θεοβαδίστου όρους Σινά, 4], Αθήνα 1980
Νεόφ. Έγκλ.	12ος-13ος	Νεόφυτος άγιος, *Τρία ποιήματα: α) Στίχοι απλοϊκοί προς κατάνυξιν· β) Περί του παραδείσου το φυτόν. Στίχοι απλοϊκώς, κατανυκτικώς συντεθημένοι· γ) (Χωρίς τίτλο),* Τσικνόπουλος Π. Ι., Τρία ανώνυμα βυζαντινά ποιήματα επανευρίσκουν τον ποιητήν των άγιον Νεόφυτον, *Κυπρ. Σπ.* 27 (1963), 75-117
Νεόφ. Έγκλ. (Σωτ.)	12ος-13ος	Νεόφυτος άγιος, *Τρία ποιήματα* Σωτηρούδης Π., Συγγράμματα Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου, Α', Πάφος 1996, 281-2, 284-287
Νεόφ. Έγκλ., Λεξ.	12ος-13ος	Νεόφυτος άγιος, *[Λεξιλόγιο]* Τσικνόπουλος Ι., Ο λεξιλογικός πλούτος του Εγκλείστου αγίου Νεοφύτου, *Κυπρ. Σπ.* 20 (1957), 149-171
Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ.	17ος	Νικολάος Ιερόπαις εξ Αγράφων, *Εκδόσεις μερικαί εις αρχάριον ιατρόν* Τσελίκας Α.-Ηλιούδης Γ.Ν., (εισαγ.-έκδ.), [Βιβλιοθήκη Νεώτερων Ελλήνων Ιατρών, 2], Λάρισα 1997

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Νικ. Ιερόπ.(;), Πραγμ.	17ος	Νικολάος Ιερόπαις εξ Αγράφων (;), *Πραγματεία περί Φυσιολογίας και Παθολογίας* Τσελίκας Α.-Ηλιούδης Γ.Ν., (εισαγ.-έκδ.), [Βιβλιοθήκη Νεώτερων Ελλήνων Ιατρών, 1], Λάρισα 1996
Νικήτ. Χων.	12ος-13ος	Χωνιάτης Νικήτας, *Χρονική διήγησις αρχομένη από της βασιλείας του Κομνηνού κυρού Ιωάννου* Bekkerus Imm., Nicetae Choniatae Historia [CSHB], Βόννη 1835
Νικήτα, Βίος Φιλαρ.	11ος	Νικήτας, *Βίος και πολιτεία του εν αγίοις πατρός ημών Φιλαρέτου του Ελεήμονος* Fourmy M.-H.-Leroy M., La vie de S. Philarète, *Byz.* 9 (1934), 85-170
Νομοκ.	17ος	*Νομοκάνων περί γοητειών, μαντειών και δεισιδαιμονιών* Πολίτης Ν., Έν κεφάλαιον νομοκάνονος περί γοητειών, μαντειών και δεισιδαιμονιών, *Λαογρ.* 3 (1911), 381-389
Νομοκ. Αγ. Γεωργ.	17ος	*Νομοκάνονον Αγίου Γεωργίου Περιστερεώτα* αρχιμ. Μανάδης Νικηφ. (επιμ.–εισαγ.), Θεσσαλονίκη 2001
Νομοκριτ.	17ος	*Νομοκριτήριον (χφ ΕΒΕ 2764)* Γκίνης Δ., Περίγραμμα ιστορίας του μεταβυζαντινού δικαίου, [Πραγμ. Ακ. Αθ. ,26], Αθήνα 1966
Νοταριακές πράξεις οικ. Τυπάλδ.-Λασκαρ.	16ος-17ος	*Νοταριακές πράξεις του Κώδικα της οικογένειας Τυπάλδου-Λασκαράτου (16ος-17ος αι.)* Αλεξοπούλου Κ.-Βλάχου Ν.-Μπαλού Μ.-Ντούντα Μ.-Παπαϊωάννου Αν.- Πέτρου Αικ.-Σαμοΐλης Γρ. (έκδ.), Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε.-Αγ. Τσελίκας (επιστ. επιμ.), [Πηγές της Επτανησιακής Ιστορίας, 3] Κέρκυρα, Εκδόσεις Ιόνιου Πανεπιστημίου, 2009
Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου)	16ος	Νούκιος Ανδρόνικος, *Αισώπου μύθοι* Παράσογλου Γ., Ανδρόνικος Νούκιος-Γεώργιος Αιτωλός, Αισώπου μύθοι. Οι πρώτες νεοελληνικές μεταφράσεις [Εστία-Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα 1993
Ντακορώνιας	1685 ελληνική μετάφραση ιταλικού κειμ. του 1462	Ντακορώνιας Τουλιάνος, αυθέντης Σιφνίων, *Γράμμα του έτους 1462* Ζερλέντης Π., *Νησιωτ. Επετ.* 1 (1918), επανέκδοση με ευρετήριο, 126-132
Ντελλαπ., Ερωτήμ.	15ος	Ντελλαπόρτας Λεονάρδος, *Ερωτήματα και Αποκρίσεις Ξένου και Αληθείας* Μανούσακας Μ., Λεονάρδου Ντελλαπόρτα Ποιήματα (1403/1411), [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 1995, 206-328
Ντελλαπ., Λόγ. παρακλ.	15ος	Ντελλαπόρτας Λεονάρδος, *Λόγοι παρακλητικοί προς τον Χριστόν και την Θεοτόκον* Μανούσακας Μ., Λεονάρδου Ντελλαπόρτα Ποιήματα (1403/1411), [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 1995, 365-368
Ντελλαπ., [Πάθη Χριστού]	15ος	Ντελλαπόρτας Λεονάρδος, *[Πάθη Χριστού] ή Στίχοι θρηνητικοί εις τον Επιτάφιον Θρήνον* Μανούσακας Μ., Περί αγνώστου Κρητός ποιητού προ της αλώσεως. Ο Λεονάρδος Ντελλαπόρτας και το έργον αυτού, [Πρακτ. Ακ. Αθ., 29], 1954, 32-44
Ντελλαπ., Στ. θρηνητ.	15ος	Ντελλαπόρτας Λεονάρδος, *Στίχοι θρηνητικοί εις τον Επιτάφιον Θρήνον* Μανούσακας Μ., Λεονάρδου Ντελλαπόρτα Ποιήματα (1403/1411), [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 1995, 335-363

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Ντελλαπ., Υπομν.	15ος	Ντελλαπόρτας Λεονάρδος, *Υπομνηστικόν* Μανούσακας Μ., Το «Υπομνηστικόν» του Λεονάρδου Ντελλαπόρτα και το πεζό πρότυπό του, *ΕΕΒΣ* 39-40 (1972/1973), 60-74[=Μανούσακας Μ., Λεονάρδου Ντελλαπόρτα Ποιήματα (1403/1411), [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 1995, 329-334]
Ξανθόπ. Νικηφ.	α' μισό 14ου	Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος, *[Εξήγηση στον Ιωάννη της Κλίμακος]* Πολίτης Λ., Άγνωστο έργο Νικηφόρου Καλλίστου Ξανθοπούλου, *Κληρονομία* 3 τεύχ. Α' (1971), 69-83
Ξόμπλιν	16ος	*Ξόμπλιν* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Η «λογοτεχνία» της «περιφέρειας». Κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς από την Κύπρο (16ος αι.), *Επετ. Κύπρ.* 22 (1996), 265-297, κείμ. 269-281
Ο γεννηθείς νεώτερος ...	16ος	*[Ο γεννηθείς νεώτερος ...]* Κακουλίδη-Πάνου Ε.,«Ο γεννηθείς νεώτερος εν καιρώ Ζωδίου... ». Ένα ανέκδοτο αστρολογικό κείμενο του 16ου αι., *Δωδώνη* 9 (1980), 75-86
Οδοιπ. Σιβηρ.	τέλη 17ου	[Ανών.], *Οδοιπορικό Σιβηρίας* Moravcsik G., Οδοιπορικό της Σιβηρίας σε ελληνική γλώσσα (Ο Ελληνισμός εις το εξωτερικόν, στο Über Beziehungen des Griechentums zum Ausland in der neueren Zeit, herausgegeben von I. Irmscher und M. Mineemi,) Βερολίνο 1968, 273-288
Ολόκαλος	16ος	Ολόκαλος Ιωάννης, νοτάριος Ιεράπετρας, *Κατάστιχο (1496-1543)* Μαυρομάτης Γ., [Ελληνολατινική Ανατολή, 1], Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Βενετία 1994
Ον.	τέλη 14ου	*Ετερον <Ονειροκριτικόν> από πείρας φρονίμων* Drexl Fr., Das anonyme Traumbuch des Cod. Paris. gr. 2511, *Λαογρ.* 8 (1921), 347-375
Ον. Δανιήλ	περί το 1500	*Ονειροκριτικόν συν Θεώ αγίω του αγίου προφήτου Δανιήλ κατά αλφάβητον* Drexl Fr., Das Traumbuch des Propheten Daniel nach dem Cod. Vatic. gr. 319, *BZ* 26 (1926), 290-314
Ονειροκρ. Ιβ.	16ος	*Ονειροερμηνείες-Ονειρολύσεις 16ου αιώνα* Μάνου Λ., Θεσσαλονίκη 2008
Ον. Νικηφ.	8ος-9ος	Νικηφόρος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, *Ονειροκριτικόν διά στίχων ιάμβων κατά στοιχείον* Drexl Fr., Das Traumbuch des Patriarchen Nikephoros. Beiträge zur Geschichte des christl. Altertums und der byzant. Literatur, Festschrift f. Alb. Ehrhard, Βόννη 1922, 94-118
Ονόμ. πυλ. Κων/π.	15ος	*Ονόματα πυλών Κωνσταντινουπόλεως* Beneschewitsch W., Die türkischen Namen der Tore von Konstantinopel, *BZ* 23 (1914/1919) <1920>, 468
Ονόμ. πυλ. Κων/π. (Preger)	15ος	*Ονόματα πυλών Κωνσταντινουπόλεως* Preger Th., Studien zur Topographie Konstantinopels, IV, Ein anonymes Verzeichnis der Tore und Inschriften an den Mauern Konstantinopels im 16. Jahrhundert, *BZ* 21 (1912), 468-71
Ον. (Παπαχαρ.)	1751	*Ονειροκριτικά* Παπαχαραλάμπους Γ., Ονειροκριτικά, *Κυπρ. Σπ.* 30 (1966), 77-113
Ορισμ. Μαμελ.	14ος	*Ορισμός Μαμελούκων σουλτάνων* Schopenus L., Ιωάννου του Καντακουζηνού Ιστοριών βιβλία Δ, [CSHB], Βόννη 1832, 94-99

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Ορισμ. Σινάν	15ος	*Ορισμός όνπερ έστειλεν ο Σινάν πασία, ο του σουλτάν Μουράτ βεζύρης, εις τα Ιωάννινα...* Λάμπρος Σπ., Η ελληνική ως επίσημος γλώσσα των σουλτάνων, *ΝΕ* 5 (1908), 40-78
Ορισμ. Σιναν-πασίας (Rigo)	15ος	*Ορισμός όνπερ έστειλεν ο Σιναπασίας, ο του σουλτάν Μουράτ βεζύρης, εις τα Ιωάννινα...* Rigo A., Lo horismòs di Sinan Pascia, la presa di Ioannina (1430) e la "lettera" del Sultano Murad II, *Θησαυρ.* 28 (1998), 57-60, κείμ. 62
Ορνεοσ.	13ος	*Ορνεοσόφιον κελεύσει γεγονός του αοιδίμου βασιλέως κυρίου Μιχαήλ* Hercher R., Claudii Aeliani, Varia historia, Epistolae, Fragmenta. Accedunt rei accipitrariae scriptores. Demetrii Pepagomeni Cynosophium, Georgii Pisidae Hexaëmeron, Fragmentum herculanense, Β' Λειψία 1866, 575-584
Ορνεοσ. αγρ.	13ος	*Ορνεοσόφιον αγροικότερον* Hercher R., Claudii Aeliani, Varia historia, Epistolae, Fragmenta. Accedunt rei accipitrariae scriptores. Demetrii Pepagomeni Cynosophium, Georgii Pisidae Hexaëmeron, Fragmentum herculanense, Β', Λειψία 1866, 517-573
Ουζούχασαν	15ος	[Ανών.], *Περί εις ους βούλονται πορευθήναι εις τον τόπον του Ουζούχασαν* Schreiner P., *S-OF* 41 (1982), 23-25
Οψαρ.	15ος	*Ο Οψαρολόγος* Krumbacher K., Das mittelgriechische Fischbuch [Sitzungsber. d. philos.-philol. und d. histor. Klasse d. Akad. d. Wissensch. zu München 3], Μόναχο 1903, 345-380
Παϊσ., Ιστ. Σινά	16ος	Παΐσιος Ρόδου, *Ιστορία του αγίου όρους Σινά και των περιχώρων αυτού, έτι δε και των καθ' οδόν τοποθεσιών, ως και των πάλαι γεγονότων θαυμάτων τεραστίων* Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., Παϊσίου Αγιαποστολίτου, μητροπολίτου Ρόδου, Ιστορία του αγίου όρους Σινά, Πετρούπολη 1891
Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.)	16ος	Παΐσιος Ρόδου, *Ιστορία του αγίου όρους Σινά-νέος κώδιξ* Βογιατζίδης Ι., *Επετ. Παρνασσ.* 12 (1916), 210-259
Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς)	17ος	*Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι.* Καδάς Σ., Αθήνα 2003, 151-221
Παλαιολ. Πελοποννν. (Λάμπρ.)	14ος-15ος	Παλαιολόγεια και Πελοποννησιακά, Α'-Δ' Λάμπρος Σπ., Αθήνα, 1912-1930
Παλαμήδ., Βοηβ.	17ος	Παλαμήδης Γεώργιος, *Ιστορία περιέχουσα πάσας τας πράξεις και ανδραγαθίας και πολέμους του εκλαμπροτάτου Μιχαήλ βοηβόδα, αυθέντη Ουγγροβλαχίας, Τρανσυλβανίας, Μολδαβίας* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Β', Παρίσι 1881, 183-230
Παλαμήδ., Ψαλμ.	17ος	Παλαμήδης Γεώργιος, *[Μετάφρασις έμμετρος των "Ψαλμών"]* Μπουμπουλίδης Φ., Μεταφράσεις κειμένων της Αγίας Γραφής. Ι. Ανέκδοτος έμμετρος μετάφρασις των «Ψαλμών» υπό του Γεωργίου Παλαμήδου (ΙΖ'αι.), *ΕΕΒΣ* 41 (1974), 423-434
Παλλαδά, Εγκ. Σινά	18ος	Παλλαδάς Γεράσιμος, *Εγκώμιον εις το όρος το Σίναιον* Βενετία, 1817, 97-106
Πανάρ.	14ος	Πανάρετος Μιχαήλ, *Περί των Τραπεζούντος μεγάλων Κομνηνών, όπως και πότε και πόσον έκαστος εβασίλευσεν* Λαμψίδης Οδ., Μιχαήλ του Παναρέτου Περί των μεγάλων Κομνηνών, [Ποντικαί έρευναι, 2], Αθήνα 1958

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Παντεχνή, Κυνηγ.	12ος	Παντεχνής Κωνσταντίνος, *Του μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως και υπερτίμου κυρ. Κωνσταντίνου του Παντεχνή Έκφρασις κυνηγεσίου περδίκων και λαγωών* Miller E., Description d'une chasse à l'once par un écrivain byzantin du XIIe siècle de notre ère, *AAEEG* 6 (1872), 28-52
Πανώρ.	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Πανώρια* Κριαράς Εμμ., [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 2], Θεσσαλονίκη 1975
Πανώρ.²	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Πανώρια* Κριαράς Εμμ., αναθεωρημένη έκδοση με επιμέλεια: Κομνηνή Δ. Πηδώνια, Θεσσαλονίκη 2007
Παρασπ., Βάρν. C	15ος	Παρασπόνδυλος Ζωτικός, *Ελληνικόν ποίημα περί της μάχης της Βάρνης* Moravcsik G., Görög Költemény a Varnai csatáról [Ουγγροελληνικαί μελέται, 1], Βουδαπέστη 1935
Παράφρ. Μανασσ.	12ος	*Παράφραση Χρονικού Μανασσή* Praechter K., Eine vulgärgriechische Paraphrase der Chronik des Konstantinos Manasses, *BZ* 4 (1895), 272-313
Παράφρ. Μανασσ. (Tièche)	12ος	*Παράφραση Χρονικού Μανασσή* Tièche E., Spuren eines vororigenistischen Septuagintatextes in der Vulgärparaphrase des Konstantinos Manasses, *BZ* 19 (1910), 338-382
Παράφρ. Χων. (v. Dieten)	16ος	*[Χωνιάτη Νικήτα Παράφραση]* Dieten L. J. van, Nicetae Choniatae Historia. Bemerkungen zur Sprache der sog. Vulgärgriechischen Niketasparaphrase, *BF* 6 (1979), 37-77
Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.)	16ος	*[Παράφρασις Χωνιάτη, χφ. B κριτ. υπ.], Του μεγάλου λογοθέτου και επί των κρίσεων γενικού και εφόρου κυρού Νικήτα του Χωνιάτου Χρονική διήγησις αρχομένη από της βασιλείας του Κομνηνού κυρού Ιωάννου* Bekkerus Imm., Nicetae Choniatae Historia [CSHB], Βόννη 1835
Παρθεν., Γράμμ.	17ος	Παρθένιος Α', οικουμενικός πατριάρχης, *Επιστολή προς τον Ιωάννη Καλλέργη* Χασιώτης Ι., Το οικουμενικό πατριαρχείο και η Κρήτη μετά το θάνατο του Κυρίλλου Α' του Λουκάρεως. Ανέκδοτα γράμματα του πατριάρχη Παρθενίου Α' (1639), *Θησαυρ.* 6 (1969), 201-236, κείμ. 226-233
Πάτρια Κων/π.	10ος-15ος	*Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως* Preger Th., Scriptores originum Constantinopolitanarum, Α'-Β' Λειψία 1901, 1907
ΠΔ (Rahlfs)		*Η Παλαιά Διαθήκη κατά τους Ο'* Rahlfs A., (Septuaginta, (ed.), Stuttgart 1935, 1979 (ελλην. έκδ) Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Αθήνα χ.χ.
ΠΔ		*Παλαιά Διαθήκη* Tischendorf C., Vetus Testamentum, Lipsiae 1887
ΠΔ (ΕΒΕ)		*Η Παλαιά Διαθήκη* Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, [Ελληνική Βιβλική Εταιρία], Αθήνα 1997
Πένθ. θαν.²	16ος	*Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή* Ζώρας Γ., [Βιβλιοθήκη Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας, 49], Αθήνα 1970
Πένθ. θαν. (Knös) S	16ος	*Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή* Knös B., Une édition jusqu' à présent inconnue de «Πένθος θανάτου», *Αθ.* 64 (1960), 186-193

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Πένθ. θαν. D	16ος	*Πένθος θανάτου* Μπουμπουλίδης Φ., Παρατηρήσεις εις μεσαιωνικά κείμενα, *ΕΕΦΣΠΑ* 13 (1962/1963), 364-374
Πένθ. θαν. S	16ος	*Πένθος θανάτου* Μπουμπουλίδης Φ., Παρατηρήσεις εις μεσαιωνικά κείμενα, *ΕΕΦΣΠΑ* 13 (1962/1963), 364-374
Πένθ. θαν. K	16ος	*Πένθος θανάτου* Μπουμπουλίδης Φ., Παρατηρήσεις εις μεσαιωνικά κείμενα, *ΕΕΦΣΠΑ* 13 (1962/1963), 364-374
Πένθ. θαν. N	16ος	*Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή* Ζώρας Γ., Πένθος θανάτου, εκ του ανεκδότου χειρογράφου III B 27 της Βιβλιοθήκης Νεαπόλεως, (*Επιθ. ελληνοϊτ. πνευμ. επικ.* ΙΙΙ, 4 τεύχ. 8 (Αύγ. 1940), 501-514 και τεύχ. 9 (Σεπτ. 1940), 576-582
Πεντ.	16ος	*Πεντάτευχος* Hesseling D., Les cinq livres de la Loi (le Pentateuque), traduction en néo-grec, publiée en caractères hebraïques à Constantinople en 1547, transcrite et accompagnée d' une introduction, d'un glossaire et d'un facsimile, Λέυντεν-Λειψία 1897
Περί γέρ.	16ος	[Ανών.], *Περί γέροντος να μην πάρη κορίτσι* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 106-111
Περί γέρ. (Δαν.)	16ος	[Ανών.], *Περί γέροντος, να μη πάρη κορίτσι.* Δανέζης Γ., Senex amans:Το δημώδες ποίημα για τον γέρο και το κορίτσι (Περί γέροντος), [«Τ' αδόνιν κείνον που γλυκά θλιβάται», Πρακτ. του 4ου Διεθν. Συν. Neogr. Med. Aevi IV Νοέμβριος 1997, Λευκωσία] Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2002, 427-454, κείμ. 446-451
Περί διαίτης	16ος	*Περί της διαίτης των ιβ' μηνών* Garzya A., Diaetetica minima, *Δίπτυχα* 2 (1980/1981), 42-52
Περί Ιωσήφ	16ος	[Ανών.], *Περί του παγκάλου Ιωσήφ* Μητσάκης Κ., Το εμψυχούν ύδωρ, Αθήνα 1983, 506-515
Περί μεθύσου	18ος	*«Έπαινος εις το κρασί»-«Περί μεθύσου»* Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γ., Δημώδη μεσαιωνικά και νεώτερα κείμενα, *ΕΕΒΣ* 39-40 (1972/1973), 594-611, κείμ. 607-609
Περί ξεν. (Μαυρομ.)	15ος	*«Περί της ξενιτείας» ποιήματα* Μαυρομάτης Κ. Γ., Τα «Περί της ξενιτείας» ποιήματα, Δήμος Ηρακλείου-Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1995
Περί ξεν. V	15ος	*Περί της ξενιτείας* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 203-223
Περί ξεν. A	15ος	*Συμφορά θληβερή πέρι της ωνειδισμένης ξενιτείας* Καλιτσουνάκης Ι., Η εξ αθηναϊκού κώδικος παραλλαγή του «Περί ξενιτείας» ποιήματος, [Πραγμ. Ακ. Αθ., Α', 6], Αθήνα 1930
Περί πονηρ.	1540	*Περί του πονηρού και οκνηρού* Eideneier N., Δύο μύθοι από τον «Στεφανίτη και Ιχνηλάτη» σε δημώδη γλώσσα, *Ελλην.* 20 (1967), 430-435, κείμ. 433-434
Περί πραγματ.	1540	*Περί του πραγματευτού* Eideneier N., Δύο μύθοι από τον «Στεφανίτη και Ιχνηλάτη» σε δημώδη γλώσσα, *Ελλην.* 20 (1967), 430-435, κείμ. 434
Περί πώς έκαμναν ... βασιλέα	1597-αρχές 17ου	*Περί πώς έκαμναν αυτόν πρώην καιροίς τον βασιλέα* Schreiner P., Ein volkssprachlicher Text zur byzantinischen Kaiserkrönung aus der Zeit der Turkokratia, *Βυζαντιακά* 1 (1981), 53-57
Πηγά Μ., Περί σοφ.	1580-1584	Πηγάς Μελέτιος, *Περί σοφίας* Νικολόπουλος Π. Γ., Μελετίου του Πηγά Ανέκδοτος λόγος περί σοφίας, *ΕΕΒΣ* 39-40 (1972/1973), 675-688

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Πηγά, Χρυσοπ.	16ος	Πηγάς Μελέτιος, *Χρυσοπηγή, Ευαγγελικής διδασκαλίας περίοδος* Βαλέτας Γ., Ανέκδοτοι λόγοι γραμμένοι στα 1586-1587 και εκφωνημένοι στο ναό της Χρυσοπηγής και Παμμακαρίστου Κωνσταντινουπόλεως (κατά τον Αθηναϊκόν κώδικα), Αθήνα 1958
Πικατ.	16ος	Πικατόρος Ιωάννης, *Ρίμα θρηνητική εις τον πικρόν και ακόρεστον Άδην* Κριαράς Εμμ., Η ρίμα θρηνητική του Ιωάννου Πικατόρου, *ΕΜΑ* 2 (1940), 20-69
Πικατ. (Bakk.-v. Gem.)	16ος	Πικατόρος Ιωάννης, *Ρίμα θρηνητική εις τον πικρόν και ακόρεστον Άδην* Bakker W. F.-Gemert A. F. v. (κριτ. έκδ.), σε συνεργασία με τον Brokkaar G. W., Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2008
Πιστ. βοσκ.	17ος	*Ο πιστικός βοσκός* Joannou P., Der treue Schäfer. Der Pastor Fido des G. B. Guarini von einem anonymus im 17. Jahrhundert in kretische Mundart übersetzt [Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Institut für griechisch-romische Altertumskunde. Berliner Byzantinische Arbeiten, 27], Βερολίνο 1962
Πλανοσπαράκτης	β' μισό 18ου	*Πλανοσπαράκτης* Papadopoullos Th., A document in political verse, edited from British Museum Manuscript Additional 10077, στο Studies and documents relating to the history of the greek church and people under turkish domination), [Variorum Reprints] 1990, 265-392, κείμ. 275-364
Πλάτ., Όσα δει	16ος	[Πλάτων (;)], *Όσα δει φοβείσθαι* Ζώρας Γ., Πλάτωνος, Όσα δει φοβείσθαι (κατά τον αθηναϊκόν κώδικα 701), [Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1955
Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ.	16ος	Πλουσιαδηνός Ιωάννης, *[Θρήνος της Θεοτόκου]* Μανούσακας Μ., Ανέκδοτοι στίχοι και αυτόγραφος κώδιξ του Ιωάννου Πλουσιαδηνού, *Αθ.* 68 (1965), 49-72
Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου)	16ος	Πλουσιαδηνός Ιωάννης, *[Θρήνος της Θεοτόκου]* Βασιλείου Π., Ο αυτόγραφος «Θρήνος της Θεοτόκου» του Ιωάννη Πλουσιαδηνού, *Ελλην.* 32 (1980), 267-287
Π. Ν. Διαθ.	17ος	*Παλαιά και Νέα Διαθήκη, ποίημα ομορφότατο* Μέγας Γ., Ανέκδοτον ποίημα περί του κάτω κόσμου, *ΗΜΕ* 1930, 509-521
Π. Ν. Διαθ. (Λαμπάκης)	17ος	*Παλαιά και Νέα Διαθήκη* Λαμπάκης Στ., Οι καταβάσεις στον κάτω κόσμο στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή λογοτεχνία, Αθήνα 1982, 193-214
Π. Ν. Διαθ. (Μέγ.)	17ος	*Έμμετρος σύνθεσις της Παλαιάς και Νέας Διαθήκης* Μέγας Γ., *Πεπρ. Δ' Δ.Κρ.Σ.*, Β' 243-249
Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)	τέλη 15ου-αρχές 16ου	*Παλαιά και Νέα Διαθήκη, ποίημα προγενέστερο του 17ου αι.* Παναγιωτάκης Μ. Ν., [Αρχές νεοελληνικής λογοτεχνίας, Πρακτ. Β'Διεθν. Συν., Neograeca Medii Aevi, II], Βενετία 1993, Β' 242-277
Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2]	τέλη 15ου-αρχές 16ου	*Παλαιά και Νέα Διαθήκη* Παναγιωτάκης Μ. Ν., Παλαιά και Νέα Διαθήκη, (έκδ.), Κακλαμάνης Στ.-Μαυρομάτης Κ. Γ., (επιμ.) [Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας-Graecolatinitas Nostra, Πηγές, 6,], Βενετία 2004
Ποιήμ.	χωρίς χρονολόγηση	*Ποιήματα* Racz St., Βυζαντινά ποιήματα περί των ουγγρικών εκστρατειών του αυτοκράτορος Μανουήλ, Βουδαπέστη 1941

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Πόλ. Τρωάδ.	14ος	*[Τρωικά] Ο πόλεμος της Τρωάδος* Μαυροφρύδης Δ., Εκλογή μνημείων της νεωτέρας ελληνικής γλώσσης, Α', Αθήνα 1866, 183-211
Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.)	14ος	*Ο πόλεμος της Τρωάδος* Παπαθωμόπουλος Μ., *Δωδώνη* 5 (1976), 349-368, *Δωδώνη* 8 (1979), 355-415, *Δωδώνη* 15 (1986), 131-154
Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.)	14ος	*Ο πόλεμος της Τρωάδος* Παπαθωμόπουλος Μ.-Jeffreys Μ. Ε., (Editio princeps) [ΜΙΕΤ-Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 7], Αθήνα 1996
Πόλ. Τρωάδ. (Πολ. Λ.)	14ος	*Πόλεμος της Τρωάδος* Πολίτης Λ., Δύο φύλλα από χειρόγραφο του Πολέμου της Τρωάδος, *Ελλην.* 22 (1969), 227-234
Πολυδ.	χωρίς χρονολόγηση	*Πολυδεύκης* Bethe E., Pollucis Onomasticon, Λειψία 1900
Πορτολ. Α	16ος	*Πορτολάνοι* Delatte A., Les portulans grecs, Λιέγη 1947
Πορτολ. Β	16ος	*Πορτολάνοι* Delatte A., Les portulans grecs. Compléments, Βρυξέλλες 1958
Πορτολάνος Ζαγοράς	18ος;	*Οι Πορτολάνοι της Ζαγοράς* Σολιώτης Χρ., Η ναυτική ψυχή του γένους, Αθήνα 1988, 101-112
Πορτολ. (Κούτσικα)	16ος-17ος;	*Οι ελληνικοί πορτολάνοι, τα πρωτότυπα χειρόγραφα κείμενα του 16. και 17. αι.* Νικολάκης Κ., Κούτσικα Κ. και Γ., Αθήνα 2000.
Πορτολ. (Τσελίκας)	1534 κείμ και 16ος-18ος τα σημειώματα	*Δύο χειρόγραφοι ελληνικοί πορτολάνοι, οι κώδικες της βιβλιοθήκης της Βουλής και της δημόσιας βιβλιοθήκης Ζαγοράς* Τσελίκας Αγ., Κορομηλά Λ., Μελάς Β.Θ., [ΜΙΕΤ], Αθήνα 2003.
Πορφυρογ., Έκθ.	10ος	Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, *[Έκθεσις της βασιλείου τάξεως]* Vogt A., Constantin VII Porphyrogénète, Le Livre des cérémonies, texte établi et traduit [Collection byzantine, publiée sous le patronage de l' Association Guillaume Budé], Α' Παρίσι,1935, Commentaire, Β' Παρίσι, 1939-Commentaire, Παρίσι 1940
Πορφυρογ., Έκθ. (Βόνν.)	10ος	Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, *[Έκθεσις της βασιλείου τάξεως]* Reiskius I., Constantini Porphyrogeniti imperatoris De Cerimoniis aulae byzantinae libri duo graece et latine [CSHB], Α'-Β', Βόννη 1829-1830
Πορφυρογ., Προς Ρωμαν.	10ος	Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, *Προς τον ίδιον υιόν Ρωμανόν τον θεοστεφή και πορφυρογέννητον βασιλέα* Moravcsik G., Constantine Porphyrogenitus, De administrando imperio, English Translation by R. J. H. Jenkins [Ουγγροελληνικαί μελέται, 29], Βουδαπέστη 1949. Β': Commentary by F. Dvornik, R. J. H. Jenkins, B. Lewis, G. Moravcsik, D. Obolensky, S. Runciman, edited by R. J. H. Jenkins, Λονδίνο 1962
Πορφυρόπ., Μετάφρ. Ανεκδ. Προκοπ.	17ος	Πορφυρόπουλος Μάρκος, *[Μετάφρασις των Ανεκδότων του Προκοπίου]* Νικολοπούλου Αγγ., Η υπό του Μάρκου Πορφυροπούλου μετάφρασις των Ανεκδότων του Προκοπίου, *ΕΕΒΣ* 41 (1974), 211-222
Πουλολ.	14ος	*Ο Πουλολόγος* Krawczynski S., Kritische Textausgabe mit Übersetzung, sowie sprachlichen und sachlichen Erläuterungen [Deutsche Akademie, griechisch-romische Altertumskunde. Berliner Byzantinistische Arbeiten, 22], Βερολίνο 1960

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Πουλολ. Αθ.	14ος	*Ο Πουλλολόγος = Λόγος του ιχνηλάτου περί των πουλλίων* Ζώρας Γ., Ο Πουλολόγος (κατά τον Αθηναϊκόν κώδικα 701) *ΕΕΒΣ* 30 (1960/1961), 150-167
Πουλολ. Ζ	14ος	*Ο Πουλολόγος (κατά νέαν παραλλαγήν)* Ζώρας Γ., [Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1956
Πουλολ. (Τσαβαρή)	14ος	*Πουλολόγος* Τσαβαρή Ι., Συμβολή στη μελέτη του Πουλολόγου (διατρ.), Ιωάννινα 1979
Πουλολ. (Τσαβαρή)[2]	14ος	*Πουλολόγος* Τσαβαρή Ι., [ΜΙΕΤ-Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 5], Αθήνα 1987
Πρακτ. επισκ. Κεφαλλην.	κείμ.: 1264, αντίγραφο: 17ο και η επιτομή: 1677	*Το πρακτικόν της λατινικής επισκοπής Κεφαλληνίας του 1264 και η επιτομή αυτού* Τζαννετάτος Θ., (κριτ. έκδ.), Αθήνα 1965
Πρέσβ. ιππ.	τέλος 13ου-αρχές 14ου	[Ανών.], *[Πρέσβυς ιππότης]* Breillat P., La «table ronde» en Orient. Le poème grec du vieux chevalier, [Mélanges d' archéologie et d' histoire de l' École française de Rome, 55], 1938, 308-340
Πρόδρ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *[Ποιήματα]* Legrand É., Poésies inédites de Théodore Prodrome publiées d'après la copie d'Alphonse l'Athenien, *REG* 4 (1891), 70-73
Προδρ.	12ος	*Προδρομικά. Ι. Του Προδρόμου κυρού Θεοδώρου προς τον βασιλέα τον Μαυροϊωάννην ΙΙ. Του αυτού όμοιοι. ΙΙ. Του αυτού εις τον Σεβαστοκράτορα· ΙΙΙ. Στίχοι του γραμματικού κυρού Θεοδώρου του Πτωχοπροδρόμου· ΙV. Του αυτού προς τον βασιλέα* Hesseling D.C.-Pernot H., Poèmes prodromiques en grec vulgaire [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenshappen te Amsterdam Afdeeling Letterkunde, Nieuwe Reeks, XI, 4], Άμστερνταμ 1910
Προδρ., Ανέκδ. ποιημ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *[Ποιημάτιον]* Λάμπρος Σπ., Ανέκδοτον ποιημάτιον Θεοδώρου του Προδρόμου *ΝΕ* 5 (1908), 332-333
Προδρ., Δεητ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *Δεητήριος προς τον αυτόν αυτοκράτορα ως από της σεβαστοκρατορίσσης* Παπαδημητρίου Στ., Ο Πρόδρομος του Μαρκιανού κώδικος XI 22, *Viz. Vrem.* 10 (1903), 102-163, κείμ. 155-163· (ανατ. Άμστερνταμ 1964)
Προδρ. (Eideneier)	12ος	*Πτωχοπρόδρομος. Ι. Του Προδρόμου κυρού Θεοδώρου προς τον βασιλέα Μαυροϊωάννην. ΙΙ. Του αυτού εις τον σεβαστοκράτορα· ΙΙΙ. Στίχοι Θεοδώρου του Πτωχοπροδρόμου προς τον βασιλέα κυρ Μανουήλ τον Κομνηνόν. IV. Έτεροι στίχοι Ιλαρίωνος μοναχού Πτωχοπροδρόμου προς τον ευσεβέστατον βασιλέα κύριον Μανουήλ Πορφυρογέννητον, τον Κομνηνόν* Eideneier H., Ptochoprodromos, Einführung, Kritische Ausgabe, deutsche Übersetzung, Glossar besorgt, [Neograeca Medii Aevi, V], Κολωνία 1991
Προδρ. (Eideneier)[2]	12ος	*Πτωχοπρόδρομος* Eideneier H., (κριτ. έκδ.), Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2012
Προδρ., Κατομυομ.	11ος-12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *Κατομυομαχία* Hunger H., Der Byzantinische Katz-Mäuse-Krieg, Theodoros Prodromos, Katomyomachia. Einleitung, Text und Übersetzung [Byzantina Vindobonensia 3], Γκράτς-Βιέννη-Κολωνία 1968

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Προδρ., Ροδ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *Του φιλοσόφου κυρού Θεοδώρου του Προδρόμου Των κατά Ροδάνθην και Δοσικλέα βιβλία Θ'* Hercher R., Ερωτικών λόγων συγγραφείς-Erotici scriptores graeci Β', Λειψία 1859, 287-434
Προδρ., Σεβ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *Τη σεβαστοκρατορίσση...* Παπαδημητρίου Στ., Ο Πρόδρομος του Μαρκιανού κώδικος XI 22, *Viz. Vrem.* 10 (1903), 102-163, κείμ. 152-155, (ανατ. Άμστερνταμ 1964)
Προδρ., Στ. δεητ.	12ος	Πρόδρομος Θεόδωρος, *Του φιλοσόφου του Προδρόμου Στίχοι δεητήριοι* Maiuri A., Una nuova poesia di Teodoro Prodromo in greco volgare, *BZ* 23 (1914-1919) <1920>, 397-407
Προκόπ.	6ος	Προκόπιος, *[Προκοπίου άπαντα]* Haury J.,Procopii Caesariensis opera omnia, Λειψία 1905-1913
Πρόλ. άγν. κωμ.	17ος	[Ανών.], *[Πρόλογος άγνωστης κωμωδίας]* Morgan G., Three Cretan Manuscripts, *Κρ. Χρ.* 8 (1954), 61-71,κείμ. 69-70
Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην.	17ος	[Ανών.], *Πρόλογος καμωμένος εις έπαινον της περιφήμου νήσου Κεφαλληνίας, πατρίδας μας και των αρετών αυτής και της των Ενετών Αριστοκρατίας* Ευαγγελάτος Σπ., Ιστορία του θεάτρου εν Κεφαλληνία 1600-1900 (διατρ.), Αθήνα 1970, 30-33
Πρόλ. κωμ.	17ος	[Ανων.], *Πρόλογος, καμωμένος εις έπαινον της περιφήμου Νήσου, Κεφαλληνίας Πατρίδος μας, και των Αρετών αυτής, και της των Ενετών Αριστοκρατίας* Βεργωτής Π., Πρόλογος παλαιάς κωμωδίας, *Παρνασσ.* 14 (1891), 569-572
Προσήλ.	1777	Αντζούλης Διακάτος μοναχός, *Προσήλωση* Αλισανδράτος Γ., Ο Κοσμάς ο Αιτωλός στην Κεφαλονιά και τη Ζάκυνθο (1777). Ανέκδοτη επιστολή ενός ακροατή του, Αθήνα 1982, 80-81
Προσκυν. α'	17ος	*Προσκυνητάριον συν Θεώ αγίω της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, χφ Δοχειαρίου 129* Καδάς Σ., Εικονογραφημένα προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων (τέσσερα ελληνικά χειρόγραφα 17ου-18ου αι.), Θεσσαλονίκη 1984, 110-128
Προσκυν. Αγ. Αθ. 6	18ος	*Προσκυνητάριον της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ και των περιχώρων αυτής, έτι δε και των λοιπών Αγίων Τόπων, χφ Κουτλουμουσίου 390,1* Καδάς Σ.,Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 124-152
Προσκυν. β'	18ος	*Διήγησις πάνυ ωφελιμωτάτη περί των σεβασμίων προσκυνημάτων της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ... (χφ Ιβήρων 874)* Καδάς Σ., Εικονογραφημένα προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων (τέσσερα ελληνικά χειρόγραφα 17ου-18ου αι.), Θεσσαλονίκη 1984, 129-157
Προσκυν. Διον. 301 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Διονυσίου 301.4* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Αθήνα 2003, 137-139
Προσκυν. Δοχ. 393 (Σινά)	17ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Δοχειαρίου Φ. 393.2* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Αθήνα 2003, 223-224
Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043	17ος	*Προσκυνητάριον της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ διά στίχων, χφ. Εθνικής Βιβλιοθήκης 2043,1*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
		Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 258-289
Προσκυν. Ιβ. 535	16ος	*Προσκυνητάριον της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ διά στίχων, χφ. Ιβήρων 535,1* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 188-220
Προσκυν. Ιβ. 535.22 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Ιβήρων 535.22* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι, Αθήνα 2003, 87-92
Προσκυν. Ιβ. 535.28 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Ιβήρων 535.28* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Αθήνα 2003, 93-105
Προσκυν. Ιβ. 694 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Ιβήρων 694.4* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Αθήνα 2003, 107-117
Προσκυν. Ιβ. 845	16ος	*Προσκυνητάριον περιέχον πάντα τα υπό του Σωτήρος ημών τερατουργηθέντα θεοσημεία εν τη αγία πόλει Ιερουσαλήμ και τας τοποθέσεις, χφ Ιβήρων 845,3* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 221-257
Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Ιβήρων 845.4* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Αθήνα 2003, 119-145
Προσκυν. Ιεροσ.	17ος	*[Προσκυνητάριον Ιερουσαλήμ]* Καδάς Σ., Προσκυνητάριον συν Θεώ αγίω της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, *Κληρονομία* 9 (1977), 370-434
Προσκυν. Κουτλ. 156	16ος	*Διήγησις του αγίου τόπου των Ιεροσολύμων, χφ Κουτλουμουσίου 156,4* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 77-85
Προσκυν. Κουτλ. 156 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Κουτλουμουσίου 156.5* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Αθήνα 2003, 141-144
Προσκυν. Κουτλ. 390	17ος	*Προσκυνητάριον της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ και των περιχώρων αυτής, έτι δε και των λοιπών Αγίων Τόπων, χφ Κουτλουμουσίου 390,1* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 124-152
Προσκυν. Κουτλ. 390 (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Κουτλουμουσίου 390.2* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Αθήνα 2003, 145-150
Προσκυν. Λαύρ. 874	17ος	*Προσκυνητάρι της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, χφ Μεγίστης Λαύρας 874,1* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 94-108
Προσκυν. Λαύρ. Θ (Σινά)	17ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Μεγ. Λαύρας Θ 12.2* Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι. Σωτήριος Καδάς, Αθήνα 2003, 71-74

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Προσκυν. Λαύρ. Μ (Σινά)	16ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Μεγ. Λαύρας Μ 39.20* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Αθήνα 2003, 75-85
Προσκυν. Μεταμ. 50	17ος	*Προσκυνητάριον συν Θεώ αγίω, χφ Μεταμόρφωσης 50,6* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 109-123
Προσκυν. Μπεν. 54	17ος	*Προσκυνητάριον συν Θεώ αγίω της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, χφ Μουσείου Μπενάκη 54,1* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 153-168
Προσκυν. Ξηρ. 27 (Σινά)	17ος	*Προσκυνητάριον του αγίου όρους Σινά, χφ Ξηροποτάμου 27.1* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Αθήνα 2003, 151-221
Προσκυν. Ολυμπ. 177	16ος	*Εξήγησις της αγίας Ιερουσαλήμ, χφ. Ολυμπιώτισσας 177,6* Καδάς Σ.,Προσκυνητάρια των Αγίων Τόπων. Δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-18ου αι., Θεσσαλονίκη 1986, 86-93
Προσκυν. Σινά (Καδάς)	16ος-17ος	*Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι.* Καδάς Σ., Προσκυνητάρια του αγίου και θεοβαδίστου όρους Σινά από δέκα ελληνικά χειρόγραφα 16ου-17ου αι., Αθήνα 2003
Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού	17ος	Προσοψάς Γαβριήλ, *Δράμα περί του γεννηθέντος τυφλού με μίαν ιστορίαν του Δαρείου Βασιλέως* Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα. Έργα των ορθοδόξων Χίων κληρικών Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσοψά, [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 2000, 253-294
Πρόστ. Ανδρ.	14ος	Ανδρόνικος, *Πρόσταγμα* Schreiner P., Ein Prostagma Andronikos' III. Für die Monembasioten in Pegai (1328) und das gefälschte Chrysobull Andronikos' II. Für die Monembasioten im byzantinischen Reich, *JÖB* 27 (1978), 203-228
Προφητ.	16ος	*Προφητείαι* Ζώρας Γ., Δύο προφητείαι περί της απελευθερώσεως του Βυζαντίου, *Παρνασσ.* 7 (1965), 185-193
Πτωχολ. α	16ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας, (διατρ.), *ΕΕΦΣΠΘ-παράρτ.* 22, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1978, 339-366
Πτωχολ. Α	17ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας, (διατρ.), *ΕΕΦΣΠΘ-παράρτ.* 22, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1978, 387-400
Πτωχολ. Β	17ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας, (διατρ.), *ΕΕΦΣΠΘ-παράρτ.* 22, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1978, 405-416
Πτωχολ. Ζ	14ος	*Ριμάδα εις κάποιον γέροντα* Ζώρας Γ., Ιστορία του Πτωχολέοντος, εξ ιδιοκτήτου ανεκδότου παραλλαγής, *Κρ. Χρ.* 7 (1953), 267-295
Πτωχολ.	17ος	*Πτωχολέων*

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
(Κεχ.) Ρ		Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας, (διατρ.), *ΕΕΦΣΠΘ-παράρτ.* 22, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1978, 371-381
Πτωχολ. Ν	14ος	*Πτωχολέων* Ζώρας Γ., Ιστορία του Πτωχολέοντος (κατά ανέκδοτον παραλλαγήν του Νεαπολιτικού κώδικος III A. *α.* 9), *ΕΕΒΣ* 28 (1958), 414-443
Πτωχολ. Ρ	14ος	*Πτωχολέων* Schick J., Περί του γέροντος του φρονίμου μουτζοκουρεμένου (Hamlet in Sage und Dichtung, Kunst und Musik), [Corp. Haml. I. 5, 2,], Λειψία 1938, 243-253, 264-289, 294-301
Πτωχολ. Ρ[1]	14ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., Κριτική έκδοση της Ιστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας, (διατρ.), *ΕΕΦΣΠΘ-παράρτ.* 22, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1978, 385
Πτωχολ. (Κεχ.)[2]	14ος-17ος	*Πτωχολέων* Κεχαγιόγλου Γ., [Παλαιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 3], ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2011
Πωρικ.	1775	*Πωρικολόγος* Camariano A., Porikologos şi Opsarologos grecesc, Poeme de animale la bizantini, Editia venetianâ din 1775, (Ονομασία με συντομίαν όλων των οπώρων) Facultatea de litere din Bucureşti. Seminarul de Istoria Literaturii Române Epocha veche [Cercetâri Literare publicate de N. Cartojan, III,], Βουκουρέστι 1939, 33-140
Πωρικ. Α	13ος	*Πωρικολόγος* Ζώρας Γ., Ο Πωρικολόγος, κατ' αγνώστους παραλλαγάς, (Παραλλαγή εκ του αθηναϊκού κώδικος αρ. 3113 (φ. 85 v + r), [Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1958
Πωρικ. Απ.	19ος	*Πωρικολόγος* Ζώρας Γ., Ο Πωρικολόγος, κατ' αγνώστους παραλλαγάς, (Παραλλαγή κατά το χειρόγραφον Αποστόλου. Λογοπαίγνιον Αισώπου), [Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1958
Πωρικ. (Βεν. - Μαρκ.)	19ος	*Πωρικολόγος* Μαρκάκης Π., Πωρικολόγος, Ονομασία με συντομίαν ωραίαν όλων των οπωρών, Μια δημοτική παραλλαγή ενός πεζογραφήματος του 12ου αιώνος, Αθήνα 1946
Πωρικ. Ρ	13ος	*Πωρικολόγος* Camariano A., Porikologos şi Opsarologos grecesc, Poeme de animale la bizantini, Codex Petropolitanus 488, Facultatea de litere din Bucureşti. Seminarul de Istoria Literaturii Române Epocha veche [Cercetâri Literare publicate de N. Cartojan, III], Βουκουρέστι 1939, 33-140
Πωρικ. S	13ος	*Πωρικολόγος* Camariano A., Porikologos şi Opsarologos grecesc, Poeme de animale la bizantini, Codex Seldenianus supra 15. Ευφήμιον του κυρ Κυδωνίου, ποιητικός λόγος ποιηθείς *παρά* του πτωχού Προδρόμου. Στίχοι διαλεκτικοί, Facultatea de litere din Bucureşti. Seminarul de Istoria Literaturii Române Epocha veche [Cercetâri Literare publicate de N. Cartojan, III], Βουκουρέστι 1939, 33-140
Πωρικ. V	13ος	*Πωρικολόγος* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, (Διήγησις του Πωρικολόγου), Λειψία 1874, 199-202

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Πωρικ. Ζ	13ος	*Πωρικολόγος* Ζώρας Γ., Ο Πωρικολόγος, κατ' αγνώστους παραλλαγάς, (Παραλλαγή εξ ιδιόκτητου χειρογράφου: Περί του κυρ Κυδωνίου του υψηλοτάτου βασιλέως πάντων των οπώρων, [Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1958
Πωρικ. (Winterwerb)	χφ 15ος-17ος, έκδ. 1664	*Πωρικολόγος* Winterwerb H., Porikologos. Einleitung, kritische Ausgabe aller Versionen, Übersetzung, Textvergleiche, Glossar, kurze Betrachtungen zu den fremdsprachlichen Versionen des Werks sowie zum Opsarologos, [Neograeca Medii Aevi, VII], Κολωνία 1992
Ριμ. Απολλων.	16ος	*Απολλώνιος* Morgan G., Apollonius of Tyre, [Cretan Poetry, Sources and Inspiration, 6] *Κρ. Χρ.* 14 (1960), 379-393 και Αλεξίου Στ., Ριμάδα του Απολλωνίου του Τύρου, Κρητική Ανθολογία, ΙΕ-ΙΖ αι [Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών] Ηράκλειο 1954, 28-29
Ριμ. Απολλων. (Βεν.)	16ος	*Ριμάδα Απολλωνίου* Κεχαγιόγλου Γ., (επιμ.) Απόκοπος, Απολώνιος (sic), Ιστορία της Σωσάννης, Αθήνα 1982
Ριμ. Απολλων. (Κεχ.)	16ος	*Ριμάδα Απολλωνίου* Κεχαγιόγλου Γ., Απολλώνιος της Τύρου, υστερομεσαιωνικές και νεότερες ελληνικές μορφές, (κριτ. έκδ.), ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2004, 2.1, 1568-1662 (PK1), 1351-1565 (A, E, V, N)
Ριμ. Βελ.	15ος	*Ριμάδα περί Βελισαρίου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 348-378
Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.)	15ος	[*Η ριμάδα του Βελισαρίου*] Bakker W. F.-Gemert F. A. van, Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδοση των τεσσάρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο 121-245, [ΜΙΕΤ-Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 6] Αθήνα 1988
Ρίμ. θαν.	16ος	*Ρίμα περί του θανάτου* Κακουλίδη Ε., Ποιήματα του Ανδρέα Σκλέντζα, *Ελλην.* 20 (1967), 107-145
Ριμ. κόρ.	16ος	*Ριμάδα κόρης και νιου* Pernot H., Chansons populaires grecques des XVe et XVIe siècles, publiées et traduites [Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, 8], Παρίσι 1931, 72-87
Ριμ. κόρ. Α	16ος	*Ριμάδα κόρης και νέου* Caracausi M., Contrasto di una fanciulla e di un giovane, (ed.critica), Roma 2003
Ριμ. κόρ. V	16ος	*Ριμάδα κόρης και νέου* Caracausi M., Contrasto di una fanciulla e di un giovane, (ed. Critica), Roma 2003
Ροδινός (Βαλ.)	17ος	Ροδινός Νεόφυτος, *Λόγοι-δοκίμια-συναξάρια* Βαλέτας Γ., Νεόφυτος Ροδινός. Κυπριακή δημοτική πεζογραφία, Αθήνα 1979
Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ.	17ος	Ροδινός Νεόφυτος, *Βίος ή μαρτύριον του εν αγίοις πατρός ημών Ιγνατίου αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, γραμμένος ελληνικά από Νικήταν Δαβίδ τον Παφλαγόνα και γυρισμένος εις την απλήν γλώσσαν υπό Νεοφύτου Ροδινού του Κυπρίου* Κιτρομηλίδης Μ.Π.-Μεσσής Χ., (επιμ.), [Πηγές της Κυπριακής Γραμματείας και Ιστορίας, 106], ΕΙΕ/ΙΝΕ, Αθήνα 2008
Ροδινός Νεόφ.	17ος	Ροδινός Νεόφυτος, *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανθρώπων, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου*

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
		Κουρνούτος Γ., Λόγιοι της τουρκοκρατίας Α' [Αετός-Βασική Βιβλιοθήκη, 4], Αθήνα 1956, 224-232
Ροδινός, Περί εξομολ. (Κακ.-Πάνου)	1671	Ροδινός Νεόφυτος, *Περί εξομολογήσεως...* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 73-74
Ροδινός, Περί ηρ. Κύπρ. (Κακ.-Πάνου)	1659	Ροδινός Νεόφυτος, *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων, αγίων και άλλων ονομαστών ανθρώπων, οπού εβγήκασιν από το νησί της Κύπρου* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 61-68
Ροδινός, Σύν. μυστ. (Κακ.-Πάνου)	1633	Ροδινός Νεόφυτος, *Σύνοψις των θείων... μυστηρίων...* Κακουλίδη-Πάνου Ε., Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LII], Λευκωσία 2011, 68-72
Ροδολ.	17ος	Τρώιλος Ιωάννης-Ανδρέας, *Βασιλεύς ο Ρωδολίνος.* Τραγωδία συνθεμένη παρά Ιωάννου Ανδρέα του Τρωίλου. Ενετίησιν αχμζ'
Ροδολ. (Αποσκ.)	17ος	Τρώιλος Ιωάννης-Ανδρέας, *Ροδολίνος* Αποσκίτη Μ., Ροδολίνος, τραγωδία Ιωάννη Ανδρέα Τρωίλου (17ου αιώνα), Αθήνα 1987
Ροδολ. (Βάλσ.)	17ος	Τρώιλος Ιωάννης-Ανδρέας, *Ροδολίνος* Βάλσας Μ., Βασιλεύς ο Ροδολίνος, τραγωδία Ιωάννη-Ανδρέα του Τρωΐλου, *Κυπρ. Γράμμ.* 17 (1952), 269-290
Ροδολ. (Μανούσ.)	17ος	Τρώιλος Ιωάννης-Ανδρέας, *Ροδολίνος* Μανούσακας Μ., Βασιλεύς ο Ροδολίνος, τραγωδία Ιωάννη-Ανδρέα Τρωίλου (1647), Πράξεις Γ'-Δ'. *Θέατρο* Α', τεύχ. 4 (1962), 8-23, και (αποσπάσματα), *Ελλην. Δημ.* 12, τεύχ. 131 (1953), 67-70
Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Κμ.	18ος	Ρούσμελης Σαβόγιας, *Κωμωδία των ψευτογιατρών* Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γ., Αθήνα 1971
Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Ιντ.	18ος	Ρούσμελης Σαβόγιας, *Ιντερμέδιο της Κυρά Λιάς* Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γ., Αθήνα 1971
Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Φ.	18ος	Ρούσμελης Σαβόγιας, *Φιορέντσα* Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γ., Αθήνα 1971
Ρωμανός	6ος	Ρωμανός, *[Ύμνοι]* Maas P.-Trypanis A.C., Sancti Romani Melodi Cantica, Α', Β', Οξφόρδη 1963, 1969
Ρώμη θρην.	17ος	*Η Ρώμη θρηνούσα, ήτοι διάλογος της Ρώμης και του ποταμού Τίβερη* Δανέζης Γ., Η Ρώμη θρηνούσα (1699). Ένας διάλογος και το πρότυπό του, *Θησαυρ.* 29 (1999), 383-433, κείμ. 412-425
Ρωσσέρ.	17ος	Ρωσσέριος Φραγκίσκος, *Συνήγορος των ψυχών των εν τω καθαρτηρίω τιμωρουμένων...* Παρίσι 1657
Σανγιν., Ονομ. μελών	14ος ή 16ος	Σανγινάτιος Γεώργιος, *Διά στίχων πολιτικών ονομασίαι των μελών του ανθρώπου προς το κοινότερον* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', Βενετία-Παρίσι 1876, νδ'-νς'

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ.	16ος	Σανκταμαύρας Ιωάννης, *Πράξεις των Αποστόλων (μετάφρ. κεφ. α'-η')* Κομίνης Αθ., Άγνωστον έργον του Κυπρίου αντιγραφέως κωδίκων Ιωάννου Σανκταμαύρα, *Δίπτυχα* 1 (1979), 7-19
Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου)	16ος	Σανκταμαύρας Ιωάννης, *Πράξεις των Αποστόλων (μετάφρ. κεφ. α'-η')*, Κακουλίδη-Πάνου Ε., *Επετ. Κύπρ.* 26 (2000), 205-40
Σατιρ. ποίημ.	14ος	*Σατιρικό ποίημα* Morgan G., A Byzantine Satirical Song? *BZ* 47 (1954), 292-297
Σαχλ., Αφήγ.	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Αφήγησις παράξενος του ταπεινού Σαχλίκη* Papadimitriu S. D., Αφήγησις παράξενος, Οδησσός 1896
Σαχλ. Α' (Wagn.) Μ	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Γραφαί και στίχοι και ερμηνείαι* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 77-78, στ. 336 κε.
Σαχλ. Α' (Wagn.) ΡΜ	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Γραφαί και στίχοι και ερμηνείαι* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 62-77, κείμ. 62, στ. 1-367
Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Γραφαί και στίχοι και ερμηνείαι, έτι και αφηγήσεις* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 79-85, στ. 1-201
Σαχλ. Β' (Wagn.) ΡΜ	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Γραφαί και στίχοι και ερμηνείαι, έτι και αφηγήσεις* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 86-105, στ. 202-712
Σαχλ. Ν	14ος	Σαχλίκης Στέφανος, *Παραινέσεις* Vitti M., Il poema parenetico di Sachlikis nella tradizione inedita del cod. Napoletano, *Κρ. Χρ.* 14 (1960), 173-200
Σεβήρ., Διαθ.	17ος	Σεβήρος Γαβριήλ, *Διαθήκη* Στεργέλλης Α., Η διαθήκη του Γαβριήλ Σεβήρου (1616) και η ρύθμιση των χρεών του (1617-1647), *Θησαυρ.* 6 (1969), 182-200
Σεβήρ., Ενθύμ.	17ος	Σεβήρος Γαβριήλ, *Ενθύμησις περί επεμβάσεως του δόγη της Βενετίας* Μανούσακας Μ., Συλλογή ανεκδότων εγγράφων (1578-1685) αναφερομένων εις τους εν Βενετία Μητροπολίτας Φιλαδελφείας, *Θησαυρ.* 6 (1969), 7-112, κείμ. 10, 27-29
Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ.	17ος	Σεβήρου (Σβήρου) Θεοκλήτη-Μανολάκης Γεώργιος, *Επιστολή προς Γαβριήλ Σεβήρον* Χαιρέτη Μ., Η εν Ακρωτηρίω Κυδωνίας γυναικεία μονή του αγίου Γεωργίου Κερατιδιώτη και η οικογένεια του Γαβριήλ Σεβήρου, *Θησαυρ.* 6 (1969), 157-181, κείμ. 4, 170-172
Σεβήρ., Σημειώμ.	16ος	Σεβήρος Γαβριήλ, *Αυτόγραφον τεύχος χρονικών σημειωμάτων και δοσοληψιών (1578-1588)* Μανούσακας Μ., *Θησαυρ.* 9, 1972, 7-67
Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ.	17ος	Σεβήρος Γαβριήλ, *Τελευταίο Σημειωματάριο* Παναγιωτοπούλου Κρ., Το τελευταίο αυτόγραφο Σημειωματάριο (1613-1616) του Γαβριήλ Σεβήρου, *Θησαυρ.* 13, 1976, 111-151
Σεισμολ. (Οικονόμου)	17ος	*Σεισμολογικό κείμενο* Οικονόμου-Αγοραστού Ι., Ανέκδοτο σεισμολογικό κείμενο, *Ελλην.* 35 (1984), 90-102
Σηθ, Τροφ.	τέλη 11ου	*Σήθ Συμεών* Langkavel B., Simeonis Sethi Syntagma de alimentorum facultatibus, Λειψία 1868

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Σημ. Δωρ. Τζυκ.	14ος	*Σημείωμα ... Δωροθέου... και Τζυκανδύλη* Θεοχαρίδης Γ., *Μία διαθήκη και μία δίκη βυζαντινή. Ανέκδοτα Βατοπεδινά έγγραφα του ΙΔ' αιώνος περί της μονής Προδρόμου Βεροίας*, Μακεδονικά-παράρτ. 2, Θεσσαλονίκη 1962, 36-50
Σημειώσεις ιστορ. Κύπρου	13ος-17ος	*[Σημειώσεις ιστορίας Κύπρου]* Darrouzès J., Notes pour servir à l'histoire de Chypre. Quatrième article, *Κυπρ. Σπ.* 23 (1959), 27-56 [= J. Darrouzès, Litterature et histoire des textes byzantins, XVII, Variorum Reprints CS 10, Λονδίνο 1972]
Σημ. ιστορ. Κύπρ.	12ος-14ος	*[Σημειώσεις ιστορίας Κύπρου]* Darrouzès J., Notes pour servir à l'histoire de Chypre, *Κυπρ. Σπ.* 17, 1953, 83-102 [= J. Darrouzès, Littérature et histoire des textes byzantins, XIV, Variorum Reprints CS 10, Λονδίνο 1972]
Σιγιλλ. Κωνστ. Μακρ.	1338	Κωνσταντίνος Μακρηνός, *Σιγιλλιώδες γράμμα* Θεοχαρίδης Γ., *Μία διαθήκη και μία δίκη βυζαντινή. Ανέκδοτα Βατοπεδινά έγγραφα του ΙΔ' αιώνος περί της μονής Προδρόμου Βεροίας*, Μακεδονικά-παράρτ. 2, Θεσσαλονίκη 1962, 28-36
Σκλάβ.	16ος	Σκλάβος Μανόλης, *Η συμφορά της Κρήτης, η γέγονεν εκ του μεγάλου σεισμού* Μπουμπουλίδης Φ., Η συμφορά της Κρήτης του Μανόλη Σκλάβου, κρητικόν στιχούργημα του 16ου αιώνος, [Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1955
Σκλέντζα, Ποιήμ.	15ος	Σκλέντζας Ανδρέας, *Ποιήματα* Κακουλίδη Ε., *Ελλην.* 20 (1967), 107-145, κείμ. 117-129
Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ.	16ος	Σκορδύλης Μαραφαράς Γεώργιος, *[Ανέκδοτος Λόγος στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου]* Δετοράκης Θ., Βενετοκρητικά μελετήματα (1971-1994), Δήμος Ηρακλείου-Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1996, 421-475, κείμ. 426-468 [= *Κρητική Εστία*, περίοδος Δ', 4 (1989/1991), 81-138
Σκούφ. Φ.	1648	Σκούφος Φιλόθεος, *[Επιστολή και εικών]* Μανούσακας Μ., Ανέκδοτος επιστολή και άγνωστος εικών του Φιλοθέου Σκούφου, Χαριστ. Ορλάνδ., Α', Αθήνα 1965, 260-277, κείμ. 268-9
Σκούφ. Φρ., Γραμματοφ.	17ος	Σκούφος Φραγκίσκος, *Ο Γραμματοφόρος* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 412-414
Σκούφ. Φρ., Τέχν. Ρητ.	17ος	Σκούφος Φραγκίσκος, *Τέχνη Ρητορικής* Κεχαγιόγλου Γ., Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, Β'1, Αθήνα 1999, 425-433
Σκούφ. Φρ., Τέχν. Ρητ.[2]	17ος	Σκούφος Φραγκίσκος, *Τέχνη Ρητορικής* Κεχαγιόγλου Γ., Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001, Α', 414-416
Σουμμ., Παστ. φίδ.	17ος	Σουμμάκης Μιχαήλ, *Παστώρ φίδος, ήγουν Ποιμήν πιστός, μεταγλωττισμένος από το ιδίωμα το ιταλικόν* Βενετία 1638
Σουμμ., Ρεμπελ.	17ος	Σουμ(μ)άκης Άντζολος, *Διήγησις του ρεμπελιού των ποπολάρων, ήγουν του νησίου της Ζακύνθου, οπού έγινεν εις τους 1628* Σάθας Κ., Ελληνικά ανέκδοτα περισυναχθέντα και εκδιδόμενα κατ' έγκρισιν της Βουλής εθνική δαπάνη, Α', Αθήνα 1867, 154-193

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Σουρούμης, Ιωάνν. Ξέν.	17ος	Σουρούμης Δημήτριος, *Βίος κυρ Ιωάννου του εν Κρήτη (= Αγίου Ιωάννου του Ξένου)* Τωμαδάκης Ν., Ο Άγιος Ιωάννης ο ξένος και ερημίτης εν Κρήτη, 10ος-11ος αιών, *ΕΕΒΣ* 46 (1983/1986), 1-117
Σούτσου, Αλεξανδροβόδας	18ος	Σούτσος Γεώργιος, *Αλεξανδροβόδας ο ασυνείδητος* Σπάθης Δ., Αλεξανδροβόδας ο ασυνείδητος. Κωμωδία συντεθείσα εν έτει 1785, σχολιασμένη έκδοση και συνοδευτική μελέτη «Φαναριώτικη κοινωνία και σάτιρα», Αθήνα 1995
Σούτσου, Έπαινος εις το κρασί	18ος	Σούτσος Δράκος, *Έπαινος εις το κρασί* Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γ., «Έπαινος εις το κρασί»-«Περί μεθύσου», δημώδη μεσαιωνικά και νεώτερα κείμενα, *ΕΕΒΣ* 39/40 (1972/1973), 594-611
Σοφιαν., Γραμμ.	16ος	Σοφιανός Νικόλαος, *Γραμματικής εισαγωγής βιβλίον πρώτον* Legrand É., Nicolas Sophianos, Grammaire du grec vulgaire et traduction en grec vulgaire du traité de Plutarque sur l' éducation des enfants, Παρίσι 1874· (ανατ., εισαγ. Παπαδόπουλος Θ., Αθήνα 1977, κείμ. 35-86)
Σοφιαν., Γραμμ. (Legr. Préface)		Σοφιανός Νικόλαος, *Γραμματικής εισαγωγής βιβλίον πρώτον [Πρόλογος]* Legrand É., Nicolas Sophianos, Grammaire du grec vulgaire et traduction en grec vulgaire du traité de Plutarque sur l' éducation des enfants, Παρίσι 1874· (ανατ., εισαγ. Παπαδόπουλος Θ., Αθήνα 1977, κείμ. 171-202)
Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi	16ος	Σοφιανός Νικόλαος, *Στίχοι στην κωμωδία «I tre tiranni» του A. Ricchi* Vitti M., Nicola Sofianòs e la commedia dei Tre tiranni di A. Ricchi, Νεάπολη 1966, 51-62
Σοφιαν., Παιδαγ.	16ος	Σοφιανός Νικόλαος, *Πλουτάρχου φιλοσόφου Παιδαγωγός* Legrand É., Nicolas Sophianos, Grammaire du grec vulgaire et traduction en grec vulgaire du traité de Plutarque sur l' éducation des enfants, Παρίσι 1874, 87-123 [=Νικολάου Σοφιανού Γραμματική της κοινής των Ελλήνων Γλώσσης, ανατ., εισαγ. Παπαδόπουλος Θ., Αθήνα 1977, 91-123]
Σοφ., Πρεσβ. B	17ος	*[Πτωχολέων]. Ο σοφός πρεσβύτης* Schick J., Hamlet in Sage und Dichtung, Kunst und Musik, [Corp. Haml. I 5, 2], Λειψία 1938, 291-301
Σπαν. A	12ος	*Σπανέας. Στίχοι, γραφή και διδαχή <και> παραινέσεως λόγοι εξ Αλεξίου Κομνηνού του μακαριωτάτου προς τον του πρίγκιπος υιόν Καίσαρος Βρυεννίου…* Hanna F., Das byzantinische Lehrgedicht Spaneas nach dem Cod. Vindob. Theol. gr. 244 un dem Codex Marcianus XI 24, Duppau 1911
Σπαν. B	12ος	*Σπανέας. Γραφαί και στίχοι διδαχής, παραινέσεως λόγοι, εξ Αλεξίου Κομνηνού του μακαριωτάτου προς τον του πρίγκιπος υιόν μητρόθεν του εκγόνου* Hanna F., Das byzantinische Lehrgedicht Spaneas nach dem Cod. Vindob. Theol. gr. 244 un dem Codex Marcianus XI 24, Duppau 1911
Σπαν. (Ζώρ.) V	12ος	*Σπανέας* Ζώρας Γ., Άγνωστος ηπειρωτική παραλλαγή του Σπανέα κατά τον Βατικανόν ελληνικόν κώδικα 1831, *RSBN* 1<XI> (1964), 47-77
Σπαν. (Λάμπρ.) Va	12ος	*Σπανέας* Λάμπρος Σπ.-Χαριτάκης Γ. (πρόλογος), Ο Σπανέας του Βατικανού Παλατινού κώδικος 367, *ΝΕ* 14 (1917), 353-380

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Σπαν. M	13ος;	*Σπανέας* Bănescu N., Un fragment inédit du "Poème à Spanéas", Cod. Marc. VII 51 στο Recueil d' études dediées à la memoire de N. P. Kondakov, Πράγα 1926, 75-80
Σπαν. (Μαυρ.) P	12ος	*Σπανέας* Μαυροφρύδης Δ., Εκλογή μνημείων της νεωτέρας ελληνικής γλώσσης, Α', Αθήνα 1866, 1-16
Σπαν. O	12ος	*Σπανέας. Cod. Ox. Του σοφωτάτου κυρού άρχοντος του Σπανού λόγος φρονιμώτατος και παραγγελίαις προς τον αυτού υιόν* Hanna F., Spaneas nach dem Cod. Vind. Suppl. gr. 77 und Oxon. miscell. 284 [Jahresbericht über das K.K. Akademische Gymnasium in Wien für das Schuljahr 1897/1898], Βιέννη 1898
Σπανός D	κείμ. 14ος-15ος, έκδ. 16ου	*Σπανός* Eideneier H., (επιμ.), [Ερμής-Νέα ελληνική βιβλιοθήκη], Αθήνα 1990
Σπανός (Eideneier)	14ος	*[Σπανός]* Eideneier H., Spanos Eine byzantinische Satire in der Form einer Parodie, Einleitung, Kritischer Text, Kommentar und Glossar, [Supplementa Byzantina. Texte und Untersuchungen 5], Βερολίνο-Νέα Υόρκη 1977
Σπαν. P	12ος	*Εκ του Σπανέα* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, A', Παρίσι 1880, 1-10
Σπαν. (Spadaro)	πιθ. 12ος, κείμ. πιθ. 8ου	*Σπανέας* Spadaro G., Il Προς Δημόνικον Pseudoisocrateo e Spaneas *Δίπτυχα* 3 (1982/1983), 143-159
Σπαν. U	12ος	*[Σπανέας]* Lundström V., Anecdota byzantina e codicibus Upsallensibus cum aliis collatis:Anonymi Carmen paraeneticum, Ουψάλα 1902
Σπαν. V	12ος	*Σπανέας* Hanna F., Das byzantinische Lehrgedicht Spaneas nach dem Cod. Vindob. Theol. 193 [Jahresbericht über das K.K. Akademische Gymnasium in Wien für das Schuljahr 1895/1896], Βιέννη 1896
Σπαν. V suppl.	12ος	*Σπανέας. Cod. Vind. Στίχοι παραινετικοί του γέρου του Σπανία* Hanna F., Spaneas nach dem Cod. Vind. Suppl. gr. 77 und Oxon. miscell. 284 [Jahresbericht über das K.K. Akademische Gymnasium in Wien für das Schuljahr 1897/1898], Βιέννη 1898
Σπυρής, Πρωτόκ.	16ος	Σπυρής Αντώνιος, νοτάριος και πρωτόπαπας, *Πρωτόκολλο (1560-1567)* Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε.-Μαυρομάτης Γ. (επιστ. επιμ.), Τμήμα Ιστορίας Ιονίου Πανεπιστημίου, [Πηγές της επτανησιακής ιστορίας, 1], Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα 2007
Στ. Αδάμ		*Στίχοι θρηνητικοί Αδάμ και Παραδείσου* Mercati S. G., Osservazioni intorno agli, *Bessarione* (22) 34 (1918), 229-236
Στάθ.	17ος	[Ανών.], *Στάθης* Σάθας Κ. Ν., Κρητικόν θέατρον ή συλλογή ανεκδότων και αγνώστων δραμάτων, Βενετία 1879, 103-176
Στάθ. (Θέατρο)	17ος	[Ανών.], *Στάθης, κρητική κωμωδία* Θέατρο, Α', τεύχ. 4 (Ιουλ.-Αύγ. 1962), 48-63
Στάθ. (Μανούσ.)	17ος	[Ανων.], *Στάθης* Μανούσακας Μ., Τα χάσματα της κρητικής κωμωδίας, *Κρ. Χρ.* 8 (1954), 291-305

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Στάθ. (Martini)	17ος	[Ανών.], *Στάθης, κρητική κωμωδία* Martini L., Κριτική έκδοση με εισαγωγή, σημειώσεις και λεξιλόγιο [Βυζαντινή και νεοελληνική βιβλιοθήκη, 3], Θεσσαλονίκη 1976
Σταυριν.	17ος	Σταυρινός βεστιάρης, *Διήγησις ωραιοτάτη του Μιχαήλ βοϊβόνδα, πώς αφέντευσεν εις την Βλαχίαν, και πώς έκοψε τους Τούρκους, οπού ευρέθησαν εκεί και πώς έκαμε πολλαίς ανδραγαθίαις, και ύστερα εθανατώθη διά φθόνον χωρίς πόλεμον* Legrand É., Les exploits de Michel le Brave, voivode de Valachie, par Stavrinos le vestiar (Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire), Παρίσι 1877, 16-127
Σταφ., Ιατροσ.	12ος	Σταφιδάς Ιωάννης, *Ιατροσόφιον* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, B', Παρίσι 1881, 1-17
Στ. Βοεβ.	16ος	[Ανών.], *Στίχοι εις τον εντιμώτατον και ευγενέστατον κύριον Ιωάννην μέγαν βηστιάρην πάσης Μογδοβλαχίας* Λάμπρος Σπ., Στίχοι εις Ιωάννην Πέτρον βοεβόδαν Μολδαβίας, *ΝΕ* 11 (1914), 417-422
Στεφ. Ιχνηλ.	μετάφραση του 11ου με προσθήκες 13ου-14ου	*Τα κατά Στεφανίτην και Ιχνηλάτην* Sjöberg L.O., Stephanites und Ichnelates, Überlieferungsgeschichte und Text, Stockholm-Göteborg-Uppsala 1962
Στεφ. Ιχνηλ. (Eideneier N.)	16ος	*Στεφανίτης και Ιχνηλάτης. Δύο μύθοι του «Στεφανίτη και Ιχνηλάτη» σε δημώδη γλώσσα: 1) περί του πονηρού και οκνηρού· 2) περί του πραγματευτού* Eideneier N., *Ελλην.* 20 (1967), 430-435
Στεφανόπ., Βιβλ. Στεφανοπ.	18ος	Στεφανόπουλος Νικόλαος, *Βιβλίον των Στεφανοπούλων (εκδ. υπό Παπαδοπούλου Γ.Γ.), Αθήνα, 1865 (=Βαγιακάκος Δ., Οι Μανιάται της Διασποράς Α' Οι Μανιάται Κορσικής, Αθήνα 1970)* Βαγιακάκος Δ., Οι Μανιάται της διασποράς, τόμ. Α' Οι μανιάται της Κορσικής, Αθήνα 1970
Στίχ. ερωτ.	15ος	*[Στίχοι ερωτικοί]* Benedetto A. di, Versi d'amore in calce al Cod. Vat. gr. 2391 (*Orpheus, Rivista di Umanità Classica e Cristiana*, N. S. 8 (2) (1987), 415-424
Στιχουργ.	αρχές 19ου	*Στιχουργήματα* Μπουμπουλίδης Φ., Δημώδη στιχουργήματα εκ ζακυνθινών χειρογράφων, *ΕΛΑ* 9-10 (1955/1957), 29-38
Στιχούργ. μεταβυζ.	1ο κείμ. πιθ. 15ου-16ου, χφ 18ου. 2ο κείμ. 16ου. 3ο κείμ. αχρονολόγητο	*Στιχούργημα μεταβυζαντινό* Μιχαηλίδης Δ., Τρία μεταβυζαντινά στιχουργήματα από χειρόγραφα του Αγίου Όρους, [Κείμενα και μελέται νεοελληνικής φιλολογίας, 67], Αθήνα 1970, 10, κείμ. 2
Στίχ. ωραιότ.	16ος	*Στίχοι ωραιότατοι* Ανέκδοτα βυζαντινά κείμενα, *Πνευματ. Κύπρος* 6, (1966), αρ. 66, 148-152
Στίχ. ωραιότ. (Spadaro)	16ος	*[Στίχοι ωραιότατοι]* Spadaro G., Pseudo-Spaneas, Apporiti di codici inesplotari: Cod. Collegio Greco S. Atanasio di Roma N. 17E Cod. Mityl. Bibl. Gymn. 37 (Il Collegio Greco di Roma, richerche sugli alluni, la direzione, l'attività, a cura di A. Fyrigios), [Analecta Collegii Graecorum], Ρώμη 1983, 363-72
Συμβόλ. Αρετ.	17ος	*Κρητικά συμβόλαια Ενετοκρατίας (της μονής Αρετίου - Μεραμπέλλου)* Ζερβογιάννης Ν., *Αμάλθεια* 3 (1972), 281-288, 4 (1973), 29-36, 145-154

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Σύμβ. πίστ.	χωρίς χρονολόγηση	*Σύμβολον πίστεως* Ζώρας Γ., Έμμετροι διασκευαί του συμβόλου της πίστεως, *Παρνασσ.* 9 (1967), 105-118
Συμεών Ευχ.	11ος κείμ., ενώ το χφ 12ος;	Συμεών Ευχαΐτων, *[Επιστολή προς Ιωάννην μοναχόν έγκλειστον]* Mitsakis K., Symeon metropolitan of Euchaita and the byzantine ascetic ideals in the eleventh century, *Βυζαντ.* 2 (1970), 301-334
Συμ. Μάγιστρ.	10ος	Συμεών Μάγιστρος, *[Χρονογραφία]* Bekkerus Imm., Βόννη 1838
Συναδ., Χρον.	17ος	Παπα-Συναδινός, *[Χρονικόν]* Πέννας Π., Το Χρονικόν των Σερρών του Παπα-Συναδινού μετ' εισαγωγικής μελέτης, *Σερραϊκά Χρονικά* 1 (1938), 7-72
Συναδ., Χρον.-Διδαχ.	17ος	Παπα-Συναδινός, *[Χρονικό και Διδαχές]* Odorico P. (κριτική έκδοση) με τη συνεργασία των: Asdrachas S., Karanastassis T., Kostis K., Petmézas S., Παρίσι 1996
Συναδ., Χρον. (Καφταντζή)	17ος	Παπα-Συναδινός, *[Χρονικόν]* Καφταντζής Γ., Η σερραϊκή Χρονογραφία του Πασυναδινού με εισαγωγή και σχόλια, *Σερραϊκά Χρονικά* 9 (1982), 15-128
Συναξ. αγ. Νικολ.	1653	*Συναξάριον Αγίου Νικολάου του νέου του εν Βουναίνη εις δημώδη γλώσσαν* Σοφιανός Δ., Άγιος Νικόλαος ο εν Βουναίνη, Ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα. Ιστορικαί ειδήσεις περί της μεσαιωνικής Θεσσαλίας (Γ' αιών), Αθήνα 1972, 187-191
Σύναξ. ασωμ.	11ος-15ος	*Ομιλία εις την σύναξιν των ασωμάτων* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 133-146
Συναξ. γαδ.	14ος	*Συναξάριον του τιμημένου γαδάρου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 112-123
Συναξ. γαδ. (Βασιλ.)	14ος	*Συναξάριον του τιμημένου γαδάρου και Γαδάρου, λύκου και αλουπούς διήγησις ωραία* Βασιλείου Π., (προσεχής έκδ.)
Συναξ. γαδ. (Moennig)	14ος	*Συναξάριον του τιμημένου γαδάρου* Moennig U., *BZ* 102/1, (2009), 109-166, κείμ. 138-166
Συναξ. γαδ. (Pochert)	14ος	*Γαδάρου, λύκου κι αλουπούς διήγησις ωραία* Pochert C., Die Reimbildung in der spät- und postbyzantinischen Volksliteratur, [Neograeca Medii Aevi, IV], Κολωνία 1991
Συναξ. γυν.	16ος	*Συναξάριον των ευγενικών γυναικών και τιμιωτάτων αρχόντισσων* Krumbacher K., Ein vulgärgedichter Weiberspiegel, [Sitzungsber. d. philos.-philol. und d. histor. Klasse d. Akad. d. Wissensch. zu München 3, 335-432], Μόναχο 1905
Συναξ. γυν. (Spadaro)	16ος	*Συναξάριον γυναικών* Spadaro G., La novella della "Matrona di Efeso" in un testo greco medievale, Studi classici in onore di Q. Cataudella, B', Κατάνια 1972, 449-463
Συνθήκ. Καλλ.	13ος	*Συνθήκη μεταξύ της ενετικής δημοκρατίας και Αλεξίου Καλλιέργου* Ξανθουδίδης Στ., *Αθ.* 14 (1902), 283-331
Συνθήκ. Καλλ. (Μέρτζ.)	13ος	*Η συνθήκη Ενετών-Καλλέργη και οι συνοδεύοντες αυτήν κατάλογοι* Μέρτζιος Δ.Κ., *Κρ. Χρ.* 3 (1949), 262-292
Σύντ. βίος Ναούμ	17ος	*Σύντομος βίος Ναούμ* Trapp E., Die Viten des hl. Naum von Ochrid, *BSl*, 35 (1974), 161-185

Βραχυγραφία	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Σφρ., Χρον. μ.	15ος	Σφραντζής Γεώργιος, *[Χρονικόν μικρόν]* Grecu V., Georgios Sphrantzes, Memorii 1401-1477 [Scriptores Byzantini, 5], Βουκουρέστι 1966, 1-150
Σφρ., Χρον. μ. (PG 156)	15ος	Σφραντζής Γεώργιος, *[Χρονικόν μικρόν]* Migne J.-P., Patrologia Graeca 156, 1025-1080
Σφρ., Χρον. (Maisano)	15ος	Σφραντζής Γεώργιος, *[Χρονικόν]* Maisano R., Giorgio Sfranzae, Cronaca, Academia nazionale dei Lincei, [CFHB, Series Italica, XXIX], Ρώμη 1990
Σωσ.	14ος	*Τη Δανιήλου πρόσκειται βίβλω πράγμά τι ξένον λέγον θαυμασιώτατα τα περί της Σωσάννης* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, B', Παρίσι 1881, 48-50
Ταμυρλ.	15ος	*Θρήνος περί Ταμυρλάγγου* Wagner G., Carmina graeca medii aevi, Λειψία 1874, 28-31
Τάξ. θυρ.	15ος κείμ. - 16ος χφ	*Περί των τάξεων των θυρών του αμηρά* Schreiner P., *S-OF* 41 (1982), 9-25
Τάξ. Πόρτ.	15ος	*Αι τάξεις της πόρτας του αμηρά εισιν αύται* Baştav Ş., Ordo Portae, Description greque de la Porte et de l'armée du Sultan Mehmed [Ουγγροελληνικαί μελέται, 27], Βουδαπέστη 1947
Τζαμπλάκ.	15ος	Τζαμπλάκος, *[Ηθικόν βυζαντινόν ποίημα]* Ζώρας Γ., *Ν. Εστ.* 59 (1956), 329-333
Τζαμπλάκ. (Λαμπ.)	15ος	Τζαμπλάκος, *[Ποίημα]* Λαμπάκης Στ., Το ποίημα του «Τζαμπλάκου» [Αρχές νεοελληνικής λογοτεχνίας, Πρακτ. Β'Διεθν. Συν., Neograeca Medii Aevi, II], Βενετία 1993, Β' 485-500, κείμ. 497-500
Τζάνε Εμμ., Αφ.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Εμμανουήλ, *Αφιέρωση «Εις τον πανιερώτατον … κύριον Μελέτιον μητροπολίτην Φιλαδελφείας»* Ξηρουχάκης Α., Ο κρητικός πόλεμος, 1645-1669, η συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Ζάνε, Τεργέστη 1908, 140[11]-142[22]
Τζάνε Εμμ., Εις έπαινον Α. Κορνάρου	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Εμμανουήλ, *Εις έπαινον του εκλαμπροτάτου και υπερτάτου κυρού Ανδρέου Κορνάρου, του ποτέ γενεράλε Κρήτης* Πέττα Μ., Δύο στιχουργήματα του Εμμανουήλ Τζάνε Μπουνιαλή, *Θησαυρ.* 22 (1992), 258-288, κείμ. 269-274
Τζάνε Εμμ., Εις Θεοτ.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Εμμανουήλ, *Εις την ευαγγελισθείσαν υπέραγνον Θεοτόκον* Πέττα Μ., Δύο στιχουργήματα του Εμμανουήλ Τζάνε Μπουνιαλή, *Θησαυρ.* 22 (1992), 258-288, κείμ. 278-285
Τζάνε Εμμ., Μοιρολ.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Εμμανουήλ, *Μοιρολόγι (για το Ρέθυμνο)* Ξηρουχάκης Α., Ο κρητικός πόλεμος, 1645-1669, η συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Ζάνε, Τεργέστη 1908, 136[11]-140[10]
Τζάνε, Κατάν.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Κατάνυξις* Πασχαλίδου-Παπαδοπούλου Γ., Η «Κατάνυξις ωφέλιμος» του Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή, *Κρητολ.* 12-13 (1981), 5-46
Τζάνε, Κρ. πόλ.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Διήγησις διά στίχων του δεινού πολέμου του εν τη νήσω Κρήτης γενομένου…* Ξηρουχάκης Α., Ο κρητικός πόλεμος, 1645-1669, η συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Ζάνε, Τεργέστη 1908, 121-581
Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.)	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Ο Κρητικός Πόλεμος* Αλεξίου Στ.–Αποσκίτη Μ., Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή του Ρεθυμναίου Ο Κρητικός πόλεμος (1645-1669), Αθήνα 1995

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Τζάνε, Κρ. πόλ. (Νενεδ.)	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Ο κρητικός πόλεμος (1645-1669)* Νενεδάκης Α., (κριτ. έκδ.), Αθήνα 1979
Τζάνε, Φιλον.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Φιλονεικία του Χάνδακος και του Ρεθέμνου* Ξηρουχάκης Α., Ο κρητικός πόλεμος, 1645-1669, η συλλογή των ελληνικών ποιημάτων Ανθίμου Διακρούση, Μαρίνου Ζάνε, Τεργέστη 1908, 582-589
Τζάνε, Φυλλ. ψυχ.	17ος	Τζάνες Μπουνιαλής Μαρίνος, *Κατάνυξις ωφέλιμος διά κάθε χριστιανόν, εις την οποίαν περιέχονται διάλογος Ψυχής και Νεκρού και διηγήσεις τινές περί της συντελείας του αιώνος, περί κρίσεως και παραδείσου και περί κολάσεως. Και έτεροι στίχοι περί θανάτου* Βενετία 1684
Τζέτζη, Αλληγ. Ιλ.	12ος	Τζέτζης Ιωάννης, *[Αλληγορίες Ιλιάδος]* Boissonade Fr. J., Tzetzae Allegoriae Iliadis. Accedunt Pselli Allegoriae, quarum una inedita, Lutetiae 1851
Τοξότης, Πράξεις	16ος	Εμμανουήλ Τοξότης, νοτάριος Κέρκυρας, *Πρωτόκολλο, πράξεις των ετών 1500-1503* Πανταζή, Σ.-Αικ. (έκδ.) Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη Ε.-Μαυρομάτης Γ.Κ. (επιστ. επιμ.), Τμήμα Ιστορίας Ιονίου Πανεπιστημίου, [Πηγές της Επτανησιακής Ιστορίας, 2], Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα 2007
Τραγ. Αληδ.	1774	*Το τραγούδι του Αληδάκη* Θεοδωρακάκος Ν. (= Ν. Τωμαδάκης), Ο Αιώνας μας, Ιούνιος 1984, φ. 4, 108-111
Τραγ. Σούσ.	1669-1679	*Το τραγούδι της Σούσας (Σωσάννης)* Δουλγεράκης Ε., Το κρητικόν δημώδες άσμα της Σουσσάννας, *Κρ. Χρ.* 9 (1955), 334-376
Τραπεζούντιος, Νομοκ.	18ος	Τραπεζούντιος Γεώργιος, *Νομοκάνων* Παπαστάθης Κ. Χ., Η εις την νεοελληνικήν μεταγλώττισις των "Διαταγών των Αγίων Αποστόλων" κατά το Ms. GR. 696 (297) της Ρουμανικής Ακαδημίας, *ΕΚΕΙΕΔ* 27-28 (1980/1981)<1985>, 363-631
Τριβ., Ρε	16ος	Τριβώλης Ιάκωβος, *Ιστορία του ρε της Σκότζιας με την ρήγισσα της Εγγλιτέρρας* Irmscher J., Ιάκωβος Τριβώλης, Ποιήματα [Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Institut für griechisch-römische Altertumskunde, 1], Βερολίνο 1956
Τριβ., Ρε (Ζώρ.)	16ος	Τριβώλης Ιάκωβος, *Ιστορία του ρε της Σκότζιας με την ρήγισσα της Εγγλιτέρας οπόγινε εισέ καιρόν εκείνας τας ημέρας* Ζώρας Γ., Διηγήματα του Βοκκακίου πρότυπα του Τριβώλη και του Βηλαρά, [Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1957
Τριβ., Ταγιαπ.	16ος	Τριβώλης Ιάκωβος, *Ιστορία του Ταγιαπιέρα* Irmscher J., Ιάκωβος Τριβώλης, Ποιήματα [Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Institut für griechisch-römische Altertumskunde 1], Βερολίνο 1956
Τριγώνη, Προσκυν. Αγ. Όρους	1772	Τριγώνης, *Προσκυνητάριον... Μονής Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Αθανασίου του εν Άθῳ* Μακαρίου Κυδωνέως του Τριγώνη, Προσκυνητάριον της βασιλικής και σεβασμίας μονής Μεγίστης Αγίας Λαύρας του Αγίου Αθανασίου του εν Άθω, Βενετία 1772
Τρωικά	12ος	*Τρωικά* Praechter K., Das griechische Original der rumänischen Troika, *BZ* 4 (1895), 519-546

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Τσιρίγ., Επιστ.	17ος	Τσιρίγος Νικόλαος, *Επιστολαί προς Γαβριήλ Σεβήρον* Χαιρέτη Μ., Η εν Ακρωτηρίῳ Κυδωνίας γυναικεία μονή του αγίου Γεωργίου Κερατιδιώτη και η οικογένεια του Γαβριήλ Σεβήρου, Ελληνικά έγγραφα (1596-1615), *Θησαυρ.* 6 (1969), 167-170
Τυπ. Θεοτ. Κεχαρ.	χφ 12ου + παράρτ. με 3 πίνακες του 15ου	*Τυπικόν της σεβασμίας μονής της Υπεραγίας Θεοτόκου της Κεχαριτωμένης της εκ βάθρων νεουργηθείσης και συστάσης παρά της ευσεβεστάτης αυγούστης κυράς Ειρήνης της Δουκαίνης κατά την αυτής πρόσταξιν και γνώμην υφηγηθέν τε και εκτεθέν* Gautier P., Le typicon de la Theotokos Kécharitôménè, *REB* 43 (1984), 5-165
Τωμ.-Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α'	19ος	*Κρητικά ιστορικά έγγραφα 1821-1830, Α' 1821-1824* Τωμαδάκης Ν.-Παπαδάκη Α., [Βιβλιοθήκη Ιστορικού Αρχείου Κρήτης, 4], Αθήνα 1974
Υγρομαντ.	15ος	*[Συνταγή υγρομαντείας]* Τσαγγαλάς Κ. Δ., Μια ανέκδοτη συνταγή «υγρομαντείας» του 15ου αιώνα, *Επετ. Κύπρ.* 12 (1983), 129-147
Υμν. Παναγ.	15ος	Σκλέντζας Ανδρέας, *Ύμνος στην Παναγία* Κακουλίδη Ε., Ποιήματα του Ανδρέα Σκλέντζα, *Ελλην.* 20 (1967), 129-130
Φαλιέρ., Ενύπν.	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ερωτικόν ενύπνιον* Ζώρας Γ., Ο ποιητής Μαρίνος Φαλιέρος, *Κρ. Χρ.* 2 (1948), 7-46, 213-234, 416-435, κείμ. 39-42
Φαλιέρ., Ενύπν.[2]	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ερωτικόν ενύπνιον* Gemert A. F. van, Ερωτικά Όνειρα [= Α' Ιστορία και Όνειρο, Β' Ερωτικόν Ενύπνιον]. (κριτ. έκδ.), [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 4], Αθήνα 1980, κείμ. 131-135
Φαλιέρ., Ενύπν. (Schmitt)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ερωτικόν ενύπνιον* Schmitt J., Ποίημα ανέκδοτον του Μαρίνου Φαλιέρη (sic), *ΔΙΕΕΕ* 4 (1892), 291-308
Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ερωτικόν ενύπνιον* Gemert A. F. van, Marinos Falieros en zijn beide liefdesdromen, Άμστερνταμ 1973
Φαλιέρ., Θρ.	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Θρήνος* Μυστακίδης Β., Γλωσσικόν μνημείον του ΙΣΤ' αιώνος εκδεδομένον-ανέκδοτον, *Νέος Ποιμήν* 4 (1922), 569-593
Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Θρήνος εις τα Πάθη και την Σταύρωσιν του... Χριστού* Bakker W. F.-Gemert Ar. F. van, (κριτ. έκδ.), Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2002.
Φαλιέρ., Ιστ.[2]	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ιστορία και όνειρον* Gemert A. F. van, Ερωτικά Όνειρα [= Α' Ιστορία και Όνειρο, Β' Ερωτικόν Ενύπνιον]. (κριτ. έκδ.), [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 4], Αθήνα 1980, κείμ. 99-130
Φαλιέρ., Ιστ. Α	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ιστορία και όνειρον* Ζώρας Γ., Ιστορία και όνειρο του Φαλιέρου (εκ του ανεκδότου Αμβροσιανού κώδικος, *Επιθ. Ελληνοϊτ. πνευμ. επικ.* 3 (1940), 311-320, 373-385
Φαλιέρ., Ιστ. Ν	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ιστορία και όνειρον* Ζώρας Γ., Μαρίνου Φαλιέρου Ιστορία και όνειρον (κατά τον νεαπολιτικόν κώδικα III B 27), *RSBN* 8-9 (1971/1972), 25-49
Φαλιέρ., Ιστ. V	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ιστορία και όνειρον* Ζώρας Γ., Μαρίνου Φαλιέρου Ιστορία και όνειρον κατά τον Βατικανόν ελληνικόν κώδικα 1563, *ΕΕΦΣΠΑ* 12 (1961-1962), 168-206

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ιστορία και όνειρον* Gemert A. F. van, Marinos Falieros en zijn beide liefdesdromen, Άμστερνταμ 1973
Φαλιέρ., Λόγ.	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Λόγοι διδακτικοί* Ζώρας Γ., Ο ποιητής Μαρίνος Φαλιέρος, *Κρ. Χρ.* 2 (1948), 7-46, 213-234, 416-435, κείμ. 216-230
Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Λόγοι διδακτικοί* Bakker W. F.-Gemert A. F. van, The Λόγοι διδακτικοί of Marinos Phalieros, (crit. ed.) [Byzantina Neerlandica, 7], Λέυντεν, 1977
Φαλιέρ., Ρίμ. AN	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ρίμα παρηγορητική* Ζώρας Γ., Ο ποιητής Μαρίνος Φαλιέρος, *Κρ. Χρ.* 2 (1948), 7-46, 213-234, 416-435,κείμ. 419-430
Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.)	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ρίμα παρηγορητική* Bakker W. F.-Gemert A. F. van, The Ρίμα παρηγορητική of Marinos Phalieros, (crit. ed.) [Studia Byzantina et neohellenica neerlandica], Λέυντεν 1972
Φαλιέρ., Ρίμ. L	15ος	Φαλιέρος Μαρίνος, *Ρίμα παρηγορητική (Παρηγορία πεμφθείσα παρά του ευγενεστάτου άρχοντος κυρ Μαρίνου του Φαλιέρου προς τινα άρχον Βενεδίκτον Ταπόλη εν τη νήσω Κρήτη)* Ζώρας Γ., Μαρίνου Φαλιέρου Ρίμα παρηγορητική κατά τον κώδικα 1549 της Λαυρεντιανής Βιβλιοθήκης της Φλωρεντίας, [Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1956
Φαλλίδ.	17ος	[Ανων.], *Θρήνος του Φαλλίδου του φτωχού* Ξανθουδίδης Στ., Ο Φαλλίδος, *ΕΕΒΣ* 4 (1927), 96-105
Φαλλίδ. (Παναγ.)	17ος	[Ανων.], *Θρήνος του Φαλλίδου του Πτωχού (Πίν. Α'-Ε')* Παναγιωτάκης Ι., *Θησαυρ.* 23 (1993), 222-289, κείμ. 250-261
Φάναρης, Κατάστιχο 1	16ος	Φάναρης Δημήτριος, νοτάριος Κυθήρων. *Κατάστιχο 1, Τόμος Α' (26 Ιανουαρίου 1586–29 Ιανουαρίου 1589)* Χάρου–Κορωναίου Ε.-Δρακάκης Ε. (εκδ.), [Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών 19], Αθήνα 2010
Φιορεντίνος	17ος	*Φιορεντίνος ή η λησμονημένη μνηστή (αποσπάσματα)* Manousakas I.M.-Puchner W., [Ανασυγκρότηση Φιορεντίνου], Die vergessene Braut. Bruchstücke einer unbekannten kretischen Komödie des 17, Jahrhunderts in den griechischen Märchenvarianten vom Typ AaTh 313c., [Mitteilungen des Instituts für Gegenwartsvolkskunde, Nr. 14], Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Klasse, Sitzungsberichte, Band 436, Βιέννη 1984
Φλώρ.	14ος	*Διήγησις εξαίρετος ερωτική και ξένη Φλωρίου του πανευτυχούς και κόρης Πλάτζια Φλώρης* Κριαράς Εμμ., Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα [Αετός-Βασική Βιβλιοθήκη, 2], Αθήνα 1955
Φλώρ. (Μαυρ.)	14ος	*Διήγησις εξαίρετος ερωτική και ξένη Φλωρίου του πανευτυχούς και κόρης Πλάτζια Φλώρης* Μαυροφρύδης Δ., *Εκλογή μνημείων της νεωτέρας ελληνικής γλώσσης*, Α', Αθήνα 1866, 257-323
Φλώρ. (Hess.)	14ος	*Φλώριος και Πλάτζια-Φλώρα* Hesseling D. C., Le roman de Phlorios et Platzia Phlore, Άμστερνταμ 1917
Φορτουν.	17ος	Φώσκολος Μάρκος Αντώνιος, *Φορτουνάτος* Ξανθουδίδης Στ., Αθήνα 1922
Φορτουν. (Vinc.)	17ος	Φώσκολος Μάρκος Αντώνιος, *Φορτουνάτος* Vincent A., (κριτ. έκδ.), [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών-Κρητικόν Θέατρον 2], Ηράκλειο 1980

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Φυλλ. Αλ.	17ος ή 18ος	*Αλεξάνδρου του Μακεδόνος βίος, πόλεμοι και θάνατος* Πάλλης Α. Α., Η φυλλάδα του Μεγ' Αλέξαντρου ή ιστορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου του Μακεδόνος βίος, πόλεμοι και θάνατος αυτού. Νέα εικονογραφημένη έκδοση με ιστορική εισαγωγή, Αθήνα 1935
Φυλλ. Αλ. (Βελουδ.)	1750	*Η φυλλάδα του Μεγαλέξαντρου. Διήγησις Αλεξάνδρου του Μακεδόνος* Βελουδής Γ. (επιμ.), Αθήνα 1977 [Ερμής-Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη. ΔΠ 39], Αθήνα 1977
Φυσιολ.	15ος	*Φυσιολόγος ή τας φύσεις έχων των τετραπόδων και πετεινών, ερπετών τε και μυρμήκων και ιχθύων, έτι δε και περί λίθων* Pitra J. B., Spicilegium solesmense complectens Sanctorum Patrum scriptorumque ecclesiasticorum anecdota hactenus opera, selecta e graecis orientalibusque et latinis codicibus, Γ', Παρίσι 1855, 338-373
Φυσιολ. Β	15ος	*Φυσιολόγος* Puntoni V., Frammenti di una recensione greca in prosa del Physiologus, *SIFC* 3 (1894), 169-191
Φυσιολ. (Kaim.)	11ος-17ος	*Φυσιολόγος* Kaimakis D., Der Physiologus nach der ersten Redaktion, [Beiträge zur klassischen Philologie, 63], Meisenheim am Glan 1974
Φυσιολ. (Legr.)	15ος	*Εκ του Φυσιολόγου περί φύσεως και είδους ζώων και ερπετών και η αναγωγή των ανθρώπων, ως έχει* Gidel A. Ch., Étude sur un poème grec inédit intitulé Ο Φυσιολόγος, suivie du texte grec édité par É. Legrand, *AAEEG* 7 (1873), 188-296
Φυσιολ. Μ	11ος	Πέτρος, επίσκοπος Αλεξανδρείας, *Φυσιολόγος* Karnejev A., Der Physiologus der Moskauer Synodalbibliothek. Ein Beitrag zur Lösung der Frage nach der Vorlage des armenischen und eines alten lateinischen Physiologus, *BZ* 3 (1894), 26-63
Φυσιολ. (Offerm.) G	10ος-11ος	*Φυσιολόγος* Offermans D., Der Physiologus nach den Handschriften G und M, Meisenheim am Glan 1966
Φυσιολ. (Offerm.) M	11ος-12ος	*Φυσιολόγος* Offermans D., Der Physiologus nach den Handschriften G und M, Meisenheim am Glan 1966
Φυσιολ. (Sbord.)	11ος-17ος	*Φυσιολόγος* Sbordone F., Physiologus, Μιλάνο-Γένουα-Ρώμη-Νεάπολη 1936
Φυσιολ. V	πηγές κειμένων 10ου-12ου	*Φυσιολόγος* Zuretti C., Ancora per la critica del Physiologus greco, *BZ* 9 (1900), 170-188
Φυσιολ. (Zur.)	15ος	*Φυσιολόγος* Zuretti C., Per la critica del Physiologus, *SIFC* 5 (1896), 113-219
Φυτολ. κείμ.	12ος-16ος	*Φυτολογικά κείμενα* Thompson M. H., Textes grecs inédits relatifs aux plantes [Nouvelle collection de textes et documents, publiée sous le patronage de l'Association Guillaume Budé], Παρίσι 1955
Φωτειν., Νομ. Πρόχ.	1766	Φωτεινόπουλος Μιχαήλ, *Νομικόν Πρόχειρον* Ζέπος Π. Ι.-Georgescu V.A.-Σιφωνίου-Καραπά Α., (εκδ.) Νομικόν Πρόχειρον Συνταχθέν υπό Μιχαήλ Φωτεινοπούλου εις Βουκουρέστιον (1765-1777) Κείμενον εκδιδόμενον επί τη βάσει του Χειρογράφου Κώδικος Suppl. Gr. 1323 της Εθνικής Βιβλιοθήκης των Παρισίων, συνοδευόμενον υπό της ρουμανικής μεταφράσεως (έ. 1869) του κειμένου του 1766, δημοσιευομένης υπό N. Camariano, *ΕΚΕΙΕΔ* 24-26 (1982) <1977-1979>

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Χειλά, Χρον.	15ος	Χειλάς, *[Χρονικόν]* Hopf Ch., Chroniques gréco-romanes, Βερολίνο 1873, 346-358
Χίκα, Επίγρ.	17ος	Χίκας Ναθαναήλ, *Εις τον πανιερώτατον μητροπολίτην Φιλαδελφείας κύριν Θεοφάνην επίγραμμα* Μανούσακας Ι. Μ., Ναθαναήλ Χίκας ο Αθηναίος και τα ανέκδοτα έργα αυτού, *ΕΜΑ* 4 (1952), 3-48, κείμ. 41
Χίκα, Μονωδ.	17ος	Χίκας Ναθαναήλ, *Μονωδία εις τον θάνατον του πανιερωτάτου μητροπολίτου Φιλαδελφείας κυρίου Γαβριήλ Σεβήρου* Μανούσακας Ι. Μ., Ναθαναήλ Χίκας ο Αθηναίος και τα ανέκδοτα έργα αυτού, *ΕΜΑ* 4 (1952), 3-48, κείμ. 33-39
Χίκα, Μονωδ. (χφ Λαύρας)	17ος	Χίκας Ναθαναήλ, *Εις την επάνοδον του λειψάνου του Φιλαδελφείας Γαβριήλ Μονωδία* Παναγιωτάκης Ν.,στο Μνημόσυνον Σοφίας Αντωνιάδη, [Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών, 6],Βενετία 1974, 265-275
Χορτασμ., Ημερολ.	αρχές 15ου	Χορτασμένος Ιωάννης, *[Ημερολόγιον]* Hunger H., Allzumenschliches aus dem Privatleben eines Byzantiner. Tagebuchnotizen des hypochondres Johannes Chortasmenos, στο Polychronion festschrift Franz Dölger zum 75 Geburstag, Heidelberg 1966, 244-252
Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ.	17ος	Χορτάτσης Γεώργιος, *Η ελευθερωμένη Ιερουσαλήμ (Τα ιντερμέδια της Ερωφίλης)* Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη Μ. (επιμ.), Αθήνα 1992
Χούμνου, Κοσμογ.	15ος	Χούμνος Γεώργιος, *Η Κοσμογέννησις* Μέγας Γ., Ανέκδοτον στιχούργημα του ιε' αιώνος. Έμμετρος παράφρασις της Γενέσεως και Εξόδου της Παλαιάς Διαθήκης (κριτ. έκδ.), [Ακαδημία Αθηνών-Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 1975
Χούμνου, Π.Δ.	15ος	Χούμνος Γεώργιος, *[Παλαιά Διαθήκη]* Marshall F. H., Old Testament Legends from a Greek Poem on Genesis and Exodus by Georgios Chumnos, edited with Introduction, Metrical Translation, Notes and Glossary from a Manuscript in the British Museum, Καίμπριτζ 1925
Χούμνου, Π.Δ. (Πολ. Λ.)	15ος	Χούμνος Γεώργιος, *[Παλαιά Διαθήκη] α) Η Κοσμογέννησις β) Ο Αδάμ και η Εύα* Πολίτης Λ., Μετά την Άλωση, Αθήνα 1965, 59-60
Χρησμ.	15ος	*Χρησμοί* Trapp E., Vulgärorakel aus Wiener Handschriften στο [Ακροθίνια sodalium Seminarii Byzantini Vindobonensis Herberto Hunger oblata, Institut für Byzantinistik der Universität Wien], Βιέννη 1964, 83-100
Χρησμ. (Βέης)	15ος	*[Χρησμοί]* Βέης Ν., Ανακοίνωσις περί του ιστορημένου Χρησμολογίου της Κρατικής Βιβλιοθήκης του Βερολίνου (Codex graecus fol. 62 = 297) και του θρύλου του «μαρμαρωμένου βασιλιά», *B-NJ* 13 (1936) <1937>, 203-244 λς'
Χρησμ. (Brokkaar)	16ος	*Χρησμοί* Brokkaar W. G., The oracles of the most wise emperor Leo and The tale of the true emperor (Amstelodamensis Graecus VI E 8), κείμ. 90-101, Amsterdam 2002
Χρησμ. (Λάμπρ.)	15ος	*[Χρησμοί]* Δυοβουνιώτης Κ.Ι., Το υπ' αρ. ΛΘ' κατάλοιπον [του Σπ. Λάμπρου], *ΝΕ* 19 (1952), 97-124

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Χριστ. διδασκ.	17ος	*Χριστιανική διδασκαλία* Των εκκλησιών της Βελγικής Χριστιανική και Ορθόδοξος Διδασκαλία και Τάξις, ήγουν εξομολόγησις, κατήχησις, λειτουργία και κανόνες εκκλησιαστικοί, εν Λουγδούνη των Βατάβων αχμη'
Χρον.	16ος	*[Χρονικόν]* Kirpitschnikow A., Eine volkstümliche Kaiserchronik, *BZ* 1 (1892), 303-315
Χρον. Αθ.	17ος	*Χρονικόν Αθηνών* Lambros Sp., Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum, edited with Critical Notes and Indices [Byzantine texts edited by J. B. Bury], Λονδίνο 1902, (ανατ. Άμστερνταμ 1969)
Χρον. βασιλέων	17ος	*Χρονικό βασιλέων* Vitti E., Eine unveröffentlichte Chronik aus dem Codex Marc. gr. VII, 43, *Fol. neohell.* 3 (1981), 151-197
Χρον. Γαλαξ.	1703	Ευθύμιος ιερομόναχος, *Ιστορία Γαλαξειδίου ευγαλμένη από παλαιά χειρόγραφα* Σάθας Κ.Ν., Χρονικόν ανέκδοτον Γαλαξειδίου ή ιστορία Αμφίσσης, Ναυπάκτου Γαλαξειδίου, Λοιδορικίου και των περιχώρων από των αρχαιοτάτων μέχρι των καθ' ημάς χρόνων μετά προλεγομένων και άλλων ιστορικών σημειώσεων, Αθήνα 1865
Χρον. Γαλαξ. (Αναγν.)	1703	Ευθύμιος ιερομόναχος, *Χρονικό του Γαλαξειδίου* Αναγνωστάκης Η. (επιμ. έκδ.), Αθήνα 1985
Χρον. Μον. Ι	χφ 16ου, κείμ. 10ου-11ου	*Χρονικόν Μονεμβασίας* Lemerle P., La Chronique improprément dite de Monemvasie: Le contexte historique et légendaire, *REB* 21 (1963), 5-49
Χρον. Μον. Κ	14ος	*Χρονικόν Μονεμβασίας* Βέης Ν., Το «Περί της κτίσεως της Μονεμβασίας» Χρονικόν. Αι πηγαί και η ιστορική σημαντικότης αυτού, *Βυζαντίς* 1 (1909), 57-105
Χρον. Μον. Τ	14ος	*Χρονικόν Μονεμβασίας* Βέης Ν., Το «Περί της κτίσεως της Μονεμβασίας» Χρονικόν. Αι πηγαί και η ιστορική σημαντικότης αυτού, *Βυζαντίς* 1 (1909), 57-105
Χρον. Μορ. Η	14ος	*Το Χρονικόν του Μορέως* Schmitt J., The Chronicle of Morea, edited in two Parallel Texts from the Mss of Copenhagen and Paris, with Introduction, Critical Notes and Indices, Λονδίνο 1904
Χρον. Μορ. Ρ	14ος	*Το Χρονικόν του Μορέως* Schmitt J. The Chronicle of Morea, edited in two Parallel Texts from the Mss of Copenhagen and Paris, with Introduction, Critical Notes and Indices, Λονδίνο 1904
Χρον. Μορ. Egea	14ος	*Το Χρονικόν του Μορέως* Egea M. J., La Crónica de Morea, estudio preliminar, texto y traducción, [Nueva Roma Biblioteca Graeca et Latina Aevi Posterioris, 2] Consejo superior de Investigaciones Cientificas, Madrid 1996
Χρον. Πασχ.	7ος	*Πασχάλιον Χρονικόν* Dindorfius L., Chronicon Paschale ad exemplar Vaticanum [CSHB], Α'-Β', Βόννη 1832
Χρον. σημ. του 1514	1514	*Χρονικό σημείωμα του 1514* Μανούσακας Μ. Ι., Η παρουσίαση από τον Ιανό Λάσκαρη των πρώτων μαθητών του ελληνικού γυμνασίου της Ρώμης στον πάπα Λέοντα Ι' (15 Φεβρουαρίου 1514), *Εραν.* 1 (1963), τεύχ. 5, 161-172

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Χρον. σουλτ.	16ος	*Χρονικόν περί των Τούρκων σουλτάνων (κατά τον Βαρβερινόν ελληνικόν κώδικα 111)* Ζώρας Γ., [Σπουδαστήριον βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1958
Χρον. σουλτ. προσθ.	16ος	*Χρονικό σουλτάνων* Ζώρας Γ., Χρονικόν περί των Τούρκων σουλτάνων (προσθήκαι και παρατηρήσεις), *ΕΕΦΣΠΑ* 16 (1965/1966), 604-606
Χρον. Στέψ. Μαν. Β'	αρχές 15ου	*Χρονικό στέψεως Μανουήλ Β'* Schreiner P., Hochzeit und Krönung Kaiser Manuels II, im Jahre 1392, *BZ* 60 (1967), 70-85
Χρον. Τόκκων	15ος	*Χρονικό Τόκκων* Schirò G., Cronaca dei Tocco di Cefalonia di anonimo, [CFHB, X], Academia Nazionale dei Lincei, Ρώμη 1975
Χρον. 1570	17ος	*Χρονικόν 1570* Serruys D., La Chronique de l'an 1570, *BZ* 12 (1903), 276-277
Χρονογρ. (Λαμψ.)	14ος-16ος	*Χρονογραφία* Λαμψίδης Οδ., Μικρά συμβολή διά την έρευναν της «Ανωνύμου Βυζαντινής Χρονογραφίας» [= Ι. Ο κώδιξ Stuttgart-Landesbibl. Q 129. ΙΙ. Ο κώδιξ Vind. Hist. gr. 76. ΙΙΙ. Σαμιακός κώδιξ 70], *Μνημοσύνη* 9 (1982/1984), 225-253
Χρονολ. πίν. βασ.	16ος	*[Χρονολογικός πίναξ των βασιλέων]* Δυοβουνιώτης Κ., Το υπ' αριθ. ΡΟΒ' Κατάλοιπον Σπ. Λάμπρου, *ΝΕ* 16 (1922), 71-76
Χρύσανθος Νοταράς, Οδοιπορ.	1720-1726	Νοταράς Χρύσανθος, *Οδοιπορικό* Στάθη Π., *Μεσ. Ν. Ελλ.* 1 (1984), 127-280
Χρυσίου, Βίος Ιωάνν.	11ος	Χρύσιος, *Βίος και πολιτεία του ανθρώπου του θεού Ιωάννου του εν τη ερήμῳ απελθόντος προς Φαρμουθή και εν τῳ φρέατι ασκήσαντος και τελειωθέντος* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 263-282
Χρύσιππ.	5ος	Χρύσιππος Ιεροσολύμων, *Εγκώμιον* Sigalas A., Des Chrysippos von Jerusalem Enkomion, Αθήνα 1937
Χρυσόβ. Ανδρ. Β'	14ος	*Χρυσόβουλλον ... Ανδρονίκου Β' Παλαιολόγου...του έτους 1324* Θεοχαρίδης Γ., *Μία διαθήκη και μία δίκη βυζαντινή. Ανέκδοτα Βατοπεδινά έγγραφα του ΙΔ' αιώνος περί της μονής Προδρόμου Βεροίας*, Μακεδονικά-παράρτ. 2, Θεσσαλονίκη 1962, 9-14
Χρυσόβ. του 1364	17ος	*Χρυσόβουλλον ... Αλεξίου Κομνηνού ... 1364* Zakythinos D., Le chrysobulle d' Alexis III Comnène, empereur de Trébizonde en faveur des Venitiens, [Collection de l'Institut Néo-Héllenique de l'Université de Paris, 12], Παρίσι 1932
Χωνιάτη, Παράφρ.	16ος	*[Χωνιάτη Νικήτα Παράφραση]* Dieten J.-L. van, Nicetae Choniatae Historia Bemerkungen zur Sprache der sog. vulgärgriechischen Niketasparaphrase, *BF* 6 (1979), 37-77
Ψελλού, Δεισ.	11ος	Ψελλός Μιχαήλ, *Ερμηνείαι εις δημώδεις δεισιδαιμονίαις* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', Βενετία-Παρίσι 1876, 571-578
Ψελλού, Ερμην. μερών σώμ.	11ος	Ψελλός Μιχαήλ, *Ερμηνείαι... περί των του σώματος μερών* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', Βενετία-Παρίσι 1876, νβ'-νγ'
Ψελλού, Κοινολ.	11ος	Ψελλός Μιχαήλ, *Ερμηνείαι εις κοινολεξίας* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', Βενετία-Παρίσι 1876, 525-543

Βραχυγραφία	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Ψελλού, Στ. πολιτ.	11ος	Ψελλός Μιχαήλ, *Εξήγησις διά στίχων πολιτικών εις τινα δημώδη αινίγματα...* Σάθας Κ., Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Ε', Βενετία-Παρίσι 1876, 544-570
Ψελλού, Στ. Πολιτ. (Boisson.)	11ος	Ψελλός Μιχαήλ, *Στίχοι πολιτικοί προς τον βασιλέα κυρόν Κωνσταντίνον τον Μονομάχον περί της Γραμματικής* Boissonade F. J., Anecdota Graeca e codicibus regiis, Γ', Παρίσι 1831, 200-228
Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π.	15ος	[Ψευδο-Γεωργηλάς], *Άλωσις Κωνσταντινουπόλεως* Legrand É., Bibliothèque grecque vulgaire, Α', Παρίσι 1880, 169-202
Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. (Wagn.)	15ος	[Ψευδο-Γεωργηλάς], *Διήγησης πάνυ θλιβερή...της συμφοράς της Κωνσταντινουπόλης* Wagner G., Medieval Greek Texts, Λονδίνο 1870, 141-170
Ψευδο-Δωρ.	17ος	Ψευδο-Δωρόθεος, *Μια ιταλική πηγή του Ψευδο-Δωροθέου για την ιστορία των Οθωμανών* Ζαχαριάδου Ε., *Πελοπον.* 5 (1961), 46-59
Ψευδο-Δωρ., Διον. Β'	1572	Ψευδο-Δωρόθεος, *Ψευδο-Δωροθέου παραλλαγή* Ζαχαριάδου Ε. Α, Η πατριαρχεία του Διονυσίου Β' σε μια παραλλαγή του Ψευδο-Δωροθέου, *Θησαυρ.* 1 (1962), 142-161
Ψευδο-Κωδ., Οφφικ.	10ος-15ος	Ψευδο-Κωδινός, *[Οφφίκια]* Verpeaux J., Pseudo-Kodinos. Traité des offices, introduction, texte et traduction [Le monde byzantin, publié sous la direction de Paul Lemerle, 1], Παρίσι 1966
Ψευδο-Συμ.	κείμ. 10ος-χφ 12ος	Ψευδο-Συμεών, *[Χρονικόν]* Halkin F., Le règne de Constantin d'après la chronique inédite du Pseudo-Syméon, *Byz.* 29-30 (1959-1960) <1960>, 7-27
Ψευδο-Σφρ.	17ος	Ψευδο-Σφραντζής, *[Χρονικόν μέγα]. Χρονικόν του Γεωργίου Φραντζή, του χρηματίσαντος πρωτοβεστιαρίτου και μετέπειτα μεγάλου λογοθέτου, διά δε του θείου και αγγελικού σχήματος μετονομασθέντος Γρηγορίου Μοναχού* Grecu V., Georgios Sphrantzes, Memorii, in anexă Pseudo-Phrantzes: Macarie Melissenos, Chronica 1258-1481 [Scriptores Byzantini, 5], Βουκουρέστι 1966, 150 κε.
Ψευδο-Χρυσόστ., Λόγ.	χφ 10ου-15ου, ο πρόλογος υπαινίσσεται ότι το κείμενο είναι του 5ου	Ψευδο-Χρυσόστομος, *Του εν αγίοις πατρός ημών Ιωάννου, αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, του Χρυσοστόμου Λόγος εις το γενέθλιον του αγίου προφήτου, προδρόμου και βαπτιστού Ιωάννου* Halkin F., Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963, 87-94
Ωροσκ.	14ος	*Τραπεζουντιακόν ωροσκόπιον του έτους 1336* Λάμπρος Σπ., *ΝΕ* 13 (1916), 33-50

β′) με ξένο τίτλο

Βραχυγραφίες	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Act. Dionys.	11ος-16ος	*Actes de Dionysiou* Oikonomidès N., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, IV], Παρίσι 1968
Act. Doch.	11ος-15ος	*Actes de Docheiariou* Oikonomidès N., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, XIII], Παρίσι 1984
Act. Esph.	11ος-15ος	*Actes d' Esphigménou* Lefort J., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, VI], Παρίσι 1973
Act. Ivir.	10ος-16ος	*Actes d' Iviron* I. Des origines au milieu du XIe siècle, Édition diplomatique [Archives de l' Athos, XIV], Παρίσι 1985. II. Du milieu du XIe siècle à 1204, Édition diplomatique [Archives de l' Athos, XVI], Παρίσι 1990. III. De 1204 à 1328, Édition diplomatique par Lefort J., Oikonomidès N., Papachryssanthou D., Kravari V., avec la collab. d' H. Métrévéli [Archives de l' Athos, XVIII], Παρίσι 1994 IV. De 1328 au début du XVIe siècle, édition diplomatique par Lefort J., Oikonomidès N., Papachryssanthou D., Kravari V. και με τη συνεργασία της H. Métrévéli [Archives de l' Athos, XIX], Παρίσι 1995.
Act. Kastam.	11ος-16ος	*Actes de Kastamonitou* Oikonomidès N., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, IX], Παρίσι 1978
Act. Kutl.	11ος-19ος	*Actes de Kutlumus* Lemerle P., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, II], Παρίσι 1946
Act. Kutl.[2]	11ος-19ος	*Actes de Kutlumus* Lemerle P., Nouvelle édition remaniée et augmentée [Archives de l' Athos, II], Παρίσι 1988
Act. Lavr.	9ος-15ος	*Actes de Lavra* I. Lemerle P.-Guillou A.-Svoronos N., avec la collab. de D. Papachyssanthou, Édition diplomatique [Archives de l' Athos, V], Παρίσι 1970. II De 1204 a 1328, Lemerle P.-Guillou A.-Svoronos N.-Papachryssanthou D., Édition diplomatique, [Archives de l' Athos, VIII], Παρίσι 1977, III De 1329 a 1500, Lemerle P.-Guillou A.-Svoronos N.-Papachryssanthou D., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, X], Παρίσι 1979, IV Etudes Historiques-Actes Serbes Complements et Index, Lemerle P.-Guillou A.-Svoronos N.-Papachryssanthou D, avec la collab. De ĆircoviĆ S., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, XI], Παρίσι 1982.
Act. Pantocr.	11ος-16ος	*Actes du Pantocrator* Kravari V., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, XII], Παρίσι 1991
Act. patr.	13ος-14ος	*Les regestes des actes du patriarcat de Constantinople* Laurent V., Les actes des patriarches (vol. I) Les regestes de 1208 à 1309 (fasc. IV), Παρίσι 1971
Act. Prôt.	9ος-16ος	*Actes du Prôtaton* Papachryssanthou D., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, VII], Παρίσι 1975

Βραχυγραφίες	Χρονολόγηση	Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης
Act. Saint-Pantél.	11ος-15ος	*Actes de Saint-Pantéléèmôn* Lemerle P.-Dagron G.-Ćirković S., Édition diplomatique. [Archives de l' Athos, XII], Παρίσι 1982
Act. Vat. I	10ος - 14ος	*Actes de Vatopédi I, des origines à 1329,* Bompaire J.-Lefort J.-Kravari V.-Giros Ch., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, XXI], Παρίσι, 2001.
Act. Vat. II	14ος	*Actes de Vatopédi II, de 1330 à 1376* Lefort J.-Kravari V.-Giros Ch.-Smyrlis K., Édition diplomatique, [Archives de l' Athos, XXII], Παρίσι 2006
Act. Xén.	11ος-15ος	*Actes de Xénophon* Petit L., [Βυζαντινά Χρονικά, παράρτ. Α', αρ. 1], Πετρούπολη 1903 [ανατ. Hakkert A., Άμστερνταμ 1964]. Νεότερη έκδοση από τον 10ο τόμο κε.: Papachryssanthou D., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, XV], Παρίσι 1986
Act. Xér.	10ος-16ος	*Actes de Xéropotamou* Bompaire J., Édition diplomatique [Archives de l' Athos, III], Παρίσι 1964
Alexanderroman[b]	χφ 11ου-16ου, το κείμ. πιθ. 5ος αι.	*Αλέξανδρος* Bergson L., Der griechische Alexanderroman, Rezension b [Acta Universitatis Stockholmiensis, Studia Graeca Stokholmiensia III], Στοκχόλμη-Göteborg-Ουψάλα 1965
Assises	13ος	*Assises du Royaume de Jérusalem. Textes français et italien, tomes I-II* Foucher V.M., publiées sur un manuscrit tiré de la Bibliothèque de Saint-Marc de Venice, [Réimpression de l' édition de Rennes, Paris et Leipzig 1839], Γενεύη 1973
Baştav, Ordo portae	15ος	*Ordo portae-Αι τάξεις της πόρτας του αμηρά* Baştav Ş., Ordo Portae, Description greque de la Porte et de l'armée du Sultan Mehmed II, éditée, traduite et commentée [Ουγγροελληνικαί μελέται 27], Βουδαπέστη 1947
Byz. Klein-chron.	16ος	*Χρονικά (μικρά Βυζαντινά)* Schreiner P., Die byzantinischen Kleinchroniken, I-III [CFHB, 12 / 1-3], Βιέννη 1975, 1977, 1979
Ch. pop.	15ος	*Δημοτικά ελληνικά τραγούδια* Pernot H., Chansons populaires greques des XVe et XVIIe siècles, publiées et traduites, [Collection de l'Institut Neo-hellénique], Παρίσι 1931
Chron. brève	14ος	*Χρονικόν βραχύ* Loenertz R.-J., La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire. Première partie: de 1205 à 1327, *OCP* 29 (1963), 331-356, Deuxième partie: de 1328 à 1341, *OCP* 30 (1964), 39-64 Schreiner P., Troisième partie: de 1342 à 1348 *OCP* 31 (1965), 336-373
Chron. brève (Loen.)	14ος	*Χρονικόν βραχύ* Loenertz R.-J., La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire. Première partie: de 1205 à 1327 *OCP* 29 (1963), 331-356, Deuxième partie: de 1328 à 1341 *OCP* 30 (1964), 39-64, Schreiner P., Troisième partie: de 1342 à 1348 *OCP* 31, 1965, 336-373
Chron. br. (Loen.)	14ος	*Χρονικόν βραχύ* Loenertz R.-J., Chronicon breve de graecorum imperatoribus ab anno 1341 ad annum 1453 a codice Vaticano graeco 162, *ΕΕΒΣ* 28 (1958), 204-215
Cod. Mon. Prodr.	Α' τόμ. 13ος-15ος, Β' τόμ.	*Ο Κώδικας Β της Μονής Αγ. Ιωάννου Προδρόμου Σερρών, 13.-15. αι.*

Βραχυγραφίες	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
	15ος- 19ος	Bénou L., Le codex B du monastère Saint Jean Prodrome Serrès, vol. A, (XIIIe-XVe siècles), Odorico P., Le codex B du monastère Saint Jean Prodrome Serrès, vol. B, (XVe-XIXe siècles), Παρίσι 1998
Croce	1608	Croce G. C., *Le sottilissime astuzie di Bertoldo. Le piacevoli e ridicolose simplicità di Bertoldino* Le sottilissime astuzie di Bertoldo. Le piacevoli e ridicolose simplicità di Bertoldino. Col Dialogus Salomonis et Marcolphi e il suo primo volgarizzamento a stampa (Introduzione, commento e restauro testuale di Piero Camporesi), Τορίνο 1978
Crusius, Alphabetum	16ος-17ος	Crusius Martin, *Alphabetum vulgaris linguae graecae* Toufexis P., Das Alphabetum vulgaris linguae graecae des deutschen Humanisten Martin Crusius (1526–1607). Ein Beitrag zur Erforschung des gesprochenen griechischen Sprache im 16. Jh. [Neograeca Medii Aevi, VIII], Romiosini, Κολωνία 2005
Divān	13ος	*Στίχοι 13ου αι.* Burguière P.-Mantran R., Quelques vers grecs du XIIIe siècle en caractères arabes, *Byz.* 22 (1952), 63-79, κείμ. 70-75
Fisc byz.	10ος-13ος (14ος;)	*Βυζαντινή Οικονομία* Lefort J.-Bondoux R.-Cheynet J.-Cl., Grélois J.-P.-Kravari V. avec la collab. de J.-M. Martin, Géométries du fisc byzantin (Édition, traduction, commentaire), [Réalités Byzantines, 4], Παρίσι 1991
Gesprächb.	14ος	*Ρωσσοβυζαντινό γλωσσάριο* Vasmer M., Ein russisch-byzantinisches Gesprächbuch. Beiträge zur Erforschung der älteren russischen Lexikographie, Λειψία 1922
Guarini	1590	Guarini Giambattista, *Il pastor fido e il compendio della poesia tragicomica* Brognoligo G. (a cura di), Μπάρι 1914
Hagia Sophia	11ος - 18ος Textfassung α: χφ.: 12.-15. αι., Textfassung k: χφ. 11.-16. αι., Textfassung φ: χφ. 14.-17. αι., Umarbeitung ω: χφ. 16.-17. αι., Umarbeitung v: χφ. 17./18. αι., Uebertragung ξ: χφ. 18. αι., Uebertragung f: χφ.: 17. αι., Umarbeitung ψ: χφ. 17. αι., Chronik-Exzerpte: χφ. 14./15. αι.	*Αγία Σοφία Κωνσταντινούπολης* Vitti E., Die Erzählung über den Bau der Hagia Sophia in Konstantinopel. Kritische Edition mehrerer Versionen, Αμστερνταμ 1986
Hist. imp.	12ος	*Ιστορία αυτοκρατόρων. Historia imperatorum* Moravcsik G., Sagen und Legenden über Kaiser Basileios I., *DOP* 15 (1961), 59-126, κείμ. 122-6
Hist. imp. (Rochow)	12ος	*Ιστορία αυτοκρατόρων* Rochow I., Studien zu der Person, den Werken und dem Nachleben der Dichterin Kassia: Die Darstellung der Brautwahl des Kaisers Theophilos in der Historia Imperatorum, Βερολίνο 1967, 194-201

Βραχυγραφίες	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Hist. imp. (Iadevaia) I	πιθ. 12ος-16ος	*Historia imperatorum* Iadevaia F. (a cura di), Anomymi Historia imperatorum, parte prima. Introduzione, testo critico, versione italiana, Messina, Edizioni Dr. Antonio Sfameni, 2000
Hist. imp. (Iadevaia) IIa, IIb, IIc	πιθ. 12ος-16ος	*Historia imperatorum* Iadevaia F. (a cura di), Anomymi Historia imperatorum, parte seconda: a) Da Diocleziano ad Anastasio, b) Da Anastasio a Irene, c) Da Niceforo I a Leone Foca. Introduzione, testo critico, versione italiana, Messina, Edizioni Dr. Antonino Sfameni, 2008
Itinéraire	15ος	*Περί εις ους βούλονται πορευθήναι εις τον τόπον του Ουζούχασαν* Ebersolt J., Un itinéraire de Chypre en Perse d'après le Parisinus 1712, *BZ* 15 (1906), 223-226
Kret. Urk.	15ος	*Eine kretische Urkunde des 15. Jh.* Koder J., στο [Ακροθίνια sodalium Seminarii Byzantini Vindobonensis Herberto Hunger oblata, Institut für Byzantinistik der Universität Wien], Βιέννη 1964, 41-62
Leonis Probl.	9ος-10ος	Λέων ΣΤ', *Προβλήματα* Dain, A. Leonis VI Sapientis Problemata, Παρίσι 1935
Lettres 1453	1453	*Lettres de 1453* Darrouzès J., *REB* 22 (1964), 72-127
Lucar, Sermons	17ος	[Λούκαρις Κύριλλος], *Λόγοι-Sermones* Rozemond K., Cyrille Lucar Sermons 1598-1602, Λέυδεν 1974
Metrol.	4ος-17ος	*Μετρολογία βυζαντινή* Schilbach E., Byzantinische metrologische Quellen, Ντύσσελντορφ 1970
Metrol.[2]	11ος- 17ος	*Μετρολογία βυζαντινή* Schilbach E., Byzantinische metrologische Quellen [Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών-Βυζαντινά Κείμενα και Μελέται, 19], Θεσσαλονίκη 1982
Mevlānā	13ος	*Στίχοι 13 αι.* Burguière P.-Mantran R., Quelques vers grecs du XIIIe siècle en caractères arabes, *Byz.* 22 (1952), 63-79, κείμ. 75-79
Miklos.-Müller, Acta	10ος-19ος	*Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana* Miklosich Fr.-Müller I., τόμ. 1-6, Βιέννη 1860-1890
Notizb.	15ος	*[Μητρόπολις Θεσσαλονίκης]* Kugeas S., Notizbuch eines Beamten der Metropolis in Thessalonike aus dem Aufang des XV. Jahrhunderts, *BZ* 23 (1914/1919) <1920>, 143-163
Paysan rossignol	χφ 15ου	*[Μύθος του χωρικού και του αηδονιού]* Sbordone F., Une rédaction inédite de la fable du paysan et du rossignol, *BSl* 9 (1947/1948), 177-181
Poèm. hist.		*Poèmes historiques* Legrand É., Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire relatifs à la Turquie et aux principautés danubiennes, Παρίσι 1887
Rebâb-nâmè	13ος	*Στίχοι 13 αι.* Burguière P.-Mantran R., Quelques vers grecs du XIIIe siècle en caractères arabes, *Byz.* 22 (1952), 63-79, κείμ. 64-70
Rechenb.	15ος	*[Αριθμητική βυζαντινή]* Hunger H.-Vogel K., Ein byzantinisches Rechenbuch des 15. Jahrhunderts. 100 Aufgaben aus dem Codex Vindobonensis Phil. gr. 65. Text, Übersetzung und Kommentar [Österreich. Akademie der Wissenschaften, philos.-histor. Klasse, Denkschr., 78, B'] Βιέννη 1963

Βραχυγραφίες	*Χρονολόγηση*	*Συγγραφέας, Τίτλος / Στοιχεία Έκδοσης*
Rechenb. (Vog.)	14ος	*[Αριθμητική βυζαντινή]* Vogel K., Ein byzantinisches Rechenbuch des frühen 14. Jahrhunderts. Text, Übersetzung und Kommentar [Österreich. Akademie der Wissenschaften. Wiener Byzantinische Studien 6], Βιέννη 1968
Sprachlehre	15ος	*[Διάλογος τετράγλωσσος]* Lehfeldt W., (herausgegeben von) mit Beiträgen von T. Berger, Ch. Correll, G. S. Henrich, W. Lehfeldt, Eine Sprachlehre von der Hohen Pforte. Eine arabisch-persisch-griechisch-serbisches Gesprächslehrbuch vom Hofe des Sultans aus dem 15. Jahrhundert als Quelle für die Geschichte der serbischen Sprache, Κολωνία-Βιέννη 1989
Text. z. Finanz.- Wirtschafts- gesch.	13ος-15ος	*[Υστεροβυζαντινά οικονομικά κείμενα]* Schreiner P. Texte zur spätbyzantinischen Finanz-und Wirtschaftsgeschichte in Handschriften der Biblioteca Vaticana, 1991
Zygomalas, Synopsis	16ος	Ζυγομαλάς Θεοδόσιος, *Σύνοψις-Παράφρασις* Perentidis S., Théodose Zygomalas, Paraphrase de la Synopsis minor. [Forschungen zur byzantinischen Rechtsgeschichte. Athener Reihe herausgegeben von S. Troianos], Αθήνα 1994

Β′ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

α′) ελληνόγλωσσων

Αλεξ. Στ., Ακριτ.	Αλεξίου Στ., *Ακριτικά, το πρόβλημα της εγκυρότητας του κειμένου Ε.-Χρονολόγηση-αποκατάσταση χωρίων-ερμηνευτικά*, Ηράκλειο 1979
Αλεξ. Στ., Γλωσσ. Μελετ.	Αλεξίου Στ., *Γλωσσικά μελετήματα*, Αθήνα 1981
Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.	Αλεξίου Στ., *Κρητική ανθολογία (ιε'-ιζ'αιώνας). Εισαγωγή, ανθολόγηση και σημειώματα* [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειο 1954
Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.²	Αλεξίου Στ., *Κρητική ανθολογία (ιε'-ιζ'αιώνας). Εισαγωγή, ανθολόγηση και σημειώματα* [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], β' έκδ. Ηράκλειο 1969
Άμ., Γλωσσ. μελετ.	Άμαντος Κ., *Γλωσσικά μελετήματα*, «Αθηνά» [Σύγγραμμα Περιοδικόν της εν Αθήναις Επιστημονικής Εταιρείας], Αθήνα 1964
Ανδρ., Ιδ. Μελ.	Ανδριώτης Ν., *Το γλωσσικό ιδίωμα του Μελενίκου*. Επιμέλεια, πρόλογος - εισαγωγή: Ε. Παπαδοπούλου-Χρ. Τζιτζιλή, [Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών], Θεσσαλονίκη 1989
Ανδρ., Ιστ. ελλην. γλ.	Ανδριώτης Ν., *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας, τέσσερις μελέτες*, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 1995
Ανδρ., Σημασ.	Ανδριώτης Ν., *Σημασιολογία*, Θεσσαλονίκη 1959
Ανδρ., Σημασ. εξ.	Ανδριώτης Ν., *Παράλληλοι σημασιολογικαί εξελίξεις εις την ελληνικήν και εις άλλας γλώσσας*, ΕΕΦΣΠΘ-παράρτ. 5, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1960
Ανδρ., Φάρασ.	Ανδριώτης Ν., *Το γλωσσικό ιδίωμα των Φαράσων* [Collection de l' Institut Français d' Athènes, 8], Αθήνα 1948
Αντουράκης, Χριστ. Όροι	Αντουράκης Γ., Επιλογή λαϊκών όρων γύρω από το χριστιανικό ναό και τις γιορτές. Συμβολή στην έκφραση της χριστιανικής λατρείας και τέχνης, *ΕΕΘΣΠΑ*, ΚΣτ' (1984) 585-632

Βαγιακ., Βίος επων.	Βαγιακάκος Δ., Η επίδρασις του δημοσίου και ιδιωτικού βίου εις τον σχηματισμόν των ελληνικών επωνύμων *Ε' Πανελλήνιο Ιστορικό Συνέδριο, Πρακτικά* [Ελληνική Ιστορική Εταιρεία], Θεσσαλονίκη 1984, 111-149
Βαγιακ., Πύργοι και κάστρα	Βαγιακάκος Δ., Οχυρωτική και γλώσσα, *Πύργοι και Κάστρα*, [Ανακοίνωση στην XV Διάσκεψη της Επιστημονικής Επιτροπής του Διεθνούς Ιδρύματος Πύργων και Κάστρων] Θεσσαλονίκη 1980, 44-59
Βαλ., Ανθολ.	Βαλέτας Γ., *Ανθολογία της δημοτικής πεζογραφίας*, τόμ. Α': Από το Μαχαιρά ως το Σολωμό (1340-1827), Αθήνα 1947
Βαρναλίδης, Χαριστ.	Βαρναλίδης Σ., *Ο θεσμός της χαριστικής (δωρεάς) των μοναστηριών εις τους βυζαντινούς* [Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών, Βυζαντινά κείμενα και μελέται, 21] Θεσσαλονίκη 1985
Βενιζέλος, Παροιμίαι	Βενιζέλος Ι., *Παροιμίαι δημώδεις, συλλεγείσαι και ερμηνευθείσαι* υπό Ι. Βενιζέλου, έκδοσις δευτέρα επηυξημένη Ερμούπολη 1867, (ανατ.) Αθήνα 1998
Βισβίζ., Κοινοτ. διοίκ.	Βισβίζης Ι., Η κοινοτική διοίκησις των Ελλήνων κατά την Τουρκοκρατίαν *Η πεντακοσιοστή επέτειος από της αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως*, Αναμνηστικός τόμος [L' Hellénisme contemporain], Αθήνα 1953, 183-204
Βλάσση, Εδέσμ.	Βλάσση Δ., Τα εδέσματα της κρητικής κωμωδίας στο *Άνθη Χαρίτων. Μελετήματα εόρτια συγγραφέντα υπό των υποτρόφων του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας... τυπωθέντα μετά πολλής επιμελείας και διορθώσεως υπό Νικολάου Παναγιωτάκη*, Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας [Βιβλιοθήκη αρ. 18], Βενετία 1998, Ενετίησιν 1998, 55-75
Βλάχου, Επιστ. οικ. πατρ.	Βλάχου Ν., *Επιστολές των οικουμενικών πατριαρχών προς τους μεγάλους πρωτοπαπάδες της Κέρκυρας (17.-18. αι.)*. (επιμ. έκδ.): Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Αγαμέμνων Τσελίκας, Τμήμα Ιστορίας Ιονίου Πανεπιστημίου [Πηγές της Επτανησιακής Ιστορίας, 5] Εκδόσεις Ιονίου Πανεπιστημίου, Κέρκυρα 2009
Βογιατζ., Γλώσσα Άνδρ.	Βογιατζίδης Ι., *Γλώσσα και λαογραφία της νήσου Άνδρου*, Α-Γ, 1951, 1956, 1957 [Ανδριακά Χρονικά 4, 5 (1956), 6 (1956)]
Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α'	Βρανούση Ε., *Βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου. Α'-Αυτοκρατορικά*. Διπλωματική έκδοσις, Γενική εισαγωγή, Ευρετήρια, Πίνακες [ΕΙΕ/Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών], Αθήνα 1980
Βραν., Ιστ. Ιωαννίν.	Βρανούσης Λ., *Ιστορικά και τοπογραφικά του μεσαιωνικού κάστρου των Ιωαννίνων*, Αθήνα 1968
Βρανούση, Αγιολογ. Χριστοδ.	Βρανούση Ε., *Τα αγιολογικά κείμενα του οσίου Χριστοδούλου, ιδρυτού της εν Πάτμω μονής. Φιλολογική παράδοσις και ιστορικαί μαρτυρίαι* [Δωδεκανησιακή Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία. Αυτοτελή δημοσιεύματα, αρ. 2], Αθήνα 1966
Γαβαλάς, Σίκιν.	Γαβαλάς Ζ., *Η νήσος Σίκινος*, Αθήνα 1931
Γεννάδ., Πτηνοτρ.	Γεννάδιος Π., *Πτηνοτροφία: ήτοι περί της ιστορίας, της πολλαπλασιάσεως και της συντηρήσεως των κατοικιδίων πτηνών, ως και περί των προϊόντων και των νόσων αυτών*, Αθήνα 1915
Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.	Γεωργίου Χρ., *Το γλωσσικό ιδίωμα Γέρμα Καστοριάς*, [Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών], Θεσσαλονίκη 1962
Γιαγκουλλή, Ποιητάρ.	Γιαγκουλλής Κ., *Οι ποιητάρηδες της Κύπρου, Προλεγόμενα-Βιο-Βιβλιογραφία (1936-1976)*, (διατρ.), Θεσσαλονίκη 1976
Γιαννουλέλλης, Πλωμάρι	Γιαννουλέλλης Γ., *Πλωμάρι Λέσβου. Ι. Οι τοπωνυμίες. Η φύση του τοπίου όπως αναδύεται μέσ' από την ετυμολογία τους. ΙΙ. Η καταγωγή των Πλωμαριτών. Ένα σκίτσο ιστορίας βασισμένο στο γλωσσικό ιδίωμα και στις τοπωνυμίες*, Αθήνα 1983
Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν.	Γιανουλέλλης Γ., *Νεοελληνικές ιδιωματικές λέξεις δάνειες από ξένες γλώσσες: οι αρχικές σημασίες και η εξέλιξή τους όπως φανερώνονται από την ετυμολογία τους*, Αθήνα 1982
Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ.	Χριστοδούλου Μ., *Quaestiones de Cypriorum dialecto. Γλωσσικαί περί Κύπρου πραγματείαι του ΙΘ' αιώνος* [Κυπριολογική Βιβλιοθήκη, επιμ.: Θ. Παπαδοπούλλου, 5], Λευκωσία 1978

Δερμιτζάκης, Λαϊκότ. κρητ. λογοτεχν.	Δερμιτζάκης Μπ., *Η λαϊκότητα της κριτικής λογοτεχνίας*, Αθήνα 1990
Δετοράκης, Βενετοκρ. μελετ.	Δετοράκης Θ., *Βενετοκρητικά μελετήματα (1971-1994)*, Δήμος Ηρακλείου-Βικελαία Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1996
Δετοράκης, Λοιβή	Δετοράκης Θ., Κρητικά προικοσύμφωνα του 16ου αιώνα *Λοιβή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού* [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειο 1994, 133-158
Δετοράκης, Τραγ. Κρήτ.	Δετοράκης Θ., *Ανέκδοτα δημοτικά τραγούδια Κρήτης*, Ηράκλειο 1976
Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ.	Δημητριάδης Θ., *Η κεντρική και δυτική Μακεδονία κατά τον Εβλιγιά Τσελεμπή*, (διατρ.), [Μακεδονική βιβλιοθήκη, 39], Θεσσαλονίκη 1973
Δομένικος, Κεφ. διηγ.	Δομένικος Ν. *Το ραντεβού μου με το διάολο, Κεφαλονίτικες διηγήσεις μ' ένα πλούσιο ιδιωματικό λεξιλόγιο* [Κεφαλονίτικη βιβλιοθήκη Πεζογραφία 1], Αθήνα 1979
Ευαγγελ., Ιστ. θεάτρ. Κεφαλλην.	Ευαγγελάτος Σπ., *Ιστορία του θεάτρου εν Κεφαλληνία (1600-1900)*, [ΕΚΠΑ Φιλοσοφική Σχολή, Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου, 5], Αθήνα 1970
Ευαγγελ.-Νοταρά, Σημ. Κωδ.	Ευαγγελάτου-Νοταρά Φλ., *«Σημειώματα» ελληνικών κωδίκων ως πηγή διά την έρευναν του οικονομικού και κοινωνικού βίου του Βυζαντίου από του 9. αιώνος μέχρι του έτους 1204*, (διατρ.), Αθήνα 1982
Ζαγαν., Φαρμ. φυτά	Ζαγανιάρης Δ., *Τα φαρμακευτικά φυτά της Ελλάδος. Ποια είναι, πού απαντώνται εν Ελλάδι, πώς συλλέγονται και καλλιεργούνται, πώς χρησιμοποιούνται, κλπ.* [Παράρτημα Γεωργικού Δελτίου, Δεκεμβρίου 1935], Αθήνα 1935
Ζακυθ., ΒΙ	Ζακυθηνός Δ., *Η Βυζαντινή Ιστορία 324-1071*, Αθήνα 1972
Ζαχαρ., Χρον. σουλτ.	Ζαχαριάδου Ε. *Το χρονικό των Τούρκων σουλτάνων (του Βαρβερινού ελλην. Κώδικα 111) και το ιταλικό του πρότυπο*, (διατρ.), Θεσσαλονίκη 1960
Ζώρ., Βυζ. ποίησ.	Ζώρας Γ., *Βυζαντινή ποίησις* [Αετός-Βασική Βιβλιοθήκη, 1], Αθήνα 1956
Ζώρ., Περί την Άλ. Κων/π.	Ζώρας Γ., *Περί την άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως*, [Σπουδαστήριον Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών], Αθήνα 1959
Θαβώρ., Ουσιαστ.	Θαβώρης Α., *Ουσιαστικά από επίθετα (και μετοχές) στη νέα ελληνική*, [Ελληνικά-παράρτ. 19,], Θεσσαλονίκη 1969
Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον.	Θαβώρης Α., *Τα εκφραστικά μέσα του προσδιορισμού του χρόνου του ημερονυκτίου στην αρχαία, μεσαιωνική και νέα ελληνική* [ΕΕΦΣΠΘ-παράρτ. 2], Θεσσαλονίκη 1959
Θεοχ., Διαθ.	Θεοχαρίδης Γ., *Μία διαθήκη και μία δίκη βυζαντινή. Ανέκδοτα Βατοπεδινά έγγραφα του ΙΔ' αιώνος περί της μονής Προδρόμου Βεροίας*, Μακεδονικά-παράρτ. 2, Θεσσαλονίκη 1962
Θεοχ., Τζαμπλάκ.	Θεοχαρίδης Γ., Οι Τζαμπλάκωνες. Συμβολή εις την βυζαντινήν μακεδονικήν προσωπογραφίαν του ΙΔ' αιώνος, *Μακεδ. 5* (1961-1963), 125-183
Θωμοπούλου, Τοπων.	Θωμόπουλος Ι., *Τα τοπωνύμιά μας. Η αξία τους και τα προβλήματά τους*, Θεσσαλονίκη 1958
Ιναλτζίκ, Οθωμ. αυτοκρ.	Ιναλτζίκ Χ., *Η οθωμανική αυτοκρατορία. Η κλασική εποχή, 1300-1600*, μετάφρ.: Μιχάλης Κοκολάκης, Αθήνα 1995
Κακ.-Πάνου, Κυπρ. πεζ. λόγ.	Κακουλίδη-Πάνου Ε., *Κυπριακός πεζός λόγος 15ος-17ος αιώνας*, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, LIII], Λευκωσία 2011
Καλιτσ., θωρώ	Καλιτσουνάκης Ι., Ερμηνεία χωρίου εν μαγικώ παπύρω (θωρώ-θεωρώ-θορείν) και τινα περί του διδάγματος του Σκαληγήρου, *Επιστημονικόν μνημόσυνον Γεωργίου Κ. Γαρδίκα*, Αθήνα 1939, 35-42
Καλιτσ., Μαγικ. παπ.	Καλιτσουνάκης Ι., Ερμηνεία χωρίου εν μαγικώ παπύρω (θωρώ-θεωρώ-θορείν) και τινα περί του διδάγματος του Σκαληγήρου, *Επιστημονικόν μνημόσυνον Γεωργίου Κ. Γαρδίκα*, Αθήνα 1939, 35-42
Καλογερά, Ηχοπ. λέξ.	Καλογεράς Β., *Ηχοποίητες λέξεις και ρίζες στην ελληνική*, Θεσσαλονίκη 1975

Κανελλόπ., Ονοματολ.	Κανελλόπουλος Η. Φ., *Ονοματολόγιον ιστιοφόρων 1890*. Επιμέλεια-πρόλογος-ευρετήριο Α. Ι. Τζαμτζής, [Εκδόσεις Ναυτικού Μουσείου Αιγαίου] 1987
Καραγ., Βυζ. διπλ.	Καραγιαννόπουλος Ι., *Βυζαντινή διπλωματική Α' Τα αυτοκρατορικά έγγραφα*, Θεσσαλονίκη 1969. Βλ. και: Dölger-Karayann., Byz. Urk.
Καραγ., Βυζ. διπλ.^{2}	Καραγιαννόπουλος Ι., *Βυζαντινή διπλωματική Α' Αυτοκρατορικά έγγραφα*, Β' έκδοσις [ΑΠΘ-Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών-Βυζαντινά κείμενα και μελέται, 4], Θεσσαλονίκη 1972
Καραγιάννη, Διγενής	Καραγιάννη Ι., *Ο «Διγενής Ακρίτας» του Εσκοριάλ. (Συμβολή στη μελέτη του κειμένου)*. (διατρ.), [Μελέτες στη νέα ελληνική φιλολογία, 1], Ιωάννινα 1976
Καρακάσης, Μουσ. Όργανα	Καρακάσης Σ., *Ελληνικά μουσικά όργανα: αρχαία-βυζαντινά-μεταβυζαντινά-σύγχρονα με 136 εικόνες: μουσικολογική, λαογραφική και γλωσσολογική μελέτη*, Αθήνα 1970
Καραλέκας, Αγρίμια και πουλιά	Καραλέκας Η., *Αγρίμια και πουλιά του τόπου μας. Γεωργική-Δασική-Κυνηγετική-Λαογραφική Ζωολογία και Ζωολογικά διάφορα*, Αθήνα ^{3}1968
Καραναστάσης, Μελ.	Καραναστάσης Τ., *Μεσαιωνικά και Νεοελληνικά Μελετήματα*, [ανατ. δημοσιευμάτων στη μνήμη του για την προσφορά του στο ΚΒΕ, ΑΠΘ-Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών], Θεσσαλονίκη 2010
Καρανικόλας Σ., Γλωσσ. Σύμης	Καρανικόλας Σ., *Γλωσσάριον του ιδιώματος της Σύμης*, τεύχ. Α', Α-Γ, Επιμ. Αν. Καραναστάση-Αλ. Καρανικόλα, Αθήνα 1962
Καρανικόλα Σ. και Αλ., Παροιμ. Σύμ.	Καρανικόλας Σ., *Παροιμίες και φράσεις από τη Σύμη*. [Επιτροπή Συμαϊκών εκδόσεων, Συμαϊκή Βιβλιοθήκη, 3], Αθήνα 1980
Καραποτόσογλου, Γλωσσάρ. Παπαδιαμ.	Καραποτόσογλου Κ., *Ετυμολογικό γλωσσάρι στο έργο του Παπαδιαμάντη*, Αθήνα 1988
Καραποτόσογλου, Ετυμ. κυπρ.	Καραποτόσογλου Κ., *Ετυμολογικά Κυπριακά Μελετήματα* [Κυπριολογική Βιβλιοθήκη επιμ. Θ. Παπαδοπούλλου, 17], Ίδρυμα Σ.Ο.Φ.Ι.Α., Λευκωσία 2008
Καρατζ., Υποκορ. Κύμης	Καρατζάς Στ., *Υποκοριστικά του ιδιώματος Κύμης και περιχώρων*, Αθήνα 1954
Κεχ., Παλαιότ. πεζ.	Κεχαγιόγλου Γ., *Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο* (Γραμματολογική Εισαγωγή-Παρουσίαση-Ανθολόγηση) των τόμων Β'1-Β'2), Αθήνα 1999
Κεχ., Πεζογρ. Ανθολ.	Κεχαγιόγλου Γ., *Πεζογραφική Ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος*, τόμ. Α': *Από τα τέλη του Βυζαντίου ως τη Γαλλική Επανάσταση*, τόμ. Β': *Από τη Γαλλική Επανάσταση ως τη δημιουργία του ελληνικού κράτους*, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2001
Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.	Κονόμος Ντ., *Ζακυθινό λεξιλόγιο*, [Ζακυθινή Βιβλιοθήκη, 1], Αθήνα 1960
Κοντονάτσιου, Διάλεκτ. Λήμν.	Κοντονάτσιου Δ., *Η διάλεκτος της Λήμνου. Εθνογλωσσολογική προσέγγιση*. (διατρ.), [ΑΠΘ, *ΕΕ* του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής-παράρτ. 1], Θεσσαλονίκη 1989
Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ.	Κοντοσόπουλος Ν., *Γλωσσογεωγραφικαί διερευνήσεις εις την κρητικήν διάλεκτον*, (διατρ.), Αθήνα 1969
Κοντοσόπ., Γλώσσ. διάλ. Ευρώπ.	Κοντοσόπουλος Ν., *Γλώσσες και διάλεκτοι της Ευρώπης*, τόμ. Α' - Β', Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1998
Κοντοσόπ., Διάλ. και ιδιώμ.	Κοντοσόπουλος Ν., *Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*, Αθήνα ^{3}2001

Κοραή, Άτ.	Κοραής Α., *Άτακτα, ήγουν παντοδαπών εις την αρχαίαν και την νέαν ελληνικήν γλώσσαν αυτοσχεδίων σημειώσεων και τινών άλλων υπομνημάτων αυτοσχέδιος συναγωγή*, τόμ. Α'-Ε', Παρίσι 1828-1835, (ανατ. με εισαγ. Στερ. Φασουλάκη, Χίος 1991)
Κοραή, Λεξιλ. σημ.	Κοραής Α., *Ανέκδοτοι λεξιλογικαί σημειώσεις και επιστολαί*, [Δαπάνη της Εφορείας του Σχολικού Ταμείου του Δήμου Χίου], Αθήνα 1934
Κοτσοβίλλη, Εξαρτ. πλοίων	Κοτσοβίλλης Γ., *Περί εξαρτισμού των πλοίων*, Αθήνα ²1979
Κουκ., ΒΒΠ	Κουκουλές Φ., *Βυζαντινών βίος και πολιτισμός: Vie et Civilisation Byzantines* [Collection de l' Institut Français d' Athènes,], Αθήνα Α'-Β' 1948, Γ' 1949, Δ' 1951, Ε' και παράρτ. 1952, τ. ς' 1955
Κουκ., Ελλην. πάπυρ.	Κουκουλές Φ., *Ελληνικοί πάπυροι*, Αθήνα 1912, 129-141
Κουκ., Ευστ. Γραμμ.	Κουκουλές Φ., *Θεσσαλονίκης Ευσταθίου τα γραμματικά*, [Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Επιστημονικαί Πραγματείαι, 8], Αθήνα 1953
Κουκ., Ευστ. Λαογρ.	Κουκουλές Φ., *Θεσσαλονίκης Ευσταθίου τα λαογραφικά*, [Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Επιστημονικαί Πραγματείαι, 5], Α'-Β', Αθήνα 1950
Κουκ., Παρατηρ. παπύρ.	Κουκουλές Φ., *Παρατηρήσεις και διορθώσεις εις τους ελληνικούς παπύρους*, Αθήνα 1911
Κουκ., Παροιμ. Χρυσοστ.	Κουκουλές Φ., Δημώδεις παροιμίαι και δημώδεις φράσεις παρά Χρυσοστόμῳ *Τεσσαρακονταετηρίς Θεοφίλου Βορέα* Α', Αθήνα 1940, 355-368
Κρεκούκια, Προγν. καιρού	Κρεκούκιας Δ., *Τα προγνωστικά του καιρού εις την αρχαίαν, την μεσαιωνικήν και την νεωτέραν Ελλάδα*, (διατρ.), Αθήνα 1966
Κριαρ., Βυζ. ιππ. μυθ.	Κριαράς Εμμ., *Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα* [Αετός-Βασική Βιβλιοθήκη, 2], Αθήνα 1955
Κριαρ., Μελετήμ. Ερωτόκρ.	Κριαράς Ε., *Μελετήματα περί τας πηγάς του Ερωτοκρίτου* [Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philologie, 27] Αθήνα 1938
Κριαρ., Μεσαιων. Μελετ.	Κριαράς Ε., *Μεσαιωνικά μελετήματα. Γραμματεία και γλώσσα, Α'-Β'* [ΑΠΘ-Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών], Θεσσαλονίκη 1988
Κριάρη, Κρ. άσμ.	Κριάρης Α., *Κρητικά δημοτικά άσματα. Πλήρης συλλογή κρητικών δημοτικών ασμάτων*, β' έκδ., Αθήνα 1920
Κυριακ., Διγ. Ακρ.	Κυριακίδης Στ., *Ο Διγενής Ακρίτας: ακριτικά έπη-ακριτικά τραγούδια-ακριτική ζωή*, [Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, 45], Αθήνα 1925
Κυριακ.-Νέστ., Υφαντά	Κυριακίδου-Νέστορος Α., *Τα υφαντά της Μακεδονίας και της Θράκης*, Αθήνα 1965
Κωστούλα Δ., Αγάπ. Λάνδ.	Κωστούλα Δ., *Αγάπιος Λάνδος ο Κρης. Συμβολή στη μελέτη του έργου του.* (διατρ.), [Έρευνες στη νέα ελληνική φιλολογία, 6], Ιωάννινα 1983
Λάζαρης, Λευκαδ.	Λάζαρης Χρ., *Τα λευκαδίτικα. Ετυμολογικόν και ερμηνευτικόν λεξιλόγιον των γλωσσικών ιδιωμάτων της νήσου Λευκάδος*, Ιωάννινα 1970
Λάμπρ., Παλαιολ. Πελοπονν.	Λάμπρος Σπ., *Παλαιολόγεια και Πελοποννησιακά, Α'-Δ'*, Αθήνα 1912-1930
Λεονταρίτου, Εκκλ. αξ.	Λεονταρίτου Β.Α., *Εκκλησιαστικά αξιώματα και υπηρεσίες στην πρώιμη και μέση βυζαντινή περίοδο*, [Forschungen zur byzantinischen Rechtsgeschichte, Athener Reihe, 8], Αθήνα 1996
Λιάτα, Νομίσμ.	Λιάτα Ε.Δ., *Φλωρία δεκατέσσερα στένουν γρόσια σαράντα. Η κυκλοφορία των νομισμάτων στον βενετοκρατούμενο και τουρκοκρατούμενο ελληνικό χώρο, 15ος-19ος αι.* ΕΙΕ/Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Αθήνα 1996
Λουκόπ., Αιτωλ.	Λουκόπουλος Δ., *Αιτωλικαί οικήσεις σκεύη και τροφαί* [Δημοσιεύματα του Λαογραφικού Αρχείου, 5], Αθήνα 1925, (ανατ. Γιάννινα 1984).
Λουκόπ., Γεωργ.	Λουκόπουλος Δ., *Γεωργικά της Ρούμελης*, Αθήνα 1938, (ανατ. Αθήνα-Γιάννινα 1983)
Λουκόπ., Νεοελλ. μυθολ.	Λουκόπουλος Δ., *Νεοελληνική μυθολογία, Ζώα-φυτά* [Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, 76], Αθήνα 1940

Λουκόπ., Παιγνίδια	Λουκόπουλος Δ., *Ποιά παιγνίδια παίζουν τα ελληνόπουλα. Περιγραφές ελληνικών παιγνιδιών απ' όλα τα μέρη της Ελλάδος*, Αθήνα 1926
Λουκόπ., Ποιμ.	Λουκόπουλος Δ., *Ποιμενικά της Ρούμελης* [Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων -Ιστορική και Λαογραφική Βιβλιοθήκη, 8], Αθήνα 1930
Λουκόπ., Πώς υφαίνουν...	Λουκόπουλος Δ., *Πώς υφαίνουν και ντύνονται οι Αιτωλοί*, Αθήνα 1927, (ανατ. Αθήνα-Γιάννινα 1985)
Μαμαλάκη, Άγ. Όρος	Μαμαλάκης Ι., *Το Άγιον Όρος (Άθως) διά μέσου των αιώνων* [Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών], Θεσσαλονίκη 1971
Μανάφη, Τυπ.	Μανάφης Κ. Α., *Μοναστηριακά τυπικά-διαθήκαι* [«Αθηνά» Σύγγραμμα Περιοδικόν της εν Αθήναις Επιστημονικής Εταιρείας, Σειρά διατριβών και μελετημάτων, 7], Αθήνα 1970
Μανούσ., Ανέκδ. πατρ. γράμμ.	Μανούσακας Μ., *Ανέκδοτα πατριαρχικά γράμματα (1547-1806) προς τους εν Βενετίᾳ μητροπολίτας Φιλαδελφείας και την ορθόδοξον ελληνικήν αδελφότητα* [Βιβλιοθήκη Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών, 3], Βενετία 1968
Μανούσ.-Πούχνερ, Ανέκδ. Στιχ.	Μανούσακας Μ.-Πούχνερ Β., *Ανέκδοτα στιχουργήματα του θρησκευτικού θεάτρου του ΙΖ' αιώνα. Έργα των ορθοδόξων Χίων κληρικών Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσοψά.* Έκδ. κριτική με εισαγ., σχόλ. και ευρετήρια, [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 2000
Μαργαρού, Τίτλ. επαγγελμ. ονόμ. γυν.	Μαργαρού Λ. Ε., *Τίτλοι και επαγγελματικά ονόματα γυναικών στο Βυζάντιο. Συμβολή στη μελέτη για τη θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία* [ΑΠΘ-Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Βυζαντινά κείμενα και μελέται, 29], Θεσσαλονίκη 2000
Μαστροδημήτρης, Ποίηση ν. Ελληνισμού	Μαστροδημήτρης Π. Δ., *Η ποίηση του νέου ελληνισμού. Ι. Πρωτονεοελληνικά κείμενα. ΙΙ. Κρητική Λογοτεχνία. ΙΙΙ. Δημοτικό τραγούδι. Ανθολογία.* Δ' έκδ. αναθεωρημένη, Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν, Αθήνα 1999
Μαυρ., Εκλ. Α'	Μαυροφρύδης Δ., *Εκλογή μνημείων της νεωτέρας ελληνικής γλώσσης*, Α', Αθήνα 1866
Μενάρδ., Γλωσσ. μελ.	Μενάρδος Σ., *Γλωσσικαί μελέται* [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, ΙΙΙ], (επανέκδοση), Λευκωσία 1969
Μενάρδ., Τοπων. μελ.	Μενάρδος Σ., *Τοπωνυμικαί και λαογραφικαί μελέται* [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, ΙV], (επανέκδοση), Λευκωσία 1970
Μέντζου, Οικον.-κοινων. βίος	Μέντζου Κ., *Συμβολαί εις την μελέτην του οικονομικού και κοινωνικού βίου της πρωίμου βυζαντινής περιόδου (Η προσφορά των εκ Μ. Ασίας και Συρίας επιγραφών και αγιολογικών κειμένων)*, (διατρ.) [ΕΚΠΑ Φιλοσοφική Σχολή, Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου, 31], Αθήνα 1975
Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.	Μηνάς Κ., *Η γλώσσα των δημοσιευμένων μεσαιωνικών ελληνικών εγγράφων της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας*, [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα 1994
Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.²	Μηνάς Κ., *Η γλώσσα των δημοσιευμένων μεσαιωνικών ελληνικών εγγράφων της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας*, [(επανέκδοση) Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων-Ι.Λ.Ν.Ε.], Αθήνα 2003
Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου	Μηνάς Κ., *Τα ιδιώματα της Καρπάθου*, (διατρ.) Φιλοσοφική Σχολή ΑΠΘ, Αθήνα 1970, Ρόδος ²2002
Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ.	Μηνάς Κ., *Η μορφολογία της μεγεθύνσεως στην ελληνική γλώσσα* [Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ΕΕΦΣ Δωδώνη-παράρτ. 8], Ιωάννινα 1978
Μηνάς, Νεοελλ. Διαλ. Α'	Μηνάς Κ., *Μελέτες Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας*, Αθήνα 2004
Μηνάς, Νεοελλ. Διαλ. Β'	Μηνάς Κ., *Μελέτες Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας, Β'*, [Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκαννήσου], Ρόδος 2012
Μητσάκη, Αχιλλ.	Μητσάκης Κ., *Προβλήματα σχετικά με το κείμενο, τις πηγές και τη χρονολόγηση της «Αχιλληίδας»*, (διατρ.), Θεσσαλονίκη 1963
Μητσάκη, Εμψυχούν ύδωρ	Μητσάκης Κ., *Το εμψυχούν ύδωρ. (Μελέτες μεσαιωνικής και νεοελληνικής φιλολογίας)*, Αθήνα 1983

Μπακιρτζής, Βυζ. τσουκαλολάγηνα	Μπακιρτζής Χ., *Βυζαντινά τσουκαλολάγηνα. Συμβολή στη μελέτη ονομασιών, σχημάτων και χρήσεων πυρίμαχων μαγειρικών σκευών, μεταφορικών και αποθηκευτικών δοχείων*, Θεσσαλονίκη, 1984, ανατ. [Δημοσιεύματα του Αρχαιολογικού Δελτίου, 39], Υπουργείο Πολιτισμού-Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα 1989
Μπαμπιν., Υποκορ.	Μπαμπινιώτης Γ., *Ο διά συνθέσεως υποκορισμός εις την ελληνικήν*, [ΕΚΠΑ Φιλοσοφική Σχολή Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου, 3], Αθήνα 1969
Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου	Μπόγκας Ε., *Τα γλωσσικά ιδιώματα της Ηπείρου (βορείου, κεντρικής και νοτίου) Α' Γιαννιώτικο και άλλα λεξιλόγια, Β' Γλωσσάριο Βορ. Ηπείρου, Θεσπρωτίας, Κόνιτσας κ.ά.*, Ιωάννινα 1964-1966
Μπουμπ., Μτχ. νεοελλ.	Μπουμπουλίδης Φ., *Η μετοχή στα νεοελληνικά: γλωσσική μελέτη*, Αθήνα 1946
Μυστακ., Έλλην, Γραικός	Μυστακίδης Β., *Αι λέξεις: Έλλην, Γραικός (Γραικύλος), Βυζαντινός, Ρωμαίος (Γραικορρωμαίος), Οθωμανός (Ελληνοθωμανός), Μωαμεθανός, Τούρκος, Οσμανλής*, Τυβίγγη 1920
Μωυσιάδης, Ετυμ.	Μωυσιάδης Θ., *Ετυμολογία. Εισαγωγή στη Μεσαιωνική και Νεοελληνική Ετυμολογία*, Αθήνα 2005
ΝΓΔ	Τριανταφυλλίδης Μ., *Νεοελληνική Γραμματική της δημοτικής*. Ανατύπωση της έκδοσης του ΟΕΣΒ (1941) με διορθώσεις, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 1996
Νυσταζ.-Πελεκ., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Β'	Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου Μ., *Βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου Β'- Δημοσίων λειτουργών*. Διπλωματική έκδοσις, [Εθνικόν Ίδρυμα Ερευνών- Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών], Αθήνα 1980
Ξανθ., Μελετ.	Ξανθουδίδης Στ., *Μελετήματα*, (επιμ.: Ν. Παναγιωτάκη-Θ. Δετοράκη), Ηράκλειο 1980
Ξανθοπ.-Κυρ., Κοσμ. Αιτωλ.	Ξανθοπούλου-Κυριακού Α., *Ο Κοσμάς ο Αιτωλός και οι Βενετοί (1777-1779). Τα τελευταία χρόνια της δράσης του και το πρόβλημα των «Διδαχών»*, Θεσσαλονίκη 1984
Ξιούτας, Κυπρ. λαογρ. ζώων	Ξιούτας Π., *Κυπριακή λαογραφία των ζώων*, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, VI], Λευκωσία 1978
Οικονομ., Γραμμ. Πόντ.	Οικονομίδης Β., *Γραμματική της ελληνικής διαλέκτου του Πόντου*, [Ακαδημία Αθηνών, Λεξικογραφικόν Δελτίον παράρτ. 1], Αθήνα 1958
Οικονόμου, Τοπων. Ζαγορ.	Οικονόμου Κ., *Τοπωνυμικό της περιοχής Ζαγορίου* [Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, *ΕΕΦΣ Δωδώνη: παράρτ. αρ. 45*], Ιωάννινα 1991
Ορλάνδος, Βασιλική	Ορλάνδος Α., *Η ξυλόστεγος παλαιοχριστιανική βασιλική της μεσογειακής λεκάνης: μελέτη περί της γενέσεως, της καταγωγής, της αρχιτεκτονικής μορφής και της διακοσμήσεως των χριστιανικών οίκων λατρείας από των αποστολικών χρόνων μέχρις Ιουστινιανού*, Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα 1952-1956, ^{2}1994
Ορλάνδος, Μοναστ.	Ορλάνδος Α., *Μοναστηριακή Αρχιτεκτονική. Κείμενον και σχέδια*, Αθήνα ^{2}1958
Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.	Πάγκαλος Γ., *Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Κρήτης*, Αθήνα 1955-1975
Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2}	Πάγκαλος Γ., *Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Κρήτης, (2-5), β' έκδ.* [Επιμ. έκδ.: Κέντρο Σύνταξης του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών], Αθήνα 1991-2002
Παντ., Φωνητ. Κύπρ.	Παντελίδης Χρ., *Φωνητική των νεοελληνικών ιδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου και Ικαρίας* [Γλωσσική Εταιρεία Αθηνών, τεύχ. 1], Αθήνα 1929
Παπαγ., Δημ. ελλην.	Παπαγεωργίου Π., *Δημώδη ελληνικά*, Θεσσαλονίκη 1911
Παπαγεωργίου, Μνήμη Π. Δικαίου	Παπαγεωργίου Π., Η ορολογία της λαϊκής οικοδομικής της Κύπρου στο *Studies presented in memory of Porphyrios Dikaios*, Λευκωσία 1979, 206-215
Παπαγρηγοράκι, Ξέν. λέξ.	Παπαγρηγοράκις Ι., *Συλλογή ξενογλώσσων λέξεων της ομιλουμένης εν Κρήτη*, Χανιά 1952

Παπαδημ., Ψάρια	Παπαδημητρίου Ε.-Βαλαβανίδης Γ., *Ψάρια του Αιγαίου, ευρετήριο*, Αθήνα 1975
Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ.	Παπαδόπουλλος Θ., *Δημώδη κυπριακά άσματα εξ ανεκδότων συλλογών του ΙΘ' αιώνος* [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, V], Λευκωσία 1975
Παπαδ. Στ., Απελευθ. αγώνες κείμ. Α'	Παπαδόπουλος Στ., *Απελευθερωτικοί αγώνες των Ελλήνων επί Τουρκοκρατίας*, τεύχ. Α' (1453-1669), Θεσσαλονίκη 1969
Παπαδόπουλος, Πρόλ. [Βαγιακ., Μανιάται Α']	Παπαδόπουλος Γ., *Χρονογραφία περί της καταγωγής των εν τη Μάνη Στεφανοπούλων ... διορθωθείσα και εκδοθείσα υπό Γ. Γ. Παπαδοπούλου*, Αθήνα, 1865, στο Βαγιακάκος Δ., *Οι Μανιάται της διασποράς Α' Οι Μανιάται της Κορσικής*, Αθήνα 1970, ε'-κδ'
Παπαηλ., Επιστ. Χίου	Παπαηλιάκη Ν., *Μια αιχμάλωτη κοινότητα. Επιστολές από τη Χίο πριν την καταστροφή* [Πανεπιστήμιο Μακεδονίας], Θεσσαλονίκη 2001
Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ.	Παπαϊωάννου Μ., *Το γλωσσάριο των Γρεβενών* [Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών-Μακεδονική βιβλιοθήκη, 48], Θεσσαλονίκη 1976
Παπαμανώλη, Παραδ. κόσμημα	Παπαμανώλη Λ., *Το παραδοσιακό κόσμημα στα Δωδεκάνησα* [ΕΟΜΜΕΧ], Αθήνα 1986
Παπαχαρ., Κυπρ. ήθ.	Παπαχαραλάμπους Γ., *Κυπριακά ήθη και έθιμα*, [Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, 3], Λευκωσία 1965
Παπαχριστ., Τοπων. Ρόδου	Παπαχριστοδούλου Χρ., *Τοπωνυμικό Ρόδου*, Ρόδος 1951
Παπαχρυσ., Αθων. μοναχ.	Παπαχρυσάνθου Δ., *Ο Αθωνικός μοναχισμός. Αρχές και οργάνωση*, [ΜΙΕΤ], Αθήνα 1992, ^{2}2003
Πασχ., Τοπων. Άνδρ.	Πασχάλης Δ., *Τοπωνυμικόν της νήσου Άνδρου*, Αθήνα 1933
Πηδώνια Κομν., Χορτάτσης	Πηδώνια Κ., *Τα λόγια γλωσσικά στοιχεία στα έργα του Χορτάτση*, (διατρ.), [Έρευνες στη νέα ελληνική φιλολογία, 2], Ιωάννινα 1977
Πηλίλης, Αξιώματα	Πηλίλης (Γ.) Ι., Επίσκοπος Κατάνης, *Τίτλοι, οφφίκια και αξιώματα εν τη βυζαντινή αυτοκρατορία και τη χριστιανική ορθοδόξω εκκλησία*, Αθήνα 1985
Πιλαβάκης, Κυπρ. Τοπ.	Πιλαβάκης Κ., Κυπριακά τοπωνύμια. Μέρος πρώτο, *Επιθεώρηση λόγου και τέχνης*, 1973
Πιλαβάκης, Πέρασμα	Πιλαβάκης Κ., *Από το πέρασμα ενός εκπαιδευτικού*, Λευκωσία 1967
Πλακογιαννάκης, Τίτλ. αξιώμ.	Πλακογιαννάκης Ε. Κ., *Ελληνική Ανατολική Αυτοκρατορία των Μέσων Αιώνων: Τιμητικοί τίτλοι και ενεργά αξιώματα στο Βυζάντιο. Εθιμοτυπία, Διοίκηση, Στρατός*, Θεσσαλονίκη 2001
Πλουμίδης, Γυναίκες-Κέρκυρα	Πλουμίδης Σ. Τ., *Γυναίκες και γάμος στην Κέρκυρα (1600-1864), Έμφυλες σχέσεις και οικονομικές δραστηριότητες*. Επιστ. επιμ.: Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Κέρκυρα 2008
Πολ. Λ., Κατάλ.	Πολίτης Λ., *Κατάλογος χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος αρ. 1857-2500*, [Πραγματείαι της Ακαδημίας Αθηνών, 54], Αθήνα 1991
Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία, βιβλίο γ': Η κρητική ποίηση του δέκατου έβδομου αιώνα*, Αθήνα 1967
Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.^{2}	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία. Δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη. Βιβλίο τρίτο: Κρητική ποίηση*, Αθήνα 1976
Πολ. Λ., Μετά Άλ.	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία, βιβλίο β': Μετά την Άλωση, 15ος και 16ος αιώνας*, Αθήνα 1967
Πολ. Λ., Μετά Άλ.^{2}	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία. Δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη. Βιβλίο δεύτερο: Μετά την Άλωση (15ος και 16ος αιώνας)*, Αθήνα 1976
Πολ. Λ., Πριν Άλ.	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία, βιβλίο α': Πριν από την Άλωση*, Αθήνα 1967

Πολ. Λ., Πριν Άλ.[2]	Πολίτης Λ., *Ποιητική ανθολογία. Δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη. Βιβλίο πρώτο: Πριν από την Άλωση*, Αθήνα 1976
Πολ. Ν., Λαογρ. Σύμμ.	Πολίτης Ν., *Λαογραφικά σύμμεικτα*, τόμ. Α'-Β', Αθήνα 1920-1921, [2]1975
Πολ. Ν., Παροιμ.	Πολίτης Ν., *Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του ελληνικού λαού. Παροιμίαι*, τόμ. Α'-Δ', Αθήνα, 1899-1902 (ανατ. 1965)
Προμπονάς, Ακριτικά Α'	Προμπονάς Ι., *Ακριτικά Α'*, Αθήνα 1985
Προμπονάς, Γλωσσ. ομηρ.	Προμπονάς Ι., *Κοινά γλωσσικά στοιχεία στα ομηρικά έπη και στη νέα ελληνική αμάρτυρα στην αττική πεζογραφία*, Αθήνα 2003
Πρωτοπ.-Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ.	Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γλ., *Το θέατρον εν Ζακύνθῳ από το ιζ' μέχρι του ιθ' αιώνος (επί τη βάσει ανεκδότων κειμένων)*, Αθήνα 1958
Ρήγας, Σκιάθ. πολιτ.	Ρήγας Γ., *Σκιάθου λαϊκός πολιτισμός, τεύχος Γ'* [Ελληνικά Περιοδικόν Σύγγραμμα Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, παράρτ. 18], Θεσσαλονίκη 1968
Ρούσσ., Λεξιλ.	Ρούσσος Ε., *Λεξιλόγιον εκκλησιαστικού δικαίου. Α' Βυζαντινόν δίκαιον*, Αθήνα 1948
Σάθ., Ελλην. Ανέκδ.	Σάθας Κ., *Ελληνικά ανέκδοτα περισυναχθέντα και εκδιδόμενα κατ' έγκρισιν της Βουλής εθνική δαπάνη*, Α'-Β', Αθήνα 1867 (ανατ., εισαγ. Φ. Μαυροειδή 1982-1984)
Σάθ., ΜΒ	Σάθας Κ., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, τόμ. Α'-Ζ'*, Βενετία-Παρίσι, 1872-1894 (ανατ. Αθήνα 1972)
Σακ., Κυπρ.	Σακελλαρίου Α., *Τα Κυπριακά, ήτοι γεωγραφία, ιστορία και γλώσσα της νήσου Κύπρου από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, Α' Γεωγραφία, Ιστορία, Δημόσιος και Ιδιωτικός Βίος, Αθήνα 1890, Β': Η εν Κύπρῳ γλώσσα*, Αθήνα 1891 [ανατ. Πολιτιστικόν Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', Λευκωσία 1991]
Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βέρ.	Σβαρνόπουλος Στ., *Γλωσσάριο της Βέροιας (Βαρταλαμίδα)*, [Δήμος Βεροίας], Βέροια 1973
Σεγδίτσα, Λατιν. γλωσσ. ναυτ.	Σεγδίτσας Π., *Η επιρροή των λατινογενών γλωσσών επί του κοινού ναυτικού γλωσσαρίου μας μετά πίνακος εξ 600 περίπου λέξεων μετά παρατηρήσεων*, Αθήνα 1940
Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι	Σεγδίτσας Π., *Οι κοινοί ναυτικοί μας όροι και αι ρωμανικαί γλώσσαι [Ίδρυμα Ευγενίδου*, Βιβλιοθήκη του ναυτικού], Αθήνα 1954
Σερεμέτης, Έγγρ. Ινστ. Βεν.	Σερεμέτης Δ., Έγγραφα από το Ελληνικό Ινστιτούτο Βενετίας στο *Τιμητικός τόμος καθηγητή Γιάννη Δεληγιάννη*, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1991, 167-202
Σερεμέτης, Επ. Επετ. ΔΣΘ 5, 1984	Σερεμέτης Δ., Ο νοτάριος στη βυζαντινή, μεταβυζαντινή και τουρκοκρατούμενη κοινωνία (Αναδρομή στις πηγές), *Αρμενόπουλος, Επ. Επετ. ΔΣΘ.* 5 (1984), 25-40
Σετάτ., Ετυμ. σημασ.	Σετάτος Μ., *Τα ετυμολογικά-σημασιολογικά ζεύγη λογίων και δημοτικών λέξεων της κοινής νεοελληνικής*, (διατρ.) Θεσσαλονίκη 1969
Σκουβαρά, Δυσετυμολ.	Σκουβαράς Β., *Τα δυσετυμολόγητα του Ιστορικού Λεξικού της Νέας Ελληνικής της Ακαδημίας Αθηνών, σειρά Α'*, Ζαγορά (Βόλου) 1954
Σκουβαρά, Ολυμπιώτ.	Σκουβαρά Ε., *Ολυμπιώτισσα: Περιγραφή και ιστορία της μονής. Κατάλογος των Χειρογράφων-Χρονικά Σημειώματα-Ακολουθία της Παναγίας Ολυμπιωτίσσης-Έγγραφα εκ του αρχείου της μονής* (1336-1900), Αθήνα 1967
Σταυρίδου, Συνάντ. Συμ.	Σταυρίδου-Ζαφράκα Α., *Η συνάντηση Συμεών και Νικολάου Μυστικού (Αύγουστος 913) στα πλαίσια του βυζαντινοβουλγαρικού ανταγωνισμού*, [ΑΠΘ-Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών],Θεσσαλονίκη 1972
Συμεων., Ελλην. ονομ.	Συμεωνίδης Χ., *Εισαγωγή στην Ελληνική Ονοματολογία*, Θεσσαλονίκη 1992
Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ.	Συμεωνίδης Χ., *Ιστορία της κυπριακής διαλέκτου από τον 7. αι. π.Χ. έως σήμερα*, [Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου], Λευκωσία 2006

Συμεων., Τσάκ.	Συμεωνίδης Χ., *Οι Τσάκωνες και η Τσακωνιά. Συμβολή στην ερμηνεία των ονομάτων και του ομώνυμου βυζαντινού θεσμού των καστροφυλάκων* [ΑΠΘ-Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών Βυζαντινά κείμενα και μελέται, 5], Θεσσαλονίκη 1972
Σφυρ., Πληρώμ.	Σφυρόερας Β., *Τα ελληνικά πληρώματα του τουρκικού στόλου*, Αθήνα 1968
Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ.	Τζάρτζανος Α., *Νεοελληνική σύνταξις (της Κοινής Δημοτικής), Α'-Β'*, Θεσσαλονίκη [2]1989
Τομπαΐδ., Ιδίωμ. Θάσ.	Τομπαΐδης Δ., *Το γλωσσικό ιδίωμα της Θάσου* [ΑΠΘ, *ΕΕΦΣΠΘ*, παράρτ. αρ. 14], Θεσσαλονίκη 1967
Τουρτόγλου, Φον. και αποζημ.	Τουρτόγλου Μ., *Το φονικόν και η αποζημίωσις του παθόντος. Βυζάντιον-Τουρκοκρατία. Μετεπαναστατικοί χρόνοι μέχρι και του Καποδιστρίου* [Συμβολαί εις την έρευναν της ιστορίας του ελληνικού και του ρωμαϊκού δικαίου ως και των άλλων δικαίων της αρχαιότητος, 11], Αθήνα 1960
Τριαντ., Άπ.	Τριανταφυλλίδης Μ., *Άπαντα, Α'-Β'* Θεσσαλονίκη, 1963· *Γ'* Αθήνα, 1938 (ανατ. Θεσσαλονίκη 1981), *Δ'-Ε'* Θεσσαλονίκη, 1963,· ς' Θεσσαλονίκη 1960,· *Ζ'-Η'*, ΑΠΘ, Ινστιτούτον Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 1965
Τριαντ., Νεοελλ. γραμμ.	Τριανταφυλλίδης Μ., *Νεοελληνική Γραμματική, τόμ. Α': Ιστορική Εισαγωγή*, Αθήνα 1938, *ανατ.*: ΑΠΘ, Ινστιτούτον Νεοελληνικών Σπουδών, [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη] Θεσσαλονίκη 1981
Τριαντ., Ξενηλ.	Τριανταφυλλίδης Μ., Ξενηλασία ή ισοτέλεια; Μελέτη περί των ξένων λέξεων της νέας ελληνικής, Αθήνα 1905, (*Άπ. Τριαντ. Α'*, 7-297)
Τριαντ., Οικογ. ονόμ.	Τριανταφυλλίδης Μ., *Τα οικογενειακά μας ονόματα*. Προλεγόμενα, επεξεργασία κειμένου, σχόλια: Στάθης Ε. Σ., ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 1982
Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ.	Τσιτσέλης Η., *Γλωσσική ύλη. Γλωσσάριον Κεφαλληνίας* [Νεοελληνικά Ανάλεκτα Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσού 2] Αθήνα 1874, 145-368
Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ.	Τσιτσέλης Η., *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα Γ'*. Γλωσσικά Λογραφικά (από τα κατάλοιπα του συγγραφέα), γενική επιμέλεια: Γ. Μοσχόπουλος, Αθήνα 2003.
Τσοπ., Γλώτται	Τσοπανάκης Α., *Συμβολή στην έρευνα των ποιητικών λέξεων*. «Αι γλώτται», Ρόδος 1949
Τσοπ., Δωρ. αντ.	Τσοπανάκης Α., *Μία δωρική αντωνυμία (αυταυτός-απατός μου, σου, του, ο απαυτός)*, Ρόδος 1948
Τσοπ., Κοινή-ροδ. ιδιώμ.	Τσοπανάκης Α., Κοινή-ροδιακά ιδιώματα (Απάντ. στον Γ. Κουρμούλη), Ρόδος 1948
Τσοπ., Ροδιακά	Τσοπανάκης Α., *Ροδιακά γλωσσοϊστορικά μελετήματα* [Εκδόσεις Δημόσιας Βιβλιοθήκης Ρόδου, 4], Αθήνα 1992
Τσουδερ., Ορολογ.	Τσουδερός Γ., *Η ορολογία των μερών του κεφαλιού και του λαιμού στα αρχαία, μεσαιωνικά και νέα ελληνικά*, (διατρ.), ΑΠΘ, Αθήνα 1969
Τσουκνίδας, Πρακτ. Συνεδρ. Ευγ. Αιτωλ.	Τσουκνίδας Γ., Οι όροι Ελλάς, Έλλην, ελληνιστής, κ.λ.π. στις επιστολές του οσίου Ευγενίου του Αιτωλού. *Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του Πρακτικά συνεδρίου, Καρπενήσιον, 12-24 Οκτωβρίου 1984*, Αθήνα 1986, 97-117
Τωμ., Μνήμη Κουρμούλη	Τωμαδάκης Ν., Η κατάληξις -άδα της νέας Ελληνικής και ο σχηματισμός αυτής, *Μνήμη: Γεωργίου Ι. Κουρμούλη*, Αθήνα, 1980, σ. ανάτ. 1-21
Τωμ., Σύλλαβ.	Τωμαδάκης Ν., *Σύλλαβος βυζαντινών μελετών και κειμένων*, Αθήνα 1961, 279-280
Φαρμακ., Γλωσσάρ.	Κύπρη Θ. (εκδ.), *Υλικά διά την σύνταξιν Ιστορικού Λεξικού της κυπριακής διαλέκτου, μέρος Β': Γλωσσάριον Ξενοφώντος Φαρμακίδου*, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, ΙΧ], Λευκωσία 1983
Φιλ., Γλωσσογν.	Φιλήντας Μ., *Γλωσσογνωσία και γλωσσογραφία (ελληνική), Α'-Β'-Γ'*, Αθήνα 1924, [2]1984
Φόρης, Πίν. επιρρ.	Φόρης Β., *Αντίστροφος πίνακας των επιρρημάτων σε -ως της αρχαίας ελληνικής*, ΑΠΘ, ΕΕΦΣ, παράρτ. 16, Θεσσαλονίκη 1970
Φραγκάκι, Δημ. ιατρ.	Φραγκάκι Ε., *Η δημώδης ιατρική της Κρήτης*, Αθήνα 1978

Φραγκάκι, Ορολογ. φυτ.	Φραγκάκι Ε., *Συμβολή εις την δημώδη ορολογίαν των φυτών (Φυτά της Κρήτης αυτοφυή, εγκλιματισμένα, φαρμακευτικά, βαφικά, καλλωπιστικά, εδώδιμα)*, Αθήνα 1969
Χαραλαμπάκης (Μελ. ελλην. γλωσσ.)	Χαραλαμπάκης Χρ., Σκέψεις γύρω από τη γλώσσα και το ύφος του στρατηγού Μακρυγιάννη με αφορμή το νέο χειρόγραφο «Οράματα και θάματα», *Μελ. ελλην. γλώσσ.* 6 (1985), 347-380
Χαριτων., Λόγ. εις Κοραήν	Χαριτωνίδης Χ., *Λόγος εις Αδαμάντιον Κοραήν* Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1933
Χατζ., Γραμμ. κυπρ. διαλ.	Χατζηιωάννου Κ., *Γραμματική της ομιλουμένης κυπριακής διαλέκτου με ετυμολογικό προσάρτημα*, Λευκωσία 1999
Χατζ., Διασπ.	Χατζηιωάννου Κ., *Τα εν διασπορά. Τόμος τιμητικός*, Λευκωσία 1969
Χατζ., Διασπ. Β'	Χατζηιωάννου Κ., *Τα εν διασπορά Β' της δεκαετίας 1969-1979*, Τόμος τιμητικός στα εβδομηντάχρονα του συγγραφέα, [Έκδοση της Μορφωτικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας], Λευκωσία 1979
Χατζ., Διασπ. Γ'	Χατζηιωάννου Κ., *Τα εν διασπορά Γ' της δεκαετίας 1979-1989*. Τόμος τιμητικός για τα ογδοντάχρονά του, Λευκωσία 1989
Χατζ., Διπλωματ.	Χατζηιωάννου Κ., *Η διπλωματία και οι μηχανορραφίες στις αυλές των Φράγκων ρηγάδων της Κύπρου*, Αμμόχωστος 1970
Χατζ., Μεσ. Κύπρ.	Χατζηιωάννου Κ., *Η Μεσαιωνική Κύπρος. Θεσμοί, ποίηση, διάλεκτος, λαογραφία*, [Έκδοσις Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου], Λευκωσία 1993
Χατζ., Ξέν. στοιχ.	Χατζηιωάννου Κ., *Περί των εν τη μεσαιωνική και νεωτέρα κυπριακή ξένων γλωσσικών στοιχείων* [Texte und Forschungen zur byzant.-neugr. Philol., 18], Αθήνα 1936
Χατζηγιακ., Δημώδη Α'	Χατζηγιακουμής Μ., *Τα μεσαιωνικά δημώδη κείμενα. Συμβολή στη μελέτη και στην έκδοσή τους. Α' Λίβιστρος-Καλλίμαχος-Βέλθανδρος*, Αθήνα 1977
Χατζιδ., Ακαδημ. αναγν.	Χατζιδάκις Γ., *Ακαδημεικά αναγνώσματα εις την ελληνικήν και λατινικήν γραμματικήν*, Α'-Β', Αθήνα 1924-1930
Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α'	Χατζιδάκις Γ., *Γλωσσολογικαί έρευναι*, Α', Αθήνα 1934
Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β'	Χατζιδάκις Γ., *Γλωσσολογικαί έρευναι* [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον συντάξεως του Ιστορικού Λεξικού, Λεξικογραφικόν Δελτίον, παράρτ. 2], Αθήνα 1977
Χατζιδ., Γλωσσ. μελ.	Χατζιδάκις Γ., *Γλωσσολογικαί μελέται*, Α', Αθήνα 1901
Χατζιδ., ΜΝΕ	Χατζιδάκις Γ., *Μεσαιωνικά και νέα ελληνικά*, Α', Αθήνα 1905, Β', Αθήνα 1907 (ανατ. 1991)
Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών	Χελδράιχ Θ., *Τα δημώδη ονόματα των φυτών προσδιοριζόμενα επιστημονικώς* υπό Θ. Χελδράιχ, εκδιδόμενα δε υπό Σπ. Μηλιαράκη, καθηγητού της βοτανικής, Αθήνα 1910
Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών²	Χελδράιχ Θ., *Τα δημώδη ονόματα των φυτών προσδιοριζόμενα επιστημονικώς* υπό Θ. Χελδράιχ, εκδιδόμενα δε υπό Σπ. Μηλιαράκη, καθηγητού της βοτανικής, Αθήνα 1910 β' έκδ. επαυξημένη και βελτιωμένη, Αθήνα 1925 (ανατ. 1980)
Χόρροκς, Ελληνικά	Χόρροκς Τζ., (= Horrocks G.), *Ελληνικά: Ιστορία της γλώσσας και των ομιλητών της*. Μετάφρ.-Εισαγ.: Σταύρου Μ.-Τζεβελέκου Μ., Αθήνα 2006
Χόφμαν, Ιστ. ελλην. γλ.	Χόφμαν-Ντεμπρούνερ-Σέρερ (= Hoffman O.-Debrunner A.-Scherer A.), *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας. Α'τόμ.: Ως το τέλος της κλασικής εποχής, Β' τόμ.: Βασικά ζητήματα και γνωρίσματα της μετακλασικής Ελληνικής*. Μετάφραση: Χ. Π. Συμεωνίδη, Θεσσαλονίκη 1983
Χριστίδης, σώζω-σώνω	Χριστίδης Α.-Φ., Αρχαίο ελληνικό σώζω-νέο ελληνικό σώνω: όψεις της σημασιολογικής αλλαγής, *Τιμητική προσφορά στον John Chadwick, Μελ. ελλην. γλώσσ.* 8 (1987), 215-250
Ψάλτ., Θρακικά	Ψάλτης Στ., *Θρακικά ή μελέτη περί του γλωσσικού ιδιώματος της πόλεως Σαράντα Εκκλησιών*, Αθήνα 1905

β') ξενόγλωσσων

Aerts, Periphr.	Aerts J. W., *Periphrastica*, Άμστερνταμ 1965
Agapitos, Narrat. Vernac. Romances	Agapitos P., *Narrative structure in the byzantine vernacular romances. A textual and literary study of Kallimachos, Belthandros and Libistros* [Miscellanea Byzantina Monacensia 34. Institut für Byzantinistik und Neugriechische Philologie der Universität], Μόναχο 1991
Ahrweiler, Byz. et Mer	Ahrweiler H., *Byzanze et la mer. La marine de guerre, la politique et les institutions maritimes de Byzance aux VIIe-XVe siècles* [Bibliothèque byzantine. Études 5], Παρίσι 1966
Ahrweiler, Études	Ahrweiler H., *Études sur les structures administratives et sociales de Byzance*, Préface de Paul Lemerle, Variorum Reprints, Λονδίνο 1971
Alex. M., The ritual lament	Alexiou M., *The ritual lament in Greek tradition*, Cambridge 1974
Amantos, Suffixe	Amantos K., *Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen. Beitrag zur neugriechischen Ortsnamenforschung*, Μόναχο 1903
Antoniadis, Langue byz.	Antoniadis S., De l'influence de la langue et du droit byzantin sur le grec d'aujourd'hui, *Chroniques d'Egypte* 7 (1932), 157-171
Apostolopoulos, Καλλίμ.	Apostolopoulos Ph., *La langue du roman byzantin «Callimaque et Chrysorrhoé»*, [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα 1984
Atsalos, Term.	Atsalos B., *La terminologie du livre-manuscrit à l'époque byzantine A'*, Θεσσαλονίκη 1971
Bakker, Imper.	Bakker F. W., *The Greek Imperative. An Investigation into the Aspectual Differences between the Present and Aorist Imperatives in Greek Prayer from Homer up to the Present Day*, Άμστερνταμ 1966
Bakker, Pronomen	Bakker F.W., *Pronomen abundans and pronomen conjunctum:A contribution to the History of the Resumptive Pronoun within the Relative Clause in Greek*, [Verhandelingen der K. Nederlandse Akademie van Wetenschappen, N.R. 82], Άμστερνταμ-Λονδίνο 1974
Banfi, Quattro lessici	Banfi Em., *Quattro «Lessici Neogreci» della Turcocrazia, Notizie di interesse linguistico nelle relazioni di viaggiatori in ambiente romeico tra i secoli XVI e XVII*, Μιλάνο 1985
Bartelink, Jeux de mots	Bartelink G., Jeux de mots autour de λόγος, de ses composés et dérivés chez les auteurs chrétiens *Mélanges offerts à Mademoiselle Christine Mohrmann*, Utrecht 1963, 23-37
Bastav., Ordo portae	Baştav Ş., Ordo Portae, Description greque de la Porte et de l'armée du Sultan Mehmed II, éditée, traduite et commentée [Ουγγροελληνικαί μελέται 27], Βουδαπέστη 1947
Beaudouin, Dial. Chypr.	Beaudouin M., *Étude du dialecte chypriote moderene et médiéval*, [Bibliothèque des Ecoles françaises d'Athène et de Rome, 36], Παρίσι 1884
Beck, Kirche	Beck H-G., *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, Μόναχο 1959
Beševl., Protobulg. Inschr.	Beševliev V., *Die protobulgarischen Inschriften*, Βερολίνο 1963
Beševl., Spätlat. Inschr.	Beševliev V., *Spätgriechische und spätlateinische Inschriften aus Bulgarien*, Βερολίνο 1964
Beševl., Theophan.	Beševliev V., Die volkssprachlichen Elemente in den Redensarten bei Theophanes und in den Akklamationen bei Konstantin Porphyrogennetos, *Byzantinische Beiträge*, Βερολίνο 1964, 141-151
Bibliogr. Hellén.	Legrand É., *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des Grecs aux XVe et XVIe siècles*, 1-4, Παρίσι 1885-1906, *au dix-septième siècle*, 1-5, Παρίσι 1894-1903, *au dix-huitième siècle*, 1-2, *oeuvre posthume complétée et publiée par Mgr. Louis Petit et Hubert Pernot*, Παρίσι 1918-1928

Bischoff-Beck, Glossar — Bischoff B.-Beck H.-G., Das italienisch-griechische Glossar der Handschrift e 14 (127) der Biblioteca Capitolare in Monza, In: Bihler Heinrich und Alfred Meyer-Wedner (Hgg.), *Medium Aevum Romanicum, Festschrift H. Rheinfelder*, Μόναχο 1963, 49-62

Bissinger, "μέγας" — Bissinger M., Das Adjektiv Μέγας in der griechischen Dichtung, Beiheft K *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft*, Μόναχο 1966

Bjerkelund, "παρακαλώ" — Bjerkelund J.C., *Parakalô. Form, Funktion und Sinn der parakalô- Sätze in den paulinischen Briefen*, Όσλο 1967

Blanken, Dial. Cargése — Blanken G., *Introduction à une étude du dialecte grec de Cargèse (Corse). Preliminaires-Phonétique*, Λέιντεν 1947

Blanken, Grecs d. Cargése — Blanken G., *Les Grecs de Cargèse (Corse). Recherches sur leur langue et sur leur histoire*, τόμ. Α', μέρος γ': *Observations lexicologiques*, Λέιντεν 1951

Böhlig, Untersuch. Sprachg. — Böhlig G., *Untersuchungen zum rhetorischen Sprachgebrauch der Byzantiner mit besonderer Berücksichtigung der Schriften des Michael Psellos, mit einem Geleitwort von Franz Dölger*, Βερολίνο 1956

Bompaire, Remarques — Bompaire J., Remarques sur la langue des actes d'archives, notamment à l'époque des Paléologues. Intérêt d' une grammaire diplomatique, *Akten des XI. Internationalen Byzantinistenkongress, München 1958*, Μόναχο 1960, 68-71

Browning, Αφ. Westerink — Browning R., A Byzantine Scholar of the Early Fourteenth Century: Georgios Karbones, *Gonimos. Neoplatonic and Byzantine Studies presented to Leendert G. Westerink at 75*. Buffalo-Νέα Υόρκη 1988, 223-231

Burg., Infin. — Burguière P., *Histoire de l'infinitif en grec* [Études et commentaires, XXXIII], Παρίσι 1960

Buturas, Kap. — Buturas A., *Ein Kapitel der historischen Grammatik der griechischen Sprache. Über die gegenseitigen Beziehungen der griechischen und der fremden Sprachen, besonders über die fremden Einflüsse auf das Griechische seit der nachklassischen Periode bis zur Gegenwart*, Λειψία 1910

Caratz., Orig. dial. néo-gr. — Caratzas St., L'origine des dialectes néo-grecs de l'Italie méridionale [*Collection de l'Institut d'etudes byzantines et néo-helléniques de l'Université de Paris*, τεύχ. 18], Παρίσι 1958

Caratz., Tzac. — Caratzas St., *Les Tzacones [Supplementa Byzantina. Texte und Untersuchungen*, έκδ. H.-G. Beck-A. Kambylis-R. Keydell, 4], Βερολίνο-Νέα Υόρκη 1976

Conomis, Hesych. — Conomis N., Hesychiana in *Miscellanea Critica, (griechischer Teil)*, Deutsche Akad. d. Wiss., Λειψία 1964, 27-35

Cortelazzo, Influsso — Cortelazzo M., L'influsso linguistico greco a Venezia [*Linguistica* 2], Bologna 1970

Coureas, The Assizes — Coureas N., *The Assizes of the Lusignan kingdom of Cyprus, translated from the Greek by Nicholas Coureas*, [Cyprus Research Centre-Texts and Studies in the history of Cyprus, XLII], Λευκωσία 2002

Coutelle, Gregh. — Coutelle L., *Le greghesco. Réexamen des éléments néo-grecs des textes comiques vénitiens du XVIe siècle*, Θεσσαλονίκη 1971

Crusius, Turcogr. — Crusius Martinus, *Turcograecia, libri octo*, Academia Tybingensi 1584

Cupane, Roman. cavall. biz. — Cupane C., *Romanzi cavallereschi bizantini: Callimaco e Crisorroe, Beltandro e Crisanza, Storia di Achille, Florio e Plaziaflore, Storia di Apollonio di Tiro, Favola consolatoria sulla Cattiva e la Buona Sorte*, Τορίνο 1995

Cusa, I diplomi greci — Cusa S., *I diplomi greci ed arabi di Sicilia*, I, Palermo, 1868-1882

Danezis, Spaneas — Danezis G., *Spaneas: Vorlage, Quellen, Versionen* [Miscellanea Byzantina Monacensia 31], Μόναχο 1987

Darrouzès, Textes byzantins — Darrouzès J., *Littérature et histoire des textes byzantins*, Préface d' Enrica Follieri, Variorum Reprint, Λονδίνο 1972

Darrouzès, Οφφίκια — Darrouzès J., *Recherches sur les οφφίκια de l'église byzantine* [Archives de l' Orient chrétien, 11], Παρίσι 1970

Dawk., Boustr. — Dawkins M.R., *The «Chronicle» of George Boustronios 1456-1489. Translated with introduction*, by the late Dawkins R. [University of Melbourne Cyprus Expedition. Publication, 2], 1964

Dawk., Modern Gr. — Dawkins M.R., *Modern Greek in Asia Minor. A Study of the Dialects of Silli, Cappadocia and Phárasa with Grammar, Texts, Translations and Glossary*, Κέμπριτζ 1916

Debrunner, Nachklass. Griech. — Debrunner A., *Nachklassisches Griechisch* [Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen herausgegeben von Hans Lietzmann 165], Βερολίνο 1933

Dieterich, Spor. — Dieterich K., *Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden im Vergleich mit denen der übrigen Inseln des ägäischen Meeres* [Schriften der Balkankommission. Linguistische Abteilung III. Neugriechische Dialectstudien, τεύχ. 2], Βιέννη 1908

Dieterich, Unters. gr. Spr. — Dieterich K., *Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache von der hellenistischen Zeit bis zum 10. Jahrhundert n. Chr.* [Byzantinisches Arhiv 1], Λειψία 1898

Dölger, Beiträge — Dölger F., *Beiträge zur Geschichte der byzantinischen Finanzverwaltung, besonders des 10. und 11. Jahrhunderts* [Byzantinisches Archiv 9], Λειψία 1927

Dölger, Lachen — Dölger Fr., Lachen wider der Tod, In: Dölger Fr., *Byzanz und die europäische Staatenwelt. Ausgewählte Vorträge und Aufsätze*, Ettal-Speyer am Rhein 1953, 209-216

Dölger, Regesten — Dölger Fr., *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453. 3. Teil: Regesten von 1204-1282*, Μόναχο-Βερολίνο 1932

Dölger, Schatzk. — Dölger Fr., *Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges, Textband*, Μόναχο 1948

Dölger, Παρασπ. — Dölger Fr., *Παρασπορά*: 30 Aufsätze zur Geschichte, Kultur und Sprache des byzantinischen Reiches, Ettal 1961

Dölger, Πετίτον — Dölger Fr., Πετίτον. Ein Beitrag zur byzantinischen Lexikographie, *Bayerische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse Sitzungsberichte*, Μόναχο 1959, τεύχ. 9, 3-10

Dölger, Φιλόσοφος — Dölger Fr., Zur Bedeutung von φιλόσοφος und φιλοσοφία in byzantinischer Zeit, *Τεσσαρακονταετηρίς Θ. Βορέα, Α'*, Αθήνα 1940, 125-136

Dölger-Karayann., Byz. Urk. — Dölger Fr.-Karayannopulos J., *Byzantinische Urkundenlehre. I. Die Kaiserurkunden*, Μόναχο 1968

Egea, Gram. Cron. Mor. — Egea J. M., *Gramática de la Crónica de Morea. Un estudio sobre el Griego Medieval*, Vitoria/Gasteiz 1988

Eideneier, Ghost-words — Eideneier H., Einige Ghost-Words in der griechischen Papyrus-lexikographie *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 7, τεύχ. 1 (1971), 53-60

Eideneier, Tabuwörter — Eideneier H., *Sogenannte christliche Tabuwörter im Griechischen* [Miscellanea Byzantina Monacensia, 5], Μόναχο 1966

Failler, Déposition Calliste 1er — Failler A., *La déposition du patriarche Calliste 1er (1353)*, Institut français d'Études byzantines, Παρίσι 1973

Foll., Libri greci — Follieri E., Su alcuni libri greci stampati a Venezia nella prima metà de cinquecento In: *Contributi alla storia del libro italiano. Miscellanea in onore di Lamberto Donati*, Φλωρεντία 1969

Foy, Lauts. — Foy K., *Lautsystem der griechischen Vulgärsprache*, Λειψία 1879

Georgac., Ichthyological — Georgacas D., *Ichthyological terms for the sturgeon and etymology of the international terms «botargo, caviar» and congeners. (A linguistic, philological and culture-historical study)*, [Πραγματείαι της Ακαδημίας Αθηνών, 43], Αθήνα 1978

Georgac., Names of Const. — Georgacas D., The names of Constantinople, *TAPA* 78 (1947), 347-367

Georgac., The -ιτσ- suffixes — Georgacas D., *A Graeco-Slavic controversial problem re-examined: The -ιτσ- suffixes in byzantine, medieval and modern Greek; their origin and ethnological implications*, [Πραγματείαι της Ακαδημίας Αθηνών, 47], Αθήνα 1982

Georgac. - Mc Donald, Names of Peloponn. — Georgacas D.-Mc Donald W., *Place-Names of Southwest Peloponnesus*, University of Minnesota Press, Minneapolis 1969

Georgiadis, Türk. Lehnw. — Georgiadis P., *Die lautlichen Veränderungen der türkischen Lehnwörter im Griechischen* (διατρ.), Μόναχο 1974

Grégoire, Caballus — Grégoire H., Caballus = κόβαλος, κάβηλος et onus = όνος, *Byz.* 13 (1938), 287-290

Guillou, Act. S. Maria — Guillou A., *Les actes grecs de S. Maria di Messina. Enquête sur les populations grecques d'Italie du Sud et de Sicile (XIe-XIVe siècles)*, Παλέρμο 1963

Hadjioannou, Beginning of Cypr. Dial. — Hadjioannou K., The Beginning of the Modern Greek Cypriote Dialect as it appears in the Greek Text of the Assizes in the 13th Century A.D, *Communications et rapports du Premier Congrès International de dialectologie générale, Louvain, du 21 au 25 août; Bruxelles, les 26 et 27 août 1960*, μέρος πρώτο, Λουβαίν 1964, 296-309

Hadjioannou, Medieval Dialect of Cypr. — Hadjioannou K., The Medieval dialect of Cyprus, The History of the Greek Language in Cyprus: *Proceedings of an International Symposium sponsored by the Pierides Foundation. Larnaca, Cyprus, 8-13 September 1986*, Nicosia 1988

Hahn, Latein. Spr. — Hahn L., Zum Gebrauch der lateinischen Sprache in Konstantinopel In: *Festgabe für Martin von Schanz zur 70. Geburtstagsfeier, (hrsg. v. A. Dyroff)*, Βύρτσμπουργκ 1912, 173 κ.ε.

Halkin, Inéd. Byz. — Halkin F., *Inédits byzantins d' Ochrida, Candie et Moscou* [Subsidia Hagiographica, 38], Βρυξέλλες 1963

Hammerich, Misunderst. — Hammerich L., *An ancient misunderstanding (Phil. 2.6 "robbery")*, [Kommissionaer: Munksgaard. Historisk-filosofiske Meddelelser udgivet af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, 41, αρ. 4] Κοπεγχάγη 1966

Hanna, Textkrit. Bem. — Hanna E., Textkritische Bemerkungen zu Spaneas *Serta Harteliana*, Βιέννη 1896, 93-96

Hartmann, Wiedergabe türk. Nam. — Hartmann R., Zur Wiedergabe türkischer Namen und Wörter in der byzantinischen Quellen, *Abhandlungen der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Klasse für Sprachen, Literatur und Kunst* 6, 1952, 1-2] Βερολίνο 1952

Hatzid., Einleit. — Hatzidakis N.G., Einleitung in die neugriechische Grammatik, *Bibliothek Indogermanische Grammatiken V*, Λειψία 1892, [ανατ.: Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Συντάξεως του Ιστορικού Λεξικού, Λεξικογραφικόν Δελτίον παράρτ. 3, Αθήνα 1975]

Hatzid., άγγελος — Hatzidakis G., Άγγελος und Verwandtes *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-Historische Classe*, 173, Abhandlung 2, Βιέννη 1913, 3-11

Heldr.-Μηλιαρ. — Heldreich Th., *Τα δημώδη ονόματα των φυτών προσδιοριζόμενα επιστημονικώς υπό Θ. Χελδράϊχ, εκδιδόμενα δε υπό Σπ. Μηλιαράκη, καθηγητού της βοτανικής*, Αθήνα 1910, ²1925

Hendrickx B., Θεσμοί — Hendrickx B., *Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί θεσμοί της λατινικής αυτοκρατορίας της Κωνσταντινουπόλεως κατά τους πρώτους χρόνους της υπάρξεώς της*, (διατρ.), Θεσσαλονίκη 1970

Henrich, Κλητ.-γεν. σε -ο — Henrich G., *Κλητικές και γενικές σε -ο από αρσενικά σε -ος στα μεσαιωνικά και νέα ελληνικά* (διατρ.), Θεσσαλονίκη 1976

Hess., Dante nella lett. neoell. — Hesseling D.-C., Dante nella letteratura neoellenica In: *Dante Alighieri, 1321-1921. Omaggio dell' Olanda*, Χάγη 1921, 57-65 (ελλ. μετάφρ. και σχόλια Α. Γ. Παπαγεωργίου, *Παρνασσ.* 10 (1968), 71-83)

Hess., Mots mar. — Hesseling D.-G., *Les mots maritimes empruntés par le grec aux langues romanes*, Άμστερνταμ 1903

Hohlwein, Terms techn. — Hohlwein N., L'Égypte romaine. Recueil des termes techniques relatifs aux institutions politiques et administratives de l'Égypte romaine, suivi d'un choix de textes papyrologiques [*Akadémie Royale de Belgique. Classe des lettres et des sciences morales et politiques et Classe des beaux-arts. Mémoires*, σειρά Β', τόμ. Η', Βρυξέλλες 1912]

Hunger, Anzeiger phil.-hist. Klasse Österreich. Akademie — Hunger H., *Die metrischen Siegellegenden der Byzantiner. Inhalt und Form*, [Anzeige der phil.-hist. Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 125 (1988), 1], Βιέννη 1988

Hurmuz., Documente — Hurmuzaki E., *Documente privitoare la Istoria Românilor, Documente grecesti*, τ. XIV2, Βουκουρέστι 1917, 824-825

Impellizzeri, Dig. Akr. — Impellizzeri S., *Il Digenis Akritas. L'epopea di Bisanzio*, Φλωρεντία 1940

Irmsch., Μαύρη θάλ. — Irmscher J., Η Μαύρη Θάλασσα im mittelgriechischen Sprachgebrauch, *Omagiu lui George Oprescu*, Βουκουρέστι 1961, 305-307

Irmsch., Τριβ., Ποιήμ. — Irmscher J., *Ιάκωβος Τριβώλης, Ποιήματα* [Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Berliner byzantinische Arbeiten, Band 1] Βερολίνο 1956

Jannaris, Hist. Gramm. — Jannaris A., *A historical Greek grammar chiefly of the attic dialect*, Λονδίνο 1897 (ανατ. Hildesheim 1968)

Kahane, Christian etym. — Kahane H. & R., Christian and un-christian etymologies, *Harvard Theological Review*, 57 (1964), 23-38

Kahane, Elem. ital. — Kahane H., Gli elementi linguistici italiani nel neogreco, *Archivum Romanicum* XXII (1938), 120-135

Kahane, Graeca et Romanica — Kahane H. & R., *Graeca et Romanica Scripta Selecta*, τ. I: *Romance and Mediterranean Lexicology*, Άμστερνταμ 1979· II: *Byzantium and the West. Hellenistic Heritage in the West Structural and Sociolinquistics Literature and Theatre*, Άμστερνταμ 1981· III: *Humanistic Linguistics. The Mediterranean Lexis. Romance Linguistics in Review East and West in Medieval Literature Personal Momoir*, Άμστερνταμ 1986

Kahane, Graeco-rom. etym. — Kahane H. & R., Graeco-romance etymologies II, *Rom. Philol.*, 21 (1968), 502-510

Kahane, Graeco-rom. etym. III — Kahane H. & R., Graeco-romance etymologies III, *Studia hispanica in honorem R. Lapesa*, 1972, 323-333

Kahane H. και R., Festschr. Hubschmid — Kahane H. & R., Three mediterranean Terms of greek Provenience, *Beiträge zur allgemeinen, indogermanischen und romanischen Sprachwissenschaft, Festschrift für Johannes Hubschmid zum 65. Geburtstag*, Bern-München 1982, 247-260

Kahane H. και R., Festschrift Heger — Kahane H. & R., Italo-venetian relics in the greek of Cephalonia. The field of health and medicine, *Festschrift für Heger K. zum. 65, Geburtstag, herausgegeben von S. Anschütz*, Χαϊδελβέργη 1992, 325-341

Kahane, Ital. Marinewört. — Kahane H., Italienische Marinewörter im Neugriechischen anlässlich D. C. Hesseling, Les mots maritimes empruntés par le grec aux langues romanes, *Archivum Romanicum* XXII (1938), 510-582

Kahane, Italian Loan-Words — Kahane H. & R., Mediterranean Bibliography. 1. Italian Loan-Words in Modern Greek, *AIPhHOS* 7 (1939-1944), 187-228

Kahane-Pietrangeli, Egypt. pap. — Kahane H. & R.-Pietrangeli A., Egyptian papyri as a Tool in romance etymology *Rom. Philol.* XVII:2, (1963) [Maria Rosa Lida de Malkiel Memorial, II], 310-319

Kahane, Rom.-etym. — Kahane H. & R., Five romance etymologies, *Revue de Linguistique Romane* 31 (1967), 124-133

Kahane, Sclavus — Kahane H. & R., Notes on the Linguistic History of *sclavus*, *Studi in onore di Ettore LoGatto e Giovanni Maver*, Firenze 1962, 345-360

Kahane, Sprache — Kahane H. & R., Abendland und Byzanz: Sprache, *Reallexicon der Byzantinistic*, Band I, Heft 4-6, Άμστερνταμ 1970-1976, στήλες 345-640

Kahane, Αφιέρ. Man. Alvar, II — Kahane H. & R., Butor «Bittern», Elusiveness of a Name, *Philologica Hispaniensia in honorem Manuel Alvar, II. Linguistica*, Μαδρίτη 1985, 273-282

Kahane-Bremner, Gloss. portol. — Kahane H. & R.-Bremner L., Glossario degli antichi portolani italiani. Traduzione e note di M. Cortelazzo, *Quaderni dell' Archivio Linguistico Veneto*, 4, Φλωρεντία 1967 (1968)

Kahane-Tietze, Lingua Franca — Kahane H. & R.-Tietze A., *The Lingua Franca in the Levant. Turkish Nautical Terms of Italian and Greek Origin*, Ουρμπάνα 1958

Kalits., Erkl. Eust. — Kalitsunakis J., *Mittel - und neugriechische Erklärungen bei Eustathius*, Βερολίνο 1919

Kalits., Gramm. — Kalitsunakis J., *Grammatik der neugriechischen Volkssprache*, Βερολίνο 1963

Kalits., Lesenotiz. — Kalitsunakis J., Lesenotizen zu einem mittelgriechischen Texte, *Mitteilungen des Seminars für orientalische Sprachen*, 14 (1911), τεύχ. 2, 211-217

Kaps., Vorunters. — Kapsomenakis St., *Voruntersuchungen zu einer Grammatik der Papyri der nachchristlichen Zeit*. Beiträge zur Herstellung und Deutung einzelner Texte, Μόναχο 1938

Katsanis, Byzantino-Sicula III — Katsanis N., Graecolatina *Byzantino-sicula III: miscellanea di scritti in memoria di Bruno Lavagnini*, [Istituto siciliano di studi byzantini e neoellenici], quaderni 14, Παλέρμο 2000, 179-192

Kretschmer, Lesb. Dial. — Kretschmer P., *Der heutige lesbische Dialekt verglichen mit den übrigen nordgriechischen Mundarten* [Kaiserl. Akad. d. Wissensch. in. Wien, Schriften der Balkankommision Linguistische Abteilung III. Neugriechische Dialektstudien, 1], Βιέννη, 1905

Kriar., Diglossie — Kriaras E., Diglossie des derniers siècles de Byzance: Naissance de la littérature néo-hellénique, *Thirteenth International Congress of Byzantine Studies*, Οξφόρδη 1966, 283-299

Krumb., Handschr. d. Dig. — Krumbacher K., Eine neue Handschrift des Digenis Akritas, *Sitzungsber. d. Akad. d. Wissensch. zu München*, τεύχ. 2 (1904), 309-356

Krumb., Sprichw. — Krumbacher K., Mittelgriechische Sprichwörter, Μόναχο, 1893 *Sitzungsber. d. Akad. d. Wissensch. zu München*, 2 (1893), τεύχ. 1, 2

Lambr., Coll. — Lambros S., *Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers, publiés pour la première fois d'après les manuscrits de Leyde et d'Oxford*, Παρίσι 1880

Langkavel, Bot. sp. Gr. — Langkavel B., *Botanik der späteren Griechen vom dritten bis dreizehnten Jahrhunderte*, Βερολίνο 1866, (ανατ. Αμστερνταμ 1964)

Laurent, Regestes — Laurent V., *Les regestes des actes du patriarcat de Constantinople. I: Les actes des patriarches, IV: Les regestes de 1208 à 1309*, Institut français d' études byzantines, Παρίσι 1971

Lavagnini R., Byzantina Mediolanensia — Lavagnini R., Note sul lessico poetico dei romanzi, estratto da *Byzantina Mediolanensia a cura di Fabrizio Conca*, Catanzaro 1996, 247-254

Lavagnini R., Fatti — Lavagnini R., I Fatti di Troia. L' Iliade bizantina del cod. Paris. Suppl. gr. 926. Introduzione, traduzione e note di Renata Lavagnini, *Quaderni dell' Instituto di filologia greca della Università di Palermo*, 20, Παλέρμο 1988

Lefort, Documents — Lefort J., *Documents grecs dans les archives de Top-kapı Sarayı. Contribution à l'histoire de Cem Sultan* [Türk Tarih Kurumu Yayınları 7, dizi-Sa 76], Άγκυρα 1981

Legr., BH — Legrand É., *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des Grecs aux XVe et XVIe siècles*, 1-4, Παρίσι 1885-1906, *(BH)·au dix-septième siècle*, 1-5, Παρίσι 1894-1903, *(BH)·au dix-huitième siècle*, 1-2, *oeuvre posthume complétée et publiée par Mgr. Louis Petit et Hubert Pernot*, Παρίσι 1918-1928

Legrand, BGV — Legrand É., *Bibliothèque grecque vulgaire*, *A'-Θ'*, Παρίσι 1880-19

Lemerle, Cinq études — Lemerle P., *Cinq études sur le XIe siècle byzantin*, [Le Monde Byzantin, publié sous la direction de Paul Lemerle. Editions du Centre National de la Recherche Scientifique], Παρίσι 1977

Lemerle, Premier human. — Lemerle P., *Le premier humanisme byzantin. Notes et remarques sur enseignement et culture à Byzance des origines au Xe siècle*, Παρίσι 1971

Lemerle, Saint Athanase — Lemerle P., La vie ancienne de Saint Athanase l'Athonite, composée au début du XIe siècle par Athanase de Lavra, *Le Millénaire du Mont Athos 963-1963*, Études et Mélanges 1, Chevetogne (1963), 59-100

Lietz., Gr. Pap. — Lietzmann H., *Griechische Papyri*, [Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen herausgegeben von Hans Lietzmann, 14], Βόννη [4]1934

Lindenburg, Turkse woorden — Lindenburg M. A., Turkse woorden in Griekse mond στο *Antidoron, Aangeboden aan S. Antoniadis ter gelegenheid van haar afscheid van Nederland door vrienden leerlingen*, Λέυντεν 1965, 103-127

Linnér, Hist. Pallad. — Linnér St., *Syntaktische und lexikalische Studien zur Historia Lausiaca des Palladios*, (Diss.), Ουψάλα 1943

Ljungvik, Adverbia — Ljungvik H., Zum Gebrauch einiger Adverbien im Neuen Testament, *Eranos* 62 (1964), 26-39

Ljungvik, Syntax spätgr. Volksspr. — Ljungvik H., *Beiträge zur Syntax der spätgriechischen Volkssprache* [Skrifter utgivna av K. Humanistiska Vetenskaps Samfundet i Upsala, 27 : 3], Ουψάλα 1932

Lorentz., Miscell. gr. — Lorentzatos P., Miscellanea graeca, *Mélanges offerts à m. Octave Navarre*, Τουλούζη 1935, 275-283

Lurier, Chron. Mor. — Lurier E. H., *Crusaders as Conquerors. The Chronicle of Morea translated from the Greek with Notes and Introduction*, Νέα Υόρκη 1964

Maidhof, Rückwanderer — Maidhof A., *Neugriechische Rückwanderer aus den romanischen Sprachen, unter Einschluss des Lateinischen* [Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philologie, 10], Αθήνα 1931

Mand., Stud. gr. lang. — Mandilaras B., *Studies in the greek language. Some aspects of the development of the greek language up to the present day*, Αθήνα 1972

Martini, Stathis — Martini L., Per il testo dello Stathis, Università di Padova [Istituto di studi bizantini e neogreci, Quaderni 2], Padova 1972

Marzullo, Hesych. — Marzullo B., Hesychiana, *Univ. di Cagliari, Quaderni Istit. Filol. Greca* 1 (1966), 48-67, 2 (1967), 121-130

Meinersmann, Latein. Wört. — Meinersmann B., *Die lateinischen Wörter und Namen in den griechischen Papyri*, Λειψία 1927

Mentzou, "ξένος" — Mentzou M., *Der Bedeutungswandel des Wortes xenos. Die byzantinischen Gelehrten Gedichte und die neugriechischen Volkslieder über die Fremde*, Αμβούργο 1964

Merc. S.-G., Coll. Byz. — Mercati S.-G., *Collectanea Byzantina*, A'-B', Μπάρι 1970

Merc. S.-G., Suida-Suda — Mercati S.-G., Intorno al titolo dei lessici di Suida-Suda e di Papia [*Atti della Accademia nazionale dei lincei, Memorie Classe di Scienze morali, storice e filologiche, serie* VIII, volume X], Ρώμη 1960

Mercier, Almanac — Mercier R., An almanac for Trebizond for the year 1336, στο *Corpus des astronomes byzantins VII*, Louvain-la-Neuve 1994

Meyer, NS — Meyer G., *Neugriechische Studien* I, II, Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-Historische Klasse, Bd. 130 (1894), III, IV, Bd. 132 (1895)

Meyer, Rom. im kypr. — Meyer G., Romanische Wörter im kyprischen Mittelgriechisch, *Jahrbuch für romanische und englische Sprache und Literatur, Neue Folge* 3 (1876), 33-56, (ανατ. *Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ.* 121-142).

Migne, PG — Migne J., *Patrologia Graeca cursus completus*, 1-161, Paris 1857-1866

Mihăescu, Infl. grec. — Mihăescu H., *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, Βουκουρέστι 1966

Mihăescu, Langue lat. — Mihăescu H., *La langue latine dans le Sud-est de l'Europe*, Βουκουρέστι-Παρίσι 1978

Mihăescu, Termes — Mihăescu H., Les termes de commandement militaires latins dans le Stratégicon de Maurice, *Revue de Linguistique* 14, τεύχ. 3 (1969), 261-272

Mihevč-Gabroveč, Syntaxe Moschos — Mihevč-Gabroveč E., *Études sur la syntaxe de Ioannes Moschos*, Λιουμπλιάνα 1960

Mihevč-Gabroveč, Contrib. sémasiol.	Mihevč-Gabroveč E., Contributions sémasiologiques aux études de la langue de Jean Moschos, *Živa Antika* 7 (1957), 241-244
Miklosich, Slav. Elem.	Miklosich F., Die slavischen Elemente im Neugriechischen, *Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-Historische Klasse*, 63 (1869) <1870>, 529-566
Miklosich, Türk. Elem.	Miklosich F., *Die türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen(Griechisch, Albanisch, Rumunisch, Bulgarisch, Serbisch, Kleinrussisch, Grossrussisch, Polnisch)*, Βιέννη 1888
Mirambel, Evolut. verbe	Mirambel A., Éssai sur l'évolution du verbe en grec byzantin, *Bull. Soc. Lingu.* 61 (1966), 167-190
Mitsakis, Romanos	Mitsakis K., *The Language of Romanos the Melodist*, Byzantinisches Archiv 11, Μόναχο 1967
Mohrmann, Innov. sémant.	Mohrmann C., Les innovations sémantiques dans le grec et le latin des chrétiens, *Humanitas* 13-14 (1961/62), 322-335
Mor., "Hund"	Moravcsik G., "Hund in der Krippe" Zur Geschichte eines griechischen Sprichwortes, *Acta antiqua, Academiae Scientiarum Hungaricae*, 12 (1964), 77-86
Mor., Byzantinot.	Moravcsik G., *Byzantinoturcica*, I. *Die byzantinischen Quellen der Geschichte der Türkvölker*, II. *Sprachreste der Türkvölker in den byzantinischen Quellen*, Βερολίνο 1958
Mor., Ελλην. ποίημ. Βάρν.	Moravcsik G., Görög Költemény a Várnai Csatáról. Ελληνικόν ποίημα περί της μάχης της Βάρνης, *Magyar-Görög tanulmányok* szerkeszti Moravcsik Gyula= *Ουγγροελληνικαί Μελέται*, διευθυνόμεναι υπό Ιουλίου Moravcsik 1, Βουδαπέστη 1935
Moritz, Zunamen II	Moritz H., *Die Zunamen bei den byzantinischen Historikern und Chronisten, II* Teil, Programm des K.-Humanistischen Gymnasiums in Landshut 1897/1898, 1-56
Morrone, Problema	Morrone C., Il problema della paternità della Άλωσις της Κωνσταντινουπόλεως, *Annali Fac. Lett. e Filos. Univ. di Napoli* 21 (n.s. 9), (1978-1979), 199-217
Murnu, Rum. Lehnw.	Murnu G. G., *Rumänische Lehnwörter im Neugriechischen mit historischen Vorbemerkungen*, Μόναχο 1902
Nicholas-Baloglou, Quadr.	Nicholas N.-Baloglou G. *An entertaining tale of quadrupeds*, New York 2003.
Nourney, Lat. Ital.	Nourney Y., *Lateinisches und Italienisches in der kretischen Komödie*, Μπάρι 1961
Oikonomidès, Act. Dionys.	Oikonomidès N., *Actes de Dionysiou, édition diplomatique* [Archives de l'Athos IV] Παρίσι 1968
Oikonomidès, Act. Kastam.	Oikonomidès N., *Actes de Kastamonitou, édition diplomatique* [Archives de l'Athos IX], Παρίσι 1978
Ostrog., Féod. byz.	Ostrogorskij G., *Pour l'histoire de la féodalité byzantine*, μετάφρ. H. Grégoire-P. Lemerle, Βρυξέλλες 1954
Ostrog., Problèmes	Ostrogorskij G., *Quelques problèmes d'histoire de la paysannerie byzantine* (Corpus Bruxellense Hist. Byz., Subsidia II), Βρυξέλλες 1956
Palmer, Μόσχος	Palmer J. S., *La vida monástica en el Pratum Spirituale de Juan Mosco*. (Tesis doctoral dirigida por el Dr. D. Luis Gil Fernández), A'-B', Μαδρίτη 1990
Panzer, Futurum	Panzer B., Das Futurum des Griechischen. Ein Beitrag zur Struktur und Entwicklung des gr. Verbalsystems *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft* 16 (1964), 55-73
Papademetriou, Σχέδη μυός	Papademetriou J., Τα σχέδη του Μυός: New sources and text, *Illinois Studies in Language and Literature* 58 (1969), 210-222
Papadopoullos, Monum. litt. popul.	Papadopoullos Th., *Un monument de littérature populaire chypriote* [Publication du Centre de recherche scientifique de Chypre I], Λευκωσία 1967
Pecoraro, Studi Let. Cret.	Pecoraro V., *Studi di letteratura cretese*, [Quaderni dell' Istituto di filologia greca dell' Univeristà di Palermo, 15], Παλέρμο 1986

Pern., D' Homère	Pernot H., *D'Homère à nos jours. Histoire, écriture, prononciation du grec*, Παρίσι 1921
Pern., Ét. linguist.	Pernot H., *Études de linguistique néo-hellénique, I: Phonétique des parlers de Chio*, Παρίσι 1907, *II: Morphologie des parlers de Chio*, Παρίσι 1946, *III: Textes et lexicologie des parlers de Chio*, Παρίσι 1946
Pern., Ét. littér. gr.	Pernot H., *Études de littérature grecque moderne*, Παρίσι 1916
Pern., Recherch. Évang.	Pernot H., *Recherches sur le texte original des Évangiles* [Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, 4], Παρίσι 1938
Pertusi A., Akritai	Pertusi A., Tra storia e leggenda: Akritai e ghâzi sulla frontiera orientale di Bisanzio, *Actes XIVe Congrès intern. des ét. byz., Rapport I*, Βουκουρέστι 1971, 237-283
Pezop., Adnot. med. gr.	Pezopulos E., *Adnotationes criticae et grammaticae ad medicos graecos*, Αθήνα 1911
Piccitto, Formule greche	Piccitto G., Le formule greche usate un tempo nella pesca del pescespada nello stretto di Messina, *Bollett. Centro Studi filol. linguist. siciliani* 9 (1965), 16-62
Pol. L., Digenis	Politis L., L'épopée byzantine de Digénis Akritas.-Problèmes de la tradition du texte et des rapports avec les chansons akritiques, *Atti del Convegno Internazionale sul tema: la poesia epica e la sua formazione*, Ρώμη 1969, 551-581 [Accademia Nazionale dei Lincei, Problemi attuali di scienza e di cultura, Quaderno N. 139], Ρώμη 1970
Pol. N., Mond.	Politis N., Der Mond in Sagen und Glauben der heutigen Hellenen (W. Roscher, *Über Selene und Verwandts mit einem Anhange von N. G., Politis über die bei den Neugriechen vorhandenen vorstellungen vom Monde und fünf Bildtafeln* [*Studien zur griechischen Mythologie und Kulturgeschichte vom vergleichenden Standpunkte*, τεύχ. 4] Λειψία 1890, 173-189)
Psalt., Gramm.	Psaltes St., *Grammatik der byzantinischen Chroniken* [Forschungen zur griechischen und lateinischen Grammatik 2], Γοτίγγη 1913, ανατ. 1974
Psich., Essais	Psichari J., *Essais de grammaire historique néo-grecque A: L'article feminin pluriel au moyen-âge et de nos jours et la première déclinaison moderne*, Παρίσι 1886, *B: Études sur la langue médiévale*, Παρίσι 1889
Psich., Ét. de philol.	Psichari J., *Études de philologie néo-grecque. Recherches sur le développement historique du grec*, Παρίσι 1892
Psich., Qu. tr.	Psichari J., *Quelques travaux de linguistique, de philologie et de littérature hellénique (1884-1928)*, A' [Société d'édition "Les Belles Lettres"], Παρίσι 1930
Raderm., Neutest. Gramm.	Radermacher L., *Neutestamentliche Grammatik. Das Griechisch des neuen Testaments im Zusammenhang mit der Volkssprache*, [Handbuch zum Neuen Testament 1], Τυβίγγη ^{2}1925
Richard-Papadopoullos, Livre des remembr.	Richard J.-Papadopoullos Th., *Le livre des remembrances de la secrète du royaume de Chypre (1468-1469)* [Centre de recherches scientifiques, Sources et études de l'histoire de Chypre, X], Λευκωσία 1983
Rödel, Chalkok.-Kritob.	Rödel Fr., *Zur Sprache des Laonikos Chalkokondyles und des Kritobulos aus Imbros*, Programm des K. humanistischen Gymnasiums Ingolstadt für das Schuljahr 1904/1905, Μόναχο 1905
Rotolo, Libistro	Rotolo V., *Libistro e Rodamne, romanzo cavalleresco bizantino. Introduzione e versione italiana* [Κείμενα και Μελέται Νεοελληνικής Φιλολογίας, 22], Αθήνα 1965
Russo, Gheorg. Etol.	Russo D., Gheorghe Etolianul, *Studii istorice grecoromâne I*, Βουκουρέστι (1939), 37-43
Russo, St. ist. gr.-rom.	Russo D., *Studii istorice greco-romane Opere postume*, I-II, έκδ. C.C. Giurescu, N. Camariano A', B' [Fundaţia Pentru Literatura si Arta «Regele Carol II»], Βουκουρέστι 1939
Russo, St. şi crit.	Russo D., *Studii şi critice*, Βουκουρέστι 1910
Rydbeck, Fachprosa	Rydbeck L., *Fachprosa, vermeintliche Volkssprache und Neues Testament*, Ουψάλα, 1967

Saunier, L' amertume	Saunier G., L' amertume et la mort. *Πικρός* et *φαρμάκι* dans les chansons populaires grecques. Première approche, *Βουκόλεια, Mélanges offerts à Bertrand Bouvier*, Γενεύη 1995
Scazzoso, Pseudo-Dionigi	Scazzoso P., *Ricerche sulla struttura del linguaggio dello Pseudo-Dionigi Areopagita: introduzione alla lettura delle opera pseudo-dionisiane* [Pubbl. Univ. Catt. Sacro Cuore, Contributi, Serie 3, scienze, filol. e letteratura, 14], Μιλάνο 1967
Schilb., Byz. Metrol.	Schilbach E., *Byzantinische Metrologie* [Byzantinisches Handbuch im Rahmen des Handbuches der Altertumswissenschaft, XII Abteilung, IV Teil], Μόναχο 1970
Schirò, Agiografia	Schirò G., L'agiografia e l'innografia italo-greca attraverso gli studi più recenti, *Atti del 4° Congresso storico calabrese*, Νεάπολη 1969, 1-16
Schirò, δημότης	Schirò G., Un significato sconosciuto di «δημότης», *Riv. Cult. Class. Mediev. VII*, 1965 [=*Studi in onore di A. Schieffini*], 1006-1016
Schmitt, ριζικόν	Schmitt J., Ριζικόν–risico, *Miscellan. linguist. In onore di Graziadio Ascoli*, Τορίνο 1901, 389-402
Seel, Physiol.	Seel O., *Der Physiologus Übertragen und Erläutert* [Lebendige Antike], Ζυρίχη-Στουτγάρδη, 1960
Sirat, Mots d' emprunt	Sirat C., Un vocabulaire de mots d'emprunt gréco-latins dans un manuscrit hébreu du XIIIe siecle, *Bullet. d'inform., Centre Nation. de la Rech. Scient*, 12 (1963) <1964>, 103-112
Soloviev, Russie	Soloviev V. A., *Le nom byzantin de la Russie*, Gravenhage 1957
Spadaro, Battaglia	Spadaro G., La battaglia di Tagliacozzo nella Cronaca di Morea, *Studi in memoria di Carmelo Sgroi (1893-1952)*, Τορίνο 1965, 621-631
Spadaro, Fonti Florio	Spadaro G., *Contributo sulle fonti del romanzo greco-medievale «Florio e Plaziaflora»* [Κείμενα και μελέται νεοελληνικής φιλολογίας 26], Αθήνα 1966
Spadaro, Riv. Stor. Calabr.	Spadaro G., Un caso di confluenza omonimica: πετσί, *Rivista storica Calabrese N.S. III* (1982), 373-395
Spadaro, Studi	Spadaro G., *Studi di filologia cretese* [Quaderni del Siculorum Gymnasium V], Istituto di Studi Bizantini e Neoellenici Universita di Catania, Κατάνη 1979
Stepski, v.-Dol., Phrantz.	Stepski-Doliwa S. v., *Studien zur Syntax des byzantinischen Historikers Georgios Phrantzes*, Μόναχο 1935
Stryker, Protév. Jacq.	Strycker E., *La forme la plus ancienne du Protévangile de Jacques* [Subsidia Hagiographica, 33], Βρυξέλλες 1961
Stud. byz. Lexik.	Trapp E., Diethart J., Fatouros G., Steiner A., Hörander W., Studien zur byzantinischen Lexikographie [*Byzantina Vindobonensia*, 18], Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Βιέννη 1988
Stuwe, Franz. Lehnwört.	Stuwe E., *Die französichen Lehnwörter und Namen in der mittelgriechischen Chronik von Morea*, Ροστόκ 1919
Tabachovitz, Études sur le grec	Tabachovitz D., *Études sur le grec de la basse époque* [Skrifter utgivna av K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala 36:3], Ουψάλα 1943
Tabachovitz, Theophan.	Tabachovitz D., *Sprachliche und textkritische Studien zur Chronik des Theophanes Confessor*, Ουψάλα 1926
Tagliavini, Venezia	Tagliavini C., I rapporti di Venezia coll'Oriente balcanico. Cenni sulla diffusione degli elementi veneti nel lessico delle lingue balcaniche, *Atti della XXVI Riunione della S.I.P.S., Venezia, 12-18 settembre 1937*, Ρώμη 1938
Tarabout, Valaor.	Tarabout Y., *La langue de Valaoritis*, [Collection de l'Institut Français d'Athènes] Αθήνα 1970
Thumb, Germ. im Neugr.	Thumb A., Germanische Lehnwörter im Neugriechischen, *Hermann Paul zum 17. März 1902 dargebracht*, Germanistische Abhandlungen, Στρασβούργο 1910, 225-258
Thumb, Gr. Spr. Hellen.	Thumb A., *Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus. Beiträge zur Geschichte und Beurteilung der Κοινή*, Στρασβούργο 1901
Thumb, Handbuch	Thumb A., *Handbuch der neugriechischen Volkssprache. Grammatik, Texte, Glossar*, Στρασβούργο 1902

Tonnet, Ιστ. ν. ελλ. γλ.	Tonnet H., *Ιστορία της νέας ελληνικής γλώσσας. Η διαμόρφωσή της*, (ελλ. μετάφρ.): Καραμάνου Μ.-Λαλιάτσης Π., επιμ.: Χαραλαμπάκης Χρ., Αθήνα 1995
Triand., Lehnw.	Triandaphyllidis M., *Die Lehnwörter der mittelgriechischen Vulgärliteratur*, Στρασβούργο 1909, [=Άπαντα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Α', 298-494]
Tsop., Echi classici	Tsopanakis A., Echi classici del greco della Magna Grecia bizantina, *Magna Grecia bizantina e tradizione classica. Atti del decimosettimo convegno di studii sulla Magna Grecia, Taranto 9-14 Octobre 1977*, Νεάπολη 1978, 175-192
Tzitzilis, Griech. Lehnw.	Tzitzilis Ch, *Griechische Lehnwörter im Türkischen (mit besonderer Berücksichtigung der anatolischen Dialekte)* [Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse, Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung 33], Βιέννη 1987
Vaniček, Fremdw.	Vaniček A., *Fremdwörter im Griechischen und Lateinischen*, Λειψία 1878
Vayacacos, Noms de famille[1]	Vayacacos D., Noms de famille néogrecs dérivant de mots signifiant des grades, titres et offices ecclésiastiques, *Studia Onomastica Monacensia 4* (1961), 753-761
Vayacacos, Noms de famille[2]	Vayacacos D., Noms de famille néogrecs dérivant de mots à signification de grades, titres et offices militaires et administratifs, *Actes du premier Congrès Intern. des études balkaniques et sud-est européennes, VI Linguistique, Sofia 26 août-1 septembre 1966*, Σόφια 1968, 559-564
Veloudis, Alexander	Veloudis G., *Der neugriechische Alexander. Tradition in Bewahrung und Wandel* [Miscellanea Byzantina Monacensia, 8], Μόναχο 1968
Viscidi, Prestiti latini	Viscidi F., *I prestiti latini nel greco antico e bizantino*, Πάδοβα 1944
Vogeser, Spr. Heiligenl.	Vogeser J., *Zur Sprache der griechischen Heiligenlegenden*, Μόναχο 1907
Wagn., Carm.	Wagner G., *Carmina graeca medii aevi*, Λειψία 1874 (ανατ., Αθήνα)
Wagn., Med. Gr. Texts	Wagner G., *Medieval Greek Texts: Being a Collection of the Earliest Compositions in Vulgar Greek, prior to the Year 1500. Containing Seven Poems, Three of Which Appear here for the First Time. With an Essay on the Greek Version of Apollonius of Tyre*, by M.A.Ch. Gidel, Λονδίνο 1870, (ανατ. Άμστερνταμ 1970)
Wagn., Trois poèm.	Wagner G., *Trois poèmes grecs du moyen-âge inédits*, Βερολίνο 1881
Weierholt, Malalas	Weierholt K., *Studien im Sprachgebrauch des Malalas* [Symbolae Osloenses, 18], Όσλο 1963
Wifstrand, εικότα	Wifstrand A., Εικότα. Emendationen und Interpretationen zu griechischen Prosaikern der Kaiserzeit. V. Zu den Romanschriftstellern, *Humanist. Vetenskapsamfundet i Lund, Arsberättelse 1944-45*, 2 (1945), 69-110
Wilson, Byz. Prose	Wilson N., *An anthology of byzantine prose*, Βερολίνο-Νέα Υόρκη 1971
Wolf, Spr. Malal.	Wolf K., *Studien zur Sprache des Malalas* [Programm des Königlichen Ludwigsgymnasiums in München für das Studienjahr 1910/1911], Μόναχο 1911
Zachariadou (Studia turcol.)	Zachariadou E., Les «Janissaires» de l' empereur byzantin, *Studia Turcologica, Memoriae Alexii Bombaci dicata* [Instituto Universitario Orientale. Seminario di Studi Asiatici, Series minor XIX], Napoli 1982, 591-597
Zakyth., Desp.	Zakythinos D., *Le despotat grec de Morée T. Ier: Histoire Politique*, [Collection de l'Institut Néo-Hellénique de l'Université de Paris, I], Παρίσι 1932, *T. II: Vie et institutions*, Αθήνα 1953
Ziebarth, Griech. Text.	Ziebarth E., *Aus der antiken Schule. Sammlung griechischer Texte auf papyrus, Holztafeln, Ostraka*, έκδ. β' [Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen herausgegeben von H. Lietzmann 65], Βόννη 1913
Zilliacus, Kampf Weltspr.	Zilliacus H., *Zum Kampf der Weltsprachen im oströmischen Reich*, Άμστερνταμ 1965
Zucker, αυθέντης	Zucker F., *Αυθέντης und Abteilungen* Sitzungsber. d. Sächs. Akad. d. Wiss. z. Leipzig 107, τεύχ. 4), Βερολίνο 1962

Γ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ, ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ, ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΙΚΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

α') σε ελληνική γλώσσα

ΑΕΜ	*Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών*, Αθήνα 1935 κε.
Αθ.	*Αθηνά*, σύγγραμμα περιοδικόν της εν Αθήναις Επιστημονικής Εταιρείας, Αθήνα 1889 κε.
ΑΘΛΓΘ	*Αρχείον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού*, τριμηνιαίον περιοδικόν σύγγραμμα, Αθήνα 1934-1967
Αμάλθ.	*Αμάλθεια*, τριμηνιαίον ιστορικόν-λαογραφικόν περιοδικόν της Ιστορικής-Λαογραφικής Εταιρείας νομού Λασηθίου, Άγ. Νικόλαος Κρήτης 1970 κε.
Άνθη Φιλίας	*Άνθη Φιλίας. Τιμητικό Αφιέρωμα στον καθηγητή Κωνσταντίνο Μηνά*, επιμέλεια: Γ. Παπαντωνάκης, Διεθνές Κέντρο Λογοτεχνών και Μεταφραστών Ρόδου «Κύματα των Τριών Θαλασσών», Αθήνα 2005
Άνθη Χαρίτων	Παναγιωτάκης Ν., *Άνθη Χαρίτων. Μελετήματα... συγγραφέντα υπό των υποτρόφων του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας... τυπωθέντα μετά πολλής επιμελείας και διορθώσεως υπό Νικολάου Παναγιωτάκη*, Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας [Βιβλιοθήκη αρ. 18], Βενετία 1998
Αντιχάρ. Ανδρ.	*Αντιχάρισμα στον καθηγητή Νικόλαο Π. Ανδριώτη*. Ανατύπωση 88 εργασιών του με τη φροντίδα επιτροπής, Θεσσαλονίκη 1976
ΑΠ	*Αρχείον Πόντου*, σύγγραμμα περιοδικόν εκδιδόμενον υπό της Επιτροπής Ποντιακών Μελετών, Αθήνα 1928 κε.
Αρχές νεοελλ. λογοτ.	*Αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Α', Β', [Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας, 14-15], *Πρακτικά του Β' Διεθνούς Συνεδρίου «Neograeca Medii Aevi», (Βενετία 7-10 Νοεμβρίου 1991)*, επιμ.: Παναγιωτάκης Μ. Ν., Βενετία 1993
Α' Συμπ. "Καθ. ζωή"	*Πρακτικά του Α' Διεθνούς Συμποσίου Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο: Τομές και συνέχειες στην ελληνιστική και ρωμαϊκή παράδοση, (Αθήνα 15-17 Σεπτεμβρίου 1988)*, ΕΙΕ/ΚΒΕ, Αθήνα 1989
Αφ. Άμ.	*Αφιέρωμα εις Κ. Ι. Άμαντον*. Εξεδόθη από τους μαθητάς του, Αθήνα 1940
Αφ. Καρατζά	*Αντίχαρη: Αφιέρωμα στον καθηγητή Σταμάτη Καρατζά*, Ε.Λ.Ι.Α., Αθήνα 1984
Αφ. Κριαρ.	*Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά. Πρακτικά επιστημονικού συμποσίου (3 Απριλίου 1987)*, [ΑΠΘ-Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών], Θεσσαλονίκη 1988
Αφ. Λ. Πολ.	*Αφιέρωμα στον καθηγητή Λίνο Πολίτη*, Θεσσαλονίκη 1979
Αφ. Milliex	*Ελληνογαλλικά. Αφιέρωμα στον Roger Milliex για τα πενήντα χρόνια της παρουσίας του = Mélanges offerts à Roger Milliex pous ses cinquane anées de presence greque*, Αθήνα 1990
Αφ. Σβορ.	*Αφιέρωμα στο Νίκο Σβορώνο* [Πανεπιστήμιο Κρήτης. Εκδοτική επιτροπή: Κρεμμυδάς Β., Μαλτέζου Χρ., Παναγιωτάκης Μ. Ν.] Α', Ρέθυμνο 1986
Αφ. Στράτ.	*Βυζάντιον:Αφιέρωμα στον Ανδρέα Ν. Στράτο. Β', Θεολογία και φιλολογία = Byzance. Hommage à André N. Stratos, II: Théologie et Philologie = Byzantion. Tribute to Andreas N. Stratos, II: Theology and Philology*, Αθήνα 1986
Αφ. Τριαντ.	*Αφιέρωμα στη μνήμη του Μανόλη Τριανταφυλλίδη* με την επιμέλεια τιμητικής επιτροπής, Θεσσαλονίκη 1960
Αφ. Τσολ.	*Αφιέρωμα στον Εύδοξο Θ. Τσολάκη. Λόγια και δημώδης γραμματεία του ελληνικού μεσαίωνα. Πρακτικά Θ' Συνάντησης (11-13 Μαΐου 2000)*, ΑΠΘ, Φιλοσοφική Σχολή-Τμήμα Φιλολογίας-Τομέας Μεσαιωνικών και Νέων Ελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2002.
Αφ. Χατζιδ.	*Αφιέρωμα εις Γ. Ν. Χατζιδάκιν. Διατριβαί φίλων και μαθητών επί τη τριακοστή πέμπτη επετείῳ της εν τω Πανεπιστημίῳ καθηγεσίας αυτού*, Αθήνα 1921
Βυζαντ.	*Βυζαντινά*, Επιστημονικό Όργανο Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών Φιλοσοφικής Σχολής ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1969 κε.

Βυζαντίς	*Βυζαντίς*, Επιθεώρησις των βυζαντιακών σπουδών, εκδιδομένη κατά τριμηνίαν, υπό της Βυζαντιολογικής Εταιρείας, Α'-Β', Αθήνα 1909-1912
Βυζ. Δόμ.	*Βυζαντινός Δόμος*, Αθήνα 1987 κ.ε.
Βυζ. Μελ.	*Βυζαντιναί Μελέται*: διεθνής επιστημονική επετηρίς βυζαντινής και μεταβυζαντινής ερεύνης, Αθήνα 1988 κε.
Γλώσσης χάριν	*Γλώσσης χάριν, Τόμος αφιερωμένος από τον Τομέα Γλωσσολογίας στον καθηγητή Γεώργιο Μπαμπινιώτη*, Επιστημονική επιμέλεια: Α. Μόζερ, Α. Μπακάκου-Ορφανού, Χ. Χαραλαμπάκης, Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου, Αθήνα 2008
Γρηγ. Παλ.	*Γρηγόριος ο Παλαμάς*, εκκλησιαστικόν περιοδικόν Ι. Μητρόπολης Θεσσαλονίκης Α' 1917 κε.
ΔΑΕ Κερκ.	*Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας*, Κέρκυρα 1969 κε.
ΔΕΚΣ	*Κυπριακαί Σπουδαί, Δελτίον της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών*, Λευκωσία 1937 κε.
Δελτ. Ιον. Ακαδ.	*Δελτίον της Ιονίου Ακαδημίας*, Αθήνα 1977 κε.
ΔΙΕΕΕ	*Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος*, Αθήνα 1883-1989
ΔΧρ.ΑΕ	*Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, περίοδος δ', Αθήνα 1959 κε.
Δωδεκαν.	*Δωδεκανησιακά*, Ετήσιο ιστορικό φιλολογικό και λαογραφικό περιοδικό σύγγραμμα, Αθήνα 1966 κε.
Δωδεκαν. Αρχ.	*Δωδεκανησιακόν Αρχείον*, σύγγραμμα περιοδικόν εκδιδόμενον υπό της εν Αθήναις Δωδεκανησιακής Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας, Αθήνα 1955 κε.
Δωδεκαν. Χρον.	*Δωδεκανησιακά Χρονικά*, Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, Α' 1972 (1973) κε.
Δωδώνη	*Δωδώνη, Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, Ιωάννινα 1972 κε.
Ε. Εσπ.	*Εώα και Εσπέρια*, περιοδικό της Εταιρείας έρευνας των σχέσεων του μεσαιωνικού και νέου ελληνισμού με τη Δύση, Αθήνα 1993 κε.
ΕΑΙΕΔ	*Επετηρίς του Αρχείου της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου*, [από Γ' κε. =*Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου*], Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 1948 κε.
ΕΓΔΣΠΘ	*Επιστημονική Επετηρίς Γεωπονικής και Δασολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 1938 κε.
ΕΕΒΣ	*Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών*, Αθήνα 1924 κε.
ΕΕΗΛ.Μ	*Επετηρίς Εταιρείας Ηλειακών Μελετών*, Αθήνα 1982 κε.
ΕΕΚΣ	*Επετηρίς Εταιρείας Κρητικών Σπουδών*, Αθήνα 1938 κε.
ΕΕΚυκλ.Μ	*Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών*, Αθήνα 1961 κε.
ΕΕΠ	*Επιστημονική Επετηρίς [Εθνικόν Πανεπιστήμιον]*, Αθήνα 1902 κε.
ΕΕΣΝΟΕΠΘ	*Επιστημονική Επετηρίς Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 1930 κε.
ΕΕΣτερεοελλ. Μ	*Επετηρίς Εταιρείας Στερεοελλαδικών Μελετών* 1968 κε.
ΕΕΦΣΠΑ	*Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, περίοδος β', Αθήνα 1936 κε.
ΕΕΦΣΠΘ	*Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 1927 κε.
ΕΕΦΣΠΘ (περ. β', τεύχ. Φιλ.)	*Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής, περίοδ. β', τεύχος Τμήματος Φιλολογίας* [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης], Θεσσαλονίκη 1991 κε.
ΕΕΦΣΠΚ	*Αριάδνη, Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης*, Ρέθυμνο 1983 κε.
Εικοσιπεντ. Κόντου	*Εικοσιπενταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου* Αθήνα 1893
ΕΚΕΙΕΔ	*Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* [=μετονομασία του: *Επετηρίς του Αρχείου της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα 1948 κε.
ΕΛΑ	*Επετηρίς του Λαογραφικού Αρχείου*, [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα 1939 κε.

Ελλην.	*Ελληνικά,* Ιστορικόν περιοδικόν δημοσίευμα, Α'-ΙΑ' Αθήνα 1928-1939, φιλολογικόν, ιστορικόν και λαογραφικόν περιοδικόν σύγγραμμα [Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών], Θεσσαλονίκη 1952 (ΙΒ') κε.
Ελλην. Δημ.	*Ελληνική Δημιουργία,* Αθήνα 1948-1954
Ελλην. Διαλεκτ.	*Ελληνική Διαλεκτολογία,* Ετήσια έκδοση διαλεκτολογικών μελετών, Θεσσαλονίκη 1989
Ελλην. Οικον. Ιστ.	*Ελληνική Οικονομική Ιστορία ΙΕ'-ΙΘ' αιώνας,* Ασδραχάς Ι. Σπ. με τη συνεργασία των: Ν.Ε. Καραπιδάκη, Όλ. Κατσιαρδή-Hering, Ευτ. Δ. Λιάτα, Ά. Ματθαίου, Μ. Sivignon, Tr. Stoianovich τόμ. Α', Β' (Τεκμήρια, επιμέλεια: Ευτυχία Δ. Λιάτα) [Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς], Αθήνα 2003
ΕΜΑ	*Επετηρίς Μεσαιωνικού Αρχείου,* [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα 1939 κε.
Επ. Επετ. ΔΣΘ	*Επιστημονική Επετηρίδα Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης* 1980 κε.
Επετ. Κύπρ.	*Επετηρίς του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών,* Λευκωσία 1968 κε.
Επετ. Παρνασσ.	*Επετηρίς του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός,* Αθήνα 1896 κε.
Επιθ. ελληνοϊτ. πνευμ. επικ.	*Επιθεώρησις ελληνοϊταλικής πνευματικής επικοινωνίας* 1938 κε.
Εραν.	*Ερανιστής,* [Όμιλος Μελέτης του Ελληνικού Διαφωτισμού], Αθήνα 1963 κε.
ΗΜΕ	*Ημερολόγιον της Μεγάλης Ελλάδος,* Αθήνα 1922-1936
Ηπειρ. Χρον.	*Ηπειρωτικά Χρονικά,* Ιωάννινα 1926 κε.
Θησαυρ.	*Θησαυρίσματα,* του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών. *Thesaurismata,* Bolletino dell'Istituto Ellenico di studi bizantini e postbizantini, Βενετία 1962 κε.
Θρακ.	*Θρακικά,* τριμηνιαίον επιστημονικόν σύγγραμμα ιδρυθέν και εκδιδόμενον υπό του εν Αθήναις Θρακικού Κέντρου, Αθήνα 1928 κε.
Ιταλοελλ.	*Ιταλοελληνικά, rivista di cultura greco-moderna,* Istituto Universitario Orientale, Νάπολη 1988 κε.
Κακρ., Μελέτ. άρθρ.	Κακριδή Θ. Ι., *Μελέτες και άρθρα, Τιμητική προσφορά για τα εβδομήντα χρόνια του συγγραφέα,* Θεσσαλονίκη 1971
Κανίσκιν	*Κανίσκιν, Studi in onore di Giuseppe Spadaro,* a cura di A. Di Benedetto Zimbone e F. Rizzo Nervo, [Medioevo Romanzo e Orientale, st. 12], Università degli Studi di Catania, 2002
Κεφαλλ. Χρον.	*Κεφαλληνιακά Χρονικά,* [Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών], Αργοστόλι 1976 κε.
Κιμωλ.	*Κιμωλιακά,* έκδοσις κληροδοτήματος Γεωργίου Οικονόμου, Νικ. Αφεντάκη, Αθήνα 1970 κε.
Κρ. Εστ.	*Κρητική Εστία,* περιοδική έκδοση της Ιστορικής Λαογραφικής και Αρχαιολογικής Εταιρείας Κρήτης, περίοδ. δ', Χανιά 1987 κε.
Κρητικά	*Κρητικά,* τετράμηνον περιοδικόν σύγγραμμα, Κρητικός Φιλολογικός Συλλόγος, Χανιά, 1930
Κρητολ.	*Κρητολογία,* περιοδική επιστημονική έκδοσις Ηράκλειο 1975 κε.
Κρητολ. Γράμμ.	*Κρητολογικά Γράμματα,* [Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ρεθύμνου], Ρέθυμνο 1990 κε.
Κρ. Λαός	*Κρητικός λαός (Ο),* μηνιαίον λαογραφικόν, γεωργικόν και ποικίλης ύλης εικονογραφημένον περιοδικόν, Ηράκλειο 1909(;) κε.
Κρ. Μελ.	*Κρητικαί Μελέται,* Ιστορία-αρχαιολογία-λαογραφία, Αθήνα 1933
Κρ. Πρωτοχρ.	*Κρητική Πρωτοχρονιά,* Αθήνα 1961κε.
Κρ. Χρ.	*Κρητικά Χρονικά,* τετραμηνιαία επιστημονική έκδοσις, Ηράκλειο 1947 κε.
Κυπρ. Γρ.	*Κυπριακά Γράμματα,* μηνιαίο περιοδικό μελέτης και τέχνης, Λευκωσία 1934-1956
Κυπρ. Σπ.	*Κυπριακαί Σπουδαί,* δελτίον της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών, Λευκωσία 1937 κε.
Κυπρ. Χρ.	*Κυπριακά Χρονικά,* μηνιαίον επιστημονικόν περιοδικόν εν Κύπρω, Λάρναξ 1923 κε.

ΛΑ	*Λεξικογραφικόν Αρχείον της Μέσης και Νέας Ελληνικής,* Αθήνα 1915 κε.
Λακων. Σπ.	*Λακωνικαί Σπουδαί.* Περιοδικόν Σύγγραμμα της Εταιρείας Λακωνικών Σπουδών 1972 κε.
Λαογρ.	*Λαογραφία,* Δελτίον της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας, Αθήνα 1909 κε.
ΛΔ	*Λεξικογραφικόν Δελτίον,* [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα 1939 κε.
Λογοτεχνία-Κοινωνία στην Κρήτη	*Λογοτεχνία και κοινωνία στην Κρήτη της Αναγέννησης,* επιμ.: Holton D., (ελλην. μετάφρ.: Δεληγιαννάκη Ν.) Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1997
Μακεδ.	*Μακεδονικά,* σύγγραμμα περιοδικόν της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 1940 κε.
Μαντατοφ.	*Μαντατοφόρος,* Δελτίο Νεοελληνικών Σπουδών-bulletin of greek studies, 1972 κ.ε.
ΜΒ	Σάθας Κ., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη,* τόμ. *Α'-Ζ',* Βενετία-Παρίσι 1872-1894 (ανατ. Αθήνα 1972)
Μελ. ελλην. γλώσσ.	*Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της ετήσιας συνάντησης του τομέα γλωσσολογίας της Φ.Σ. του ΑΠΘ,* Θεσσαλονίκη 1982 κε.
Μελ. και υπομν. Κύπρ.	*Μελέται και Υπομνήματα* Ι, ΙΙ, [Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Τμήμα Επιστημονικών Ερευνών], Λευκωσία 1984, 1992
Μεσ. Ν. Ελλ.	*Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* [Ακαδημία Αθηνών. Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού], Αθήνα 1984 κε.
Μνήμ. Αμ.	*Εις Μνήμην Κ. Αμάντου 1874-1960,* Αθήνα 1960
Μνημ. Αντωνιάδη	*Μνημόσυνον Σοφίας Αντωνιάδη* [Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών, 6], Βενετία 1974
Μνήμ. Καλοκαιρινού	*Λοιβή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού,* Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Ηράκλειο 1994
Μνήμ. Καρατζά	*Μνήμη Σταμάτη Καρατζά. Τιμητικός τόμος στη μνήμη Σταμάτη Καρατζά,* [Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής], ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1990
Μνήμ. Λάμπρ.	*Εις μνήμην Σπ. Λάμπρου,* Επιτροπή εκδόσεων των καταλοίπων Σπ. Λάμπρου, Αθήνα 1935
Μνήμ. Ζώρα	*Τιμητικός τόμος εις μνήμην Γεωργίου Θ. Ζώρα,* επιμ. Γ. Πουρναροπούλου Π.Δ. Μαστροδημήτρη, Φιλολογικός Σύλλογος "Παρνασσός", Αθήνα 1984
ΝΕ	*Νέος Ελληνομνήμων,* τριμηνιαίον περιοδικόν σύγγραμμα συντασόμενον και εκδιδόμενον υπό Σπυρ. Π. Λάμπρου, Αθήνα 1904 κε.
Νεοελλ. Αρχ.	*Νεοελληνικόν Αρχείον,* περιοδικόν δημοσίευμα εκδιδόμενον κατά τετράμηνον, 1935
Νεοελλ. Διαλ.	*Νεοελληνική Διαλεκτολογία, Πρακτικά τουΑ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας Ρόδος 26-30.3.1992,* [Εταιρεία Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας], Αθήνα 1994 κε.
Ν. Εστ.	*Νέα Εστία,* Αθήνα 1927 κε.
Νησιωτ. Επετ.	*Νησιωτική Επετηρίς,* εκδιδομένη υπό Περικλέους Γ. Ζερλέντου και Φλώρου Εμμ. Κατσουρού, Έτος πρώτο. Επανέκδοση με ευρετήριο [Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών 216], Ερμούπολη 1918
Ξένιον Ζέπου	*Ξένιον, Festschrift für Pan. J. Zepos anlassich seines 65 Geburtstage am 1 Dezember 1973,* herausgegeben von E. von Caemmérer, I. H. Kaiser, G. Kegel, W. Müller-Freinfels, H. J. Wolf, Αθήνα-Φράιμπουργκ-Κολωνία 1973
Οικον. Ιστ. Βυζ.	*Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου από τον 7ο ως τον 15ο αιώνα,* γενική εποπτεία: Αγγελική Λαΐου, επιστημονική επιτροπή: Cecile Morrison-Χαράλαμπος Μπούρας-Νίκος Οικονομίδης-Κωνσταντίνος Πιτσάκης, (ελλην. μετάφρ.), τόμ. Α' Β' Γ', ΜΙΕΤ, Αθήνα 2006
Ορθόδ. Παρ.	*Ορθόδοξος Παρουσία,* 1964 κε.
Παναθήν.	*Παναθήναια,* Αθήνα 1900-1915
Παρνασσ.	*Παρνασσός,* σύγγραμμα περιοδικόν κατά μήνα εκδιδόμενον [Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός], Αθήνα 1877 κε., περίοδ. β', Αθήνα 1959 κε.
Πελοπον.	*Πελοποννησιακά* [Εταιρεία Πελοποννησιακών Σπουδών], Αθήνα 1956 κε.

Πεπρ. Θ' ΔΒΣ	*Πεπραγμένα Θ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου (Θεσσαλονίκη 12-19 Απριλίου 1953)*, Αθήνα 1955
Πεπρ. ΙΒ' ΔΒΣ	*Actes du XIIe Congrès International des études byzantines, (Ochride 10-16 Septembre 1961)*, Beograd 1963-1964
Πεπρ. ΙΔ' ΔΒΣ	*Actes du XIVe Congrès International des études byzantines, (Bucarest, 6-12 Septembre, 1971)*, III, 1976
Πεπρ. ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*
Πεπρ. Α' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα Α' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Ηράκλειο 22-28 Σεπτεμβρίου 1961)*, στο *Κρ. Χρ.* 14-15 (1961-62)
Πεπρ. Β' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα Β' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Χανιά 12-17 Απριλίου 1966)*, Αθήνα 1968
Πεπρ. Γ' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα Γ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Ρέθυμνο 18-23 Σεπτεμβρίου 1971)*
Πεπρ. Δ' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα Δ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Ηράκλειο 29 Αυγούστου-3 Σεπτεμβρίου 1976)*, Αθήνα 1980-1981
Πεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα Ε' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Άγιος Νικόλαος 25 Σεπτεμβρίου-1 Οκτωβρίου 1981)*, Ηράκλειο 1985
Πεπρ. ΣΤ' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα του Στ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Χανιά 24-30 Αυγούστου 1986)*, Χανιά 1990-91
Πεπρ. Ζ' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα του Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Ρέθυμνο 25-31 Αυγούστου 1991)*, [=Νέα Χριστιανική Κρήτη έτος ς'-ζ'(1994-1995) τεύχ. 11-14], Ρέθυμνο 1995
Πεπρ. Θ' ΔΚρ.Σ	*Πεπραγμένα του Θ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Ελούντα 1-6 Οκτωβρίου 2001)* [Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών], Ηράκλειο 2004-2006
Πλάτων	*Δελτίον της Εταιρείας Ελλήνων Φιλολόγων*, Αθήνα 1936 κε.
Πνευματ. Κύπρ.	*Πνευματική Κύπρος*, Λευκωσία 1960 κε.
Ποντ. Φύλλ.	*Ποντιακά Φύλλα*, Αθήνα 1935-1940
Πραγμ. Ακ. Αθ.	*Πραγματείαι της Ακαδημίας Αθηνών*, Αθήνα 1932 κε.
Πρακτ. Ακ. Αθ.	*Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών*, Αθήνα 1926 κε.
Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ	*Πρακτικά του Πρώτου Διεθνούς Κυπρολογικού Συνεδρίου (Λευκωσία, 14-19 Απριλίου 1969)*, [Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών], Λευκωσία 1972
Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ	*Πρακτικά του Δεύτερου Διεθνούς Κυπριολογικού Συνεδρίου (Λευκωσία, 20-25 Απριλίου 1982)*, [Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών], Λευκωσία 1985-1987
Πρακτ. Γ' Κυπρ. Σ	*Πρακτικά του Τρίτου Διεθνούς Κυπρολογικού Συνεδρίου (Λευκωσία, 16-20 Απριλίου 1996)*, [Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών], Λευκωσία 2000-2001
Πρακτ. Α' Παν. Σ	*Πρακτικά Α' Πανιονίου Συνεδρίου (Κέρκυρα 20-22 Μαΐου 1914)*, Αθήνα 1915
Πρακτ. Γ' Παν. Σ	*Πρακτικά Γ' Πανιονίου Συνεδρίου (23-29 Σεπτεμβρίου 1965)*, Αθήνα 1967, 1969
Πρακτ. Ε' Παν. Σ	*Πρακτικά Ε' Πανιονίου Συνεδρίου (Αργοστόλι-Ληξούρι 17-21 Μαΐου 1986)* Αργοστόλι 1989, 1991
Πρακτ. Α' Πανελλ. Σ. Αν. Ρωμυλ.	*Πρακτικά 1ου Πανελλήνιου Συνεδρίου "Ανατολική Ρωμυλία (Βόρεια Θράκη) Ιστορία και Πολιτισμός" (Κομοτηνή 4-6 Απριλίου 2008)*, επιμ. Παύλος Αλμπανούδης, Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Α. Ρωμυλίας, Αθήνα 2009
Πρακτ. Α' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου	*Α' Συμπόσιο Γλωσσολογίας του Βορειοελλαδικού Χώρου (Ήπειρος-Μακεδονία-Θράκη), 28-30 Απριλίου 1976, Πρακτικά*, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη 1977
Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου	*Β' Συμπόσιο Γλωσσολογίας του Βορειοελλαδικού Χώρου (Ήπειρος-Μακεδονία-Θράκη), 13-15 Απριλίου 1978, Πρακτικά*, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη 1983

Πρακτ. Συμποσ. Ιδρ. Πιερίδη	*Πρακτικά Συμποσίου Ιδρύματος Πιερίδη: The History of the Greek Language in Cyprus. Proceedings of an International Symposium sponsored by the Pierides Foundation, Larnaca, Cyprus, 8-13 September 1986*, Λευκωσία 1988
Προσφ. Κυριακ.	*Προσφορά εις Στίλπωνα Π. Κυριακίδην επί τη εικοσιπενταετηρίδι της καθηγεσίας αυτού (1926-1951)*, [Ελληνικά-παράρτ. 4], Θεσσαλονίκη 1953
Συμ.	*Συμαϊκά*, Επιτροπή Συμαϊκών Εκδόσεων, Αθήνα 1972 κε.
Σύμμ.	*Σύμμεικτα*, ΕΙΕ/Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, Αθήνα 1966
Σύνδεσμος in onore Anastasi	*Σύνδεσμος. Studi in onore di Rosario Anastasi*, v. I, Facoltà di Lettere e Filosofia, Università di Catania. Istituto di studi bizantini e neoellenici, 1991
Τεσσαρακ. Κόντου	*Τεσσαρακονταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου. Φιλολογικαί διατριβαί υπό των μαθητών και των θαυμαστών αυτού προσφερόμεναι*, Αθήνα 1909
Τιμητ. Τσοπ.	*Φιλερήμου Αγάπησις. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Αγαπητό Γ. Τσοπανάκη* [Σειρά αυτοτελών εκδόσεων, 20], Στέγη γραμμάτων και τεχνών Δωδεκανήσου, Ρόδος 1997.
Τσοπ., Συμβολές	*Συμβολές στην ιστορία της ελληνικής γλώσσας, I, II*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, [*Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής. Παράρτημα, Τιμητικός τόμος Α. Γ. Τσοπανάκη*], Θεσσαλονίκη 1983
Φίλτρα, Τιμητ. Καψ.	*Φίλτρα. Τιμητικός τόμος Σ. Γ. Καψωμένου*, Θεσσαλονίκη 1975
Χαριστ. Ορλάνδ.	*Χαριστήριον εις Α. Κ. Ορλάνδον*, [Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, 34], Αθήνα 1965-1968
Χιακ. Χρον.	*Χιακά Χρονικά*, Αθήνα 1911 κε.
Χρ. Κρ.	*Χριστιανική Κρήτη-Creta Christiana*, Ηράκλειο 1912-1913
Χρον. Πόντ.	*Χρονικά του Πόντου*, λαογραφικό περιοδικό του Συλλόγου των Ποντίων "Αργοναύται-Κομνηνοί", Αθήνα 1943-1946

β') σε ξένη γλώσσα

AAEEG	*Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France*, Παρίσι 1867-1888
Act. VIIIe Congr. Intern. Neo-hell. franc.	*Actes du VIIIème Congrès International des Néo-Hellénistes des Universités Francophones. Contribution de Chypre à la civilisation néo-hellénique* [Université Paul Valéry], Montpellier 1984
Act. XIe Congr. Onomast.	*Actes du XIe Congrès International des sciences onomastiques, Sofia 28.VI-4. VII. 1972*, Sofia 1974-1975
AIPhHOS	*Annuaire de l' Institut de philologie et d' histoire orientales et slaves*, Βρυξέλλες 1932 κε.
Balkan Studies	*Balkan Studies*, Ινστιτούτο Μελετών Χερσονήσου Αίμου, Θεσσαλονίκη 1960 κε.
BCH	*Bulletin de correspondance hellénique*, Αθήνα 1877 κε.
Berichte z. XI. Intern. Byz.-Kongr.	*Berichte zum XI. Internationalen Byzantinisten-Kongress*, Μόναχο 1958
BF	*Byzantinische Forschungen*, Internationale Zeitschrift für Byzantinistik, Άμστερνταμ 1966 κε.
B-NJ	*Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher*, internationales wissenschaftliches Organ unter Mitwirkung zahlreichen Fachgenossen herausgegeben von Dr. Phil. Nikos A. Bees (Βέης), Αθήνα-Βερολίνο, 1920-1977/1984 κε.
BSl	*Byzantinoslavica*, Revue international des Études Byzantines, Πράγα 1929 κε.

Bull. Soc. Lingu.	*Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*, La Société de Linguistique de Paris, Παρίσι 1869 κε.
BMGS	*Byzantine and Modern Greek Studies*, Οξφόρδη 1975 κε.
Byz.	*Byzantion*, revue internationale des études byzantines, Παρίσι 1924 κε.
Byz.-Met.	*Byzantina-Metabyzantina*, a journal of byzantine and modern greek studies, Νέα Υόρκη 1946 κε.
Byzantino-bulg.	*Byzantinobulgarica*, Σόφια 1962 κε.
BZ	*Byzantinische Zeitschrift*, Λειψία, 1892 κε.·Μόναχο 1950 κε.
Cah. Inst. M. A.	*Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin*, Université de Copenhague, Κοπεγχάγη, 1969 κε.
Class. et Med.	*Classica et Mediaevalia*: Revue Danoise de philologie et d'histoire, Κοπεγχάγη 1938 κε.
CFHB	*Corpus Fontium Historiae Byzantinae*
Corp. Haml.	*Corpus Hamleticum*, Hamlet in Sage und Dichtung, Kunst und Musik, Βερολίνο 1912 κε.
Cret. St.	*Cretan Studies*, Άμστερνταμ 1988 κε.
CSHB	*Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae*
DOP	*Dumbarton Oaks Papers*, Washington D.C., 1941 κε.
Egyet. Philol. Közl.	*Egyetemes Philologiai Közlöny*, Magyar tudományos Akadémia, Βουδαπέστη 1877-1948
EO	*Echos d'Orient*, Παρίσι 1897-1941 κε.
Epidosis	*Herbert Hunger, Epidosis. Gesammelte Schriften zur byzantinischen Geistes und Kulturgeschichte* [herausgegeben von W. Hörandner, J. Koder, O. Kresten], Μόναχο, 1989
Festschrift Heger	*Festschrift für Klaus Heger zum 65. Geburtstag*. Texte, Sätze, Wörter und Moneme, Hrsg. von Susanne R. Anschütz, Heidelberg, 1992
Festschr. Holton	*"His Words Were Nourishment and His Counsel Food": A Festschrift for David W. Holton*, ed.: Efrosini Camatsos, Tassos A. Caplanis and Jocelyn Pye, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle 2014
Festschr. Kretschmer	*Festschrift für Universitäts-Professor Hofrat Dr. Paul Kretschmer*, Beiträge zur griechischen und lateinischen Sprachforschung, Wien-New York 1926
Fest und Alltag	*Fest und Alltag in Byzanz, Festschrift für Hans-Georg Beck* herausgegeben von Günter Prinzing und Dieter Simon, Μόναχο 1990
Fol. neohell.	*Folia neohellenica*, Zeitschrift für Neogräzistik, Ruhr-Universität Bochum, Άμστερνταμ 1975 κε.
Glotta	*Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache*, Γοτίγγη 1909 κε.
IF	*Indogermanische Forschungen für indogermanische Sprach-und Altertumskunde*, Στρασβούργο, 1892-1933
IF Anzg.	*Anzeiger für Indogermanische Sprach-und Altertumskunde*. Beiblatt zu den Indogermanischen Forschungen, 1892-1930
Ill. Class. St.	*Illinois Classical Studies*, Department of the Classics at the University of Illinois, 1976 κε.
Istit. Orient. Nap.	*Annali dell' Università degli Napoli "L'Orientale"*, Istituto Orientale di Napoli, [=*AION*] 1929 κε.
JÖB	*Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*, (=μετά τον XVIII (1969) κε.)
JÖBG	*Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft*, (I-XVII) Βιέννη 1951-1968 [=μετά τον τ. (XVIII κε.) *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik (JÖB)*]
Lexicograph. Byzant.	*Lexicographica Byzantina, Beiträge zum Symposion zur byzantinischen Lexikographie (Wien, 1-4.3.1989)*, hrsg von W. Hörandner und E. Trapp [Byzantina Vindobonensia XX], Βιέννη 1991

Literature-Society in Crete	*Literature and Society in Renaissance Crete*, Edited by D., Holton, Cambridge University Press 1991
Med. Rom. Orient.	*Medioevo Romanzo e Orientale: oralità, scrittura, modelli narrativi: Il Colloquio Internazionale Napoli, 17-19 febbraio 1994*, a cura di A. Pioletti e Fr. Rizzo Nero, Soveria Mannelli 1995
Mél. Diehl	*Mélanges Charles Diehl, Études sur l'histoire et sur l'art de Byzance*, I, II, Παρίσι 1930
Mél. Dujčev	*Byzance et les Slaves. Études de civilisation. Mélanges Ivan Dujčev* [Association des amis des études archéologiques des mondes byzantino-slaves et du christianisme oriental], Παρίσι 1979
Mél. Ed. Delebécque	*Mélanges Edouard Delebécque*, Université de Provence, Aix-en-Provence 1983
Mél. Kern	*Mélanges Kern*, Λέιντεν, 1903
Mél. Merlier	*Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier à l' occasion du 25e anniversaire de leur arrivée en Grèce* (Collection de l' institut Francais d' Athènes, 92-94), Athènes 1956
MGSY	*Modern Greek Studies Yearbook*, University of Minnesota, Minneapolis 1985 κε.
Misc. G. Merc.	*Miscellanea Giovanni Mercati*, Letteratura e storia bizantina III, [Studi e testi, 123], Biblioteca Apostolica Vaticana, Città del Vaticano 1946
Misc. Neogr.	*Miscellanea Neogreca. Atti del I Convegno Nazionale di Studi Neogreci, Palermo 17-19 Maggio 1975*, Παλέρμο 1976, *Atti del III Convegno Nazionale di Studi Neogreci, Palermo 19-20 ottobre 1989*, Παλέρμο 1991
Misc. Rossi	*Bizantino-Sicula II: Miscellanea di scritti in memoria di Giuseppe Taibbi Rossi* [Instituto Siciliano di studi bizantini e neoellenici, Quaderni 8], Παλέρμο 1975
Mitteil. Sem. Or. Spr.	*Mitteilungen des Seminars für orientalische Sprachen*, Βερολίνο 1887
Neogr. Med. Aevi	*Neograeca Medii Aevi*, Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, 1986 κε.
Neogr. Med. Aevi I	*Neograeca Medii Aevi I: Text und Ausgabe. Akten zum Symposion Köln* 1986, hrsg H. Eideneier, Κολωνία 1987
Neogr. Med. Aevi II	*Neograeca Medii Aevi II, [= Αρχές νεοελλ. λογοτ.: Αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Α', Β', *Πρακτικά του Β' Διεθνούς Συνεδρίου «Neograeca Media Aevi», (Βενετία 7-10 Νοεμβρίου 1991)*, επιμ.: Παναγιωτάκης Μ. Ν., Βενετία 1993*]*
Neogr. Med. Aevi III	*Neograeca Medii Aevi III: Prosa y verso en griego medieval. Rapports of the international congress, Vitoria 1994*, J. M. Egea, J. Alonso (Eds.), Άμστερνταμ 1996
Neogr. Med. Aevi IV	*Neograeca Medii Aevi IV: «Τ' αδόνιν κείνον που γλυκά θλιβάται», Πρακτικά του 4ου διεθνούς συνεδρίου Neograeca Medii Aevi (Νοέμβριος 1997, Λευκωσία), Εκδοτικά και ερμηνευτικά ζητήματα της δημώδους ελληνικής λογοτεχνίας στο πέρασμα από τον Μεσαίωνα στην Αναγέννηση (1400-1600)*, επιμ.: Π., Αγαπητός-Μ. Πιερής, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2002
Neogr. Med. Aevi IVa	*Neograeca Medii Aevi IVa: Θεωρία και πράξη των εκδόσεων της υστεροβυζαντινής, αναγεννησιακής και μεταβυζαντινής δημώδους γραμματείας. Πρακτικά του διεθνούς συνεδρίου Neograeca Medii Aevi IVa (Αμβούργο 28-31 Ιανουαρίου 1999)*, επιμ.: H. Eideneier, U. Moennig, N. Τουφεξής, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2001
Neogr. Med. Aevi V	*Neograeca Medii Aevi V: Αναδρομικά και Προδρομικά, Approaches to texts in early modern greek. Papers from the conference Neograeca Medii Aevi V (Exeter College, University of Oxford, Septemper 2000)* ed. by Elizabeth Jeffreys and Michael Jeffreys, Oxford 2005
Neogr. Med. Aevi VI	Neograeca Medii Aevi VI: *Πρώιμη νεοελληνική δημώδης γραμματεία. Γλώσσα, παράδοση και ποιητική*, επιμ.: Γιάννης Μαυρομάτης – Νίκος Αγιώτης, Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Neograeca Medii Aevi (Ιωάννινα, 29 Σεπτεμβρίου–2 Οκτωβρίου, 2005), Ηράκλειο, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη 2012
OCP	*Orientalia Christiana Periodica*, Pontificio Istituto Orientale, Ρώμη 1935 κε.
PG	*Patrologiae cursus completus, series Graeca*, ed. J.-P. Migne, Παρίσι 1857-1866 (ανατ.)

Philol. Suppl.	*Philologus, Supplementband (Zeitschrift für das klassische alterthum)*, Göttingen 1869-1943
Philol. Woch.	*Philologische Wochenschrift*, Βερολίνο 1881 κε.
PL	*Patrologiae cursus completus, series Latina*, ed. J.-P. Migne, Παρίσι 1844-1880 (ανατ.)
PNL	*Probleme der neugriechischen Literatur*, ed. J. Irmscher, Βερολίνο 1959
Polis-Provinz	*Zwischen Polis, Provinz und Peripherie, Beiträge zur byzantinischen Geschichte und Kultur*, hrsg Lars M. Hoffmann [Mainzer Veröffentlichungen zur Byzantinistik, 7], Wiesbaden 2005
Polych.	*Polychordia, Festschrift Franz Dölger* [=*Byzantinische Forschungen (BF)* 1-3 (1966-68)]
Polychron. Dölger	*Polychronion, Festschrift Franz Dölger zum 75. Geburtstag*, hrsg von P. Wirth [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit, Reihe D: Beihefte, Forschungen zur griechischen Diplomatik und Geschichte], Χαϊδελβέργη 1966
Prosa y verso	Prosa y verso en griego medieval [=Raports of the international congress "*Neograeca Medii Aevi III*"]
REB	*Revue des études byzantines*, (Βουκουρέστι 4, 5 (1945-46)/ Παρίσι 6 (1948) κε.
REG	*Revue des Études Grecques*, Παρίσι 1888 κε.
RES-EE	*Revue des études sud-est européennes*. Editions de l'Academie de la République Socialiste de Romanie, Βουκουρέστι 1963 κε.
Rev. Intern. d' Onom.	*Revue Internationale d' Onomastique: noms de lieux, noms de personnes*, 1-29, Παρίσι 1949-1977
Rhein. Museum f. Philol.	*Rheinisches Museum für Philologie*, Φρανκφούρτη 1842 κε.
Rom. Philol.	*Romance Philology*, 1947 κε.
RSBN	*Rivista di studi bizantini e neoellenici*, [=μετονομασία του *Studi bizantini e neoellenici*, 1931-1963], Ρώμη 1964 κε.
RSBS	*Rivista di studi bizantini e slavi*, 1 (1981) – 5 (1985 [1989]), [= αργότερα με το όνομα Rivista di Bizantinistica 1=[6] (1991) - 3[9] (1993/1994)] [=αργότερα με το όνομα Bizantinistica (Rivista di Studi Bizantini e Slavi) 1 (1999) κε.]
RSBS 3 [Misc. Pertusi III]	*Miscellanea Agostino Pertusi III*, [=*Rivista di studi bizantini e slavi, III (1983)*] Bologna 1984
SB	*Studi bizantini*, Ρώμη 1925 -1927, [=αργότερα με το όνομα *Studi bizantini e neoellenici*, Ρώμη 1931-1963], [= αργότερα με το όνομα *Rivista di studi bizantini e neoellenici*, 1(1964) κε.]
SBN	*Studi bizantini e neoellenici*, Università di Roma 1931-1963, [= αργότερα με το όνομα *Rivista di studi bizantini e neoellenici*, 1(1964) κε.]
Sic. Gymn.	*Siculorum Gymnasium* [Facoltà di lettere e filosofia Università di Catania], Κατάνια 1948
SIFC	*Studi italiani di filologia classica*, Φλωρεντία 1893 κε.
Sill. biz.	*Silloge bizantina in onore di Silvio Giuseppe Mercati*, Ρώμη 1957
S-OF	*Südost-Forschungen*, Μόναχο 1936 κε.
Star. Živ.	*Živaja starina*, zurnal o russkom folklore i tradicionoj kulture, Μόσχα 1-26 (1890/91-1917), [n.s.], 1 (1994) κε.
St. Byz. Neohell. Neerl.	*Studia Byzantina et neohellenica neerlandica*, edited by Bakker W.-Gemert A.-Aerts W., Leiden-Brill 1972
St. ist. gr.-rom.	*Russo D., Studii istorice greco-romāne. Opere postume*, ed. C. Giurescu, A. Camariano-Cioran, N.Camariano, I, II [Fundaţia Pentru Literatura si Arta "Regele Carol II"], Βουκουρέστι 1939
Stud. filol. biz.	*Studi di filologia bizantina*, IV [Quaderni del Siculorum Gymnasium XVI], Università di Catania 1988
TAPA	*Transactions of the American Philological Association*, 1869 κε

Trav. et Mém.	*Travaux et Mémoires* [Centre de recherches d'histoire et civilisation byzantines], Παρίσι 1965 κε.
Viz.Vrem.	*Vizantijskij Vremennik-Βυζαντινά Χρονικά*, Πετρούπολη 1-25 (1894-1928) [n.s.] Μόσχα 1 (1947) κε.
Zeitschr. f. Balkanol.	*Zeitschrift für Balkanologie*, Βισμπάντεν 1963 κε.
Zeitschr. f. rom. Philol.	*Zeitschrift für romanische Philologie*, Halle 1877 κε.
Zeitschr. f. vergleich. Sprach-forsch.	*Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen* 1851, [=αργότερα με το όνομα *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung*, 1968], [= στη συνέχεια *Historische Sprachforschungen*, 1988 κε.]

Δ΄ ΛΕΞΙΚΩΝ

α΄) ελληνόγλωσσων

ΑΛΝΕ	Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α., *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής*, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 2002
Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου	Αλιπράντης Ν., *Λεξικό των ιδιωμάτων και των εγγράφων της Πάρου. Με τρεις μελέτες για τα ιδιώματα της Πάρου*, Αθήνα 2001
Ανδρ., Λεξ.	Ανδριώτης Ν. Π., *Ετυμολογικό Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη)], (β΄ έκδ.), Θεσσαλονίκη 1967,·(γ΄ έκδ. με διορθώσεις και προσθήκες του συγγραφέα), Θεσσαλονίκη 1983
Απαλοδήμου, Λεξ. Πουλιών	Απαλοδήμος Ντ., *Περιγραφικό Λεξικό των πουλιών της Ελλάδος*, Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, Αθήνα 1993
Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας	Αποστόλου Στ., *Λεξικό του γλωσσικού ιδιώματος της Νάουσας με στοιχεία φωνητικής και μορφολογίας*, Νάουσα 2007
Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ.	Αραβαντινός Π., *Ηπειρωτικόν γλωσσάριον*, Αθήνα 1909· (ανατ. Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών 220), Αθήνα 1988
Βεργωτής, Λεξ. λειτουργ.	Βεργωτής Θ. Γ., *Λεξικόν λειτουργικών και τελετουργικών όρων*, Θεσσαλονίκη 1995
Βλαστού, Συνών.	Βλαστός Π., *Συνώνυμα και συγγενικά*, Αθήνα 1931
Βλαστού, Συνών.[2]	Βλαστός Π., *Συνώνυμα και συγγενικά. Νέα έκδοση συμπληρωμένη από τα κατάλοιπα του συγγραφέα*, [Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου], Αθήνα 1989
Βλάχ.	Βλάχος Γ., *Θησαυρός της εγκυκλοπαιδικής βάσεως τετράγλωσσος μετά της των επιθέτων εκλογής και διττού των λατινικών και ιταλικών λέξεων πίνακος εκ διαφόρων παλαιών τε και νεωτέρων λεξικών συλλεχθείς παρά Γερασίμου Βλάχου του Κρητός... Έκδοσις ως οίον τε διορθωθείσα ή νυν πρώτον προσετέθη η τε γαλλική εν εκάστη των περιεχομένων εν ταύτη λεξικών*, παρά Νικολάω Γλυκεί τω εξ Ιωαννίνων, Ενετίησιν 1784
Βυζάντιος, Λεξ.	Βυζάντιος Σκαρλάτος, *Λεξικόν της καθ' ημάς ελληνικής διαλέκτου*, Αθήνα 1874

Γενναδ., Λεξ.	Γεννάδιος Γ. Π., *Λεξικόν φυτολογικόν περιλαμβάνον τα ονόματα, την ιθαγένειαν και τον βίον υπερδεκακισχιλίων φυτών, εν οις και τα λόγω χρησιμότητος ή κόσμου καλλιεργούμενα, των οποίων περιγράφονται και η ιστορία, η καλλιέργεια, τα προϊόντα και αι νόσοι*, Αθήνα 1914,-*Λεξικόν φυτολογικόν*, (β' έκδοσις μετά συμπληρώσεως), Α'-Β', Αθήνα 1959
Γιαγκουλλής, Ασσίζες	Γιαγκουλλής Γ. Κ., *Ασίζες του βασιλείου της Κύπρου, Ερμηνευτικό και ετυμολογικό γλωσσάριο, με εισαγωγικό σημείωμα*, Λευκωσία 1993
Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ.	Γιαγκουλλής Γ. Κ., *Μικρός ερμηνευτικός και ετυμολογικός θησαυρός της Κυπριακής διαλέκτου (από το 13. αι. μέχρι σήμερα)*, Λευκωσία 1997
Γλωσσάρ. Λέσβ.	*Γλωσσάριον Λέσβιον*, Νεοελληνικά Ανάλεκτα Φιλολογικού Συλλόγου "Παρνασσού" τόμ. Α', 1872, φυλλάδ. Ζ' 385-429, ανατ. [Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών, 62], Αθήνα 1973
Δαγκίτσης, Λεξ.	Δαγκίτσης Κ., *Ετυμολογικό λεξικό της νεοελληνικής Α'* (α-κ) Αθήνα 1978, *Β'* (λ-π), Αθήνα 1984
Δεληγιάννης, Ιδίωμ. Κουβουκλ. Προύσας	Δεληγιάννης Κ., *Το γλωσσικό ιδίωμα των Κουβουκλίων Προύσας*, (διατρ. στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων), Αδελαΐδα Αυστραλίας 1984
Δελιόπουλος, Ρουμλουκ.	Δελιόπουλος Δ., *Το Ρουμλουκιώτικο Ιδίωμα*, Αλεξάνδρεια Ημαθίας 2008
Δημητράκ.	Δημητράκος Δ., *Μέγα λεξικόν όλης της ελληνικής γλώσσης (δημοτική, καθαρεύουσα, μεσαιωνική, μεταγενεστέρα, αρχαία)*, τόμ. Α'-ΙΕ', Αθήνα 1953-1964
Δημητρίου, Λεξ. Σάμ.	Δημητρίου Ν., *Λαογραφικά της Σάμου*, τ. ΣΤ' και Ζ'. Λεξικό του γλωσσικού ιδιώματος της Σάμου, Αθήνα 1996
Δημητρίου Ν. Α., Συμπλ. Λεξ. Σάμ.	Δημητρίου Ν. Α., *Ευρετήριο και Συμπλήρωμα στα λαογραφικά της Σάμου του Ν. Δημητρίου*, Αθήνα 2002
Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας	Δουγά-Παπαδοπούλου Ευ.- Τζιτζιλής Χρ., *Το γλωσσικό ιδίωμα της ορεινής Πιερίας, λεξιλόγιο-παραγωγικό*, [Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών], Θεσσαλονίκη 2006
Δράκου, Ιδίωμ. Κάλυμν.	Δράκος Ν., *Για το γλωσσικό ιδίωμα της Κάλυμνος*, Αθήνα 1983
Επιτομή	*Επιτομή του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους Γραμματείας (1100-1669) του Εμμανουήλ Κριαρά*. Α' τόμ.: Ι.Ν. Καζάζης-Τ.Α. Καραναστάσης et al., Κέντρο Ελληνικής Γλώσσσας, Θεσσαλονίκη 2001. Β' τόμ.: Ι.Ν. Καζάζης-Τ.Α. Καραναστάσης et al., Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη 2003
Ερωτόκρ., Γλωσσάρ.	Κύπρη Θ. (εκδ.), *Υλικά διά την σύνταξιν Ιστορικού Λεξικού της κυπριακής διαλέκτου, μέρος Γ': Γλωσσάριον Ιωάννου Ερωτοκρίτου*, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, XIV], Λευκωσία 1989
Ευγενίδης, Παγγ. Γλωσσ.	Ευγενίδης Ηρ., *Παγγαιορείτικη Γλωσσογραφία, Το γλωσσικό ιδίωμα της Πρώτης Σερρών και των άλλων χωριών της βορεινής πλευράς του Παγγαίου*, Θεσσαλονίκη 2004
Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ.	Ζαφειρίου Π.Μ., *Το γλωσσικό ιδίωμα της Σάμου, φωνητική-μορφολογία-τοπωνυμικά-ονοματολογικά σε εικόνες-γλωσσάριο με ετυμολογικές παρατηρήσεις*, Αθήνα 1995.
Ζώη, Λεξ. Ζακ.	Ζώης Λ. Χ., *Λεξικόν φιλολογικόν και ιστορικόν Ζακύνθου*, Ζάκυνθο 1898-1916
Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2]	Ζώη Λ. Χ., *Λεξικόν Ιστορικόν και Λαογραφικόν Ζακύνθου (τόμ. Α-Β)*, Αθήνα 1963[2]
Ζωναρ.	Tittmann H.A.J., *Ioannis Zonarae Lexicon*, I-II Λειψία 1808, ανατ. Άμστερνταμ 1967
Ησύχ.	Ησύχιος, *Hesychii Alexandrini Lexicon, recensuit et emendavit* K. Latte, vol. I-II (α-ο), Κοπεγχάγη 1953-1966
Θρησκ. και ηθ. εγκυκλοπ.	*Θρησκευτική και ηθική εγκυκλοπαίδεια*, τόμ. 1-12, Αθήνα 1962-8

ΙΛ	*Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης Α': Ιστορικόν Λεξικόν της Νέας Ελληνικής, της τε κοινώς ομιλουμένης και των ιδιωμάτων*, [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα 1933 κε.
Ιπποκρ. λεξ.	Αποστολίδης Π., *Ερμηνευτικό Λεξικό πασών των λέξεων του Ιπποκράτους*, Αθήνα 1997
Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ.	Καββάδας Δ., *Εικονογραφημένον βοτανικόν φυτολογικόν λεξικόν*, Αθήνα 1956
Καλαντζάκος, Λεξ. ρουμελ.	Καλαντζάκος Α., *Λεξικό ρουμελιώτικης γλώσσας*, Αθήνα 2000
Καραγ., Λεξ. οικον.	Καραγιαννόπουλος Ε. Ι., *Λεξικό Βυζαντινής Ορολογίας, Οικονομικοί Όροι* τόμ. Α', [ΑΠΘ-Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών], Θεσσαλονίκη 2000
Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.	Καραναστάσης Α., *Ιστορικόν λεξικόν των ελληνικών ιδιωμάτων της Κάτω Ιταλίας*, [Ακαδημία Αθηνών], τόμ. Α' 1984, τόμ. Β' 1986, τόμ. Γ', 1988, τόμ. Δ', 1991, τόμ. Ε', Αθήνα 1992
Καραντής, Κουλουρ. γλωσσάρ.	Καραντής Τ., *Κουλουριώτικο Γλωσσάριο, σπάνιες και ιδιωματικές λέξεις και εκφράσεις της Σαλαμίνας*, Σαλαμίνα 2001
Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ.	Κασιμάτης Γ., *Κατάλοιπα βενετικών γλωσσικών στοιχείων στα Κύθηρα (Λεξικογραφική επιμέλεια)*, Αθήνα 1993
Κατσάνης, Ιδίωμ. Σαμοθράκης	Κατσάνης Ν. Α., *Το γλωσσικό ιδίωμα της Σαμοθράκης. Ιστορική εισαγωγή, γλωσσικό ιδίωμα, ανθρωπωνύμια, τοπωνύμια, φυτωνύμια, ζωωνύμια*, Θεσσαλονίκη 1996
Κολτσίδας, Λεξ. Κουτσοβλαχ.	Κολτσίδας Αντ., *Γραμματική και Λεξικό της Κουτσοβλαχικής Γλώσσας*, Θεσσαλονίκη 1978
Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.	Κόμης Λ. Δ., *Κυθηραϊκό Λεξικό*, [Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών, 5], Αθήνα 1995
Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ.	Κονδυλάκη Ι., *Κρητικόν Λεξιλόγιον*, (φιλολογική επιμέλεια: Θεοχάρης Ε. Δετοράκης), Ηράκλειο 1990
Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ.	Κοντομίχης Π., *Λεξικό του λευκαδίτικου γλωσσικού ιδιώματος. (Ιδιωματικό-Ερμηνευτικό-Λαογραφικό)*, Αθήνα 2001
Κοσμάς, Ιδίωμ. Ιωανν.	Κοσμάς Ν., *Το γλωσσικό ιδίωμα των Ιωαννίνων*, Αθήνα-Γιάννινα 1997
Κουβέλης, Λεξιλόγιο Ξηρομέρου	Κουβέλης Μπ., *Λεξιλόγιο του Ξηρομέρου*, (επίμετρο: ιδιωματικές εκφράσεις, γλωσσικές γραμματικές και άλλες ιδιαιτερότητες), Αθήνα 1999
Κουκκίδης, Λεξιλ.	Κουκκίδης Κ., *Λεξιλόγιον ελληνικών λέξεων παραγομένων εκ της τουρκικής*. (Ανάτυπον εκ του 24ου και 25ου τόμου του ΑΘΛΓΘ 1960) [Εταιρεία Θρακικών Μελετών], Αθήνα 1960
Κουμαν., Συναγ.	Κουμανούδης Στ., *Συναγωγή λέξεων αθησαυρίστων εν τοις ελληνικοίς λεξικοίς*, Αθήνα 1883
Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.	Κουμανούδης Στ., *Συναγωγή νέων λέξεων υπό των λογίων πλασθεισών από της αλώσεως μέχρι των καθ' ημάς χρόνων*, τόμ. Α'-Β' [Βιβλιοθήκη Μαρασλή], Αθήνα 1900, νέα έκδ., προλεγόμενα Κ. Θ. Δημαρά, Αθήνα 1980
Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.	Κουσαθανάς Π., *Χρηστικό λεξικό του ιδιώματος της Μυκόνου. Παράρτημα με ονόματα, παρωνύμια, τοπωνύμια και χάρτες*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1996
Κουτήφαρης, Γλωσσάρ. Ικαρ.	Κουτήφαρη Μ., *Γλωσσάριον της νήσου Ικαρίας*, Αθήνα 1993

Κριαρ., Λεξ.	Κριαράς Εμμ., *Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας, γραπτής και προφορικής. Ορθογραφικό, ερμηνευτικό, ετυμολογικό, συνωνύμων, αντιθέτων, κυρίων ονομάτων*, Αθήνα 1995
Κυριαζίδης Ν., Λεξ. Μακρυγ.	*Το λεξιλόγιο του Μακρυγιάννη ή πώς μιλούσαν οι Έλληνες προτού βιαστεί η γλώσσα μας από την καθαρεύουσα*. Ιδέα-γενική επιμέλεια: Ν.Ι. Κυριαζίδης. Γλωσσική επεξεργασία: Ι.Ν. Καζάζης. Προγράμματα κομπιούτερ: J. Bréhier, Α'-Γ', Αθήνα 1983
Κωνσταντινίδης, Λεξιλ. ροδ. διαλ.	Μηνάς Κ. (επιμ. έκδ.), *Θεόδωρος Κωνσταντινίδης, Λεξιλόγιον της δημώδους ροδιακής διαλέκτου. Μετ' αρχαιολογικών σημειώσεων, μετά τοπωνυμίων, μετά διαφόρων φράσεων, μετά λαϊκών ασμάτων και ποιημάτων*, Ρόδος 2002
Κωστ., Λεξ. τσακων.	Κωστάκης Θ. Π., Λεξικό της τσακωνικής διαλέκτου, τόμ. Α'-Γ', [Ακαδημία Αθηνών], Αθήνα 1986-1987
Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου	Λιάπης Κ., *Το γλωσσικό ιδίωμα του Πηλίου*, Βόλος 1996
ΛΚΝ	*Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Θεσσαλονίκη 1998
Λουκά, Γλωσσάρ.	Κύπρη Θ. (εκδ.), *Ύλικά διά την σύνταξιν Ιστορικού Λεξικού της κυπριακής διαλέκτου, μέρος Α': Γλωσσάριον Γεωργίου Λουκά*, [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, VIII], Λευκωσία 1979
Μαλαβάκης, Λεξ. εκκλ. όρων	Μαλαβάκης Ν., *Βυζαντινολόγιο, Λεξικό εκκλησιαστικών και θρησκευτικών όρων*, Αθήνα 1999
Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.	Μάνεσης Στ., *Ιστορικό Λεξικό του μυκονιάτικου ιδιώματος*, Δήμος Μυκονίων 1997
Μαυρομμάτης, Λεξ. Καναλ. Καρδίτσας	Μαυρομμάτης Κ., *Λεξικό τοπικών όρων και ιδιωματισμών Καναλίων-Καρδίτσας*, Θεσσαλονίκη 1987
ΜΕΕ	*Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία*, τ. Α'-ΚΔ', Αθήνα 1926-1934 (ανατ. με συμπλήρωμα, τόμ. Α'-Δ', χ. χρον.)
Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου	Μηνάς Κ., *Λεξικό των ιδιωμάτων της Καρπάθου*, Κάρπαθος 2006
Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης	Μιχαλαριά-Βογιατζή Μ., *Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Διαλέκτου Σύμης Δωδεκανήσου*, τόμ. Α'-Δ', Αθήνα 1991
Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ.	Μιχαηλίδης-Νουάρος Μ., *Λεξικόν της καρπαθιακής διαλέκτου* [Καρπαθιακά Μνημεία], Αθήνα 1972
Μουσούρης, Γλωσσάρ. Ιθάκ.	Μουσούρης Σπ., *Η γλώσσα της Ιθάκης (Συλλογή γλωσσικού υλικού)*, Αθήνα 1950
Μπαμπιν., Ετυμ. Λεξ.	Μπαμπινιώτης Γ.Δ., *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Ιστορία των Λέξεων*, Αθήνα 2010
Μπαμπιν., Λεξ.	Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*, 1998, ²2002, ³2008
Νικολαΐδης Κ., Λεξ. Κουτσοβλαχ.	Νικολαΐδης Κ., *Ετυμολογικόν Λεξικόν της Κουτσοβλαχικής Γλώσσης*, Αθήνα 1909, ανατ. Αθήνα 1909
Ντίνας, Ιδίωμ. Κοζάν.	Ντίνας Κ., *Το γλωσσικό ιδίωμα της Κοζάνης* τόμ. Β', Ινστιτούτο Βιβλίου και Ανάγνωσης, Κοζάνη 2005
Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.	Ξανθινάκης Β. Α., *Λεξικό ερμηνευτικό και ετυμολογικό του δυτικοκρητικού γλωσσικού ιδιώματος*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2000
Ξεινός, Γλωσσ. Ίμβρου	Ξεινός Κ., *Του νησιού μας η γλώσσα (Γλωσσάρι της Ίμβρου)*, Θεσσαλονίκη 1981

Ορλάνδος-Τραυλός, Λεξ. αρχιτ.	Ορλάνδος Α.Κ.-Τραυλός Ι.Ν., *Λεξικόν αρχαίων αρχιτεκτονικών όρων*, [Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, 94], Αθήνα 1986
Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.	Πανταζάτος Δ., *Για να μη σβύσει η παλιά κεφαλονίτικη και θιακιά ντοπιολαλιά*, χ.τ., 2000
Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.	Παπαγγέλου Ρ., *Το Κυπριακό ιδίωμα. Μέγα Κυπρο-ελληνο-αγγλικό (και με λατινική ορολογία) Λεξικό* ..., Αθήνα 2001
Παπαδ. Α., Λεξ.	Παπαδόπουλος Α. Α., *Ιστορικόν λεξικόν της ποντικής διαλέκτου*, ["Αρχείον Πόντου", παράρτ., 3], Αθήνα, τόμ. 1 (1958), τόμ. 2 (1961)
Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.	Παπαθανασόπουλος Θ., *Γλωσσάρι ρουμελιώτικης ντοπιολαλιάς*, χ.τ. 1982
Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.	Παπαχριστοδούλου Χρ., *Λεξικό των ροδίτικων ιδιωμάτων* [Στέγη γραμμάτων και τεχνών Δωδεκανήσου. Σειρά αυτοτελών εκδόσεων 17], Αθήνα 1986
Πάπ.-Λαρ., Γεν. Εγκυκλοπ.	*Πάπυρος-Λαρούς, Γενική Παγκόσμιος Εγκυκλοπαίδεια μετά πλήρους λεξικού της ελληνικής γλώσσης επί τη βάσει της γενικής εγκυκλοπαιδικής ύλης του* «Grand Larousse Encyclopédique», προσαρμοσθείσης υπό Επιστημονικής Εταιρείας των Ελληνικών Γραμμάτων «Πάπυρος», τόμ. Α'-ΙΒ', Αθήνα 1963
Πασπ., Γλωσσ.	Πασπάτης Α. Γ., *Το χιακόν γλωσσάριον, ήτοι η εν Χίῳ λαλουμένη γλώσσα μετά τινων επιγραφών αρχαίων τε και νέων και του χάρτου της νήσου*, [ανατ. της έκδ. του 1888], Αθήνα 1990
Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.	Πασχάλης Δ., *Ανδριακόν γλωσσάριον ή Λέξεις και Φράσεις εκ του γλωσσικού ιδιώματος της κοινής εν Άνδρῳ λαλιάς*, Αθήνα 1933
Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ.	Πασχαλούδης Λ. Ν., *Τα Τερπνιώτικα και τα Νιγριτινά, ένα γλωσσικό ιδίωμα της Βισαλτίας Σερρών*. Περιλαμβάνει στοιχεία γραμματικής, λεξικό, αντιλεξικό και δείγματα γλώσσας από τραγούδια, παροιμίες, αινίγματα, τοπωνύμια, κύρια ονόματα, Αθήνα 2000
Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.	Πιτυκάκης Μ., *Το γλωσσικό ιδίωμα της Ανατολικής Κρήτης*, Α'-Β', Αθήνα 1971
Προκόβας, Λεξ. Κουτσοβλαχ.	Προκόβας Κ., *Λεξικό της Κουτσοβλαχικής του Λιβαδίου Ολύμπου, Λέξεις, ιστορία, παράδοση και λαικός πολιτισμός, παράγωγα-συνώνυμα-ετυμολογία*, Θεσσαλονίκη 2006
Πρωίας Λεξ.	*«Πρωΐας» Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης* συνταχθέν υπό επιτροπής φιλολόγων και επιστημόνων, επιμελείᾳ Γ. Ζευγώλη, έκδ. «Πρωΐας», Αθήνα 1933
Πρωίας Λεξ. Συμπλ.	*"Πρωΐας" Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης* ορθογραφικόν και ερμηνευτικόν. Συμπλήρωμα *«Πρωΐας» Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης* ορθογραφικόν και ερμηνευτικόν. Συμπλήρωμα, Αθήνα·έκδοσις νεωτάτη, τόμ. Α'-Γ', Αθήνα
Σιδηροπούλου, Λεξιλ. Κοτυώρων	Σιδηροπούλου Ευφ., *Λεξιλόγιο Κοτυώρων*, Αθήνα 1982
Σούδα	Adler A., [*Σούδα*]. *Suidae Lexicon*, [Lexicographi graeci], [v.1 1971] 1967-1971, Lipsiae 1971, pars I. Α-Γ, pars II. Δ-Θ, pars III. Κ-Ο, pars IV. Π-Ψ, pars V. Praefationem, indices dissertationem continens
Σουφλιώτ. λεξ.	*Το Σουφλιώτικο Λεξικό*, Εποχιακό Περιοδικό της Θράκης: *Θρακικός Οιωνός*, τεύχ. Γ', Δ', Αλεξανδρούπολη 1997
Σπίντιος, Δαρνακ. γλωσσ.	Σπίντιος Ζ., *Δαρνακικό Γλωσσάρι*, Σέρρες 1995
Σταματ.	Σταματάκος Ι., *Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης, καθαρευούσης και δημοτικής και εκ της νέας ελληνικής εις την αρχαίαν*, Αθήνα 1971
Στέφ., Θησ.	Stephanus H. *Θησαυρός της ελληνικής γλώσσης. Thesaurus graecae linguae* ab Henrico Stephano constructus post editionem anglicam novis additamentis auctum ordineque alphabetico digestum tertio ediderunt C. B. Hase, G. Dindorfius et L. Dindorfius, G. R. Lud. de Sinner, Theobaldus Fix, τόμ. Α'-Η', Παρίσι 1865 [ανατ. Γκρατς 1954] βλ. Steph., Θησ.

Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων.	Συμεωνίδης Χ.Π., *Ετυμολογικό λεξικό των νεοελληνικών οικωνυμίων*, [Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου], Λευκωσία–Θεσσαλονίκη 2010
Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ.	Σύρκου Αγγ., *Το μεγαρικό γλωσσικό ιδίωμα. Λεξικογραφική μελέτη*, Αθήνα 2006
Τάκη, Αγραφ.	Τάκης Β., *Η αγραφιώτικη γλώσσα. Συμβολή στην έρευνα και τη μελέτη του αγραφιώτικου γλωσσικού ιδιώματος*, Καρδίτσα 2003
Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ.	Τάσιου Φ., Γλωσσάριο του Πολυγύρου, *Χρονικά της Χαλκιδικής* Περιοδική έκδοσις Ιστορικής-Λαογραφικής Εταιρείας Χαλκιδικής, 37-38, Θεσσαλονίκη 1982-1983
Τζιαμούρτας, Γλωσσ. Καραγκούνηδων	Τζιαμούρτας Ζ., *Γλωσσικός θησαυρός των Καραγκούνηδων*, (εικονογραφημένο λεξικό με λαογραφικά στοιχεία), Καρδίτσα 2006
Τομπαΐδ.-Συμεων., Συμπλ. Παπαδ. Α. Λεξ.	Τομπαΐδης Δ.Ε.-Συμεωνίδης Χ. Π., *Συμπλήρωμα στο Ιστορικόν Λεξικόν της Ποντικής Διαλέκτου του Α. Α. Παπαδόπουλου* ["Αρχείον Πόντου", παράρτ. 23], Επιτροπή Ποντιακών Μελετών, Αθήνα 2002
Τσικής, Γλωσσ. Χίου	Τσικής Γ.Ν., *Γλωσσικά από το Πυργί της Χίου*, Αθήνα 2002
Τσιντίλη–Βλησμά, Λεξ. Ιθάκ.	Τσιντίλη–Βλησμά Ρ., *Απ' την παλιά κασέλλα. Ιδιωματικό Λεξικό της Ιθάκης* (Τόμος Γ'), «Φήμιος» Δημοτικές πολιτιστικές εκδηλώσεις Ιθάκης, Αθήνα 1997
Τσοπουρίδης, Λεξ. ποντ.	Τσοπουρίδης Θ., *Λεξικό Ποντιακής Διαλέκτου, α) από τη νεοελληνική στην ποντιακή διάλεκτο β) από την ποντιακή διάλεκτο στη νεοελληνική*, Θεσσαλονίκη 1998
Φωτ., Λεξ.	Theodoridis Chr., *Photii Patriarchae Lexicon*, v. I(Α-Δ) v.II (Ε-Μ), Berlin-New York 1982
Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.	Χαντζιάρας Δ., *Το θεσσαλικό γλωσσικό ιδίωμα. Γλωσσάρι-Λεξικό*, Αθήνα 1995
Χατζ., Λεξ.	Χατζηιωάννου Κ., *Ετυμολογικό λεξικό της ομιλουμένης κυπριακής διαλέκτου. Ιστορία ερμηνεία και φωνητική των λέξεων με τοπωνυμικό παράρτημα*, Λευκωσία ²2000
ΧΛΝΓ	Χαραλαμπάκης Χρ. et alii, *Χρηστικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας* [Ακαδημία Αθηνών], Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα 2014
Χριστοδούλου, Κουζιαν.	Χριστοδούλου Α. Χρ., *Τα Κουζιανιώτ'κα (Λεξικό του Κοζανίτικου Ιδιώματος)*, Κοζάνη 2003
Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.	Χυτήρης Γ., *Κερκυραϊκό γλωσσάρι, ακατάγραφες και δίσημες λέξεις. Επίμετρο: γραμματικά στοιχεία του γλωσσικού ιδιώματος της Κέρκυρας*, Κέρκυρα 1987, (έκδ. β' με συμπλ.),[Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών], Κέρκυρα 1992

β') ξενόγλωσσων

Andr., Lex.	Andriotis N., *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten* [Österreichische Akademie der Wissenschaften, philosophisch-historische Klasse. Schriften der Balkankommision. Linguistische Abteilung XXII], Βιέννη 1974
Avotins, Nov.	Avotins I., *On the Greek of the novels of Justinian*. A supplement to Liddel-Scott-Jones together with observations on the influence of Latin on legal Greek [Altertums-wissenschaftliche texte und studien, band 21], Χιλντεσχάιμ-Ζυρίχη-Νέα Υόρκη, Olms 1992
Avril, Dictionn. prov.-français	Avril J. Y., *Dictionnaire provençal-français suivi d'un vocabulaire français-provençal* [ανατ.της έκδ. του 1839], Παρίσι 1982
Battaglia	Battaglia S., *Grande dizionario della lingua italiana*, Τορίνο 1999

Battisti-Alessio, Diz. etim.	Battisti C.-Alessio G., *Dizionario etimologico italiano*, A'-B' [Istituto di Glottologia] Φλωρεντία 1950-1957, (νέα έκδ.) I-V, Φλωρεντία 1975
Bauer, Wört	Bauer W., *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur*, Βερολίνο 1963
Blaise, Lex. Lat. Med.	Blaise A., *Lexicon Latinitatis Medii Aevi praesertum ad res ecclesiasticas investigandas pertinens* [Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis], Turnholti 1975
Bloch-Wartburg, Dict. Etym.	Bloch Oscar et Walther von Wartburg, *Dictionnaire étymologique de la langue française*, [Presses Universitaires de France], Paris 1975
Boerio	Boerio G., *Dizionario del dialetto veneziano di Giuseppe Boerio, seconda edizione aumentata e corretta*, Βενετία 1856
Buck, Dict. Synon.	Buck C. D., *A Dictionary of selected synonyms in the principal indo-european languages. A contribution to the history of ideas* by Carl Darling Buck with the cooperation of colleagues and assistants, Σικάγο-Λονδίνο 1949, ανατ. 1971
Caracausi	Caracausi G., *Lessico greco della Sicilia e dell'Italia meridionale (secoli X-XIV)*, Παλέρμο 1990
Chantraine, Dict. étym.	Chantraine P., *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots* [α-δ] Παρίσι 1968, [ε-κ] Παρίσι 1970, [λ-π] Παρίσι 1974, [ρ-υ] Παρίσι 1977, [φ-ω et index terminé par O. Masson, J.-L. Perpillou, J. Taillardat avec le concours de F. Bader, J. Irigoin, D. Lecco, P. Monteil sous la direction de M. Lejeune], Παρίσι 1980
DDM, Dictionn. étym.	Dauzat A., Dubois J., Mitterand H., *Dictionnaire etymologique et historique*, Références Larousse [langue française], Παρίσι 1971
DELI	Cortelazzo M.-Zolli P., *Dizionario Etimologico della Lingua Italiana*, seconda edizione in volume unico a cura di M. Cortelazzo-M. A. Cortelazzo, Bologna 1999
Devoto, Diz. Etim.	Devoto G., *Avviamento alla etimologia italiana. Dizionario etimologico*, Φλωρεντία 1967
DGE	Adrados Fr., *Diccionario Griego-Español*, Μαδρίτη (I) 1980, (II) 1986, (III) 1991, (IV) 1994, (V) 1997, (VI) 2002, (VII) 2009
Du Cange	Du Cange, *Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis*, Λούγδουνο 1688 (ανατ. Γκρατς 1958)
Du Cange, Lat.	Du Cange, *Glossarium mediae et infimae latinitatis* 1678, (ανατ. Γκρατς 1954)
EI	*Encyclopaedia of Islam*, νέα έκδ., τόμ. I-XI, Λέιντεν-Παρίσι 1956-2003
EM	*Etymologicon Magnum, Lexicon saepissime vocabulorum origines indagans ex pluribus lexicis scholiastis et grammaticis, anonymi cuiusdam opera concinnatum*, εκδ.: Th. Gaisford, Οξφόρδη (φωτοτ. ανατ.), Αθήνα 2000
Frisk, Wört.	Frisk H., *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, τόμ. I-II Χαϊδελβέργη 1960-1970, τόμ. III Nachträge-Wortregister-Corrigenda-Nachwort, Χαϊδελβέργη 1972
Garz., Diz.	*Dizionario Garzanti della lingua italiana*, realizzato dalla redazione lessicografica Garzanti, diretta da Giorgo Curatelli, Μιλάνο 1965
Germ.	Germano G., *Vocabolario italiano et greco, nel quale si contiene come le voci italiane si dicano in greco volgare*, Ρώμη 1622, in H. Pernot, *Girolamo Germano, Grammaire et vocabulaire du grec vulgaire, publiés d'après l'édition de 1622* [Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue et de la litterature néo-helléniques, troisième série, 1], A Fontanay-sous Bois (Seine) 1907
Godefroy, Lex. de l' anc. franç.	Godefroy Fr., *Lexique de l'ancien français*, Παρίσι 1990
Gr. d'Hauterive, Dictionn.	Grandsaignes d'Hauterive R., *Dictionnaire d'ancien français, moyen âge et renaissance* Παρίσι 1947
Greim., Dictionn.	Greimas A.J., *Dictionnaire de l'ancien français jusqu'au milieu du XIVe siècle*, Παρίσι ²1968

H.-E. Lexicon of the O.T.	*A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, with an Appendix Containing the Biblical Aramaic*, by William Gessenius, translated by Edward Robinson, edited by Francis Brown, Samuel R. Driver and Charles A. Briggs, Οξφόρδη 1952
Honnorat, Dict. provenç.-franç.	Honnorat S.-J., *Dictionnaire provençal-français*, Digne 1847
Lampe, Lex.	Lampe G. W. H., *A Patristic Greek Lexicon*, Οξφόρδη, α' έκδ. 1961, ανατ. 1968
LBG	Trapp E., *Lexikon zur byzantinischen Gräzität besonders des 9.-12. Jahrhunderts.* (VI/1) 1994, (VI/2) 1996, (VI/3) 1999, (VI/4) 2001, (VI/5) 2005, (VI/6) 2007, (VII/7) 2011 Erstellt von Erich Trapp [Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse Veröffentlichungen der Kommision für byzantinistik herausgegeben von Herbert Hunger], Βιέννη 1994 κε.
Lex. Chron. Mor.	Aerts J. W.-Hokwerda H., *Lexicon on the Chronicle of Morea*, Groningen 2002
L-S	Liddell G.H.-Scott R., *A Greek-English Lexicon*. A new edition revised and augmented throughout by Sir H. Stuart Jones, Οξφόρδη, ανατ. 1973
L-S Κων/νίδη	Liddell G. H.-Scott R., *Μέγα Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης*, μεταφρασθέν εκ της αγγλικής εις την ελληνικήν υπό Ξ. Μόσχου, διά πολλών δε βυζαντινών ιδίως λέξεων και φράσεων πλουτισθέν και εκδοθέν επιστασία Μ. Κωνσταντινίδου, Α'-Δ', Αθήνα 1907
L-S Κων/νίδη Συμπλ.	Liddell H. G.-Scott R., *Συμπλήρωμα του Μεγάλου Λεξικού της ελληνικής γλώσσης* H. G. Liddell και R.Scott, σχεδιασθέν υπό Κ. Δ. Γεωργούλη, συνταχθέν δε επιστασία Π.Κ. Γεωργούντζου, Αθήνα χ.χ.
L-S Suppl.	Liddell H. G.-Scott R.-Stuart Jones H.-McKenzie R., *Greek-English Lexicon. Revised Supplement*, Οξφόρδη 1996
Meursius	Meursius J., *Glossarium graecobarbarum, in quo praeter vocabula quinque millia quadringenta, officia atque dignitates imperii Constantinop. tam in palatio, quam ecclesia aut militia explicantur et illustrantur*, Lugduni Batavorum 1614
Meyer-Lübke, Rom. Etym. Wört.	Meyer-Lübke W., *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Χαϊδελβέργη 1972
Mittellat. Wört.	*Mittellateinisches Wörterbuch bis zum ausgehenden 13. Jahrhundert*, Μόναχο 1967
Montanari	Montanari Fr., *Vocabolario della lingua greca*, Milano 2002-3
Montanari, Λεξ.	Montanari Fr., *Σύγχρονο λεξικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*, ελλην. έκδ., επιμ. Ρεγκάκος Αντ., Αθήνα 2013
Mutinelli, Less. Ven.	Mutinelli F., *Lessico Veneto*. (Ristampa anastatica dell' edizione di Venezia 1851) [Collana di Bibliografica e storia veneziana, 11], Bologna 1985
Niermeyer, Med. Lat. Lex.	Niermeyer J., *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*, Λέιντεν 1954-1964
Nuovo Zingarelli	*Il nuovo Zingarelli, Vocabolario della lingua italiana* di Nicola Zingarelli, undicesima edizione e cura di Miro Dogliotti e Luigi Rosiello, Μιλάνο 1990
ODB	*Oxford Dictionary of Byzantium*, ed. Al. Kazhdan, Al.-M. Talbot, A. Cutler, T. Gregory, N. Ševčenko, vol. I, II, III, prepared at Dumbaraton Oaks, New York-Oxford 1991
OLD	*Oxford Latin Dictionary*, ed. by P.G.W. Glare, Οξφόρδη 1982
Papahagi, Dict. arom.	Papahagi T., *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*, [Editura Academiei Republicii Socialiste România], Βουκουρέστι 1974
Peek, Lex. Nonn.	Peek W., *Lexikon zu den Dionysiaka des Nonnos*, herausgegeben von einer Arbeitsgruppe des Instituts für Klassische Philologie an der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg unter Leitung von Werner Peek, Hildesheim 1968-1975
PLP	Trapp E., *Prosopographisches Lexicon der Palaiologenzeit*, [Österreichische Akademie der Wissenschaften, Kommission für Byzantinistik], Βιέννη 1976 κε.

Preisigke-Kiessling	Preisigke F.-Kiessling E., *Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden mit Einschluss der griechischen Inschriften, Aufschriften, Ostraka, Mumienschilder usw. aus Ägypten*, τόμ. Α'-Δ', Βερολίνο 1925-1966
Redhouse	Redhouse J., *Yeni Türkçe-Ingilizce Sözlük/New Redhouse Turkish-English Dictionary*, İstanbul 1984
Robert Dict. hist.	*Dictionaire Historique de la langue française*, sous la direction de Alain Rey, Παρίσι 2000
Rohlfs, Diz. topon.	Rohlfs G., *Dizionario toponomastico e onomastico della Calabria*, Ραβέννα 1974
Rohlfs, Et. Wört.	Rohlfs G., *Lexicon graecanicum Italiae inferioris-Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität*, 2., erweiterte und völlig neubearbeitete Auflage, Τυβίγγη 1964
Segditsas, Naut. Dict.	Segditsas P., *Elsevier's Nautical Dictionary*, τόμ. 2, *Ships and their equipment in five languages: english, french, italian, spanish and german*, Αμστερνταμ-Λονδίνο-Νέα Υόρκη 1966
Semi, Lat. med. istr.	Semi F., *Glossario del latino medioevale istriano* [Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti. Memorie classe di Scienze Morali, Lettere ed Arti. Vol. XLIV], Βενετία 1990
Shipp	Shipp G. P., *Modern Greek Evidence for the Ancient Greek Vocabulary*, Σίντνεϊ 1979
Somav.	Somavera A. da, *Θησαυρός της ρωμαίκης και της φράγκικης γλώσσας, ήγουν Λεξικόν ρωμαικον και φραγκικον,... έργον οψίγονον από τον πατέρα Αλέξιον τον Σουμαβεραίον. Tesoro della lingua greca-volgare ed italiana, cioè ricchissimo dizzionario greco-volgare et italiano,... opera postuma dal Padre Alessio da Somavera* Παρίσι 1709
Somav., It.-gr.	Somavera A. da, *Θησαυρός της ρωμαίκης και της φράγκικης γλώσσας, ήγουν Λεξικόν ρωμαικον και φραγκικον πλουσιώτατον... έργον οψίγονον από τον πατέρα Αλέξιον τον Σουμαβεραίον... Tesoro della lingua greca-volgare ed italiana, cioè ricchissimo dizzionario greco-volgare et italiano... opera postuma dal Padre Alessio da Somavera...*, Παρίσι 1709
Sophocl.	Sophocles A. E., *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods from B. C. 146 to A. D. 1100*, τόμ. Α'-Β', Νέα Υόρκη 1887
Steph., Θησ.	Stephanus H., *Θησαυρός της ελληνικής γλώσσης. Thesaurus graecae linguae* ab Henrico Stephano constructus post editionem anglicam novis additamentis auctum ordineque alphabetico digestum tertio ediderunt C. B. Hase, G. Dindorfius et L. Dindorfius, G. R. Lud. de Sinner, Theobaldus Fix, τόμ. Α'-Η', Παρίσι 1865 [ανατ. Γκρατς 1954] βλ. Στεφ., Θησ.
Trapp, Lex z. byz. Gräz.	Trapp E., *Lexikon zur byzantinischen Gräzität besonders des 9.-12. Jahrhunderts.* (VI/1) 1994, (VI/2) 1996, (VI/3) 1999, (VI/4) 2001, (VI/5) 2005, (VI/6) 2007, (VII/7) 2011 Erstellt von Erich Trapp. [Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse Veröffentlichungen der Kommision für byzantinistik herausgegeben von Herbert Hunger], Βιέννη 1994 κε.
Zingarelli	Zingarelli N., *Vocabolario della lingua italiana*, Μπολόνια 1942

Ε' ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

PHI 7	Packard Humanities Institute CD-ROM # 7 (Greek Documentary Texts: Papyri and Inscriptions)
TLG	Thesaurus Linguae Graecae. A digital library of Greek Literature, University of California
TLFi	Trésor de la Langue Française informatisé, version PC, Atilf (http://atilf. atilf.fr/ tlf.htm).

ΣΤ' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ

Αλεξ. Λ. = Αλεξίου Λ.
Αλεξ. Στ. = Αλεξίου Στ.
Άμ. = Άμαντος Κ.
Αναγνωστ. = Αναγνωστόπουλος Γ.
Ανδρ. = Ανδριώτης Ν.
Αντωνιάδ. = Αντωνιάδη Σ.
Βαγιακ. = Βαγιακάκος Δ.
Βισβίζ. = Βισβίζης Ι.
Βλαχογ. = Βλαχογιάννης Γ.
Βογιατζ. = Βογιατζίδης Ι.
Βραν. = Βρανούσης Λ.
Γεωργακ. = Γεωργακάς Δ.
Δειν. = Δεινάκις Στ.
Δεκαβ. = Δεκαβάλλας Α.
Δένδ. = Δένδιας Μ.
Δραγ. = Δραγούμης Στ.
Ζαχαρ. = Ζαχαριάδου Ε.
Ζέπ. = Ζέπος Π.
Ζώρ. = Ζώρας Γ.
Θαβώρ. = Θαβώρης Α.
Κακ.-Πάνου = Κακουλίδη-Πάνου Ε.
Κακρ. = Κακριδής Ι.
Καλιτσ. = Καλιτσουνάκης Ι.
Καλλέρ. = Καλλέρης Ι.
Καραν. = Καραναστάσης Α.
Καρατζ. = Καρατζάς Στ.
Καρολ. = Καρολίδης Π.
Κατσουρ. = Κατσουρός Α.
Καψ. = Καψωμένος Στ.
Κεχ. = Κεχαγιόγλου Γ.
Κοντοσόπ. = Κοντοσόπουλος Ν.
Κουγ. = Κουγέας Σ.
Κουκ. = Κουκουλές Φ.
Κριαρ. = Κριαράς Εμμ.
Κυριακ. = Κυριακίδης Στ.
Λάμπρ. = Λάμπρος Σπ.
Λαμψ. = Λαμψίδης Ο.
Λορεντζ. = Λορεντζάτος Π.
Λουκάτ. = Λουκάτος Δ.
Μανούσ. = Μανούσακας Μ.
Μαυρ. = Μαυροφρύδης Δ.
Μέγ. = Μέγας Γ.
Μενάρδ. = Μενάρδος Σ.
Μηλιαρ. = Μηλιαράκης Α.
Μιχαηλ.-Νουάρ. Γ. = Μιχαηλίδης-Νουάρος Γ.
Μπουμπ. = Μπουμπουλίδης Φ.
Ξανθ. = Ξανθουδίδης Στ.
Ξανθιν. = Ξανθινάκης Αντ.
Οικονομ. = Οικονομίδης Δ.
Παναγ. = Παναγιωτάκης Ν.
Παντ. = Παντελίδης Χρ.
Παπαγ. = Παπαγεώργιος Π.
Παπαδ. Α. = Παπαδόπουλος Α.
Παπαδ. Θ. = Παπαδόπουλλος Θ.
Παπαδ.-Κερ. = Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α.
Παπαδημ. Γ. = Παπαδημητρίου Γ.
Παπαδημ. Σ. = Παπαδημητρίου Σ.
Παπαθωμ. = Παπαθωμόπουλος Μ.
Πεζόπ. = Πεζόπουλος Ε.
Πετρόπ. = Πετρόπουλος Δ.
Πολ. Λ. = Πολίτης Λ.
Πολ. Ν. = Πολίτης Ν.
Σβορ. = Σβορώνος Ν.
Σπυριδ. = Σπυριδάκης Γ.
Στεφανίδ. = Στεφανίδης Μ.
Συμεων. = Συμεωνίδης Χ.
Τζάρτζ. = Τζάρτζανος Α.
Τριαντ. = Τριανταφυλλίδης Μ.
Τσαντσ. = Τσαντσάνογλου Ε.
Τσολ. = Τσολάκης Ε.
Τσοπ. = Τσοπανάκης Α.
Τωμ. = Τωμαδάκης Ν.
Φάβ. = Φάβης Β.
Φιλ. = Φιλήντας Μ.
Φουρ. = Φουρίκης Π.
Χαριτων. = Χαριτωνίδης Χ.
Χατζ. = Χατζηιωάννου Κ.
Χατζιδ. = Χατζιδάκις Γ.
Ψάλτ. = Ψάλτης Στ.
Ψυχ. = Ψυχάρης Γ.

Andr. = Andriotis N.
Bakk. = Bakker W. F.
Băn. = Bănescu N.
Beschewl. = Beschewliev W.
Beševl. = Beševliev V.
Caratz. = Caratzas St.
Dawk. = Dawkins R. M.
Del. = Delatte A.
Georgac. = Georgacas D.
Hatzid. = Hatzidakis G.
Heisenb. = Heisenberg A.
Hess. = Hesseling D.-C.
Jeffr. = Jeffreys E. M.
Kalits. = Kalitsunakis J.
Kaps. = Kapsomenakis, Kapsomenos St.
Kriar. = Kriaras E.
Krumb. = Krumbacher K.
Kyriak. = Kyriakidis St.
Legr. = Legrand É.
Manouss. = Manoussacas M.
Math.-Torn. = Mathiopoulou-Tornaritou E.
Merc. = Mercati S.-G.
Mor. = Moravcsik G.
Papadim. = Papadimitriu S.
Pern. = Pernot H.
Psich. = Psichari J.
v. Gem. = A. F. van Gemert

Ζ' ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ

ά. = άρθρο του Λεξικού
αβέβ. ετυμ. = αβέβαιη ετυμολογία
άγν. ετυμ. = άγνωστη ετυμολογία
άγν. σημασ. = άγνωστη σημασία
ά. γρ. = άλλη γραφή
αηχοπ. = αηχοποίηση
αι. = αιώνας
αιτ. = αιτιολογικός
αιτιατ. = αιτιατική πτώση
άκλ. = άκλιτος
αλβ. = αλβανικός, αλβανικά
αλληλοπ. = αλληλοπαθές
αμάρτ. = αμάρτυρος
αμτβ. = αμετάβατος
αναβιβ. = αναβιβασμός
αναγκ. αίτ. = αναγκαστικό αίτιο
ανάγν. = ανάγνωση
αναδημ. = αναδημοσίευση
ανακ. = ανακοίνωση
αναλογ. = αναλογία, αναλογικός, -ώς
άναρθρ. = άναρθρος
ανάτ. = ανάτυπο
ανατ. = ανατύπωση
αναφορ. = αναφορικός
ανέκδ. = ανέκδοτος
ανθρωπων. = ανθρωπωνύμιο
ανομ. = ανομοίωση
αντιδ. = αντιδάνειο
αντίθ. = αντίθετος
αντιθ. = αντιθετικός, -ώς
αντικ. = αντικείμενο
αντιμετάθ. = αντιμετάθεση
αντων. = αντωνυμία
αόρ. = αόριστος
αοριστολ. = αοριστολογικός
Άπ. = Άπαντα
απ. = απαντά
απαρέμφ. = απαρέμφατο
απόλ. = απόλυτος
απολ. = απολύτως
απορημ. = απορηματικός
απόσπ. = απόσπασμα
απρόσ. = απρόσωπο
απροσ. = απροσώπως
αρ. = αριθμός
αραβ. = αραβικός
αραβοτουρκ. = αραβοτουρκικός
αραμ. = αραμαϊκός
αριθμητ. = αριθμητικό
αρμεν. = αρμενικός
άρν. = άρνηση
αρνητ. = αρνητικός
αρομουν. = αρομουνικός
αρσ. = αρσενικός
αρχ. = αρχαίος
αρχαϊκ. = αρχαϊκός
αρχαιολ. = αρχαιολογικός όρος
αρχιτ. = αρχιτεκτονικός όρος
άσχ. = άσχετος
αττ. = αττικός
αυτ. = αυτόθι
αυτοπαθ. = αυτοπαθής
Αφ. = Αφιέρωση
αφομ. = αφομοίωση
αχρον. = αχρονολόγητος
βενετ. = βενετικός
βιβλιοκρ. = βιβλιοκρισία
βλ. = βλέπε
βλάχ. = βλάχικος
βοτ. = βοτανική, βοτανολογικός όρος
βουλγ. = βουλγαρικός
βραχυλογ. = βραχυλογικώς
βυζ. = βυζαντινός
γαλλ. = γαλλικός
γεν. = γενική πτώση
γενικ. = γενικότερα
γενουατ. = γενουατικός
γερμ. = γερμανικός
γεωγρ. = γεωγραφικός, -ώς
γλωσσ. = γλωσσικός
Γλωσσάρ. = Γλωσσάριο
γρ. = γράφε, γραφή
γραμμ. = γραμματικός, -ώς
δεικτ. = δεικτικός
δευτερόκλ. = δευτερόκλιτος
δευτεροπρόσ. = δευτεροπρόσωπος
δήλ. = δήλωση
δηλ. = δηλαδή
δημ. = δημοτικός
δημοσ. = δημοσίευση
διάβ. = διάβαζε
διάγρ. = διάγραψε
διαλεκτ. = διαλεκτικός
διατρ. = διδακτορική διατριβή
διάφ. = διάφορος
διαφορ. = διαφορετικός
δικαν. = δικανικώς
διόρθ. = διόρθωσε, διόρθωση
διορθώσ. = διορθώσαμε
δίστ. = δίστιχο
διφθογγ. = διφθογγισμός
δοτ. = δοτική πτώση
εβρ. = εβραϊκός
έγγρ. = έγγραφο
εθν. = εθνικός
ειδικ. = ειδικότερα
εικασ. = εικασία
ειρων. = ειρωνικός, -ώς
Εισαγ. = εισαγωγή
έκδ. = έκδοση
εκδ. = εκδόσεις, εκδότης, εκδίδει
εκκλ. = εκκλησιαστικός (όρος), εκκλησιαστικώς
έκφρ. = έκφραση

εκφρ. = εκφράσεις
ελλειπτ. = ελλειπτικός, -ώς
ελλην. = ελληνικός
εμπροθ. = εμπροθέτως
εμπρόθ. προσδ. = εμπρόθετος προσδιορισμός
εν. = ενικός
εναντιωμ. = εναντιωματικός
έναρθρ. = έναρθρος
ενδεχομ. = ενδεχομένως
ενδοιαστ. = ενδοιαστικός
ενεργ. = ενεργητικός
ενεστ. = ενεστώτας
ενθύμ. = ενθύμηση
ενν. = εννοείται
Εξήγ. = Εξήγηση
επεξήγ. = επεξήγηση
επεξηγ. = επεξηγηματικός, -ώς
επιγρ. = επιγραφή
επίδρ. = επίδραση
επίθ. = επίθετο
επιθετ. = επιθετικός, -ώς
Επίλ. = Επίλογος
επιμ. = επιμέλεια
επίρρ. = επίρρημα
επιρρ. = επιρρηματικός, -ώς
επιστ. = επιστολή
επιστημ. = επιστημονικός όρος
επιτ. = επιτατικός, -ώς
επιφ. = επιφώνημα, επιφωνηματικός, -ώς
επόμ. = επόμενος
επών. = επώνυμο
επων. = επωνυμία
ερωτ. = ερωτηματικός, -ώς
εσφαλμ. = εσφαλμένος, -α
ετυμ. = ετυμολογία
ετυμολ. = ετυμολογικό τμήμα άρθρου
ευκτ. = ευκτική έγκλιση
ηθ. = ηθικός, -ώς
ηχοπ. = ηχοποίητος
θ. = θέμα
θεολ. = θεολογικός όρος
θετ. = θετικός
θηλ. = θηλυκός
θρησκ. = θρησκευτικός, -ώς
θωπευτ. = θωπευτικός, -ώς
ιατρ. = ιατρικός όρος
ιδ. = ιδίως
ιδιάζ. σύντ. = ιδιάζουσα σύνταξη
ιδιάζ. χρ. = ιδιάζουσα χρήση
ιδιώμ. = ιδιώματα
ιδιωμ. = ιδιωματικός, -ώς
Ιντ. = Ιντερμέδιο
ισπ. = ισπανικός
ιστ. = ιστορία, ιστορικός
ιταλ. = ιταλικός
κ. = κάτι
κ.ά. = και άλλα
κ.α. = και αλλαχού
κάπ. = κάποιος, -ον, κλπ.
καταβιβ. = καταβιβασμός
κατάλ. = κατάληξη
καταφ. = καταφατικός
κατηγ. = κατηγορούμενο
κε. = και εξής
κείμ. = κείμενο
κεφ. = κεφάλαιο
κλ. = κλίση
κλητ. = κλητική πτώση
κοιν. = κοινός, -ώς
κοινότ. = κοινότατος
κ.π.α. = και πολλαχού αλλαχού
κρητ. = κρητικός
κρητ. κ. = κρητικά κείμενα
κριτ. υπ. = κριτικό υπόμνημα
κτητ. = κτητικός, -ά
κ.τ.ό. = και τα όμοια
κυπρ. = κυπριακός
κυριολ. = κυριολεκτικώς
κύρ. όν. = κύριο όνομα
κώδ. = κώδικας
λ. = λέξη, λήμμα
λαϊκ. = λαϊκός, -ώς
λατ. = λατινικός
λόγ. = λόγιος
λογοτ. = λογοτεχνία, λογοτεχνικός, -ώς
μαθημ. = μαθηματικός όρος
μεγεθ. = μεγεθυντικός
μειωτ. = μειωτικός, -ώς
μέλλ. = μέλλοντας
μέσ. = μέσος
μεσν. = μεσαιωνικός
μεταπλ. = μεταπλασμός
μεταφ. = μεταφορά, μεταφορικός, -ώς
μετάφρ. = μετάφραση
μετρ. αν. = μετρική ανάγκη
μετων. = μετωνυμία, μετωνυμικώς
μόρ. = μόριο
μτβ. = μεταβατικός
μτγν. = μεταγενέστερος
μτξ. = μεταξύ
μτφρ. δάν. = μεταφραστικό δάνειο
μτχ. = μετοχή, μετοχικός
ναυτ. = ναυτικός όρος
νεοελλ. = νεοελληνικός
νεότ. = νεότερος
νηπ. = νηπιακός
νομ. = νομικός όρος
οικογ. = οικογενειακός
όν., ον. = όνομα, ονόματος, -α
ονομ. = ονομαστική πτώση
ονοματοπ. = ονοματοποιία
ό.π. = όπου παραπάνω
ορθότ. = ορθότερος, -α
οριστ. = οριστική
ουδ. = ουδέτερο
ουσ. = ουσιαστικό
ουσιαστικοπ. = ουσιαστικοποιημένος
παθητ. = παθητικός
παλαιογρ. = παλαιογραφικός
παλαιότ. = παλαιότερος, -α
παπυρ. = παπυρικό κείμενο
παράγ. = παράγωγο
παραγ. = παραγωγή

παράθ. = παράθεμα
παραθ. = παραθετικά
παρακελευσμ. = παρακελευσματικός
παράλ. = παράλειψη, παράλειψε
παραλ. = παραλείπεται, -ονται
παράλλ. = παράλληλος
παραπ. = παραπομπή, παραπεμπτικός
παράρτ. = παράρτημα
παρατ. = παρατατικός
παρατον. = παρατονισμός
παράφρ. = παράφραση
παραχωρ. = παραχωρητικός
παρεκτεταμ. = παρεκτεταμένος
παρετυμ. = παρετυμολογία, παρετυμολογικός
παρκ. = παρακείμενος
παροιμ. = παροιμία, παροιμιακός
παρων. = παρωνύμιο
πβ. = παράβαλε
περ. = περίπου
περιληπτ. = περιληπτικός, -ώς
περίοδ. = περίοδος
περιοδ. = περιοδικό
περίφρ. = περίφραση
περσ. = περσικός
πιθ. = πιθανός, -ώς
πληθ. = πληθυντικός
ποιητ. αίτ. = ποιητικό αίτιο
πολλ. = πολλαχού
ποντ. = ποντιακός
ποσ. = ποσοτικός, ώς
πραγμ. = πραγματολογικώς
προβηγκ. = προβηγκιανός
προέλ. = προέλευση
προηγ. = προηγούμενος
πρόθ. = πρόθεση
προθετ. = προθετικός
πρόκ. = πρόκειται
προκ. = προκειμένου
Πρόλ. = Πρόλογος
πρόσ. = πρόσωπο (γραμμ.)
προσδ. = προσδιορισμός
προσηγορ. = προσηγορικός
πρόσθ. = πρόσθεσε
Προσθ. = Προσθήκη
προστ. = προστακτική
προσφών. = προσφώνηση
προσων. = προσωνυμία
προσωπ. = προσωπικός
προσωποπ. = προσωποποίηση
πρότ. = πρότεινε
προφ. = προφανής, -ώς
πρωτόκλ. = πρωτόκλιτος
ρ. = ρήμα
ρηματ. = ρηματικός
ρουμαν. = ρουμανικός
ρωσ. = ρωσικός
σ. = σελίδα
σερβ. = σερβικός
σήμ. = σήμερα
σημ. = σημείωση
σημασ. = σημασία
σημασιολ. = σημασιολογικό τμήμα άρθρου
σημερ. = σημερινός
σημιτ. = σημιτικός
σκωπτ. = σκωπτικός, -ώς
σλαβ. = σλαβικός
σπάν. = σπάνιος, -α
σπανιότ. = σπανιότατος, -α
στ. = στίχος
στερ. = στερητικός
στρατ. = στρατιωτικός όρος
συγγ. = συγγενικός
συγκ. = συγκοπή
συγκρ. = συγκριτικός
συμπερασμ. = συμπερασματικός
συμφ. = συμφυρμός
συν. = συνήθως
συνδ. = συνδέεται
σύνδ. = σύνδεσμος
συνεκδ. = συνεκδοχή, συνεκδοχικά
συνεκφ. = συνεκφορά
συνηθέστ. = συνηθέστατος, -α
σύνθ. = σύνθεση
συνθ. = συνθετικό
συνίζ. = συνίζηση
σύντ. = σύνταξη
συνών. = συνώνυμο
σύστ. = σύστοιχο
συχν. = συχνά
συχνότ. = συχνότατο, -α
σχ. = σχήμα
σχετ. = σχετικός
σχηματ. = σχηματισμός, σχηματίζεται
σχόλ. = σχόλιο, -α
Σχολ. = Σχολιαστής (L-S)
τ. = τύπος
τεχν. = τεχνικός όρος
τεύχ. = τεύχος, -η
τίτλ. = τίτλος
τόμ. = τόμος
τοπ. = τοπικός
τοπων. = τοπωνύμιο
τουρκ. = τουρκικός
τραγ. = τραγούδι
τριτόκλ. = τριτόκλιτος
τριτοπρόσ. = τριτοπρόσωπος
τροπ. = τροπικός
τσακων. = τσακωνικός
τυπογρ. = τυπογραφικός
τυπολ. = τυπολογικό τμήμα άρθρου
υβριστ. = υβριστικός, -ώς
υπερθ. = υπερθετικός
Υπόθ. = Υπόθεση
υποθ. = υποθετικός
υποκ. = υποκείμενο
υποκορ. = υποκοριστικός
υποτ. = υποτακτική έγκλιση
υποτιμ. = υποτιμητικός, -ώς
υποχωρ. = υποχωρητικός, -ώς
υστλατ. = υστερολατινικός
φ. = φύλλο
φιλανδ. = φιλανδικός
φρ. = φράση, φράσεις

φωνητ. = φωνητικός
Χορ. = Χορικό
χρ. = χρήση
χρον. = χρονικός
χφ = χειρόγραφο
χφφ = χειρόγραφα
χ.τ. = χωρίς τόπο (έκδοσης)
χ.χρον. = χωρίς χρονολογία (έκδοσης)

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Ουδέτερο επιθέτου με χρήση ουσιαστικού καταρχήν μας απασχολεί σε ιδιαίτερη παράγραφο του άρθρου του επιθέτου. Συγκροτείται ιδιαίτερο λήμμα με το ουδέτερο του επιθέτου αν το τελευταίο αυτό χρησιμοποιείται περισσότερο ως ουσιαστικό παρά ως επίθετο σε ουδέτερο γένος.

Μετοχές παρακειμένου που είναι σύνθετες λέξεις σχηματισμένες χωρίς πιθανώς να έχει υπάρξει αντίστοιχος ενεστωτικός τύπος (λ.χ. *αγουρομαζωμένος*), όπως και μετοχές παρακειμένου που δεν ανάγονται σε ενεστώτα (λ.χ. *μυαλωμένος*) αποτελούν χωριστά λήμματα.

Στην περίπτωση που ένας τύπος αιτιατικής ή αορίστου δεν ανάγεται χωρίς δισταγμό σε ορισμένη ονομαστική ή σε ορισμένο ενεστώτα (αρχαϊστικός ή νεοτεριστικός τύπος), σημειώνονται στη θέση του λήμματος και ο αρχαϊστικός και ο νεοτεριστικός τύπος της ονομαστικής ή του ενεστώτα (λ.χ. *αήρ-αέρας*).

Σε ορισμένες ιδιάζουσες περιπτώσεις κοντά στους άλλους τύπους του ουσιαστικού παρέχονται στο τυπολογικό τμήμα του άρθρου οι ιδιότυπες πτώσεις. Ανάλογο συμβαίνει προκειμένου για χρόνους ρημάτων για τους οποίους η αναγωγή σε ορισμένο ενεστώτα δεν είναι βέβαιη.

Ο αραβικός αριθμός που τίθεται ως εκθέτης δίπλα σε όνομα εκδότη ή βραχυγραφία δηλώνει τον αριθμό της έκδοσης.

Προκειμένου για πεζό κείμενο, αν αριθμούνται οι γραμμές των σελίδων στην έκδοση, η παραπομπή γίνεται στη σελίδα και στη γραμμή της σελίδας. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου ο πρώτος αραβικός αριθμός δηλώνει τον αριθμό της παραγράφου ή του ποιήματος μέσα στην έκδοση και ο δεύτερος (που σημειώνεται ως εκθέτης) τη σειρά ή το στίχο μέσα στο ποίημα (περίπτωση «Κυπριακών ερωτικών ποιημάτων» κ.ά.)

Καμιά φορά πριν από τη μνεία των αριθμών της παραπομπής σημειώνεται με γράμματα του λατινικού αλφαβήτου ή με άλλη βραχυγραφία η παραλλαγή ή το χειρόγραφο του κειμένου για το οποίο πρόκειται.

Με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που συνοδεύονται με το σημείο της οξείας σημειώνονται τμήματα πεζού έργου ή πράξεις θεατρικού κειμένου. Με λατινικούς εξάλλου αριθμούς δηλώνονται κεφάλαια της μετάφρασης της «Πεντατεύχου» ή και άλλων κειμένων. Ο αραβικός αριθμός που ενδεχομένως ακολουθεί δηλώνει τη θέση του στίχου μέσα στο κεφάλαιο. Καμιά φορά για ευκολία του αναγνώστη (περίπτωση του κειμένου του «Πιστικού βοσκού», έκδ. Ioannou) η παραπομπή γίνεται σύμφωνα με τον τρόπο που ο εκδότης δηλώνει τα τμήματα του έργου. Άλλοτε πάλι προκειμένου για πεζό κείμενο μετά τη δήλωση της σελίδας ακολουθεί ένδειξη με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που υπάρχει στη σελίδα προς την οποία γίνεται η παραπομπή.

Κατά την παραπομπή σε αυτοτελές δημοσίευμα ερευνητή, που αποτελείται από τόμους περισσότερους από έναν, χρησιμοποιούνται και εδώ τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου με το σημείο της οξείας, για να δηλωθεί ο αριθμός του τόμου. Κατά την παραπομπή σε πραγματεία δημοσιευμένη σε περιοδικό δεν αναφέρεται ο

τίτλος της πραγματείας, αλλά (βραχυγραφημένο, αν είναι η περίπτωση) το όνομα του ερευνητή και (βραχυγραφημένος πάλι, αν είναι η περίπτωση) ο τίτλος του περιοδικού.

Λέξεις που απαντούν για πρώτη φορά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή δεν παίρνουν χαρακτηρισμό (*αρχ.* ή *μτγν.*), αλλά δηλώνεται ότι η λέξη απαντά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή.

Προκειμένου για παραπομπή σε γλωσσικές παρατηρήσεις ή σχόλια του εκδότη ενός κειμένου χρησιμοποιείται και για το εκδοτικό δημοσίευμα η βραχυγραφία του κειμένου, αλλά με προταγμένο ολόγραφο το όνομα του εκδότη (π.χ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ.]).

Η αλλαγή στίχου στο παράθεμα δηλώνεται με κάθετο ανάμεσα στους δύο στίχους.

Όταν μιας αρχαίας λέξης υπάρχουν νεότεροι τύποι, όχι όμως και νεότερες σημασίες, το άρθρο δεν έχει σημασιολογικό τμήμα.

Χωρία που διορθώνονται σε ειδική πραγματεία καταγράφονται σύμφωνα με τη διόρθωση, εφόσον είναι βέβαιη ή πιθανή· σε παρένθεση, αμέσως μετά τη λέξη του παραθέματος που διορθώνεται, σημειώνεται η εσφαλμένη διαφορετική γραφή του εκδότη και αμέσως κατόπιν βραχυγραφημένη η βιβλιογραφική ένδειξη για τη διόρθωση. Προκειμένου για εσφαλμένη γραφή που απαντά σε έκδοση κειμένου που κατά κύριο λόγο τη χρησιμοποιούμε στο Λεξικό, εκτός του ότι χρησιμοποιείται στο οικείο άρθρο η γνήσια γραφή, καταρτίζεται και λήμμα με την εσφαλμένη γραφή ή τη λέξη στην οποία θα μπορούσε να αναχθεί (εσφαλμένα βέβαια) η γραφή αυτή και με παραπομπή στην έκδοση που την παρέχει, καθώς και με μνεία της γνήσιας γραφής που πρέπει να δεχτούμε στο κείμενο.

Για τη διάρθρωση των τριών τμημάτων του κάθε άρθρου παραπέμπεται ο αναγνώστης σε όσα σημειώθηκαν στα προλεγόμενα του τόμου Α′, σ. ιδ′, ιε′, ις′, καθώς και των τόμων Δ′, σ. ιε′ κε. και Ε′, σ. ιβ′.

ΛΕΞΙΚΟ

ΤΗΣ

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ 1100-1669

(«ΛΕΞΙΚΟ ΚΡΙΑΡΑ»)

ΤΟΜΟΣ Κ′

σιρόκος – σταματώ

σιρόκος ο, Πορτολ. Α 51[2].

Από το βενετ. *siroco* (Boerio) - ιταλ. *scirocco* (Battaglia). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Αμάραντος, Νοταριακές πράξεις 103[4], κ.α.), 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 506, κ.α.) και σήμ.

α) Νοτιοανατολικός άνεμος, υγρός και ζεστός: *Και τότε ... ευρίσκεις κορφόπουλον και λέγουν το Πάνερμον· και έναι καλός λιμιώνας δι' αναβολάρην και καταβολάρην, αμή φράσσει σε ο σιρόκος και το μεσημέριν και ο γαρμπής* Πορτολ. Α 27[6]. **β)** το νοτιοανατολικό σημείο του ορίζοντα: *Και εις το άλλο μέρος της χώρας πάλιν, ήγουν έξω εις το ποτάμι, την μερίαν του σιρόκου, οπού είναι η έτερη άκρη της χώρας, εστέκαν ένα μέρος από τους καβαλαραίους της στρατείας ακόμη και έτεροι απεζοί* Σουμμ., Ρεμπελ. 159.

σιρόπι το, Περί διαίτης 47[7], Γιατροσ. Ιβ. 52, Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 78· *σερόπι(ο)(ν)*· *σιρόπιο*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 225· *σιρόπιο(ν)*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 202· *σιρόπιον*· *σορόπι*, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 210, 214· *σουρούπι*, Εβρ. ελεγ. 162· *σουρούπιν*, Σπανός (Eideneier) Β 171-2. — Βλ. και *ζουλάπιν, σεράπιον, σερμπέτι*.

Από το ιταλ. *sciroppo* (πληθ. *sciroppi*, Battaglia) – βενετ. *sciropo* (Boerio). Ο τ. *σιρόπιον* στο Du Cange (γρ. *συρόπιον*). Η γεν. *σιροπίου* σε επιστ. του 15. (Μανούσ., ΕΜΑ 6, 1956, 179) και 16. αι. (Μανούσ., Θησαυρ. 13, 1976, 27). Ο τ. *σορόπι* και σήμ. λαϊκ. Ο τ. *σουρούπι* και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.). Τ. *σουρόπι* στο Somav. και *σορόππιν* σήμ. ιδιωμ. (Χατζ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Πυκνό διάλυμα με νερό, ζάχαρη ή μέλι και αποστάγματα φυτών, για φαρμακευτική ή άλλη χρήση: *Περί σκευασίας σεροπίων ... Παίρνεις δύο μερδικά μέλι ή ζάχαρη και ένα το αφέψημα από τα ία ... ή από τα ρόδα ... ή ό,τι και αν είναι και τα βράζεις όσον να γένουν ωσάν μέλι* Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 39· *Παίρνοντας πρώτα το καθάρσιον, ύστερον ας κάμει τούτο το σιρόπι. Ρίζαν από μάραθον ... και ρίζαν από σέλινον και από μακεδονήσιον ... και από ασπαράγγιον, σταφίδα ...· βράσε τα με δύο οκάδες νερόν ... και βάλε και διακόσια δράμια μέλι και βράσε το ... όσον οπού να απομείνει το μισόν* Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 78· *πίνε απ' αυτό δύο ή τρεις δράγμας με άλλο τόσον σιρόπιον βιολάδον και εις πέντε φορές οπού το πίεις αναμφιβόλως θεραπεύεσαι* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 236· (σε παρομοίωση προκ. για κ. πολύ γλυκό και εύγεστο): *Μερικά* (ενν. *βερίκοκα*) *γίνουνται εις την Κρήτην μικρά, αμή τόσον γλυκά ... τα οποία είναι ως το σιρόπιον εύνοστα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 220.

σιρόπιο, σιρόπιον το, βλ. *σιρόπι*.

σιρπεντίνα, σιρπιντίνα η, βλ. *σερπεντίνα* (ΙΙ).

σιστάτζια η.

Από το προβηγκ. *assistança* (Honnorat, Dict. provenç.-franç.).

Βοήθεια, συνδρομή: *σιστάτζια* Κυπρ. χφ. 163.

σισύμβριον το.

Το αρχ. ουσ. *σισύμβριον*. Τ. *σισύμβριο* στο ΑΛΝΕ.

(Βοτ.) το φυτό *μέντα η υδροχαρής* της οικογένειας των χειλανθών με φαρμακευτικές ιδιότητες (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 2562-2564, λ. *μέντα*): *Την κοκκινάδα των ματίων ακόμη την κόπτει και ο χυλός του βαλσάμου (ήγουν του σισυμβρίου, δηλονότι του ηδύοσμου του πλατύφυλλου)* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 7.

σιταρένιος, επίθ.· *σ ι τ α ρ έ ν ο ς*.

Από το ουσ. *σιτάρι(ο)(ν)* και την κατάλ. *-ένιος*. Ουδ. *σιταρένον* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ., καθώς και τ. *σταρένιος*, στο Βλάχ. και σήμ.

(Εδώ προκ. για δεμάτι) που είναι γεμισμένο με σιτάρι: *Άλλοι επήγαν εις το αλώνιν, και επήραν δεματία σιταρένα και επαραταγίσαν τ' άλογά τους, και εφάγαν και εγεμώσαν τες κοιλιές τους ως γιον τους χοίρους* Μαχ. 658[27].

σιταρένος, επίθ., βλ. *σιταρένιος*.

σιτάρι, σιτάριν το, βλ. *σιτάριον*.

σιτάριον το, Ασσίζ. 45[12-13], Σφρ., Χρον. (Maisano) 46[16], Προσκυν. Κουτλ. 390 (Σινά) 147[6, 16], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 142, Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 160[25]· *σ ι τ ά ρ ι*, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 667, Byz. Kleinchron. Α' 184[26], 507[30], 580[7], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)² 1262, Συναξ. γυν. 909, Ριμ. κόρ. Α 11, V 9, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 145ᵛ, 148ʳ ᵈⁱˢ, Δεφ., Λόγ. 216, Πεντ. Γεν. XXVII 28, 37, XXX 14, Έξ. IX 32, Δευτ. VII 13, XII 17, XIV 23, XXVIII 51, XXXII 14, XXXIII 28, Πορτολ. Α 210[32], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 107[5], Παϊσ., Ιστ. Σινά 1303, 1321, Μορεζ., Κλίνη 481[r], 481[v], Ολόκαλος 1[23], 3[16], 36[3], 250[5], Διήγ. εκρ. Θήρ. 110[25], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1198 ρμγ' 2, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 8, 172, Διαθ. 17. αι. 6[57, 58, 116-117]· *σ ι τ ά ρ ι ν*, Ασσίζ. 45[13-14 δις, 17, 19], 52[1, 5], 161[25], 244[3, 6], 300[20], 301[1], 495[3 δις, 4, 7], Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 134, Σαχλ., Αφήγ. 145, 147, Λιβ. Va 939, Μαχ. 524[11, 26], Ch. pop. 49, Χούμνου, Κοσμογ. 173, 1790, Προσκυν. Λαύρ. Μ (Σινά) 84[10], Προσκυν. Κουτλ. 390 (Σινά) 147[13], Ανων., Ιστ. σημ. ρμα', Μορεζ., Κλίνη 480[v], 481[v], Κανον. διατ. Α 1059· *σ ι τ ά ρ ι (ο) (ν)*, Νεκρολ. φ.190[r], Σουμμ., Ρεμπελ. 183, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Γ' 388, 573· *σ τ ά ρ ι*, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)² 1560, Έπαιν. Γυν. (Vuturo) 433, Byz. Kleinchron. Α' 507[30] κριτ. υπ., Αχέλ. 171, 1610, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 240, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 103[39], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.² Ματθ. ιγ' 29, 30, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 248[24], 251[8], 360[11], 361[1], 367[1], 438[6], 570[7], Διαθ. 17. αι. 1[57], 5[134], 7[30, 47, 109, κ.α.], 8[25], 9[44, 59, 90, κ.α.], 10[18], 11[32]· *σ τ ά ρ ι (ν)*, Χρον. σουλτ. 85[32], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Γ' 397· *σ τ ά ρ ι ν*, Χούμνου, Κοσμογ. 1777, 1786.

Η λ. στον Ιπποκράτη (Montanari, Λεξ., TLG). Ο τ. *σιτάρι* σε έγγρ. του 12. (Caracausi), 14.-15. (TLG), 16. (Κασιμ., Έγγρ. 5 (83), 61 (141), 71 (152) κ.α., Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 2[5, 7], 69[3], κ.α., Β' 8[6], 114[7], κ.α., Γ' 20[6] 162[9] κ.α.), 17. αι. (Πεντόγαλος, Παρνασσός 16, 1974, 51), στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *σιτάριν* τον 9. αι. (TLG) σε έγγρ. του 14., 15. (TLG), 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 2[20]) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Β' 784). Ο τ. *στάρι* (με συγκ. του *-ι-*, βλ. Χατζιδ., Αθ., 23, 1911, 158) σε έγγρ. του 16. (Κασιμ., ό.π. 24 (103), 97 (181), κ.α.), 17. αι. (Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 10, 1970, 157), στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. στον Ευστάθιο (TLG) και σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi)· βλ. και LBG.

1α) Μονοετές φυτό, είδος δημητριακού· το σιτάρι: *είχεν υπάγει* (ενν. *ο Σαψών*) *εις τους Παλαιστίνους να πολεμήσει, και εκεί ηυρίσκει και είχαν θερισμένα τα σιτάρια τους ... Και ο Σαψών ... ανάφτει κερία ... και καίγονται όλα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 182[r]· *Το σιτάριον γίνεται εις την παχείαν γην και εις τον κάμπον καλύτερον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 139· *ωσάν να κόπτει ο θεριαστής καλόν παχύν σιτάριν,| έτσε τους εκατέκοφτεν* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *και χορτασιάν ουκ είχεν* Αχιλλ. L 444· **β)** ο σπόρος του σιταριού: *και εις την ποδέαν του εβάσταζεν* (ενν. *ο γεωργός*) *σιτάριν διά σπόρον* Λιβ. διασκευή α 1167· *και το σιτάριν τό είχεν το κάστρον άλεσέν το* (ενν. *ο κοντοσταύλης*) *και έδωκεν το τους μαγκίπους και 'ποίκασιν ψουμίν* Μαχ. 522[30]· *στάρι, κριθάρι, φαγητά είχαν για την ζωήν τους* Αχέλ. 253· *Εγίνην μεγάλη πείνα εις τον κόσμον και εις την Μακεδονίαν επουλήθη το σιτάρι το οκτάρι δι' άσπρα ρξ'* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 24[r]. **2)** Μονάδα μέτρησης βάρους (για το πράγμα βλ. Schilbach [Metrol.² σ. 187, LBG, στη λ.]: *Περί του λιτρισμού ... το εξάγιον έχει κουκία κδ', το κουκίον έχει σιτάρια δ'* Metrol.² 139[11].

σιταροκούκκιν το.

Από τα ουσ. *σιτάρι* και *κουκκίν* (βλ. ά. *κοκκί(ο)ν*). Τ. *στιαρουκούκ'* σήμ. ιδιωμ. (Ξεινός, Γλωσσ. Ίμβρου) Λ. *σιταρόκοκκον* στο Du Cange (λ. *σιτάριον*)· πβ. και λ. *σταροκούκουτζον* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Βλ. και LBG.

Κόκκος, σπυρί σιταριού: *σκόπησε πώς κάμνει το μερμήκιν,| οπού ξετρέχει πόθεν έναι σιταροκούκκιν| να το μαζώνει πρόθυμα με την πολυμερία* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 88.

σιταρομούζουρο το· *σ τ α ρ ο μ ο ύ ζ ο υ ρ ο*.

Από τα ουσ. *σιτάρι* και *μουζούρι* (βλ. ά. *μιζούριον*).

1) Δοχείο μέτρησης βάρους ή χωρητικότητας σιτηρών (για το πράγμα βλ. Παπαδογιάννης, Αμάλθ., 70-71, 1987, 80, 81, ά. *μιζούριον*): *και επήγαμεν στο σπίτι του άνωθεν ποτέ κυρ Γεωργηλά και ... είδαμεν ... πιθάρια κρασερά ... ένα πιθόπουλο γεμάτο λάδι, ... ένα σταρομούζουρο ... παλιοκοφινίδες ... δύο σκαμνιά στρογγυλά ...* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 486[4]· *έχει τόλορα και τσικίνια ο κύρης τση να τα μετρά με το σταρομούζουρο* Κατά ζουράρη 129. **2)** (Συνεκδ.) το περιεχόμενο από ένα σιταρομούζουρο, το σιτάρι: *ακόμη οι αυτοί αδελφοί εδώκαν εμένα, του κατωγεγραμμένου νοδάρο, ένα σιταρομούζουρο ογιά δούλεψη οπού των εκάμα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 851[11].

σιταροφακόκουκκα τα· *σ τ α ρ ο φ α κ ό κ ο υ κ κ α*.

Από τα ουσ. *σιτάρι*, *φακή*, και *κουκκί(ο)(ν)* (βλ. ά. *κοκκί(ο)ν*· βλ. και Ανδρ., Ελλην., 32, 1980, 31. Πβ. ουσ. *σιτόφακον* (L-S Suppl.).

(Ιατρ.) (πιθ.) ασθένεια της στοματικής κοιλότητας με εξανθήματα, σπυριά, που μοιάζουν με κόκκο σιταριού και/ή φακής: *Να εβγάλει άνθρωπος εις το στόμα σταροφακόκουκκα ή άλλο* Ιατροσ. κώδ. φοζ'.

σιταρόφορον το· *σταρόφορον.*

Από τα ουσ. *σιτάρι* και *φόρον* ή *φόρος.*

Το παζάρι, η αγορά όπου γινόταν η εμπορία σιτηρών (βλ. και Karanastasis [Συναδ., Χρον.-Διδαχ. σ. 376]): *Και καίονται όλα τα εργαστήρια τα χαλάτζικα από τη μίαν μερέαν και από την άλλη έως κάτου ως το σταρόφορον* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 40[v].

σιταρόψειρα η. — Πβ. και *σιτόφθειρ(α).*

Από τα ουσ. *σιτάρι* και *ψείρα*. Η λ. στο LBG και σήμ. καθώς και τ. *σταρόψειρα* (Μπαμπιν., Λεξ.).

Έντομο που καταστρέφει τα σιτηρά: *Πιάσαντές με ουν, μετά πολλών λαβωμάτων απαγαγόντες με, έβαλόν με εις τον κουλάν εις οσπίτιον σκοτεινόν έχον μύρμηκας και σιταρόψειρας και ποντικούς* Σφρ., Χρον. (Maisano) 46[15-16].

σιταρχία η· *σωταρχία,* Χρον. Μορ. Η 6840, Χρον. Μορ. Ρ 2896.

Η λ. στον Αριστοτέλη· πβ. και μτγν. ουσ. *σιταρκία* (TLG). Για τον τ. πβ. *σωταρχίζω* (λ. *σιταρχίζω*). Πβ. λ. *σταρχή, στάρχισμαν* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Μισθός, αμοιβή· (εδώ μεταφ.): *ευχαριστώ σοι ..., προ πάντων δε τω οργανίσαντί σε Χριστώ, όστις σου διαφυλάττοι το λειπόμενον του βίου ειρηνικόν ... εν δε τη μελλούση ημέρα της παλιγγενεσίας ... και εν τη ουρανίω και καταπαυσίμω σιταρχία δοκιμότατον σίτον και χριστοτερπή* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 17[35]. **2)** Προμήθειες, εφόδια: *γράφει και παρακαλεί* (ενν. *ο πρίγκιπας Γυλιάμος*) *πρώτα τον Μέγαν Κύρην* (παραλ. 1 στ.) *και όλους γαρ τους έτερους αφέντες των νησίων* (παραλ. 2 στ.), *να έρχονται με άρματα, με σωταρχία μεγάλην* Χρον. Μορ. Η 2896.

σιταρχίζω, Παϊσ., Ιστ. Σινά 2230, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 2224, Χρον. Μορ. Ρ 73, 1235· *σωταρχίζω,* Χρον. Μορ. Η 73, 1178, 1214, 1235, 1421, 1543, 1605, 1677, 2050, 2087, 3530, 4609, 6497, 6512, Χρον. Μορ. Ρ 1178, 1214, 1421, 1543, 1605, 1677, 2050, 2087, 3530, 4609, 5617, 5624, 5637, 6497, 6711.

Από το *σιταρχώ* και την κατάλ. *–ίζω*. Για τον τ. βλ. Hesseling, BZ 14, 1905, 293, Χατζιδ., ΜΝΕ Α΄ 492 σημ. 1 και Lex. Chron. Mor. Τ. *σταρχίζω* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. σε κείμ. του 11. αι. (Κεκ., Στρατ. 26[29])· βλ. και LBG (λ. *σιταρχίζομαι*).

α) Εφοδιάζω με όπλα, προμήθειες ή/και στρατεύματα: *Εν τούτω ορίζει ο πρίγκιπας το Νίκλι να σωταρχίσουν| από όλα γαρ τα πράγματα όπου είχεν χρεία το κάστρον* Χρον. Μορ. Η 6711· *Τό ακούσει το ο πρίγκιπας και πληροφορεθεί το,| την χώραν εσωτάρχισεν της Λακοδαιμονίας| από λαόν και πράγματα να έχουν διά ζωήν τους* Χρον. Μορ. Η 5637· *Αφών την Πάτρα επήρασιν, τες φύλαξες εβάλαν,| το κάστρον εσωτάρχισαν, είθ' ούτως και την χώραν| από λαόν και άρματα, ως πρέπει και αρμόζει* Χρον. Μορ. Ρ 1421· **β)** (εδώ) αποθηκεύω: *Απεναντίας δε αυτού* (ενν. *του Νείλου*) *πέλουν αι πυραμίδες| (εύγε σοι του παρείναι σε και ταύτας αν κατείδες)·|ούτω γαρ επικέκληνται ελληνιστί τα όρη| ως σίτον σιταρχίζων πριν Φαραώ, ού ηυπόρει* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 2230.

σιταρχώ, Σφρ., Χρον. (Maisano) 62[20].

Το μτγν. *σιταρχέω*. Η λ. στον Πορφυρογέννητο (TLG).

Εφοδιάζω με τρόφιμα, προμήθειες: *έφυγεν* (ενν. *ο Μοσίπεης*) *εις τον τόπον Ουλγαρίας, τα μέρη Βιδίνας, κάστρον εις τόπο Κολτζού, προς τα μέρη Σερβίας. Και εσιτάρχησεν αυτόν κνέζης δεσπότης, υιός Λαζάρου* Byz. Kleinchron. Α΄ 636[5]· *Οι γαρ του μητροπολίτου κρατήσαντες το φρούριον, έτι δε και τα αυθεντικά παλάτια ..., σιταρχήσαντες και αφυρώσαντες κατέσχον ελπίζοντες, ότι ελθόντος του μητροπολίτου διά τούτον έξειν πάλιν λάβωσι το πτολίεθρον, όπερ και πρότερον είχεν* Ψευδο-Σφρ. 292[26].

σιτερέσιον το, βλ. *σιτηρέσιον.*

σιτεύω.

Το αρχ. *σιτεύω*· το μέσ. ήδη μτγν. και στο ΑΛΝΕ. Η λ. και σήμ.

(Μέσ.) τρέφομαι με κ., τρώω κ. (η σημασ. μτγν.): *Μη σε πλανά, πανσέβαστε, το Πτωχοπροδρομάτον| και προσδοκάς να τρέφομαι βοτάνας ορειτρόφους·|ακρίδας ου σιτεύομαι ούδ' αγαπώ βοτάνας,| αλλά μονόκυθρον παχύν και παστομαγειρείαν* (παραλ. 1 στ.) *και λιπαρόν προβατικόν από το μεσονέφριν* Προδρ. (Eideneier)² Β΄ 103.

σιτηρέσιον το, Δούκ. 47[8], 241[27], Έκθ. χρον. 22[11], 25[7], 27[11], 68[19], Ιστ. πολιτ. 33[16], Zygomalas, Synopsis 274 Π 93, Ιστ. Βλαχ. 2171, Ψευδο-Σφρ. 190[18], 202[3, 11], 206[35], 220[28], 332[31], 568[4]· *σιτερέσιον,* Αρσ., Κόπ. διατρ. [75], [80]. — Βλ. και *ρόγα.*

Το αρχ. ουσ. *σιτηρέσιον*. Τ. *σιτηρέσιο* σήμ. Η λ. και σήμ. λόγ. στη φρ. *το σιτηρέσιον της Μεγάλης Παρασκευής* (Μπαμπιν., Λεξ.).

1α) Αμοιβή στρατευμάτων, πολιτικών και στρατιωτικών αξιωματούχων, κληρικών (για το πράγμα βλ. ODB, λ. *opsonion*): *Εζήτησαν* (ενν. *οι γενίτσαροι*) *γαρ πρώτον όπως δώη* (ενν. *ο υιός του σουλτάν Σελίμη*) *αυτοίς χάρισμα, ώσπερ ην έθος, ... και του αναβιβάσαι τα σιτηρέσια αυτών* Έκθ. χρον. 69[18]· *επεί το του μεγάλου δουκός οφφίκιον κτείται* (ενν. *ο μέγας δούκας Νοταράς*) *ου δύναται έχειν και το μεσαστικόν· και τούτο λέγω ίνα σοι δωρήσω ... Και εχέτω δη πάλιν το πρωτείον της στάσεως και της βουλής και τι σιτηρέσιον δι' άλλου τρόπου* Ψευδο-Σφρ. 368[25]· *αγιότατε και θείε πατριάρχα,| ο βασιλεύς Θεόδωρος οπὄχει την Ρωσίαν,|αρχιερείς, ηγούμενοι ...| παρακαλούν και δέονται να είσαι πατριάρχης,| εδώ στην βασιλείαν μας και να πατριαρχεύεις,| βίον να έχεις περισσόν, χαρίσματα μεγάλα| και πάλιν σιτερέσια από την βασιλείαν,| απ' άσπρα τα νογράτια την καθ' ημέραν χίλια* Αρσ., Κόπ. διατρ. [291]· **β)** αμοιβή που δίνεται ως αντάλλαγμα εργασίας ή υπηρεσίας, μισθός (εργάτη, επαγγελματία): *Ο δε βασιλεύς γράψας αυτώ* (ενν. *τω τεχνίτη*) *σιτηρέσιον ουκ άξιον προς την επιστήμην αυτού, ουδ' εκείνο το μηδαμινόν και εναρίθμητον εδίδοσαν τω τεχνίτη* Δούκ. 309[2]· **γ)** οικονομική ενίσχυση, χρηματικό βοήθημα, επίδομα (για εξασφάλιση των απαραίτητων προς το ζην): *Η γαρ εν τη Σερβία θυγάτηρ αυτού* (ενν. *του κύρη Θωμά του δεσπότη*) *έσχε θυγατέρα, και δέδωκαν αυτήν προς τον της Πόσνας κράλην, ήν ες ύστερον πορευθείς ο σουλτάν Μεεμέτης έλαβε, κυριεύσας την Πόσναν ...· και τον μεν άνδρα αυτής απέκτεινε, την δε κράλιτσαν έφερε εν Κωνσταντινουπόλει, ποιήσας αυτήν σιτηρέσιον έως τέλους ζωής αυτής* Έκθ. χρον. 22[20]. **2)** Παροχή χρημάτων από τον αυτοκράτορα για τη λειτουργία και συντήρηση νοσοκομείων, μοναστηριών,

ιδρυμάτων κτλ.: *και νοσοκομεία και ξενοδοχεία επρόσταξε* (ενν. ο Ιουστινιανός) *και κτίζονται και πολλά σιτηρέσια εις αυτά έδωσε* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 147· *Τούτο το μοναστήριον, πρώτον μεν ως είπομεν, όταν εκτίσθη, έλαβεν από τον βασιλέα Ιουστινιανόν ορισμόν να έχει το σιτηρέσιόν του και την τροφήν από το κουμέρκιον του Μισιρίου* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 201. **3)** Προμήθεια των απαραίτητων προς το ζην, διατροφή, βιοπορισμός: *Ω δέσποτα, επεί ούτως συνέβη σοι τα πράγματα, τον τόπον τούτον άρχεσθαι υπό σου αδύνατον. Όμως επεί πατέρα σε εστήσαμεν έχειν και το κοράσιόν σου λαβείν ημάς εις γυναίκα ... χαρίσομεν υμίν έτερον τόπον προς σιτηρέσιον υμών και ζωάρκειαν* Ψευδο-Σφρ. 536[1]· *σπλαχνισθείς το γήρας αυτού* (ενν. ο αμιράς του δεσπότου) *εκέλευσε δοθήναι αυτώ ίππον τινά εκ των αυθεντικών ... και εις σιτηρέσιον αυτού δέδωκεν άσπρα χιλιάδας πεντήκοντα* Ψευδο-Σφρ. 568[10]. **4)** (Γενικ.) χρήματα: *τινές απ' αυτού να φέρουσι τα παιδία τους εδώ να παιδευθούν και εκείνος ο χριστιανός, λέγω δε ο Μανολάκης, οπού έδωκε το τοσούτον σιτηρέσιον ακούοντας το ακερδές της ελεημοσύνης ...* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 163[15].

σίτινος, επίθ., Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 218.

Το μτγν. επίθ. *σίτινος*. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 27[6], 40[4], 207[3], Β' 182[4]) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ.)· βλ. και ΑΛΝΕ.

Από σιτάρι, σιταρένιος: *Διά τους ηπατικούς, ήγουν εκείνους οπού έχουν πάθος εις το σκώτι ... Κατάπλαττε ... από έξω κρίθινον αλεύρι ή σίτινον ή σύκα με νερόμελον* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 22· *τα μήλα βαστάζουσι πολύν καιρόν εις τα σίτινα άχερα, αμή να μην εγγίζει ένα μετ' άλλο* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 217· (προκ. για μονάδα βάρους ή νομισματική· μονάδα· πβ. *κοκκί(ο)ν* 4): *το νόμισμα έχει κοκκία κδ' ξύλινα και σίτινα ϛς'* Metrol.[2] 142[15].

σιτίον το, Ιερακοσ. 459[9], Rechenb. 49[2, 3].

Το αρχ. ουσ. *σιτίον*. Τ. *σιτίο* στο Μπαμπιν., Λεξ. και το ΑΛΝΕ.

1) Σιτάρι: *Το κιλόν το σιτίον πουλιέται αγ', και κάμνουν το ψωμί λίτρες ε'* Rechenb. 48[1]. **2)** (Γεν.) τρόφιμα, φαγώσιμα, προμήθειες: *Οι βάρβαροι λειφθέντες ουν την χρείαν των σιτίων| προς χώραν την Βακτριανήν την συστροφήν εποίουν* Βίος Αλ. (Aerts) 3150.

σιτοδοχείο(ν) το.

Το μτγν. ουσ. *σιτοδοχείον*.

Αποθήκη σίτου, σιταποθήκη: *Ωρεία λέγονται τα οικοδομήματα και οι πύργοι που κάμνουσιν οι βασιλείς και τα μεγάλα κτίσματα διά σιτοδοχεία, αμπάρια που βάλουσι τα σιτάρια* Zygomalas, Synopsis 308 Ω 1· *Πέραν δε του ποταμού Νείλου άντικρυ της παλαιάς Αιγύπτου ... είναι και οι Πυραμίδες, τουτέστι τα σιτοδοχεία του Ιωσήφ, πλην λέγουσι τινές ότι πως ήσαν τάφοι των βασιλέων μεγάλοι και πολυέξοδοι* Προσκυν. Διον. 301(Σινά) 137[22].

σιτοθήκη η, Δούκ. 261[28].

Από το α' συνθ. *σιτο-* και το ουσ. *θήκη*. Πβ. λ. *σιταροθήκη* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και *σιταποθήκη* σήμ. (ΛΚΝ, λ. *σιτο-*, Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. τον 4. αι. (TLG).

Αποθήκη σίτου, σιταποθήκη: *πρώτα μεν κατά της εκκλησίας χωρεί* (ενν. ο Θωμάς), *και τον ποιμένα αυτής εξωθεί ... αφαιρεί δε τα προσόντα τη εκκλησία χωρία και κτήματα ... και μελανένδυτος, φευ, και σκοτοδυνούσα η των Ιωαννίνων μητρόπολις γίνεται ... έως ου και εις παντελή ερημίαν η εκκλησία αύτη κατήντησε, και χορτοθήκας, οίμοι, και σιτοθήκας τα εν αυτή οικήματα πεποίηκε* Ιστ. Ηπείρ. Χ[7-8].

σιτοκάπηλος ο, Κανον. διατ. Β 250.

Το μτγν. ουσ. *σιτοκάπηλος*. Η λ. στον Ησύχ. (λ. *σιτοκάπηλοι*).

Έμπορος σιτηρών· (εδώ) αισχροκερδής έμπορος σιτηρών (βλ. Δετοράκης, ΕΕΒΣ 45, 1981-2, 152): *Ο σιτοκάπηλος ακοινώνητος χρόνους ζ', ξηροφαγίαν καθ' εκάστην και ποιών και μετανοίας σ' την ημέραν* Κανον. διατ. Α 757.

σιτόκοκκον το, Metrol.[2] 52[26, 27, 28, 29], 53[4], 134[4, 5-6, 7-8, 9, 10].

Από το α' συνθ. *σιτο-* και το ουσ. *κοκκί(ο)ν*. Βλ. και LBG.

Μονάδα βάρους (για το πράγμα βλ. Schilb., Byz. Metrol. 186, 205, ODB, λ. *sitokokkon*): *το έν ξυλόκοκκον έχει σιτόκοκκα ε (=5)* Metrol.[2] 134[3].

σιτόκριθον το.

Από τα ουσ. *σίτος* και *κρίθος*. Πβ. λ. *σιταροκρίθαρον* σε έγγρ. του 16. αι. (Γρηγορόπ., Έγγρ. 120[62]), *σιτοκρίθαρο* σήμ. (Κριαρ., Λεξ.) και *σταροκρίθαρα* τα σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Η λ. τον 4. αι. (L-S Suppl.), σε έγγρ. (= είδος φόρου, βλ. LBG, ODB, λ. *sitokrithon*) του 13. (Act. Esph. 7[18], Act. Lavr. II 89[168]) και 14. αι. (Act. Vat. I 30[49], Act. Xér. 18C[3], Act. Esph. 14[229], 16[85], Act. Xén. 15[30], 16[29], Act. Lavr. III 118[194]), στο Du Cange και στο Κουμαν., Συναγ.

Σιτάρι και κριθάρι: *Απέ το ψουμίν, τουτέστιν σιτόκριθον, τό ουκάτινες απ' τους λας, Συριάνους και Ρωμαίους, αγοράζουν απέ τον φούντικα και κάτω ... κελεύει το δίκαιον να πλερώσουν διαβατικόν εις τον φούντικαν τραχία β' εις το μάρκον απού όσον να αγοράσει* Ασσίζ. 243[3].

σίτος ο, Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 26, 26-14 χφ Η κριτ. υπ., Ασσίζ. 293[12], Ωροσκ. 41[2], Metrol.[2] 143[13], Απολλών. (Κεχ.) 77, 122, 126, 128, 472, Δούκ. 79[11-12], 85[6], 321[2, 5], Χούμνου, Κοσμογ. 1821, Hagia Sophia α 464[6], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 54[2], Παϊσ., Ιστ. Σινά 2230, 2247, Μορεζ., Κλίνη 481[r], Ψευδο-Σφρ. 282[17], 392[8], 540[17-18], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 139, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 995 ρπη' 9, Φυσιολ. (Kaim.) 38a[14], 38b[14], 39a[19], Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 2224, 2241, Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 131.

Το αρχ. ουσ. *σίτος*. Η λ. και σήμ. λόγ. (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.)· βλ. και ΑΛΝΕ.

1α) Μονοετές φυτό, το κυριότερο από τα δημητριακά· σιτάρι: *εγένετο ... διά τας πολλάς αμαρτίας ημών αφορία του σίτου παντελής κατά τε Δύσιν και Ανατολήν από της πολλής ανομβρίας* Notizb. 151· *του δε σίτου, ούσαι χαμναί αι αθέραι, λαμβάνουσι* (ενν. οι μύρμηγκες) *τους κόκκους αυτού ευκόλως* Φυσιολ. (Zur.) XX 3b[7]· **β)** ο σπόρος, ο καρπός του παραπάνω φυτού: *τα προς χρείαν εισί σπάνια, οίον σίτος, κριθαί, όσπρια, κρέη και άλλο τι τρόφιμον* Δούκ. 249[2]· *Εάν τις ιδεί ότι έσπειρε σίτον εις την γην και εφύτρωσεν, έχει μέριμνα παρά τον βίον του* Ονειροκρ. Ιβ. 60· (σε παρομοίωση): *Ως ένι*

εκ τα γεννήματα κρειττότερος ο σίτος,| ούτως ήτον καλλιότερη ολών των κορασίων (ενν. *η Ελένη*) Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2066· *ανοίξας τους θησαυρούς εξήντλει τα παρά των Ρωμαίων κερδηθέντα κειμήλια χρυσά, αργύρεα, λίθους τιμίους, μαργαρίτας δίκην κόκκων σίτου μετρουμένους εν χοίνικι* Δούκ. 103[17]· (εδώ σε μεταφ.): *κἂν σίτος είη καθαρός, κἂν αίρα σιτοφθόρος,| καρποφορά προσάγεται πάντως αποδεκτέα| τω και δεσπότη και πατρί πάντων και κηδεμόνι* (ενν. *τω Θεώ*),| *και προσφορά παντέλειος και καθαρά θυσία* Γλυκά, Αναγ. 196, 203. **2α)** Τροφή παρασκευασμένη από σιτάρι, άρτος: (εδώ στον πληθ.): *Η δε γη είχεν φυτρωμένα αγριοσέλινα, και διά την ευμορφίαν της πρασινάδας ουδέν έθηκαν τάβλας ... αμή επάνω εις τα βότανα έθηκαν το ψωμί ... και αφότου έφαγαν τόδε ήτον εμπροσθέν των, είδεν εις από την μέσην των τα σέλινα και επήρεν και έφαγεν ... Τότε είπον τινές· Ημείς με τους σίτους μας εφάγαμεν και τας τάβλας* Hist. imp. (Iadevaia) I 2132· **β)** (γενικ.) κάθε είδους τροφή, φαγητό: *Εάν ανορεκτεί κύων ...δος αυτώ φαγείν από παντός σίτου* Κυνοσ. 592[22].

Φρ. *καθαρίζω την ήρα από τον σίτον* = ξεκαθαρίζω, απομονώνω τα αρνητικά στοιχεία από τα θετικά, τα κακά από τα καλά (πβ. φρ. *ξεχωρίζω την ήρα από το σιτάρι* σήμ.): *Έξωσον* (ενν. *Χριστέ μου*) *από την Ιερουσαλήμ και από τους Αγίους Τόπους| γένος το μιαρότατον και τους κακούς ανθρώπους.| Καθάρισον, Φιλάνθρωπε, την ήρα από τον σίτον| και όλοι να 'ναι ευσεβείς ως πρότερον που ήτον* Ιωακ. Κυπρ., Πάλη (Kaplanis) 9997.

σιτόφθειρ(α) η. — Βλ. και *σιταρόψειρα*.

Από το α' συνθ. *σιτο-* και το ουσ. *φθείρ(α)*. Βλ. και. LBG (λ. *σιταρόφθειρ*).

Έντομο που καταστρέφει τα σιτηρά: *επιάσθην πολλαίς πληγαίς πεπληγμένος και απαγαγόντες με έμβλησαν εις τον γουλάν, ήτοι τον πύργον, εν οίκω σκοτεινώ, ένθα ήσαν μύρμηκες και σιτόφθειρες και μύες διά το είναι ποτε σίτου αποθήκη* Ψευδο-Σφρ. 282[17].

σιτοφθόρος, επίθ.

Από το α' συνθ. *σιτο-* και το *φθείρω*. Η λ. σε σχόλ. (L-S Suppl.), τον 13-14. αι. (LBG) και στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Που καταστρέφει το σιτάρι· (εδώ μεταφ.): *κἂν γαρ εκ σίτου καθαρού τις άρτος εφυράθη| ασμένως τούτον δέχεται* (ενν. *ο Θεός*) *και πάνυ φιλοφρόνως* (παραλ. 1 στ.), *κἂν εξ αλφίτων ρυπαρών επάγη και συνέστη* (παραλ. 3 στ.)· *κἂν σίτος είη καθαρός, κἂν αίρα σιτοφθόρος* Γλυκά, Αναγ. 203.

σιτοφόρος, επίθ., Προσκυν. Λαύρ. 874 100[33], Προσκυν. Μεταμ. 50 115[31].

Το αρχ. επίθ. *σιτοφόρος*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.) και στο ΑΛΝΕ.

Που παράγει σιτάρι, σιτηρά (η σημασ. ήδη μτγν.)· (εδώ) που ευνοεί την καλλιέργεια, την παραγωγή σιτηρών: *κάτω εις το λαγκάδι ... είναι το φρέαρ, ήγουν το πηγάδιον, του Ιώβ του αγίου και δικαίου· έστι δε και σημείον εις αυτό το φρέαρ: όταν ο χρόνος είναι καλός εις πάντα, υγιής, σιτοφόρος, δροσερός ... γεμίζει νερόν έως απάνω* Προσκυν. Κουτλ. 390 140[35]· (εδώ σε παρομοίωση): *Έχεις, ω θεία κεφαλή, φίλη μου και τιμία,| των πόνων μου τα δράγματα, τους σιτοφόρους στάχυς·| έχεις ως σίτον εκ*

παντός καθάπερ φυραθέντα,| ως διπυρίτας καθαρούς, ως φωτοφόρους άρτους,| άρτον προς τον ουράνιον ορώντας μετ' ευνοίας Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 900.

σιτόχροιος, επίθ., βλ. *σιτόχροος*.

σιτόχροος, επίθ., Ο γεννηθείς νεώτερος ... φ. 148r· *σιτόχροιος,* Θησ. Β' [20[6]], Ο γεννηθείς νεώτερος ... φ. 148v· *σιτόχρους,* Λίβ. Esc. 422, Λίβ. διασκευή α 487 κριτ. υπ.

Το μτγν. επίθ. *σιτόχροος*. Ο τ. *σιτόχροιος* τον 9. αι. (LBG). Ο τ. *σιτόχρους* στο ΑΛΝΕ.

Που έχει το χρώμα του ώριμου σιταριού: *εάν στήκεις, άνθρωπε, εις την εκκλησίαν του Θεού, νόμιζε ότι έμπροσθεν του Θεού ίστασαι ... οι άνδρες στήκετε κατά ανατολάς ... και μη στρέφεσθε όπισθεν και περιεργάζεσθε ποία των γυναικών εστιν ευμορφότερη ..., ποία δε λευκότερη και ποία σιτόχροος* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι V 64.

σιτόχρους, επίθ., βλ. *σιτόχροος*.

σιτσιλιάνικος, επίθ.· *τσιτσιλιάνικος.*

Από το εθν. *Σιτσιλιάνος* και την κατάλ. *-ικος*. Πληθ. *τσιτσιλιάνικα* σε έγγρ. του 16. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 104) και 17. αι. (Δετοράκης, Κρ. Εστ. 1, 1987, 122).

Σικελικός: *την αυτήν ημέραν ήρταν εις την Πάφον β' κάτεργα, το έναν τσιτσιλιάνικον, του Μαουτσίου τε Κωστάντσου* ... Βουστρ. (Κεχ.) Μ 125[14-15].

Σιτσιλιάνος ο· *Σιζιλιανός· Τσιτσιλίανος,* Βουστρ. (Κεχ.) Α 8[2, 14-15, 17], 124[15], Β 9[13], 57[13], 125[14-15]· *Τσιτσιλιάνος,* Βουστρ. (Κεχ.) 8[2, 7-8, 14-15 17], 56[13], Α 8[7-8], 56[13-14], Β 9[5,16], 57[14], Μ 9[2, 5, 12, 15], 57[13, 14]· *Τσιτσιλιανός,* Βουστρ. (Κεχ.) 56[14], Α 56[14], Β 9[2].

Από το γαλλ. *Sicilien* – ιταλ. *Siciliano* (Κεχαγιόγλου [Βουστρ. σ. 494]). Ο τ. *Τσιτσιλιάνος* στο Meursius (γρ. *Τζιτζιλιάνος*), σε ελληνοεβραϊκά τραγούδια των Ιωαννίνων (Schwartz-Athanassakis, MGSY 3, 1987, 228, 230) και ως επών. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Α'). Τ. *σισιλιάνους* και *τσιτσιλιάνους* σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου, λ. *σισιλιάνους*).

Σικελός: *ηύραν ταραχήν μεσόν τους Σιζιλιανούς και τους Γενουβήσους* Μαχ. 128[10]· *Την αυτήν ημέραν ήρταν εις την Πάφο δυο κάτεργα, το έναν 'νού καβαλλάρη Τσιτσιλιάνου, του Μαούτσιου τε Κωνστάντσου* Βουστρ. (Κεχ.) 124[15].

σίτων· *σίτων άχαρος* Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 34, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *ως ήτον·* διόρθ. Νταντινάκης, Παλίμψηστον 21/22, 2006/7, 141.

σιφέρι το, βλ. *σεφέρι*.

σίφουνας ο, βλ. *σίφωνας*.

σιφούνι το.

Από το μτγν. ουσ. *σιφώνιον* (TLG). Τ. *σιφούνιον* (για το σχηματ. βλ. και Psalt.,

Gramm. 388) στον Πορφυρογέννητο (LBG, λ. *σιφώνιον*, Κουκ., Αθ. 56, 1952, 315-6). Τ. *σιφφούνιν* ή *σσιφφούνιν* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζηιωάννου, Λαογρ. 11, 1934/37, 75, Χατζ., Λεξ., λ. *σιφφούνιν*). Διάφ. άλλοι τ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *σιφώνιον*, Μανωλακάκης, Επετ. Παρνασσ. 9, 1906, 40, λ. *σουφούνι*, Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σιφώνιν*, Παπαγεωργίου, Μνήμη Π. Δικαίου 213). Τ. *σιφώνιο* σήμ. λόγ. Τ. *σιφόνι* σήμ. Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε′ 175, Πασπ., Γλωσσ., *σιφούνι(ον)*)· βλ. και Καραναστάσης, ΛΔ 11, 1966-67, 71.

Ανεμοστρόβιλος (βλ. και Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη [Τζάνε, Κρ. πόλ. σ. 608]): *Το Κάστρο λέει «*(παραλ. 20 στ.) *Αφάνισέ μου τσ' εκκλησιές* (ενν. *ο βιζίρης*), *τους πύργους είχε ρίξει*| *κι ωσάν σιφούνι έτρεχε να με καταρουφήξει ...»* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 497[4].

σίφωνας ο· *σίφουνας*, Κουκουζ., Διήγ. οπτ. γυν. 36· πληθ. *σιφούνοι*, Διήγ. εκρ. Θήρ. 111[6,7].

Το αρχ. ουσ. *σίφων*. Ο τ. *σίφουνας* στο Βλάχ., σε έγγρ. του 19. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 5, 1977, 129) και σήμ. Ο πληθ. *σιφούνοι* και σήμ. ιδιωμ. (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *σίφουνας*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., λ. *σίφουνας*). Τ. *ζίφωνας* (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σίφωνας*) και *σίφφωνας* (Λουκά., Γλωσσάρ.) σήμ. ιδιωμ. Θηλ. *σίφωνα* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Η λ. *σίφων* σήμ. αρχιτ., ιατρ., κλπ. (Μπαμπιν., Λεξ.)· βλ. και ΑΛΝΕ.

Ανεμοστρόβιλος: *έκαμεν ανεμοταραχή μεγάλη, ήγουν φουρτούνα με σίφωνα, και τα κύματα εκτυπούσαν και έμπαιναν μέσα στο καράβι, οπού οραμάι εγέμιζεν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. δ′ 37 σημ. 5.

σιφωνίζω· μτχ. παρκ. *σιφουνιασμένος*.

Το αρχ. *σιφωνίζω*. Τ. *σιφουνίζω* και μτχ. *σιφουνισμένος* στο Βλάχ. με διαφορ. σημασ. Τ. *σιφουνίζω, σιφινίζω, σφινίζω, σ'φινίζου* σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 24, Andr., Lex., στη λ.). Τ. *σιφφωνίζω* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Λουκά, Γλωσσάρ.).

Χορηγώ κ. μέσω κάπ. είδους σωλήνα: *κρινέλαιον ή βλησκουνέλαιον ίνα αλείφης την κεφαλήν αυτού* (ενν. *του ορνέου*) *..., και μετά ταύτα ίνα σιφωνίσης αυτό από των ρωθωνίων* Ορνεοσ. 581[27].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = (μεταφ.) μαινόμενος, έξαλλος: *Διά τούτο εγώ της ψαρής φοράδας το νύχιν εις τον λαιμό σου εκρέμασα, και του θρασοκοράκου τον ομυαλόν, με του ... σιφουνιασμένου γαϊδάρου χολήν εις την δακτυλήθραν σε επότισα και πάραυτα έγιανες* Επιστ. Barozzi 360.

σιχαδερός, επίθ., Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 33[32,35], 71[19], 128[24], 132[4]· *σιγχαντερός*, Γιατροσ. Ιβ. 22, 24· *σιχανδερός*, Καλόανδρ. (Δανέζης) 84 (9[r])· *σιχαντερός*, Χριστ. διδασκ. 154, 271.

Από το επίθ. *σιχαντός* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-ερός*. Ο τ. *σιχαντερός* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β′, λ. *σιχαίνουμαι*) και λ. *σκαντερός* (Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ., λ. *σκασιά*) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Βλάχ. και το Δημητράκ.

1) Που προκαλεί την αηδία, σιχαμερός· απεχθής: *εφαίνετόν του εκείνη η ευμορφία εκεινής της κόρης και των αλλωνών των ακολάστων σιχαδερότερη παρά κοπρίαν*

και βούρκα Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 124[31-2]· *τους έκαμεν* (ενν. *ο διάβολος*) *και ελατρεύασιν αυτόνον διά της σιχαδερής προσκυνήσεως των ειδώλων* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 142[3]· (με παράλ. του ουσ.): *Άφες τον τον σιχαντερόν εις την κακήν του ώραν,*| *που να 'βγαλεν εις το κορμί τρωγώσιμον και ψώρα!* Κακοπ. 149. **2)** (Εδώ) τεμπέλης, νωθρός: *ο Λυκούργος, ο νομοθέτης των Λακεδαιμονίων, έλαβε δύο σκυλάκια ...· και τον ένα ανέθρεψεν εις το μαγειρείον και έγινε σιγχαντερός και λειχουδιάρης· τον δε άλλον εδίδαξε να κυνηγά και να γυρεύει καλά* Σοφιαν., Παιδαγ. 98.

Το ουδ. ως ουσ. = οτιδήποτε προκαλεί αηδία ή απέχθεια: *Οι δε δύο, Ξάνθος και πραγματευτής, εντρεπόμενοι να φανερωθούν έμπροσθεν των κουμμερκιαρέων διά το σιχαντερόν της αγοράς* ... Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 159[19].

σιχαδιάρης, επίθ.· πληθ. *σιχαδιάροι*, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 376, 5100.

Από το επίθ. *σιχαντός* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-ιάρης*. Η λ. στο Βλάχ. και το Δημητράκ.

(Ως ουσ.) που σιχαίνεται πολύ, που αηδιάζει εύκολα (πβ. ά. *σιχασιάρης*): *Και των κριμένων εδεκεί κι αμαρτωλώ δε λείπει,*| *σαν αποθάνου, κόλασες και βροντισμοί και κτύποι.*| *Αν ήσανε εκατό φορές στον κόσμο σιχαδιάροι,*| *αμάθητοι της ατυχιάς, ψηλοί και πεπανιάροι,*| *στο βρόμο πάντα κείτουνται, στο σκότος αποθαίνου* αυτ. 5114.

σιχάδιασμα το.

Πιθ. από το ουσ. *σίχαμα* με την επίδρ. των επιθ. *σιχαδερός/σιχαδιάρης*.

Πράγμα το οποίο προκαλεί σιχασιά, αηδία· (εδώ) ονείρωξη (πβ. ΠΔ, Δευτ. 23, 11: *εκ ρύσεως ... νυκτός*): *Ότι να είναι εις εσέν ανήρ ος να μην είναι καθάριος από σιχάδιασμα νυχτούς ... να μην έρτει προς μεσοθιό το φουσσάτο* Πεντ. Δευτ. XXIII 11.

σιχαίνομαι, Διήγ. σεβαστ. Θωμά 405, 408, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 230, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4916, Ριμ. κόρ. Α 88, Ριμ. κόρ. V 86, Σκλάβ. 151, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 354[r], Δεφ., Λόγ. 594, Πεντ. Γέν. XXVII 46, Έξ. I 12, Λευιτ. XX 23, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 67[12], Μορεζ., Κλίνη φ. 86[r] δις, 161[v], 165[r], 262[r], Ιστ. Βλαχ. 856, Σουμμ., Ρεμπελ. 186, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 122[32], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ′ 504, Ε′ 238, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 179[17], 1499 να′ 1, νβ′ 1, 1519 ζ′ 3, 1520 ζ′ 9, κ.α., Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [28], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 441[17], Τζάνε, Κατάν. 30, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Ι 251[21], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Επιστ. Γαλ. δ′ 14, Τιμ. Α′ ς′ 20, Αποκάλ. Ιω. κα′ 8· *σιγχαίνομαι*, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] ΑΖ 19, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 100, 824, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 348[v], Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 260, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 7[6], Μαργουν., Βίοι[2] 273, Κανον. διατ. Β 980, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 139[27], Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 213[15], 218[31], 220[9], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 176[107,108,110,112], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3192, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Επιστ. Ρωμ. ιβ′ 9· *σικχαίνομαι*, Ορνεοσ. αγρ. 559[27]· *σχαίνομαι*, Στάθ. (Martini) Β′ 254· ενεργ. *σιχαίνω*, Πεντ. Λευιτ. XI 11, 13· μτχ. *σιχαϊμένος*, Άνθ. χαρ. 299[21].

Από το μτγν. *σικχαίνω*. Ο τ. *σιγχαίνομαι* ήδη μτγν. (TLG, γρ. *συγχαίνομαι*)· για την τροπή του *κ* σε *γ* βλ. Jannaris, Hist. Gramm. 59b, *αλλά* και Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 434.

Διάφ. τ. και σήμ. ιδιωμ. (Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, λ. *ασκαίνουμι*, Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ., *σκαίνομαι*, λ. *σκασιά*, Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., λ. *σ'χαίνουμι* κλπ.). Η λ. το 12. αι. (LBG), στο Βλάχ. (γρ. και *συχ-*) και σήμ.

1) Απεχθάνομαι, αποστρέφομαι: *Ούτως ποιεί και η χάρις της αγάπης· ουδέν εβλέπει κανένα ελάττωμα, αμή πάντοτε σιχαίνεται πάσα πράγμα άτυχον και απομένει με την χάριν και με το καλόν* Άνθ. χαρ. 291[15]· *Να κάμεις άνθρωπον να σιχαθεί ένα φαγί* Ιατροσ. κώδ. 163 χκβ'· (με σύστ. αντικ.): *τα πελεκητά των ειδώλων τους να κάψετε εις την ιστιά, μη πεθυμήσεις ασήμι και μάλαμα απάνου τους και να πάρεις εσέν ...· σιχαμό να το σιχάνεις και εβδελιασμό να το εβδελιάσεις, ότι αφόρεσμα αυτό* Πεντ. Δευτ. VII 26. **2)** (Αμτβ.) νιώθω αίσθημα αποστροφής (για κάποια δραστηριότητα), χάνω το ενδιαφέρον μου για κ.: *Εάν ο ιέραξ σικχανθή και το κυνήγιον αποστρέφηται ... Καύξον μετά υδρομέλιτος συντετριμμένον εις ποτόν τω ιέρακι δος, και την σικχασίαν επαίρει* Ορνεοσ. αγρ. 563[14]. **3)** Αισθάνομαι έντονη δυσαρέσκεια ή απογοήτευση: *Διατούτο εσιχάθηκα την γενεάν εκείνην και είπα: Αυτοί πάντα πλανώνται εις την καρδίαν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Εβρ. γ' 10 (πβ. ΚΔ, Παύλ. Εβρ. 3, 14: *δυσηρεστήθην εις την γενεάν εκείνην*)· *Χαρτί σε πέμπω, μάτια μου· ψυχή μου, ανάγνωσέ το,| μη σιχαθείς τα γράμματα, μη ψέξεις το μελάνι* Ερωτοπ. 332. **4)** Καθιστώ κ. σιχαμερό, βρομερό· (εδώ μεταφ.): *μη σιχάνετε τις ψυχές σας εις το χτήνο και εις το πουλί και εις όλο ος να σερπετεύγει ηγής ος εχώρισα εσάς να μαγαρίσετε* Πεντ. Λευιτ. XX 25. **5)** (Εδώ) φοβάμαι κάπ.: *όταν είδαν* (ενν. *τα παιδία*) *τον Αίσωπον εσιγχάθησάν τον και έβαλαν φωνήν και έκλαυσαν* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 251[14].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1)** (Εδώ προκ. για ζώο) βρόμικος, σιχαμερός: *βλέπει τον ουρανόν ανοικτόν, και ένα αγγείον οπού εκατέβαινεν εις αυτόν ωσάν σεντόνι μεγάλον, ... εις το οποίον σεντόνι ήταν όλα τα τετράποδα της γης ... Και φωνή ήλθε προς αυτόν και έλεγεν: «Ω Πέτρε, σήκω και σφάξε και φάγε». Και ο Πέτρος είπεν: «Όχι, Αυθέντη, διατί ποτέ δεν έφαγα τίποτες σιχαμένον και ακάθαρτον»* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. ι' 14. **2)** Αηδιαστικός, αποκρουστικός: *ο σαπρός ετούτος και σιγχαμένος* (ενν. *ο Αίσωπος*) *έκαμε πλέον φρονιμότερα από όλους* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 213[32]. **3)** Που προκαλεί ηθική αποστροφή, αισχρός: *τους φοβιτσάρηδες και απίστους και σιχαμένους και φονείς και πόρνους και μάγους ... το μέρος τους είναι εις την λίμνην οπού καίεται με φωτίαν* Χριστ. διδασκ. 112.

σίχαμα το, Πεντ. Λευιτ. XI 11, XIX 7, Δευτ. XXIX 16, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. ιγ' 14· *σ ί γ χ α μ α*, Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 214[15], I 256[25]. — Βλ. και *σιχαμός*.

Από το *σιχαίνομαι* και την κατάλ. *-μα*. Για τον τ. βλ. και ά. *σιχαίνομαι*. Η λ. στο Βλάχ. (*σύχαμα*) και σήμ.

Πράγμα ή πρόσωπο το οποίο προκαλεί αποστροφή, αηδία: *παν ος δεν είναι αυτουνού φτερό και λέπιο εις τις θάλασσες και εις τα ποτάμια, από παν σερπετό των νερών ..., σίχαμα αυτά εσάς* Πεντ. Λευιτ. XI 10· *έστησέν τον* (ενν. *τον Αίσωπον*) *εις το παζάρι μέσον του γραμματικού και του ψάλτου. Και όσοι τον έβλεπαν, εθαύμαζαν και έλεγον: —Πόθεν ευρέθη ετούτο το σίγχαμα και ασχημίζει και τους άλλους;* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 214[5]· (σε προσφών.): *λέγει η κοπέλα: —Σίγχαμα, μηδέν έμπεις μέσα και έβγουν όλοι έξω* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 218[18]· έκφρ. *σίχαμα της ερημώσεως* = βδέλυγμα της ερημώσεως (για τις σημασ. βλ. Lampe, Lex., λ. *βδέλυγμα* σημασ. 3): *Όταν το λοιπόν ιδείτε το «σίχαμα της ερημώσεως» εκείνο οπού ελαλήθη διά Δανιήλ του προφήτου, να στέκεται εις τον τόπον τον άγιον ..., τότε εκείνοι οπού θέλουν είναι εις την Ιουδαίαν ας φεύγουσιν εις τα όρη* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κδ' 15·

σιχαμερός, επίθ., Μετάφρ. "Χαρακτ." Θεοφρ. 126, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 101[r]· *σ ι γ χ α μ ε ρ ό ς*.

Από το ουσ. *σιχαμός* ή από το ουσ. *σίχαμα* και την κατάλ. *-ερός*. Για τον τ. βλ. και ά. *σιχαίνομαι*. Τ. *σικχαμερός* σε κείμ. του 19. αι. (Πλατάκης, Αθ. 79, 1983-4, 182). Η λ. και σήμ.

1) Που προκαλεί ηθική αποστροφή, απεχθής: *κανένα πράγμα μολυσμένον ή σιχαμερόν και ψεύτικον δεν θέλει έμπει εις αυτήν* (ενν. *την πόλην*) Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Αποκάλ. Ιω. κα' 27· *Πώς ηρνήθης τους συγγενείς σου, την πίστιν σου και την πατρίδα σου και εγίναμεν όνειδος εις την Συρίαν όλην και σιγχαμεροί παρά όλους τους ανθρώπους ...;* Διγ. Άνδρ. 327[8-9]. **2)** (Προκ. για δύσμορφο άνθρωπο) αποκρουστικός: *Απεκρίθην ο Ξάνθος: —Αλήθειαν λέγεις, πλην εσύ είσαι σιγχαμερός. Απεκρίθην ο Αίσωπος: —Εις τον νουν πρέπει να βλέπεις, και όχι εις την όψιν* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 254[41]· (το ουδ. ως ουσ., μειωτ.): *Οι ... σχολαστικοί είδαν πάλιν τον Αίσωπον οπού εγέλασεν, και είπον: «Διατί προς πάντας γελά αυτό το σιχαμερόν;»* Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 156[32].

σιχαμός ο, Gesprächb. 36[21] (έκδ. *σιχαμώς*· διόρθ. Χατζιδ., ΕΕΦΣΠΘ 1, 1927, 20)· *σ ι γ χ α μ ό ς*.

Από το *σιχαίνομαι* και την κατάλ. *-μός*. Για τον τ. βλ. και ά. *σιχαίνομαι*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Σιχαμάρα, αποστροφή: *να είναι οι νηστείες μας αληθινές, με αληθινόν πόνον και αποστροφήν και σιγχαμόν των αμαρτιών μας* Βουστρ., Νουθ. Άβιλ. (Κακ.-Πάνου) 59· (ως σύστ. αντικ.): *τα πελεκητά των ειδώλων τους να κάψετε εις την ιστιά, μη πεθυμήσεις ασήμι και μάλαμα απάνου τους ...· σιχαμό να το σιχάνεις και εβδελιασμό να το εβδελιάσεις, ότι αφόρεσμα αυτό* Πεντ. Δευτ. VII 26.

σιχανδερός, σιχαντερός, επίθ., βλ. *σιχαδερός*.

σιχαντικός, επίθ.· *σ ι γ χ α ν τ ι κ ό ς*.

Από το επίθ. *σιχαντός* και την κατάλ. *-ικός*.

1) Που προκαλεί ηθική αποστροφή, βδελυρός: *άλλο δεν εμποδίζει τίποτες ετούτη η εντολή του Θεού, παρά μοιχίαν και τες παρόμοιες και ακάθαρτες και σιχαντικές εργασίες* Χριστ. διδασκ. 314. **2)** Σιχασιάρης: *η γυναίκα μου ... είναι πολλά σιγχαντική και δεν θέλει θελήσει να υπηρετείται απ' αυτόν, διότις είναι πολλά άσχημος* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 215[29].

σιχαντός, επίθ., Σπαν. Β 191, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 489, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. ι' 28· *σ ι γ χ α ν τ ό ς*, Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 212[19].

Από το μτγν. επίθ. *σικχαντός*. Για τον τ. βλ. και ά. *σιχαίνομαι*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex., TLG) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *σικχαντός*, Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Βδελυρός, σιχαμερός· ανόσιος: *έτσι έναι και η κακή γυνή, όταν βουληθεί μολύνει | το σώμαν της το σιχαντόν και του ανδρός την κλίνην* Συναξ. γυν. 298· *Όλα είναι καθαρά εις τους καθαρούς· αμή εις τους μεμιασμένους και απίστους δεν είναι κανένα πράγμα καθαρόν, αλλά είναι μεμιασμένος και ο νους τους και η συνείδησίς τους. Ομολογούν να εγνωρίζουν τον Θεόν, αμή με τα έργα τον αρνούνται, έστοντας να είναι σιχαντοί και απειθείς και εις κάθε έργον αγαθόν ανεπιτήδειοι* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Τίτ. α' 16. **2)** Αποκρουστικός, απωθητικός: *ιδόντες αυτόν* (ενν. *τον Αίσωπον*) *οι σύνδουλοι είπον προς αλλήλους: —Τι κακόν εσυνέβη εις τον αυθέντην μας και επήγε και εγόρασε τέτοιον σιγχαντόν πράγμα. Αλλ' ως φαίνεται, διά σκίασμα και φόβον του σπιτίου τον αγόρασε* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 212[38]· *ο αγριότραγος ... φησί προς αυτόν· ελθέ ώδε, κακότυχε ... Σύρε αυτήν την κοπροπιγούναν σου την σιχαντήν και τας εζαρωμένας σου παρειάς* Σπανός (Eideneier) D 625. **3)** Επιλήψιμος, κατακριτέος: *Μη κάμεις φίλους σύντομα και πάλιν τους αφήσεις· | ώσπερ γαρ ένι σιχαντόν το να μην έχεις φίλους, | ούτως ένι υπόψογον ... | να τους αφήνεις σύντομα και να γυρεύεις άλλους* Σπαν. A 191.

σιχανωτός, επίθ.· *σιγχανωτός.*

Από το *σιχαίνομαι* αναλογ. με τα επίθ. σε *-ωτός*.

Σιχαμερός, βδελυρός: *εδιώχθη το σκότος της ειδωλολατρείας και ελυτρώθηκαν οι άνθρωποι εκείνοι από τας θυσίας εκείνας τας σιγχανωτάς των ειδώλων* Ιστ. Βαρλαάμ 96.

σιχασερός, επίθ., Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 71[17], 97[31]· *σιγχασερός.*

Από το ουσ. *σιχασία* και την κατάλ. *-ερός*.

1) Αηδιαστικός, σιχαμερός, ανόσιος: *πολλά του είπεν* (ενν. *η Θεοτόκος*) *δείχνοντάς του τα βλαψίματα του σιχασερού έργου της πορνείας* Μορεζ., Κλίνη φ. 220[v]. **2)** (Προκ. για δύσμορφο άνθρωπο) αποκρουστικός· (εδώ σε προσφών.): *εκείνος* (ενν. *ο Αίσωπος*) *αποκρίθην: —Αυτού οπού είμαι εδώ, μήνα εφοβήθης τίποτες; Απεκρίθην εκείνη και είπεν: —Ναι, κακομούτσουνε, μη έλθεις μέσα και φύγουσιν όλοι, σιγχασερέ»* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 256[18].

σιχασία η, Θησ. Β' [77[3]], Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 155[9], Χριστ. διδασκ. 439, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. ιστ' 15· *σικχασία· σιχασιά,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1185], Β' [1233].

Από το ουσ. *σικχασία* (απ. σε Γλωσσ.). Ο τ. *σιχασιά* στο Somav. (*συχασιά*) και σήμ. Η λ. το 10. αι. (TLG), στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.).

1) Αίσθημα αηδίας, σιχαμάρα, αποστροφή: *Εάν ο ιέραξ σικχανθή και το κυνήγιον αποστρέφηται ... Καύξον μετά υδρομέλιτος συντετριμμένον εις ποτόν τω ιέρακι δος, και την σικχασίαν επαίρει* Ορνεοσ. αγρ. 563[14]· στην έκφρ. *είμαι της σιχασίας* = είμαι σιχαμερός, απεχθής· προκαλώ αποστροφή, σιχασιά: *καθημερινώς ευρίσκομουν* (ενν. *εγώ, η Αλεξάνδρεια*) *πάντα με παρρησίες | αλλά ωσάν εγίνηκα, είμαι της σιχασίας* Θρ. πατρ. Μ 62. **2)** (Προκ. για πρόσωπο ή πράγμα) σίχαμα: *Ατή σου κρίνε το λοιπόν τούτο το καταλόγιν, | αν σόπρεπε, ροδόμνοστη, τέτοιο γεροντολόγιν, | εισέ τέτοιον απάνθρωπον και τέτοια σιχασία | άδικον που 'τον εις εσέν και αδικοκρισία* Κακοπ. 145· *έστεσέν τον εις την μέσην ανάμεσα των δύο. Και όσοι τους έβλεπαν έλεγαν: —Πόθεν ήλθεν ετούτη η σιχασία και ασχημίζει και τους άλλους;* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 252[12]· *εκείνο οπού είναι ομπροστά εις τους ανθρώπους υψηλόν είναι συχασία ομπροστά εις το Θεό* Χριστ. διδασκ. 97. **3)** Ακαθαρσία, βρομιά· (εδώ μεταφ.): *η γυναίκα οπού ήτον εντυμένη την πορφύραν ... εκράτει εις το χέρι της χρυσό ποτήρι γεμάτον σιχασίες και ασπαστρίες της πορνείας της* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Αποκάλ. Ιω. ιζ' 4.

σιχασιά η, βλ. *σιχασία.*

σιχασιάρης, επίθ.· θηλ. *σιγχασαρία.*

Από το ουσ. *σιχασία* και την κατάλ. *-άρης*. Η λ. στο Somav. (*συχασιάρης*), όπου και θηλ. *σιχασιαριά* (*συχασιαριά*), και σήμ.

Που σιχαίνεται (εύκολα): *η γυναίκα μου είναι σιγχασαρία και καλά και είναι μισόκαιρη, όμως δεν θέλει το στέργειν να υπηρετείται απ' αυτόν* (ενν. *τον Αίσωπον*), *διότις είναι πολλά άσχημος και σιγχαμερός* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 253[31].

σίχασμα το. — Βλ. και *σιχασμός.*

Από τον αόρ. του *σιχαίνομαι* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

(Εδώ προκ. για πρόσωπο) αηδιαστικός, αντιπαθητικός άνθρωπος: *Οι δε γελάσαντες είπον: —Τι μωρόν είναι αυτό το σίχασμα και αποσκούπισμα, ότι την ώραν ετούτην μας επαρεκάλει να του δώσομεν ελαφρόν φορτίον να βαστάξει, και αυτός τώρα επήρε το βαρύτερον ...* Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 153[27].

σιχασμός ο, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 718.

Από το ουσ. *σικχασμός* (απ. στον Ευστάθιο και σε Γλωσσ.).

Σίχαμα (βλ. ά.): *εσύ 'σαι καλοκαιρινόν πανένδοξον παγώνι, | κι εγώ είμαι ο σιχασμός και μύσασμα του κόσμου* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. B 706.

σιωπάζω· *σωπάζω,* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 6440, Λίβ. διασκευή α 3082, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 77[5]. — Βλ. και *σιωπαίνω, σιωπώ.*

Από το *σ(ι)ωπώ* και την κατάλ. *-άζω*, αναλογ. προς τα ρ. με ζεύγος *-ώ/-άζω* (βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 298· πβ. και Μωυσιάδης, Ετυμ. 138). Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Κουβέλης, Λεξιλόγιο Ξηρομέρου, λ. *σωπάω* ή *σωπάζω*). Τ. *σουπάζου* σήμ. ιδιωμ. (Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ.). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. (λ. *σιωπάζων*).

Α' (Μτβ.) αποσιωπώ, αποκρύπτω, παραλείπω να αναφέρω κ.: *πορνείαν και άλλες αμαρτιές, που δεν τες ονομάζω, | αλλά για το σεμνότερον θέλω να τες σωπάζω ...* Πένθ. θαν.[2] 358.

Β' Αμτβ. **1)** Μένω σιωπηλός, σωπαίνω, παύω να μιλώ: *Εις παραθύρι κρέμετον ένα πουλί τριτζόνι, | και πήγε νυκτερίδα κει κοντά του και σιμώνει | κι ερώταν το το*

πώς λαλεί την νύκτα σαν βραδιάζει,| σαν ξημερώσει δεν λαλεί, οληµερίς σωπάζει Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 77[4]· Ο Παλαμόνες φόρεμα, μαύρο πολλά θλιμμένον,| απάνω του εφόρεσε ... (παραλ. 1 στ.) κλαίοντα και τα λόγια, του όλα καταθλιμμένα. (παραλ. 24 στ.). Καλά και αν εσώπαζε, τότε ο Παλαμόνες,| ουδέν εγροίκα γαρ ποσώς ... Θησ. ΙΑ' [34[1]]. **2)** Παύω, σταματώ: Γιατί άνθρωπος όντα πεινά κι εύρει φαγί, χορταίνει| κι οπού διψά κι εύρει ποτόν, η δίψα του διαβαίνει,| άνθρωπον δε φιλάργυρον και ποιος να τον χορτάσει;| Όλα του κόσμου να 'παιρνε, δεν το 'χω να σωπάσει Πένθ. θαν.[2] 538· της κόρης διά τον Λίβιστρον οι στεναγμοί ου σωπάζουν Λίβ. Esc. 2953.

σιωπαίνω, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 188[v], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 142[5], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 103[21], Μπερτόλδος 21, 30, 42, Διγ. Ο 1123, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κ' 31, κστ' 63, Μάρκ. γ' 4, Παύλ., Κορ. Α' ιδ' 30· σωπαίνω, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 120[5], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1442, Γ' 362, Δ' 1555, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 89, Ε' 356, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 126, Ε' 312, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 194[11], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 105[25]· β' εν. υποτ. αορ. να σωπάνεις, Κυπρ. ερωτ. 98[30]· μτχ. παρκ. σωπασμένος, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 193. — Βλ. και σιωπάζω, σιωπώ.

Από το σ(ι)ωπώ με μεταπλ. κατά τα ρ. σε -αίνω. Ο τ. σωπαίνω στο Meursius (γρ. σωπένvειν, λ. σοπάν. σωπέννειν), στο Κατσαΐτ., Θυ. Β' 337 και σήμ. Η υποτ. αορ. (να) σωπάνω από οριστ. εσώπανα, από αναλογ. επίδρ. άλλων ρημάτων σε -αίνω (κατά το σχήμα μαραίνω-εμάρανα-(να) μαράνω). Η μτχ. σωπασμένος (από τον αορ. εσώπασα του τ. σωπαίνω) στο Somav. Η λ. στο Βλάχ.

Α' Μτβ. **1)** Αποσιωπώ, αποκρύπτω, παραλείπω να αναφέρω, κρατώ μυστικό κ.: Πονεί τονε ο Δρακόκαρδος, μα χρειά 'ναι ν' απομένει| κι α θε να πει και τίβοτσι, για τότες το σωπαίνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1222· Αμή πώς βολεί να σωπάσομεν το θαυμαστόν εκείνο πάθος της γυναικός και το θαυμασιότερον θαύμα του αγίου οπού έγινεν εις εκείνην; Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 120[13]· όχι μοναχά να μην βλασφημάται το όνομα του Θεού ... αμή ουδέ εις ουδετιποτένιες άλλες ορκωμοσίες και αφορκίες, ή μαγείες, το όνομά Του να μεταχειρίζεται ... ή καμώνοντάς τες τινάς πως δεν τες εγνωρίζει, ή πως δεν τες βλέπει και τες σωπάσει, και μην φανερώνοντας να τες συγκοινωνήσει Χριστ. διδασκ. 298· «Μάννα, το τίνες είμεσθεν άφες το και το πόθεν,| και πόθεν υπαγαίνομεν», λέγω την, «σώπασέ το ...» Λίβ. διασκευή α 3035. **2α)** Διακόπτω, σταματώ, παύω να κάνω κ.: Πάντα η Φροσύνη τση μιλεί (ενν. της Αρετής) και λέγει τση: «Αφουκράσου·| σώπασε, θυγατέρα μου, να ζεις, τα κλάηματά σου» Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 254· Η νένα τση να τη θωρεί εδέτσι αποδομένη| φοβώντας τα περσότερα, το διάταμα σωπαίνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 532· η φτωχιά με κρίνει,| κι α θε να κάμω πλιότερα, εκείνη δε μ' αφήνει,| γιατί κρατεί το χέρι μου, το νου μου ταπεινώνει,| ξελησμονώ το θε να πω, το στόμα μου στουμπώνει·| και περισσότερο να δω μου λέγει, να 'ξετάσω| σε πράμα διαφορετικό, και τούτα να σωπάσω Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 581[4]· (με βουλητική πρόταση): Άφησ', η κόρη, να θρηνείς, σώπασε να λυπάσαι,| άφησ' τους αναστεναγμούς, τα δάκρυα τα τόσα Λίβ. Esc. 3330· Χαίροις, αδελφέ, πώς είσαι; Πώς δοικάσαι;| Ακόμη δεν εσώπασες να κλαίγεις, να θρηνάσαι; Φαλιέρ., Ιστ.[2] 214· (εδώ πλεοναστικά): και σώπασε τα λόγια σου, γή τάσσω σου κι

εσένα,| γιατί ήρθες τη δασκάλισσα να κάμεις μετά μένα,| πως τση κεράς σου συντροφιά στον Άδη να σε πέψω,| κι άλλα να λέγεις φρόνιμα λόγια να σ' αρμηνέψω Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 633· **β)** κάνω κάπ. να σωπάσει, του επιβάλλω τη σιωπή: Στανιώς του τον εσώπασα κι απόβγαλ' απ' ομπρός μου,| γιατ' η λαλιά του εγνώρισα κι εθάμπωνε το φως μου Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 167.

Β' Αμτβ. **1α)** Μένω σιωπηλός, σωπαίνω, παύω να μιλώ: Ξεύρω κι εγώ καλά να πω, μα θέλω να σωπάσω,| γιατί δεν έχω μετά σε ειμή παρά να χάσω Φαλιέρ., Ιστ.[2] 593· Και πάλι οντέν εσώπαινε, με την καρδιάν εμίλιε| κι ήσκυφτε με το λογισμό την Αρετή κι εφίλιε Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1733· Παγαίνοντας ο Ιησούς όξω στης Γαλιλαίας,| πολύς λαός τού 'κλούθησε· τότες του λέγει Αντρέας:| «Έθνος πολύ μας ακλουθά, φοβούμαι μην πεινάσει».| Απιλογάται ο Ιησούς, λέγει του να σωπάσει Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2593· Και όλοι εθαυμάζουντανε και εξενίζουνταν πώς εγλύτωκαν (ενν. τα κοπέλια), απού ήτονε απάνω τως τόσα χαλάσματα. Και αυτάνα λέγουσιν του λαού απού έστεκεν εκεί να σωπάσουν, να ακούσουν το θαυμάσιον το μεγαλότατον της Κυρίας του κόσμου Μορεζ., Κλίνη φ. 45[v]· Και λέγει τους: «Ημπορεί κανένας το Σάββατον να κάμει καλόν ή κακόν; να σώσει άνθρωπον ή να σκοτώσει;» Και εκείνοι εσιώπαιναν Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. γ' 4· (εδώ συνεκδ.): Εφανερώσαν το κι οι δυο πως είναι εκεί σωσμένοι| κι απόκει στέκου σα βουβοί κι η γλώσσα τως σωπαίνει.| Ήτρεμε εκείνη 'ς μια μερά κι εκείνος εις την άλλη| κι ο γείς τον άλλο ενίμενε την εμιλιά να βγάλει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 584· Ο Ρώκριτος να του γροικά (ενν. του Πολύδωρου) τα πράματα πώς πηαίνου,| μέσα η καρδιά του ακνογελά, τα χείλη του σωπαίνου Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 132· **β)** συχν. σε προστ. **β[1])** για να σταματήσει κάπ. να μιλά: Έλα, σιώπαινε, ... και ξεύρε να κυβερνάσαι, σαν κάμνει χρεία Μπερτόλδος 64· Ο ΤΥΦΛΟΣ: Ανίσως το λοιπόν Χριστός δεν ήτον γεννημένος| απέ τον Πλάστην μας Θεόν και εις εμάς σταλμένος,| δεν ήθελ' ημπορεί ποτέ να κάμει τέτοιο θαύμα| σ' εμένα τον ταλαίπωρον ΦΑΡΙΣΑΙΟΣ: Σιώπασ' εν τω άμα.| Εσύ, αφόν συλλήφθηκες, ήσουν στις αμαρτίες| κι αφόν πάλι γεννήθηκες, είσαι στες πονηρίες·| για τούτο συ δεν ημπορείς εμάς να παραγγέλλεις,| ανίσως και πολλά καλά πράγματα αναγγέλλεις Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού 870· Μηδέν ξυλοσοφείς πολλά, ότι χωριάτης είσαι,| στέκου αυτού και σώπαινε, ωσάν χοντρός οπού 'σαι Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 100· Από γαρ της πτωχείας μου και βλασφημώ πολλάκις,| και λέγουσί με σώπασε, σαλέ, μη συντυχαίνεις Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 223 χφφ PK κριτ. υπ.· (εδώ σε επανάληψη για έμφαση): ΜΑΡΚΟΛΦΑ: ... Μπερτολδίνο, ω Μπερτολδίνο! ΜΠΕΡΤΟΛΔΙΝΟΣ: Σώπασε, σώπασε, μάννα μου, ότι η χήνα κοιτάζει με Μπερτολδίνος 128· **β[2])** για καθησυχασμό ή ανακούφιση κάπ.: Εξύπνησα εκ την ταραχήν του ονείρατος τήν είχα,| δράσσω, κρατώ τον Λίβιστρον, λέγω τον: «Τι, κοιμάσαι;»| «Όχι», με λέγει, «σώπασε, θορυβημένος είσαι·| πάντως ουκ έπαθες κακόν, πάντως ουκ εφαντάσθης;» Λίβ. διασκευή α 2838· Και ως είδα ότι τα ομμάτιά της το δάκρυνον καταστάσσουν: «Σώπασε, κόρη», λέγω την, «σίγησε, μη λυπήσαι,| στράταν κρατούμεν της χαράς και ου πρέπει να στενάζεις ...» Λίβ. διασκευή α 4316. **2)** Αποφεύγω κάθε εκδήλωση της σκέψης ή των συναισθημάτων μου, δεν αποκαλύπτω κ. που γνωρίζω: οδιά να σωπάσω και εγώ να μην σου ειπώ τίβοτας εβάλθηκε (ενν. η γυναίκα σου) να με κάμει και εμένα να πέσω με του λόγου της Μορεζ., Κλίνη φ. 71[v]· Σωπαίνω σ' ό, τι επάθασι κι ως εδεπά τ' αφή-

να| *κι ουδένα δεν κακολογώ ουδέ και κατακρίνω* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 197[17]. **3)** Σταματώ, παύω: *σα δράκος εσηκώθηκε* (ενν. *ο Νικόστρατος*) *να ξανατρέξει πάλι,*| *μα έστοντας κι όλοι να τον πουν πως δε μπορεί να δράμει,*| *εσώπασε, πράμ' άπρεπο δεν ήθελε να κάμει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2018· *και ας έρθομε στη μαρτυριά κι εμείς των δυων ανθρώπω,*| *σότα 'ν' εδώ κι η θαρρετή, και ας έν' και πλια δική σου,*| *και ας πει το δίκιον πασανός και όλα μας να σωπάσου* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 674 κριτ. υπ.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1)** Που μένει σιωπηλός, που σωπαίνει· (εδώ συνεκδ.): *Μη στέκεις, σε παρακαλώ, με χείλη σωπασμένα,*| *μα, να χαρείς τον Ισαάκ, μολόγα το κι εμένα* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 153. **2)** Ήσυχος, καθησυχασμένος: *Για ταύτο είν' ο θάρρος μου και στέκω σωπασμένος,*| *μα πάλιν δεν είναι πρεπόν να είμαι θαρρεμένος* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 193. **3)** Που δε γίνεται λόγος γι' αυτόν, που είναι/παραμένει κρυφός: *κλεφτά τους γάμους έκαμεν ετότες σκεπασμένους*| *απού τη νύχτα κι απ' εμάς τους ίδιους σωπασμένους* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 618· *καλλιά 'χω να κρατώ τά πάσχω σωπασμένα*| *και μ' έργο πλια γοργότερο να 'ναι μαρτυρημένα* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 669.

σιώπασμα το· *σώπασμα,* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 291, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [560]. — Πβ. και *σιωπασμός, σιώπεμα.*

Από τον αόρ. του *σ(ι)ωπαίνω* και την κατάλ. *-μα.* Ο τ. στο Βλάχ. και στο Κατσαΐτ., Ιφ. Επίλ. 47.

Απουσία ομιλίας, σιγή: *Ποιον πόνο; Είντα κακό; Μίλησε, τι ανιμένεις;*| *Είντα 'ν' αυτό το σώπασμα και δε μου συντυχαίνεις;* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 334· *Αν σου 'χα τάξει παραμπρός απόκρισιν να δώσω,*| *στα λόγια σου, σαν σου 'ταξα να σ' αγροικήσω τόσον,*| *ήθελες έχει αφορμήν τώρα στο σώπασμά μου,*| *δίκια παραπονέματα να λέγεις ομπροστά μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [395].

σιωπασμένα, επίρρ.· *σωπασμένα.*

Ο πληθ. ουδ. της μτχ. παρκ. *σ(ι)ωπασμένος* του *σ(ι)ωπαίνω* ως επίρρ. Ο τ. στο Somav.

Χωρίς ομιλία, χωρίς χρήση λόγου: *εις τόσον ... λαλούσι*| *εκείνα τα φιλιά τα ψυχωμένα,*| *κι εισέ λαλιά μικρή πολλά μιλούσι.*| *Και λέγουν* (ενν. *τα φιλιά*) *τα κρυφά τους σωπασμένα*| *οπού 'ναι φανερά μόνον σε δαύτα*| *αμή σιμά στους άλλους είν' κρυμμένα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. β' [67].

σιωπασμός ο· *σωπασμός.* — Πβ. και *σιώπασμα, σιώπεμα.*

Από τον αόρ. *εσ(ι)ώπασα* του *σ(ι)ωπαίνω* και την κατάλ. *-μός.* Ο τ. στο Βλάχ.

Απουσία ομιλίας, σιγή: *Αν ...* (παραλ. 1 στ.) *σού 'θελα τάξει ...*| *να σ' απολογηθώ, δικιόν θες έχει*| *να παραπονεθείς στο σωπασμό μου* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 3, 269.

σιωπαστός, επίθ.· *σωπαστός,* Πιστ. βοσκ. V 3, 60, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' μετά στ. 550, μετά στ. 552, Ε' μετά στ. 470.

Από τον αόρ. *εσ(ι)ώπασα* του *σ(ι)ωπαίνω.* Ο τ. στο Βλάχ. Πβ. τ. *σωπατός* στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 147 και λ. *ασώπαστος* σήμ.

1α) Που σωπαίνει, δεν αντιδρά με ομιλία· άφωνος: *Τι λοιπόν απεκεί εις εμένα έγινεν; Εχάθην και η συντυχία παντελώς της φωνής μου, και πλέον μήτε να κλαίω, μήτε να θρηνώ εδύνουμουν, αλλά μόνον εις αυτόν οπού ταύτα τα λόγια έλεγε, σωπαστός εστοχάζουμουν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 126· *Κείνοι οπού στέκου και θωρού την αναπνιά κρατίζου,*| *το στόμαν είναι σωπαστό, τα μάτια δε σφαλίζου.*| *Δε στρέφουνται να δουν αλλού·*| *τούτη η δουλειά η μεγάλη*| *δεν τους αφήνει να θωρούν εις μια μερά ουδ' εις άλλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1750· *Ω, πώς καλά που το 'βαλα στο νου μου*| *πως σωπαστός να στέκει δεν εμπόριε*| *στα κλάηματα που 'θώριε του κυρού του ...* Πιστ. βοσκ. V 4, 183· (σε προσωποπ.): *η δικιοσύνη απόθανεν, ...* (παραλ. 2 στ.) *κι εις το θρονί τση η αδικιά και προδοσά εκαθίσα·*| *κι η πίστη δεν αποκοτά μηδ' η τιμή να εβγούσι,*| *ογιά τη 'ντήρησή τωνε, στον κόσμο να φανούσι,*| *και το πρεπό είναι σωπαστό και μόνο σιργουλεύγει*| *την τύχη, κι εις τη χάρη τση να 'ναι σιμά γυρεύγει* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 147· **β)** ήσυχος, ειρηνικός: *Ω δάση μου ακριβά, χαριτωμένα*| *και σωπαστά λαγκά, πολλιά 'πιτήδεια,*| *τσ' ανάπαψης τα δάση και τσ' αγάπης* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 5, 2. **2α)** Που δεν εξωτερικεύεται με λόγια· ανείπωτος, ανομολόγητος: *το δάκρυον κινούμενον από τους ένδοθεν σιωπαστούς και αλαλήτους θρήνους της καρδίας του έτρεχε συχνώς* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 210· **β)** μυστικός, κρυφός: *Μιαν εμιλιά γροικώ τριγύρου γύρου*| *μουρμουριστή και μπαίνει από τ' αφτιά μου* (παραλ. 3 στ.) *και κείνοι απού τα λέσι*| *πάσ' άλλο πράμα σωπαστό κρατούσι* Πιστ. βοσκ. Ι 2, 54.

σιωπαστώς, επίρρ.

Από το επίθ. *σιωπαστός* κατά τα επιρρ. σε *-ως.*

Σιωπηλά, αθόρυβα: *προ του μεσονυκτίου σηκώνεται* (ενν. *ο Σινάμ πασίας*) *ησύχως και σιωπαστώς, και παγαίνει εμπροσθάς δεκαπέντε μίλια μακράν από την Γάζαν προς την στράταν του Μισιρίου* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 395.

σιώπεμα το· *σώπεμα*· γεν. εν. *σωπεμάτου.* — Πβ. και *σιώπασμα, σιωπασμός.*

Από το *σ(ι)ωπαίνω* και την κατάλ. *-μα* (με ορθογραφική απλοποίηση κατά τα ουδ. ουσ. από ρ. σε *-εύω*).

Απουσία ομιλίας, σιγή: *Οϊμένα, κι είντα σφάλμα*| *το 'καμα να μιλήσω!*| *Ω, πώς του σωπεμάτου*| *τον νόμο εξεχάσα;* Πιστ. βοσκ. V 4, 187.

σιωπή η, Χούμνου, Κοσμογ. 722, Απόκοπ.[2] 153, 238, Αχέλ. 1324, 1339, 2492 κ.α., Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 176[114]. — Πβ. και *σιγή.*

Το αρχ. ουσ. *σιωπή.* Η λ. και σήμ.

Απουσία ομιλίας ή θορύβου, σιγή: *Μείνετε εις το καλύβι μου με σιωπήν μεγάλην*| *και είτι φωνάς ακούσετε μη εβγείτε να ιδείτε*| *το τίνες έναι, τι λαλούν και τι έναι τό φωνάζουν* Λίβ. Va 2713· *Σιωπή μεγάλη! Ω ουρανοί κι εσείς χρυσοί αστέρες,*| *οπού τες νύκτες κάνετε σαν λαμπυρές ημέρες,*| *σωπάτε! ...* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 51· *ήδειχνε πως τη σιωπή θέλει την ώρα εκείνη* (ενν. *ο βασιλιός*)| *κι όλοι να στέκου να γροικούν είντά 'ναι κι είντα εγίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1313· (σε προσωποπ.): *Η Σιωπή δεν έδωσεν απόκρισιν αλλέως,*| *μονάχ' απού κατούμυσεν κι εκίνησεν ευθέως,*| *ακολουθώντα πίσω του* (ενν. *του αγγέλου*) *και ώστε να φτύσει γλώσσα,*| *στα κάτεργα που βρίσκουνταν σε κίνδυνον εσώσα* Αχέλ. 1404.

Φρ. 1) *Ασκώ την σιωπήν*, βλ. ά. *ασκώ* Φρ. **2)** *Κάνω σιωπή* = τελειώνω, ολοκληρώνω το λόγο μου για κ. (πβ. ιταλ. *fare silenzio*): *έπεσε 'ς τούτα τα νησά αφανισμός κι ακρίδα| σαν πέφτου στα γεννήματα αμέτρητες απάνω·| και τέλος κάνω σιωπή, και λόγον άλλο πιάνω* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 390[14]. **3)** *Κρατώ την σιωπήν* = σιωπώ, παραμένω ήσυχος: *Περί σιωπής γυναικών οπού πρέπει να την κρατούν και να μην ομιλούν μέσα εις την εκκλησίαν* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1502 νε' 1. **4)** *Ποιώ σχήμα σιωπής*, βλ. ά. *ποιώ* Φρ. 89.

Η δοτ. εν. ως επίρρ. = σιωπηλά, χωρίς να μιλά κάπ.: *και μόνον αναστέναζεν* (ενν. *η κόρη*) *και από τους οφθαλμούς της| σιγή σιωπή τα δάκρυά της εστάλαζαν ως κόμποι* Λίβ. διασκευή α 3728.

σιωπηλός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σιωπηλός*. Η λ. και σήμ.

Που σωπαίνει, δε μιλά· άφωνος: *Ει ψέγεσθαι μη βούλεσαι, πράττε μη τα του ψόγου,| ει δε μη πράττων ψέγεσαι, μετά χαράς προσδέχου.| Ο ψόγω γαρ ατιμασθείς ύβρεσι ψευδωνύμοις,| ει μεν χρηστός σιωπηλόν άλαλον στόμα φέρων,| Θεώ τω πάντων βασιλεί μόνω την κρίσιν νέμε* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 695.

σιωπηρώς, επίρρ.

Από το αρχ. επίθ. *σιωπηρός* κατά τα επιρρ. σε -ώς. Η λ. σε Γλωσσάρ. (L-S), τον 5.-6.αι. (TLG) και σήμ. λόγ.

α) Σιωπηλά: *Ανάγνωσα τα γράμματα σιωπηρώς με φόβον* Λίβ. Va 278· **β)** χωρίς να λέγεται ή να αποκαλύπτεται κ.· κρυφά: *Αυτοί* (ενν. *οι μάντεις*) *την μεν σφενδόνην την ηγεμονίαν διέκριναν, τους δε δακτύλους, τον μεν πρώτον εις αυτόν* (ενν. *τον Μουράτ*), *τους δ' άλλους εις τους μετ' αυτόν αυθεντεύσοντας εξ αυτού. Έτεροι δε κρύβδην και σιωπηρώς τον μεν μέγα δάκτυλον τον αυτού της ζωής ύστατον χρόνον διέκριναν, την δε αφαίρεσιν της σφενδόνης την δεσποτείαν* Δούκ. 287[8].

σιωπώ, Ασσίζ. 167[16, 17, 18], Βέλθ. 961, Βίος Αλ. 2732, Αχιλλ. (Smith) N 1570, Χρον. Τόκκων 1396, Λίβ. Va 1455, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 97[v], 161[v], Δεφ., Λόγ. 507, Τριβ., Ρε 313, Αχέλ. 82, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 20[16], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 84[3], Μορεζ., Κλίνη φ. 16[r], Ιστ. Βαρλαάμ 51, Κυπρ. ερωτ. 140[11], Ιστ. Βλαχ. 1185, Σουμμ., Ρεμπελ. 181, Διγ. Άνδρ. 401[15], Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 30[12-13], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 64[69], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1075], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 84 δις, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5591, κ.α.· *σουπώ*, Σαχλ., Αφήγ. 638· *σωπώ*, Σπαν. (Ζώρ.) V 457, Πουλολ. (Τσαβαρή[2]) 53, Λίβ. διασκευή α 2961, 3830 κριτ. υπ., Λίβ. Esc. 1597, 4152, Αχιλλ. L 1162, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 183, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 191, Διήγ. Βελ. N[2] 115, Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου) 8, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 58, Αχέλ. 2309, Πανώρ.[2] Ε' 301, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Αφ. 19, Α' 238, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' μετά στ. 64, Πιστ. βοσκ. I 2, 14, 4, 280, V 4, 175 δις, Διγ. Άνδρ. 377[35], Στάθ. (Martini) Β' 95, 123, Γ' 221, 435, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 51, Ε' 61, 323, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [319]· απαρέμφ. *σιωπεί*, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 248[v]· μτχ. ενεστ. (άκλ.) *σιωπώντα*, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 659· μτχ. παρκ. *σιωπημένος*, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 65[79, 91]. — Βλ. και *σιωπάζω, σιωπαίνω*.

Το αρχ. *σιωπάω*. Ο τ. *σωπώ*, με αποβολή του ημιφώνου ανάμεσα στο *σ* και το φωνήεν, στο Meursius (γρ. *σοπάν*, λ. *σοπάν*. *σωπέννειν*), στο Κατσαΐτ., Θυ. Β' 274, Δ' 33 και σήμ. κοιν. (Κριαρ., Λεξ., λ. *σιωπώ* και *σωπώ*), καθώς και ιδιωμ. (Παπαδ. Α.; Λεξ.· βλ. και Andr., Lex., στη λ.). Η λ. και σήμ. λόγ.

Α' Μτβ. 1) Αποσιωπώ, αποκρύπτω, παραλείπω να αναφέρω, κρατώ μυστικό κ.: *Ήλιος, φεγγάριν κι ουρανός και τ' άστρα να μιλούσαν,| κρίνω κι αυτά τες χάρες σου ποτέ δεν τες σωπούσαν* Καβαλίστας 48· *Το σφάλμαν οπού στην τιμήν αγγίζει και πληγώνει,| ο θάνατος δεν το σωπά, το μνήμα δεν το χώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 190· *Λέγεται γαρ λόγος παλαιός ότι τούτο το Μοναστήριον είχεν εισόδημα το τρίτον του νησίου, και να κατασταθεί εν ταις ημέραις ημών, ότι και τα προαύλια τούτου να μηδέν τα έχουν εκείνοι οπού φαίνονται και ψάλλουν τον ναόν κατά την σήμερον .... Αλλά σιωπούν της εκκλησίας το δίκαιον εν καιρώ, η ήρχον τούτων, και προς άρχοντας μη λέγειν· διά συγγενείς και φίλους καλύπτει αυτούς η φιλοπροσωπία* Χειλά, Χρον. 353· *Περί διαθήκης σιωπημένης δέκα χρόνους* ... Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 47[137]· (εδώ προκ. για πρόσωπο): *Πλιο μη καυχάσαι, ω Καρχηδών, στους άξιους σου Φιλίνους,| διατί σ' εμέ πιστότερος έτυχεν απ' εκείνους·| τον Κύρτιον σιώπησε τον θαυμαστόν σου, Ρώμη,| διατί και άλλος ευρέθηκε θερμός σ' αυτήν την γνώμη* Λίμπον. 331. **2)** Διακόπτω, σταματώ, παύω να κάνω κ.: *ο διάβολος άρχισε ... και έκλαιγεν και έλεγεν: Ω Εύα, έβγα έξω από τον ποταμόν και σιώπησε το κλάμα και το κακόν οπού έχεις αυτού εις το νερόν μέσα* ... Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 78[r]· *ΔΑΣΚΑΛΟΣ: ... τη φέστα ... μη τηνε λησμονήσεις.| ΤΖΑΒΑΡΛΑΣ: Σώπα τα σάλια, βούβαλε! Γροίκα μου εδά να ζήσεις* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 298· *Παίρνει* (ενν. *ο Μωυσής*) *τους πρώτους του λαού,| κτυπά στην πέτρα απάνω,| νερόν αρίφνητον πετά, λέγω και αναθιβάνω* (παραλ. 2 στ.). *Και πίνουν όλοι του λαού κι εισμιόν θαραπαήκαν,| σωπούσιν το μουρμούρισμαν και από την έγνοιαν βγήκαν* Χούμνου, Κοσμογ. 2588· *δεν τους απήντα να σιωπηθούν οι δουλειές ... πλέον διατί το διάφορο δεν τους άφηνε* Σουμμ., Ρεμπελ. 182· (με βουλητική πρόταση): *ήξευρε ότι δεν θέλω σιωπεί να μην σου αναθυμώ την Θείαν Γραφήν και διά τον ημών Δεσπότην Χριστόν ... διά να γένεις χριστιανός* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 248[v].

Β' Αμτβ. 1α) Μένω σιωπηλός, σωπαίνω, παύω να μιλώ: *α δε σε βλέπω φλέγομαι και α δε σ' ανεντρανίζω| και αν αγρυπνώ πειράζομαι κι ίτις όντε κοιμούμαι,| και όντε λαλώ και όντε σωπώ πάντα για σε θυμούμαι* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 634· *Μάννα, το πόθεν είμεστεν και πόθεν πάλιν πάμεν,| από τον νυν σιώπησε, μηδέ μας ερωτήσεις* Λίβ. Va 2683· *Νύκτες πολλές τσι πόνους τως στο παραθύρι λέσι| κι ώρες γελούν όντε μιλούν, κι ώρες σωπώντας κλαίσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 664· (εδώ συνεκδ.): *Παιδί, τι κλαις, τι θρήνεσαι; Τα χείλη σου ας σωπούσι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 95· *Χέρα που δίχως να μιλεί σωπώντας μού το τάσσει| εκείνον οπού ετρόμασσεν ο νους μου μην το χάσει·| χέρα που επιάσε το κλειδί και μ' όλο το σκοτίδι| ήνοιξε τον Παράδεισο και τσ' ουρανούς μου δίδει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1495· **β)** συχν. σε προστ. **β[1])** για να σταματήσει κάπ. να μιλά: *Και ο Λίβιστρος εγύρισεν και προς εμένα λέγει:| «Ακούεις, φίλε μου, ακριβέ, το τι μας διηγείται* (ενν. *η γραία*);| *«Ακούω την και σιώπησε, το τέλος της να ιδούμεν»* Λίβ. Va 2580· *σιώπα, μη βλασφήμει* Γλυκά, Στ. 390· (εδώ σε επανάληψη για έμφαση): *Λέγει τον ο βασιλέας| και γλυκά συνομιλεί τον:| «Σώπα, σώπα, γέροντά*

μου,| να υπάγω να ρωτήσω| και την εδικήν μου μάννα,| την ευγενικήν σουλτάνα» Πτωχολ. Α 257· **β^{2})** για καθησυχασμό ή ανακούφιση κάπ.: «Σώπα, τον λέγει (ενν. η γραυς), βασιλεύ, απάρτι μη μερίμνα·| εμέ μελήσει του λοιπού και συ μηδέν λυπήσαι ...» Καλλίμ. 1194· ΤΖΑΒΑΡΛΑΣ: Μα στάσου, κι ένα συντηρώ επώδες και προβαίνει.| Σύρσου κοντά, να στέκομε κι οι δυο συντροφιασμένοι.| ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ: Σώπα, και δε βαστά άρματα, τίβετσι μη φοβάσαι.| ΤΖΑΒΑΡΛΑΣ: Καλό κακό, σύρσου κοντά.| ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ: Ω μυριανάθεμά σε! Φορτουν. (Vinc.) Δ' 209. **2)** Αποφεύγω να εκφράσω τη σκέψη μου, δεν αποκαλύπτω κ. που γνωρίζω· δεν αντιδρώ φραστικά σε κάπ. ερέθισμα: Γιάντα σωπάς στον πόνο μου, γιάντα στα κλάηματά μου| δε συντυχαίνεις δυο μικρά λόγια 'ς παρηγοριά μου; Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 461· ένι κίνδυνος ψυχής και κόλασις μεγάλη,| αν ακούσεις κατά του Θεού ρήματα βλασφημίας| και σιωπήσεις παντελώς και ουκ ελέγξεις μάλλον| ως βλάσφημον και κάκιστον εκείνον τον ειπόντα Σπαν. Ρ 17· Περί πουλημένου είδους υπό ξένου, και τό βλέπει ο κύριος αυτού και σιωπά Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 158^{186}· διά ταύτα σιωπώ έως να δω συμβάντα| παρά Κυρίου αγαθά, και να τα γράψω πάντα Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5591. **3α)** Παύω, σταματώ: να βάλει μέσα την ζωοθροφίαν του (ενν. ο Νώε εις την κιβωτόν) τόση ότι να έχει να του σώσει έως ότου να σιωπήσει ο κατακλυσμός Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 97^{r}· και μετά τον θάνατον ετουτουνού του αναθεματισμένου άνθρωπου εσιωπήσανε περίσσια σκάνδαλα και περίσσια κακά, οπού ήθελαν συνέβη, και δεν εγίνηκαν Σουμμ., Ρεμπελ. 173· Και ηβλέποντας ο Φαραώ πως εσιώπησε το χαλάζι, πάλιν εμετανόησεν και δεν ηθέλησεν να κάμει εκείνο οπού έταξε του Μωυσή Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 162^{r}· Και ο άγγελος έκαμε και εξεκαβαλίκεψεν η Παρθένος Μαρία και ηπήρε την εις έναν σπήλαιον οπού έλαμπε πλέον παρά τον ήλιον φως θεϊκόν, οπού ποτέ του δεν εσιώπησεν ουδέ έλειψεν αυτό το φως έως ότου έμενεν εκεί η Θεοτόκος Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 230^{r}· (σε προστ.): Ξύπνα (ενν. Θεέ μου παντοδύναμε), σηκώσου, δίωξε κίνδυνον της θαλάσσης,| «σιώπα και φιμώθητι» ευθύς να την προστάξεις,| να μας εβγάλεις τους πτωχούς εκ την αιχμαλωσίαν| ωσάν τους Αποστόλους σου εκ την κλυδωνισίαν Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 13^{r}· [= Γέν. Ρωμ. 136]· **β)** (εδώ προκ. για δικαστική καταγγελία) σταματώ, παραιτούμαι από την εκδίκαση της καταγγελίας μου: Όστις εγκαλέσει μόνον, και απέκει σιωπήσει, τεσσαράκοντα χρόνους δεν δύνεται πλέον να ζητά κρίσιν, αλλ' ουδέ ο κληρονόμος του Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 742 λς' 3. **4)** (Προκ. για προσωποποιημένα στοιχεία της φύσης) ηρεμώ, ησυχάζω: Νύκτα 'τον κι εκοιμούντανε τα ζώα κι οι ανθρώποι (παραλ. 1 στ.), εις τα χαράκια, στα πτερά, στα δέντρη κι όπ' αλλού 'σαν,| η γης, αήρ και θάλασσα, τα πάντα σιωπούσαν Αχέλ. 452.

σκ-, βλ. σχ-.

σκαβατζαδούρα η, Πορτολ. Α 53$^{19-20}$, 307^{14}, Β 10^{11}.

Από το ιταλ. *scavezzatura* (Battaglia).

(Γεωγρ.) πέρασμα ανάμεσα σε δύο βουνοκορφές· διάσελο, αυχένας (για τη σημασ. βλ. Battaglia, ό.π., σημασ. 3): Όντεν έρχεσαι από το πέλαγος και θες να πάγεις στο Καστέλο Ρούντζο, έχει σημάδι από μακρέας βουνία ψηλά και απάνω στα βουνία απού είναι απάνω στο Καστέλο Ρούτζο εις τη στερέα έχει μία σκαβατζαδούρα μεγάλη

και τον καιρόν του χειμώνα έναι χιονισμένη η σκαβατζαδούρα με το χιόνι Πορτολ. Α 183^{7,8}· Α σου λάχει να πάγεις στα Πάταρα, έχει σημάδι απομακρέα· τη σκαβατζαδούρα απού έναι απάνω στην απάνω μερέα του Καστέλο Ρούτζου στη στερέα να γνωρίσεις πού είσαι, να την αφήνεις στο λεβάντε Πορτολ. Α 183^{23}· Εγνωριμία της Χρυσόπολης· έρχεσαι από τον σιρόκο και εβλέπεις το μέρος του μαστόρου την σκαβατζαδούρα· και εις την ζερβήν μερίαν αφήνεις τον κόρφον της Ρετίνας Πορτολ. Α 307^{9}.

σκάβος· εκείνος μου ο σκάβος Ασσίζ. 178^{22}, εσφαλμ. γρ. αντί σκλάβος· διορθώσ. — Βλ. σκλάβος.

σκάβω, βλ. σκάπτω.

σκάδρα η, Βουστρ. (Κεχ.) 140$^{13-14}$· σκάρδα, Βουστρ. (Κεχ.) 141^{13} χφ Μ.

Από το ιταλ. - βενετ. *squadra* (Battaglia, Boerio). Ο τ. (με αντιμετάθ.) στο Meursius και σε έγγρ. του 17. αι. (Ψαράς, Ελλην. 38, 1987, 78). Η λ. σε έγγρ. του 18. (Μαλανδράκης, Ελλην. 10, 1937-8, 401) και 19. αι. (Παπαηλ., Επιστ. Χίου 63^{38})· βλ. και LBG.

(Στρατ.) οργανωμένη ομάδα, μοίρα, ίλη: Ο ρήγας αφήκεν την τένταν και επήγεν ομπρός και δεν ηύρεν τινάν· έβαλεν σκάρδες ανά ρ' και ανά ν', διά να σμικτούν εις τον πόλεμον Μαχ. 660^{14}· Θωρώντα οι Γενουβήσοι το πως όλοι οι Λευκωσιάτες επιάσαν τους πύργους, ... εβάλασιν δύο περδέσκες από την μίαν μερίαν και απού την άλλην του πύργου, και εβάλαν μία σκάδρα συντροφιά των αρμάτων, και εστάθησαν και εσφικτοπολεμίσαν τον αυτόν πύργον Μαχ. 424^{8} χφ Ο (βλ. Dawkins [Μαχ. ΙΙ σ. 266]).

σκαδρούνι το.

Από το βενετ. *squadron* (Boerio, Kahane, Sprache 570).

(Στρατ.) ίλη ιππικού: εκ την Μιλάνα 'ξέβηκε, κι εις τους εχθρούς εδιέβη,| ευθύς δ' όπου τον είδασιν, ένα σκαδρούνι 'ξέβη,| και κατ' αυτού ορμήσασι, αυτός δ' εσύρθη οπίσω Κορων., Μπούας 134.

σκαζόχερος ο, βλ. σκαντζόχοιρος.

σκάζω, Ιατροσ. κώδ. σνε', Χρον. Τόκκων 773, 2543, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 433, 561, Έπαιν. γυν. (Vuturo) 394, 618, Δεφ., Λόγ. 511, Κατζ. Ε' 32, 33, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 199, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 165^{4}, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1733, 2028, 2382, 5106, 5108, μετά στ. 5840, 8154, 9712, 9724· σκω, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 350, Λίμπον. 289, Διακρούσ. (Κακλ.) 469, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 197^{10}, 344^{11}, 541^{16}, Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. 758· σχω, Σαχλ., Αφήγ. 315· γ' εν. σκάζεται, Λίβ. Esc. 7.

Από το αρχ. σχάζω με ανομ. σχ>σκ (Άμ., ΛΑ 6, 1923, 101, Χατζιδ., ΕΕΦΣΠΘ 1, 1927, 3, Τσοπ., Συμβολές Α' 183, 290). Ο τ. σκω (<αόρ. έσκασα αναλογ. προς τα εγέλασα-γελώ, εχάλασα-χαλώ κλπ.· βλ. Ανδρ., Λεξ., Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 577) στο Βλάχ. και σήμ. λαϊκ. (Βλαστού, Συνών. 193)· πολλ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 784, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Ε' 215, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, κ.α.). Ο τ. σχω, για τον οποίο βλ. Ra-

padimitriu [Σαχλ., Αφήγ. σ. 158], στο Somav. T. *σκάνω* και *σκάω* σήμ. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Α΄ Αμτβ. **1α)** Σχίζομαι, ραγίζω: *διότι εάν δεν ήθελεν είσταιν το νερόν απάνω εις την γην να την ποτίζει, ήθελεν τριφτεί να ξεραθεί να σκάσει, ώσπερ ένα τσουκάλι αφόριον και διχώς νερόν οπού το βάνεις εις την ιστίαν και σκάζει, έτσι ήθελεν είσταιν και η γης* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 43[r] δις· *Διά να ιατρεύσεις κρασί ξυνισμένον ... Ψήσε εις τον φούρνον ... στρογγυλές πέτρες οπού είναι εις τους ποταμούς, και άφες τες να κάμουν εις την φωτίαν έως να σκάσουν και τότε κοπάνισε, κάμε τες αλεύρι, βάλε το εις τον οίνον και ιάται* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 167· *έβαλαν* (ενν. *οι Σαρακηνοί*) *σιδηρούς λοστούς κάτω από τας πορφυρένιας κολόνας, διά να ρίξουν την εκκλησία και να πάρουν το μάλαμα, αλλά, οικονομία θεού, μόνο οι κάτω κορυφές από τις κολόνες έσκασαν ολίγο και εκόπησαν κάτι τι μέρος* Ιστ. Βατοπ. 39· (προκ. για κατολίσθηση βουνού): *έσκασεν το βουνίν της Πλακούντος ... και εσκέπασεν το χωρίον και εφονεύθησαν άνδρες τε και γυναίκες και νήπια* Νεκρολ. φ. 166[v]· **β)** ανοίγω (κυρίως λόγω εσωτερικής πίεσης), παθαίνει ρήγμα η εξωτερική μου επιφάνεια και αποκαλύπτεται το εσωτερικό: *Σκευασία του σερπετίου. Βράζομεν πρώτον τα δαμάσκηνα και τες σταφίδες έως ου να σκάσουν να γλυκάνει καλά· έπειτα τα στραγγίζομεν* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 79· *εκρεμάσθη* (ενν. *ο Ιούδας*) *και κρεμαζόμενος έσκασεν εις την μέσην και όλα του τα σωθικά εχύθηκαν όξω* Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. φ. 41[r]· *«Τώρα ας ανοίξ' η θύρα,| να μπει το κρούσος της φθοράς, της άβυσσου η μοίρα.»| Κι ευθύς να σκάσ' η άβυσσος, να γένει μέγας κτύπος* Δευτ. Παρουσ. 319· (σε παρομοίωση): *Ας πούμεν άλλον τίβοτας να πάρω σαν αέρα,| διότι εις τέτοιον λογισμόν αν ήμουν όλη μέρα| ήθελα σκάσει στέκοντα σα σύκον ή πεπόνι,| ότι πολλά είναι αβάσταγοι οι απαπέσω πόνοι* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 259· (σε υπερβολή): *οι πτωχοί είναι γυμνοί, είναι και πειναμένοι,| και σεις χορτάτοι περισσά και παραμεθυσμένοι,| και σκάζει η κοιλία σας εκ την πολυφαγίαν* Ιστ. Βλαχ. 2801· **γ)** εκρήγνυμαι: *Και ο Κορνάρος Κατερής έπρεπε να κατέχει| σε σπίτι να φυλάσσεται, τα βόλια για ν' απέχει.* (παραλ. 2 στ.) *Έπρεπε στο παλάτι του θωρώντας να γυρίσει| μπόμπες πολλές κι εσκούσανε, κι εκεί να σταματήσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 511[12]· **δ)** (προκ. για *κύμα*) χτυπώ πάνω σε κ. με δύναμη και θόρυβο και διαλύομαι: *εις το γιαλό τα κύματα τα θυμωμένα σκούσι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 48· *τα κύματα να σκούσι| και με μεγάλη ταραχή οι ανέμοι να φυσούσι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 217· *το κύμα ήσκα κι άφριζε* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 272. **2α)** Πεθαίνω· (σε κατάρα): *Όσο σε βλέπω, κάτεχε, περίσσα πρικαμένη,| τόσο μου κάνεις την καρδιά πασίχαρη και μένει·| μα κλαίγε και τα κλάηματα ποτέ σου μη σκολάσεις| κι απού την πρίκα το Θεό παρακαλώ να σκάσεις* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 430· *Και ημείς εκ την Κερκύρα| για ταυτόν τον Ταγιαπιέρα| τον Θεόν παρακαλούμε,| σε τιμήν να τον ιδούμε,| ως ορέγεται απατός του,| και να σκάσει* (έκδ. *σπάσει*· διόρθ. Μανούσ., Αθ. 60, 1956, 388 σημ.) *ο εχθρός του* Τριβ., Ταγιαπ. 276· *Ιδές πώς μου έφτυσες το μουστάκιον! Οϊμπό, άμποτες να σκάσεις εσύ!* Μπερτολδίνος 111· **β)** (προκ. για ζώα) ψοφώ: *ένας ζευγίτης ... ήταν ... αλατρεύων ... Και προς το μέσον της ημέρας έσκασεν το ένα βοΐδιον αυτού* Βίος Φιλαρ. 239· *το δε άλογον του Αλεξάνδρου ο Βουκέφαλος εννόησε το ταλαίπωρον ως άνθρωπος ... και έσκαπτε την γην ... και ωσάν έσκαψεν όσον να χώσει το κορμί του, έπειτα ανέβη εις υψηλόν τόπον και έριξε του λόγου του με δύναμιν και έσκασεν εκεί μέσα οπού έσκαψε διά να μην απομείνει έρημον χωρίς τον αυθέντην του* Βίος Αλ.[2] 127· *έσκασαν τα άλογά τως από την πολλήν καύσιν και δίψαν, ότι δεν ήσαν μαθημένα, πάρεξ να είναι εις τον ίσκιον και εις τον σταύλον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 390. **3)** (Μεταφ.) θλίβομαι, συγχύζομαι, στενοχωρούμαι υπερβολικά: *Χαράν μεγάλην έποικαν μικροί τε και μεγάλοι| όσοι τον αγαπούσασι τον Πέτρον τον βοεβόδα,| και οι εχθροί εσκάσασι και κρύβουνται στα σπίτια* Στ. Βοεβ. 24· *τον πειρασμόν απόδιωξε και άφησ' τον να σκάσει* Διγ. Ο 116· *Τότε έκλινε την κεφαλή, στον Άδη εκατέβη* (ενν. *ο Ιησούς*),| *τες πόρτες εκουρκούνισε και οι μάνταλοι εσπάσα,| ο Άδης εταράκτηκε κι οι δαίμονες εσκάσα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3719· (συχνά σε πλεονασμό με τα ρ. *πλαντάζω, πλήσκω, ρανίζω*, κλπ.· πβ. νεοελλ. φρ. *σκάζω και πλαντάζω*): *τους εχθρούς ενίκησεν και σκάζουν και πλαντάζουν* Στ. Βοεβ. 44· *Ανάθεμά σε για καιρός! Τάχα σε κόσμον άλλο| να δοκιμάζουσι καημό τέτοιας λογής μεγάλο;* (παραλ. 2 στ.) *Θωρώ το και πρικαίνομαι, πλαντώ και σκω περίσσα,| γιατί θυμούμαι άλλη φορά κι έτσι ποτέ δεν ήσα* Στάθ. (Martini) Α΄ 79· *φοβάται και πρικαίνεται, μανίζει, σκα και πλήσκει| κι ανάπαψη στον λογισμό ... δε βρίσκει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α΄ 723· *η χώρα ήκανε χαρές, άφτε φωτοφανίες,| να φαίνεται πως έλαβε ο Τούρκος εζημίες·| καμπάνες να σημαίνουσι, τες ρούγες να στολίζου,| οι Τούρκοι για να το γροικού, να σκούνε, να ρανίζου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 382[12]· *το πώς δεν κάνουσι πουγγί ετρώγουντα κι εσκούσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 563[22]. **4)** Σταματώ να μιλώ, σωπαίνω: *Αυτά έλεγεν ο Αυρηλιανός. Και επρόβαλέν του* (ενν. *του αγίου Μάμαντος*) *αυτά τα δύο, φοβερισμούς και ταξίματα, ή να σκάζει, και να φοβερίσει τον νέον με τες φοβέρες, ή να τον καταπείσει με τα ταξίματα, και να αχαμνύνει την ανδρειωμένην του γνώμην* Ροδινός (Βαλ.) 211.

Β΄ (Μτβ., μεταφ.) ταλαιπωρώ, στενοχωρώ πολύ κάπ.: *Δε θα μαλώσω, δε 'φελώ, κι άσι με, μη με σκάσεις!* Κατζ. Β' 64.

Φρ. 1) *Σκάζω από τα γέλια/από το γέλασμα* = γελώ υπερβολικά: *αν εσύ είχες τα ιδεί, ήθελες σκάσει από τα γέλια* Μπερτολδίνος 157· *γροικώντας ετούτο ήτον σχεδόν να σκάσει από γέλασμα* Μπερτολδίνος 111. **2)** *Σκ(άζ)ω από το κακό(ν) μου, από/εκ την χολήν (μου), αφ' τον θυμόν (μου)* = στενοχωριέμαι υπερβολικά, πνίγομαι από θυμό και στενοχώρια: *σκα 'πό το κακό του* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 687· *Τι να σας πω; Πολύν θυμόν έχω| που αφ' τον θυμόν μου| ... σκω από το κακόν μου* Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. 772· *εσκούσαν από την χολήν, δεν είχαν τι να κάμουν* Αχέλ. 764· *κι ήσκαν 'κ την τόσην του χολήν, δεν έχοντα τό θέλει* Αχέλ. 779. **3)** *Σκά(ζει) το ψυχό μου/η καρδιά μου* = στενοχωριέμαι, θλίβομαι πολύ: *έσω τους γαρ εκεί πολλοί εκ την τιμήν χαιρόνταν,| κι άλλοι απέ την εντροπήν, έσκαζεν η καρδία τους* Θησ. Θ' [51[6]]· ΔΑΣΚΑΛΟΣ: *μηδέ mia scientia πλιο μου να του τη βάλω| σαν πρώτας εις τον ομναλό δεν είναι μπορετό μου* (παραλ. 3 στ.) ΦΟΡΤΟΥΝΑΤΟΣ: *Τάσσω σου πως scientia μηδέ ταλέντο πλιο σου| να μη μου βάλεις, γάιδαρε, αν ήσκα το ψυκό σου* Φορτουν. (Vinc.) Α΄ 379. **4)** *Σκάζουν λουμπάρδες/τζάκρες* = πέφτουν κανονιές/σαϊτιές: *Ο κόντος τες εσίμωσεν του πρίγκιπος τες κόκες,| μέσα τες εβιρίστησεν η εδική του η κόκα.| Πλώρες με πρύμες έσμιξαν, η κόκα με τες άλλες.| Λουμπάρδες, τζάκρες παρευθύς έσκασαν από μέσα,| οι τάρδες, τα καρέλλια ως η βροχή επίπταν.| Δεν δύνομαι να σε ειπώ το τι κακόν*

εγίνη! Χρον. Τόκκων 1878· **5)** *Σκάζω την λουμπάρδα/την τζάκρα* = ρίχνω κανονιά/σαϊτιά· πβ. φρ. σκάει τη σφεντόνα του στο Βαλαωρίτη (Tarabout, Valaor. 348, 468): *σημάδι να του κάμουν| την ώραν όπου να σεβεί εις το κάστρο ο Γιαγούπης· |να σκάσουν την λουμπάρδα τους, να ηκούσει ο δεσπότης* Χρον. Τόκκων 2779· *να σκάσουν τες λουμπάρδες, να ηκουστεί εις το έγκρυμμα* Χρον. Τόκκων 3774· *και πάραυτα ο Νικολής έσκασεν την τζάκραν και ... εδιάβην το πασανέττιν* (ενν. *του Γενουβίσου*) *και απόθανεν* Μαχ. 458[29].

σκάθαρος ο, βλ. *σκάνθαρος*.

σκαίος, επίθ., βλ. *σκαιός*.

σκαιός, επίθ., Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 380, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8833, 9401· *σκαίος*.

Το αρχ. επίθ. *σκαιός*. Ο τ. *σκαίος* από μετρ. αν. (Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 663]). Η λ. και σήμ.

1) Άξεστος: *Υμείς, ως έοικε, τη εμού θαρρήσαντες γαληνότητι και διά ταύτην θαρρήσαντες μανικώς ως σκαιοί χωρίται και βάρβαροι, επαπειλήσεις ποιείτε τινάς προς ημάς ώσπερ εις τινάς συγχωρίτας υμών και βαναύσους* Θεολ., Τζίρ. 357[4]. **2)** Ανόητος: *Συ δε, ... διά τιμής μεν εκείνους εισδέχεσαι, ημάς δε πόρω ταύτης ως αναξίους ελαύνεις ... Τούτο δη και ποιών ευήθης αν και σκαιός παρ' ημών ήδη κριθήση* Θεολ., Τζίρ. 355[23]. **3)** Σκληρός, βάναυσος: *τύφλωσιν εμελέτησε* (ενν. *ο βασιλεύς*) *κατά Βελισαρίου,| βουλήν βουλεύεται σκαιάν πάμπαν να τον τυφλώσει* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 468. **4)** Κακός, μοχθηρός: *Διότι γινώσκει Κύριος οδούς τας των δικαίων| και, ως φησίν Δαυίδ, απόλλυνται των ασεβών και σκαίων* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4674 (πβ. ΠΔ, Ψαλμ. 1.6.2).

σκαιότης η, Ιστ. Ηπείρ. X[17].

Το αρχ. ουσ. *σκαιότης*. Τ. *σκαιότητα* σήμ.

1) Βαναυσότητα, χοντροκοπιά: *Υμείς, ως έοικε, τη εμού θαρρήσαντες γαληνότητι και διά ταύτην θαρρήσαντες μανικώς ως σκαιοί χωρίται και βάρβαροι, επαπειλήσεις ποιείτε τινάς προς ημάς ώσπερ εις τινάς συγχωρίτας υμών και βαναύσους, ληρούντες τοιαύτα, όσον ημάς μεν ακούσαι ασπούδαστα, την υμών δε κακοβουλίαν και σκαιότητα παρελέγχοντα* Θεολ., Τζίρ. 357[7]. **2)** Κακοβουλία, κακοήθεια, μοχθηρία: *Αλέξιον τον Απόκαυκον, άνδρα αγενή τε και άνανδρον, πλην ποικίλον εν πανουργία και δεινόν εν σκαιότητι* Δούκ. 43[19].

σκαιωρία η, Έκθ. χρον. 50[10], 57[14], 68[10]. — Βλ. και *σκευωρία*.

Το μτγν. ουσ. *σκαιωρία* (TLG).

Συνωμοσία· δολοπλοκία: *εποίησεν ο μέγας δούκας ο Απόκαυχος στόλον μέγα και απήγεν εις την Θεσσαλονίκην εις τον πρωτοστράτορα τον Συναδηνόν, ποιήσαντες σκαιωρίαν κατά του Καντακουζηνού όπως πιάσωσιν αυτόν* Byz. Kleinchron. Α΄ 82[37]· *Ο γαρ Ουζούν Χασάνης έσχε και έτερον υιόν ονόματι Ογουρλού Μεεμέτη εκ της προτέρας γυναικός αυτού ... Γνούσα δε η γυνή του Ουζούν Χασάνη, ήγουν η μητριά αυτού, η*

δέσποινα Χατούν, έχουσα, ως προείπομεν, υιούς τρεις, φοβουμένη όπως μη λάβει ο πρόγονος αυτής την ηγεμονίαν και αποκτενεί τους υιούς αυτής, εποίησε σκαιωρίαν, οία εικός θαυμάσαι Έκθ. χρον. 60[24].

σκάκιο το.

Άγν. ετυμ.

Ύφαλος: *Η Βενετία έναι χώρα μεγάλη ... και το γύρο της έχει λιβάδια και κανάλια και δεν ημπορείς να υπάς, μόνον με βάρκα, και τα νερά εμπαίνουν και εβγαίνουν· και έχει έμπα κακό διά καράβια χοντρά. Και αλάργου μίλλια β' έχει ένα σκάκιο και εβλέπεται σιρόκο μαΐστρο* Πορτολ. Α 186[34].

σκάκος (Ι) ο, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 618.

Από το ιταλ. *scacco*/παλαιότ. ιταλ. *scaco* (βλ. Τριαντ., Άπ. Α΄ 406, Kahane, Sprache 562, Mihaescu, Βυζαντ. 13[3], 1985, 702). Η λ. στο Du Cange.

α) Το επιτραπέζιο παιχνίδι σκάκι (για το πράγμα βλ. Κουκ. Α[1] 220 κε.): *εκάθητο* (ενν. *ο Τεμήρ-χαν*) *μετά του υιού αυτού ένδον της σκηνής παίζων ζατρίκιον, ο οι Πέρσαι σαντράτζ καλούσιν, οι δε Λατίνοι σκάκον* Δούκ. 99[18]· *Τότε και ο Ταμήρ ηττηθείς εν τω του σκάκου* (έκδ. *σκάκω*· διορθώσ. κατά Du Cange, στη λ.) *παιγνίω παρά του υιού αυτού, —δους αυτώ περσιστί σιαχρούχ, ... εκάλεσε το όνομα αυτού έκτοτε Σιαχρούχ, ήγουν του υιού αυτού— ... ηρώτησεν αυτούς ...* Δούκ. 99[31]· (εδώ στον πληθ.): *Ο δε Τεμήρ ασχολούμενος επί τη μελέτη των σκάκων ουκ ανέθωρε προς τους ευφημούντας αυτόν* Δούκ. 99[28]. **β)** η σκακιέρα με τα πιόνια: *οι άρχοντες και οι πραγματευτάδες| έχουσιν τα παιγνίδια, τετορνευμένους σκάκους,| ταβλία και ζατρίκια και όσα τα τοιαύτα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 921.

σκάκος (ΙΙ) ο.

Από το λατ. *scacus* (Τριαντ., Άπ. Α΄ 428).

Πάσσαλος με σχήμα διχάλας ή σταυρού (furcula, στήριγξ, φούρκα), όπου δένονταν όσοι μαστιγώνονταν· (συνεκδ.) χτύπημα με μαστίγιο: *Ως εν ολίγω ... ηκούσθη ως οι Αμαρδάριοι έκλεψαν άσπρα εκ της αλυκής, δέδωκαν αυτούς σκάκους και ομολόγησαν ότι και μετά βουλής του δεσπότου εκλέψαμεν, μοιράσαντες αυτά ομού* Έκθ. χρον. 24[15].

σκάλα η, Προδρ. (Eideneier)[2] Α΄ 255, 261, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 805, Συνθήκ. Καλλ. (Μέρτζ.) 266, 267, 268, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3926, Χρον. Μορ. Η 859, 1484, 3260, Χρον. Μορ. Ρ 1484, 3263, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 334, 337, 357, Αχιλλ. L 943, Αχιλλ. (Smith) Ν 1342, 1345, Ιμπ. 424, Καναν. (Pinto) 307-308, 389, 404, Χρον. Τόκκων 95, 98, 100, κ.α., Rechenb. 62[1, 2, 4], Βεν. 38, Διήγ. Βελ. χ 220, Μαχ. 194[2], 454[14, 15, 26], 482[8], Διήγ. Βελ. Ν[2] 245, Θησ. (Foll.) Ι 51[6], Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 16, Καραβ. 496[4], 500[6], 500[16-17, 17, 20], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 317, Βουστρ. (Κεχ.) 116[4, 6, 8, 10], Παράφρ. Χων. (v. Dieten) ΙΙΙ 123, 127, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 444 κριτ. υπ., 461 κριτ. υπ., 721 κριτ. υπ.), Πορτολ. Α 138[6, 7, 8, 11], 255[22, 23], 303[10, 12], Αχέλ. 1766, Αρσ., Κόπ. διατρ. [796], Μορεζ., Κλίνη φ. 1[r], 18[r], 154[r], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 82[18], 83[19], Σταυριν. 359, Ιστ. Βλαχ. 1443, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β΄ 1775, 1899, Γ΄ 1714, Δ΄ 1156, Ψευδο-Σφρ.

540[2, 25], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 177[122], 1503 ξ′ 1, 1504 ξ′ 4, 6, 9, Νεκταρ., Ιεροκόσμ. Ιστ. 153, 169, 202, κ.α., Μαρκάδ. 588, Λεηλ. Παροικ. 549, 554, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 173[8], 204[22], 205[3], κ.α., Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. κα′ 35, Hagia Sophia f 601[11], ψ 617[4-5], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7081, 7596, κ.α.

Το μτγν. ουσ. *σκάλα*. Σχετ. με την πιθ. προέλ. της λ. με τη ναυτ. σημασ. «λιμάνι» από το βενετ./ιταλ. *scala* βλ. Kahane, Italo-Byz. etym. 55, 56, Kahane-Tietze, Lingua Franca 572, Kahane, B-NJ 15, 1939, 102. Η λ. και σήμ.

1) Κατασκευή με βαθμίδες που χρησιμεύει για να ανεβαίνει ή να κατεβαίνει κανείς: **α)** (αρχιτ.) σκάλα σταθερή, συν. πέτρινη, κτιστή ή λαξευτή: *ήλθαν όλοι οι καβαλλάρηδες ... εις το ρηγάτικον απλίκιν και απεζεύσαν εις το περρούνιν, και ενέβησαν την σκάλαν και επήγαν εις την λόντζαν* Μαχ. 264[28]· *δεξιά αυτής της εκκλησίας ... είναι μια σκάλα ρότσα πελεκημένη και απ᾽ αυτήν καταβαίνεις σκαλούνια ια′* Προσκυν. Κουτλ. 390 132[16]· *Εκεί και σκάλα πάρεστι πετρώδης και κατέρχη | κάτω εις το γηροκομειόν* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1163· *ο δε πύργος είχεν την σκάλαν γυρισθήν, ήγουν κοχλίαν* Διγ. Άνδρ. 399[10]· **β)** σκάλα φορητή **β[1])** πολιορκητική σκάλα: *Είχαν* (ενν. *οι Φράγκοι*) *και σκάλες ξύλινες, καλά σιδερωμένες· | εις τα τειχέα τες έστησαν διά να σέβουν απέσω* Χρον. Μορ. Η 856· *Επέρασε δε και εις την Θεσσαλονίκην* (ενν. *ο Χαγάνος*), *εις την πατρίδα του αγίου, και βάνοντας σκάλες εις τα τειχία της χώρας οφθαλμοφανώς εφάνη ο μέγας Δημήτριος και κατατρέχοντας τες σκάλες και απείρους φονεύοντας, ελύτρωσε την Θεσσαλονίκην εκ τας χείρας των βαρβάρων* Εγκ. αγ. Δημ. 109[163, 164]· *και νείς απότορμος παιδίος Γενουβήσος οπού εκράτεν πέρνουν να το βάλει απάνω εις το κάστρον, και εσύραν τον με την σκάλαν και εσκοτώσαν τον* Μαχ. 464[8]· **β[2])** σκαλωσιά: *ο βασιλεύς Ιουστίνος έκραξεν έναν τεχνίτην ... και τον ερώτησε, πώς ήτον και έπεσεν ο τρούλλος. Και αυτός είπεν ... ότι οι τεχνίται έκοπταν τες σκάλες και τα καλούπια και τα έριχναν εις το έδαφος· και από τον κτύπον εσπάραζεν ο τρούλλος και διά τούτο έπεσε* Hagia Sophia f 600[7]· **γ)** σχοινένια σκάλα, ανεμόσκαλα: *Τη δε ενδεκάτη ημέρα του Ιουλίου μηνός έκριναν οι πολέμιοι, όπως και διά ξηράς και διά θαλάσσης αγωνίσονται ανδρικότερον ... έφερον ουν τα μεγάλα καράβια και έστησαν αυτά κατέναντι του κάστρου των Πετρίων ... ποιήσαντες εις τα κατάρτια σκάλας διά σχοινίων συστελλομένας και πάλιν υψουμένας εν τοις καταρτίοις* Παράφρ. Χων. (v. Dieten) III 110· (ναυτ.): *ρέστα τρία διά σκάλαν της μεντζάνας* Καραβ. 503[10]· *σκάλα της πλώρης* Καραβ. 504[24]· **δ)** (μεταφ., προκ. για την Παναγία, συχν. με τους προσδ. *του ουρανού, ουράνιος*): *αυτείνη* (ενν. *η υπεραγία Παρθένος*) *είναι η σκάλα απού διά λόγου της κατεβαίνουσιν όλα τα καλά χαρίσματα* Μορεζ., Κλίνη φ. 54[v]· *Χαίρε, σκάλα του ουρανού, πόρτα της Παραδείσου* Ύμν. Παναγ. 5· *χαίρε συ, η σκάλα η ουράνιος, διά της οποίας εκατέβηκεν ο Υιός του Θεού εις του λόγου μας* Μετάφρ. Ακάθ. Ύμν. 135[12]. **2)** Βαθμίδα, σκαλοπάτι (συν. στον πληθ.): *τες σκάλες ενεβαίνασι κλιέντοι κι αβοκάτοι, | κι αθρώπους ήτον η αυλή κάτω κοντογεμάτη* Στάθ. (Martini) Γ′ 49· *ήλθεν τότες ο ελτζής πάλιν εις το ντιβάνι, | πολλήν τιμήν του έκαμαν αυτείνοι οι μεγιστάνοι. | Εις τες σκάλες τον ανέβαζαν και από τες μασχάλες | αυτοί τον αναβάζασι, βαστώντας στες αγκάλες. | Και ο βεζίρης παρευθύς επροϋπάντησέ τον, | από το χέρι πιάνει τον, στην κεφαλήν εφίλησέ τον* Ιωακ. Κυπρ., Πάλη (Kaplanis) 1565· (σε μεταφ.): *Η υποτακτοσύνην ένι μάννα και σκάλα όλων των βερτούν* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια)

140. **3)** Αναβατήρας, αναβολέας: *Τση χώρας οι καλύτεροι ... του παραστέκου επά κι εκεί, σε μια μερά κι εις άλλη, | και τις του εκράτει το φαρί, τις του ᾽σαζε τη σκάλα, | γιατί όλες τες ολπίδες τως εις το κορμί του εβάλα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 1588· *Επίασαν* (ενν. *οι αγούροι*) *την σκάλαν του, επέζευσεν ο νέος* Αχιλλ. (Smith) Ο 507· *Ίσασαν τα κονδάρια τους οι δύο προς την μάχην | και πιλαλούν τα ιππάρια των να δώσουν κονδαρέας. | Ο Φλώριος είχεν ριζικόν και ήτον επιδέξιος·* (παραλ. 1 στ.) *αποπατεί εις τες σκάλες του, κρούει τον σινισκάλκον* Φλώρ. 670· *ηύρηκε το ρηγόπουλο τ᾽ αλύπητο κοντάρι | στο κούτελο κι επήρε του της αντρειάς τη χάρη· | χάνει τσι σκάλες και τσι δυο, το χαλινάρι αφήκε, | εξάπλωσε τα χέρια του κι από τη σέλα εβγήκε* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β′ 2411· (σε παρομοίωση· εδώ προκ. για την *τσάγκρα*): *Εν τη κεφαλῇ δε ταύτης* (ενν. *της τσάγκρας*) *| θέτουν γαρ κρίκον ως σκάλαν | παρομοίαν ιππικήν τε· | και τον πουν τον δεξιόν τε | θέτει γαρ εντός του κρίκου | ο κατέχων γαρ εκείνην* Ερμον. Ε 244. **4α)** (Ναυτ.) σκάλα του καραβιού που χρησιμεύει για επιβίβαση ή αποβίβαση (η σημασ. ήδη μτγν.): *με τα κάτεργα όλα | κοντά στην γη εσιμώσασιν, κι ήθελαν να έβγουν έξω. | Κι όντα τις σκάλες έβγαλαν διά να ξεβούν στον άμμον, | ... βλέπουν απ᾽ ένα κάστρο | που ᾽τον κοντά στην θάλασσαν, ... | φουσσάτον πανεξαίρετον που έρχονταν εις τον κάμπον* Θησ. (Foll.) Ι 48[3]· *το κάτεργόν του όρισεν στην γην να το σιμώσουν, | και χωρίς σκάλα παρευθύς πηδάει απ᾽ αύτο κάτω·* (παραλ. 4 στ.) *εκ το νερόν εξέβηκεν, τα μάτια του όλο σπίθες* Θησ. (Foll.) Ι 67[3]· φρ. (1) *βάζω σκάλα εις την γην, μπαίνει η σκάλα μου στη γη* = πιάνω λιμάνι, αποβιβάζομαι: *Ο καπιτάνος των κατέργων έπεψεν τα γ′ κάτεργα διά νυκτός να έλθουν ν᾽ απεζεύσουν σιμά εις τον λιμνιώναν εις την Αμόχουστον να δικιμάσουν αν εμπορού να ποίσουν ζημίαν· αμμέ η βίγλα από τον πύργον ενώσαν τους και εδώκαν τους βερετουνίες όσες εθέλαν και πέτρες, και δεν ημπορήσα να βάλουν σκάλαν εις την γην* Μαχ. 340[16]· *Ήτονε τα μαλτέζικα στην Κρήτη και μαθαίνου | πως εις το Μυλοπόταμο Τούρκοι ᾽ν᾽ και τσ᾽ ανιμένου, | όταν περάσουν αποκεί, έξω να θε να βγούσι, | να μην αφήσουνε στη γη τες σκάλες τως να μπούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 311[11]· (2) *βάζω μέσα | μπάζω τις σκάλες* = αποπλέω (βλ. και *εμπάζω* 2γ): *Μιαν Κυριακή τ᾽ από ταχιά, οπού λειτουργηθήκαν, | τες σκάλες μέσα βάλανε κι από την Κρήτη εβγήκαν.* (παραλ. 2 στ.) *Πριν να μισεύσουν όλοι τους και τες σκάλες να μπάσουν, | να ᾽σουν εκεί να κοίταζες, εθαύμαζεν ο νους σου* Άλ. Κύπρ. 1261, 1264· **β)** πλωτή επίπεδη κατασκευή, πλωτή γέφυρα: *εκυρίευσαν του λιμένος* (ενν. *οι Τούρκοι*) *είτα εποίησαν πάλιν σκάλας μετά βουτσίων και σανίδων, και έδησαν, άχρι ξυλόπορτας· και ούτω παντοιοτρόπως περιεκύκλωσαν, ως κύνες πολλοί, την θαυμασίαν πόλιν και εστενοχώρουν* Ιστ. πολιτ. 17[15]· *Τότε εκάμανε μία τζάταρα ή σκάλα-ταράτσα ξύλινη οι Τούρκοι, μακρέα τέσσαρες χιλιάδες οργίες και πλατέα πεντακόσες οργίες, και την εκαρφώσανε καλά απάνω εις την θάλασσα και την ετραβήξανε κοντά εις τα τειχία της Πόλης. Και εβάλανε απάνω εις το αυτό πούντε πολλούς Τούρκους και επολεμούσανε, διατί από κάτω του αυτού πόντε έβαλε πολλά βουτσία άδεια και την εκράτιεν απάνω* Χρον. σουλτ. 81[16]· **γ)** πέρασμα επάνω από στέρνα, είδος γέφυρας: *Εν δε τη δεξιᾷ πλευρᾷ του γυναικίτου έκαμεν θάλασσαν, οπού εδέχονταν τα νερά της βροχής, πήχες ξε′· και απάνω από την θάλασσαν έκαμεν σκάλαν, διά να διαβαίνουσιν οι ιερείς* Hagia Sophia ω 533[16]. **5)** (Ναυτ.) αγκυροβόλιο, σταθμός πλοίου, τόπος συναλλαγής εμπόρων και ναυτικών,

φόρτωσης και εκφόρτωσης εμπορευμάτων, λιμάνι (σχετικά με τη συνεκδοχική σημασιολογική εξέλιξη από τη σημασ. 4α βλ. Kahane, Italo-Byz. Etym. και Kahane-Tietze, Lingua Franca 568-572): *Ούτως γαρ είχε συνήθειαν* (ενν. *ο Βελισσάριος*) *ότι, όταν έπιαναν πούπετα σκάλαν, όριζεν και εστένασιν φούρκαν και εδιαλαλούσεν ει τις να αδικήσει τινάν έως έν κρομμύδι να είναι φουρκισμένος* Hist. Imp. II b 1206· *τα ξύλα τά έρχουνται απού την Τουρκία να πεζεύγουν εις την Κερυνίαν, όσες πόρτες και σκάλες είναι απού τ' Αγιάσιν και απάνω όλα να έρχουνται εις την Κερυνίαν* Μαχ. 604[21]· *ορισέ μας διά το κουμμέρκιν του αλάτου όπου θέλουν γυρέψειν εδώ εις την σκάλαν το πώς να ποιήσομεν όντας φορτωθούν τα καράβια* Lettres 1453 3[22]· *όθεν οφείλωσι διατηρείν αυτούς* (ενν. *τους Μονεμβασιώτας*) *εις την τοιαύτην ανενόχλησιν και δεφένδευσιν οι εις τε το κομμέρκιον της θεομεγαλύντου Κωνσταντινουπόλεως και οι εις τας άλλας πάσας σκάλας και χώρας και κάστρα της βασιλείας μου ενοχοποιούμενοι κατά καιρούς* Ψευδο-Σφρ. 542[12]· *από τώρα και ομπρός αδέλφια να γενούμεν | ως εξαρχήθεν, αδελφοί, αγάπην να κρατούμεν* (παραλ. 2 στ.). *Σκάλες και τα πογάζια και όλα τα κουμμέρκια | η αυθεντιά σας να 'χετε με περισσά ραέττια* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7766· *είναι* (ενν. *η Αρσενόη*) ... *των της Ερυθράς Θαλάσσης καραβίων καταγώγιον, ήγουν σκάλα. Εκεί φορτώνουσι κάθε χρόνον πολλά καράβια σιτάρι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 427· (μεταφ.): *Αρπάζει* (ενν. *ο διάβολος*) *τα παιδάκια των* (ενν. *των χριστιανών*) *εκ μητρικές αγκάλες, | σπαχήδες και γιαννιτσαρούς, φέρνει σε τέτοιες σκάλες | και μέσα στην ασέβειαν, εκεί τους προβοδούσιν, | του γλυκυτάτου Ιησού ονόματος αρνούσι* Ιωακ. Κυπρ., Πάλη (Kaplanis) 9240· φρ. *ανοίγουν οι σκάλες*, βλ. *ανοίγω*, φρ. 7. **6)** Κλιμακωτό τμήμα επικλινούς αγρού, βαθμίδα εδάφους, πεζούλα: *όταν περιορίζεις χωράφιον και ... πότε μεν αναβαίνει, πότε δε καταβαίνει και έχει σκάλας μυρίας και κρημνά και δάση και ξύστρα και ρύακας, ... οφείλεις πάντοτε ενώνειν και αποδεκατίζειν ... και ούτω μοδίζειν* Metrol.[2] 80[10]. **7)** Δύσβατο πέρασμα, διάβαση ανάμεσα σε βουνά, κλεισούρα: *με δύναμιν επέρασεν την σκάλαν των Μεγάρων, | με πόλεμον εκέρδισεν εκείνην την κλεισούραν* Χρον. Μορ P 3260· *Και ωσάν το έμαθαν ετούτοι ο αφέντες ... επήραν τα φουσσάτα τους και ήλθαν εις την Κόρινθον, και απ' εκεί ήλθαν και επέρασαν την σκάλαν του Μέγαρ* Δωρ. Μον. XXXVI. **8)** (Ναυτ.) ξέρα, ύφαλος, σκόπελος: *πρόσεχε από μία σκάλα οπού έναι μακρέα από το ακρωτήρι οργίες ρ' προς το μεσημέριν* Πορτολ. Β 27[5]· *απάνω από το Ριζόν μίλια κ' περ λεβάντη έναι μία ξέρα και σκάλα* Πορτολ. Α 349[27].

Η λ. ως τοπων.: Σφρ., Χρον. (Maisano) 188[6], Ιερόθ. Αββ. 333.

σκαλδάρω.

Από το ιταλ. *scaldare - scaldarsi* (Battaglia, Nourney, Lat. Ital. 35, 44).

Εξάπτομαι, θυμώνω εύκολα, αρπάζομαι: *Δεν είπε τίποτας κακό, και μη σκαλδάρεις πούρι* Στάθ. (Martini) Γ' 428.

σκαλέρι το, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 575.

Από το ουσ. *σκάλα* με επίδρ. ουσ. σε *-έρι*. Η λ. και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ., ΑΛΝΕ).

Σκαλοπάτι, σκαλί: *Σκάλαν εκατεβαίναμε, είχε στενά σκαλέρια, | αγάλι αγάλι*

επηαίναμε κρατώντα από τα χέρια Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 275· *Γιοφύρια, σκάλες άμετρες ευθύς οι Τούρκοι βάναν | 'ς κάθε σκαλέρι δυο και τρεις απόκοτοι επιάναν | άλλες απ' αύτες έπεφταν από το τόσο βάρος | και άρπαν των Τουρκών ψυχές αμέτρητες ο Χάρος* Αχέλ. 396.

σκαλέτα η.

Από το ιταλ. *scalétta* – ιταλ. διαλεκτ. *scaléta* (Battaglia, λ. *scalétta*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ.) καθώς και στο ΑΛΝΕ.

Μικρή και στενή, πιθ. κυλιόμενη ή μεταφερόμενη σκάλα· ανεμόσκαλα: *Εξάρτια παλία ... ρέστα τέσσαρα οδιά το καλόν πρέζιο και σκαλέταν της μεντζάνας και βέντους των ασπών* Καραβ. 505[17].

σκαλεύγω, βλ. *σκαλεύω* (II).

σκαλεύω (I).

Το αρχ. *σκαλεύω*. Τ. *σκαλεύου* σήμ. ιδιωμ. (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ.). Τ. *σκαλεύγω* στο Somav. (στη λ.) και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ.). Η λ. στο Somav., στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.) και στο Ανδρ., Λεξ.

Υποδαυλίζω, σκαλίζω: *«να μη σκαλεύεις την εστίαν με σίδηρον'» ήγουν, να μη παρακινείς θυμωμένον άνθρωπον, αλλά να υπομένεις τον οράθυμον άνθρωπον* Σοφιαν., Παιδαγ. 120.

σκαλεύω (II)· *σκαλεύ(γ)ω*, Ασσίζ. 205[8], Μαχ. 180[2], 258[27], 262[1], 528[8], 554[33], Βουστρ. (Κεχ.) 54[14-15], 66[7], 190[15], 208[12]· *σκαλεύγω*, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 114[bis], 132, Κυπρ. ερωτ. 41[7], 63[5], 103[21], 126[18].

Από το ουσ. *σκάλα* και την κατάλ. *-εύω* ή το ιταλ. *scalare* (Battaglia, λ. *skalare*[3]) ή το γαλλ. *escale* (Robert Dict. hist.). Τ. *σκαλεύουμαι* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

1) (Μέσ.) αφήνω το λιμάνι, μπαρκάρω· αναχωρώ (από τόπο): *Τη πέμπτη Αυγούστου απς' Χριστού εσκαλεύτην από την Φραγκίαν ο Κουντιφρέ ντε Πουλιού και με πολλύν φουσσάτον και καλά συντροφιασμένος με μεγάλους αφέντες, και έφτασεν εις την Συρίαν* Μαχ. 16[27]. **2)** (Κατ' επέκταση και με την επίδρ. του *σαλεύω*· βλ. και Siapkaras-Pitsillides [Κυπρ. ερωτ. σ. 402-3], Dawkins [Μαχ. II σ. 267]) **α)** (μτβ.) κινώ, μετακινώ κ.: *Εσύ που βλέπεις όλα τα κρυμμένα | και δύνεσαι τα πάντα να σκαλέψεις* Κυπρ. ερωτ. 149[10]· **β)** (αμτβ.) σαλεύω, κινούμαι: *ούτως λαβωμένος οπού ουδέν εμπορεί να σκαλέψει* Ασσίζ. 457[11]· **γ)** (ενεργ. και μέσ.) φεύγω από κάπ., βγαίνω έξω, μετακινούμαι: *και εδιαλαλήσαν εις την Λευκωσίαν το πώς είναι κουβερνούρης του ρηγάτου της Κύπρου και μηδέν είναι τινάς απότορμος να σκαλευτεί απέ το σπίτιν του να ποίσει ταραχήν* Μαχ. 50[4]· (προκ. για παραβίαση κατ' οίκον περιορισμού· βλ. και Κεχαγιόγλου [Βουστρ. σ. 488]): *Και μαθάνοντάς το η ρήγαινα και η βουλή της, εποίκαν έναν ορισμόν του Σαπλάνα από την μερίαν της ρήγαινας και τους κουβερνούρηδες: «Να μεν σκαλέψει απέ το σπίτιν του, απάνω εις την ζωήν του και εις ούλα του τα καλά!»* Βουστρ. (Κεχ.) 208[12]· *Και την αυτήν ημέραν έβγαλαν απέ το καστέλλιν τον μισέρ*

Καμούς και ορίσαν τον να πάγει εις το σπίτιν του και να μεν σκαλέψει, ώστι να τον ορίσει η ρήγαινα Βουστρ. (Κεχ.) 286[12]. **3)** (Μεταφ.) προβαίνω, προχωρώ στην εκτέλεση συγκεκριμένης πράξης: *και απ' εκείνην την ημέραν έως ημέρας ί ουδέν σκαλεύει ο κριτής ανμέ εκδέχεται να διαβούν οι ημέρες ί και το αντίδικον μέρος αν θέλει έσω ί ημερών ποιεί κράξιμον εις μεγαλότερον κριτήν* Ελλην. νόμ. 519[27].

σκαληνός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σκαληνός*. Η λ. και σήμ. λόγ.

(Μαθημ.) στην έκφρ. *σκαληνόν τρίγωνον* = που έχει και τις τρεις πλευρές του άνισες μεταξύ τους: *Έτερον τρίγωνον σκαληνόν, ου η μεν βάσις ουργίας ις', η δε κάθετος ουργίας ι', η δε υποτείνουσα ουργίας ιβ'* Metrol.[2] 91[11].

σκαλί το, Τζαμπλάκ. (Λαμπ.) 31, Αλεξ.[2] 2651, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 203[r], Πεντ. Έξ. XX 26, Παϊσ., Ιστ. Σινά 374, Προσκυν. Διον. 301 (Σινά) 139[2]· *σκαλίν,* Λόγ. παρηγ. L 113, 272, 650, Λόγ. παρηγ. O 279, 300, 669, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 24, 636, 1218, Προσκυν. Ιβ. 845 692, Προσκυν. Ιβ. 535 689, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 635· *σκαλί(ον),* Θησ. Ζ 116[4], Προσκυν. Διον. 301 (Σινά) 139[2], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 209, Προσκυν. Μεταμ. 50 113[24].

Από το ουσ. *σκάλα* και την κατάλ. *-ί*. Τ. *σκάλιον* στο Du Cange. Τ. *σκαλλί(ν)* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Ο πληθ. *σκαλία* τον 7. αι. (TLG, LBG), στον Πορφυρογέννητο και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) Αναβαθμός, σκαλοπάτι, βαθμίδα: *Και ο θρόνος οπού εκάθοτον ήτονε ελεφάντινος και είχεν έξι σκαλία και εις πάσα σκαλί έστεκεν εις την μίαν μερίαν και εις την άλλην ένας λέοντας και ένα μοσχάρι, όλα ελεφάντινα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 203[r]· *Να ίδω τίνες ευτυχούν και ποίοι ατυχούσιν| τους αχαρίστους ευτυχείς να πραγματοαλλάξω| και άλλους να στήσω δυστυχείς εις το σκαλίν εκείνων| όσους ευρώ ότι ευχαριστούν την Τύχην και επαινούσιν* Λόγ. παρηγ. L 113· *και εβγαίνοντας προς νότον ολίγον ευρίσκεις να είναι η ανάβασις με σκαλία πέτρινα έως απάνω εις την αγίαν κορυφήν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 169. **2)** (Μεταφ.) **α)** το καθένα στάδιο μιας εξελικτικής πορείας: *μήνα πατήσεις το σκαλίν της Ευτυχοτυχίας* Λόγ. παρηγ. L 316· *Άνθρωπος είμαι δυστυχής· ήλθα να ιδώ τον Χρόνον,| να τον ειπώ τά θλίβομαι, να τον παρακαλέσω| εκ το σκαλίν το επώδυνον της Πικροδυστυχίας| να με λυτρώσει απ' αυτό και εις άλλον να με βάλει* Λόγ. παρηγ. L 445· **β)** επίπεδο, βαθμίδα της ψυχικής συγκρότησης κάπ.: *Ειδέ η σκάλα της γυναικός έναν σκαλίν έχει· αν σε αγαπά θανατώννει σε και αν σε μισά γυρεύγει χωρίς κώλυση να σε ξηφτειάσει* Μαχ. 574[32].

σκαλιατικόν το.

Από το ουσ. *σκάλα* και την κατάλ. *-ιατικόν*· πβ. μεσν. λατ. *scalaticum*, Niermeyer, Med. Lat. Lex. Η λ. σε έγγρ. του 12. (Act. Lavr. I 55[38], 67[60]), 13. (Act. Lavr. II 89[194]), 14. αι. (Act. Vat. I 29[13], 30[41], Act. Lavr. III 118[234]) και στο Meursius (λ. *σκάλα*). Βλ. και LBG.

Τέλος ελλιμενισμού των πλοίων, τέλος προσόρμισης και χρήση της σκάλας για την φόρτωση και εκφόρτωση των πλοίων (βλ. Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου,

επιμ. Αγγ. Λαΐου, Β' 179, Γ' 244): *παρά μηδενός κωλυόμενοι επί ταις διαπράσεσι των τοιούτων πραγματειών αυτών, ή καθελκόμενοι εις απαιτήσεις καμπανιστικού, μεσιτικού ... οψωνίου, σκαλιατικού, βιγλιατικού* Ψευδο-Σφρ. 540[23].

σκαλιατόρος ο, Lettres 1453 4[39].

Από το ουσ. *σκάλα* και την κατάλ. *-ατόρος*· πβ. ιταλ. *scalatóre* (Battaglia). Λ. *σκαλιάτορας* σήμ. ιδιωμ. (Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης).

Αυτός που εργάζεται στη σκάλα - λιμάνι, που σχετίζεται με την φορτοεκφόρτωση των εμπορευμάτων ή την είσπραξη των τελών: *Εδώ* (ενν. *στο λιμάνι*) *επείραξάν με πολλά ο καπετάνιος και οι σκαλιατόροι διά τας μαγερίας αυτών όμως εγώ ενεστησάμην πολλά και ενίσταμαι* αυτ. 4[35].

σκαλίδι(ον) το, Αρσ., Κόπ. διατρ. [448].

Από το ουσ. *σκάλα* και την κατάλ. *-ίδι(ον)*. Η λ. και στο Βλαστού, Συνών. (λ. *σκάλα*).

Αναβαθμός, σκαλοπάτι, βαθμίδα: *Ο πατριάρχης στάθηκεν εις άμβωνα τον μέγαν| εκείνον οπού έκαμαν μέσα στην εκκλησίαν| με δώδεκα σκαλίδια εύμορφα ενδυμένα| εις εκκλησίαν μέσον τε αγνάντια το βήμα* Αρσ., Κόπ. διατρ. [440]· *Και παρεμπρός ολίγον είναι σκάλα, σκαλίδια κη', και κατεβαίνει εις την εκκλησίαν του αγίου Ιακώβου του αδελφοθέου* Προσκυν. Μπεν. 54 157[10].

σκαλιέρης ο.

Από το ουσ. *σκάλα* και την κατάλ. *-ιέρης*.

Υπάλληλος υπεύθυνος για την είσπραξη των τελών στα λιμάνια: *ένας τελώνης, κουμμερκιάρης, αφεντικός σκαλιέρης, απ' εκείνους, οπού μαζώχνουσιν τα τέλη, τα κουμμέρκια, και τα όσα πλερώνουσιν οι άνθρωποι εις τες σκάλες τες αφεντικές* Πηγά, Χρυσοπ. 276 (3).

σκαλίζω, Καλλίμ. 2213, Κορων., Μπούας 113, Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 219[32].

Το μτγν. *σκαλίζω* (L-S, TLG). Η λ. και σήμ.

1) Σκάβω ελαφρά το χώμα (ιδ. γύρω από φυτά), αναστρέφω επιφανειακά με εργαλείο το χώμα: *Την αγκινάρα την ξερή εγώ 'δα να καρπίσει| ωσά τση βάλει την κοπρέ κιανείς να την σκαλίσει* Πανώρ.[2] Γ' 310· *Ο δε κηπουρός λέγει: «Ένα νόημα δέομαι, ω καθηγητά, να με ελαφρώσεις από της λύπης: Πώς εγώ αυτά τα λάχανα οπού φυτεύω και σπέρνω, πολλά τα επιμελούμαι και τα σκαλίζω και τα ποτίζω και τα βοτανίζω, και αργούν να μεγαλώσουν και να βλαστήσουν, τα δε άλλα χόρτα και βότανα οπού τα εβγάζει η γη αυτοφύτρωτα, ογλήγορα μεγαλώνουν και αυξάνουν;»* Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 164[5]. **2)** (Μεταφ.) αναζητώ, ερευνώ επίμονα: *Πάντα του λοιπόν από τους φίλους και υποτακτικούς του πατριάρχου όσους εμπόριε τους έκλεπτε με τιμές και οφφίκια και τους έσυρνεν εις το μέρος του και διαμέσου εκεινών εσκάλιζε και επήγαινε κυνηγώντας την ζωήν του αγίου* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 93[31].

σκαλίν, σκαλί(ον) το, βλ. *σκαλί*.

σκαλιστήρι(ον) το.

Από τον αόρ. του *σκαλίζω* και την κατάλ. *-τήρι(ον)*. Η λ. σε σχόλ. (L-S, λ. *σκαλιστήριον*). Η λ. (*σκαλιστήριον*) στο Meursius και *σκαλιστήρι* στο Somav. και σήμ.

Μικρό γεωργικό εργαλείο με το οποίο σκαλίζει κανείς το χώμα: *Ολίγοι δε από ταύτους* (ενν. *τους μοναχούς*) *έχουσι τροφήν από καρπόν γης …· οι οποίοι με κάποια σκαλιστήρια, ευρίσκοντες ολίγην γην παχείαν, σκάπτοντες, σπέρνουσιν ολίγον γέννημα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 110.

σκαλόλουρο(ν) το, Διγ. Άνδρ. 320[4].

Από τα ουσ. *σκάλα* και *λουρί(ον)*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Αραβαντ., Ηπειρ. Γλωσσάρ., *σκαλόλουρα*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

(Στον πληθ.) οι ιμάντες και οι αναβολείς της σέλας (για το πράγμα βλ. και Babuin, Βυζαντ. 27, 2007, 135-136): *και εκ του κτύπου του πολλού οι κάμποι εφοβούντο| τα όρη αντιδονούσασιν και τα βουνά βροντούσαν| κι ο ιδρώς εκατέρρεεν εις τα σκαλόλουρά των* Διγ. Ζ 338· *Και τότε να ιδείς πόλεμον καλών παλληκαρίων| και από της μάχης της πολλής κρούσιν διασυντόμως| και από τον κτύπον τον πολύν και από το δός και λάβε,| οι κάμποι φόβον είχασιν και τα βουνά αηδονούσαν| τα δένδρη εξεριζώνοντα και ο ήλιος εσκοτίσθη| το αίμαν εκατέρρεεν εις τα σκαλόλουρά των| και ο ίδρος τους εξέβαινεν απάνω απ' τα λουρίκια* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 40.

σκαλόνι(ν) το, Hagia Sophia f 594[21]· *σκαλούνιον*, Προσκυν. Κουτλ. 390 130[14, 15, 27], 131[40], Προσκυν. Μπεν. 54 155[39], Προσκυν. α' 113[15-16, 17, 23, 33]· *σκαλούνι*, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 132, Μορεζ., Κλίνη φ. 159[v], Αποκ. Θεοτ. II 16, 36, 39, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9756· *σκαλούνι(ον)*, Προσκυν. Κουτλ. 156 78[23], Προσκυν. Ιβ. 845 230[350], Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) 123[166], Προσκυν. Ιβ. 694 (Σινά) 112[32], Προσκυν. Λαύρ. Μ 39 (Σινά) 80[24], Προσκυν. Λαύρ. Θ 12 (Σινά) 72[12], Προσκυν. Λαύρ. 874 101[29], 102[13], 106[3], Χρον. βασιλέων 286, 287, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 59[6].

Από το βενετ. *scalon* (Boerio) ή το ιταλ. *scalóne* (DEI, λ. *scala*[2]). Ο τ. *σκαλούνι* στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *σκαλόνι*, Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., κ.α.) καθώς και στο Κριαρ., Λεξ. Τ. *σκαλόνιον* σε κείμ. του 18. αι. (Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 173[2, 3, 5, 11, 16, 25]) και στο Du Cange, λ. *σκάλα*, όπου και ο τ. *σκαλούνιον*. Ο πληθ. *σκαλούνια* στο Meursius. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *σκαλόνι*). Βλ. και LBG (λ. *σκαλόνι*).

Σκαλί, σκαλοπάτι: *Άνωθεν δε εις το άγιον όρος του Σινά, εις την αγίαν κορυφήν απάνω, αναβαίνεις σκαλούνια χιλιάδες ς'* Προσκυν. Κουτλ. 390 (Σινά) 146[24].

σκαλοπάτημα το.

Από τα ουσ. *σκάλα* και *πάτημα*. Τ. *σκαοπάτημα* σήμ. στο τσακων. ιδίωμα (Κωστ., Λεξ. τσακων., στη λ.).

Σκαλοπάτι, βαθμίδα· (εδώ ειδικότ.) βαθμός συγγένειας: *Εις τους ανιόντας λοιπόν και κατιόντας ο γάμος πάντα εμποδίζεται, απλήρωτον κατακρατεί και ποτέ δεν βολεί να γένει … Πρέπει δε να ηξεύρομεν, ότι βαθμός, σκαλοπάτημα, αριθμείται και μετράται κατά την γέννησιν* Zygomalas, Synopsis 279 Σ 9.

σκαλοπάτι(ν) το.

Από το ουσ. *σκάλα* και το *πατώ*. Η λ. *σκαλοπάτιν* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.) και η λ. *σκαλοπάτι* στο Somav. και σήμ.

Το καθένα από τα οριζόντια επάλληλα τμήματα της σκάλας, σκαλί: *Τότε ο Αίσωπος ανέβη εις τέσσαρα σκαλοπάτια του μνημείου της στήλης και έσκαψε και ηύρε βίον χρυσίου και έδωκεν του αυθεντός του* Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 186[9].

σκαλούμι(ν) το.

Από το ουσ. *σκαλούνι(ν)*, πιθ. από τον πληθ. με μεταβολή του *ν* σε *μ* λόγω των επάλληλων *λ-ν* (βλ. Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μάνεσης, ό.π.).

Σκαλί, σκαλοπάτι: *το δε θαλασσίδιον το υποκάτω της Αγίας Τραπέζης και όλα τα γύρωθεν και τα σκαλούμια, οπού ανέβαινε ο Πατριάρχης μετά των ιερέων εις το ιερόν σύνθρονον και εκάθετον και τον θρόνον όλον με χρυσάφι και λίθων πολυτελών κατεκόσμησεν* Hagia Sophia ψ 612[27].

σκαλούνι, σκαλούνιον το, βλ. *σκαλόνι(ν)*.

σκαλπέτιον το, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 411 κριτ. υπ.

Από το ιταλ. *scarpétta* ή *scarpétto* (Battaglia). Λ. *σκαλπέτον* στο Meursius. Βλ. και LBG, στη λ.

Είδος στενού υποδήματος (βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Δ' 406): *έγραφεν δε* (ενν. *ο Ανδρόνικος*) *και τω Δαβίδ τω εις κεφαλήν ευρικομένῳ της Θεσσαλονίκης επαγρυπνείν επί τῃ φυλακῄ της χώρας και μη φοβείσθαι τους Λατίνους τους τα στενά σκαλπέτια φορούντας* Παραφρ. Χων. (v. Dieten) II 13.

σκάλτσος, βλ. *σκάρσος* (I).

σκαλφαρότο το.

Από το βενετ. *scalfaròt(o)* (DEI, λ. *scalferòtto*).

(Πιθ.) υφασμάτινο περίβλημα της κνήμης, ύφασμα από χοντρό μαλλί, το οποίο φορούσαν πάνω από τα παπούτσια και κάλυπτε την κνήμη, ώστε να διατηρείται ζεστό το πόδι: *πολλές βολές μου έπλυνεν τα σκαλφαρότα μου και εκράτησεν παστρικά τα αγγεία μου* Μπερτόλδος 82.

σκαλφί το, βλ. *σκαρφί*.

σκάλωμα το, Χρον. Τόκκων 3615.

Από το *σκαλώνω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. τον 7. αι. (TLG, βλ. και LBG), σε έγγρ. του 16. αι. (Τοξότης, Πράξεις 126[8], Σπυρής, Πρωτόκ. 127[6], 139[5], 153[5] κ.α.), στο Meursius (*σκάλομα*) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 60 ως τοπων.) και κοιν. με διαφορ. σημασ.

Σημείο προσέγγισης πλοίου στην ακτή· αποβάθρα, μικρό λιμάνι: *Από τον κάβο Κορμακίτη έως την Λεύκα έναι μίλια δεκαοκτώ …· αποκεί η πέτρα του Λασίτη, όπου η Λεύκα, όπου έναι το σκάλωμα της Μπεταγιάς* Πορτολ. Α 130[18].

σκαλώνω, Αιν. άσμ. 68, Τζαμπλάκ. (Λαμπ.) 36, Χρον. Τόκκων 1494, Μαχ. 434[24], Θησ. Στ' [47[3]], Θησ. (Foll.) Ι 44[δις], Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 27[16-17], 29[25], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 28[26], 30[1], ΛεηΛ. Παροικ. 645· *σχαλώνω*, Χρον. Τόκκων 553.

Από το ουσ. *σκάλα* και την κατάλ. *-ώνω* (βλ. Kahane, Italo-Byz. etym. 37). Η λ. στο Πορφυρογ., Προς Ρωμαν. 9[48, 95], στο Du Cange (*σκαλώνειν*, λ. *σκάλα*) και σήμ.

1) Ελλιμενίζομαι, προσορμίζομαι, πιάνω σκάλα: *Μετά ημέρες ... ήλθεν ...| ... ο κόντος Λεονάρδος·| με γαλιότα έμορφη, καλά αρματωμένη,| στο νησίν εγυρίζετον αυτός της Ιακύνθου| και ήλθεν και εσκάλωσε εις την Αγίαν Μαύραν* Χρον. Τόκκων 525· *εσέβην ο Φιλόνης εις την θάλασσαν και ηπήρεν τριάντα μονόξυλα του λόγου του και εσκάλωσεν εις το νησίν* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 26[20]. **2)** Σκαρφαλώνω, ανεβαίνω: *Και εποίκεν του και πολλές σκάλες και πολλά τζενία διά να σκαλώσουν να την πάρουν* (ενν. *την Αμόχουστον*) Μαχ. 616[23]· *έθεκα εκοιμήθηκα, εχόρτασα τον ύπνον| και πάλιν εσηκώθηκα βαρεμένος του ύπνου·| εσκάλωσα και ανέβηκα το ξηροπηγαδίτσιν* Αιν. άσμ. 77.

σκαλωσά η, βλ. *σκαλωσία.*

σκαλωσία η, Hagia Sophia κ 487[12], Hagia Sophia ω 536[4], 536[18]· *σκαλωσά*, Μορεζ., Κλίνη φ. 153[v τρις], 154[r], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 302[13]. — Πβ. και *σκάλωσις.*

Από το *σκαλώνω* και την κατάλ. *-σία*· πβ. και *σκάλωσις*. Η λ. στον Ευστάθιο· για πιθ. παλαιότ. μνεία βλ. TLG. Ο τ. *σκαλωσά* και σήμ. ιδιωμ. (Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 178). Τ. *σκαλωσιά* στο Somav. και σήμ. Η λ. στο Du Cange (*σκαλωσίαι*) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κονόμ., Ζακυθ. Λεξιλ., Παπαδ. Α., Λεξ.)· βλ. και LBG.

Ικρίωμα, πρόχειρη ξύλινη κατασκευή από οριζόντια και κάθετα στηρίγματα για την εκτέλεση οικοδομικών εργασιών: *τας σκαλωσίας κόπτοντες οι τεχνίται έρριπτον εις το έδαφος και από του κρότου εσπαράσσοντο τα άνω· και εκ τούτου έπεσεν ο τρούλλος* Hagia Sophia κ 486[19]· *και όταν έκοψαν τες σκαλωσίες του τούρλου, έβαλαν εις την εκκλησίαν νερόν πολύ, ώστε εκατέβαιναν τα ξύλα και εκτύπουν εις το νερόν* Hagia Sophia ω 537[5].

σκάλωσις η, Hagia Sophia φ[1] 506[3]. — Πβ. και *σκαλωσία.*

Από το *σκαλώνω* και την κατάλ. *-σις*. Η λ. τον 5. αι. (TLG) και στο Du Cange (λ. *σκάλα*)· βλ. και LBG.

Ικρίωμα, σκαλωσιά, πρόχειρη κατασκευή από οριζόντια και κάθετα στηρίγματα για την εκτέλεση οικοδομικών εργασιών: *Όταν δε έκοψαν τας σκαλώσεις του τρούλλου και ήθελον καταβάσειν τα ξύλα ...* Hagia Sophia α 467[9]· *συνήνεσαν ... ίνα κτιζομένης παρ' αυτού της στήλης του Αυγουστίωνος εάσας αυτόν εκείσε άρωσι τας σκαλώσεις, όπως υπό του λιμού τελευτήσει* Hagia Sophia κ 488[8].

σκάμα το.

Κατά Καραποτόσογλου, Ετυμ. κυπρ. 431-432, από υστλατ. *squama*. Τ. *σκάμμαν* σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 784, Λουκά, Γλωσσάρ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ.

Ζακ.[2] Β', Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου, Ανδρ., Ιδ. Μελ., Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας (γρ. *-μμ-*), κ.α.).

Σαπουνόνερο, σαπουνάδα: *« ...ύπαγε, λούσε σύντομα τον μέγαν οικονόμον,| λούσε και τον ηγούμενον, παράστα και τους δύο».| Εν μέρει ορίζει ο ηγούμενος, εν άλλω ο οικονόμος,| ο μεν προστάσσει «τρίψε με και τάρασσε το σκάμα* (έκδ. *σκάμμα*)»,| *ο δ' άλλος πάλιν: «γέμισε, περέχυσέ με, ας έκβω»* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 126.

σκαματίζω, Ντελαπ., Ερωτήμ. 1615, Πεντ. Γέν. XLIX 11, Έξ. XIX 10, 14, Λευιτ. VI 20, XI 25, XVI 26, 28, Αρ. VIII 7, 21, XIX 8, 10, 19, 21, XXXI 24 (έκδ. *-μμ-*).

Από το ουσ. *σκάμα* και την κατάλ. *-ίζω* (βλ. Χατζιδ., Αθ. 45, 1934, 185, γρ. *-μμ-*). Τ. *σκαμματίζω* σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 785, Λουκά, Γλωσσάρ.). Τ. *σκαματίζου* σήμ. ιδιωμ. (Ανδρ., Ιδ. Μελ., Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ., Σπίντιος, Δαρνακ. γλωσσ., Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου, λ. *σκάμα*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ. (γρ. *-μμ-*), Ψάλτ., Θρακικά). Άσχ. το *σκαμματίζω* που απ. τον 8.-9. αι. (LBG, TLG).

Πλένω, καθαρίζω: *Και ανέν και ιδείς ότι αγαπά και θέλει* (ενν. *η σύζυγος*) *την τιμήν σου| ορέγεται και επεθυμά τού να σε σκαματίζει* (έκδ. *σκαμματίζει*),| *νοικοκυρεύγει από καρδίας το ισπίτι σου, ως τυχαίνει,| έχε την ως αμάλαγον χρυσάφιν εδικόν σου* (παραλ. 2 στ.) *και δόξαζε τον Κύριον ότι χρυσήν λαμπάδαν| να λάμπει ομπρός σου έπεψεν, λέγω, ημέρα νύκταν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1639· *και να σκαματίσει* (έκδ. *σκαμματίζει*) *τα ρούχα του ο ιεριάς και να πλύνει τη σάρκα του με το νερό και ύστερα να έρτει προς το φουσσάτο* Πεντ. Αρ. XIX 7.

σκάμμα το.

Το αρχ. ουσ. *σκάμμα*. Η λ. και σήμ.

α) Όρυγμα: *με σκάμματα και με κλεψές και με κρυφές κουφάλες| και με χαλάστρες περισσές, με γέφυρες μεγάλες| εκείνοι* (ενν. *οι Τούρκοι*) *μετασκάπτασιν, τρύπες αλλόθεν κάναν ...* Αχέλ. 1860· **β)** σκάψιμο: *Ετότες ήτονε εκεί εις όλους βια και κόποι,| εις τόσον άμετρο λαό κι ήτον γεμάτ' οι τόποι·| να κουβαλούσι χώματα, να παίζουσι ταμπούρλα,| να βιάζονται να σκάφτουσι τότες τα τείχη ούλα.| Κι από το σκάμμα το πολύ, εσήκωσεν η σκόνη| τόσο ψηλά κι εσέβησε στα σπίτια και κουκλώνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 279[13]· (εδώ πρόκ. για γεωργική εργασία): *ο άνωθεν κυρ Γεωργηλάς είχεν καμωμένα το κλάδεμα, σκάμμα, δισκάφισμα και άλλα χρειαζόμενα του άνωθεν αμπελίου* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 144[16].

σκαμνί, σκαμνίν το, βλ. *σκαμνίον.*

σκάμνιο το, βλ. *σκάνιο.*

σκαμνίον το, Αρσ., Κόπ. διατρ. [459], [461], [502]· *σκαμνί*, Χρον. Μορ. Η 490, 623, 788, Χρον. Μορ. Ρ 1906, Χρον. Τόκκων 1524, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2892, Αλεξ.[2] 2833, Θησ. Ζ' [136[4]], Διήγ. Αλ. G 275[20], Χρον. σουλτ., 34[6], 43[23], Στ. Βοεβ. 34, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 259, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 486[5], 626[20], Σταυριν. 135, 415, 487, 725, Ιστ. Βλαχ. 83, 374, 656, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 326, Μαρκάδ. 230, Μάξιμ. Καλλι-

ουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κα΄ 12, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2566, 3972, κ.α.· *σκαμνίν*, Καλλίμ. 517, 519, 528, Χρον. Μορ. P 6187, Θρ. πατρ. O 5, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ.Κων/π. 238, 485, Ουζούχασαν 24 δις, Byz. Kleinchron. Α΄ 257[77], 478[30], Απόκοπ.[2] 301, Διήγ. Αλ. E (Konst.) 87[13], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 86[14], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 273[2], Άσμα Μάλτ. 1, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 3, Καβαλίστας 69, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. B 60, 262, 628, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 9, 80, 291, 639, Παλαμήδ., Βοηβ. 331, 618, κ.α. — Βλ. και *σκάνιο*.

Από το μτγν. ουσ. *σκάμνον* (L-S Suppl., <λατ. *scamnum*) και την υποκορ. κατάλ. *-ίον* (βλ. και Kahane, Sprache 519). Ο τ. *σκαμνί* στο Βλάχ. (γρ. *σκαμνή*) και σήμ. Ο τ. *σκαμνίν* τον 7. αι. (TLG) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Η λ. τον 4. αι. (TLG) και στο Du Cange (λ. *σκάμνον*).

1α) Χαμηλό ξύλινο κάθισμα χωρίς ράχη, σκαμνί: *Είδα κι εφέρασι σκαμνιά, να κάτσουν οι νοδάροι· | κοντύλι εκράτειν ο καθείς, χαρτίν και καλαμάρι* Απόκοπ.[2] 473· *ήδωκα* (ενν. *του υιού μου του Μάρκο*): *... πιθάρια, σκαμνιά ... κρασολάγηνα, σκουτέλια, πάσα μασσαρία σπιτιού, υπέρπυρα ή* Ολόκαλος 173[41]· *σκαμνί διά να κάθεται* Σπανός (Eideneier) D 1699· **β)** υποπόδιο· (εδώ μεταφ.): *κάθου εκ δεξιών μου, έως οπού να βάλω τους εχθρούς σου σκαμνί εις τα ποδάρια σου* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. β΄ 35· **γ)** (ειδικ.) κάθισμα στο οποίο κάθεται η επίτοκος για να γεννήσει (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ΄ 22 σημ. 4): *Η τίκτοντα υπεστείρωσε κι εκ τα σκαμνιά εσηκώθη, | και όπου έσπειρεν, εθέρισεν, επλήρωσεν, τό 'πόθει* Δευτ. Παρουσ. 347· *και είπεν ο βασιλεάς της Αίγυφτος τις μάμμηδες τις Οβραιές ...: όνταν μαμμεύγετε τις Οβραιές και να ιδείτε ιπί τα σκαμνιά, αν υιός αυτός και να θανατώνετε αυτόν και αν θεγατέρα αυτή και να ζήσει* Πεντ. Έξ. I 16· **δ)** πεζούλι, χτιστό κάθισμα: *Εάν γένηται ... ότι κανείς μπουργέζης ή καμμία μπουργέζαινα βάλλει κανέναν πράγμαν έξω τους τοίχους του εσπιτιού του, ή επάνω σκαμνίου ..., και γίνεται ότι είς άνθρωπος φορτωμένος ξύλα ... ή μία καμήλα, ή έναν γονικόν, ή έτερον κτήνος φορτωμένον διαβαίνοντα απαυτού και χαλά εκείνον τόν εκείνος ο μπουργέζης ή η μπουργέζαινα εβάναν έξω του εσπιτιού τους, το δίκαιον και το κείμενον ορίζει ...* Ασσίζ. 111[19]. **2α)** Θρόνος: *ο πατριάρχης έκατσεν εκεί εις έν σκαμνίον, | ομοίως και ο βασιλεύς εις έτερον σκαμνίον* Αρσ. Κόπ. διατρ. [460]· *ανέβη εις το βασίλειον* (ενν. *η Σεμίραμις*) *έκατσεν εις το σκαμνίν της. | Άκουσε πώς εσύντυχεν τους άρχοντας εκείνους: ...* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 285· (ως προσφών. της Παναγίας): *χαίρε Συ, διότι είσαι του βασιλέως Χριστού η καθέδρα και το σκαμνί* Μετάφρ. Ακάθ. Ύμν. 134[22]· **β)** (συνεκδ.) **β[1])** εξουσία (βασιλική, ιερατική κλπ): *Και πάλιν απεκατέστη εις το σκαμνίν ο Καλοϊωάννης ο Κομνηνός* Πανάρ. 63[3]· *Το λοιπόν, εις το σκαμνί σου άφησε έναν άρχοντα | να ορίζει την Συρίαν, και παράγγειλε αυτόν | να κυριεύει καλά τον τόπον, | και κάμνε, η αυθεντία σου, ογλήγορα να έλθεις, | να σε ιδούν τα μάτια μου και να διάβει η λύπη* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 1277· *Αφότου είδε ο πρίγκιπας του πάπα την συμπάθειον, | χαράς μεγάλας έποικεν και τον Θεόν δοξάζει. | Απαύτου γαρ εμήνυσε να έλθει ο μητροπολίτης, | εκείνος όπου λέγουσι ο της Παλαίας Πάτρας, | ωσαύτως και οι επίσκοποι όπου είναι του σκαμνίου του, ο κομεντούρης του Τεμπλίου, αυτός του Οσπιταλίου* Χρον. Μορ. H 2685· έκφρ. *το σκαμνί(ν) της Ρώμης* = η Αγία Έδρα: *της οικουμένης οι αρχιερείς, Φράγκοι τε και Ρωμαίοι, | οι πατριάρχαι κι οι αρχιερείς, οι πρώτοι της οικουμένης, | επαίρναν την χειροτονίαν έκαστος από εκείνον, | όπου ήτον πάπας κι αρχιερεύς εις το σκαμνί της Ρώμης* Χρον. Μορ. H 793· *να λείψουσιν τα σκάνταλα, οι τυραννίες που κάμνει, | κι εκείνος ν' αναπεύεται εις το σκαμνίν της Ρώμης* Χρον. Μορ. P 6140· φρ. (1) *αφήνω το σκαμνί* = παραιτούμαι από την εξουσία: *ο πατριάρχης οπού ήτον, θεληματικώς ζώντος του άφηκε το σκαμνί του, και από τότε άλλον δεν εκάμαμε* Ιστ. πατρ. 79[15]· (2) *κάθομαι ή στέκομαι εις το σκαμνίν* = ανέρχομαι στην εξουσία, ασκώ εξουσία (βασιλική, ιερατική κλπ): *και ήλθεν ο Αλέξανδρος εκ την μεγάλην χώρα, | με δόξαν και ευπρέπειαν, και με την παρρησίαν | εις το σκαμνίν εκάθισεν αφέντης στην Βλαχίαν* Ιστ. Βλαχ. 836· *απέθανεν ο Σελήμης και εστάθην ο υιός αυτού ο Σουλεϊμάνης εις το σκαμνίν* Byz. Kleinchron. Α΄ 482[41]· *ο πάπας αγιότατος Γρηγόρης Μπανκομπάννιος, | που κάθεται εις το σκαμνίν, της Ρώμας καπετάνιος, | της Ρώμας και της Βενετιάς, της Φράντσας και της Σπάνιας ...* Καβαλίστας 14· (3) *πιάνω το σκαμνί*, βλ. ά. *πιάνω* φρ. 46)· **β[2])** έδρα της εξουσίας, πρωτεύουσα: *εις τα Ιωάννινα δεσπότες αφεντεύαν | και το σκαμνί των δεσποτών στα Γιάννινα ήτον πάντα, | ότι έχει κάμπους έμορφους, αέρα ευλογημένον, | νερά εκ τα καλύτερα όλου του δεσποτάτου* Χρον. Τόκκων 2112· *Του πρίγκιπα ήτον το σκαμνί η χώρα η Γλαρέντζα, | και ως ήτον βαρικός και στυπτικός ο τόπος, | το καλοκαίρι εδιάβαζεν εκ τα άλλα του τα κάστρη | και εις την χώραν άφηκεν εκ τους εξωχωρίτες· | και ήστεκαν εφύλαγαν όλον το καλοκαίρι* Χρον. Τόκκων 540· *Είτις βούλεται ίνα πάγει εις του Ουζούχασαν τον τόπον, μάλλον δε εις το σκαμνίν του, όθεν εστίν ο θρόνος της βασιλείας αυτού, ήγουν εις το Ταβρίς, διά να ηξεύρει εις πόσας ημέρας ημπορεί να υπάγει τινάς πεζός και καβαλάρης, γράφω σου ακριβέστατα ούτως* Ουζούχασαν 29· **β[3])** επικράτεια δικαιοδοσίας μιας αρχής· βασίλειο, κράτος: *Εάν μου πέσει κίνδυνος και αποθάνω εκεί, όλα τα βασίλεια του κόσμου να τα ημοιράσετε τους εμαυτούς σας και το σκαμνί της Μακεδονίας να το φυλάξετε καλά* Διήγ. Αλ. V 72· *Γλήγορα πέμψ' ανθρώπους σου όλους αρματωμένους | να 'χουσι σπαθοδόξαρα, σελοχαλινωμένους, | να δυνηθούν να στρέψουσιν οπίσω στο σκαμνί σου, | λέγω την θυγατέρα σου, και να 'χεις την τιμή σου* Αιτωλ., Βοηβ. 108.

σκαμνιτσαούσης ο, Ιστ. Βλαχ. 1176.

Από τα ουσ. *σκαμνί* και *τσαούσης*.

Αξιωματούχος με καθήκοντα αγγελιοφόρου, επίσημου απεσταλμένου ή πιθ. και στρατιωτικά (βλ. και Πλακογιαννάκης, Τίτλ. αξιώμ. 280 λ., *Τζαούσιος*, Μαργαρού, Τίτλ. επαγγελμ. ονόμ. γυν. 135 σημ. 1, ODB, λ. tzaousios): *αφέντης ο Αλέξανδρος παρέτοιμος ευρέθη | εις την Κωνσταντινούπολιν, στην πόρτα του βεζίρη, | κι εκείνος τον εδέχθηκεν ... | ...και όμοσε ότι να τον συνδράμει | εις την Βλαχίαν σύντομα αφέντην να τον κάμει· | Και παρευθύς τον έκαμεν, έδωκεν και σαντζάκι, | σκαμνιτσαούσην έστειλε μαζί με τον ολάκη, | διά να πιάσουν το σκαμνί, όσο που να κινήσει | αφέντης ο Αλέξανδρος στον θρόνον να καθίσει* αυτ. 782.

σκαμνόπουλον το, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 128[5], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 129[5].

Από το ουσ. *σκαμνί* και την υποκορ. κατάλ. *-όπουλον*. Τ. *σκαμνόπ'λλον* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ., Α. Λεξ.).

Μικρό σκαμνί: *ώσπερ λέων εβρυχίσθη* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *και απήδησεν από την*

τάβλα και ηπήρεν ένα σκαμνόπουλον και εσκότωσεν τρεις εξ αυτουνούς οπού έκαμαν την δουλεία Διήγ. Αλ. V 34.

σκάμνος ο, Notizb. 87, Παϊσ., Ιστ. Σινά 423, Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 248.

Από το *λατ.* *scamnum* (Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 148, Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 245)· πβ. μτγν. ουσ. *σκάμνον* (L-S Suppl.). Η λ. σε σχόλ., τον 7. αι. (TLG), στο Meursius (λ. *σκαμνείον*) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., Σακ., Κυπρ. Β' 785, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 597).

1) Κάθισμα χωρίς ράχη, σκαμνί: *Έχε έτοιμα σκάμνους, λεκάνην και ύδωρ και λέντιον. Ας καθίσωσιν οι μαθηταί κατά τάξιν. Ο δε Ιησούς εκβαλών τα ιμάτια αυτού ας ζωσθεί το λέντιον, και βαλών ύδωρ εις την λεκάνην ας άρξηται ... νίπτειν τους πόδας των μαθητών* Μυστ. 53. **2)** Στασίδι εκκλησίας: *κρατεί ο σακελλάριος ο Αλμυριώτης ζητούλιν από του κλήρου ... άσπρα α'· και εύρε πρόφασιν να δώσει εις κόσμον του ευαγγελίου νομίσματα δ' και εις σκάμνους και εις άλλας προφάσεις ματαίας* Notizb. 31. **3)** Θρόνος: *Και ανελθών επροσκύνησε* (ενν. *ο δουξ*) *τον βασιλέα καθήμενον επί θρόνου ... Καθίσας ουν και ο δουξ εξ αριστερών αυτού, επί ομοίου σκάμνου τῳ του δεσπότου, και κρατών αυτόν τη χειρί, συνομίλουν ασπασίως* Ψευδο-Σφρ. 326[4]· *λόγους εσυνετύχασιν οι ξένοι εντοπίους:| «Πού έστιν, πού εστίν αυτός ο Βελισσάριός τε;| Κι εις ποίον σκάμνον καθέζεται πλέον ένδοξον αφ' τ' άλλα;| Και δείξετέ μας τον αυτόν να δούμεν την μορφήν του,| τον μέγα και εξακουστόν, την δόξα των Ρωμαίων»* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 682.

σκαμπαβίτικος, επίθ.

Από το ουσ. *σκαμπαβία* (<ιταλ. *scappavia*, βλ. Battaglia, λ. *scappavia*[3]· απ. στο Somav., λ. *καράβι*, και σήμ. ναυτ.) και την κατάλ. *-ίτικος*.

Που ανήκει σε σκαμπαβία (= μεγάλη βάρκα)· (εδώ σκωπτ. για να δηλωθεί μεγάλο μέγεθος): *σκαμπαβίτικον πατερόν πιθαμών πεντακοσίων εις τον κώλο σου* Σπανός (Eideneier) Β 124.

σκαμωνία η, Ασσίζ. 436[2], Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 2, 23, 42, 53, 56, 60, 77, κ.α.· *ασκαμωνία*, Ορνεοσ. αγρ. 533[18]· *σικαμωνία*, Ασσίζ. 184[1].

Το αρχ. ουσ. *σκαμωνία* (γρ. *σκαμμωνία* στον Αριστοτέλη). Ο τ. *ασκαμωνία* στα Γεωπονικά (γρ. *ασκαμμωνία* τον 8. αι., TLG). Λ. *σκαμνιά* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'). Η λ. στο Somav.· βλ. και LBG, λ. *σκαμμωνέα*.

σκανδάγι, σκανδάγιο, σκανδάγιον το, βλ. *σκαντάγιον*.

σκανδάκι το, βλ. *σκαντάγιον*.

σκανδάλι το, βλ. *σκαντάγιον*.

σκανδαλίζω, Gesprächb. 71[22,23], Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 99, Rechenb. 26[3], Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 25, Byz. Kleinchron. Α' 187[42], Μυστ. παθ. 65, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 420, Ιστ. πατρ. 96[5-6], 154[4-5], Παϊσ., Ιστ. Σινά 260, Διγ. Άνδρ. 357[4], Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 200[21], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 30, 161, 329, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 16, 7179, Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 212[21], I 262[31]· *σκανταλίζω*, Χρον. Μορ. Η 187, 2107,

7178, 7887, 8641, Χρον. Μορ. Ρ 711, 4433, 7887, Μαχ. 228[2], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2988, 2992, 3306, 4601, 4964, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 136, Αποκ. Θεοτ. II 134· *σκανταλίζουμαι*.

Το μτγν. *σκανδαλίζω*. Η λ. και ο τ. και σήμ.

I. Ενεργ. **1)** Βάζω κάπ. σε πειρασμό να υποπέσει σε αμαρτία, απιστία, σφάλμα, κλπ: *Τα κάλλη της ευγενικής τινάς μη τα εντρανίσει,| ότι πολλά σκοτώνουσιν τους κοσμικούς ανθρώπους| και εις ηδονήν τους σύρνουσιν και σκανταλίζουσίν τους·| όχι μόνο τους κοσμικούς, αμέ μητροπολίτες,| αββάδας, ηγουμένους τε, λέγω, και αρχιμανδρίτες* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1482· *ακόμη και από τα φλουριά εκείνα που λαμπρίζουν,| που εναρέτους και τους ασκητάς αυτούνους σκανδαλίζουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 28· *Άρχοντες, φίλοι κι αδελφοί, συντρόφοι ηγαπημένοι,| εσείς εξεύρετε καλά τον φτόνο του διαβόλου,| το πώς μας εσκαντάλισεν εις την νεότητά μας ...* Χρον. Μορ. Η 711· *Όρισε κι είπεν ο Θεός η χέρα μου να πιάσει,| να σφάξει, κάψει το παιδί και να το θυσιάσει* (παραλ. 2 στ.). *Εμάθετέ τα τα κουρφά και πλιο μη με ρωτάτε,| γιατί με σκανταλίζετε, κι όχι να με 'φελάτε* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 646. **2)** Προκαλώ αναστάτωση, αναταραχές, διενέξεις: *Ρηγάδες και οι κράληδες, αυθένται και τοπάρχαι,| όλοι τως τον εμήνυσαν: «Πραΐμη, κάθου άρχε.| Και αν κάθεσαι ειρηνικώς, στον θρόνον σου ν' αργήσεις,| μες στην Κωνσταντινούπολιν πολύν καιρόν να ποίσεις.| Ειδούν και σκανδαλίσεις μας και θέλεις τους καυγάδες,| να ξεύρεις, σφενδονίζεσαι 'πό μας τους αυθεντάδες»* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 327· *Όλοι βουλήν επήρασιν οι φρονιμότεροί τους,| το πώς να ένι η αφεντία του τόπου του Μορέως·| «Αφέντην έχομεν καλόν, φρόνιμον εις τους πάντας,| παρού να έλθει εκ την Φραγκίαν οκάποιος ρουχολόγος| απαίδευτος, αδιάκριτος, και να μας σκανταλίσει»* Χρον. Μορ. Ρ 2107· (εδώ αμτβ.): *υψώθη η καρδία του και έγινε μεγάλος| και έλεγεν* (ενν. *ο Στέφανος*) *ωσάν αυτόν κανείς δεν είναι άλλος.| Άρχισε και σκανδάλιζε μέσα εις την Λεχίαν,| τους γείτονας ανάγκαζε να 'χουν μνησικακίαν* Ιστ. Βλαχ. 619. **3)** Εξοργίζω, προκαλώ κάπ.: *Κι όχθρητά σου ανέν κρατεί ακόμη, βασιλιά μου,| πε μου το να ξενιτευτώ, να μη φανεί η φανειά μου.| Κι ανείν κι εκείνη η προξενιά, που σου 'πεν ο γονιός μου| ακόμη σκανταλίζει σε, θάνατο πιάσε δος μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1364· *Το πράγμα ετούτο εσκανδάλισε περίσσια τον αφέντη, ήγουν το πως οι φυλακωμένοι έφυγαν, και εθυμώθη καταπολλά και περίσσια οργή έβαλε καταπάνου τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 189[32]· *Τούτο λοιπόν το πράγμα πολλά εσκανδάλισε τον Σελήμ, και πλέον δεν εδύνετο να κρατήσει τον θυμόν, αλλά έκρινε τελείως να εξολοθρεύσει το γένος των Τσερκέζων· διότι δεν υπόφερεν από τους εχθρούς του τους νικημένους και διωγμένους να λάβει τοιαύτην καταφρόνησην, ώστε να φονεύσουσι και τους αποκρισαρίους του* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 422· *Βλέποντας δε το στράτευμα, και την αρμάδαν πως επλησίασεν εις τα μέρη της Θράκης, ευθύς εγνώρισε* (ενν. *ο Μπαγιαζίτης*) *τον σκοπόν του Σελήμ· με όλον τούτο, ελογίασε να μη τον σκανδαλίσει, αλλά με το ειρηνικόν να ημερώσει την γνώμην του* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 329. **4)** Ενοχλώ: *Εις τούτο ορίζει, ήφεραν το άγιον ευαγγέλιον| και λέγουσιν του πρίγκιπα· «Πρώτον εσύ όμεσέ μας| να μας κρατείς εις δίκαιον, στου τόπου τα συνήθια,| εις την φραγκίαν, τήν έχομεν, να μη μας σκανταλίσεις· ...»* Χρον. Μορ. Ρ 8641· *μ' απή μόσίμωσε κοντά κι είδεν κι εις τά λαλήσει| δεν έν' τινάς διαμέσου μας διά να μας σκανδαλίσει,| με πρόσωπον πασίχαρο ήρχισε ν' ανα-*

φέρνει ... Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 22. **5)** Προκ. για τροφή/ποτό **α)** ζαλίζω, μεθώ κάπ.: *Δηνέρια έχετε πολλά, δότε του ταβερνιάρη,| επάρετε πολύν κρασίν και πίνετε μετ' αύτους,| και τόσα τους ποτίσετε του να έχουσιν μεθύσει.| Εσείς δε να προσέξετε μη πιάσει και πιέτε| τόσον κρασίν μετ' εκεινούς του να σας σκανταλίσει| και χάσομεν τά ελπίζομεν να έχομεν ορθώσει* Χρον. Μορ. Η 8303· **β)** προκαλώ ερεθισμό: *Είναι θερμά και χωνευτικά* (ενν. *η ρούκα, το κάρδαμον, και το σέλινον*) *και σκανδαλίζουσι την σάρκα, διατί δίδουσι πολλήν πύρωσιν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 205.

II. Μέσ. **1)** Μπαίνω σε πειρασμό (αμαρτίας, απιστίας κλπ.): *Τότες ο Πέτρος ήρχισεν, λέγει: «Διδάσκαλέ μου,| αν μέλλει να σκανδαλιστούν όλοι σου οι μαθητάδες,| εγώ δε ου σκανδαλίζομαι». Λέγει ο Χριστός προς αύτον:| «Αμήν σε λέγω σήμερον, μάθε, την νύκταν ταύτην,| τρις απαρνήσει με πριν ή ο αλέκτωρ φωνήσει»* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 106, 107· *τους αγγέλους είναι που δεν σκανταλίζουνται* Μαχ. 256^{32}. **2)** Έρχομαι σε διένεξη, συγκρούομαι με κάπ.: *Αλήθεια ένι, ως το εξεύρουσιν μικροί τε και μεγάλοι,| το πως εσκανταλίστηκα με τον εμόν αφέντην| τον πρίγκιπα, διατί έλεγα με άδικον με εζήτει| άνθρωπος λίζιος να γενώ και να κρατώ απ' αύτον| τον τόπον και την αφεντίαν όπου έχω ιγονικόν μου.| Άρματα γαρ εβάσταξα με αυτόν να πολεμήσω.| Αλλά ύστερον εγνώρισα ότι έσφαλα προς αύτον| κι εποίησα την ανταμοιβήν ως το όρισεν ατός του* Χρον. Μορ. Η 4433· *Και πάλι εμετάστειλε* (ενν. *ο σουλτάνος*) *ότι να του δώσουνε τρίων χρονών χαράτσι, και τούτο διά να τους κάμει να σκανταλίζουνται περισσότερο* (ενν. *οι δεσπότες του Μορέως*) *και να πολεμούσι ένας τον άλλον* Χρον. σουλτ. 98^{6}· *Και τώρα πώς συνέβηκεν και αυτοί* (ενν. *οι Βενετσάνοι και οι Τούρκοι*) *σκανδαλιστήκαν| και την αγάπην που' χασιν αυτείνοι την αφήκαν;* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 47· *Ουδέ εσκανταλίστηκα ποτέ μου μετά σένα,| μάλλον με πίστη δούλευα και μ' όρεξην μεγάλην* Θησ. Ι' [22^{6}]. **3)** Εξοργίζομαι, θυμώνω· προσβάλλομαι: *Λέγει λοιπόν* (ενν. *ο σκλάβος*) *του αφεντός του, ότι αν θέλει να γλυτώσει την ζωήν να μην σκανδαλισθεί είτι τον κάμει· και εσήκωσε το χέρι του και κτυπά τον αυθέντην του τον Ούμαρον ένα δυνατόν ράπισμα, λέγοντάς του: ...* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 281· *Και ωσάν ήρχουμουν εις τα άσχημα λόγια, επαράτρεχά τα, διά να μην ακούσει ο άνδρας της τίποτις και σκανδαλισθεί* Διγ. Άνδρ. 373^{19}· *Οι Ογουδαίοι βλέποντας τες χάριτες τες τόσες,| τες άγιες του τες διδασκές τές δε σου λέγω πόσες,| ήρθα κι εσκανταλίστησαν κι επέσα εις ζηλεία,| επιάσασι τον Ιησού με φτόνο και ανομία* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 4534. **4)** Παραξενεύομαι, απορώ, μπαίνω σε σκέψεις σχετικά με κ. περίεργο: *Οι γουν πολλοί παρήγοροι και φύλακες της κόρης,* (παραλ. 1 στ.) *και την εξαίφνης εις χαράν εναλλαγήν του θρήνου,| τον ύπνον δε τον άμετρον τον της ημέρας όλης| είδασι, σκανδαλίζονται, τον νουν αναζητούσιν| και της πολλής εναλλαγής φροντίζουσι τον τρόπον* Καλλίμ. 2181. **5α)** Αποτυχαίνω, δεν πραγματοποιούμαι: *Ευτύς τον δρόμον έπιασαν, εις την Προβέντσα υπάσιν| τον κόντον ηύραν λυπηρόν, θλιμμένος ήτον σφόδρα,|*(παραλ. 1 στ.) ... *διά εκείνο το πασσάντζο,|όπου ούτως εσιάστησαν κι εδάρτε εσκανταλίστη* Χρον. Μορ. Ρ 187· **β)** παύω, λήγω: *Ο πρίγκιπας ερώτησεν να μάθει την αλήθειαν,| το πώς εγίνη η αφορμή κι εσκανταλίστη η τρέβα* Χρον. Μορ. Ρ 7178. **6)** (Εδώ προκ. για σύρτη σε πόρτα κλουβιού) χαλάω: *Πενηνταεβεργό κουβλί είχα στο περιβόλι,| και σκανταλίστην το κουβλί και πάει με τ' αηδονάκι* Εκατόλ. Μ 61.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = θυμωμένος, οργισμένος: *Ο δε Σελήμ πολλά τους επαρακάλει* (ενν. *τους γιανιτσάρους*), *αυτοί δε ποσώς από τον τόπον τως δεν εβγήκασιν, όντες σκανδαλισμένοι το περισσότερον εις την κακήν βουλήν του βασιλέως, οπού τους έφερε μέσα εις τους εχθρούς τως και δεν εκαρτέρησε να έλθουν εκείνοι εις αυτούς* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 366.

σκανδάλιο, σκανδάλιον το, βλ. *σκαντάγιον*.

σκανδάλιση η, βλ. *σκανδάλισις*.

σκανδάλισις η· *σκανδάλιση*, Δεφ., Λόγ. 63· *σκαντάλιση*.

Από το *σκανδαλίζω* και την κατάλ. -σις. Ο τ. *σκανδάλιση* στο ΑΛΝΕ.

1) Πρόκληση σκανδάλου· σκανδαλισμός: *Έλεγαν* (ενν. *οι αρχιερείς και οι γραμματείς*): *«Εις την εορτήν μη αποκτείνομέν τον* (ενν. *τον Χριστόν*),| *να μη γενεί σκανδάλισις μέσον των Ιουδαίων»* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 26. **2)** Διχόνοια, έριδα, διένεξη: *όπου έναι αγάπη δεν μπορεί σκαντάλιση να πέσει| διατί δεν αποπλέκουνται, σαν της Τριάδος δέση* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 65. **3)** Θυμός, οργή: *Μα λέγω σου* (ενν. *Έρωτα*) *δίχως σκανδάλισή σου| πως πράγμα πλια φρικτόν ο κόσμος έχει| με πλια περήφανη εξουσί' από τη δική σου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. γ' [37].

σκάνδαλο το, βλ. *σκάνδαλον*.

σκάνδαλον το, Σπαν. Α 621, Διδ. Σολ. Ρ 75, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 306, Διγ. (Trapp) Gr. 2319, Διγ. Ζ 2728, Θησ. Ζ' [26^{3}], Θ' [5^{4}], Byz. Kleinchron. Α' 220^{3}, Έκθ. χρον. 6^{4}, 7^{2}, 20^{22}, 28^{10}, 29^{17}, 35^{18}, 56^{10}, Δεφ., Λόγ. 561, Ιστ. πολιτ. 8^{17}, 10^{10}, 32^{2}, 39^{17}, Ιστ. πατρ. 94^{12}, 105^{20}, 116^{17}, 146^{7}, 153^{18}, Διγ. Άνδρ. 329^{18}, Ψευδο-Σφρ. 186^{6}, 190$^{23-24}$, 204^{13}, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 47^{r}, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 195, 247, 422, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 345, 1910, 4645, 5481, 5744, 7105, 8598, 9006, κ.α., Τζάνε Εμμ., Αφ. 141^{20}, κ.α.· *σκάνδαλο*, Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 238, 473, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 652, Σουμμ., Ρεμπελ. 164 δις, 166, 173, 177, 181, 190, 191· *σκάνδαλο(ν)*, Τρωικά 527^{12}, Ελλην. νόμ. 514^{7}, Ερωτοπ. 679, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 98, Δούκ. 111^{20}, 135^{12}, 267^{6}, 279^{21}, Κορων., Μπούας 81, 86, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 618, Ιστ. Βλαχ. 97, 123, 141, 232, 236, 514, 1332, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 56^{18}, Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 28^{18}, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 70^{23}, Διακρούσ. (Κακλ.) 12, Τζάνε, Κατάν. 405· *σκάνταλο*, Χρον. Μορ. Ρ 408, 988, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 481, 3043, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 280, 808, Πεντ. Έξ. Χ 7, XXIII 33, Δευτ. VII 16· *σκάνταλο(ν)*, Χρον. Μορ. Ρ 684, 955, 995, 6139, 7288, Χρον. σουλτ. 98^{2}, Σουμμ., Ρεμπελ. 192, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 122· *σκάνταλον*, Χρον. Μορ. Η 413, 424, 684, 716, 955, 7800, Χρον. Μορ. Ρ 413, 717, 7800, Μαχ. 46^{10,30}, 58^{18,19}, 90^{7,25}, 148^{25}, 182^{8}, 230^{4}, 246^{30}, 320^{20}, 538^{24}, Βουστρ. (Κεχ.) 50^{2}.

Το μτγν. ουσ. *σκάνδαλον*. Ο τ. *σκάνδαλο* και σήμ. Ο τ. *σκάνταλο* σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 461) και σήμ. Ο τ. *σκάνταλον* σε έγγρ. του 18. αι. (Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 15, 1968 (1972), 31) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Παπαδ. Α., Λεξ., *σκάνταλο(ν)*). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *σκάνταλε*, Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ., λ. *σκάνταλου*). Η λ. σε έγγρ. του 10.-16. αι. (TLG), και στο Somav.

1) Έριδα, διχόνοια, διαμάχη: *βδελύσσομαι τα σκάνδαλα, το μίσος, την μανίαν| και φεύγω το μνησίκακον ως φεύγει τις τον όφιν* Γλυκά, Στ. 555· *ο Μουράτης εμάζωξε τα φουσσάτα του να πάγει καταπάνω της Ουγγαρίας, ηξέροντας πως έχουνε μεγάλα σκάνταλα ανάμεσόν τους οι Ούγγαροι διά την βασιλεία* Χρον. σουλτ. 63[36-37]· *Εάν ιερείς ευρίσκονται εις μάχην και δεν λάβουν συγχώρησιν διά σκάνδαλον όπερ έχουν και λειτουργήσουν χωρίς διαλλαγής και καθαράς αγάπης, έστωσαν εις επιτίμιον* Μαλαξός, Νομοκ. 136· *σκάνδαλον εγίνετον εις τους δύο συμπεθέρους.| Η αγάπη τους εκόπηκεν, η ομόνοια τήν είχαν,| και παντελώς εχώρισαν, πλέον ουκ έχουν σμίξιν* Χρον. Τόκκων 1997· *Πάσκισε όσον ημπορείς το σκάνταλον να φεύγεις| κι α γεννηθεί απ' την γυνή μάθε να την αρνεύγεις* (παραλ. 2 στ.). *Τα λόγια της παράκουε και άφες να περάσου ...* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 309. **2α)** Σύγκρουση, διένεξη: *Και τώρα άρχισεν το σκάνδαλον των Τουρκών με τους Φράγκους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) μετά στ. 1402· *Τόσος καιρός είν' εξ αυτού, χρόνοι και μήνες τόσοι,| που άρχισεν το σκάνδαλον και εχαθήκαν τόσοι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4642· *Και ο αφέντης ο πρίντσης εστέκετον εις τον ηλιακόν και, θωρώντα τους ανθρώπους πως έτρεχαν με μεγάλην φούριαν, όρισεν να σφαλίσουν τις πόρτες. Και εγίνην μέγαν σκάνταλον, και εσκοτώσαν δύο δουλευτάδες του πρίντση ... και ελαβωθήσαν πολλοί* Βουστρ. (Κεχ.) 4[14]· *και ειρηνευτήκανε οι δουλειές, και τα σκάνδαλα εσιώπησαν ... και τα πράγματα απερνούσαν με ειρήνην και σιωπήν έως και κάποιον καιρόν* Σουμμ., Ρεμπελ. 181· *ακόμη και είς τις απ' αυτούς (ενν. τους Εβραίους) κινήσει αποστασίαν ή σκάνδαλον, να αποκεφαλίζεται* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 143· **β)** αναταραχή, αναστάτωση, επεισόδιο: *Και ως είδαν ότι έλειπεν ο κόντος της Τουλούζας| με τον λαόν του κι έτερους από τα μέρη εκείνα,| κι ουκ ήτον τόσος ο λαός τα πλευτικά γεμίσουν,| σκάνταλον μέγα εγίνετον από τους Βενετίκους,| κι ουκ ήθελαν ν' αφήσουσιν τους Φράγκους να απεράσουν,| έως να αποπληρώσουσιν τες συμφωνίες όπου είχαν* Χρον. Μορ. Η 408· *«Άρχοντες. λέγω προς εσάς, αν θέλετε να λείψει| το σκάνταλο κι η ταραχή όπου έναι στο φουσσάτο* (παραλ. 1 στ.) *την Τσάρα, όπου εις την Σκλαβουνίαν όπου μας ροβελέψει,| να πολεμήσετε αυτήν μετά της δύναμής σας| και να την παραδώσετε εις του κουμού τας χείρας ...»* Χρον. Μορ. Ρ 424· *διότι είσαι άνθρωπος κακά ονομασμένος| επίβουλος των αφεντών, εις όλους ακουσμένος·| ποτέ σου δεν ειρήνευσες εις όλην την ζωή σου,| μόν' σκάνδαλα και ταραχάς κάμνεις αφόντις ήσου* Ιστ. Βλαχ. 1272. **3)** Αιτία, λόγος διαμάχης: *Τι έχεις και δίχως σκάνδαλο δειλιαστικώς εχάθης;* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 238· *Εκάθισεν ειρηνικός και ευημερημένος* (ενν. ο Ράδουλος)| *αλλά ο Μπατοργάμπορος ο τρισκαταραμένος,| δεν του έσωσεν η οργή οπού του επανέβη,| αμμή και πάλιν σκάνδαλα άρχισε να γυρεύει| να έλθει καταπάνω μας σαν την φοράν την πρώτη* Ιστ. Βλαχ. 484. **4)** Πειρασμός (για αμαρτία, απιστία κλπ.): *Και όμως ουδέν αποκαλύπτομεν τα πάθη των εκκλησιαστικών ποιμένων ημείς ...· αλλά μάλλον και συγκαλύπτομεν αυτά, ίνα μη γένηται σκάνδαλον εν ταις ψυχαίς του λαού· ίνα μη η κατάγνωσις των ποιμένων εκβάλλη αυτούς εις καταφρόνησιν, είτα εις αμφιβολίαν περί της πίστεως, είτε εις παντελή απιστίαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 229· *ελευθέρωσον τες μοναχές από σκάνδαλον και λύπην* Βλαστού, Επιστ. 177[23]· (συνεκδ.): *Γλυκιά, με παραπόνεση, πολλά της απεκρίθη: «Τι έν' το παράξενον αυτό στο νου σου οπὸγεννήθη| ω σπλαχνικό μου σκάνδαλο, γλυκύ και πειρασμέ μου.| είντα διηγάσαι, τι έν' τό λες στες αναγάλλιασές μου;| Ρωτάς με ανέν και σ' αγαπώ με δίχως δολοσύνη; ...»* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 473. **5α)** Παγίδα: *Φυλάξου εσέν πρόσποτε να κόψεις διαθήκη του καθισμένου της ηγής ος εσύ έρχεσαι απάνου της, πρόσποτε να είναι για σκάνταλο μεσοθιό σου* Πεντ. Έξ. XXXIV 12· **β)** εμπόδιο, πρόσκομμα: *μη καταραστείς κουφό και ομπροστά εις τύφλο μη δώσεις σκάνταλο, και να φουβηθείς από τον Θεό σου* Πεντ. Λευιτ. XIX 14.

Φρ. 1) *Αφήνω τα σκάνδαλα σβημένα* = αποφεύγω να ασχοληθώ με κ. που θα προκαλέσει προβλήματα: *αυτάνα να τ' αφήσετε τα σκάνδαλα σβημένα.| Μην θέλετε ν' αρχίσετε κείνο που δεν εγίνη* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 432. **2α)** *Βάνω σκάνδαλα*, βλ. ά. *βάνω* (I) Α' 58 Φρ.· **β)** *βάνω κάπ./βάνομαι εις/εισέ σκάνταλα* = προκαλώ διχόνια και καβγάδες: *Ετούτη είναι απού παρακαθίζει και ήβανε τους γειτόνου τση πάντα εισέ μαλώματα και σκάνταλα* Αποκ. Θεοτ. I 105· *ότι από του φτόνου και ζηλείας κι αναγκασίες ανθρώπων| εβάλθητε εις σκάνταλα κι εις την συνερισίαν* Χρον. Μορ. Η 3746. **3)** *Δίδω/κινώ σκάνδαλον* = προκαλώ αναταραχή, διαμάχη: *τον ακολούθησαν και έξ οκτώ άρχοντες διότι οι επίλοιποι δεν επήγαν διά να μην δώσουν περισσότερον σκάνδαλον* Σουμμ., Ρεμπελ. 178· *Εκίνησεν ο εχθρός λοιπόν άναμεσον του ιερέως και του διακόνου σκάνδαλον και εκακεύθησαν και μισεύγει ο διάκων από τον ιερέα με έχθρηταν* Μορεζ., Κλίνη φ. 357[r]. **4)** *Πέφτω/σεβαίνω εις σκάνταλα* = ερίζω, εμπλέκομαι σε διένεξη: *ο Θεόδωρος, ωσάν εκληρονόμησε την αφεντία του θείου του ... επαντρεύτη ... Αμμή υστέρου επέσανε εις σκάνταλα και ηθέλησε να πάγει να γίνει καλόγερος* Χρον. σουλτ. 54[3]· *Και όσον εκερδίσασιν του Δομοκού το κάστρον,| εσέβησαν εις σκάνταλα κι εις μάχην γαρ μεγάλην* Χρον. Μορ. Η 7288. **5)** *Σβήνω τα σκάνταλα* = παύω τις διαμάχες: *Ενταύτα ο πανφρόνιμος Δούκας της Βενετίας,| εκείνος ο μισίρ Αρίς ντε Άντουλο το επίκλην,| εβάλθη μετά έτερους τα σκάνταλα να εσβήσει* Χρον. Μορ. Η 995.

σκανδαλοποιός, επίθ., Ιστ. πατρ. 146[17], Μπερτολδίνος 112, Ιστ. Βλαχ. 621, Σουμμ., Ρεμπελ. 184, Ροδινός (Βαλ.) 110, 197, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 52[19]· *σκανταλοποιός.* — Βλ. και *σκανδαλουργός*

Από το ουσ. *σκάνδαλο* και το β' συνθ. *-ποιός*. Η λ. τον 9.-10. αι. (TLG), στο L-S Κων/νίδη, στο Βλάχ. και σήμ.

α) Που προκαλεί σκάνδαλα, αναστάτωση, ταραχές: *ήταν θέλησις Θεού ... διά να παιδευτούν και να 'ξολοθρευτούν οι άτυχοι και σκανδαλοποιοί και κακόγνωμοι άνθρωποι, διά να ειρηνεύσει ο τόπος και να παύσουν τα περίσσια σκάνδαλα και του διαβόλου οι συνέργειες, ... και τα περίσσια βάσανα και ανακάτωσες οπού καθημερινώς ήτον εις την χώραν ετούτην* Σουμμ., Ρεμπελ. 191· *Και εσηκωθήκαν καμία εκατοστοί, καλοί κακοί απ' αυτούς, και επήγαν να μιλήσουν του πρεβεδούρου με τρόπον σκληρόν και άπρεπον και σκανδαλοποιόν το παράπονόν τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 164· *λόγια άπρεπα και σκανδαλοποιά* Σουμμ., Ρεμπελ. 170· (προκ. για το διάβολο): *Αλλά ο πάντοτε σκανδαλοποιός και φθονερός διάβολος οπού μισά και δεν θέλει την σωτηρίαν των ανθρώπων, τι ποιεί; Επαρακίνησε τινάς φιλονείκους αρχιερείς και ιερείς, ομοίως και τινάς εκ της μοναδικής πολιτείας και απιστούσι* Λαυρ., Οπτασία Σ. 114· (σε προσωποπ.): *Επειδή η τύχη είναι σκανδαλοποιά, έβαλεν κάποιαν πάσχισιν του επαίνου ανάμεσον εις τον αυθέντην και εις τον σκλάβον* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 272[23]· **β)**

1) Έριδα, διχόνοια, διαμάχη: *βδελύσσομαι τα σκάνδαλα, το μίσος, την μανίαν| και φεύγω το μνησίκακον ως φεύγει τις τον όφιν* Γλυκά, Στ. 555· *ο Μουράτης εμάζωξε τα φουσσάτα του να πάγει καταπάνω της Ουγγαρίας, ηξέροντας πως έχουνε μεγάλα σκάνταλα ανάμεσόν τους οι Ούγγαροι διά την βασιλεία* Χρον. σουλτ. 63$^{36-37}$· *Εάν ιερείς ευρίσκονται εις μάχην και δεν λάβουν συγχώρησιν διά σκάνδαλον όπερ έχουν και λειτουργήσουν χωρίς διαλλαγής και καθαράς αγάπης, έστωσαν εις επιτίμιον* Μαλαξός, Νομοκ. 136· *σκάνδαλον εγίνετον εις τους δύο συμπεθέρους.| Η αγάπη τους εκόπηκεν, η ομόνοια τήν είχαν,| και παντελώς εχώρισαν, πλέον ουκ έχουν σμίξιν* Χρον. Τόκκων 1997· *Πάσκισε όσον ημπορείς το σκάνταλον να φεύγεις| κι α γεννηθεί απ' την γυνή μάθε να την αρνεύγεις* (παραλ. 2 στ.). *Τα λόγια της παράκουε και άφες να περάσου ...* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 309. **2α)** Σύγκρουση, διένεξη: *Και τώρα άρχισεν το σκάνδαλον των Τουρκών με τους Φράγκους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) μετά στ. 1402· *Τόσος καιρός είν' εξ αυτού, χρόνοι και μήνες τόσοι,| που άρχισεν το σκάνδαλον και εχαθήκαν τόσοι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4642· *Και ο αφέντης ο πρίντσης εστέκετον εις τον ηλιακόν και, θωρώντα τους ανθρώπους πως έτρεχαν με μεγάλην φούριαν, όρισεν να σφαλίσουν τις πόρτες. Και εγίνην μέγαν σκάνταλον, και εσκοτώσαν δύο δουλευτάδες του πρίντση ... και ελαβωθήσαν πολλοί* Βουστρ. (Κεχ.) 4^{14}· *και ειρηνευτήκανε οι δουλειές, και τα σκάνδαλα εσιώπησαν ... και τα πράγματα απερνούσαν με ειρήνην και σιωπήν έως και κάποιον καιρόν* Σουμμ., Ρεμπελ. 181· *ακόμη και είς τις απ' αυτούς* (ενν. τους Εβραίους) *κινήσει αποστασίαν ή σκάνδαλον, να αποκεφαλίζεται* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 143· **β)** αναταραχή, αναστάτωση, επεισόδιο: *Και ως είδαν ότι έλειπεν ο κόντος της Τουλούζας| με τον λαόν του κι έτερους από τα μέρη εκείνα,| κι ουκ ήτον τόσος ο λαός τα πλευτικά γεμίσουν,| σκάνταλον μέγα εγίνετον από τους Βενετίκους,| κι ουκ ήθελαν ν' αφήσουσιν τους Φράγκους να απεράσουν,| έως να αποπληρώσουσιν τες συμφωνίες όπου είχαν* Χρον. Μορ. Η 408· *«Άρχοντες. λέγω προς εσάς, αν θέλετε να λείψει| το σκάνταλο κι η ταραχή όπου έναι στο φουσσάτο* (παραλ. 1 στ.) *την Τσάρα, όπου εις την Σκλαβουνίαν όπου μας ροβελέψει,| να πολεμήσετε αυτήν μετά της δύναμής σας| και να την παραδώσετε εις του κουμού τας χείρας ...»* Χρον. Μορ. Ρ 424· *διότι είσαι άνθρωπος κακά ονομασμένος| επίβουλος των αφεντών, εις όλους ακουσμένος·| ποτέ σου δεν ειρήνευσες εις όλην την ζωή σου,| μόν' σκάνδαλα και ταραχάς κάμνεις αφόντις ήσου* Ιστ. Βλαχ. 1272. **3)** Αιτία, λόγος διαμάχης: *Τι έχεις και δίχως σκάνδαλο δειλιαστικώς εχάθης;* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 238· *Εκάθισεν ειρηνικός και ευημερημένος* (ενν. ο *Ράδουλος*)| *αλλά ο Μπατοργάμπορος ο τρισκαταραμένος,| δεν του έσωσεν η οργή οπού του επανέβη,| αμμή και πάλιν σκάνδαλα άρχισε να γυρεύει| να έλθει καταπάνω μας σαν την φοράν την πρώτη* Ιστ. Βλαχ. 484. **4)** Πειρασμός (για αμαρτία, απιστία κλπ.): *Και όμως ουδέν αποκαλύπτομεν τα πάθη των εκκλησιαστικών ποιμένων ημείς ...· αλλά μάλλον και συγκαλύπτομεν αυτά, ίνα μη γένηται σκάνδαλον εν ταις ψυχαίς του λαού· ίνα μη η κατάγνωσις των ποιμένων εκβάλλη αυτούς εις καταφρόνησιν, είτα εις αμφιβολίαν περί της πίστεως, είτε εις παντελή απιστίαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 229· *ελευθέρωσον τες μοναχές από σκάνδαλον και λύπην* Βλαστού, Επιστ. 177^{23}· (συνεκδ.): *Γλυκιά, με παραπόνεση, πολλά της απεκρίθη: «Τι έν' το παράξενον αυτό στο νου σου οπόγεννήθη| ω σπλαχνικό μου σκάνδαλο, γλυκύ και πειρασμέ μου.| είντα δηγάσαι, τι έν' τό λες στες αναγάλλιασές μου;| Ρωτάς με ανέν και σ' αγαπώ με δίχως δολοσύνη; ...»* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 473. **5α)** Παγίδα: *Φυλάξου εσέν πρόσποτε να κόψεις διαθήκη του καθισμένου της ηγής ος εσύ έρχεσαι απάνου της, πρόσποτε να είναι για σκάνταλο μεσοθιό σου* Πεντ. Έξ. XXXIV 12· **β)** εμπόδιο, πρόσκομμα: *μη καταραστείς κουφό και ομπροστά εις τύφλο μη δώσεις σκάνταλο, και να φουβηθείς από τον Θεό σου* Πεντ. Λευιτ. XIX 14.

Φρ. 1) *Αφήνω τα σκάνδαλα σβημένα* = αποφεύγω να ασχοληθώ με κ. που θα προκαλέσει προβλήματα: *αυτάνα να τ' αφήσετε τα σκάνδαλα σβημένα.| Μην θέλετε ν' αρχίσετε κείνο που δεν εγίνη* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 432. **2α)** *Βάνω σκάνδαλα*, βλ. ά. *βάνω* (Ι) Α΄ 58 Φρ.· **β)** *βάνω κάπ./βάνομαι εις/εισέ σκάνταλα* = προκαλώ διχόνια και καβγάδες: *Ετούτη είναι απού παρακαθίζει και ήβανε τους γειτόνου τση πάντα εισέ μαλώματα και σκάνταλα* Αποκ. Θεοτ. Ι 105· *ότι από του φτόνου και ζηλείας κι αναγκασίες ανθρώπων| εβάλθητε εις σκάνταλα κι εις την συνερισίαν* Χρον. Μορ. Η 3746. **3)** *Δίδω/κινώ σκάνδαλον* = προκαλώ αναταραχή, διαμάχη: *τον ακολούθησαν και έξ οκτώ άρχοντες διότι οι επίλοιποι δεν επήγαν διά να μην δώσουν περισσότερον σκάνδαλον* Σουμμ., Ρεμπελ. 178· *Εκίνησεν ο εχθρός λοιπόν άναμεσον του ιερέως και του διακόνου σκάνδαλον και εκακεύθησαν και μισεύγει ο διάκων από τον ιερέα με έχθρηταν* Μορεζ., Κλίνη φ. 357^{r}. **4)** *Πέφτω/σεβαίνω εις σκάνταλα* = ερίζω, εμπλέκομαι σε διένεξη: *ο Θεόδωρος, ωσάν εκληρονόμησε την αφεντία του θείου του ... επαντρεύτη ... Αμμή υστέρου επέσανε εις σκάνταλα και ηθέλησε να πάγει να γίνει καλόγερος* Χρον. σουλτ. 54^{3}· *Και όσον εκερδίσασιν του Δομοκού το κάστρον,| εσέβησαν εις σκάνταλα κι εις μάχην γαρ μεγάλην* Χρον. Μορ. Η 7288. **5)** *Σβήνω τα σκάνταλα* = παύω τις διαμάχες: *Ενταύτα ο πανφρόνιμος Δούκας της Βενετίας,| εκείνος ο μισίρ Αρίς ντε Άντουλο το επίκλην,| εβάλθη μετά έτερους τα σκάνταλα να εσβήσει* Χρον. Μορ. Η 995.

σκανδαλοποιός, επίθ., Ιστ. πατρ. 146^{17}, Μπερτολδίνος 112, Ιστ. Βλαχ. 621, Σουμμ., Ρεμπελ. 184, Ροδινός (Βαλ.) 110, 197, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 52^{19}· *σ κ α ν τ α λ ο π ο ι ό ς*. — Βλ. και *σκανδαλουργός*

Από το ουσ. *σκάνδαλο* και το β΄ συνθ. *-ποιός*. Η λ. τον 9.-10. αι. (TLG), στο L-S Κων/νίδη, στο Βλάχ. και σήμ.

α) Που προκαλεί σκάνδαλα, αναστάτωση, ταραχές: *ήταν θέλησις Θεού ... διά να παιδευτούν και να 'ξολοθρευτούν οι άτυχοι και σκανδαλοποιοί και κακόγνωμοι άνθρωποι, διά να ειρηνεύσει ο τόπος και να παύσουν τα περίσσια σκάνδαλα και του διαβόλου οι συνέργειες, ... και τα περίσσια βάσανα και ανακάτωσες οπού καθημερινώς ήτον εις την χώραν ετούτην* Σουμμ., Ρεμπελ. 191· *Και εσηκωθήκαν καμία εκατοστοί, καλοί κακοί απ' αυτούς, και επήγαν να μιλήσουν του πρεβεδούρου με τρόπον σκληρόν και άπρεπον και σκανδαλοποιόν το παράπονόν τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 164· *λόγια άπρεπα και σκανδαλοποιά* Σουμμ., Ρεμπελ. 170· (προκ. για το διάβολο): *Αλλά ο πάντοτε σκανδαλοποιός και φθονερός διάβολος οπού μισά και δεν θέλει την σωτηρίαν των ανθρώπων, τι ποιεί; Επαρακίνησε τινάς φιλονείκους αρχιερείς και ιερείς, ομοίως και τινάς εκ της μοναδικής πολιτείας και απιστούσι* Λαυρ., Οπτασία Σ. 114· (σε προσωποπ.): *Επειδή η τύχη είναι σκανδαλοποιά, έβαλεν κάποιαν πάσχισιν του επαίνου ανάμεσον εις τον αυθέντην και εις τον σκλάβον* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Ι 272^{23}· **β)**

αμαρτωλός: *να δώσει θεία δύναμις να παρηγορηθείτε| κι εμέν του σκανταλοποιού να με αθθυμηθείτε·| όμως αν έχει απού σας κανέναν που πειράστην| αιτώ συγγνώμην απού σας κι αχ τον Θεόν τον Πλάστην* Κυπρ. ερωτ. 133[18].

σκανδαλουργός ο. — Βλ. και *σκανδαλοποιός*.

Από το ουσ. *σκάνδαλον* και το β' συνθ. *-ουργός*. Η λ. τον 9.-10. αι. (TLG), στο L-S Κων/νίδη και στο Δημητράκ.· βλ. και LBG.

(Προκ. για το διάβολο) αυτός που προκαλεί σκάνδαλα, που βάζει τους ανθρώπους σε πειρασμό: *Αλλα αεί ο σκανδαλουργός και φθονερός διάβολος ο μισών την σωτηρίαν των ανθρώπων τι εποίησεν;* Λαυρ., Οπτασία Λ. 381.

σκανδαλώνω· *σκανταλώνω*, Πεντ. Έξ. XXIII 8.

Το μτγν. *σκανδαλόω*. Τ. *σκανταλώννω* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

I. (Ενεργ.) παραποιώ, διαστρέφω: *η φιλοδωριά τυφλαίνει τα μάτια φρονίμων και σκανδαλώνει λόγια δικών* αυτ. Δευτ. XVI 19.

II. Μέσ. **α)** Υφίσταμαι βλάβη, καταστρέφομαι, πλήττομαι: *τα πελεκητά των ειδώλων τους να κάψετε εις την ιστιά, μη πεθυμήσεις ασήμι και μάλαμα απάνου τους και να πάρεις εσέν, πρόσποτε να σκανταλωθείς εις αυτό, ότι εβδελιά του Κυρίου του Θεού σου αυτό* αυτ. Δευτ. VII 25· **β)** παρασύρομαι, παγιδεύομαι: *Ότι να γλοθρέψει ο Κύριος ο Θεός σου τα έθνη ος εσύ έρχεσαι εκεί να κλερονομήσεις αυτουνούς από ομπροστά σου ... και να κάτσεις εις την ηγή τους. Φυλάξου εσέν, πρόσποτε να σκανταλωθείς καταπόδου τους ύστερα οπού αφανιαστούν από ομπροστά σου και πρόσποτε να γυρέψεις τα είδωλά τους* αυτ. Δευτ. XII 30.

σκανδοποιός· *σκανδοποιάν ζωήν* Χριστ. διδασκ. 367, εσφαλμ. γρ. αντί *σκανδαλοποιάν*· διορθώσ. — Βλ. *σκανδαλοποιός*.

σκάνθαρος ο, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 2[3, 5, 9, 11, κ.α.]· *ασκάνθαρος*, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 118 κριτ. υπ., Χούμνου, Κοσμογ. 2291· *σκάθαρος*.

Από το αρχ. ουσ. *κάνθαρος* (βλ. Kahane, BZ 66, 1973) με ανάπτυξη του *σ*. Ο τ. *ασκάνθαρος* στο Βλάχ. Ο τ. *σκάθαρος* στο Ανδρ., Λεξ. και το ΛΑΝΕ. Τ. *ασκάθαρος* στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ., Τσικής, Γλωσσ. Χίου) καθώς και το ΛΑΝΕ. Πβ. και λ. *σκάθθαρος* σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Σακ., Κυπρ. Β' 784). Η λ. στο Steph., Θησ. και στο Du Cange· βλ. και LBG.

Είδος κολεόπτερου εντόμου, σκαθάρι: *Γυρίζει η χήνα με θυμού και λέγει προς τον γλάρον:* (παραλ. 2 στ.) *ως ψωμοζήτης τον γιαλόν διαβαίνεις και γυρεύεις| πτώμαν να παρηγορηθείς στην πείναν σου την τόσην.| Ειδέ πολλάκις ουκ ευρείς πτώμαν να φας εις κόρον,| εγέρνεσαι, σηκώνεσαι και εις το βουνίν υπάγεις| και σκούληκας προγεύεσαι, σκανθάρους γεματίζεις* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 118· *Ένας λαγός απ' αετόν έτρεχεν με την βίαν| και εις σκανθάρου έφυγεν μέσα σε κατοικίαν* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 2[2]· (σε σχ. αδύνατον): *εκτένισεν την ωραίαν και πατσωμένην γενειάδα, και ουκ έπεφταν επ' αυτήν ψύλλοι μαύροι ή ψείρες φυσικές, αλλά μάλλαν έπεφταν ... βαθρακοί με τα υποδήματα, ... μερμήγκια με τα καρκασοδόξαρα, σκάθαροι με τα φλάμπουρα* Σπανός (Eideneier) Β 80.

σκανίζω.

Άγν. ετυμ.· βλ. Παναγιωτάκης [Φαλλίδ. σ. 269]. Κατά Χατζιδ., Γλωσσ. Έρ. Β' 314, από το ουσ. *σκανεά* (απ. σήμ. στην Κρήτη, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., *σκανέ(α)*, Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ., *σκανιά*). Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμ. (Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 178, Ξανθιν., ό.π.).

Αναδίδω δυσάρεστη μυρωδιά, βρομάω: *Μπλιο ζαμπέτια δε μυρίζω,| μα βρωμώ όλος και σκανίζω| εγδυμνός και ξεσκισμένος| κι εις τα ράσα τυλιμένος,| πλήσες κόνιδες γεμάτος|* (παραλ. 1 στ.) *γιατί εγύρισε ο τροχός,| κι εφαλίρισα ο φτωχός* Φαλλίδ. (Παναγ.) 103.

σκάνιο το, Διαθ. 17. αι. 7[168, 169]· *σκάμνιο*, Μπερτόλδος 82. — Βλ. και *σκαμνίον*.

Από το ιταλ.-βενετ. *scagno* (Battaglia, *scagno*[1], Boerio)· βλ. όμως και *scanno* (Battaglia, Boerio). Ο τ. *σκάμνιο* (πιθ. από συμφ. με το ουσ. *σκαμνί(ον)*) σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 239[20]) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'). Τ. *σκάνιον* σε έγγρ. του 17. αι. (Μέρτζιος, ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 107, Ναξ. έγγρ. 17. αι. 70[67]). Η λ. σε έγγρ. του 17. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 78, 87, Ναξ. έγγρ. 17. αι. 24[20]) και 19. αι. (βλ. Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, στη λ.) και σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Πασχ., Ανδρ. γλωσσ., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου) και στο ΛΑΝΕ λογοτ. Πβ. και σημερ. ιδιωμ. *σκάνιο* με διαφορ. σημασ. (Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ., Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Λάζαρης, Λευκαδ., Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.).

α) Ξύλινο κάθισμα, σκαμνί: *Γροικώντας τα ο Καπλάν άφτει και σβήνει·| τα σωθικά του βγάζουν σαν καμίνι.| Και τω λεβέντω ευθύς λέγει να 'ξάψου| φωτιά και αυτά τα σπίτια του να κάψου.| Μαζώνουσι τα σκάνια και καδέγλες| και τάβλες και όσες ήτανε κασέλες.| Σιμώνει και ο πασάς και ατός του πιάνει| και το ρετράτο στην φωτιά το βάνει* Λεηλ. Παροικ. 545· **β)** πολυθρόνα: *Η κερά μου μου εχάρισε δώδεκα σκάνια χρουσά και τέσσερα κασονάκια χρουσά* Διαθ. 17. αι. 7[164].

σκανταγιάρω, Πορτολ. Α 138[3], 352[5].

Από το βενετ. *scandagiar* (Boerio). Τ. *σκανταλιάρω* σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Λάζαρης, Λευκαδ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.) και λαϊκ. ναυτ. (Μπαμπιν., ό.π.)· βλ. και ΛΑΝΕ.

Εξετάζω τη διαμόρφωση του βυθού ή μετρώ το βάθος της θάλασσας με σκαντάγιον (βλ. ά.), βυθομετρώ: *μηδέν 'κοστάρεις διά μία ξέρα οπού έναι εις το κάσσαρο και απέκει πας περ γρέγο σκανταγιάροντας* αυτ. 352[7-8].

σκαντάγιο το, βλ. *σκαντάγιον*.

σκαντάγιον το, Πορτολ. Α 34[9], 47[4] κριτ. υπ., 67[8], 122[6] κριτ. υπ., 135[5] κριτ. υπ., 136[5] κριτ. υπ., 173[10]· *σκανδάγι*, αυτ. 138[5] κριτ. υπ.· *σκανδάγιο*, αυτ. 173[10] κριτ. υπ.· *σκανδάγιον*, αυτ. 122[6], 135[5], 136[5], 138[5] κριτ. υπ., 173[10] κριτ. υπ.· *σκανδάκι*, αυτ. 135[5] κριτ. υπ.· *σκανδάλι*, αυτ. 122[6] κριτ. υπ., 173[10] κριτ. υπ.· *σκανδάλιο*, αυτ. 70[2]

κριτ. υπ., 122^{6} κριτ. υπ., 135^{5} κριτ. υπ., 136^{5} κριτ. υπ.· *σκανδάλιον,* αυτ. 34^{9} κριτ. υπ., 47^{4}, 136^{5} κριτ. υπ., 138^{5} κριτ. υπ.· *σκαντάγιο,* αυτ. 67^{8} κριτ. υπ., 352^{4}· *σκαντάιον,* αυτ. 67^{8}.

Από το βενετ. (Boerio) - *παλαιότ.* ιταλ. *scandagio* (Battaglia, λ. *scandaglio*). Ο τ. *σκαντάγιο* και σήμ. ναυτ. (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.). Τ. *σκαντάλι* σήμ. ναυτ. (Κριαρ., Λεξ.) και ιδιωμ. (Δράκου, Ιδίωμ. Κάλυμν., Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.). Τ. *σκαντάλιο* σήμ. ναυτ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σκαντάγιο* και *σκαντάλιο*) και ιδιωμ. (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.). Τ. *σκαντάλιον* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και *σκαντάλλιον* (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.) σήμ. ιδιωμ. Πβ. λ. *σκαντήλιν* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

(Ναυτ.) όργανο με το οποίο μετριέται το βάθος της θάλασσας και εξετάζεται η διαμόρφωση του πυθμένα της (Battaglia, ό.π.): *αν θέλεις ότι να υπάγεις εις τον κόρφον της Σούδας, άφηνε τον Αποκόρωνα ζερβά σου και 'κοστάριζε προς το ακρωτήριν της Μελέχας και πήγαινε έως μέσα εις τον κόρφον και θέλεις πάρει φούντος όσον θέλεις με το σκαντάγιον* αυτ. 70^{2}· *Αν λάχει και σκανταγιάρεις έξω από τους Βρούλους μίλια λ', θέλεις εύρει οργίες ιβ' και περισσότερον. Και αν δώσεις το σκαντάγιόν σου απάνω εις την σκάλαν, θέλεις εβγάλει σαβούρα ψιλήν ωσάν γιομένην· ειδέ είσαι έξω από την σκάλαν, θέλεις εύρει κουράλλιν ψιλόν· ειδέ είσαι μέσα από την σκάλαν, θέλεις εβγάλειν αμμόβορκον* αυτ. 138^{5}.

σκαντάιον το, βλ. *σκαντάγιον.*

σκανταλίζω, βλ. *σκανδαλίζω.*

σκαντάλιση η, βλ. *σκανδάλισις.*

σκανταλλιάζω. — Βλ. και *σκανταγιάρω.*

Από το ιταλ. *scandagliare* (Kahane, B-NJ 15, 1939, 102, Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 296). Πβ. λ. *σκανταλιάρω* σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σκανταγιάρω* και *σκανταλιάρω*). Τ. *σκανταλιάζω* στο Βλαστού, Συνών.^{2} (λ. *σκαντάλι*) και στο κυπρ. ιδίωμα (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ.). Η λ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Μετρώ το βάθος της θάλασσας, βυθομετρώ: *σκανταλλιάζω* Κυπρ. χφ. 163.

σκάνταλο, σκάνταλον το, βλ. *σκάνδαλον.*

σκανταλοποιός, επίθ., βλ. *σκανδαλοποιός.*

σκανταλώνω, βλ. *σκανδαλώνω.*

σκαντζηλήθρα η.

Από το λατ. *scintilla* με επίδρ. ίσως του *καντηλήθρα* (Καραναστάσης, Μελ. 292). Τ. *σκαντζαλήθρα* (Μαυρομμάτης, Λεξ. Καναλ. Καρδίτσας, Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ., Τάκη, Αγραφ., Καλαντζάκος, Λεξ. ρουμελ., γρ. *-λι-*), *σκαντζ'λήθρα* (Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 347), *σκαντζουλήθρα* (Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ., Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου, λ. *σκαντζ'λήθρα*) σήμ. ιδιωμ. Πβ. λ. *σκατζι-*

λίδα σήμ. ιδιωμ. (Ανδρ., Ιδ. Μελ.) Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ανδρ., ό.π., γρ. *σκαντζιλήθρα,* Πέτροβιτς, Σερραϊκά Χρονικά 4, 1961, 72, λ. *σκαντζιλίθρες,* Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας, γρ. *σκαντζιλίθρα,* Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ., γρ. *σκαντζιλήθρα*).

Σπίθα· (εδώ μεταφ.): *επήγαν εις τα φευγία* (ενν. *οι άνδρες ή οι μαθητάδες*) *και εκρούστηκαν εκείνοι οπού ήταν εις τα φευγία, διότι επήγαν εκεί την σκαντζηλήθρα της 'στίας της πανούκλας* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 129^{v}.

σκαντζηλήτρια, επίθ. θηλ.

Από το ουσ. *σκαντζηλήθρα* και την κατάλ. *-ια* (βλ. και Καραναστάσης, Μελ. 292).

Αυτή που πετάει σπίθες· (εδώ σε παρομοίωση): *φυλάγου από ... το σπίτι το μολεμένον να μην πάρεις τίποτες ... διότι εκείνο το παραμικρόν είναι ωσάν μία σκαντζηλήτρια 'στία και ανάφτει και καίει ένα ορμάνι και ένα κάστρον* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 129^{r}.

σκαντζία η, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 41· *σκατζά,* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 535^{3}.

Από το βενετ. – *παλαιότ.* ιταλ. *scanzia* (Boerio, Battaglia, λ. *scansia*). Λ. *σκάντζα* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.) και *σκάντζια* (Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ.) σήμ. ιδιωμ., όπως και τ. *σκαντζιά* (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 438, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.) και *σκατζία* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β'). Τ. *σκατζιά* στο Βλαστού, Συνών.^{2}. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Γρηγορόπ., Έγγρ. στ. 7^{30}) και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ.· βλ. και Ζώη, ό.π.).

Έπιπλο που αποτελείται από πολλά ράφια, στα οποία τοποθετούνται διάφορα αντικείμενα (για το πράγμα βλ. Battaglia, ό.π.): *παραλαμβάνει ο Κωσταντής Παπαγιαννόπουλος ... τα κατωγεγραμμένα πράματα ...: ... μια παλιοκαρτακάζα, υπέρπυρο α' ... μια σκατζά με κατσούνια ι' κι ένα μακρυσκάμνι και μια τάβλα, υπέρπυρα κε'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 817^{6}.

σκαντζόχοιρος ο· *κατζόχοιρος,* Φυσιολ. (Zur.) XXVIII 3 τίτλ., Φυσιολ. (Kaim.) $46a^{3}$· *σκαζόχερος· σκατσόχερος,* Πεντ. Λευιτ. XI 5· *σχαντζόχοιρος.*

Από το ουσ. *ακανθόχοιρος* (Μωυσιάδης, Ετυμ. 126, ΛΚΝ). Ο τ. *κατζόχοιρος* στο Βλάχ.· βλ. και LBG. Ο τ. *σκαζόχερος* σήμ. ιδιωμ. (Πούλος, ΛΔ 1, 1939, 148 σημ. 1). Ο τ. *σχαντζόχοιρος* στο Du Cange· βλ. και LBG, λ. *σκαντζόχοιρος*. Τ. *κατσόχοιρος* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Γ' 301, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Λουκά, Γλωσσάρ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου), *κατσόδοιρος* (Χατζ., Λεξ.) και *σκαζόχοιρος* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) σήμ. ιδιωμ. Τ. *σκαντζόχερος* σε παροιμ. (Πολ. Ν., Παροιμ. Β' 123) και στο Βλαστού, Συνών.^{2}. Τ. *σκατζόχοιρος* το 12.-13. αι. (LBG, λ. *σκαντζόχοιρος*), στο Βλάχ. και στο ΑΛΝΕ. Τ. *ακαντζόχοιρος* σε παροιμ. (Κουρύλας, Λαογρ. 5, 1915, 558) και λ. *σκαντζόχερας* (Λάζαρης, Λευκαδ., Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ.) και *σκατζόχερας* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β') σήμ. ιδιωμ. Η λ. το 13. αι. (LBG), στο Du Cange, σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσ. 18. αι. 156) και σήμ.

1) Μικρόσωμο θηλαστικό του οποίου η ράχη καλύπτεται από αιχμηρά αγκάθια· σκαντζόχοιρος: *Έπαρον το δέρμα του οχίνου, ήγουν του σχαντζοχοίρου, όταν έχει*

όλον το δέρμα ωσάν σουγλία μακρά, παροξυντά· τούτον το δέρμα έπαρον και θες εις τα κάρβωνα τα ζωντανά, και κάπνισον τα αιδοία ούτινος ου δύναται ουρείν Σταφ., Ιατροσ. 2[55]. **2)** (Εδώ πιθ. από μτφρ. σφάλμα) μικρό θηλαστικό που μοιάζει με κουνέλι, *ύραξ συριακός* (βλ. και Hesseling [Πεντ. σ. 439], *σκατσόχερο·* πβ. ΠΔ, Λευιτ. 11, 5, Δευτ. 14, 7: *χοιρογρύλλιον*): *μόνε ετούτο να μη φάτε από τά αναβάζουν το μαρούγασμα και από τά ομπλίζουν την ομπλή τη σκισμένη, το καμήλι και το λαγό και το σκαζόχερο* Πεντ. Δευτ. XIV 7.

σκαπεταρέα η.

Το θηλ. του επίθ. **σκαπετάρης* (<ουσ. *σκαπέτι* και την κατάλ. *-άρης·* το ουδ. *σκαπετάρικο/α* (*χωράφι/α*) απ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 30, 49, 76, Μαράς, Κατάστιχο 149 Δ' 395[11]) ως ουσ. Τ. *σκαπεταρά* σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 179).

Έκταση γης κακής ποιότητας, που, λόγω θέσης ή πετρώδους εδάφους, δε μπορεί να οργωθεί, παρά μόνο σκάπτεται με το *σκαπέτι* (βλ. ά.): *θέλει και αφήνει* (ενν. *ο κυρ Φήμης Βλαστός, ποτέ κυρ Κωσταντή*) *τση θυγατέρας του τση κερά Τζονέβρας ... τη σκαπεταρέα, τα χωράφια οπου έχει προϊντιβίζα με κι άλλους Βλαστούς, ... απού τα οποία ... του τοκάρου τα τρίτα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 60[12].

σκαπέτι το, Μορεζ., Κλίνη φ. 221[v] κριτ. υπ., 300[r] κριτ. υπ., Ολόκαλος 1[17], 162[19], 173[42], 177[26], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 22[9], 212[7]· *σκαπέτιν*, Μορεζ., Κλίνη φ. 300[r].

Από το αρχ. ουσ. *σκάπετος η* (Χατζιδ., ΛΑ 6, 1923, 489). Ο τ. σε έγγρ. του 16. αι. (Γρηγορόπ., Έγγρ. 52[82]). Η λ. στο Βλάχ. (γρ. *σκαπέτη*), σε έγγρ. του 17. αι. ((Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 488), στο Βλαστού, Συνών.[2] και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 179, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., λ. *σκαπέτια*) καθώς και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

Σκαπτικό εργαλείο, σκαπάνη, τσάπα: *Ήρξατο γαρ απεντεύθεν, και ήφερεν εις τούτο το μοναστήριον τα προς οικοδομήν εργαλεία ο αυτός Κυπαρισιώτης, βαρέαν, σκαπέτια, φθιάρια, μανάρας, χαλκώματα, σκλαβίνες και άλλα ρούχα της χρείας του και της αναπαύσεώς του εκείσε* Χειλά, Χρον. 351· *αυτός ... πέφτει χαμαί εις την γην λιγωμένος, νεκρός παραδομένος. Η γυναίκα ως τον είδε έτις ... ελόγιαζε να σκάψει εις μίαν γωνιάν της κάμερας εκεινής να τονε χώσει ... και όλη μέρα τον είχεν εκεί σφαλιστόν και ερδίνιαζε σκαπέτιν να σκάψει την αργατινήν εκείνην* Μορεζ., Κλίνη φ. 221[v].

σκαπετίζω ή **σκαπετώ.**

Κατά Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 768] από το ιταλ. *scappare*, πιθ. με επίδρ. του αρχ. ουσ. *σκάπετος*. Κατά Andr., Lex. και Γεωργακ., ΑΘΛΓΘ 14, 1948-9, 120, από το αρχ. ουσ. *(σ)κάπετος*. Τ. *σκαπ'τίζου* (Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ.), *σκαπιτίζου* (Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ.) και *σκαπι(ε)τίζου* (Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου), σήμ. ιδιωμ. Τ. *σκαπετάω* (Λάζαρης, Λευκαδ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ., Τάκη, Αγραφ., Κουβέλης, Λεξιλόγιο Ξηρομέρου), *σκαπιτάου* (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 347, Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.) και *σκαπιτώ* (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ., Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, Ντίνας, Ιδίωμ. Κοζάν., Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ., Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ.) σήμ. ιδιωμ. Πβ. και σημερ. ιδιωμ. *σκαπετάρω* (Πανταζ., ό.π.), *σκαπετέρνω* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.) και *σκαπ'τέρνου* (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ.). Η λ. *σκαπετώ* και σήμ. ιδιωμ. (Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ. Η λ. *σκαπετίζω* και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Καραντής, Κουλουρ. γλωσσάρ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 438), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Φεύγω μακριά, το σκάω: *Οι Τούρκοι σαν εφύλαγαν 'πό του Μορέως μέρος | κατά την Κρήτην να διαβούν εις Μήλο, αυτό το μέρος* (παραλ. 2 στ.). *Δεν το 'ξευραν πως εδεκεί είναι ο Βενετσάνος | μαούνες και με κάτεργα, κι είναι πολλά φορτσάδος* (παραλ. 36 στ.). *Οι Τούρκοι τότε σάστισαν, πρώτα ποίοι να γλιτώσουν | και διά τα καράβια πως δεν πορά ορθώσουν. | Διότις με τον άνεμον αυτά αν ημπορήσουν, | αν έχουσιν βοήθειαν, 'ποκεί να σκαπετίσουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2948.

σκαπέτιν το, βλ. *σκαπέτι*.

σκαπουλίζω.

Από το βενετ. *scapolar* (Boerio) - ιταλ. *scapolare* (Battaglia, λ. *scapolare*[3]). Πβ. λ. *σκαπουλάρω* σήμ. λαϊκ. και *σκαπουλάω* (Λάζαρης, Λευκαδ.), *σκαπουλιάζω* (Κωστ., Λεξ. τσακων.), *σκαπουλλάρω* (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.), *σκαπουλλέρω* (Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου, Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

(Ναυτ.) προσπερνώ, παρακάμπτω (για τη σημασία βλ. Battaglia, ό.π., σημασ. 6): *Η Πελμεντούρα και το Σάνσιγο βλέπουνται σιρόκο λεβάντε και πουνέντη μαΐστρο, μίλια μ'. Οπού ήθελεν είσταιν απάνω εις το Σάνσιγο εις το πέλαγος μίλια κ' περ γαρμπή και περ σιρόκο, σκαπουλίζει όλα τα νησία και πάγει απάνω εις τον Μπούζο* Πορτολ. Α 261[10].

σκάπουλος ο.

Από το παλαιότ. ιταλ. *scapulo* (Battaglia, λ. *scapolo*[1]). Τ. *σκάπουλλος* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 879, Χατζ., Λεξ.). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Γ' 224[23]), στο Βλαστού, Συνών.[2] και σήμ. στα Επτάνησα (Λάζαρης, Λευκαδ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 598, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *σκάπουλας* και *σκάπουλος*)· βλ. και ΑΛΝΕ.

(Πιθ. εδώ) προκ. για επιβάτη που δεν συνοδεύει εμπορεύματα: *Εις δε τα της θαλάσσης, όταν και το καράβιον κινδυνεύσει, ... όσοι είναι μέσα ελεύθεροι, σκάπουλοι λεγόμενοι, επιβάται χωρίς πραγματείας, τίποτε δεν ζημιώνουνται, ούτε δι' όσα έχουν που πραγματείες δεν είναι· ρούχα τους, χρειώδη, και φαητά τους* Zygomalas, Synopsis 252 Ν 48.

σκάπτης ο.

Από το *σκάπτω* και την κατάλ. *–ης*. Τ. *σκάφτης* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Κοντοσόπουλος, Αθ. 62, 1958, 303). Τ. *σκαφτής* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 187) και *σκάφτες*

(Παπαδ. Α, Λεξ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σκάφτης*) και ο πληθ. *σκάπται* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. · βλ. και LBG.

Σκαφτιάς, εργάτης που σκάβει: *Άρχον τινά ουδέν θεωρείς, άνθρωπον να 'χει χρήση,| ή φρόνιμον ή ευγενήν πάντα να σου συντύχει.| Ζευγάδες είναι και βοσκοί, αγελαδοί και σκάπτες,| βούκολοι και χοιροβοσκοί και μετ' εκείνοι ράπτες* Σαχλ., Αφήγ. 172.

σκαπτός, επίθ.· *σκαφτός,* Πεντ. Έξ. XXVIII 11, XXXIX 14.

Το αρχ. επίθ. *σκαπτός*. Ο τ. και σήμ.· το ουδ. *σκαφτόν* στον Somav. Τ. *σγαφτός* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ., λ. *σγάφτω*). Η λ. και σήμ. λόγ.

1) Κοίλος, υπόσκαφος: *ως δε και καταλάβαμεν εις τον ρηθέντα τόπον,| αυτήν* (ενν. *την κόρην*) *εν τη περιωπή την άφησα του όρους·| το σπήλαιον ήτον σκαπτόν ωσάν σκαμμένον σπίτι,| ήτον και δυσκολοεύρετον, κρυμμένον εις τα δένδρη* Διγ. Ζ 3422. **2α)** Σκαλιστός: *Εις την ιγ'* (ενν. *τράβαν του στέγους*) *δε γράφει έτερα γράμματα, σκαπτά και αυτά, ούτως: «Κύριε ο Θεός, ... σώσον και ελέησον τον δούλον σου Στέφανον και τέκτονα τούδε του μοναστηρίου ...»* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 163· **β)** γλυπτός: *Συνήθειαν έχει η δυσική εκκλησία και ιστορεί την πανάχραντον Μαρίαν την Θεοτόκον όχι μόνο ιστορισμένην, μα και σκαπτήν εις ξύλον* Μορεζ., Κλίνη φ. 322[r].

σκάπτω, Βέλθ. 1187, Σπανός (Eideneier) Α 528, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 330, Καναν. (Pinto) 137, Θησ. (Foll.) I 96 δις, 111, Χούμνου, Κοσμογ. 2487, 2823, Διήγ. Αλ. V 85, Έκθ. χρον. 72[15], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 254[9], Αχέλ. 424, 1997, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 51[4], Διγ. Άνδρ. 379[17], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 139, 144 πολλ., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 192, Διακρούσ. (Κακλ.) 464, 759, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 150[9], Ι 270[27-28], κ.α.· *σγάφφω,* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 118· *σγάφω,* Ασσίζ. 270[6], 471[19, 30], 472[9-10, 11, 11-12, 16, 30], Μαχ. 30[5], 70[12], 246[23], 362[27], 400[25]· *σκάβω,* Χρον. σουλτ. 41[14-15], 64[11, 12]· *σκάφθω,* Αλεξ.[2] 1732, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 200[4]· *σκάφτω,* Θρ. Κων/π. (Mich.) 105, 107, 112, 114, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 254[6, 7-8], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 65[v], 316[v], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1302, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 192[13], 321[13], 515[9], 568[10], Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 89[v], 199[v], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 155[28], 215[19], 432[19], κ.π.α.· *σκάφω,* Ασσίζ. 220[25], 221[6, 17, 19], 222[8, 9]· γ' εν. αορ. *έσκαφσεν,* Προσκυν. Μπεν. 54 157[14].

Το αρχ. *σκάπτω*. Ο τ. *σγάφφω* (για τον οποίο βλ. Χατζ., Γραμμ. κυπρ. διαλ. 62-63, Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 229) στο Meursius (*σγάφφειν*) και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 777, Χατζ., Λεξ., λ. *σγάφτω* και *σγάφφω* και *ζάφφω*). Ο τ. *σγάφω* με επίδρ. ρ. σε *-φω* (βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 286). Ο τ. *σκάβω* (για τον οποίο βλ. Χατζιδ., ό.π. 284) και σήμ. Ο τ. *σκάφτω* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Ο τ. *σκάφω* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σκάφτω*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Τ. *σκάβγω* στο Du Cange (*σκάβγειν*) και σήμ. στο τσακων. ιδίωμα (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Τ. *σγάφτω* και *σκάβκω* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., ό.π. 777, 784). Η λ. και σήμ. λόγ.

Α' Μτβ. **1α)** Σκάβω το έδαφος για να ανοίξω λάκκο, αυλάκι, όρυγμα, κ.τ.ό.: *φοβηθείς* (ενν. *ο Μουσουλμάν*) *τους υπεναντίους ..., τάφρον έσκαψε και χώματα ανήγειρε και αυτός εν μέσω μετά του στρατού εκάθητο, οι δε υπενάντιοι εν Εφέσω, απέχοντες ημερών ουδέ το ήμισυ* Δούκ. 119[18]· *Έσκαψε μίνες ..., μπαστούνια κι επολέμα,| και τίποτε δεν έκαμε, μα έχυσε τόσον αίμα* Διακρούσ. (Κακλ.) 975· *ο Αλέξανδρος ήλθε την νύκτα αυτήν και εγύρισε τον Ευφράτην ποταμόν από το κάστρον και έβαλε το νερόν επί τον αύλακα, οπού είχεν σκάψει* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 255[14]· *Και μόλις επανέψυξε* (ενν. *η κόρη*) *και ήφερε τον νουν της,| και το σπαθίν γαρ έπιασε και έσκαπτε την άμμον,| και με τα χέρια της τα δυο εποίκε μέγα λάκκον* Βέλθ. 1187· *τα θεμέλια σκάφτανε κι άλλοι τσι πέτρες ρίκτα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 302[17]· *Σκάπτουσι λοιπόν* (ενν. *οι μοναχοί*) *την ώραν εκείνην τον τάφον του* (ενν. *του Ιωάννη*) *και ευρίσκουσι το άγιον λείψανον εκείνον και βλέπουσι πως έβγαινεν εκείνο το κρίνον από μέσα απού το στόμαν του, και το θαύμα όλοι εθαύμαζαν* Μορεζ., Κλίνη φ. 60[v]· *Τούτα τα χέρια, οπού θωρείς, λάκκο ζιμιό του εσκάψα* (ενν. *του Ρωτόκριτου*),| *τούτα τον εσηκώσασι και τούτα τον εθάψα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 957· (συχν. σε παροιμ. φρ.· πβ. νεοελλ. παροιμ. *όποιος σκάβει τον λάκκο του αλλουνού πέφτει ο ίδιος μέσα*): *Αμ' οπού λάκκον έσκαψε διά να χώσει άλλον,| εκείνος μέσα έπεσε με το κορμί του όλον* Αιτωλ., Βοηβ. 86· *Αλλά, καθώς το λέγει ο Δαβίδ μέσα εις το Ψαλτήρι,| που λάκκον σκάφτει αλλουνού αυτός θέλει διαγύρει* Σταυριν. 1198· (σε υπερβολή): *Σαράντα οργιές έσκαψα την γην την στερεωμένην,| να κρύψω την αγάπην σου, κι εσύ εφανέρωσές την,| διά να βγεις να καυχισθείς ότι παρακαλώ σε* Ερωτοπ. 273· **β)** σκάβω το χώμα για την καλλιέργεια της γης: *Και τούτος* (ενν. *ο Θοβέλ*) *ήτονε ο πρώτος οπού ηύρε την τέχνην του σιδέρου και έκαμε το αμόνι και το σφυρί και τα τσαπία διά να δουλεύουν και σκάφτουν την γην* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 87[r]· *τον δίδει* (ενν. *η Μαρία Δριμοπούλα του μισσέρ Γεώργη*) *αποδά και ομπρός το αμπέλιν οπού έχει, ... να το κλαδεύγει και να το σκάφτει και να του κάμνει όλα τα χρειαζόμενα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 635[5]· *Αφού δε τρυγήσεις και περάσουν κάμποσες μέρες, σκάψε το αμπέλιον να αραιωθεί η γη από τα πατήματα των τρυγητάδων διά να φθάνει το νερόν της βροχής εις τας ρίζας των κλημάτων* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 146· *μη σκάψεις ποτέ κανένα σπαρτό εις το άνθος, ούτε να είναι ξηρόν το χωράφιον, ότι πολλήν ζημίαν του δίδεις* Αγαπ., Γεωπον (Κωστούλα) 144· *Πότε να σκάπτονται τα σπαρμένα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 144· (μεταφ.): *Μηδέ εδιάλεξε* (ενν. *ο Φώτιος*) *της ταπεινοσύνης τον δρόμον ... μηδέ να σκάψει την ψυχήν του και να βαθύνει τον νουν του με πάσαν υποταγήν διά τον Κύριον ...* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 75[34]· **γ)** ανασκαλεύω, σκαλίζω το χώμα: *ο Βουκέφαλος είδε τον Αλέξανδρον, οπού απόθνησκεν, και αρχίνισεν να δέρνεται και να αναστενάζει ... και με τα ποδάρια του να σκάφτει την γην* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 201[3]· *Αν δώσεις τίποτε τινάν, μηδέν το ονειδίσεις,| και χάσεις και το δώρον σου και την ευχαριστίαν| και ομοιάσεις γεωργόν άπορον κατά πάντα,| αφότου σπείρει την σποράν και κλείσει το χωράφιν,| εμπάζει τα χοιρίδιά του και σκάπτουν το χωράφιν,| αποστερείται τον καρπόν και χάνει και τον σπόρον* Σπαν. Α 381. **2)** Καταστρέφω κ. ολοκληρωτικά, ισοπεδώνω, ανασκάπτω: *ναούς και μοναστήρια εκαταρήμαξέν τα* (ενν. *ο Μπατοργάμπορος*),| *εκ θεμελίων μερικά εις βάθος έσκαψέν τα,| ακόμη και την σήμερον στέκουνται 'ρημασμένα,| από ταυτόν τον άθεον ξεθεμελιωμένα* Ιστ. Βλαχ. 348. **3)** Δημιουργώ κοίλωμα σε μια επιφάνεια, σε ένα σώμα: *Ιατρεία εις τον πλευρίτην ή πόντα: Σκάψε ένα κυδώνι με μαχαίρι από την*

κορυφήν, κάμε του λάκκον όσον ημπορείς μεγαλύτερον, έβγαλε όλον το άχρηστον, ... και άφες μόνο το καλόν ... Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 236· *Ανίσως και πάρεις ένα κυδώνιον και το σκάψεις μέσα και βάλεις ολίγον λιβάνι τριμμένον και το εψήσεις και το φάγει, παύει την χολέραν* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 16· *Και πολλοί τινές αρχιερείς απιστούσαν το πως είναι αχειροποίητη η εικόνα και με το μαχαίρι έσκαφταν και επελεκούσαν την εικόνα πολύ βαθέα, ως τάχα είναι με χρώμα ιστορισμένη* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 199^{v}. **4)** Χαράζω με ειδικό εργαλείο πάνω σε σκληρή ύλη (μάρμαρο, ξύλο, μέταλλο, κλπ.) σχηματίζοντας παραστάσεις· σκαλίζω, λαξεύω: *Και το τεχνικό του απανωφοριού του ος απάνου του σαν το κάμωμα του από αυτό να είναι μάλαμα, γεράνιο και οξύ ... Και να πάρεις τα δυο λιθάρια του σοάμ και να σκάψεις απάνου τους ονόματα παιδιών του Ισραέλ* Πεντ. Έξ. XXVIII 9· *Εκείνος οπού έχωσεν εδώ τον βίον, ωσάν φρόνιμος άνθρωπος οπού ήτον, έσκαψεν και ετούτα τα γράμματα εις την κολόνα* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 270$^{34-35}$· (με σύστ. αντικ.): *Και να κάμεις μετώπι μάλαμα καθάριο και να σκάψεις απάνου του σκαφτά βούλλας: άγιο του Κύριου* Πεντ. Έξ. XXVIII 36.

Β΄ Αμτβ. **1α)** Ανοίγω κοίλωμα, λάκκο, κ.τ.ό. στη γη σκάβοντας: *εδώ μη με σκοτώσετε στα όρη ν' αποθάνω,| στην ξενιτείαν την μοναχήν, οπού τινάν δεν έχω,* (παραλ. 2 στ.) *να σκάψουν να με χώσουσιν, να μη με φαν θηρία* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 345· *μετά τριά μερόνυκτα κάποιοι στρατιώτες πάλι| 'κ τους παλαιούς τους δούλους του έκλεψαν τον Μιχάλη,| το κορμίν και κεφάλιν του, και σκάψαν και τα θάψαν| κρυφά την νύκταν, και πολλοί περίσσα τον εκλάψαν* Παλαμήδ., Βοηβ. 1357· *ήτανε κάποιοι Τούρκοι ελεύτεροι από τον σουλτάν Μπαγιαζίτη, εβάλανε ανθρώπους κρυφά και τους ετάξανε πολλά φλωρία, από τόπον της φυλακής να κάμουνε τρόπον να φύγει ο Μπαγιαζίτης, να γλυτώσει. Και έστερξαν. Και διά νυκτός εσκάψανε απόξω, να κάμουνε τρύπα, να εβγεί* Χρον. σουλτ. 41^{14}· *Μη θησαυρίζετε διά του λόγου σας θησαυρούς εις την γην, οπού και σκουλήκια και σκουριά τους χαλά, και οπού κλέπτες σκάφτουσι και τρυπούσι και κλέφτουσίν τους. Αμή, κάμνετε να θησαυρίζετε εις τους ουρανούς ...* Πηγά, Χρυσοπ. 173 (2)· *Λέγει του ο δαίμων: «Γύρισε εις το σπίτιν σου σήμερον και άγωμε εις την ζερβήν γωνιάν του σπιτιού σου και σκάψε, και εκεί θες εύρειν τον πλούτον απού εγώ έχω βαλμένον εκεί ...»* Μορεζ., Κλίνη φ. 401^{v}· *Και τους επίλοιπους αυτούς στα σίδηρα τους έχουν* (παραλ. 1 στ.) *να σκάπτουν, να δουλεύουσιν, πέτρες να κουβανούσι| και ό,τι τους προστάξουσι με τρόμον να ποιούσι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6187· *σκάπτοντας κάπου γεωργός ήθελεν εύρει πλούτον* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 82^{1}· *και έσκαψαν οι σκλάβοι του Ισχάκ εις το ποταμό και εύρηκαν εκεί πηγάδι νερά αναβρυτά* Πεντ. Γέν. XXVI 19· **β)** σκάβω το χώμα για την καλλιέργεια της γης: *σ' αφέντην έλαχε κακόν* (ενν. *ο γάδαρος*), *λωβόν και ψωριασμένον,| πτωχόν και κακομάζαλον, πολλά δυστυχισμένον·| ποτέ του δεν εχόρτασε, ποτέ ουκ αναπαύτη,| νύκτα και μέρα δέρνεται στον κήπον για να σκάφτει* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 10· *εις το λεγόμενον περβόλι να φράσσεις, να σκάφτεις, να ποτίζεις* Ολόκαλος 71^{7}· *έγινεν πένης των πενήτων* (ενν. *ο Παπαγεώργης*) *και τον έκαμεν η χώρα δραγάτην εις τα αμπέλια τους, και έπαιρνεν το δικέλλι εις τον ώμον και έσκαφτεν εις τα αμπέλια τα ξένα* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 58^{v}· (σε παρομοίωση): *Κυλεί τα ζάρια ο ζαριστής και 'δρώνει σαν να σκάπτει* Σαχλ. Ν 140· *Ατόνησε* (ενν. *ο γέροντας*) *και δεν μπορεί, τάχα ωσάν να*

σκάφτει,| αγκομαχεί συχνά συχνά και η καρδιά του άφτει Κακοπ. 49. **2)** Προξενώ καταστροφές, ανασκάπτω: *Και έκαμνε τάραξιν πολλήν* (ενν. *ο Λίβερης*) *και φόβον εις τον τόπον·| ανελεήμων, απηνής να σκάψει, να σκοτώσει| ουδέν το ελογίζετον· μάλλον χαράν το είχεν* Χρον. Τόκκων 3569.

Η μτχ. παρκ. *σκαμμένος* ως επίθ. = **1)** Κοίλος: *Λέγουσιν οι σοφοί, και η δοκιμή ακόμη το δείχνει, ότι αν κανείς πιάσει ένα βαθουλόν και σκαμμένον καθρέφτην και βάλει τον εμπροστά εις τες ακτίνες του ηλίου, μέσα εις τον καθρέφτην εκείνον ανάφτει φωτιά* Ροδινός (Βαλ.) 115. **2)** Σκαλιστός: *έγνεψεν* (ενν. *ο Κύριος*) *και εκατέβην ο Μοσέ από το όρος και δυο πλάκα της μαρτυριάς εις το χέρι του· πλάκα γραμμένα από δυο μεριές τους ... και τα πλάκα κάμωμα του Θεού αυτά και το γράψιμο γράψιμο του Θεού· αυτό σκαμμένο ιπί τα πλάκα* Πεντ. Έξ. XXXII 16.

σκάρα η, βλ. *εσχάρα.*

σκαράνικον, επίθ. ουδ.

Κατά Caratzas, BZ 47, 1954, 326 κε. από ουσ. *σκαράνος* (απ. σε έγγρ. του 12. αι., Caracausi, στη λ.· βλ. και επών. *Σκαράνος* σε έγγρ. του 13. αι., Act. Xér. 9A^{3}, B^{4}, 11^{8,15}, Act. Ivir. III 59^{82,91}· πβ. λ. *scarani* στο Du Cange, Lat.) <μεσν. *λατ. scara* (Du Cange, Lat., λ. *scara3*)· πβ. και λ. *καράνος.* Για την ετυμ. βλ. και Φουρίκης, ΛΑ 6, 1923, 473. Η λ. ως ουσ. στο Ψευδο-Κωδ., Οφικκ. 132^{12}, 166^{14}, 177^{8}, κ.α. και στο Du Cange· βλ. και LBG, στη λ.

Που ανήκει σε ξένο, δυστυχή και κακομοίρη (Caratzas, ό.π. 324)· (κατά Eideneier [Προδρ.^{2} σ. 328] ως ουσ.) είδος καλύμματος κεφαλής· ψηλό άσπρο τουρμπάνι (για τη σημασ. βλ. και ODB, λ. *skaranikon*): *ευρίσκω το σκλαβόνικον και βάλλω το επάνω,| και της Τομπρίτσας το μανδίν επάνω το εντυλίχθην| και βάλλω και σκαράνικον επανωκαμελαύχιν,| μακρύν καλάμιν ήρπασα, κινώ προς το κουβούκλιν* Προδρ. (Eideneier)^{2} Α΄248.

σκαργελάτος, επίθ., βλ. *σκαρλάτος.*

σκάρδα η, βλ. *σκάδρα.*

σκαρδαμυκτώ.

Το μτγν. *σκαρδαμυκτέω.* Η λ. και σε σχόλ. (TLG). Πβ. λ. *σκαρδαμύσσω* σήμ. λογοτ. (ΑΛΝΕ, Μπαμπιν., Λεξ.).

Ανοιγοκλείνω τα μάτια, ανοιγοκλείνω τα βλέφαρα, βλεφαρίζω: *Ην γαρ Ανδρόνικος τον ένα των οφθαλμών αυτού έχων ανεωγμένον, ο δε Ιωάννης, ο υιός αυτού, και τους δύο, σκαρδαμυκτών και παραβλώψ θεωρών* Δούκ. 73^{24}.

σκαρελάτος, σκαρελέτος, επίθ., βλ. *σκαρλάτος.*

σκαρεντζία η.

Από το βενετ. (Boerio, Kahane H.-R., Festschrift Heger 327, 332) - ιταλ. *scaranzìa, scheranzìa* (Battaglia, λ. *scaranzìa,* Καραποτόσογλου [Ιατροσόφ. 18. αι. σ. 289-290, λ. *σκαρατζία*]). Τ. *σκαραντζία* (Κωστ., Λεξ. τσακων., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Κόμης,

Κυθηρ. Λεξ.), *σκαραντζιά* (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 439, λ. *σκαραΐλα*· βλ. και Kahane H.-R., ό.π. 327), *σκαραντσία* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'), *σκαρατζία* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) σήμ. ιδιωμ. Τ. *σκαρατζιά* σε έγγρ. του 17. αι. (Τσίτσας, ΔΑΕ Κερκ. 12, 1975, 20) και *σκαρατσία* σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 79, 92, 36, όπου τ. *καραντσία*) και στο Βλαστού, Συνών.[2]

(Ιατρ.) φλεγμονή του λαιμού και του φάρυγγα· εδώ πιθ. ο πόνος που προκαλείται από τη φλεγμονή της στοματικής κοιλότητας και του φάρυγγα (για το πράγμα βλ. Κύπρου Χρυσάνθη, Κυπρ. Σπ. 7, 1943, 76-77, 79, Kahane H.-R., ό.π. 327, 332, 341): *σκαρεντζία* Κυπρ. χφ. 163.

σκαριλάχανο(ν) το, βλ. *σκαρολάχανον*.

σκαρί(ν) το.

Από το αρχ. ουσ. *εσχάριον*. Τ. *σκαρίον* (απ. στον Ευστάθιο· βλ. TLG, LBG, όπου και λ. *σχάριον*) και *σχαρίον* στο Meursius. Τ. *σκάριον* στο Du Cange. Η λ. στον τ. *σκαρίν* και σήμ. ιδιώμ. (Χατζ., Λεξ., Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στον τ. *σκαρί* στο Somav. και σήμ.

(Ναυτ.) ο ξύλινος σκελετός πάνω στον οποίο ναυπηγείται ένα καράβι· έκφρ. *από σκαριού* = (προκ. για καράβι) από την αρχή· που μόλις ναυπηγήθηκε, ολοκαίνουριο (βλ. Vejlescov [Απόκοπ. σ. 380]· η έκφρ. *από σκαρίου* ήδη στον Ευστάθιο· βλ. και Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 59, Κουκ., Ευστ. Λαογρ. 307, Κουκ., ΒΒΠ Ε' 353): *Και κάτεργον από σκαριού όρισε ν' αρματώσουν,| να το κοσμήσουν σύντομα, ρόγαν διπλήν να δώσουν* Απόκοπ.[2] 309.

'Σκαριώτης ο, βλ. *Ισκαριώτης*.

σκαρλατένιος, επίθ., ΠουλολΙ. (Τσαβαρή)[2] 188 χφ Α κριτ. υπ.· *?σκαρλατένος*, αυτ. χφ Ε κριτ. υπ. — Βλ. και *σκαρλάτος*.

Από το ουδ. του επιθ. *σκαρλάτος* (ως ουσ.) και την κατάλ. *-ένιος*. Η λ. στο Somav.

Που είναι φτιαγμένος από πολύτιμο ύφασμα κόκκινου χρώματος: *Εγώ τες κάλτσες τες φορώ ότι είναι σκαρλατένιες,| έχω και χείλη κόκκινα και μάτια πλουμισμένα* αυτ. χφ Ζ κριτ. υπ.

?σκαρλατένος, επίθ., βλ. *σκαρλατένιος*.

σκαρλάτος, επίθ., Εβρ. ελεγ. 170, Χρον. Μορ. Ρ 2954, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 188, Ιατροσ. κώδ. φξγ', Σαχλ. Ν 323, Rechenb. 67, 69, Επιστ. Κρ. 1574 150, Αρσ., Κόπ. διατρ. [762], Διαθ. 17. αι. 5[76]· *σκαργελάτος· σκαρελάτος,* Χρησμ. Ι 132· *σκαρελάτος* [762], ή *σκαρλάτος,* Λέοντ., Αίν. Ι 123 (έκδ. *λασκαράτον*· διορθώσ.), Χρησμ. (Λάμπρ.) 103 (έκδ. *λασκαράτο*· διορθώσ.)· *σκαρελέτος,* Χρον. Μορ. Η 2954· *σχαρλάτος,* Μαχ. 284[34], 606[37]. — Βλ. και *σκαρλατένιος*.

Από το βενετ. *scarlato* (Ανδρ., Λεξ.· βλ. και Μπαμπιν., Λεξ.· πβ. και Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 46, 1982, 196 σημ. 197, Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν. 97, Kahane, Sprache 109, Τριαντ., Άπ. Α' 444). Το ουδ. *σκαργελάτον* στο Du Cange. Ο τ. *σκαρελέτος* από το παλαιότ. γαλλ. *escarlete* (Kahane, Sprache 98, 105). Ο τ. *σχαρλάτος* σήμ. στο ιδίωμα της Κύπρου (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ.). Το ουδ. *σκαρλάτο* στο Βλάχ. και *σκαρλάτον* στο Du Cange. Η λ. σε έγγρ. του 14. (Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 42), 15. (Μανούσ., Θησαυρ. 13, 1970, 37), 16. (Γρηγορόπ., Έγγρ. Απογρ. 14β[28], 17[10], Σπυρής, Πρωτόκ. 245[12]), 17. αι. (Μπρούσκαρη, Θησαυρ., 19, 1982, 203) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.).

Που έχει κόκκινο χρώμα, κόκκινος: *Έπαρε κομμάτι πανί σκαρλάτον, ήγουν κόκκινον, να είναι ωσάν μίαν γλώσσαν, άλειψέ το καλά με λάδι βαλεριάνας ...* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 246· *Έπεψέν τους δύο κομματία παννίν κοττένον σκαρλάτον* Μαχ. 224[30]· (εδώ με το ουσ. κάππα για να δηλωθεί ιερατικό αξίωμα): *και την αυτήν ημέραν εποίκαν τον γαρδενάλλην διάκον του Αγίου Ανδρέου, και εβάλαν του την κάππαν την σχαρλάτην και το σκιάδιν, κατά το δηλούμενον εις τα προβιλίζια του πάπα* Μαχ. 674[30]· (εδώ σε παρομοίωση): *ο κτύπος των αρμάτων| στον ουρανόν ανέβαινε, κι η χύσις των αιμάτων| στον κάμπον εκατέβαινεν, ως το πανί σκαρλάτον* Κορων., Μπούας 145.

Το ουδ. ως ουσ. = **1)** Το κόκκινο χρώμα: *δείχνει τον* (ενν. *η πολιτική*) *τ' άσπρον κίτρινον, το μαύρο σκαργελάτον,| γελά τον τον παντέρημον ωσάν μικρόν κοπέλιν* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 293. **2α)** Πολυτελές ύφασμα κόκκινου χρώματος, πορφύρα: *έμπαζαν το αμάξι οπού ήτον σκεπασμένο με χρυσίον, οποίον είχε δώδεκα άλογα σκεπασμένα όλα με σκαρλάτο και με χρυσάφι* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 222[r]· *«Και τι ένι τό πραγματεύεσαι» πάλιν ηρώτησά τον·| «Διάφορα», με είπε, «πράγματα, χρυσάφιν και λιθάριν,| μαργαριτάριν και βλαττίν, σκαρλάτα, χαμουχάδες»* Λίβ. διασκευή α 2666· **β)** ρούχα φτιαγμένα από πολυτελές κόκκινο ύφασμα: *και δώρα μετά προθυμιάς δίδει* (ενν. *ο Φλώριος*) *τον ξενοδόχον:| ζωνάριν αργυρόστολον και επάνω χρυσωμένον| και φορεσιάν ευγενικήν, αφόρετα σκαρλάτα* Φλώρ. 1270· *εκάναμέ σας φορεσές, σάμιτα και σκαρλάτα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 795· (εδώ προκ. για ρούχα που φορούσαν βασιλείς, άρχοντες και αξιωματούχοι): *οι βασιλείς, οι άρχοντες και πάντες μεγιστάνοι| φορούσιν τα τζαλούνια ομού και τα σκαρλάτα,| οι δ' άλλοι πάλιν μετ' αυτούς πάσαν βαφήν και χρόαν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 501. **3)** (Εδώ πιθ.) σημαία, λάβαρο (για το πράγμα βλ. Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 769]): *Πάραυθις τότε λάμπρυναν τον στόλον με παντιέρες,| με το σημείον του σταυρού ψηλά εις τους αέρες| και με σκαρλάτα κόκκινα τριγύρου τα μπερτόνια| άνωθε αυτού που στέκονται εκεί πάνω στα πούνια* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6465.

Η λ. ως επών.: Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 81[33].

σκαρμός ο.

Από το αρχ. ουσ. *σκαλμός* με τροπή του *λ* σε *ρ* (Ανδρ., Λεξ., ΛΚΝ· βλ. και Μπαμπιν., Λεξ.) που απ. και σήμ. ναυτ. (Μπαμπιν., ό.π., ΧΛΝΓ). Η λ. στον Πορφυρογέννητο (TLG, βλ. και LBG), στο Meursius και σήμ.

(Ναυτ.) ξύλινος ή μεταλλικός πάσσαλος στην κουπαστή της βάρκας, όπου προσαρμόζεται το κουπί: *εις την μεγάλην τέχνην και αγνώριστην, λέγω την ναυτικήν, τα κοπέλια οπού εμπαίνουσι να μάθουν ναύτες πρώτα μαθαίνουν να λάμνουν και να κάμνουν σκαρμούς και τροπωτήρες εις την βάρκα* Πορτολ. Α ΧΙΙΙ 8.

σκαρογάιτα η.

Από το ουσ. *σκάρος* (βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *σκάρος* (ΙΙ), ΛΚΝ, λ. *σκάρος*[2]· πβ. και Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σκάρος*[1]) και το μεσν. λατ. *gaita* (βλ. Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. *wacta*).

(Πιθ.) νυχτερινή φρουρά, περίπολος (βλ. Ζώρας [Βεντράμ., Φιλ. σ. 314]): *Ο καστελλάνος τα 'βρηκε μ' όλη τη σκαρογάιτα,| τα δύο αδέλφια πιάσασι σαν ποντικούς η γάτα* Βεντράμ., Φιλ. 281.

σκαρολάχανον το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 226· *σκαριλάχανο(ν)*, Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 46.

Το μτγν. ουσ. *σκαρολάχανον* (TLG). Τ. *σκαροάχανε* σήμ. στο τσακων. ιδίωμα (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Τ. *σκαρολάχανο* και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., ΑΛΝΕ). Η λ. στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Βλ. και LBG.

Είδος ποώδους αγριόχορτου, που ανήκει στην οικογένεια των ευφορβιδών (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 576, λ. *λινόζωστις*, Καββάδας, Βοτ. Φυτολ. λεξ. 2568, λ. *Μερκουριάλις*): *έπαρε σκαρολάχανον και μασητόν ανεμόχορτον μίαν χερίαν* Γιατροσ. Ιβ. 54· *τρώγε μισήν ουγγίαν ροδομάννα καμωμένην από ζάχαρην, από δρόσον της κράμβης και σκαρολάχανου, οπού λέγουν οι Ιταλοί μερκορέλλα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 225.

σκάρπα η.

Από το ιταλ. *scarpa* (Battaglia, λ. *scarpa*[2]). Η λ. στο Somav., πιθ. ως όν. οικογένειας το 18. αι. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Α΄ 593· πβ. και σε έγγρ. του 16. αι., Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 77[39]), σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Κωστ., Λεξ. τσακων., Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., Πασπ., Γλωσσ., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Τάκη, Αγραφ., κ.α.) και ως επίρρ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 182, Πιτυκ. Ιδίωμ. Αν. Κρ., Χατζ., Λεξ., Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου), καθώς και ως τοπων. (Μενάρδ., ΕΕΒΣ 7, 1930, 245, Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.).

Επικλινής τοίχος ή επικλινές έδαφος: *σκάρπα* Κυπρ. χφ. 163.

σκάρσος (Ι) ο.

Από το ιταλ. *scarso* (Battisti-Alessio, Diz. etim.).

(Στον πληθ.) τιμωρία που επιβάλλεται σ' αυτόν που κλέβει στο ζύγισμα (πβ. *σκαρσοζυγέας* και *σκαρσοζυγιάρης* σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.))· στη φρ. *δίδω σκάρσους σε κάπ.* = βασανίζω κάπ. δένοντάς τον με σκοινί και κρεμώντας τον από ψηλά (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Α' 593, λ. *σκάρσοι*): *Τάχατες θέλουν να ... σου δώσουν σκάρσους, ήγουν τα σχοινία;* Μπερτόλδος 57.

σκάρσος (ΙΙ), επίθ., Πορτολ. Α 98[9]· *σκάρτσος*.

Από το ιταλ. *scarso* (Battaglia, Battisti-Alessio, Diz. etim.). Ο τ. πιθ. με επίδρ. του επιθ. *σκάρτος* (πβ. Kahane, B-NJ 15, 1939, 114) ή από το ιταλ. *scarzo* (Battisti-Alessio, ό.π.)· απ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Kahane, ό.π., 114-5 (*σκάρτσο*), Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 348, λ. *σκάρτσους*· βλ. και Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ., λ. *σκάρτσους*, Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ., λ. *σκάρτσους*). Η λ., για την οποία βλ. Kahane, ό.π. και Kahane-Tietze, Lingua Franca 394-6, στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Kahane, ό.π., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., λ. *σκάρσο*, Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., λ. *σκάρ'σος*, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β' 429, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, λ. *σκάρσο*· βλ. και Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ., λ. *σκάρσο*).

(Προκ. για άνεμο) μη ευνοϊκός (για τη σημασ. βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 25): *κοστάρισε την πόνταν του Καστελορούζου κοντά κοντά όσον εμπορείς. Ειδέ και ο άνεμος έναι σκάρτσος, άμε απόξω ένα δοξόβολον να είσαι νέτος* Πορτολ. Β 24[10].

σκαρταμπέλο το, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 513.

Από το ιταλ. *scartabello* (Battaglia, Battisti-Alessio, Diz. etim.) ή το βενετ. *scartabelar* (Boerio)· για την ετυμ. βλ. και Kahane, Sprache 568 και Τριαντ., Απ. Α' 438. Πβ. λ. *σκαρσάμπελο* και *σκαρσάπελο* σε έγγρ. του 18. αι. (Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 73) και ρ. *σκαρταμπελάρω* σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 598, Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Η λ. στο Du Cange (λ. *σκαρτάμπελον*).

Παλιό άχρηστο βιβλίο (για τη σημασ. βλ. και Papadimitriu [Σαχλ., Αφήγ. σ. 188] και Τριαντ., ό.π.): *μέσα εις τούτο έφθασε του κυρ Πέτρου η κοπέλα,| και του πριόρε μετ' αυτήν, βαστούν και σκαρταμπέλα* Σαχλ., Αφήγ. 729.

σκαρτοκαμπανιστής ο. — Πβ. και *παρακαμπανιστής*.

Από τον αόρ. του **σκαρτοκαμπανίζω* (πιθ. <επίρρ. *σκάρτα* και το *καμπανίζω*)· πβ. και λ. *σκάρσος* Ι, ΙΙ.

Αυτός που ζυγίζει με δόλια μέσα, που κλέβει στο ζύγισμα (πβ. και ά. *παραζυγιαστής* και *παρακαμπανιστής*): *Ετούτοι είναι ... οι αρσενοκοιτάδες, οι σκαρτοκαμπανιστάδες, οι βλάστημοι* Αποκ. Θεοτ. Ι 208.

σκαρτσίνα η, Βουστρ. (Κεχ.) Β 313[10], Κατζ. Β' 278, Δ' 329· *σκαρτσινά*, Βουστρ. (Κεχ.) Α 312[10].

Από το ιταλ. – βενετ. *squarcina* (Battaglia, Battisti-Alessio, Diz. etim., Boerio). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Γρηγορόπ., Έγγρ. 151[24]).

Είδος πολεμικού μαχαιριού (για τη σημασ. βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 1 και Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 161]): *ο Τριστάς επήγεν εις το παρπερίον και ηύρεν τον Κουέττον πως επαρπερεύγετον, και μόναυτα σύρνει την σκαρτσίναν και έκοψεν την κεφαλήν του Κουέττου* Βουστρ. (Κεχ.) 312[10].

σκαρτσινά η, βλ. *σκαρτσίνα*.

σκάρτσος, επίθ., βλ. *σκάρσος* (ΙΙ).

σκαρτσούνι το, βλ. *καλτσόνι*.

σκάρφη η, Γιατροσ. Ιβ. 114 δις, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 169, 230, 249 δις, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 8, 12, 46, 49, 50, 60, 66.

Από το αρχ. ουσ. *κάρφη* με ανάπτυξη προτακτικού σ (Παντ., B-NJ 6, 1927/8, 410). Η λ. στο L-S Κων/νίδη, σε σχόλ. (LBG, TLG), στο Du Cange, σε κείμ. του 18.αι. (Ια-

τροσόφ. 18. αι. 141, Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ.-Μπουμπ.) Κμ. Γ' 177) και σήμ. ιδιωμ. (Παντ., ό.π., Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *σκάρφη* (Ι), Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ., Τάκη, Αγραφ., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 440, Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.).

Το φυτό *ελλέβορος ο μέλας*, με φαρμακευτική χρήση (βλ. Γενναδ., Λεξ. 279, λ. *ελλέβορος*, Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 1425, λ. *ελλέβορος*): *βράσον ελλέβορον μελανόν, ήγουν σκάρφην, ... και ράντιζε να ψοφήσουν όλοι* (ενν. *οι ψύλλοι*) Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 249.

σκαρφί το· *σκαλφί*, Πεντ. Λευιτ. XVI 8 τρις, 9, 10, Αρ. XXVI 55, 56, XXXIII 54 δις, XXXIV 13, XXXVI 2· *σκραφνί*, Ιων. Ι 7 δις, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1796 δις.

Το ουσ. *σκαρφίον* (<ουσ. *καρφίον* με ανάπτυξη προτακτικού *σ*· βλ. Κοραή, Ατ. Δ' 475 και Ανδρ., ΛΔ 2, 1940, 155), που απ. πιθ. τον 8. αι. (LBG). Για το σχηματ. του τ. *σκαλφί* βλ. Hesseling [Πεντ. Εισαγ. σ. XLI]. Ο τ. *σκραφνί* (κατά Δετοράκη με αντιμετάθ. φθόγγων και παρεμβολή του *ν*, βλ. Κρητολ. 16-19, 1983-4, 110) απ. σε έγγρ. του 16. αι. (Δετοράκης, ό.π., 108, 112) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *σκαρφίον*, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 211, Λουκόπ., Παιγνίδια 129)· πβ. τ. *σκαρφνιά* στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., λ. *σκαρφνιά* και *σκραφνιά*). Τ. *σκάρφι* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σκάρπη*, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.). Η λ. στο Somav. (λ. *σκαρφιά*) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π., Παντ., B-NJ 6, 1927/28, 410, Πασπ., Γλωσσ., λ. *σκαρφάκια*).

Κλήρος, λαχνός: *λέγει* (ενν. *ο Δαβίδ*) ... *πως θέλει μοιραστούσι*| *οι στρατιώτες με σκαρφιά τα ρούχα του* (ενν. *του Μεσσία*) *ν' αρπούσι* Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ. 550· φρ. (1) *κάνω κ. σκραφνιά* = *βάζω κ.* στον κλήρο, κληρώνω κ.: *τσι οποίες* (ενν. *πόλτσες*) *εκάμασι σκραφνιά και εντοκάρασί τωνε καθανός η γεδική του* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 569[10]· (2) *πέφτει το σκραφνί επί* ... = κληρώνομαι: *έριξαν σκραφνία και έπεσεν το σκραφνί ιπί Ιωνά* Ιων. Ι 7· (3) *ρίχνω/ρίκτω το σκραφνί/σκραφνία*, βλ. *ρίπτω* Φρ. 38.

σκαρώνω.

Από το ουσ. *σκαρί* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. στο Somav., σε δημ. τραγ. (Τωμ., Κρητολ. 3, 1976, 19-20) και σήμ. (και ναυτ.).

(Ναυτ.) βάζω στα σκαριά ένα καράβι, αρχίζω τη ναυπήγηση πλοίου: *Ειδέ ιδεί ότι σκαρώνει καράβι, πλούτον θέλει κάμει άπειρον* Ονειροκρ. Ιβ. 88.

σκάση η, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α'[146], Φορτουν. (Vinc.) Ε' 57.

Από το *σκάζω* και την κατάλ. *-ση*. Τ. *σκάσις* στο Somav. Η λ. και σήμ.

Μεγάλη στενοχώρια: *Δυο μέρες εγυρίζασι τη χώρα, δεν τον βρήκαν* (ενν. *η Δέσποινα και ο Ιωσήφ τον Ιησού*),| *κι έχου καημένα σωθικά, σκάση πολλή και πρίκα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2381· *Αφέντης μου μου μήνυσε για τόσους* (ενν. *για δεκατρείς*) *να 'ρδινιάσω*| *το δείπνο, κι είμαι μοναχός και στέκω να χτικιάσω.*| *Και απού τη σκάση μου ήρπαξα κομμάτι χοιρομέρι*| *κι ένα ψωμίν αλάκερο επιάσα στ' άλλο χέρι,*| *κι ύστερα δυο λουκάνικα κι ένα κομμάτι απάκι*| *κι ένα περιστερόπουλο, αμ' ήτονε μικράκι* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 53.

σκαταλείβγω, βλ. *σκαταλείφω*.

σκαταλείφω, Σπανός (Eideneier) D 638, 756, 1155· *σκαταλείβγω*, αυτ. D 1544.

Από το ουσ. *σκατό(ν)* και το *αλείφω*.

(Υβριστ.) πασαλείφω με περιττώματα: *Τρεις τρίχες μόνον απέμειναν,*| *μωρέ κακέ σπανέ, στο πιγούνιν σου.*| *Λοιπόν οι άπαντες,*| *δεύτε τας χείρας απλώσωμεν*| *και του σπανού τα μάγουλα*| *σκαταλείψωμεν* αυτ. D 485.

σκαταπλώνω.

Από το α' συνθ. *σκατο-* και το *απλώνω*. Πβ. σημερ. ιδιωμ. *σκαταπλοχεριάζω* (Κουβέλης, Λεξιλόγιο Ξηρομέρου).

(Υβριστ.) απλώνω (το χέρι μου): *Ο σπανός ο τραγογένης*| *την πιγούναν εκτένιζε*| *και εφαίνετό του*| *γένειον κρατεί και κτενίζει το,*| *και σκατάπλωνε να πιάσει*| *και ουχ εύρισκε, μόνον*| *γραίας πετσίν χωρίς γένειον* Σπανός (Eideneier) D 405.

σκατάραχον το, Σπανός (Eideneier) D 1705.

Από το ουσ. **σκατοτάραχον* (λ. πλαστή, με α' συνθ. το ουσ. *σκατό(ν)*, κατά το *αβγοτάραχον*) με απλολογία.

(Παιγνιώδης σχηματ.) αβγοτάραχο από περιττώματα· (σε σχ. αδύνατον· βλ. και Eideneier [Σπανός. σ. 321]): *τσίρου απάκιν και σκρόφας σκατάραχον* αυτ. Β 136.

σκαταφάτα τα, Σπανός (Eideneier) Α 471, D 1722.

Λ. πλαστή από το ουσ. (πληθ.) *σκατά*, την προστ. αορ. *φα* του *τρώ(γ)ω* και την αντων. *τα*· πιθ. υποκρύπτεται αναλογ. με ονομασία εδεσμάτων σε *-άτον*. Πβ. έκφρ. *σκατουλλάκια-φατουλλάκια* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 186).

(Παιγνιώδης σχηματ.· πβ. τη σημερ. υβριστ. φρ. *σκατά να φας!*, ΛΚΝ, λ. *σκατό*): *Εις δε την τράπεζαν εσθίετε αντίδια χεσμένα και σκαταφάτα διάφορα και ανήθιν, κλανήθιν κακολογούντες τον σπανόν* αυτ. D 1663.

σκατέλαιον το.

Λ. πλαστή από το ουσ. *σκατό(ν)* και το *έλαιον*· απ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

(Παιγνιώδης σχηματ.): *λάβε ανηθέλαιον, κλανηθέλαιον, φυσαμέλαιον, σκατέλαιον, φατέλαιον και θέσον αυτά εις τους οφθαλμούς σου* Σπανός (Eideneier) D 1770.

σκατζά η, βλ. *σκαντζία*.

σκατηλάχω· *σκατηλάχει* Πεντ. Αρ. XI 23, εσφαλμ. γρ. πιθ. αντί *κατηλάχει*· διορθώσ. — Βλ. και *καταλαχαίνω*.

σκατιά η.

Από το ουσ. *σκατό(ν)* και την κατάλ. *-ιά* (βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 321]). Τ. *σκατέα* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα με διαφορ. σημασ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ. λαϊκ. με διαφορ. σημασ. (Κριαρ., Λεξ.).

Σωρός από περιττώματα: *το στόμα του ωσεί σκατιάς την ύβριν* Σπανός (Eideneier) A 427.

σκατό το, βλ. *σκατόν*.

σκατόβοϊδον το.

Από τα ουσ. *σκατό(ν)* και *βόιδιον*.

(Στον πληθ.) περιττώματα βοδιών: *αντίς να φανιστούν με τα σύκα ομπροσθά των, εφάνησαν με τα σκατόβοϊδα* Μπερτολδίνος 115.

σκατοβορβορόκοιλος, επίθ. — Πβ. και *βορβοροκωλοκύλιστος*.

Από το α' συνθ. *σκατο-* και το επίθ. **βορβορόκοιλος* (<ουσ. *βόρβορος* και *κοιλία*).

(Υβριστ.) που η κοιλιά του είναι βρομισμένη με περιττώματα και βόρβορο: *η πλησίον σας η βρομομυξαρέα,| η σκατοβορβορόκοιλη αυτή η προβατίνα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 414.

σκατόβουβα η, Μπερτολδίνος 115, 117.

Από τα ουσ. *σκατό(ν)* και *βούβα* (απ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ., βλ. Ξανθ., Μελετ. 356).

Περίττωμα, αποπάτημα: *εκείνες τες σκατόβουβες των βοϊδίων ... όπου αυτοί είναι συνηθισμένοι να κάνουν το καλοκαίρι εις τες καροτσιμένες στράτες* αυτ. 114.

σκατογάδαρος ο.

Από το α' συνθ. *σκατο-* και το ουσ. *γάδαρος*. Πβ. λ. *σκατογαϊδούρα* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.).

(Υβριστ.): *Το άλογον ως ήκουσεν μεγάλως εθυμώθη| και προς τον όνον έφησεν υβριστικούς τους λόγους:| «Γοργόν, ω σκατογάδαρε, φύγε απομπροστά μου,| μη απλώσω το ποδάριν μου και δώσω σου κλοτσέαν| και σχίσω το κεφάλιν σου, τσακίσω τας πλευράς σου ...»* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 747.

σκατογένης ο, Σπανός (Eideneier) D 152.

Από το ουσ. *σκατό(ν)* και το ουσ. *γένι*. Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Σκουβαράς, B-NJ 20, 1970, 186) και σήμ. ιδιωμ. ως προσων. του διαβόλου (Κουκ., Λαογρ. 9, 1926-28, 479, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.).

(Υβριστ.) αυτός που έχει ακαθαρσίες στα γένια του (πβ. και τις υβριστ. εκφρ. *σκατά στα γένεια σου* στο Somav. και *σκατά στα γένεια του* σήμ. ιδιωμ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. σκατό): *Εξέβην ο άθλιος| κακός σπανός ο παράσημος| και υπήγεν γυρεύοντας| αυτού τον πατράδελφον,| μέγαν τραγογένην,| μάλλον σκατογένην,| και μετά βίας περισσής| εδώρησέ τον ολίγον γένειον| εις τιμήν του προσώπου του* αυτ. D 985· (εδώ σε παρωδία κύρ. ον.): *όνομα δε τούτῳ ην Φατσιρλέας, ο υιός του Φάσκατα, το δε προσηγορικόν αυτού όνομα Τραγογένης ή μάλλον ειπείν Σκατογένης* αυτ. D 593.

σκατόγερος ο.

Από το μτγν. ουσ. *εσχατόγηρως* με παρετυμ. επίδρ. του ουσ. *σκατό(ν)*· βλ. ωστόσο και Eideneier [Σπανός σ. 321] και Κοραή, Ατ. Β' 133, λ. *εσχατόγηρος*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σχατόγηρος*) και σήμ.

(Υβριστ. χαρακτηρισμός ηλικιωμένου): *της θείας σου πούττος πάππους μου, γαμώ τον τον σκατόγερον* Σπανός (Eideneier) B 145.

σκατόγραια η.

Από το α' συνθ. *σκατο-* και το αρχ. ουσ. *γραία*, κατά το ουσ. *σκατόγερος*. Τ. *σκατογριά* στο Somav. και *σκατόγρια* σήμ.

(Υβριστ. χαρακτηρισμός ηλικιωμένης γυναίκας): *να ιδείς, σκατόγραια, άτυχη, το τι σου θέλω ποίσει* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 39 κριτ. υπ.

σκάτολα η, Σεβήρ., Σημειώμ. 50β δις, 60, 78γ, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 7, Μπερτόλδος 41· *σκάτουλα*, Μπερτόλδος 38 πολλ., 39, 41 δις.

Από το ιταλ. - βενετ. *scatola* (Battaglia, Boerio). Ο τ. σε έγγρ. του 16. αι. (Τοξότης, Πράξεις 223[10], Manouss., Θησαυρ. 13, 1976, 27) και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.). Η λ. σε έγγρ. του 15.-18. αι. (Manouss., ό.π., 21, Μανούσ., ΕΜΑ 6, 1956, 201, Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961-62, τ. Β', 273, Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 123, Ασδραχάς, Ελληνική οικονομική ιστορία, τόμ. Β', Αθήνα 2003, 413) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Λάζαρης, Λευκαδ.).

Κουτί (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Battaglia, ό.π.): *Επήγε λοιπόν ο Μπερτόλδος εις τον φόρον και αγόρασεν ένα πουλάκιον και το έβαλεν σε μίαν σκάτουλα (ήγουν κουτίον) και την ήφερεν του βασιλέως* Μπερτόλδος 36· *Έστειλα ... δυο κεφάλια ζάχαρη, δύο σκάτολες κονφέτα και μία κινάμωμο* Σεβήρ., Σημειώμ. 38· *μία σκάτολα πολλών λογιών λείψανα* Σεβήρ., Διαθ. 191[89].

σκατολογώ.

Από το α' συνθ. *σκατο-* και το *-λογώ*. Η λ. στο Μπαμπιν., Λεξ. (λ. *σκατολογία*) και στο ΑΛΝΕ.

Μεταχειρίζομαι στο λόγο μου χυδαίες λέξεις και εκφράσεις, βωμολοχώ· (εδώ μτβ. σε παρωδία αντί *ευλογώ*· βλ. Eideneier [Σπανός σ. 321]): *Μαγαρίζομέν σε| και γελούμεν, σπανέ,| και αεί σκατολογούμεν σε άπαντες| εις αιώνας απεράντους, ταπεινέ* Σπανός (Eideneier) D 1109.

σκατόμουνος, επίθ. θηλ.

Από το α' συνθ. *σκατο-*, το ουσ. *μουνίν*.

(Υβριστ.) βρομερή, ελεεινή, άθλια: *Ουκ ελάτρευσεν ο τσάπος ο βαβούριος την σκατόμουνον την γραίαν την καμηλόραχον* Σπανός (Eideneier) A 288.

σκατομπούμπουλας ο.

Από το α' συνθ. *σκατο-* και το ουσ. *μπούμπουλας* (βλ. ά. *μπάμπουλας*)· πβ. λ. *σκατοπάμπουλος* ο στο Meursius (*-ον*, λ. *σκατά*· απ. και σήμ. στην Κύπρο, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., λ. *σκατοπάμπουλλος*), *σκατομπαμπούλα* η στο Somav. και *σκατομπούμπουλο* το στο Βλάχ. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *σκατομπάμπουρας*, Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *σκατομπούρμπ(ου)λας*, Πανταζ., Κεφαλ.-

θιακ., λ. *σκατομπούρμπουλας*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σκατοπάμπουλλdας*, Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης, λ. *σκατοπούbουλλας*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σκατοπούμπουλλας*).

Είδος κανθάρου που τρέφεται με κοπριές· (εδώ σε παρομοίωση): *εγέννησά σε ως όνειρον εις τον ύπνον μου, και ξυπνώντας το μεσάνυκτο σε είδα ωσάν τον κούκο και σκατομπούμπουλαν εις το προσκεφαλάδιν καθήμενο και εμάσιες το κοπρίο σου* Επιστ. Barozzi 360.

σκατόν το, Σπανός (Eideneier) A 448, 537, B 135, Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 267[7, 10]· *σκατό*, Σπανός (Eideneier) D 155, 324, 730, 997, 1647, 1704, 1764, B 201, Φορτουν. (Vinc.) Β' 27· *σκατό(ν)*, Σπανός (Eideneier) B 150, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 110, Δ' 20, 160.

Από τον πληθ. *σκατά* του αρχ. ουσ. *σκωρ-σκατός* (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 14, 35, Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *σκατό* στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. τον 9. αι. (TLG, LBG, λ. *σκάτον*), στο Du Cange (λ. *σκάτον*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σκατό(ν)*, Σακ., Κυπρ. Β' 785, λ. *σκατίν*).

1) Κόπρανο, περίττωμα (ανθρώπου ή ζώου): *Διατί οι άνθρωποι, όταν χέσουν, κοιτάζουν επίσω το σκατόν τως;* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 267[3]· *Περί οφθαλμούς, αν ρίξουν ασπράδιν ... έπαρε του κορκοδείλου το σκατόν και ανθρώπου κεφαλήν σαπημένην και στήσον εντάμα και τότες τρίψε τα και βάλε τα εις τους οφθαλμούς* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 82[14]· (εδώ σκωπτ.): *ξερά σκατά εις τες άντζες σου* Σπανός (Eideneier) A 513· *τα σκατά της πεθεράς σου κομποθέλυκα εις τ' αφτία σου* Σπανός (Eideneier) B 142· (σε παρομοίωση): *Ουδέν θυμάται η πολιτική αναπλοκές του φίλου,| και τάσσει τον τον καύχον της ωσάν σκατά του σκύλου* Σαχλ. N 301· έκφρ. *σκατά στην ψην σου* = (υβριστ., ως κατάρα για δήλωση αγανάκτησης, οργής προς κάπ. που έκανε κ. απαράδεκτο, ηθικά καταδικαστέο· πβ. νεοελλ. έκφρ. *σκατά στα μούτρα σου!*, καθώς και επίθ. *σκατόψυχος* σήμ.· βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Γ' 341): *Χριστιανοί ομόφυλοι θέλουν να πολεμίζουν,| θωρούν τους οι αλλόφυλοι, γελούσι, χαχανίζουν.| Σκατά στην ψην σου, διάβολε, και τι δουλειές είν' τούτες;| Εσύ τες εκατέστησες τες ατυχιές ετούτες* Γεωργηλ., Θαν. 590. **2)** (Μεταφ., υβριστ.) ανοησίες, βλακείες: *Στάσου ομπρός μας σύντομα και εξομολογήσου,| και πε μας την αλήθειαν όσας κλεψίας εποίσες,| άφες τα τσαμπουνίσματα αυτά τά τσαμπουνίζεις.| Αυτά σκατά, πηλά είναι και ψεματολογίες,| ου στέργομεν, ου θέλομεν τοιαύτας διηγήσεις* Συναξ. γαδ. (Βασιλ.) 259.

Φρ. *τρέμει το σκατόν μου* = φοβάμαι πολύ, τρομάζω: *Ανίσως πάλι, σαν το λες, κακοφανεί του φράρο,| τάσσω σου πως συζώντανο θέλω να τονε γδάρω* (παραλ. 1 στ.), *ξόμπλι των αλλωνώ φραρώ μονάχας για να δώσω,| να με θωρούνε από μακράς, να τρέμει το σκατόν τως,| να μην αποκοτούσινε να με πειράζου πλιον τως* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 79.

σκατοποντικός ο.

Από το α' συνθ. *σκατο-* και το ουσ. *ποντικός*. Πβ. λ. *σκατοπόνdικο* το σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.).

(Υβριστ.) βρομερός, αηδιαστικός ποντικός, βρομοποντικός: *ελοιδόρησεν αυτόν* (ενν. *ο κάτης τον ποντικόν*) *λέγων τοιούτους λόγους*: «(παραλ. 16 στ.) *Αμή να πήδησα δαμίν μικρόν πηδηματίτσιν,| να είδες, σκατοποντικέ, γυρίσματα του κάτου,| πώς να σε ήρπαξα γοργόν, πώς να σε εμασίστην ...*» Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 144.

σκατοπρόσωπος, επίθ.

Από το α' συνθ. *σκατο-* και το ουσ. *πρόσωπον*. Πβ. λ. *σκατόμουτρο* (Κριαρ., Λεξ.) και *σκατόφατσα* (Μπαμπιν., Λεξ., ΛΚΝ, λ. *σκατο-*) σήμ.

(Υβριστ., μειωτ.) βρομερός· ασχημομούρης: *εποίησαν βασιλέα παγκάκιστον ούριόν τινα ... αλλά και ξυγγόκωλον και, συνελόντι φάναι, σκατοπρόσωπον, έτι δε αντζάτον, κωλάτον, βιλλάτον ..., αναχεσομούσουδον* Σπανός (Eideneier) D 556.

σκάτουλα η, βλ. *σκάτολα*.

σκατόχοιρος ο.

Από το α' συνθ. *σκατο-* και το ουσ. *χοίρος*. Πβ. λ. *σκατόγρουνου* σήμ. ιδιωμ. (Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ.).

(Υβριστ.) γουρούνι που ζει στις βρομιές και τρέφεται από αυτές, βρομογούρουνο: *Ω μιαρέ σκατόχοιρε, βορβοροκυλισμένε,| που τρώγεις πάντα τα κακά και άχρηστα του κόσμου,| σκουλήκια και κόπρια, κρέατα ψοφισμένα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 436.

σκατοψύχησις η.

Λ. πλαστή από το *σκατοψυχώ* (απ. σήμ. ιδιωμ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 186, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *σκατοψυχάω*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.) και την κατάλ. *-σις*. Πβ. ρ. *σκατοψυχίζω* στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, ό.π., Κόμης, ό.π.). Πβ. επίθ. *σκατόψυχος* σήμ. (ΧΛΝΓ, Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. και στο Κεχ., Πεζογρ. Ανθολ. Β' 1452 με διαφορ. σημασ.

(Υβριστ. ως κατάρα σε αποθανόντα ή μελλοθάνατο)· (εδώ παιγνιωδώς αντί *συγχωρήσεως*· βλ. Eideneier [Σπανός σ. 321]): *χεσθείς* (ενν. *ο πνευματικός πατέρας*) *και λαβών θυμιατόν ήρξατο εύχεσθαι και λέγειν: έτι δεόμεθα υπέρ θέσεως, χέσεως, σκατοψυχήσεως και κλαμπανίας μνήμης και χώσεως* Σπανός (Eideneier) D 1746.

σκατσόχερος ο, βλ. *σκαντζόχοιρος*.

σκατώνω.

Από το ουσ. *σκατό(ν)* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Λερώνω κάπ. ή κ. με περιττώματα· (εδώ υβριστ.): *Αιθίοπές τινες ενθάδε αφίκοντο φέροντες κοπριλίδα πολύτιμον, και εξ αυτών επριάμην ταύτην την εξαίσιον και εύοσμον μυρωδίαν του μυρίσαι την σην πανάσχημον θέαν και κλανομούστακον γενειάδα και την σκατωμένην σου όψιν* Σπανός (Eideneier) D 693-4.

σκατωτός, επίθ.

Από το *σκατώνω*. Η λ. στο LBG και στο Κουμαν., Συναγ. (λ. *σκατωτή*).

Γεμάτος περιττώματα, βρομερός: *εδ' ο παπάς οπού έφαγεν το θαυμαστόν απάκιν| παρά την τυμπανόκρουστην, την σκατωτήν λαπάραν* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 273-63 χφ P κριτ. υπ.

σκαφευτής ο.

Από το αρχ. ουσ. *σκαφεύς* αναλογ. με τα ουσ. σε *-τής*. Η λ. σε Γλωσσάρ. (L-S) και στο L-S Κων/νίδη· βλ. και LBG.

Σκαφτιάς· (εδώ υποτιμ.): *προ της εμής καθάρσεως τους καθαρούς αγνεύω,| και συνετίζω τους σοφούς ο σκαφευτής, ο δύσνους* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 76.

σκάφη η, Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 26-4 χφ Η κριτ. υπ., Κρασοπ. (Eideneier) V 110, L 72, I 160, 169, 180, S 152, Ολόκαλος 180[3], Προσκυν. Ιβ. 535 283, Επιστ. Barozzi 362.

Το αρχ. ουσ. *σκάφη*. Η λ. και σήμ.

1) Σκεύος μακρόστενο και βαθύ που χρησιμοποιείται για διάφορες οικιακές εργασίες (π.χ. ζύμωμα ψωμιού, συγκέντρωση υγρών ή στερεών υλικών, πλύσιμο ρούχων, κλπ.): *εγώ ήμην ευγενική και συ πτωχός πολίτης,| συ είσαι Πτωχοπρόδρομος και εγώ ήμην Ματσουκίνη* (παραλ. 1 στ.), *εγώ είχον προίκα περισσήν και συ είχες ποδοκόπιν,| εγώ είχον ασημοχρύσαφον, και συ είχες σκαφοδούγας| και σκάφην του ζυμώματος και μέγαν πυροστάτην* Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 74· *Και την Λαμπράν την Κυριακήν όνειρον είδα ξένον:| Φόρεμα είχα τον ασκόν, καπάσιν μεσοβούτσιν,| σκούφιαν αργυρόκουπαν και κάλτσας τας κανάτας* (παραλ. 2 στ.). *Την κλίνην έποισα ληνόν και την ανάπλαν σκάφην* Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 105· *παραλαμβάνει* (ενν. *ο κυρ Γεώργης Φουλές*) ... *προυκίον:* ... *πιθάρια β'* ... *πινακωτή μια, σανίδι α'* ... *σκάφην α'* Ολόκαλος 101[21]· (εδώ σε σχ. αδύνατον): *Πάλιν εμετεβρόντησεν, η γη διχώς ερράγη,| καθαρογλυκοπίπερος ανέβαινε ο μούστος,| το στόμα μου εγέμισεν από της γης την σκάφην* Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 111. **2α)** Ελαφρύ πλοιάριο, μικρή λέμβος (για το πράγμα βλ. και Kahane-Tietze, Lingua Franca 844): *Και δη και οι του Μουράτ ασφαλίσαντες, ως έδει, το πολίχνιον και εν τω λιμένι τας σκάφας και τας τριήρεις εισάξαντες, και τους πολεμιστάς επί τον πύργον τον εν τω λιμένι καλώς εφαρμόσαντες, εκάθηντο προσδεχόμενοι πόλεμον* Δούκ. 181[23]· *Ηγόρασε τινάς καράβιον μετά την εξάρτησίν του, τα εξάρτιά του, τα οποία ο νόμος τα λέγει εξαρτίαν. Δεν δικαιώνεται και την σκάφην, ήγουν την βάρκαν, να την πάρει ομού, αν δεν συμφωνηθεί* Zygomalas, Synopsis 252 N 44· **β)** (γενικ.) πλοίο· (εδώ μεταφ., προκ. για τον κόσμο): *Διαβολεύς γαρ άνθρωπος* ... (παραλ. 3 στ.) *καρποδοτεί τον θάνατον από ψευδοδενδρίου,| φυσά, τινάσσει κύματα τη παγκοσμίω σκάφη* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 404. **3)** (Πιθ.) φτυάρι (για τη σημασ. βλ. Lampe, Lex., στη λ. σημασ. 2): *Λοιπόν ελιγοθύμησα, έγινα του θανάτου,| να κοινωνήσω εγύρεψα, μη χάσω την ψυχήν μου* (παραλ. 1 στ.). *Και φέρασιν τον δέσποτα παπά Ρουφοκανάτην,| με το ποτήρι το μικρό, που μοιάζει καδοπούλα,| και την λαβίδαν την σθενήν, που μοιάζει μύλου σκάφην,| και γέμισέ την τρεις φορές, τάχα κοινώνησέ με,| κρασάκι μ' εκοινώνησαν και υγιής ευρέθην* Κρασοπ. (Eideneier) S 142. **4)** Σαρκοφάγος (για τη σημασ. βλ. L-S Suppl., στη λ.)· κρύπτη: *υπό του τοίχου γαρ αυτής* (ενν. *της εκκλησίας*) *και επί της γωνίας,| ευρίσκεις τρύπαν παρευθύς εις σκάφην μαρμαρένην| κι εξέρχεται εξ αυτής φωνή* Προσκυν. Ιβ. 845 300.

σκάφθω, βλ. *σκάπτω*.

σκαφίδι το, βλ. *σκαφίδιον*.

σκαφίδιον το, Μπερτολδίνος 141, 144· *σκαφίδι*, Λεξ. Μακεδ. 162, Πεντ. Έξ. VII 28, Δευτ. XXVIII 5, 17· *σκαφίδι(ν)*, Hist. imp. (Iadevaia) IIc 1138, Παϊσ., Ιστ. Σινά 900, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 181[13]· *σκαφίδιν*.

Το μτγν. ουσ. *σκαφίδιον*. Ο τ. *σκαφίδι* το 15. αι. (TLG), στο Somav. και σήμ. Ο τ. *σκαφίδιν* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Μικρή *σκάφη* (βλ. ά. σημασ. 1), κατασκευασμένη συν. από ξύλινες σανίδες ή ολόκληρο κομμάτι ξύλου (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β'[2] 112), η οποία χρησιμοποιούνταν ως (1) σκεύος για το ζύμωμα του ψωμιού: *και εσήκωσεν ο λαός το ζυμάρι του ιμπρού να ανέβει τα σκαφίδια τους δεμένα εις τα ρούχα τους ιπί τον νώμο τους* Πεντ. Έξ. XII 34· (2) σκεύος σερβιρίσματος, (πιθ.) μεγάλη πιατέλα: *όρισε ... να ετοιμάσουν και τράπεζαν με κρεβάτι, να καθίσεις απάνω ... και όρισε να γεμίσουν τα σκαφίδια και τα πινάκια και τα ποτήρια* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 180[31]· (εδώ σε σχ. υπερβολής): *Και εκάτσες απάνω και εδιέβην η βρώση σου σκαφίδια ενενήντα εννέα ήμισυ και τέταρτον* Σπανός (Eideneier) Β 228· (3) κουβάς: *κύρι, το πηγαδόσχοινον εκόπη και ας το αλλάξουν,* (παραλ. 1 στ.) *και το σκαφίδιν έπεσε και εγένετο εις δύο,| και δος ίνα το δήσουσι και πάλιν να δουλεύει* Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 56-1 χφ Η κριτ. υπ.· (4) ποτίστρα ζώων: *εκείνοι* (ενν. *οι γύπες*) *τότε εκατέβαιναν τρόγυρα ... ερχόμενοι να πιουν σε ένα σκαφίδι καμωμένον σαν εκείνον οπού πίνουν τα γουρούνια* Μπερτολδίνος 141.

σκαφιδοπίνακο(ν) το.

Από τα ουσ. *σκαφίδι(ον)* και *πινάκι(ον)*.

(Στον πληθ.) πιατικά, κουζινικά (βλ. και ά. *πινάκιον* σημασ. 1, *σκαφίδιον*): *πιθάρια, σκαμνιά, κνησαροκόσκινα, σκαφιδοπίνακα, κρασολάγηνα* Ολόκαλος 173[41].

σκαφιδοπούλα η.

Από το ουσ. *σκαφίδι(ον)* και την κατάλ. *-οπούλα*· πβ. λ. *σκαφιδόπουλον* στο Du Cange (λ. *σκάφαι*).

Κούπα, μπολ: *Ο δε Αίσωπος εγέμισε μίαν σκαφιδοπούλαν νερόν από την θάλασσαν και έδωκέν του του Ξάνθου εις την χείραν* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 181[18].

σκαφικός, επίθ.

Από το ουσ. *σκάφη* και την κατάλ. *-ικός*.

(Πιθ.) που έχει το σχήμα σκάφης (βλ. ά.)· κοίλος, καμπύλος (βλ. και Ορλάνδος-Τραυλός, Λεξ. αρχιτ., λ. *σκάφη*): *Ανεγείραντες δε τας αψίδας των υπερώων, ευωνύμων τε και δεξιών, και ταύτας στεγάσαντες σκαφικάς αψίδας ... προσέταξεν ο Στρατήγιος του εξελθείν τους εργάτας και τεχνίτας εις το άριστον* Hagia Sophia α 445[18].

σκαφοδούγα η.

Από τα ουσ. *σκάφη* και *δούγα* (τ. του *δόγα*, βλ. ά.). Η λ. στο LBG.

Σανίδα της σκάφης· (εδώ ειρων.): *συ είσαι Πτωχοπρόδρομος και εγώ ήμην Ματσουκίνη* (παραλ. 2 στ.), *εγώ είχον ασημοχρύσαφον, και συ είχες σκαφοδούγας* Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 73.

σκάφος το και ο.

Το αρχ. ουσ. σκάφος το (το αρσ. με διαφορ. σημασ.· βλ. L-S, λ. σκάφος A, B). Το ουδ. και σήμ.

1) Το κύριο σώμα του πλοίου· (συνεκδ.) πλοίο, καράβι: *κι όταν πάσχει ο στόμαχος από πολυποσίας,| καταθολούται η ψυχή, βλάπτεται και το σώμα* (παραλ. 1 στ.) *ως σκάφος χειμαζόμενον μην έχον κυβερνήτην* Σπαν. Α 271. **2)** Το εσωτερικό του ανθρώπινου σώματος· τα μέσα, τα σωθικά του ανθρώπου: *Ο βασιλεύς ο Τάρειος το ήκουσε και εγέμισε μεγάλην χαράν ο σκάφος του και είπεν* ... Διήγ. Αλ. E (Lolos) 281[7]· *Αλέξανδρε βασιλέα και μεγιστότατε αυθέντη, διατί θλίψιν και κακήν καρδίαν έχεις απέσω εις το σκάφος σου;* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 160[3].

σκαφτοκλαδεύγω.

Από τα σκάφτω (βλ. ά. σκάπτω) και κλαδεύγω (<κλαδεύω).

Σκάβω και κλαδεύω: *το 'χεν πρωτύτερας δοσμένο ο άνωθεν Γεώργης* (ενν. Βαρούχας) *του ευλαβεστάτου παπά κυρ Γεώργη Καλομενόπουλου το λεγόμενο αμπέλι και 'ξάμπελο να το κρατεί και να είναι ομπλεγάδος να το φυτέψει και να το σκαφτοκλαδεύγει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 483[4].

σκαφτός, επίθ., βλ. *σκαπτός.*

σκάφτω, σκάφω, βλ. *σκάπτω.*

σκάψιμο το, βλ. *σκάψιμον.*

σκάψιμον το, Θησ. (Foll.) I 97, πριν 109· *σγάψιμον,* Ασσίζ. 472[3], 473[10]· *σκάψιμο.*

Από τον αόρ. του *σκάπτω* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-ιμον.* Ο τ. *σγάψιμον* και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 777, Χατζ., Λεξ., λ. *σγάφτω*). Ο τ. *σκάψιμο* και σήμ. Η λ. στο Somav. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σκάφτω*)· βλ. και LBG.

1α) Το σκάλισμα του εδάφους με ειδικό εργαλείο για γεωργικές εργασίες ή για το άνοιγμα λάκκου: *«Ειπέ μοι, γέρον κηπουρέ, ο μισθαργός σου πόναι;»| Και πρώτον μεν φοβούμενος ο γέρων ...| ηρνήθη λέγων, παντελώς τον μισθαργόν ουκ είδεν,| αλλ' ίσως το κουβάλισμα και του νερού το βάρος,| ο κόπος και το σκάψιμον εποίκαν τον να φύγει* Καλλίμ. 2344· *εάν κανείς ... ήξευρεν εις κανέναν τόπον βίον, και να έλθει εις το ρηγάτον ή εις τον εμπαλήν τοποτηρητήν του κατά την ημέραν, και να του ποίσει νώσιν ότι ήθελε να σκάψει ... όλους τους εξόδους το να ξοδιάσει εις εκείνον τον βίον εις το σκάψιμον και εις το έβγαλμαν εντέχεται να τα πλερώσει ο ρήγας οπού λαμβάνει το δίμοιρον του βίου εις το μερτικόν του* Ασσίζ. 222[20]· **β)** λάκκος, χαντάκι, τάφρος: *τότε πάλι ο ευγενής* (ενν. ο Θησεύς) *μ' αύτες* (ενν. τες κορασίδες) *καβαλικεύει,| και όλες του τες δύναμες τους έδειξεν ατός του·| ομοίως και εις το σκάψιμον αντάμα μετ' εκείνες| ατός του μπήκε κι έδειξε για να το μαρτυρήσουν,| πως τα τειχιά τους ήσασι όλα πουντελιασμένα,| έτοιμα για να πέσουσι χάμω στη γη απλωμένα* Θησ. (Foll.) I 113. **2)** Εγχάραξη παραστάσεων πάνω σε σκληρό υλικό, καθώς και το σχέδιο ή η παράσταση που προκύπτει· σκάλισμα: *και έκαμαν τα λιθάρια του σοάμ τριγυριστά συμπιαστά μάλαμα, σκαμμένα σκαψίματα βούλλας επί όνομα παιδιών του Ισραέλ* Πεντ. Έξ. XXXIX 6.

σκεβαρίζω.

Από το ιταλ. *sceverare* (Battaglia).

Αποφεύγω υποχρέωση ή δέσμευση, ξεφεύγω (για τη σημασ. βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 9· βλ. όμως και Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 769, λ. *σκεβαρίζομαι*): *οι δολιότατοι αυτοί Φραντσέζοι γελαστήκαν,| μέσα στο δίκτυον σέβησαν, σαν ψάρια πιαστήκαν* (παραλ. 2 στ.). *Ό,τι μπορέσαν είπασιν —πώς να σκεβαριστούσιν;—,| πρόφασες είπαν άπειρες διά να πιστωθούσιν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2519.

σκέδα η.

Αντιδ. από το ιταλ. *scheda* (Battaglia) <μεσν. λατ. *scheda* <ελλην. *σχέδη* (6. αι., TLG).

Φύλλο χαρτιού για σημειώσεις: *Στον τοίχο μας με το μαχαίρι σέρνω| τό θέλω, και κρατώ τονε* (ενν. τον τοίχο) *για σκέδα και καδέρνο* Στάθ. (Martini) Α' 212.

σκεθθώ.

Από το ουσ. *σκεθθίν* (Meursius, λ. *σκέθθιν*· διόρθ. Παντ., B-NJ 6, 1927-8, 411· για την ετυμ. του βλ. Παντ., ό.π., 410-11, αλλά και Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 163). Πβ. ουσ. *σκεθί* στην Καππαδοκία (Dawk., Modern Gr. 648, λ. *ὃκεθί*) και *σ(ι)εττίν* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 779). Λ. *σ(ι)εττώ* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., ό.π.). Η λ. στο Meursius (λ. *σκεθθείν*).

Κεντρίζω, κεντώ· (εδώ μεταφ.): *κείνος οπού έκτισεν βίον πονηρόν, ζωήν άτσαλλην, γεμάτην πάσαν ακαθαρσίαν και περιπλεμένην όλον ακάνθια, οποιός ποττέ δεν ακρώθην της συνειδησής του, οπού τον εσκέθθαν και εδάκκανεν* ... Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 462· *σκέθθα μου την καρδιάν μ' άλλον ξουφάριν| και ποίσε με καλόν και άγιον ψιχάδιν| το πνεύμα προς εσέν να βρει την στράταν* Κυπρ. ερωτ. 107[34].

σκελετούρα η. — Βλ. και *σκίλλα, σκιλλοκρόμμυδον.*

Από το ουσ. *σκελετά* που απ. στον Ησύχ. (L-S) και την κατάλ. *-ούρα.* Τ. *ασκελλάαρούα* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.), *ασκελετούρα* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.) και *ασκελοτούρα* (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Du Cange.

(Βοτ.) το φυτό *ουργινέα η παράλιος* (Urginea maritima), η *σκίλλα* (βλ. ά.): *Διά το σκιλλικόν όξος. ... Καθάρισον καλά την σκίλλαν, ήγουν το χόρτον οπού είναι ωσάν κρομμύδι η ρίζα του, διά τούτο τον λέγουν εις την στερεάν σκιλλοκρόμμυδο και εις τα νησία ασκέλλαν ή σκελετούραν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 187.

σκέλι το· πληθ. *σκέλια,* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 65, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιω. ιθ' 31· πληθ. *σκέλα,* Hist. imp. (Iadevaia) IIc 997, 998· *σχέλια,* Μαχ. 600[33]. — Βλ. και *σκέλος.*

Από τον πληθ. *σκέλη* τα του ουσ. *σκέλος* και αναλογ. με το σχηματ. *πόδι-πόδια* (*σκέλη>σκέλια>σκέλι*· βλ. Ανδρ., Λεξ., στη λ.). Ο πληθ. σήμ. λαϊκ. Η λ. στο Βλάχ. και

σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. ὄκέλι, Μάνεσης, Λεξ. Μυκον. ιδιώμ., Pern., Ét. linguist. III 527)· βλ. και LBG (λ. *σκελίον*).

Καθένα από τα κάτω άκρα του ανθρώπου, πόδι: *Όμως ο Θεός ουδέν εβάσταξεν την πονηρίαν αυτού αλλά έστρεψεν θυμόν απάνω εις το κορμί του ...· μέσον εις το σκέλι του εξέβη πάθος και πρίσμα όπου ήτον όλον έλκος και έδιδέν τον όλον κεντισμούς και πόνους μεγάλους* Hist. imp. (Iadevaia) IIa 288· *Τσ' αίγες θυμούμαι κι άρμεγε* (ενν. *η μάννα της Πανώριας*) *κάλλια παρά κιανένα·| πρίχου ν' αρμέξω μιαν εγώ, δυο 'χεν αυτή αρμεμένα.| Ήρπα τη μεγαλύτερη, στα σκέλια τση έβανέ ντη|, τη μουσταρέ τσ' απόσερνε 'πιδέξια κι άρμεγέ ντη* Πανώρ.² Β' 101.

σκελίδι(ον) το.

Από το ουσ. *σκελίς* και την υποκορ. κατάλ. *-ίδι(ον)*. Τ. *σκελίδι* στο Somav. (λ. *σκελίδα*) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σκελίδα*). Η λ. σε σχόλ.

Καθένα από τα μέρη από τα οποία αποτελείται το κεφάλι του σκόρδου: *Κύων εάν τον δακτύλιον βλαβή, σκέπασον αυτόν, και σκορόδου σκελίδια δύο αποσπάσας και λειώσας δεόντως εις έν μίξον μετά ελαίου, και εν τω δακτυλίω αυτού άλειψον* Κυνοσ. 594[1].

σκελίζω, Ερμον. Υ 104· *σχελίζω*, Προδρ. (Eideneier)² Β' 91 χφ Η κριτ. υπ.

Το μτγν. *σκελίζω*. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 349, Andr., Lex.). Η λ. σε έγγρ. του 11. αι. (Caracausi, λ. *σκελλίζω*), στο Somav. και σήμ. ως β' συνθ. (βλ. νεοελλ. *ισοσκελίζω*, *διασκελίζω*, κλπ.).

I. (Ενεργ.) βάζω τρικλοποδιά σε κάπ., ανατρέπω (μεταφ.): *τον πανούργον νεκρωτήν, όφιν τον ιοβόλον* (ενν. *τον σατάν*),| *σκελίσας* (ενν. *ο Λόγος*), *ρίψας καταγής, πατήσας και συντρίψας| και κατορύξας εν βαθεί χάσματι του ταρτάρου,| αυτός ανέστη θεϊκώς ούτω μετ' εξουσίας* Γλυκά, Αναγ. 133.

II. (Μέσ.) μπερδεύω το βήμα μου, μπουρδουκλώνομαι: *Οι κατ' εμέ δε πένητες, οι λιμαγχονημένοι* (παραλ. 7 στ.) *αν περπατούν, νυστάζουσιν, αν κάθηνται, κοιμώνται,| ιστάμενοι σκελίζονται, τραλίζονται καθ' ώραν* Προδρ. (Eideneier)² Β 91· *Όπερ ιδών ο Φίλιππος ανίσταται ξιφήρης,| ερχόμενος μετά θυμού πλείστου κατ' Αλεξάνδρου.| Συμπίπτει δ' ούτος σκελισθείς επί της κλιντηρίας·| ος και τα γόνατα πληγείς έπεσε παραυτίκα* Βίος Αλ. 943.

σκελίς -ίδα η, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 230. — Βλ. και *σκελίδι(ον)*.

Το μτγν. ουσ. *σκελ(λ)ίς* (<αρχ. *σχελίς*). Η λ. *σκελίδα* στο Somav και σήμ.

Καθένα από τα μέρη από τα οποία αποτελείται το κεφάλι του σκόρδου: *Περί λίθων και δυσουρίας ... σκελίδας τρεις σκορόδου έψησον μετά σπέρματος βοτάνης της λεγομένης μεσικάλης, και τρίψας αυτά θέρμανον και τω ιέρακι δος* Ορνεοσ. αγρ. 541[16]· *Έτερον διά τους οδόντας ... Κοπάνισον ... μίαν σκελίδα σκόρδον, βάλε το εις τον σφυγμόν της χέρας εκείνου του μέρους, οπού πονούν οι οδόντες, και εκεί εις τον σφυγμόν ... θέλει γεννηθεί μία φουσκαλίδα και ούτω περνά ο πόνος σου* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 228.

σκέλος το, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.² Ιω. ιθ' 32. — Βλ. και *σκέλι*.

Το αρχ. ουσ. *σκέλος*. Η λ. και σήμ.

1) Καθένα από τα κάτω άκρα του ανθρώπου ή τα πίσω πόδια των ζώων: *Και έστοντας να έλθουν* (ενν. *οι στρατιώται*) *και εις τον Ιησούν, ωσάν είδαν οπού ήτον αποθαμένος, δεν ετσάκισαν τα σκέλη του* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.² Ιω. ιθ' 33· φρ. *κρύβω* ή *κρύπτω την ουρά εις τα σκέλη* = υποχωρώ ντροπιασμένος ύστερα από μια αποτυχία μου (πβ. νεοελλ. φρ. *βάζω την ουρά στα σκέλια*): *αυτός ο Μπατοργάμπορος αρχίνισε να φύγει,| ως να περάσει το νερόν σ' ολίγον δεν επνίγη·| έπεσεν η μπερέττα του, έπεσαν τα φτερά του,| σαν σκύλος εις τα σκέλη του έκρυψε την ουρά του* Ιστ. Βλαχ. 324. **2)** Σκελετός (πιθ. από παρετυμ. επίδρ. του ουσ. *σκελετός*· βλ. και Chantraine, Dict. étym. 1012, λ. *σκέλλομαι*): *Τέρατα είν' τούτα οπού θωρώ τ' Άδη του μαυρισμένου,| για να μου δώσουν τύραννο, κι από 'δεπά δε βγαίνου;| Οι πόρτες του Άδη ανοίξασι κι έβγαλε έτοια σκέλη,| σγιά να τυραννήσουσι το νου μου και τα μέλη;* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 163.

σκέλωμα το· *σχέλωμαν*. — Πβ. και *αποσκέλωμαν*.

Από το *σκελώνω* (Andr., Lex., λ. **σκελώ*) και την κατάλ. *-μα*. Για διαφορ. ετυμ. και ορθογραφία βλ. Eideneier [Σπανός σ. 284, λ. *σχέλλωμαν*]. Για τον τ. βλ. μτγν. τ. *σχέλος* του ουσ. *σκέλος* (L-S, λ. *σκέλος*).

?Παραφυάδα, παρακλάδι· (εδώ μεταφ.) απόγονος (για τη σημασ. πβ. Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *σκελώνω*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σκελλώννω*): *Πάλε του σπανού το καταλόγιν κηρύττομεν πάντες και λέγομεν· δότε τον τριγένειον, τον αγριομούστακον, του βαθρακού το σχέλωμαν* Σπανός (Eideneier) Α 306.

σκέμμα το.

Το αρχ. ουσ. *σκέμμα*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., Πασπ., Γλωσσ.).

Αντικείμενο σκέψης, ζήτημα: *συν Θεώ και τω κράτει σου και εγώ και πάντες οι δούλοι σου συναγωνισόμεθα ουκ εν πλούτω μόνον, αλλά συν σαρκί και αίματι· και περί τούτου του σκέμματος αμέριμνος έσω* Δούκ. 313[11].

σκεμπέ η.

Από το τουρκ. *işkembe* (Redhouse). Πβ. *σκεμπές* ο στο Somav. και σήμ. κοιν. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Χατζ., Λεξ.).

Κοιλιά, στομάχι· (εδώ στομάχι σφαγμένου ζώου): *ο εκ Βεροίας ... δεν ηθέλησε να κάμει παραίτησιν και έτσι τον εξούρισαν· και εν τη εξουρία τον έβαλαν εις τον γάδαρον και με την σκεμπέ εις το κεφάλι και τον επόμπεψαν εις όλο το παζάρι* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 70[r].

σκεντζές ο· *σκετζές*.

Από το τουρκ. *işkence* (Redhouse). Η λ. σε έγγρ. του 19. αι. (Μινώτου, Ελλην. 3, 1930, 477) και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Λ. *σκέντζεμα* το στο Somav.

Βασανιστήριο: *ανίσως και νικήσουν τον* (ενν. *οι Τούρκοι τον Χασάν πασιά*), *αυτόν*

να τονε πιάνουν, | *εις το κορμί του θέλουσιν σκετζέδες να του ποίσουν,* | *με σούβλες να τον καίουσιν, το αίμα του να χύσουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8505· *Εις άνθρωπον να μηδέν ομολογεί εις σκετζέ* (έκδ. *εις κετζέ*· διορθώσ.) Ιατροσ. κώδ. υμδ'.

σκεντζεύω.

Από το ουσ. *σκεντζές* και την κατάλ. *-εύω* (Καραναστάσης, Μελ. 279). Το μέσ. σήμ. στην Ήπειρο (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 61, λ. *σκεντζιά*). Διάφ. άλλοι τ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., λ. *σκεντζέρω*, Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, λ. *σκιντζεύου*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σκεντεύgω-σκιντεύgω*, κ.α.). Η λ. στο Somav. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παπαγρηγοράκι, Ξέν. λέξ. 142, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., λ. *σκεντίζω* και *σκεντζεύω*).

Υποβάλλω σε μαρτύρια, βασανίζω: *επάτησαν χαραμήδες τον Μανόλη εις το χωρίον ... και πολλά μαρτύρια τον έκαμαν διά να τους ομολογήσει τον βίον του. Τέλος πάντων, ιδόντες το αμετάθετον ... με το πελέκι έκοψαν την κεφαλήν του. Ομοίως εσκότωσαν και τον τρανύτερόν του υιόν και την γυναίκα του εσκέντζεψαν μερικώ και ομολόγησεν τα ασημικά της και την άφησαν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 56[r].

σκεντζιά η· αιτιατ. πληθ. *σκεντζές*.

Από το *σκεντζεύω* και την κατάλ. *-ιά* (για το σχηματ. βλ. ΛΚΝ, λ. *-ιά*[3]). Για την αιτιατ. πληθ. πβ. Κοντοσόπ., Διάλ. και ιδιώμ. 98. Λ. *σκέντζα* σε κείμ. του 18. αι. (Μπουμπ., Αθ. 76, 1976/77, 230). Λ. *σκέντζεμα* στο Somav. και λ. *σκεντζιά* τα σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 61).

Βασανισμός: *για ιδές τους κλέφτες και τους κεσετζήδες ..., όταν τους πιάσουν οι αφεντικοί άνθρωποι, πόσες σκεντζές και πόσα τυραννίσματα και πόσα μαρτύρια και πόσες ξυλές και πόσα στρεβλώματα παθαίνουν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 175[v].

σκεπάζω, Σπαν. Ο 60, Καλλίμ. 630, Ιων. III 6, Ορνεοσ. αγρ. 543[24], Κυνοσ. 593[29], Βέλθ. 1161, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 480, Χρον. Μορ. Η 5681, Χρον. Μορ. Ρ 4959, 8427, Φλώρ. 1595, Gesprächb. 69[3], Λίβ. διασκευή α 3939, Χρησμ. Ι 194, Φυσιολ. (Zur.) LVI[4], Φαλιέρ., Ιστ.[2] 54, Βεν. 58, Διήγ. Βελ. χ 104, Θρ. Κων/π. Πολλ. 248[12], Μαχ. 10[10], Διήγ. Βελ. Ν[2] 109, Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[69], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 715, 4060, Αλεξ. 1485, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 108 δις, 127, Έκθ. χρον. 35[5], Ιστ. Βατοπ. 40, Πεντ. Γέν. IX 23, XXXVIII 14, Έξ. XVI 13, XXVI 13, Λευιτ. III 9, Αρ. IX 15, Δευτ. XXII 12, Ρίμ. θαν. 144, Πορτολ. Α 158[3], Αχέλ. 1414, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 133, Παϊσ., Ιστ. Σινά 96, Hagia Sophia ω 511[15], Μορεζ., Κλίνη φ. 46[v] δις, Πανώρ.[2] Α' 418, Πιστ. βοσκ. V 3, 53, Χίκα, Μονωδ. 86, Ιστ. Βλαχ. 2222, Σουμμ., Ρεμπελ. 169, Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 113, Διγ. Άνδρ. 361[17], 381[26], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1490, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 51[v] δις, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [104], Ε' [722], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 197[14], 206[11], 225[8], 399[5], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1218, 10128, κ.π.α.· β' εν. προστ. *σκέπα*, Gesprächb. 106[22].

Το αρχ. *σκεπάζω*. Για την προστ. *σκέπα* βλ. Χατζιδ., ΕΕΦΣΠΘ 1, 1927, 19. Η λ. και σήμ.

Ι. Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α)** Τοποθετώ κ. πάνω σε κάπ. ή κ. (συν. για προστασία ή δια-

κόσμηση): *όταν ιδεί και δεν έχει πλέον διά να γεννήσει* (ενν. *η πέρδιξ*), | *σκεπάζει με τας πτέρυγας τα εαυτής ωά τε,* | *ομού δε και με την κοιλιάν αυτής αυτά σκεπάζει* Φυσιολ. (Legr.) 687, 688· *Εάν βασκανθεί* (ενν. *ο κύων*) ... *τρίχας ιππείας ... καύσας άτμισον αυτόν εκ τούτων, μετά σαγίου σκεπάσας, άχρις ου ιδρώσει* Κυνοσ. 599[15]· *πρασινορόδινον βλαττίν είχεν εις το καπούλιν* | *και την σέλαν εσκέπαζε ῾να μη κονιορτούται* Διγ. (Trapp) Gr. 1189· *άλλο κακό δεν ήκαμεν η κονταρά η μεγάλη,* | *γιατί με σίδερα διπλά σκεπάζει το κεφάλι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2144· *Το έδαφος εσκέπασε μετά τιμίων λίθων* | *εστιλβωμένων ισχυρώς, ώστε θαυμάζειν πάντας* Διγ. Ζ 3910· *τ' άρματά του με μαγνιάν ήσανε σκεπασμένα* | *και με χρυσά αποπανωθιό δεντρά περιπλεμένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 507· (σε προσωποπ.): *Γης και φωτιά και το νερό, συγκλάψετέ με ομάδι* | *και, ουρανέ, την όψη σου σκέπασε με μαγνάδι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 551[24]· (προκ. για ρούχο): *επαίνα και εγκωμίαζεν την Παρθένον Μαρίαν και τα άγια εκείνα ενδύματα, λέγοντας την τόσην χάριν απού ηξιώθησαν να σκεπάζουσιν εκείνο το πανάχραντον σώμα απού εγέννησεν τον πάντων Ποιητήν* Μορεζ., Κλίνη φ. 359[v]· *Φτωχά ήρθα εις την πόρτα σας κι εσείς εδιώξετέ τα,* | *γδυμνά ήσαν και ξυπόλυτα, ουκ εσκεπάσετέ τα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4915· (προκ. για σκέπασμα σε κατάκλιση): *λέγει* (ενν. *ο γιατρός*) *του* (ενν. *του σουλτάνου*): *«Πλάγιασε και να σε πάρει ο ύπνος από τον κόπον». Και ούτως τον εσκεπάσανε. Και είπε των σωματοφύλακων ότι να μην τονε ξανασκεπάσουνε έως να ξυπνήσει ατός του* Χρον. σουλτ. 140[6]· (εδώ για στολισμό νεκρού): *Αλέξανδρος έβαλε τον Πώρον ... εις χρυσό κρεβάτι και τον εσκέπασεν με πολυτίμητα φορέματα και με όλον του το φουσσάτο τον έκλαψαν και με τιμήν μεγάλην τον επροβόδησαν έως το μνήμαν του* Διήγ. Αλ. G 288[13]· **β)** καλύπτω κάπ. ή κ. εντελώς (με αποτέλεσμα να μη φαίνεται): *οι δε Ρόδιοι μηχανησάμενοι και ποιήσαντες ένδον λάκκους διά χωμάτων εσκέπασαν. Τους ορμώντας ουν ούτως ηφάνιζον αεί τους εισπίπτοντας, των χωμάτων αποσπασθέντων και καταπεσόντων εν τοις λάκκοις* Ιστ. πολιτ. 47[4]· *παλούκι να είναι εσέν ιπί τα άρματά σου, και να είναι όντα κάτσεις όξω και να σκάψεις μετ' αυτό και να στραφείς και να σκεπάσεις το κοπριό σου* Πεντ. Δευτ. XXIII 14· *να πάρεις όλο το ξύγγι οπού σκεπάζει την κοιλιά ... και να καπνίσεις εις το θεσιαστήρι* Πεντ. Έξ. XXIX 13· *με τοιούτες νεφέλες έρχεται ο Κύριος, ωσάν ήτον αι νεφέλαι εκείναι οπού εσκέπασαν το Θαβώρ, όταν εμεταμορφώνετον ο Κύριος* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 65· *τα νέφη να σκεπάσουσι τον ήλιο* Βοσκοπ.[2] 466· *'πού το αίμα το περισσόν στα τούρκικα κορμία* | *η λάσπη εσκεπάστηκεν, δεν εφαίνετον πλεία* Παλαμήδ., Βοηβ. 296· *τα νερά αντρειώθηκαν πολλά πολλά ιπί την γή και εσκεπάστηκαν όλα τα όρη τα ψηλά ος κατωθιό όλον τον ορανόν* Πεντ. Γέν. VII 19· *μερικούς καιρούς σηκώνεται δυνατός νότος και σηκώνει τα βουνά του άμμου ολόκληρα και τα φέρνει εις άλλον τόπον, και όσους ανθρώπους ή ζώα εύρει εκεί, τα σκεπάζει με τον άμμον και χάνουνται παντελώς* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 256· *είδεν η Παναγία πλήθος ιερέων κρεμασμένους και φωτιά τους εσκέπασε ως την κορφήν και τους έκαιγε* Αποκ. Θεοτ. Ι 171· *Ω πόση πάλε σιχασιά είσαι όταν καθίζεις* | *τα μάγουλά σου κόκκινα κι άσπρα να ζωγραφίζεις,* | *για να σκεπάζεις μετ' αυτά της φύσης τσ' ασχημάδες* | *και των χρονών όσον μπορείς τες διπλοζαρωμάδες* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1187]· (μεταφ.): *Απού δεν έχει απάνω του καλοπιχεροσύνην καμιάν βερτούν απάνω του δεν εμπορεί να 'χει. Η καλοπιχεροσύνη σκεπάζει την μοιχεία* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 153· *ποθεί τόσα πολλά η καρδιά του,* | *κι α θα μιλεί, σκεπάζει του το*

λόγο η πεθυμιά του Ροδολ. (Αποσκ.) Α΄ 682· (προκ. για ταφή νεκρού): *Λέγει το κι η παραβολή αλήθεια και όχι ψόμα:| αλί τόν βάλουν εις την γην και τον σκεπάσει χώμα!* Απόκοπ.[2] 164· *ωσάν σκεπάζει τον νεκρόν η πλάκα του μνημάτου| ίτις κρατεί η φυλακή τους ζωντανούς ανθρώπους* Σαχλ., Αφήγ. 442· **γ)** απλώνομαι σ' ένα χώρο, γεμίζω ένα χώρο: *τες ρούγες όλες γέμισαν από το χαχαλιό τους* (ενν. *οι Οβριοί*),| *που ως τρελοί ετρέχασι κι ήκλαιγαν το κακό τους.| Πλέον δεν ήτον βολετόν κανείς για να περάσει,| γιατί την στράταν όληνε αυτοί είχαν σκεπάσει* Μαρκάδ. 406· *αυτό το πλήθος των νεκρών τον κόσμον να σκεπάζει,| και ως ανεμόβροχον δασύν και ως χιόνι και χαλάζι,| … και η ταραχή του πλήθου| ν' αντιλαλεί εις τον ουρανόν* Δευτ. Παρουσ. 9· *αέρας από νέφαλα μαύρα, σκοτεινιασμένα| τον κόσμον όλο εσκέπασε κι έδειχνε βραδιασμένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Α΄ 248· **δ)** (για οικοδόμημα) τοποθετώ σκεπή, στεγάζω: *έκαμε δύο χρόνους ασκέπαστη* (ενν. *η εκκλησία Αγία Σοφία*). *Και επρόσταξεν ο Θεοδόσιος ο βασιλεύς … και εσκέπασεν αυτήν σταυροθόλι, ήγουν καμάραν γυριστήν* Hagia Sohia ω 509[17]· *εάν λάχει ο κύριος του πραγμάτου … εποίησεν τίποτες κανέναν έξοδον …, ώσπερ αν εσκέπασεν τον οίκον* (έκδ. *όκον*· διορθώσ.) *ότι επότιζέν τον όλον, διά το ήτον αποσκέπαστον …* Ασσίζ. 79[8]· **ε)** (μεταφ., για αρνητικά συναισθήματα) καταλαμβάνω, κυριεύω: *Αλέξανδρος, ως έμαθεν ότι περιμαζώνει| ο Λούπουλος στρατεύματα, καλά τα διορθώνει,| να έλθει καταπάνω του καβάλα και πεζούρα,| η λύπη τον εσκέπασεν, πιάνει τον κι η μουρμούρα* Ιστ. Βλαχ. 964. **2)** (Μεταφ.) προστατεύω, προφυλάσσω, βοηθώ: *εάν εγίνουνταν ή καβγάς ή αίμα, αυτός* (ενν. *ο παπακυρ-Σίδερης*) *να κάμει παντοίου τρόπου άλλον να πιάσει με το καλόν και άλλον με καθοδηγίαν, και με πολλές τέχνες να τους σκεπάσει να μην παραδοθούν εις αβάνηδες … και χαλαστούν* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 49[v]· *Όλοι «Θεέ», φωνάξασι, «τούτη την ώρα μόνο| σκέπασε τους χριστιανούς από τον τόσο φόνο!»* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 218[18]· *μόνον τα έργα τα καλά κάμνουν φιλανθρωπία,| εκείνα μόνον βοηθούν, εκείνα σε σκεπάζουν,| εκείν' από την κόλασιν τον άνθρωπον αρπάζουν* Ιστ. Βλαχ. 2793· *δεν είναι δίκαιο να έχει εκείνος κάστρον κοντά μου, διατί όποτε θελήσει εμπορεί να εύρει αφορμήν ν' αγγριστεί μετά μου και να γενεί εχθρός μου και να πολεμίσει τον τόπον μου … και ο Θεός να με σκεπάσει!* Μαχ. 564[4-5]. **3)** (Μεταφ.) **α)** κρύβω, κρατώ κ. μυστικό: *Τώρα σκεπάζω τ' όνομα και κρύβω τ' όνομά μου,| να μη το ξεύρουν οι πολλοί τις ο τα τοιαύτα γράψας* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 1019· *Και ο Κύριος είπεν: «Αν σκεπάζω εγώ από τον Αβραάμ τό ος εγώ κάμω; …»* Πεντ. Γέν. XVIII 17· *τον πόθου τη φωτιά κιανείς κακά τη χώνει,| αμ' όσο πλια σκεπάζει τη, πλια τηνε φανερώνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 224· **β)** αποσιωπώ, συγκαλύπτω κ. επίμεμπτο: *ότι να σε 'ξεπατήσει αδερφός σου … γή θεγατέρα σου γή γεναίκα σου … γή σύντροφός σου … κρυφά του ειπεί: «να πάμε και να δουλέψομε είδωλα», … μη ακούσεις προς αυτόν … και μη λυπηθείς και μη σκεπάσεις απάνου του, ότι σκοτωμό να τον σκοτώσεις* Πεντ. Δευτ. XIII 9· *Το σφάλμα τώρα εγίνη και δεν είναι βολετόν πλέον να το σκεπάσομεν, μήτε να το διορθώσομεν, παρά να γυρεύσομεν συμπάθιον από τον Βασιλέα* Μπερτόλδος 39· *είχεν να κάμει* (ενν. *ο Δαβίδ*) *μετ' αυτήν* (ενν. *τη Βηρσαβεέ*) *και εγκαστρώθηκε, και, διά να μην φανερωθεί η εγκαστρία, έστειλεν γραφήν εις τα φουσσάτα του καπετανίου ότι να του στείλει τον Ουρίαν … διά να έλθει εις το σπίτι του να κοιμηθεί την γυναίκα του να σκεπάσει την εντροπήν της Βηρσαβεές* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 379[r]. **Β΄** (Αμτβ.) λέω ψέματα, ξεγελώ, εξαπατώ (για τη σημασ. βλ.

και Χατζιδ., ό.π., 21): *ο διάβολος ηπάτησέ με· λέγει με να σκεπάζω* Gesprächb. 69[17].

II. Μέσ. **Α΄** Αμτβ. **1)** Καλύπτομαι με κ.: *τα Σεραφείμ … εσκεπάζονταν με τας δύο πτερούγας* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 125· *τη λεκάνη σκεπασθείς εκρύβην παραχρήμα* Καλλίμ. 500· (σε προσωποπ.): *Σκεπάσου τώρα, ουρανέ, με νέφαλα, ν' αστράψεις| και, ήλιε λαμπρότατε, κοίταξε συ να κλάψεις| το χαλασμό των εκκλησιών* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 547[13]· (εδώ με κλινοσκεπάσματα ή ρούχα): *Πέσε, σκεπάσου, τέκνο μου. Τι έχεις και ανακατώθης;| Για την χαράν τήν έλαβες βλέπω το κρυό δε γνώθεις* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 29· *Ένα μαντάκι τσόχινο ήτονε σκεπασμένη* (ενν. *η Παρθένος*),| *κι ως τη ζωή τση μετ' αυτό ήτονε κουκλωμένη* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4326· (εδώ προκ. για κάλυψη της κεφαλής): *κάθε γυναίκα οπού προσεύχεται ή προφητεύει με κεφάλι αξεσκέπαστο, κατεντροπιάζει το κεφάλι της· … αν δεν σκεπάζεται η γυναίκα, ας κουρεύεται· και αν είναι άσχημον εις την γυναίκα το να κουρεύεται ή να ξουρίζεται, ας σκεπάζεται* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Κορ. Α΄ ια΄ 6 δις. **2α)** Φυλάγομαι, προστατεύομαι: *αν ιδείς τον λύκον να έρχεται, εσύ να σφυρίξεις να συσμικτούσιν τα πρόβατα, να περιμαζωκτούσιν στην μάνδραν, να μην αρπάζει ο λύκος κανένα, και αν σφυρίξεις και τα πρόβατα ακούσουσι και σκεπασθούσι, θέλουσιν γλυτώσει* Πηγά, Χρυσοπ. 216 (16)· *να σκεπαστεί αποδεκεί κι ανθρώποι να φυλάγου,| τους τόπους να κρατούσινε, Τούρκοι εκεί μην πάγου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 475[25]· *εκπαιδεύων τους νεοταγείς στρατιώτας τοξεύειν και κοντάριν μεταχειρίζεσθαι και σκουτάριν σκεπάζεσθαι* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 186· **β)** κρύβομαι: *Έχει* (ενν. *ο τόπος*) *δενδρά και ποταμόν, έχει λιβάδιν μέγαν,| έχει και δάσωμα καλόν προς το να σκεπαστούσιν| άνθρωποι ξένοι ζητηταί και δράκται και κρουσάροι* Καλλίμ. 877. **3)** Αποκρύπτω την αλήθεια, ψεύδομαι: *Ο γουν Πρωτεύς ηρώτησεν τίνος έναι η γυναίκα* (ενν. *η Ελένη*) *και πόθεν την επήρε και περιπατεί και παραδέρνει. Ο δε Αλέξανδρος ήρξατο να ψευδολογεί και σκεπάζεται* Τρωικά 523[10]. **4)** Παχαίνω: *επάχυνεν ο Ιεσουρούν και εκλότσεψεν, επάχυνες, εχόντρυνες, εσκεπάστης, και άφηκεν Θεόν οπού τον έκαμεν* Πεντ. Δευτ. XXXII 15. **Β΄** Μτβ. **1)** Κρατώ κ. μυστικό, αποκρύπτω: *Μη μνημονεύετε δε αυτού του αυθέντου εν τη λειτουργίᾳ φανερώς, διότι ακμήν σκεπάζεται τον χριστιανισμόν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 228. **2)** Ξεγελώ, εξαπατώ, λέω ψέματα σε κάπ. (για τη σημασ. βλ. και Χατζιδ., ό.π., 21): *εάν με σκεπασθείς, τον Θεόν πώς να τον σκεπασθείς;* Gesprächb. 70[1, 3].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1α)** Καλυμμένος: *είναι τυφλωμένος| ο Έρωτας και στέκεται στα μάτια σκεπασμένος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ΄ [84]· *δέδωκε χαρίσματα τῳ θαυμαστῷ Ακρίτῃ| ίππους αρίστους δώδεκα και παμμεγέθεις μαύρους| μετά βλαττίων εκλεκτών επάνω σκεπασμένους* Διγ. Ζ 2218· (σε παρομοίωση): *για ποια αφορμή, σαν ήλιο σκεπασμένο| από τα νέφη, τ' όμορφο και το χαριτωμένο| πρόσωπο βλέπω κι είν' κλιτό;* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β΄ 241· **β)** (προκ. για αντικείμενο) που έχει εξωτερική επένδυση ή διακόσμηση: *είχε* (ενν. *η σκηνή*) *χρυσούν θυμιατήριον και την κιβωτόν της διαθήκης σκεπασμένην από κάθε μέρος με χρυσάφι* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Εβρ. θ΄ 4· *βλέπουν την εικόνα σκεπασμένη| με ασήμι και χρυσάφι και λιθάρια| και με πολλώ λογιώ μαργαριτάρια* Λεηλ. Παροικ. 474· **γ)** καλυμμένος με ρούχα, ντυμένος: *γυναίκα νέα, παράξενος, καλούτσικος, ωραία·| μέχρι και των αγκώνων της να ένι σκεπασμένη,| άσπρον ιμάτιον να φορεί, χρυσόν εξομπλιασμένον*

Λόγ. παρηγ. Ο 294· (εδώ προκ. για κάλυψη της κεφαλής): *Κάθε άνδρας οπού προσεύχεται ή προφητεύει, το κεφάλι του σκεπασμένον, εντροπιάζει το κεφάλι του* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Κορ. Α' ια' 4· **δ)** (προκ. για οικοδόμημα) στεγασμένος: *ουκ ήτον* (ενν. *ο ναός*) *γαρ επάνωθεν ακόμη σκεπασμένος* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 11699· **ε)** (προκ. για οστά νεκρού) θαμμένος: *εσκοτώσαν πολλούς χριστιανούς μαζίν με τα παιδιά τους,| στα όρη έν τα ρούχα τους, στους κάμπους τα μαλλιά τους·| τα κόκκαλά τους βρίσκονται στα όρη σκεπασμένα* Θρ. Κύπρ. Μ 196. **2)** Προφυλαγμένος, προστατευμένος: *πιάνεις το πλωρήσιν εις το ακρωτήριν του Αγίου Νικολάου ...· ει δε θέλεις, πιάνεις πλωρήσιν και πλωρήσιν και είσαι σκεπασμένος από πάσαν άνεμον* Πορτολ. Α 37[8]· *Ο Αρχάγγελος έναι νησί και πόρτο σκεπασμένο και φούντος καθάριο* Πορτολ. Α 197[7]. **3α)** Κρυμμένος, αθέατος: *Όρισεν* (ενν. *ο αφέντης ο δεσπότης*) *και αρμάτωσαν μίαν καλήν γαλιόταν| και εστείλαν την να κρυβηθεί πλησίον εις το κάστρο| την νύκταν, επιδέξια, απέσω εις τα βράχη,| εις τόπον όπου ήξευραν να είναι σκεπασμένη* Χρον. Τόκκων 2454· *εύρε και άνθρωπον πιστόν να τον ελευθερώσει,|αυτός οπού του έφερνε φαγί διά να τρώγει* (παραλ. 1 στ.) *του έφερνεν κι ένα σχοινί με τέχνην σκεπασμένον,| μέσα εις το μπουρέκιον το είχε ζυμωμένον* Ιστ. Βλαχ. 737· (μεταφ.): *Ω Σύλβιο, γιάντα να 'σαι| τόσ' άπονος για μια που προσκυνά σε;| Ώφου και ποιος ποτέ το 'χε πιστέψει| σ' αυτόνο το γλυκύ το πρόσωπό σου| να στέκει σκεπασμένη* (έκδ. *σκιεπασμένη*· διορθώσ.)| *τέτοια όρεξη αγριεμένη;* Πιστ. βοσκ. II 2, 87 κριτ. υπ.· *τα μάτια του νοός καλότατα μπορούσι| τες σκεπασμένες μας καρδιές καθάρια να θωρούσι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [692]· **β)** μυστικός, κρυφός: *απ' άλλη στράτα εγώ χωστήν και σκεπασμένη| τους υπηρέτας της θεάς θέλω τους πέψει να 'μπουν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [864]· *κλεφτάτους γάμους έκαμεν ετότες σκεπασμένους| αποὺ τη νύχτα κι απ' εμάς τους ίδιους σωπασμένους* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 617· *ως είναι η αμαρτία μου κουρφή και σκεπασμένη,| μου φαίνεται πως τη θωρώ στον κόσμο ξαπλωμένη* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 305· **γ)** (μεταφ.) μυστηριώδης, ακατάληπτος: *ο Ιησούς είπε τους μαθητάδες του: «Τα λόγια ετούτα βάλετέ τα μέσα εις τα αφτία σας· διατί ο Υιός του ανθρώπου μέλλει να παραδοθεί εις τα χέρια των ανθρώπων». Και εκείνοι δεν εγνώριζαν τον λόγον ετούτον, και ήτον σκεπασμένος απ' αυτούς, διά να μην τον εγροικήσουν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. θ' 45.

Το ουδ. της μτχ. παρκ. ως ουσ. = μυστικό: *δεν είναι κανένα σκεπασμένον οπού να μην ξεσκεπαστεί και κρυφόν οπού να μην γνωρισθεί* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ι' 26.

σκεπαίνω.

Από το ουσ. *σκέπη* και την κατάλ. *-αίνω*. Τ. *σκεπάνω* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σκεπάζω*). Η λ. και σήμ. στην Ήπειρο (Κριαρ., Ν. Εστ. 94, 1973, 21· πβ. Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 349, λ. *σκικαίνου* αντί *σκιπαίνου* πιθ. από τυπογρ. λάθος).

Σκεπάζω, καλύπτω: *εσκέπαινε εκείνο το γνέφος όλο το βουνό* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 174[v].

σκεπάρνι το, βλ. *σκεπάρνιν*.

σκεπαρνιά η.

Από το ουσ. *σκεπάρνι* και την κατάλ. *-ιά*. Τ. *σκεπαρέα* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *σκεπαρνέα* τον 11. αι. (TLG, LBG), σε έγγρ. του 14.-15. αι. ώς τοπων. (Act. Pantocr. 12[4], 15[8-9], 26[18], κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Χατζιδ., MNE B' 237-8). Η λ. στο Somav. και σήμ. κοιν. με διαφορ. σημασ., καθώς και ιδιωμ. με την ίδια σημασ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Κωστ., Λεξ. τσακων.).

Αξίνα, κασμάς (για το πράγμα βλ. και Καραν., Λαογρ. 14, 1952, 215-16, Λουκόπ., Γεωργ. 46): *σκεπαρνιά* Gesprächb. 53[10].

σκεπάρνιν το· *σκεπάρνι*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 816[12].

Από το ουσ. *σκεπάρνιον* (L-S Κων/νίδη), υποκορ. του αρχ. ουσ. *σκέπαρνος* ο ή *σκέπαρνον* το. Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. σε έγγρ. του 11. (Caracausi, λ. *σκεπάρνιον*), 13. (Act. Xér. 9B[22]) και 14. αι. (Act. Vat. II 120[32]) και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 785)· βλ. και LBG.

Ξυλουργικό και οικοδομικό εργαλείο, σκεπάρνι: *Εβάστα* (ενν. *ο Οκτώβριος*) *γουν και εις την χέραν του σκεπάρνιν και μανάραν| και εις το βουνίν ανέβαινε να κόψει αλετροπόδιν* Ημερολ. 20.

σκεπαρνομαλίζω.

Από το ουσ. *σκεπάρνιν* και το *ομαλίζω* (βλ. λ.).

Κάνω κ. ομαλό, ισιώνω κ. με τη βοήθεια σκεπαρνιού (πβ. και ά. *ομαλίζω* σημασ. 1): *απάρτι εμύρισεν η γης, να σκεπαρνομαλίζουν* (ενν. *οι γεωργοί*) Ημερολ. 28.

σκέπαση η, βλ. *σκέπασις-ση*.

σκεπασθός, επίθ., βλ. *σκεπαστός*.

σκεπασία η.

Από το *σκεπάζω* και την κατάλ. *–σία*. Τ. *σ̌επαδιά* σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Κάλυψη, προστασία: *εποίησεν* (ενν. *ο σκλάβος*) *τον εαυτόν του αποκάτω σκεπασίαν ετέρου* Ασσίζ. 153[22].

σκέπασις -ση η· *σκέπαση*.

Το μτγν. ουσ. *σκέπασις*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 187-8, λ. *σκέπασι*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Χυτήρης, Κερκυρ. Γλωσσάρ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *σκέπασι*, κ.α.).

1) Προστασία, προφύλαξη (η σημασ. ήδη μτγν.): *δίχως Θεού θελήματος, δίχως την σκέπασίν του| ουδέν τελείται αγαθόν, αλλ' ουδέ κατορθούται* Σπαν. Ο 162. **2α)** Περικάλυμμα, σκέπασμα: *Πώς θέλεις να μηδέν ειπούν το πως καρδιά αγριωμένου| θηρίου βαστάς με σκέπασιν 'νός στήθους σιδερένιου;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [86]· **β)** σκεπή, στέγη: *αυτός ο ναός είναι δρομικός ..., μετά ξυλίνης σκευής* (έκδ. *σκεύης*)

κυπαρισσένης άνωθεν κατασκευασμένος και έξωθεν αποπάνω μολυβοσκεπασμένος, ήγουν η σκέπασή του μόνη Προσκυν. Κουτλ. 390 147[32].

σκέπασμα το, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4351, Διήγ. Αλ. G 288[20], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 205[2], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 204[2], Πεντ. Έξ. XXII 26, Λευιτ. XVI 2, 14, Αρ. IV 12, 25, Δευτ. XXII 12, κ.α., Διήγ. Αλ. Σεμίρ. B 668, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 683, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 112[19-20], Χριστ. διδασκ. 9, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. β' 4, Παύλ. Κορ. Α' ια' 15, Β' γ' 13, Πέτρ. Καθ. Επ. Α' β' 16· *σκέπασμαν*, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 237, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 40[10].

Το αρχ. ουσ. *σκέπασμα*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σκέπασμα(ν)*). Η λ. και σήμ.

1) (Γενικ.) αντικείμενο που σκεπάζει, καλύπτει κάπ. ή κ. (συν. για προστασία) **α)** (προκ. για κάλυψη, επίστρωση επιφάνειας): *τα άλλα* (ενν. *οσπίτια*) *ήσαν χωρίς κεραμίδια, μόνον με πλάκες πλακωμένα και με άλλα σκεπάσματα* Ιστ. πατρ. 137[15]· (μεταφ.): *ετότες εβγήκεν απού την καρδίαν μου το σκέπασμα της αμαρτίας και η παχύτητα του σκότους οπού ετύφλωνε την ψυχήν μου εζυγώχθηκεν* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 35[10]· *στέκεται* (ενν. *η κλεψιά*) *χωσμένη*| *με της τιμής το σκέπασμα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [731]· **β[1])** (προκ. για ένδυμα): *Θωρεί* (ενν. *η Δέσποινα*) *το Γιάννη εγδυμνό, τη σάρκαν του δαρμένη* (παραλ. 1 στ.). *Δίδει του η Μάρθα σκέπασμα, τη σάρκαν του σκεπάζει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3058· **β[2])** (προκ. για κάλυμμα κεφαλής): *το σκέπασμά του εξήβαλεν και φρόνιμα απεκρίθη* Χρον. Μορ. P 3437· **β[3])** (προκ. για κάλυμμα προσώπου· εδώ μεταφ.): *και της Σάρρα είπεν: «ιδού, έδωσα χίλια άσπρα του αδερφού σου· ιδού, αυτός εσέν σκέπασμα ματιών εις όλο ος μετ' εσέν και με όλους, και να ξελέγχεσαι»* Πεντ. Γέν. XX 16· **β[4])** (προκ. για κλινοσκέπασμα): *Το στρώμαν του και το σκέπασμά του ήτον από φύλλα* Διήγ. Αλ. E (Konst.) 41[9]· **γ[1])** καπάκι (για κάλυψη ανοίγματος): *πώμα δε το σκέπασμα* Λεξ. II 226· *έβγαλεν ο Νοαχ το σκέπασμα του κιβωτού και είδεν και ιδού, εστέγνωσαν τα πρόσωπα της ηγής* Πεντ. Γέν. VIII 13· **γ[2])** (ειδικ.) το χρυσό κάλυμμα της Κιβωτού της Διαθήκης: *να δώσεις προς το σεντούκι την μαρτυριά ος να δώσω προς εσέν. Και να κάμεις σκέπασμα μάλαμα καθάριο, δυο πήχες και μισή το μάκρος του και πήχη και μισή το φάρδος του* Πεντ. Έξ. XXV 17· **δ)** στέγη, σκεπή: *αν ήθελα να πω της φυλακής τον πόνον,*| *με δίκαιον έπρεπε να πω την πόρταν της φαρμάκιν,*| *να ειπώ τους τοίχους της σπαθί, τον πάτον της μαχαίρι,*| *το σκέπασμά της θάνατον και εκείνη όλην τάφον* Σαχλ., Αφήγ. 454· *'κκλησίαν εύμορφην χρυσήν ζωγραφισμένη,*| *απάνω δε το σκέπασμα μολυβδοεφτειασμένη* Προσκυν. Ιβ. 535.28 (Σινά) 350· (μεταφ.): *ο ουρανός, το σκέπασμα του κόσμου* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 713· (μεταφ. προκ. για την Παναγία): *χαίρε συ οπού είσαι το σκέπασμα του όλου κόσμου και πλατύτερη από κάθε νέφαλον* Μετάφρ. Ακαθ. Ύμν. 137[36]· **ε)** προστατευτικό ή διακοσμητικό κάλυμμα: *γέφυρες, σκάλες είχασιν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *έσωθε να περνούσιν,*| *εργαλεί' άλλα περισσά, τα τείχη να χαλούσιν,*| *σκεπάσματ' αποπάνωθεν, διά να μην τους βλάπτου*| *οι λίθοι και άλλα τίποτε οπού 'ρχουντάνε κάτου* Αχέλ. 866· *έκαμεν σκέπασμα εις τη τέντα τομάρια κραριών κατακόκκινα και σκέπασμα τομάρια ρησικά αποπάνου* Πεντ. Έξ. XXXVI 19 δις· *ιπί το θεσιαστήρι το μαλαματένιο να απλώσουν ρούχο γεράνιο και να σκεπάσουν αυτό με σκέπασμα τομάρι ρήσικο* Πεντ. Αρ.

IV 11· **στ)** εξώφυλλο βιβλίου: *παίρνοντας το σκέπασμα από άλλον παλαιόν βιβλίον το έδεσε* (ενν. *το βιβλίον*) *και το εστάχωσε και έτσι το έρριψεν εις την μεγάλην βιβλιοθήκην του παλατίου* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 123[23-4]. **2)** (Μεταφ.) δικαιολογία· πρόφαση: *καλώς και προθύμως ήθελα παραχωρήσειν, ίνα πραχθή τούτο, αν είχα εξεύρειν τι προ του εξελθείν με από το οσπίτιόν μου και ελθείν ενταύθα, επεί ορισμώ του μεγάλου αυθέντου ουδέν εποίησα τούτο. Και ευρισκομένου μου εις το οσπίτιόν μου, είχον πολλά σκεπάσματα, νυν δε πλέον σκέπασμά τι ουκ έχω* Σφρ., Χρον. (Maisano) 74[20] δις. **3)** Η ενέργεια του σκεπάζω, κάλυψη (εδώ μέρους του σώματος): *το κάθα Σεραφείμ είχεν πτερούγιας έξι· με τας δύο εσκέπαζεν τους πόδας και τας δύο το πρόσωπον ... Και μεν το σκέπασμα των ποδών* (ενν. *φανερώνει*) *την ευλάβειαν αυτών προς τον Θεόν ... Το δε σκέπασμα των οφθαλμών το ατελές των αγγέλων και την δόξαν του Θεού· δεν δύνονται να ιδούν το φως εκείνο το απρόσιτον και να ερευνήσουν τα μεγαλεία του Θεού* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 113.

σκέπασμαν το, βλ. *σκέπασμα*.

σκεπαστά, επίρρ., Ασσίζ. 109[27, 29], 360[8], Χρον. Τόκκων 1182.

Από το επίθ. *σκεπαστός*. Η λ. στο Somav., σε έγγρ. του 15. αι. (Lefort, Documents 13[27]) και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *σκεπαστός*).

1) Με τρόπο συγκαλυμμένο, όχι ξεκάθαρο: *Τούτο δε έλεγέ το και ο Πυθαγόρας ο σοφός σκεπαστά και με αινίγματα, οποία εγώ θέλω τα εξηγηθεί* Σοφιαν., Παιδαγ. 120. **2)** Κρυφά, μυστικά: *Πολλά το εθαυμάστηκεν ο μέγας κοντοστάβλος,* (παραλ. 1 στ.) *πώς ούτως κρυφά, σκεπαστά να κάμει τέτοιον πράγμα,*| *παράδοξον και φοβερόν και άπιστον να γένει* Χρον. Τόκκων 2974.

σκεπαστής ο, Gesprächb. 11[5].

Το μτγν. ουσ. *σκεπαστής*.

Προστάτης: *Αυτός* (ενν. *ο ιερεύς*) *καθημερούσιον διατ' εσένα ψάλλει*| *και τον Θεόν παρακαλεί για να σου δώσει χάρη* (παραλ. 4 στ.). *Αυτός και εις το τέλος σου, οπόταν ξεψυχήσεις,*| *ευρίσκεται βοήθεια και σκεπαστής και ρύστης* Ιστ. Βλαχ. 1720· (προκ. για το Θεό): *διά χάριτος και ευλογίας εκείνου του επουρανίου του σκεπαστού* Χριστ. διδασκ. Προοίμ. [ζ'].

σκεπαστικά, επίρρ., Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 74.

Από το επίθ. *σκεπαστικός*.

Συγκαλυμμένα, διακριτικά: *Απού θέλει να είναι αγαπημένος απού τον φίλον του ας τον κατηγορήσει σκεπαστικά, διατί το γλυκύν κατηγόρημα εις το κρυφόν φέρνει αγάπην και το σκλερόν και φανερόν σύρνει μισιτιάν* αυτ. 107.

σκεπαστικός, επίθ.

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ. (ΧΛΝΓ, Μπαμπιν., Λεξ., ΑΛΝΕ).

1) Που σκεπάζει, καλύπτει και (μεταφ.) προστατεύει: *Ο αρχιερεύς έναι θεοφόρος, επειδή υπάρχει ενδεδυμένος την χάριν του αγίου Πνεύματος ...· και τούτο δηλούσι τα ενδύματα των αρχιερέων. Το μανδίον την σκεπαστικήν χάριν δηλοί, η οποία*

ήλθεν εκ Θεού εις αυτόν και σκέπει αυτόν Μαλαξός, Νομοκ. 122. **2)** (Μεταφ.) συγκαλυμμένος: *ευρήκανε στράτα διά πλέον καλύτερο και ήσυχο … Τούτο ελογιάσθη από τους συνδίχους διά να γένει με σκεπαστικόν τρόπον* Σουμμ., Ρεμπελ. 162.

σκεπαστός, επίθ., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 155^{14}, 165^{18}, 278^{25}, 479^{22}, 483^{4}, 494^{6}, 515^{3}, 516^{22}· *σκεπασθός,* Προσκυν. Μεταμ. 50 111^{29}.

Το μτγν. επίθ. *σκεπαστός*. Ο τ. πιθ. από υπερδιόρθωση. Το θηλ. ως ουσ. και σήμ. λαϊκ. με διαφορ. σημασ. (Κριαρ., Λεξ., στη λ.). Η λ. και σήμ.

1α) Σκεπασμένος, καλυμμένος με κ.: *βλαττία ήσαν σκεπαστοί οι ίπποι πάντες μάλα| υπ' αυτών καλυπτόμενοι και του πολλού χρυσίου* Διγ. (Trapp) Gr. 1746· **β)** (προκ. για οροφή οικοδομήματος ή άμαξα) στεγασμένος: *Είναι δε και ο ομφαλός της γης πάσης υποκάτω της σκεπασθής τούρλας και άνωθεν αυτού κρέμαται και … ο πολυέλαιος* Προσκυν. Μεταμ. 50 111^{29}· *έξι αμάξια σκεπαστά* Πεντ. Αρ. VII 3. **2)** Προφυλαγμένος: *οι Τούρκοι στέκαν σκεπαστοί κι έπαιζαν τα τουφέκια| κι επέφτασιν οι μπάλες τως ωσάν αστροπελέκια* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 215^{3}· *άρχισε* (ενν. *ο Αγαρηνός*) *για να κτίσου,| να κάνει λάκκους σκεπαστούς, ογιά να κατοικήσου,| ογιά ν' αρχίσουνε γιαμιά το τείχος να τρυπήσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 483^{4}. **3α)** Κρυμμένος, αθέατος: *τα σκεπαστά χαράκια| τους ναύτες στον γιαλόν πολλά κομπώνου* Πιστ. βοσκ. II 4, 41· **β)** κρυφός, μυστικός: *από μιαν στράταν σκεπαστήν και σκοτεινήν περίσσια,| π' ο Σάτυρος μας έδειξε, εις την σπηλιά ήρθαμ' ίσια* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [475]· *Εκείνος* (ενν. *ο Μουρίκης*) *εβιάζετον τα Ιωάννινα να επάρει·| με υπουλίαν σκεπαστήν εκόμπωνεν την χώραν* Χρον. Τόκκων 1249.

Το θηλ. ως ουσ. = είδος πολιορκητικής μηχανής: *ελεπόλεις εκατεσκεύασαν και μηχανικάς αγκάλας με τροχούς μικρούς και μεγάλας σκεπαστάς … υπέρ αριθμόν διεπράξαντο* Καναν. (Pinto) 130.

σκεπέτο το, βλ. *σκιπέτο*.

σκέπη η, Προδρ. (Eideneier)^{2} Γ' 3, Δ' 642, Διάτ. Κυπρ. 502^{25}, Ασσίζ. 405^{8}, Μαχ. 374^{24}, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 78 (έκδ. *σκεπή*· ορθότερη γρ. *σκέπη* κατά Wagn., Ριμ. Βελ. 78), Ιμπ. (Legr.) 216, Πένθ. θαν.^{2} 613, Διήγ. Αλ. G 269^{17}, Θρ. Θεοτ. (Bakk.) 87, Πεντ. Γέν. XXIV 65, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 460, Αχέλ. 1709, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 531, Μορεζ., Κλίνη φ. 254^{r}, Κατζ. Δ' 439, Βίος Δημ. Μοσχ. 52, Χίκα, Μονωδ. 94, Εγκ. αγ. Δημ. 111^{238}, Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. δ' [11], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 53, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 285, Γ' 85, Μαρκάδ. 105, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 542, κ.α.

Το αρχ. ουσ. *σκέπη*. Η λ. και σήμ.

1) (Γενικ.) κάλυμμα, σκέπασμα **α)** είδος ενδύματος: *όσες φορές έρχονταν ο βασιλεύς να τους ιδεί, ενδύνετον άσπρην σκέπην ψιλήν και εις το κεφάλι έβανε πανίον πολλά πολλά ψιλόν και αραιόν* Hagia Sophia f 590^{9}· **β^{1})** κάλυμμα του κεφαλιού των γυναικών, μαντήλι, πέπλο: *λεπτήν σκέπην επάνω| εις την κεφαλήν της θέτει* (ενν. *η Ελένη*) Ερμον. Ι 166· *αληθινόν τριαντάφυλλον το χέρι της εβάστα·| και ρούχα ολοκόκκινα και η σκέπη της ομοίως* Λίβ. Va 817· *Τότε εις το κεφάλι βάνει| σκέπη οδιά να τηνε πιάνει* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 78· **β^{2})** κάλυμμα του κεφαλιού, σκούφια, καπέλο: *Η*

κίσσα ευθύς εγύρισεν, λέγει την πασιδόνα: «(παραλ. 8 στ.). *Εκ την πτωχείαν τήν είχετε φορείς και μαύρην σκέπην| και ψυχικόν ποδήματα μαύρα …»* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 338· **γ)** υφασμάτινη ταινία ως κάλυμμα των ματιών: *Έσυρνε και για συντροφιά ένα παιδί μικρούλι,| φορεί φτερά χρυσόλαμπρα, ήτον πολλά 'μορφούλι| και είχε ομπρός στα μάτια του μια μεταξένια σκέπη.| Εισμιό θωρώ και βγάνει τη και στέκει και με βλέπει.| Βαστά ταρκασοδόξαρο, σαΐτες πλουμισμένες …* Φαλιέρ., Ενύπν.^{2} 15· ΖΗΝΩΝ: *Βλέπω … τη σκληρά όψη και μαυρισμένη| τ' Αρμάκιου, που με δαίμονες στέκει και μ' ανιμένει.|* ΛΟΓΓΙΝΟΣ: *Πού 'ναι; Πού στέκει; Τίποτας τ' αμμάτι μου δε βλέπει.|* ΖΗΝΩΝ: *Έν' την εκεί που καρτερεί! Τα μάτια σου έχου σκέπη;* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 128. **2α)** (Για οικοδόμημα) στέγη: *οι αρειανοί έβαλαν φωτίαν και έκαψαν την σκέπην της αγίας αυτής εκκλησίας* (ενν. *της Αγίας Σοφίας*) Hagia Sophia f 583^{14}· *ως είδαν και την ωραιοτάτην εκκλησία …, την εξεσκέπασαν οι άνομοι και εσήκωσαν εκείνη τη σκέπη τη χρυσοπάμφυλλο* Ιστ. Βατοπ. 39· **β)** (εκκλ.) κιβώριο: *ποίησον μετανοίας* (παραλ. 1 στ.) *της Αγίας ενώπιον Τραπέζης οπού βλέπεις,| ήτις παντοίας ευμοιρεί χρυσοσηρίκου σκέπης| και ίσταται εις τέσσαρα κιόνια θεμένη| λεπτά μαρμαροτόρνευτα περικεκαλυμμένη* Παΐσ., Ιστ. Σινά 770. **3)** (Μεταφ.) προστασία: *μου επαράδωσε εις τον θάνατόν του και σπίτι και παιδία, διά να ευρίσκονται μικρά και ανήλικα, να τα έχω εις την σκέπην μου και να τα νουθετώ εις την αρετήν* Μεταξά, Επιστ. 47^{36}· *δεόμεναι του παναγάθου Θεού να υγιαίνει η πανιερότης σου εις βοήθειαν και σκέπην του μοναστηρίου και ολωνών τωνε* Επιστ. Ηγουμ. 174^{6}· *Μόλις τας χείρας, δέσποτα, φυγών των πολεμίων| ως προς την σκέπην ήλυθα της σης σκηπτροκρατίας* Προδρ. (Eideneier)^{2} Δ' 2· (συχνότ. για την Παναγία): *Συ, των χηρών υπομονή, αντίληψις και σκέπη,| και των παρθένων καύχημα, στέφανός τε και τέρψις* Εις Θεοτ. 24· *Σε βοηθόν κεκτήμεθα, σκέπην και προστασίαν,| και διά Σου προς τον Θεόν έχομεν παρρησίαν* Διακρούσ. (Κακλ.) 1369.

σκέπος το, Μαχ. 472^{37}, 530^{15}, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1026, Πεντ. Δευτ. XXXII 38, XXXIII 27, Χρον. σουλτ. 89^{17}, Μορεζ., Κλίνη φ. 185^{v}, Επιστ. Ηγουμ. 175^{19}, Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 51, Δ' 500, Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 42, Ιντ. γ' 34, Μαρκάδ. 685, Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού Αφ. 21.

Το μτγν. ουσ. *σκέπος* (TLG). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Ε' 188, Σακ., Κυπρ. Β' 786, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.).

1) Σκέπασμα, κάλυμμα· (εδώ) ένδυμα, μανδύας (μεταφ.): *Ο Σωκράτης λαλεί: «Απού θέλει να πλαζιάζει τους λας ας πιάσει το σκέπος της υποτακτοσύνης»* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 140. **2)** Σκεπή, στέγη: *Εγίνην νέος αρχιερεύς Σερρών ο κυρ Θεοφάνης … Και έκαμεν τον τέμπλον της μητρόπολης και τον τοίχον του νάρθηκα εκ βάθρων και το σκέπος όλο του νάρθηκα και εχώρισεν και τον γυναικίτην* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 15^{v}. **3)** (Μεταφ.) προστασία: *δύο ανεψίδια Μπούα του κυρ Μουρίκη| εκρύβησαν κι εφύγασι …* (παραλ. 2 στ.), *… στην Πόλιν έδραμαν, στον μέγα βασιλέα,| διά να 'χουσι το σκέπος του, να μην φοβούνται πλέα* Κορων., Μπούας 6· *Η αναλλοίωτος Τριάς, Πατήρ, Υιός και Πνεύμα,| σκέπος και φύλαξη εισί εν σώματι και πνεύμα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2146.

σκεπτικά, επίρρ.

Από το μτγν. επίθ. *σκεπτικός*. Η λ., καθώς και τ. *σκεφτικά*, και σήμ. (ΛΚΝ, λ. *σκεφτικός*, Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σκεπτικός*, ΧΛΝΓ, λ. *σκεπτικός*).

Συλλογισμένα: *Ωσάν ήκουσεν ουν ο Διγενής τον λόγον αυτόν, δεν εφοβήθη τίποτες, αλλά επιλάλησεν το άλογόν του σκεπτικά και επήγεν εις το κουβούκλιον* Διγ. Ἀνδρ. 351[25].

σκέπτομαι, Διγ. (Trapp) Gr. 701, 876, 1058, 1262, Διγ. Ζ 1704, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 975, Ερμον. Α 264, Αχιλλ. (Smith) Ν 651, 1063, Αχιλλ. (Smith) Ο 299, Θησ. Ζ' [60[2]], [66[1, 4]], [67[3]], Hist. imp. (Iadevaia) I 1027· μτχ. ενεργ. αορ. *σκέψαντες*, Ελλην. νόμ. 519[17], 533[9], 561[10].

Το αρχ. *σκέπτομαι*. Η λ., καθώς και τ. *σκέφτομαι*, και σήμ.

1α) Βλέπω, αντικρίζω· διακρίνω, αντιλαμβάνομαι (με την όραση): *εύρον λέοντα φοβερόν την έλαφον κρατούντα,| ως δε τούτον εσκέψαντο του αμιρά οι αγούροι,| άπαντες εmτοήθησαν κρυβέντες εις τα δάση* Διγ. Ζ 942· *Ο δε Αχιλλεύς …,| αφού το κάλλος το λαμπρόν εσκέψατο της κόρης,| είχεν κρυφά πονέματα, είχεν μεγάλην θλίψιν* Αχιλλ. (Smith) Ν 755· *Περιστερά εφάνηκεν λαμπρά στην εκκλησίαν| …, η οποία| πολλές ημέρες έστεκε και όλοι την θωρούσαν* (παραλ. 1 στ.), *έπειτα την εσκέφθησαν Τούρκοι πολλοί, οπού 'τον| απάνω στα μπαστόνια τους* Αχέλ. 2332· *αφότου απεπλήρωσεν όλην την χάριν τούτην,| εσκέφθην άγγελον πυρός από ουρανού επελθόντα·| και ως τον είδε ο Διγενής, ετρόμαξεν μεγάλως* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1766· **β)** παρατηρώ προσεκτικά: *Ορέκτηκεν ο Αχιλλεύς να σκέψεται το κάστρον,| πεζός επεριπάτησεν τριγύρου να το βλέπει* Αχιλλ. (Smith) Ν 652. **2)** Εξετάζω, μελετώ· συλλογίζομαι: *βουλήν εσκέψαντο κακήν εν τη υποστροφή μου| βουλόμενοι κωλύσαι με του μη περάσαι πέραν,| ελπίζοντές με ανελείν μέσον αυτών λαβόντες* Διγ. Ζ 3536· *σκεψάμενοι κοινώς ημών μέγα συμφέρον| πράξωμεν άπαντα καλώς, μη μεγαλοφρονούντες* Βίος Αλ. (Aerts) 2933· *Ιδού το τέλος, άνθρωπε, ήγγικε, γνώρισέ το,| και σκέψαι, λάβε κατά νουν και μάθε σου την φύσιν| και ενθυμήσου τον κριτήν και έχε τον εις τον νουν σου* Αλφ. 14[42]· (νομ.): *Επί τη υποθέσει των αμφοτέρων μερών, της τε κυράς δείνα απέ το έν μέρος και του κυρ δείνα και γαμβρού αυτής απέ το έτερον μέρος, ημείς δείνα αρχιερεύς (ή άλλος κριτής αν έναι) σκέψαντες τας πράξεις αυτών ακριβώς, έχοντες δε και βουλήν μετά λογίμων ανδρών, αποφήνομεν εγγράφως και διά μέσης αποφάσεως ορίζομεν ούτως* ... Ελλην. νόμ. 574[31]· *Προσεκομίσθη ο παρών λίβελλος την δείνα ημέραν …· και εδόθη της άλλης μερεάς του σκέψασθαι ημέραι δ' μέχρι την δείνα ημέραν* Ελλην. νόμ. 531[16-17].

σκέπω, Λόγ. παρηγ. L 54, Διγ. Ζ 3072, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1711, Χρον. Μορ. Η 3864, Χρον. Μορ. Ρ 3864, Καναν. (Pinto) 73-4, 491, Ch. pop. 322, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[230], Έκθ. χρον. 72[16], Αχέλ. 801, 1386, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 893, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1936, Μορεζ., Κλίνη φ. 46[r], 210[v], 254[r], Κυπρ. ερωτ. 146[7], Πιστ. βοσκ. III 3, 357, Ψευδο-Σφρ. 340[15], 404[2], Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 588, Ροδινός (Βαλ.) 150, Λεηλ. Παροικ. 458, Διακρούσ. (Κακλ.) 1233, 1378, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 558[13], 565[1], Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού 681, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2900, 9274· γ' πληθ. ενεστ. *σκεπούν*, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7323.

Η λ. στον Ιπποκράτη. Το γ' πληθ. *σκεπούν* από μετρ. αν. Η λ. και σήμ. Λόγ. (ΧΛΝΓ, Μπαμπιν., Λεξ.).

I. Ενεργ. **1)** Σκεπάζω, καλύπτω: *συνεισέρχεσθε ομού κάτωθεν των κλημάτων,| άπερ δη το περίαυλον σκέπουν εξ υψωμάτων* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1576· *εκ της φισκίνας το πλευρόν, εκ το δεξιόν της μέρος,| ήτον αμπέλιν ριζωτόν από ναλίου και εκείνο,| να σκέπει όλον … το πλάτος της φισκίνας* Λίβ. διασκευή α 2628· *από την μύτην τον σκεπούν* (ενν. *τον Έκτορα*) *έως τους αστραγγάλους·| ουκ άφηναν την μυρωδίαν έξω διά να υπαγαίνει,| αλλ' έσωθεν εις το κορμίν εχώνευεν απέσω.| Εις άκρον ήτον πλούσιον εκείνον το κιβούριν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7323. **2)** (Μεταφ.) προστατεύω, προφυλάσσω: *Τότε τον δρόμον έπιασαν στον Βούργον να εμπούσιν,| κι η σιωπή τούς έσκεπεν να μην εγροικηθούσιν* Αχέλ. 1439· *Θεός και Κύριος να σκέπει την ζωήν σου* Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού 647· *τότε τις ο βοηθών, τις ο φρουρών και σκέπων;| Ουκ άλλος πάντως ή Θεός δικαιοκρίτης μέγας·| αυτός γαρ εξαπέστειλε βοήθειαν εξ ύψους| και εμέ διεφύλαξεν αβλαβή παρ' ελπίδα* Διγ. (Trapp) Gr. 3023· *κλαίτε με την καημένη* (ενν. *την Κρήτη*), (παραλ. 1 στ.) *γιατ' ήστεκα χαιράμενη κι ήμουν αναπαημένη,| κι η Βενετία μ' έσκεπε η αξιοπαινεμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 563[4].

II. Μέσ. **Α'** Αμτβ. **α)** Καλύπτομαι· προστατεύομαι, προφυλάσσομαι: *υμείς έσωθεν των τειχών υπάρχετε σκεπόμενοι, οι δε ασκεπείς* Ψευδο-Σφρ. 418[5]· **β)** προστρέχω σε κάπ. για βοήθεια ή προστασία: *μη θαρρεί τινάς ποτές εις τα έργα του να λυτρωθεί δι' αυτάνα, μα ας θαρρεί εις την βοήθειαν της δεσποίνης Θεοτόκου και εις αυτήν ας σκέπεται* Μορεζ., Κλίνη φ. 422[r]. **Β'** (Μτβ.) καλύπτω· προφυλάσσω: *Ταις ασπίσιν υμών καλώς την κεφαλήν σκέπεσθε επί τη συμπλοκή και συρράξει* Ψευδο-Σφρ. 418[1].

σκεράτσιο το, βλ. *σκιράτσο*.

σκερία η· *σκεριά*, Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 103.

Από το ουσ. *σχερός*, που απ. στον Ησύχ., και την κατάλ. *-ία* (Andr., Lex., λ. *σχερός*, Καραποτόσογλου, Ετυμ. κυπρ. 433 και Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 64-65, 2003, 792).

Κακοκαιρία, τρικυμία: *εάν το καράβιν έλθει εις την γην και τσακιστεί με σκερίαν ή μ' ευδίαν ή εις άλλην οπλήν* … Ασσίζ. 51[10].

σκεριά η, βλ. *σκερία*.

σκέρος το, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 203[17], 212[11].

Από το βενετ. *squero* (Boerio, Battaglia). Αρσ. *σκέρος* ο σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ.).

(Ναυτ.) μικρό ναυπηγείο για την επισκευή μικρών πλοίων: *και πάλι ετρυπήσανε από το άλλο μέρος,| στα σπήλια που ευρίσκουνταν οπίσω από το σκέρος* αυτ. 215[12].

σκέτα, επίρρ.· *σκλέτα*.

Από το επίθ. *σκέτος*. Για τον τ. βλ. ά. *σκέτος* ετυμολ. Η λ. και σήμ.

Απλά, χωρίς στολίδια: *Θέλω και να θαφτώ σκλέτα με τη σάρτζα μου και με το παραμάντι μου* Διαθ. 17. αι. 5[38].

σκετζές ο, βλ. *σκεντζές*.

σκέτος, επίθ.· *σκλέτος*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 22^{11}, 24^{8}, 59^{9}, 97^{7}, κ.α.

Από το ιταλ. *schietto* (Battaglia). Ο τ. από ιταλ. **scletto* (<γερμ. *schlecht*· βλ. Bakker-v. Gemert [Βαρούχ. σ. 846])· απ. στο Somav., σε έγγρ. του 16. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 99, 105, 107, Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 28^{10}, 250^{14}, κ.α.), 17. (Βισβίζ., ό.π., 78, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 476, 477, 480, 483, κ.α.) και 18. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 1, 1948, 124, 144, κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθ., Μελετ. 347, Μηλιώρης, Μικρασιατικά Χρονικά 15, 1972, 296). Θηλ. *σκλέτα* η σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Η λ. στον Κατσαΐτ., Κλ. Αφ. 67 και σήμ.

1α¹) (Για έπιπλα) απλός, χωρίς στολίδια: *μια καριόγλα ταλπεδένια σκλέτα* Διαθ. 17. αι. 5^{127}· *αφήνω τα δύο εικονίσματα τούτα, την Ανάστασιν και την Γέννησιν, … και … να κάμου δύο κλιζιόλες σκλέτες με τες πόρτες, να τα σφαλίζουν μέσα, να κρέμουνται ψηλά* Διαθ. Ακοτ. 148^{39}· **α²)** (για ένδυμα ή ύφασμα) χωρίς κεντήματα (για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 36): *ένα ζευγάρι φουστάνια, το ένα παμπακερό λαβοράδο και τ' άλλο σκλέτο δίμιτο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 59^{10}· *ποκάμισα τέσσερα, τα δύο λαβοράδα, το ένα μαυρογάζωτο και τ' άλλα σκλέτα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 59^{11-12}· *ένα ζευγάρι σεντόνια … σκλέτα* Διαθ. 17. αι. $6^{120-121}$· **β)** λιτός, απέριττος: *Ακόμη θέλω και το θαφειό μου να 'ναι ορ Άβι Μαρίας, πολλά σκλέτο και να μη μου βαρού καμπανούς* Διαθ. 17. αι. 6^{104}. **2)** (Μεταφ.) απροσποίητος, ειλικρινής: *ανίσως και ήτον τίποτες κίνδυνος διά εσέναν, εγώ σου το έλεγα, διατί εγώ είμαι άνθρωπος σκέτος και δεν ηξεύρω να ειπώ ένα ψεύμα* Μπερτόλδος 62. **3)** (Μεταφ.) χωρίς τροφή, νηστικός (για τη σημασ. βλ. και Ξανθ., ΕΕΒΣ 4, 1927, 105): *να περάσω τον καιρό| με ψωμί και με νερό,| και πολλές φορές και σκλέτος| εγώ αδείπνητος να θέτω,| γιατί εγύρισε ο τροχός| κι εφαλλίρισα ο φτωχός* Φαλλίδ. (Παναγ.) 266.

σκευάζω, Καλλίμ. 2269, 2288, Βέλθ. 657, Βίος Αλ. (Aerts) 1471, 5273, Λίβ. Esc. 2986, 3054, Αχιλλ. (Smith) N 802, Λίβ. Va 2776, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Η' [379], ΚΔ' [521], Παϊσ., Ιστ. Σινά 44, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 44.

Το αρχ. *σκευάζω*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

I. Ενεργ. **1)** Παρασκευάζω, ετοιμάζω: *Ο σινισκάλκος ο δεινός, ο ψεύστης και διώκτης* (παραλ. 1 στ.) *εσκεύασεν το φάρμακον διά κακοβουλίας* Φλώρ. 584· *Επορεύθη* (ενν. *ο Θεόληπτος*) *δε και εν τη Βλαχία … εις το σκευάσαι μέγα μύρον* Έκθ. χρον. 67^{31}· (μεταφ.): *Λοιπόν οκάτι σήμερον η τύχη μου σκευάζει| και πάλιν άλλο βούλεται πικρόν να με ποτίσει* Καλλίμ. 1795. **2α)** Κατασκευάζω, φτιάχνω: *θέλω του σκευάσει* (ενν. *του υιού σου*)| *όπλα δυνατά και ωραία,| τα οποία αυτοί οι άνδρες| πολύ θέλουν τα θαυμάσει* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΘ' [454]· *επάνω δε του κτίσματος του λαμπροτάτου εκείνου| αντί πυργοβολήματα ήσαν συντεθειμένα| λέων, δρακόντων κεφαλαί από χρυσών ποικίλων.| Τεχνίτης το εσκεύασεν από πολλής σοφίας* Βέλθ. 249· *έσω του κήπου περπατεί και εσύλλεγεν τα σύκα* (παραλ. 1 στ.), *μετέπειτα εις ήλιον τάχα εξήπλωνέ τα·| και αρμαθούς εσκεύαζεν με πλάκας και 'λητάρια* Ημερολ. 139· (προκ. για χαρακτηριστικά του προσώπου): *έσω δε τούτου* (ενν. *του προσώπου*) *χάριτας εσκεύασεν η φύσις,| … αψόγους, αναλόγους| όσον προς την στρογγύλωσιν έπρεπε*

του προσώπου Λίβ. διασκευή α 2544· (προκ. για μαγικό κατασκεύασμα): *Στράταν επερπατήσαμεν ημέραν έως το βράδι,| να 'χομεν προς αλλήλω μας και μέριμνας και λόγους,| της γραίας το ευόδωμα, τον πόρον της θαλάσσης| και το άλογον τό εσκεύασεν εκ μηχανής η γραία* Λίβ. Va 2836· **β)** (προκ. για κείμενο, λόγο) συντάσσω: *εγνωρίστην … διά ποίους ο Μέγας Βασίλειος τον λόγον εσκεύασεν και έπτιασεν* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)² 615. **3)** Στολίζω, διακοσμώ: *πόδας διττάς δε τας αυτού κνήμας βαβυλωνίους| προσδεδημένας ασφαλώς δοκίμῳ τε χρυσίῳ,| λίθοις μαργάροις τας αυτάς εντέχνως σκευασθείσας* Βίος Αλ. (Aerts) 3424. **4)** Επινοώ, μηχανεύομαι: *μήπως από του φόβου της εσκεύασεν η γραία| δόλον εκ τέχνης μαγικής προς το να μας ποντίσει* Λίβ. διασκευή α 3114· *μη τις υμών κακότροπος εξείπῃ τῳ Δαρείῳ| ήν εσκευάσατε βουλήν κακώς αυτόν προδούναι* Βίος Αλ. (Aerts) 1802.

II. (Μέσ.) **1)** Προετοιμάζομαι· εξοπλίζομαι: *Τρώες δ' εκ του άλλου μέρους| έβαλον τα καλά όπλα| κι εσκευάσθησαν στην μάχην* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΒ' [21]. **2)** (Προκ. για διήγηση) επινοώ: *« … θέλει είσται η βασιλεία του* (ενν. *του παιδίου*) *εις εκείνην την λατρείαν οπού διώκεις εσύ τώρα, τουτέστι των χριστιανών, και … δεν θέλω ψευσθεί εις ετούτα οπού εσκευάσθηκα και είπα». Ετούτα είπεν ο αστρολόγος …* Ιστ. Βαρλαάμ 453.

σκευασία η, Ιατροσ. κώδ. *Ρ*ιζ' (έκδ. *σκευβασία*), *Ρ*μβ' (έκδ. *σκεφασίαν*), *Ρ*με' (έκδ. *σκεβασία*), κ.α., Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 14, 38 δις.

Το αρχ. ουσ. *σκευασία*. Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 160) και στο ΑΛΝΕ.

1) Φαρμακευτικό παρασκεύασμα: *Σκευασία* (έκδ. *σκεβασία*) *ωφέλιμος εις πόνον κεφαλής της από ξανθής χολής γενομένης* Ιατροσ. κώδ. *Ρ*κα'. **2)** Τρόπος παρασκευής φαρμάκου, συνταγή: *Περί σκευασίας σεροπίων, ήτοι διά να κάμνεις σερμπέτια* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 39. **3)** Σκευή· εξοπλισμός: *ητοίμασαν άλογα εκλεκτά και πολύτιμα και πάσαν σκευασίαν βασιλικήν, και εξήρχετον ο νέος πολλάκις εις περιδιάβασιν* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 116^{35}· *πάσαν σκευασίαν πολεμικήν ετοιμάσας* Δούκ. 309^{29}.

σκευαστός, επίθ., Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 351.

Το αρχ. επίθ. *σκευαστός*.

Κατασκευασμένος: *Εκ ξύλων έστι* (ενν. *η πόρτα*) *σκευαστή και σιδηρά καρφία* Παϊσ., Ιστ. Σινά 351.

σκευγάτορας ο, Θρ. Κων/π. Β 104. — Πβ. και *σκυλάτορας*.

Από το ουσ. *σκευγή* (Du Cange, λ. *σκευή*) και την κατάλ. *-άτορας*.

(Εδώ) κατασκευαστής *σκευής* (βλ. ά. σημασ. 5α): *ο δόλιος ο σκευγάτορας, ο ψυχοπαραδότης,| ο χαλασμός των χριστιανών …,| αυτός οπού εκατάδειξεν την δόλιαν την λουμπάρδα* Θρ. Κων/π. διάλ. 110.

σκευή η, Καναν. (Pinto) 91, 93, Χρον. Τόκκων 3516, 3766, Θρ. αλ. 21, Τάξ. Πόρτ. 105, Δούκ. 313^{25}, 341^{25}, 345^{1}, 347^{14}, Σφρ., Χρον. (Maisano) 62^{18}, Έκθ. χρον. 12^{1}, 13^{11}, 71^{17}, κ.α., Κώδ. Χρονογρ. 49, Ιστ. πολιτ. 16^{4}, 17^{21}, 19^{9}, 47^{2}.

Το αρχ. ουσ. σκευή. Τ. σκευγή στο Du Cange (στη λ.). Η λ. και σήμ.

1) Το σύνολο των απαραίτητων εφοδίων για κάποιο σκοπό· εξοπλισμός: *επιπεσόντες* (ενν. *οι Καραμάνοι*) *αυτοίς ανελπίστως ενίκησαν αυτούς ... Έλαβον δε και ... άρματα, ίππους, καμήλους και λοιπήν σκευήν και απήλθον εν τοις ιδίοις* Ιστ. πολιτ. 62[10]. **2)** Φαρμακευτικό παρασκεύασμα: *οξούγγιν το ημέτερον διά παντός το χρώνται | εις ρεύματα, εις αλοιφάς, με είδη μεμιγμένον | ποιούν σκευήν πανεύχρηστον εις τας πληγάς και πάθη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 854. **3)** Τέχνασμα: *Αλέξανδρε βασιλέα, ήξευρε ότι το κάστρον από σπαθί ουδέν παίρνεται ..., αμή ποίησε τίποτες σκευή, μήνα τους πλανέσεις να εξεβούν έξω από το κάστρον εις πόλεμον ...* Διήγ. Αλ. V 47. **4)** Προετοιμασία για κ., σχέδιο: *εάν ακούσεις κατ' αυτού* (ενν. *του βασιλέως*) *σκευήν επιβουλίας | και ου ... σπεύσεις ολοψύχως | να δείξεις τον επίβουλον ...* (παραλ. 1 στ.), *ένοχος είσαι πειρασμών* Σπαν. P 20. **5α)** Πυροβόλο όπλο (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Λάμπρ., ΝΕ 5, 1908, 400 κε.): *Τοσούτον γαρ εδίωκον αυτούς, ως και τας σκευάς αυτών γομίσαντες έρριπτον κατ' αυτών* Έκθ. χρον. 34[21]· *Οι δε Τούρκοι εν τη βοτάνη της σκευής πυρ βαλόντες ..., και δη εκπεμφθείς ο λίθος κατά της τριήρεως και συν ήχῳ πλείστῳ κρούσας αυτήν, έβαλε κάτω υποβρύχιον* Δούκ. 347[17]· *εβδομήκοντα βόλια της σκευής της μεγίστης εκείνης τον σεσαθρωμένον εκείνον έκρουσε πύργον και ουδεμίαν βλάβην τοις Ρωμαίοις προυξένησεν* Καναν. (Pinto) 108· **β)** (συνεκδ.) βολή ή βλήμα πυροβόλου (για τη σημασ. βλ. Pern., Ét. linguist. III 528): *Έρριπτον γαρ σκευάς εκ του κάστρου, αλλ' ουχ εύρισκαν τους σκάπτοντας, εκ των όπισθεν του λόφου σκεπόντων* Έκθ. χρον. 72[15]· *Πυρφόρους δε μεθ' εαυτού απείρους και τοξότας | έσχεν και πάσης τάξεως όπλα και στρατιώτας. | Και προς ημάς απήρξαντο σκευές ομού και βέλη | ριπτήναι φαρμακόγλωττα* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 503.

σκευοκάραβον το.

Από τα ουσ. *σκευή* και *καράβιον*.

Πλοίο κατάλληλο για να μεταφέρει *σκευή* (βλ. ά. σημασ. 5α· για τη σημασ. βλ. και Λάμπρ., ΝΕ 5, 1908, 407): *ελθόν εκ της Πόλεως σκευοκάραβον ήρεν αυτάς* (ενν. *τας σκευάς*), *βαλόντες αυτάς εν τω σαραγίῳ* Έκθ. χρον. 84[8].

σκεύος το, Καλλίμ. 396, 2578, Ασσίζ. 256[16], 330[1], Διγ. (Trapp) Gr. 2162, Ερμον. Ω 3, Βίος Αλ. (Aerts) 2073, Θρ. Κων/π. (Mich.) 43, Θρ. αλ. 27, 30, Σφρ., Χρον. (Maisano) 114[10], Hagia Sophia α 459[19], Ιστ. πατρ. 130[13, 14], 169[22], Hagia Sophia k 484[16], Hagia Sophia φ[1] 502[22], Hagia Sophia ω 531[1, 6], κ.α., Μ. Χρονογρ. 34[11], Παϊσ., Ιστ. Σινά 996, Αλφ. 15[19], Μορεζ., Κλίνη φ. 387[v], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 906 ξγ' 3, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [413], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 555[11], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 81[13].

Το αρχ. ουσ. σκεύος. Η λ. και σήμ.

1α) (Γενικ.) οποιοδήποτε χρηστικό αντικείμενο: *λάθρα της κοίτης αναστάς επέστρωσε τους ίππους | και τον χρυσόν αφείλατο, τα κρείττονά τε σκεύη* Διγ. Z 2567· *Φουσσάτον εχωρίσαμεν, επήραμεν κατούνας, | σκεύη και πράγματα πολλά προς την αποδημίαν* Καλλίμ. 2512· **β)** (συν. στον πληθ.) επιτραπέζια σκεύη: *Το δε χρυσίον το πολύ εκείνης της τραπέζης | όχι, ουδείς δεν δύναται να βάλει κατά νουν του, | σκευών των υπέρ άπειρων εκείνων των μεγάλων, | εκ του χρυσίου καθαρού* Αρσ., Κόπ. διατρ.

[644]· *τράπεζαν εύρεν εγγύς ετέραν* (παραλ. 1 στ.). *Λίθινα σκεύη παρ' αυτής των πολυτίμων λίθων. | Εις σκεύη μετελάξευσε παντοδαπά, ποικίλα: | πελάξιν λίθον τηλαυγήν, λυχνίτην άλλον λίθον* Καλλίμ. 393, 394· **γ)** (ειδικ.) δοχείο, βάζο· κύπελλο, ποτήρι: (*Τότες βγαίνει η ασκιά του Γαζαίου κρατώντας ένα βάζο ασημένιο και λέγει*): *ΑΣΚΙΑ: Τούτο το σκεύος κάτεχε πως αίμα θα γεμίσει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 271· *Πιάσε το σκεύος το χρυσόν και φέρε μου το άλλο, | το αργυρόν με τ' άγιασμα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε'[419]· *Οι πινεγχύται τοιγαρούν πυκνότερον εκίρνων | οίνον αυτόν Αλέξανδρον εν σκεύεσι χρυσέοις* Βίος Αλ. (Aerts) 3474· **δ)** (συν. στον πληθ. με τα επίθ. *θείος, ιερός, πανάγιος, τίμιος*) ιερά, εκκλησιαστικά αντικείμενα: *Ρημάσσουν όλες τσ' εκκλησιές, τα σκεύη εσηκώνα | κι επαίρνασίνε χάρισμα κάθά 'μορφην εικόνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 547[5]· *εκεί γαρ υποκάτωθεν, ως αι Γραφαί λαμβάνουν, | τα θεία σκεύη του Μωσή και Ααρών τυγχάνουν* Παϊσ., Ιστ. Σινά 558· *όσοι επροσήλωσαν σκεύη ιερά εις την αυτού πατριαρχείαν, άπαντα γενήσονται αυθεντικά* Έκθ. χρον. 46[18]· *Ο κόσμος της Αγιάς Σοφιάς, τα πέπλα της Τραπέζας | της παναγίας, της σεπτής, τα καθιερωμένα | τα σκεύη τα πανάγια και πού να καταντήσαν;* Ανακάλ. 111· *τα της μονής τίμια σκεύη αρπάσαντες ῴχοντο* Δούκ. 363[9]· **ε)** έπιπλο (για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β'[2] 60): *Τούτος ο πατριάρχης ... έκαμε και δύο αναλόγια οπού κανοναρχούν εις τον δεξιόν χορόν και εις τον αριστερόν και άλλα τινά σκεύη* Ιστ. πατρ. 178[9]· **στ)** (προκ. για σύμβολα εξουσίας): *εκράξανε τον κυρ Λούκα, οπού ήτονε πρώτος άρχος, οπού εκράτιε τα σκεύη της βασιλείας και ήρθε ομπρός του* Χρον. σουλτ. 93[7]. **2)** (Στον πληθ.) αποσκευές: *και ήτον λαίλαπας μέγας εν τη θάλασσα... Κι εφοβήθησαν οι ναύτες ... κι έριξαν τα σκεύη ος είν' καράβι προς τη θάλασσα το αλαφρύνει* Ιων. Ι 5. **3)** (Μεταφ.) **α)** το ανθρώπινο σώμα ως το δοχείο της ψυχής και όργανο του καλού ή του κακού: *δούλην με απέργασαι του σου Υιού, Παρθένε, | σκεύος τε πάλιν εύχρηστον Πνεύματος του Αγίου* Εις Θεοτ. 94· *ει ην μεταποιήσαι ο Θεός αντίτυπα των κτισμάτων, έν προς άλλο ευρίσκεται, το δε του διαβόλου σκεύος ουκ αν άλλο ευρίσκετο, ει μη του του Θωμά σκεύος* Ιστ. Ηπείρ. XXIV[5, 6]· *Η γραυς η κακομήχανος, το σκεύος των δαιμόνων* Καλλίμ. 1304· *έφθειρα και ηχρείωσα ψυχήν μου τε και σώμα* (παραλ. 1 στ.), *σκεύος εγίνην μιαρόν, άχρηστον, εφθαρμένον* Εις Θεοτ. 64· (προκ. για την Παναγία): *Σκεύος τιμής κι ευπρέπειας, χάριτος ουρανίας, | του Ποιητού το ιερόν, εύρεσις σωτηρίας* Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[13]· **β)** έκφρ. *σκεύος εκλογής* = άνθρωπος ο οποίος γίνεται το εκλεκτό όργανο του Θεού· (εδώ προκ. για τον απόστολο Παύλο): *Εγώ Παύλος ο υβριστής και διώκτης ... των αγίων του Θεού εκκλησιών γέγονα τίμιον σκεύος εκλογής Χριστού του Θεού* Ιατροσ. 26[2]. **4α)** Πράγμα το οποίο κατασκευάζει κάποιος με τεχνητά μέσα· δημιούργημα, επινόηση: *αυτών* (ενν. *των θηρίων*) *τα στόματα παρά των πυρουμένων | κατακαιόμενα σκευών, ουκέτι προς ανθρώπους | κατίσχυον επιπηδάν* Βίος Αλ. (Aerts) 4636· *τάχιστα συναγαγών* (ενν. *ο Πώρος*) *τα πλήθη των βαρβάρων* (παραλ. 2 στ.) *συν σκεύεσι μηχανικοίς, έτοιμος εγεγόνει* Βίος Αλ. (Aerts) 4603· *το κελλίν το θαυμαστόν του δράκοντος εκείνου | ή μάλλον πιλατήριον και φυλακήν της κόρης· | σκεύος βασάνων αν ειπείς, ουκ αστοχήσεις λέγων* Καλλίμ. 536· (μεταφ., προκ. για το ανθρώπινο σώμα): *εις ολίγον καιρόν να με έχεις και εμένα εκεί να με γηροκομήσεις, οπόταν τούτο το οστράκινον σκεύος του σώματός μου θέλει ραγίσει* Νεκταρ., Ιεροκοσμ Ιστ. 127· **β)** (προκ. για τον ήλιο) δημιούργημα: *Σκεύος θαυμαστόν* (ενν. *ο ήλιος*), *έργον Υψίστου, μέγας Κύριος ο ποιήσας αυτόν* Βουστρ. Μεταφρ. 257. **5α)** Είδος

πυροβόλου όπλου (για τη σημασ. πβ. ά. *σκευή* 5α): *τσάγγρας και μπαλεστρέρηδες, τόξα και τοξατόρους,| σκεύη και πουμπαρδιέρηδες ...,| ενέπλησε τα κάτεργα και ναυς τας μαχικάς του* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.–v. Gem.) 128· **β)** (γενικ.) πολεμικός εξοπλισμός: *να φορούμεν άρματα, να σύρνομεν φουσσάτον| όσον ειπείν προς πόλεμον ...,| να σύρνομεν βαρέματα και μηχανάς και σκεύη* Καλλίμ. 973.

σκευουρία η, βλ. *σκευωρία.*

σκευοφύλακας ο, βλ. *σκευοφύλαξ.*

σκευοφυλακείον, σκευοφυλάκιο το, βλ. *σκευοφυλάκιον.*

σκευοφυλάκιον το, Hagia Sophia α 439^{15}, 459^{6-7}, Hagia Sophia k 473^{10}, 485^{7-8}, Hagia Sophia φ^{1} 502^{15-16}, Hagia Sophia ω 512^{14}, Μ. Χρονογρ. 36^{24}, Μορεζ., Κλίνη φ. 409^{v}, Hagia Sophia f 597^{7}, Hagia Sophia ψ 614^{13}, Hagia Sophia ν 545^{2}· *σκευοφυλακείον,* Έκθ. χρον. 19^{23}· *σκευοφυλάκιο.*

Το μτγν. ουσ. *σκευοφυλάκιον.* Ο τ. *σκευοφυλακείον* τον 5.-6. αι. (TLG) και σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Lavr. III 150^{15})· βλ. και LBG. Για το σχηματ. *-φυλάκιον, -φυλακείον* βλ. Μπαμπιν., Λεξ. Ο τ. *σκευοφυλάκιο* και σήμ.

α) Χώρος (συν. έπιπλο) όπου φυλάγονται σκεύη: *είπε ο Θεός του Μωυσή ότι να γεμίσει ένα αγγείον από το μάννα και να το φυλάξει διά να το ιδούν μετά ταύτα εκείνοι οπού θέλουν έλθει ... και να το βάλει εις τόπον καθαρόν να φυλάγεται. Και ο Ααρών το έβαλε εις το σκευοφυλάκιο* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 173α^{r}· **β)** (εκκλ.) χώρος μέσα στο ναό, όπου φυλάγονται τα ιερά σκεύη και τα άμφια των ιερέων: *Τα οποία άνωθεν* (ενν. *άγια λείψανα, εικονίσματα ..., φελόνια, επιμάνικα,* κ.ά.), *οπού εγράψαμεν και οπού επήραν οι Βενέτικοι, είναι και ευρίσκονται και την σήμερον εις το σκευοφυλάκιον του Αγίου Μάρκου* Δωρ. Μον. XXXII· *βάλε εκεί* (ενν. *εις την αγίαν Τράπεζαν*) *και τα κλειδιά οπού βαστάς του σκευοφυλακίου και ειπέ πως δεν ημπορείς πλέον να είσαι καλογραία* Μορεζ., Κλίνη φ. 411^{v}.

σκευοφύλαξ ο, Πανάρ. 75^{24}, Μαλαξός, Νομοκ. 517, Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 17, Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 229^{54-5}· *σκευοφύλακας,* Διαθ. Νίκωνος 251^{19}, 253^{69}, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 15^{v}, 16^{r}, 19^{r}, 26^{r}, 43^{v}, 45^{v} δις.

Το μτγν. ουσ. *σκευοφύλαξ.* Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. και σήμ. λόγ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *σκευοφύλακας*).

(Εκκλ.) αξίωμα κληρικού με αρμοδιότητα τη φύλαξη των ιερών σκευών της εκκλησίας, καθώς και όλων των αντικειμένων που είναι απαραίτητα στην τέλεση της θείας λειτουργίας (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Ευστρατιάδης, Ελλην. 1, 1928, 269-270, Βαγιακ., Αθ. 63, 1959, 225-6, 235, Karanastassis [Συναδ., Χρον.-Διδαχ. σ. 333]): *Ο σκευοφύλαξ κρατεί τα σκεύη και τα ιερά πάντα της εκκλησίας* Μαλαξός, Νομοκ. 518· *Εν μηνί Δεκεμβρίῳ εγέγονα εγώ ο Συναδινός ιερεύς σκευοφύλακας υπό του κυρ Δανιήλ* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 45^{r-v}.

σκευωρία η, Ερμον. Ζ μετά στ. 247, Νομοκριτ. 98· *σκευουρία.* — Βλ. και *σκαιωρία, σκιβουρία.*

Το αρχ. ουσ. *σκευωρία.* Η λ. και σήμ.

1) Σχέδιο μυστικό και δόλιο· πλεκτάνη, δολοπλοκία: *κόλαζε νυν ταχίστως| αυτόν τον Παρμενίωνα τον την γραφήν διδόντα·| έπειθε γαρ μ' επί πολύ φαρμάκῳ σε φονεύσαι* (παραλ. 2 στ.). *Εμού δε μη θελήσαντος δολίως σε φονεύσαι,| ταύτα προσέρραψε κακώς εμέ προσαπολέσαι,| μήπως προσείπω σοι τούτου την σκευωρίαν* Βίος Αλ. (Aerts) 3061 κριτ. υπ. **2)** (Νομ.) προσπάθεια εξαπάτησης, απάτη: *Η νεαρά του κυρού Μανουήλ του βασιλέως ... λέγει ότι και όταν αλλάζει τινάς ... είδος, κινητόν ή ακίνητον, προτιμώνται οι πλησιασταί και οι συγγενείς ... Εάν δε τις ποιήσει σκευουρίαν και πουλήσει το σπίτιν του ή το χωράφιν του τινάν μακρινόν ... λέγομεν να είναι άστεργος η πούλησις* Νομοκριτ. 83.

σκευωρώ.

Το μτγν. *σκευωρέω* (το μέσ. ήδη αρχ.). Η λ. και σήμ.

Οργανώνω σκευωρία, μηχανορραφώ (εδώ με σύστ. αντικ.): *Αυτού εις την πόλιν εσκευώρησε* (ενν. *ο Αναστάσιος*) *πολλά καθ' ημών, α και λέγειν και γράφειν και περιττόν και άλλως μάταιον· δώη δ' αυτῷ ο των όλων Θεός κατά τα έργα του* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 40^{50}.

σκέψιμον το, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 80.

Από το ουσ. *σκέψις* και την κατάλ. *-ιμον.* Τ. *σ'κέψιμου* σήμ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ. 213).

Σκέψη, στοχασμός: *εβγαίννει* (ενν. *η αγρωνιμιά*) *... απού τον νουν το νοητικόν, το ποιον ένι στο σκέψιμον του νου* αυτ. 74.

σκέψις η, Ελλην. νόμ. $517^{9, 11-12}$, $545^{4, 7}$, 572^{27}.

Το αρχ. ουσ. *σκέψις.* Η λ. και σήμ. στον τ. *σκέψη.*

1) Το να σκέφτεται κανείς, η διανοητική επεξεργασία των δεδομένων: *μεθ' ημέρας σκέψεως και βουλής παγκαλλίστης| εν τω Ευφράτη έκρινα την οίκησιν ποιήσαι* Διγ. (Trapp) Gr. 3136· *Ο δεσπότης Ιζαού φιλόχριστος ... εις έννοιαν και σκέψιν ελθών εξελέξατο άνδρα τίμιον και ευλαβή ..., τον του Αρχιμανδρείου ηγούμενον κυρ Γαβριήλ ..., ος και του αρχιερατικού θρόνου επέβη ύστερον* Ιστ. Ηπείρ. XXXIII^{4}. **2)** Άποψη, γνώμη: *ήθελε* (ενν. *η πρωτοστρατόρισσα*) *εις τούτο και άλλων βουλήν και σκέψιν πώς αν τυχαίνει να γένηται, ίνα και γένηται* Σφρ., Χρον. (Maisano) 116^{15}.

Έκφρ. *ημέρα της σκέψεως* = (νομ.) προθεσμία που δίνεται από το δικαστήριο στους αντιδίκους, ώστε να προετοιμάσουν την απολογία τους (για τη σημασ. βλ. και Du Cange App., στη λ.): *Το δε άλλο μέρος μετά το λαβείν τον λίβελλον ζητεί ημέραν της σκέψεως, εάν χρωστεί να απολογηθεί* Ελλην. νόμ. 517^{7}· *Πάλιν έρχεται το αντίδικον μέρος εις την ημέραν ήν έλαβεν της σκέψεως και, αν θέλει να κρατήσει την δίκην, αρνείται, ει δε και ου θέλει, διδοί του ο κριτής άλλας δ' ημέρας να δώσει τα δίκαιά του* Ελλην. νόμ. 531^{19}.

σκήμανσις· *το σκήμανσις* Λίβ. Esc. 942, εσφαλμ. ανάγν. του χφ αντί *το σκήμαν της·* διόρθ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 150· βλ. και Λίβ. διασκευή α 1021b κριτ. υπ.

σκήνα η, βλ. *σκίνα*.

σκηνείο(ν) το.

Το μτγν. ουσ. *σκηνείον* (L-S Κων/νίδη Συμπλ., Montanari· βλ. όμως και Dawkins [Μαχ. II σ. 267, λ. *σκηνία*]. Πβ. ουσ. *σκηνία* η που απ. το 13. αι. (TLG). Βλ. και LBG (λ. *σκηνείον*).

Σκηνή, αντίσκηνο: *Το πωρνόν την Παρασκευήν ... ήλθεν ο ρήγας με όλον του το φουσσάτον ... και απλικεύσαν εις τον πύργον της Χεροκοιτίας με τους καβαλλάρηδες και οι προδέλοιποι εβάλαν τέντες, άλλοι εβάλαν σκηνεία* (έκδ. *σκηνία*) Μαχ. 654[16].

σκήνη η, βλ. *σκηνή*.

σκηνή η, Διγ. Ζ 2225, 2846, Βίος Αλ. (Aerts) 2075, Δούκ. 221[4], Έκθ. χρον. 34[1], 49[20], Αχέλ. 2161, 2379, Ιστ. πολιτ. 45[18], 62[9], 66[21], Παϊσ., Ιστ. Σινά 1787, Μορεζ., Κλίνη φ. 252[v], Χρησμ. (Brokkaar) 84, 85-6, 125, Πανώρ.[2] Α΄ μετά στ. 32, Β΄ τίτλ., κ.α., Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 384· *σκήνη*, Αχέλ. 1587.

Το αρχ. ουσ. *σκηνή*. Ο τ. στο Steph., Θησ. Η λ. και σήμ.

1α) Πρόχειρο κατάλυμα, το οποίο κατασκευάζεται από χοντρό ύφασμα στηριγμένο σε πασσάλους: *Τότε ο Τεμήρ αισθόμενος την εις υπερβολήν χολώδη υπέκκαυσιν αυτού* (ενν. του Παγιαζήτ), *ην γαρ από πρωί έως δείλης νήστις και υπό του καύσωνος του δριμυτάτου και της αχλύος κατάξηρος ..., εκέλευσε πήξαι σκηνάς τρεις, ήγουν τέντας εντίμους, ειπών αυτώ· «Ύπαγε αναπαύθητι ...»* Δούκ. 101[8]· **β)** καλύβα, παράπηγμα: *Είς άρχων εβουλήθη να κτίσει μίαν σκηνήν και υποσχέθη είς μάστορης να το ποιήσει διά κδ΄ ημέρες* Rechenb. 59[1]. **2α)** (Στον πληθ.) στρατόπεδο: *ο δε βασιλεύς παραλαβών το καβαλλαρικόν και ετέρους πεζούς παμπόλλους ... τας σκηνάς αυτών εκούρσευσεν, εσκότωσεν, έκαυσεν* Πανάρ. 79[18]· φρ. *ρίπτω τας σκηνάς* = στρατοπεδεύω: *έρριψε δε* (ενν. *ο σουλτάν Σελίμης*) *τας σκηνάς και τον λαόν αυτού άπαντα εντός της Πόλεως εις το Γενημπαγτζία* Έκθ. χρον. 54[8]· **β)** (εδώ στον εν. συνεκδ.) ο τόπος, το σημείο όπου στήνεται ένα στρατόπεδο: *Και πάντοτε εδιάλεγον να πάσιν με αδείας* (παραλ. 1 στ.), *να πιάσουσιν εις τα Χανιά, στην παλαιάν σκηνήν τως* (παραλ. 1 στ.), *να κάμουσιν πολεμικά στο Κάστρο το Μεγάλο* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8183. **3)** Έκφρ. *Σκηνή του Μαρτυρίου* = το κινητό ιερό των Ισραηλιτών, μέσα στο οποίο φυλασσόταν η Κιβωτός της Διαθήκης: *λέγει ο Θεός του Μωυσέως· λάβε την ράβδον του Ααρών την βλαστήσασαν και βάλλε την εις την Σκηνήν του Μαρτυρίου, να στέκεται εις ενθύμησιν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 64. **4)** (Εδώ) τάφος, μαυσωλείο: *αποκόμισον το σώμα μου τούτο και απένεγκε αυτό εις Καππαδοκίαν ... Εκεί γαρ εποίησα σκηνήν προ χρόνων τινών, χρυσίον θέμενος τετρακόσα τάλαντα και μαργαρίτας και λυχνίτας και σμαραγδίνους και υακινθίνους πολυτελείς* Διαθ. Αλ. 256[13]. **5)** Το σώμα· (θεολ., προκ. για την ανθρώπινη φύση του Χριστού· βλ. και Lampe, Lex., στη λ. σημασ. C2): *Ναός μεν λέγεται, ή ο Χριστός, οπού είναι ναός και σκηνή αχειροποίητος, ή ο χορός των αγγέλων, εκ των οποίων εστάλθην εις τον κόσμον* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 216. **6)** Καθένα από τα ενιαία και αυτοτελή μέρη στα οποία χωρίζονται οι πράξεις ενός θεατρικού έργου: *εις ένα μέρος θα σταθώ τώρα που θε ν' αλλάξει| η πράξις κι η ύστερη σκηνή, το τέλος που θα πράξει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 296.

σκηνικός, επίθ., Μαλαξός, Νομοκ. 307, Βακτ. αρχ. (Ακανθ.) 1213 ρμζ΄ 1 (έκδ. *σκυ-*).

Το μτγν. επίθ. *σκηνικός*. Η λ. και σήμ.

Που έχει σχέση με το θέατρο· το αρσ. του επιθ. ως ουσ. = ηθοποιός: *Σκηνικοί ονομάζονται οι υποκριταί και μιμούμενοι τινάς προς γέλωτα και παίγνια απρεπή* Zygomalas, Synopsis 283 Σ 28· *οι σκηνικοί, οι και ήθη ανθρώπων υποκρινόμενοι, της ελληνικής θρησκείας μαθηταί και υπηρέται είναι* Βακτ. αρχ. (Ακανθ.) 1213 ρμζ΄ 3.

σκηνίον το, βλ. *σκηνείο(ν)*.

σκηνοποιός ο. — Πβ. και *σκηνορράφος*.

Το μτγν. ουσ. *σκηνοποιός*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σκηνοποιία*).

Αυτός που κατασκευάζει σκηνές: *συναρίθμει δε τούτοις και τον κύρην Ιωάννην τον Ανθρακέα και τον σκηνοποιόν Νικόλαον* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 138[57].

σκηνορράφος ο. — Πβ. και *σκηνοποιός*.

Το μτγν. ουσ. *σκηνορράφος*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σκηνορραφία*).

Αυτός που κατασκευάζει σκηνές: *ασπάζομαι ... τους δε κατ' όνομα προσαγορεύσαντας ημάς φίλους ..., μεθ' ων και τον σκηνορράφον Νικόλαον και Γεώργιον τον μουσικόν* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 134[64-5].

σκήνος το, Διγ. Α 4771, Ιστ. Ηπείρ. XXIV[6] κριτ. υπ., Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2114, 3936.

Το αρχ. ουσ. *σκήνος*. Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.).

α) Το ανθρώπινο σώμα (ως η προσωρινή κατοικία της ψυχής): *εκβολήν του πηλοφύρτου σκήνους* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 188· *πας βροτός ας κλαίει την ζωήν του,| την λύσιν ενθυμούμενος εκ τού σαρκίου σκήνους* Διγ. Α 4767· **β)** σώμα νεκρού ανθρώπου ή ζώου, πτώμα: *Ωσάν γεράκια πέτοντο* (ενν. *οι Μαλτεζάνοι*) *στο της θαλάσσης χείλος,| σαν αετοί επόπτεροι να δράμουσιν στο σκήνος,| από την πείνα πὄχουσιν να φάγουν, να χορτάσουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 938.

σκηνώ, Πανάρ. 76[5], Φυσιολ. 339[13], Χούμνου, Κοσμογ. 1001, Έκθ. χρον. 51[11], Ιστ. πολιτ. 63[21], Αρσ., Κόπ. διατρ. [1109], Ψευδο-Σφρ. 268[1], 398[6].

Το αρχ. *σκηνόω*.

1) Στήνω σκηνή για να μείνω κάπου προσωρινά, κατασκηνώνω: *Ότε και οι βασιλείς ελθόντες εκ Χαλδίας ουκ εισήλθον εν Τραπεζούντι εις το κάστρον διά τον σφοδρότατον διωγμόν του θανάτου, υπήρχε γαρ μην Ιούνιος, αλλ' εσκήνωσαν εις τον άγιον Ιωάννην τον Αγιαστήν, εις τον Μίνθρον βουνόν* Πανάρ. 74[18]· *ήλθον κατά της Πάτρας οι τρεις των αδελφών και περί τους μύλους αυτής σκηνώσαντες εκείσε και την ανεψιάν του δεσπότου Καρούλου έφερον κυράν Θεοδώραν και εκείσε αυτήν και ο*

δεσπότης κυρ Κωνσταντίνος την ευλογήθη Σφρ., Χρον. (Maisano) 38[5]· (μεταφ., προκ. για την ενανθρώπιση του Χριστού): *Αποσταλείς από πατρός Θεού του αθανάτου* (παραλ. 3 στ.) *έως εις μήτραν ώκησεν Μαρίας Θεοτόκου| και σαρξ ο Λόγος γέγονεν σκηνώσας μεθ' ημών τε* Φυσιολ. (Legr.) 977. **2)** Στρατοπεδεύω: *Ο δε Τεμήρ αναστάς από του τόπου, ου ην, ήλθεν και εσκήνωσεν εν ταις όχθαις του ποταμού όπου εκάθητο πρώην ο Παγιαζήτ* Δούκ. 93[12]· *όπως σκηνούσιν αι θύραι κύκλω του αμιρά ... εις τα δεξιά μέρη σκηνούσιν οι σπαόγλανοι, εις δε τα αριστερά οι σιλικτάριοι, όπισθεν δε οι αλοφατζήδες* Τάξ. θυρ. 57. **3)** Εγκαθίσταμαι, κατοικώ: *Και έδιωξεν τον άθρωπο και εσκήνωσεν από ανατολικά του περιβολιού της παράδεισος* Πεντ. Γέν. III 24.

σκήνωμα το, Rebâb-nâmè 8, 11, Hagia Sophia α 460[16], Hagia Sophia φ[1] 503[3], Μαργουν., Βίοι[2] 273, Παϊσ., Ιστ. Σινά 2104, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 2098, 2170, Χρησμ. (Brokkaar) 81, 91· *σκήνωμαν*.

Το αρχ. ουσ. *σκήνωμα*. Η λ. και σήμ.

1) (Σε εν. και πληθ.) κατοικία, σπίτι: *Ω Γενουβήσοι φρόνιμοι ...* (παραλ. 2 στ.), *πού 'ναι τ' ασημοχρύσαφον και το πολύν λογάριν,| οπού 'χετε στον Γαλατάν εις τα σκηνώματά σας;* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 315· *μοναζουσών δε σκήνωμα υπάρχει των απόρων,| εκείσε γαρ μονάστριαι είκοσι κατοικούσι| καθ' εβδομάδα δ' ιερείς ψάλλουν και λειτουργούσι* Παϊσ., Ιστ. Σινά 2176· (εδώ μεταφ.): *Έδε Χαρίτων σκήνωμαν, έδε κατούνα Ερώτων,| και της αγάπης οίκημαν και ανάπαυσις του πόθου,| χρυσότοπον, χρυσόκηπον και χρυσοπεριβόλιν* Αχιλλ. (Smith) N 818. **2)** Το ανθρώπινο σώμα (πβ. και ά. σκήνος σημασ. 1α): *Εις τη γη το σκήνωμα κάτω πατεί,| η ψυχή απάνω μεριά πορπατεί* Rebâb-nâmè 10.

σκηνωρώ, Λέοντ., Αίν. I 204.

Άγν. ετυμ.· πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *σκαιωρεί*· βλ. όμως και Trapp, Ακροθίνια ..., Βιέννη 1964, 119.

?: *Βασιλεύς της Αλαμάνιας| έρχεται εις Νέαν Ρώμην,| σκηνωρεί εν τω αμπέλι* Χρησμ. (Trapp) I 212.

σκήνωσις η, Φυσιολ. (Zur.) XXXVIII 1[2], Φυσιολ. 366[25].

Το μτγν. ουσ. *σκήνωσις*. Βλ. και LBG.

Κατοίκηση, διαμονή· κατοικία: *έστι τούτο το πετεινόν πάνυ φρόνιμον υπέρ πολλά πετεινά. Μίαν δε σκήνωσιν έχει και μίαν μάνδραν, ου πολλάς κοίτας ζητεί* Φυσιολ. (Sbord.) 142[7].

σκηπτοκράτωρ ο. — Πβ. και *σκηπτροκατάρχης*.

Από τον αρχ. τ. *σκήπτον* του ουσ. *σκήπτρον* (βλ. Montanari, Λεξ., λ. *σκήπτρον*, TLG) και το ουσ. *κράτωρ* (βλ. ά. και LBG). Λ. *σκηπτροκράτωρ* τον 8.-9. αι. (LBG). Η λ. το 10. αι. (LBG, TLG).

Αυτός που κρατά το σκήπτρο· βασιλιάς, αυτοκράτορας: *Τοιαύτα σοι τα τρόπαια νικώντα πάντα λόγον,| έργα και ταύτα προφανή, μέγιστε σκηπτοκράτορ* Γλυκά, Στ. Β' 26.

σκηπτουχία η, Λέοντ., Αιν. (Brokkaar) Ο XV[4].

Το αρχ. ουσ. *σκηπτουχία*. Λ. *σκηπτρουχία* τον 11. αι. (LBG). Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Εξουσία, διακυβέρνηση: *Δέξαι το δώρον, μη κατόκνει μοι, γέρον,| αλλά λαβών, κράτιστε, του τέλους έχου| και προς καλόν εύθυνε την σκηπτουχίαν* Λέοντ., Αιν. (Knös) 185[3].

σκηπτούχος, επίθ., Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 2. — Βλ. και *σκηπτρούχος*.

Το αρχ. επίθ. *σκηπτούχος*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

α) Που έχει ή κρατά σκήπτρο: *ου παύσομαι του κράτους σου παρ' όλην την ζωήν μου| θερμώς υπερευχόμενος, σκηπτούχε, τροπαιούχε* Γλυκά, Στ. Β' 378· **β)** βασιλικός, ηγεμονικός: *ουδέ σε φημί| σκηπτούχοις τιμαίσιν αγάλλεσθαι μάλα δηρόν| εκ δε θρόνων πεσέειν, οίον κύνες αμφίς έχουσι* Χρησμ. (Λάμπρ.) 115.

σκήπτρο το, βλ. *σκήπτρον*.

σκηπτροκατάρχης ο. — Πβ. και *σκηπτοκράτωρ*.

Από τα ουσ. *σκήπτρον* και *κατάρχης* (τ. του ουσ. *κρατάρχης*, βλ. ά.).

Αυτός που κρατά το σκήπτρο· κυβερνήτης, ηγεμόνας: *Σκηπτροκατάρχα, βασιλεύς γης πάσης και θαλάσσης,| η βασιλεία σου δίκαιος και άδικον ου πράσσεις ...* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 739.

σκηπτροκρατία η.

Από το *σκηπτροκρατώ* και την κατάλ. *-ία*. Λ. *σκηπτροκρατορία* το 12. αι. (TLG, LBG). Η λ. στο LBG.

Κυριαρχία, εξουσία: *Μόλις τας χείρας, δέσποτα, φυγών των πολεμίων| ως προς την σκέπην ήλυθα της σης σκηπτροκρατίας* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 2.

σκηπτροκρατούχος ο.

Από το ουσ. *σκηπτροκράτωρ* (8.-9. αι., LBG) αναλογ. με τα ουσ. σε *-ούχος*.

Εξουσιαστής, κυρίαρχος: *και να εύχομαι τω κράτει σου μέσον από καρδίας,| σκηπτροκρατούχε κραταιέ γης πάσης και θαλάσσης* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 221 χφ Μ κριτ. υπ.

σκηπτροκρατώ.

Από το ουσ. *σκήπτρον* και το *κρατώ*. Η λ. το 12. αι. (LBG, λ. *σκηπτροκρατέω*).

Κυριαρχώ, εξουσιάζω: *να εύχομαι τω κράτει σου μέσον από καρδίας| σκηπτροκρατήσαι κραταιώς γης πάσης και θαλάσσης* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 221 χφ Κ κριτ. υπ.

σκήπτρον το, Βέλθ. 493, Βίος Αλ. (Aerts) 308, 315, 4049, 4167, Χρον. Μορ. Η 4815, 4835, 5996, 6085, 6861, Χρον. Μορ. Ρ 4815, 5996, Χρον. Τόκκων μετά στ. 2522, Διήγ. Βελ. χ 226, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 367, Έκθ. χρον. 11[26], 14[16], 35[9], 39[21], 60[17], 77[28], Ιστ. πολιτ. 16[4], 20[6], 52[12], 75[10], Αρσ., Κόπ. διατρ. [744]· *σκήπτρο*, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 81, 469, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 9, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 43, Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. γ' [85], Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 19, Α' 283, 378, Β' 113, Γ' 160, 230, Δ' 289, Ε'

12, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 566[12], 578[19]· *σκήπτρο(ν),* Σπαν. Α 417, 458, Σπαν. Β 398, 436, Κομν., Διδασκ. Δ 246, 289, Σπαν. Ρ 199, 238, 239, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 162, 197, 207, 208, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ′ 27, 221, Λέοντ., Αιν. (Brokkaar) Ο IX[10], XIII[5], Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 27, Θησ. Β′ [79[3]], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 5, Διήγ. Αλ. G 289[17], Βυζ. Ιλιάδ. 1092, Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 201, Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 448[651], Χρονολ. πίν. βασ. 72, Ιστ. Βλαχ. 2320, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5889, 6476, 9982, 10008· *σκήφτρο,* Πεντ. Γέν. XLIX 16, 28, Έξ. XXVIII 21, XXXI 2, Λευιτ. XXIV 11, Αρ. I 4, II 7, III 6, IV 18, VII 12, X 15, XIII 2, XXIV 2, XXVI 55, Δευτ. I 13, XII 5, XVI 18, XVIII 1, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *σκήπτρον*. Ο τ. *σκήπτρο* και σήμ.

1) Είδος ράβδου (συν. από πολύτιμα υλικά), που χρησιμεύει ως έμβλημα εξουσίας ή αξιώματος: *Ο γουν ιερεύς ο Χρύσης*| *ήλθεν εις τας ναυς Ελλήνων,*| *ιν' αιτήση παρ' εκείνων*| *την ιδίαν θυγατέραν* (παραλ. 3 στ.) *και το στέμμα γαρ κατέχων*| *και το σκήπτρον και την ράβδον*| *του θεού του του ιδίου*| *και δεινώς παρακλητεύων* Ερμον. Η 61· *το σκήπτρο ας πιάσει η χέρα σου και την κορόνα ας βάλει.*| *Εσένα πρέπει η βασιλειά, να χαίρεσαι, να ορίζεις* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε′ 178· *Ως είδε μας ο βασιλεύς, από του θρόνου έστη,*| *και κάτω εκατέβηκε με σκήπτρον εις το χέρι* Αρσ., Κόπ. διατρ. [155]. **2)** (Μετων.) **α)** το βασιλικό αξίωμα, η βασιλική εξουσία: *Βέλθανδρε, στέμματος παιδί και σκήπτρου κληρονόμε …* Βέλθ. 171· (συν. στον πληθ.): *Τω γουν αυτώ έτει διεδέξατο τα σκήπτρα ο β' αδελφός αυτού, ο κυρ Ιωάννης ο μέγας Κομνηνός* Πανάρ. 62[9]· *και πάλιν εκκλησιαστικός διάκονος να γένω,*| *να εύχομαι τα σκήπτρα σου μέσης από καρδίας* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ′ 220· **β)** αρχηγός, επικεφαλής: *Δέσποτα, μέγα βασιλεύ, και των Ρωμαίων το σκήπτρον,*| *η βασιλεία σου δίκαιος, άδικον ουκ ηπράττεις* Διήγ. Βελ. χ 412. **3α)** Σημαία, φλάμπουρο: *το σπουδαζόμενον έν ην εν ταις των απάντων ψυχαίς, τις πρώτος αναβαίνειν και το σκήπτρον θείναι εν τω πύργω* Δούκ. 107[10]· *Με παρρησίαν εσέβησαν εις την Κωνσταντίνου πόλιν,*| *σκήπτρα σηκώνουν θαυμαστά, χρυσά, μαλαματένια*| *και τέντες ολοτσάπωτες μετά χρυσά κουδούνια*| *— όλα τα κάτεργα τακτικά με τάξιν εσεβαίναν—,*| *απομακριά ευφήμισαν, ως έπρεπεν, αξίως,*| *τον βασιλέα, την δέσποιναν, τον μέγαν Βελισάριν* Διήγ. Βελ. χ 279· (μεταφ., ως σύμβολο διάκρισης, υπεροχής· εδώ με αρνητ. σημασ.): *Δεν είν' πικριά εις αύτου μου σαν άλλους καημένους,*| *εγώ 'μαι σκήπτρον και φανόν όλους τους πικραμμένους* Κυπρ. ερωτ. 140[8]· **β)** εκκλησιαστικό λάβαρο: *Και μετά ταύτα ο αγιότατος ο πάπας γαρ της Ρώμης*| *όρισεν και εγράψασιν εις όλα τα ρηγάτα* (παραλ. 3 στ.) *εις του ρηγός του Κάρλου τε την συντροφίαν να έλθουν,*| *όστις βαστά το φλάμουρον, της εκκλησίας το σκήπτρον·*| *να του βοηθήσουν ενομού τού να έχουσι φυλάξει*| *τους τόπους και τα δίκαια της εκκλησίας Ρώμης* Χρον. Μορ. Η 6861· *Το σκήπτρον του αγίου Λουκά έβγαλαν οι Ρωγιάται,*| *εκ τον πύργον το εβάλασιν απάνω εις το κάστρο,*| *και μοναχόν του έπεσεν έξω εις το φουσσάτο.*| *Ηπήραν και ηφέραν το ομπρός εις τον δεσπότην·*| *δεσπότης το επροσκύνησεν, ύστερα τους το στρέφει* Χρον. Τόκκων 2524. **4)** Στρατιωτική μονάδα: *Δώδεκα αλλάγια εποίησεν να είναι του πολέμου* (παραλ. 2 στ.) *και πασαέν αλλάγιον και πασαένα σκήπτρον*| *τριακόσιους έχει θαυμαστούς άνδρας δοκιμασμένους* Αχιλλ. (Smith) Ν 402· *Ήσαν δε και τον χειμώνα όλον εκεί παραχειμασθέντα σκήπτρα εις φυλακήν της πόλεως …, εκ Μυσίας και Παφλαγονίας τρία* Δούκ. 323[1]. **5)** Τιμάριο (για το πράγμα βλ. και Ιναλτζίκ, Οθωμ. αυτοκρ. 183 κε.): *Τω αυτώ δε έτει*

έδωκε τοις δύο υιοίς αυτού σκήπτρα· τω μεν … Μεχεμέτη δέδωκε την Μαγνησίαν, εκβαλών γαρ τον πρώτον υιόν αυτού τον σουλτάν Μουσταφάν εκ της Μαγνησίας δέδωκεν αυτόν την Αμάσειαν Έκθ. χρον. 83[12]· *πορευόμενος ο αυθέντης εν τη Ανδριανουπόλει, ηκολούθει και αυτός* (ενν. ο *Φερχάτ μπασίας*) *ζητών σκήπτρον* Έκθ. χρον. 77[28]. **6)** Γενιά, οικογένεια: *Ένα δε σκήπτρον πενιχρόν εκ των πτωχών ανθρώπων*| *— ούτε Ασάνοι ήτασιν ούτε Παλαιολόγοι—*| *ποιούσιν σκάλες ξύλινες, πηδούσιν εις το κάστρον …* Διήγ. Βελ. Ν[2] 243. **7)** Καθεμιά από τις δώδεκα φυλές του Ισραήλ: *και έγραψεν ο Μωσέ όλα τα λόγια του Κύριου και εταχύνεψεν το πουρνό και έχτισεν θεσιαστήρι κατωθιό το όρος και δώδεκα στέμματα εις δώδεκα σκήφτρα του Ισραέλ* Πεντ. Έξ. XXIV 4· *Εις τον καιρόν του Μωυσή, όπου του ακλουθούσαν*| *με τον λαόν του Ισραήλ δώδεκα σκήπτρα ομάδι,*| *επέρασαν την έρημον …* Δεφ., Λόγ. 27.

Φρ. 1) *Κρατώ (τα) σκήπτρα,* βλ. Επιτομή, λ. *κρατώ* I Α′ 8δ φρ. **2)** *Η χέρα (μου) κυβερνά το σκήπτρο,* βλ. *κυβερνώ* I Α′ Φρ. 2. **3)** *Πιάνω το σκήπτρο,* βλ. *πιάνω* Φρ. 46.

σκηπτρούχος, επίθ. — Βλ. και *σκηπτούχος*.

Το μτγν. επίθ. *σκηπτρούχος* (TLG). Η λ. σε σχόλ. (TLG) και στο LBG.

Που έχει ή κρατά σκήπτρο· (εδώ ως ουσ.) αρχηγός, ηγεμόνας: *εις την Κωνσταντινούπολιν εμπρός εις τον Ευνούχον,*| *που τον κρατώ διά λόγου μου δεσπότην και σκηπτρούχον,*| *… λέγει του* (ενν. ο *Λίμπονας*) *…* Λίμπον. 300.

σκήτις -η η, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 96, 300.

Από το τοπων. *Σκήτις/Σκήτη* (4.-5. αι., TLG). Η λ. στο Steph., Θησ. και σε έγγρ. του 11.-19. αι. (TLG). Η λ. *σκήτη* και σήμ.· βλ. και LBG (λ. *σκήτη, σκήτις*).

α) (Εκκλ., εδώ) οργανωμένο σύνολο από ξεχωριστές μοναστικές μονάδες με δική τους διοικητική οργάνωση, ως εξάρτημα κύριας μονής και με χαλαρή σχέση προς αυτή· η ιδιόρρυθμη σκήτη (για το πράγμα βλ. Πολ. Λ.-Κατραμάδος, Ελλην. 20, 1967, 350, Καραναστάσης, Μελ. 264): *Είχον δε μόνον έναν ιερομόναχον γέροντα, οπού των ελειτούργει πάσαν Κυριακήν, όταν εσυνάσοντο εις το καθολικόν, και αυτόν ενόμιζον και πρώτον της σκήτεως διά το αξίωμα και χάριν της ιεροσύνης* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 176· *Όταν δε ταύτα εγίνουνταν, ήτον ο άγιος Νικόλαος εις την σκήτην της Βουναίνης με τους συντρόφους του και ασκήτευον* Μαρτύρ. Αγ. Νικολ. 163[96]· **β)** καλύβα μοναχού που ανήκει σε σκήτη: *Και απαυτού επήγαμε κατά την Αγίαν Άνναν και εκατεβήκαμε κάτου προς την σκήτην του παπακυρ-Λεοντίου του ασκητού, και εκείνος ο αγιότατος μας προϋπάντησεν ως δύο μίλια και μας εδέχτην καλά* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 37[v].

Η λ. ως τοπων.: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 285.

σκήφτρο το, βλ. *σκήπτρον*.

σκιά η, Γλυκά, Στ. 199, Λόγ. παρηγ. L 222, 363, Διγ. (Trapp) Gr. 1443, 3108, Διγ. Ζ 1904, 3688, Ερμον. Ψ 89, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 145, Αχιλλ. L 1289, Αχιλλ. (Smith) Ν 1031, 1663, 1742, 1919, Φυσιολ. 344[15], Θησ. ΙΒ′ [36[1]], Απόκοπ.[2] 74, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 341, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 368, Διγ. Άνδρ. 374[33], 395[32], Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ′ 171, Ε′ 275, 358· *ασκιά,* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β′ 111, 131, Πιστ. βοσκ. III 6, 269, IV 2, 72,

Βοσκοπ.[2] 71, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1266, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 517, 531· *ησκιά*, Ερωτοπ. 271· *οσκιά*, Κυπρ. ερωτ. 101[33], 111[10], 129[39].

Το αρχ. ουσ. *σκιά*. Ο τ. *ασκιά* (με προθετ. *α*-, βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 512]) και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., λ. *ασκιά* (ΙΙ), Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Ο τ. *ησκιά* πιθ. από συνεκφ. με το άρθρο (<*η σκιά*, πβ. Μπαμπιν., Λεξ., λ. *ήσκιος*). Ο τ. *οσκιά* (με προθετ. *ο*-, βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 232, Παντ., Φωνητ. Κύπρ. 21) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 705). Τ. *ισκ̑ιά* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σκ̑ιά*). Βλ. και τ. *ασκ̑ιά* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.), *οσκ̑ιά* (Παπαχριστ., ό.π.) και *οσκιά* (Μάνεσης et al., ΛΔ 11, 1966/67, 81) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ.

1α) Σκοτεινή ζώνη που οφείλεται στην παρεμβολή ενός αδιαφανούς σώματος στην πορεία φωτεινών ακτίνων· ήσκιος: *τον πόλεμον εσκόλασαν τότε, όταν στη μέση| δεν ήθελεν ο ήλιος πολλήν σκιάν να στέσει,| και η πυρά σου φαίνετον ήθελε να ξανάλθει,| που τον Φαέθοντά 'καμεν κι εις το μνημείον βάλθη* Αχέλ. 1787· **β)** μέρος σκιερό, προφυλαγμένο από την ακτινοβολία του ήλιου: *Και τότες λέγω στην ησκιά και στη δροσιά 'ποκάτω* (παραλ. 2 στ.) *σα 'μπιστεμένο αντρόγενο θέλετε ξεφαντώνει* Πανώρ.[2] Γ' 227 κριτ. υπ. **2)** Σκοτεινό είδωλο σώματος που σχηματίζεται σε μια επιφάνεια, όταν πίσω του βρίσκεται μια πηγή φωτός: *Τιμή ακλουθά πάσ' αγαθής πράξης εις πάσα τόπο,| 'σάν ακλουθούσιν οι ασκιές παντόθες των ανθρώπω* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 466· *Ο βασιλεύς ... εύρεν μίαν γυναίκα η οποία αληθινά ήτονε ομορφότατη εις την όψιν, μα εις την όρεξιν ήτονε πολλά κακή, μάλιστα και τόσον ζηλιαρά, απού και της ιδίας της σκιάς εζήλευγεν* Μορεζ., Κλίνη φ. 234[r]. **3)** Υπερφυσικό πλάσμα χωρίς υλική υπόσταση, φάντασμα, αερικό και, κυρίως, η μετά θάνατο σκιώδης επιβίωση του ανθρώπου· η ψυχή του (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Α[2] 250): *Στον Άδη στεφανώνομαι, μάρτυρας να 'ναι ο Χάρος,| σκουλήκια να 'ναι τα προυκιά κι ο τάφος μου νοδάρος·| οι αράχνες τα στολίδια μου κι η μαύρη γης παλάτι| κι οι βρομεσμένοι κορνιαχτοί το νυφικό κρεβάτι.| Σαν κύρης και σα μάννα μου 'ς τόπο σκοτεινιασμένο| θέλου μου δώσει την ευχήν ασκιές αποθαμένω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 860· *Ασκιά του αδερφού του βασιλέα, κι εβγαίνει απού τον Άδη με αστραπές, βροντές και ταραχή δαιμόνω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' μετά στ. 242· *Εκόντεψεν η ζωή μου με το θάρρος| στο μίσεμάσ σου το γλυκύν, κυρά μου,| γι' αυτόν σπουδάζω να με πάρει ο χάρος·| γιατί αν εβγεί 'χ το γδύμαν η οσκιά μου| μιτά της εμπορώ να σ' ακλουθήσω* Κυπρ. ερωτ. 101[4]. **4)** Μεταφ. **α)** ως σύμβολο της μηδαμινής υπόστασης του ανθρώπου και της ματαιότητας των ανθρώπινων· συχν. σε παροιμ. εκφρ. και φρ.: *Επειδή πάντα τα τερπνά του πλάνου κόσμου τούτου| Άδης μαραίνει και δεινός παραλαμβάνει Χάρων| και ως όναρ παρέρχεται και σκιά παρατρέχει,| καπνός ώσπερ λυόμενος πας πλούτος τούδε βίου,| κατέλαβε και θάνατος του θαυμαστού Ακρίτου* Διγ. (Trapp) Gr. 3370· *Ζωή μου, οϊμέ, όχι πλιο ζωή, μ' ασκιά, καπνός και σκόνη,| του Χάρο εικόνα αληθινή που τσι ζωές τελειώνει ...* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 563· *όλες οι καλομοιριές του κόσμου και τα πλούτη| μια μόνο ασκιά 'ναι στη ζωή την πρικαμένη τούτη,| μια φουσκαλίδα του νερού, μια λάβρα που τελειώνει| τόσα γοργό όσο πλια ψηλά τσι λόχες τση σηκώνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 672· *ελάτε και θαυμάσετε τούτον τον πλάνον κόσμον·| ώσπερ σκιά παρέρχεται η δόξα των ανθρώπων* Αχιλλ. L 1234· **β)** (με υποτιμ. σημασ., προκ. για ασήμαντα πρόσωπα και πράγματα): *κλαύσατε την Επτάλοφον εξ όλης της καρδίας·| κλαύσατε και θρηνήσατε Σοφίαν την αγίαν,| οπού ο κόσμος σαν αυτήν άλλην δεν είχε μίαν.| Ναόν τον σολομώντειον τις να εγκωμιάσει;| Αυτή εις την ευπρέπειαν τον είχεν απεράσει·| εκείνος ήτονε σκιά και αύτη είναι χάρις* Ιστ. Βλαχ. 2471 [= Γέν. Ρωμ. 93]· *πρώτον μεν γαρ το νομικόν* (ενν. *Πάσχα*) *εκείνο το σκιώδες,| δεύτερον ό παρέδωκε τοις μαθηταίς ο Λόγος,| όπερ εστίν αλήθεια προς την σκιάν του νόμου* Γλυκά, Στ. Β' 144· (σε παρομοίωση): *Και τούτο βλέπω φανερά σήμερον εις εσένα,| τα τιμημένα δεν ψηφάς, μα θες τα ντροπιασμένα.| Πράμαν οπού 'ναι ωσάν ασκιά κι ωσάν ανθός διαβαίνει| κι ωσάν τον άνεμο σκορπά κι ωσάν τα νέφη πηαίνει,| ερέχτηκες κι εδιάλεξες· προσωρινά ξετρέχεις| κι εις τα παντοτινά θωρώ και λίγην έγνοιαν έχεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1191. **5)** Μεταφ. **α)** (άυλη) εικόνα: (1) προκ. για βασιλικό έμβλημα (βλ. και Dawkins [Μαχ. ΙΙ σ. 130]): *Και κείνου* (ενν. *του ρηγός*) *η καρδιά του δεν επίστευσεν, διότι η οσκιά του ήτον ένας λιόντας, και όμορφον κορμίν και ... γνωστικός και σοφός και χαριτωμένος απού τον Θεόν και φανταστικός* Μαχ. 228 σημ. 3 χφ Ο (βλ. Dawkins [Μαχ. ΙΙ σ. 259])· (2) στοιχειό, πνεύμα· (κατ' επέκταση) δύναμη που επηρεάζει την τύχη ενός ανθρώπου, μοίρα (βλ. και Dawk., BN-J 3, 1922, 147-8): *ο ρήγας επήρεν τον αρχιεπίσκοπον ονόματι Παλουνγκέρ να ευλογήσει τον θεμέλιον* (ενν. *του κάστρου*), *και τότε εθεμελιώσαν. Το ποίον πολλοί επεθάναν ... και τινάς δεν ηξεύρει πώς ... καν τε εις το κάτσιμον της πρώτης πέτρας, καν εις την οσκιάν του ανθρώπου, καν εις την συντυχίαν· ότι αν το ξεύραν οι τεχνίτες, εθέλαν στοιχειώννειν τους εχθρούς τους* Μαχ. 592[13]· **β)** προμήνυμα, προάγγελος (για τη σημασ. βλ. Bauer, Wört., στη λ., σημασ. 2): *Επίλοιπον έναι να φυλάσσομεν τα παιδία από την αισχρολογίαν και τα άπρεπα και αναίσχυντα λόγια, και ωσάν λέγει ο Δημόκριτος: «ο λόγος έναι σκιά και σημείωμα του έργου»* Σοφιαν., Παιδαγ. 114· έκφρ. *τύπος και σκιά* (για τη σημασ. βλ. Lampe, Lex., στη λ., σημασ. 3 και Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 784, λ. *τύπος*]) = αποτύπωμα, παράσταση (του πραγματικού): *ο παλαιός τε Ισραήλ, το γένος των Εβραίων,| οπού 'τον τύπος και σκιά χριστιανών των νέων,| ημών οπού πιστεύσαμεν Χριστόν εσταυρωμένον,| οπού ελπίζομεν ευρείν πόλιν των σωζομένων ...* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3792· *Και με τοιούτον τρόπον εις τον αυτόν τόπον και εις το αυτό όρος* (ενν. *το Σινά*), *όπου εφάνησαν το πρώτον αι σκιαί και οι τύποι, εις τον αυτόν εκείνον τόπον και εις αυτό το ίδιον όρος να λάμψουσι πληρέστερον και καθαρότερον αι αλήθειαι των πραγμάτων και τα εκτυπώματα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 177.

Φρ. 1) *Βρίσκομαι εις την οσκιάν κάπ.* = συνδέομαι με κάπ., ανήκω στο περιβάλλον κάπ.: *Λοιπόν το γράμμα πέμπω το, σημάδι της πολλής μου| ευλάβειας και ταπείνωσης κι όρεξης της καλής μου,| οπού 'χω κι είχα εξαρχής εις την ευγένειάν σου| και πάντοτε να βρίσκομαι θέλω εις την οσκιάν σου* Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού Αφ. 16. **2)** *Χάνομαι σαν την ασκιά* = φεύγω, εξαφανίζομαι γρήγορα και χωρίς να γίνω αντιληπτός: *όντες θωρεί* (ενν. *η Αρετούσα*) *πως ήλαψε στου ποταμού την πλάτη| μια λαμπυρότατη φωτιά κι άθρωπος την εκράτει·| φωνιάζει της «μη φοβηθείς»| κι εσίμωσε κοντά της| κι από τη χέρα πιάνει τη, σύρνει τη και βουηθά της.| Πάει τη σ' ανάβαθα νερά κι απόκει την αφήνει| κι εχάθηκε σαν την ασκιά, δεν είδε είντα να 'γίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 70.

σκιαγραφώ, Λέοντ., Αιν. (Knös) 175 (έκδ. *σκιά γραφουμένη·* διόρθ. *σκιαγραφουμένη*, Κομίνης, ΕΕΒΣ 30, 1960-61, 409), Λέοντ., Αιν. (Brokkaar) O V[2] κριτ. υπ. — Βλ. και *σκιογραφίζω*.

Το αρχ. *σκιαγραφέω*. Η λ. και σήμ.

Σχεδιάζω, απεικονίζω κάπ. ή κ. αποδίδοντας μόνο το περίγραμμά του με τις βασικές του γραμμές: *Τας πάσας ουν νύκτας εκείνας ουκ έλιπε διανυκτερεύων* (ενν. *ο ηγεμών*) *και μεριμνών τα κατά της Πόλεως, λαμβάνων εν χερσί χάρτην και μέλανα και σκιαγραφών την περιοχήν της πόλεως* Δούκ. 313[23-24].

σκιαδάκιν το.

Από το ουσ. *σκιάδι* (βλ. ά.) και την υποκορ. κατάλ. *-άκιν*.

Είδος πλατύγυρου ψάθινου καπέλου: *Ιούνιος άνδρας και αυτός, υπόστεγνος γαρ ήτον,| γυμνός με το ποκάμισον, πλατύν λουρίν εφόρει,| σκιαδάκιν εις την κεφαλήν, ποδήματα εις τους πόδας,| δρεπάνιν κρατεί εις τας χείρας του, τους στάχυας θερίζει* Ημερολ. 112· *Απρίλιος άνδρας και αυτός και κακοελουσμένος,| τα τρίκομπα εφόρει τα τα σιγουνομαλλάτα* (παραλ. 1 στ.), *μαλλόκαπον εφόριεν, σκιαδάκιν εφαινέτον* αυτ. 86.

σκιάδι το, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 314 κριτ. υπ., Θησ. ς' [20[7]], Αλεξ.[2] 1096, Σκλάβ. 260, Διήγ. Αλ. G 277[27], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 571[16]· *σ κ ι ά δ ι (ν),* Λίμπον. 265, Επίλ. 78, 79· *σ κ ι ά δ ι ν,* Μαχ. 674[31], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 283[9], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 282[8-9]· *σ κ ι ά δ ι ο,* Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 172[35].

Το αρχ. ουσ. *σκιάδ(ε)ιον*. Ο τ. *σκιάδι(ν)* και σήμ. ως τοπων. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *Σκ̮ιάδι(ν)*). Ο τ. *σκιάδιο* και σήμ. λόγ. (ΛΚΝ). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (βλ. Andr., Lex., λ. *σκιάδιον*). Η λ. στο Meursius (γρ. *σκιάδη*), σε έγγρ. του 16. αι. (Αμάραντος, Νοταριακές πράξεις 107[16, 20]), στο Κατσαΐτ., Θυ. Γ' 97 και σήμ. λαϊκ.

α) Είδος πλατύγυρου ψάθινου καπέλου ως μέσου προφύλαξης από την έκθεση στον ήλιο (για το πράγμα γενικά βλ. Du Cange, λ. *σκιάδι*, γρ. *σκιάδη*): *οι ... Πέρσαι φυλάττουσι ακριβώς τας κεφαλάς τως από το καύμα του ηλίου, καλύπτοντές τες πάντοτε με πίλους και τιάρας, ήγουν σκιάδια, ώσπερ την σήμερον οι χριστιανοί εις την Φραγκίαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 248· *επήγαν εις την Κερυνίαν με τον κυρ Δημήτρην, και παλαιόν σκιάδιν εις την κεφαλήν του* Μαχ. 492[32]· *παρακαλώ τη πανιερότη σου να μου πέψεις ... εφτά πράτσα σέτα τη μαύρη και ένα σκιάδι και γράψε μου τι κοστίζουνε τα σολδία τους να σου τα πέψω* Μανολ., Επιστ. 173[18]· **β)** κάλυμμα κεφαλής, ως στοιχείο: **β[1])** αμφίεσης αξιωματούχων της βυζαντινής αυλικής ιεραρχίας (βλ. και ODB, λ. *skiadion* και λ. *headgear*): *Τα οφφίκια του παλατίου ... Ιστέον, ότι τα χρυσοκόκκινα σκιάδια φορούσιν οι από του πανυπερσεβάστου μέχρι του μεγάλου στρατοπεδάρχου, τα δε συρματηρά οι από του μεγάλου πριμικηρίου μέχρι του κουροπαλάτου, τα δε κλαπωτά* (έκδ. *κλωποτά·* διορθώσ.) *οι από πρωτοβεστιαρίτου μέχρι τέλους* Μαλαξός, Νομοκ. 516· (εδώ παιγνιωδώς προκ. για φασιανό): *και εσύ γελάς το ... σκιάδιν τό με εδώκεν| ο βασιλεύς ο αυθέντης μου και πάντων των ορνέων;* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 313· **β[2])** αμφίεσης κληρικών του ανατολικού και δυτικού δόγματος: *αφέντες, αφεντόπουλα, βασίλισσες, κυράδες,| όλους τους σέρνει ο θάνατος, γαμπρούς με τες νυφάδες·| τον πάπαν δεν εντρέπεται με το τρανό το σκιάδι,| μόν' κόφτει τες ημέρες του και φέρνει τον στον Άδη* Ιστ. Βλαχ. 2843· *οι άρχοντες οπού είχασιν την επιβουλίαν ... εφόρεσαν απέσω άρματα και εζώσθησαν σπαθία και αποπάνω ... εφόρεσαν κοφτάνας παπαδικάς και κληρικά σκιάδια και εισέβαιναν συν δύο συν τρεις εις το παλάτιον* Hist. imp. (Iadevaia) IIc 235· *Και τη Κυριακή κγ' Νοεμβρίου αυκς' Χριστού ήρτεν ο βαχλιώτης του πάπα και έφερεν το σκιάδιν του γαρδενάλλη και τες βούλλες διά να ορδινιάσουν τον πρωτονοτάρην γαρδενάλλην* Μαχ. 674[23]· *Εις τους κληρικούς. ... σκιάδια τρία έχουσι* Σεβήρ., Σημειώμ. 52· **β[3])** στρατιωτικής εξάρτυσης: *Μετά σπουδής 'πιστράφηκε* (ενν. *ο πιστός στρατιώτης*), *και πάντα αναφέρει| του θαυμαστού Μερκούριου, με το σκιάδι στο χέρι* Κορων., Μπούας 103.

σκιαδικόν το, Ιατροσ. κώδ. σνθ'.

Πιθ. σχετ. με το επίθ. *ισχιαδικός* που απ. στον Ιπποκράτη. Άσχ. λ. *σκιαδικά* σε Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και Κριαρ., Λεξ.

Είδος ασθένειας: *Πρώτον μεν γκλυστήρια απλά, εγκλυστήρι ωφέλιμον εις σκιαδικά και νεφρούς* αυτ. ί· *Περί σκιαδικών δοκιμήν θαυμαστήν* αυτ. φκδ'.

σκιάδιν, σκιάδιο το, βλ. *σκιάδι*.

σκιαδόμαλλον το.

Από τα ουσ. *σκιάδι* και *μαλλίν*.

(Πιθ.) μαλλί προβάτων για κατασκευή σκιαδίων (βλ. ά.): *Άλλος έχει τα πρόβατα κι εγώ τα ποιμαινεύω,| έχω και γάλας και τυρίν στανέου όπου τα έχουν,| έχω και τα σκιαδόμαλλα και αρνία εις τον ορισμόν μου* Ημερολ. 95.

σκιαζάρης, επίθ., Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 499, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [77]. — Βλ. και *σκιαστάρης*.

Από το θ. του *σκιάζω* (II) και την κατάλ. *–άρης*. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 441, λ. *σκιάζαρης*, Τζιαμούρτας, Γλωσσ. Καραγκούνηδων, *σκιαζιάρ'ς* (λ. *σκιαζούρ'ς*), Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 350, λ. *σ̑κιαζάρ'ς*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Δομένικος, Κεφ. διηγ. 126, Τσιντίλη-Βλησμά, Λεξ. Ιθάκ.).

Που σκιάζεται, φοβητσιάρης: *Φοβούμαι μην δεν θέλει αυτός, διατί έναι σκιαζάρης,| και δεν είν' άνδρας σαν εμέ να 'ναι τοιούτης χάρης* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 443.

σκιαζάρικος, επίθ. — Βλ. και *σκιαστάρικος*.

Από το επίθ. *σκιαζάρης* και την κατάλ. *–ικος*.

Που προκαλεί φόβο· τρομακτικός: *Των Βαβυλωνίων* (ενν. *την μοναρχίαν*), *... αυτό σημαίνει το αρκούδι· πλην καθώς το αρκούδι θηρίον μέγα και σκιαζάρικον, ούτως και η μοναρχία των Βαβυλωνίων φοβερά και σκιαζάρικη* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 201 δις.

σκιάζω (I), Σκ̮λέντζα, Ποιήμ. 1[149], Παΐσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1412, Μπερτολδίνος 94· *η σ κ ι ά ζ ω.*

Το αρχ. *σκιάζω*. Ο τ. πιθ. από επίδρ. των τ. *ησκιά* (βλ. *σκιά*), *ήσκιος*. Τ. *ισ̆κ̮ιάζω* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σ̆κ̮ιάζω*). Η λ. και σήμ.

Ι. Ενεργ. **Α΄** Μτβ. **1α)** Παρέχω, ρίχνω σκιά: *Πέφυκε* (ενν. *ο αμπελών*) *και κατάσκιος εις τον καιρόν του θέρους·| σκιάζει, αναθάλλει τε ελθόντας καλογέρους* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1416· **β)** (μεταφ.) θαμπώνω, τυφλώνω: *ανέν και να με δουν τα γλυκιά 'μμάτια| και τα δικά μου σκιάσουσιν ως ήλιος* Κυπρ. ερωτ. 105[12]· *Το βλέμμα* (ενν. *της ωραίας*) *πάνυ θαυμαστόν ...| όταν γυρίσει απόκοτα και ίδει επάνω κάτω,| θερίζει σου την αίσθησιν, κόπτει σου και την φρόναν.| Και σε αυτόν, ω βασιλεύ* (ενν. *Έρωτα*), *καν τολμηρός μου ο λόγος,| αν σε σκιάσει πούπετις, σύμπτερος να κατέβεις!* Βέλθ. 719. **2)** Καλύπτω, σκεπάζω· κρύβω: *να πα σου φέρομεν ομπρός σου το βατσέλι| και κάμε συ* (ενν. *Ελεάζαρ*) *υπόκρισιν πως τρως αφ' το σκουτέλι.| Κι εμείς θέλει σε σκιάσομεν, να μη δει ο βασιλέας ...* Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 657· *Το κάλλος της εις γην εκαταστήθην* (παραλ. 2 στ.), *η ποια με στον παράδεισον εκρύφτην| με δίχα το μαντίν της| που κάποτε την έσκιαζεν η φύση* Κυπρ. ερωτ. 94[39]· *Πρασινορόδινος αετός στην σέλαν εξοπίσω,| και ησκιάζει τας κουτάλας του* (ενν. *του φαρίου*) *εκ του ήλιου τας ακτίνας* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 16· (εδώ μεταφ.): *Τοιαύτην ουν ειρήνην πλαστήν έχοντες, γέγονε και μάχη φανερά· ψυχή γαρ αδικείν προελομένη ου δύναται επί πολύ φέρειν το σκιάζον* Ιστ. πολιτ. 16[22]. **3)** Σχεδιάζω, ζωγραφίζω με φωτοσκιάσεις· σκιαγραφώ: *πολλάκις αποτόρμησα να γράψω| κι εις τούτα τα χαρτιά να ζωγγραφίσω| ή με μολύβιν τάχα να τα σκιάσω* Κυπρ. ερωτ. 7[11]. **Β΄** (Αμτβ.) **α)** Δημιουργώ, παρέχω σκιά: *Εγγίζασι στα σύγνοφα οι κορυφές των δένδρων,| οι κλώνοι τα κλωνάρια τους, έμορφα σκορπισμένα.| Καλά επερισκιάζασι της γης την όψιν όλην,| ουδέ αλλού 'μορφότερα σκιάζασι γαρ δένδρη* Θησ. ΙΑ΄ [19[4]]· **β)** είμαι σκοτεινός, καλύπτομαι από σκοτάδι: *Ήτον ημέρα σύθαμπη, αποταχύ γαρ ήτον,| καμπόσο γαρ εσκίαζε όλον το περιβόλι.| Ουχί γαρ τόσο σκοτεινά, που να μηδέν εβλέπει| εκείνος με τα μάτια του το τι έκανε εκείνη* Θησ. Γ΄ [12[2]].

ΙΙ. Μέσ. **Α΄** Μτβ. **1)** (Μεταφ.) επισκιάζω, εμποδίζω κ· επιδρώ αρνητικά σε κ.: *πλείονος γαρ εμφορηθείς αίματος ο ιέραξ χηνείου την καρδίαν βαρύνεται, και ώσπερ οι μεθύοντες των ανδρών σκιάζονται το της ψυχής λογιστικόν και ατάκτως φέρονται, ούτω κἀκείνος ανεπιτήδειος γίνεται προς την θήραν* Ιερακοσ. 378[31]. **2)** Διακρίνω, βλέπω κάπ. ή κ.· αντιλαμβάνομαι κάπ. διερχόμενο (για τη σημασ. βλ. Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 309-10, Κριαρ., Αθ. 45, 1933, 234, Spadaro, Εραν. 4, 1966, 115, σημ. 2): *Τώρα αν μου δείχνει το χαρτί την ίδιαν αληθεία,| η λίμνη* (έκδ. *λίμη*· διόρθ. Ξανθ., ό.π., 309) *θέλει να φανεί κι ευρίσκεται πλησία,| αλλά την γην σκιάζομαι, καλά την βλέπω τώρα* (έκδ. *σκιάζομαι. Καλά ...*· διόρθ. Ξανθ., ό.π.) Αχέλ. 2374· *Παρασκευήν σε σκιάστηκα, κυρά, διά Σαββάτου·| παρακαλώ σε, 'λέσε με , ως ο Θεός τον κόσμον* Ερωτοπ. 498· **Β΄** Αμτβ. **1)** Βρίσκομαι σε σκιερό μέρος, απολαμβάνω σκιά· (σε μεταφ.): *Είναι λοιπόν η μακαρίαν παρθένος μία νεφέλη φωτεινή ... Εις αυτήν ... την φωτεινήν νεφέλην όποιος σκιάζεται δεν φοβείται να τονε βλάψει ουδένα κακόν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 407. **2)** (Πιθ.) απομακρύνομαι, αποπλέω (για τη σημασ. πβ. Βογιατζ., Αθ. 37, 1925, 133): *Και αποκεί μίλια δ΄ ευρίσκεις τον Άγιον Νικόλαον τα Μύρα ..., και όταν έρχεσαι την κόσταν κόσταν, ευρίσκεις μίαν πόνταν και έχει απάνω έναν πύργον του Αγίου Νικολάου. Και 'κοστάρισε την πόνταν του πύργου και σκιάζεσαι με γαρμπήδες* Πορτολ. Β 23[24].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = σκιερός: *Δέτε πώς βρίσκομαι κι εγώ φερμένη εδώ στο*

δάσο,| το ησκιασμένον και πυκνόν, και περπατώ οπού φτάσω Σουμμ., Παστ. φίδ. Α΄ [852].

σκιάζω (ΙΙ), Σπαν. (Ζώρ.) V 582, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 375, 559, Χρον. Μορ. Η 3840, Βίος Αλ.[2] 115, Χρον. Τόκκων 3250, Θησ. (Foll.) Ι 32, Θησ. Β΄ [62[1]], Ε΄ [81[3]], Διήγ. Αλ. G 279[10], 283[17], Ζήνου, Βατραχ. 419, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 21[2], Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 131[8], 309[6], Δεφ., Σωσ. 125, Χρον. σουλτ. 90[29], 120[32], Σουμμ., Ρεμπελ. 179, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) Πρόλ. 95, Μπερτόλδος 40, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 348, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ΄ [85], Ροδινός (Βαλ.) 210, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 210, Γ΄ 24, Λεηλ. Παροικ. 272, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 269[10], 575[12], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2361, κ.α.

Το αρχ. *σκιάζω* με διαφορ. σημασ. Η λ. το 12. αι. (LBG), στο Βλάχ. (λ. *σκιάζω, σκιάζομαι*), στο Κατσαΐτ., Θυ. Ε΄ 131, Κλ. Β΄ 22, σε έγγρ. του 16. αι. (Έγγρ. 16. αι. 111 δις) και σήμ. λαϊκ.

Ι. (Ενεργ., μτβ.) τρομάζω, εκφοβίζω κάπ.: *έπαρέ με να σκιάζω τα παιδία* (ενν. *σου*) *να μην κλαίουν* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 152[26]· *Αν του σπαθίου σου του φρικτού το κρούσμα ζάλισέ με,| ουκ έσκιαξέ με τίποτες, πάλι εγώ συνήλθα* Θησ. Ε΄ [73[4]]· *Είτα ο ραστρίγας έκαμε μίαν τέχνην: τους ανθρώπους του όλους και τα άλογά των όρισε και ενδύθησαν με αρκουδόπετσα και προβάτων δέρματα με το μαλλί απάνω, και ούτως εξέβησαν εις τον πόλεμον. Τα δε άλογα των στρατιωτών του Μπορίση εσκιάχθησαν απ' αυτούς καταπολλά και ερίχνονταν εδώ και εκεί* Διον., Ιστ. Ρωσ. 403· *πάραυτα εφάνηκεν ένας άγγελος ... και έσκιαζε τους στρατιώτες, οπού τον επαίρνασι* (ενν. *τον άγιον Μάμαν*) *να τον καταποντίσουν και τους έκαμε να φύγουν* Ροδινός (Βαλ.) 213.

ΙΙ. Μέσ. **Α΄** Μτβ. **α)** Φοβάμαι κάπ. ή κ.: *Το θάνατο δε σκιάζομαι, το φόνο δε φοβούμαι,| γιατί μετά το θάνατο στ' άστρα θε να πετούμε* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ΄ 362· *Αμή ο άγιος Μάμας μήτε τες φοβέρες του εσκιάστηκεν ούτε εδείλιασεν εις τα λόγια οπού του έλεγεν* (ενν. *ο Δημόκριτος*) Ροδινός (Βαλ.) 211· *το θηρίον εκείνο ... είχεν σηκωμένες τες τρίχες του, και δείχνοντας τα δόντια του εστραβοκοίταζε και από βάθος της καρδίας του εμούγκριζε. Τάχα δεν ήθελε σκιαχτεί κανείς το λεοντάρι ετούτο και μόνον με το να το ακούσει;* Ροδινός (Βαλ.) 227· **β)** με δευτερεύουσες προτάσεις **β[1])** φοβάμαι, διστάζω να κάνω κ.: *Και τηνΣωσάννα βλέπασι* (ενν. *οι δυο κακόγεροι*) *στο περιβόλι μέσα,| στην εμορφιά της την πολλήν αυτείνοι δύο πέσα·| κι ένας τον άλλον σκιάζετον αυτό να μολογήσει,| κι ένας τον άλλον λόγιαζεν τι μέθοδον να ποίσει* Δεφ., Σωσ. 81· *ο αφέντης της Μπόσινας ... εμάζωξε τα φουσσάτα του και εβγήκε εις τον κάμπο και ακαρτέριε τον Ισά, να του αντισταθεί. Αμή έμαθε πως έχει πολλή δύναμη ο Ισάς και εσκιάχτη να πολεμήσει* Χρον. σουλτ. 64[29]· **β[2])** φοβάμαι μήπως συμβεί κ.: *Πάμε, παιδί μου, κι όρπιζε στον ουρανόν απάνω.| Μα σκιάζομαι πως τη ζωή για λόγου σου τη χάνω* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β΄ 444· *Πάγει και μπαίνει στο λουτρόν* (ενν. *η Σωσάννα*) *να νίψει το κορμί της,| σκιάζεται μη και την ιδούν, κι ήτονε διά ντροπή της* Δεφ., Σωσ. 104. **Β΄** (Αμτβ.) τρομάζω, φοβάμαι, τα χάνω: *Και εις όσον καιρόν εφιλεύουνταν εκείνοι οι καβαλλαραίοι, ήλθασι κατά την συνήθειάν των τα θηλυκά ζώα διά να τα αμέλξει ο άγιος, τα οποία βλέποντας εκείνοι εσκιάστησαν, και*

από τον φόβον τους αφήκασι το τραπέζι και εδράμασιν εις τον άγιον Ροδινός (Βαλ.) 214· *Εβόησε ο Κύριος κι είπε: «Καταραμένε| όφη, …* (παραλ. 2 στ.) … *κάνω σε αποδά και ομπρός φοβέριστρο του κόσμου,| όποιος σε δει να σκιάζεται· φύγε λοιπό απομπρός μου!»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1143· *Εις την πρώτην πράξιν τον εζωγράφισαν πώς τον έσυρναν και τον εράβδιζαν* (ενν. *τον Ιγνάτιον*)· *και επανωθιόν της κεφαλής του είχαν γραμμένον έτσι: ο διάβολος. Τάχα δεν εσκιάκτητε ακούοντας τόσην μεγάλην βλασφημίαν; Αμή μην θαυμάζετε, αν τον αφέντην τον Χριστόν τον εκάλεσαν Βεεζεβούλ, τι θαυμαστόν, αν εις τους φίλους του κάμνουν τα όμοια;* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 101[18]· (σε σχ. κατά το νοούμενο): *Η χώρα εταράχθηκεν κάτω εις το κουλλούριν,| ετρόμαξαν, εσκιάσθηκαν, εκίνησαν να φεύγουν.| Ηκούσθη, εδόθην η φωνή ολόγυρα τον τόπον,| το πως ο Φράγκος έπιασεν τον πύργον και κρατεί τον* Χρον. Τόκκων 906· *Και ως είδαν οι Μακιδόνες τον Φιλόνη οπού ήλθεν, αντρειώθηκαν πολλά από την χαράν τους. Και του Πώρου το φουσσάτον σκιάστηκαν δυνατά* Διήγ. Αλ. G 285[23].

σκιαμαχώ.

Το αρχ. *σκιαμαχέω*. Η λ. και σήμ.

Μάχομαι με φανταστικό ή ανύπαρκτο αντίπαλο, αγωνίζομαι μάταια: *Περί ων ουν απάντων ημείς οι εν τω Καρπενησίω απαξάπαντες … χάριτας ου τας τυχούσας τη θεοτιμήτω σου ομολογούμεν παναγιότητι νοερώς αυτή προσπίπτοντες διά των γραμμάτων, καν τινές χαμαιτυπείς και υλικοί την διάνοιαν του πονηρού κόμματος όντες και εκδεδιητημένοι και φαύλως άνωθεν ηγμένοι φωνούσι μάτην εθελοκάκως και σκιαμαχούσι, το δη λεγόμενον* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 16[32-33].

σκιαμός ο, βλ. *σκιασμός*.

σκιανάδα η, Πιστ. βοσκ. Ι 1, 68· *σκιανιάδα*.

Από το επίθ. *σκιανός* και την κατάλ. *-άδα*. Ο τ., πιθ. με επίδρ. του *σκιανιάζω*, και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., όπου και τ. *(α)σκιανιάδα*). Τ. *ασκενιάδα* σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Η λ. στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε′ 190, όπου και τ. *ασκιανάδα* και *ασκιενάδα*).

α) Σκιερό μέρος, ήσκιωμα: *όνειρο είδα …* (παραλ. 2 στ.) *πως ήμου μου 'φανίστη καθισμένος| στου ποταμού τ' Αλφαίο| τ' όμορφο περιβόλι εις μια σκιανάδα| 'νούς κλαδεροπλατόνου και κυνήγου| ψάρια με το καλάμι και τ' αγκίστρι* Πιστ. βοσκ. Ι 4, 161· *Το μεσημέριν έφθασε και άνεμος δεν εφύσαν,| θέρμην και φλόγαν έφερνεν ο ήλιος περίσσαν,| εστέκαν όλα τα πουλιά παντόθ' αναπαημένα,| εισέ σκιανάδα δροσερήν με σιωπήν καθένα,| μόν' οι τζιτζίροι την φωνήν στα δένδρη επληθαίναν* Αχέλ. 1089· **β)** σκιά: *τα αγαθά της* (ενν. *της απολαύσεως των παρόντων*) … *είναι αδυναμότερα της σκιανιάδας, και ωσάν τα ζάλα του καραβίου οπού πλέει ή του πουλίου οπού πετά εις τον αέρα και ευθύς αφανίζονται, έτις είναι και αυτή* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 41[12-13]· (εδώ του ανθρώπινου σώματος): *Εγώ δε, αφού δυνατά εσκοτείνιασε και οι βάρβαροι, μεθυσμένοι όντες, αποκοιμήθησαν βαρέα, πρώτον μεν εσύρνουμουν κάτω εις την γην, ίνα μη περιπατώντας ορθώς φαίνεται η σκιανάδα του κορμίου μου εις το σκοτάδι, και με γροικήσει τινάς, αν είναι έξυπνος …* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 120· *Και αι σκιανιάδες τως* (έκδ. *σκιανίαδές τως*· διορθώσ.) *μόνες* (ενν. *των Αποστόλων*)

εϊατρεύασιν τες αρρωστίες των ανθρώπων Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 131[31]· **γ)** σκοτεινιά, σκίαση: *Κάθε δόσις αγαθή και κάθε δώρον τέλειον … κατεβαίνει από του Πατρός των φώτων, σιμά εις τον οποίον δεν είναι αλλάξιμον ή μεταβολής σκιανιάδα* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιακ. Καθ. Επ. α′ 17.

σκιανάδι το.

Από το ουσ. *σκιανάδα* και την κατάλ. *-ι*.

Σκιερό μέρος, ήσκιωμα: *Στην Αραβίαν κείτεται κάποιον μικρόν λαγκάδι| κι έχει από πολλά δενδρά πανέμορφον σκιανάδι,| δύο βουνιά το σκέπουσιν, ήλι', εκ την πυρά σου,| και κρύβετ' ένα σπήλαιον στο κούφωμαν του δάσου* Αχέλ. 1385.

σκιανιάδα η, βλ. *σκιανάδα*.

σκιανιάζω· μτχ. παρκ. *ασκινιασμένος*.

Από το επίθ. *σκιανός* και την κατάλ. *-ιάζω*. Απρόσ. τ. *σκιενιάζει* σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε′ 191). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σκιάζω*) και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.).

Σκιάζω, έχω σκιά: *Δέτε κι εγώ σε τούτα που γυρίζω| τα δάση τα πυκνά τ' ασκινιασμένα …* Πιστ. βοσκ. Ι 3, 201.

σκιανιό το, βλ. *σκιανό*.

σκιανιός ο, βλ. *σκιανός*.

σκιανό το· *ασκιανό*, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 5, 332· *ασκινιό*, Πιστ. βοσκ. IV 5, 298· *σκιανιό*, Πανώρ.[2] Α′ 321, Γ′ 117, 227, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β′ 1.

Το ουδ. του επιθ. *ὄκιανός* (<ουσ. *σκιά* και την κατάλ. *–ιανός*· απ. στο Βλάχ., λ. *σκιανερός*, βλ. και Andr., Lex.) ουσιαστικοπ. Ο τ. *σκιανιό* και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Πληθ. *ασκιανά* και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., ό.π.). Τ. *ὄ-ὄιανό* σήμ. ιδιωμ. (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε′ 190, λ. *σκιανός*).

Σκιά, σκιερό μέρος: *ώρες σε σπήλια δροσερά με βοσκοπούλες μπαίνω| κι ώρες εις όμορφα σκιανιά, 'ς πεύκους και κυπαρίσσα| μαζί τως στέκω πάντα μου κι αναγαλλιώ περίσσα* Πανώρ.[2] Πρόλ. 49· *Δάση μου μυρισμένα,* (παραλ. 2 στ.) *με τσ' όμορφους εκείνους| τους κάμπους της παράδεισος ποτέ μου| τα δροσερά σας τ' ασκινιά ν' αλλάξω| δεν ήθελα θελήσει φαίνεταί μου* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 5, 14.

σκιανός ο, Μορεζ., Κλίνη φ. 185[v] κριτ. υπ.· *σκιανιός*.

Το αρσ. του επιθ. *σκιανός* (<ουσ. *σκιά* και την κατάλ. *–ιανός*· απ. στο Βλάχ., λ. *σκιανερός*, βλ. και Andr., Lex.) ουσιαστικοπ. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Τ. *ασκιανός* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε′ 190, στη λ.) καθώς και *ασκιανιός* (Ξανθιν., ό.π.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., ό.π., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

Σκιά, σκιερό μέρος· (εδώ) σκέπη: *Είναι λοιπόν η πανάχραντος Μαρία … μία θαυ-*

μαστή ... βακτηρία και δένδρον κατάσκιον, και ωσάν δένδρον έχομεν τον γλυκύν της σκιανιόν και φυλάγομέστανε εις το σκέπος της αυτ. φ. 185ᵛ.

σκιάξιμον το.

Από τον αόρ. του *σκιάζω* (ΙΙ) και την κατάλ. *-ιμον*. Η λ. και σήμ. λαϊκ. στον τ. *σκιάξιμο*.

α) Τρόμαγμα, τρομάρα: *Είτα ο ραστρίγας έκαμε μίαν τέχνην: τους ανθρώπους του όλους και τα άλογά των όρισε και ενδύθησαν με αρκουδόπετσα και προβάτων δέρματα με το μαλλί απάνω, και ούτως εξέβησαν εις τον πόλεμον. Τα δε άλογα των στρατιωτών του Μπορίση εσκιάχθησαν απ' αυτούς καταπολλά και ερίχνονταν εδώ και εκεί. Εκείνοι δε εις το σκιάξιμον αυτό των αλόγων έκοφταν τους καβαλαραίους, και έτσι το σεφέρι του Μπορίση φοβηθέντες έδωσαν νώτα και έφευγον* Διον., Ιστ. Ρωσ. 403· **β)** φόβητρο, μπαμπούλας: *Λέγει τον* (ενν. *τον πραγματευτήν*) *ο Αίσωπος: — Δεν έχεις μικρά παιδία εις το σπίτι σου και κλαίουν; Βάλε με αντί βάγια ή ώσπερ σκιάξιμον να τα φοβερίζω* Βίος Αισώπ. Κ 152[14].

σκιας, επίρρ., βλ. *κιας*.

σκίασις -ση η· *σκιάσις*.

Το μτγν. ουσ. *σκίασις*. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. *σκίαση* και σήμ.

Σκιά (βλ. και Κουκ., ΕΕΦΣΠΑ 6, 1955-6, 311): *Οι πάντες* (ενν. *Χάρε*) *τρέμουν και δειλιούν του να σε 'κοσταρίσουν,| και φεύγουν και αφ' την σκιάσιν σου να γλύσουν αν μπορήσουν,| και συ με ένα πήδημα, δεν το κάμνει λεοντάρι,| θερίζεις νεόν και γέροντα, κόρην και παλληκάριν* Γεωργηλ., Θαν. 223.

σκίασμα (Ι) το· *σκιάσμα*, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α´2043· *σκιάσμαν*.

Το αρχ. ουσ. *σκίασμα* (TLG). Ο τ. *σκιάσμα* στο Somav. με διαφορ. σημασ. Η λ. και σήμ.

Ζωγραφικό σχέδιο, απεικόνιση, σκίτσο: *λογιάζει* (ενν. *η Αρετούσα*) *πως σα δουλευτής οπού 'μαι στο παλάτι,| ήπιασα κι εζογουράφισα το σκιάσμαν οπού εκράτει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α´2046· *το παιδίν οπού θέλει γεννηθείν ... θέλω να μάθει πρώτον τα γράμματα και τότε την ζωγραφικήν τέχνην ... ειδέ και ουδέν την μάθει ... αφήνω τα τεσσενιάσματά μου, τουτέστιν τα σκιάσματα και όλα της τέχνης του αδελφού μου του Ιωάννου* Διαθ. Ακοτ. 147[24].

σκίασμα (ΙΙ) το, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 153[3].

Το αρχ. ουσ. *σκίασμα* (TLG) με διαφορ. σημασ. Τ. *σκιάσμα* στο Somav. και στο Δημητράκ. (λ. *σκιάσμα*), καθώς και *ŏ-ŏιάμ-μα* (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.), *σ̄κιάγμα* (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α´349) σήμ. ιδιωμ.

Φόβητρο, σκιάχτρο, μπαμπούλας (η σημασ. ήδη τον 4. αι.· βλ. Lampe, Lex., στη λ., σημασ. 3): *ιδόντες αυτόν* (ενν. *τον Αίσωπον*) *οι σύνδουλοι είπον προς αλλήλους: — Τι κακόν εσυνέβη εις τον αυθέντην μας και επήγε και εγόρασε τέτοιον σιγχαντόν πράγμα. Αλλ' ως φαίνεται, διά σκίασμα και φόβον του σπιτίου τον αγόρασε* αυτ. D 212[39].

σκιάσμα, σκιάσμαν το, βλ. *σκίασμα* (Ι).

σκιασμός ο, Θησ. Θ´ [7[7]], Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 149[8], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β´ μετά στ. 1112 κριτ. υπ.· *σκιαμός*.

Από τον αόρ. του *σκιάζω* (ΙΙ) και την κατάλ. *-μός*. Άσχ. το μτγν. ουσ. *σκιασμός*. Ο τ. *σκιαμός* με ανομοιωτική έκπτωση του *σ*. Η λ. στο Κατσαΐτ., Ιφ. Β´ 377 και σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 441), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

Αιφνιδιαστικά προκαλούμενος τρόμος, φόβος· σκιάξιμο: *Ο Αλέξανδρος ως είδεν φουσσάτον αναρίθμητον, έβαλεν φόβον μέγαν απάνω του και σκιαμόν· και τον φόβον ουδέν έδειξε των Μακεδόνων· αμή ατός του επερπάτιε από την μέσην του φουσσάτου* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 249[14-15]· *Εβγάλαν από πάνου του τ' άλογο ...,| ωσάν αυτό εγροίκησε, το πως ελευθερώθη| ουκ έδειξεν αποσταμόν, εκ τον σκιασμόν εκείνον,| τα πόδια του εις το φυγίον βάνει τα εκ τον φόβον* Θησ. Θ´ [9[5]]· *Ο φρόνιμος και παραφρόνιμος πασαείς της καρδίας του τον σκιασμόν κρύβει με την γλώσσαν του την φρόνιμη* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 148[9].

σκιαστάρης, επίθ., Διήγ. Αλ. V 42, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 146[6]· *?σκιασταριούδος*, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 147[6]· πληθ. *σκιασταραίοι*, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 157[4], Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 73[17], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 156[5]· *σκιαχταραίοι*, Διήγ. Αλ. G 283[27]. — Βλ. και *σκιαζάρης*.

Από το θ. αορ. του *σκιάζω* (ΙΙ) και την κατάλ. *-άρης*. Ο πληθ. *σκιαχταραίοι* από τον αόρ. *σκιαχτ-*. Τ. *ŏ-ŏιαστάρη(ς)* σήμ. σε ιδιώμ. της Κάτω Ιταλίας (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.) και *σκιαξάρης* στο ΑΛΝΕ.

Που σκιάζεται, φοβητσιάρης· δειλός: *οι Πέρσαι είναι ώσπερ γυναίκες στολισμένες και είναι σκιασταραίοι εις τον πόλεμον, αμή το φουσσάτο της Μακεδονίας είναι λέοντες* Διήγ. Αλ. V 63· *Ω ηγαπημένοι μου και ανδρειωμένοι μου Μακεδόνες, ... όλην την οικουμένην επατάξετε με την δεξιά σας χείρα, και την σήμερον ημέραν εσκιάσθητε από τους άνανδρους και σκιασταραίους και ουδετιποτένους τους Ινδιώτες;* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 72[18-19]· *Ο Αλέξανδρος ... είπε του: «Δορυφόρε, εβλέπω ότι θέλεις να με σκοτώσεις. Αμή ήξευρε ότι ο θάνατος ο ιδικός μου εσένα θέλει θανατώσει. Αμή οι Μακεδόνες ουδέν είναι σκιασταραίοι ωσάν εσάς ...»* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 147[24].

σκιαστάρικος, επίθ., Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 127[16]. — Βλ. και *σκιαζάρικος*.

Από το επίθ. *σκιαστάρης* και την κατάλ. *-ικος*. Πβ. λ. *σκιαξάρης* στο Δημητράκ.

Που προκαλεί φόβο· τρομακτικός: *Εσύ εμένα* (ενν. *τον Αλέξανδρον*) *θέλεις να με χάσεις, αμή και εσύ την σήμερον ημέραν θέλεις απεθάνειν. Αμή των Μακεδόνων ουδέν έναι σκιαστάρικος θάνατος ωσάν και εσάς* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 146[24]· *Και έτσι εσέβην απέσω* (ενν. *ο Αλέξανδρος εις το σπήλαιον*) *και είδεν παράξενες δουλείες, ωσάν πρόσωπα ήλθαν και εσυναπάντησαν σκιαστάρικα πολλά. Και αυτός αρχίνισε να υμνεί τον Θεόν ουρανού και της γης τον παντοκράτορα Σαβαώθ και χωρίς φόβον περπάτιεν απέσω* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 126[18].

?σκιασταριούδος, επίθ., βλ. *σκιαστάρης*.

σκιαστός, επίθ. — Πβ. και *σκίασμα* (Ι).

Από το *σκιάζω* (Ι). Η λ. τον 3.-4. αι. (TLG). Πβ. λ. *σκιαστόν* (ως ουσ.) στο LBG με διαφορ. σημασ.

Ζωγραφιστός: *Πολλοί σε ζωγραφίσασιν* (ενν. *Χάρε*) *και κάθεσαι επάνω·| αμή εγώ θωρώντα σε είμαι διά ν' αποθάνω,| και αν σκιαστόν τρομάσσω σε, να 'σαι σαν τον τρομάρχην,| επάνω εις τον Κέρβερον σατανοδιαβολάρχην* ... Γεωργηλ., Θαν. 212.

σκιβουρία η, Χρον. Μορ. Η 7907 (έκδ. *σκυβουρία*). — Βλ. και *σκαιωρία, σκευωρία.*

Κατά Lex. Chron. Mor. *από παλαιότ. γαλλ. eschiverie/eschiver/esquiver* ή από το ιταλ. *schivare*. Κατά Δραγ., Αθ. 23, 1911, 83, από το ουσ. *σκευωρία*· πβ. Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 24, όπου τ. *σκιβωρία* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα, με προέλ. από το ουσ. *σκευωρία* (με τροπή *ε>ι*).

(Πιθ.) περιφρόνηση, αλαζονία (βλ. όμως και Δραγ., ό.π., όπου *σκιβουρία* = σκευωρία): *Διατούτο λέγομεν προς σε και συμβουλεύομέ σε·| με το καλόν και προθυμίας στρέψε το κάστρο οπίσω| και θέλεις έχει ευεργεσίαν, τιμήν μετά συμπάθιον.| Ειδέ λογίσεις τίποτε με τρόπον σκιβουρίας,| πρόσεχε, ότι ου δύνασαι να αντισταθείς εις τόσον·| επεί ο μπάιλος έστειλεν να ελθούν οι πελεκάνοι,| τεχνίτες γαρ Βενέτικοι να ποίσουν τριπουτσέτα·| αυτά τά εβλέπεις τα τειχία όλα χαλάσει θέλουν| να σας πετρώσουν όλους σας και να σας θανατώσουν* Χρον. Μορ. Η 8427.

σκίγγος ο, Παράφρ. Χων. (v. Dieten) II 112.

Το μτγν. ουσ. *σκίγγος* (απ. και γρ. *σκίγκος*). Η λ. στο Meursius (γρ. *σκιγκός*)· βλ. και LBG (γρ. *σκίγκος*).

Είδος αφροδισιακού φαρμάκου, για την παρασκευή του οποίου χρησιμοποιούνταν το ομώνυμο είδος ερπετού: *είχε δε* (ενν. *ο Ανδρόνικος*) *και από του Νείλου ποταμού σκίγγον λεγόμενον, από ζώου κροκοδείλου κατασκευαζόμενον, μη τρωγόμενον μεν, παρ' εκείνου δε και τρωγόμενον διά τον των γυναικών συνουσιασμόν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 417 κριτ. υπ.

σκίλλα η, Σταφ., Ιατροσ. $6^{150, 151}$, Ιερακοσ. $497^{4, 14}$, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 65, 82· *ασκέλλα,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 141. — Βλ. και *σκελετούρα, σκιλλοκρόμμυδον.*

Το αρχ. ουσ. *σκίλλα*. Ο τ. με τροπή *ι* σε *ε* (βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 341) και προθετ. *α-*, στο Du Cange (λ. *άσκαλα*) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *σκίλλα*, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *σκίλλα*, Πασχ., Ανδρ. γλωσσ., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.). Τ. *σκέλλα* στη Χίο (Χατζιδ., ό.π.). Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ.)· βλ. και ΑΛΝΕ.

(Βοτ.) το φυτό *σκίλλα* ή *ουργινέα η παράλιος* (Scilla ή Urginea maritima) που ανήκει στην οικογένεια των λειριδών ή λιλιιδών και του οποίου ο βολβός έχει φαρμακευτικές ιδιότητες, το σκιλλοκρόμμυδο (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 2964, λ. *ουργινέα*): *Διά το σκιλλικόν όξος. ... Καθάρισον καλά την σκίλλαν, ήγουν το χόρτον οπού είναι ωσάν κρομμύδι η ρίζα του, διατούτο τον λέγουν εις την στερεάν σκιλλοκρόμμυδο και εις τα νησία ασκέλλαν ή σκελετούραν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 187· *Ανίσως και πάρεις μίαν σκίλλαν ... και την εψήσεις ... και πάρεις τον*

χυλόν και τον ανακατώσεις με μέλι και δίδεις του αρρώστου ... από μισό χουλιάρι, παύει την δύσπνοιαν Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 13.

σκιλλικός, επίθ., Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 134.

Από το ουσ. *σκίλλα* και την κατάλ. *-ικός*. Πβ. μτγν. επίθ. *σκιλλιτικός* και *σκιλλίτικος* σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 189, 192, 201). Η λ. στα Ιππιατρικά (TLG)· βλ. και LBG.

Που παρασκευάζεται από το φυτό *σκίλλα* (βλ. ά.): *Διά το σκιλλικόν όξος. Καθάρισον καλά την σκίλλαν* ... αυτ. 187.

σκίλλινος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σκίλλινος*.

Που παρασκευάζεται από το φυτό *σκίλλα* (βλ. ά.): *Αυτά τα άνθη* (ενν. *ο πήγανος και όλα τα άνθη οπού έχουσι κακήν μυρωδίαν*) *φθείρουσι τους ψύλλους και κορέους, να τα βάνεις εις το στρώμα ή να τα βράζεις με σκίλλινον ξίδιν, ήγουν της ασκέλλας, και μετ' αυτό να αλείφεις τα σανίδια* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 141.

σκιλλοκρέμμυδον, σκιλλοκρόμμυδο το, βλ. *σκιλλοκρόμμυδον.*

σκιλλοκρόμμυδον το, Σταφ., Ιατροσ. 2^{36}, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 154, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 13· *σκιλλοκρέμμυδον· σκιλλοκρόμμυδο,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 187· *σκιλλοκρόμμυδο(ν),* Γιατροσ. Ιβ. 114, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 153. — Βλ. και *σκελετούρα, σκίλλα.*

Υποκορ. του ουσ. *σκιλλοκρόμμυον* (απ. σε σχόλ. και στο Du Cange· βλ. και LBG, στη λ.). Ο τ. *σκιλοκρέμμυδον* στο Somav. (λ. *σκυλλοκρόμμυδον*). Λ. *σκιλλοκρομμύδα* και *σκιλλοκρεμμύδα* σήμ. (Κριαρ., Λεξ.). Η λ. το 13. αι. (LBG, ό.π.), στο Somav. (γρ. *σκυλοκρόμμυδον*) και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σκυλλοκρόμμυδον*).

(Βοτ.) το φυτό *ουργινέα η παράλιος* (Scilla ή Urginea maritima), η *σκίλλα* (βλ. ά.): *Όταν οι δάκτυλοι κατασχισθώσιν ... Σκίλλαν, ήτοι σκιλλοκρέμμυδον, βράσον με το έλαιον το χρηστόν ... και εις το έλαιον εκείνο βάλε κέρατον αίγας καυμένον, και τρίψον και χήνειον αξούγγιν, και σμίξε τα, και άλειφε τους πόνους* Σταφ., Ιατροσ. 6^{150}· *Διά τους κορέους ... Στούπισε σκιλλοκρόμμυδον και ανακάτωσέ το με ξίδι. Άλειφε το κρεβάτι με ένα σφουγγάρι να ψοφήσουσιν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 250.

σκιμαλίζω.

Το αρχ. *σκιμαλίζω*. Η λ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Λουκά, Γλωσσάρ.).

Λακτίζω, κλωτσώ· (εδώ μεταφ.): *θύεις ταις Μούσαις και τω Λογίω Ερμή και φίλους και φιλίαν αυτήν εκ καρδίας εσκιμάλισας και ώθησας* (*ως λέγεται*) *κατά πετρών;* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 204^{15}.

σκίνα η, Πορτολ. Α $131^{7, 8}$ (έκδ. *σκήνα*).

Από το ιταλ. *schina* (Battaglia, λ. *schiena*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β', Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.· βλ. και Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., λ. *σκίνα τση ράχης*).

Σειρά από λόφους ή βουνά που αποτελούν μια ενότητα, οροσειρά (για τη σημασ. βλ. Battaglia, ό.π.): *Τα βουνία του Ιεροσολύμου από την Κάρμηλον έως τον Σκάλωνα, όλα τα βουνία είναι μίας σκίνας* (έκδ. *σκήνα*) αυτ. 147[2]· *ωσάν περάσεις το Φαραόκαστρον απέσω εις ην Κάτιαν έχει βουνία γ' ...· όλα είναι μία σκίνα* (έκδ. *σκήνα*) αυτ. 141[2].

'σκιό το, βλ. *ησκιό.*

σκιογραφίζω, Προσκυν. Ιβ. 535.28 (Σινά) 19 — Βλ. και *σκιαγραφώ.*

Από το *σκιοζωγραφίζω* (απ. στο Somav.) με απλοποίηση συλλαβής ή από τον αόρ. του *σκιογραφώ* (απ. τον 4. αι., βλ. Lampe, Lex., λ. *σκιαγραφέω*). Η λ. στο Somav., λ. *σκιογραφώ.*

Περιγράφω, απεικονίζω· (εδώ) προεικονίζω: *Να είπω πως ήτουν αυτή* (ενν. *η Δέσποινα*) *εις την άφλεκτον Βάτον| και εθεώρει ο Μωυσής εκείθεν υποκάτων* (παραλ. 2 στ.). *Αυτήν εσκιογράφιζεν* (ενν. *η Βάτος*), *την 'πέραγνον μητέραν,| την Χερουβείμ και Σεραφείμ, λέγω υψηλοτέρα* Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) 17.

'σκιόν, 'σκιός το, βλ. *ησκιό.*

σκιουπέτο(ν) το, βλ. *σκιπέτο.*

σκιόφυλλος, επίθ. — Βλ. και *ευσκιόφυλλος.*

Από τα ουσ. *σκιά* και *φύλλον.*

(Προκ. για δέντρο) με σκιερό φύλλωμα: *Ποίος εστίν ο οδοιπόρος εκείνος, οποίος περπατώντας καιρόν διά να πάγει εις τόπον, πολλά κοπιασμένος ... από την φλόγα του ηλίου καημένος, εν τη μέση της οδού ευρίσκει δένδρον σκιόφυλλον, et non gauderet*... Lucar, Sermons 87.

σκιπετάρης ο· *σκιπεττάρης.*

Από το ουσ. *σκιπέτο* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-άρης* (βλ. Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 297, λ. *σκιππέτον*, Ανδρ., Λεξ., λ. *Σκιπετάρης*). Λ. *σκιπετάρι* το στη Ρούμελη (Καλαντζάκος, Λεξ. ρουμελ.).

(Στρατ.) αυτός που φέρει τουφέκι, τυφεκιοφόρος: *σκιπεττάρης* (έκδ. *σκιπεττάρις*) Κυπρ. χφ. 163.

σκιπετιά η· *σκιπεττιά,* Κυπρ. χφ. 163· *σκιουπετιά.*

Από το ουσ. *σκιπέτο* και την κατάλ. *-ιά* (βλ. Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 297, λ. *σκιππέτον*). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 779, λ. *σεπετιά*, Χατζ., Λεξ., *ǒεπεθκιά*, λ. *ǒεπέττος*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σκιπεττέα, σίπεττά*).

Τουφεκιά: *Ούτω στον κάμπον του δουκός εκ των Φραντσόζων πίπτουν| οι σκιουπετές και μπαλεστρές και λατζονές τους ρίπτουν* Κορων., Μπούας 37.

σκιπέτο το· *σκιπέττον,* Κυπρ. χφ. 163· *σκεπέτο· σκιουπέτο(ν), σκοπέτο(ν).*

Από το ιταλ. *schioppetto* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 297, λ. *σκιππέτον*· βλ. και Triand., Lehnw. 16 και 138, λ. *σκουπέτο*). Ο τ. *σκιπέττον* και σήμ. στην Κάρπαθο (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Ο τ. *σκιουπέτο(ν)* από το ιταλ. *scuppetto* (βλ. Battaglia, λ. *schioppetto*). Λ. *σεπέττος/ǒεπέττος* ο σήμ. στο κυπρ. ιδίωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 779, Χατζ. Λεξ.), όπου και τ. *ǒουπέττος* (Χατζ., ό.π.). Η λ. στο Βλάχ.

α) Φορητό πυροβόλο όπλο· είδος πρωτόγονου τουφεκιού, αρκεβούζιο (βλ. και ά. *αρκομπούζι, αρκομπούζο*): *Ομοίως δε η πόρτα του αυθεντός γίνεται γύροθεν πολλά δυνατή με τράφους, αλυσίδας σιδηράς ... σκευές, ήγουν μπουμπάρδες πλήθος και σκοπέτα, ομοίως και ετέρα όμοια* Τάξ. Πόρτ. 105· *Και οι Τούρκοι ως παλληκάρια| εμαλώναν με δοξάρια,| λέγω, και με τα σκεπέτα,| που απερνούσαν τα ελμέτα* Τριβ., Ταγιαπ. 155· **β)** (μετων.) βολή με αρκεβούζιο: *Είτα δε πάντες οι λοιποί ως λέοντες ορμηθήκαν,| κι ως άνθρωποι την ευσπλαγχνιάν ουδόλως θυμηθήκαν.| Αλλά σκιουπέτα ρίκτασι, μπαλέστρες και κοντάρια,| κι αλλήλως εσκοτώνονταν με κοπτερά μανάρια* Κορων., Μπούας 57.

σκιπεττάρης ο, βλ. *σκιπετάρης.*

σκιπεττιά η, βλ. *σκιπετιά.*

σκιπέττον το, βλ. *σκιπέτο.*

σκιράτσιο το, βλ. *σκιράτσο.*

σκιράτσο το, Βεντράμ., Φιλ. 374, Πορτολ. Α 192[27], 193[12], 206[19], 210[32], 256[10]· *σκεράτσιο,* Byz. Kleinchron. Α' 306[18]· *σκιράτσιο.*

Από το ιταλ. *schirazzo* (Battaglia).

(Ναυτ.) είδος φορτηγού ιστιοφόρου πλοίου (βλ. Πανοπούλου, Κρ. Εστ. 2, 1988, 158-9): *η Αμπρακία έναι πόρτο και καργαδούρος όπου φορτώνουν τα σκιράτσα* Πορτολ. Α 205[11]· *ήσαν δε απ' αυτά* (ενν. *τα τούρκικα άρμενα*) *καράβια κβ' και μαούνες γ' και κάτεργα η'. Τα δε λοιπά ήσανε περαταριές και σκιράτσια* Byz. Kleinchron. Α' 300[13].

σκιρνίκιν το, βλ. *σκρινίτσι.*

σκιρνίν το, βλ. *σκρίνιο.*

σκιρνίτσιν το, βλ. *σκρινίτσι.*

σκίρση η.

Αβέβ. ετυμ. Κατά Dawkins [Μαχ. ΙΙ σ. 267] πιθ. από το ισλανδικό *skyrsi*· κατά Σάθα [ΜΒ Β' σ. 629] από το αρχ. ουσ. *Σκίρρων* (= βορειοδυτικός άνεμος).

Τρικυμία: *Και τη πέμπτη Δικεβρίου ... εγένετον σκίρση μεγάλη εις την θάλασσαν και ετσακκίστηκαν τα ς' κάτεργα εις την Αγίαν Νάπαν και όλοι οι αθρώποι επνίγησαν* Μαχ. 546[1].

σκιρτασμός ο, βλ. *σκιρτισμός.*

σκίρτημα το.

Το αρχ. ουσ. *σκίρτημα.* Η λ. και σήμ.

Τίναγμα, πήδημα· (μεταφ.) ερωτική ορμή· ερωτική συγκίνηση: *Τα νεοτικά σκιρτήματα και τες ατακτοσύνες* (παραλ. 1 στ.) *άσχημον ένι, πίστευσον, ο γέρος να γυρεύγει* Γεωργηλ., Θαν. 400.

σκιρτίζω, Διγ. (Trapp) Gr. 1789, Χρον. Τόκκων 1012, 1603. — Βλ. και *σκιρτώ*.

Από τον αόρ. του *σκιρτώ* αναλογ. με τα ρ. σε *-ίζω*.

1) Τινάζομαι, αναπηδώ· (προκ. για την κίνηση του εμβρύου στην κοιλιά της εγκύου): *ένας καβαλάρης υπήγαινε σιμά από την χώραν ... και παγαινάμενος ηβλέπει μίαν γυναίκα εγγαστρωμένη και ήτον απεθαμένη και το παιδί εσκίρτιζε μέσα εις την κοιλίαν της. Και παρευθύς ο καβαλάρης ξεκαβαλικεύει από το άλογον και σκίζει την γυναίκα και εβγάνει το παιδί ζωντανό* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 221[r]· (μεταφ. προκ. για βουνά· πβ. ΠΔ (Rahlfs) Ψαλμ. 113, 4, 6): *Αφού γαρ εξημέρωσεν, επλάτυνεν η μέρα,| άρχισαν τότε όργανα, τρομπούτες να λαλούσι* (παραλ. 1 στ.) *και άλλα πλείστα μουσικά. Τα όρη εσκιρτίζαν* Χρον. Τόκκων 1544. **2)** Χαίρομαι: *και εσύ την παρρησίαν σου μόνος σου κέρδισέ την,| μόνος σου ζήσε, σκίρτιζε, μόνος αγαλλιάζου* Ιμπ. 458.

σκιρτισμός ο, Επιθαλ. Ανδρ. Β' 555, Λίβ. Esc. 1035, Ιμπ. 888, Παρασπ., Βάρν. C 329, Αργυρ., Βάρν. Κ 332, Ιμπ. (Legr.) 50, 1041, Βυζ. Ιλιάδ. 86, 1005· *σκιρτασμός*, Λίβ. διασκευή α 1115.

Από τον αόρ. του *σκιρτίζω* και την κατάλ. *-μός*. Ο τ. (αναλογ. με τα παράγωγα ουσ. από ρ. σε *-άζω*) στο Κουμαν., Συναγ. λ.

1) Πήδημα, άλμα: *Διώχνω πρόβατα πολλά, και βόσκω ως ποιμένας,| και των αρνίων τους σκιρτισμούς έχω τους εις χαράν μου* Λίβ. διασκευή α 1115 κριτ. υπ. **2α)** Εκδήλωση χαράς: *Αφού γουν εσυνέλαβεν η κόρη την γαστέραν,| είχαν χαράς και σκιρτισμούς μέχρι και του γεννήσαι* Ιμπ. 52· **β)** (εδώ) ερωτική χαρά, ερωτική απόλαυση: *και ευθυμεί και χαίρεται αυτός μετά Ελένης,| έχουν αλλήλως σκιρτισμούς και γλυκασμούς μεγάλους* Βυζ. Ιλιάδ. 578.

σκιρτώ, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 646 χφφ ΡΚ κριτ. υπ., Φλώρ. 314, 774, 779, 826, 970, 1096, Απολλών. (Κεχ.) 850, Λίβ. διασκευή α 217 κριτ. υπ., 2486, Λίβ. Esc. 1043, 1851, 2328, Αχιλλ. (Smith) Ν 750, 1294, Ιμπ. 50, Λίβ. Va 2158, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 368, 407, Διήγ. Βελ. Ν[2] 297, Ιμπ. (Legr.) 1037, Κορων., Μπούας 112, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1138, 1210, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 1298, Διακρούσ. (Κακλ.) 723, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 398, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6475, 7229.

Το αρχ. *σκιρτάω*. Η λ. και σήμ.

1α) Τινάζομαι από τη θέση μου, αναπηδώ, χοροπηδώ (από έκπληξη ή χαρά): *νέα Βαβυλών, χόρευε, σκίρτα μέγα* Λέοντ., Αιν. ΙΙ 9· *Εξέστηκεν ο άνθρωπος να δει εκατό δουκάτα·| εσκίρτησεν, εβόησεν: «ιδού καλά μαντάτα!»* Βίος αγ. Νικ. (Κακλ.) 166· *Εύρεν η κόρη την γραφήν, εύρεν το δακτυλίδιν,| στέκει, εξεθαυμάζει το, κρατεί, φορεί, θωρεί το,| ποθοαναγνώθει το χαρτίν, σκιρτά εις τα γράμματά του* Λίβ. διασκευή α 1978· (μεταφ. προκ. για βουνά· πβ. ΠΔ (Rahlfs) Ψαλμ. 113, 4, 6): *τα όρη δε εσκίρτησαν, αι πέτραι αηδονούσαν,| οι ποταμοί ανεχαίτιζον υπό χαράς εκείνης* Διγ. Ζ 2202· **β)** (προκ. για την καρδιά του ανθρώπου) χτυπώ ακανόνιστα, πεταρίζω: *Λαμβάνει σε κατάνυξις ευθύς και θυμηδία| και εξ αγαλλιάσεως σκιρτά σου η καρδία* Παϊσ., Ιστ. Σινά 398. **2α)** Χαίρομαι: *Ο βασιλεύς Ροδόφιλος εσκίρτησεν, ηυφράνθη,| παιχνίδια είχε περισσά μουσικά και ωραία* Βέλθ. 1328· *Και γαρ ταύτα των πολνάθλων Ρωμαίων λεγόντων έχαιρον άμα και σκιρτώντες ευθύμουν, τας παλάμας εκρότουν και τρανώς τον Θεόν ευχαρίστουν* Καναν. (Pinto) 518· **β)** διασκεδάζω: *Εκάτσασιν, εχάρηκαν, επίασαν μεγάλα,| εχόρεψαν, εσκίρτησαν, εσήκωσαν γεμάτα,| επαίζασιν τα όργανα, λαβούτα και τυμπάνους·| ημέρας δέκα έπαιξαν κι εσχόλασαν τους γάμους* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 1247. **3)** (Μτβ.) ευχαριστιέμαι, απολαμβάνω κ. (για τη μτβ. χρ. βλ. και Ανδρ., Προσφ. Κυριακ. 54): *Ζήσε τον χρόνον το καλόν, πας άνθρωπος ευγνώμων,| μη παραδράμεις τα καλά, χάρησε, σκίρτησέ τα* Λίβ. διασκευή α 1123· *και ελησμονούν τους πόνους των| τούς επασχίσαν οι δύο| και σκιρτούν την ένωσίν τους* (ενν. στρατιώτης και φουδούλα)| *εις το εύμνοστον λιβάδιν* Λίβ. διασκευή α 4223.

σκίφος ο.

Από το ιταλ. *schifo* (Battaglia, λ. *schifo*[3]). Η λ. στο Βλάχ. (γρ. *σκύφος*) και σε κείμ. του 18. αι. (Ιστορ. Αθέσθη 200, 211 κ.α.).

Βοηθητική βάρκα πλοίου (βλ. και Kahane-Tietze, Lingua Franca 396): *Ευθύς επεριμάζωξεν απ' όλην την αρμάδα| σκίφους και βάρκες, κόπανα και πάσα τους φρεγάδα* Αχέλ. 1655.

σκιώδης, επίθ., Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 1113, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1719.

Το αρχ. επίθ. *σκιώδης*. Η λ. και σήμ. λόγ.

1) Που δημιουργεί σκιά, σκιερός: *αερική γαρ πέφυκεν η πέτρα και σκιώδης,| οπόταν μάλλον ο καιρός είναι λίαν καυσώδης* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1723· *Ευρίσκεται εν τη οδώ δένδρον ηγιασμένον| μέγα, σκιώδες, υψηλόν, κι είναι ευλογημένον,| εκεί δε ανεκάθισεν Παρθένος η Μαρία* Προσκυν. Ιβ. 535 1182. **2)** (Μεταφ.) σκοτεινός, ασαφής: *πρώτον* (ενν. *Πάσχα*) *μεν γαρ το νομικόν εκείνο το σκιώδες,| δεύτερον ό παρέδωκε τοις μαθηταίς ο Λόγος,| όπερ εστίν αλήθεια προς την σκιάν του νόμου,| αλλ' όμως και του μέλλοντος έφερε Πάσχα τύπον,| ως το μεν πρώτον προσφυώς λέγεσθαι τύπον τύπου,| πάλιν δ' αυτό το δεύτερον αλήθειαν και τύπον| το δε μετά το δεύτερον τρίτον και τελευταίον,| ου τύπον, αλλ' αλήθειαν, αυτό τούτο και μόνον* Γλυκά, Στ. Β' 142.

σκλάβα η, Ελλην. νόμ. 540[30], Ασσίζ. 17[29], 42[18], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 359, Βέλθ. 888, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 328, 489, Χούμνου, Κοσμογ. 586, Ριμ. κόρ. Α 119, Ριμ. κόρ. V 117, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 7[r], Δεφ., Σωσ. 269, Πεντ. Γέν. XII 16, Έξ. XXIII 12, Δευτ. V 14, Πηγά, Χρυσοπ. 103 (36), Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 303[10], Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 407, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 112, Σταυριν. 483, Διγ. Άνδρ. 331[15], 396[7], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 327, Στάθ. (Martini) Ιντ. α' 3, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 582, Ε' 354, Λεηλ. Παροικ. 146, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 181[10], 259[11], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 761, 833, κ.α.

Το θηλ. του ουσ. *σκλάβος* (βλ. λ.). Η λ. το 12. αι. (LBG, TLG), στο Meursius και σήμ.

α) Υπόδουλη· αιχμάλωτη: *είς αισχρός και βδελυρός γέρων απέ την χώραν| χρυσίνους δίδει εκατόν κι επαίρνει με διά σκλάβα,| εις το πορνείον μ' έστειλεν με άλλες οπού είχεν,| γράφει και τίτλον άνωθεν στ' ανώφλιον της πόρτας:| όστις την πρώτην νύκταν κοιμηθεί μετά μέναν,| χρυσάφιν λίτραν ήμισην να έναι η τιμή μου* Απολλών. (Κεχ.) 733· *αρχόντισσες μεγάλες,| ευγενικές και φρένιμες, ακριβαναθρεμμένες* (παραλ. 1 στ.) *και καλογριές ευγενικές, παρθένες, ηγουμένες* (παραλ. 2 στ.) *ηρπάγησαν ανηλεώς ως καταδικασμένες.| Πώς να τες πάρουν στην Τουρκιά, σκλάβες να πουληθούσιν| και να τες διασκορπίσουσιν Ανατολήν και Δύσην! Γυμνές και ανυπόλητες, δαρμένες, πεινασμένες* (παραλ. 2 στ.) *και το βραδί να μένουσιν με τους μουσουλουμάνους| και να τες μαγαρίζουσιν, μπαστάρδια να γεννούσιν* Ανακάλ. 78· *Τες σκλάβες φέρνου στου πασά ομπρός να τσι περάσου,| γιανίτσαροι κι άλλοι πολλοί Τούρκοι να τσι μοιράσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 207[7]· (μεταφ. για δήλωση απόλυτης υπακοής και υποταγής): *Θωρώ, με δίχως αφορμήν αγριεύγεις και μανίζεις,| παιδί σου είμαι και σκλάβα σου και τη ζωή μου ορίζεις,| μπορείς να κάμεις εις εμέ τό βούλεται η καρδιά σου,| ο θάνατος κι η ζήση μου βρίσκεται στην εξά σου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 416· *« ... Σκλάβα σου έγινα τώρα και πίστευσόν μοι.» Ετούτα τα λόγια έλεγεν η κόρη προς τον έρωτα* Διγ. Άνδρ. 317[17]· (σε προσωποπ.): *Το πνεύμα, ήγουν η ψυχή, απομένει θλιμμένη, πικραμένη, ασθενημένη, σκλάβα του κορμιού, και κάμνει είτι θέλει εκείνο* Ροδινός (Βαλ.) 83· *Σκλάβαν γαρ κάμνει πάντοτε* (ενν. ο έρως) *την γνώμην των ανθρώπων,| υποτάσσει τον λογισμόν ως χαλινός το ζώον* Διγ. Ζ 1736· **β)** υπηρέτρια, δούλα (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. και Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 357] και Κουκ., ΒΒΠ Β'[2] 206): *εκατέβην η θεγατέρα του Φαρώ να πλυθεί ιπί το ποτάμι ... και είδεν το κιβωτό ... και απέστειλεν τη σκλάβα της και επήρε το* Πεντ. Έξ. II 5· *λυπήσου κι αφουκράσου μου, τση σκλάβας του σπιτιού σου| και μπιστικός βλεπάτορας και νένα του παιδιού σου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 531· *Χήρα γυναίκα ήτονε κι αγάπα την δουλεία| και είχε σκλάβες περισσές διά υπηρεσία·| νύκτα πολλά τες σήκωνε πάντα εις την δουλεία* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 79[2].

σκλαβεύω, Ιστ. Βλαχ. 699, 2530. — Βλ. και *σκλαβώνω.*

Από το ουσ. *σκλάβος* και την κατάλ. *–εύω.* Η λ. στον Κατσαΐτ., Κλ. Α' 776, Β' 444, 553, Γ' 401, 485.

Υποδουλώνω, αιχμαλωτίζω: *Αφανισμός και σκορπισμός εγίνηκε και τότες,| σύξυλους τους εσκλάβεψαν όλους τους στρατιώτες* (παραλ. 1 στ.), *όλους ωσάν κατάδικους τους έσερναν δεμένους* Ιστ. Βλαχ. 694· *Λοιπόν και τα παιδία μας να μη μας τα σκλαβεύουν| και Τούρκους να τα κάμνουσι και να τα σημαδεύουν* Ιστ. Βλαχ. 2581· *Έτσι επήραν τα χωριά* (ενν. *οι Αγαρηνοί*) *κι επήγαιναν στη χώρα* (παραλ. 1 στ.), *σκορπίζοντας, σκλαβεύοντας νέους, λέγω, και γέρους* Διακρούσ. (Κακλ.) 971· (εδώ με παράλ. του αντικ.): *πώς τον άφησες έτσι και κινδυνεύει* (ενν. *ο κλήρος ο δικός σου*),| *και κάθε μέρα ο εχθρός σκλαβεύει και τουρκεύει* Διακρούσ. (Κακλ.) 1070.

Σκλαβήνος ο· *Σθλαβήνος.* — Βλ. και *Σκλαβούνος.*

Από το εθν. *Σκλαβηνός* (βλ. ά. *Σκλάβος* I ετυμολ.) με αναβιβ. τόνου. Ο τ. (πιθ. από υπερδιόρθωση· για την τροπή *σλ>*στλ>σθλ>σκλ* βλ. Τριαντ., Απ. Α' 378) τον 11.-

12. αι. (TLG, γρ. *Σθλαβίνος*). Πβ. επίθ. *Σθλαβινός* τον 9.-10. αι. (LBG). Η λ. (γρ. *Σκλαβίνος*) τον 7. αι. (TLG, LBG, λ. *Σκλαβηνός*)· για τη λ. βλ. και Άμ., Γλωσσ. μελετ. 352-4 και Αβραμέα, Ελλην. 25, 1972, 409-14.

Ο κάτοικος της *Σκλαβουνίας* (βλ. ά.), Σλάβος: *αυτός* (ενν. *ο Ιουστινιανός*) *έφυγεν και υπήγεν εις τους Βουργάρους και εις τους Σθλαβήνους* (έκδ. *Σθλαβίνους*). *Και έταξέ τους δώρα πολλά και μεγάλες ευεργεσίες* Χρον. βασιλέων 788.

σκλαβία η, βλ. *σκλαβιά.*

σκλαβιά η, Εβρ. ελεγ. 160, Θρ. πατρ. Ο 12, Χούμνου, Κοσμογ. 2032, 2220, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4676, 4988, Πεντ. Δευτ. VIII 14, Θρ. Κύπρ. Μ 425, Μορεζ., Κλίνη φ. 94[r], Κυπρ. ερωτ. 119[15], Πανώρ.[2] Β' 506, 565, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 191, Β' 60, Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 37, Δ' 87, Πιστ. βοσκ. IV 7, 30, Παλαμήδ., Βοηβ. 249, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 2011, Ε' 254, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 138, Γ' 377, Ροδινός (Βαλ.) 107, Λεηλ. Παροικ. 618, Διακρούσ. (Κακλ.) 917, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 145[20], 237[25], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5936, κ.α.· *σκλαβία,* Ασσίζ. 149[11], 264[13], Φλώρ. 73, Απολλών. (Κεχ.) 529, 570, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1353, Ιμπ. (Legr.) 725, Μαχ. 362[2], Διήγ. Αλ. G 283[40], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 120[7], Χρον. σουλτ. 75[37], 115[12], Zygomalas, Synopsis 220 Λ 4, Διήγ. Αλ. E (Konst.) 75[10], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 74[11], Byz. Kleinchron. Α' 443[29], Παλαμήδ., Βοηβ. 83, Σταυριν. 401, Ιστ. Βλαχ. 712, 2372, Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. β' 22, Ροδινός (Βαλ.) 143, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 54[28], Διγ. Ο 2190, Διακρούσ. (Κακλ.) 40, 1071, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πρόλ. 10, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4135, 6080, Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 9[14], κ.α.· γεν. πληθ. *σκλαβών,* Πεντ. Δευτ. VI 12.

Από το ουσ. *σκλάβος* και την κατάλ. *-ιά.* Ο τ. στο Meursius, στον Κατσαΐτ., Κλ. Β' 8, Γ' 291, 416 και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Για τη γεν. πληθ. *σκλαβών* βλ. Hesseling [Πεντ. Εισαγ. σ. XXXII-XXXIII]. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1α) Δουλεία· αιχμαλωσία: *Ώδε λέγει διά πόσας αφορμάς στρέφεται ο σκλάβος ού η σκλάβα εις την σκλαβίαν αφόν ελευτερώθην* Ασσίζ. 398[11]· *Περί δε των αιχμαλώτων, η Νεαρά ... Λέοντος του Σοφού διακελεύει ότι η γυναίκα να μηδέν εύρει πρόφασιν διά τον άνδρα αυτής οπού ευρίσκεται εις την σκλαβίαν και επάρει άλλον, δεύτερον· ει δε και λάβει έτερον άνδρα, άδειαν έχει ... ο νόμιμος αυτής ο άνδρας, όταν έλθει από την αιχμαλωσίαν, να την εχωρίσει από τον άνδρα εκείνον τον δεύτερον, να την ελάβει αυτός* Μαλαξός, Νομοκ. 349· *ιδέτε στες ιστόριες για την ελευθερίαν| το τι πολέμους έκαμναν να μη πέσουν 'ς σκλαβίαν* Παλαμήδ., Βοηβ. 64· *Η κόρη του Ευδόξιου πολλά εκαταράτον,| των Αραβίτων την σκλαβιά πολλά την εφοβάτον* Διγ. Ο 2348· (εδώ προκ. για αγορά σκλάβου): *ετάχθην πάλιν εις τον Θεόν* (ενν. *ο άρχοντας του τόπου*) *...| τα στάμενά μου της σκλαβίας εκείνος να τα δώσει,| και να 'μαι και ελεύθερη όπου θέλω να πάγω* Απολλών. (Κεχ.) 768· εκφρ. *σπίτι(ν) σκλαβιών/της σκλαβίας* = τόπος, γη δουλείας (βλ. και ά. *οσπίτιον* Εκφρ. 1): *σε έβγαλεν από την ηγή την Αίγυφτο από σπίτι σκλαβιών* Πεντ. Δευτ. XIII 11· *Εγώ είμαι ο Κύριος ο Θεός σου, οπού σε έβγαλα από την γην της Αιγύπτου, από το σπίτιν της σκλαβίας* Χριστ. διδασκ. 287· **β)** (μετων.) αιχμάλωτοι· δούλοι, υπηρέτες: *ποίος είχε μάτια να εβλέπει εκείνην την μεγάλην και πολλήν σκλαβίαν και το δάκρυον εκείνο το από της καρδίας οπού εχύνετον εκεί οπού τους έσυρναν δεμένους, άλλους από τον λαιμόν, άλλους από τα χέρια δεμένα ομπρός και*

άλλους οπισθάγκωνα και άλλους από τους ώμους Κώδ. Χρονογρ. 52[38]· *επήρανε και πολλήν σκλαβίαν, γυναίκες, άνδρες, παιδία* Χρον. σουλτ. 112[9]· *ηφέρανε ομπρός του εξήντα χιλιάδες σκλαβία χριστιανούς, τις οποίους … τις εδιαμέρασε εις το φουσσάτο της Ανατολής* Χρον. σουλτ. 92[32]· *ήτον αυτουνού ζωντόβολο ποίμνιου και ζωντόβολο βουκόλιου και σκλαβιά πολλή* Πεντ. Γέν. XXVI 14· φρ. *κάμνω σκλαβία* = αιχμαλωτίζω, υποδουλώνω: *εδιάβη* (ενν. *ο Μεχεμέτης*) *καταπάνω του αφεντός της Βλαχίας και εκούρσευε τους τόπους και σκλαβίαν έκαμνε* Χρον. σουλτ. 51[10]. **2)** (Μεταφ.) αφόρητη κατάσταση· δυσβάστακτη δέσμευση: *Η φαμελιά σου την νεκρήν σάρκαν εξεφορτώθη| και από του κόσμου την σκλαβιά εβγήκεν κι εγλυτώθη,| της σάρκας και του Πονηρού εγλύτωκεν τα πλάνη| και ουκ έχει πλια να φοβηθεί κανείς τως ν' αποθάνει* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 144· *Χαρά 'ς που δεν επνίγηκεν αφ' την πικρήν την βίαν,| και έσωσε και γλύτωσε θανάτου την σκλαβίαν* Γεωργηλ., Θαν. 379· *ο νόμος της αμαρτίας, πολεμώντας με τον νόμον του νοός μου και δένοντάς με ωσάν με σίδερα, εις τες δόξες τες πρόσκαιρες ετούτες με είχε σκλαβωμένον. Ότε δε ηθέλησεν η ευσπλαγχνία και η καλοσύνη του σωτήρος ημών Θεού να με λυτρώσει από εκείνην την θανατερήν σκλαβίαν, εδυνάμωσε τον νουν μου να πολεμήσει με τον νόμον της αμαρτίας* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 35[5]· *φαίνεται τωνε πως είναι μίαν σκλαβίαν να είναι* (ενν. *οι καλογράδες*) *εις την υποταγήν του κοινοβίου, οπού τα κοινόβια έχουσι πολλών λογιών ανθρώπους και οπού τούτοι θέλουν πάσα δυο χρόνους να αλλάσσουν τον ηγούμενον* Επιστ. Ηγουμ. 174[12]· (προκ. για τα δεσμά του έρωτα): *Άγιε πρεσβύτη τση θεάς, ήρθαμε να σε βρούμε,| τα βάσανά μας τα πολλά να σου ξαγορευτούμε| και να ζητήξομε κι οι δυο βοήθεια να μας δώσεις| κι απού το' αγάπης τη σκλαβιά να μας ελευθερώσεις* Πανώρ.[2] Δ' 212· *Αν πεθυμάς να σ' αγαπά και να 'ναι στη σκλαβιά σου,| μη δείξεις πως εγροίκησεν αγάπην η καρδιά σου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 469· (προκ. για οικονομική δέσμευση, οφειλή): *πολύ χαράτσι έδιδεν* (ενν. *ο αφέντης ο Μιχάλης*) *Τουρκών της βασιλείας,| εις χρέος βρίσκετον πολύ η επτωχή Βλαχία,| ποτέ δεν είχεν λύτρωσιν 'ξ εκείνην την σκλαβία* Σταυριν. 52.

σκλαβίνα η, Σεβήρ., Σημειώμ. 4γ, 47.

Από το μεσν. λατ. - παλαιότ. ιταλ. *sclavina* (Niermeyer, Med. Lat. Lex., Battaglia, λ. *schiavina*[1])· βλ. και Georgac., Κυπρ. Σπ. 14, 1950, 11-12· κατά Κριαρά [Κατσαΐτ. σ. 361] και Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 82 από το παλαιότ. γαλλ. *esclavine* (Gr. d' Hauterive, Dictionn.). Η λ. στο Meursius, στον Κατσαΐτ., Κλ. Β' 459, σε έγγρ. του 16. (Γρηγορόπ., Έγγρ. 14[17], 145[23], Μαράς, Κατάστιχο 149 Δ' 25[7-8], Φάναρης, Κατάστιχο 1 332[12]), 18. (Βαγιακ., ό.π., 9) και 19. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 112, Φουρίκης, Λαογρ. 9, 1926-1928, 559) και σήμ. ιδιωμ. (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.).

Χοντρό μάλλινο κλινοσκέπασμα (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Κριαράς, ό.π., Κουκ., ΒΒΠ Β[2] 75, ς' 292, Georgac., ό.π.): *ο Τζαγκαρόλος έπηγεν αβγά να τους πουλήσει* (παραλ. 1 στ.) *και ως τους είδεν άτυχος πώς ήσαν κεντημένοι,| γεμάτοι το θανατικόν και λοιμαναγκαιωμένοι,| τι 'θελεν ο κακότυχος να πάρει την σκλαβίναν| ή αφ' τα βρομισμένα τους τα ρούχα τους εκείνα,| διά τούτο και ο Χάροντας παίρνει πρώτον εκείνον* Γεωργηλ., Θαν. 278· *Έδωκα του ιερομονάχου … μία σκλαβίνα, ένα προσκέφαλον και μίαν ιντιμέλαν* Σεβήρ., Σημειώμ. 69· *ήφερεν εις τούτο το Μοναστήριον … σκλαβίνες και άλλα ρούχα της χρείας του και της αναπαύσεώς του εκείσε* Χειλά, Χρον. 351.

σκλαβοθώρετος, επίθ.

Από το ουσ. *σκλάβος* και το *θωρώ*.

Που έχει την όψη, τη μορφή σκλάβου : *Ο ιέραξ πάλιν στρέφεται και λέγει προς τον λούπον:| «Ειπέ με, κακομούσουρε, τι είναι τά λέγεις, λούπη;| Μόνον πτερόν έχεις καλόν και διχαλήν ουρίτσαν,| αμή είσαι σκλαβοθώρετος, σκυλίν μαγαρισμένον,| οφίδια τρως και ποντικούς, μάλλον και κωλοσαύρας,| αλλά και εκείνα πούπετε αν τα εύρεις ψοφισμένα …»* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 381.

σκλαβολογία η.

Από το ουσ. *σκλάβος* και το β' συνθ. *-λογία*.

Συγκέντρωση σκλάβων, αιχμαλώτιση: *όνταν εμάθαν οι καπετάνοι των κατέργων πως ο πρίντζης με όλον το φουσσάτον εστράφην εις την Λευκωσίαν, εβγάλαν το σκλαβολογίαν, και επήγαν και αιχμαλωτεύσαν όλην εκείνην την ανορίαν και επήραν πολλούς ανθρώπους και γυναίκες και παιδία* Μαχ. 360[18].

σκλαβόνικος, επίθ., βλ. *σκλαβούνικος*.

σκλαβοπούλα η, Κατζ. Α' 233, Ε' 212, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. ις' 16· *σθλαβοπούλα*, Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 144.

Από το ουσ. *σκλάβος* και την κατάλ. *-πούλα*. Ο τ. (πιθ. από υπερδιόρθωση· για την τροπή *σλ>*στλ>σθλ>σκλ* βλ. Τριαντ., Άπ. Α' 378) στο LBG. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Νεαρή σκλάβα: *Αυτείνη ήτον οχ την Αξά κι επιάστη σκλαβοπούλα| μαζί με τον πατέρα της και με τ' αδέρφια τση ούλα,| κι άντρας μου την αγόρασε για την κυβέρνησή μου| κι ανάθρεψά τη από μικρή κι έχω τη σαν παιδί μου* Κατζ. Ε' 173· *Αφέντη μου, τι 'ναι που μ' έκαμες κι ήλθες να με παντρεύσεις| εδώ εις την Μοσχόβιαν να 'λθεις να με πομπέψεις·* (παραλ. 2 στ.) *δεν μ' άφηνες στο σπίτι μας, που 'μουν αρχοντοπούλα,| αμή με ήφερες εδώ να γένω σκλαβοπούλα* Βίος Δημ. Μοσχ. 680.

σκλαβόπουλον το, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. ΙΙ 75· *σκλαβοπούλλον*· *σκλαβόπουλο(ν)*, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 509 κ' 3, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 109.

Από το ουσ. *σκλάβος* και την κατάλ. *-πουλον*. Πβ. ουσ. *σκλαβόπουλος* και *σκλαβόπωλον* στο LBG. Η λ. στο Somav., στον Κατσαΐτ., Κλ. Γ' 90 (στον πληθ.) και σήμ. στον τ. *σκλαβόπουλο*.

Νεαρός σκλάβος: *εφάνην* (ενν. *το τίμιον ξύλον*) *εις όρομαν εις έναν σκλαβοπούλλον βοσκαρίδιν των σφακτών απέ το χωργιόν το Καλαμούλλιν, ονόματι Γεώργιος, τον ποίον αιχμαλωτεύσαν οι κουρσάρηδες και επουλήσαν το εις το αυτόν χωρίον* Μαχ. 62[27]· *ει μεν και τα κάμει αυτά* (ενν. *ο δεσπότης των Σερβίων*), *να του επιστρέψει* (ενν. *ο Μουράτης*) *και τα δύο του παιδία, οπού τα είχε σκλαβόπουλα, του δεσπότη* Χρον. σουλτ. 70[1].

σκλαβοπούλλον, σκλαβόπουλο(ν) το, βλ. *σκλαβόπουλον.*

Σκλάβος (Ι) ο· γεν. πληθ. *Σκλαβών*, Χρον. Μορ. Ρ 4605.

Από το εθν. *Σκλαβηνός* (<σλαβ. *Slovene*· απ. τον 6. αι., TLG, LBG) με απλοποίηση συλλαβής· βλ. και Μπαμπιν., Ετυμ. Λεξ., λ. *σκλάβος*, Ανδρ., Λεξ., λ. *σκλάβος*, Kahane, Sclavus 360, Άμ., Γλωσσ. μελετ. 352-4, Αβραμέα, Ελλην. 25, 1972, 409-14, Τριαντ., Άπ. Α' 378. Για τη γεν. πληθ. *Σκλαβών* βλ. Henrich, Μελ. ελλην. γλώσσ. 16, 1996, 13, 15. Τ. *Σθλάβος* τον 7. αι. (TLG) και ως κύρ. όν. σε έγγρ. του 13.-14. αι. (Act. Vat. I 12[4], Act. Lavr. II 91[112], Act. Ivir. IV 87[96, 112, 190], κ.α.). Τ. *Σλάβος* ως κύρ. όν. το 12.-13. αι. (TLG), σε έγγρ. του 13.-14. αι. (Act. Lavr. II 91[151], Act. Ivir. III 77[124]) και σήμ. ως εθν. Η λ. τον 6. αι. (LBG) και ως κύρ. όν. σε έγγρ. του 12. (Caracausi), 15. (Βρανιανίτης, Πράξεις 9[21]) και 16. αι. (Γρηγορόπ., Έγγρ. 22[36], 91[27], 140[3], Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 343[1, 2], Β' 162[3], 317[15], Γ' 162[21], 316[1], κ.α.).

Αυτός που έχει σλαβική καταγωγή, Σλάβος: *ως ήκουσε και έμαθεν* (ενν. *ο πρίγκιπας*) *το πως εροβολέψαν| η Τσακωνία, τα Βάτικα και των Σκλαβών ο δρόγγος,| ουδέν του εδόθη γαρ βουλή να υπάγει εκεί προς αύτους,| διατό ήσασιν πολύς λαός κι εκείνος είχε ολίγον* Χρον. Μορ. Η 4605.

σκλάβος (ΙΙ) ο, Ασσίζ. 18[1], 431[2] (έκδ. *σκλάβω* εσφαλμ. αντί *σκλάβου*· βλ. και Hadjioannou, Beginning of Cypr. Dial. 300), Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 305, Αχιλλ. (Smith) Ο 101, Χρον. Τόκκων 2248, Επιστ. Μωάμ. 67[20, 23], Μαχ. 280[11], Σφρ., Χρον. (Maisano) 66[16], Θησ. Β' [91[4]], Ch. pop. 281, Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 424, Λίβ. Va 1435, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 772, Κορων., Μπούας 17, Δεφ., Σωσ. 41, Τριβ., Ρε 124, Πεντ. Γέν. XXIV 52, Έξ. IV 10, Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 659, Αχέλ. 1164, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 18[12], Αιτωλ., Βοηβ. 363, Ιστ. πατρ. 187[14], Zygomalas, Synopsis 130 A 51, Μορεζ., Κλίνη φ. 365[r], Πανώρ.[2] Γ' 591, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Χορ. δ' 749, Σταυριν. 483, Ιστ. Βλαχ. 714, Διγ. Άνδρ. 331[16], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 104, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 53[v], Πτωχολ. Α 107, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 337, 386, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 130, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 348, Λεηλ. Παροικ. 612, Πτωχολ. Β 36, Διγ. Ο 1518, Διακρούσ. (Κακλ.) 22, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 177[13], Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 252, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3035, κ.π.α.· γεν. πληθ. *σκλαβών*, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1893.

Από το εθν. *Σκλάβος* (βλ. λ.), για τη σημασιολογική εξέλιξη του οποίου στο προσηγορικό ουσ. *σκλάβος* βλ. Kahane, Sclavus 360, Mihăescu, Βυζαντ. 13, 1985, 698, Άμ., Γλωσσ. μελετ. 355-7 και Αβραμέα, Ελλην. 25, 1972, 409-14. Η γεν. πληθ. *σκλαβών* από μετρ. αν. Η λ. το 12. αι. (LBG), στο Meursius και σήμ.

1α) Αυτός που έχει στερηθεί την προσωπική του ελευθερία μετά από αγορά ή αιχμαλωσία και αποτελεί περιουσιακό στοιχείο κάποιου άλλου· υπηρέτης, δούλος· αιχμάλωτος: *πολλές φορές γίνεται ότι είς άνθρωπος ή μία γυναίκα αγοράζει από άλλον άνθρωπον ή από άλλην γυναίκαν έναν σκλάβον ή μίαν σκλάβαν* Ασσίζ. 42[18]· *Οπού πάρει ένα πράγμα και δώσει άλλον, ήγουν πάρει ρούχον και δώσει σκλάβον, τούτο συνάλλαγμα δεν είναι* Zygomalas, Synopsis 137 A 92· *Δέσετέ με, ω παιδιά μου,| και αλσιδοφορέσετέ με| εκ τας χείρας και τους πόδας,| ώσπερ δένουσι τους σκλάβους,| σύρτε και πωλήσετέ με| στην μεγάλην Βυζαντίδα* (παραλ. 1 στ.), *την του Κωνσταντίνου πόλην,| για να ζήσετε, παιδιά μου,| τούτον τον στενόν τον χρόνον* Πτωχολ. Α 23· *Αύριον την πόλιν επαίρνομεν και εσάς αιχμαλώτους και σκλάβους έχομεν* Καναν. (Pinto) 274· *είπε τους Αλέξανδρος: «Εσείς τι πολεμείτε;| Αφέντη σας εχάσατε, σε ποιον τώρα θαρρείτε;»| Κι αυτείνοι 'πιλογήθησαν: «Να μη 'χμαλωτιστούμε,| ημείς στους στρατιώτες σου σκλάβοι να μη γενούμε»* Αλεξ.[2] 1896· *οι Τούρκοι εκατατρέχανε τους χριστιανούς, και άλλους εκόφτασι και άλλους επιάνασι σκλάβους* Χρον. σουλτ. 33[9]· έκφρ. *σπίτι σκλάβων*, βλ. *οσπίτιον* Εκφρ. 1· **β)** (θρησκ.) υπηρέτης του Θεού, πιστός στο θέλημα του Θεού (πβ. σημερ. έκφρ. *δούλος του Θεού*· βλ. και ά. *δούλος* 2 και Επιτομή, λ. *δούλος* 1β): *είδεν ο Ισραέλ τη χέρα τη μεγάλη ος έκαμεν ο Κύριος εις την Αίγυφτο και εφοβήθηκαν ο λαός τον Κύριο και επίστεψαν εις τον Κύριο και εις τον Μοσέ τον σκλάβο του* Πεντ. Έξ. XIV 31· *Κύριε Θεέ, εσύ εχέρισες να δείξεις του σκλάβου σου τη μεγαλότητά σου και τη χέρα σου τη δυνατή* Πεντ. Δευτ. III 24. **2)** (Μεταφ.) **α)** πλήρως υποταγμένος στο θέλημα κάπ.· (εδώ ως φιλοφρόνηση και ένδειξη αβρότητας σε κάπ. πρόσωπο): *Δεν έχω παρά μια ζωή κι ως θέλεις τηνε κάμε* (ενν. *εσύ, αφέντη*)| *κι ώστε που να 'χω την πνοή σκλάβος σου θέλω να 'μαι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 256· *Δούλος σας, κορασίδες μου, σκλάβος σας κι αδερφός σας| πάντα θέλω 'σται ώστε να ζιω* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 151· *Βασιλιοπούλα μου ακριβή κι ομορφοκαμωμένη* (παραλ. 1 στ.), *καθώς πάντά 'μου σκλάβος σου και δούλος μπιστικός σου| κι ουδένα πράμαν έκαμα δίχως τον ορισμό σου,| δεν είν' πρεπό ... και τώρα να θελήσω| να μπω στη γκιόστρα, θέλημα δίχως να σου ζητήσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 311· **β)** κυριευμένος από ερωτικό πάθος: *όποιος αγαπά γονείς του δεν φοβάται,| ου συγγενείς εντρέπεται, ου γείτονας αιδείται,| αλλ' είναι αδιάντροπος και σκλάβος της αγάπης* Διγ. Ζ 1922· *σφάκτην είχεν έρωτος* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *και πόνον της αγάπης,| και οπού δεν εδούλευσεν έτοιμα 'γίνη σκλάβος| διά την αγάπην την πολλήν της θαυμαστής της κόρης* Αχιλλ. L 569· *Έρωτ', απού μ' εδόξεψες και σκλάβο σου έκαμές με| και τόσες κακοριζικιές και πόνους άξωσές με* Πανώρ.[2] Β' 443. **3)** Αξιωματικός των γενιτσάρων στην υπηρεσία του σουλτάνου (συν. υπεύθυνος και για τη στρατολόγηση γενιτσάρων) (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Καραναστάσης, Μελ. 249, Schirò [Χρον. Τόκκων σ. 571], Maisano [Σφρ., Χρον. σ. 234]): *Τω αυτώ χρόνω ... ήλθεν ο Μπαριάμ πασιάς σκλάβος διά το γιανιτσαρομάζωμα ... και επήρεν από το Κάστρον παιδία ς', εις τον καιρόν του σουλτάν Μουσταφά* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 27[v]· *εθυμώθηκεν μεγάλως ο σουλτάνος| και σκλάβον έναν όρισεν, Ισμαήλ τον ελέγαν,| φουσσάτο του εδώκασιν να κατεβεί εις την Άρταν,| τον Κάρουλαν να εβγάλουσιν, να βάλουν τον Γιαγούπη* Χρον. Τόκκων 2232· *δεδωκώς ο μητροπολίτης τοις σκλάβοις χαρτία προς τε τον αμιράν και τον Τουραχάνην ...* Σφρ., Χρον. (Maisano) 66[1].

σκλαβοσκοτωμός ο.

Από τα ουσ. *σκλαβιά* και *σκοτωμός*.

Σκλαβιά και σκοτωμός: *τον πόλεμο θα δηγηθώ και τα κακά τα πλήσια| οπού στην Κρήτην ήρθασι και τα Χανιά παρθήκα* (παραλ. 13 στ.). *Και πάλι αν θέλεις να σου πω* (ενν. *εσένα, Ρέθεμνος*) *ογιά τον εδικό σου| το φοβερό τον άπονο το σκλαβοσκοτωμό σου ...* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 182[6].

σκλαβοσύνη η.

Από το ουσ. *σκλάβος* και την κατάλ. *-σύνη*. Η λ. στο Somav.

Σκλαβιά, υποδούλωση: *Λοιπόν τώρα γροικήσετε το τέλος πώς εγίνη,| πώς ερημάστη το νησί κι έτυχε σκλαβοσύνη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 146[8].

Σκλαβούνα η.

Το θηλ. του εθν. *Σκλαβούνος*. Η λ. και σήμ. ως τοπων. (Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων.).

Αυτή που κατάγεται από τη *Σκλαβουνία* (βλ. ά.): *να μιμηθούμεν την Ευρυδίκην, οποία ήτον Σκλαβούνα τρισβάρβαρος, όμως επαίδευσε τα παιδία της ωσάν έπρεπε* Σοφιαν., Παιδαγ. 123.

Ως επίθ. = που ανήκει στους *Σκλαβούνους* (βλ. ά.), σλάβικος: *Επήραν τα μαλτέζικα κάτεργα και μαούνες| και πόσο φόνο εκάμανε οι βάρκες οι σκλαβούνες* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 376[6].

Σκλαβούναρος ο, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2119.

Από το εθν. *Σκλαβούνος* (βλ. ά.) και τη μεγεθ. κατάλ. *–αρος* (βλ. και Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ. 120). Για πιθ. χρ. της λ. ως επών. βλ. Georgac., Κυπρ. Σπ. 14, 1950, 9.

(Μεγεθ.) *Σκλαβούνος* (βλ. ά.)· (εδώ υποτιμ. προκ. για τον ηγεμόνα των *Σκλαβούνων*· βλ. και Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 525] και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 692]): *Την ώρα εκείνην ήφταξε και δυνατά μανίζει| εκείνος που τη Σκλαβουνιάν αφέντευγε κι ορίζει,| ο λιόντας ο Τριπόλεμος, οπού άντρα δε φοβάται* (παραλ. 15 στ.). *Επόμεινε ο Χαρίδημος ύστερος από τσ' άλλους,| μα 'τονε δυνατότερος 'ς μικρούς κι εισέ μεγάλους.| Εδά με το Σκλαβούναρον έχει να πολεμήσει| κι ήρθε με τ' απονέματα να τονε φοβερίσει* αυτ. Β' 2079.

Σκλαβουνία η, Χρον. Μορ. Η 416, 426, Χρον. Μορ. Ρ 426, Τριβ., Ταγιαπ. 57· *Σκλαβουνιά*, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 807, 1281, 2060, 2109, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 104[9], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 380[15], 567[3].

Από το εθν. *Σκλαβούνος* (βλ. ά.) και την κατάλ. *–ία*. Πβ. ουσ. *Σκλαβηνία* τον 7. αι. (LBG).

1) Η χώρα των Σλάβων (ειδικ. η Δαλματία ή η ευρύτερη περιοχή της βόρειας Βαλκανικής· για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Lex. Chron. Mor., στη λ., Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 525], Georgac., Κυπρ. Σπ. 14, 1950, 7-8, Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 6, 1952, 365, Κριαρ., Εποχές 31, 1965, 5 και Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη [Τζάνε, Κρ. πόλ. σ. 563]): *εκείνον τον καιρόν όπου σε αφηγούμαι,| η πόλις Τσάρα —ευρίσκετον εκεί στην Σκλαβουνία—| ροβολεμένη ευρίσκετον κατά της Βενετίας* Χρον. Μορ. Ρ 416· *Ετούτος είναι π' όριζε τση Σκλαβουνιάς τους τόπους* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 261. **2)** Δουλεία, σκλαβιά (η σημασ. με πιθ. επίδρ. της λ. *σκλαβία*): *Είναι και άλλοι περισσοί, που οκ τη φιλαργυρία| ρηγάδες που ξεπέσασι και αυτοί εις σκλαβουνία* Βεντράμ., Φιλ. 354.

Σκλαβουνιά η, βλ. *Σκλαβουνία*.

σκλαβούνικος, επίθ.· *σκλαβόνικος*.

Από το εθν. *Σκλαβούνος* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-ικος*· πβ. υστλατ. *sclavonicus* (Du Cange, Lat.)· για την προέλ. της λ. βλ. και Georgac., Κυπρ. Σπ. 14, 1950, 9-10. Ο τ. στο LBG (λ. *σκλαβώνικον*). Πβ. επίθ. *σθλαβίνικος* το 10. αι. (LBG). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Βλαχάκη, Θησαυρ. 17, 1980, 312, Κασιμ., Έγγρ. 193 (286), Τοξότης, Πράξεις 7[20]) και 17. αι. (Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 18, 1981, 316, 317)· το ουδ. ως ουσ. και σήμ ιδιωμ. (Georgac., ό.π., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., λ. *σκλαβούνικα*, Ερωτόκρ., Γλωσσάρ., Παπαδ. Α., Λεξ., Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *σκλαβούνικα*).

Που προέρχεται από τη *Σκλαβουνία* (βλ. ά.): *Έχεις το καύκαλον ωσάν κουρκούδαν σκλαβούνικην* Επιστ. Barozzi 361.

Το ουδ. του τ. ως ουσ. = φτωχικό σλάβικο ένδυμα, είδος καζάκας (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β'[2] 8, ς' 292, Georgac., ό.π., 10-11, Năsturel, Βυζαντ. 13[2], 1985, 764-5 και Φουρίκης, ΛΑ 6, 1923, 462): *ευρίσκω το σκλαβόνικον* (έκδ. *σκλαβώνικον*) *και βάλλω το επάνω| και της Τομπρίτσας το μανδίν επάνω το εντυλίχθην| και βάλλω και σκαράνικον επανωκαμελαύχιν* Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 246.

Σκλαβούνος ο, Βουστρ. (Κεχ.) 208[4], 234[19], 310[2], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2107, 2170, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 186[15], 214[17], 423[16], 424[11], 571[4], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8361· *σκλαβουνός*. — Βλ. και *Σκλαβήνος*.

Πιθ. από το ρομανικό **Sclavone* (βλ. Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων., λ. *Σκλαβούνα*, Georgac., Κυπρ. Σπ. 14, 1950, 9). Ο τ. με καταβιβ. τόνου. Η λ. τον 8.-9. αι. (TLG), σε έγγρ. του 18. αι. (Τσίτσας, ΔΑΕ Κερκ. 12, 1975, 34) και ως επών. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 189[2], Γ' 205[5], 300[12]) και σήμ. (Τριαντ., Οικογ. ονόμ. 30, Συμεων., ό.π.).

α) Ο κάτοικος της *Σκλαβουνίας* (βλ. ά.), Σλάβος: *είναι Χαρβάτοι, ήγουν Σκλαβούνοι, και έχουσι συνήθεια ότι πάσα μήνα ποιούσιν ένα δόνζη, ήγουν πρίντζιπα* Μηλ., Οδοιπ. 642· (εδώ υποτιμ.): *Πάντα Σκλαβούνος ζήσε,| ακάτεχος στην αρχοντιά κι αμάθητος στην πράξη!* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2120· **β)** μισθοφόρος στρατιώτης σλαβικής καταγωγής (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Georgac., ό.π., 7-10, Κεχαγιόγλου [Βουστρ. σ. 488], Αλεξίου Στ.-Αποσκίτη [Τζάνε, Κρ. πόλ. σ. 563]): *τρέχει ένας σκλαβουνός με το σπαθίν αρματωμένος και εμπαίνει μέσα εις την τσάμπραν της ρήγαινας* Βουστρ. (Κεχ.) 308[15]· *πιάσετε όλοι τα άρματα και στέκετε έτοιμοι εις πάσα χρεία, και ο έτερος καπετάνιος με τους σκλαβούνους να στέκεται μέσα εις την αυλήν του παλατιού εις φύλαξιν* Σουμμ., Ρεμπελ. 189.

Ως επίθ. = που ανήκει στη Σκλαβουνία, σλάβικος: *Το Ραγούζι ... πλερώνει τρομπούτο του Τούρκου και έστι σκλαβούνον, χαρβάτικη γλώσσα* Μηλ., Οδοιπ. 639.

σκλαβουνός ο, βλ. *Σκλαβούνος*.

σκλαβωμός ο, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Δ' 101, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 545[24], 568[21]. — Βλ. και *σκλάβωσις*.

Από το *σκλαβώνω* και την κατάλ. *-μός*. Πβ. σημερ. ουσ. *σκλάβωμα*. Τ. *σκλαβουμός* σήμ. ιδιωμ. (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., λ. *σκλάβουμα*). Η λ. στο Somav. (λ. *σκλάβωμα*).

Σκλαβιά, υποδούλωση: *επιάσαν κι εσκλαβώσανε άρχοντες αξιωμένους.*| *Ήλθε μαντάτο κι είπε μου το σκλαβωμόν εκείνο*| *άρχου του Πωλοκάπουλου ...*| *κι Αντώνη Σεμιτέκολο και Βέκια κολονέλω*| *και να τους 'ξαγοράσομε, πολλά σολδία θέλω* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 428^{15}.

σκλαβώνικος, επίθ., βλ. *σκλαβούνικος.*

σκλαβώννω, βλ. *σκλαβώνω.*

σκλαβώνω, Επιστ. Μουρ. Β′ 58 Α, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^2 4671, Κορων., Μπούας 10, 68, Ιστ. Βατοπ. 38, Κώδ. Χρονογρ. 61^{17-8}, Χρον. σουλτ. 60^{38}, Ανων., Ιστ. σημ. ρμα′, Μορεζ., Κλίνη φ. 32^r, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Χορ. β′ 512, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ′ 76, Παλαμήδ., Βοηβ. 82, Σταυριν. 306, Ιστ. Βλαχ. 558, 818, Διγ. Άνδρ. 327^{13}, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 30^{26}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^2 Α′ 99, Β′ 226, Στάθ. (Martini) Β′ 177, Γ′ 335, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ′ 258, Συμμ., Παστ. φίδ. Β′ [1308], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 87, Φορτουν. (Vinc.) Β′ 204, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ′ 249, Λεηλ. Παροικ. 4, 240, Διγ. Ο 348, 1173, Διακρούσ. (Κακλ.) 319, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 187^{14}, 200^{18}, Τζάνε, Φιλον. 583^5, Τζάνε Εμμ., Μοιρολ. 139^{30}, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2098, 2293, κ.π.α.· *σκλαβώννω,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 103, 521, 657, Θρ. Κύπρ. Μ 360, Κυπρ. ερωτ. 44^5, 88^5. — Βλ. και *σκλαβεύω.*

Από το ουσ. *σκλάβος* και την κατάλ. *-ώνω.* Ο τ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα με διαφορ. σημασ. (Σακ., Κυπρ. Β′ 787, λ. *σκλαβόννω,* Φαρμακ., Γλωσσάρ. 430-1). Η λ. το 15. αι. (LBG), στο Meursius (λ. *σκλαβόννειν*), στον Κατσαΐτ., Κλ. Β′ 552 και σήμ.

1α) Υποδουλώνω, αιχμαλωτίζω: *πολλούς Αλβανίτες έκοψε* (ενν. *ο Τουραχάν μπέης*) *και πολλούς εσκλάβωσε* Χρον. σουλτ. 66^{13}· *σύρε γλήγορα και σέβα στην Βλαχία*| *και κούρσεψε και σκλάβωσε μάννες με τα παιδία*| *και αυτόν πιάσ' τον ζωντανόν και φέρε τον δεμένον* Σταυριν. 216· *Η καύχηση των Κρητικών έπεσε κι εσκλαβώθη,*| *π' ολπίζαν να λευτερωθεί κι εκείνη επαραδόθη*| *στα χέρια των γιανίτσαρων* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 565^{17}· (σε προσωποπ.): *Τα τέσσαρα πατριαρχειά όλα σε προσκυνούσαν* (ενν. *εσέ, Πόλη*),| *να 'χουν Ρωμαίον βασιλέ και σε βασιλοπούλαν* (παραλ. 1 στ.). *Μα τώρα εσκλαβώθηκες, οίμοι, εγίνης δούλη!* Θρ. Κων/π. Β 31· (εδώ μεταφ.): *ω γλυκέα μου μήτερ, ειπέ με το γλήγορα τι σε εσκλάβωσεν, και να δώσω πολλές τιμές να σε εξαγοράσω ... Ω τάφε πανδεινότατε, ποίον καλόν μού κρύπτεις! ... Ήρπασες την μητέρα, οπού με έθρεψεν!* Διγ. Άνδρ. 404^{11}· *Ω Δέσποινα και Κυρία του κόσμου, πρόφθασον και λύτρωσέ με από τας χείρας του διαβόλου, ξεσκλάβωσέ με, μεσίτρια των αμαρτωλών, από τον πονηρόν δαίμονα απού είμαι σκλαβωμένος* Μορεζ., Κλίνη φ. 115^r· (μεταφ. προκ. για ερωτικό πάθος): *Ποιος, 'ς τσι πολέμους δυνατός στον κόσμο γνωρισμένος,*| *'ς τσ' αγάπης τα μπερδέματα βρίσκεται σκλαβωμένος!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ′ 108· *Τούτα τα λόγια τα γλυκιά ...*| *... πλιότερα στον πόθο με σκλαβώνου* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α′ 110· **β)** υποχρεώνω σε καταβολή φόρου υποτέλειας (για τη σημασ. βλ. και Κεχαγιόγλου [Βουστρ. σ. 488]): *ο ρε Τζενίος εσκλάβωσεν την Κύπρον να δίδει κάθα χρόνον οχτώ χιλιάδες δουκάτα* Βουστρ. (Κεχ.) 136^{18}. **2)** (Μεταφ.) **α)** με την ευεργετική μου συμπεριφορά κάνω κάπ. να αισθάνεται

υποχρεωμένος απέναντί μου: *τούτο το δοξάρι μου και σπούρδα σου χαρίζω,*| *για να θυμάσαι την πολλή αγάπη οπού βαστούσι*| *οι άνδρες οι Ζακυθηνοί οπού σ' αναζητούσι,*| *γιατί μ' αγάπη εσκλάβωσες και πλήσα δικιοσύνη*| *τη χώρα οπού εκυβέρνησες τούτη, με τόση ειρήνη* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 75· *Στα χέρια σου αναθράφηκα κι εις τη δική σου αγκάλη,*| *στο σπλάχνος, στην αγάπη σου την πλήσα κᾶι μεγάλη* (παραλ. 2 στ.). *Με δίκιο πρέπει το λοιπό να σου 'μαι κρατημένος* (παραλ. 1 στ.), ... *ογιατί η αναθροφή και η καλοσύνη η τόση*| *απού 'δειξες στον λόγον μου μ' εθέλασι σκλαβώσει* Φορτουν. (Vinc.) Ε′ 132· **β)** γοητεύω: *με τσ' ομορφιές σου*| *μ' εσκλάβωσες, αφέντρα μου, και με τσι χάριτές σου*| *μ' έδεσε η αγάπη σου τόσο σφιχτά, που πλιο μου*| *δίχως σου να 'χω δεν μπορώ σωστό το λογισμό μου* Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ′ 34· *Ανέλπιστα δυο 'μμάτια μ' εσκλαβώσα*| *μ' έναν τους βλέμμαν όμνοστον με θάρρος* Κυπρ. ερωτ. 28^1· *εσκλάβωσές με σήμερο με την παλληκαριά σου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^2 Β′ 2040· **γ)** (προκ. για γάμο) δεσμεύω κάπ. με αβάσταχτες υποχρεώσεις: *μη μου ζητήξεις μοναχά, αφέντρα μου, αρρεβώνα,*| *διατί γυρίζω ελεύθερος και θε να με σκλαβώσεις·* |*έχω καλλιά συζώντανον του Χάρου να με δώσεις!* Ριμ. κόρ. Α 73.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = υπόδουλος, αιχμάλωτος: *κάλλιον ο τιμημένος θάνατος παρά την ζωήν την άτιμον και σκλαβωμένην* Βίος Αλ.^{2} 106· *να κλαύσομεν την Πόλη,*| *αυτήν οπού επαίνεσεν η οικουμένη όλη,*| *και τώρα καταστάθηκε γυμνή και σκλαβωμένη,*| *εις όνειδος και γέλωτα, και καταφρονεμένη* Ιστ. Βλαχ. 2393· *γυναίκες ήτον πικραμένες*| *και στέκαν με τον Τούρκον σκλαβωμένες* Τζάνε Εμμ., Μοιρολ. 137^{18}· (μεταφ.): *με έστειλε* (ενν. *το Πνεύμα του Κυρίου*) *να ευαγγελίσω τους πτωχούς, ... να κηρύξω ελευθερίαν τους σκλαβωμένους και ξανάβλεψιν τους τυφλούς* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Λουκ. δ′ 18.

σκλάβωση η, βλ. *σκλάβωσις.*

σκλάβωσις η, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 416^1· *σκλάβωση,* αυτ. 390^6, 414^{16}, 431^{22}, 551^{18}. — Βλ. και *σκλαβωμός.*

Από το *σκλαβώνω* και την κατάλ. *-σις.* Η λ. στο Somav. (λ. *σκλάβωμα*).

Σκλαβιά, υποδούλωση: *Στα κάτεργα τους φέρανε και μέσα εκεί τους δένου,*| *στη σκλάβωση να λάμνουσι πάντα και ν' αποθαίνου,*| *και κατεργάροι να γενού, όχι για να πουλιούνται,*| *όχι να 'ξαγοράζουνται, αμέ να τυραννούνται* αυτ. 357^{14}· *το Κάστρο βόησε κι εκλαίγαν κι εθρηνούντα*| *και του Ρεθέμνου και Χανιώ τη σκλάβωση δηγούντα* αυτ. 248^{18}.

σκλαίνομαι· *εσκλαίνετο,* Hist. imp. (Iadevaia) IIb 1425, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *εσκληραίνετο·* διορθώσ. — Βλ. *σκληραίνω.*

'σκλαμάρω, βλ. *εσκλαμάρω.*

σκλαρέα η.

Από το ιταλ. *sclarea* (Battaglia, Battisti-Alessio, Diz. etim.).

Είδος αρωματικού φυτού, η *σάλβια η ερυθρανθής,* λαϊκ. αϊ-γιάννης ή γοργογιάννης (για το πράγμα βλ. και Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., λ. 3520-1, Χελδρ.-

Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών[2] 88): *το χόρτον του Αγίου Ιωάννου, οπού μαζώνουσι τη κδ' Ιουνίου και το λέγουσι σκλαρέα φράγκικα, να το κάμεις δεματάκια να το βάλεις εις το βουτσί … και μένει εις τον οίνον η μυρωδία του* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 165.

σκλερ-, βλ. *σκληρ-.*

σκλέτα, επίρρ., βλ. *σκέτα.*

σκλετάδα η.

Από το μεσν. λατ. *sclata* (βλ. Meyer, NS II 88, IV 82, λ. *σκλιτάδα*, καθώς και Battaglia, λ. *schiatta* ετυμ.) ή από το παλαιότ. γαλλ. *esclate* (Greim., Dictionn., λ. *esclate* I) – προβηγκ. *esclata* (Avril, Dictionn. prov.-français, Φιλ., Θρακ. 4, 1933, 280)· για διαφορ. ετυμ. βλ. Κοραή, Άτ. Δ' 511-12, λ. *σκλητάδα*. Τ. *σκλητάα* σήμ. στην Κάρπαθο (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Τ. *σκλιτάδα* στο Somav., σε έγγρ. του 18. αι. (Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 59) και σήμ. ιδιωμ. (Παντ., B-NJ 6, 1927/8, 412, Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ., λ. *σκλητάδα*, Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης). Η λ. στο Du Cange.

(Προκ. για φυτό) είδος, ποικιλία: *Όστις λοιπόν θέλει να κάμει μηλίες να μη σκουληκιάσουν, ας πάρει κωλόρριζα προκομμένα από καλήν γενεάν, ήγουν σκλετάδα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 152· *Αμή όποιος δεν έχει από την σκλετάδα εκείνην, ήγουν κορίχια ή άλλα δυνατά σταφύλια να βαστάξουν, εκείνος κάμνει σταφυλαρμίαν εξ ανάγκης, οπού γίνεται πάσα λογής σταφύλι και δεν σήπεται* αυτ. 253.

σκλέτος, επίθ., βλ. *σκέτος.*

σκληβώνω.

Από το επίθ. *σκληβός* (<θ. *σκλη-* του αρχ. *σκέλλω* + παραγ. επίθημα *–βός*) και την κατάλ. *–ώνω* (Παντ., Αθ. 38, 1926, 49-54)· κατά Κοραή, Άτ. Α' 325 από το *στιλβώνω*. Τ. *σκληβώννω* σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 787, λ. *σκλιβόννω*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σκλιβώννω*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σκλιβώννω* κ.α.). Τ. *σκλουβώννω* σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Λεξ.). Η λ. (γρ. *σκλιβώνω*) στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., Πασπ., Γλωσσ., λ. *σκλιβόνω*, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου, λ. *σκληβώνου*, κ.α.).

Πιέζω κ. επανειλημμένως ώστε να γίνει στερεό, συμπαγές· (μεταφ.) στενοχωρώ πολύ, καταθλίβω: *Το πρόσωπό σου συντηρώ, την όψη σου αλλαμένη,| την εμιλιά σου ταπεινή και όλη βουρκωμένη·| βαρά βαρά 'ν' τα ζάλα σου, θολό τ' ανάβλεμμά σου·| πε μου, τι παραπόνεση σκληβώνει την καρδιά σου;* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 568.

σκλήθρα η, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 108[r].

Από το αρχ. ουσ. *κλήθρα* με ανάπτυξη προθετικού *σ* (Παντ., B-NJ 6, 1928, 412). Η λ. τον 11. αι. (LBG) και σήμ.

Σκίζα, πελεκούδι· (μεταφ.) γενιά: *ο Χαμ ο πρώτος υιός ο κατηραμένος από τον Νώε, απ' αυτόν εγεννήθησαν οι κακές σκλήθρες, ώσπερ είναι οι Χαλδαίοι και οι Φιλισταίοι … και όλες οι άλλες οι κακές γενεές* αυτ. φ. 102[v].

σκλήθρος ο.

Από το μτγν. ουσ. *κλήθρος* με ανάπτυξη του *σ* (Παντ., B-NJ 6, 1928, 412). Η λ. τον 11. αι. (LBG) και σήμ. (ΛΚΝ).

Το φυτό *κλήθρα η γλοιώδης ή άλνος ο κολλώδης* (alnus glutinosa), κοινώς σκλήθρα ή σκλήθρος (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 484, λ. *κλήθρα* και Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 252): *σκλήθρος* Gesprächb. 49[1].

σκληρά (I), επίρρ., Πεντ. Γέν. XLII 7, Στάθ. (Martini) Ιντ. α' 38, Λίμπον. 375· *σκλερά.*

Από το επίθ. *σκληρός*. Ο τ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 787, λ. *σκλερός*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

α) Με σκληρότητα· άγρια· απάνθρωπα: *Η αρκούδα εγριώθηκεν, σκληρά πολλά θυμώνει,| καταπάνω του Διγενή γυρίζει και μουγκρίζει* Διγ. Ο 1332· *αφήκα και του κόψασι σκληρά την κεφαλή του| ομπρός των* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 192[9]· **β)** με σκαιότητα, απότομα: *εσύντυχεν ο ανήρ αφέντης της ηγής μετά μας σκληρά και έδωσεν εμάς σαν καταπατητάδες την ηγή* Πεντ. Γέν. XLII 30· **γ)** αυστηρά: *τοιούτες αγανάκτησες … εντέχεται να κριθούν σκλερά δι' αυτήν την θεωρίαν* Ασσίζ. 455[25]· **δ)** σε μεγάλο βαθμό, έντονα, πολύ: *Ας ρίψομεν την λύπην …, επειδή και τόσον σκληρά την θλίβει και την κατασφίγγει την ψυχήν, οπού δεν εμπορεί να αναντρανίσει εις εκείνον οπού δίδει την αληθινήν χαράν* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 114[5].

σκληρά (II) η, βλ. *σκληρία.*

σκληραγωγία η, Μαργουν., Βίοι[2] 274, Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 142[29], 158[23], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 62, 207.

Το μτγν. ουσ. *σκληραγωγία*. Η λ. και σήμ.

Σωματική καταπόνηση, ταλαιπωρία, ως άσκηση και τρόπος ζωής: *διά την πολλήν σκληραγωγίαν του εχώρησα από ταύτον μη δυνάμενος ο αμελής εγώ και ράθυμος να υποφέρω τους πολλούς κόπους της ασκήσεώς του και την υπομονήν και κακουχίαν του σώματος οπού έκανε* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 84· *Ημείς, αδελφέ, διάγομεν στενοχωρημένην ζωήν, νηστεύομεν και κοπιάζομεν άμετρα, υπομένοντες πολλήν σκληραγωγίαν και κάκωσην. Και εσύ είσαι συνηθισμένος εις άνεσην σώματος και δεν δύνεσαι να υπομένεις την ακρίβειαν της ασκήσεως* Αγαπ., Εκλόγ. 336.

σκληραίνω. — Βλ. και *σκληρεύομαι, σκληρύνω* και *σκληρώνω.*

Από το *σκληρύνω* αναλογ. με τα ρ. σε *-αίνω*. Η λ. τον 6.-7. αι. (TLG), σε σχόλ. (LBG) και σήμ.

(Αμτβ., ενεργ. και μέσ.) γίνομαι σκληρός (μεταφ.): *Την παίδευσιν τού λύτρωσεν (ενν. ο Μωυσής του Φαραώ), μ' αυτός πάλιν σκληραίνει| και τον λαόν του Ισραήλ διά πείσμα τούς βαραίνει* Χούμνου, Κοσμογ. 2325· *Το σίδερο με τη φωτιά μερώνει κι απαλαίνει,| μα η καρδιά του αυτουνού αγριεύει και σκληραίνει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 26· *Όρα σκληροκαρδίαν βασιλέως. Και ο βασιλεύς εσκληραίνετο* (έκδ. *εσκλαίνετο*· διορθώσ.) *τόσον την καρδίαν του ότι ουδέν ηθέλησεν να ακούσει τον βάρβαρον* Hist. imp. (Iadevaia) IIb 1425.

σκληραύχην, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σκληραύχην*.

Που έχει σκληρό αυχένα, σκληροτράχηλος· ατίθασος (κυρίως για άλογα)· (σε μεταφ.): *ει μη που τις αγέρωχος, θρασύς τε και σκληραύχην,| επενδακών τον χαλινόν και ρήξας τας ηνίας,| ανέτω δρόμω φέρεται …,| περιφρονών ως τα πολλά τον επιβάτην λόγον* Γλυκά, Αναγ. 207.

σκληρεύομαι, Σουμμ., Ρεμπελ. 164, 166. — Βλ. και *σκληραίνω, σκληρύνω* και *σκληρώνω*.

Από το *σκληρύνομαι* αναλογ. με τα ρ. σε -*εύομαι*. Η λ. τον 8.-9. αι. (LBG, TLG) και στο Somav. (-*εύω*).

Α' (Αμτβ.) γίνομαι σκληρός (μεταφ.)· οργίζομαι: *να υπάγει να μιλήσει του αφεντός του Τσιβρά να μη φουρκίσει τους κουμέσσους του λαού, διότι άπασα φορά οπού τέτοιο πράγμα κάμει, έδιδε περισσότερην αιτίαν και αφορμήν του λαού να σκληρευθεί περισσότερον και να γένουν περίσσια φονικά και έτερα κακά* Σουμμ., Ρεμπελ. 180· *Ο πόθος όταν σκληρευτεί, τον κόσμ' όλην την κτίσιν| να την ταράξει δύνεται και να τηνε κουνήσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [49].

Β' (Μτβ.) μισώ, αποστρέφομαι κάπ.: *τότες τι έκαμες εσύ, τάχα τον εσκληρεύθης| σε τούτην του την ατυχιά, τάχατες τον εχθρεύθης;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [147].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = σκληρός, απάνθρωπος: *να βλέπω δεν μπορώ πράγμα τόσον θλιμμένον,| τόσ' άσπλαγχνον κι αλύπητον και τόσον σκληρεμένον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [474].

σκληρηπατία η.

Από το επίθ. *σκληρός* και τη γεν. του ουσ. *ήπαρ*.

Σκλήρυνση του ήπατος: *Περί σκληρηπατίας* (έκδ. *σκληριπατίας*) Ιατροσ. κώδ. ωξα'.

σκληρία η, Σταφ., Ιατροσ. 22[132, 139], Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 555, Φυσιολ. (Legr.) 1091, Θησ. Δ' [1[6]], Η' [3[1]], Θησ. (Foll.) I 68, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 596, 1098· *σκλερία*, Μαχ. 120[16], 192[23], 202[9], 276[23, 27], 478[17], 538[29], Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) N 896, 948, 1098· *σκλεριά*, Μαχ. 110[9], Κυπρ. ερωτ. 86[22], 100[15, 48], 143[10]· *σκληρά*, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1638· *σκληριά*, Θησ. (Foll.) I 13, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2512, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 896, 948, Βυζ. Ιλιάδ. 420, 1113.

Το μτγν. ουσ. *σκληρία*· για πιθ. πρωιμότερη μνεία της λ. βλ. TLG. Πβ. λ. *σκληρά* και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα με διαφορ. σημασ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 195, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.) και *σκληριά* σήμ. λαϊκ. με διαφορ. σημασ. (βλ. ΛΚΝ, ετυμ.). Τ. *σκλερκά* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 528). Η λ. και σήμ. ιατρ.

1) Σκληρότητα, αναλγησία: *απάλυνε στα λόγια μου κι άσ' τη σκληριά την τόση,| δώσ' θέλημα τση γλώσσας σου να μου το φανερώσει* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 125· *εκείνη με σκλεριάμ μ' απολογιάζει* Κυπρ. ερωτ. 100[23]· (συνεκδ. προκ. για σκληρές, βάναυσες πράξεις): *σκληρίαν και ωμότηταν οπού οι Τούρκοι αντάμα| πλέα παρά τους τίγρηδες οι άπιστοι εκάμα* Αχέλ. 1138. **2)** Κακοκαιρία, θύελλα, τρικυμία: *πηγαίννοντα εις το*

πέλαγος εσηκώθην ζάλη και μεγάλη σκλερία και τα ξύλα εχωρίστησαν μεσόν τους Μαχ. 170[31]· *Με τέτοιον τρόπον τιποτέ κατήντιζε καράβι| ή άλλο ξύλ' από σκληρία κι από κακούς ανέμους* Θησ. Α' [8[4]]· (μεταφ.): *η δε βασίλισσα Ευδοκία εβασίλευσεν … και εκυβέρνα την βασιλείαν. Αλλά εις την τοσαύτην αμεριμνίαν και γαλήνην εσηκώθη μεγάλη σκληρία και ανεμοζάλη και ηνοίχθη στόμα να καταπίει την βασίλισσαν και τα παιδία της* Χρονογρ. (Λαμψ.) 233. **3)** (Ιατρ.) σκλήρυνση οργάνου του σώματος· (συνεκδ.) σημείο, περιοχή του σώματος που έχει πάθει σκλήρυνση: *Περί σπλάγχνα οπού γίνονται σκληρά. Έπαρε ψίχα ψωμίου … Έπειτα έπαρε μέλι … και ανακάτωσέ τα και άπλωσέ τα εις πανί και βάλε το απάνω και υγιαίνει. Το αυτό κάμε και εις άλλην σκληράν* Γιατροσ. Ιβ. 66.

σκληριά η, βλ. *σκληρία*.

σκληρόγνωμον το, Λίβ. Esc. 4274.

Το ουδ. του επιθ. *σκληρογνώμων* (<επίθ. *σκληρός* + ουσ. *γνώμη*· απ. τον 9. αι. (TLG, LBG) και σε σχόλ. (Steph., Θησ.) ως ουσ. Η λ. τον 11.-12. αι. (TLG).

Σκληρή, άκαρδη στάση, συμπεριφορά: *Ήκουσα, συνεκλίθην τον, συνεκατέβηκά τον,| κατεμαλάχθην ολιγόν εκ της λιθοψυχίας,| αφήκα το σκληρόγνωμον, μετέπεσα προς άλλον,| εις γνώμην, εις το θέλημαν κατήντησα Λιβίστρου* Λίβ. διασκευή α 4455.

σκληρογνωμοσύνη η.

Από το επίθ. *σκληρογνώμων* (βλ. ά. *σκληρόγνωμον* ετυμολ.) και την κατάλ. -*σύνη*. Η λ. το 12. αι. (Steph., Θησ., TLG).

Σκληρή, άκαμπτη στάση, σκληρότητα: *Μετά γουν τας προλαβούσας έξ πληγάς και την σκληρογνωμοσύνην του Φαραώ, λέγει πάλιν ο Θεός προς τον Μωυσήν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 29.

σκληροκάρδης, επίθ. αρσ., Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 12, 105, Πιστ. βοσκ. II 2, 90, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 124. — Βλ. και *σκληροκάρδιος, σκληρόκαρδος*.

Από το επίθ. *σκληρός* και το ουσ. *καρδιά*.

Σκληρόκαρδος, άσπλαχνος: *Εσύ άπονον κι αλύπητον καθημερνώς με κράζεις| και σκληροκάρδην κι άσπλαγχνον πάντα σου μ' ονομάζεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [532]· *Έρωτα, πρέπει να σε λε τω σκληροκάρδω χάρο,| των κορασίδω διαταό, ραβδί των πεισματάρω* Πανώρ.[2] Ε' 189.

σκληροκάρδια, η, βλ. *σκληροκαρδία*.

σκληροκαρδία η, Λίβ. Va 3067, Χριστ. διδασκ. 56, 389, 417, 426, 495, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. ι' 5, ις' 14· *σκληροκάρδια*, Lucar, Sermons 110, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 357[11]· *σκληροκαρδιά*, Χούμνου, Κοσμογ. 415.

Το μτγν. ουσ. *σκληροκαρδία*.

Σκληρότητα, αναλγησία: *Τούρκοι άδικοι κι αλύπητοι, την άδική σας κρίση| και τη σκληροκαρδία σας φωτιά να την κεντήσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 513[6]· *το γαρ κολακευόμενον, αν έχει λίθου φύσιν,| εκ της σκληροκαρδίας του μαλάσσεται*

μεγάλως Λίβ. διασκευή α 3440 κριτ. υπ.· *αποξενωμένοι της ζωής του Θεού, διά την αγνωσίαν οπού είναι εις αυτούς, διά την σκληροκάρδιάν τους, ήγουν αναισθησίαν της καρδίας αυτών* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Εφεσ. δ' 18.

σκληροκαρδιά η, βλ. *σκληροκαρδία.*

σκληροκάρδιος, επίθ., Προσκυν. Ιβ. 535.28 (Σινά) 392. — Βλ. και *σκληροκάρδης, σκληρόκαρδος.*

Το μτγν. επίθ. *σκληροκάρδιος.*

1α) Σκληρόκαρδος, άσπλαχνος: *η ασυμπάθητος οργή …| … αναπαύεται εις τους σκληροκαρδίους,| μάλλον στους υπερήφανους και εις τους κενοδόξους* Σπαν. (Ζώρ.) V 87· **β)** (σε σχέση με τη χριστιανική πίστη) άπιστος (για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex., στη λ.): *μανθάνουσι* (ενν. *οι άλλοι απού ετυφλώθησαν*) *την υγείαν του κουτσοχερισμένου, και καλά και να ήσανε σκληροκάρδιοι πολλά, όμως οδιά να ιδούσι και αυτείνοι το φως τως, με οδυρμούς και με δάκρυα εμολογούσανε το κρίμαν τως* Μορεζ., Κλίνη φ. 127[v]· *με είντα λόγον, ανόητε και σκληροκάρδιε, … αποκοτάς να υβρίζεις και να αναγελάς πως ο Υιός … του Θεού εκατέβηκεν από την θεϊκήν δόξαν και έγινεν άνθρωπος;* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 129[16]. **2)** Γενναίος, τολμηρός: *Η αγάπη κάμνει την καρδιά στερεά και αντρωμένη,| πάσα άνθρωπον σκληροκάρδιον κάμνει και απομένει* Δεφ., Λόγ. 398 κριτ. υπ.

Το ουδ. ως ουσ. = σκληρότητα, απονιά (για τη χρ. βλ. και Lampe, ό.π.): *ειδέ και τύχη πάλιν| αφήκεν το σκληροκάρδιον, μετέπεσεν προς άλλο* Λίβ. διασκευή α 4442 κριτ. υπ.

σκληρόκαρδος, επίθ., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1001, Βελλερ., Επιστ. 53[7], 53[9]-54[1]. — Βλ. και *σκληροκάρδης, σκληροκάρδιος.*

Από το επίθ. *σκληρός* και το ουσ. *καρδιά.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

1α) Σκληρόκαρδος, άσπλαχνος, ασυγκίνητος: *Ο κόσμος εσυνάχθηκε, τον Λίμπονα εθρηνούνταν* (παραλ. 1 στ.). *Και ποιο σκληρόκαρδο κορμί τότε δεν είχε κλαύσει …;* Λίμπον. 403· *ως θέλει να 'ν' σκληρόκαρδος, το σπλάχνος να του λείπει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1193· **β)** δύστροπος, απείθαρχος: *Γογγύζουσι τον Μωυσήν, νερόν ζητούν να πιούσι,| λέγουν του κι έκαμε κακά 'κ την έρημον να βγούσι* (παραλ. 2 στ.). *Βαραίνεται ο Μωυσής κι εις τον Θεόν φωνάζει:| «Τόσον λαόν σκληρόκαρδον και τι να κάμω;» κράζει* (παραλ. 6 στ.). *«Άπιστον γένος και δειλόν δεν είμαι να κομπώσω·| πιστεύετε και το νερόν δεν είχα να το δώσω;»* Χούμνου, Κοσμογ. 2578. **2)** Γενναίος, τολμηρός: *Η αγάπη κάμνει την καρδιά στερεά και αντρωμένη,| πάσα άνθρωπον σκληρόκαρδον κάμνει και απομένει* Δεφ., Λόγ. 398.

σκληροκουφρινός, επίθ., Πεντ. Δευτ. IX 6, 13· *σκλεροκουφρινός,* αυτ. Έξ. XXXIII 5· *σκληρουκουφρινός,* αυτ. Έξ. XXXII 9.

Από το επίθ. *σκληρός* και το ουσ. *κούφρινας* (βλ. ά. *κούπρινας*). Για τον τ. *σκλεροκουφρινός* βλ. Hesseling [Πεντ. Εισαγ. σ. XXV].

Σκληροτράχηλος· δύστροπος, απείθαρχος: *να μη ανέβω μεσοθιό σου, ότι λαός σκληροκουφρινός εσύ, πρόσποτε να σε απολέσω εις τη στράτα* αυτ. Έξ. XXXIII 3.

σκληρουκουφρινός, *επίθ.,* βλ. *σκληροκουφρινός.*

σκληρολογώ.

Από το επίρρ. *σκληρά* και το β' συνθ. *-λογώ.* Η λ. στο LBG (λ. *σκληρολογέω*).

Μιλώ σκληρά, απότομα σε κάπ.: *ήρξατο σκώπτειν και σκληρολογείν τον Δημήτριον* Δούκ. 195[20].

σκληρός, επίθ., Σπαν. (Μαυρ.) P 189, 192, Γλυκά, Στ. Β' 61, Hist. imp. (Iadevaia) IIa 1662, Διγ. A 3009, Βέλθ. 109, Χρον. Μορ. H 4847, Χρον. Μορ. P 5642, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 536, Θησ. Β' [10[7]], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 293, 953, 5099, Κορων., Μπούας 54, Πεντ. Έξ. VI 9, Χρον. σουλτ. 68[34], 105[19], Δωρ. Μον. XXXI, Πανώρ.[2] Β' 448, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 243, Ιστ. Βλαχ. 900, 1816, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 96, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1169], Γ' [1337], Ε' [1308], Λίμπον. 382, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 169, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 262, 360, Β' 146, Γ' 185, Διγ. O 500, 808, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 540[6], κ.α.· *σκλερός,* Μαχ. 144[11], 182[20], 354[19], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2950, 5097, Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 619, Κυπρ. ερωτ. 14[13], 17[3, 4], 21[5], 86[15, 35], 104[9], 143[2], κ.α.

Το αρχ. επίθ. *σκληρός.* Ο τ. με τροπή του *η* σε *ε* (βλ. Παντ., Φωνητ. Κύπρ. 14, Μωυσιάδης, Ετυμ. 94)· απ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 787, Λουκά, Γλωσσάρ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 195, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Η λ. και σήμ.

1) (Για πράγματα) **α)** συμπαγής, σκληρός· τραχύς, άκαμπτος: *ωσάν τα φύλλα έπεφταν οι Τούρκοι κι οι Τατάροι,| εκεί σ' εκείνο το βουνόν και το σκληρόν λιθάρι* Ιστ. Βλαχ. 900· *Πώς έν' εμποριζάμενον …| … το διαμάντιν τό 'ν' σκλερόν με το νερόν να λύσει;* Κυπρ. ερωτ. 132[10]· *Τόσα σφικτά τον δένουσι, τόσα τον μαγγανίζουν,| και τα καννάβια τα σκληρά στη σάρκαν του* (ενν. *του Χριστού*) *καθίζουν* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3141· *Περί οιδηκότος ήτοι σπόγγου. Γίνεται το τοιούτον από λώρου σκληρού ή από χιόνος σκληράς* Ιερακοσ. 493[14]· (προκ. για όργανο του σώματος που έχει πάθει σκλήρυνση): *Περί σπλάγχνα οπού γίνονται σκληρά* Γιατροσ. Ιβ. 66· (προκ. για περιττώματα): *η δε ρίψις αυτού σκληρά και διεσπαρμένη* Ιερακοσ. 467[2]· **β)** (μεταφ.) **β[1])** (προκ. για ρούχα) ευτελής, άσχημος: *ωσάν τον είδε τέτοιας λογής, με πτωχά και σκληρά ρούχα, εκείνον οπού ήτονε πρωτύτερας με εύμορφες φορεσές ενδεδυμένος …* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 33[20]· **β[2])** βίαιος, βάναυσος· άσπλαχνος: *ραβδούχος με σκληρό σπαθί του κόβγει το κεφάλι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 324· *κρέμασε το σκληρό σπαθί εις το δεξό σου πλάγι* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 232· *εστερέψες μου το δεισ σου| με σκλερόν μαντίν τακένον* Κυπρ. ερωτ. 124[8]· **β[3])** άγριος, μανιασμένος: *Μέσα σε κύματα σκληρά και θυμωμένη μάχη| του ανέμου και της θάλασσας γείς ναύτης όντα λάχει …* Στάθ. (Martini) Α' 1. **2α)** (Για άνεμο) δυνατός: *σκορπά* (ενν. *ο καπνός*) *όλος εδώ και κει εκ τους σκληρούς ανέμους* Θησ. Γ' [27[4]]· *παρακαλώντα να κοπούν οι χρόνοι* (παραλ. 1 στ.) *πριν να με χάσει το σκλερόν ανέμι* Κυπρ. ερωτ. 107[24]· **β)** (για καιρικές συνθήκες) αντίξοος, δυσχερής: *με καιρόν πολλά σκληρόν εκίνησε την στράτα* Θησ. Δ' Υπόθ. [2]. **3)** (Για τόπο) **α)** βραχώδης· απότομος, τραχύς: *εφθάσασιν εις ερημοτοπίαν,| εις ανεπίβατον βουνόν, εις ορεινόν, κρημνώδη.| Ην ο βουνός υπερνεφής, ανάβασιν ουκ είχεν,| σκληρός, λιθώδης, σκοτεινός, άγριος, φόβον έχων* Καλλίμ. 81· *ερχόμενος*

διά της ερήμου και περιπατώντας τόσων ημερών δρόμον πετρώδη και σκληρόν, αοίκητον παντελώς και άνυδρον Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 161· *έφθασαν απάνω σε ένα βουνίον πολλά σκληρόν και άγριον. Εις το οποίον τους εφαίνοτουν πως δεν ημπόρουνε να κατοικήσει άλλο τίποτες, παρά ζώα άγρια και ανήμερα. Έστοντας και εκεί να μην ήτον άλλο παρά λόγγοι και εγκρεμνά* Μπερτολδίνος 93· **β)** δύσβατος, αδιαπέραστος: *έμποδον μέγαν ήύρασιν τα δάση της Πρινίτσας,| τους τόπους εκείνους τους σκληρούς και πολλά δασωμένους* Χρον. Μορ. Η 4845· **γ)** (μεταφ., προκ. για τον Κάτω Κόσμο) αφιλόξενος: *πολλών ανθρώπων οι ψυχές ...| ... θέλου κατεβούσι| κάτω στον Άδη μετά με κι εκεί να στέκου ομάδι| σ' εκείνο το σκληρότατο και σκοτεινό λαγκάδι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 28. *εδεπά έναι το δαιμονορυάκι| κι είναι σκληρό και απέρατο, γεμάτο όλο φαρμάκι* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 293. **4)** (Προκ. για δουλειά) επίπονος, κοπιαστικός, δυσβάσταχτος: *εκάκυναν εμάς οι Αίγυφτοι και εκακούχησάν μας και έδωκαν απάνου μας δουλειά σκληρή* Πεντ. Δευτ. XXVI 6· *επίκραναν τις ζωγές τους με δούλεψη σκληρή, με πηλό και με πλίθους και με παν δούλεψη εις το χωράφι· όλη τη δούλεψή τους ος εκαταδούλωσαν εις αυτουνούς με σκληρότητα* Πεντ. Έξ. I 14. **5)** (Για ζώα) **α)** δυνατός, ανθεκτικός: *Στο τρίτον γαρ του ουρανού ανέβηκεν ...| με τ' άλογά του τα σκληρά, με τα γουργά κι ωραία* Θησ. Ζ [110[6]]· **β)** άγριος· ατίθασος: *βλέπουσι σκληρότατα αρκούδια,| εκείνα τότε πήδησαν μέσα από τον λόγγον| ... μετά μεγάλης τόλμης* Διγ. Α 1412· *Περί πουλήσεως ζώων σκληρών και κλοτσιαραίων* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1348 ρί 1. **6α)** (Για πράξεις, γεγονότα ή καταστάσεις) **α[1])** δυσάρεστος, καταθλιπτικός· δύσκολος: *παραπονούμαι 'γώ 'πού τ' άστρη| για το λαμπρόν μου το σκλερόν και πάθος* Κυπρ. ερωτ. 110[18]· *Αν μέλλεται ποτέ να 'χουσιν τέλος| τούτον το κλάμαν κι οι σκλερές μου μέρες* (παραλ. 3 στ.), *τελειώννω αυτές του πόθου σκλερές νύχτες* Κυπρ. ερωτ. 110[8, 12]· **α[2])** άγριος, βίαιος, βάναυσος: *τέτοιος σκληρότατος πόλεμος εκινήθη| ... για την εμήν θεωρίαν* Θησ. Η΄ [98[3]]· *να θωρούσι* (παραλ. 1 στ.) *το θάνατό του το σκληρό, να τρέμου σαν καλάμι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 237· *όρισε να τους δώσουν σκλερόν θάνατον, διά να φοβηθούν* Μαχ. 572[14]· **β)** (για διαταγή, απόφαση, κ.τ.ό.) αυστηρός, άτεγκτος· άσπλαχνος: *η σκνιά, η ποια ήτον καθολική αφορμή της σκλερής και τρομερής βεντέττας των κακορίζικων και δυστυχημένων χώρων των Σοδόμων και των Γομόρρων* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 73· *εδικάστηκεν κρίσιν φοβεροτάτην| από τον ύψιστον Θεόν, αυτήν την σκληροτάτην* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2012· *έμαθαν τον ορισμόν εκείνον.| Τόσον σκληρόν κι ωμότατον που ποτέ ουκ εφάνη* Θησ. Β΄ [14[5]]· **γ)** (για δικαστικές υποθέσεις) δύσκολος, σοβαρός: *έκρεναν τον λαό πάσα ώρα· το πράμα το σκληρό έφερναν προς τον Μοσέ και όλο το πράμα το μικρό έκρεναν αυτοί* Πεντ. Έξ. XVIII 26· **δ)** (για συναισθήματα) έντονος, άγριος: *από τον αφρόν της| σ'* (ενν. *εσένα, Αφροδίτη*) *εγέννησε* (ενν. *η θάλασσα*) *όταν ήτουνα στον πλια σκληρόν θυμόν της* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ΄ [1100]. **7)** (Για πρόσωπα, συχνά με τις λ. *καρδιά, όρεξη, ψυχή*, κ.τ.ό.) **α)** αυστηρός, άκαμπτος· ανάλγητος, άπονος: *Οι δόξες πάσα βασιλιού σκληρού έτσι περνούσι,| ωσάν οι ανέμοι το γιαλό στον άμμο όντας σκορπούσι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 373· *εκαταφρόνα τον και αποδίωχνέ τον,| χωρίς να δίδει ακρόασιν, μόνον πολλά σκληρή ήτον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α΄ [490]· *μα δε μπορώ μια κοπελιά να κάμω σαν αυτείνη| την όρεξή τση τη σκληρή λιγάκι ν' απαλύνει* Φορτουν. (Vinc.) Γ΄ 276· *πιστεύγω μεν έναι τόσον σκλερή καρδιά σου* Κυπρ. ερωτ. 113[13]· (σε παρομοίωση): *σκλερός κι αυτός εγίνετον* (ενν. *ο Χάρος*) *γιον σίδερο* Κυπρ. ερωτ. 97[33]· (σε σύγκριση): *ο δε Φαραώ έγινε και λίθου σκληρότερος υπό της απιστίας του* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 22· *η αδελφική αγάπη, οπού νικά κάθε λογής καρδίαν, αν ήτον και σκληροτέραν απ' αυτήν την πέτραν την άψυχον* Μεταξά, Επιστ. 47[32]· (σε προσωποπ.): *θωρούσι| σκληρό κομήτη, κι απ' αυτό θάνατο καρτερούσι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 360· *βιγλώ το ριζικόν μου, τα σκλερ' άστρα* Κυπρ. ερωτ. 106[15]· *Σκλερόν, με δίχα λύπην ριζικόν μου* Κυπρ. ερωτ. 101[10]· **β)** γενναίος, δυνατός, τολμηρός: *Απού βαγιοκλαδίζαμε αλλότες τα κορμιά μας,| τώρα στο βρόμο κείτουνται ...| και οι σκληρές μας οι ψυχές αδυνατά τρομάσσου* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 605· **γ)** απείθαρχος, ανυπότακτος· (εδώ σε σχ. υπαλλαγής): *εγώ ξέρω το αντάρτεμά σου και τον κούπρινά σου τον σκληρό* Πεντ. Δευτ. XXXI 27. **8α)** (Για λόγια, συμπεριφορά, κ.τ.ό.) απότομος, αγενής, προσβλητικός: *υπήγεν εις τον πάπαν και ανήφερεν εις αυτόν λόγους σκληρούς και φοβερούς ..., ως ότι οι Ρωμαίοι τον πάπαν έχουν διά αιρετικόν* Ιστ. πατρ. 148[13]· *επήγαν να μιλήσουν του πρεβεδούρου με τρόπον σκληρόν και άπρεπον και σκανδαλοποιόν το παράπονόν τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 164· *του λέγουν με τρόπον σκληρόν και αδιάντροπον: «δω μας τα άσπρα οπού μας χρεωστάς ...»* Σουμμ., Ρεμπελ. 175· **β)** (προκ. για γέλιο) δυσάρεστος, δυσοίωνος: *ήτον το γέλιον του σκληρό, σαν όντε θα χιονίσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 61.

Το ουδ. ως ουσ. = **1)** (Στον εν. και πληθ.) σκληρή συμπεριφορά, σκληρότητα: *αγανακτήσασα το σκληρόν του ανδρός αυτής απελθούσα εις τας ρηθείσας μοναχάς καλογραία γέγονεν* Σφρ., Χρον. (Maisano) 48[10]· *πέφτει* (ενν. *ο άνδρας της*) *εις τον τράχηλόν της και κλαίγοντας από την χαράν τής εζήτα συμπάθειον εις εκείνα τα σκληρά απού της έδειξεν* Μορεζ., Κλίνη φ. 367[v]. **2)** (Στον πληθ.) περιττώματα, κόπρανα: *Εις τα σκληρά του ιέρακος* Ορνεοσ. αγρ. 539[14].

σκληροσύνη η, Σουμμ., Ρεμπελ. 165, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ΄ [145], [1035], Χριστ. διδασκ. 63· *σ κ λ ε ρ ο σ ύ ν η*, Κυπρ. ερωτ. 37[1], 72[5], 77[10], 92[7], 100[4], 118[30].

Από το επίθ. *σκληρός* και την κατάλ. *-σύνη*. Ο τ. με τροπή του *η* σε *ε* (βλ. ά. *σκληρός* ετυμολ.). Η λ. στο Somav., στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και σε έγγρ. του 18. αι. (Έγγρ. Σαντορ. 38[28]).

Σκληρότητα, αναλγησία: *το περισσότερον οπού την ανάγκαζε να φοβάται και να τρέμει ήτον η σκληροσύνη και η απανθρωπία του τυράννου* Ροδινός (Βαλ.) 208· *Τόσον εγίνες άσπλαχνος, με τόσην σκλεροσύνην,| που 'κοπτες τα κεφάλια τους δίχως ελεμοσύνην* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 659· (σε προσωποπ.): *ήθελαν φανερώσει| της τύχης μου της άδικης την σκλεροσύνην τόσην* Κυπρ. ερωτ. 140[6].

σκληροσυντυχαίνω.

Από το επίρρ. *σκληρά* και το *συντυχαίνω* (βλ. λ.).

Μιλώ σκληρά, απότομα, με σκαιότητα: *Του προεστώτος οπού προκάθεται το χρέος είναι ... να κατασιωπά εκείνους οπού φιλονικούσι και σκληροσυντυχαίνουν* Χριστ. διδασκ. 476.

σκληρότη η, βλ. *σκληρότης*.

σκληρότης η, Σουμμ., Παστ. φίδ. Υπόθ. [98], Γ' [330], Δ' [1008]· *σκληρότη*, Χρον. σουλτ. 143[30], Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. Μελλ. 34, Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. α' [80], [86], Πρόλ. άγν. κωμ. 17, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 307[20], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 88[32]· *σκληρότης -τητα*, Καλλίμ. 748, Θησ. Β' [10[1]], Πεντ. Έξ. I 14, Λευιτ. XXV 46, 53, Διακρούσ. (Κακλ.) τίτλ.· *σκληρότητα*, Πανώρ.[2] Α' 442, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 42, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 288[19].

Το αρχ. ουσ. *σκληρότης*. Ο τ. *σκληρότη* στην Ιστορ. Αθέσθη 847 και στον Κατσαΐτ., Θυ. Α' 154, Κλ. Γ' 161. Ο τ. *σκληρότητα* και σήμ.

1) Σκληρότητα, ακαμψία· (εδώ) σκλήρυνση οργάνου του σώματος: *βράσον αψίνθιον ... και δίδε να πίνει ..., διατί ωφελεί τούτο εις την έμφραξιν και φλεγμονήν του σκωτίου και σκληρότητα* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 22. **2)** (Μεταφ.) **α)** αναλγησία, ασπλαχνία: *εκαταδούλωσαν η Αίγυφτο τα παιδιά του Ισραέλ με σκληρότητα* Πεντ. Έξ. I 13· *όση τιμήν εγνώρισες κι αγάπην από μένα,| τόση σκληρότη κι απονιά εγνώρισα από σένα* Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 58· (συνεκδ. προκ. για σκληρές, βάναυσες πράξεις): *Επράξασι σκληρότητα στη χώρα μας περίσσα,| τα σπίτια κατακάψασι και τσ' εκκλησιές εγδύσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 209[19]· **β)** ισχυρογνωμοσύνη, αδιαλλαξία: *τους εμίλησαν με τάξιν και έννοιαν καλήν αγαθήν διά να καταπραΰνει τους λογισμούς τους τους κακούς ... Όμως ετούτοι με πάσα θυμό και σκληρότητα τους εναντιωνόντανε* Σουμμ., Ρεμπελ. 164· (σε προσωποπ.): *η ανάγκη η δυνατή με δίχως νόμο ορίζει| κι ουδένας τη σκληρότη τοση δε ζει να μη γνωρίζει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 432. **3)** Επίπονη, κοπιαστική προσπάθεια· δυσκολία: *το βράχος με σκληρότηταν ενέβημεν απάνου* Λίβ. Va 2550. **4)** Τρικυμία: *όταν κινήσει η θάλασσα σκληρότη να σηκώσει,| πλια μπρος τηνε γνωρίζουσι εκείνοι οπὄχου γνώση* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 534[23].

σκληρότητα η, βλ. *σκληρότης*.

σκληροτράχηλος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σκληροτράχηλος*. Η λ. και σήμ.

Ατίθασος, ανυπάκουος· ισχυρογνώμων, πεισματάρης: *αυτοί* (ενν. *οι κακοί*), *ως σκληροτράχηλοι και φαραωνίται οπού είναι, δεν έρχονται εις επίγνωσιν αληθείας, αλλά βλασφημούν εις τας πληγάς οπού έρχονται διά διόρθωσίν τους* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 235· *Σκληροτράχηλοι και απερίτμητοι τες καρδίες και τα 'φτία, εσείς πάντα εναντιείσθε* (έκδ. *ενατιείσθε*) *το Πνεύμα το Άγιον* Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου) φ. 67[r].

σκληροφθαλμία η.

Το μτγν. ουσ. *σκληροφθαλμία*.

(Ιατρ.) σκλήρυνση, ξηρότητα των ματιών, ξηροφθαλμία: *Περί σκληροφθαλμία* Ιατροσ. κώδ. ωνά.

σκληρυνίσκω· *σκλερυνίσκω*.

Από το *σκληρύνω* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-ίσκω* (για το σχηματ. βλ. Χατζ., Γραμμ. κυπρ. διαλ. 75, 76, 78). Ο τ. με τροπή του *η* σε *ε* (βλ. ά. *σκληρός* ετυμολ.). Η λ. και ο τ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 787, λ. *σκλερυνίσκω* και *σκληρυνίσκω*, Χατζ., Λεξ., λ. *σκλερυνίσκω*).

(Αμτβ.) γίνομαι σκληρός, σκληραίνω (μεταφ.): *αμμ' ο ουρανός τ' ορίζει| να 'ναι μιτά μου πάντα κακιωμένη| κι ως γιον το πάθο στην καρδιάμ μου βρίσκω|* «*τόσον στην συντυχιάμ μου σκλερυνίσκω*» Κυπρ. ερωτ. 90[30].

σκληρύνω, Λίβ. διασκευή α 1884 κριτ. υπ., Χούμνου, Κοσμογ. 2251, 2288, 2336, 2364, 2501, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 107, Πεντ. Γέν. XXXV 17, XLIX 7, Δευτ. II 30, Μαλαξός, Νομοκ. 410, Παϊσ., Ιστ. Σινά 2047, Σουμμ., Ρεμπελ. 166, Χριστ. διδασκ. 62, 63· *σκλερύνω*, Μαχ. 50[25]· αόρ. *εσκλήρυσα*, Πεντ. Έξ. XIII 15. — Βλ. και *σκληραίνω, σκληρεύομαι* και *σκληρώνω*.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ. λόγ. (ΛΚΝ). Ο τ. με τροπή του *η* σε *ε* (βλ. ά. *σκληρός* ετυμολ.· βλ. και Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 103).

I. Ενεργ. **Α'** Μτβ. (μεταφ.) **1)** Κάνω κάπ. σκληρό, άσπλαχνο: *αυτός εγίνετον όμοιος διαβόλου| και Κύριος εσκλήρυνεν αυτόν και τον λαόν του,| ώσπερ ποτέ τον Φαραώ* Χρον. Τόκκων 2245· *τόσον την εσκλήρυνε* (ενν. *την κυρά Ευδοκία*) *η αμαρτία του τόπου,| ότι τους εγκριτότερους και γνήσιους του δεσπότου* (παραλ. **1** στ.) *εξόρισε, εφυλάκισεν και κατεντρόπιασέ τους* Χρον. Τόκκων 1198· *Σήμερον εάν της φωνής Του ακούσητε, μην σκληρύνετε τες καρδίες σας, αμή με φόβον και με τρόμον εργάζεσθε την σωτηρίαν* Χριστ. διδασκ. 420. **2)** Δυναμώνω, εντείνω: *άγνισον την καρδίαν σου και σκλήρυνον δίκην μετά τας εναντίας δυνάμεις* Φυσιολ. 354[3]. **3)** Κρατώ σκληρή, αδιάλλακτη στάση· επιμένω· αρνούμαι πεισματικά να ...: *ήτον ότι εσκλήρυσεν ο Φαρό να μας απεστείλει, και εσκότωσεν ο Κύριος παν πρωτότοκο εις την ηγή την Αίγυφτο* Πεντ. Έξ. XIII 15. **Β'** Αμτβ. (μεταφ.) **1α)** Γίνομαι σκληρός, άσπλαχνος, ανάλγητος: *εσκλήρυνε η καρδία του, εις το κακόν εβάλθη* Χρον. Τόκκων 1257· *με το θυμό τους εσκότωσαν ανήρ και με το θέλημά τους εξερίζωσαν βόδι. Καταραμένος ο θυμός τους ότι δυνατός και η χόλη τους ότι εσκλήρυνεν* Πεντ. Γέν. XLIX 7· *αυτός εσκλήρυνεν διά τα πράγματά του,| και ηπήρεν την γυναίκαν του με είτι και αν είχαν* Χρον. Τόκκων 3277· **β)** εξοργίζομαι: *Πολλοί εσκλήρυναν πολλά, το πλέον και εφοβούνταν·| τα κτήματά τους έχασαν και είναι λυπημένοι* Χρον. Τόκκων 1284· **γ)** (προκ. για τον πόλεμο) αγριεύω· εντείνομαι: *εσκλήρυνε πολλά ο πόλεμος* Χρον. σουλτ. 90[35]. **2)** Δυσκολεύομαι· υποφέρω, πονώ· (εδώ προκ. για πόνους γέννας): *εγέννησεν η Ραχέλ και εσκλήρυνεν εις το γεννητό της* Πεντ. Γέν. XXXV 16. **3)** (Προκ. για δικαστική υπόθεση) είμαι δύσκολος: *μη φουβηθείτε από όμπροστε ανήρ, ότι η κρίση του Θεού αυτή· και το πράμα ος να σκληρύνει από εσάς να σιμώσετε προς εμέν και να το ακούσω* Πεντ. Δευτ. I 17.

II. Μέσ. (μεταφ.) **α)** Γίνομαι σκληρός, άκαμπτος, ασυγκίνητος, αναίσθητος: *Σκληρύνεται η καρδία του, δεν θέλει* (ενν. *ο Φαραώ*) *ν' απολύσει,| μάλλον διά πείσμαν του Μωσή δεν θέλει να τσ' αφήσει* Χούμνου, Κοσμογ. 2267· *Διά να μάθομεν και εμείς οι αμαρτωλοί πως με όλον οπού είμεσθαν καταπατημένοι από τα πάθη, με όλον οπού είμεσθαν σκληρυμένοι προς το αγαθόν ...* Πηγά, Χρυσοπ. 308 (9)· **β)** οργίζομαι: *Ο δε Μουράτ ακούσας τους λόγους εσκληρύνθη και σπουδή τα στρατεύματα συναγα-*

γών ... εις Προύσαν αφίκετο Δούκ. 255[19]· ημέρα την ημέρα εσκληρυνότανε οι καρδίαι του ενού και αλλουνού μέρους εις περισσότερη θλίψη και θυμό, διότι ο λαός επήγαινε καταφρονώντας και βρίζοντας φανερά και καταπολλά άσκημα τους άρχοντας και φοβερίζοντάς τους Σουμμ., Ρεμπελ. 166.

Φρ. *σκληρύνει κ. εις τα μάτια μου* = μου φαίνεται κ. σκληρό· μου κακοφαίνεται, μου στοιχίζει κ.: *μη σκληρύνει εις τα μάτια σου όνταν απεστείλεις αυτόν* (ενν. *τον σκλάβο*) *ελεύτερον από εσέν* Πεντ. Δευτ. XV 18.

σκληρώδης, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σκληρώδης* (TLG). Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ., ΑΛΝΕ).

Που έχει σκληρή υφή· (μεταφ.) δύσκολος: *εγώ μετά την τέχνην μου την τόσην οπού ηξεύρω,| ουκ ένι πράγμα τίποτες τόσα βαρύ, σκληρώδες| σ' όλον τον κόσμον άπαντα, εγώ να μην το ποίσω* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 394.

σκληρώνω, Μαχ. 168[19]. — Βλ. και *σκληραίνω, σκληρεύομαι* και *σκληρύνω.*

Το μτγν. *σκληρόω.* Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, λ. *σκληράνου*, Ντίνας, Ιδίωμ. Κοζάν. Β' λ. *σκληρώνουμι*).

I. (Ενεργ.) (μεταφ. με αντικ. τη λ. καρδιά ως έδρα των συναισθημάτων, έκφραση της υπόστασης κάπ.) κάνω κάπ. σκληρό, άσπλαχνο, ασυγκίνητο: *σκληρώνει* (ενν. *η ζήλεια*) *την καρδιά και εις μάνητα τον φέρνει* Δεφ., Λόγ. 379· *την λυπητερήν καρδιάν μηδεποσώς σκληρώσεις* Σκλέντζα, Ποιήμ. 5[45].

II. (Μέσ.) (μεταφ.) γίνομαι σκληρός, ανυπάκουος, αδιάφορος απέναντι σε κάπ.: *εις τους προεστώτας τους σκληρώνουνται και ξεμακραίνουσιν από λόγου τους* Χριστ. διδασκ. 366.

σκληρώς, επίρρ.

Το αρχ. επίρρ. *σκληρώς* (L-S, λ. *σκληρός*). Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Με σκληρότητα, τραχύτητα, αγριότητα: *συμπατούμενοι σκληρώς απέθνησκον αδίκως* Διγ. Α 3629.

σκλίμα η, βλ. *σκρίμα.*

σκλιματόρος ο, βλ. *σκριματόρος.*

σκλόπα η.

Πιθ. με συμφ. του αρχ. ουσ. *σκώψ* και του ουσ. *σκολόπαξ*, που απ. στον Αριστοτέλη (βλ. Μηνάς, Μελ. ΝεοελΛ. ΔιαΛ. Α' 253). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *σκωψ*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., ό.π., γρ. *σκλώπα*, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., γρ. *σκλώπα*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

Είδος κουκουβάγιας: *απάνω όνταν εμπαίναμε στην πόρταν, αφικρούμαι,| ακώ μια σκλόπα κι έκραζε και αρχίζω να φοβούμαι* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 278.

σκλόπος ο, Καναν. (Pinto) 310, Σφρ., Χρον. (Maisano) 44[25] κριτ. υπ.

Από το μεσν. λατ. *sclopus* (Ανδρ., ΛΔ 2, 1940, 153-154· βλ. όμως και Kahane, Sprache 571). Πβ. λ. *σκιόππος* σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (<ιταλ. *schioppo*, Παγκ., Ιδίωμ.

Κρ.[2] Ε' 93), καθώς και ά. *σκιπέτ(τ)ον*. Η λ. στο Du Cange (λ. *σκλώπος*)· βλ. και LBG (λ. *σκλώπος*).

Είδος τουφεκιού (βλ. και Λάμπρ., ΝΕ 5, 1908, 410): *Ισταμένου γαρ αυτού* (ενν. *του Τουστουνία*) *και αντιμαχούντος, ελθούσα βολίς εκ σκλόπου δέδωκεν αυτόν εις τον δεξιόν πόδα* Έκθ. χρον. 13[27]· (εδώ μεταφ.): *Εκ την κοιλίαν του εξέβαλεν* (ενν. *ο γάδαρος*) *ωσάν απελατίκι| μακρύ, χοντρόν και έμπροσθεν είχεν ωσάν καπάσι* (παραλ. 10 στ.), *ομοιάζει η κοιλία του έχει αρματοθήκη:| ματσούκας και κοντάρια, χοντρά απελατίκια,| σκλόπους, λουμπάρδας, βόλια, δισάκια γιομάτα* Συναξ. γαδ. (Moennig) 339.

σκλούζος, επίθ.

Από το παλαιότ. ιταλ. *scluso* (Battaglia).

Που έχει εξαιρεθεί, που έχει αποκλειστεί από κ.· (εδώ προκ. για τελετή) που γίνεται με περιορισμένη συμμετοχή ανθρώπων· κλειστός: *Θέλω να είναι η ταφή μου πολλά σκλούζα με τον Σαν Τίτο το καπίτολο και τον Σαν Φραντσέσκο μόνο· και κατά την ώρα οπού θέλω παραδώσει αν είναι ταχυτέρου να με εβγάνουσι αργά την Άβε Μαρία· πάλι και είναι αποσπέρα ταχιά ταχιά και να με πάνε απού τα πλέα μοναχά στενά* Διαθ. 17. αι. 11[172].

σκνίπα η, βλ. *σκνιψ.*

σκνιπεία η.

Από το μτγν. ουσ. *κνιπεία* με ανάπτυξη προτακτικού σ. Τ. *σκνιφεία* τον 6. αι. (TLG) και στον Ησύχ. Η λ. τον 6. αι. (TLG), στο Steph., Θησ. και το Du Cange (λ. *σκνηπία*)· βλ. και LBG.

Φιλαργυρία: *Κύριε Ιησού Χριστέ ... άφες, συγχώρησον τας αμαρτίας, τας ανομίας, τα πλημμελήματα τα ... γενόμενα παρά του δούλου σου και είτι ως άνθρωπος ... ή ήρπαξεν ή έκλεψεν ή υπό ασπλαχνίας και σκνιπείας σφιγγόμενος τους πτωχούς ουκ ελέησεν* Κανον. διατ. Α 2073.

σκνιφός, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σκνιφός*. Πβ. ουσ. *σκνιφέ* η σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 196). Λ. *σκνιφής* το 10. αι. (LBG). Η λ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ., Λουκά, Γλωσσάρ.).

Σκληρός, δύστροπος: *τούτος ο Ησαύ ήτον πολλά σκνιφός και κακής φύσεως άνθρωπος* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 135[v]· *θέλω στείλει τον άγγελόν μου ... και θέλει κάμει να φύγουν από σεν πλήθος ανθρώπων, ήγουν Μόροι, Φιλισταίοι και Φαρισαίοι, και εκείνοι οπού είναι εναντίοι μου και δεν θέλουν έλθει μετά σεν, διά τούτο δεν θέλουν ημπορέσει να χαρούν, διότι είναι πολλά σκνιφοί* αυτ. φ. 178[v].

σκνιψ ο, Hist. imp. (Iadevaia) I 1297, Φυσιολ. (Zur.) LII[6, 18], Φυσιολ. 367[9], Φυσιολ. (Kaim.) 138a[7], 139a[6]· *σκνίπα* η, Φυσιολ. 367[8].

Η λ. στον Αριστοτέλη. Ο τ. (από την αιτιατ. εν. *σκνίπα* με μεταπλ.) και σήμ. Τ. *σκνίφα* η τον 4. αι. (TLG). Τ. *σκνίφας* ήδη μτγν. (TLG) και πληθ. *σκνίφες* στο Du Cange. Ο πληθ. στο Βλάχ. (λ. *σκνίπαις*)· βλ. και LBG (λ. *σκνιψ* η).

α) Μυρμήγκι (για τη σημασ. βλ. και Chantraine, Dict. étym., λ. *κνιψ*): *Προ του κνισθήναι ουν το συκάμινο εισί σκνίπες οι λεγόμενοι μύρμηκες ένδον αυτού· και εν σκότει κατοικούντες φως ου βλέπουσιν* Φυσιολ. (Kaim.) 138b[6]· **β)** είδος μικρού εντόμου που μοιάζει με το κουνούπι (για τη σημασ. βλ. και Chantraine, Dict. étym., ό.π.): *Δεν ήθελεν ο Φαραώ τον Ισραήλ ν' αφήσει | να πάγει εις την έρημον, Θεόν να προσκυνήσει. | Για τούτο του 'δωσεν πληγές δέκα και τα μαρτύρια, | σκότος και αίμα, χάλαζα, μυίες και βατραχήρια, | σκνίπες και φούσκες στα κορμιά, το πυρ και τες ακρίδες* Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 599.

σκόβολον το, Σεβήρ., Σημειώμ. 52.

Από το βενετ. *scovolo* (Boerio). Τ. *σκόβολο* σε έγγρ. του 17. αι. (Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 18, 1981, 317). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., λ. *σκούβλα*, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ., λ. *σκούβλο*, Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *σκούβλο*, Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., λ. *σκούβουλο*).

Μικρή σκούπα: *ένα ψωμί, ζάχαρη ..., ένα σκόβολον και ένα κτένι κοκαλένιον* Σεβήρ., Σημειώμ. 37α.

σκοβουτζέλι(ν) το· *σκουτζόλι(ν).*

Από το βενετ. **scovazzeli/*scovazzuoli* (Kahane, Sprache 579, λ. *σκοβουτζέλια*). Για το σχηματ. του τ. βλ. και Κοντοσόπ., Γλώσσ. διάλ. Ευρώπ. Α΄368, 375 σημ. 2.

(Ναυτ.) είδος σκοινιού: *Σαρτιτζόλια και μουσέλια και κουδέττες των ταλίων, εξάρτια παλία του αρσενά διά κουντούλια και σκοβουτζέλια και μουσέλια και κουδέττες των ταλίων* Καραβ. 505[15]· *Οδιά κουδέτες των ταλίων και κουντούλια των σιδέρων και σκουτζόλια και μουσέλια λίτρες ω΄* αυτ. 503[9].

σκογέτο το, Πορτολ. Β 48[6], 57[11-12]. — Βλ. και *σκόγιο.*

Από το βενετ. *sco(g)ietto* (Kahane, Sprache 577, Kahane H.-R., D.O.P. 36, 1982, 146). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Λαούρδας, Κρ. Χρ. 9, 1955, 485).

(Ναυτ.) μικρός σκόπελος: *οι Φούρνοι έχουν σκογέτα* αυτ. 49[31].

σκόγιο το, Πορτολ. Α 309[23, 31], 331[11, 13], 364[6]· *σκόγιο(ν),* Πορτολ. Α 309[5], 330[17, 19], 331[11], Πορτολ. Β 49[11], 57[8]· *σκόγιον,* Πορτολ. Α 177[8, 11], Πορτολ. Β 24[32].

Από το βενετ. *scogio* (Kahane, B-NJ 15, 1939, 102, Boerio). Ο τ. *σκόγιον* στο Somav. (λ. *σκόγιος*). Τ. *σκογιό* στο Du Cange (λ. *σκόγιος*) και *σκόι* σήμ. ιδιωμ. (Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 61). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 599).

Θαλάσσιος βράχος, σκόπελος: *αν θέλεις να έμπεις μέσα εις το πόρτο, βάλε την πλώρη σου εις τον γρέγο εις τον λεβάντη και δεξιά σου μερία αφήνεις μία κανιόλα ... Και ζερβή μερία αφήνεις πέντε σκόγια αμπάσσα* Πορτολ. Α 329[1]·

Ο τ. σε τοπων.: Πορτολ. Α 177[1].

σκόγιον το, βλ. *σκόγιο.*

σκοδάρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 30[11], 89[9], 113[9], 199[3], 244[8], 311[29], 552[7], 713[7, 8], κ.α., Διαθ. 17. αι. 2[15]· *σκοδέρω,* Ολόκαλος 19[13], 33[14], 36[5], 37[5], 80[12], 156[9], 162[17], 183[8],

Σεβήρ., Σημειώμ. 15 (ια), Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 40[11] δις, 426[7, 8], 614[15], 795α[7]· *σκοδέρνω,* Διαθ. 17. αι. 3[155], 10[19]· *σκουδέρω,* Σεβήρ., Σημειώμ. 15 (ια), 104.

Από το βενετ. *sc(u)oder* (Boerio). Ο τ. *σκοδέρνω* σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 41[10], 63[7], Γ' 1[21], 166[7], κ.α., Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16 τεύχ. β', 1961-62, 231, 288, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 214, 215, κ.π.α.). Ο τ. *σκοδέρω* σε έγγρ. του 18. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 26, Σταμούλη, Μεσ. Ν. Ελλ. 6, 2000, 367) και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., λ. *σκοδάρω*, Λάζαρης, Λευκαδ.). Ο τ. *σκουδέρω* σε έγγρ. του 17. (Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 19, 1982, 182, Μέρτζιος, ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 104, Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 55) και 18. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 17) και σήμ. ιδιωμ. (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 599, Λάζαρης, ό.π., λ. *σκ(ου)δέρω*). Τ. *σκονδέρνω* σε έγγρ. του 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 56, Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 3, 1972, 283) και *σκοντέρνω* σε έγγρ. του 17. αι. (Vincent, Θησαυρ. 4, 1967, 65). Τ. *σκουδάρω* σε έγγρ. του 16. (Γρηγορόπ., Έγγρ. 50[33], 55[7], κ.α., Σπυρής, Πρωτόκ. 26[10], 156[15], 343[5, 8], Αμάραντος, Νοταριακές πράξεις 131[24]) και 18. αι. (Βερβιτζ., Πρωτόκ. 29[7], 79[12]), και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.). Τ. *σκουδέρνω* και *σκουθέρω* σε έγγρ. του 16. αι. (Γρηγορόπ., ό.π. 50[37], 55[16], κ.α., Βλαχάκη, Κρητολ. 12/13, 1981, 178). Η υποτ. ενεστ. στο Du Cange (λ. *σκοδαρίζειν*) και η λ. σε έγγρ. του 15. (Σάθ., ΜΒ ς' 664), 16. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 214, Τοξότης, Πράξεις 49[9], Μαράς, ό.π. Α΄3[10], Β' 113[5], 177[12], Γ' 3[9], 19[4], κ.π.α.) και 18. αι. (Βερβιτζ., ό.π. 8[20], 35[12-13, 24], κ.α.), καθώς και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, ό.π.).

Εισπράττω (σε χρήμα ή είδος), παραλαμβάνω, παίρνω: *ο μισέρ Νικολός και μισέρ Τζώρτζης και μισέρ Τζουάνες ... κάμνουσι κομέσσο σπετσιάλι και γενεράλε τον ... αφέντη Τζώρτζη Βαρούχα ... με αουτοριτά να κάμνει ακόρδια και σύβασες ..., να μπορεί να σκοδάρει τορνέσα και να κάμνει σιγουριτάδες* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 46[11]· *ο άνωθεν κυρ-Τζανής του δίδει* (ενν. *του κυρ Μανολά*) *το ποσέσιον του άνωθεν μούστου να τονε σκοδάρει απού την σήμερον και ομπρός και να τον έχει της εξουσίας του ωσά πράμα εδικόν του* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 105[10]· *Ομολογώ ... πως χρωστώ να δώσω και να πλερώσω ... του κουνιάδο μου υπέρπυρα χίλια ... Για τα οποία του δίδω και πουλώ του τόσο απού το μύλο μου ... με όλα του τα δικαιώματα, ότι να σκοδέρει φέρμη ιντράδα το κάθα χρόνο στάρι μουζούρια 10* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 795β[6]· *θέλω και ό,τι πράμαν έχω και ό,τι μου 'σπεττάρει, έτσι μόμπελε γή* (έκδ. *σα*· διορθώσ.) *στάμπελε, να μπορεί η θυγατέρα μου να το σκοδέρνει σαν το ίδιό μου κορμί, σα κομμεσσάρα και ρεζιντουάριά τωνε* Διαθ. 17. αι. 6[113].

σκοδερίζω. — Βλ. και *σκοδάρω.*

Από το *σκοδέρω* και την κατάλ. *-ίζω*. Πβ. λ. *σκοδαρίζειν* στο Du Cange.

Εισπράττω (σε χρήμα ή είδος), παίρνω: *ο κυρ Αγγελούτσος ο Καφάτος ... έστοντας και να λέγει πως το μοναστήρι ο Άγιος Γεώργιος ... χρωστεί να του πλερώνει μέλι λαήνι ένα ... το κάθα χρόνο ... με δύναμιν του παρόντος ινστρουμέντου ... χαρίζει του άνωθεν αφέντη πατέρα* (ενν. *του Νύμφου του Μπαρμπαρίγου*) *το άνωθεν λαήνι το μέλι οπού εσκοδέριζεν απού το άνωθεν μοναστήρι* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 662[11].

σκοδέρω, σκοδέρνω, βλ. *σκοδάρω.*

σκολαρίκι(ν) το, βλ. *σκουλαρίκι(ν).*

σκολάρος ο, Κατζ. Β' 245, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 224, Δ' 263, 268, 307. — Βλ. και *σχολάριος*.

Από το ιταλ. *scolaro* (Nourney, Lat. Ital. 124).

α) Μαθητής σχολείου: *Perdonami, ad gimnasium να πάγω μου τυχαίνει,| σκολάρος μου κιανείς εκεί μην πα να μ' ανιμένει* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 304· **β)** αυτός που μαθαίνει μια τέχνη ή ένα επάγγελμα, μαθητευόμενος: *τον κάπου Άγγελο τον είχανε σκοτώσει,| που 'ξευρε τέχνες άμετρες εις τη φωτιά να καίσι* (παραλ. 1 στ.)· *με κι άλλους εις την τέχνη του στο θάνατον εμείνα| κι η χώρα είχε λύπηση, γιατί λίγοι 'πομείνα·| γιατί λουμπάρδες ήτονε αμέτρητες τριγύρου| και κάποι λίγοι ήτονε σκολάροι, να τσι σύρου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 155[24].

'σκολίζω, βλ. *ασχολίζω*.

σκολιός, επίθ., Hist. imp. (Iadevaia) I 170, Προσκυν. Ιβ. 535 530, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 486.

Το αρχ. επίθ. *σκολιός*. Η λ. και σήμ. λόγ.

1) (Μεταφ.) **α)** άδικος, ανέντιμος· αδίστακτος, διεστραμμένος: *ο θείος απόστολος Πέτρος παραγγέρνει οι αφέντες να είναι τιμημένοι και να τως υποτάσσομέστανε, όχι μόνον αν είναι καλοί, μα αν είναι και σκολιοί* Μορεζ., Κλίνη φ. 251[v]· *Απόφευγε όσον δύνασαι χείλη των συκοφάντων* (παραλ. 2 στ.). *Ομοίως και των δολερών και σκολιών ανθρώπων* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 57· (εδώ προκ. για το διάβολο): *Ταύτα και άλλα πλείονα λέγουσα η πάντολμος εκείνη (ή να ειπώ αληθέστερα ο σκολιός δράκων οπού την εσόφιζεν) άρχισε με τοιαύτα δίκτυα να σαλεύει τον πύργον της ψυχής αυτού* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 186[32]· **β)** δύστροπος· ανυπότακτος: *Φαίνονται οι Άραβες από το πρώτον να είναι σκολιόν τι γένος· όθεν και βασιλευόμενοι υπό των αυτοκρατόρων Ρωμαίων, πολλάκις εδοκίμασαν να αποστατήσουσι και να διώξουσιν από τους τόπους τως τους Ρωμαίους* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 278. **2)** (Προκ. για πράγμα) λανθασμένος (βλ. και Bauer, Wört., στη λ. σημασ. 2): *καθώς εις τα περασμένα εφάνησαν αληθείς* (ενν. *εκείνοι οπού επροφήτευσαν και εκήρυξαν όσα έγιναν*), *και κανένα σκολιόν ή πεπλασμένον δεν μας εδίδαξαν, αλλά πάντα έλαμψαν ως ο ήλιος, ούτως είναι αληθινά και τα μέλλοντα, τα οποία και αυτός ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός εφανέρωσε* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 134[7].

'σκόλιση η, βλ. *ασχόλιση*.

σκόλοψ ο, Σφρ., Χρον. (Maisano) 44[25].

Το αρχ. ουσ. *σκόλοψ*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

1α) Παλούκι, πάσσαλος: *άνωθεν των ακατίων ... σανίδας* (έκδ. *συνίδας*· διορθώσ.) *δυνατώς δήσας* (ενν. *ο αμιράς*) *μετά σιδηρών σκολόπων και περόνων, εξ ων γέφυρα εγεγόνει δυνατή και καλή* Ψευδο-Σφρ. 396[8]· (εδώ ως όπλο): *εκείσε κατασκευαστικώς ήσαν πάντες οι του κάστρου μετά τζαγκρών και τόξων και σκολόπων* Ψευδο-Σφρ. 280[34]· **β)** πάσσαλος μπηγμένος στο έδαφος όπου δένουν κάπ.: *χειροπέδας σιδηράς περιέθηκαν τοις ποσί μου και σειράν λίαν βαρυτάτην και στερεάν μετά σκόλοπος μεγάλου κατά γης πεπηγότος* Ψευδο-Σφρ. 282[19]· **γ)** (στον πληθ.) περίφραξη από πασσάλους: *εκεί δε την παρεμβολήν εκέλευσα γενέσθαι,| ορύξαι τάφρους, σκόλοπας κύκλῳ ταύτης, ταχίστως,| όπως εμά στρατεύματα καλώς αναπαυθώσι* Βίος Αλ. (Aerts) 4238. **2α)** Αγκάθι· φρ. *δίδω σκόλοπα* (πβ. ΚΔ Παύλ. Κορ. Β' 12, 7) = ενοχλώ, ταλαιπωρώ: *Ο δε Χαμζάς εδίδου σκόλοπα, το καθεκάστην πολεμίζων Θεσσαλονίκην* Δούκ. 249[22]· **β)** (συνεκδ.) θαμνώδης, μη καλλιεργήσιμη έκταση (βλ. και Fisc byz. 291, στη λ.): *όταν περιορίζεις χωράφιον και τάχα στρογγύλον ουκ έστιν ούτε πάλιν τετράγωνον ... και έχει σκάλας μυρίας και κρημνά και δάση και ξύστρα και ρύακας, ... οφείλεις πάντοτε ενώνειν και αποδεκατίζειν εις τύπον των σκολόπων και των ρυάκων και των ξύστρων, και το εναπολειφθέν τετραγωνίζειν και ούτω μοδίζειν* Metrol.[2] 80[13].

'σκομίζω, βλ. *εισκομίζω*.

σκονάδι το, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Χορ. β' 484, Πιστ. βοσκ. I 5, 47, III 3, 343, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 438· *σκουνάδι*, Πιστ. βοσκ. IV 5, 39.

Από το ουσ. *σκόνη* και την κατάλ. *-άδι*. Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

(Μεταφ.) ηθική μομφή, ελάττωμα, ψεγάδι: *Μ' απής αναθραφήκαμε, και με διχώς σκονάδι| δεν εμπορούμα τοση τιμής να στέκομεν ομάδι,| μας χώρισεν ο βασιλιός* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 161· *ως ήλιος φέγγει* (ενν. *τ' αμάξι σου*) *καθαρός, με διχωστάς σκονάδι,| γιατί οδηγό έχεις το πρεπό και την τιμήν ομάδι* Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 19.

σκονδυλίζω, βλ. *κονδυλίζω*.

σκόνη η, Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 26, Αχιλλ. L 262, Χούμνου, Κοσμογ. 2752, Πένθ. θαν. Κ φ. 24[r], Αχέλ. 1025, 1462, 2490, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 133, Β' 237, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 583, 2000, Δ' 472, 1015, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 563, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 87, Διακρούσ. (Κακλ.) 355, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 209[8], 267[28], 279[13], 481[1], 501[21].

Από το αρχ. ουσ. *κόνις* με ανάπτυξη προθετ. *σ* (Ανδρ., Λεξ., στη λ.· βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 233, Παντ., Β-NJ 6, 1927/28, 416 και ΛΚΝ, στη λ.). Η λ. το 13. αι. (LBG), στο Βλάχ. και σήμ.

α) Χώμα ή άλλη στερεά ύλη που έχει ξεραθεί, τριφτεί ή φθαρεί, με αποτέλεσμα να μετατραπεί σε αδιόρατα μικροσκοπικά σωματίδια: *Η ύλη από την οποίαν επλάσθη ο πρώτος άνθρωπος τι άλλο είναι ειμή κόκκινη και άκαρπος γη ή σκόνη και λάσπη;* Βουστρ., Περί αναβάσ. (Κακ.-Πάνου) 56· *μηδέν το βαρεθείς, κορμί μου, τό σε λέγω:| εσύ σαπρόν, εσύ φθαρτόν, εσύ θνητόν υπάρχεις,| σκωλήκων βρώμα γίνεσαι και δυσωδία και σκόνη* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 152· *Σαν εκρεμίστη το τειχιό, σκόνη πολλή εσηκώθη| κι όλη τη χώρα εσκέπασε κι ο ήλιος εθαμπώθη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 166[3]· (σε παρομοίωση): *Ψευτό καλό μου χάρισες κι ως όνειρον εχάθη* (παραλ. 2 στ.), *σα νέφαλον εσκόρπισε στον άνεμο, σα σκόνη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 506· *αυτόν* (ενν. *τον βασιλέα Αλέξανδρον*) *ας ιδούμεν και ημείς, ω άνθρωποι, ... οπού εκυρίευσε όλην την οικουμένην και ύστερα τρεις πήχες της γης τον εχώρεσε, και έγινεν η μεγάλη του δόξα ως αράχνη και σκόνη αφανής* Βίος Αλ.[2] 128· **β)** τρίμμα, ρίνισμα: *Το*

βούδιν τ' αργυρόχρουσον εις την ιστιάν το βάνει (ενν. *ο Μωυσής*),| *διατί όστις και αν το δόξασε μέλλει του ν' αποθάνει.*| *Ορίζει και ρινίζουν το και κάμνουσίν το σκόνη* Χούμνου, Κοσμογ. 2751.

σκονίζω, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 421 χφ Κ κριτ. υπ.· *κονίζω.*

Από τον αόρ. του αρχ. *κονίω* με επίδρ. του ουσ. *σκόνη* (βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 276, Ανδρ., Λεξ., στη λ.) ή από το ουσ. *σκόνη* και την κατάλ. *-ίζω* (ΛΚΝ, στη λ.). Μέσ. *κονίζομαι* ήδη μτγν. (TLG). Μτχ. παρκ. *σκονισμένος* στο Βλάχ. Η λ. στο Du Cange (*σκονίζειν*, λ. *σκόνη*) και σήμ.

Σκεπάζω, λερώνω κάπ. ή κ. με σκόνη: *τον δε Αχιλλέα τότε*| *σκότος και μεγάλη λύπη*| *τον εσκέπασε τον άθλιον*| *δι' αυτόν τον σύντροφόν του*·| *με τα δύο του δη τα χέρια*| *εκ της γης χώμα λαμβάνει*| *και την κεφαλήν κονίζει,*| *ως αν είχασι συνήθειαν,*| *όταν ήσαν λυπημένοι* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΘ' [26]· *να φέρω και ποκάμισον, ωσάν γευτείς ν' αλλάξεις,*| *ότι τα ρούχα τά φορείς πολλά 'ναι σκονισμένα* Ερωτοπ. 257.

σκονισμός ο.

Από τον αόρ. του *σκονίζω* και την κατάλ. *-μός.*

Σήκωμα σκόνης· κονιορτός: *Σαν όντεν είν' καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη*| *και ξάφνου ανεμοστρόβιλος από τη γην εβγαίνει,*| *με βροντισμό και ταραχή τη σκόνη ανεσηκώσει*| *και πάγει τη τόσο ψηλά, οπού στα νέφη σώσει,*| *έτσι κι όντεν εκίνησε* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *με τέτοια αντρειά επορπάτει,*| *οπού βροντές και σκονισμούς κάνει στο μονοπάτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1018.

σκοντάβγω, σκοντάβω, βλ. *σκοντάπτω.*

σκόνταμμα το, Σπαν. Ο 258, Βουστρ. Μεταφρ. 257.

Από το *σκοντάπτω* και την κατάλ. *-μα.* Η λ. στο Βλάχ. (*σκόνταμα*) και σήμ.

1) Η ενέργεια του σκοντάφτω, πρόσκρουση σε εμπόδιο κατά το βάδισμα: *Για δε θυμάσαι, αφέντρα μου, τα παραδάρματά μου,*| *της νύκτας τον παρεδαρμόν και τα σκοντάμματά μου ...;* Ch. pop. 316· (σε μεταφ.): *Άσφαλτα δίχως σκόνταμμα ήριχνε κάθε ζάλο*| *και πάντα με τη φρόνεψην ήδειχνεν ένα γι' άλλο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1323. **2)** (Μεταφ.) **α)** εμπόδιο, πρόσκομμα: *Αλίμονον, την ιεροσύνην πουλούμεν με τα αργύρια, τον λαόν δεν διδάσκομεν, γινόμεσθεν εξόμπλι της κακίας εις τον λαόν ..., είμεστεν πρόσκομμα και σκόνταμμα των ανθρώπων να σκοντάφτουν οι άνθρωποι από ημάς και να σκανδαλίζονται* Δαμασκ. Στουδ., Διάλ. 451· *τ' άδικο εθεμέλιωσε κι η δικιοσύνη φεύγει*| *κι η τύχη χωρίς σκόνταμμα στο Κάστρο βασιλεύγει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 431[10]· έκφρ. *πέτρα σκοντάμματος* = ηθικό εμπόδιο, αιτία ηθικής διαμάχης (πβ. ΚΔ Παύλ. Ρωμ. 9, 33): *Να οπού βάνω εις την Σιών πέτραν σκοντάμματος και πέτραν σκανδάλου* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Ρωμ. θ' 33· **β)** δυσκολία· παγίδα: *αυτείνη* (ενν. *η Παρθένος Μαρία*) *αμποδίζει και τον εχθρόν να μην μας καταπίει μονοτάρου, διά τούτο εις την σκοτεινήν νύκταν της ζωής ετουνής απού είμεσθεν, ας περιπατούμεν με το φως το εδικόν της ..., οδιά να ημπορέσομεν να περάσομεν τα σκοντάμματα του κόσμου ετουνού να φτάξομεν εις την ειρηνικήν κατοικίαν την αιώνιον* Μορεζ., Κλίνη φ. 493[r].

σκοντάπτω, Μορεζ., Κλίνη φ. 22[v], 107[v], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. δ' 6, Λουκ. δ' 11· *ασκοντάπτω* ή *ασκοντάφτω,* Βεν. 5, Αλεξ.[2] 375, Δεφ., Λόγ. 269· *σκοντάβγω,* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Ι 266[21], Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού 155, 200, 210· *σκοντάβ(γ)ω* ή *σκοντάπτω* ή *σκοντάφτω,* Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 168, Σπανός (Eideneier) D 1763, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 635, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 141, 182, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[76], Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 28[v], 76[r-v], 76[v], 189[v], Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [938], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 294, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 233· *σκοντάβω,* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 178[7,8], Χίκα, Μονωδ. 180· *σκοντάφνω,* Ροδολ. (Αποσκ.) Χορ. γ' 14· *σκοντάφτω,* Δαμασκ. Στουδ., Διάλ. 451, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 2, 68, ΙΙΙ 5, 79, V 6, 3, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 128, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 101· *σκοντέβω,* Πεντ. Δευτ. XXXII 35, Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 228[3]· *σκουντάβω* ή *σκουντάφτω,* Πεντ. Λευιτ. XXVI 37.

Από το *κονδάπτω* (6. αι., L-S Κων/νίδη Συμπλ., πιθ. <ουσ. *κονδός* και το *άπτω*· βλ. και Ανδρ., Λεξ., λ. *σκοντάφτω,* Κοραή, Άτ. Δ' 513, Άμ., Γλωσσ. μελετ. 241 και Παντ., B-NJ 6, 1927/28, 416). Ο τ. *ασκοντάφτω* και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'). Ο τ. *σκοντάβγω* και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σκοντάβjω -βγω,* Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σκοντάβgω*). Ο τ. *σκοντάβω* στο Βλάχ. (*σκονταύω,* λ. *σκονταίφνω*), στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 1047 και σήμ. λαϊκ. Ο τ. *σκοντάφνω* στο Βλάχ. (ό.π.) και σήμ. στην Κρήτη (Χαραλαμπάκης, Προμηθεύς Πυρφόρος 25, 1981, 269 και Αναγνωστοπούλου, Αθ. 38, 1926, 173). Ο τ. *σκοντάφτω* στο Du Cange (*σκοντάφτειν,* λ. *σκοντάπτειν*) και σήμ. Τ. *σκοντέφνω* στο Βλάχ. (ό.π.) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 196, λ. *σκοdέφνω*). Η λ. στο Meursius (λ. *σκοντάπτειν*).

1α) Βαδίζοντας προσκρούω σε κάπ. εμπόδιο, σκοντάφτω: *Όποιος περιπατεί την ημέραν δεν σκοντάπτει —ότι βλέπει το φως του κόσμου ετούτου· αμή όποιος περιπατεί την νύκτα σκοντάπτει —ότι δεν έχει το φως εις του λόγου του* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιω. ια' 9, 10· *Ετρέχασι τα άλογα εκείνα του καθένος,*| *του Νικολάου σκόνταψε κι έμεινε νεκρωμένος,*| *διότις τον επλάκωσε η σέλα κι εσκοτώθη* Αλεξ.[2] 350· *έβαλεν εις την μέσην του λουτρού μίαν πέτραν, και όποιος έμπαινεν και έβγαινεν εσκόνταβγεν* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Ι 266[20]· (σε παρομοίωση): *περιπατούσιν εις την σκοτεινάγρα και σκοντάφνουσιν ωσάν μεθυσμένοι* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 110[15-6]· *Σαν ο τυφλός οπού ποτέ στράτα καλή δε βρίσκει,*| *σκοντάφτει, πεδουκλώνεται και πέφτει και βαρίσκει ...* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1536· (σε κατάρα): *Έρχεται ο συμπέθερος αυτού να τον ευχισθεί και είπεν· αυτού σκοντάψεις και εδώ να πέσεις* Σπανός (Eideneier) Α 512-13· **β)** (μτβ., με αντικ. το ουσ. *πόδας*) χτυπώ, τραυματίζω (το πόδι μου): *απ' τη βια μου*| *εισέ μια πέτρα εσκόνταψα τον πόδα μου, και βγαίνει*| *το ανύχι του δαχτύλου μου, και ωσάν αποθαμένη*| *επόμεινα απ' τον πόνο μου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 691. **2)** (Μεταφ.) **α)** συναντώ εμπόδιο στην πορεία μου και σταματώ: *έτυχε και συνέβηκεν απέθανεν ο Σπάτας,*| *ο δυνατός, ο θαυμαστός, το φούμος του Αλβάνι.*| *Και παρευθύς εσκόνταψεν το γένος των Σπαταίων*·| *αχάμνισαν, εξέπεσαν και ήλθαν παρακάτω* Χρον. Τόκκων 177· *Ποια χέρα γρηγορότρεχη, με δίχως να σκοντάψει,*| *να δηγηθεί τα βάσανα του Χάντακος, να γράψει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 231[6]· **β)** πέφτω πάνω σε κάπ., συναντώ τυχαία: *Μα 'δώ θωρώ μιαν κορασιά ...* (παραλ. 1

στ.). *Ω οϊμέ κακά π' ασκόνταψα σήμερο, τούτ' είν' εκείνη| που με παιδεύει το συχνό και πείραξιν μου δίνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [457]· **γ)** πέφτω σε ηθικό παράπτωμα, σφάλλω ηθικά: *εκείνοι οπού είναι αγράμματοι και υπάρχουν ιδιώτες| αναγελούν τον φρόνιμον, όντα μικρά σκοντάψει* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1170· *αν σε αγαπάει* (ενν. *η γυναίκα*), *βλέπεται ποτέ να μη σου σφάλλει| και αν ασκοντάψει μιαν φοράν, προσέχεται την άλλην* Δεφ., Λόγ. 310.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = που έχει περιπέσει σε ηθικά παραπτώματα, παραστρατημένος, αμαρτωλός: *ο μέγας Κωνσταντίνος ο βασιλεύς είχεν έναν τον εφημέριον πνευματικόν του και μίαν των ημερών τον εβλέπει οπού έκαμεν την αμαρτίαν ... και μετά τρεις ημέρες ελειτούργησεν ο σκονταμμένος εκείνος ο εφημέριος* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 93[v]· (εδώ ως ουσ.): *Και δεν έκαμε έξι μήνες αφόντις έφυγεν, και η γυναίκα του έκοψεν καπίνι τον μαθητήν της και τον επήρεν άνδρα. Βλέπεις, ω αδελφέ μου, τι έκαμεν αυτή η χριστιανή; Δεν την έσωνεν οπού ήτον επτωχή ..., αμή να κάμει αυτήν την παρανομίαν οπού τινάς δεν το έκαμεν αυτό, ούτε ασεβής. Τι εκέρδαισεν η σκονταμμένη και σωματικά επτωχή και ψυχικά χαμένη;* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 75[v].

σκοντάφνω, σκοντάφτω, σκοντέβω βλ. *σκοντάπτω.*

σκοντυλίζω, βλ. *κονδυλίζω.*

σκόπελο(ν) το.

Το μτγν. ουσ. *σκόπελον*· βλ. και LBG.

Βράχος που εξέχει πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, σκόπελος: *Είδε πολλά λείψανα ανθρωπινά, σκορπισμένα εις τα κύματα, να κτυπιώνται με τους βράχους και τα σκόπελα* Καλόανδρ. (Κεχ.) 406.

σκόπελος ο, Metrol.[2] 86[20].

Το αρχ. ουσ. *σκόπελος*. Η λ. και σήμ.

Πέτρα ή βράχος που χρησιμοποιείται ως σταθερό σημάδι κατά τη μέτρηση μιας έκτασης, ορόσημο (βλ. και Fisc. byz. 291): *μέλλων γαρ γεωμετρήσαι πρώτον τίθει σκόπελον εν τω χωρίῳ εκείνῳ, ό βούλει μετρήσαι* Metrol.[2] 89[1].

Η λ. ως τοπων. (στο θηλ.): Πορτολ. Β 29[32].

σκοπέτο(ν) το, βλ. *σκιπέτο.*

σκοπεύω, Διγ. (Trapp) Gr. 1574, 2834, Διγ. Ζ 911, 3280, Χρον. Τόκκων 1055, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 6[6], Διγ. Άνδρ. 386[11]. — Βλ. και *σκοπίζω, σκοπώ.*

Το αρχ. *σκοπεύω*. Η λ. και σήμ.

1) Κοιτάζω, παρατηρώ· κατοπτεύω· διακρίνω: *Μακρόθεν δε εξεναντίας του δένδρου έτεροι αετοί τινές ήσαν καθήμενοι, σκοπεύοντες την του δένδρου καλλονήν* Ψευδο-Σφρ. 214[25-6]· *σκοπεύων τόπον εύρη| γυμνωμένον ίνα βάλη| την τε λόγχην Αχιλλεύς γαρ* Ερμον. Υ 246· *Πόσα στενάζει και αυτή δι' εμέ αγρυπνούσα| και σκοπεύουσα τας οδούς καθεκάστην ημέραν* Διγ. (Trapp) Gr. 666· *μόνος του ίππου επιβάς ανέτρεχον τας όχθας| και τους πόρους εσκόπευον ιδείν τους εναντίους* Διγ. (Trapp) Gr. 2738· *Ο τόπος ήτον ένυλος, δασώδης και αλσώδης·| τίποτι ουκ ημπόρεσε να ίδει, να*

σκοπεύσει Βέλθ. 1199. **2α)** Ερευνώ, μελετώ· αναζητώ, ψάχνω: *Ου γαρ εσυνεκρότησε πόλεμον αληθή ο αλάστωρ εκδεχόμενος την ώραν την σκοπευομένην παρά των μάντεων* Δούκ. 345[10]· *ένδιψος όλος γέγονα (πολύς γαρ ην ο καύσων)| και πανταχού εσκόπευα πού το ύδωρ υπάρχει* Διγ. (Trapp) Gr. 2073· **β)** εξετάζω με προσοχή, σκέφτομαι: *Διατί δεν σκοπεύει ο άνθρωπος καλά τα πράγματα, αμή με σπουδήν τα αρχινά;* Ζυγομ., Διήγ. Περζουέ[2] 225· *Οπόταν εις υπόθεσιν βούλεσαι εδικήν σου* (παραλ. 3 στ.), *μάλλον δε στερεώθητι και σκόπευσον το κρείττον* Σπαν. Α 281· *Ταύτα ακούων ο βασιλεύς σιωπών εγεγόνει,| εφ' ικανάς τας ώρας δε όλως ουκ απεκρίθη,| αλλά τον νουν εσκόπευεν το τι απόκρισιν δούναι* Διήγ. σεβαστ. Θωμά 140· **γ)** έχω το νου μου σε κ., προσέχω· (σε προστ. για προτροπή ή προειδοποίηση): *Πρώτον ιδέ και σκόπευσε, ερεύνησε και μάθε,| ερώτησον μετά πολλούς και γνησίους και φίλους,| και μάθε αν ένι καλή, καλόγνωμον κοράσιον* Σπαν. Ο 193· *ιδές, υιέ μου, ει τι έπταισες, αν έποικες και φόνον,| σκόπευσον την γυναίκαν σου μηδέν το 'μολογήσεις* Σπαν. Α 631.

σκοπιά η.

Το αρχ. ουσ. *σκοπιά*. Η λ. και σήμ.

Τόπος (συν. ψηλός) από όπου μπορεί κανείς να επιτηρεί την περιοχή γύρω του, παρατηρητήριο· (εδώ μεταφ.): *Εκείνος ήτον οπού ημέρα και νύκτα έστεκεν ορθός απάνω εις την υψηλήν σκοπιάν της εκκλησίας του Χριστού, διά να δείχνει την στράταν εκεινών οπού επιθυμούσασι να φτάσουσιν εις την θείαν κατάπαυσιν* Χίκα, Μονωδ. 74.

σκοπίζω, Ασσίζ. 331[18], Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4530, 5351, Χρον. Μορ. Η 3228, 3237, 8181, Χρον. Μορ. Ρ 3237, Λίβ. διασκευή α 1566 κριτ. υπ., Λίβ. Va 3661, Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 286, Μαχ. 34[21], 380[17], Θησ. Πρόλ. [50], Β' [35[4]], Γ' [69[3]]· *α σ κ ο π ί ζ ω*, Κυπρ. ερωτ. 52[2]. — Βλ. και *σκοπεύω, σκοπώ.*

Από τον αόρ. του *σκοπώ* αναλογ. με τα ρ. σε *-ίζω* (για το σχηματ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 275). Ο τ. με προθετ. *α-* (βλ. και Μενάρδ., Αθ. 6, 1894, 147, όπου ρ. *ασκοπώ*). Άσχ. το *σκοπίζω* στο LBG.

1α) Βλέπω, αντικρίζω· παρατηρώ: *Δεν πλήσσει μηδ' εμποδίζει| η καρδιά μου και τελειώννει,| πλήσσει νναι το πως στεγνώνει| κι είπεν πιον δεν σε σκοπίζει* Κυπρ. ερωτ. 129[48]· *ενόσω το επαράτρεχα το έμνοστον λιβάδιν| και υπήγαινά το ενήδονα και εσκόπιζα* (έκδ. *εσκόπηζα*· διορθώσ.) *εις εκείνον,| απομακρά ανετράνισα και εβλέπω αρματωμένους* Λίβ. διασκευή α 217· **β)** αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: *αντάσ σε βιγλίσω| κι αντάν πως είδες κι είδα σε σκοπίσω,| βουργά καρδιά μου αχ την χαράν 'ποθαίνει* Κυπρ. ερωτ. 81[5]. **2α)** Φυλάγω, φροντίζω κ.: *το δίκαιον και η κρίσις ορίζει ότι εκείνος* (ενν. *ο εμπαλής ή ο σινεσκάρδος*) *ένι κρατημένος του αυθέντη του ή της κυράς του να οδηγά και να σκοπίζει καλά τα πράγματά τους* Ασσίζ. 159[1]· **β)** έχω το νου μου, προσέχω: *εις μέριμναν εσέβην| και εσκόπιζεν* (έκδ. *εσκόπηζεν*· διορθώσ.) *η καρδία μου μη πλέξω εις τα οδύνας* Λίβ. διασκευή α 198· (σε προστ. για προειδοποίηση): *καλά σκόπιζε το τίνος παραδιδοίς το εδικόν σου, να ένι τοιούτον κορμίν διά να μηδέν χάσεις το εδικόν σου* Ασσίζ. 81[25]· **γ)** φυλάω σκοπιά, φρουρώ: *όλοι οι ανθρώποι ας παν κατά το κάστρον προς την θάλασσαν να πολεμίσουν, και αφήτε γ' δ' ανομάτους να*

σκοπίζουν εις την γην Μαχ. 582^{34}. **3α)** Εξετάζω, μελετώ, ερευνώ· σκέφτομαι: *«Να δω» φησί «το αίνιγμα και να το ασκοπίσω| και μέσα εις το τέρμενον απόκρισην να δώσω!»* Απολλών. (Κεχ.) 72· *εις την ορμασίαν να ένι τρία πράγματα σκοπισμένα και βλεπημένα όλο πρωτύτερα, να βιγλίσουν το έτος, έπειτα τας όρεξες του ενού και του άλλου, το τρίτον, να βιγλίσουσι μηδέν συγγενιάζου* Ασσίζ. 363^{15}· *εβάλθη να σκοπίζει,| να αναβάνει λογισμούς πώς ημπορεί να πράξει* Χρον. Μορ. P 8181· *ω πόσον πρέπει πασαείς τον κόσμον ν' απαρνάται| και να σκοπίζει πούπετε και να θωρεί πού τρέχει| και ποιο θεριόν αθάνατο, θάνατος μας ξετρέχει* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 331· (με σύστ. αντικ.): *Ο Παλαμήδης ο σοφός μέγαν σκοπόν σκοπίζει·| τινάς ουδέν επιάνε τον εις φρόνα και εις γνώσιν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 4339· *Ως το ήκουσεν ο αντρειότατος ο αφέντης Καρυταίνου,| πολύν σκοπόν εσκόπιζεν το πώς να έχει πράξει,| εις ποίον πρώτον ν' απελθεί να του έχει βοηθήσει* Χρον. Μορ. P 3228· **β)** θεωρώ, νομίζω: *τας χείρας του εσήκωσε και τον Θεόν δοξάζει,| σκοπίζοντα, λογιζόμενος, εχάθησαν οι Φράγκοι* Χρον. Μορ. H 4811· **γ)** λογαριάζω, υπολογίζω: *Ο πρίγκιπας εσκόπιζεν εις τα φουσσάτα τά είχεν| κι εις την ολπίδαν του Θεού βοήθειαν να του δώσει,| να έχει το νίκος σύντομα απάνω εις τους Ρωμαίους* Χρον. Μορ. P 6608· *Έτσι έκαμνε η βασίλισσα ως διά την βασιλειάν της,| λογίζοντας, σκοπίζοντας πόθεν να μπει ο Θησέος| και με τι τέχνην κι ορδινιά και με τι τρόπον πάλιν* Θησ. (Foll.) I 40. **4)** Σκέφτομαι να κάνω κ., έχω την πρόθεση, σκοπεύω: *τούτος εσκόπιζε πάντοτε εις τον νουν του,| ότι, άμαν εις το στρέμμαν τους οι Έλληνες γυρίζουν,| εντροπήν τίποτε κακήν προς αύτους διά να ποίσει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 13280· *αν έβγει κείθεν* (ενν. εκ την φυλακήν), *σκόπιζε της κόρης την αγάπην,| διχώς γαρ σφάλματος τινός, αυτός να την κερδαίσει* Θησ. Ε' [4^{3}].

σκοπομελετώ.

Από το *σκοπώ* και το *μελετώ*.

Συλλογίζομαι και εξετάζω διεξοδικά: *με τον τοιούτον λογισμόν τόν εσκοποεμελέτουν,| σηκώνομαι ολοσόβαρος, εβγαίνω από την τένταν* Λίβ. διασκευή α 1338.

σκόπος ο, βλ. *σκοπός*.

σκοπός ο, Σπαν. A 395, Σπαν. B 291, Κομν., Διδασκ. Δ 57, Γλυκά, Στ. 540, Λόγ. παρηγ. L 205, Λόγ. παρηγ. O 210, Καλλίμ. 976, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1421, Βέλθ. 1069, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5933, Χρον. Μορ. H 638, Χρον. Μορ. P 4351, Σαχλ., Αφήγ. 351, Λίβ. διασκευή α 2622, Λίβ. Esc. 2492, Λίβ. Va 2815, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1038, Χρον. Τόκκων 2651, Rechenb. 86^{13}, Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 747, Μαχ. 184^{5}, Σφρ., Χρον. (Maisano) 58^{14}, Θησ. Δ' [48^{6}], Ζ' [121^{6}], Θησ. (Foll.) I 22, Ch. pop. 341, Κάτης (Τικτοπούλου) 103, Βουστρ. (Κεχ.) 6^{10}, Συναξ. γυν. 343, Απόκοπ.^{2} 274, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 121, Πένθ. θαν.^{2} 515, Πεντ. Γέν. VI 5, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 478, Αχέλ. 1718, Μορεζ., Κλίνη φ. 480^{r} δις, Κυπρ. ερωτ. 82^{9}, Πανώρ.^{2} Γ' 622, Lucar, Sermons 143, Ιστ. Βλαχ. 1035, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 1367, Γ' 228, Ψευδο-Σφρ. 150^{16}, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2506, 5594, κ.π.α.· *σκόπος*, Πεντ. Έξ. XXXI 3, XXXV 31, Αρ. XXIV 16.

Το αρχ. ουσ. *σκοπός*. Η λ. και σήμ.

1α) Φρουρός: *Οι δε σκοποί του Ορχάνου ... τριακόσιοι έφιπποι στρατιώται όντες,*

την ασύντακτον φυγήν και θόρυβον ορώντες, μετά φωνών μόνον αυτούς εδίωχνον Ψευδο-Σφρ. 180^{21}· **β)** (συνεκδ.) φύλαξη, προστασία: *μένει μ' εσέν για 'θύμιον η καρδιά μου| κι ας είναι κηβεμένη αχ τον σκοπόσ σου* Κυπρ. ερωτ. 62^{6}. **2)** Πρόθεση, επιδίωξη, στόχος· σχέδιο: *ο αμιράς ... Μεχεμέτης ... έχει σκοπόν και μελέτην ελθείν κατά της Πόλεως* Σφρ., Χρον. (Maisano) 14^{15}· *άλλα πολλώ πλείονα διά την σην αγάπην,| εμή ψυχή, πεποίηκα, ίνα σε εκκερδίσω,| και του σκοπού απέτυχον, ήμαρτον της ελπίδος* Διγ. (Trapp) Gr. 3490· *άπασα η δύναμις και ο σκοπός ην του μη αφείναι τοις Τούρκοις την είσοδον γενέσθαι εκ των καταπεσόντων τειχέων* Δούκ. 359^{1}· *Τον γουν σκοπόν τον κάκιστον ον είχεν ο Πηλέος| προς τον αυτού ανεψιόν, τον Ιασούν εκείνον,| πάντα κρυφά εγύρευε πώς να τον εξορθώσει,| και πάσαν δολιότητα έθησε στον σκοπόν του* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 33, 36. **3)** Τέχνασμα: *κοπιάζετε μέραν και νύκταν με πολλές παραβουλίες και με τείντα σκοπό να πάρετε το κάστρον και το δελοιπόν ρηγάτον, όπου να μεν σας αξιώσει ο Θεός!* Μαχ. 476^{33}· *εφεύρε* (ενν. η αυτοκρατόρισσα) *τρόπον και σκοπόν, ότι το μονωθήναι| και ξενωθήναι των πολλών ανάπαυσιν ευρίσκει* (παραλ. 1 στ.), *τούτο δε τέχνασμαν σοφόν και πλάσμαν μηχανίας* (παραλ. 2 στ.). *Ημείς, μη γνόντες τον σκοπόν, λοιπόν ανεχωρούμεν.| Εκείνη δε μηχάνημαν εσκεύασε και δόλον* Καλίμ. 2262, 2268· *σκοπόν ο νους μου εγύρευεν το πώς να επιχειρήσει| της κόρης την υπόθεσιν και μετά τέχνης ποίας* Λίβ. διασκευή α 1250· *Οποίον γαρ εποίησε μετά σκοπού και τρόπου,| ίνα, εφόσον μάχονται, εκείνος εκ του τόπου| περάσαι και τον ποταμόν, όπως εκ του κινδύνου| ρυθείη κι από τον θυμόν του καίσαρος εκείνου* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 315. **4α)** Σκέψη, συλλογισμός: *Σαχλίκη, εσέν η μοίρα σου τά σου έχει καμωμένα* (παραλ. 1 στ.) *πολλά κακά και απλήρωτα και αριφνημόν δεν έχουν* (παραλ. 1 στ.)· *άμε καρτέρει, βάσταζε, παρηγορού και θάρρει* (παραλ. 3 στ.)· *δύναται η τύχη τον τροχόν πάλιν να τον γυρίσει| και εις τα κακά τά σ' έκαμε να σε παρηγορήσει.| Και μετά τούτον τον σκοπόν εβάστουν την πικρίαν| και ανάμενα την τύχην μου να πέμπει ιατρείαν* Σαχλ., Αφήγ. 11· *βλέποντα τό ουκ έλπιζεν ήρχισε να θαυμάζει,| πώς εις τον Άδην έβλεπεν τούς ήξευρεν κι εζούσαν| και πως τον κόσμον έχασαν τους είδεν κι επονούσαν.| Και μετά τούτον τον σκοπόν έστεκεν κι εσυντήρα| τα δύσπιστα να μην 'ξαργεί και να πιστεύγει μοίρα* Απόκοπ.^{2} 377· (ως σύστ. αντικ.): *Ως το ήκουσεν ο αντρειότατος ο αφέντης Καρυταίνου,| πολύν σκοπόν εσκόπιζεν το πώς να έχει πράξει,| εις ποίον πρώτον ν' απελθεί να του έχει βοηθήσει* Χρον. Μορ. P 3228· **β)** έγνοια, ανησυχία: *ο νους μου δε εις την αρπαγήν κείτεται της Ροδάμνης,| το να μη ηρπάγη μαγικώς παρά του Βερδερίχου·| φίλε μου, εις αύτον τον σκοπόν κείτεται πλέον ο νους μου* Λίβ. διασκευή α 2808· *ο δε πνευματικός είπεν αυτή: «Συγχωρημένον εστίν· ο Θεός συγχωρήσει σοι. Άπελθε, κοινώνησον αποβαλούσα πάντα σκοπόν ...»* Δούκ. 325^{2}· *όλες* (ενν. οι κορασίδες) *οπού 'σαν 'ξάκουστες κι εις δύναμη 'νδρειωμένες| σκοπόν πολύ 'χαν μέσα τους, όλες αλλοχροιασμένες·| κι αφόν ολίγον άργησαν, Ιππόλυτα ζητάει| να της ακούσουν, λέγει τους, να τους ειπεί το βάι* Θησ. (Foll.) I 116· *Εκεί να είδες συγκοπήν και έννοιαν εις τους πάντας,| θλίψιν μεγάλην και σκοπόν αμφότερα τα μέρη,| διά τον πόλεμον, φημί, τόν έστησαν οι δύο* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5645· **γ^{1})** νους, μυαλό· αντίληψη: *Όνταν την ευγενειάσ σου να βιγλίσω,| χάννεται ο λογισμός μου,| σκοτίζεται ο σκοπός μου| και δεν ηξεύρω πόθεν ν' αρχινίσω* Κυπρ. ερωτ. 91^{17}· *όλον σε κακόν έχουσιν τον σκοπόν τους| από τον γέρον Σατανάν και*

τον διδάσκαλόν τους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5321· *να διαβώ ατός μου εκεί μέλλω| στο Φαγαράσιν, που εκεί ευρίσκουνται πιασμένοι| ο υιός και η γυναίκα μου, 'κ τους εχθρούς κρατημένοι,| να τους λυτρώσω απεκεί 'κ τας χείρας των εχθρών μου,| 'πού την μεγάλην έννοιαν να βγάλω τον σκοπόν μου* Παλαμήδ., Βοηβ. 1244· *Τον πλέον χρόνον της ζωής ταύτης της επικήρου| εις λογικά μαθήματα γύμναζε τον σκοπόν σου* Κομν., Διδασκ. Δ 227· *είναι ακριβότερος εκείνος ο λογαριασμός του σκοπού παρού εκείνου οπού γίνεται με την τέχνην* (ενν. *της αριθμητικής*) Rechenb. 86[14]· *ανισώς και οι γυναίκες ετσερζιάζουντα εις τα γράμματα και εις τες τέχνες του κόσμου ως γιον πολομούν οι άνθρωποι, ήθελαν ποίσει μεγάλα πράματα από την δύναμιν του σκοπού τους του φυσικού* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 84· **γ[2])** προσοχή: *Όνταν ο ήλιος λάμψει την εσπέραν,| βοήθειαν θέλω δειν τότ' αξ αυτόσ σου* (παραλ. 2 στ.)· *όνταν να δεις ν' αφταίννει πάσα έραν,| τότες σ' εμέν γυρίζεις τον σκοπόσ σου* Κυπρ. ερωτ. 36[6]· **δ)** γνώμη, άποψη: *ζήσωμεν χρόνους μετ' αυτήν* (ενν. *την κόρην*), *χαρώμεν, γλυκανθώμεν,| εστάνε Πόθος τον σκοπόν τόν έχει μη αλλάξει| και Έρωτας ποίσει το γλυκύν να γυριστεί φαρμάκιν* Λίβ. διασκευή α 996· *Ταύτα και άλλα πλείονα είπον οι στρατιώται| προς τον καλόν και εύμορφον Βέλθανδρον τον ανδρείον.| Ποσώς ουκ εμετέστρεψαν καν όλως τον σκοπόν του* Βέλθ. 158. **5α)** Κατεύθυνση, οδός: *επίασα στράταν και σκοπόν, και εκείνη η στράτα, φίλε,| εκόπτετον εις εκατόν μικρά μονοπατίτσια* Λίβ. Esc. 2569· φρ. *χάνω τον σκοπόν μου* = χάνω το δρόμο μου, τον προορισμό μου: *Δεν έχουν οι ταλαίπωροι και αυτοί το εύκολόν τους,| η δυσθυχία ηύρε τους και χάσαν τον σκοπόν τους* (παραλ. 2 στ.). *Το πώς να κάμουν δεν ξεύρουν διά το σύμφερό τους,| διατί αυτοί ασέβησαν και χάσαν τον σκοπόν τους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5222, 5226· *Τότες αυτός επάρθηκεν από τον λογισμόν του| και από τον βίον τον πολύν εχάσεν τον σκοπόν του* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6996· **β)** (μεταφ.) εξέλιξη, προοπτική: *Μικροί, μεγάλοι, άπαντες τον πόλεμον αφήκαν| και γοργόν εις άλλον σκοπόν να υπάγαινε το πράγμα* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 8906· *εις τα παλάτια τα λαμπρά, οπού έκτισεν εκείνος* (ενν. *ο βασιλεύς*),| *την κόρην εσεβάσασιν μετά πολλών δακρύων,| ίν' αποφύγει τον σκοπόν της ερωτοληψίας* Διγ. Ζ 82· **γ)** (μεταφ.) τρόπος ζωής, συνήθειες: *Εξέπεσα και πτώχαινα κι έχασα το εδικόν μου,| και τότε σκόπησα καλά τον πελελόν σκοπόν μου* Σαχλ., Αφήγ. 84. **6)** Μελωδία, ρυθμός μουσικού κομματιού: *ένα τραγούδιν έλεγε πηαίνοντας την οδό τση| κι εστέκασιν οι ορανοί κι ακούγα το σκοπό τση* Πανώρ.[2] Α´ 324· *Η πρώτη νύχτα επέρασε και δε γροικά* (ενν. *η Αρετούσα*) *λαγούτο| ουδέ σκοπό του τραγουδιού, πρίκα τση φέρνει τούτο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α´ 742· *πολλές φορές η Τάρσια έλεγε μοιρολόγια* (παραλ. 1 στ.), *με της κιθάρας το σκοπόν να λε τα βάσανά της* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1421· (προκ. για το κελάιδημα των πουλιών): *το σκοπό του κιλαδεί κάθε λογής πουλάκι,| και με τη σιγανή λαλιά τον ήλιο προσκαλούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β´ 1254.

Εκφρ. 1) *Από σκοπού* = σκόπιμα, όχι τυχαία, επιτούτου: *Προσέχωμεν· από σκοπού μετοίκησις δρακόντων| ή των δαιμόνων σύναγμα εντός του κάστρου μένει* Καλλίμ. 1035. **2)** *Με δίχως σκοπό/σκόπο* = ακούσια: *ος να δείρει τον σύντροφό του με δίχως σκοπό και αυτός δεν μισάει αυτόν* Πεντ. Δευτ. XIX 4· *ος να φονέψει το σύντροφό του με δίχως σκόπο* Πεντ. Δευτ. IV 42.

Φρ. 1α) *Βάλλω/βάνω ή θέτω ή στήνω τον σκοπόν (μου) (εις)* = επικεντρώνομαι,

δίνω ιδιαίτερη σημασία και προσοχή σε κάπ. ή κ.: *Τέτοιας μηχανάς είχαν στον λογισμόν τους* (ενν. *οι Τούρκοι*),| *στην Κρήτην πως να κάμουσιν έβαλαν τον σκοπόν τους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5330· *Εις αύτον βάνει τον σκοπόν* (ενν. *ο Αχιλλεύς εις τον Έκτορα*), *εις αύτον την βουλήν του,| όλα τα άλλα αφήνει τα, σ' αυτόν μόνον σκοπίζει,| τον νουν του καλά έθεσε, σκοπάει να τον πληρώσει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7018· *Την δύναμιν και τον σκοπόν εις εσένα τον βάνω,| χαράν ή παρηγόρημα ου μη να έχω εις τον κόσμον,| έως ότου την αγάπην σου μπορέσω να κερδίσω* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5830· *γράφω σε στίχους εκλεκτούς, στίχους εκ τούς ηγάπας,| και όταν εύρεις άδειαν, κάθου κι ανάγνωθέ τους,| και θες τον νουν σου εις αυτούς και βάλε τον σκοπόν σου,| και οίον εύρεις αγαθόν, θες τον εις την ψυχήν σου| κι έχε τον εις ενθύμησιν και κράτει τον στον νουν σου* Σπαν. Α 46· *Ώδε λαλώ του πόθου τα κακά μου| κι όλες μου οι έννοιες ώδε 'ναι γραμμένες.| Ω παίδιοι, βάρτε το σκοπόν σ' αυτόν μου,| μάθετε σεις απού τον όξοδόν μου* Κυπρ. ερωτ. 2[7]· *λόγους εγγράφως πέμπω σοι, υιέ μου, παραινών σε,| και, όταν αδειάσεις, κάθησε μόνος και τούτους, τέκνον,| ανάγνωσ' εμπόνως, ω υιέ, συν προσοχή μεγάλη,| και εις σκοπόν του γράμματος θες τον σκοπόν σου, τέκνον* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 51· *Γίνεσαι μέγας, άνθρωπε, βλέπεις τους άνω κάτω·| τούς έβλεπες απάνω σου τώρα τους βλέπεις κάτω.| Θες τον σκοπόν σου, πρόσεξε, τούς είδες άνω κάτω| πώς τους γυρίζει ο τροχός τους κάτω πάλιν άνω* Αλφ. 14[13]· *Επεί δε λόγος είς αρκεί τον φρόνιμον και μόνος,| αρκούσι τά σε έγραψα, μόνον να τα προσέξεις| και προς τον νουν του γράμματος στήσεις και τον σκοπόν σου* Κομν., Διδασκ. Δ 403· **β)** *βάλλω εις τον σκοπόν μου* = σκέφτομαι, αναλογίζομαι: *Τούτον ας βάλει εις τον σκοπόν του πασαείς οπού διστάζει εις τα λεγόμενα, ότι …* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 448· **γ)** *βάνω (κάπ.) εις σκοπόν*, βλ. *βάνω* Α´21 ιβ. **2)** *Βγαίνω εκ τον σκοπόν μου* = χάνω τα λογικά μου, τρελαίνομαι: *Θαύμα ουκ ένι τίποτε τα κάλλη σου όστις βλέπει| να μη εκ τον νουν του χάνεται και εβγαίνει εκ τον σκοπόν του* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5829. **3)** *Έχω τον σκοπόν (μου)* = προσέχω, επαγρυπνώ: *Πολλά τυχαίνει να τηρά και να 'χει τον σκοπόν της| οπού βαλθεί να αγαπά στρατιώτην εις τον κόσμον,| ότι πολλές εμπαίχθησαν από ψευδολογίες* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5858· *εγώ πάντα είχα τον σκοπόν και πάντα απάντεχά τους* (ενν. *τους απελάτας*)·| *ορίζω τους αγούρους μου και φέρνουν μου φαρία* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1421. **4α)** *Παίρνω (εις) τον σκοπόν μου* = αποφασίζω: *Αφότου ταύτα ήκουσεν, επήρεν τον σκοπόν του,| εκίνησεν προς τον Μορέαν* Χρον. Μορ. Ρ 8197· *εβουλήθηκα κι επήρα εις τον σκοπόν μου| να της αφήκω το ήμισον της μπαρουνίας εκείνης,| και πάλε το άλλο ήμισον να δώσω …| της θυγατρός μου της μικρής, να το έχει εις γονικόν της* Χρον. Μορ. Η 7657· **β)** *παίρνω μέγαν σκοπόν* = σκέφτομαι πολύ, αποφασίζω καλύτερα: *γροικώντα οι καβαλλάρηδες … εκάτσαν εις την βουλήν είντα πράμαν να ποίσουν διά τα πράματα τους αφέντες, και εφάνην τους όλους να πάρουν μέγαν σκοπόν, παρά 'πού επαίρναν* Βουστρ. (Κεχ.) 92[11]· **γ)** *παίρνω σκοπόν κ.* (βλ. και φρ. *παίρνω τον σκοπόν μου*, ά. *επαίρνω* σημασ. 1α φρ.) = (α) παρατηρώ, επαγρυπνώ: *οι καπετάνοι εμπαίνναν και κατεβαίνναν και επαίρναν σκοπόν μεν τους αναφάνει φουσσάτον* Μαχ. 414[31]· (εδώ προκ. για κατασκόπους): *αναφάναν δ' Αλαμάνοι όπου είχαν μηνίον τους Γενουβήσους και έρκουνταν ομπρός και παίρναν σκοπόν* Μαχ. 440[1]· (β) φροντίζω, διευθύνω, επιστατώ: *αφήκεν* (ενν. *ο ρήγας*) *να παίρνει σκοπόν το σπίτιν του έναν*

πολλά αντρειωμένον καβαλλάρην, ονόματι σιρ Τζουάν Βισκούντην Μαχ. 196[5]· *η κυρά η Τσαρλόττα είπεν του να τον έχει ακριβόν … και να παίρνει σκοπόν το ρηγάτον, ότι δεν είχεν τινάν περίτου αγκαρδιακόν παρά κείνον* Βουστρ. (Κεχ.) 48[4]· (γ) προσέχω: *Ο Πλάτος λαλεί: Έπαρε σκοπόν μηδέν κατηγορήσεις τον φίλον σου ομπρός άλλους αντά να 'ναι θυμωμένος* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 107· *έπαρε σκοπόν και ευρίσκονται πολλές λογές ψέματα* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 125· *γροικώντα τους ο μισέρ Τζουάν τε Ρρας και λαλεί τους: «Παιδιά μου, επάρτε σκοπόν! Και η κυρά μας είναι ζωντανή και, αν το μάθει κι εποίκαν καμίαν παραβουλίαν, θέλειν τους παιδεύσειν»* Βουστρ. (Κεχ.) 300[18]· (δ) έχω υπόψη μου, σκέφτομαι, αναλογίζομαι: *Αφέντη, έπαρε σκοπόν, και 'ξηλοθρεύγεις μας, διότι ό,τι και αν έχομεν εις τον κόσμον είναι εις την Συργιάν* Μαχ. 158[3]· *λαλεί του η αδελφή του: «Μαρκίο, έπαρε σκοπόν ότι εκείνοι οπού σου το είπαν δεν το είπαν διά πολλήν αγάπην απού αγαπούν τον τον υιόν μου, αμμέ είπαν το διά διπροσωπίαν εκείνοι οπού τον μισούν …»* Βουστρ. (Κεχ.) 44[1].

σκοποτραγούδισμα το.

Από τα ουσ. *σκοπός* (βλ. ά. σημασ. 6) και *τραγούδισμα*.

(Στον πληθ.) μελωδίες και τραγούδια: *Ογιά τραγούδια που 'πασι κοντά στη γειτονιά σου| εμπήκες σ' έτοια παιδωμή κι ήχασες την εξά σου;* (παραλ. 4 στ.). *Μια γνωστική και φρόνιμη, άξα και παινεμένη,| για σκοποτραγουδίσματα είν' έτσι αποδομένη;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α΄916.

σκόπτω, Δούκ. 341[24] (έκδ. *έσκωψε*), Έκθ. χρον. 17[13], 64[13], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 27[v], 28[r], 360[r]. — Πβ. και *κόπτω*.

Το πιθ. μτγν. *σκόπτω* (TLG). Τ. *σκόβου* και *σκόφτου* σήμ. ιδιωμ. (Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ., Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ.).

1) Προσκόπτω, εμποδίζω κάπ. (να κάνει κ.): *Ακούσας δε ο αυθέντης ηβουλήθη αποκτείναι αυτόν, ει ο Μαχουμούτ πασίας έσκοψεν αυτόν του μη αποκτείναι* Έκθ. χρον. 24[18]· *ετοιμασθείς παρεγενόμην εις Μεθώνην, ίνα διά πλευσίμου εκείθεν απέλθω εις Επίδαυρον της Ιλλυρίας …· και εσκόπτην της οδού διά την γενομένην σύγχεσιν εν τη Πελοποννήσω* (πβ. κριτ. υπ. *εξεκόπην* και Grecu [Ψευδο-Σφρ. σ. 523 σημ. 2]) Ψευδο-Σφρ. 522[29]· *είχε* (ενν. *ο Νώε*) *πολλές συγχύσες και ανακατώματα, ότι ο διάβολος τον έσκοπτε πολλά, οπού εκείνην την δουλείαν οπού έκανεν την ημέραν, ο διάβολος την νύκτα την εχάλα, διότι ήξευρεν τους λόγους του αγγέλου οπού ήθελεν να φυλάξει την σποράν εις αυτήν* (ενν. *την κιβωτόν*) *μέσα, και διά τούτο έσκοπτε και εχάλα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 96[r] δις. **2)** (Μέσ.) δυσκολεύομαι, προβληματίζομαι: *άρχεται* (ενν. *ο βασιλεύς*) *του ονείρατος, λέγει την φαντασίαν* (παραλ. 2 στ.). *Ξενίζουνται οι άρχοντες, μεγάλως απορούσιν,| οι φιλοσόφοι σκόπτονται* (έκδ. *σκώπτονται*, αν δεν πρόκ. για εσφαλμ. γρ. αντί *σκέπτονται*· βλ. Kambylis, JÖB 29, 1980, 265), *εξαπορούν το πράγμα* Βυζ. Ιλιάδ. 75.

σκοπώ, Σπαν. Α 558, Σπαν. Β 194, Σπαν. V 123, Σπαν. V suppl. 7, Γλυκά, Στ. 432, Λόγ. παρηγ. L 503, Λόγ. παρηγ. O 635, Προδρ. (Eideneier)[2] Α΄157, Δ΄42, Βέλθ. 728, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 348, 4564, Ερμον. Ε 88, Χρον. Μορ. Η 414, 6763, Χρον. Μορ. Ρ 1654, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 64, Σαχλ. Β΄ (Wagn.) Ρ 198, Σαχλ., Αφήγ. 84, Περί

ξεν. (Μαυρομ.) 445, Λίβ. διασκευή α 266, 1029, Λίβ. Esc. 1720, Χρον. Τόκκων 84, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 194, 209, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 144, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 265, Μαχ. 10[13], Δούκ. 241[33], Θησ. Β΄ [96[6]], Γ΄ [4[7]], Θησ. (Foll.) Ι 22, Χούμνου, Κοσμογ. 338, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[165, 167], Βουστρ. (Κεχ.) 190[8], Αλεξ.[2] 1848, Συναξ. γυν. 138, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 111, 112, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 219, Πεντ. Δευτ. ΧΙΧ 19, ΧΧΧΙΙ 29, Αχέλ. 19, 301, Θρ. Κύπρ. Μ 493, Πηγά, Χρυσοπ. 134 (27), Ψευδο-Σφρ. 532[20], κ.π.α.· β΄ εν. πρόσ. ενεστ. *σκοπάεις*, Θησ. (Foll.) Ι 108. — Βλ. και *σκοπεύω*, *σκοπίζω*.

Το αρχ. *σκοπέω*. Τ. *ασκοπώ* σήμ. στην Κύπρο (Andr., Lex., στη λ., Σακ., Κυπρ. Β΄ 788, λ. *'σκοπώ* και *ασκοπώ*). Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ., ΧΛΝΓ).

1) Βλέπω, κοιτάζω· παρατηρώ: *τα ζώδια τα λαξευτά ου μη 'χα τα εσκόπουν!| Ει δε τα ζώδια εσκόπησα, τα γράμματα να μη 'δα* Βέλθ. 434, 435· *ηύραμεν την παράξενον την κόρην την Ροδάμνην| ως βίγλαν να καθέζεται και να σκοπεί τον δρόμον* Λίβ. διασκευή α 3961· *μέραν και νύκταν καρτερούν, την θάλασσαν σκοπούσιν,| πας κι ανεφάνει τίποτες βοήθειαν να δούσιν* Θρ. Κύπρ. Μ 259· *κυνηγοί εσκόπησαν τα φύλλα που εσούσαν| και έβλεπαν τα κλήματα τότε που εκουνούσαν* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 64[7]· (αμτβ.): *όσοι και αν τον έβλεπαν* (ενν. *τον Αχιλλέα*), *εστέκαν και σκοπούσαν* Αχιλλ. L 817. **2α)** Εξετάζω, ερευνώ, μελετώ: *το φύσει γαρ δίκαιον και το ευπρεπές εν τοις γάμοις σκοπούμεν, διά το του αίματος συγγενές* Ελλην. νόμ. 568[14]· *σκοπήσας* (ενν. *ο τύραννος*) *καιρόν απέκλεισε το πολίχνιον* Δούκ. 261[28-9]· *ο φρόνιμος άνθρωπος πρέπει πρώτον να σκοπήσει το πράγμα πώς θέλει καταντήσει, έπειτα να το αρχίσει* Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 2· *Μη τα παρόντα καθοράς, αλλά το μέλλον σκόπει* Γλυκά, Στ. 318· (αμτβ.): *πρόσεχε πρώτον καλά και σκόπει,| και τότε γύρεψε καλώς να κάμνεις την φιλίαν* Σπαν. Α 194· *ακριβώς γαρ σκόπησον και με βουλήν ερεύνα| αυτού όπου ακούμπησες κι ετάχθης να δουλεύεις,| έχε τιμήν … και καθαράν αγάπην* Κομν., Διδασκ. Δ 115· **β)** βάζω κ. στο νου μου, σκέφτομαι: *άλλον πάντα δε σκοπούσιν* (ενν. *οι γυναίκες*),| *μόνο να τες αγαπούσι| οι άνδρες, όταν τες θωρούσι* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 121· (αμτβ.): *εσκόπησεν μικρούτσικον και ούτως απεκρίθην* Χρον. Μορ. Ρ 3454· *Τούτην τους την απόφασιν εδιάλεξαν με πόθο,| και ως σώφρονες εκάμασιν, καθώς σκοπώ και γνώθω* Αχέλ. 955· (μέσ.): *Εις μοναξιάν εκάθομουν …| κι ώρες σκοπόμουν τι να ειπώ* Ch. pop. 314· **γ[1])** εννοώ, καταλαβαίνω: *Περί του εσχάτου θελήματος του ανδρός και της γυναικός … και πώς εντέχεται καλά να σκοπήσουν και να ακούσουν την διαθήκην εκείνους τούς θέλου … να τους αφήσουν τα πράγματα* Ασσίζ. 129[20]· **γ[2])** αντιλαμβάνομαι· υποψιάζομαι: *εκίνησε να πιλαλεί* (ενν. *ο δράκος*), *απάνω μου να βγαίνει.| Κι εσκόπησά το πάραυτα το πως εχθρόν τον έχω| κι είπα: «Πριχού έρθει απάνω μου, ας πιλαλώ, να τρέχω»* Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 23· *Οι Φράγκοι ως χριστιανοί δόλον ουκ εσκοπήσαν,| επίστεψαν τον λόγον του* Χρον. Μορ. Ρ 76· *ο καστελλάνος παρευτύς, ου μη σκοπώντα δόλον,| είπεν και υποσχήθη του να τον δεχτεί εις το κάστρον* Χρον. Μορ. Η 8237· **δ)** θεωρώ, νομίζω, πιστεύω: *εσείς θεωρείτε, εβλέπετε τον αφέντην ετούτον,| όπου ήλθε εδώ εις τους τόπους σας όπως να τους κερδίσει·| μηδέν σκοπήσετε, άρχοντες, ότι διά κούρσον ήλθεν* Χρον. Μορ. Η 1616· *Οι Τούρκοι ως τους είδασιν θαρσέα να σεβαίνουν,| εσκόπησαν ότι έρχονταν και άλλοι εξοπίσω,| και είχαν φόβον δυνατόν, έστεκαν θρηνισμένοι* Χρον. Τόκκων 2412· **ε)** υπολογίζω, μετρώ: *μέτρησε* (ενν. *συ, Δυστυχία*) *τα πράγματα και σκόπησε τους χρόνους|*

όσους με παραπίκρανες και γλυκασμόν ουκ οίδα Λόγ. παρηγ. L 616· *Τόσα καλά ερμήνευσεν ο βασιλεύς την πόλιν,| όσον τεχνίτης ημπορεί· ου 'χώρει να σκοπήσεις| βασιλικούς αν έκτισε χίλιους οίκους και πλέον* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1239. **3)** Φυλάγω· προσέχω, φροντίζω: *εκείσε άνωθεν λοιπόν κανδήλιν είν' βαλμένον,| μέρα και νύκτα το σκοπούν να μην είναι σβησμένον* Προσκ. Εθν. Βιβλ. 2043 210· (σε προστ. για προτροπή, παραίνεση· βλ. και ά. *σκοπεύω* σημασ. 2γ και *σκοπίζω* σημασ. 2β): *σκόπει να ζεις ειρηνικά και χαίρεσαι τον κόσμον* Σπαν. (Μαυρ.) P 313· *Εγώ πατήρ σου ευρίσκομαι, εσύ δε πάλιν υιός μου·| σκόπα να είσαι απόκοτος, καλός, ανδρειωμένος* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 11310. **4)** Σχεδιάζω· σκοπεύω: *Έβαλεν και ομόσαν του κρυφίως εις το κελλί του| να κρύψουν τό τους θέλει ειπείν και να τον συνεργήσουν,| να ποίσει τό εσκόπησεν αν το κατανοδώσει* Χρον. Μορ. P 8257· *ο δεσπότης εσκόπησεν τον βασιλέα να βλάψει* Χρον. Μορ. P 3480· *Στρατιώτες, αρχοντόπουλα μάλλον και τζακρατόροι,| σκοπώντας και ελπίζοντας το 'μπόριον να κουρσέψουν* ... Χρον. Τόκκων 598.

σκορδαλλός (I) ο.

Κατά Eideneier, BZ 82, 1989, 84-85 παραφθορά του ουσ. *σκορδαψός* (βλ. λ.) με επίδρ. του ουσ. *σκόρδον*. Πβ. σημερ. ιδιωμ. *σκορτάλλιν* (Χατζ., Λεξ.) και *σκορdαλλdούι(ν)* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Βλ. και Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σκορdαλλιός*. Πβ. και Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., λ. *σκορδαλό οζό*, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 443, λ. *σκορδαλίδα*, καθώς και Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης, *σκορδαλλός* σημασ. β.

Είδος άγριου σκόρδου (Eideneier, ό.π.), αν δεν πρόκ. για τ. του ουσ. *κορυδαλλός* (βλ. λ.): *εκείνοι τα γοφάρια, τας ύσκας, τα ψησσία,| ημείς δε πάλιν τρώγομεν αυτό το πώς το λέγουν,| εις την γλώσσαν μου περιπατεί, δαίμων, ανάθεμά σε,| έδε κεφάλιν σκορδαλλού* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 414.

σκορδαλλός (II) ο, βλ. *κορυδαλλός*.

σκορδάτον το, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 128 χφ Μ κριτ. υπ.

Από το ουσ. *σκόρδο(ν)* και την κατάλ. *-άτον* (Τωμ., Αθ. 77, 1978-79, 26). Η λ. σε Γλωσσ. και πιθ. σε παπυρ. του 5.-6.αι. (L-S Suppl.). Επίθ. *σκορδάτος* σήμ.· λ. *σκορδάτο* το στο ΑΛΝΕ.

Είδος φαγητού με σκόρδο, πιθ. κρέας μαγειρεμένο με σκόρδο (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 49-50): *Αφού δε φάγουν το εκζεστόν, έκτοτε το σκορδάτον,| ανάθεμά με, βασιλεύ, όταν στραφώ και ιδώ τον* (ενν. τον γείτονα),| *το πώς ανακομβώνεται κατά της μαγειρείας,| και εγώ υπηγαίνω και έρχομαι πόδας μετρών των στίχων* αυτ. Γ' 130.

σκορδαψιός ο, βλ. *σκορδαψός*.

σκορδαψός ο, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 414 χφ Η κριτ. υπ.· *κορδαψιός*, Ασσίζ. 433[22]· *σκορδαψιός*.

Κατά Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 64-65, 2003, 771-773 από το ουσ. *σκόρδο* και το επίθ. *αψός*. Ο τ. *κορδαψιός* στο Du Cange (γρ. *κορδάψιος*). Ο τ. *σκορδαψιός* και σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ., *σκορδαψιός*)· βλ. και λ. *σκορδαψιό*, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 443. Τ. *ασκορδαψός* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Β' 280, λ. *ασκορδαψοί*, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.) και *σκουρδαψός* (Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ.) σήμ. ιδιωμ.· βλ. και Andr., Lex., στη λ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., ό.π., Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 61, Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Λάζαρης, Λευκαδ.). Βλ. και LBG.

1) Ασθένεια των ματιών (βλ. Κουκ., ΒΒΠ ς' 32, Καραποτόσογλου, ό.π.): *Καν φαίνομαι γαρ, δέσποτα, γελών ομού και παίζων,| αλλ' έχω πόνον άπειρον και θλίψιν βαρυτάτην| και χαλεπόν αρρώστημα και πάθος, αλλά πάθος!| Πάθος ακούσας τοιγαρούν μη κήλην υπολάβεις,* (παραλ. 2 στ.) *μη νόσημα καρδιακόν, μη περιφλεγμονίαν,| μη σκορδαψόν, μήδ' ύδερον, μη παραπνευμονίαν,| αλλά μαχίμου γυναικός πολλήν ευτραπελίαν* Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 22· *έστειλα έναν εδικόν μου κτηνόν εις ένα ... καλλικάν, διά να του εβγάλει τους σκορδαψιούς απέ τα 'ματία του, και εκείνος έβγαλέν τους ίτσου κακά ότι έβγαλεν τους οφθαλμούς του και ουδέν θωρεί πλείον τίποτες* Ασσίζ. 181[13]. **2)** Είδος βοτάνου, πιθ. το σκιλλοκρέμμυδο (βλ. Eideneier, BZ 82, 1989, 84-85, καθώς και ά. *σκιλλοκρόμμυδον*): *κεφάλιν σκορδαψός* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 414 χφφ PVK κριτ. υπ.

Σκορδιανός ο. — Βλ. και *Σκορτινός*.

Από το τοπων. *Σκορδά* τα (πβ. *Σκοδρά* αυτ. XX, *Σκόδρα* αυτ. XXI) <*Σκορτά* (Lex. Chron. Mor.) και την κατάλ. *-ιανός*· βλ. και Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων., λ. *Σκορτσινός*.

Κάτοικος των *Σκορτών* στην Πελοπόννησο, Σκορτινός: *Τότε οι Σκορδιανοί ηθέτησαν τον πρίγκιπα, και επήγαν με τους Ρωμαίους. Και ως το ήκουσεν ο πρίγκιπος, έστειλε και εξολόθρευσε τον τόπον και τας χώρας των Σκορδών* Δωρ. Μον. XL.

σκορδίκι(ν) το.

Από το ουσ. *σκόρδο(ν)* και την κατάλ. *-ίκι(ν)*.

Σκόρδο: *σκορδίκια είχεν κάτωθεν* (ενν. *η γυνή του Ιουνίου*) *και πέντε καψιμάδες| και κολοκύνθιν με νερόν, πολλά διψά το κάμα* Ημερολ. 116.

σκόρδιον το.

Το μτγν. ουσ. *σκόρδιον*.

Είδος φυτού με φαρμακευτική χρήση, πιθ. το *σκορδόχορτο* (teucrium scorodonia· για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 3878): *Ουκ αμελώ γράψαι και περί υποκαπνισμών των παρά των εμπειρικών ευρημένων, ότις λογής είναι· η καλαμίνθη, ο δίκταμος, η γεντιανή, το σκόρδιον, η αλόη, η σμύρνα* ... Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 47.

σκόρδο το, βλ. *σκόρδον*.

σκορδοκήπι το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 144[4, 12-13, 25], 219[4], 396[4, 6-7, 10].

Από τα ουσ. *σκόρδο(ν)* και *κήπος*.

Κήπος όπου καλλιεργούνται σκόρδα: *σπίτι με αυλή και σκορδοκήπι* αυτ. 126[12].

σκορδοκόπανος ο, Σπανός (Eideneier) B 72.

Από τα ουσ. *σκόρδο(ν)* και *κόπανος* (<αρχ. ουσ. *κόπανον* με μεταπλ.). Τ. *σκορδοκόπανος* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.), καθώς και λ. *σκορδοκόπανο* (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.), *σκορδοκόπανον* (Παπαδ. Α., Λεξ.) και *σκορδοκόπανε* (Κωστ., Λεξ. τσακων.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.· βλ. και Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *σκορδοκόπανο*).

Το γουδί ή το γουδοχέρι του γουδιού για το σκόρδο· (εδώ σκωπτ.): *Ταύτα ακούσας ο σπανός έδραμεν και ήλθεν εις το σπίτιν του, και εξέβην η γυναίκα του και εχαιρέτησέν τον και πρώτον λέγει την επαινουμένους λόγους· χαίρου, γραία, … χαίρου, σκορδοκόπανε* αυτ. A 251.

σκορδοκρόμμυδα τα.

Από τα ουσ. *σκόρδο(ν)* και *κρομμύδιν*. Τ. *σκορδοκρέμμυδα* στο ΑΛΝΕ· βλ. και Ανδρ., Ελλην. 32, 1980, 15. Λ. *σκορδοκρέμμυδο* σήμ. με διαφορ. σημασ. (Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ.. (Ανδρ., ό.π.).

Σκόρδα και κρεμμύδια: *Απέ τα σκορδοκρόμμυδα: Απέ τα σκόρδα και κρομμύδια τά εβγάνουν έξω της χώρας κελεύει το δίκαιον να πάρου το δέκατο* Ασσίζ. 496[8].

σκορδολάζαρον το, Ορνεοσ. αγρ. 521[21-22], 551[21]. — Βλ. και *λασάριον, λάσαρον*.

Από τα ουσ. *σκόρδο(ν)* και *λάζαρον* (<*λάσαρον*). Λ. *σκορδοράσαριν* στο Meursius, *σκορδοραζάρι* στο Du Cange (λ. *σκόρδον*) και *σκορδολαζάριν* στο LBG, όπου και λ. *σκορδολάζαρος*. Η λ. στο Du Cange, ό.π.· βλ. και LBG, στη λ.

Ο αποξηραμένος οπός του φυτού *σίλφιον*, με δριμεία οσμή και γεύση, για φαρμακευτική χρήση: *σκορδολάζαρον κόκκους γ'* Ιερακοσ. 387[22]· *Εάν ο ιέραξ αλγεί τους οφθαλμούς αυτού υπό κεφαλικού νοσήματος, … ποίει … χαλβάνην ως κόνιν και μίγνυε αυτήν μετά γάλακτος όνου, και βάπτε εν αυτώ την τροφήν αυτού, και τρίψας σκορδολάζαρον ένωσον αυτήν οίνῳ παλαιῷ και έγχεον εν τοις μυκτήρσιν αυτού* Ορνεοσ. αγρ. 544[9].

σκόρδον το, Ορνεοσ. αγρ. 538[20], Επιστ. ιατρ. ποδ. 34, 56, Γιατροσ. Ιβ. 42, 112, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 206· *σκόρδο*, Gesprächb. 49[17], Γιατροσ. Ιβ. 60· *σκόρδο(ν)*, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 197-5 χφ PK κριτ. υπ., Ασσίζ. 242[1], 245[5], 493[1] δις, 496[8], Ιατροσ. 21[110], Σπανός (Eideneier) D 1706, Ιατροσ. κώδ. αρκδ', Αιτωλ., Βοηβ. 134, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1453, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 179, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1585 λζ' 13· *σκόροδον*, Ιερακοσ. 362[13, 17], 407[15], 441[19, 25, 27-28], Ορνεοσ. αγρ. 538[28], 541[16], 547[28, 30].

Το ουσ. *σκόρδον*, που απ. στο Θεόφραστο. Ο τ. *σκόρδο* στο Meursius και σήμ. Ο τ. *σκόροδον* ήδη αρχ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.)

Σκόρδο: *Αφού φάγεις σκόρδον, τρώγε καμπόσα κουκκία ωμά ή σέλινον να μη βρομά το στόμα σου ή απήγανον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 206· *κρέη χοίρων και βοών εις τα κακκάβια βάλλοντες* (ενν. *οι Λατίνοι*) *και κατακόπτοντες εταρίχευον, εισάγοντες και από των αλεσμένων οσπρίων, καθώς και την σάλτσαν αυτών εποιούσαν μετά σκόρδων και άλλων ειδών των δριμυτέραν ποιούντων την αίσθησην* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 787 κριτ. υπ.· *σκόρδα κεφάλια δώδεκα, κρομμύδια*

δεκαπέντε Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 213· (εδώ μεταφ. προκ. για ηλικιωμένο γαμπρό σε αταίριαστο γάμο): *Τις ήτον πόπροξένησε το βρομερό το σκόρδο| με τ' άσπρο το τριαντάφυλλο και μυρωδάτο ρόδο;| Τις ήτον που την έσμιξε την αγριοτσουκνίδα| μ' αυτείνη την ροδόμνοστην και γλυκοκορασίδα;* Κακοπ. 117· (για φαρμακευτική χρήση): *Περί πόνον οδόντων: Έπαρε σκόρδον και ψήσε το και βάλε το απάνω εις το δόντι και υγιαίνει* Γιατροσ. Ιβ. 84· *σκόρδου βραχύ τι μέρος λαβών και μετά οίνου παλαιού τρίψας έμβαλε μετά πτερού εις τας ρίνας αυτού* Ιερακοσ. 406[28]· *Είναι* (ενν. *το σκόροδον*) *θερμόν πολλά και αντιφάρμακον διά τούτο το λέγουσιν όλοι θηριακήν των χωρικών* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 206.

Σκόρδος ο, Πωρικ. (Winterwerb) I 60, II 66.

Προσωποπ. του ουσ. *σκόρδον*: *Μα τον αδελφόν μου τον Σκόρδον και εξάδελφόν μου τον Σινάπην και συμπέθερόν μου τον Πράσον … και υιόν μου τον Ρέπανον και θυγατέρα μου την Ραπανίδα … ψευδώς ελάλησεν η Σταφυλίς προς την βασιλείαν σου* αυτ. III 74.

σκορδότσεφλι(ν) το.

Από τα ουσ. *σκόρδο(ν)* και *τσέφλι(ν)* (βλ. ά. *τσόφλιον*).

Φλούδα ξερού σκόρδου: *Περί πόνον νεφρών: Έπαρε ζοχία και σκορδότσεφλια και βράσε τα με νερόν, αμή καλλιότερα με κρασί και όχι με νερόν, έως να απομείνει το ένα τρίτον, και τριάντα σπυριά πιπέρι και δώσ' τον ασθενούς να πίνει και υγιαίνει* Γιατροσ. Ιβ. 82.

σκορδούλιον το· *σκουρδούλιον*, Ορνεοσ. 584[25].

Από το ουσ. *σκόρδο(ν)* και την κατάλ. *-ούλιον*. Ο τ. στο Du Cange με διαφορ. σημασ.· βλ. και LBG, στη λ. Τ. *σκουρδούλι* (Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας) και πληθ. *σκουρδούλια* με διαφορ. σημασ. (Καραντής, Κουλουρ. γλωσσάρ.) σήμ. ιδιωμ. Πβ. λ. *σκορδούλακας* (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.) και *σκορτάλλιν* (Χατζ., Λεξ.) σήμ. ιδιωμ.

(Πιθ.) είδος φυτού, *άλλιο το υπόδασυ* (allium subhirsutum) (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 234-5· για διαφορ. σημασ. βλ. LBG): *Εις μούταν ορνέου: Μετά την απόχυσιν του φεγγαρίου δος αυτῷ θηριακήν κοκκία ς' και πάλιν μεθ' ημέρας ή δος αυτῷ σκορδουλίου αίγινα έ και ας διαβιβάσει ημέρας ή* αυτ. 584[20].

σκορδόφυλλο(ν) το, Σταφ., Ιατροσ. 9[255-6], Γιατροσ. Ιβ. 102· *σκοροδόφυλλον*, Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 229[16].

Από τα ουσ. *σκόρδο(ν)* και *φύλλο(ν)*. Ο τ. από τον τ. *σκόροδον* (βλ. ά. *σκόρδον*). Τ. *σκορdόφυḍḍο* σήμ. ιδιωμ. (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.). Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 126).

Φύλλο σκόρδου: *Περί όταν πονεί του ανθρώπου η κοιλία κι όταν σφάζεται: … Έπαρε σκορδόφυλλα και πίτουρα και πήγανον και βράσε τα με άσπρον κρασί και τότε ας τα βάλει απάνω εις τον πόνον και υγιαίνει* Γιατροσ. Ιβ. 58.

σκορκόνδειλος ο, βλ. *κροκόδειλος*.

σκόρνο το.

Από το ιταλ. *scorno* (Battaglia).

Στη φρ. *κάμνω σκόρνο εις* ... = προσβάλλω, ατιμάζω: *Ας έν', κερά πολιτική, τόσο για όνομά μου| δεν το 'χω, σα γιατί έκαμες σκόρνο εις τ' άρματά μου* Κατζ. Γ' 472.

σκοροδάλμη η, Ιερακοσ. 385^{26}.

Το αρχ. ουσ. *σκοροδάλμη*. Τ. *σκουρδάρη* η (Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ.), *σκουρδάρ(η)* η (Μαυρομμάτης, Λεξ. Καναλ. Καρδίτσας) και *σκουρδάριμ'* η (Ευγενίδης, Παγγ. Γλωσσ.), καθώς και ουδ. *σκουρδάρ'* το (Τζιαμούρτας, Γλωσσ. Καραγκούνηδων, Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.), *σκορδάμι* το (Λάζαρης, Λευκαδ., Τσιτσέλη, Κεφαλ. Σύμμ. 443, Andr., Lex., στη λ.) σήμ. ιδιωμ.· πβ. και λ. *σκορδολαμιά* και *σκοδρολαμιά* σήμ. στη Χίο (Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 61).

σκόροδον το, βλ. *σκόρδον*.

σκοροδόφυλλον το, βλ. *σκορδόφυλλο(ν)*.

σκορπίδι το, βλ. *σκορπίδιον*.

σκορπίδιν το, βλ. *σκορπίδι(ον)*.

σκορπίδι(ον) το· *σκορπίδιν*.

Από το αρχ. ουσ. *σκορπίος* (βλ. L-S, λ. *σκορπίος* II) και την κατάλ. *-ίδιον*· πβ. και μτγν. ουσ. *σκορπίδιον* με διαφορ. σημασ. Ο τ. *σκορπίδιν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Λουκά, Γλωσσάρ.). Η λ. στον τ. *σκορπίδι* στο Βλάχ. και σήμ.

Είδος ψαριού, ο σκορπιός (βλ. και Krumbacher [Οψαρ. σ. 374]): *Περί πόνον νεφρών ... Έπαρε σκορπίδια θαλάσσια και βάλε τα εις κρασί να πίνει και υγιαίνει* (ενν. *ο άνθρωπος*) Γιατροσ. Ιβ. 82.

Ο τ. ως προσωποπ. (πβ. αρσ. *Σκορπίδης* ως προσων. σε έγγρ. του 16. αι., Μαράς, Κατάστιχο 149 Γ' 46^{2}, 53^{1}): *παρίσταντο γουν οι νοτάριοι ... η Λακέρτα και ο Λύχνος, το Σκορπίδιν* ... Οψαρ. 362^{29}.

σκορπίδιον το, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 46, 50· *σκορπίδι*.

Από το ουσ. *σκορπίος* που απ. στο Θεόφραστο (L-S, λ. *σκορπίος* III) και την κατάλ. *-ίδιον*· πβ. και το μτγν. ουσ. *σκορπίδιον* με διαφορ. σημασ. Ο τ. *σκορπίδι* και σήμ. Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 181).

Φαρμακευτικό φυτό της οικογένειας των πολυποδιωδών, πιθ. το *άσπληνον* του Διοσκουρίδη (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., 3675, 633): *Διά την τεσσάρων ημερών θερμασίαν. Εκείνον οπού θερμαίνεται κάθε τέσσερες ημέρες, πρώτον καθάρισε την μέλαιναν χολήν ...· βάλε πολυπόδιον (ήγουν άγριον σκορπίδιον) και επίθυμον ... από τέσσερα δράμια ...* αυτ. 36· *Διά την σπλήνα ... Ωφελούσι και ετούτα: Το αδίαντον (ήγουν το πολυτρίχι), το άσπληνον (ήγουν το σκορπίδι οπού γίνεται εις τες πέτρες) να το βράσεις, να τα πίνει ο άρρωστος* αυτ. 24.

σκορπίζω, Σπαν. (Ζωρ.) V 661, Φυσιολ. (Kaim.) 47a^{18}, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 312,

Καλλίμ. 1937, Ιερακοσ. 468^{28}, 505^{12}, Ορνεοσ. 562$^{7-8}$, Διγ. Ζ 3454, Χρον. Μορ. Η 4952, 6984, 6998, 7618, Χρον. Μορ. Ρ 4952, 6984, 6998, 7059, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 142, 225, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 652, Λίβ. Esc. 1352, Λίβ. διασκευή α 1441, Ταμυρλ. 46, Χρον. Τόκκων 1094, 3235, Φυσιολ. 342^{14}, 351^{1}, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 653, Αργυρ., Βάρν. Κ 429, Μαχ. 258^{8}, Βουστρ. (Κεχ.) 302^{11}, Λέοντ., Αιν. (Brokkaar) Ο ΧΙΙ^{5}, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 356, Απόκοπ.^{2} 243, 412, Απόκοπ. (Παναγ.) 469, Έκθ. χρον. 68^{4}, Κορων., Μπούας 27, 97, Πενθ. θαν.^{2} 130, 392, Δεφ., Λόγ. 106, Πεντ. Γέν. XI 4, 8, Έξ. V 12, Λευιτ. XXVI 33, Δευτ. IV 27, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 237, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 347, Κυπρ. ερωτ. 147^{8}, Παλαμήδ., Βοηβ. 306, Σταυριν. 237, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 220, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [189], Δ' [1454], Διγ. Ο 2116, 2354, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5353, 6578, Διακρούσ. (Κακλ.) 172, 266, 971, κ.α.· *σκροπίζω*, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 148· μτχ. παρκ. *οσκορπισμένος*, Πιστ. βοσκ. IV 2 154. — Βλ. και *σκορπώ*.

Το μτγν. *σκορπίζω*· το παθητ. ήδη αρχ. Ο τ. *σκροπίζω* σήμ. ιδιωμ. (Πέτροβιτς Ν., Σερραϊκά Χρονικά 4, 1961, 72 (*σκροπίζου*), Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ.) και στο Δημητράκ. (στη λ.). Η λ. και σήμ.

Ι. Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α)** Ρίχνω προς διάφορες κατευθύνσεις, πετάω εδώ κι εκεί: *έδωκεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *του Στρατηγίου του αδελφοποιτού του επτά κεντηνάρια μάλαμα, και τα εσκόρπισεν εις την γην και τα άρπαξεν ο λαός μετά χαράς* Hagia Sophia ω 535^{7}· (σε μεταφ.): *'ποθυμώ πολλά να σκίσει η μέρα,| τη μυρισμένη ανατολή ν' αρχίσει| στον ουρανό τα ρόδα να σκορπίσει* Πιστ. βοσκ. Ι 3 195· **β)** (με το ουσ. *ροδάδα*) απλώνω: *και τ' αργυρόν της πρόσωπον ροδάδες να σκορπίσει,| και μ' ευμορφιές αμέτρητες να ροδοκοκκινίσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [181]. **2α)** (Προκ. για ανθρώπους) στέλνω σε διαφορετικές κατευθύνσεις· διασκορπίζω: *να σε ελεημονηθεί και να στραφεί και να σε μαζώξει από όλους τους λαούς ος εσκόρπισέ σε ο Κύριος ο Θεός σου εκεί* Πεντ. Δευτ. XXX 3· *να σε σκορπίσει ο Κύριος εις όλα τα έθνη από άκρη της ηγής και ως άκρη της ηγής* Πεντ. Δευτ. XXVIII 64· **β)** (προκ. για οπλισμένους σε συμπλοκή) απωθώ, διώχνω, διαλύω: *Θυμάσθε, παλληκάρια μου, ...* (παραλ. 1 στ.), *όντε μας εγυρίσασιν ένοπλοι Αραβίτες* (παραλ. 1 στ.) *και οι τριακόσιοι εκύκλωσαν και εβάλαν με εις την μέσην| κι έως να καβαλικεύσετε, εσκόρπισά τους όλους* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1714· **γ)** (προκ. για το κύμα) απωθώ, αποκρούω (εδώ σε μεταφ.): *Εκείνος ήτον ο καλός κυβερνήτης του ζηλεμένου καραβίου του γένους μας· εκείνος ήτον οπού εσκόρπιζε τα τόσα και τόσα κύματα οπού καθημερινώς τον εκτυπούσασιν* Χίκα, Μονωδ. 62. **3)** Τοποθετώ κ. σε διάφορα μέρη, διασπείρω: *Ίδια σαν ένα οπού βαλθεί και θέλει να κεντήσει| πράσινο δάσο, και φωτιές εδώ κι εκεί σκορπίσει,| κι η δροσεράδα τω δεντρώ του δάσου δεν τ' αφήνει| ν' άψει ζιμιό, μα πολεμά κι άφτει ώρες κι ώρες σβήνει* Στάθ. (Martini) Β' 204. **4α)** (Προκ. για τείχη) συντρίβω, γκρεμίζω εντελώς: *όλα τα τείχη σκόρπισαν του ελεεινού του τόπου| που κτίσαν οι χριστιανοί με πόθου και με κόπου·| έρχονταν καταπάνω τους οι μπουμπαρδές, που κάναν| όλην την γην κι ετρόμασσεν* Αχέλ. 2032· **β)** (προκ. για ανθρώπους μετά από έκρηξη) συντρίβω, διαλύω, σκορπίζω σε κομμάτια: *'Πομέσα το βοτάνι τως έπιασε κει φωτία| και πάραυθης τους σκόρπισεν όλους ωσάν σκουτία* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2322. **5)** Διαλύω, εξαφανίζω: *καταπίνει ο χαραδριός την νόσον του νοσούντος, και ανίπταται εις τον αιθέρα του ηλίου,*

και καίει την νόσον του νοσούντος ανθρώπου, και σκορπίζει αυτήν Φυσιολ. (Kaim.) 12a[15]. **6)** Παρέχω, δίνω, ξοδεύω: *χωρίς καμίαν λύπησιν εσκόρπιζαν τον πλούτον τους εις εκείνους οπού είχαν χρείαν και εμιμούνταν την ελεημοσύνην του Θεού* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 66[12]. **Β'** Αμτβ. **1) α[1])** Διασκορπίζομαι: *υπήγαν εις τα Ιωάννινα εντάμα οι αφέντες | και απαυτού εσκόρπισαν όλοι να εσοδιάσουν* Χρον. Τόκκων 2576· **α[2])** (εδώ) φεύγω άτακτα καταδιωκόμενος: *πόλεμον τους έδιδαν* (ενν. *τους εχθρούς*), *να φεύγωσιν αρχίσαν, | ωσάν 'κ τους λύκους τα αρνιά, πάραυθα εσκορπίζαν | κι αυτοί κατόπιν τρέχοντας σαν στάχυα τις θερίζαν* Παλαμήδ., Βοηβ. 133· **α[3])** (με τον εμπρόθ. *εις μύρια* που δηλώνει υπερβολή· πβ. *μυριοσκορπίζω, μυριοσκορπώ*) σπάζω και σκορπίζομαι σε πολλά διαφορετικά σημεία: *μα τα κάρβουνα, τά έχω εις την καρδιά μου, | και πέτραν αν τα διηγηθώ, εις μύρια να σκορπίσει | και ως το άλας να λυθεί και ως χιόνι να αναλύσει* Λίβ. Va 83· **β)** (προκ. για υγρό) απλώνομαι: *ει μεν καθίσει κάτω εις τον πάτον του ποτηρίου η σταλαγματία ωσάν κουμπί, γίνεται αρσενικόν το παιδί. Ει και σκορπίσει, γίνεται θηλυκόν* Γιατροσ. Ιβ. 32. **2α)** (Προκ. για την πάχνη, τον καπνό, κλπ.) διαλύομαι, εξαφανίζομαι: *Αράχνη είναι η ζωή και κονιορκτός η δόξα, | σαν όνειρον ο χρόνος μας τρέχει και διαβαίνει, | ωσάν την πάχνην που θωρείς στους κάμπους τον χειμώνα, | όταν φανεί ο ήλιος, ώσπερ καπνός σκορπίζει, | στην ώραν μένει άφαντος και εύκαιρος ο τόπος* Διγ. Α 4742· **β)** καταστρέφομαι: *ερώτησεν: «Πώς έχει η αυθεντιά σας;» | Αυτοί τον απεκρίθησαν: «Με κακουχίας πάσας». | Δύσκολα και στενά πολλά από την πείνα* (παραλ. 1 στ.). *«Και άλλα περισσότερα φορέματα της χρείας | οπού 'χαμεν και σκόρπισαν κι υπάν της απωλείας. | Το πλέα περισσότερον, οπού 'μασθεν κλεισμένοι | και ο τονανμάς δεν έρχεται ...»* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5276· **γ)** διασκορπίζομαι, διαλύομαι (μεταφ.): *ν' αδειάσουνε οι τυράννισσες, τα πάθη να σκορπίσου* Στάθ. (Martini) Β' 22. **3)** (Εδώ για το χώμα) *παραμερίζω*, ανοίγω χώρο: *«σκόρπισε χώμα άλαλον· άνοιξε, γης», εκράζαν· | «κι οι πόρτες του Άδου ας χαλαστούν ...»* Απόκοπ.[2] 110.

ΙΙ. Μέσ. **1α)** Σκορπίζομαι, διασκορπίζομαι: *Ολίγεψεν η ταραχή, η ζάλη απεπληρώθη, | οι πάντες εσκορπίστησαν, γίνεται μοναξία* Λίβ. Va 1212· **β)** (πιθ., προκ. για τη γη) είμαι διάσπαρτος, γεμίζω, κατοικούμαι: *τριά ετούτα παιδιά του Νοαχ και από ετούτα εσκορπίστην όλη ηγής* Πεντ. Γέν. IX 19. **2)** (Προκ. για νερό) υποχωρώ, *παραμερίζω*: *το πυρ σβεννύει παρευθύς και θρύβουνται τα ξίφη | και τα νερά σκορπίζονται και ου δύνανταί σε βλάψαι* Φλώρ. 1201.

Φρ. 1) *Σκορπίζω άλας και νερόν*, βλ. ά. *νερό(ν)* Φρ. 8. **2)** *Σκορπίζω* κ. *στον άμμον*, βλ. ά. *άμμος* Φρ. γ, Επιτομή, ά. *άμμος*. **3)** *Σκορπίζω* κ. *στον άνεμον* = εκθέτω κ. στον αέρα: *ανάμεσα σ' όλες τες νιες, στον άνεμον σκορπίζει | πλια χρυσωμένες κι όμορφες πλεξίδες, κι αερίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1067]. **4)** *Σκορπίζονται οι διαλογισμοί* = οι σκέψεις κάποιου χάνουν τη συνοχή, την *αλληλουχία* τους: *περίσσα το επικράθηκαν και τους έδωσε σπλήξιν μεγάλην εις την καρδίαν, διότι τους ήρθαν όλα ενάντια εις όσα ελόγιαζαν εις τον λογισμόν τους και εσκορπίστηκαν και οι διαλογισμοί τους, και έχασαν ακόμη και την ελπίδα τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 189. **5)** *Σκορπίζει ο λογισμός* = «τρέχει» το μυαλό σε πολλά πράγματα (βλ. και ά. *νους* Φρ. 61): *γράμματα να μανθάνει* (ενν. *η κόρη*), | *να μην σκορπίζει ο λογισμός εις μερίμνας παντοίας* Διγ. Ζ 86. **6)** *Σκορπίζω* (ή *σκορπώ*) *το νου μου*, βλ. *νους* Φρ. 61· βλ. και ά. *σκορπιστός* Φρ. **7)** *Σκορπίζω* (ή *σκορπώ*) *το νου κάπ.*, βλ. *νους* Φρ. 62. **8)** *Σκορπίζεται η ψυχή* = ο άνθρωπος (ο νους του) *απασχολείται* με πολλά πράγματα, δεν είναι συγκεντρωμένος: *Ω πόσον ωφελεί συχνά στον άνθρωπον, ... | ο τυφλωμός των ομματιών, για να θωρεί περίσσια. | Ότ' η ψυχή δεν βρίσκεται ετότες σκορπισμένη, | αμ' είναι εις του λόγου της, σμικτή και μαζωμένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [967].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **α)** (προκ. για στράτευμα) που δεν είναι σε τάξη, που δεν είναι *παραταγμένος*: *αχαμνά ήτον και κουρασμένα | τα φουσσάτα, αδιόρθωτα ομού και σκορπισμένα* Παλαμήδ., Βοηβ. 984· **β)** που βρίσκεται σε διάφορα μέρη, διάσπαρτος: *Ήσαν δε τότε Γότθοι και άλλα έθνη μεγάλα και πολλοί άνθρωποι παρακατωκισμένοι εις σκορπισμένους τόπους* Hist. imp. (Iadevaia) IIa 3387.

σκορπιοδηγμός ο.

Από τα ουσ. *σκορπιός* (βλ. ά. *σκορπίος*) και *δηγμός* (απ. στον Ιπποκράτη)· πβ. το μτγν. επίθ. *σκορπιόδηκτος* (L-S).

Δάγκωμα σκορπιού: *Περί αντιφάρμακα εις όφεις και σκορπιοδηγμούς* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 47[1].

σκόρπιος (Ι), επίθ.

Από το *σκορπίζω* (Ανδρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., στη λ., ετυμολ.· βλ. όμως και ΛΚΝ, στη λ., ετυμολ.). Η λ. και σήμ.

Διασκορπισμένος: *τον αναγκάσανε* (ενν. *τον σουλτάν Αχομάτη*) ..., *να πάγει καταπάνω ... του σουλτάν Σελίμη, εις την Προύσα, οπού εκαθέτονε, ..., διατί το περισσότερο οπού οι γιανιτσάροι και το άλλο του φουσσάτο έλειπε και ήτονε σκόρπιο* Χρον. σουλτ. 144[3].

σκόρπιος (ΙΙ) ο, βλ. *σκορπίος*.

σκορπίος ο, Σταφ., Ιατροσ. 10[277 δις, 278], 26[26], Σπαν. (Hanna) Β 431, Κομν., Διδασκ. Δ 284, Σπαν. Ρ 233, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 474, Βίος Αλ. (Aerts) 4846, Ιατροσ. κώδ. 164 φε', 166 ωλζ', Αλεξ.[2] 2057, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 187, Γιατροσ. Ιβ. 38, 86, Εγκ. αγ. Δημ. 107[99, 102], Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 165, 166, 168, 169 δις· *σκόρπιος*, Πεντ. Δευτ. VIII 15· *σκορπιός*, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 84, Διήγ. Αλ. G 289, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 260, Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 192, Τζάνε, Κατάν. 461.

Το αρχ. ουσ. *σκορπίος*. Για τον τ. *Σκόρπιος* ως προσων. βλ. Moritz, Zunam. 17. Ο τ. *σκορπιός* στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *σκόρπ̯ιος* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., όπου και άλλοι τ.).

1α) Αραχνοειδές αρθρόποδο με ουρά που καταλήγει σε δηλητηριώδες κεντρί: *Μέγα κακόν, μέγα θηρίον ο φθόνος ένι, φίλοι, | σκορπίον απεικάζουν τον με μύρια κεντρούνια* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 16· *Όταν δακώσει τον άνθρωπον όφης ή σκορπίος ...* Γιατροσ. Ιβ. 38· (σε παρομοίωση): *Ως γαρ τις κακομήχαντος, κακεντρεχής σκορπίος* (παραλ. 5 στ.), *ούτως απράγμων άνθρωπος, κακεντρεχής καρδία* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 98· **β)** μεταφ., ως αρνητικός χαρακτηρισμός (βλ. και Bauer, Wört., στη λ. σημασ. 2)· **β[1])** (προκ. για το διάβολο): *και τον σκορπίον τον δεινόν, τούτον τον φαρμακτήρα,* (παραλ. 1 στ.) *σκελίσας, ρίψας* (ενν. *ο Λόγος*) *καταγής ...* (παραλ. 1 στ.)

αυτός ανέστη θεϊκώς Γλυκά, Αναγ. 131· **β[2])** (προκ. για το φθόνο): *σκορπίε, φθόνε δολερέ, με μύρια κεντρούνια* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 494. **2)** Είδος ψαριού (βλ. και Παπαδημ., Ψάρια 110): *Μετά δε το ποιήσαι την κάθαρσιν, πρώτον μεν πρόσφερε τους πετραίους ιχθύας, ήγουν κωβίους, γαλέας, σκορπίους ...* Επιστ. ιατρ. ποδ. 76. **3)** Αστερισμός του ζωδιακού κύκλου: *ο Ζυγός με τον Σκορπίον αντάμα* Θησ. Θ' [31[6]].

σκορπιός ο, βλ. *σκορπίος*.

σκορπισθά, επίρρ., βλ. *σκορπιστά*.

σκόρπισις η.

Από το *σκορπίζω* και την κατάλ. *-σις*. Η λ. τον 3.-4. αι. (L-S), σε σχόλ. (TLG) και στο Somav. (*σκόρπησις*).

Διασκόρπιση, κατατρόπωση (των εχθρών): *Σκόρπισις και ανδρεία. ... Έσμιξαν και άλλοι εις αυτόν* (ενν. *τον δούκα*) *από τους εδικούς του·| πεζούς εσφάξασιν πολλούς, απόδειραν στρατιώτες* Χρον. Τόκκων μετά στ. 260.

σκορπισμός ο, Χούμνου, Κοσμογ. 2008, Διακρούσ. (Κακλ.) 477.

Το μτγν. ουσ. *σκορπισμός*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σκορπίζω*, ΑΛΝΕ).

1) Διασκορπισμός: *έπαθον δε οι ... Θεσσαλονικείς πολλά δεινά, ... την εκ τόπου εις τόπον απεμπόλησιν, τον χωρισμόν, τον εν ανατολή και δύσει σκορπισμόν, την αποβολήν της φίλης πατρίδος και άλλα όμοια, θηρίων αγρίων επικειμένων των ασεβών αυτοίς* Ιστ. πολιτ. 7[14]. **2)** Όλεθρος, καταστροφή: *αφανισμός και σκορπισμός εγίνηκε και τότες,| σύξυλους τους εσκλάβεψαν όλους τους στρατιώτες* Ιστ. Βλαχ. 693.

σκορπιστά, επίρρ.· *σκορπισθά*.

Από το επίθ. *σκορπιστός*. Η λ. στο Somav. (λ. *σκορπισμένα*) και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σκορπιστός*, ΑΛΝΕ).

Διασκορπισμένα: *Οι Φράγκοι εσκορπίσασιν διώχνοντας το φουσσάτο,| και ως εξάφνισεν ευθύς και σκορπισθά τους ηύρεν* (ενν. *ο Μουρίκης*),| *έσκυψεν τα κοντάρια· στην μέσην τούς εδώκαν·| τους Φράγκους εχαρβάλωσε ...| επίασεν δε και πολλούς άρχοντες εκ του δούκα* Χρον. Τόκκων 1095.

σκορπιστός, επίθ., Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 360, Θρ. Κύπρ. Μ 317, Πανώρ.[2] Πρόλ. 11, Α' 215, 311, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1809, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [195].

Από το *σκορπίζω*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., ΑΛΝΕ).

1) Διασκορπισμένος, διάσπαρτος: *Να 'ρχουνται οι μπάλες ξαφνικές, στη μέση τως να σπούνε,| και τα κορμιά να χάνουνται δίχωστας να τα βρούνε,| μόνο να βρίσκουνε μικρά μπουκούνια καμωμένα| να 'ναι 'ς τσι στράτες σκορπιστά, 'ς τσι τοίχους κολλημένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 482[12]. **2)** Θρυμματισμένος: *Αν ...| ... φτάξει η κάψα να το βρει* (ενν. *το ρόδον*) *κι έρθει το μεσημέρι,| μαραίνεται ... και μαδημένο μένει| και μες στον τράφον σκορπιστό, πρίχου βραδιώσει μπαίνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1062].

Φρ. *έχω το νου μου σκορπιστό*, βλ. ά. *νους* Φρ. 61· βλ. και ά. *σκορπίζω* Φρ. 5.

σκορπώ, Θησ. Γ' [27[4]], Δεφ., Λόγ. 395, Μαλαξός, Νομοκ. 487, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. Χάρ. 132, 134, Κατζ. Β' 130, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1883, 2393, Γ' 126, κ.α., Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 169, Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. Μελλ. 42, Α' 260, Ε' 371, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 12, Ε' 374, Λεηλ. Παροικ. 259, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6493, 7933, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 162[21], 172[24], 218[20], κ.α. — Βλ. και *σκορπίζω*.

Από τον αόρ. του *σκορπίζω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Ι. (Ενεργ.) **Α'** (Μτβ.) **1α)** Κάνω τα μέρη ενός συνόλου να διαχωριστούν, ρίχνω ή κάνω να πέσουν σε διάφορες κατευθύνσεις, σκορπώ: *μαγαρισμένε ποντικέ, οπού μιαίνεις πάντα* (παραλ. 4 στ.)· *τα μεν εσθίεις, μυσαρέ, τα δε ουρείς και χέζεις,| τα δ' άλλα με τους πόδας σου σκορπάς και καταχύνεις* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 137· *βγαίνουσιν ... κορασίδες και η μια βαστά ένα ταπέδο ... και οι άλλες σκορπούσινε αθούς* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' μετά στ. 62· **β)** (προκ. για τον εχθρό στη μάχη) διασκορπίζω, τρέπω σε φυγή: *οι λουμπαρδιές κτυπούσι| και δίδουσι στον οχουθρό τότες και τους σκορπούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 358[5]· **γ)** (προκ. για τη θάλασσα) ρίχνω, σκορπίζω με ορμή: *μηδεποτέ το πέλαγος έτοιας λογής μανίζει| 'ς τσ' ανεμικές του Γεναριού, όντε βροντά κι αφρίζει,* (παραλ. 1 στ.) *κι όντε σκορπά τα κύματα όξω στο περιγιάλι,| σαν ήκαμε ο Σπιθόλιοντας ...* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1114· **δ)** (εδώ) περιχέω: *Σηκώνεται η Μαγδαληνή κι εβάστα αλαβάστρο,| γεμάτο το 'χε αλοιφή, απού 'ξαζε ένα κάστρο,| κι απάνω εις την κεφαλή του Ιησού σκορπά το,| και τόσα απού 'τονε πολύ ήρθε στα πόδια κάτω* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2766. **2α)** Συντρίβω, θρυμματίζω: *το λαγούτο εσκόρπισεν* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *εις εκατό κομμάτια,| να μην τονε γνωρίσουνε κείνα τα ξένα μάτια* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 527· **β)** καταστρέφω, γκρεμίζω: *Της Στείας δέντρη και χωριά, τα σπίτια γρεμισμένα,| και μοναστήρια και κελιά ήτονε σκορπισμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 251[24]. **3)** (Μεταφ.) εξαφανίζω, διαλύω: *Τσ' όρκους και τα τασίματα πώς τσι σκορπά και λειώνει| ο πόθος και τσι λογισμούς αλλιώς τσι ξετελειώνει!* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 587. **4)** Ξοδεύω: *να 'χει* (ενν. *ο Αντίχριστος*) *σοφία αξείκαστη για τους γραμματισμένους| και το λογάρι να σκορπά προς τους αμαρτεμένους·| κι όσοι σ' αυτόνο πλανεθού με τη γλυκιάν του γλώσσα| να τους επαίρνει μετ' αυτόν, κι ωγόι τως όποιοι σώσα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4765. **5)** Διαδίδω: *τω λεβέντω εσκόρπα το μαντάτο* (ενν. *το παλληκάρι*) Λεηλ. Παροικ. 592. **Β'** (Αμτβ.) **1α)** Διασκορπίζομαι, διαλύομαι (προκ. για σύνολο πραγμάτων) προς διάφορες κατευθύνσεις: *Τα κύματα τσι ρίχνασι 'ς τσι πέτρες ...,| κι εις τα χαράκια δίδασι κι εσπούσαν κι εσκορπούσα,| κι εκοίταζες κοιλιάντερα, μασέλες χωρισμένες,| πόδια και χέρια και καρδιές και κάρες μαδισμένες* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 211[21]· **β)** διασκορπίζομαι, φεύγω, τρέπομαι σε φυγή: *αδυνατεί ημών* (ενν. *των δαιμόνων*) *η δύναμις και σκορπούμεν και φεύγομεν από τον άνθρωπον εκείνον μακράν* Μαλαξός, Νομοκ. 487· **γ)** (προκ. για το κύμα της θάλασσας) «σπάζω», «ξεσπώ» (βλ. Κακουλίδη-Πάνου [Μορεζ., Κλίνη σ. 295]): *είχε να πάγει να κάμει βίγλαν εις τα τείχη του αιγιαλού ... τα οποία είναι υψηλά και αποκάτω είναι χαράκια μεγάλα οδιά να σκορπούσι τα κύματα όταν γίνεται φουρτούνα της θαλάσσου* Μορεζ., Κλίνη φ.

539^{v}· **δ)** (εδώ προκ. για σύννεφο) διαλύομαι: *Ήλιε ξαθέ* … (παραλ. 1 στ.) *οπού τα μαύρα της νυκτός νέφη, όντας ιδούσι*| *το πρόσωπό σου τ' όμορφο, χάνουνται και σκορπούσι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 230· *όντε λογιάζου και θαρρού να βρέξει, να χιονίσει,*| *δούσιν αξάφνου και χαθεί το νέφος και σκορπίσει*| *και λαμπυρός παρά ποτέ ο ήλιος φανερώσει*| … *τες ακτίνες του* … Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Ε' 1240. **2α)** (Προκ. για εύφλεκτο υλικό) εκρήγνυμαι: *τες λουμπαρδιές κι ας άφτουνε κι οι μπόμπες ας σκορπούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 367^{3}· *Τούρκοι εστέκασι πολλοί μέσα σ' ένα καρτέρι,*| *και γροίκησε το ριζικό είντα των είχε φέρει:*| *ένας εκεί 'πινε καπνό, μπάλες 'δεκεί βρεθήκα,*| *κι άναψαν κι εσκορπίσασι μέσα, κι εσκοτωθήκα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 222^{28}· **β)** συντρίβομαι: *πλιο δε μπορώ να ζήσω*| *τρέχω και πορπατώ να βρω χαράκι, να σκορπίσω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Γ' 248. **3α)** Διασκορπίζομαι· «χάνομαι»: *Οι δόξες είναι αστραπές που φέγγου μα πετούσι,*| *κι εις ένα ανοιγοσφάλισμα των αμματιώ σκορπούσι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 339· **β)** (προκ. για πόνο) περνώ, παύω: *λιγάκις ήτονε* (ενν. *ο πόνος*) *κι ως επαρακοιμήθη,*| *επέρασε κι εσκόρπισε και πλιο δεν εγροικήθη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 1564. **4)** Διαδίδομαι: *Πάγει η λαλιά στου βασιλιού, σκορπά σ' όλη τη χώρα,*| *πως εις το γάμο τσ' Αρετής εδά 'ρθεν η καλή ώρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Ε' 1163.

II. (Μέσ.) **1α)** Διασκορπίζομαι· (προκ. για ομάδα έμψυχων ή άψυχων πραγμάτων) διαλύομαι πηγαίνοντας σε διάφορες κατευθύνσεις: *σκορπάται το μελίσσι,*| *όντας ο βασιλέας τους χαθεί ή θα ψοφήσει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 221· **β)** (ειδικ.) πέφτω εδώ κι εκεί: *κόβγει τσι* (ενν. *τες πλεξούδες της*) *και ρίχνει τσι σύγκρατες δίχως πόνο* (παραλ. 1 στ.). *Μαλλιά που ερίχτα σαϊτιές και την καρδιά επληγώνα*| *στη γην εσκορπιστήκασι κι οι σκόνες τα κουκλώνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Δ' 472· **γ)** φεύγω, τρέπομαι σε φυγή: *φανερά κτυπούνται,*| *και νίκησεν ο Στέφανος, άρχισαν να σκορπούνται* Ιστ. Βλαχ. 630. **2)** Σπάζω, θρυμματίζομαι: *ώσπερ τ' αψύ και τ' άφτιαστο σίδερον, δεν μαλάσσει,*| *αν δεν του βάλουσι αχαμνό άλλο να συγκεράσει*| *και δεν μπορεί εις εργασιές ψιλές να το τραβίζει,*| *γιατί από την αψότητα, σκορπάται και τσακίζει* … Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' 264. **3)** Διαδίδομαι: *αξαργιτού τα ξάπλωνε τα λόγια κι εσκορπούντα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Δ' 828. **4)** Φεύγω, εξαφανίζομαι (εδώ σε μεταφ.): *ο ουράνιος Θεός … έδωκεν την μεγάλην βοήθειαν της νοητής σελήνης, ήγουν την δεδοξασμένην Μαρίαν …, εις την οποίαν δεν δύνουνται τα πονηρά πνεύματα ουδεκάν να ιδούσι, μα σκορπάται και αφανίζεται πάσα τως μηχανή και όλη τως η δύναμις από προσώπου της χάριτός της* Μορεζ., Κλίνη φ. 492^{v}.

Φρ. 1) *Σκορπώ* (κ.) *στους ανέμους*, βλ. ά. *άνεμος* Φρ. (ε). **2)** *Σκορπώ στον άνεμο* = διασκορπίζομαι, διαλύομαι, «χάνομαι» (βλ. και Κατσαΐτ., Ιφ. Γ' 630): *Λόγιασε πως οι γιόρκοι τως χάνουνται και σκορπούσι*| *στον άνεμο, σαν των κλαδιώ τα φύλλα όντε μαδιούσι.*| *Ποιος είχε πει ο Κάλλιστος ποτέ να λησμονήσει*| *της Ερωφίλης …;* Πανώρ.^{2} Δ' 45· *Σαν ποιάν ολπίδα να 'χω πλιο; Κι όλες, θωρώ, μου εφύγαν*| *κι ωσάν καπνοί εσκορπίσασι στον άνεμο κι επήγαν* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Δ' 640· *Ψευτό καλό μου χάρισες* (ενν. *συ, αντιδική μου μοίρα*) *κι ως όνειρον εχάθη,*| *σα χόρτον εξεράθηκε, σα ρόδον εμαράθη·*| *σαν αστραπή ήψε κι έσβησε κι έλυσε σαν το χιόνι,*| *σα νέφαλον εσκόρπισε στον άνεμο, σα σκόνη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 506. **3)** *Σκορπώ τον λογισμόν* = διώχνω τις (θλιβερές) σκέψεις: *όταν λυπείται άνθρωπος και φανερώνει λόγον,*| *τότε και το λυπούμενον φεύγει από τ' εκείνον,*| *διατί σκορπά τον λογισμόν και χάνεται η πίκρα* Διγ. Α 2540. **4)** *Σκορπάται ο νους κάπ.* = (α) πηγαίνει συχνά το μυαλό κάπ. σε ορισμένα πράγματα: *φλόγαν είχεν* (ενν. *η κόρη*) *τον έρωτα, φωτιά δε την αγάπην,*| *και από την πύραν την πολλήν ο νους της εσκορπάτον*| *στους ανδρειωμένους τους καλούς, οπού 'σαν παλληκάρια* Διγ. Α 252· (β) πάει το μυαλό κάπ. σε πολλά πράγματα (από ταραχή, ανησυχία): *δειλιώντας* (ενν. *οι Παροικιώται*)| *πως ο πασάς δεν ήπεμψε μαντάτο*| *και εις χίλια μέρη ο νους τως εσκορπάτο* … Λεηλ. Παροικ. 168.

?σκόρτα η.

Άγν. ετυμ. Πιθ. σχετ. με το ιταλ. *scorsa* (πβ. το ιδιωμ. *σκόρσο*, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδώμ.) ή το ουσ. *κόρθυς* που απ. στον Ησύχ., αν δεν πρόκ. για εσφαλμ. γρ.

?: *Περί κεφαλής σκόρτες* (;) Ιατροσ. κώδ. 168 ΠΘξς'.

Σκορτινός ο, Χρον. Μορ. Η 4663, 4675, 5659, 5686, Χρον. Μορ. Ρ 4663, 4675, 5632, 5659. — Βλ. και *Σκορδιανός*.

Από το τοπων. *Σκορτά τα* (Lex. Chron. Mor.) και την κατάλ. *-ινός*. Η λ. και σήμ. στον τ. *Σκορτσινός* (βλ. και Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων., λ. *Σκορτσινός*).

Ο κάτοικος των Σκορτών (βλ. και Lex. Chron. Mor., ό.π.): Εδιέβησαν εις τα Σκορτά οι Τούρκοι κι εκουρσέψαν,| εκάψαν και εξάλειψαν τον τόπον και τας χώρας (παραλ. 3 στ.). Και όταν είδαν οι άρχοντες οι Σκορτινοί ετούτο,| εις τα όρη εφεύγασιν, εις τα ψηλά βουνία Χρον. Μορ. Ρ 5686· Εδιάβησαν οι Καλαματιανοί κι εκείνοι γαρ του Άργου,| ο αφέντης γαρ της Μεσαρέας, εκείνος του Ακόβου,| ωσαύτως δε και οι Σκορτινοί, πεζοί και καβαλάροι Χρον. Μορ. Η 6727.

σκόρτσα η.

Από το ιταλ. *scorza* (Battaglia). Λ. *σκόρτσο* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β', Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., λ. *σκόρτσου* κ.α.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 17^{18}) και σήμ. ιδιωμ. (ΛΔ 11, 1966-1967, 84, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 599).

Περίβλημα· κέλυφος, φλοιός, περικάρπιο: *η τσίπα οπού έναι ανάμεσα το ασπράδι και την σκόρτσαν του αβγού* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 70^{r}· *σιμά εις εκείνην τη βρύσην ήτον ένα δένδρον μεγάλον γεμάτο κλωνάρια και δεν είχε μήτε φύλλα μήτε σκόρτσα* αυτ. φ. 93^{r}· *ο Αλέξανδρος … κρατεί την παπαρούνα εις το χέρι του και τσακίζει την και εβγάνει όλον τον σπόρον ακέραιον … Και έπειτα κάνει και του φέρνουν πέντε σπυρία πιπέρι και βάνει τα μέσα εις την σκόρτσα της παπαρούνας* αυτ. φ. 215^{r}.

σκόρφα η, βλ. *σκρόφα*.

σκότα η, Καραβ. 499^{17}, 502$^{26-27}$.

Από το ιταλ. *scotta* (Ανδρ., Λεξ., Καραν., ΛΔ 11, 1969, 73). Η λ. και σήμ.

(Ναυτ.) σχοινί που κρατά τεντωμένο ένα πανί ιστιοφόρου πλοίου (βλ. και

Kahane-Tietze, Lingua Franca 589): *σκότες θέλουν να είναι μακρίες πασαμία, ό,τι σταυρόν θέλεις έχει* αυτ. 493[2].

σκοτάγρα η, βλ. *σκοτεινάγρα.*

σκοτάδι, σκοτάδιν το, βλ. *σκοτάδιον.*

σκοτάδιον το· *σκοτάδι,* Αλεξ.[2] 1695, 1697, 1726, 1727, Βοσκοπ.[2] 119, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 151[r], 151[v] δις, 152[r] δις, 153[r], Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [835]· *σκοτάδιν,* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 283[8]. — Βλ. και *σκοτίδι.*

Από το ουσ. *σκότος* και την κατάλ. *-άδιον* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *σκοτάδι* και σήμ.

Απουσία φωτός που κάνει πρόσωπα και πράγματα δυσδιάκριτα ή μη ορατά: *Ακόμα η ανατολή; Η ροδοστολισμένη| αυγή με τες ακτίνες της εδώθε δεν προβαίνει| να διώξει το σκοτάδι αυτό, το άγριο σκοτάδι,| κι ο ήλιος με τσ' ακτίνες του να με φωτίσει ομάδι;* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε′ 301 δις· *Την ώρα που γη αυγή με θαμπωμένες| ακτίνες τη φωτιά και το σκοτάδι| ανάμεσα τση μέρας και τση νύκτας| ν' ανακατώνει αρχίζει,* (παραλ. 2 στ.) ... *κούραση μεγάλη| μ' ενίκησε, τα μάτια και σφραγίζει| μ' ύπνο γλυκά περίσσια* Πιστ. βοσκ. Ι 4, 148· *ήτον δε τόσον σκοτάδιον, οπού δεν έβλεπεν άνθρωπος τον άνθρωπον* Διαθ. Νίκωνος 253· *έβλεπε και τον καιρόν οπίσω να γυρίσεις,| να έλθεις στο παλάτι σου και να μηδέν αργήσεις,| να μη νυχτώσει ο καιρός και περασθεί το βράδι,| και δεν είναι πρεπούμενον να 'ρθεις με το σκοτάδι·| διότι έχεις και εχθρούς οπού δεν σ' αγαπούσιν,| και έχουν όρεξιν πολλήν, τέτοιον καιρόν να βρούσιν* Ιστ. Βλαχ. 2142· (συχν. στον πληθ.): *Καλώς σας ηύρα· εις τα πολλά σκοτάδια, οπού δε βλέπω,| με τες φωτιές σας σήμερο να πορπατώ είναι πρέπο* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 155· (σε παροιμ. φρ.): *ό,τι εις σκοτάδι γίνουνται το φως ξεφανερώνει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α′ 206· (μεταφ. προκ. για ζοφερά συναισθήματα, σκέψεις και καταστάσεις): *να διώξεις οχ τα σπλάχνα μας της πρίκας το σκοτάδι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε′ 186· *Ω των ανθρώπων λογισμοί, περίσσια τυφλωμένοι,| εις ποίαν νύκτα βαθύτατην κι έτσι σκοτεινιαμένη,| 'ς ποιαν κατεκνιάν τόσον πυκνήν, με τες ψυχές ομάδι| ανταμωμένοι ευρίσκεσθεν, πνιμένοι στο σκοτάδι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [1063]· *εμαύρισεν ο ουρανός και γίνηκεν σκοτάδι| από τους Ούγγρους τους πολλούς που πήγαν εις τον Άδη* Σταυριν. 641· (προκ. για το σκοτάδι του Άδη): *Εσένα κράζω, τον ορανού φωστήρα, οπού στολίζεις| τούτο τον κόσμο με το φως που δίδεις και χαρίζεις·| εσένα κράζω μάρτυρα, κι ακόμη εσέ, του Άδη| που ρήγας είσαι μοναχός κι ορίζεις το σκοτάδι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ′ 124· *Τον ασεβή, τι στέκετε, πιάστε, σκιές του Άδη!| Επάρετε τον τύραννο μέσα εις το σκοτάδι!* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε′ 276.

σκοτάζω, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 9996, Λίβ. Esc. 612, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 594, Θρ. Θεοτ. (Bakk.) 50, Σταυριν. 645, Διγ. Ο 2845, Διακρούσ., Πένθος 71. — Πβ. και *σκοτίζω, σκοτεινιάζω.*

Το μτγν. *σκοτάζω.* Το απρόσ. *σκοτάζει,* καθώς και τ. *σκοτάτζει,* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ., Rohlfs, Et. Wört., στη λ., Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., λ. *σκοτάdζει*).

1α) (Αμτβ. και μτβ.) σκοτεινιάζω: *Όσον ημπόριε πλιότερον, ήτον βροχή μεγάλη,| και ταραχή 'κ τους ουρανούς εγίνετον με σκότος.| Βροντές μεγάλες κι αστραπές, καθούρι και χαλάζι,| εσκότασεν ο ήλιος, εφύσησαν ανέμοι,| τα δένδρη ξεριζώνονταν, και τα ποτάμια τρέχαν* Θησ. Δ′ [1[4]]· *Και όλοι έριχναν απέξω εις το κάστρο και οι σαΐτες εσέβαιναν μέσα εις το κάστρο ώσπερ μεγάλη βροχή, ώσθε τον ήλιον εσκόταζαν* Διήγ. Αλ. G 267[16]· (σε επίκληση): *Μην το 'πομένεις, ουρανέ, και γη, μην το βαστάξεις·| ήλιε, σκότασε το φως, σελήνη, μεν τους δώσεις* Ανακάλ. 88· **β)** (απροσ.) σκοτεινιάζει, πέφτει το σκοτάδι: *Παρήλθεν και το διάστημαν της όλης της ημέρας,| ήλθεν η νύκτα, εσκότασεν, εφάνη το φεγγάριν* Λίβ. διασκευή α 681. **2)** (Εδώ) σκοτώνω κάπ.: *Τέως εσκότασαν πολλούς απάνω εις την ώραν| και επίασαν και ζωντανούς πολλούς από τους Τούρκους* Χρον. Τόκκων 2421· *Εις πόλεμον εβάλθησαν· και επολέμησέν τους,| και με την χάριν του Θεού εσκότασεν τους πλέους,| τους άλλους όλους έπιασεν, τα άλογα ηπήρεν* Χρον. Τόκκων 3240.

Φρ. α) *Σκοτάζουν οι οφθαλμοί/ το φως μου* = τυφλώνομαι· *Κατελύθε χαρά καρδίας ημών, εξεστράφη εις πένθος ο χορός ημών, έπεσεν ο στεφανός της κεφαλής ημών· ... Περί τούτου εγενήθη οδυνηρά η καρδία ημών· περί τούτου εσκότασαν οι οφθαλμοί ημών. Επί τη Νέα Σιών, ότι ηφανίσθη* Δούκ. 391[3]· *χαρά η ολίγη μου άμετρος λύπη εγίνη,| και έπεσα σ' άπειρον βυθόν ελπίζοντας γαλήνη·| είν' πτώσιμα και ρέοντα τα πράγματα του κόσμου,| και μόλις ήρχιζα να ιδώ και εσκότασε το φως μου!* Λίμπον. 322· **β)** *σκοτάζω τους οφθαλμούς / τα ομμάτια κάπ.* = τυφλώνω κάπ.: *Τις σοι το έποικε το κακόν κι ετύφλανες τον ήρων| κι εσκότασες τους οφθαλμούς της Κωνσταντίνου πόλης,| και από τότε κι έκτοτε Πόλις εταπεινώθην;* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 778· *Τέκνον μου ποθεινότατον, ψυχή μου, αναπνοή μου,| τι εσκότασες τα ομμάτια μου, τι εχάσες τον εαυτόν σου;| Το γένος σου εντροπίασες εις την Συρίαν όλην* Διγ. (Αλεξ. Στ. Esc.) 229.

Η μτχ. παρκ. *σκοτασμένος* ως επίθ. = **1)** Σκοτεινός· (εδώ σε παρομοίωση): *Όποια θεά στους ουρανούς έχει εμορφοσύνη| ομπρός σ' αυτή φανεί 'θελε ως νύκτα σκοτασμένη.| Τέτοια ομορφοκάμωτη τον ήλιον απερνάει,| λέγω σε δεν εφάνηκε ποτέ γαρ τέτοιον πλάσμα* Θησ. Δ′ [35[2]]. **2)** (Μεταφ., προκ. για τη *θωριά*) αμαυρωμένος, ασχημισμένος: *Ουαί σε μεν, πόσο κακό η φύσις μου εδώκε,| η εμορφία ετούτη γαρ κατάρα 'τον σε μένα.| Και τέτοιος σκληρότατος πόλεμος εκινήθη,| ... για την εμήν θωρίαν.| Κάλλιο γαρ το ήθελα, να ήτον σκοτασμένη,| πάντοτε εις την φυλακήν του Άδου του μεγάλου.| Παρού το αίμα το πολύ που χύνεται για ταύτην,| εδώ που βλέπω η άθλια* Θησ. Η′ [98[5]]. **3)** (Μεταφ., προκ. για το *νου*) τυφλωμένος, θολωμένος: *Εκατηγόρα δυνατά την ανθρωπίαν του κόσμου,| πώς ήσαν άπαντες τυφλοί, κι εις τον βυθόν του σκότους.| Μωρά επορευόντησαν, τον νουν τους σκοτασμένοι.| Είτις του κόσμου ακλουθεί, την εμορφίαν σφάλλει* Θησ. ΙΑ′ [3[5]].

σκοτανός, επίθ., βλ. *σκοτεινός.*

σκότασις η.

Από τον αόρ. του *σκοτάζω* και την κατάλ. *-σις.* Η λ. και σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 172).

Απώλεια όρασης: *Περί σκότασιν οφθαλμών. Έπαρον πούπου αίμα, επίχριε τους οφθαλμούς ανατέλλοντος του ηλίου και λέγε ούτως: Ο την βάτον φυλάξας αλώβητον και τον Μωυσή συλλαλήσας και τον λαόν φωτίσας φώτισον την όρασιν, αμήν· γένοιτο, γένοιτο* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 98[14].

σκοτασμός ο.

Το μτγν. ουσ. *σκοτασμός*. Πβ. και τ. *σκοταμμό* σήμ. ιδιωμ. (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.). Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Γόρδιος, Περί Μωάμ. 118) και σήμ. (λόγ.) (ΧΛΝΓ, Μπαμπιν., Λεξ., ΑΛΝΕ).

1) Σκοτείνιασμα, σκοτάδι: *Πέμπει σεισμόν με την βοή, ο κόσμος σκοτεινιάζει,| και από τον φόβον ο λαός το «Κύριε ελέησον» κράζει.* (παραλ. 12 στ.) *Και από τον τόσον σκοτασμόν επήραν φόβον μέγαν,| δεν εγυρεύαν πράγματα, μόν' οδυρμόν, κι εφεύγαν* Σκλάβ. 33. **2)** Σκοτοδίνη: *σκότος ... αφεγγές τον σκοτασμόν μου κρίνω,| ον έχω τότε, βασιλεύ, όταν ψωμίν ουκ έχω,| και γαρ μη έχων τι φαγείν σκοτίζομαι τη πείνη* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 233.

σκοτειγνιάζω, βλ. *σκοτεινιάζω.*

σκοτεινά, επίρρ., Ελλην. νόμ. 546[17], Σαχλ. Α΄(Wagn.) PM 14, 78, 80, 106, 109, 111, Θησ. Γ' [12[3]], Χούμνου, Κοσμογ. 136, Γεωργηλ., Θαν. 43, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 185, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 298[r], Δεφ., Λόγ. 90, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 197, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 452, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4666, 8636, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 213[22].

Από το επίθ. *σκοτεινός*. Η λ. στο Βλάχ. (*σκοτινά*) και σήμ.

1α) Χωρίς φως, μέσα στο σκοτάδι, στα σκοτεινά: *Εγώ δε μόνος κοιμηθείς δίχα παραμυθίας,| χωρίς δείπνου και σκοτεινά και παραπονεμένα| ηγέρθην ταχινότερον* Προδρ. (Eideneier)[2] Α΄224· *Άρχοντες δεν εμπαίνασιν εκεί* (ενν. στες μίνες) *ν' αντισταθούσι,| αμ' είχασι τους μαραγκούς ογιά να πολεμούσι·* (παραλ. 2 στ.) *Στα βάθη ήτον οι φτωχοί εκείνοι οι τεχνίτες,| βαθιά στον Άδη, σκοτεινά, κι είχασιν όλο νύκτες.| Λίγη φωτιά των είχασι μέσα εις τα φανάρια| και δαμινά εβλέπασι όλα τα παλληκάρια* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 279[30]· *της θάλασσας τα κύματα θέλω να δεκατίσω,| και τ' άστρα οπού 'ναι αρίφνητα θέλω να τα μετρήσω.| Την νύκταν θέλω, σκοτεινά, γράμματα να αναγνώσω* Σαχλ. Ν 13· (προκ. για το σκοτάδι της νύχτας): *Ωσάν καλά ενύκτωσεν, εζώστην το σπαθί του,| επήρεν το κοντάρι του να πα στην ποθητή του* (παραλ. 4 στ.) *Περιπατώντας σκοτεινά έφθασεν στο παλάτι* Διγ. Ο 1735· *Οπού γυρίζει σκοτεινά, κρυφά τρώγει και πίνει,| τον βιον του εξοδιάζει τον, στα κόπρια τονε χύνει·| της νύκτας τα καμώματα η ημέρα αναγελά τα* Σαχλ. Α΄(Wagn.) PM 94· *Ο γενεράλες κάτεργα ορδίνιασε να βγούσι| γεμάτα ανθρώπους, μπόλμπερες, κι εις τα Χανιά να μπούσι* (παραλ. 2 στ.) *Απογυρίσαν σιγανά με δίχως να κτυπούνε| τση θάλασσας με τα κουπιά, στο πόρτο για να μπούνε·| κι από τα τουρκοκάτεργα ανάμεσα περάσα| κι ήτονε νύκτα σκοτεινά, τους Τούρκους εγελάσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 159[14]· **β)** νωρίς το πρωί, χαράματα: *Και ο ύστερός της αδελφός στον ύπνον του το είδεν·| και σκοτεινά σηκώνεται, λέγει των αδελφών του:| «Είδα, αδέλφια μου, όνειρον και ούτως γαρ δηλώνει· ...»* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 319· *Ανακατώνεται ο λαός και τα φουσσάτα σμίγου,| μα 'τον ακόμη σκοτεινά και δεν καλοξανοίγου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1004. **2)** Μεταφ. **α)** Με ασάφεια, όχι καθαρά: *ουδέν καθαρίζει και λέγει πόσον καιρόν έχει, ή μήνας, ή ημέρας, και διατούτο απολογούμαι και λέγω ότι σκοτεινά διαλέγεται* Ελλην. νόμ. 559[10]· **β)** δυσνόητα: *Οπού σκοτεινά συντυχάννει θέλει να δεικτεί περίτου φρένιμος παρά που ένι* Ξόμπλιν φ. 136[v]· **γ)** με υπονοούμενα: *να βλεπηθείς μηδέν συντυχάννεις πολλά σκοτεινά, ίτσου ως γιον πολομούσιν οι μουρμουριστάδες* Ξόμπλιν φ. 135[v].

σκοτεινάγρα η, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1525, Κατζ. Γ' 38, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 32[37], 110[15], 112[18], 114[3], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ 571, Ροδολ. (Αποσκ.) Τοις αναγν. 20, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3540· *σκοτάγρα*, Βοσκοπ.[2] 276.

Από το επίθ. *σκοτεινός* και την κατάλ. *-άγρα*. Η λ. στο Βλάχ. (*σκοτινάγρα*). Ο τ. (αν όχι < *σκότος* + κατάλ. *-άγρα*) και η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *σκοτάγρα* και *σκοτεινάγρα*, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., λ. *σκοτεινάγρα* και *σκοτάγρα*, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 200, λ. *σκοτάγρα*, 201 λ. *σκοτεινάγρα*). Η λ. και στο ΑΛΝΕ.

1) Σκοτάδι, σκοτεινιά: *Λέγει ο Θεός του Μωυσή να στέσει το ραβδίν του,| με σκοτεινάγρας παίδευσιν να δουν την δύναμίν του.| Κι ήστεσεν το ραβδάκιν του και ο κόσμος σκοτεινιάζει,| η Αίγυπτος εμαύρισε, κι ως άβυσσος ομοιάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 2390· *Απής ...| εις το σταυρό τον Ιησού είδαν αποθαμένο,| σεισμός πολύς εγίνηκε, μεγάλη σκοτεινάγρα,| τα νέφη εθαμπωθήκασι κι ερίξασιν αντάρα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3766· *η σκοτεινάγρα τση φλακής, του λογισμού η κρυότη| πολλ' άσκημην εκάμασι την όμορφή της νιότη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε΄ 1119· (σε προσωποπ.): *Η παντρειά μου είν' η φλακή χειμώνα καλοκαίρι,| η σκοτεινάγρα είν' άντρας μου, το βρόμον έχω ταίρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε΄ 500· (σε μεταφ. προκ. για το σκοτάδι της νύχτας): *Την ώρα που ο Αυγερινός πασίχαρος προβαίνει| κι από της γης το πρόσωπον η σκοτεινάγρα βγαίνει* (παραλ. 6 στ.) *η Αρετή εσηκώθηκε, το παραθύρι ανοίγει| και την αυγή τη λαμπυρή με τη χαρά ξανοίγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β΄ 1250. **2)** (Μεταφ.) προκ. για ζοφερές καταστάσεις, σκέψεις και συναισθήματα: *απέστειλέν τους* (ενν. *ο μονογενής Υιός και Λόγος του Θεού*) *εις όλα τα έθνη διά να φωτίσουσιν εκείνους οπού εκάθουνταν εις την σκοτεινάγραν της αγνωσίας* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 31[5]· *μας εσκέπαζεν η μεγάλη σκοτεινάγρα των αμαρτιών και της ασεβείας έως τώρα, και δεν ημπορούμαν να ιδούμεν την αλήθειαν* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 139[15]· *την παχείαν σκοτεινάγραν των ομματίων μας καταχαλάσαντες, είδαμεν μικράν ακτίναν της αληθείας και μετανιώθομεν τα πρώτα μας σφάλματα* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 139[23]· *Ανάθεμά σε, μοίρα μου καημένη,| που μου την είχες τούτη φυλαμένη·| ως ήψα το κερί, να μου το σβήσεις,| σε μεγάλη σκοτάγρα να μ' αφήσεις* Βοσκοπ.[2] 276· *του λογισμού σου η συννεφιά κι η σκοτεινάγρα ας πάψει* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 27.

σκοτεινάδα η, Πεντ. Γέν. XV 12, Μετάφρ. Ακαθ. Ύμν. 137[26].

Από το επίθ. *σκοτεινός* και την κατάλ. *-άδα*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σκοτινάγρα*) και σήμ.

1α) Σκοτάδι: *Και είπεν ο Κύριος προς τον Μοσε· κλίνε το χέρι σου ιπί τον ορανό,*

και να είναι σκότος ιπί την ηγή την Αίγυφτο και να ψηλαφάει σκότος. Και έκλινεν ο Μοσε το χέρι ιπί τον ουρανό και ήτον σκότος σκοτεινάδα εις όλη την ηγή την Αίγυφτο τρεις ημέρες Πεντ. Έξ. Χ 22· (εδώ μεταφ. για το σκοτάδι της τυφλότητας): *και να είσαι πασπατεύγεις το μεσημέρι χαθώς να πασπατεύγει ο τυφλός εις τη σκοτεινάδα* Πεντ. Δευτ. XXVIII 29· (προκ. για το σκοτάδι του Άδη): *Δεν ήρθα εγώ για σας επά από τα βάθη κάτω| της σκοτεινής μας βασιλειάς· (εκείνο εγώ τον πάτο| έχω για σπίτι μου ακριβό και για θρονί εδικό μου| κι οι σκοτεινάδες βρίσκουνται θάρρος των αμματιώ μου)* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 10· (προκ. για το σκοτάδι της νύχτας): *δίχως να τους ζυγώνουσι γιαμιάν εσηκωθήκα| αποὐ τους λάκκους και φορτιά αδειάσανε κι εβγήκα,| με δίχως ανακάτωση, με πλήσια σιγανάδα,| με δίχως λάμψη φεγγαριού κι ήτονε σκοτεινάδα.| Και το πουρνό ...* (παραλ. 1 στ.) *προβαίνουσι και συντηρού* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 298[18]· (σε παρομοίωση): *Αλέξ΄, εσύ μ΄ απάντηξες ΄ς τούτη την αγριάδα,| σαν αστραπή με το νερό ΄νούς εις τη σκοτεινάδα,| όντα δε βλέπει πού πατεί και την οδό ξεχάνει| κι εκείνη* (ενν. *η αστραπή*) *με τη λόχη τση στη στράτα τονε βάνει* Πανώρ.[2] Γ΄ 472· **β)** μαυρίλα, σκοτείνιασμα της ατμόσφαιρας από σύννεφα που προμηνύουν καταιγίδα: *οπόταν έλθει συννεφία, χειμών και σκοτεινάδα,| αντάρα, λέγω, περισσή και σκοτεινιάσει η μέρα,| τότες οι ακτίνες του ηλίου χάνουν την θερμασίαν| και παντελώς ο ήλιος άπρακτος απομένει| και ουδέν φωτίζει ως έφεγγεν, διά το καιρού το κλώσμα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 915· (ως αντικείμενο ονείρου): *Δεν ήτο τούτον όνειρο, νένα, και φανερά ΄δα,| το ταίρι μου εκιντύνευγε ΄ς κείνη τη σκοτεινάδα.| Ετούτον είδα την αυγή, δυο ώρες να ξημερώσει,| και πλιο από τότες δε μπορεί ο νους μου να μερώσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ΄ 108· (σε παρομοίωση): *Σαν όντε μαύρο νέφαλον άγριο και θυμωμένο| έχει τον ήλιο μ΄ όχθρητα στο σκότος του χωσμένο| και με τη σκοτεινάδα του τη λάμψη του αμποδίζει| και με βροντές και μ΄ αστραπές τον κόσμο φοβερίζει* (παραλ. 4 στ.) *έτσ΄ ήτο και στην Αρετή ...* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε΄ 1237· (σε μεταφ.): *Μα ας πορπατούσιν οι καιροί, τα πράματα σιμώνου| κι οι μέρες με σιγανεμιά και λάμψη ξημερώνου.| Η σκοτεινάδα εξέφεξεν, η συννεφιά σκολάζει,| οι ανέμοι κατατάσσουσι, καλοκαιράκι βράζει,| και του κυρού σου η όργητα κι η μάνητα μερώνει| κι εδά που αρχίζει το καλό ΄ς χαρές το ξετελειώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε΄ 99. **2)** (Μεταφ.) προκ. για ζοφερές καταστάσεις και συναισθήματα: *Η τετάρτη μανιέρα της πορνείας, το κρίμα το ποιον γινίσκεται κατάδικα της φύσης, το ποιον δεν είναι να ΄νοματιστεί, τόση ένι η σκοτεινάδα του και ο βρόμος του* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 148· *θαυμάζω πολλά εις ... τα γένια σου τα άσπρα. Διότι ευρίσκεστεν σκεπασμένοι με τόσην παχιάν σκοτεινάδα, οπού ολότελα δεν ημπορείτε να ιδείτε το φως, επειδή και αφήνοντας τον αληθινόν και ζωντανόν Θεόν, πιστεύετε εις δαιμόνια νεκρά και κουφά* Ροδινός (Βαλ.) 210· *ποιος εμπορεί να διηγηθεί την σύγχυσιν και την σκοτεινάδα ετούτην; Ποιος εμπορεί να ειπεί την φιλονικίαν και τα μαλλώματα οπού εσυνέβησαν ...;* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 77[10].

σκοτεινιάζω, Απολλών. (Κεχ.) 629, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 916, 2751, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 432, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 259, Αργυρ., Βάρν. Κ 318, Κάτης (Τικτοπούλου) 51, Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 93, Χούμνου, Κοσμογ. 2391, Βουστρ. (Κεχ.) 54[6], Αλεξ.[2] 2077, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 287 VNE, 1707 N, Πένθ. θαν.[2] 246, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Η΄ [286],

Πεντ. Έξ. Χ 15, Αχέλ. 1530, 2498, Θρ. Κύπρ. Μ 506, 508, Ιστ. πατρ. 166[16], Πηγά, Χρυσοπ. 211 (62), Πιστ. βοσκ. IV 3, 278, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1247 κ.α., Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 205[32], Πανώρ.[2] Πρόλ. Απόλλων. 48, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α΄ 11, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β΄ 121 κ.α., Διγ. Άνδρ. 369[24], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β΄ 2001 κ.α., Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 1043, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 975, 981, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε΄ 142, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β΄ [817, 1157], Χορ. β΄ [24], Γ΄ [1318], Χορ. δ΄ [15], Ε΄ [1061], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 414, Ζήν. (Αλέξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 34, Β΄ 273, Διακρούσ. (Κακλ.) 361 κ.α., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 166[25] κ.α., Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κδ΄ 29 κ.α., Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3215 κ.α., Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 136, κ.α.· *σκοτειγνιάζω*, Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. γ΄ [57].

Από το επίθ. *σκοτεινός* (βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σκοτεινάζω*) ή από το ουσ. *σκοτεινιά* (βλ. και Ανδρ., Λεξ.) και την κατάλ. *-ιάζω*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σκοτινιάζομαι*, *σκοτινιάζω* (λ. *σκοτίζω*), λ. *σκοτινιασμένος*) και σήμ.

Α΄ Μτβ. **1α)** Κάνω κ. σκοτεινό, θολό: *τα μέλη μου τρομάσσουσι διά το κακόν ετούτο,| ότι υβρίζεται ο Θεός σήμερον εις τον κόσμον.| Ω γη, πώς ουδέν σχίζεσαι, να μας διαβάσεις κάτω,| και σύ, ουρανέ κατάστερε, πώς φέγγεις εις τον κόσμον,| και συ, το φως σου, ήλιε, πώς δεν το σκοτεινιάζεις;* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 451· *η κακοσύνη του καιρού τες αστραπές ερίκτα·| και ΄σκοτεινιάσεν ο καιρός τ΄ άστρα και το φεγγάρι| και, από την τόσην ομορφιά, εχάσασι την χάρη* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) Α 287· **β)** βυθίζω κάπ. στο σκοτάδι, σε θολό σύννεφο: *μέσα στο μεσάνυκτον βλέπου φουσσατεμένον| τον Φαραώ κι εις τ΄ άρματα λαόν καβαλκεμένον.| Άγγελος εσκοτείνιασεν αυτούς και δεν θωρούσιν,| αμ΄ ο λαός του Ισραήλ καλά τους συντηρούσιν* Χούμνου, Κοσμογ. 2481 (πβ. ΠΔ, Έξ. ι΄ 22-23, ιδ΄ 20)· (σε παρομοίωση): *Έφθασεν τότε η αυγή, αντάρα ήταν περίσσα,| σαν σκοτεινιάζει ο καπνός τες μύες στα μελίσσια.| Οι Τούρκοι δεν ηβλέπασιν τίποτας ΄πομακρόθεν,| ΄πό την ομίχλην την πολλήν οπού ΄χεν πανταχόθεν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1080· **γ)** (εδώ) σκιάζω: *σκοτεινιάζει με το σπίτιν του γειτόνου* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 593. **2)** (Μεταφ. με τα ουσ. *μάτια/φως, νου, καρδιά*) θολώνω (τα μάτια/το φως, το νου, την καρδιά κάπ.): *Πολλά μεγάλη καταχνιά κι αντάρα τον πλακώνει,| τα μάτια του εσκοτείνιασε κι εις την καρδιά του σώνει·| ήτρεμεν όλο το κορμί κι η δύναμή του εχάθη,| τα μάτια δεν εβλέπασι, το στόμαν εβουβάθη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ΄ 976· *η πεθυμιά το φως μου σκοτεινιάζει* Κυπρ. ερωτ. 90[35]· *το φως μου εσκοτείνιασε τόσος θυμός μεγάλος* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 193· *Ω, πώς ο οίνος πάσα νου τ΄ αθρώπου σκοτεινιάζει,| και φέρνει του το θάνατο, χαρά όντας λογιάζει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 333· *να σκορπίσω το πυκνόν σύγνεφον της αγνωσιάς οπού πολύν καιρόν εσκοτείνιασε τον νουν των πολλών* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 58[22]· *Ω σκότος πλια βαθύτερο, σκότος που σκοτεινιάζει| και μου πλακώνει την καρδιά, πάντα ν΄ αναστενάζει!* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 303. **3)** Μαυρίζω, ασχημίζω κ.: *Γίνεται μελανόμαυρος που ΄τον ξαθός περίσσα* (ενν. *ο Ερωτόκριτος*)| *και το νερό τα κάλλη του ήκαμε κι εσκημίσα.| Σ΄ ένα φλασκάκι άλλο νερό του δίδει να φυλάξει| και λέγει του, όντε του φανεί τη ΄στόρηση ν΄ αλλάξει,| νά ΄ρθει στην πρώτη του ασπριγιά, νά ΄ρθει στα πρώτα κάλλη,| εκείνο το ΄στερο νερό στο πρόσωπό του ας βάλει.| Και πρι μισέψει, τα νερά ετούτα δικιμάζει| κι ώρες το πρόσωπο ήλαμπε κι ώρες το σκοτεινιάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ΄ 908.

Β' Αμτβ. **1)** (Ενεργ. και μέσ.) **α)** γίνομαι σκοτεινός: *τα νέφη να σκοτεινιασθούν, βροχές να μην στραγγίζουν,| μ' αστροπελέκια κρύσταλλα στον κόσμον να χιονίζουν* Τζάνε, Κατάν. 107· *τα νέφαλα ν' αστράφτουσι και να συχνοβροντούσι,| και να σκοτεινιαστούσινε κι όλα να θολωθούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 334[25]· *βούλεται νά 'ρθει το βραδίν, να σκοτεινιάσει η νύκτα* Παρασπ., Βάρν. C 315· (προκ. για έκλειψη): *διά να έναι το φεγγάρι πλέον χαμηλότερον παρά τον ήλιον, πολλές φορές συναπαντάγει τες ακτίνες του ηλίου και σκεπάζει τες και γίνεται λέγουν τότες εις ημάς, οπού σκοτεινιάζει ο ήλιος, έκλειψις* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 49[v]· **β)** (προκ. για τον ουρανό) μαυρίζω, συννεφιάζω: *εσκοτεινιάσεν ο ουρανός κι εμαύρισεν η μέρα,| και όλος ο κόσμος έλεγεν: «Η Παρουσία Δευτέρα»* Σκλάβ. 121· *πως κιντυνεύγει ... τσ' εφάνη στ' όνειρό τση* (ενν. της *Αρετούσας*)*| και σκοτεινιάζει ο ουρανός ...| και κλαίγοντας παρακαλεί, κοιμώντας, να γλυτώσει,| όντες θωρεί πως ήλαψε στου ποταμού την πλάτη| μια λαμπυρότατη φωτιά κι άθρωπος την εκράτει·| φωνιάζει της «μη φοβηθείς»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 63· **γ)** καλύπτομαι από σκοτάδι, βυθίζομαι στο σκοτάδι: *πέμπει* (ενν. *ο Θεός*) *σεισμόν με την βοή, ο κόσμος σκοτεινιάζει,| και από τον φόβον ο λαός το «Κύριε ελέησον» κράζει* Σκλάβ. 19· (προκ. για έκφρ. θλίψης): *στη χώρα είναι σύγχυσες ...* (παραλ. 1 στ.)· *όπου περάσεις τα κορμιά κείτουνται αποθαμένα,| και τα σκυλιά τα τρώγουσι, 'ς τσι τράφους είν' ριμμένα.| Η Πόλις εσκοτείνιασε και κλάηματα γροικούνται,| όλοι οχ τα σπίτια να 'βγουσι τρέμουσι και φοβούνται* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 137· (σε αποστροφή): *Ημέρα, που ξημέρωσες κακά για όνομά μου,| σκοτείνιασε να μη θωρώ πως φεύγουν τα παιδιά μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 227[26]· *Μαύρισε τώρα, χάλασε, Ρέθεμνος, σκοτεινιάσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 208[19]· *Βουνά και όρη και λαγκοί, τώρα συχαλασθείτε,| τρομάξετε τα σύμπαντα, όλα σκοτεινιασθείτε* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 93. **2)** (Ενεργ. και μέσ.· μεταφ. προκ. για τους οφθαλμούς, το νου, κλπ.) «θολώνω»: *του άρχοντος δείχνει αληθινά ποία είναι, και, ως εμπήκεν εις την θύραν, ξανοίγει το πρόσωπον της Παρθένου έτις λαμπρόν και ένδοξον όσον είναι, και από την λαμπρότητα εσκοτείνιασαν οι οφθαλμοί του* Μορεζ., Κλίνη φ. 281[v]· *Καλά και ταραχή πολλή μὂδωκε, θυγατέρα,| το σφάλμα σου τ' αμέτρητο τη σημερνήν ημέρα,| κι ο νους μου να σκοτείνιασε, και ν' άψεν η καρδιά μου,| και να 'λεγα το πως ποτέ δεν παύτει η μάνητά μου,| μ' όλον ετούτο, ...* (παραλ. 2 στ.) *σε καλοσύνην έστρεψα τη μάνητα την τόση* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 335· *Ο νους τως σκοτεινιάζεται κι ο λογισμός τως πάλι| των προμηνά κακομοιριά πως θα τους βρει μεγάλη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 511[5]. **3)** (Απρόσ.) βραδιάζει, νυχτώνει: *αλίμονον, εβράδιασε, παίρνει να σκοτεινιάζει,| τα παρεθύρια σφάλισαν, τήν αγαπώ δεν είδα| κι είμαι θλιμμένος, το 'λεεινό, και παραπονεμένος* Ch. pop. 412· *παγαινάμενος ο Ιακώβ ενύκτωσε εις την στράταν και όταν εσκοτεινίασεν καλά και έγινε νύκταν, έπεσεν εις έναν κάμπον έμορφον διά να κοιμηθεί και βάνει μίαν πέτραν διά προσκέφαλον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 144[v]. **4)** (Μέσ.) με βρίσκει το σκοτάδι κάπου, βραδιάζομαι: *δεκάξι από τες αλυκές ξύλα νερόν επαίρναν,| αλλά ουδέν ηξεύρασιν να πουν το πού διαβήκαν,| διατ' ήσαν ως το πάρωρον κι εκεί σκοτεινιαστήκαν* Αχέλ. 2253· *Μισεύγει η νένα μου αποδώ και πλιότερα τρομάσσω,| παρά να σκοτεινιάζουμου μόνια μου σ' άγριο δάσο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 332.

Φρ. *Σκοτεινιάζει/εται το φως μου, σκοτεινιάζονται τα (αμ)μάτια μου* = παθαίνω σκοτοδίνη, χάνω τις αισθήσεις μου· (συνεκδ.) πεθαίνω: *ας τ' αποχαιρετήσομεν όλα στο μισεμό μας,| απής πρικιά χωρίζει μας γρήγορα ο θάνατό μας.| Μα, οϊμέ, το φως μου εγροίκησα και θε να σκοτεινιάσει!* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 443· *Μα, οϊμένα, πώς 'λιγαίνω;| Εχάθηκε το αίμα μου κι όλος αποκρυγαίνω·| σκεπάσετέ με, πιάστε με, το φως μου σκοτεινιάζει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 177· *εχάθηκε των αμματιώ το φως μου, εχάθη η σκέπη| της βασιλειάς, το στράτεμα πλιο του δεν τονε βλέπει·| εχάθη το κεφάλι σας κι όλη η παρηγοριά σας,| το φως σας εσκοτείνιασε οχ τα μάτια τα δικά σας* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 298· *Ώφου, με ποιαν αποκοτιά να δυναστείς να σφάξεις| τέτοιο κορμί ακριμάτιστο και να μηδέν τρομάξεις;| Θέλεις το να σκοτειναστού τα μάτια σου, το φως σου,| και να νεκρώσει το παιδί, να ξεψυχήσει ομπρός σου;* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 343.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1)** Σκοτεινός, θολός: *Του Ψηλορείτη τα βουνά τα παχνοχιονισμένα| σήμερον ας σκορπίσουσι κι ας είν' σκοτεινιασμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 228[8]· *αέρας από νέφαλα μαύρα, σκοτεινιασμένα| τον κόσμον όλο εσκέπασε κι έδειχνε βραδιασμένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 247· *έναν ανεμοστρόβιλο θωρού σκοτεινιασμένο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1917· (σε παρομοίωση): *Ως ότε δεις τον ουρανόν να 'ναι σκοτεινιασμένος,| και λάμψες βγαίνουσι συχνά γιατ' έναι θυμωμένος,| τοιουτοτρόπως άστραπτον οι κτύποι των αρμάτων* Κορων., Μπούας 64· (σε σχ. αδύνατον): *Πρώτας του ήλιου θέλει ιδείς τσ' ακτίνες ματωμένες| κι οι μέρες να γενούσινε νύκτες σκοτεινιασμένες, |παρά κιανείς στο πρόσωπο τούτο μου να θ' αρχίσει| 'ς καθώς μιλείς, ω πρέντσιπε, να με κατηγορήσει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 116· (σε μεταφ.): *έλειωσε το φως κι ο ήλιος είχε σβήσει| κι απόμεινα εις παντοτινή σκοτεινιασμένη δύση.| Μηδένα καλορίζικον άνθρωπο πλιο μην πούσι,| αν την κατάστασή του ομπρός, στα τέλη του, δε δούσι* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 408· (συχν. προκ. για φυλακή και τον Άδη): *Στην πλια χερότερη φλακή, στην πλια σκοτεινιασμένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 585· *εις την μαύρην φυλακήν και την σκοτεινιασμένην* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 5· *Να δεις εκεί τσι χριστιανούς και κάθα φύσης γένο| στον Άδη πώς πορεύγουνται, 'ς τόπο σκοτεινιασμένο* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 72· *Απού τον Άδη το σκληρό και το σκοτεινιασμένο,| με θέλημα του Πλούτωνα τούτη την ώρα βγαίνω| στο φως τση μέρας το λαμπρό* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 243. **2)** (Προκ. για το παρουσιαστικό κάπ.) μαύρος, σκοτεινόχρωμος: *Μαύρο φαρί, μαύρ' άρματα και μαύρο το κοντάρι,| μαύρη ήτονε κι η φορεσά τουνού του καβαλάρη* (παραλ. 4 στ.). *Η αφορμή οπού πορπατεί μαύρος, σκοτεινιασμένος| και με πολλούς οπού φορού μαύρα συντροφιασμένος,| Έρωτας ήτον η αρχή, το τέλος πάλι εγίνη| από το Χάρο που ποτέ χαρά δε μας αφήνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 591· *Ποιος είν' τόν βλέπω και έρχεται μαύρος, σκοτεινιασμένος,| ασούσσουμος και ανέγνωρος και ξεκοκαλισμένος;| Πε μου ποιος είσαι, να χαρείς, και εις μέγα φόβο είμαι·| ο φόβος σου αποθαίνει με, η θωριά σου καταλυεί με* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1· *Λογγίνο μου, για ποια αφορμή, σαν ήλιο σκεπασμένο| από τα νέφη, τ' όμορφο και το χαριτωμένο| πρόσωπο βλέπω κι είν' κλιτό;| Και γιάντα μαυρισμένη| στολή έχει αυτόνο το κορμί, τόσα σκοτεινιασμένη;* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 244· *σκοτεινιασμένοι δαίμονες* Τζάνε, Καταν. 403. **3)** (Μεταφ.) **α)** στενόχωρος, θλιβερός: *χαμπάρια ήλθαν τους, μαύρα, σκοτεινιασμένα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2201·

σκοτεινιασμένες θύμησες! Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 5· *ημέρα θλιβερή, μέρα σκοτεινιασμένη* Εβρ. ελεγ. 166· *μέρες σκοτεινιασμένες,| πλήθιες των αναστεναγμών και δάκρυα γεμισμένες* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [47]· *εις τόπους| σκοτεινιασμένους θα διαβεί μακρά 'πού τους ανθρώπους* Πανώρ.[2] Α' 36· **β)** δύστυχος· (εδώ σε αποστροφή): *Ω μαυρισμένη μου ψυχή, πολλά σκοτεινιασμένη,| κι εις ποιο κορμί ευρίσκεσαι κακά κατοικημένη!* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 1· **γ)** (προκ. για την έκφραση του προσώπου) κατηφής, σκυθρωπός: *αλλού το ευγενικότατο πρόσωπο συντηρίζει,| σκοτεινιασμένο και θολό, γή χάμαι το γυρίζει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 672· *Το πρόσωπό σου το λαμπρό πώς είν' σκοτεινιασμένο;| Πώς είσαι δέντρο από τσ' αθούς και φύλλα μαδισμένο;* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 377· **δ)** δυσοίωνος: *Σημάδι ... κακό, σκοτεινιασμένο* Λίμπον. 211. **3)** (Μεταφ.) με θολωμένο μυαλό, αμβλύνους: *ολίγον σκοτεινιασμένος και βλαμμένος από τον μυελόν* Μπερτολδίνος 140. **4)** (Μεταφ.) λιπόθυμος, αναίσθητος: *το 'δείν την ο Στρακιλιός, εχάθη ο λογισμός του·| απόμεινεν, ο ταπεινός, τυφλός σκοτεινιασμένος,| ασάλευτος αμίλητος, 'σαν να 'τον μαρμαρένος* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) V 1707.

Ο πληθ. του ουδ. της μτχ. παρκ. ως ουσ. = ο Άδης: *Εζήτουν πάντα να σας δω ...,| πριν παραδώσω την ψυχήν και πάγει 'στορημένη| και δεν σας δουν τ' αμμάτια μου, παιδάκια μου καμένα,| πριχού στον Άδην κατεβώ κι εις τα σκοτεινιασμένα* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 550.

σκοτεινίζω.

Από το επίθ. *σκοτεινός* και την κατάλ. *-ίζω*.

Γίνομαι σκοτεινός, σκοτεινιάζω· (εδώ) χάνω τη λάμψη μου: *καθώς το φεγγάρι, ποτές λάμπει, ποτές σκοτεινίζει, ούτως και η εκκλησία, ποτές είναι εις χαράν, ποτές εις λύπην* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 190.

σκοτεινοαραχνιάζω· *σκοτεινοραχνιάζω.*

Από τα *σκοτεινιάζω* και *αραχνιάζω*.

Μαυρίζω κι αραχνιάζω: *Λάκκον βαθύν εσκάψασιν ...| κι εκεί μέσα μ' εβάλασιν, εις τόπον του χωμάτου.| Ημέρα δεν επέρασεν κι εκιτρινοφυλλιάσα| και ως κόραξ τε εμαύρισα κι εσκοτεινοραχνιάσα* Νεκρ. βασιλ. 72.

σκοτεινόμορφος, επίθ.

Από το επίθ. *σκοτεινός* και το ουσ. *μορφή*. Η λ. τον 9. αι. (LBG) και στο Κουμαν., Συναγ.

α) Που έχει σκοτεινή μορφή: *το πρώτιστον αμάρτημα, η πρώτη αμαρτία| είναι η πολυστένακτος αύτη περηφανία,| και απ' αυτήν εξέπεσε Σατάν ο Εωσφόρος,| και γίνη σκοτεινόμορφος οπού 'τον λαμπροφόρος* Ιστ. Βλαχ. 1604· **β)** σκοτεινός: *αριστερά της θύρας| σκάλα πετρώδης πέφυκεν ...| Κατάβηθι και δι' αυτής, αριστερά σου στρέψον| και περιπάτησον μικρόν και δεξιόθεν βλέψον·| ο τόπος γαρ ον έρχεσαι σκοτεινόμορφος πέλει,| όστις εις παρακκλήσιον οδηγήσαι σε μέλλει* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1005.

σκοτεινοπερπατούσα, μτχ. επίθ. θηλ.

Το θηλ. της μτχ. ενεστ. του **σκοτεινοπερπατώ* ως επίθ.

Εκείνη που περπατάει στα σκοτεινά, που κυκλοφορεί τη νύχτα: *Κατηγορούν και*

αναγελούν τον ταπεινόν σου κύρην,| διά σε (ενν. *κουκουβάς*), *μεγαλοκέφαλη, σκοτεινοπερπατούσα,| που εντρόπιασες τον κύρην σου, τον πτωχοπαπαδάκην* ΠουλολΖ. 308.

σκοτεινοραχνιάζω, βλ. *σκοτεινοαραχνιάζω.*

σκοτεινός επίθ., Γλυκά, Στ. 389, Ελλην. νόμ. 517[27-28], 518[1], Σπανός (Eideneier) D 666, B 74, Σαχλ. N 49, Αχιλλ. (Smith) N 1804, Αλφ. ξεν. Αμ. (Μαυρομ.) 37, Λέοντ., Αίν. V 11, Χρησμ. (Brokkaar) 55, Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 194, Δούκ. 325[9], Θησ. Γ [44[6]], Απόκοπ.[2] 66, 67, 184, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 134, 152, Κορων., Μπούας 34, 46, 62, 145, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΔ' [127], Ρίμ. θαν. 41, 120, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 542, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 583, Θρ. Κύπρ. Μ 539, Πηγά, Χρυσοπ. 122 (44), Παϊσ., Ιστ. Σινά 994, Μορεζ., Κλίνη φ. 281[r], 369[r], 441[v], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 565, 707, 1149, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 191, Ε' 7, Σταυριν. 1272, Χίκα, Μονωδ. 143, 144, Ιστ. Βλαχ. 1813, Γεργαν., Εξήγ. Αποκ. 230, Σουμμ., Ρεμπελ. 187, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 46, Δ' 490, Ε' 262, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [846], Γ' [60], Δ' [475, 529], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 146, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 8, 232, Γ' 98, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1280, 1684, 1685 κ.α., Διακρούσ. (Κακλ.) 1010, Μαρκάδ. 208, 392, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 144[17], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λούκ. ιβ' 3, κ.α.· *σκοτανός,* Μαχ. 222[17].

Το αρχ. επίθ. *σκοτεινός*. Για τον τ. *σκοτανός* βλ. Dawkins [Μαχ. ΙΙ σ. 33]. Η λ. και σήμ.

1) Που δε φωτίζεται (αρκετά), που του λείπει το φως· που βρίσκεται στο σκοτάδι, σκοτεινιασμένος: *νύκτα πολύ 'ταν σκοτεινή* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 74[7]· *στράτα καταχωσμένη, σκοτεινή περίσσια* Πιστ. βοσκ. IV 3, 222· *εις τόπους σκοτεινούς τῳ φόβῳ προσεχώρουν* Βίος Αλ. (Aerts) 958· *εις φρούδιν εγκρεμνού κι εις σκοτεινόν πηγάδιν* Απόκοπ.[2] 56· *επιδήσας απόλυε τον ιέρακα εις οίκημα σκοτεινόν* Ιερακοσ. 489[14]· *Πού κηροί; Πού έλαιον εν ταις λυχναψίαις; Τα πάντα σκοτεινά και ουδείς ο κωλύων* Δούκ. 323[20]· *τον ουρανό παρακαλώ να κάμει η γης ν' ανοίξει,| στα βάθη τση τα σκοτεινά κάτω να με ρουφήξει* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 466· *όπου 'ναι δάση και γκρεμνά και δίχως χόρτα οι κάμποι| κι οπού 'ναι σπήλια σκοτεινά θέλω γυρέψει να 'μπει* Πανώρ.[2] Α' 18· *Εάν τις ιδεί ότι να στέκει άνθρωπος εις τόπον σκοτεινόν και να ανάψει κερί να φέξει, γίνεται χαρά από εξουσίαν βασιλικήν εις το σπίτι εκείνο όπου ευρεθεί* Ονειροκρ. Ιβ. 64· (σε παρομοίωση): *ομοιάζεις σκοτεινήν γωνίαν τήν χέζουν οι άρρωστοι* Σπανός (Eideneier) Α 252· (συχν. προκ.για τη *φυλακή*, τον *Άδη*, την *κόλαση*): *σε σκοτεινότατη φλακήν όλοι καδενωμένοι* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 18· *εφυλακώθη εις σκοτεινοτάτην φυλακήν* Hagia Sophia ω 538[19] κριτ. υπ.· *να εβγούν και οι Χριστιανοί από τες πρεκιές και σκοτεινές φυλακές* Μαχ. 200[12]· *μες στη σκοτεινή φλακήν, οπού 'το η Αρετούσα,| εμπήκα δυο όμορφα πουλιά κι εγλυκοκιλαδούσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 791· *το βάραθρον του σκοτεινού Άδου* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 133· *όλους περισωρεύει τους* (ενν. *ο θάνατος*) *στον σκοτεινόν τον Άιδην* Βυζ. Ιλιάδ. 1164· *Πιάσ' τονε, τρέχα, στρατηγέ·| κόψε του το κεφάλι,| να πάγει εις το σκοτεινό και μαυρισμένον Άδη!* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 292· *την κόλαση την σκοτεινή έχου παρηγορία* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 407· *Ω Άδη και τση κόλασης τση σκοτεινής καημένες| ψυχές* Ερωφ.

(Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 431. **2)** Σκούρος, σκουρόχρωμος, με χρώμα που πλησιάζει το μαύρο: *όσον αποξημέρωνε, τις ήθελε ν' ανοίξει| τα μάτια του τα θλιβερά, τσι κάμπους να ξανοίξει,| να δει κορμιά νεκρά πολλά χοτιανώ, Τουρκών ομάδι,| και από το αίμα σκοτεινόν ήτονε το λιβάδι!* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. στ.-Αποσκ.) 191[6]· *Και ην εκεί ποταμός μέγας, και ην η ιδέα του ποταμού σκοτεινοτέρα, πίσσα κοχλάζουσα ως λέβητα* Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 253· *εις τα πηλά τα σκοτεινά τά βλέπεις με βουτούσι* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 526· *Γράμματα κάνει* (ενν. ο βασιλιός) *σκοτεινά στον κιβουριού τη μέση| και την ημέρα και καιρό του σκοτωμού του* (ενν. του Αρίστου) *λέσι: «Του κόσμου ο δυνατότερος βρίσκεται επά θαμμένος| ...»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1947· (σε μεταφ.): *Ω ψευδείς και προσωρινοί μας χρόνοι,* (παραλ. 3 στ.) *δε βλέπετε πως άρκεψεν τ' ανέμι| που φοβερίζει σκοτεινόν ψιχάδιν;* Κυπρ. ερωτ. 107[12]· *σκοτεινές βροχές πικρών κλαημάτων| και δυνατές ανεμικές των αναστεναγμάτων* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1107]· (συχν. με το ουσ. *νέφος/νέφελον*): *Ήλιε, το φως σου σήμερο του κόσμου μη χαρίσεις,| μηδέ με κύκλο λαμπρυρό τον ουρανό γυρίσεις,| μα νέφη σύρε σκοτεινά τσ' αχτίνες σου να χώσου| και το λαμπρό σου πρόσωπο λιγάκι να θαμπώσου* Πανώρ.[2] Β' 431· *Τσι χριστιανούς εσφάζασι τότες κι εκόφτασί τσι* (παραλ. 1 στ.)· *κι απήτις τσ' αποκόψανε κι ωσάν τσ' αποσκοτώσα,| νέφαλα σκοτεινότατα τη χώραν επλακώσα* (παραλ. 1 στ.) *κι έβρεξε, και τα αίματα έπλυνε των ανθρώπω* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 206[10]· (εδώ σε μεταφ.): *όταν τες δόξες έβλεπα και εχαίρουμουν γαλήνη,| τύχη με νέφη σκοτεινά κάθε χαρά μου σβήνει* Λίμπον. 20· (προκ. για το παρουσιαστικό, την εμφάνιση κάπ., ιδ. για το Χάρο και τους δαίμονες, συχν. με επιτ. τη λ. *μαύρος*): *η όρεξη τον εκίνα* (ενν. τον Χαρίδημο)| *να πάγει μαύρος, σκοτεινός, να κονταροχτυπήσει| για την κερά του οπού 'χασε, κι ήλπιζε να νικήσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 747· *Η άγρια κι ανελύπητη και σκοτεινή θωριά μου| και το δρεπάνι οπού βαστώ, και τούτα τα γδυμνά μου| κόκκαλα, κι οι πολλές βροντές κι οι αστραπές ομάδι* (παραλ. 1 στ.) *ποιος είμαι μοναχά τωνε, δίχως μιλιά, μπορούσι| να φανερώσου σήμερο σ' όσους με συντηρούσι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. Χάρ. 1· *Δαίμονες τ' Άδη σκοτεινοί ... εμένα αρπάξετ' αποδώ* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' 163· *να μη σ' αρπάξουν, άθλιε, με μαχαιρών και ξύλων| οι μαύροι και οι σκοτεινοί, το πλήθος των δαιμόνων,| να παν να σ' εγκρεμνίσουσιν στο σκότος του βορβόρου* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 469. **3)** Που δεν εκπέμπει λάμψη και φως, που δεν είναι λαμπερός, φωτεινός: *τιμά τον* (ενν. τον λίθον) *δύο καρύδια,| ότι ήτον ψεματένιος| κι είχεν ένα σκωληκάκι| οπού τδδιδε την λάμψην·| και το ήξευρεν ο γέρος| ότι, σαν ψοφήσ' εκείνο,| μένει σκοτεινός ο λίθος* Πτωχολ. Α 158· *Εκείνο το ψωματινό και το μισό φεγγάρι,* (παραλ. 3 στ.) *θέλει απομείνει σκοτεινό γοργό και θαμπωμένο,| και μ' έκλειψη παντοτινή να στέκει μαυρισμένο* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 109· *ήλιο θαμπό και σκοτεινό με δίχως τες ακτίνες* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 172· (προκ. για το πυρ της κολάσεως): *«Έλα στο πυρ το σκοτεινό, αμαρτωλέ!» φωνιάζει* (ενν. ο δαίμονας) Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 329. **4)** Αμυδρός: *Την θείαν δόξαν κάτινες και παντοκρατορίαν| Τριάδος εκατέλαβον, καν σκοτεινόν το ίχνος,| καν εσφαλμένοι 'τύχαννον, αλλ' όμως εδοξάσαν* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 272. **5)** Μεταφ. **α)** (προκ. για τη νόηση) θολός: *Παράκλητε, επταχάριτον της αληθείας Πνεύμα,| της νοήσεώς μου φώτισον της σκοτεινής το βλέμμα* Σκλέντζα, Ποιήμ. 3[1]· **β)** (προκ. για λόγο, κείμενο) **β[1])** που δεν έχει σαφήνεια, καθαρότητα· ασαφής: *Κατά των δικαιωμάτων των προσκομισθέντων παρά του κυρού δείνα ... τά λέγει ότι ο ημέτερος λίβελλος υπάρχει σκοτεινός, ουκ οίδεν τι λέγει, ... ότι ο ημέτερος λίβελλος υπάρχει όλως καθαρός και φωτεινός όλος* Ελλην. νόμ. 518[20]· *Για σκοτεινά και δουμπιτιασμένα λόγια, τά δεν ημπορεί να τζενιάσει τον Θεόν, ότι ο Θεός αχρωνίζει τα ούλα* Ξόμπλιν φ. 134[r]· **β[2])** δυσνόητος, δυσκατάληπτος· δυσεξήγητος, δυσερμήνευτος: *Ούτως βούλομαι κι εγώ γαρ* (παραλ. 2 στ.) *τας τε σκοτεινάς γαρ λέξεις| της Ομήρου ραψωδίας| εκ του βάθους της σοφίας| των τε λέξεων εκείνου| τους πολέμους κατά ρήμα| φθέγξαι και σαφήσαι πάντας* (παραλ. 1 στ.), *ίνα πάντες οι μη γνόντες| τας ποιητικάς γαρ λέξεις| μάθωσι τα των πολέμων| των εν Τροίᾳ γενομένων| περί της Ελένης τότε* Ερμον. Α 17· *ήσαν* (ενν. οι ιβ' άνδρες) *δυνατοί εν έργῳ και λόγῳ να λύουσιν τα σκοτεινά της Γραφής* Hist. imp. (Iadevaia) IIb 2383· **γ)** κρυφός, μυστικός· άγνωστος: *Έλα εσύ οπού πάεις στον μάντην, διά να φωτιστείς τα σκοτεινά, διά να μάθεις τα μέλλοντα, πόθεν να τα ξεύρει ο μάντης τα κρύφια ή τα μέλλοντα;* Πηγά, Χρυσοπ. 333 (4)· **δ)** (προκ. για το γένος, το όνομα κάπ.) **δ[1])** άγνωστος, άσημος: *Ω αδιάκριτε και άγνωστε, εσύ κάμεις ως καθώς το γένος του πατρός σου και της μητρός σου, οπού είσαι γεννημένος από γένος χωριάτικο και άγροικο και χοντρό και σκοτεινό γένος και δεν σου πρέπει να υβρίζεις και να καταφρονείς τις γυναίκες και τα παιδία των βασιλέων* Χρον. σουλτ. 41[5]· **δ[2])** αμαυρωμένος, κακόφημος: *Άνθρωπε, αν έχεις γνώση,| της τύχης μην πιστεύεις:| σε σκοτωμούς σε βάνει| και τ' όνομά σου σκοτεινό το κάνει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 74· **ε)** (προκ. για έργα και τους δράστες τους) κακός, άθλιος: *Όποιος λοιπόν ζυγώνει τα σκοτεινά έργα της αμαρτίας και εργάζεται τα έργα του φωτός, αυτός δεν είναι εις το σκότος, μα κατοικά εις το ανέσπερον φως των καλών έργων και αυτός έχει και τον Παράδεισον* Μορεζ., Κλίνη φ. 462[v]· *Αν δεν παινούμε στην γραφήν, πώς οι καλοί να αυξήσουν,| έργα λαμπρά να κάμουσι, τα σκοτεινά να αφήσουν ...;* Διακρούσ., Αφ. 62· *σχίζουν την εκκλησίαν, την οποίαν ο Θεός θέλει να είναι μία, ωσάν έκαμεν ο σκοτεινός εκείνος Φώτιος με συνέργειαν του Μιχαήλ του οινοπότου λεγομένου και του ασελγεστάτου Βάρδα* Ροδινός (Βαλ.) 148· *Αυτόνον τον θεοστυγή, τον σκοτεινόν Αχμέθη,| ποία γραφή θεόπνευστος αυτόνον εμνηστεύθη| διά καλόν και άγιον, ως φλυαρούν αυτείνοι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3819· **στ)** θλιβερός, πένθιμος: *Δεν έχουν πλιο κι οι δυο καιρό τα πάθη να μιλούσι,| ήρθεν η ώρα η σκοτεινή που θε να χωριστούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1556· **ζ)** γεμάτος συμφορές και δυστυχίες· ταλαίπωρος, δυστυχισμένος: *Ήτονε οι Αγαρηνοί μια δεκαρά νομάτοι| που επεράσαν κι ήρθανε στο σκοτεινό παλάτι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 291[12]· *Βρέξε φαρμάκιν, Πλάστη μου, να πιω να ξεψυχήσω,| αφής στον κόσμον σκοτεινός δεν ημπορώ να ζήσω* Θρ. Κύπρ. Μ 538· *Και τώρα ποια 'ναι η αφορμή και θέλεις να μ' αφήσεις| ολότυφλη και σκοτεινή, του πόνου και τση κρίσης;* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 426· *θρηνήσατε, πενθήσατε την σκοτεινήν ψυχήν μου* Μιχ. ιερομ. II 18· (σε μετων.): *ας σκορπιστούν ωσάν καπνός τα σκοτεινά μου μέλη* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 214· *Εννιά μήνες σ' εβάσταξα, τέκνο μου, κανακάρη,| 'ς τούτο το κακορίζικο και σκοτεινό κουφάρι* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 376· *Οϊμέναν, Ερωφίλη μου, κι ογιάντα δε μπορούσι| τ' αμμάτια μου τα σκοτεινά δυο βρύσες να γενούσι,| να σου ξεπλύνου την καρδιά την καταματωμένη,| κι ύστερα με τη χέρα μου κι εγώ, καθώς τυχαίνει,|την εδική μου αλύπητα κι άπονα να πληγώσω| κι ωσάν εσένα θάνατο κακό κι εγώ να*

δώσω! Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 565· **η)** ζοφερός, δυσάρεστος, λυπηρός: *Ω Κωνσταντίνε βασιλεύ, κακόν ριζικόν που 'χες,| και τύχην πάνυ βλαβερήν, μοίραν ατυχεστάτην,| και σκοτεινήν και δολερήν, αστραποκαημένην* Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 48· *οι στρατηγοί πάσι να θάψου το Λογγίνο και λέγουσι:* (παραλ. 8 στ.) *Έτσι και τους φιλόδοξους η τύχη τους σηκώνει,| κι ωσάν το άκαρπο δεντρό κιόλας τους ξεριζώνει.| Η ματωμένη μαρτυριά ετούτη εδά σας σώνει,| κι η σκοτεινή που βλέπετε σκηνή το βεβαιώνει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 384· (συχν. προκ. για μηνύματα): *εφέραν τους τα σκοτεινά και δύσθηνα χαπάρια* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4593· *πώς να το συμμετρήσετε, να το συλλογισθείτε| το δολερόν και σκοτεινόν της Πόλης το μανδάτον;* Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 287· *την νύκταν εδιάβασεν τα σκοτανά μαντάτα όπου του εφέραν* Μαχ. 222[17]· *χαμπάρι έστειλαν από τ' Ανάπλι τότες| μαύρο και σκοτεινότατον* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3176· (προκ. για το *θάνατο*): *Γλήγορα εξεψύχησε κι απέθανεν ο νέος| κι ο σκοτεινός ο θάνατος τον έλαβεν ευθέως* Ζήνου, Βατραχ. 344· *αρίθμητους στον θάνατον τον σκοτεινόν ερρίκταν* Αχέλ. 609. **6)** Που δε βλέπει, τυφλός: *νίκας εποίησα πολλάς, μεγάλας δουλοσύνας,|και τώρα εχάσα τά έπασχα, όλας τας καλοσύνας·| το πλήρωμά μου εγίνετο και η ανταμοιβή μου| να κάθομαι ως σκοτεινός, να λείπουν οι οφθαλμοί μου* Ριμ. Βελ. ϱ (Bakk.-v. Gem.) 648· (μεταφ.): *σκοτεινήν κι ολότυφλην θωρώ την πεθυμιάν μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [58]· *ω νου ανθρώπινε, σ' εκείνο πὄχεις να 'ρθεις| είσαι τυφλός, και σκοτεινός στό μέλλεται να πάθεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [460]· (συχν. προκ. για τα *μάτια* και το *φως*, δηλ. την όραση): *Ας είχα μάτια σκοτεινά, αυτιά να μη 'φουκρούμαι* (παραλ. 1 στ.) *να μη θωρώ τό γίνεται, να μη γροικώ τον πόνο* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 209· *Εμέναν τι με θέλουσιν, άνθρωπον τυφλωμένον,| οπὄν' το φως μου σκοτεινόν και καταδικασμένον;* Ριμ. Βελ. ϱ (Bakk.-v. Gem.) 686.

Εκφϱ. 1) *Εις (τα)/ στα σκοτεινά* = στο σκοτάδι, τη νύχτα, χωρίς φως, σε μέρος που δε φωτίζεται: *να περπατώ εις τα σκοτεινά την νύκταν ετρωγόμην,* (παραλ. 1 στ.) *Ως νυκτερίδα εγύριζα εις το ξώπορτον του Κάστρου,| και υπήγαινα να κοιμηθώ με της ημέρας το άστρον* Σαχλ., Αφήγ. 67· *Νύκτα σιγούσιν τα πουλία και κιλαδούν τ' αηδόνια,| και εις σκοτεινά ακούνητα θε να 'ν' αναπαμένα* Αλφ. ξεν. Αθ. (Μαυρομ.) 86· *όσες πονούν από καρδιάς και αληθινά χηρέψαν,| κάθουνται εις τα σκοτεινά, άντρα δεν εγυρέψαν.| Απέχουσιν τες εκκλησιές, μισούν τα μοναστήρια| και σφικτομανταλώνουνται, φράσσουν τα παραθύρια* Απόκοπ.[2] 198· *Κυρά, και είντα σε φελά να κάθεσαι στο σπίτιν| και να 'σαι εις τα σκοτεινά, σαν όρνιθα στην κοίτην;* Απόκοπ.[2] 210· *να γενείς* (ενν. σύ, *ποντίκι κακορίζικον και νυκτοπερπατάρι*) *αόρατον εκ τον κόσμον| ετούτον τον γλυκύτατον, στα σκοτεινά να πάγεις* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 215 χφ Α κριτ. υπ.· (σε παρομοίωση): *ο Τούρκος έκαμεν σαν λύκος εις την ζάλην,| σαν κλέπτης εις τα σκοτεινά, να θύσει και να πάρει* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1672· *Ως φέγγει η 'στιά στα σκοτεινά και το φεγγάρι στ' άστρα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1772· (σε μεταφ.): *Ω πλήσα κακορίζικοι, και γιάντα δε θωρούσι| τσι μέρες πώς διαβαίνουσι, τσι χρόνους πώς περνούσι!| Τ' οψές εδιάβη, το προχθές πλιό δεν ανιστοράται,| σπίθα μικρή το σήμερο στα σκοτεινά λογάται* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. Χάρ. 76. **2)** *Μαύρη σκοτεινότατη γη, μαύρος σκοτεινότατος κόσμος, σκοτεινός τόπος / σκοτεινοί τόποι* = ο Άδης (βλ. και ά. *μαύρος* (Ι) 3 εκφρ.): *εις γην αποκατέβην, εις μαύρην σκοτεινότατην, εις Άδην κάτω λέγω* Λίβ. Esc. 3846· *Σήμερον χωριζόμεθα και απέρχομαι εις τον κόσμον| τον μαύρον, σκοτεινότατον, και πάγω κάτω εις Άδην| και σήμερον πληρώνει με ο θάνατος και υπάγω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1775· *ο θάνατος μετά σπουδής, βλέπετε, μας πετρώνει,| και ώραν την ώρα ο μηνυτής φθάνει να μας σηκώσει,| από τον κόσμον που 'μεσταν, κι υπάει να μας πλακώσει| εις τόπον άλλον σκοτεινόν* Πένθ. θαν.[2] 36· *δηγήσου μου την αφορμή τήν έχεις με τσι αθρώπους,| να τους μαζώνεις πάντοτε στους σκοτεινούς σου τόπους.| Δεν τους λυπάσαι, Χάροντα;* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 945· *Τώρα πηγαίνω, κόρη μου, ψυχή μου και καρδιά μου,| εισέ ταξίδι μακρινό και πλέον δεν γυρίζω,| διατί είναι τόποι σκοτεινοί και πόρτες σφαλισμένες* (παραλ. 1 στ.) *και όστις πηγαίνει στέκεται ώσπερ τυφλός στο σκότος* Διγ. Α 4498.

Ο πληθ. του ουδ. ως ουσ. = **1)** Τα σκοτάδια, το σκοτάδι της νύχτας: *Κι εγώ, 'φότις ν' αρκέψουν τα ξηφώτια| τα σκοτεινά να διώξουν αχ το χώμαν* (παραλ. 1 στ.) *σίγησιν κλιόντα ουκ έχω με τον ήλιον* Κυπρ. ερωτ. 106[8]· *ο ήλιος εβασίλευσεν, πλακώνει τους εσπέρα.| Και φθάνουν τους τα σκοτεινά, θαμπώνεται το φως τως* Χούμνου, Κοσμογ. 133· *Πειν ήθελα και πλιοτερα, μα η ώρα δεν το δίδει·| τα σκοτεινά περάσασιν κι η μέρα ξημερώνει* Ch. pop. 845· (μεταφ.): *Ο δε γαρ νυκτοκόρακας ...| ... την νύκταν αγαπά πλεόν παρά την ημέραν·* (παραλ. 1 στ.) *Ούτω και οι αχάριστοι, το γένος των Εβραίων,| ηγάπησαν τα σκοτεινά και όχι την ημέραν* Φυσιολ. (Legr.) 218. **2)** (Συνεκδ.) οι νυκτερινές δραστηριότητες (έξοδοι, διασκεδάσεις, κλπ.): *Της νύκτας τα γυρίσματα, υιέ, να λησμονήσεις| και της ημέρας την τιμήν εκείνην να κυνήσεις.| Εξέφευγε 'κ τα σκοτεινά, αγάπα την ημέραν| και πάσα φρόνιμος εσέ να σε κρατεί εκ την χέραν* Δεφ., Λόγ. 83· *περίκοψε τα σκοτεινά, παιδίν μου, να προκόψεις·| της νύκτας τα γυρίσματα να τ' απολησμονήσεις,| και της ημέρας την τιμήν, να την αποκινήσεις·| εξάφησ' τα τα σκοτεινά κι αγάπα την ημέραν* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 53, 56. **3)** Τα σκούρα, τα μαύρα ρούχα, τα πένθιμα: *Τώρα που ντύθηκεν η γη τα δασινά| και με τα χόρτα τα χλωρά 'μορφίζεται,| εμέν ο πόθος μ' έντυσεν τα σκοτεινά* Κυπρ. ερωτ. 97[3].

σκοτεινότη(ς) η, Μορεζ., Κλίνη φ. 482[v], 493[v].

Το αρχ. ουσ. *σκοτεινότης*. Τ. *σκοτεινότητα* σήμ.

Σκοτάδι· (εδώ μεταφ.): *να αξιωθούμεν να κατοικήσομεν εις τες φωτερές κατοίκησες του ουρανού, εις τες οποίες να μας αξιώσεις εσύ, πανάχραντε Δέσποινα, ζυγώνοντας με το άυλον φως της χάριτός σου την σκοτεινότην του νοός μας εις τας φωτεράς εντολάς του Υιού σου* αυτ. φ. 140[v].

σκοτεινοφόρος, επίθ.

Από το επίθ. *σκοτεινός* και το β' συνθ. *-φόρος*. Η λ. τον 9. αι. (LBG, TLG).

Που φέρνει σκοτάδι: *Πριν της ενσάρκου οικονομίας του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού είχεν ο πονηρός διάβολος, ο πρότερον Εωσφόρος, τώρα δε σκοτεινοφόρος, καταρριμένον το γένος των ανθρώπων εις τόσην ασέβειαν και αθεΐαν, όπου παντελώς ευσέβεια εις όλον τον κόσμον δεν εγροικούντο* Εγκ. αγ. Δημ. 105[2].

σκοτεινωπός, επίθ.

Από το επίθ. *σκοτεινός* και την κατάλ. *-ωπός*. Το επίρρ. *σκοτεινωπά* και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. (*σκοτεινοπά*), Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.).

(Μεταφ.) κάπως σκοτεινός, ασαφής, δυσεξήγητος: *Τι είναι παραβολή; Είναι κάποιος σκοτεινωπός λόγος, ο οποίος δι' άλλους λέγεται, και δι' άλλους νοείται, καθώς θέλομεν μάθει παρακάτω* Πηγά, Χρυσοπ. 385 (10).

Ο πληθ. ουδ. ως επίρρ. = με ασάφεια, με σκοτεινό ύφος: *Και τις η αιτία, οπού ανοίγει το στόμα του ο Λόγος του Θεού και Θεός εν παραβολαίς; Διότι λαλεί κάποιαν φοράν σκοτεινωπά, διά τέσσαρα τινά. Πρώτον, διά το ιεροπρεπές. Δεύτερον, διά το ευπαράδεκτον. Τρίτον, διά ευεργεσίαν, και τέταρτον, διά τιμωρίαν* αυτ. 385 (10)· *Βλέπεις σάρκα λόγου και ψυχήν λόγου. Θες τώρα να ιδούμεν ξεκαθαριστότερα τα σημαινόμενα των συμβόλων; Αλλά σκοτεινωπά λαλείς, Μελέτιε! Δεν είναι σκότος η δεινότης του λόγου, αμή είναι ύψος πραμμάτων, διατούτο και τούτο παρακαλώ, μ' όλον οπού λαλώ με σπουδαίους, να προσέχομεν* αυτ. 280 (12).

σκότη η, Κυπρ. ερωτ. 111^{10}.

Από το ουσ. *σκότος* με αλλαγή γένους ή με επίδρ. του πληθ. *σκότη*. Η λ. στο Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ. καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Σκοτάδι: *Γιον το πουλλίν απού μισά τον ήλιον,| κρύβγομαι μες στον σπήλιον — εις την σκότην,| ώσπου θωρώ την φώτην— εις το χώμαν* αυτ. 111^{2}· *Αντάν η νύχτα διώξει την ημέραν| και ποίσ' άλλους η σκότη μας ξηφώτια,| βιγλώ το ριζικόν μου, τα σκλερ' άστρα| που μέλλει να με βάλουν εις το χώμαν* αυτ. 106^{14}.

σκοτία η, Γλυκά, Αναγ. 329, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 788, Δούκ. 433^{16}, Σφρ., Χρον. (Maisano) 64^{11}, Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι ΙΙΙ 47, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 1230, Θησ. Θ' [54^{6}], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 42^{v}, 343^{r}, Ψευδο-Σφρ. 294^{9}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 394· *σκοτιά*.

Το μτγν. ουσ. *σκοτία*. Ο τ. στη Σύρο το 18. αι. (σε επιστ., Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 69) και σήμ. ιδιωμ. (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου) και λογοτ. (ΑΛΝΕ). Η λ. και σήμ. αρχιτ. (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.) και ιδιωμ. (Andr., Lex., Παπαδ. Α., Λεξ., Βαγιακ., Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου 17, Σιδηροπούλου, Λεξιλ. Κοτυώρων, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

1) Σκοτάδι: *Ηλίου βασιλεύοντος ο πόλεμος επαύθη| και η σκοτία της νυκτός διέσωσεν και τούτους* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1076· (μεταφ., προκ. για το πνευματικό σκοτάδι): *ώσπερ εις τον Θεόν σκότος κανένα δεν έναι, αλλά αεί φως, έτσι και εις τον άνθρωπον, όταν κάνει τα έργα του φωτός εις το φως αεί έναι και σκοτία ποτέ δεν έχει* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 42^{v}· έκφρ. *μετά σκοτιάς* = αξημέρωτα, νύχτα: *Και γαρ ο μικρός αδελφός κατ' όναρ είδε ταύτα,| μετά σκοτιάς εγείρεται, λέγει τοις αδελφοίς του·| «όραμα είδον, αδελφοί, εν ταύτη τη εσπέρα ...»* Διγ. Ζ 712. **2)** Σκοτούρα, στενοχώρια: *Και ο κιαχαγιάς ετότες ανεβαίνει| στο σπίτι του Κοντύλη και προβαίνει.| Λέγει τσ' αρχόντισσάς του: «Πέ τ' ανδρός σου| νά 'ρθει εδεπά, γιατί είναι για καλό σου.| Αδές αλλιώς εσένα θα σκλαβώσω| και των παιδιώ σου θάνατο θα δώσω.| Και 'πέ του χωρίς άλλο να προβάλει,| πριχού σκοτιά να σε εύρει πλια μεγάλη»* Λεηλ. Παροικ. 380. **3)** Τυφλότητα: *Περί ανθρώπου να βλέπει καθαρά. Έπαρε νυκτερίδας αίμα και χολήν περιστερίου και γυναικός γάλα και ανακάτωσέ τα και άλειφε τους οφθαλμούς και πάσα σκοτία φεύγει από τον άνθρωπον* Γιατροσ. Ιβ. 98.

σκοτιά η, βλ. *σκοτία*.

σκοτίδι το, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 42^{v} τρις, 286^{r} τρις, 343^{r}, 353^{r}, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 6, Γ' 215, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 562, 546, Γ' 655, 665, Δ' 182, Ε' 1116, Στάθ. (Martini) Α' 6, 307, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [942], Γ' [810]· *σκοτίδιν*, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 282$^{7-8}$. — Βλ. και *σκοτάδιον*.

Από το ουσ. *σκότος* και την κατάλ. *-ίδι* (βλ. και Ανδρ., Λεξ., Kahane, Zeitschr. f. rom. Philol. 94, 1978, 136, Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ. 177). Ο τ. *σκοτίδιν* σε κυπρ. τραγ. (Παπαδόπουλλος, Κυπρ. Σπ. 41, 1977, 210). Τ. *σκουτίδ'* στη Λήμνο (Κρεκούκιας, ΛΔ 14, 1982, 15). Η λ. στο Somav. (*σκοτείδι*), στο Κατσαΐτ., Ιφ. Αφ. 98, Θυ. Α' 184, Δ' 30, Κλ. Γ' 311, σε κείμ. του 18. αι. (Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ.-Μπουμπ.) Κμ. Β' 317) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Ε' 200-201, λ. *σκοτείδι*, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Βαγιακ., ΛΔ 12, 1972, 26, λ. *σκοτείδι*, Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ.) και σήμ. λαϊκ.

α) Σκοτάδι: *της νύκτας ήρθε το σκοτίδι* Λεηλ. Παροικ. 217· *άρχιζε να βραδιάζουνται κι έμπαινε το σκοτίδι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 338^{4}· *ηπήραν την λαμπάδα και αυτός απόμεινεν με τους άρχοντες εις το παλάτι το μέγα και εκάθουνταν εις το σκοτίδι* Διήγ. Αλ. G 277^{26}· *ποιοι είν' τούτοι δεν κατέχομε, δεν ξεύρομε μηδένα·* (παραλ. 1 στ.) *πολύ σκοτίδιν ήτονε, και μόνο τω σπαθιών τως| τη λαμπυράδα εβλέπαμε κι όχι το πρόσωπό τως* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 621· (σε παρομοίωση): *λέγω τση: «Κερά, κρασί δεν πίνω,* (παραλ. 1 στ.) *α δε θεληματέψει η ομορφιά σου| να 'ναι με το φιλί το κάλεσμά σου».| Ως ήκουσ' είντα τση 'πα, άφτει και σβήνει·| ωσάν το σφακολούλουδον εγίνη·| τα ρόδα τση επληθύνασι κι εφάνη| ωσάν εις το σκοτίδι πυροφάνι* Βοσκοπ.^{2} 208· *Σαν ο τυφλός οπού ποτέ στράτα καλή δε βρίσκει,| σκοντάφτει, πεδουκλώνεται και πέφτει και βαρίσκει* (παραλ. 2 στ.) *και πάντα αναζητά το φως, βαριέται το σκοτίδι,| γιατί η τυφλάγρα βάσανα και πείραξες του δίδει* (παραλ. 4 στ.), *έτσι κι αυτείνη το 'παθε τότες την ώρα κείνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 1539· (σε αποστροφή): *η περιστέρα γύρισε και λέγει προς εκείνον* (ενν. τον κόρακα):| *«Αράπη και Σαρακηνέ, μαυρέα, κακομύτη,| εμέν τα λέγεις, άτυχε, σκοτίδι μαυρισμένον,| και δεν θωρείς, κακότυχε, τι θεωρίαν έχεις; ...»* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} ΑΖ 10· (σε μεταφ.): *Λογιάζω το, γνωρίζω το, πως πρέπει ...| ... με νερό τα κάρβουνα γλήγορα να τα σβήσω,| μην κάμουσιν αναλαμπήν, η οποιά τη λάμψη δίδει| και φανερώσει το κρουφόν οπού 'ναι στο σκοτίδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 260· **β)** (μεταφ.): *έχει το τραγούδι σου χάρη, απ' ακτίνα δίδει| της αγνωσιάς, αν έστεκε στο πλια βαθύ σκοτίδι| κι εσένα λαμπυρότατον αφήνει εις πάσα τόπο| με δόξα και τιμή πολλή 'ς τσι γλώσσες των ανθρώπω* Ροδολ. (Αποσκ.) Στ. Φιορέντζα 10· (προκ. για ζοφερή, απελπιστική κατάσταση): *Του γενεράλε τσ' έφερε και τες γραφές του δίδει,| κι ανοίγοντας επλάκωσε την Πάτινο σκοτίδι.| Ο γενεράλες τσ' άνοιξε και να τες δει, μανίζει,| και με μεγάλη σύγχυση τότες αποφασίζει| να βγάλουσι τα τσούρματα, τη χώρα για να γδύσουν,| το πράμα τως να πάρουνε όλο, να μην αφήσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 413^{7}· *Σα διώξεις την αγάπη του κι ωσάν του λησμονήσεις| κι ωσά φυσήξεις το κερί οπού 'ψες, να το σβήσεις,| και δει το και γνωρίσει το πως είναι στο σκοτίδι,| χάνει τσ' ολπίδες οπού εδά ο*

Έρωτας του δίδει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Γ′ 1103· *Κι α μου μιλούσι, δε γροικώ ουδέ κατέχω που 'μαι,| κρίνομαι, βασανίζομαι ξύπνου κι όντε κοιμούμαι.| Κι εβγήκα από τα φωτερά κι εμπήκα στο σκοτίδι| και τ' άρρωστου η λιγοθυμιά συχνιά συχνιά μου δίδει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Γ′ 239· *τον καημό του τον πολύ, τη λαύρα που τον κρίνει,| ... λέγει και ξεδιαλύνει:| «Κείνη η φωτιά που μου 'φεγγε πλιο λάμψη δε μου δίδει·| κι Άνεμος μου την ήσβησε, κι εδά 'μαι στο σκοτίδι»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Β′ 762· *χέρα που επιάσε το κλειδί και μ' όλο το σκοτίδι| ήνοιξε τον παράδεισο και τσ' ουρανούς μου δίδει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Γ′ 1497· (προκ. για το θάνατο και τον Άδη, το σκοτάδι του Άδη): *Να θάφτου δεν εφτάνασι ούτ' είχανε ποιοι σκάφτου| να κάνουσινε μνήματα, να σέρνου, να τους θάφτου·| γιατί το βόλι ήρχετο επά κι εκεί να δίδει| κι εβλέπανε καθημερνό θανατερό σκοτίδι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 517^{8}· *ο θάνατος ο ζωντανός μεγάλο πόνο δίδει,| μα ο άλλος πόνο δε γροικά εις τον Άδη το σκοτίδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Δ′ 354.

σκοτιδιάζω.

Από το ουσ. *σκοτίδι* και την κατάλ. *-ιάζω*. Η λ. και σήμ. λαϊκ.

(Τριτοπρόσ.) πέφτει το σκοτάδι της νύχτας, σκοτεινιάζει: *Και παύοντας ο σεισμός ολίγον αφόντις εσκοτιδίασε, ανέβηκα εις το σπίτιν μου* Ιερόθ. Αββ. 332.

σκοτίδιν το, βλ. *σκοτίδι*.

σκοτίζω, Προδρ. (Eideneier)^{2} Γ′ 232 χφ Κ κριτ. υπ., 235, Σαχλ. Ν 103, Σαχλ., Αφήγ. 309, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 113, Παρασπ., Βάρν. C 453, Αργυρ., Βάρν. Κ 448, Μαχ. 250^{20}, Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι ΙΙΙ 25, ΧΙ 67, Αλεξ.^{2} 872, Κορων., Μπούας 150, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ε 391, Αχέλ. 2321, Μ. Χρονογρ. 34^{1}, Δαρκές, Προσκυν. 237, Μορεζ., Κλίνη φ. 259^{v}, Λαυρ., Οπτασία Σ. 114, Γιατροσ. Ιβ. 100, Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 147^{37}, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 373, Βίος Δημ. Μοσχ. 652, Παλαμήδ., Βοηβ. 504, Ιστ. Βλαχ. 503, 2846, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Β′ 2206, Ψευδο-Σφρ. 482^{6}, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Εισαγ. 15, Λουκ. κγ′ 45, Ροδινός (Βαλ.) 229, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β′ 396, Διγ. Ο 416, Διακρούσ., Πένθος 70, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 551^{26}, Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 161, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 538, κ.α.

Το μτγν. *σκοτίζω*. Η λ. και σήμ.

Ι. Ενεργ. **1)** Κάνω κ. σκοτεινό, σκοτεινιάζω κ., συσκοτίζω· κρύβω, καλύπτω (εδώ τον ήλιο): *όλοι έριχναν απέσω εις το κάστρον και οι σαγίτες εσέβαιναν ως τα σύγνεφα, ώστε τον ήλιον εσκότισαν* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 237^{3}· (μεταφ.): *την ψυχήν μου εσκότισας, ημαύρωσας το φως μου* Διγ. Α 4260. **2)** (Μεταφ.) **α)** κάνω κάπ. να χάσει την πνευματική του διαύγεια: *Ποια λησμονιά σ' επλάκωσε, ποια μάγια σ' εσκοτίσα,| ποιοι φόβοι τόση δύναμη σε τρόμον εγυρίσα;| 'Γείρου, και τα φουσσάτα μας να 'ρθεις σε προσκαλούσι* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β′ 113· **β)** (συχν. με αντικ. τα ουσ. *νους, γνώσις, λογισμός* κλπ.) συσκοτίζω τη διάνοια, θολώνω τη σκέψη: *Τα γερατειά ελωλάνασι, θαρρώ, μα την αλήθεια,| το σύμβουλο και κάθεται και λέγει παραμύθια,| λογιάζοντας πως μετ' αυτά το νου μου να σκοτίσω,| τέτοιο μεγάλο φταίσιμον αγδίκιωτο ν' αφήσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ′ 613· *να σκοπήσουν* (ενν. οι κριτάδες) *αν και την γνώσιν του* (ενν. *του προσώπου που ελάλησε κατά του βασιλέως, ή που εμελέτησε*

να κάμει κακόν) ή από μέθην ή άλλο πάθος την εσκότισε τίποτε και ήτον έξω φρενών Zygomalas, Synopsis 143 B 15· *και τι να λέγω ουκ ημπορώ, και τι να γράφω ουκ οίδα,| σκοτίζει μου τον λογισμόν ο χαλασμός της Πόλης* Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 278. **3)** Θολώνω κ., καθιστώ ασαφές κ.: *η διόλου μνήμη της φυγής, ην εν τη ψυχή αυτού είχε* (ενν. *ο Αλέξιος*), *και το του στρατού περίφοβον και το μηδέν αυτώ υπέρ των Ῥωμαίων κινδυνεύσαι προαιρούμενον το τι πρέπον ην ποιήσαι αυτόν εσκότιζε* Παράφρ. Χων. (v. Dieten) ΙΙΙ 158. **4)** Θαμπώνω την όραση, τα μάτια κάπ.: *Οι καπνοί οπού αναβαίνουν εις το κεφάλι και σκοτίζουν τα μάτια και δίδουν πολλήν βλάβην* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 5· (μεταφ.): *εσκοτίσθηκα από την πολλήν λάμψιν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 231^{v}· *Η πλάτσα της* (ενν. *της Βενετίας*) *μ' εσκότισεν αρχήν όταν την είδα.| Πολλά 'τον μέγας και ψηλός και 'πεικασμένος άρχος| οπού 'δωσεν και την βουλήν κι εκτίστη ο Άγιος Μάρκος* Βεν. 14· *Αύθις τε τήρησον ευθύς τα κάτω εκ της μέσης| κεκολλημένα μάρμαρα και τας τούτων συνθέσεις,| το κάλλος της στιλβώσεως, την χάριν οπού έχουν·* (παραλ. 1 στ.) *Λευκά ευμήκιστα εισί και γέμουσι κυμάτια| λεπτοπυκνά και καθενός σκοτίζουσι τα μάτια* Παϊσ., Ιστ. Σινά 538. **5)** Ζαλίζω: *Ο Νώες, σαν καλός γεωργός, εφύτευσεν αμπέλιν| και σύντομα έκαμε κρασίν και μοιάζει σαν το μέλι.| Και παραπίνει περισσόν, διατί του νοστιμήθη,| κι εισμιόν αυτόν εσκότισεν κι ύπνον εποκοιμήθη* Χούμνου, Κοσμογ. 540· (μεταφ.): *πάντοτε τον εσκότιζε του χρυσαφιού η ζάλη* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 58^{6}· *οι μέριμνες του πόθου μου τόσα που μ' εσκοτίσαν,| για να 'ν' πολλές και δυνατές, εισμιόν μ' αποκοιμίσαν* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 7. **6)** Πλανώ κάπ.: *Ελπίζομεν εις τους χρησμούς, στες ψευδοπροφητείες,| και τον καιρόν μας χάνομεν στες ματαιολογίες,| εις τον Βορράν, στον άνεμον έχομεν την ελπίδα| να πάρουν αποπάνω μας του Τούρκου την παγίδα·* (παραλ. 2 στ.) *Αυτό το θάρρος είν' τρελόν, τίποτες δεν αξίζει, όποιος το συλλογισθεί του λόγου του σκοτίζει* Ιστ. Βλαχ. 2342. **7)** Νεκρώνω· (σε μεταφ.): *Έδε δημίου πικρότερον ετούτον το πιττάκιν,* (παραλ. 1 στ.) *έδε γραφή οπού εβάσταζεν σπαθίν ακονισμένον,| οργής μαχαίριν δίστομον τό εχάλκευσεν ο πόθος| να κατακόπτει σώματα και να σκοτίζει αιστήσεις·| εμέναν δε εθανάτωσεν τελείως η γραφή σου* Λίβ. Va 1808.

ΙΙ. Μέσ. **1α)** Γίνομαι σκοτεινός (μεταφ.): *εάν αφ' ημών των ιερέων ακαρτερείτε να λάβετε φως, οπού είστεν σκότος, και ημείς εσκοτίσθημεν, πόθεν να το λάβετε;* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 343^{r}· **β)** σκοτεινιάζω, βυθίζομαι στο σκοτάδι: *η σελήνη και οι αστέρες μη όντος ηλίου φαίνουσιν,| όντος δε αυτού σκοτίζεται και αφανίζεται το εκείνων φως και η θεωρία* Ψευδο-Σφρ. 482^{6}· *Εκεί προς το μεσάνυκτον η ξαστεριά εσκοτίσθην,| οι άνεμοι εταράχθησαν κι η θάλασσα εβρουχίσθην* Απόκοπ.^{2} 345· *Και τότε να ιδείς πόλεμον καλών παλληκαρίων* (παραλ. 1 στ.) *και από τον κτύπον τον πολύν και από το δος και λάβε,| οι κάμποι φόβον είχασιν και τα βουνιά αηδονούσαν,| τα δένδρη εξεριζώνοντα και ο ήλιος εσκοτίσθη* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 39· *Βλέπω το πλήθος του λαού που ήρχετο με βία* (παραλ. 5 στ.) *Αέρας εσκοτίστηκεν, η θάλασσα 'μουγκάτο| κι η γης εσυχνοτρόμαζεν εκ τα θεμέλια κάτω,| εκ τας βροντάς και αστραπάς και χαλασμούς της χώρας,| που έκαμναν εδώ κι εκεί τότε κατά της ώρας* Διακρούσ. (Κακλ.) 487· (σε μεταφ.): *φεύγετε, παραπτώματα, αποσκορακιστείτε,* (παραλ. 1 στ.) *να λάμψει πρώτον ήλιος, είτα και το φεγγάριν| και άστρα τα μικρούτσικα να σκοτισθούν παντάπαν.| Εγώ γαρ είμαι ήλιος, το φέγγος, η βουβάλα,| εσείς*

δε κακορίζικα ως νύκτα και ως άστρα,| κακότυχα, μικρούτσικα και καταφρονεμένα Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 574. **2)** Θολώνω, χάνω τη λάμψη μου: *να καπνίσομε τον λίθο,| να ψοφήσει το σκουλήκι| που του δίδει τόσην λάμψη.* (παραλ. 3 στ.) *Και εκάπνισε τον λίθον,| κι εν τω άμα εσκοτίσθη* Πτωχολ. Β 230. **3α)** Ζαλίζομαι (σχετικά βλ. Nicholas-Baloglou, Quadr. 353-354 σχόλ. 788): *Όταν γηράσεις και εσύ* (ενν. *αλογάκιν*), *βάνουν σε εις τον μύλον,| τυφλώνουν σε, κακότυχον, δέρνουν σε με την βίτσαν,| γυρίζεις και σκοτίζεσαι ημέραν τε και νύκταν,* (παραλ. 1 στ.) *και από τον κόπον τον πολύν και από την σκοτίαν| ούτε να φάγεις ημπορείς ούτε νερόν να πίνεις* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 786· **β)** μου έρχεται σκοτοδίνη: *άρπαξε* (ενν. *ο Δαβίδ*) *την σφενδόνα του από τον τσέπην του και μίαν πέτραν και ... την ρίχνει και κτυπάγει τον Γολιάθ εις την κεφαλήν ομπρός εις το μέτωπον, και παρευθύς εσκοτίσθη και έπεσεν εις την γην* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 191[r]· *λιποθυμείς, σκοτίζεσαι, κοντοανασαίνεις, πίπτεις* Γλυκά, Στ. 157· *Τη χθες ουκ εζυμώσαμεν· άλευρον γαρ ουκ ήτον.| Υπέρπυρόν μοι, πίστευσον, ουκ είχα ν' αγοράσω,| και ηρξάμην ολιγοθυμείν, και ως αν εσκοτιζόμην* Προδρ., Ανέκδ. ποιημ. 332[3]· **γ)** βρίσκομαι σε σύγχυση, «τα χάνω»: *Ο δε βασιλεύς εσκοτίσθη και αλησμόνησε να τον ερωτήσει* (ενν. *τον λαμπροφόρον*), *πώς λέγουν το όνομά του και πόθεν είναι* Hagia Sophia ω 522[6]. **4)** Ανησυχώ για κάπ. (με την πρόθ. *εις*): *Καλή μου και πανθαύμαστη, το άνθος των Ερώτων,| καν όσοι με αποπέφτουσι, βλέπε να μη φωνιάξεις| και ακούσω την φωνίτσα σου και σκοτιστώ εις εσέναν| και λάθη με και δώσουν με σπαθέαν ή ραβδέαν| και πάρει τους η όρεξη και έλθουν προς εσέναν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1479.

Φρ. 1) *Σκοτίζεται ο νους (μου)/ο σκοπός μου* = (α) αναστατώνομαι, ταράζομαι (βλ. και ά. *νους* Φρ. 63): *αιχμαλωτίσθη| η αδελφή μας και γι' αυτό ο νους μας εσκοτίσθη* Διγ. Ο 342· *Τόσο κακό που έγινε στα δόλια τα Χανία| δεν έχω στόμα να το ειπώ, γλώσσα ουδ' ομιλία·* (παραλ. 6 στ.) *Και, εις κοντολογιά να ειπείς, ο νους και εσκοτίστη,| ο κόσμος τους εφάνηκε πως εκαταποντίσθη* Διακρούσ. (Κακλ.) 537· *Όνταν την ευγενειάσ σου να βιγλίσω,| χάννεται ο λογισμός μου| σκοτίζεται ο σκοπός μου| και δεν ηξεύρω πόθεν ν' αρχινίσω* Κυπρ. ερωτ. 91[17]· (β) χάνω την πνευματική μου διαύγεια, θολώνει η σκέψη μου: *Λοιπόν πλέον ου δύναμαι τώρα διά να γράψω,| εκ τα φαρμάκια τα πολλά, ο νους μου εσκοτίσθην* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 536. **2α)** *Σκοτίζονται οι οφθαλμοί μου/ τα μάτια μου* = χάνω την πνευματική μου διαύγεια, δε σκέφτομαι καθαρά (βλ. και ά. *οφθαλμός* Φρ. 4): *σκοτίζει μου τους οφθαλμούς της εντροπής το νέφος* Προδρ., Δεητ. 75· **β)** *σκοτίζεται το φως μου* = θολώνει η σκέψη μου, δε σκέφτομαι καθαρά: *Πολλά, την είπον, πείνα μου, δίφθογγον να σε γράφω.| Μόνον με έασον μικρόν μη σκοτισθεί το φως μου* Προδρ., Ανέκδ. ποιημ. 332[5]· *Ιδού ρομφαία και σφαγή, υιέ μου και Θεέ μου,| ο θάνατός σου γέγονεν εις την εμήν καρδίαν·| τα σπλάχνα μου εράγισαν, το φως μου εσκοτίσθη| και την καρδίαν μου δεινή επέρασεν ρομφαία* Θρ. Θεοτ. (Bakk.) 73· *Όσοι αναγινώσκετε και όσοι διηγάσθε,| εάν ευρείτε και σφαλτόν, να μη με βλασφημάτε,| ότι εγώ ως αμαθής είπα να γράψω ρίμα,| το φως μου εσκοτίσθηκεν εκ των δακρυών το χύμα,| θυμώντας τα καμώματα τ' αφέντη του Μιχάλη* Σταυριν. 1294.

Η μτχ. παρκ. *(ε)σκοτισμένος* ως επίθ. = **1)** Που βρίσκεται στο σκοτάδι: *Δέσποτα Θεέ, Πάτερ Παντοκράτωρ, ο φωτίσας τα πριν εσκοτισμένα και εκ του μη όντος εις το*

είναι ποιήσας την ορατήν ταύτην κτίσιν και την αόρατον ..., εσένα επικαλούμαι και δέομαι Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 154[10]· (μεταφ., προκ. για πνευματικό και ηθικό σκότος): *... η οποία χώρα* (ενν. *των Ινδών*) *παλαιόθεν ήτον εσκοτισμένη από τον ζόφον της ειδωλολατρίας και ετρέφονταν με πράξες και με καμώματα παράνομα και άπρεπα* Ιστ. Βαρλαάμ 61· *εβαπτίσθησαν ... και ανεδείχθησαν υιοί φωτός οι πριν εσκοτισμένοι* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 208[25]. **2)** (Μεταφ.) στενοχωρημένος: *Να ηξεύρεις, αφότις εχωρίστηκα εις την Μακεδονίαν την βασιλείαν σου, σπλάχνος μου, παμφίλτατε υιέ μου, η καρδίτσα μου ουδέν εχάρην, αμή έναι σκοτισμένη και πικραμένη ολουνούς τους χρόνους* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 168[13]. **3)** Ζαλισμένος: *Καλά κι αν ήτονε περσά ακόμη σκοτισμένος* (ενν. *ο Αρκίτας*),| *εκ του φαρίου το σύμπεσμα, το δολερόν εκείνο·| ουκ ήτον τόσ' αδύνατος ακόμη εκ το κορμί του,| όπου να μην εκάθετον έμορφα εις τ' αμάξι* Θησ. Θ' [32[1]]· (σε παρομοίωση): *Ωσάν αυτός οπού ξυπνά εξαίφνης εκ τον ύπνον| και παρευθύς σηκώνεται, σαν να 'τον σκοτισμένος| εδώ και κει το πρόσωπον γυρίζει και εβλέπει·| το τι έκτυπος 'γίνετον, θέλει να τον γροικήσει,| έτσι καθείς απ' αυτουνούς ...* Θησ. Ζ [135[2]]. **4)** Λιπόθυμος, αναίσθητος: *Της Τάρσιας εμίλησε, κι εδιάβηκεν ομπρός του·| το δειν την ο Στραγγιλιός, εχάθη ο λογισμός του,| και απόμεινεν ολόσβηστος, τυφλός και σκοτισμένος,| ασάλευτος αμίλητος, σα να 'τον μαργωμένος,| γιατί το θάρρος του 'τονε πως έναι αποθαμένη| και ο δούλος του ο πιστικός την έχει σκοτωμένη* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1707. **5)** (Μεταφ.) πλανεμένος: *Αλλά μη μου πηδήσει πάλιν άλλος αντίθεος και αιρετικός, να δώσει πάλιν άλλην τόσην δύναμιν του αυτεξουσίου, όσην του έδιδεν ο σκοτισμένος Πελάγιος, και να λέγει, πως ο άνθρωπος ατός του δύναται να πράξει την σωτηρίαν του, και την απώλειάν του ατός του την ενεργά, χωρίς να τον βοηθά ο Θεός* Πηγά, Χρυσοπ. 319 (6)· *όστις εκείνος αγαπά τον κόσμον, αδελφοί μου,| τον πρόσκαιρον και τον φθαρτόν και τον εσκοτισμένον,| οπού επλάνησεν πολλούς και κατεγκρέμισέν τους* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 94. **6)** Θαμπωμένος· (μεταφ.): *σ' αυτήν* (ενν. *την Σωσάννα*) *οι δυο κακόγεροι ήταν αχορτασμένοι,| 'κ την εμορφιά της την πολλήν ήσανε σκοτισμένοι* Δεφ., Σωσ. 204. **7)** Τυφλός, τυφλωμένος: *Μίαν ημέρα το λοιπόν, σαν ήλθεν αφ' τον γύρο,| στέλλει και κράζει για φαγί τον πρώτο των μαγείρω.| Ήλθεν ο μάγειρας ομπρός και ήτον μεθυσμένος·| ραπίζει τον ο Διγενής κι ευρέθη σκοτισμένος,| γιατί καθώς του έδωσεν το ράπισμα τυφλώθη* Διγ. Ο 2144· (μεταφ., προκ. για πνευματική τύφλωση): *Φωτίσαντες* (ενν. *οι μαθηταί του Κυρίου*) *γουν όλα τα έθνη οπού ήσανε σκοτισμένα από την τυφλάγραν της ειδωλολατρίας ...* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 52[21]· *Δεν οίδαν οι ταλαίπωροι* (ενν. *οι Τούρκοι*) *τι λέσιν οι προφήται* (παραλ. 11 στ.). *Αυτά δεν βλέπουν οι τυφλοί, αυτείνοι οι σκοτισμένοι,| αλλά εις τον διάβολον είναι παραδομένοι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6645.

σκοτίνα η, Καραβ. 492[24].

Από το ιταλ. *scottina* (Kahane, Sprache 579). Η λ. και σήμ. ναυτ. (Kahane, ό.π. 588, Κοτσοβίλλη, Εξαρτ. πλοίων 140) και ιδιωμ. (Αραβαντ., Ηπειρωτ. Γλωσσάρ.).

(Ναυτ.) εξάρτημα που χρησιμεύει στο μάζεμα των πανιών, συστολέας, θρίος (για το πράγμα βλ. και Κανελλόπ., Ονοματολ. 115): *σκοτίνες θέλουν να είναι μακρές αυς' φοράς από το κατάρτιν* αυτ. 493[16]· *κορνέλλες των σκοτίνων* αυτ. 494[27]· *μενάλια των σκοτίνων* αυτ. 499[22].

σκότιος, επίθ., Μαλαξός, Νομοκ. 328, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 165[303], 1389 ρνζ' 2, 8.

Το αρχ. επίθ. *σκότιος*. Η λ. στο ΑΛΝΕ.

1) Σκοτεινός· (εδώ) που δε λάμπει αρκετά: *Πρεσβύτες μου άγιοι, αν η θυσία| κατά το τάσσιμό σας| δε γίνεται καλή και ανάφτει πάνω| φωτιές της τράπεζάς σας| θαμπές και σκότιες και άσκημες πλήσια,| μην το 'χετε για θαύμασμα* Πιστ. βοσκ. IV 3, 190. **2)** Κρυφός, μυστικός: *Δίδασκε την αλήθειαν και περιπλέκου ταύτην,| σαφώς ειδώς την δύναμιν και την επωνυμίαν.* (παραλ. 2 στ.) *Έστιν ουδέν γαρ σκότιον όπερ εις φως ουχ ήκει,| ουκ έστι κρύφιον ουδέν ο μη προς γνώσιν φθάνει,| καν υπό ρίζας κρύπτοιτο γης υποπυθμενίους* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 254. **3)** Νόθος, «αγνώστου πατρός»: *όταν ... έχει τινάς γυναίκα ανευλόγητον εις το οσπίτιον αυτού και κοιμάται μετ' αυτής φανερώς, εάν κάμει παιδί, λέγεται φυσικόν. Όταν δε πάλι κοιμάται μετά γυναικός έξω του οσπιτίου, αυτό το παιδίον οπού να κάμει, λέγεται νόθος. Όταν ουν πάλιν γεννηθεί παιδίον και τινάς δε το ηξεύρει ποίος πατέρας το έσπειρεν, ουδέ αυτός οπού το έκαμε, λέγεται σκότιον* Μαλαξός, Νομοκ. 328.

σκότισις -ση η, Πανώρ.[2] Β' 531, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 398, Κατζ. Α' 6, Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 29, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 560, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 270, Στάθ. (Martini) Α' 90, Συμμ., Παστ. φίδ. Χορ. γ' [33], Δ' [738], Λεηλ. Παροικ. 46.

Από τον αόρ. του *σκοτίζω* και την κατάλ. *-σις/ -ση*. Η λ. *σκότιση* στο Κατσαΐτ., Ιφ. Αφ. 8, στο ΑΛΝΕ και σήμ. λαϊκ. (Μπαμπιν., Λεξ., Κριαρ., Λεξ.).

1) Μεγάλη έγνοια, σκοτούρα: *Πανάρετε, αν η όψη σου, μ' αλήθεια, κι η θωριά σου| των αμματιώ μου δείχνουσι το βάρος τση καρδιάς σου,| κρίνω το πως να βρίσκεσαι σε σκότιση μεγάλη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 75. **2)** Ζάλη, σκοτοδίνη: *Σωφρόνια, σώπα, σκόλασε το κλάημα, κι η κερά μας| ανάβλεψε και στρέφεται καλά και συντηρά μας·| επέρασέ τση η σκότιση που το' έδωκε κι η ζάλη,| τώρα καλά εσυνήφερεν, ωσάν και πρώτας πάλι* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 455· *Ήσαν κι οι δυο ρηγόπουλοι, ήσαν κι οι δυο αντρειωμένοι·| δυο κονταρές εδώκασι, οπού στην οικουμένη| δεν ευρεθήκασι άλλοι δυο ωσάν αυτούς να κάμου·| στη σέλα στέκου ασάλευτοι και θε να ξαναδράμου.| Ασάλευτοι απομείνασι, μα σκότιση μεγάλη| εδώκασι οι κονταρές τότες κι η μια κι η άλλη| κι από τ' αφτιά και των ιδυό αίμα πολύν εβγήκε| κι η κοπανιά μες 'ς το' ομναλούς βαβούρα τως εφήκε* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1783. **3)** Σύγχυση του νου, παραζάλη: *Υγιέ μου, βιάζεσαι να δεις τση ψης σου τη λακτάρα,| του λογισμού τη σκότιση, του νου σου την αντάρα.| Βιάζεσαι να τελειώσομε τη στράτα τηνε πάμε,| οπού νεκρός πολλά άσκημος θε να ταράξεις χάμαι* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 754.

σκοτισμάρα η.

Από το ουσ. *σκοτισμός* και την κατάλ. *-άρα*. Η λ. και σήμ. λαϊκ. (Μπαμπιν., Λεξ., ΑΛΝΕ), βοτ. (Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 872) και ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. Φυτών[2] 35, Γενναδ., Λεξ. 181, λ. *βίκος ο δασύκαρπος*, Φραγκάκι, Ορολογ. φυτ. 54, λ. *αρακάς ή αγριοροβιθιά ή σκοτισμάρα*).

Μεγάλη σύγχυση, ταραχή: *όσο εκατεβαίναμε* (ενν. στον Άδη) *πολύ κλαημό εκούμα.| Η σκοτισμάρα του λαού, το θρήνος των αθρώπω| μ' εκάμα κι εποφύραξα κι είχα διπλού τον κόπο* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 123.

σκοτισμός ο, Ερμον. Λ 7, Ψ 24, Μαχ. 330[2], Αλφ. 14[116].

Το μτγν. ουσ. *σκοτισμός*. Η λ. και σήμ.

1) Σκοτοδίνη, ζάλη: *Μ' ακούσετε την κονταρά του δυνατού Κυπρίδη,| οπού του βασιλιόπουλου την ώρα εκείνη δίδει:| ήτονε τόσο φοβερή, τόσο ήτονε μεγάλη,| που τον επιάσε καταχνιά και σκοτισμός και ζάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1818. **2)** Πνευματική σύγχυση: *Ω παραδόξου συμφοράς, ω σκοτισμός ανθρώπων!| Ο κτίστης, πλάστης, ποιητής, δημιουργός ανθρώπων,| εις γην κατήλθεν σαρκωθείς εις λύτρωσιν ανθρώπων,| και ημείς κατεσκοτίσθημεν, ου γνώθομεν τον τρόπον* Αλφ. Μπουμπ. Ι 93. **3)** Μεγάλη στενοχώρια: *Σπαθίν βαστάζεις, σύρε το, δώσ' τον ανθρωποφάγον·| σφάξε κι εσύ τον σφάξαντα πολλάς ψυχάς ανθρώπων| και σκότωσον τον σκοτισμόν της όλης μου καρδίας* Καλλίμ. 564.

σκότο (Ι) το.

Από το βενετ. *scoto* (Μανούσακας [Σεβήρ., Σημειώμ. σ. 63]).

Είδος υφάσματος με προέλευση κυρίως από τη Σκωτία (για το πράγμα βλ. Τσίτσας, ΔΑΕ Κερκ. 14, 1977, 187): *Επήρε διά λόγου μου ο σινιόρ Γεώργιος ο Μούρμουρης μέτζο σκότο μπράτσα 13* Σεβήρ., Σημειώμ. 50α.

σκότο (ΙΙ) το, βλ. *σκότος*.

σκοτοδίνησις η.

Από το *σκοτοδινώ* και την κατάλ. *-σις*. Βλ. και LBG.

Σκοτοδίνη, ζάλη: *Όριζε τότε* (ενν. η λογιότης σου εις το γράμμα της) *ότι αμέτρω συνέχεται ιλίγγω και σκοτοδινήσει ου μετρία εκ τε των κοινών μελημάτων και των ιδίων* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 40[23].

σκοτοδινία η, Ιερακοσ. 392[16].

Το αρχ. ουσ. *σκοτοδινία*. Η λ. στο ΑΛΝΕ.

α) Σκοτοδίνη, ζάλη: *Όταν σκοτοδινία ο ιέραξ και ίλιγγι συνέχηται και ου δύναται ίστασθαι, τρίψον αγριοσταφίδος κόκκους έ, και σήσας αυτά δος αυτώ φαγείν μετά κρέατος* Ιερακοσ. 392[17]· **β)** (διανοητική, πνευματική) σύγχυση, ταραχή: *είς αρχηγός του τυράννου ... περάσας εις Βλαχίαν συν χιλιάσι δέκα Τούρκων και συμβαλών αυτοίς ο Βλάχος, ους μεν ... έκτεινεν, ους δε ζώντας ήγρευσεν, πάντας τω του πάλου θανάτω ... πικρώς κατεδίκασεν. Τούτων ισθείς ο τύραννος και πλήρης σκοτοδινίας και ζάλης τυχών, ... ήλθεν εις Δάνουβιν* Δούκ. 433[1].

σκοτοδινίασις η.

Το μτγν. ουσ. *σκοτοδινίασις*.

Σκοτοδίνη, ζάλη· (εδώ) πνευματική σύγχυση: *έθος γαρ τω διαβόλω πολεμείν αεί εξ ου πολεμείται και πνεύματα διεγείρειν επάλληλα και τυφωνικά και αντίθεα· οίδε και εν τω χρόνω τούτω όσην κατ' αυτών* (ενν. των εν τη μονή του Σωτήρος Χριστού Παντοκράτορος) *διήγειρε την σκοτοδινίασιν* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 45[25].

σκοτοδινιώ.

Το αρχ. *σκοτοδινιάω*. Η λ. στο Μπαμπιν., Λεξ. (λόγ., λ. *σκοτοδίνη*) και στο ΑΛΝΕ.

Α' (Αμτβ.) ζαλίζομαι, μου έρχεται σκοτοδίνη: *εάν γαρ φάγει ο ιέραξ αίμα πολύ του χηνός, σκοτοδινιά ώσπερ οι μεθύοντες, και προς θήραν ουκ επιτήδειος εστίν, έως αν πέψει το αίμα* Ιερακοσ. 380[23].

Β' (Μτβ.) ζαλίζω, προκαλώ σε κάπ. σκοτοδίνη· (συνεκδ.) σκοτώνω κάπ.: *Ο δε τύραννος πάλιν εν εαυτώ έλεγεν· «Εάσω κοιμάσθαι τον όφιν, έως ου καθελώ τον δράκοντα· και τότε μία πληγή ελαφρά κατά κεφαλής και τούτον σκοτοδινιάσει» —Ο και γέγονε* Δούκ. 333[17].

σκοτόδινος, επίθ.

Πιθ. από το ρ. *σκοτοδινώ*. Η λ. τον 5. αι. (Sophocl., TLG)· πβ. ουσ. *σκοτόδινος ο* στον Ιπποκράτη (L-S, Montanari), καθώς και *σκοτόδινος η*? (LBG).

Που αισθάνεται σκοτοδίνη, ζαλάδα· ζαλισμένος: *είτα γουν τας σπάθας έλκουν| συντά των ροπάλων πάντες| και σκοτόδιν' οι πολλοί γαρ| εκ τους ίππους γαρ επίπταν* Ερμον. Λ 98.

σκοτοδινώ.

Το μτγν. *σκοτοδινέω* (Montanari).

(Ενεργ. και μέσ.) ζαλίζομαι, έχω σκοτοδίνη: *Όταν πάσχει* (ενν. *ο ιέραξ*) *υπό τούτου του νοσήματος* (ενν. *υπό οιδημάτων εν τω στόματι αυτού*), *σκοτοδινείται και ου δύναται σταθήναι* Ιερακοσ. 452[28].

Η μτχ. ενεργ. ενεστ. ως επίθ. = (μεταφ.) που είναι σε σύγχυση: *και μελανένδυτος, φευ, και σκοτοδινούσα η των Ιωαννίνων μητρόπολις γίνεται τον αυτής ποιμένα μη έχουσα, έως ου και εις παντελή ερημίαν η εκκλησία αύτη κατήντησε* Ιστ. Ηπείρ. Χ[6].

σκοτομαυρισμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *σκότος* και τη μτχ. παρκ. του *μαυρίζω* ως επίθ.

Μαύρος και σκοτεινός: *αστραπή, που πέφτει 'κ τον αέρα,| και εκ τα σύγνεφά 'ρχεται, τα σκοτομαυρισμένα* Θησ. ΙΑ' [12[4]].

σκότον το, βλ. *σκότος*.

σκότος το, Κομν., Διδασκ. Ι 7, Γλυκά, Στ. 67, Γλυκά, Αναγ. 330, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 233, 236, Διγ. (Trapp) Gr. 2295, Διγ. Ζ 1054, 1087, 1101, Ερμον. Ω 279, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 298, Θρ. Κων/π. Πολλ. 248[13], Δούκ. 193[31], Θησ. Δ' [1[2]], [43[4]], Χούμνου, Κοσμογ. 131, Δευτ. Παρουσ. 364, Απόκοπ.[2] 78, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 186, 401, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 79 κ.α., Πεντ. Γέν. Ι 2, Έξ. Χ 22, Δευτ. IV 11, V 20, Αχέλ. 1537, Μορεζ., Κλίνη φ. 441[v], Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 247, Σταυριν. 394, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 249, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 190, Διακρούσ. (Κακλ.) 354, 540, 1106, Τζάνε Εμμ., Αφ. 141[8], Μετάφρ. Ακαθ. Ύμν. 140[25], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 117[29-30], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 68, 4007, 5704, κ.π.α.· *σκότο*, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 114, 927,

947, Πεντ. Γέν. Ι 18· *σκότον*· γεν. εν. *σκότου*, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 298 κριτ. υπ.· πληθ. *σκότια*, Κυπρ. ερωτ. 143[1].

Το αρχ. ουσ. *σκότος*. Η λ. και σήμ.

1α) Απουσία φωτός, σκοτάδι: *ωσάν ...| ... της νυκτός ο ήλιος το σκότος διασκορπίζει* Αιτωλ., Βοηβ. 49· (ως υπερφυσικό φαινόμενο στη διάρκεια της ημέρας, ένδειξη φοβερού γεγονότος ή μεγάλου πένθους): *Έρχεταί του λοιπόν ενάτη πληγή υπό Μωυσέως, διά προστάγματος Θεού, ένα σκότος βαθύτατον, ψηλαφητόν, ήγουν επιάνετον εκείνο το σκότος με το χέρι, και εκράτησεν ημέρας τρεις, και τινάς από το σπίτι του δεν εβγήκε* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 30 δις· *Ροώδης βροντή εγεγόνηκε| και πολλοί θνητοί ανασταίνονται.| Σκότος και σεισμός εγεγόνηκε·| εκατόνταρχος βλέπων επίσταται* Αλφ. 3[35]· *Ήλιε, το φως σου σήμερο σε σκότος ας γυρίσει,| ογιά σημάδι, να σε δου σ' Ανατολή κι εις Δύση,| για να γνωρίσουν πως εγώ ευρίσκομαι στο τέλος,| να κλάψουν όσοι με 'δασι, με της καρδιάς το μέλος* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 552[7]· (προκ. για απώλεια της όρασης εξαιτίας ζάλης, σκοτοδίνης): *κι αφού ήλθεν* (ενν. *η Ανδρομάχη*) *εις τα τείχη* (παραλ. 1 στ.) *και τον ακριβόν της άνδρα| είδε πώς οι γοργοί ίπποι| έσυραν εκ της αμάξης,| σκότος εις τους οφθαλμούς της| ήλθε και εκάλυψέ την| κι έπεσεν οπίσω η άθλια* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΒ' [489]· **β)** η νύχτα: *Και είδιεν ο Θεός το φως ότι καλό· κι εχώρισεν ο Θεός ανάμεσα το φως και ανάμεσα το σκότο* Πεντ. Γέν. Ι 4· *εις άλλους κόσμους έχουν σκότος όταν ημείς έχομεν φως* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 50[r]· **γ)** σκοτεινιά, μαυρίλα κακοκαιρίας: *εγείρεται ο νότος ο βιαίος| και κάμνει κλύδωνα βαρύν και ταραχήν και σκότος| κι επήρεν τους κι ευρέθησαν στον κόλφον της Αττάλειας* Απολλών. (Κεχ.) 386. **2)** (Μεταφ.) στενοχώρια, δυστυχία, απελπισία: *σκότος και ζάλη και τρόμος και φόβος άφνω εις τας ψυχάς εισήλθε των πάντων, και προς φυγήν έβλεψαν* Καναν. (Pinto) 550· (σε αποστροφή): *Ω σκότος πλια βαθύτερο, σκότος που σκοτεινιάζει| και μου πλακώνει την καρδιά, πάντα ν' αναστενάζει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 303 δις. **3)** Πνευματική σύγχυση: *εις το σκότος το βαθύ τον νουν σου μη τον χάνεις.| Οι άνθρωποι παρακαλούν να φωτισθεί ο νους τους,| και συ τον χάνεις, άθλιε, εις το κρασί, στους μούστους* Ιστ. Βλαχ. 2076. **4)** Άγνοια της αληθινής πίστης: *«Χριστέ μου», εξεφώνησεν, «υιέ Θεού και Λόγε,| ο οδηγήσας με προς φως της σης θεογνωσίας,| του σκότους λυτρωσάμενος και της ματαίας πλάνης ...»* Διγ. (Trapp) Gr. 561· *Αμή εσύ ... ευρίσκεσαι εις μέγα σκότος και λατρεύεις θεούς λιθίνους και ξυλίνους, αλάλους και κωφούς, και θαρρείς ότι είναι θεοί, και αυτά είναι δαιμόνια* Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 125[33]. **5α)** Ο Κάτω Κόσμος, ο Άδης: *Μη είπεις ότι 'σαι τρυφερή και ο θάνατος μακραίνει,| αλλά νέους και γέροντας καθημερνόν μαραίνει.| Λοιπόν βλέπε τον γέρακα μηδέν σε κυνηγήσει,| εις τ' άνθος της νεότης σου το σκότος σε βυθίσει* Ρίμ. θαν. 48· *Του σκότου το βασίλειο θέλει κληρονομήσει| εκείνος* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 259· **β)** ο τόπος της αιώνιας τιμωρίας, η κόλαση: *γενού μεσίτρια ημών* (ενν. *συ, Παναγία,*) *...| και του πυρός του μέλλοντος λύτρωσαι και του σκότους* Θρ. Θεοτ. (Bakk.) 127· (συχν. με τα επίθ. *αιώνιον, ατελεύτητον*): *εις κόλασιν παγαίνουν| και σκότος το αιώνιον, και πλέο τους δεν εβγαίνουν* Πένθ. θαν.[2] 586· *Και για μικρήν απόλαυσιν, που ήτον και αυτή με κόπον,| υπήγαν εις τον Τάρταρον και του κλαθμού τον τόπον,| και 'ς σκότος ατελεύτητον, εκεί να κατοικούσι,| πράγμα φρικτόν και φοβερόν σ' άνθρωπον να τ' ακούσει* Πένθ. θαν.[2] 551.

Εκφρ. 1α) *Σκότος εξώτερον*, βλ. ά. εξώτερος 1· **β)** *σκότος του πυρός* = η κόλαση: *Λοιπόν σ' αυτόσ σου στρέφομαι, Πάτερ των φώτων,| ίνα με ρύσεις, Κύριε, εχ του πυρός το σκότον* Κυπρ. ερωτ. 144[4]. **2)** *Του σκότους ο κατάρχων/ προστάτης* = ο διάβολος: *όντως γαρ αποπνίγεται, λύπη βεβυθισμένος| ο της απάτης αρχηγός, του σκότους ο κατάρχων,| όταν εκ του βαπτίσματος Χριστόν ενδεδυμένοι,| της κολυμβήθρας άνιμεν φωσφόροι, σελασφόροι* Γλυκά, Αναγ. 34· *ο αντικείμενος, ο σκότους τε προστάτης,| εχθρός τε και πολέμιος του ημετέρου γένους,| αυτόν γαρ παρεσκεύασε Θεόν επιλαθέσθαι| και της ανταποδόσεως την φοβεράν ημέραν* Διγ. Z 2708.

σκοτούρα η, Σαχλ. N 331, Διακρούσ. (Κακλ.) 1220· *σκουτούρα*, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 83.

Από το ουσ. *σκότος* και την κατάλ. *-ούρα* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Χατζ., Λεξ., Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης, Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ., Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.). Η λ. και σήμ.

1) Ζάλη, σκοτοδίνη: *Ανίσως και η κεφαλαλγία γίνεται από πνεύματα, οπού γεννούνται από τον στόμαχον και είναι βάρος και σκοτούρα και τανυσμός εις το κεφάλι, είναι εύκολη ιατρεία* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 3· *Κυνηγώντας όλοι λοιπόν εδόθησαν να κυνηγούσιν και όλοι ευφραίνουντανε, και μόνον αυτός ο βασιλεύς δεν εδύνετονε να κυνηγήσει, μα δίδει του μία σκοτούρα, απού έμεινεν τυφλός και δεν εδύνετονε ουδέ να ιδεί ούδε να τρέξει* Μορεζ., Κλίνη φ. 204[r]· *Και την ώραν εκείνην οπού τον έστεψαν του ήλθε ωσάν σκοτούραν και επιληψίαν εις την καρδίαν και έπεσε. Και πολλά μυρίσματα τον εμύρισαν και μόλις εσηκώθη και ήλθεν εις την πρώτην του υγείαν* Χρον. βασιλέων 1197. **2)** Έγνοια, στενοχώρια, μπελάς: *ευρίσκει την* (ενν. *ο καύχος την πολιτική*) *και κάθεται σαν κακοκαρδισμένη,* (παραλ. 1 στ.) *και κείνος λέγει την εισμιάν «είντα 'χεις, συνοδιά μου* (παραλ. 1 στ.)*» και κείνη τ' αποκρίνεται «ασ', έχω την σκοτούραν,| εσύ με ξεφανέρωσες και κόλλησέ με σούρα»* Σαχλ. Α΄(Wagn.) PM 302.

σκοτοφόρος, επίθ. Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 50[14].

Από το ουσ. *σκότος* και το *φέρω*. Η λ. τον 7.-8. αι. (TLG). Βλ. και LBG.

Που φέρνει σκοτάδι: *ο διάβολος ... ήτον αστέρας λαμπρός, διατούτο ελέγετουν και Εωσφόρος. Αλλά, διά να υπερηφανευθεί, έχασέ το εκείνο το φως και έγινεν σκοτοφόρος* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 91.

σκοτώ (I).

Το μτγν. *σκοτέω* (Lampe, Lex.).

α) (Αμτβ.) σκοτεινιάζω, βυθίζομαι στο σκοτάδι: *Και μεθ' ημέρας δε τινάς εσκότησεν η κτίσις,| άνεμοι τρικυμίζονται και θάλασσα επίσης,| βροντάς ομού και αστραπάς, κρότον πολύν ποιούσιν,| χάλαζα δε και νετός, και πάντες απορούσιν* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 441· **β)** (απρόσ.) σκοτεινιάζει, νυχτώνει: *ήλθεν η νυξ, εσκότησεν, εφάνη το φεγγάριν* Λίβ. διασκευή α 681 χφ P κριτ. υπ.

σκοτώ (II), Ιερακοσ. 452[24].

Το αρχ. *σκοτόω*.

I. (Ενεργ.) βυθίζω στο σκοτάδι, σκοτίζω· εδώ μεταφ.: *Φασί γαρ την υπόνοιαν ιόν θανατηφόρον| χείρον εχίδνης πέφυκεν, ασπίδος, βασιλίσκου,| τον νουν σκοτοί, τα βλέφαρα, τον μήνιγγα, τας φρένας,| επί πολύ των οφθαλμών εξαπατά τα κύκλα* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 798· *ως απλώς έτυχεν μέσα εις το μέγα σκότος οπού τους εσκότωσεν ο διάβολος, και είναι όλον ένα εις εκείνο το μέγα σκότος, επίασαν μόνον μία πίστη οπού ηύραν ομπρός τους* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 153[v].

II. (Μέσ., αμτβ.) ζαλίζομαι, υποφέρω από σκοτοδίνη: *Βλησκούνιν βάλε εις όξος και ότε σκοτωθή ο άνθρωπος, βάλε εις τας ρίνας αυτού* Ιατροσόφ. (Oikonomou) 65[10]· *Σημείον τούτο δείκνυσιν ο όρνις. Σκοτούται και στήναι ου δύναται* Ιερακοσ. 392[6].

σκοτώδης, επίθ., Λεόντ., Αίν. I 235, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 30[r].

Το αρχ. επίθ. *σκοτώδης*.

Σκοτεινός: *η νυξ εκείνη ασέληνος υπήρχε και σκοτώδης| και αστραπόβροντο πολύ, αλλά και ανεμοζάλη·| εκ δε τοσαύτης τε βροχής και του νερού την βίαν| και τα πουλιά τα ταίρια των εχάσασι την νύκτα* Βέλθ. 1090· (προκ. για ύπνο): *Ως γουν έπεσε ο βασιλεύς να κοιμηθεί τον κακόν και σκοτώδη ύπνον, έδραμον εκείνοι έσω εις το κρεβάτι απάνω ώσπερ γαρ κόρακες και παρευθύς ετύφλωσάν τον* Hist. imp. (Iadevaia) IIb 2599.

σκότωμα (I) το.

Το μτγν. ουσ. *σκότωμα*.

Ζαλάδα, σκοτοδίνη: *Διά σκότωμα κεφαλής* Σταφ., Ιατροσ. 13[361].

σκότωμα (II) το, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 12867· *σκότωμαν*.

Από το *σκοτώνω* και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. λ. σκότωμα(ν), Χατζ., Γραμμ. κυπρ. διαλ. 195, Ερωτόκρ., Γλωσσάρ.). Η λ. στο Βλάχ., σε έγγρ. του 16. (Ναξ. έγγρ. 16. αι. 14[19]) και 17. αι. (Ναξ. έγγρ. 17. αι. 28[4], 111[14], Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 82, 125) και σήμ.

Θανάτωση, σκοτωμός: *σκότωμαν μέγαν έκαμαν εις όλον το φουσσάτον* Αχιλλ. L 406.

σκότωμαν το, βλ. *σκότωμα* (II).

σκοτωματικός, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σκοτωματικός*.

Που υποφέρει από ζαλάδες, σκοτοδίνες: *Ιατρεύει* (ενν. *η ιερά Γαληνού*) *λοιπόν ημικρανίας διαθέσεις (ήγουν εκείνους οπού τους πονεί το μισό το κεφάλι), σκοτωματικούς (ήγουν εκείνους οπού έχουν σκουτούραν), αμβλυωπίας (ήγουν εκείνους οπού έχουν θαμβούραν εις τα μάτια)... τους ασθματικούς ... τους στομαχικούς ... τους σπληνικούς ...* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 83.

σκοτωμός ο, Χρον. Μορ. H 5136, Χρον. Μορ. P 5136, Μαχ. 200[25], 346[19], 510[10], 632[19], Βουστρ. (Κεχ.) 10[13], 262[12], Διήγ. Αλ. G 263[35], 282[25], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 62[17], Διήγ. Αλ. E (Konst.) 63[14], Θρ. Κύπρ. M 129, Πανώρ.[2] B' 446 κριτ. υπ., Γ' 9, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Υπόθ. 5, Γ 260, 328, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. A' 36, Πιστ. βοσκ. III 3, 400, IV 5, 312, V 3, 92, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 104[39], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 179, Δ' 133,

1197, Στάθ. (Martini) Πρόλ. 7, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 380, 534, Χριστ. διδασκ. 223, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 361, 371, Β' 73, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 272[3], 289[7], 331[22],446[3] 542[17], κ.α.

Από το *σκοτώνω* και την κατάλ. *-μός* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Meursius (*σκοτομός*) και σήμ.

1α) Θανάτωση, φόνος: *Εάν εμάς ήθελες σκοτώσει, βασιλέα Αλέξανδρε, τον Τάρειον τον βασιλέα με τον σκοτωμόν τον ιδικόν μας τίποτε ουδέν τον έβλαβες* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 215[19]· *Περί τον σκοτωμόν του Πώρου από τον Αλέξανδρον* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 96[16]· *τον Δάρειον εσκότωσα και ο σκοτωμός ο εδικός του με ύψωσεν βασιλέα πολλά* Διήγ. Αλ. V 80· (ως σύστ. αντικ.): *ότι σκοτωμό να τον σκοτώσεις, το χέρι σου να είναι εις αυτόν, εις την αρχή να τον θανατώσεις και χέρι ολουνού του λαού ύστερα* Πεντ. Δευτ. XIII 10· (προκ. για αυτοκτονία): *Μα ξέρε πως για με φωνιάζει θέλου| και τα βουνιά κι οι κάμποι και τα δάση| τούτ', απού τ' όνομά σου| ν' αντιλαλού αρμηνεύγα·* (παραλ. 6 στ.) *και αν όλα βουβαθούσι,| μιλήσει θέλει κιας ο θάνατός μου,| και πόσος είναι ο πόθος μου περίσσιος| θέλει σου πει μιαν ώρα ο σκοτωμός μου* Πιστ. βοσκ. I 2, 28· *Έρωτ', απού μ' εδόξεψες και σκλάβο σου έκαμές με| και τόσες κακοριζικιές και πόνους άξωσές με,| κάμε περίσσα να χαρείς, σα δεις το σκοτωμό μου·| κι απ' όπου κι αν ευρίσκεσαι έλα στο θάνατό μου| να πιεις απού το αίμα μου, τη δίψα σου να σβήσεις| και τη καρδιά σου τη σκληρή λιγάκι να δροσίσεις* Πανώρ.[2] Β' 445· (εδώ προκ. για θάνατο από ιατρικό σφάλμα): *ούτοι οι κριταί να ομόσουν εις τα άγια πως ... ήκουσαν τον αστενήν να πει ότι περί αυτόν τό του έδωκεν να φάγει, ενεμίχτησαν τα εντός του και απεθανίσκει, τότες πρέπει να ένι ένοχος* (ενν. *ο γιατρός*) *με δίκαιον εκείνου του σκοτωμού, ού χριστιανού, ού σκλάβου τόν εντέχεται να πλερώσει, ού περί του χριστιανού οπού μέλλει να τον κρεμάσου* Ασσίζ. 437[21]· **β)** δολοφονία: *Και γροικώντα το ο ρε Τζουάνης, το σκοτωμόν του Θωμά, εθυμώθην πολλά* Βουστρ. (Κεχ.) Μ 11[10]. **2)** Μακελειό, σφαγή (συν. με τα επίθ. *μέγας, πολύς*): *ο πόλεμος ο φοβερός με σκοτωμούς αρχίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 864· *ο σκοτωμός και η 'ματοχυσία από τους άνδρες της Αθήνας έτρεχεν επί τες ρούγες ώσπερ ρυάκια, όταν βρέχει, και ο θρήνος και οι φωνές ... υπήγαιναν έως τον ουρανόν* Διήγ. Αλ. V 48· *εγίνη τόσος σκοτωμός σε Τούρκους και σε Φράγκους,| που πέφτανε διπλοί, τριπλοί ανάποδα στους λάκκους* Τζάνε, Κρ. πολ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 467[11]· *μικρούς, μεγάλους πγιάννουσιν χωρίς την λυπησίαν,| εποίκαν σκοτωμόν πολλύν και αιματοχυσίαν* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 170.

σκοτώννω, βλ. *σκοτώνω.*

σκοτώνω, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 268, Καλλίμ. 485, 564, 1094, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 113, 366, 872, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7262, 7263, Ερμον. Ε 187, Κ 246, Υ 261, κ.α., Χρον. Μορ. Η 632, Χρον. Μορ. Ρ 3280, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1057, Σαχλ., Αφήγ. 234, Λίβ. Esc. 3920, Αχιλλ. (Smith) Ν 1119, 1571, Χρον. Τόκκων 2561, 3255, Παρασπ., Βάρν. C 201, Θησ. Β' [67[4]], Γ' [4[2]], Ι' [94[1]], Βουστρ. (Κεχ.) 128[16-17] κ.α., Λιβ. Va 1209, 3611, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 86, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 5094, Συναξ. γυν. 100, 215, 247, 250, Έπαιν. γυν. (Vuturo) 713, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 314, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 64[10], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 14[22], 16[1], 25[12], Αχέλ. 1947, 2495, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 235, Χρον. σουλτ. 64[17], 142[9], Πανώρ.[2] Β' 459, 520, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 546,

Πιστ. βοσκ. IV 7, 71, Διγ. Άνδρ. 367[29], 371[17], 401[2], Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 47[13], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 598 κ.α., Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 61[27] κ.α., Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 342, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [110], Γ' [44], Ε' [1125], Φορτουν. (Vinc.) Β' 260, Δ' 148, Δ' 220, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 15, 107, Δ' 373, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2003 κ.α., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 153[22, 26], κ.π.α.· μτχ. ενεστ. *σκοτώνων,* Χρον. Μορ. Η 4851· *σκοτώννω,* Φυσιολ. 371[24], 373[2], Μαχ. 12[14], 464[27], 642[9] κ.α., Θρ. Κύπρ. Μ 229, 688, 691· προστ. *?σκότου,* Hist. imp. (Iadevaia) I 972.

Από το αρχ. *σκοτόω* (Ανδρ., Λεξ.)· βλ. και *σκοτώ* (ΙΙ). Ο τ. *σκοτώννω* και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 788, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Η λ. στο Meursius (*σκοτώνειν*), σε επιστ. του 15. αι. (Lefort, Documents 16[6], 17[28]), σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Γ' 286[10]), σε κείμ. του 18. (Ιστορ. Αθέσθη 872, Βενέρης, Χρ. Κρ. 1, 1912, 394, Ιατροσόφ. 18. αι. 148, 165) και του 19. αι. (Οικονόμου, Δωδώνη Ζ' 1978, 260), και σήμ.

Ι. Ενεργ. **1)** Αφαιρώ τη ζωή κάπ. (κυρίως με βίαιο τρόπο), θανατώνω, φονεύω: *να τηνε φαρμακέψει ή να βάλει να τηνε σκοτώσουν* Μορεζ., Κλίνη φ. 241[v]· *Εφόνευσεν ο Λίβιστρος, εσκότωσεν την γραίαν* Λίβ. διασκευή α 4068· *εκεί 'πεψαν τον δούλον τους διά να με σκοτώσει,| γυμνόν βαστάνει το σπαθίν να μ' αποκεφαλίσει* Απολλών. (Κεχ.) 726· *Περί εκείνου του ανθρώπου οπού απηδά άλλου να τον δέρει ή να τον σκοτώσει* Ασσίζ. 204[31]· (με σύστ. αντικ.): *ότι σκοτωμό να τον σκοτώσεις, το χέρι σου να είναι εις αυτόν, εις την αρχή να τον θανατώσεις και χέρι ολουνού του λαού ύστερα* Πεντ. Δευτ. XIII 10· (σε αναδίπλωση): *και όλους τους αζάπηδες ...| εσκότωσαν και εκόψασιν, εφθείρασιν ως πάχνην* Αργυρ., Βάρν. Κ 194· *ο κλέπτης πάντα σκοτώνει και σφάζει* Διήγ. Αλ. G 263[27]· *πολλούς αιχμαλωτίσαν,| εκτός κεινούς που σκότωσαν, και το αίμα τους που χύσαν* Κορων., Μπούας 62· (προκ. για αυτοκτονία): *Όποιον δε έσυραν διά μετρίαν και ολίγην κλεψίαν και ούτος εσκότωσε του λόγου του, ου δημεύεται* (ενν. *η ουσία του*) Zygomalas, Synopsis 133 A 65· (σε προσωποπ.): *Ω θάνατε πρικύτατε οπού τους νιους σκοτώνεις,| και τα κοράσια τα έμορφα εσύ τα θανατώνεις* Ch. pop. 475· *Παρακαλώ σας, πέτρες μου, και ποδοπροσκυνώ σας,| εδώ μην με σκοτώσετε, στα όρη ν' αποθάνω,| στην ξενιτείαν την μοναχήν, οπού τινάν δεν έχω* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 341. **2)** Μεταφ. **α)** προκαλώ μεγάλη θλίψη, ψυχικό πόνο, απογοήτευση: *Ανείναι κι είναι απαρθινά το πως μας οργιστήκα,| πρέπει, Πανώρια, και τσι δυο να μας σκοτώσει η πρίκα* Πανώρ.[2] Ε' 288· *Και τ' όνομά σου μοναχάς ν' ακούσω με σκοτώνει,| η συντροφιά σου, Χάροντα, τέλεια με θανατώνει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 19· *Τούτη με βάνει στην οδό* (ενν. *η αγάπη*) *κι εκείνος με σκοτώνει* (ενν. *ο φόβος*)| *τούτη συχνιά με προσκαλεί κι αυτός μ' αποζυγώνει* Πανώρ.[2] Α' 205 κριτ. υπ.· *παρακαλώ σε, ωραιωτική, μυριοχαριτωμένη,| τον έρωταν διά να δεχθείς στην μέσην της αγάπης·| καθόλου μη αλαζονευτείς και μέναν να σκοτώσεις,| αλλά αποδέξου το γλυκεά και μάθε τά λυπούμαι·| και την ψυχήν μου δρόσιζε, πολλά 'ναι φλογισμένη,| τά πάσχω καθημερινόν δι' εδικήν σου αγάπην* Αχιλλ. L 602· **β)** προκαλώ υπερβολικό πόνο, ταλαιπωρώ, καταβασανίζω: *όταν χηρέψει η πονηρή ...* (παραλ. 2 στ.) *στηθοκοπανίζεται, δέρνει τα γόνατά της.* (παραλ. 9 στ.) *Τους γείτονας ... εξυπνά ...* (παραλ. 2 στ.) *και λέγουσίν της: «Σώπασε και ανάσανε ολίγον* (παραλ. 1 στ.) *και επιμελήσου πώς να ζεις εσύ και τα παιδιά σου,| και μη πολλά γαρ δέρνεσαι, σκοτώνεις το κορμίν σου ...»* Σπαν. (Ζώρ.) V 460· *Άνθρωπε, διατί κτυπάς τον άνθρωπον χωρίς να κάμει κανένα κακόν, και όλους*

μας τιμωρείς και μας δέρνεις και μας σκοτώνεις καθημέραν χωρίς καμίαν αφορμήν ...; Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 150[16]· *Ειπέ με, μαυροπείσματε ... | πώς σε φορτώνουν, άτυχε, πώς σε ραβδοκοπούσι.* (παραλ. 8 στ.) *Ραβδοκοπούν, σκοτώνουν σε και ματσουκοκοπούν σε, | σουβλοκοπούν τον κώλον σου με σίδερα και ξύλα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 674· **γ)** καταστρέφω: *Εσκότωσε το γένος το ελληνικόν η χοντροσύνη πολλών ατυχών ανθρώπων, οι οποίοι έλλαξαν τα ήθη τα καλά με ήθη κακά* Θεματογραφία 15· *Ω φίλε, πριν φαρμακωθείς με της πικριάς τη ζάλη,* (παραλ. 1 στ.) *πάψε γοργό την θλίψιν σου και σβήσε την ιστιά σου· | για πράματα και για δικούς σκοτώνεις την υγειά σου;* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 172. **3)** Γίνομαι αιτία να σκοτωθεί ή να πεθάνει κάπ.: *Ελθέ δε το ταχύτερον, μη μας νοήσει ο κόσμος, | και έρχου, να περάσομεν δρόμους και μονοπάτια, | προτού να φέξει ήλιος και λάμψει εις τον κόσμον· | ρύμαι γαρ και στενώματα εσκότωσαν ανδρείους, | οι δε κάμποι, παγκάλλιστε, ανάνδρους ανδρειώνουν* Διγ. Ζ 1887.

ΙΙ. Μέσ. **1)** Χάνω τη ζωή μου, κυρίως με βίαιο τρόπο: *έρχεται μία μεγάλη θάλασσα και αμπώθει τα όλα τα κάτεργα όξω του γιαλού ... και εκεί δίδουσιν όλα και τσακίζουνται και οι άνθρωποι άλλοι επνίγησαν άλλοι εσκοτωθήκαν* Μορεζ., Κλίνη φ. 32[r]· *Λοιπόν ήμπε και Δικέβριος και τους σεισμούς συχνιάζει | και λέγαμεν τα σπίτια μας πασένας να τ' αδειάζει | εκ τους περίσσους τους σεισμούς μεν πέσου και χαλάσου | ανθρώποι για να σκοτωθού και ρούχα τους να χάσου* Διήγ. ωραιότ. 146· *Αρκομπουζές εδίδασι τα δύο μέρη ομάδι, | πολλοί εσκοτωθήκασι κι επέφταν στο λιβάδι* Διακρούσ. (Κακλ.) 358· *κι εδιήρκησε η μάχη τους χρόνους καν τρεις και πλέον, | έως ου εσκοτώθηκεν ο βασιλεύς Βαλδουΐνος | κι έστεψαν διά βασιλέα εκείνον τον Ρουμπέρτον* Χρον. Μορ. P 1221· *Ωσαύτως εσκοτώθησαν στον πόλεμον εκείνον | σιργέντες και καβαλαροί, αριφνισμός ουκ ήτον* Χρον. Μορ. Η 3280. **2)** Αυτοκτονώ, συχν. με τις λ. *μοναχός μου, ατός μου,* κλπ.: *εχάννετον η Ρωμανία, και εκουβαλούσαν τους σκλάβους και αμάλωτα στα νησία, και εγίνουνταν οτόσον σκληρόκαρδοι απάνω τους, ότι εκρεμμούσαν τους απέ τα δώματα και εσκοτώννουνταν, και επέφταν εις τους λάκκους, εφουρκίζουνταν, απέ τα μεγάλα βάσανα απού τους επολομούσα να πολομούν και απέ την πείναν* Μαχ. 464[27]· *ελόγιασα να σκοτωθώ, ... | την κεφαλή μου ... στον τοίχο να τσακίσω. | Μα πάλι δεν ηθέλησα να χάσω τη ζωή μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 215· *είχεν τόσην λύπην και πόνον, απού της ήδιδεν ο νους της να σκοτωθεί μοναχή της* Μορεζ., Κλίνη φ. 323[r]· *ηβλέποντας ο Νέρων ότι δεν ημπορεί να γλύσει από τας χείρας τους* (ενν. *των Ρωμάνων*) *ουδέ ηθέλησε καν να παραδοθεί, αμή εσκοτώθη, έβγαλε όλα του τα άρματα αποπάνω του και επίασε το σπαθί του και εσκοτώθη ατός του* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 336[v]. **3)** Μεταφ. **α)** δέρνομαι θρηνώντας: *Ετότες εσκοτώνετο πάσα καημένη μάννα | που βλέπανε τα τέκνα τους στο θάνατο κι εβάνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 285[21]· **β)** στενοχωριέμαι υπερβολικά: ΒΑΣΙΛΕΑΣ: ... *θώριε ανισώς κι η φύση | στον κόσμον έκαμε λωλόν άθρωπο σαν εμένα, | κι ανέν και πρέπου μου καλά τά μὄχει καμωμένα. |* ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ: *Μηδέ σκοτώνεσαι, γιατί 'ς κακό να σου γυρίσει | δεν όλπιζες, καθώς μπορεί καθένας να γνωρίσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 187. **4)** (Προκ. για έμβρυο) αποβάλλομαι: *Περί γυναικός να μηδέν σκοτωθεί παιδί. Έπαρε βάτου ρίζα και κυμίνου ρίζα ... και κρέμασέ τα εις τον τράχηλόν της, και να μη σκοτωθεί, μόνον θέλει γεννήσει καλά. Έπαρε κηρί και την κοπριάν της φοράδας και*

ζύμωσέ τα μαζί και ας τα βαστά απάνω της η γυναίκα και δεν φοβάται να σκοτωθεί το παιδί Γιατροσ. Ιβ. 30.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1)** Που έχει χάσει με βίαιο τρόπο τη ζωή του: *κοράσα ευγενικά τσ' Ίδας, παρακαλώ σας, | το σκοτωμένο μου κορμί νεκρό σα δείτε ομπρός σας, | κλάψετε συναλλήνως σας κι εμένα λυπηθείτε | και μοιρολόγι ταπεινό, σα λέσι, να μου πείτε* Πανώρ.[2] Β' 497· *το σκοτωμένο μου κορμί της μάννας μου το δώσε, | ... απάνω του λυπητερά να κλάψει, | με δάκρυα να το πλύνουσι κι ύστερα να το θάψει* Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 146· *Ήλθεν Αδάμ και εύρηκε τον Άβελ με την Εύαν, | το στήθος τως εδέρνασι, φαρμακεμένα κλαίγαν· | διατί ποτέ δεν είδασιν αυτούνοι αποθαμένον, | ουδέ με θάνατον καλόν, αλλ' ουδέ σκοτωμένον* Χούμνου, Κοσμογ. 214· (εδώ προκ. για αυτοχειρία): *Μ' απής τα πάθη δε μπορού τα τόσ' απού μ' αξώνει* (ενν. *η Πανώρια*) (παραλ. 1 στ.) *να κάμουσι να κατεβώ στον Άδην ο καημένος, | θα πέσω με τη χέρα μου σήμερο σκοτωμένος* Πανώρ.[2] Β' 440. **2)** Μελανιασμένος, μελανός: *Ειδέ και είναι ζουλισμένη και σκοτωμένη σάρκα από λίθον ή ξύλον ή άλλο κρούσιμον, ανάλυσον ολίγον κρόκον εισέ ζεστόν νερόν και ... βάνε τα εις την μελανάδα να σου περάσει* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 264. **3)** Τραυματισμένος θανάσιμα, ετοιμοθάνατος: *Και όταν εσίμωσεν κοντά εις το κάστρο, ευρίσκει τον Δάρειον σκοτωμένον με ολίγην ψυχή και ούτως ελάλει προς τον Αλέξανδρο· «Αλέξανδρε βασιλέα, πέζευσε γλήγορα και έλα να ακούσεις την λαλίαν μου»* Διήγ. Αλ. G 280[20]· *ο Δάρειος ωσάν είδεν την θυγατέραν του, εάν ήτον σκοτωμένος και λυπημένος, η πικρία του ήλθεν εις χαράν και εγέμισαν τα μάτια του δάκρυα και επεριλάμπωσέν την προς την καρδίαν του και εφίλησέν την* Διήγ. Αλ. G 281[17].

Η μτχ. παρκ. ως ουσ. = αυτός που πέθανε με βίαιο θάνατο: *οι σκοτωμένοι | τούτοι, των αλλωνώ τωνε τόση τρομάρα ας δώσου, | να μην αποκοτήσουσι πλιο τως να μας μαλώσου* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ' 124· *Ιδού λαός σα λονταρίνα να σηκωθεί και σα λοντάρι να υψωθεί, να μη πλαγιάσει ως να φάει άρπαγμα και αίμα σκοτωμένων να πιει* Πεντ. Αρ. XXIII 24· *Εκεί εγίνη συμφορά τρομακτική, μεγάλη, | κι ωσάν νεράντζι επήγαινε τ' ανθρώπου το κεφάλι. | Πού να πατήσει άνθρωπος από τους σκοτωμένους, | που κείτονταν εδώ κι εκεί, κι απάρτι λαβωμένους* Διακρούσ. (Κακλ.) 513· *ημέρας δύο εποιήσασιν να θάψουν τους σκοτωμένους* Χρον. Μορ. Η 4194.

σκότωση η.

Από το *σκοτώνω* και την κατάλ. *-ση*. Η λ. (*-σις*) στο Βλάχ. (λ. *σκότωμα, σκοτωμός, σκότωσις*).

Θανάτωση, σκοτωμός: *να πάγω αψά στην Μπουγδανιά βλέπω πως είναι χρεια μου, | για ν' απομείνω σύντροφος του 'παινετού Μιχάλη, | σκότωση των Τουρκών κι οι δυο να δώσομε μεγάλη* Κατζ. Β' 18.

σκότωσις η, Μαλαξός, Νομοκ. 431.

Το μτγν. ουσ. *σκότωσις*.

1) Σκοτεινιά, σκοτάδι: *Και γαρ οι παίδες Ισραήλ οι σκληρογνωμονούντες,* (παραλ. 5 στ.) *ουκ εις αΰλου φοβερού φύσιν πυρός κατείδον, | πώς εις αυτούς μεν φωταυγές υπήρχε και δροσίζον, | προς δ' Αιγυπτίους σκότωσιν έπεμπεν αιθομένην* Μανασσ.,

Ποίημ. ηθ. 15· (εδώ μεταφ. προκ. για την τύφλωση): *Οι δε του Καντακουζηνού προσγενείς τε και φίλοι ... «ει μεν βούλει τον ήλιον οράν και σκότους απέχεσθαι, τα πρωτεία τη παρακοή νέμε» γεγράφασιν· «ει δ' υπήκοος γένη, έξεις προ θανάτου την σκότωσιν»* Δούκ. 43[16]. **2)** «Σκοτείνιασμα» ουρανίου σώματος, έκλειψη (εδώ σε μεταφ.): *Τινές δε τον κομήτην ξιφοειδή ορώντες και εκ των εσπερίων κινούμενον και προς ανατολάς πορείαν ποιούντα και της σελήνης πλησιάσαντα και το σκότος της εκλείψεως ιδόντες, ενόμιζον ότι ο κομήτης ο ξιφοειδής ούτως δηλοί και εις σκότωσιν της σελήνης, ότι μέλλουσιν ομοφωνήσαι οι των εσπερίων αυθέντες χριστιανοί ελθείν κατά των Τουρκών και αυτούς νικήσωσιν* Ψευδο-Σφρ. 516[29]. **3)** Θόλωμα του νου, σύγχυση: *Περί φόνων, τίνες εισίν εκούσιοι και τίνες ακούσιοι ... Ακούσιοι δε, οίον αι βουλόμεναι φίλτρω τινί προς εαυτάς ελκύσαι και συγκεράσασαι φάρμακα και επιδιδούσαι τούτω, σκότωσιν εμποιούντα τη διανοία αυτού, ει ανελώσι τον δεξάμενον ταύτα, ακουσίως φονεύσασαι λογίζονται* Μαλαξός, Νομοκ. 433. **4)** Σκοτοδίνη, ζάλη: *Περί σκότωσιν ανθρώπου. Βλησκούνιν βάλε εις όξος και ότε σκοτωθεί ο άνθρωπος, βάλε εις τας ρίνας αυτού* Ιατροσόφ. (Oikonomou) 65[9]· *Προς σκότωσιν από χυμού προσμένοντος. Σημείον τούτο δείκνυσιν ο όρνις. Σκοτούται και στήναι ου δύναται* Ιερακοσ. 392[5].

σκοτωτής ο.

Από το *σκοτώνω* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. στο Βλάχ.

Φονιάς, εκτελεστής: *Μελλούμενο σκληρότατο, γιάντ' αποφασισμένα | μ' έχεις, ο ίδιος, σκοτωτής να 'μαι του ίδιου εμένα;* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 568.

σκουγιάζω.

Πιθ. από το *σκούζω* με την επίδρ. του *χουγιάζω* (βλ. ά.). Η λ. και σε επιστ. των αρχών του 18. αι. (Siriol, Θησαυρ. 32, 2002, 249).

Διαμαρτύρομαι έντονα, φωνάζω διαμαρτυρόμενος: *Έτσι έκαμαν απόφασιν όλοι οι γέροντές μου* (παραλ. 1 στ.) *τες σάρκαις και τα κόκαλα* (ενν. *του Λίμπονα*) *στην Πόλιν να τα πάσι | και στον ευνούχον να φανούν καθένας να σκουγιάσει· | «άδικο απάνω σ' άδικο, αυθέντη μας, εγίνη | και ήλθαμε προ του λόγου σου να κάμεις δικαιοσύνη ...»* Λίμπον. 430.

σκουδέρης ο, βλ. *σκουτέριος*.

σκουδέρω, βλ. *σκοδάρω*.

σκούδο(ν) το, βλ. *σκούδον*.

σκούδον το, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 1, 27· *σκούδο(ν)*, Φαλλίδ. (Παναγ.) 144, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.)196[25], Μπερτόλδος 58· *σκούτο*, Αχέλ. 586. — Βλ. και *σκούδος*.

Από το βενετ. *scudo* (Boerio). Ο τ. από το παλαιότ. ιταλ. *scut(t)o* (Battaglia, λ. *scudo*). Ο τ. *σκούδο* στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. στο Du Cange.

α) Χρυσό ή αργυρό νόμισμα (για το πράγμα βλ. Λιάτα, Νομίσμ. 160-1, Battaglia, ό.π. σημασ. 23): *θησαυροφύλακα, σύρε φέρε εδώ χίλια σκούδα, διατί εγώ θέλω τώρα να του τα κανισκεύσω* Μπερτόλδος 50· **β)** (γενικ.) χρήματα: *Εντυμένος τα βελούδα, | ν' απολυταρώ τα σκούδα, | τζαντουνιά και καμοκάδες | κι άλλες φορεσές που να 'δες* Φαλλίδ. (Παναγ.) 18.

σκούδος ο. — Βλ. και *σκούδο*.

Από το ουσ. *σκούδο* με αλλαγή γένους. Ο τ. (βλ. και τ. *σκούτο*, ά. *σκούδο*), σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α 53[11, 13, 15], 266[10]). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Κασιμ., Έγγρ. 283 (392)).

Χρυσό ή αργυρό νόμισμα (βλ. και Λιάτα, Νομίσμ. 160): *Διαλαλημόν εκάμασιν διά να τ' ακούσουν όλοι, | τ' οποία φλάμπουρα σεβούν έσωθεν στο καστέλλι | σκούδους αυτών χιλιάδες τρεις μπασάς να δώσει θέλει | και πάντες οι γιανίτσαροι σπαχήδες να γενούσιν* Αχέλ. 2357.

σκούζα η, Κυπρ. χφ. 163.

Από το ιταλ. *scusa* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 124). Τ. *σκούζια* σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., κ.α.).

1) Δικαιολογία, πρόφαση: *είπαμεν πως η ελεημοσύνη είναι δεκτή εις τον Θεόν και μετά θάνατον. Όμως δεν διδούμεν αφορμήν τινος και σκούζαν να μεν δίδει ψυχικά, ελεημοσύνην, απού ζώντα του* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 500. **2)** Συγγνώμη, συγχώρεση: *'Πειδή και σκούζα κάνεις μου, τη σκούζαν ατσετάρω | και φίλο από δα κι ομπρός καλό θα σε στιμάρω* Στάθ. (Martini) Γ' 493 δις· *αν θελήσεις να με δυναστεύσεις ... οδιατί εμίσεψα από το μοναστήριόν της* (ενν. *της Παναγίας*), *θέλω έχειν σκούζαν πως δυναστικώς μού επήρες την παρθενίαν μου* Μορεζ., Κλίνη φ. 412[v].

σκουζάδος, επίθ.

Από τη μτχ. του βενετ. *scusar* (Boerio).

Στη φρ. *έχω* κάπ. *σκουζάδο* = δικαιολογώ, συγχωρώ κάπ.: *Αληθινά και έλειπέν μας ο πολύς φόβος της βασίλισσας, εφήναμέν σε έτσι, μα επειδή φοβούμεστανε εκείνην και συβάζεσαι και εσύ να κόψομεν τα χέρια σου να της τα πάμεν, ετούτο να κάμομεν και έχε μας και εις ετούτο σκουζάδους* Μορεζ., Κλίνη φ. 237[v]· *και α δεν εμπόρεσα να του αφήσω* (ενν. *του εγγονού μου*) *περισσότερον πράγμα μπορεί να με 'χει σκουζάδο γιατί κατέχει τσι πολλές μου και καθημερνές μου όξοδες* Διαθ. 17 αι. 3[258].

σκουζάρω.

Από το ιταλ. *scusare* (Nourney, Lat. Ital. 124). Το μέσ. σε έγγρ. του 16. αι. (Δρακάκη, Έγγρ. Σύρου Α' 187). Μέσ. *σκουζιάρομαι* σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 204, Ξανθιν. Λεξ. δυτικοκρ. ιδιωμ.). Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., λ. *σκούζα*).

Δικαιολογώ, υπερασπίζω κάπ.: ΦΟΡΤΟΥΝΑΤΟΣ: *... βλέπεσαι, να ζήσω, | α με μαλώσει αφέντης μου, μην του το 'μολοήσω.* | ΔΑΣΚΑΛΟΣ: *Μη ντουμπιτάρεις τίβετας, non prender κούραν άλλη, | κι εγώ με τον αφέντη σου να σε σκουζάρω πάλι* Φορτουν. (Vinc.) Α' 419.

σκουζιάζω, Ασσίζ. 87[18]. — Πβ. και *σκουζάρω.*

Από το προβηγκ. *escusar* και την κατάλ. *–ιάζω* (Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Neo-hell. franc. 87, Honnorat, Dict. provenç.-franç.· βλ. και Μενάρδ., Αθ. 12, 1900, 377-8)· πβ. παλαιότ. γαλλ. *escuser* (Dawkins [Μαχ. II σ. 264]).

(Μέσ.) δικαιολογούμαι, συγχωρούμαι: *θωρώ ότι καθημερινόν περίτου και περίτου με βλέπουν και διαφεντεύγουν με να μην έβγω αππώδε, και διά τούτον δεν θέλω να μπω εις δοκιμήν να σκοτωθώ· διά τούτον γράφω την αφορμήν της αφεντιάς σου, και να 'μαι σκουζιασμένος* Μαχ. 380[5].

σκούζω, Πηγά, Χρυσοπ. 321 (1), 322 (2), Διακρούσ. (Κακλ.) 742, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 331[23], 344[11], 358[22], 531[17], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. θ' 27, ιβ' 19, Μάρκ. ς' 49, Πράξ. ή 7, κβ' 23, 24, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 834, 2939, 2963, 2965, 3136, 3457, 4555.

Από το *σκύζω,* που απ. στον Ησύχ. και σε σχόλ. (TLG), < αρχ. *σκύζομαι* (Μπαμπιν., Ετυμ. λεξ.). Η λ. στο Somav. και σήμ.

1α) Βγάζω διαπεραστική κραυγή, ουρλιάζω, στριγγλίζω (από πόνο, φόβο, κλπ.): *οι στρατιώτες του Αλεξάνδρου ... τον άγριον τον άνθρωπον ελόχευσαν με το κοντάρι. Και αυτός έσκουξε πολλά δυνατά* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 20[11]· *Και ωσάν τον είδαν οι μαθηταί αυτού οπού επεριπάτει απάνου εις την θάλασσα, εσυγχύσθησαν και έλεγαν ότι είναι φάντασμα και από τον φόβον τους έσκουζαν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ιδ' 26· (προκ. για τουρκική επίκληση ή ιαχή): *Εκεί να ήκουες φωνές και κλάματα μεγάλα| πώς έπεφταν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *στον Δούναβην και σκούζαν «Άλλα, Άλλα!»* Σταυριν. 388· *«Αλλάχμαρα» τότ' έσκουξαν κι έδραμαν προς τους Φράγκους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2395· **β)** λέω κ. με δυνατή φωνή, φωνάζω δυνατά κ.: *ο ηγεμών* (ενν. *ο Πιλάτος*) *είπε: «Και τι κακόν έκαμε* (ενν. *ο Ιησούς*)*;» Και εκείνοι έσκουξαν περισσά: «Ας σταυρωθεί»* Μάξιμ., Καλλιουπ. Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κζ' 23· *Ήλθεν εις το βασίλειον* (ενν. *ένας ερημίτης*)*, μέσα εις το ντιβάνι,| εις το βεζίρη έσκουζε πως την ψυχή του χάνει| τον βασιλέα Θεόν να πει και Τούρκος θεν να γένει* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 370. **2)** Εκφέρω κατηγορίες εναντίον κάπ.· (με σύστ. αντικ.): *επρόσταξεν ο χιλίαρχος να πάσιν τον Παύλον εις το κάστρον ... διά να εγνωρίσει διά ποίαν αφορμήν έσκουζαν τέτοια λογής εναντίον του* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. κβ' 24.

σκουλαρικάτος, επίθ.

Από το ουσ. *σκουλαρίκι* και την κατάλ. *-άτος.* Τ. *σκουλαρικάτε* (Κωστ., Λεξ. τσακων.) και ουδ. *σκλαρκάτου* (Κοντονάτσιου, Διάλεκτ. Λήμν.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Βλαστού, Συνών.[2] και το ΑΛΝΕ.

Που φορά σκουλαρίκια: *Μήνα θαρρείς και ήθελα θέλει εγώ να κρεμάσω εις τα αφτία των παιδίων εκείνα τα γυναικίστικα σκουλαρίκια, τα οποία, αν ήρχετον τινάς από κανέναν κόσμον και να μην μας ήξευρε Ρωμαίους και να είδε τα αρσενικά παιδία σκουλαρικάτα, ήθελε θαρρέψει πως ήμεσθαν βάρβαροι;* Πηγά, Χρυσοπ. 273 (71).

σκουλαρίκι το, Πεντ. Έξ. XXXV 22, Αρ. XXXI 50· *σκολαρίκι(ν),* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΕ' [147], Μαλαξός, Νομοκ. 362, 448, Πηγά, Χρυσοπ. 367 (37), Νομοκ. 385[22]·

σκουλαρίκι(ν), Πηγά, Χρυσοπ. 273 (71), 335 (7), Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 11, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 11· πληθ. *σκουλαρίκα,* Πεντ. Γέν. XXXV 4.

Από το ουσ. *σχολαρίκιον,* που απ. στον Πορφυρογέννητο (< *ενώτια σχολαρίκια·* βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' 47). Ο πληθ. *σκολαρίκια* το 12. αι. (Caracausi, λ. *σχολαρίκιον*), ο τ. *σκολαρίκι* στο Βλάχ. και ο τ. *σκολαρίκι(ν)* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Ο πληθ. *σκουλλαρίκια* στο Meursius. Τ. *σχουλαρίκιον* το 13. αι. (LBG). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Κόσμημα που φοριέται στο αφτί (για το πράγμα βλ. και Κουκ., ό.π. Δ' 386): *και είπεν προς αυτουνούς ο Ααρον· εβγάλετε τα σκουλαρίκα τα μαλαματένια, ος εις τα αφτιά των γεναικών σας, των υιών σας και των θυγατέρων σας, και φέρετε προς εμέν* Πεντ. Έξ. XXXII 2· *αφήνω τση άνωθε Μαρκεζίνας Μουδάτσαινας ένα λαιμό μαργαριτάρι και ένα ζευγάρι σκολαρίκια με τρία κουκκιά μαργαριτάρι πασαένα* Διαθ. 17. αι. 8[38]· (εδώ ως όργανο βασανισμού): *και επρόσταξε να ανάψουν καμίνι και να αναλύσουν εις αγγεία μολύβι και να πυρώσουν κτένια σιδερένια και σκολαρίκια χαλκωματίτικα, και αυτά πυρωμένα* Μαρτυρ. αγ. Βλασ. 247· (εδώ πιθ. ως αποτροπαϊκό μέσο, φυλαχτό): *Ο δε Ματθαίος εν τω πρώτω κεφαλαίω του Μ στοιχείου φησίν, ότι τοις παρέχουσι φυλακτήρια ή της τύχην και ριζικόν και γενεθλιαλογίαν* (έκδ. *γενέθλια λογίαν*) *πιστεύουσιν ... ή σκουλαρίκια τη Μεγάλη Πέμπτη των εαυτών τέκνων ποιούσιν ... εξαετίαν επιτιμά, ιερωμένους δε καθαιρεί* Μαλαξός, Νομοκ. 417.

σκουλαρίκι(ν) το, βλ. *σκουλαρίκι.*

σκουληκάζω, βλ. *σκουληκιάζω.*

σκουληκάκι το· *σκωληκάκι.*

Από το ουσ. *σκουλήκι* και την κατάλ. *-άκι.* Ο τ. από το ουσ. *σκωλήκι* (λ. *σκουλήκι*) και την κατάλ. *-άκι.* Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Μικρό σκουλήκι: *Έρχεται λοιπόν ο γέρος| ο καλά πεπαιδευμένος| και τιμά τον δύο καρύδια,| ότι ήτον ψεματένιος| κι είχεν ένα σκωληκάκι| οπού τὄδιδε την λάμψην·| και το ήξευρεν ο γέρος| ότι, σαν ψοφήσ' εκείνο,| μένει σκοτεινός ο λίθος* Πτωχολ. Α 154.

σκούληκας ο, βλ. *σκώληξ.*

σκουλήκι το, Λεξ. Μακεδ. 20, Πεντ. Δευτ. XXVIII 39, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1115], Μάξιμ., Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ς' 19, 20, Λουκ. ιβ' 33· *σκουλήκιν,* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 421 χφ Η κριτ. υπ., Παράφρ. Μανασσ. 311, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 604 κριτ. υπ., Ρίμ. θαν. 133, Χριστ. διδασκ. 86· *σκουλήκι(ο)(ν),* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10564, Ιατροσ. κώδ. 156 σμβ', σμγ', Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 438, Gesprächb. 51[4], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 601, 604, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 286, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 87[V], Πηγά, Χρυσοπ. 173 (2) δις, Αλφ. (Μπουμπ.) III 34, Λαυρ., Οπτασία Σ 111, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 211, 256, Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 247 κριτ. υπ., Τζάνε Εμμ., Μοιρολ. 138[18]· *σκουλήκιον,* Διγ. Άνδρ. 353[13], Διαθ. Νίκωνος 259· *σκουλούκιν,* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 84, 87· *σκουλούκιον,* Μπερτόλδος

33· *σκωλήκι*, Πτωχολ. α 404, Πτωχολ. Α 168, 174· *σκωλήκι(ν)*, Σταφ., Ιατροσ. 7[198, 199], Χρον. 307, Αγαπ. Γεωπον. (Κωστούλα) 138, 152, Ροδινός (Βαλ.) 113· *σκωλήκιν*, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 421, Ορνεοσ. 561[9], 566[22, 23], 569[26], Πτωχολ. α 416· πληθ. *σκουλήκα*, Πεντ. Έξ. XVI 20.

Από το αρχ. ουσ. *σκωλήκιον*, που απ. στον Αριστοτέλη. Για τη μετατροπή του *ο* σε *ου* βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 97-105. Ο τ. *σκουλούκιν* (για την αφομοίωση του *ι* από το *ου* βλ. Χατζιδ. ΜΝΕ, Β' 305 και 412) στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 789, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σκουλούκι(ν)*). Η λ. στο Meursius (*σκουλίκη*) και σήμ.

1) Μικρό ζώο ασπόνδυλο, γεωσκώληκας: *Κι άφησ' αυτά και σκόπησε πώς κάμνει το μερμούγκι,| οπού ξετρέχει πουθεμπού έναι σιτάρι κούκκι| να το μαζώνει πρόθυμα με την πολυμερίαν,| και το σωρέψει, γνώρισε της φύσης πονηρίαν.| Όταν βραχεί αγωνίζεται, σκουλήκια μην το φάσι, στεγνώνει και φυλάσσει το πάλιν να μην το χάσει* Δεφ., Λόγ. 219· *Μη θησαυρίζετε διά τον λόγον σας θησαυρούς εις την γην, οπού και σκουλήκια και σκουριά τους χαλά* Πηγά, Χρυσοπ. 173 (2)· (σε παρομοίωση): *Ο νους οπόχει μέριμναν ταχέως δαπανάται| σαν το σκουλήκι, οπού τρυπά τα κόκαλα και τρώγει* Διγ. Α 1812. **2)** Σκουλήκι των φρούτων, κάμπια της Μεσογείου· (συνεκδ.) η ασθένεια που προκαλούν οι προνύμφες που έχουν εναποτεθεί στο φρούτο: *Τας οπώρας, οπού έχουν σκουλήκια, μη τρώγεις, διατί γεννούσι θερμασίας* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 211. **3α)** Σκουλήκια πληγής, προνύμφες που τρέφονται με ιστούς: *Εάν ο ιέραξ σκωλήκια ποιήσει εν τοις πτεροίς, ούτως αυτόν περιποίησον* Ορνεοσ. 566[23]· **β)** τερηδόνα: *Όταν έχει σκουλήκια το δόντι, έπαρε της μανδραγούρας τον καρπόν και ζύμωσέ τον με κερί και κάμε τον κερί με το φυτίλι και άναψε το κερί και ας υπάγει ο καπνός και η πυρά του κεριού μέσα εις το στόμα* Γιατροσ. Ιβ. 84· **γ)** (προκ. για παράσιτο του στομάχου ή του εντέρου) οξυουρίαση, εντερική ελμινθική λοίμωξη που προκαλεί το παράσιτο Enterobius Vermicularis: *Περί ανθρώπου οπού έχει σκουλήκι εις την κοιλίαν του* Γιατροσ. Ιβ. 60· **δ)** προνύμφες από αβγά εντόμων που τα έχουν εναποθέσει μέσα στα αφτιά: *Έπαρε τα φύλλα της κάππαρης και κοπάνισέ τα και στύψε τα και έβγαλε το ζουμί τους και ζέστανέ το ολίγον και ρίξε εις το αφτί και πέφτουν τα σκουλήκια* Γιατροσ. Ιβ. 80. **4)** Σκόρος: *Μηδέν σμίγεσαι με γυναίκα, διότι ως γιον απού τα ρούχα γεννάται το σκουλούκιν, ίτσου από την γυναίκα γεννάται η δουλοσύνη του ανθρώπου* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 84. **5)** Σαράκι: *Ακομή διαβάζεται εις την Σούμαν των βιτσίων: Ίτσου ως γιον καταλύει το σκουλούκιν το ξύλον και τα ρούχα ίτσου καταλύει η ζήλα το κορμίν του ανθρώπου* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 87. **6)** Έκφρ. *σκουλούκιον του μεταξίου* = ο μεταξοσκώληκας: ΒΑΣΙΛΕΥΣ: *Ποίος είναι εκείνος οπού φυλακώνεται από λόγου του;* ΜΠΕΡΤΟΛΔΟΣ: *Ο βόμβυκας, ήγουν το σκουλούκιον του μεταξίου* Μπερτόλδος 33. **7)** Μεταφ., προκ. για τον κρυφό πόνο από έρωτα χωρίς ανταπόκριση: *Ω πειρασμέ του πόθου μου και διώκτη του καλού μου| και το σκουλήκι της καρδιάς και ο ξηλωμός του νου μου,| τέτοιαν αγάπην δυνατή κι έτις εμπιστεμένη| 'ς τούτον τον κόσμον, πίστεψε, δεν έναι γεννημένη* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 604.

σκουληκιάζω, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. ιβ' 23· *σκουληκάζω*, Πεντ. Έξ. XVI 20· μτχ. παρκ. *σκωληκιασμένος*, Πηγά, Χρυσοπ. 65 (29).

Από το *σκωληκιώ* (4. αι., TLG· για το μεταπλ. σε *-ιάζω* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 277). Τ. *σκωληκιάζω* στο Somav. (στη λ.). Η λ. στο Βλάχ. (γρ. *σκουλικιάζω*) και σήμ.

Γεμίζω σκουλήκια, τρώγομαι από σκουλήκια: *Όστις λοιπόν θέλει να κάμει μηλίες να μη σκουληκιάσουν, ας πάρει κωλόρριζα προκομμένα από καλήν γενεάν, ήγουν σκλετάδα, και τότε ας αλείψει τας ρίζας της με χολήν ταύρου* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 152.

σκουληκιάρης ή **σκουληκιάρικος,** επίθ., Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 154· θηλ. *σκουληκαριά*, Πανώρ.[2] Δ' 52 κριτ. υπ.: *σκουληκιαρά*.

Από το ουσ. *σκουλήκι* και την κατάλ. *-ιάρης* ή *-άρικος*. Τ. *σκουληκιαριά* στο Somav. Η λ. *σκουληκιάρικος* σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Δ' 400[12]) και στο Βλάχ. (γρ. *σκουλικιάρικος*). Η λ. *σκουληκιάρης* στο Somav. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., ΑΛΝΕ, όπου και η λ. *σκουληκιάρικος*).

1) Γεμάτος σκουλήκια· σκουληκιασμένος: *Και εάν θέλεις να μη γένουνται τα απίδια σκουληκιάρικα, όταν φυτεύεις το δένδρον, άλειφε με χολήν βοδίου τας ρίζας του* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 153. **2)** Ψωριάρικος, ψωριασμένος (εδώ σε παροιμ.· βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 80): *Καλά που μού 'λεγεν οψές ένας βοσκός το βράδι| πως αίγα μια σκουληκιαρά χαλά όλο το κουράδι* Πανώρ.[2] Δ' 52.

σκουλήκιν, σκουλήκιον το, βλ. *σκουλήκι*.

σκουληκόπουλο(ν) το· *σκουλουκόπουλλον*.

Από το ουσ. *σκουλήκι* και την κατάλ. *-όπουλον*. Για τον τ. πβ. τ. *σκουλούκι(ο)ν* (λ. *σκουλήκι*).

Μικρό σκουλήκι, σκουληκάκι: *Και ένι τούτον το πουλλίν* (ενν. *τό κράζουσιν φενίτσε*) *τόσον στεριωμένον και φερμιασμένον, ότι δεν σκαλεύγει, αμμέ αφήνει και καύγεται, διατί ξεύρει το φυσικά ότι μέλλει να ξαναγενεί και τάπισα με εννία μέρες γεννάται από το εμούρ του κορμίου του ένα σκουλουκόπουλλον οπού αναγιώννεται ολίγον ολίγον* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 132.

σκουληκόρουχον το· *σκουλουκόρουχον*.

Από τα ουσ. *σκουλήκι* και *ρούχον*. Για τον τ. πβ. τ. *σκουλούκι(ο)ν* (λ. *σκουλήκι*).

(Εδώ μεταφ.) το κασιδιασμένο κεφάλι, το άτριχο κεφάλι που λόγω δερματοπάθειας έχει απωλέσει το τριχωτό του: ΒΑΣΙΛΕΥΣ: *Όποιος σπέρνει ανομίαν, θερίζει κακά.* ΜΠΕΡΤΟΛΔΟΣ: *Αποκάτω από την σκούφιαν συχνά σου στέκεται κρυμμένον το σκουλουκόρουχον* Μπερτόλδος 22.

?σκουληκοφαγώνομαι ή **σκουληκοτρώγομαι·** μτχ. παρκ. *σκουληκοφαγωμένος· σκωληκοφαγωμένος*, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 125.

Από το ουσ. *σκουλήκι* και το *τρώγομαι*. Μτχ. τ. *σκωλεκοφαγωμένος* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. (*σκουληκοφαγώνομαι*) στο Somav. Η μτχ. *σκουληκοφαγωμένος* στο Βλάχ. (γρ. *σκουληκοφαγομένος*) και σήμ.

1) Τρώγομαι από σκουλήκια: ΝΕΚΡΟΣ: *... και τότες πλήσοι εβγήκαν| σκούληκες αγριότατοι που κατοικούν στον Άδη| και εφάγασί μου την καρδιάν και όλην την σάρκα*

ομάδι.| ΨΥΧΗ: *Πού 'ν' ο λαιμός και ο λάρυγγας, πού το κορμί σου τ' άλλο| και μιαν εικόνα σαν εμέ πού θέλεις να την βάλω,| σ' ένα αραχνοστόλιστο, σκουληκοφαγωμένο,| σ' ένα ασκημοθώρετο, κοκαλοχωρισμένο;* Τζάνε, Κατάν. 25. **2)** Τρώγομαι από σκόρο (πβ. ΚΔ: *σητόβρωτος*): *Ελάτε τώρα, οι πλούσιοι, κλαύσετε θρηνούντες τον εαυτόν σας διά τες ταλαιπωρίες οπού σας έρχουνται. Ο πλούτος σας εσαπήθη και τα ρούχα σας εσκουληκοφαγώθηκαν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιακ. Καθολ. Επιστ. ε΄2.

σκουληκώνω, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 173[r]. — Πβ. και *σκουληκιάζω*.

Από το ουσ. *σκουλήκι* και την κατάλ. *-ώνω*· πβ. παθητ. *σκωληκόομαι* που απ. ήδη στο Θεόφραστο. Τ. *σκουλουκώννομαι -ουμαι* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Το μέσ. στο Somav. (και λ. *σκουληκιάζω*).

Γεμίζω σκουλήκια, σκουληκιάζω: *Τούτο έναι το ψωμί εκείνο* (ενν. το μάννα) *οπού σας έστειλεν ο Θεός και επάρετε τόσον όσον θέλετε οπού να σας σώσει πασαενός και επάρετέ το με μέτρος, όσοι άνθρωποι είναι εις το σπίτι εκείνο τόσα μέτρα όσο να τους σώσει να το φαν εκείνην την ημέραν και να μην τους μείνει επί την αύριον, διότι όσον θέλει περισσεύσει θέλει σκουληκώσει* αυτ. φ. 173[r].

σκουλής ο.

Από το ουσ. *σκουλί* και την κατάλ. *-ής*. Πβ. λ. *σκουλάς* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2], λ. *σκουλλί*, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *σκουλλάς*) σήμ. ιδιωμ. και ως επών. Η λ. σε έγγρ. του 11. αι. (Caracausi), 14. (Act. Lavr. II 109[27, 82, 95]), 17. αι. (Καμπούρης, B-NJ 21, 1976, 199) και σήμ. ως επών.

Που έχει μακριά και ακατάστατα μαλλιά (για τη σημασ. βλ. και Vincent [Φορτουν. σ. 249])· (εδώ υβριστ.): ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ: *Αφέντη, εσένα λέει σκουλή, κι εμέ πάλι πολτρόνο* Φορτουν. (Vinc.) Δ΄237.

σκουλί το· *σκουλίν*.

Από το ουσ. **σκολλίον*, υποκορ. του μτγν. ουσ. *σκόλλυς* (Ανδρ., Λεξ.). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σκουλλίν*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σκουλλdί(ν)*, Σακ., Κυπρ. Β' 789, λ. *σκουλλίν*, Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., λ. *σκ'λί*). Η λ. στο Somav. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σκουλλί*)· βλ. και ΑΛΝΕ.

1) Τούφα μαλλιών, τσουλούφι· (εδώ σε μεταφ.): *εκείνη η περδικοπλούμιστος η λιγνωτή κουρτέσα* (ενν. *η Πλάτζια-Φλώρα*)| *οπού εγέμαν τα μαλλιά κατά σκουλί τον πόθον* Φλώρ. μετά στ. 1616 κριτ. υπ. **2)** Λοφίο πουλιού (για τη σημασ. βλ. και Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 379]): *Η κίχλα ευθύς εγύρισεν και λέγει προς τον μπούφον:* (παραλ. 2 στ.) *Εγώ γαρ, ταταρόκοπε, βουλγαρομουσουδάτε,| ανακαρά τατάρικε, κάπα με τα σκουλία,| οίδα σε και ηξεύρω σε το τις και πόθεν είσαι* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 625. **3)** Μικρή ποσότητα ακατέργαστης υφαντικής ύλης (μαλλί, λινάρι, βαμβάκι κλπ.): *Εις τον γάμον ήλθε σύντομα τούτη η χωριατοπούλα| οπού είχε χίλιες βουκεντρές οπίσω εις την καπούλα·| εβάστα και ορχιδόπουλα γεμάτην μιαν σακούλα| και οι άλλες επιστεύσασιν λινάρι ήτον ή σκουλία* Σαχλ., Αφήγ. 699· (εδώ προκ. για αιγυπτιακό βαμβάκι· για το πράγμα βλ. v. Gemert [Κακοπ. σ. 26-27]): *Φωνάζει* (ενν. *η κόρη*):

«Σύρε, φέρε μου, μωρή, γοργόν την ρόκα| και τ' αλεξανδρινό σκουλίν εκείνο τό σ' εδώκα» Κακοπ. 104.

σκουλίζω· *σκουλλίζω*.

Από το ουσ. *σκουλί* και την κατάλ. *-ίζω*. Ο τ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 788, λ. *σκουλίζω*, Λουκά, Γλωσσάρ.).

Καλύπτω, σκεπάζω κάπ. ή κ.· (μεταφ.): *Την νύχταν πάσα ζον κάπου κοιτάζει,| τίτοια στο δάσος κι άλλα με στο σπήλιον| πνάζοντα την ημέραν ποιον κοπιάζει| και κάποιον βόσκ' εις όπου 'χει τον ήλιον·| κι εγώ απ' όλη νύχτα μαρτυρίζω| αχ το πωρνόν τα δάκρυα με σκουλλίζουν* Κυπρ. ερωτ. 78[24]· *τώρα τα 'μορφα μμάτια της κυράς μου| που κάμνασιν τα πάθη να με ζούσιν,| εσκούλλισέν τα νέφος, δεν θωρούσιν,| κι ο ήλιος πα να σβήσει της υγειάς μου* Κυπρ. ερωτ. 26[7]· (σε παρομοίωση): *ο αχόρταγος πλούσιος δεν προτιμά ουδέ αντρέπεται καιρούς, δεν γνωρίζει στατούδα ουδέ 'ροθέσια, αλλ' ώσπερ λαμπρόν ούλα ρουφά τα και χωνεύγει τα και σαν ποταμός τρεχάμενος επιπηδά και σκουλλίζει ό,τι να βρει ομπρός του και σύρνει τα μετά του* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 597· (μέσ.): *εσκουλλίστην η αρχόντισσα την κότταν της και εξέβην έξω εις την λόντζαν και εκατέβην εις το σέντε* Μαχ. 264[37]· (μεταφ.): *παρά να ζω θλιμμένος| κάλλιον στην γην το χώμα σκουλλισμένος* Κυπρ. ερωτ. 93[13].

σκουλίν το, βλ. *σκουλί*.

σκούλινος, επίθ.

Από το ουσ. *σκουλί* και την κατάλ. *-ινος*. Ουδ. *σκούλινο* το σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., λ. *σκουλί*, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., λ. *σκούλλινο*). Ουδ. *σκούλλενον* το σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Τ. *σκουλινός* στο ΑΛΝΕ λογοτ. Η λ. σε έγγρ. του 16. (Σπυρής, Πρωτόκ. 171[12], 245[13, 15], 298[9]), 17. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 437) και 18. αι. (Βερβιτζ., Πρωτόκ. 104[8, 10], 106[10, 15], 112[28], κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *σκούλ(ι)νος*).

Κατασκευασμένος από λινό νήμα πρώτης ποιότητας (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΕΕΒΣ 24, 1954, 14-5): *Άλλος φορεί το σκούλινον βαμμένον κουρτσουβάδιν·| άλλος φορεί φουστάνι δίμιτον, άσπρον εξ εβαμπάκι* Σαχλ., Αφήγ. 186.

σκουλλίζω, βλ. *σκουλίζω*.

σκουλόπετρα η.

Από το ουσ. *σκολόπενδρα*, που απ. στον Αριστοτέλη, με παρετυμ. επίδρ. του ουσ. *πέτρα* (για το σχηματ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 502, 505, λ. *σκουλλνόπετρα*). Τ. *σκολόπετρα* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.). Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *σκολόπεντρα* και *σκουλόπετρα*).

Σαρανταποδαρούσα: *Τις τα μουστάκια και γένια έχει αϖού τα δικά σου καλύτερα; Είναι ωσάν της ακνίδας τ' αγκάθια και της σκουλόπετρας* Επιστ. Barozzi 361.

σκουλουδάρικος, επίθ., Ολόκαλος 2[5], 9[7], 20[10], 74[12], 103[15], 202[18-19], κ.π.α., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 21[14], 39[13], 486[7, 9, 10], 774[5], 852[16]· ουδ. *σκουλουδάρι*, Ολόκαλος 177[23].

Από το ουσ. *σκουλούδι* και την κατάλ. *-άρικος*.

Κατασκευασμένος από καλής ποιότητας λινό: *δίδω της θυγατέρας μου ... σεντόνια ζευγάρια έ, τα δύο σκουλουδάρικα* Ολόκαλος 1[33]· *πανί σκουλουδάρικο πήχες ιή* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 414[11].

σκουλούδι το.

Από το ουσ. *σκουλί* και την κατάλ. *-ούδι*. Τ. *σκουλούδιν* σε έγγρ. του 16. αι. (Γρηγορόπ., Έγγρ. Απογρ. 8[25]). Η λ. στο Somav. (λ. *σκουλί*), σε έγγρ. του 16. αι. (Γρηγορόπ., ό.π. Απογρ. 1[25]) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 205, λ. *σκουλλούδι*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., λ. *σκουλλούδι*, Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.) και στο ΑΛΝΕ λογοτ.· βλ. και LBG, λ. *σκουλούδι(ν)*.

Μικρή ποσότητα λαναρισμένου, αλλά άκλωστου ακόμα λιναριού: *σκουλούδι λίτρες ψιλές δ', μπαμπάκι λίτρες ψιλές δ'* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 486[8].

σκουλούκιν, σκουλούκιον το, βλ. *σκουλήκι*.

σκουλουκόπουλλον το, βλ. *σκουληκόπουλο(ν)*.

σκουλουκόρουχον το, βλ. *σκουληκόρουχον*.

σκουλουμπουρθίζω, βλ. *κουλουμουντρίζω*.

σκουλουμπούρθισμα το, βλ. *κουλουμούντρισμα*.

σκουμβρίν το, βλ. *σκουμπρίν*.

σκουμπρίν το, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 94, Δ' 237, ΠουλολΠ. (Τσαβαρή)[2] 143· *σκουμβρίν*, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 139 κριτ. υπ. — Βλ. και *σκούμπρος*.

Από το ουσ. **σκομβρίον* > *σκουμβρίον* (Ανδρ., Λεξ., λ. *σκουμπρί*, Μωυσιάδης, Ετυμ. 101). Τ. *σκομπρί* στο Somav. (λ. *σκουμπρί*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *σκουμπρί* στο Somav. και σήμ. Τ. *σκουμπρίον* στο Du Cange. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π., λ. *σκομπρί*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σκουμπρί(ν)*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.)· βλ. και LBG.

Είδος ψαριού, το σκουμπρί (για το πράγμα βλ. Παπαδημ., Ψάρια 114): *σκόρδα κεφάλια δώδεκα, κρομμύδια δεκαπέντε,| σκουμπριά παστά καν είκοσι και τσίρους δεκαέξι* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 214· *Γυρίζει πάλιν ο παών και προς την αίφνιαν λέγει:| Μωρή, βρομοστενίτισσα και μυριοκαπνισμένη,| νομίζεις, ως εκάπνιζες και έκαυσες τα σκουμπρία* (παραλ. 1 στ.), *ουδέν το ηξεύρομεν και ημείς το τις και πόθεν είσαι ...;* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 139.

σκουμπροπαλαμιδόπαστος, επίθ.

Από τα ουσ. *σκουμπρίν* και *παλαμίδα* και το μτγν. επίθ. *παστός* (TLG· από θ. *πασ-* < αρχ. *πατέομαι*· πβ. και αρχ. επίθ. *άπαστος*)· βλ. και LBG, στη λ.

(Υποτιμ.) που τρώει σκουμπριά και παλαμίδες: *ουκ είσαι σεβαστού παιδίν ουδέ κουροπαλάτη,| σαρδαμαριού παιδίν είσαι, χαβιαροκαταλύτου,| σκουμπροπαλαμιδόπαστος, εγγραυλοπαστοφάγος* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 105.

σκούμπρος ο. — Βλ. και *σκουμπρίν*.

Από το αρχ. ουσ. *σκόμβρος* με τροπή του *ο* σε *ου*. Τ. *σκόμπρος* στο Du Cange. Η λ. στο Βλάχ.· βλ. και LBG.

Το ψάρι σκουμπρί: *Οίσθα γαρ ως ημείς* (ενν. οι τζίροι) *και οι ημών προσγενείς σκούμπροι επ' ουδενί διαφέρομεν άλλῳ ει μη τούτῳ γε μόνον, ότι προκρίνομεν ημείς φανήναι αυτούς έμπροσθέν σου* (ενν. του δούκα Κατασάμπα) *ημών πρότερον* Θεολ., Τζίρ. 355[7]· (εδώ παιγνιωδώς): *Ανοίξω το στόμα μου και βάλω τρία δαμάσκηνα και σκούμπρον και κέφαλον και παλαμίδαν οπτήν* Σπανός (Eideneier) Α 57.

σκουνάδι το, βλ. *σκονάδι*.

σκουντάβω ή **σκουντάφτω**, βλ. *σκοντάπτω*.

σκουντούφλα η. — Βλ. και *σκούτουφλο*.

Από το ουσ. *σκοντούφλα* (απ. στο Βλάχ.) < συμφ. των ουσ. *σκότος* και *τύφλα* με επίδρ. του *σκοντάπτω* (Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 216)· πβ. και τ. *σκοτούφλα*, που απ. στο Du Cange (λ. *σκοτεινούρα*) και σήμ. ιδιωμ. (Pern, Ét. linguist. III 528). Λ. *σκουντουφλία* το 15. αι. (LBG) και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.) και *σκοντουφλιά* σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ.). Τ. *σκοdούφλα* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 203) και *σκουτούφλα* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2]) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.).

Σκοτάδι, σκοτεινιά· (μεταφ.) δυστυχία: *Καημένο σπίτι του Αβραάμ, ποιος σου 'δωκε κατάρα,| σ' είντα σκουντούφλα βρίσκεσαι, ανεμική κι αντάρα;* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 68.

σκουντριάζω, βλ. *κοντριάζω*.

σκούντρος ο, Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 686.

Από το παλαιότ. ιταλ. *scuntro* (Battaglia, λ. *scontro*[1], Καραποτόσογλου, Ετυμ. κυπρ. 316, λ. *σκουντρέττον*· βλ. όμως και Παντ., Φωνητ. Κύπρ. 53). Η λ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 879, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Αντίπαλος· εχθρός (βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 8): *Κάποιοι εσυνεβάστησαν εις του Γιωργή να πάσιν,| να τού 'βρουν τίποτ' αφορμήν, να πέσουν να τον φάσιν·| αυτός* (ενν. ο Μαρκουλής), *ως ήτον φρόνιμος, πάντα εβίκλιζέν τους,| και φίλους του και σκούντρους του όλους εγρώνιζέν τους* αυτ. 538.

σκουντρώ ή **σκουντρίζω**, Μπερτόλδος 34.

Από το παλαιότ. ιταλ. *scuntrare* (Battaglia, λ. *scontrare*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *σκουντρίζω*, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., λ. *σκουντρίζω*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σκουντρώ* και *σκουντρίντζω*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., λ. *σκουντρίζω*, *σκουντρώ*, κ.α.), στο ΑΛΝΕ και στο Κριαρ., Λεξ., λ. *σκουντώ*.

Προσκρούω σε κάπ. ή κ., σκοντάφτω (Battaglia, ό.π. σημασ. 12): *Επήγε το λοιπόν ο Μπερτόλδος και έπιασεν ένα σίκλον γάλα, και κρυφά το ήφερεν εις την κάμαραν του Βασιλέως, και έκλεισεν όλα τα παραθύρια, ... και εμβαίνοντας ο Βασιλεύς εις την κάμαραν, εσυνέβη να σκουντρίσει εις τον άνωθεν σίκλον του γάλακτος και το ξαναγύρισεν όλον* αυτ. 34.

σκούπα η.

Από το λατ. *scopa* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. το 12. αι. (LBG), στο Meursius και σήμ.

Εργαλείο που αποτελείται από μακρύ κοντάρι και θυσανωτή άκρη και χρησιμοποιείται για να απομακρύνονται οι σκόνες και τα σκουπίδια: *Εγόρακα γυαλία διά το παράθυρον και κάμινον και ξύλα διά τον κλίβανον ... και σκούπαν και κέντουκλον* Sprachlehre 180.

σκουπετιά η, βλ. *σκιπετιά*.

σκουπίδι το, Προσκυν. Κουτλ. 390 139[24], Προσκυν. Μπεν. 54 160[18].

Από το *σκουπίζω* και την κατάλ. *-ίδι* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Somav. (πληθ. *σκουπίδια*) και σήμ.

Καθετί άχρηστο ή βρόμικο που το πετάμε· κάθε είδους ακαθαρσία: *παρέκει είναι τα σπίτια των παρανόμων αρχιερέων του Άννα και Καϊάφα και είναι χωρισμένα έως την σήμερον και ρίχνουσιν τα σκουπίδια του κάστρου* Προσκυν. α' 118[34]· *να βγάλλει* (ενν. *ο κόλαξ*) *από πάνω του ρούχου σου τίποτες σκουπίδι· και αν εις τα μαλλία σου ή εις τα γένια σου έτυχε τίποτες άχυρον, να το καθαρίσει* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 120.

σκούπιδο το. — Βλ. και *σκουπίδι*.

Από το ουσ. *σκουπίδι* και την κατάλ. *-ο* (για το σχηματ. βλ. και Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 769]). Η λ. στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Σκουπίδι: *Περί νεροχύτου από υψηλόν σπίτι εις χαμηλόν, και διά σκούπιδα οπού ρίχνει το επάνω σπίτι εις το χαμηλόν* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 142[52] κριτ. υπ.· (σε παρομοίωση): *αυτείνοι οι κατάρατοι άπιστοι επομείναν | και έως εις την σήμερον από τα γένη κείνα | ευρίσκονται σαν σκούπιδα, σκύβαλα 'περιμμένα, | που έχουν καταντήσωσιν εις τα σκοτεινιασμένα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8707.

σκουπίζω· προστ. *σκούπει*, Sprachlehre 103. — Βλ. και *σαρώ*.

Από το ουσ. *σκούπα* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.· βλ. και LBG.

1) Απομακρύνω με τη σκούπα από το έδαφος ή το πάτωμα σκόνες, σκουπίδια κτλ., καθαρίζω με τη σκούπα: *Εάν τις ιδεί ότι το σπίτι του σκουπίζει και τα φυλλοκαλίδια ρίχνει τα εις τόπον οπού εγνωρίζει, αν είναι μεγιστάνος, τον πλούτον αυτού κοσμήσει και εις άλλον τόπον θέλει υπάγει* Ονειροκρ. Ιβ. 70. **2)** (Μεταφ.) σαρώνω, αφανίζω κάπ.: *τότες σαν οι Φράγκοι άρχισαν τους Τούρκους να βαρήσουν | με αλυσίδες πόριχναν διά να τους σκουπίσουν, | τόσον τους εκατήφεραν εις μίαν ώραν κείνους, | πρώτη πατάγια χάθησαν τρισχίλιοι 'π' αυτείνους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5102.

σκούπιρο το, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 142[52], 1245 λ' 2.

Αβέβ. ετυμ.· πιθ. από το ουσ. *σκουπίδι* με επίδρ. του ιταλ. *scopare* (Battaglia). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ., λ. *σκούπιρου*, Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *σκούπρο*, Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ., λ. *σκούπρο*, Τάκη, Αγραφ., λ. *σκούπρο*,

Κοσμάς, Ιδίωμ. Ιωανν., πληθ. *σκούπρα*, κ.α.). Η λ. στον πληθ. και σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 61, λ. *σκούπιρα*).

Σκουπίδι: *Είναι τινές οπού είναι υψηλά σπίτια, κωλύουνται να χύνουσι νερόν ή σκούπιρα ή και κοπρές απάνω εις εκείνους, οπού κατοικούσιν εις χαμηλά σπίτια* αυτ. λ' 5.

σκουπόραβδον το, Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 184, 188.

Από τα ουσ. *σκούπα* και *ραβδίον* (για το σχηματ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 171). Τ. *σκουπόραβδο* στο Βλαστού, Συνών.[2] (λ. *ραβδί*)· πβ. και λ. *σκουπόλαβο* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Το μακρύ κοντάρι που αποτελεί τη λαβή της σκούπας, σκουπόξυλο: *Ως δ' ουδέ ράβδον εφευρείν ο τάλας ηδυνήθην, | απαίρω το σκουπόραβδον γοργόν από την χρείαν* (παραλ. 8 στ.). *Κρατών δε το σκουπόραβδον την θύραν ηραξάμην* αυτ. 173, 182.

σκουρά η, βλ. *σκωρία*.

σκουραρίζω, Πορτολ. Α 43[1-2]. — Βλ. και *σκουράρω*.

Από το ιταλ. *scorrere* (Battaglia).

Απλώνομαι, εκτείνομαι προς μια κατεύθυνση (βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 22): *οι Κορφοί εις το μεσημέριν εις το ακρωτήριν του πουνέντε έχουν νησίν μακρουλόν και λέγουν το Πόρτο Τιμόν και σκουραρίζει τρεμουντάνα* αυτ. Α 32[5].

σκουράρω. — Βλ. και *σκουραρίζω*.

Από το ιταλ. *scorrere* (Battaglia).

Απλώνομαι, εκτείνομαι προς μια κατεύθυνση (βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 22): *Η Ανάφη έναι νησίν μεγάλον και σκουράρει πουνέντε λεβάντε* Πορτολ. Α 84[6]· *Το κανάλι των Ψαρών με την Χίο σκουράρει τραμουντάνα* αυτ. Β' 53[19].

σκουρδούλιον το, βλ. *σκορδούλιον*.

σκουρέα, σκουρία, σκουριά η, βλ. *σκωρία*.

σκουριάζω, Ιατροσ. κώδ. φζη', Θησ. ς' [22[6]], Επιστ. Barozzi 362, Διήγ. πανωφ. 58, Μάξιμ. Καλλιουπ., Ιακ. Καθ. Επ. έ 3· μτχ. παρκ. *σκουριασμένος*.

Από το *σκωριάζω* (3.-4. αι., TLG). Η λ. στο Meursius (*σκουριάζειν*) και σήμ.

(Αμτβ.) καλύπτομαι με σκουριά, αποκτώ σκουριά: *Χρυσός, λέγω, και άργυρος σκουριάζουν και χαλούσι, | αμή τα γράμματα ποτέ εκ το χαρτί δε λειούσι* Διακρούσ., Αφ. 83· (εδώ σκωπτ.): *Σήμερον ο κακός σπανός, ο πονηρός την γνώμην, την μουστάκαν του εκτένιζεν οδιατί εσκουρίαζεν* Σπανός (Eideneier) Α 361.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1α)** Που είναι καλυμμένος με σκουριά: *αρματωσά πολλά βαράν είχε* (ενν. *ο αφέντης της Πάτρας*) *και σκουριασμένη, | κι η όψη μαυροπράσινη κι αγριοσυννεφιασμένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 457· **β)** (μεταφ.) δυσκίνητος· (προκ. για ομιλία) που δε χαρακτηρίζεται από ευφράδεια: *Κι εγώ, απού 'μαι αγράμματος, δειλιός και άτεχνος τόσα, | με σκουριασμένη και τσευδή και μπερδεμένη γλώσσα ...* Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 10. **2)** Που έχει ανώμαλη επιφάνεια, που δεν είναι λείος· (με-

ταφ.) **α)** λερωμένος, βρόμικος: *Και με σκοπόν εμίσευσε εκείθεν να παγαίνει| για να ντυθεί και να πλυθεί, οπού 'τον σκουριασμένος* Θησ. Θ' [79^{2}]· **β)** (προκ. για ρούχο) τραχύς, χοντροφτιαγμένος: *να ενδυθώ εγώ από τούτα τα σκουρασμένα και χοντρά ρούχα, διά να δείξω πως είμαι πτωχός* Μπερτόλδος 56.

σκουριαίνω, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 127^{27}. — Βλ. και *σκουριάζω.*

Από το *σκουριάζω* κατά τα ρ. σε *-αίνω*. Η λ. στο Βλάχ. (*σκουργιαίνω*, λ. *σκουριάζω*) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β').

(Αμτβ.) καλύπτομαι με σκουριά, σκουριάζω: *Με τον καιρό εκ το νερό η πλάκα η μαρμαρένη| τρυπάται και το σίδερο τρώγεται και σκουριαίνει* Πανώρ.^{2} Α' 136.

σκούρος το.

Από το αρχ. ουσ. *σκύρος* ο με αλλαγή γένους και με πιθ. επίδρ. του μτγν. ουσ. *σκίρος* (βλ. και Chantraine, Dict. étym., λ. *σκίρος, σκύρος*). Λ. *άσκουρας, ασκούρι* και *σκουρί* σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Πλατάκης, Κρητολ. 12/13, 1981, 127, 152, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *άσκουρας*), όπου και λ. *κούσκουρας, κουσκούρι*, και *κούσκουρος* (Πλατάκης, ό.π. 138-9).

(Πιθ.) πετρώδης δύσβατη γη (με θαμνώδη βλάστηση): *Πως πάντα μου σ' αγάπου και αγαπώ σε* (παραλ. 2 στ.) *τα όρη και τα δάση| κάμε να σου το πούσι* (παραλ. 2 στ.) *και τούτα τα χαράκια και τα σκούρη| και τα λαγκάδια ομάδι* Πιστ. βοσκ. III 3, 161· *σε σκούρη κι εισέ σκοτεινά κι αδιάβατα λαγκάδια| θα πορπατώ 'στε να βρεθεί σπήλιο βαθύ κιανένα* Πανώρ.^{2} Α' 18 κριτ. υπ.

σκουταράτος ο, Χρον. Μορ Η 6715, Χρον. Μορ. Ρ 6542.

Από το ουσ. *σκουτάριν* και την κατάλ. *-άτος*. Η λ. τον 9.-10. αι. (TLG), στο Meursius και το ΑΛΝΕ· βλ. και LBG.

Στρατιώτης εξοπλισμένος με ασπίδα: *Θέλω να απελθείς εκείσε εις τον Μορέαν| εις συμμαχίαν του πρίγκιπος, όπου έν' συμπέθερός μου,| με ρογατόρους εκατόν απάνω εις τα φαριά τους| και διακοσίους ομοίως πεζούς όλοι εκλεκτοί κι εκείνοι,| να είναι οι εκατόν τζαγράτοροι κι οι άλλοι σκουταράτοι* Χρον. Μορ. Η 6542· *το μισσέρ Τζαν ντε Νιβελέτ άφηκεν κιβιτάνον* (ενν. ο πρίγκιπας) (παραλ. 1 στ.) *και τζαγρατόρους εκατό κι εκατό σκουταράτους,| και δοξαράτους τριακοσίους να στέκονται εκείσε* Χρον. Μορ. Ρ 6715.

σκουτάρι το, βλ. *σκουτάριν.*

Σκούταριν το, βλ. *σκουτάριν.*

σκουτάριν το, Τρωικά 533^{8}, Ασσίζ. 213^{5}, 214^{24}, 215^{6}, 467^{3}, Διγ. (Trapp) Gr. 2565, 3071, Διγ. Ζ 3021, 3065, 3072, 3079, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 948, 988, 4667, 4736, Ερμον. Μ 77, Ξ 280, Χρον. Μορ. Η 544, 4022, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 171, 186, 317, 381, Φλώρ. 669, Λίβ. διασκευή α 2491, 3247 κριτ.υπ., Λίβ. Esc. 1024, 1025, 2334, Λίβ. Va 2164, 2596, Αχιλλ. L 55, 131, 273, 352, 447, Αχιλλ. (Smith) Ν 138, 139, 230, 392, 724, Αχιλλ. (Smith) Ο 82, Μαχ. 662^{9}, Θησ. Ε' [72^{6}], Ζ' [122^{7}], Διήγ. Αλ. V 51, Διήγ. Αλ. Ε

(Konst.) 85^{6}, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 201^{6}, Βυζ. Ιλιάδ. 941, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 244, Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. α' 141· *Σκούταρι*, Θρ. Κων/π. διάλ. 107· *σκουτάρι*, Hist. imp. (Iadevaia) IIa 3285, IIc 360, Διγ. Α 3745, Χρον. Μορ. Ρ 544, 552, Λίβ. Esc. 2817, Αχιλλ. (Smith) Ο 241, Θησ. Ε' [64^{3}], ς' [38$^{1, 6}$], [55^{4}], Η' [60^{1}], Θ' [35^{7}], [73^{6}], ΙΑ' [62^{6}], Θησ. (Foll.) I 15, 75, Διήγ. Αλ. V 58, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 84^{7}, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 139^{v}, 189^{r}, 191^{r}, Πεντ. Δευτ. XXXIII 29, Περί πώς έκαμναν ... βασιλέα 54 δις, Ιστ. Βλαχ. 1008, 1577, Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. α' 63, 111, 144, β' 25, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Β' 909, 1077, Δ' 1325, 1563, 1757, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 34, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 181, Ε' 197, Διγ. Ο 2450, 2571, Παλαμήδ., Ψαλμ. 428· *Σκούταριν*, Hist. imp. (Rochow) 195^{38}· *σκουτάρι(ν)*, Θησ. Ϛ [25^{5}], Διήγ. Αλ. V 37, 60· *σκουτάρι(ο)(ν)*, Hist. imp. (Rochow) 195^{38} κριτ. υπ., Hist. imp. (Iadevaia) IIc 366, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1251, 1428, Σφρ., Χρον. (Maisano) 132^{21}, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 403, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 2943, Πένθ. θαν.^{2} 189, Ζήνου, Βατραχ. 273, Τριβ., Ταγιαπ. 19, Χρον. σουλτ. 83^{23}, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 254^{25}, 276^{14}· *σκουτάριον*, Λεξ. IV 66, Καναν. (Pinto) 312, 375, 429, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 143 κριτ. υπ., 203 κριτ. υπ., Διγ. Άνδρ. 380^{20}, 394^{32}· *Σκουταρίον*, Δούκ. 73^{17}· πληθ. *σκουταρία*, Μαχ. 358^{33}.

Από το μτγν. ουσ. *σκούτα* (< λατ. *scutum*) και την κατάλ. *-άρι(ο)ν*. Ο τ. *σκούταρι* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Ζακ. Λεξ.^{2} Β') και ως τοπων. (Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων.). Ο τ. *σκουτάρι* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *σκουτάριον* πιθ. μτγν. (TLG), στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 183$^{12-13}$, 196^{16} και στο Meursius. Η λ. τον 5.-6. αι. (TLG), σε έγγρ. του 11. αι. (Διαθ. Βοϊλά 24), στο Du Cange (λ. *σκουτάριον*), και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Φαρμακ., Γλωσσάρ. 431).

1α) Ασπίδα: *φαρίν εκαβαλίκευσα, αραβίτικον μαύρον,| σπαθίν, σκουτάριν ειληφώς και βένετον κοντάριν* Διγ. Ζ 2463· *Φαρίν τον δίδει και άρματα και την εξόμπλισίν του* (παραλ. 2 στ.) *θώρακαν, περικεφαλιάν, σκουτάριν και κοντάριν| και αργυρομούστακον σπαθίν με ολόχρυσον θηκάριν* Φλώρ. 528· *εβαστούσαν τα σκουτάρια τως* (ενν. οι γιανίτσαροι) *απάνω εις τα κεφάλια τως, διά να δέχονται τες σαΐτες οπού έπεφταν από το βουνόν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 325· (σε παρομοίωση): *Των Συριάνων βασίλισσα, η Σεμίραμη εκείνη,| ήτον ωραία, εξαίρετος, πολλά ωραιωμένη* (παραλ. 5 στ.), *ο τράχηλός της εύμορφος, οι νώμοι της βασιλικό σκαμνίν,| το στήθος ως σκουτάριν* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 10· (σε παροιμ. φρ.): *Πράγμα οπού με το δάκτυλον ημπορείς να σκεπάσεις,| μη ποίσεις, και ου σκεπάσεις το με μύρια σκουτάρια* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2587· **β)** (μεταφ.) πρόσωπο ή πράγμα που προφυλάσσει από κ., προστασία, βοήθεια: *Δος μας χάριν ν' αγροικήσομεν της μακαρίας εκείνης παρηγορίας της συγχωρήσεως των αμαρτιών μας ... διά να νικήσομεν με τούτο το σκουτάριν κάθε λογής πειρασμόν του Σατανά* Χριστ. διδασκ. 458· *τα λόγια ετούτα ήτον συντυχιά του Κύριου προς τον Αβραμ ...· μη φοβεθείς, Αβραμ· εγώ σκουτάρι εσέν* Πεντ. Γέν. XV 1· *Μα πλιο παρ' άλλο δυνατό και σταθερόν σκουτάρι| είν' η τιμή, οπ' ουδένανε αφήνει να το πάρει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [467]. **2)** (Συνεκδ.) πολεμιστής: *Ο ηγεμών ο άμαχος* (ενν. ο Αρμάκιος), *τ' αστροπελέκι του Άρη,| η δόξα των αρμάτω μας, τ' ανίκητο σκουτάρι!* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 308.

Οι τ. *Σκούταρι, Σκουτάρι* και *Σκουταρίον* ως τοπων.: Θρ. Κων/π. διάλ. 107, Χρον. Μορ. Η 552, Πορτολ. Α 230^{16}, Δούκ. 73^{17}.

σκουτάριον, Σκουταρίον το, βλ. *σκουτάριν*.

σκουταροκόνταρον το, Αχιλλ. L 1149.

Από τα ουσ. *σκουτάρι(ν)* και *κοντάρι(ν)* και την κατάλ. *-ον*.

Σκουτάρι και κοντάρι (μαζί): *Φραγκίτσης πολλά ορωτικός, φρικτός εις την αν-δρείαν,| φαρίν εκαβαλίκευσεν μαύρον ώσπερ ελαία·| πιάνει σκουταροκόνταρον και εσέμπην εις την μέσην,| και φράγκικα επιλάλησεν, εύτολμα καταβαίνει* Αχιλλ. (Smith) N 1555.

σκουταροκτυπώ.

Από το ουσ. *σκουτάρι(ν)* και το *κτυπώ*.

Δίνω χτύπημα με το σκουτάρι (στα πλαίσια έφιππης μονομαχίας): *Εκάθισεν ο βασιλεύς και πάντας δοκιμάζουν,| και κονταρέας εμπαίζουσιν αλλήλους εις την ρέντα,| και δοκιμάζαν τα φαρία και σκουταροκτυπούσιν* Αχιλλ. (Smith) N 131.

σκουταροτζαγράτορας ο· πληθ. *σκουταροτζαγρατόροι*, Χρον. Μορ. H 2809.

Από τα ουσ. *σκουτάρι* και *τζαγγράτωρ -ορας* (βλ. ά.).

Στρατιώτης οπλισμένος με σκουτάρι και τζάγγρα (για τη σημασ. βλ. και Lex. Chron. Mor., λ. *τζάγρα*, καθώς και λ. *σκουταροτζαγρατόρος*): *Ελάβασιν σωτάρχισιν, σκουταροτζαγρατόρους,| και τόσον τους εστένεψαν τους Κορινθαίους εις τούτο,| ότι άδειαν ουκ είχασιν ξύλα διά να πάρουν,| ουδέ ποσώς σωτάρχιση πούπετε να τους έμπει* Χρον. Μορ. P 2809.

σκουταρώνω, Ερμον. Ο 181.

Από το ουσ. *σκουτάρι(ν)* και την κατάλ. *-ώνω*. Πβ. λ. *σκουτεύειν* στο Meursius. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *σκουταρώννω*).

(Μτβ. και αμτβ.) χρησιμοποιώ την ασπίδα για προστασία, προφυλάσσομαι με την ασπίδα: *Σκουταρώσαντες* (ενν. *οι Έλληνες*) *τα σάκη,| και πυκνώσαντες τας λόγχας* (παραλ. 2 στ.) *και τον Έκτορα συν Τρώες| γενναιώς γουν εκαρτέρουν* Ερμον. Π 93· *εσκουτάρωσαν οι πάντες| εν πυκνώσει των ασπίδων* Ερμον. Ο 310.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = που προφυλάγεται, που προστατεύεται με ασπίδα· (εδώ μεταφ.· για τη σημασ. βλ. και Lavagnini, RSBN 6-7, 1969/70, 175 σημ. 1): *φούντα μεγάλη, έμορφη εις το μέτωπον του αλόγου| με δώδεκα φοινίκια χρυσά σκουταρωμένη* Αχιλλ. (Smith) N 1205.

σκουτέλα η, Ζήνου, Βατραχ. 77, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 148[r], Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 1206, 1207.

Από το λατ. *scutella* (Τριαντ., Άπ. 1, 425). Η λ. στο Meursius και σήμ. λαϊκ.

Μεγάλη και βαθιά πιατέλα, γαβάθα: *ο αρτοποιός είδεν* (ενν. *όνειρον*) *ότι εβάστανε τρεις σκουτέλες εις την κεφαλήν του και δύο έγεμαν σιτάρι και μίαν είχεν φαγητά διάφορα μέσα της και ήλθαν τα πετεινά του ουρανού και έφαγάν τα όλα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 148[r]· *όλες οι σκουτέλες έγεμαν ορνίθια και χηνάρια, πέρδικες και περιστέρια* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 1209· *Έστειλε* (ενν. *ο βασιλεύς*) *και δωρίσματα πολλά εις την κοπέλα| και τρεις χιλιάδες ούγγαρα σε μια χρυσή σκουτέλα* Βίος Δημ. Μοσχ. 406.

σκουτελάκι το. — Βλ. και *σκουτελίκι*.

Από το ουσ. *σκουτέλι* και την υποκορ. κατάλ. *-άκι*. Τ. *σκουτελάτσι* (Κωστ., Λεξ. τσακων.) και *σκουτελάτσι* (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Βλάχ. και στο ΑΛΝΕ.

Μικρό *σκουτέλι* (βλ. ά.)· (εδώ συνεκδ.) η ποσότητα του φαγητού που περιέχεται σ' αυτό (πβ. και ά. *σκουτέλι* σημασ. 1β): *«Δώσ' μου τα πρωτοτόκια σου, α θέλεις, αδελφάκιν,| και πάρε το σκουτέλιν μου γεμάτον το φακάκιν.»| Δίδει τα πρωτοτόκια του, και τρώ' το σκουτελάκι| κι ύστερον το μετάνιωσε, σα να' χε φαν φαρμάκι* Χούμνου, Κοσμογ. 1339.

σκουτελάς ο.

Από το ουσ. *σκουτέλα* και την κατάλ. *-άς*. Η λ. στο LBG και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'), καθώς και ως επών. και τοπων. (Βαγιακ., Αθ. 59, 1955, 56, 57).

Αυτός που ασχολείται με το σερβίρισμα του φαγητού στα πιάτα· τραπεζοκόμος: *Συ μόνη* (ενν. *καυχίτσα*) *με την δούλευσιν και την τροφήν μου ταύτην·| μη σκουτελάς, μη μάγειρος, μηδέ επιτραπέζης| ή καν δομέστικος απλώς μηδέ κανείς σιμώσει* Καλλίμ. 1888.

σκουτέλι το, Gesprächb. 106[16], Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 1137, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 230, 234, 249, 250, 255, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 484, 656, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. ιδ' 20· *σκουτέλιν*, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 273-1 χφ P κριτ. υπ., Δ' 242, 242 χφ C κριτ. υπ., 244, 244 χφ H κριτ. υπ., 248-26 χφφ PK κριτ. υπ., Hist. imp. (Iadevaia) I 933, Χούμνου, Κοσμογ. 1338, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. B 1153, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 1136, 1205· *σκουτέλι(ον)*, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 299, 620 κριτ. υπ., Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. II 26, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 758 κριτ. υπ., Ιμπ. (Legr.) 786, Κακοπ. 98, Ολόκαλος 173[41], Δωρ. Μον. (Βαλ.) 42, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 39[14-15], 486[6], 535[5], 847[9], Βοσκοπ.[2] 153· *σκουτέλιον*, Δαμασκ. Στουδ., Θησαυρ. 193· *σκουτέλλιν*, Ασσίζ. 495[22 δις], Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 714.

Από το ουσ. *σκουτέλα* και την κατάλ. *-ι*. Ο τ. *σκουτέλιον* τον 5. αι. (LBG, λ. *σκουτέλλιον*), σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Ivir. II 47[33]), στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 218[13] και στο Meursius (λ. *σκουτέλα*). Ο τ. *σκουτέλλιν* και σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και ως τοπων. (Πιλαβάκης, Κυπρ. Σπ. 34, 1970, 134). Τ. *σκούτλιον* στο L-S, λ. *σκουτέλιον* και *σκούτλον* στο Meursius (λ. *σκουτέλα*). Η λ. στο Βλάχ., σε κείμ. και έγγρ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 45, Αλιπράντης, Αθ. 75, 1974-1975, 119) και σήμ. λαϊκ.

1α) Βαθύ πιάτο φαγητού, γαβάθα (για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' 152-3): *καθέζομαι εις την τράπεζαν και θέτουν με αγιοζούμιν| σηκώνω το σκουτέλιν μου και βλέπω το πινάκιν| και γέμει ως άνω θρύμματα και φαίνεται αγιοζούμιν* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 381· *Κάμε από το ξύλο του* (ενν. *του δενδρολιβάνου*) *σκουτέλι ή χουλιάρι ή*

άλλο αγγείον να τρώγεις εις αυτό να μη σε βλάψει πράγμα εναντίον Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 262· *Δότε να φάγω και απ' αυτά οπού 'ν' εις το σκουτέλι| αυτόνο τ' ασημίτικο και τ' όμορφο βατσέλι* Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 505· (σε μεταφ.): *Αλίμονον εις εσάς, γραμματείς και Φαρισαίοι υποκριταί, ότι καθαρίζετε το απέξω του ποτηρίου και του σκουτελίου, και από μέσα είναι γεμάτα από αρπαγές και αδικίες* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κγ' 25· (σε παρομοίωση· για το πράγμα βλ. και Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 127-8]): *και τον αγκώνα του ήπλωσεν στον κάμπον ως σκουτέλιν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) 1285· έκφρ. *τανώ εις το σκουτέλλιν κάπ.* = παίρνω κ. που ανήκει σε άλλον (πβ. σημερ. φρ. *απλώνω (το) χέρι σε κ.*): *Εξηγηθήκαν εις την χώραν ότι επλάνεσεν την αρνάν σου ... και λαλούν πως ο κούντη τε Ρουχάς ετάνυσεν εις το σκουτέλλιν σου και έναι εις μεγάλην αγάπην με την κυράν μας τη ρήγαινα* Μαχ. 220[34] χφ Ο· **β)** (συνεκδ.) η ποσότητα φαγητού που σερβίρεται στο σκουτέλι (πβ. το σημερ. *ένα πιάτο φαΐ/ μελιτζάνες* κτλ.): *εμέν εγέλασεν ογιά φακήν σκουτέλι| και πάλιν μου δευτέρωσε κι ήκαμεν είτι θέλει* Χούμνου, Κοσμογ. 1423. **2)** (Εδώ) ιερό λειτουργικό σκεύος μέσα στο οποίο τοποθετείται ο άρτος της προσφοράς, το άγιο δισκάριο: *Ιατρικόν ωφέλιμον εις παροξυσμόν. Έπαρε το άγιον σκουτέλιον ημέραν Σάββατον, και γράφε μέσα το τροπάριν ετούτο: ... Και ας λειτουργήσει ο ιερεύς απάνω των γραμμάτων, και ας λειτουργήσει εις το όνομα του αγίου Αβερκίου* Σταφ., Ιατροσ. 24[195]. **3)** Μονάδα μέτρησης χωρητικότητας: *μισό σκουτέλι στάρι πλια λιγότερο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 301[3].

σκουτελίκι το· *σκουτελίτσιν,* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 273-49 χφφ PK κριτ. υπ. — Βλ. και *σκουτελάκι.*

Από το ουσ. *σκουτέλι* και την κατάλ. *-ίκι.* Ο τ. (για το σχηματ. του οποίου βλ. Georgac., The -ιτσ- suffixes 130) στο LBG (λ. *σκουτελλίτσιν*). Πβ. σημερ. ιδιωμ. *σκουτελικό* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 202, λ. *σκουτελλικό,* Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., λ. *σκουτελικά,* κ.α.). Η λ. στο Du Cange (*σκουτελήτζιν,* λ. *σκούτλον*)· βλ. και LBG (λ. *σκουτελλίκι*).

Μικρό *σκουτέλι* (βλ. ά.): *και σκουτελίκι μ' έθηκεν γεμάτον* (χφ *γεομάτον*) *την λαπάραν* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 273-49 χφ Κ κριτ. υπ.

σκουτέλιν, σκουτέλιον, σκουτέλλιν το, βλ. *σκουτέλι.*

σκουτελίτσιν το, βλ. *σκουτελίκι.*

σκούτελλος ο, βλ. *σκούτελος.*

σκουτελοπίνακα τα.

Από τα ουσ. *σκουτέλι* και *πινάκι(ον).* Πβ. λ. *σκουτελλοπίνακον* σε έγγρ. του 11. αι. (LBG) καθώς και λ. *πινακοσκούτελα* σε έγγρ. του 12. και 13. αι. (Act. Xér. 9A[17], 9B[25, 26]).

(Στον πληθ.) πιατικά (βλ. και Κουκ., ΕΕΒΣ 10, 1933, 112): *Αφήνω τα τρανότερα κι εμβαίνω εις την λέπτην,| εις τα σκουτελοπίνακα, και εις την υπηρεσίαν* Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 50-1 χφ Η κριτ. υπ.

σκούτελος ο· *σκούτελλος.*

Από το ουσ. *σκουτέλι* και τη μεγεθ. κατάλ. *-ος* (για την οποία βλ. και Ανδρ., Λεξ., λ. *-ος*). Ο τ. σε έγγρ. του 13. αι. με διαφορ. σημασ. (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.[2]) και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

(Εδώ) ιερό λειτουργικό σκεύος, το άγιο δισκάριο (βλ. και ά. *σκουτέλι* σημασ. 2): *εμπήκαν* (ενν. *ο σιρ Πιέρε ντε Καμπέ και οι καραβοκυροί*) *εις τον Άγιον Νικόλαν και ελειτουργήθησαν· και άνταν εσήκωσεν ο παπάς το κορμίν του Χριστού, αφήκαν το εις τον άγιον σκούτελλον και το αίμαν του Κυρίου εις το ποτήριον, και εβάλαν τα μιαρά τους χέρια οι Γενουβήσοι, ο αμιράλλης και οι καραβοκυροί, και εμόσαν του ρηγός και τους άρχοντες* Μαχ. 396[1].

σκουτέρης ο, βλ. *σκουτέριος.*

σκουτέριος ο· *σκουδέρης,* Ιμπ. 507, Ιμπ. (Legr.) 280· *σκουτέρης,* Σαχλ. Β' (Wagn.) P 355, Σαχλ., Αφήγ. 579· *σκουτιέρης,* Μαχ. 412[3-4], 444[10].

Από το μτγν. ουσ. *σκουτάριος* (TLG, LBG). Οι τ. με επίδρ. των βενετ. *scudier* (Boerio)-ιταλ. *scudiero* (Battaglia)· βλ. και το προβηγκ. *(e)scudier* (Stanitsas, Act. VIII[e] Congr. Intern. Neo-hell. franc. 84, 98). Ο τ. *σκουτέρης* το 13.-14. αι. (LBG), στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Β' 179, Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ. Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi), τον 13.-14. αι. (LBG), σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Vat. I 62[17, 39, 48], 64[2, 6, 185], κ.α.), στο Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 183[11], 196[14], καθώς και στο Meursius (λ. *σκουτέρης*).

1) Αξιωματούχος του Ιερού Παλατίου ο οποίος προπορεύονταν της αυτοκρατορικής πομπής βαστάζοντας τα αυτοκρατορικά εμβλήματα, δηλ. το διβέλλιον και το σκουτάριον (βλ. ODB, λ. *skouterios*): *Τα οφφίκια του παλατίου. α' ο βασιλεύς, β' ο σεβαστοκράτωρ,... με' ο αρχιδιάκονος, μς' ο σκουτέριος, μζ' ο πρωτοκυνηγός ...* Μαλαξός, Νομοκ. 516. **2)** Ιπποκόμος, υπασπιστής, υπηρέτης: *Ως είδεν ο Ιμπέριος γνέμα της Μαργαρώνας,| ορίζει τον σκουδέρην του να στρώσει το φαρίν του·| εκείνο οπού ήξευρεν τας τέχνας του πολέμου* Ιμπ. 379· *Και πήγεν εις το σπίτιν του* (ενν. *ο Ιμπέριος*) *και τον σκουδέρην κράζει| και λέγει «στρώσε το φαρίν»· την ώραν τ' ορδινιάζει* Ιμπ. (Legr.) 411· *Απόντες ήμουν κοπελιά, οκτώ χρονών ή δέκα,| την αμαρτιάν ηγάπησα, τους καύχους επεθύμουν| και τότε επιδεξιεύτηκα και ηύρηκα σκουτέρη| και επήρε μου την παρθενιά εις το παράτοιχόν μου* Σαχλ., Αφήγ. 857.

σκουτζόλι(ν) το, βλ. *σκοβουτζέλι(ν).*

σκουτί το· *σκουτί(ν),* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 258[7], 348[8], 352[16], 502[21], 544[20], Τζάνε, Κατάν. 386· *σκουτί(ον)·* γεν. εν. *σκοτίου.*

Από τον τ. *σκουτί(ον)* <μτγν. ουσ. *σκυτίον* (TLG), υποκορ. του αρχ. *σκύτος* το, με τροπή του *υ* σε *ου* από επίδρ. του υπερωϊκού *κ* (ΛΚΝ, στη λ.). Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 101[23], Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 22, 1977, 12, κ.α.) και σήμ.

α) Χοντρό ύφασμα, συνήθως μάλλινο που χρησιμοποιείται στα ενδύματα: *Το κάψιμον της σπληνός είναι πολλά ωφέλιμον, διατί την ιατρεύει ογλήγορα. Πρώτον μεν σημάδευσον την σπλήνα ... και βάλε ένα σκουτί να είναι με δύο δίπλες και να*

απέχει από του ομφαλού δύο τρία δάκτυλα· και βάλε εις ένα χουλιάριον κάρβουνα αναμμένα και βάλε τα επάνω του σκοτίου εις την κεφαλήν της σπληνός Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 24, 25· **β)** (συνεκδ., στον πληθ.) ενδύματα, ρούχα: *Φορούν σκουτία πτωχικά, ότι δεν έχουν άλλα,| οι άρπαγες τα 'πήρασι, και τα φουσσάτα τ' άλλα* Ιστ. Βλαχ. 1753· *αμέτε να τον ευρείτε εις το σπήλαιον με την Μαρίαν την Παρθένον την μητέρα του, οπού τον εγέννησεν και έχει τον φασκιωμένον με παλαιά σκουτία και κομμένα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 232^{v}· (σε μεταφ.): *Η Πόλις και του Γαλατά εστέκετο θλιμμένη| και με σκουτιά ολόμαυρα ήτονε κουκλωμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 380^{4}· (σε παρομοίωση): *το μπερτούνι εξέγειρε, πάει την μίαν βάντα.| 'Πομέσα το βοτάνι τως έπιασε κει φωτία| και πάραυθυς τους σκόρπισεν όλους ωσάν σκουτία* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2322.

σκουτιέρης ο, βλ. *σκουτέριος.*

σκουτί(ν), σκουτί(ον) το, βλ. *σκουτί.*

σκούτο το, βλ. *σκούδον.*

σκουτούρα η, βλ. *σκοτούρα.*

σκούτουφλο το, Κακοπ. 101. — Βλ. και *σκουντούφλα.*

Πιθ. από το ουσ. *σκοτούφλα* (απ. στο Du Cange, λ. *σκοτεινούρα*, και σήμ. ιδιωμ. (Pern, Et. linguist. III 528)· πβ. και τ. *σκουτούφλα* (Ζώη, Λεξ. Ζακ. ^{2}) σήμ. ιδιωμ. καθώς και λ. *σκουντούφλα*) <από συμφ. των ουσ. *σκότος* και *τύφλα* (βλ. Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 216) με αλλαγή γένους. Πβ. επίθ. *σκούτουφλος* στο ΑΛΝΕ λογοτ. και ουσ. *σκουτούφλι(ν)* (Τσικής, Γλωσσ. Χίου), επίθ. *σκουτουφλός* (Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου, Τσικής, Γλωσσ. Χίου) και επίρρ. *σκουτουφλά* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου, Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης) σήμ. ιδιωμ.

Σκοτεινιά· (μεταφ.) κατήφεια, συνοφρύωση, γκρίνια (βλ. Δανέζης [Περί γερ. σ. 453]): *Κάθε πουρνό σηκώνεται η κόρη χολιασμένη| σαν να 'τρωγε ροδόμηλα στέκει απομουδιασμένη,| ανάπλεκη, ανορδίνιαστη, κρέμονται τα μαλλιά της| και στέκει με το σκούτουφλο, βρίζει την φαμελιάν της* αυτ. 96.

σκούφα η, βλ. *σκούφια.*

σκουφάς ο.

Από το ουσ. *σκούφια* και την κατάλ. *-άς*. Η λ. με διαφορ. σημασ. στο Somav., ως επών. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 114^{24}, 149 Γ' 342^{17}) και σήμ.

Βιβλιοδέτης (βλ. Nicholas-Baloglou, Quadr. 307 και ά. *σκούφια* σημασ. 2): *Ακόμη και το δόντι μου* (δηλ. *του χοίρου*) *ποιεί και τούτο χρεία·| έχουν το οι γραμματικοί και πάντες οι σκουφάδες,| στιλβώνουν και τας σκούφιας, στιλβώνουν τα χαρτία* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 403.

σκούφια η, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 404, Αχιλλ. (Smith) Ν 143, Πεντ. Έξ. XXVIII 40, XXIX 9, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 786 κριτ. υπ., Σεβήρ., Σημειώμ. 53β, Κρασοπ. (Eideneier) AO 102, V 100, Ολόκαλος 35^{19}, 163^{18}, 199^{13}, 236^{12}, 237^{17}, Μπερτόλδος 22, Κυπρ. χφ. 163, Ψευδο-Σφρ. $288^{38\text{-}39}$, Διήγ. ωραιότ. 687, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 387, Κρασοπ. (Eideneier) I 166, S 148· *σκόφια,* Σπανός (Eideneier) B 106, D 1685· *σκούφα,* Πεντ. Έξ. XXXIX 28. Μπερτόλδος 78· *σκουφία.*

Από παλαιότ. ιταλ. *scuffia* (Battaglia, λ. *cuffia*)· πβ. και βενετ. *scufia*. Για τη λ. βλ. και Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 127-128, Kahane, Sprache 559 και Kahane, D.O.P. 36, 1982, 141. Ο τ. *σκούφα* σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Γ' 349^{21}) και σήμ. ιδιωμ. (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ.). Ο τ. *σκουφία* στο Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. $181^{17,22}$ και στο Meursius. Η λ. και σήμ.· βλ. και LBG.

1) Κάλυμμα του κεφαλιού (για το πράγμα βλ. Κουκ., ό.π.): *Σκούφια μου παγκλασίδωτη και παγκλασιδωμένη,| όταν σε πιάσει ο αυθέντης μου, σκούφια μου, να σε βάλει,| σκύψε και καταφίλησε τώριόν του το κεφάλι* Ερωτοπ. 435, 436· *και τα μαλλιά χρυσαφωτά ίσα τες ηλικιές των,| άλλες* (ενν. *κόρες της Ρόδου*) *να τα 'χουν άπλοκα και άλλες εις πλέξουδές των.| Τα δε μαλλιά που κρέμονται και τις να τα συγγράφει;| Ανάκατα με τα μαλλιά να 'χουν βρύλλες χρυσάφι·| αμμέ όσα πλεξουδιάζουνταν με το μαργαριτάρι| και σκούφιαν άλλες δικτυωτήν με το πολύν λογάρι* Γεωργηλ., Θαν. 113· *εκείνοι οπού δεν ημπορούσαν να σιμώσουν τους έρριπταν τα μανδήλια με τα σολδία ... παρακαλώντας τους με την σκούφιαν εις το χέρι, ότι εκείνοι να τους δώσουν σύκα* Μπερτολδίνος 115· *έφερόν με ... σκουφίαν θεσσαλονικαίαν μετά χρυσοκοκκίνου χασδέου ενδεδυμένην* Σφρ., Χρον. (Maisano) 56^{21}· *Είτα τους επροβόδησεν* (ενν. *ο σουλτάν Πραΐμης τους 'μπασαδόρους*) *από την Πόλιν όλους,| τιμήν πολλήν τους έκαμεν και όλους λαμπροφόρους| με τσαουσάδες περισσούς, μπεήτηδες οπού 'σαν,| χρυσές εις τα κεφάλια τως τες σκούφιες εφορούσαν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 338· *Ως χιμίζεται φάλκονας όταν ξεβεί 'κ την σκούφια,| έτσι έκαμνεν ο Νέστορας, όλο χαρά γεμάτος* Θησ. ς' [33^{5}]. **2)** Κάλυμμα βιβλίου ή ειδικ. το τμήμα του καλύμματος που καλύπτει το κεφαλάρι (Χούλης, *Βιβλιοαμφιάστης* 1, 1999, 49): *Ακόμη και το δόντι μου* (δηλ. *του χοίρου*) *ποιεί και τούτο χρεία·| έχουν το οι γραμματικοί και πάντες οι σκουφάδες,| στιλβώνουν και τας σκούφιας, στιλβώνουν τα χαρτία* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 404.

σκουφία η, βλ. *σκούφια.*

σκουφίδι το.

Από το ουσ. *σκούφια* και την κατάλ. *-ίδι*. Πβ. σημερ. ιδιωμ. *σκουφίδα* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Ε' 210, γρ. *σκουφφίδα*).

(Πιθ.) μικρός σκούφος: *Κατσίβελα οπό πήγε η ... γυνή του Γκιφόρο Φουλέ στο σπίτιν του ανδρός της, άγραφα: ... σούβλα α', ... καλάθια γ', ... ξύστρα α', σκουφίδια δ', ... σεντόνι α' μεσότριβο* Ολόκαλος 180^{8}.

σκουφώννω.

Από το ουσ. *σκούφια* και την κατάλ. *-ώννω*. Τ. *σκουφώνω* στο Somav. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 347, λ. *σκουφώννουμαι*).

Φορώ σκούφια (βλ. ά. σημασ. 1) σε κάπ.: *ο Σαλαμούς ... αγάπησεν μιαν αλλόπιστην και διά την αγάπην της εκείνης αρνήθην τον Θεόν και εδόξασεν τα είδωλα και έφερέν τον εις τόσον και ενδύνεν τον και εσκουφώννεν τον γυναικίσιμα ... και έσυρνέ τον ως γιον έναν αρνάκιν, ήγουν ως γιον ένα βρέφος* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 85.

σκόφια η, βλ. *σκούφια*.

σκραφνί το, βλ. *σκαρφί*.

σκρίμα η· *σκλίμα*, Βουστρ. (Κεχ.) Β 147[4], Μ 147[4]· γεν. *σκλιμάς*, Βουστρ. (Κεχ.) 146[4]. — Βλ. και *σκριμίδα*.

Από το παλαιότ. ιταλ. *scrima* (Battaglia, *scrima1*). Ο τ. στο Du Cange. Για τη λ. και τον τ. βλ. και Pern., Ét. linguist. I 481.

Μάχη με χρήση σπαθιών: *Ταργουνοσπαθοκόνταρον και σκλίμ' ας αγαπήσει* (ενν. ο κοιλιόδουλος), | *να καμαρώνει στ' άρματα, ν' ασκείται εις πολέμους* Γεωργηλ., Θαν. 575.

Φρ. *παίζω την σκλίμα* = ξιφομαχώ: *με κείνα τα κουτσόσπαθα που παίζουσιν την σκλίμα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5187.

σκριματόρος ο· *σκλιματόρος*.

Από το παλαιότ. ιταλ. *scrimatore* (Battaglia). Για τον τ. πβ. ουσ. *σκλίμα* (λ. *σκρίμα*). Τ. *σκριμιδόρος* στο Meursius, *σκλιμαδόρος* στο Du Cange (γρ. *σκλιμαδώρος*, λ. *σκλίμα*) και *σκλιμαδούρος* στο Somav.

Αυτός που μάχεται με σπαθί, ξιφομάχος: *Ένας τον άλλον να ζητά, να βγουν να ξεσφαγούσιν, | και σκλιματόροι λέγονται, τα μέλη τως τρυπούσι | με κείνα τα κουτσόσπαθα που παίζουσι την σκλίμα, | οπού στον Τούρκον δεν είναι εις σε κανένα κλίμα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5186.

σκριμίδα η, Κατζ. Β' 69, 88, Στάθ. (Martini) Α' 123. — Βλ. και *σκρίμα*.

Από το παλαιότ. ιταλ. *scrimita* (Battaglia). Διάφ. τ. σε ουδ. γένος σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', *σκριμίδι*, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 446, *σκρεμίδια*, Πανταζ., Κεφαλ.-Θιακ., *σκρεμίδα* και *σκριμίδια*).

Μάχη με σπαθί, ξιφομαχία: ΚΟΥΣΤΟΥΛΙΕΡΗΣ: *Λοιπό, ανέ λάχεις 'ς μια μαλιά, δε σε βαστάρ' η ψη σου, | να κάμεις πράματα φριχτά κι εσύ με το σπαθί σου;* | ΚΑΤΖΟΥΡΜΠΟΣ: *Είπα το 'γώ απομιασαρχής, δεν έμαθα σκριμίδα* Κατζ. Β' 55· (μεταφ.): *Θυγατέρα, | τα ρούχα σου κι αγαφτικούς πάντα να συχναλλάζεις, | όσο μπορείς στα βρόχια σου πλιότερους για να μπάζεις· | μα βλέπε μόνο ... μην αγαπάς κιανένα, | κι ολίγο θάρρος όλοι τους ας έχουν από σένα. | Κάμε συχνά να τσι κρατείς σε φόβο και σ' ολπίδα- | κακό σ' εκείνη που καλά δεν ξεύρει τη σκριμίδα!* Κατζ. Β' 376.

σκριμιδάρω.

Από το ουσ. *σκριμίδα* και την κατάλ. *-άρω*. Πβ. παλαιότ. ιταλ. *scrimare*, *scrimire* (Battaglia). Λ. *σκριμιδάω* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'), *σκριμιδεύω* (Πανταζ., Κεφαλ.-Θιακ.) και *σκρεμιδεύω* (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 446, λ. *σκρεμίδια*) σήμ. ιδιωμ.

Μάχομαι με σπαθί εναντίον κάπ., ξιφομαχώ: ΤΖΑΒΑΡΛΑΣ: ... *Μπερναμπούτσο, πού 'σαι εδά; Πού βρίσκεσαι;* | ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ: *Όλος τρέμω, | σαν εις τη μέση νά 'χα 'σται σε ταραχήν ανέμω, | βλέποντας τσι παλληκαριές, τσ' έχεις εις το κορμί σου.* | *Να ζήσεις, στο φουκάριν του βάλε το το σπαθί σου.* | ΤΖΑΒΑΡΛΑΣ: *Σηκώσου, σίμωσε εδεπά.* ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ: *Λογιάζω και αφορμάρης | θέλεις θαρρεί κι είμαι κι εγώ. Εσύ μου σκριμιδάρεις | ωσάν τυφλός επά κι εκεί, να πα παραπατήσεις, | μια να μου δώσεις στην κοιλιά και τ' άντερά μου χύσεις* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 178.

σκρίνιο το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 816[11]· *σκιρνίν*.

Από το ιταλ.-βενετ. *scrigno* (Battaglia, Boerio). Βλ. όμως και το μτγν. ουσ. *σκρίνιον* (<λατ. *scrinium*, L-S). Ο τ. από τ. *σκρινίον* (5.-6. αι., TLG, LBG, Meursius) με μετάθεση του *ρ* (βλ. και Pern., Ét. linguist. Γ' 531, λ. *σκρίνιον*). Τ. *σκρίνιον* στο Somav. Λ. *σκρίνον* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.)· βλ. και LBG. Η λ. σε έγγρ. του 16. (Κασιμ., Έγγρ. 91 (174)), 18. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 12, 1965, 91), 19. αι. (Κασιμάτης, Λαογρ. 2, 1910-1911, 621) και σήμ.

Κιβώτιο, κασέλα (συν. για τη φύλαξη χαρτιών ή πολύτιμων αντικειμένων): *ένα κόφαν κι ένα σκρίνιο κι ένα αρμάρι* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 853[19]· (εδώ μεταφ.): *Ο Ιουβενάλης λαλεί: Ποίσε να 'σαι ελεημονητικός, διατί η ελεημοσύνη είναι σκιρνίν και χανούτιν της αρετής* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 98.

σκρινιόπουλο το.

Από το ουσ. *σκρίνιο* και την κατάλ. *-πουλο*.

Μικρό σκρίνιο (βλ. ά.): *είδαμεν κόφανους τρεις κυπαρισσένους και 'να σκρινιόπουλο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 486[3].

σκρινίτσι το· *σκιρνίκιν*, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 533 κριτ. υπ.· *σκιρνίτσιν*, αυτ. 533 κριτ. υπ. — Βλ. και *σκρίνιο*.

Από το ουσ. *σκρινίον* (5.-6. αι., TLG, LBG, Meursius· βλ. και ά. *σκρίνιο*) και την υποκορ. κατάλ. *-ίτσι*. Ο τ. *σκιρνίκιν* από το ουσ. *σκιρνίν* και την κατάλ. *-ίκιν*. Για την τροπή του *κ* σε *τσ* βλ. Μωυσιάδης, Ετυμ. 123-125.

Μικρό κιβώτιο, κασελάκι: *Ένα σκρινίτσι ολόχρυσον έπιασεν η Μηδεία· | ανοίγει το και εξέβαλεν ωσάν εγκόλφι εξ αύτο* αυτ. 533.

σκρίτο το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 35[31], 98[9], 104[14], 200[11], Διαθ. 17. αι. 2[31], 10[39, 41]· *σκρίτο(ν)*, Μορεζίν., Διαθ. 482, 483, Διαθ. 17. αι. 7[121]· *σκρίτον*, Σεβήρ., Σημειώμ. 74, Σεβήρ., Διαθ. 190[28], Διαθ. 17. αι. 9[113-114]· *σκρίττον*.

Από το ιταλ. *scritto* (Battaglia, λ. *scritto2*). Ο τ. *σκρίτον* σε έγγρ. του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 106[23], Γ' 33[7], κ.α.), 17. (Συμβόλ. Αρετ. 101, Μέρτζιος, ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 105, κ.α.) και 18. αι. (Κουρσάρ. 31). Τ. *σκρέτο* σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 373, Κουρσάρ. 22). Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Βερβιτζ., Πρωτόκ. 18[3], 26[7], κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλ. Σύμμ. 446, γρ. *σκρίττο*, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Πανταζ., Κεφαλ.-Θιακ.), καθώς και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

1) Ιδιωτικό έγγραφο· (εδώ) χειρόγραφη ομολογία: *μετά τούτο εξυπνά* (ενν. ο

Θεόφιλος) και εκράτιεν εις τα χέρια του το χειρόγραμμάν του με την βούλαν του, καθώς το είχεν καμωμένον του εχθρού (δηλ. *του διαβόλου*) ... *Και άρχεται να μεγαλύνει την πανάχραντον Δέσποινα και να το δείχνει το σκρίτον του εις όλους και να λέγει το σφάλμαν του, και όλοι εξενίζουντανε και εδόξαζαν τον Θεόν και την αειπάρθενον Δέσποινα* Μορεζ., Κλίνη φ. 166ᵛ. **2)** Έγγραφη χρεωστική απόδειξη· γραμμάτιο: *Έξι πουγγιά 'πού τον Γιωργήν εχριώθην κι εδανείστην,*| *και σκρίττον του απέδωκεν, να 'χει σ' αυτόν του πίστιν* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 448· *Ακόμη ξεκαθαρίζω και ανέ βρεθεί κανένα σκρίτο απού την άνωθεν κερα Ανεζίνα Φραδελοπούλα να μου χρωστεί, τοη το αφήνω να μην μπορεί κανείς να τοη το γυρέψει* Διαθ. 17. αι. 11[76].

σκρίτον το, βλ. *σκρίτο*.

σκριτόριο το. — Πβ. και *γραφόριο*.

Από το βενετ. *scritorio* (Boerio). Τ. *σκριτόριον* σε έγγρ. του 17. (Λάμπρ., ΝΕ 10, 1913, 202, Μέρτζιος, ΕΚΕΙΕΔ 8, 1958, 108) και 18. αι. (Σοφιανός, ΕΕΚυκλ.Μ. 11, 1979-81, 311, 320). Τ. *σκριτόριου* σήμ. ιδιωμ. (Ανδρ., Ιδ. Μελ. 76). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β') και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

Τραπέζι πάνω στο οποίο γράφουμε, γραφείο: *Τούτη ήτο του Ρωτόκριτου η ακριβοκάμερά του*| *που 'μπαινε μόνιος μοναχός κι ήγραφε τα κουρφά του·*| *σκριτόριο είχε ολάργυρο, καδέγλα χρουσωμένη,*| *καλαμαρθήκη πλουμιστή και μαργαριταρένη·*| *αυτά 'σα μες στην κάμερα μόνο και τα χαρτιά του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)² Α' 1423.

σκρίττον το, βλ. *σκρίτο*.

σκροπίζω, βλ. *σκορπίζω*.

σκρόπολο το.

Από το παλιότ. ιταλ. *scropolo* (βλ. Battaglia, λ. *scrupolo*). Τ. *σκρόπουλον* στο Du Cange. Τ. *σκρούπολο* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β') και τ. *σκρούπουλο* λογοτ. στο ΑΛΝΕ· βλ. και λ. *σκρίπουλον* στο LBG.

Μονάδα βάρους με χρήση στη φαρμακευτική, ίση με περίπου 1,3 γραμμάρια (βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 4): *Όταν τις σεληνιάζεται ... Στούπισε απήγανον, πίνε τον ζουμόν του με νερόν πιγονίας και με ολίγην ζάχαρην έως ημέρας ιε' κάθα ταχύ δύο σκρόπολα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 237.

σκρόφα η, Ασσίζ. 42[38], Σπανός (Eideneier) Α 126, 455, Β 127, 136, Δ 1705 δις, Ερμον. Ο 177, Χρον. Μορ. Ρ 2037, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 559 κριτ. υπ., Μαχ. 482[34], Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 151, Θησ. (Foll.) Ι 94, Ολόκαλος 63[13], Πορτολ. Β 54[16], Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 68[1, 4], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 45[13], 75[8], Πιστ. βοσκ. ΙΙ 7, 161, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 404, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.², Πέτρ. Καθ. Επ. Β' β' 22· *σκόρφα*, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 559.

Από το λατ. *scrofa* (Χατζιδ., Αθ. 23, 1911, 154-155). Κατά Τριαντ., Απ. 1, 436, 442, από το ιταλ. *scrofa*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Σύρκου, Μεγαρ. ιδιωμ., Κωστ. Λεξ. τσακων., στη λ.). Η λ. στον Ησύχ. (λ. *γρομφάς*), στο Meursius (*σκρόφες*) και σήμ.· βλ. και LBG.

1) Θηλυκό γουρούνι: *Σκρόφα και σκύλα εφιλονικούσαν ποία έναι καλογεννήτρια· έλεγε δε η σκύλα πως έναι μάλιστα καλογεννήτρια απ' όλα τα τετράποδα ζώα. Και η σκρόφα της λέγει: «Αλλά ήξευρε ότι γεννάς και τα κουλούκια σου τυφλά»* Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 63· *Περί εκείνου του ανθρώπου ού εκείνης της γεναίκας οπού αγοράσει έναν χοίρον ού μία σκρόφαν χαλιζάρια* Ασσίζ. 251[17]· (ως υβριστ. χαρακτηρισμός γυναίκας): *ΣΑΤΥΡΟΣ: Εμένα, σκρόφα, λέγεις τα, γαϊδάρα πομπιωμένη;*| *ΚΟΡΙΣΚΗ: Εσένα, τράγε, λεγω τα, μούρη γαϊδουρωμένη!* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1245]· (σε σχ. αδύνατον παιγνιωδώς): *τσίρου απάκιν και σκρόφας κέρατον* Σπανός (Eideneier) Α 450. **2)** Είδος πολιορκητικής μηχανής (για το πράγμα βλ. Lurier, Chron. Mor. 130 σημ. 62 και Dawkins [Μαχ.] ΙΙ σ. 178-179): *Ιδών τούτο ο μισσίρ Ντζεφρές, όρισε και ηφέραν ξύλα,*| *να ποιήσουν σκρόφες αλλά δη ομοίως και τριπουτσέτα* Χρον. Μορ. Η 2037.

Η λ. ως τοπων.: Πορτολ. Α 278[16].

σκροφάδιο το, Νεκρολ. φ. 220ᵛ.

Από το ουσ. *σκρόφα* και την υποκορ. κατάλ. *–άδιο*. Τ. *σκροφάδι* και σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, λ. *σκροφαλιδάτσι*). Βλ. και LBG.

Γουρουνάκι: *Την αυτήν ημέραν εκοιμήθη η δούλη του Θεού Άννα του Αγαπητού· έδωκεν εις την αγίαν μονήν βούδιν αρσενικόν ... και σκροφάδιο διά τη ψυχή της* αυτ. φ. 10ᵛ.

σκροφιά η. — Βλ. και *σκρόφα*.

Από το ουσ. *σκρόφα* και την κατάλ. *-ιά*. Τ. *σκρόφια* στο Du Cange (γρ. *σκρόφεια*, λ. *σκρόφα*). Πβ. σημ. ιδιωμ. λ. *σκρουφιές* (Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, λ. *σκρόφα*).

Θηλυκό γουρούνι: *ΝΙΚΟΛΟΣ: Δεν είδα κοπελιά κιαμιά, μηδ' άλλην έφερέ μας,*| *παρά δεμένη μοναχάς μιαν από τις σκροφιές μας.*| *ΚΑΤΖΑΡΑΠΟΣ: Και πώς σου φαίνετ' η σκροφιά; τούτη 'ναι που με σφάζει,*| *τούτη 'ναι που με τυραννά και την καρδιά μου βράζει,*| *κι όντα τη δω, λουκάνικα κι απάκια λογαριάζω*| *κι από την τόση πεθυμιά κλαίγω κι αναστενάζω* Κατζ. Α' 74, 75.

σκύβαλον το.

Το μτγν. ουσ. *σκύβαλον*. Η λ. και σήμ. στον τ. *σκύβαλο*.

1) (Συν. στον πληθ.) **α)** σκουπίδια, απορρίμματα· (μειωτ., για πράγματα ασήμαντα και άχρηστα ή για τιποτένιο και ευτελή άνθρωπο): *διά τούτο κρατεί και λογιάζει* (ενν. *η ση τιμιότης*) *τα του παρόντος τούτου αιώνος πάντα σκύβαλα ... και προτιμάει ως αληθής χριστιανός τα μένοντα των ρεόντων* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 168[26]· *Την δε χαράν τήν είχασιν αυτοί οι συνοδοιπόροι*| *εις εύμορφα κυνήγια, εις παραδιαβασμούς των*| *τις έχει διηγήσασθαι; Πλην την χαράν εκείνην*| *είχεν την ως τα σκύβαλα, ουκ έβλεπεν εις αύτην* (ενν. *ο Φλώριος*) Φλώρ. 303· *Και αυτείνοι οι κατάρατοι* (ενν. *οι Εβραίοι*), *άπιστοι επομείναν*| *και έως εις την σήμερον από τα γένη κείνα*| *ευρίσκονται σαν σκούπιδα, σκύβαλα 'περιμμένα,*| *που έχουν καταντήσωσιν εις τα σκοτεινιασμένα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8707· **β)** ανθρώπινα περιττώματα, κόπρανα (βλ. και Κοραή, Ατ. Α' 315, λ. *ύαλον*): *εάν αρρωστήσει ο ηγούμενος ή πόνος*

τον πιάσει,| κράζουν γοργόν τους ιατρούς, τον δείνα και τον δείνα,| έρχονται, βλέπουσιν ευθύς, κρατούσι τον σφυγμόν του,| ορώσιν και τα σκύβαλα μετά του υαλίου,| λέγουσιν «τά ποιήσετε» και «ας γένωνται και τάδε» Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 566. **2)** (Ειδικ.) ό, τι απομένει από το λίχνισμα ή το κοσκίνισμα των δημητριακών: *μεδίμνους σίτου δώδεκα ...,| έστι και ακοσκίνιστον, έξω το σκύβαλόν του* Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 26-1.

σκυβαλοφύλαξ ο, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 67 χφφ PK κριτ. υπ. — Πβ. και *κρομμυδοφύλαξ*.

Λ. πλαστή, από τα ουσ. *σκύβαλον* και *φύλαξ*, πιθ. ως λογοπαίγνιο με τη λ. *σκευοφύλαξ*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Φύλακας σκυβάλων (βλ. και ά. *σκύβαλον*): *μη βλέπεις το τρανότερον το μερτικόν εκείνο,| εκείνος ένι πρωτοπαπάς και συ παρεκκλησιάρχης,| εκείνος ένι δομέστικος και συ 'σαι κανονάρχος* (παραλ. 2 στ.), *εκείνος ένι ορριάριος και συ 'σαι σκυβαλοφύλαξ* αυτ. Δ' 68.

σκυβουρία η, βλ. *σκιβουρία*.

Σκύθης ο, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 317.

Το αρχ. εθν. *Σκύθης*. Η λ. και σήμ.

1α) Αυτός που κατάγεται από ή κατοικεί στην περιοχή της Σκυθίας (για το πράγμα βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 381-3): *Έπειτα ανέβη* (ενν. *ο Ισμαήλ*) *εις τα μέρη της Κασπίας θαλάσσης, να υποτάξει και εκεί Αλβανούς, Ίβηρας και Σκύθας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 319· έκφρ. *η από Σκυθών ρήσις* (η χρ. ήδη αρχ., βλ. TLG) = *λακωνική* απάντηση: *άπαξ και δις και σχεδόν πολλάκις εγράψαμεν προς την ιεράν σου και πάντιμον σύνεσιν και ούτε λόγου, ούτε γράμματος ούτε δη την από Σκυθών (ως λέγεται) ηξιώθημεν ρήσιν* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 56[10]· **β)** (εδώ) Ρώσος (βλ. ά.): *οι φονιάδες Σκύθες οπού κράζουν Ρούσους καταβαίνοντας εις το στένωμα από την Μαύρην Θάλασσαν άρπαξαν όλα τα χωρία, όλα τα μοναστήρια και ακόμη ως και εις τα νησία της Πόλης έφθασαν κουρσεύοντας όλα τα σκεύη και στάμενα* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 81[10]. **2)** (Μεταφ.) τραχύς, άξεστος άνθρωπος: *Οίδα καλώς διά το είναι σε άγροικον Σκύθαν και εκ ασήμου γένους, ότι αι βασιλικαί παρασκευαί ουκ αρέσουσί σοι* ΨευδοΣφρ. 224[23].

σκυθρωπάζω. — Βλ. και *σκυθρωπώ*.

Το αρχ. *σκυθρωπάζω*. Πβ. *σκυθρωπιάζω* (14. αι., LBG). Η λ. και σήμ. λόγ.

Έχω σκυθρωπή έκφραση, κατσουφιάζω: *Τι, γλυκυτάτη μήτερ μου, πενθείς και σκυθρωπάζεις| περί των γενομένων σοι κακώς παρά Φιλίππου;* Βίος Αλ. (Aerts) 992.

σκυθρωπός, επίθ., Διγ. Z 885· *σ κ υ ν θ ρ ω π ό ς*.

Το αρχ. επίθ. *σκυθρωπός*. Η λ. και σήμ.

Κατηφής, κατσούφης: *Τούτα τα λόγια ως τα ήκουσεν ο Ναχώρ, έγινε πολλά σκυνθρωπός και κατηφής θεωρώντας πως ήπεσεν εις τον λάκκον οπού έκαμε και επιάστηκεν εις τα βρόχια οπού 'στεσεν* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 101[8-9].

σκυθρωπότης -τητα η, Σφρ., Χρον. (Maisano) 132[23].

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ. λόγ. (*σκυθρωπότητα*).

Κατήφεια· θλίψη, λύπη: *εβγάλουσιν έξω έναν άνθρωπον σεμνόν και ιεροπρεπή ... και σύροντες τον έφερναν, χωρίς να ταραχθεί ή να φοβηθεί ή να αλλάξει η όψις του προσώπου του, δεν δείχνοντας μηδεμίαν δειλίαν ή σκυθρωπότητα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 123.

σκυθρωπώ. — Βλ. και *σκυθρωπάζω*.

Από το *σκυθρωπάζω*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex., λ. *-άω*)· βλ. και LBG (λ. *-άω*).

Σκυθρωπιάζω: *Και όταν τον ειπούν πως απέθανεν ο φίλος του, αυτός σκυθρωπώντας και κλαίοντας να ειπεί: «Ώρα καλή!»* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 127.

σκύλα η, Σταφ., Ιατροσ. 8[208], Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 49, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 537, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 171, Συναξ. γυν. 34, 58, 236, Τριβ., Ρε 293, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 98[3, 5], Πανώρ.[2] Β' 86, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 94, 114, 128, Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 827, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 812 ί 19, Μπερτόλδος 18, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 168[17], 169[2], 170[6], 171[9], Ι 261[10], 262[5], κ.α.

Το θηλ. του ουσ. *σκύλος*. Τ. *σκύλλα* (Σακ., Κυπρ. Β' 789, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου), και *ὄσύλλα* (Χατζ., Λεξ., λ. *ὄσύλλος*) σήμ. ιδιωμ. Η λ. σε σχόλ. (TLG), στο Somav. και σήμ.· βλ. και LBG.

1α) Θηλυκό σκυλί: *Αν θέλεις να αυξήσουν οι οδόντες του παιδίου ... άλειψον τα σύλα των οδόντων σκύλας γάλα, και εξέρχονται οι οδόντες* Σταφ., Ιατροσ. 8[204]· *Σκρόφα και σκύλα μάλωναν διά καλοτεκνία,| κι η σκύλα εκαυχήθηκε πως δεν είναι καμία| σ' όλα τα ζώα σαν αυτήν, σαν θέλει να γεννήσει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 68[1, 2]· *Τρεις ώρες είν' που πορπατώ μέσα σ' τούτα τα δάση| κι αρχής λαγόν δεν εύρηκεν η σκύλα μου να πιάσει* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 754· (σε παρομοίωση): *όντεν αστράφτει και βροντά κι ο κόσμος θα χαλάσει,| τούτη* (ενν. *η Πανώρια*) *σα σκύλα πορπατεί και κυνηγά στα δάση* Πανώρ.[2] Β' 48. **2α)** (Υβριστ.) χαρακτηρισμός κακής, δύστροπης γυναίκας: *... γυναίκες άγνωστες, κακές, μαγαρισμένες,| μιαρές, γλωσσώδες, επίβουλες, σκύλες αφορισμένες ...* Συναξ. γυν. 79· *ΛΟΥΡΑΣ: ... Γνωρίζεις την κερά Μηλιά, τη χήρα του Φουντάνα* (παραλ. 3 στ.); *ΜΠΟΖΙΚΗΣ: Γνωρίζω τη ... Μα να τη δω δε δύνομαι, γιατί 'ναι μια, ως λέσι,| μίζερη σκύλα και ακριβή, απού για να μη χέσει| δεν τρώγει* Φορτουν. (Vinc.) Α' 146· *Aϊ την σκύλα την άθεον* (ενν. *την Μαρκάδα*), *τι ζάλη μας εποίκε,| και τάραξε τον Ισραήλ, κι εις βάσανα τον θήκε!* Μαρκάδ. 427· **β)** (εδώ ως προσφών. αγαπημένης γυναίκας) σκληρόκαρδη (για τη σημασ. βλ. και van Gemert [Φαλιέρ., Ιστ.[2] σ. 203]· πβ. και Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ., λ. *σκύλος*): *ήθελα, ψυχούλα μου, να 'χα 'πό σεν μια χάρη* (παραλ. 1 στ.) *Αλίμονο, να μ' άνοιξες και μετά σεν δουμάκι| να 'κατσα, ν' ακροχάρηκα με τρόπον πλια γλυκάκι.| Κάμε το, σκύλα, κάμε το, ότι ο καιρός το δίδει,| σότα μυρίζει, το γλυκύ να φάγομεν τ' απίδι* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 699.

σκυλάκι, σκυλάκιν το, βλ. *σκυλάκιον*.

σκυλάκιον το, Ιερακοσ. 467[28], Κυνοσ. 588[13, 25], Διον. ρήτ., Ιστ. 254 πολλ.· *σ κ υ λ ά κ ι*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 145, 149, 156, 183, 783, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. ζ' 27, 28, Διον. ρήτ., Ιστ. 254· *σ κ υ λ ά κ ι ν*.

Το αρχ. ουσ. *σκυλάκιον*. Ο τ. *σκυλάκι* στο Βλάχ. και σήμ. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, *σκυλλάκιν*, Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης, *σκυλλάκι*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., *σκύλλdάκι(ν)* (λ. *σκύλλdος*)).

Μικρό σκυλί: *ο Λυκούργος, ο νομοθέτης των Λακεδαιμονίων, έλαβε δύο σκυλάκια, οποία ήσαν αδέλφια από πατέρα και μητέρα, και ανέθρεψέ τα εις άλλον και άλλον τρόπον* Σοφιαν., Παιδαγ. 98· *Θεωρώντας ... ο υιός του Βάτου τον τόπον επιτήδειον και το κυνήγιν ωραίον, του εφανίστη να εμπεί και αυτός μοναχός του εις έναν καμπουλάκι, να κρατεί το σκυλάκιν του να κάμει μοναχόν του κυνήγιν* Μορεζ., Κλίνη φ. 135[v].

σκυλάτορας ο.

Από το ουσ. *σκύλος* και την κατάλ. *-άτορας*.

(Υβριστ.) άγριος, σκληρός, κακός άνθρωπος (πβ. και ά. *σκευγάτορας*): *δόλιος ο σκυλάτορας, ο ψυχοπαραδότης,*| *ο χαλασμός των χριστιανών, ο Χάρος των αρχόντων,*| *αυτός οπού κατάδειξε την τρομερήν λομπάρδα,*| *γιατί αυτήν εστήκασι* (ενν. *οι Τούρκοι*) *άντικρυ εις τα τείχη* (ενν. *της Πόλης*) Θρ. Κων/π. Η 104.

σκυλεία η.

Το μτγν. ουσ. *σκυλεία*.

Σκύλευση, λαφυραγωγία, λεηλασία· (εδώ μεταφ.): *Εδά πάλιν αρχίζουσι πικρότερη σκυλεία*| *και το μαρτύριον το πικρόν και ο πόνος ο μεγάλος* (παραλ. 1 στ.) *Ανάμεσα την Σκυλιάν και της Καλοδινίας,*| *ένθα πολλοί ευρίσκονται οφαλοί της θαλάσσης* (παραλ. 10 στ.) *Ο βασιλεύς ο κυρ Δυσσεύς μετά και των κατέργων*| *και με την όλην συντροφίαν εκείσε καταντίζουν.*| *Αλλά κακά επέρασεν, ουκ ημπορεί μεριάσει·*| *βλέποντα με τα ομμάτια του, τα κάτεργα, ο λαός του,*| *τα δύο μέρη επνίγησαν, απήλθον της αβύσσου* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 13790.

σκυλευτής ο.

Το μτγν. ουσ. *σκυλευτής*. Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Αυτός που λαφυραγωγεί έναν σκοτωμένο εχθρό: *θέλει γεννήσει* (ενν. *η προφήτισσα*) *παιδί αρσενικόν και το όνομά του θέλει καλέσει σκυλευτήν και προνομευτήν* Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 456[901].

σκυλεύω, Ιστ. Ηπείρ. XVI[4], Δούκ. 57[18], 91[5], 117[14], 369[25], 381[11], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 562, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 483, Ψευδο-Σφρ. 172[27-28], 192[13], 200[7], 356[29], 380[14], 414[1], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2611, 4372, 5074, 6734, 7492 κ.α.

Το αρχ. *σκυλεύω*. Η λ. και σήμ. λόγ.

Ι. Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α)** Αρπάζω πράγματα του αντιπάλου, παίρνω λάφυρα, λεηλατώ: *Πάντας γαρ εθανάτωσε* (ενν. *ο αμιράς*) *τους εκεί ευρεθέντας,*| *πλούτον αφείλετο πολύν, εσκύλευσε τον οίκον*| *και κόρην ηχμαλώτευσε πάνυ ωραιοτάτην* Διγ. (Trapp) Gr. 31· *τον Ιούλιον ζ' ... ο Σπάτας πάλιν έδραμεν εις τα Ιωάννινα, και σκυλεύσας κούρση τινά εκάθησεν απέναντι της πόλεως* Ιστ. Ηπείρ. XXXIV[5]· *Νόμος γαρ εστιν ούτος ... ου μόνον Ρωμαίοις, αλλά και Πέρσαις και Τριβαλλοίς και Σκύθαις ..., τα μεν πράγματα μόνα σκυλεύειν, τα δε σώματα μη ανδραποδίζεσθαι μηδέ φονεύειν έξω της πολεμικής παρατάξεως μηδένα* Δούκ. 99[6]· (μεταφ., προκ. για το Χριστό· βλ. και Lampe, Lex., στη λ. 2): *Έγινεν πάσιν ιλασμός πιστοίς και σωτηρία*| *Πατήρ, Υιός και Πνεύμα Άγιον, ος είν' θεότης μία.*| *Τω λόγω της θεότητος και Αυτού η παρουσία*| *κατέβη και εσκύλευσεν του Άδου τα ταμεία*| *και τον προπάτορα Αδάμ και πάντας ανελκύσας και την αιώνιον ζωήν επίσης ευδοκήσας* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6002· **β)** αιχμαλωτίζω: *ο Μουράτ ηλίου ήδη αυγάζοντος ορών τας σκηνάς των Ούγγρων διεσκεδασμένας και εις φυγήν βλέποντας, επέπεσεν επ' αυτούς και τους μεν εσκύλευσε, τους δε κατέσφαξεν. Άλλοι έφυγον και εγένετο μεγάλη νίκη του Μουράτ και ήττα του Ιάγγου* Δούκ. 277[31]· *Ελθόντες δε* (ενν. *οι Τούρκοι*) *ξιφήρεις ... έκαστος τον ίδιον αιχμάλωτον εδέσμει ... Τότε εδεσμείτο δούλη συν τη κυρία, δεσπότης συν τω αργυρωνήτω, ..., τρυφεροί νέοι συν παρθένοις ... Ηβούλετο γαρ ο σκυλεύσας εις τόπον άγειν και, παρακαταθέμενος εν ασφαλεία, στραφήναι και δευτέραν παίδαν ποιήσαι και τρίτην ... και πάντας μεν ην ιδείν εν μια ώρα δεσμωθέντας* Δούκ. 367[12]. **2α)** Νικώ, κατατροπώνω: *Απεκεί βγαίνοντας* (ενν. *οι Τούρκοι*) *να κινήσουν προς Παλαιάν Πάτραν, τους έφαγεν το φίδιν και αυτού τους επήρεν η οργή: αντάμωσέ τους η αρμάδα του Βενετσάνου και τους εσκύλευσεν όλους κατά κράτος και εχάλασεν και εβύθισεν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) πριν στ. 7269· *Των Καζακών τους έδωσεν Χριστός την ευλογίαν*| *και τους εχθρούς εσκύλευσαν και πήραν την Λεχίαν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7202· **β)** κατακτώ: *Ο δράκων γαρ βασιλικόν τον χαρακτήρα φέρει,*| *το δε στρογγύλιον ωού δηλοί τον κόσμον όλον,*| *ένθεν ο δράκων εξελθών εσκύλευσε τον κόσμον,*| *και βουληθείς του προσελθείν όθεν αυτός εξήλθεν*| *ου φθάσει ...* Βίος Αλ. (Aerts) 503. **3α)** Ανακατεύω, ανασκαλεύω, ψάχνω: *Καθεκάστην ημέραν έβαλλεν ο βασιλεύς εις τον χουν μιλιαρίσια χιλιάδας δύο· και ως επλήρουν το έργον οι τεχνίται τη εσπέρα, εσκύλευον τον χουν και εύρισκον τα μιλιαρίσια. Τούτο δε εις χαράν του λαού ο βασιλεύς επενόησε και εις προθυμίαν* Hagia Sophia α 458[3]· **β)** ερευνώ, εξετάζω: *Εάν γένηται ότι είς άνθρωπος ένι εις την αυλήν, και έτερος έρχεται ομπρός και λέγει «κύριε, ούτος ο άνθρωπος ένι κλέπτης μαρτυρούμενος, και άπιστος, και είμαι έτοιμος να τον προβιάσω το κορμίν μου κατά του κορμίου του, και θέλω του δείξειν ούτως ... και σκυλεύετε αυτού το αμάχιν μου»· το δίκαιον κρινίσκει ότι ...* Ασσίζ. 193[6]. **Β'** (Αμτβ.) διαπράττω λεηλασίες: *Περιερχόμενοι τας χώρας και πόλεις και τας μη υποκυπτούσας τω θελήματι αυτών ... ηχμαλώτιζον σκυλεύοντες και ανδραποδίζοντες* Ψευδο-Σφρ. 192[13].

ΙΙ. Μέσ. **1)** Αφανίζομαι, καταστρέφομαι: *φόβω πολλώ τρομάξαντες απ' άκρων έως άκρων,*|*... έφευγον κατά κράτος,*| *αλλήλους εκδιώκοντες, οι πρώτοι τους δευτέρους,*| *οι δεύτεροι δε φεύγοντες εδίωκον τους τρίτους.*| *Ούτως συν έθνη τα δεινά τα μιαρά κακίστως*| *εις τέλος εσκυλεύοντο φεύγοντες πολλώ φόβω·*| *εγώ δε τούτους φεύγοντας εδίωκον ατρόμως* Βίος Αλ. (Aerts) 5744. **2)** Υφίσταμαι εξέταση, διερεύνηση: *Εάν γένηται ότι είς άνθρωπος ένι εις την αυλήν, και έτερος άνθρωπος έρχεται ομπρός και λέγει: «κύρη, ούτους ο άνθρωπος οπού ένι αυτού ένι κλέπτης παραστημένος και άπιστος, και είμαι ότοιμος να το δείξω απέ το κορμίν μου καταπρόσωπα του κορμίου του ... και σκυλεύεται το αμάχιν μου», το δίκαιον κρίνει ότι ...* Ασσίζ. 444[31].

σκυλί το, Σπαν. (Ζώρ.) V 389, 390, Θρ. Κων/π. Β 72, Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 78, Λίβ. Va 107, 950, Απόκοπ.[2] 124, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 381[v], Αχέλ. 387, 532,

Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 24[1,10], 70[2], Σταυριν. 838, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α΄108, 783, 839, Φορτουν. (Vinc.) Β′ 19, Γ′ 410, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β′ 136, Διακρούσ. (Κακλ.) 423, 717, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 216[6], 239[26], κ.α.· *σκυλί(ν)*, Θησ. Δ′ [65[8]], ΣΤ′ [8[5]], Δευτ. Παρουσ. 210, Hist. imp. (Iadevaia) IIa 1740, Παλαμήδ., Βοηβ. 7, 248, Μπερτόλδος 54 πολλ., 79, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1987, 2069, 4030, 4535, 8806 κ.α.· *σκυλίν*, Σπαν. Β 226, Σπανός (Eideneier) A 407, D 128, Λίβ. διασκευή α 104, 1181, Θρ. Κων/π. διάλ. 70, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 72, 73· *σκυλίον*, Διγ. Άνδρ. 323[2]· *σκυλλί*, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 61[27]· *σκυλλί(ν)*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 932, 1696, 2410, 2849, 3558, 4116 κ.α.· *σκυλλίν*, Άσμα Μάλτ. 36.

Από το ουσ. *σκύλος* και την κατάλ. *-ί*. Ο τ. *σκυλίν* τον 9. αι. (TLG). Ο τ. *σκυλίον* στο Du Cange (γρ. *σκηλίον*, λ. *σκυλή*). Ο τ. *σκυλλίν* και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β′ 790, Λουκά, Γλωσσάρ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η λ. στο Meursius (γρ. *σκυλή*) και σήμ.· βλ. και LBG (λ. *σκυλίον*).

1) Το ζώο σκύλος: *Και μονοκύθρου μ' έδωκε καθ' ύπνους μυρωδία,*| *και παρευθύς τον ύπνον μου ρίψας εκ των βλεφάρων,*| *αναπηδώ, σηκώνομαι μετά σπουδής μεγάλης,*| *παρά σκυλίν λαγωνικόν κάλλια ρινηλατήσας* Προδρ. (Eideneier)[2] Α΄ 238· *Φαρίν εκαβαλίκευεν* (ενν. *ο νέος*) *και εβάσταζεν γεράκιν*| *και οπίσω του ηκολούθειν τον σκυλίν με το 'λητάριν* Λίβ. Va 43· *Άνθρωπος ένας κυνηγός στο σπίτι του σκυλία*| *δύο 'χε που τα έτρεφε, το ένα διά δουλεία*| *το έμαθε να κυνηγά, το άλλο να φυλάγει,*| *στο σπίτι μόν' να κάθεται, αλλού να μην υπάγει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 92[1]· *Γιατί φοβούμαι το σκυλί ετούτο μην πεινάσει,*| *κι ως λιμασμένο μια χαψιά τα δόντια του με φάσι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [441]· (σε παρομοίωση): *Και νυκτερίδες είδαμε, δόντια 'χαν σαν σκυλία,*| *μεγάλες ήταν σαν γατιά κι είχασι και μαλλία* Αλεξ.[2] 2083· *Ως δε σκυλί λαγωνικόν αφού 'δε* (ενν. *ο στρατιώτης*) *πάντα τόπον* (παραλ. 1 στ.), *και τους Τούρκους εώρακεν εις το Λίμα κρυμμένους* (παραλ. 1 στ.) *μετά σπουδής 'πιστράφηκε και πάντα αναφέρει*| *του θαυμαστού Μερκουρίου* ... Κορων., Μπούας 103· *Οπόταν δε μη ευρίσκουσι* (ενν. *οι Άραβες*) *μήτε άλογα ζώα άγρια να κυνηγούσι* ... *σφάζουσι τα καμήλια τως και τρώγουν τα* ... *και ζεσταίνοντές το ολίγον εις την φωτίαν, όσον να αχαμνίσει ολίγον και να μασάται ευκόλως το τρώγουν ούτως, ώσπερ να ήτον σκυλία* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 109· *ως καθώς το σκυλί το λαγωνικόν, οπόταν του φύγει ο λαγωός, και εύρει ευθύς άλλον, τρέχει εις αυτόν με θυμόν περισσότερον, ούτως έκαμε και αυτός εις εκείνους τους τρεις* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 125· *οι Οβροί οι άθεοι εντροπιασθήκαν όλοι·*| *κι όχι μόνον την κορασιά, αμή και τα πουγγία*| *εχάσασι οι άνομοι κι έμειναν ως σκυλία* Μαρκάδ. 586· *Την δύναμίν τως είδασιν κι ετράπησαν εις βίαν*| *και βάβιζαν ωσάν σκυλιά εκείνα τα Τουρκία* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4554· *ως χοίροι τρων και πίνουσι, σαν τα σκυλιά μεθούσι* (ενν. *οι Τούρκοι*) Διακρούσ. (Κακλ.) 1078· *ζιώντας* (ενν. *ο Θεόδοτος*) *ολίγον τίποτις περισσότερον από τους επτά χρόνους εις την βασιλείαν, μέσα εις το βήμα της εκκλησίας της Παναγίας* ... *τον εσκότωσαν ωσάν σκυλλί και τον εκατάκοψαν τον άθλιον με τα σπαθιά και απέθανεν* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 61[27]· (σε παροιμ. φρ.· πβ. νεοελλ. παροιμ. *σκυλί που γαβγίζει δε δαγκώνει*, ΛΚΝ, στη λ.): *Γροικώντας ο Αλέξανδρος ότ' είναι φοβισμένοι,*| *είπε τους· «Στρατιώτες μου, γιατί 'στεν τρομασμένοι;*| *Για κείνα οπού έγραψε ο Δάρειος και λέγει;* (παραλ. 1 στ.) *αυτός το κάμνει σαν σκυλί κι απομακρά βαβίζει,*| *και ύστερα*

τον άνθρωπον ποσώς δεν τον εγγίζει...» Αλεξ.[2] 705· (σε παροιμ. φρ.· πβ. νεοελλ. παροιμ. *όποιος θρέφει ξένο σκύλο, η χαρά μόνο του μένει*, Βενιζέλος, Παροιμίαι 219 και *ξένο σκύλο κι αν θρέφεις, μόν' τα κόπρια του απομένουν*, Πολ. Ν., Παροιμ. Β′ 109): *Οπού κακούς ευεργετεί και αχαρίστους δίδει,*| *μόνον το δώρον έχασεν κι ευχαριστιάν ουκ έχει.*| *Ώσπερ τινές οι τρέφοντες ξένων τινών σκυλία,*| *αφότου φάγαν το ψωμίν, και κατ' αυτούς γαβγίζουν* Σπαν. Α 231. **2)** Μεταφ. **α)** (μειωτ., υβριστ.) άγριος, σκληρός, κακός άνθρωπος: *Κι εις τους εννέα* (ενν. *μήνες*) *εγέννησε κι έκαμε το παιδάκι*| *και παρευθύς μόμήνυσε μ' ένα παλληκαράκι·* (παραλ. 1 στ.) *και την γραφή που μού 'φερνε στα χέρια την εκράτει.*| *Και δεν ηξεύρω ποιο σκυλί την πήρε κι έγραψε άλλη* ... Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 1217· **β)** υβριστικός χαρακτηρισμός για αλλόθρησκο ή αλλόδοξο: *Δεν είναι σκυλία οι άπιστοι και αιρετικοί μόνον, αλλά και εκείνοι οπού κάνουν και αναγκάζουν και άλλους να κάμουν την αμαρτίαν* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 297· *Ωσάν νερόν εχύθηκα και εσκορπισθήκασιν όλα τα κόκαλά μου* ... *Εξεράθη ωσάν το όστρακον η δύναμίς μου, και η γλώσσα μου εκόλλησεν εις το λάρυγγά μου, και με εκατέβασες εις το χώμα του θανάτου. Διότι με επεριτριγυρίσασι πολλά σκυλία, συμμάζωξις ατυχισμένων με εκρατήσασι τριγύρου* Χριστ. διδασκ. 87 (βλ. και ΠΔ (Rahlfs), Ψαλμ. ΚΑ΄19)· *Απέζευσε ο νεότερος να τον βαρήσει ο αέρας*| *και ένα σκυλίν, Σαρακηνός, σκυλίν μαγαρισμένον,*| *εγκρύμματα τον έβαλεν και επήρε του τον μαύρον* Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 92 δις· *ο Τούρκος τ' άνομο σκυλί τρομάραν έχει τόση*| *που πλιο του δεν αποκοτά αποκάτω να σιμώσει,*| *γιατί θυμάται τα παλιά, και τρέμει και φοβάται* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 99· *Τότες φωνές, τότες γλαγγές εσκούζαν τα σκυλία,*| *αυτείνοι οι ασεβέστατοι, το έθνος τα Τουρκία* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2965· *Σαρακηνός ελάλησεν τον αμιράν* ...: (παραλ. 7 στ.) *«Αυτός σκυλί Ρωμαίος έν', μη σε κακοδοικήσει!»* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 29· *βαρείτε απ' όλες τες μερές, όλα να γκρεμνιστούνε,*| *να μην ηξεύρουν, τα σκυλιά* (ενν. *οι Μαλτεζάνοι*), *πού να διαμοιραστούνε* Διακρούσ. (Κακλ.) 412· **γ)** (γενικ.) υβριστικός χαρακτηρισμός για μισητό πρόσωπο, για εχθρό: *Όλα εκείνα τα σκυλιά που 'ναι στους Κορυφαίους,*| *αυτούνους οπού έγιναν τους Τούρκους συντροφαίους,*| *αυτούνους τους Φραντσέζηδες εδώ να μου τους φέρεις,*| *καράβια τους και αυτουνούς, όλους να κυριεύσεις* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2105· *Ω παμψεύτην, πανάγριε,*| *τραγογένη, σπανούριε,*| *συνελθόντες σήμερον*| *σε υβρίζομεν,*| *ότι το ψεύδος ηγάπησας,*| *σκυλί, και εμίσησας*| *την αλήθειαν* Σπανός (Eideneier) D 1041· *Ο ζενεράλης άρχισεν αυτούς* (ενν. *τους Φραντσέζους*) *να ονειδίζει*| *και μετά μάνητας πολλής αυτούνους να υβρίζει.*| *«Ω τραδιτόροι, λέγει τους, γραν πέκοι και σκυλία,*| *εσείς του Τούρκου γράφετε με άπειρα χαρτία.* (παραλ. 2 στ.) *απάνω μας πως νά 'λθετε από τα δύο μέρη*| *Τούρκος την Κρήτην να πολεμά κι ο Φράντσας άλλα μέρη»* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2559· (εδώ προκ. για ζώο): *Ο ιέραξ πάλιν στρέφεται και λέγει προς τον λούπον:*| *«Ειπέ με, κακομούσουρε, τι είναι τά λέγεις, λούπη;*| *Μόνον πτερόν έχεις καλόν και διχαλήν ουρίτσαν,*| *αμή είσαι σκλαβοθώρετος, σκυλίν μαγαρισμένον,*| *οφίδια τρως και ποντικούς, μάλλον και κωλοσαύρας* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 381· **δ)** (εδώ προκ. για εκδιδόμενο άνδρα): *μη φέρεις δόσμα κούρβας και τιμή σκυλιού σπίτι του Κύριου του Θεού σου εις παν τάγμα, ότι εβδελιά του Κύριου του Θεού σου απατά τα δυο τους* Πεντ. Δευτ. XXIII 19.

σκυλιά η.

Από το ουσ. *σκύλος* και την κατάλ.*-ιά*. Η λ. και διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (βλ. Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., στη λ., Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., στη λ. και λ. *σκυλέ(α)*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, *σκυλλέα*, Φαρμακ., Γλωσσάρ., *ὄσυλλιά*, κ.α.).

Κακία, σκληρότητα, δολιότητα: *Οι αρχιερείς οι άπιστοι, οι αναθεματισμένοι,| την απιστιά και τη σκυλιά, το φόνο γεμισμένοι,| εις του Πιλάτο εδράμασι, τίβετοι εθυμηθήκα,| με κακουδιά και με χολή αυτοί ανακατωθήκα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4103.

Η λ. ως τοπων.: Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθ.-Jeffr.) 13793.

σκύλικος, επίθ., Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 129 (έκδ. *σκυλικός*· διορθώσ. κατά το χφ, βλ. και Henrich, Ελλην. 55, 2005, 285-286).

Από το ουσ. *σκύλος* και την κατάλ. *-ικος*. Τ. *σκύλλdικος* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.), *σκύλλικος* (Σακ., Κυπρ. Β' 790) και *ὄσκύλλικος* (Παπαδ. Α., Λεξ.) σήμ. ιδιωμ.

Σκυλίσιος· (μεταφ.) σκληρός, κακός, άπονος: *Αλίμονο και ποια ψυχή, και σκύλικος καρδία,| να μηδέ στρέψει βλέποντα τόση καλογνωμία!| Κι εσείς, Εβραίοι, για να 'χετε πολλή την ολουχθρία,| πράσσετε καταπάνω του* (ενν. του Χριστού) *ως άνομα θερία* Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 129 κριτ. υπ.· (εδώ υβριστ. για αλλόθρησκους/αλλόδοξους): *τώρα τους εβρίζουσιν* (ενν. τους Ρωμαίους) *τα αιρετικά τα γένη,| και εβρίζουν τους οι Ερμενείς, το σκύλικον το γένος,| και εβρίζουν και ονειδίζουν τους, λέγουν τους άπιστοι είναι* Θρ. Κων/π. (Mich.) 30· *Όλος ο κόσμος του Χριστού, όλοι να 'μαδευτούσιν,| την Πόλιν να επάρετε 'κ των ασεβών τας χείρας·* (παραλ. 6 στ.) *να πάτε όλοι κατ' εχθρών, κατά των Μουσουλμάνων,| και δεύτε εις εγδίκηση, τρέχετε, μη σταθείτε,| τον Μαχουμέτην σφάξετε, μηδέν αναμελείτε,| την πίστιν των την σκύλικην να την λοκτοπατείτε* Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 271.

σκυλίν το, βλ. *σκυλί*.

σκύλινα, επίρρ.

Από το επίθ. *σκύλινος*. Πβ. λ. *σκυλικά* στο Somav. Η λ. σε παροιμ. (Πολ. Ν., Παροιμ. Β' 529), σήμ. ιδιωμ. (Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ., λ. *σκύλινος*), καθώς και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

Σαν το σκύλο· με σκυλίσιο τρόπο: *Αυτοί οι Σκυλοκέφαλοι, όλον τους το κορμίν έναι ώσπερ ανθρώπου και το κεφάλιν τους ένι σκύλινον· και λαλούν φωνήν ανθρωπίνην, και άλλην φοράν βαβίζουν ως οι σκύλοι, σκύλινα* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 25[12].

σκυλινέα η.

Από το επίθ. *σκύλινος* και την κατάλ. *-έα*. Πβ. λ. *ὄκυλλαντέα* (Παπαδ. Α., Λεξ.), *σκυλλακέα*, *σκυλλέα* και *σκυλλοκατουρέα* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) σήμ. ιδιωμ.

(Περιληπτ.) περιττώματα σκύλου· (εδώ σε σχ. αδύνατον): *Σήμερον ο κακός σπανός, ο πονηρός την γνώμην, την μουστάκαν του εκτένιζεν, οδιατί εσκουρίαζεν. Σκυλινέαν την άλειφε διά να καθερίσει* Σπανός (Eideneier) Α 361· (υβριστ.· βλ. και Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 324]): *Στρέφεται, βλέπει η ώτιδα πάλιν τον καπουκάνον| και λέγει τον: «...* (παραλ. 10 στ.) *Σώπασε, κακοτύχερε, γεράκιν ξερασμένον,| ανάζηκε του παρβανά με το άχρηστον δερμάτιν| και αποθηκάριν του Μωσέ γεμάτον σκυλινέαν!| και απλώς ασκίν βρομιάρικον, τίποτε μην λαλήσεις»* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 55.

σκύλινος, επίθ., Χούμνου, Κοσμογ. 2318, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 24[14]· Πιστ. βοσκ. II 7, 163.

Από το ουσ. *σκύλος* και την κατάλ. *-ινος*. Η λ. στο Βλάχ., στο Κατσαΐτ., Κλ. Α' 899 και στο ΑΛΝΕ.

α) Που μοιάζει με σκύλο· που είναι σαν του σκύλου· σκυλίσιος: *Αυτοί οι Σκυλοκέφαλοι, όλον τους το κορμίν έναι ώσπερ ανθρώπου και το κεφάλιν τους ένι σκύλινον* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 25[10-11]· (σκωπτ.): *Είδε την ταπείνωσίν σου ο θείος σου την σκύλινην και ευεργέτησέ σε* Σπανός (Eideneier) D 1420· **β)** (μεταφ.): **β[1])** σκληρός, άγριος: *Ήρθαν κι οι δυο* (ενν. *ο Κυπριώτης και ο Ρώκριτος*) *με μια καρδιά σκύλινη κι εκτυπήσα| τσι κονταρές τσι δυνατές και φοβερές περίσσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2387· **β[2])** αναιδής: *ΣΑΤΥΡΟΣ: Εμένα, σκρόφα, λέγεις τα, γαϊδάρα πομπιωμένη;| ΚΟΡΙΣΚΗ: Εσένα, τράγε, λέγω τα, μούρη γαϊδουρωμένη.| ΣΑΤΥΡΟΣ: Την γλώσσα σου την σκύλινην θέλω να σου τραβήξω,| ν' ανασπαστεί οχ τον λάρυγγα και χάμου να την ρίξω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1247].

σκυλίον το, βλ. *σκυλί*.

σκυλλί, σκυλλίν το, βλ. *σκυλί*.

σκυλλομάγγος ο, βλ. *σκυλομάγγος*.

σκύλλος ο, βλ. *σκύλος*.

σκύλλω.

Το μτγν. *σκύλλω*· το παθητ. ήδη αρχ. Η λ. στο Αρμεν., Εξάβ. Α' 12[46] και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου)· βλ. και Andr., Lex.

(Μέσ.) κινούμαι, μετακινούμαι: *Εκ βουβώνος κλασθείς ιέραξ μένει αθεράπευτος· ομοίως και εξ αρμού και εξ ακροπτέρου. Τα δε δυνάμενα θεραπευθήναι επιδήσας νάρθηκι ή καλάμῳ εξίσωσον, ή τον πόδα ή έτερον μέρος, και εις κοιτώνα σκοτεινόν χόρτον στρώσας απόθου το όρνεον προς το μη σκύλλεσθαι* Ιερακοσ. 491[5].

σκυλογάδαρος ο.

Από το α' συνθ. *σκυλο-* και το ουσ. *γάδαρος* (βλ. ά. *γάιδαρος*).

(Υβριστ.): *Και τότες η κυρ' αλουπού έπιασε το τιμόνι* (ενν. *της βάρκας*)*| και τον πτωχόν τον γάδαρον στέκει, ανατιμώνει:| «Γλήγορα, σκυλογάδαρε, πιάσε κουπί να λάμνεις,|γιατί θωρώ και δεν γροικάς την στράταν οπού κάμνεις ...»* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 159.

σκυλοκάρδης, επίθ., Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 223.

Από το α' συνθ. *σκυλο-* και το ουσ. *καρδιά* (βλ. και Πηδώνια, Πεπρ. Ζ' ΔΚρ.Σ 654). Πβ. λ. *σκυλόκαρδος* στο Somav. και στο ΑΛΝΕ.

Που έχει καρδιά σκύλου· σκληρόκαρδος: *Εγώ 'μαι (ενν. ο Χάρος) εκείνος το λοιπό απ' όλοι με μισούσι| και σκυλοκάρδη και τυφλό κι άπονο με λαλούσι* αυτ. Πρόλ. Χάρ. 10.

σκυλοκέφαλος, επίθ., Αλεξ.[2] 2616, Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 162[18-19].

Από το α' συνθ. *σκύλο*– και το ουσ. *κεφάλι*. Τ. *ὀσκυλλοκέφαλος* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Που έχει κεφάλι όμοιο με του σκύλου· (υβριστ.) πολύ άσχημος: *Βλέπω σε, Ξάνθε, ότι εβαρέθης με και βούλεσαι να πάρεις άλλην γυναίκα, και ... εντρέπεσαι να μου το ειπείς, ... και διά τούτον έφερες τον σκυλοκέφαλον ετούτον (ενν. τον Αίσωπον), διά να σιγχαθώ ατή μου να φύγω* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 256[32].

Το αρσ. πληθ. ως ουσ. = όνομα μυθικού λαού (πβ. και ά. *Σκυνοκέφαλοι*): *ήλθαν (ενν. ο Αλέξανδρος και οι στρατιώται) εις τον τόπον των Σκυλοκεφάλων. Αυτοί οι Σκυλοκέφαλοι, όλον τους το κορμίν έναι ώσπερ ανθρώπου και το κεφάλιν τους ένι σκύλινον* Διήγ. Αλ. E (Konst.) 25[9].

σκυλολόγι το.

Από το ουσ. *σκύλος* και το β' συνθ. *-λόγι*. Τ. *σκυλολόγιον* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και λογοτ. στο ΑΛΝΕ. Τ. *σκυλολόι* σήμ. λαϊκ. Η λ. στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Ομάδα σκύλων, πολλοί σκύλοι μαζί· (εδώ προκ. για κυνηγετικούς σκύλους): *άλλοι είχαν βρομοκρίθαρον, λινάρια και παμπάκια,| και εγώ είχα σκυλολόγια, 'λητάρια και μανάκια* Σαχλ., Αφήγ. 140.

σκυλομάγγος ο· *σκυλλομάγγος*, Μαχ. 242[11, 17, 21-22, 22-23], 244[10]. — Βλ. και *σκυλοφύλακας*.

Από το α' συνθ. *σκυλο*– και το ουσ. **μάγγος* (σχετ. με το υστλατ. *mango*, βλ. Du Cange, Lat., λ. *mango6*, Blaise, Lex. Lat. Med., λ. *mango* II). Ο τ. και σήμ. ως τοπων. (Πιλαβάκης, Κυπρ. Τοπ. 9). Τ. *σκυλουμάγκους* σήμ. ιδιωμ. (Τζιαμούρτας, Γλωσσ. Καραγκούνηδων). Πβ. λ. *σκυλλομάγγας* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β') και *σκυλλομαγιό* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 213) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Meursius (γρ. *σκυλόμαγγος*), στο Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 183[6] (γρ. *σκυλλ-*) και ως επών. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Γ' 57[8], 149 Δ' 338[9])· βλ. και LBG (λ. *σκυλλομάγγος*).

Υπηρέτης που φροντίζει τα (κυνηγετικά) σκυλιά (για το πράγμα βλ. και Dawkins [Μαχ. ΙΙ σ. 132-133], Κουκ., ΒΒΠ Ε' 390): «*... ο Τζάκο τε Ζιπλέτ έχει έναν ζευγάριν σκυλλία λαγωνικά ομορφότατα, και εδιάβην ο σκυλλομάγγος του αππώδε, και είδεν τα ο αφέντης μου και πολλά τα επεθύμησεν ...*» αυτ. 244[8].

σκυλόμυγα η, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 160[r]· *σκυλόμυια*.

Από το α' συνθ. *σκυλο*- και το ουσ. *μύγα*. Ο τ. *σκυλόμυια* και σήμ. ιδιωμ. (Πασπ., Γλωσσ.). Τ. *σκυλόμυγια* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.), *σκυλλόμυια* (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *σκύλλος*), καθώς και *ὀκυλλομυία* και *ὀκυλλόμυιγια* (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ὀκυλλομυία*) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Du Cange και στο ΑΛΝΕ.

Μεγάλη ενοχλητική μύγα· (εδώ προκ. για μία από τις πληγές του Φαραώ στην

Παλαιά Διαθήκη· βλ. και Κοραή, Άτ. Δ' 522-523): *Και πάλιν ο Θεός πέμπει τετάρτην πληγήν και τιμωρίαν, μυίας μεγάλας, οπού κεντρώνοντας ζώα και ανθρώπους απέθνησκαν· κι εις ολίγον ήλθεν η Αίγυπτος από το κακόν ετούτο να εξολοθρευθεί ... Λέγεται δε αύτη η μυία, εις την Γραφήν, κυνόμυια, ήγουν σκυλόμυια· ή διότι έτρωγε και εθανάτωνε τους ανθρώπους ωσάν το λυσσάρικον σκυλί, ή διότι ήτον ξεδιάντροπη, ωσάν το σκυλί, οπού το διώχνεις και φεύγει και πάλιν ευθύς στρέφεται* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 22.

σκυλόμυια η, βλ. *σκυλόμυγα*.

σκύλον το, Βίος Αλ. 2636 (Aerts), Χρησμ. Ι 122, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 810, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 114, 369, 769, Byz. Kleinchron. Α' 512[46], Ψευδο-Σφρ. 216[13].

Το αρχ. ουσ. *σκύλον*. Ο πληθ. στο ΑΛΝΕ.

(Στον πληθ.) λάφυρα: *Μάχης συν εκατέρωθεν μεγάλης γενομένης| ενίκησεν Αλέξανδρος, και λαφυραγωγήσας| αυτούς σατράπας των Περσών προς την Ολυμπιάδα| και προς Αθήνας έστειλε τα σκύλα των βαρβάρων* Βίος Αλ. (Aerts) 1195· *Θαρρώ και να δουλώσομεν όλην την Εγγλιτέραν| και μετά δόξης και τιμής στην Πόλιν να στραφούμεν,| σκύλα και λάφυρα πολλά Πολίτες να κερδίσουν* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 284· (εδώ μεταφ.): *Ο δαίμων ο παμπόνηρος και ο παμφάγος άδης,| κοινολογούντες άμφω τε κατά Κυρίου πάλαι,| «καν και εσυμβουλεύσαμεν του θανατώσαι τούτον,| αλλά τα σκύλα γαρ ημών, τα από των αιώνων,| τα πλείστα αφηρέθημεν τη δυναστεία τούτου·| ημάς δεσμεύσας και σφοδρώς πάσαν ισχύν συντρίψας,| ανενεργήτους τίθησι ...»* Γλυκά, Αναγ. 383· (σε παρομοίωση· πβ. ΠΔ (Rahlfs), Ψαλμ. ΡΙΗ' 162): *Ούτως ηυφράνθην υβρίζοντάς σε, ως ο ευρίσκων σκύλα πολλά* Σπανός (Eideneier) D 1446.

σκυλόπουλον το, Σταφ., Ιατροσ. 16[466, 467], Ορνεοσ. αγρ. 523[17, 20], 529[28], 556[4], 567[10], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 170.

Από το ουσ. *σκύλος/σκυλί* και την κατάλ. *-όπουλον*. Τ. *ὀκυλλόπ'λον* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ὀκύλλος*). Πβ. λ. *σκυλοπούλα* στο Somav. και *ὀκυλλοπούλλιν* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Meursius· βλ. και LBG (γρ. *σκυλλόπουλον*).

Μικρό σκυλί, κουτάβι: *Εάν αφρόν εκβάλη (ενν. ο ιέραξ) των οφθαλμών: Σκυλόπουλον γαλαθηνόν ανασχίσας θερμόν έτι ον δίδου φαγείν τω ιέρακι επί δυσίν ή τρισίν ημέραις* Ιερακοσ. 405[2].

σκυλοπρόσωπος, επίθ.

Από το α' συνθ. *σκυλο*- και το ουσ. *πρόσωπον*. Τ. *ὀκυλλοπρόσωπος* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Πβ. λ. *σκυλομούρης* σήμ. λαϊκ. Η λ. στο Κοραή, Άτ. Α' 322 και στο Steph., Θησ. (γρ. *σκυλλοπρόσωπος*).

(Υβριστ., μειωτ.) που έχει πρόσωπο όμοιο με του σκύλου· που η όψη του είναι άσχημη και αντιπαθητική, ασχημομούρης: *Φανερόν είναι ετούτο, ω Ξάνθε, πως με εμίσησες και βούλεσαι να πάρεις άλλην γυναίκα. Και ίσως και εντρέπουσουν να μου*

ειπείς να φύγω από το σπίτιόν σου, και διά τούτο μου έφερες αυτόν τον σκυλοπρόσωπον (ενν. τον Αίσωπον), διά να σιγχαθώ την υπηρεσίαν του να φύγω Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 218[31].

σκυλοπυτία η.

Από το α' συνθ. *σκυλο-* και το ουσ. *πυτία*.

Το γαστρικό υγρό νεογέννητων σκύλων: *Περί οφθαλμών: ... δόντιν χοιριδίου δράμια γ', αβγού τσίπας, τά εβγούσιν από την γλωσσαρίαν δράμια γ', σκυλοπυτίαν δράμιν ά, γερανού κόπρον δράμιν ά ... και κοσκίνισε και επίπασσε τους οφθαλμούς το πρωί και το βράδυ* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 99[10].

σκύλορχις ο.

Από το α' συνθ. *σκυλο-* και το αρχ. ουσ. *όρχις*.

(Υβριστ.) αυτός που έχει όρχεις σαν του σκύλου: *Άκουε, σπανέ, σκύλορχιν σε κράζουσιν πάντες οι άνθρωποι* Σπανός (Eideneier) A 321.

σκύλος ο, Σπαν. (Ζώρ.) V 639, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 113, Βέλθ. 1009, Σπανός (Eideneier) A 312, D 667 κ.α., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 196 κ.α., Συναξ. γαδ. (Βασιλ.) 31, Σαχλ. N 215, 301, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 353, Λίβ. Esc. 2313, Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 227, Ανακάλ. 44, 85, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 471, Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 139, Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 85, 86, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 83[1], Έπαιν. γυν. (Vuturo) 487, 526, Λίβ. Va 897, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 87, Τριβ., Ρε 322, Κακοπ. 53, Αχέλ. 1663, 1991, 2170 κ.α., Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 33[1, 4] κ.α., Hist. imp. (Iadevaia) IIa 2005, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2002, 3061, 3345 κ.α., Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 645, Ε' 101, Παλαμήδ., Βοηβ. 254, 318, Σουμμ., Ρεμπελ. 179, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 101[5], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 536, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 14[r], Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 18, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [414], Δ' [115] κ.α., Διακρούσ. (Κακλ.) 566, 818, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 210[24], 261[11], Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 184[16, 17], κ.π.α.· *σκύλλος*, Μαχ. 214[17], 244[26], Βουστρ. (Κεχ.) 244[11], Ξόμπλιν φ. 130[v], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1892, 9143· *σύλλος*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8840· *χχύλλος*, Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 41.

Από το αρχ. ουσ. *σκύλαξ* με μεταπλ. (Μπαμπιν., Ετυμ. λεξ.)· βλ. και λ. *σκύλλον* στον Ησύχ. (TLG). Οι τ. *σκύλλος* και *σύλλος* και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β' 790, λ. *σ(κ)ύλλος*). Η λ. τον 9. αι. (TLG), στο Βλάχ. και σήμ.· βλ. και LBG.

1) Το ζώο σκύλος: *Επήν με πήγε εις το χωριόν, και απήν εσυνεπήρα,| δεν μ' έμαθεν η τύχη μου, η δολερή μου μοίρα,| ν' αποκρατήσω κτήματα, να περνώ με ζευγάριν,| αμή έμαθέν με κυνηγόν, με σκύλους, με ζαγάριν* Σαχλ., Αφήγ. 128· *ο μεν σκύλος ο κυνηγάρης όρμησεν εις τον λαγόν· ο δε άλλος έδραμεν εις το τσικάλιν* Σοφιαν., Παιδαγ. 99· *Περί ανθρώπου οπού τον δαγκώσει σκύλος λυσσιάρης* Γιατροσ. Ιβ. 88· *και πρόβατα τυφλάθησαν, γαδάροι και βουδάκια| και κάτες και οι όρνιθες, σκύλοι και γουρουνάκια* Διήγ. ωραιότ. 770· *ως και το σπίτιν του πτωχού κανείς δεν το κατέχει,| και σκύλος αν διαβεί απεκεί, στην πόρτα ουδέν ιστέκει* Σαχλ. Β' (Wagn.) P 159· (σε παρομοίωση): *Και απού τη βιάση μου ήριξα το χέρι μου και πιάνω| το χοιρομεροκόκκαλο τούτο, κι ευθύς το βάνω| μέσα στη μπουζουνάρα μου, κι ήθελα ν' αρχινίσω| το*

κρας απόχει απάνω του σα σκύλος να το γλείψω Φορτουν. (Vinc.) Α' 98· *τον ρήγαν και τους άρχοντας φέρνουν της Εγγλιτέρας,| εκείνους οπού εσκύλευσεν ο μέγας Βελισάρις| και εφάνηκεν απάνω τους ωσάν σκύλος λυσσάρης* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 484· *Έσωσαν εις το Γολγοθάν και τότες ορδινιάζον (ενν. οι Οβριοί),| για να σταυρώσου το Χριστό, και σα σκύλοι γρινιάζον* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3551· *Κι οι δαίμονες 'ς τσι αμαρτωλούς ως σκύλοι θέλου 'ράξει,| και ποια ψυχή να τους θωρεί και να μηδέν τρομάξει;| Τα νύχια τως να μπήχνουσι μέσα εις την καρδιάν τως* (παραλ. 1 στ.) *άγρια να τους κρίνουσι, στην πίσσα να τσι οδεύγου| κι εις τα πυροχαρκώματα να τουσε μαγερεύγου* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4956· *οχουθρός του γένου μας, αχόρταγος Τρωσίλος,| πλια από λιοντάρι αγριότατος κι άπονος παρά σκύλος,| απού εκατέβαψε άδικα τα χέρια τ' άνομά του| στο αίμα μας, δίδει αφορμή κι εμέ κακού θανάτου* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 546· *Χίλιοι βοσκοί την αγαπού (ενν. τη θυγατέρα μου) κι ως σκύλοι τσ' ακλουθούσι* Πανώρ.[2] Β' 57· *Κι εισέ φυγήν ετράπηκεν (ενν. ο Κάιν) και τρέμει σαν το φύλλο,| μαύρος πολλά και αδύναμος σαν τον λυσσάρη σκύλον* Χούμνου, Κοσμογ. 210· *τώρα βλέπετε τι άξιζεν ο Μιχάλης,| επήραν σας την Ερδελιάν και κάθετ' άλλος κράλης,| και σάς σας απεδίωξε απέκει εντροπιασμένους,| δερνόμενους με το ραβδί σαν σκύλους ψωριασμένους* Σταυριν. 1182· *θαρρώ και δυναστεύετε (ενν. ω άρχοντες Ρωμαίοι) τους επτωχούς τους Βλάχους,| και η πλεονεξία σας τους κάμνει ρωμαιομάχους,| και δεν μπορούν να σας ιδούν μηδέ ζωγραφισμένους·| ωσάν σκύλους τους έχετε πολλά ονειδισμένους* Ιστ. Βλαχ. 436· (σε σχ. αδύνατον): *όντεν ο σκύλος κι ο λαγός ποιήσουν αδελφοσύνη,| κι η κάτα με τον ποντικόν ποιήσουν συντεκνοσύνη* (παραλ. 5 στ.) *τότες εμέν και σεν, κυρά, θέλουσιν ευλογήσει* Ριμ. κόρ. V 11. **2)** Μεταφ. **α)** (μειωτ., υβριστ.) άγριος, σκληρός, κακός άνθρωπος: *Επά πώς ήλθες, λυγερή, 'ς τούτην την ερημία;| Τα χέρια ποιος σου τα 'κοψε με άπονη καρδία;| Πες μου, ποιος σκύλος ήτονε να πα να τονε σώσω,| με το σπαθί οπού βαστώ θάνατον να του δώσω;* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 803· *Σ' τούτο φωνιάζει ο βασιλιός με πλια θυμό, κι αρπούσι (ενν. οι 'πηρέτες και δούλοι)| τη γλώσσα του (ενν. του Πανάρετου) και βγάνου τη και χάμαι την πατούσι·| και μετά ταύτα τσ' άκουσα τ' αφτιά να πει «Ερωφίλη»,| την ώρα που τη ρίξασι στη γην εκείνοι οι σκύλοι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 150· *Και απέ τας πικρίας λιγνεύω| και αποθνήσκω, και πτωχαίνω| μετά τούτον τον ζουλιάρη,| τον λωλόν, τον δαιμονιάρη* (παραλ. 56 στ.) *Και αν σταθώ εις το παρεθύρι,| θέλει ο σκύλος να με δείρει,| ουδέ μ' άνδρα να συντύχω,| ουδέ να τον χαιρετήσω,| ουδέ να παραδιαβάσω,| ειμή μόνον αν γεράσω* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 456· **β)** υβριστικός χαρακτηρισμός για αλλόθρησκο ή αλλόδοξο: *επήρασι την Πόλιν,| οι Τούρκοι σκύλοι ασεβείς· ω συμφορά μεγάλη!| Όποιος έναι χριστιανός την Πόλιν ας την κλαύσει* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 124· *Να φέρομεν κατ' όνομαν αυτούς τους καταράτους,| αυτούς τους ασεβέστατους που πήγαν ...| κάτω εις το ανάθεμα ...,| διά την απιστίαν τως και ασεβείαν μόνην* (παραλ. 2 στ.) *πρώτος ο Νέρων είπαμεν, Δομετιανός, Τραϊανός αυτείνοι* (παραλ. 4 στ.) *Αναστάσιος και Δυόκορος, ο σύλλος, ο φορφάντης* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8840· *ήλθασι Άραβοι κουρσάροι οι σκύλοι| και κουρσεύσασιν τον τόπον* Πτωχολ. (Κεχ.) P 33· *Τις να πιστέψει εις Ρωμαίον εις λόγον είτε εις όρκον;| Λέγουσιν ότι είναι χριστιανοί και στον Θεόν πιστεύουν·| εμάς τους Φράγκους μέμφονται, λέγουν, κατηγορούν μας,| σκύλους μας ονομάζουσι, ατοί τους επαινούνται* Χρον

Μορ. Η 761· *Πάσα λοής θαμάσματα ήκαμε στην πατρίδα,| καθώς το μαρτυρήσασι εκείνοι απού την είδα.| Και απού τσι Εβραίους δεν έλειπε ποτέ η ζηλοφθονία,| οι σκύλοι πάντα εγέμασι 'ς τό 'βλέπα απιστία* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2361· *Ώχου, ακούστε με να διηθώ να σύρω μοιρολόι,| ώχου, για το Ιερουσαλάιμ το πολυζηλεμένο,| ώχου, οπού 'μουν κυρά βασίλισσα, κυρά καμαρωμένη,| ώχου, και τώρα μ' εκρουσέψανε οι σκύλοι Αραβίτες* Εβρ. ελεγ. 160· (εδώ προκ. για ζώο): *και τότες τον κυρ γάδαρον γυρίζει κι ατιμάζει* (ενν. *η αλουπού*): *«Αφορεσμένε γάδαρε και τρισκαταραμένε,| αιρετικέ κι επίβουλε, σκύλε μαγαρισμένε,| να φας το μαρουλόφυλλον εκείνο χωρίς ξίδι!| Και πώς δεν επνιγήκαμε ετούτο το ταξίδι! ...»* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 366· **γ)** (γενικ.) υβριστικός χαρακτηρισμός για μισητό πρόσωπο, για εχθρό: *να λέγει 'ς τέτοιο τρόπο| προς τον Πανάρετο άρχισε* (ενν. *ο βασιλιός*) ... (παραλ. 3 στ.) *«Σκύλε, δοξάζω το Θεό, πως σε θωρώ ομπροστά μου,| γδίκια να πιάσω απάνω σου, σαν πεθυμά η καρδιά μου ...»* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 71· *Τρίμουρε σκύλε, το λοιπό εις τέτοιο τρόπο μ' έχεις| βαλμένο εις χίλια βάσανα ...;* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 152· *Έδε αμαρτίαν, τήν εποικαν οι σκύλοι οι Κατελάνοι,| και τέτοιον κάστρο εχάλασαν και μέγαν δυναμάριν!* Χρον. Μορ. Ρ 8091· *Μ' αυτό το σκύλο* (ενν. *τον Πανάρετο*) *συντηρώ και φέρνουσι δεμένο·| θωρώντας τονε μοναχάς άφτω όλος και κρυγαίνω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 645· (εδώ προκ. για ζώο): *ο λούπος επεχείρησεν υβρίζειν το γεράκιν:| «Ήλθες και εσύ, φονέα, ληστή, αιματοπότα λύκε| και συγγενοσαρκόφαγε ιέραξ, εις τον γάμον,| να ποίσεις και την πέρδικαν, πάλιν την περιστέραν,| αφασιανόν και φάσαν τε, την κίσσαν, το τρυγόνιν| και τα μικρά στρουθόπουλα τα όλα να μισεύσουν.| Φύγε, διώκτα, τύραννε, αιματοπότα σκύλε ...»* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 375· **δ)** (σπαν. με θετική σημασ.) αφοσιωμένος και γενναίος : *αξίωσέ με* (ενν. *Θεέ*) *πάντοτε να 'χω να 'ναι κοντά μου,| σαν τούτον άξιον σύμβουλον εις πράγματα δικά μου,| διά να είναι πάντοτε εδραίωμα και στύλος| στα πράγματά μου, ως εικός, κι εις τους εχθρούς μου σκύλος* Κορων., Μπούας 23.

Φρ. 1) *Αποθαίνω ως σκύλος/ψοφώ σαν σκύλλος* = πεθαίνω χωρίς φροντίδα (πβ. νεοελλ. φρ. *ψόφησε/ πέθανε σαν το σκυλί*, ΛΚΝ, λ. *σκυλί*): *εις την μέσην των εχθρών ... εφάνη* (ενν. *ο Μερκούριος*) (παραλ. 1 στ.) *Και μέρος τούτων έκοψε, κι άλλους εποίκε σκλάβους,| και οι λοιποί επήγασι στην Τέλαν χωρίς βλάβους·| κι εκεί τους αποκλείσασι, κι όλοι λιμοκτονούσαν,| χωρίς ψωμί, χωρίς κρασί, κι ως σκύλοι αποθνούσαν* Κορων., Μπούας 17· *Θάλασσαν και διά ξηράν αυτοί να 'ναι κλεισμένοι,| όσο που να ψοφήσωσιν σαν σκύλλοι ψωριασμένοι* Ιωακείμ Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1892. **2)** *Τρώγονται* (κάπ.) *σαν σκύλλοι* = (κάπ.) μαλώνουν, καβγαδίζουν συνεχώς: *Μες στην Κωνσταντιόπολιν πολλά 'ναι συγχυσμένα| αυτά τα μιαρότατα Τουρκία οργισμένα.| Αλλήλως των δεν παύουσιν να τρώγονται σαν σκύλλοι| από την δυσθυχίαν τως* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6083.

Η λ. σε τοπων.: Πορτολ. Α 221[16].

σκυλότουρκος ο, Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 722.

Από το ουσ. *σκύλος* και το εθν. *Τούρκος*. Η λ. στο Βλαστού, Συνών.[2] (λ. *τούρκος*), στο Δημητράκ. και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

Υβριστικός χαρακτηρισμός για Τούρκο· (εδώ περιληπτ.): *Ω Βενετσιάνοι φρόνιμοι* ... (παραλ. 9 στ.) ... *τινάν να μη φοβείσθε,| τες μάχες του σκυλότουρκου να τες ελυτρωθείτε* αυτ. 886.

σκυλοφύλακας ο. — Βλ. και *σκυλλομάγγος*.

Από τα ουσ. *σκύλος* και *φύλακας*.

Υπηρέτης που φροντίζει τα (κυνηγετικά) σκυλιά: *εκείνη* (ενν. *η βασίλισσα*) *επρόσταξεν τους σκυλοφύλακάς της, ότι πάραυτα οπού εκείνος* (ενν. *ο Μπερτόλδος*) *είχεν έμπει εις την Αυλήν, αυτοί να είχαν αφήσει τα σκυλία να υπάν καταπάνω του, διά να τον είχαν ξεσκίσει* Μπερτόλδος 54.

σκυμνάδι το.

Από το ουσ. *σκύμνος* και την κατάλ. *-άδι*.

Το νεογέννητο (συν. άγριου) ζώου· (εδώ πιθ.) νεογέννητο πρόβατο ή κατσικάκι: *Τη αυτή ημέρα ήλθεν ο Βασίλειος του Κανά και η σύμβιος αυτού Βασιλού και έδωκαν ψυχικόν εις την αγίαν μονήν σφαχτά συν έριφα τρία και σκυμνάδι α'* Νεκρολ. φ. 222[r].

σκύμνος ο, Διγ. Ζ 1446, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3505, 6084.

Το αρχ. ουσ. *σκύμνος*. Η λ. και σήμ.

α) Το νεογέννητο του λιονταριού, λιονταράκι: *Η λέαινα η θηλυκή, όταν γεννά τον σκύμνον,| η μήτρα της σπαράττεται, άλλην γένναν ου κάμνει* Φυσιολ. (Legr.) 958· **β)** (κατ' επέκταση) το νεογέννητο και άλλων (συν. άγριων) ζώων (πβ. ΠΔ (Rahlfs) Ψαλμ. 103, 21): *Βασιλεύοντος του ηλίου έβαλεν σκοτίδι και εγίνηκεν νύκταν και εις αυτήν εμαζώχθησαν όλα τα θηρία του αγρού, σκύμνοι ωρυόμενοι, θηρία τινά εφώναζαν να αρπάσουν και να ζητήσουν από τον Θεόν την θροφήν τους* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 353[r]· **γ)** (εδώ πιθ.) νεογέννητο πρόβατο (πβ. και ά. *σκυμνάδι*): *Να θυσιάσω και εγώ σαν πρόβατα και σκύμνους,| δεήσεις τε και προσευχάς, εις δάκρυα τους ύμνους* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9553.

σκυμνοτρόφος, επίθ., Λέοντ., Αιν. (Knös) 175.

Από το ουσ. *σκύμνος* και το β' συνθ. *-τρόφος*. Η λ. το 12. αι. (L-S Κων/νίδη)· βλ. και LBG.

(Προκ. για θηλυκό ζώο) που θηλάζει, που έχει μικρά νεογέννητα: *άλλη τις άρκτος, δευτέρα σκυμνοτρόφος* Λέοντ., Αιν. (Brokkaar) Ο V[2].

σκυνθρωπός, επίθ., βλ. *σκυθρωπός*.

Σκυνοκέφαλοι οι, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5732, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 24[11, 12].

Από το αρχ. εθν. *Κυνοκέφαλοι* (L-S, λ. *κυνοκέφαλος*).

Ονομασία μυθικού λαού (πβ. και ά. *σκυλοκέφαλος*): *αυτοί οι Σκυνοκέφαλοι, όλον τον κορμίν τους έναι ανθρώπινον και το κεφάλι τους έναι σκύλινον* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 24[13].

σκυπτός, επίθ. — Βλ. και *κυπτός.*

Από το *σκύπτω.* Τ. *σκυφτός* στο Du Cange (*σκηυτός, λ. σκήβγειν*) και σήμ.

Που έχει κλίση προς τα εμπρός και κάτω, που γέρνει προς τα κάτω: *Ήτον* (ενν. *ο Αίσωπος*) *και πρησκόσκελος, είχεν και εις το στήθος κόμπον μέγαν, και η περπατησία του ήτον σκυπτή και καμπουριασμένη* Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 247[27].

σκύπτω, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 134 χφ Κ κριτ. υπ., Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 76, Περί ξεν. (Μαυρομ.) 300, Απολλών. (Κεχ.) 251, 775, Λίβ. διασκευή α 416, Λίβ. Esc. 1425, 2171, Τζαμπλάκ. (Λαμπ.) 45, Φυσιολ. (Legr.) 736, Λίβ. Va 378, Ch. pop. 228, Νεκρ. βασιλ. 20, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 298[r], 398[v], Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 26, Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 17, Μορεζ., Κλίνη 174[v], 442[r], Ιστ. Βλαχ. 144, 214, 2497 [= Γέν. Ρωμ. 119], Διγ. Άνδρ. 359[14], Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 1291, Διγ. Ο 716, 1971, 2893, κ.α.· *σκύπτω* ή *σκύφτω,* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 273-51 χφφ PK κριτ. υπ., Hist. imp. (Iadevaia) I 2585, Διγ. Ζ 1846, Σπανός (Eideneier) Β 94, Αχιλλ. L 1267, 1268, Αχιλλ. (Smith) Ν 1719, 1720, Χρον. Τόκκων 2415, Διήγ. Βελ. χ 136, Βεντράμ., Γυν. 244, Κακοπ. 48, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 406· *σκύφθω,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 236[r], 378[r]· *σκύφτω,* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 134 χφφ PK κριτ. υπ., Περί ξεν. (Μαυρομ.) 300 κριτ. υπ., Φαλιέρ., Ιστ.[2] 414, Λίβ. Va 2001, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 346, 1346, 2948, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1885, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 298[r], Τριβ., Ρε 157, Πηγά, Χρυσοπ. 120 (33), Πανώρ.[2] Β' 240, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 90, Πιστ. βοσκ. II 7, 105, IV 8, 205, Βοσκοπ.[2] 263, Κατά ζουράρη 89, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1734, Ε' 1186, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' μετά στ. 552, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [125], Φορτουν. (Vinc.) Ε' 143, Μπερτόλδος 43, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 150, Δ' 247, Μαρκάδ. 227, Λεηλ. Παροικ. 339, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 221[25], 229[9], κ.α.· *σκύφω,* Βουστρ. (Κεχ.) 190[9]· μτχ. ενεστ. *σκύπτοντα,* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθ.-Jeffr.) 3933. — Βλ. και *κύπτω.*

Από το *κύπτω* με ανάπτυξη προθετ. *σ-* (Ανδρ., Λεξ., λ. *σκύβω*). Ο τ. *σκύφθω* με ανομ. (*πτ>φθ*). Ο τ. *σκύφτω* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 214, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 447), καθώς και στο ΑΛΝΕ. Ο τ. *σκύφω* (για το σχηματ. βλ. και Ανδρ., ό.π.) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Τ. *σκύβγω* στο Du Cange (λ. *σκήβγειν*). Τ. *σκύβω* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, λ. *σκήβω*) και σήμ. Η λ. τον 7. αι. (Lampe, Lex.).

Α' Αμτβ. (ενεργ. και μέσ.) **1α)** Κινώ, γέρνω το σώμα προς τα εμπρός και κάτω (για να κάνω κ.): *Μα πρώτας, αν ορίσετε, στρατιώτες μου, να 'ρθείτε,| 'ς τούτη τη βρύση σκύψετε τη δροσερή να πιείτε* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' 52· *Δεν ήφηκεν ο βασιλιός πλιο να τ' αναθιβάνει,| σκύφτει, περιλαμπάνει τον, 'ς τσ' αγκάλες του τον βάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1510· *Και απ' εκείνου του καιρού ...|... γυρεύετε* (ενν. *την γραφήν του βασιλέως*), *γαδάροι,| και όταν κατουρήσετε, σκύπτεσθε και οσμάστε| και τίποτε ουχ εύρετε* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 736· **β)** (ως κίνηση που δηλώνει σεβασμό ή υπακοή σε κάπ.): *Θέλω τηνε, ζητώ τηνε, πέφτω, παρακαλώ τη·| κι ανέν και θέλει με κι αυτή, σκύφτω και προσκυνώ τη* Πανώρ.[2] Ε' 340· *Ως ήκουσεν τα ρήματα ταύτα του βασιλέως,| ο Βελισάριος ευθύς σκύπτεται ταχυλέως,| εβγάζει το καπάσιν του, πίπτει εν παρρησίᾳ| και προσκυνεί* Ριμ. Βελ. ϱ (Bakk-v. Gem.) 40· (με εμπρόθ.

προσδ.): *Ζητώ κι εγώ με την καρδιά νά 'λθω να σε πατήσω* (ενν. *πατρίδα*),*| να σκύψω με τα γόνατα χάμαι, να σε φιλήσω* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 230[22]· *να σκύψω με την κεφαλή, για να του φκαριστήσω* (ενν. *του Θεού*),*| κι αν έλθου κι άλλα βάσανα, να μην αδημονήσω;* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 432[5]. **2)** (Προκ. για βουνό) χαμηλώνω, κατεβαίνω: *Εγνώρισις της Αλούστας· από το πέλαγος θέλεις ιδεί έναν βουνίν μέγα και υψηλόν και απάνω πλατύ και σκύπτει από τον τάνα και από τον λίβαν και λέγουσίν το Κακάβαρσον* Πορτολ. Β 40[19]· *εις αυτά τα βουνά έναι βουνίν υψηλόν και απάνω του έναι βουνά διχαλά οπού τα λέγουν Διχαλάς· και σκύπτει προς τον θρασκέα και δεικνύει σε μία μεγάλην αύλακα* Πορτολ. Β 31[9].

Β' Μτβ. **1)** Κάμπτω ή στρέφω μέλος του σώματος προς τα κάτω, χαμηλώνω: *Ο Σηθ ετότες ήσκυψε τα μάτια του στην τρύπα,| ο φόβος τον εσύχνιαζε και το λακκίν του εκτύπα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1348· φρ. *σκύφτω την κεφαλή* = σκύβω το κεφάλι μου, υπακούω από συστολή ή σεβασμό: *Μ' όλον ετούτο ταπεινά σκύφτω την κεφαλή μου| και τό μου δίδεις δέχομαι μ' όλη την όρεξή μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 373· *Ο δούλος όταν ήκουσεν σκύπτει την κεφαλή του,| του Διγενή το θέλημα κάμνει και την βουλή του* Διγ. Ο 1693. **2)** (Ως ένδειξη σεβασμού ή ταπεινότητας και μετάνοιας) υποκλίνομαι σε κάπ.: *Σκύφτω τα γόνατα στη γη, την κεφαλήν ομπρός σου,| φιλώ το 'σκιόν όπου πατείς, τ' όνομα προσκυνώ σου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 557[9]· *Όλοι μας εμαζέκτημεν, τα κλάματα αρχινούμεν| κι ένας τον άλλον σκύφταμεν συγχώρεση αιτούμεν* Διήγ. ωραιότ. 434. **3α)** Υπακούω δουλικά, υποτάσσομαι· (με εμπρόθ. αντικ.): *Ο άνθρωπος δεν κάνει χρεία να σκύψει εις τον άλλον άνθρωπον* Μπερτόλδος 43· (μεταφ.) *ας καταφρονήσομεν τες ψεύστικες φροντίδες και να μην σκύφτομεν εις τα άπρεπα πάθη της ατιμίας και εις ανωφέλετες έγνοιες μην ξεπέφτομεν* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 111[29]· **β)** παραδίνομαι: *Εξέβηκεν η κεφαλή και ο λαός της χώρας| να διαφεντέψουν το 'μποριό, να μη το καταλύσουν.| Και ούτως ευθύς εσκύψασιν του δούκα του δεσπότου* Χρον. Τόκκων 3793.

Φρ. *σκύπτω το κοντάρι(ον)* = χαμηλώνω το κοντάρι στη θέση επίθεσης (για τη σημασ. βλ. και Lex. Chron. Mor., λ. *σκύβω*): *Το πρώτο αλλάγι όπου είχασιν ήτον των Αλαμάννων·| το ιδεί τους γαρ ο εξάκουστος ο αφέντης της Καρυταίνου,| ολόρθα εις αύτους όρμησεν, έσκυψαν τα κοντάρια* Χρον. Μορ. Η 4019· *Οι Φράγκοι εσκορπίσασιν διώχνοντας το φουσσάτο,| και ως εξάφνισεν ευθύς και σκορπισθά τούς ηύρεν* (ενν. *ο Μουρίκης*),*| έσκυψεν τα κοντάρια· στην μέσην τούς εδώκαν* Χρον. Τόκκων 1096.

σκύταλος ο.

Από το αρχ. ουσ. *σκυτάλη* με μεταπλ. Η λ. σε παπυρ. τον 4. αι. (L-S Suppl.)· βλ. και LBG.

Ραβδί, μαγκούρα: *... πλήθος πολύ γουν ώμεν,| έχομεν δ' ογδοήκοντα σκυτάλους εν ετοίμῳ| κακοποιήσαι τοις εχθροίς πάσι τοις ημετέροις* Βίος Αλ. (Aerts) 5048.

σκυτίζω.

Από το ουσ. *σκύτος* και την κατάλ. *-ίζω.* Η λ. στον Ησύχ. (L-S)· βλ. και LBG.

Σπαράζω, κατασπαράζω· (εδώ μεταφ., προκ. για σφοδρή επίθεση): *βασιλεύς δε αυτός δύο καβαλλαρίους στήσας εν τῳ άμα και σκυτίσας και εγκράξας και τον ένα δους μετά του κονταρίου κατέβαλεν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 143 κριτ. υπ.

σκύτος ο, Βίος Αλ. (Aerts) 1698, 1863, 2929.

Το αρχ. ουσ. *σκύτος* το με αλλαγή γένους. Η λ. στο LBG.

Μαστίγιο (εδώ ως παιδαγωγικό μέσο· για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Α'[1] 101, Aerts [Βίος Αλ. Β' σ. 347 στ. 1712-1720]): *Ως άφρονα δ' αυτός λοιπόν έστειλά σοι και σκύτον,| σφαίραν ομού και κιβωτόν μεστήν πολλού χρυσίου* (παραλ. 1 στ.), *τον σκύτον προμηνύοντα σην νηπιώδη γνώσιν,| την σφαίραν δε διδάσκουσαν παίζειν μετά των παίδων* αυτ. 1712, 1715· *και τον μεν σκύτον είληφον, όπως εμαίς ταις λόγχαις| τύψω βαρβάρους ισχυρώς και Πέρσας καταστρέψω,| και προς δουλείαν την εμήν τούτους καθυποκύψω* αυτ. 1868.

σκυτοτόμος ο.

Το αρχ. ουσ. *σκυτοτόμος*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.) και στο ΑΛΝΕ.

Αυτός που ασχολείται με την κατεργασία του δέρματος· (κυρίως) κατασκευαστής παπουτσιών, τσαγκάρης (βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Β'[1] 214): *εις τον βίον Ιωάννου του Ελεήμονος διά τους δύο σκυτοτόμους εγράψαμεν, οπού ο ένας ετσαγκάρευεν όλας τας εορτάς διά να πλουτίσει και εις την εκκλησίαν δεν υπήγαινε* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 274.

σκυτοτομώ.

Το αρχ. *σκυτοτομέω*. Η λ. σε σχόλ. (TLG).

Η μτχ. ενεστ. ως ουσ. = κατασκευαστής παπουτσιών, τσαγκάρης: *Εν γαρ τη μονή του Παντοκράτορος εισήλθον καφείς οικούντες και εργαζόμενοι σκυτοτομούντες εν μέσω του ναού, εν τη των Μαγγάνων μονή τουρκοκαλόγηροι* Δούκ. 399[17].

σκύφθω, βλ. *σκύπτω*.

σκύφος ο, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 103.

Το αρχ. ουσ. *σκύφος*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 214, Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ., Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ.· βλ. και Andr., Lex. στη λ.), καθώς και κοιν. ως αρχαιολ. όρος.

α) Ποτήρι, κύπελλο: *κεραμεύτρια χειρ οίδεν ανθρωπίνη| εκ του αυτού δημιουργείν πηλού και κεραμεύειν| ουράνην και κυπέλλιον και σκύφον και νιπτήρα* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 339· **β)** (συνεκδ.) το περιεχόμενο του ποτηριού· (σε μεταφ. προκ. για το θάνατο ή γενικ. για κ. δυσάρεστο· πβ. και ά. ποτήριον Έκφρ.): *τον Ευρύμαντα ομοίως| ο Ιδομενεύς γαρ πλήξας| ... τω δόρει* (παραλ. 6 στ.) *και συν τούτο του θανάτου| εκατάπιεν τον σκύφον* Ερμον. Ρ 409· *αίφνης οράθη* (ενν. ο Ιώβ) *δύστηνος, γυμνότερος υπέρου* (παραλ. 1 στ.) *έπιε, φευ, των συμφορών υπερχειλή τον σκύφον* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 40.

σκυφτά, επίρρ.

Από το επίθ. *σκυφτός*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Με κλίση του σώματος προς τα εμπρός και κάτω· σκύβοντας: *Χρυσομαλλούσα μου κερά, χρεια 'ναι να σου σιμώσω| σκυφτά στα κοραλλένια σου φιλί για να σου δώσω* Πανώρ.[2] Β' 220 κριτ. υπ.

σκύφτω, σκύφω, βλ. *σκύπτω*.

σκω, βλ. *σκάζω*.

σκωληκάκι το, βλ. *σκουληκάκι*.

σκώληκας ο, βλ. *σκώληξ*.

σκωλήκι, σκωλήκιν το, βλ. *σκουλήκι*.

σκωληκόβρωτος, επίθ., Χρονογρ. (Λαμψ.) 248.

Το μτγν. επίθ. *σκωληκόβρωτος*. Η λ. και σήμ. (λόγ.).

Σκουληκοφαγωμένος, που έχει φαγωθεί από τα σκουλήκια· (εδώ προκ. για έλκος που βρίσκεται σε σήψη, για νέκρωση των ιστών του σώματος): *Κωνσταντίνος ο υιός αυτού, ο Κοπρώνυμος, ο δυσσεβής και παμμίαρος, γεγονώς και σκωληκόβρωτος προ του τεθνάναι,* (ενν. *εβασίλευσεν*) *έτη λδ' μήνας γ'* Byz. Kleinchron. Α' 136[36]· (εδώ μειωτ. για να δηλωθεί η θνητότητα της σάρκας): *Και αυτοί τώρα* (ενν. *οι Αγαρηνοί*) *επρόσπεσαν και δέονται να γλύσουν,| αν ημπορέσουν να 'ναι κεί, καθώς να τους αφήσουν.| Και εις τον σκωληκόβρωτον Αχμέθη τως ομνέουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4343.

σκωληκογλειμμένος, μτχ. επίθ.

Από το αρχ. ουσ. *σκώληξ* και τη μτχ. παρκ. του *γλείφω* ως επίθ.

Σκουληκοφαγωμένος, που έχει φαγωθεί από τα σκουλήκια (πβ. και *γλείφω* (Ι) 2)· (εδώ προκ. για τη σήψη/αποσύνθεση της σάρκας): *Όλοι κατασταινόμεσταν μαύροι και αραχνιασμένοι| αλλότριοι και ανεγνώριμοι και σκωληκογλειμμένοι* Πένθ. θαν.[2] 56.

σκώληξ ο ή η, Σταφ., Ιατροσ. 9[251], Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 228, 236, κριτ. υπ. 236, Hist. imp. (Iadevaia) IIa 294, 295, Διγ. Ζ 1109, Ερμον. Υ 366, Ντελλαπ., Λόγ. παρακλ. 26, Φυσιολ. (Legr.) 772, Πτωχολ. α 395, Αλφ. 14[39], Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 182, 195, 200, Διγ. Άνδρ. 338[3], 411[31], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 43, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8725, Αλφ. 15[39], Αλφ. (Μπουμπ.) ΙΙ 20, κ.α.· *σκώληξ* η, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Κ' [50]· *σκούληκας,* Hist. imp. (Iadevaia) IIa 1535-6, Ιων. 217[7], Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 240, 253, Ιατροσ. κώδ. σμδ', σμη', Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 73, Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 434[204], Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 572, Παλαμήδ., Βοηβ. 1378, Αποκ. Θεοτ. Ι 183, Τζάνε, Κατάν. 21, 460· *σκώληκας,* Απόκοπ. Επίλ. Ι 512 (βλ. και Vejleskov [Απόκοπ. σ. 380]), Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 134[1]· πληθ. *σκωλήκοι,* Γιατροσ. Ιβ. 60, 62, Αποκ. Θεοτ. Ι 96· *σκουλήκοι,* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 659, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.- v. Gem.) 91, Γιατροσ. Ιβ. 92, Στάθ. (Martini) Γ' 412, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 301. — Βλ. και *σκουλήκι*.

Το αρχ. ουσ. *σκώληξ*. Ο τ. *σκούληκας* (βλ. και Ανδρ., Λεξ.) στο Βλάχ. και σήμ.· για τον τ. ως μεγεθ. βλ. Μπαμπιν., Λεξ., ΧΛΝΕ, λ. *σκουλήκι*, Κριαρ., Λεξ. Πβ. θηλ. *σκουλήκα* σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ., Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ. 75). Τ. *σκώληκας* σήμ. λόγ. Η λ. στο αρσ. στο ΑΛΝΕ.

1α) Σκουλήκι, γεωσκώληκας: *Ει δε πολλάκις ουκ ευρείς* (ενν. *συ, ο γλάρος*) *πτώμαν να φας εις κόρον,| εγέρνεσαι, σηκώνεσαι και εις το βουνίν υπάγεις| και*

σκούληκας προγεύεσαι, σκανθάρους γεματίζεις Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 118· *Μην κάμεις ωσάν τον σκώληκα, οπού την γην λυπάται | να μη χορταίνει προτιμά, μάλλιο παρατηράται | να μείνει κάλλιο πειναστός, να τιμωρά το σώμα, | παρά να φάγ' από την γην να μη φυρά το χώμα* Δεφ., Λόγ. 177· *Εις τρύπαν ένας σκώληκας μέσα 'τανε χωσμένος· | έξω εβγήκεν εις την γην και ήταν λασπωμένος* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 134[1]· **β)** σκουλήκι που καταστρέφει τα φυτά: *Έπαρ' τα δένδρη, τα φυτά, όντεν αρχήν αθούσιν, | να είναι τα φύλλα των μικρά, τότε ο καρπός να δένει, | και έλθει χαλάζι ή άνεμος, λίβας ή μεσημβρίας, | ή σκούληκας από την γην ή κεραυνού φανέντος, | εσβήνει αυτά και φθείρει τα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 900. **2α)** Σκουλήκι που εμφανίζεται κατά τη διαδικασία αποσύνθεσης οργανικής ουσίας: *Μη σας πλανέσει, λυγερές, της ομορφιάς το θάρρος, | τα κάλλη μην τα 'ρέγεστε, αδέλφια, τση ελικιάς σας· | το χώμα και ο σκούληκας τελεύγει τα κορμιά σας* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 583· *αλλά περισσά φοβούμαι | μήπως αυτού του Πατρόκλου | εις τα τραύματα αι μυίαι | εισεμβούσιν εν τοσούτω | και πολλάς σκώληκας ποίσουν* Λουκάνη, Ομηρ. Ιλ. Κ' [50]· **β)** (προκ. για τα δόντια) τερηδόνα: *Οδόντων σκώληκας εκκαθάραι, κραμβίου σπέρμα και πράσου σπέρμα καπνιζόμενα εις τους οδόντας και αυτομάτως πίπτειν τους σκώληκας* Γιατροσ. Ιβ. 42· **γ)** παράσιτο του στομάχου ή του εντέρου: *Όποιος τρώγει σκόρδον ωμόν εβγάνει τους σκώληκας και, όταν το τρώγει ψημένον, ωφελεί τον στόμαχον* Γιατροσ. Ιβ. 42· *Όποιος τρώγει τα σκόρδα ψημένα, εβγάνει τους σκωλήκους, ότι είναι μεγάλη ιατρεία διά τους σκώληκας και ωφέλειαν του στομαχίου* Γιατροσ. Ιβ. 60· **δ)** προνύμφη εντόμου: *Εις το να έβγουν σκούληκες εις το οφτίν ή εις άλλον τόπον* Ιατροσ. κώδ. φκέ. **3)** Το σαράκι: *αν δε καρδίαν δαπανάν βούλεται δακεθύμως | πικρολογών ταις ακοαίς ως ξυλοφάγος σκώληξ ...* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 852. **4)** (Μεταφ.) **α)** προκ. για την τιμωρία των αμαρτωλών στην κόλαση, την κόλαση (πβ. Bauer, Wört., στη λ.): *Από γαρ της πτωχείας μου και βλασφημώ και λέγω, | και λέγουν με «σίγα, σαλέ, και μη πολλά φωνάζεις, | μήπως και μετά θάνατον καταδικάσωσίν σε | εις σκώληκα ακοίμητον, εις τάρταρον του σκότους»* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 225· *οι μεν άπιστοι και αμαρτωλοί θέλουν ακούσει «υπάγετε ... εις τον σκώληκα με τους καταραμένους», διατί δεν εφύλαξαν τα παραγγέλματα του Χριστού* Διγ. Άνδρ. 338[3]· **β)** προκ. για τον πειρασμό, το αμάρτημα της υπερηφάνειας, της αλαζονείας: *Τούτ' η τιμή, απ' έτσι συχνιά ο κόσμος 'νοματίζει | κι απού πολλώ τσι λογισμούς και γλώσσες των ορίζει, | σκούληκας τσ' υπερηφανειάς είναι κι εκεί απομένει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 469.

σκώνω, βλ. *σηκώνω.*

σκωπτικός, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σκωπτικός*. Η λ. και σήμ.

α) Περιπαικτικός, κοροϊδευτικός: *Απέλυσεν ουν τον δούλον συν τούτοις τοις σκωπτικοίς ρήμασιν* Δούκ. 403[21]· **β)** (προκ. για άνθρωπο) ειρωνικός, σαρκαστικός: *υπέροφρυς ην ο ανήρ* (ενν. *ο Παγιαζήτ*) *και τοις πολλοίς σκωπτικός* αυτ. 185[13].

σκώπτω.

Το αρχ. *σκώπτω*. Η λ. και σήμ. λόγ.

Κοροϊδεύω, περιπαίζω· ειρωνεύομαι: *απελογησάμην ουν τω τότε πρώτω βιζίρη ... ότι ..., του Ιάγρου ιδίως σκώπτοντος τούτο εις εμέ ως άπρακτον και μόνον επιζήμιον* Σφρ., Χρον. (Maisano) 66[19].

σκωρία η, Ορνεοσ. αγρ. 535[3]· *σκουρά*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 271· *σκουρέα*, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 46[5], 50[13]· *σκουρία*, Μάξιμ. Καλλιουπ.; Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ς' 19, 20· *σκουριά*, Πηγά, Χρυσοπ. 173 (2).

Το ουσ. *σκωρία* που απ. στον Αριστοτέλη. Ο τ. *σκουρά* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σκουρέα*). Ο τ. *σκουρέα* (<*σκωρέα*, 4. αι., TLG) και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μηνάς, ό.π.). Ο τ. *σκουρία* στο Du Cange (λ. *σκουρά*) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'). Ο τ. *σκουριά* στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *σκουρέ* στο κρητ. ιδίωμα (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Τ. *σκουρκά* στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ.). Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

α) Το αποτέλεσμα της οξείδωσης που προκαλούν στην επιφάνεια των μετάλλων ο αέρας ή το νερό: *τρίψε το* (ενν. *το σίδηρον*) *με σαπούνι, ότι αυτό του εβγαίνει την σκουράν και γυαλίζει* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 256· *Ελάτε τώρα, οι πλούσιοι... το χρυσάφι σας και το ασήμι εσκούριασε και η σκουριά τους θέλει είσται εις μαρτυρίαν εναντία σας* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιακ. Καθολ. Επ. ε' 3· (σε παρομοίωση): *ωσάν σκουριά να βγαλθεί και να ριφθεί κάθε άπρεπον και άτοπον και ανάξιον της βασιλείας του Θεού* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 74[20]· **β)** χημική ένωση που αποτελείται από δύο μόνο στοιχεία, μέταλλο και οξυγόνο, οξείδιο (του μετάλλου): *Εις αποβολήν όνυχος ... Λαβών τον εκβεβλημένον όνυχα του ιέρακος και επιχρίσας τη του σιδήρου σκωρία λεπτή λίαν κεκομμένη ... τον τόπον ένθα η εκβολή γέγονε του όνυχος, εισάγειν αρμοδίως* Ιερακοσ. 498[13]· *Περί πληγήν ποδών. Λιθάργυρον, μολύβδου σκουρέαν και ψιμύθιν ...* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 49[13].

σλεβί το.

Άγν. ετυμ. (βλ. και Tzitzilis, Zeitschr. f. Balkanol. 35, 1999, 81).

(Πιθ.) είδος σκεπαρνιού: *σλεβί* Gesprächb. 53[11].

σλουζιάρης ο.

Από το ρουμαν. *slujitor* και την κατάλ. *-άρης*. Τ. *σλουτζιάρης* καθώς και λ. *σλουτγιάρης* σε κείμ. του 18. αι. (Χρύσανθος Νοταράς, Οδοιπορ. 231, Πλανοσπαράκτης 378).

Στην έκφρ. *μέγας σλουζιάρης* = αξιωματούχος της αυλής του βοεβόδα της Βλαχίας (για το πράγμα βλ. Ελλην. 5, 1932, 208, 429, Legrand [Poèm. hist. σ. 362, λ. *σλουτζιάρης*]): *Κάποιον Στύντζον έστειλε τον μέγαν σλουζιάρη, | και τα φουσσάτα προς αυτόν εγύρισαν με θάρρη* Ιστ. Βλαχ. 303.

σμαγίδα, σμαΐδα η, βλ. *μασγίδα.*

σμαγίδιν, σμαΐδι το, βλ. *μασγίδιον.*

σμαράγδινος, επίθ., Βίος Αλ. 203.

Το μτγν. επίθ. *σμαράγδινος*. Η λ. και σήμ.

1) Που είναι φτιαγμένος από σμαράγδι ή που έχει το χρώμα του σμαραγδιού, βαθυπράσινος: *Και φέρει δίδει την ψωμίν όσον ειπείν ολίγον| και με ποτήριν λίθινον, σμαράγδινον σκάτι| νερόν ως μόνον ρούφημαν· ουδέν τι πλέον τούτου* Καλλίμ. 523· *εις ην* (ενν. *την νήσον*) *ελθόντες είδομεν πόλιν αυτήν Ηλίου,| έχουσαν πύργους δώδεκα χρυσέους σμαραγδίνους* Βίος Αλ. 5599. **2)** (Το αρσ. ως ουσ.) σμαράγδι (η χρ. ήδη μτγν.· βλ. Bauer, Wört. στη λ.): *Εκεί γαρ εποίησα σκηνήν προ χρόνων τινών, χρυσίον θέμενος τετρακόσια τάλαντα και μαργαρίτας και λυχνίτας και σμαραγδίνους και υακίνθους πολυτελείς* Διαθ. Αλ. 256[14-15].

σμαράγδι το, βλ. *σμαράγδιον*.

σμαράγδιον το, Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 284· *σμαράγδι*, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 66ʳ, Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 109, 284, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Αποκάλ. Ιω. δ' 3· *σμαράγδι(ον)*, Πτωχολ. Β 65, Αλεξ.[2] 2625. — Βλ. και *σμάραγδος*.

Το μτγν. ουσ. *σμαράγδιον*. Ο τ. *σμαράγδι* στο Somav. και σήμ.

Πολύτιμος λίθος διάφανος με χρώμα βαθυπράσινο: *Με την ίασπιν οπού είναι χλωρόν το χρώμαν της, ωσάν και το σμαράγδι, δηλοί τον άγιον Πέτρον* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 283.

σμαραγδοζαφειρόρουμπα τα.

Από τα ουσ. *σμαράγδι(ον)*, *ζαφείριν* και *ρουμπί(ν)* (βλ. ά. *ρουμπίνι(ν)*).

Σμαράγδια, ζαφείρια και ρουμπίνια: *Να βλέπετε βασίλισσα σαν εύμορφη εικόνα,* (παραλ. 5 στ.) *σμαραγδοζαφειρόρουμπα, που φόριε στον λαιμόν της| και κείνο το γκόλφι το χρυσόν, οπόστεκεν ομπρός της* Βίος Δημ. Μοσχ. 477.

σμαραγδομάργαρο(ν) το· *σμαραγδουμάργαρο(ν)*.

Από τα ουσ. *σμαράγδι(ον)* και *μάργαρος* (βλ. ά.).

(Περιληπτ.) σμαράγδια και μαργαριτάρια: *είχε προσκεφαλάδιον ατίμητον μεγάλον| μετά σαπφείρου και σαρδού και σμαραγδουμαργάρου* Βυζ. Ιλιάδ. 148.

σμαραγδοπλουμισμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *σμαράγδι(ον)* και τη μτχ. παρκ. του *πλουμίζω* (βλ. ά.).

Στολισμένος, διακοσμημένος με σμαράγδια: *κτένια εύμορφα πολλά, τά δένουν με χρυσάφιν,| ακόμη με ασήμιον σμαραγδοπλουμισμένα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 926.

σμάραγδος ο, Ερμον. Ξ 229, Αχιλλ. (Smith) Ν 838, Αρσ., Κόπ. διατρ. [998], Προσκυν. Ιβ. 535 118, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 95, Hagia Sophia φ[1] 502[7], Hagia Sophia f 596[26], Hagia Sophia ψ 612[7]· *ασμάραγδος*, Αχιλλ. L 520.

Το μτγν. ουσ. *σμάραγδος* ο (<αρχ. ουσ. *σμάραγδος* η με αλλαγή γένους). Ο τ. με προθετ. *α-*. Τ. *σμάραλδος* στο Du Cange. Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Ονομασία διάφορων πολύτιμων ή ημιπολύτιμων λίθων χρώματος πράσινου, μεταξύ των οποίων και το σμαράγδι: *έναι ρούχον πολύτιμον ... μετά των δώδεκα εκλεκτών λίθων, του τε σαρδίου, παζίου, σμαράγδου, άνθρακος, σαπφείρου, ιάσπου ...* Ιστ. πατρ. 201[18]· *Είχε σμαράγδους περισσούς, όλους εκ το Χλωμούτσι,| μεγάλους,*

στρογγυλότατους και έκλαμπρους τη φύσει Αρσ., Κόπ. διατρ. [1022]· *εις το αποσκίασμα του δενδρού ωραίον κρεβάτιν στέκει·| οι ρίζες ήσαν σμάραγδοι και τα κανόνια κρύα| και τα ποδάρια ολόχρυσα, διά λίθων πολυτίμων* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1680· (εδώ προκ. για το σμαραγδένιο χρώμα): *η γαρ παόνα διά χρυσού και αργύρου και σμαράγδου την χρόαν έχει των πτερύγων* Φυσιολ. Β[2-3].

σμαραγδουμάργαρο(ν) το, βλ. *σμαραγδομάργαρο(ν)*.

σμαραγδόχροος, επίθ.· *σμαραδόχροος*.

Από το ουσ. *σμαράγδι(ον)* και το ουσ. *χρόα*. Πβ. λ. *σμαραγδόχλοος* (7. αι., L-S Κων/νίδη). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λ. (*σμαραγδόχρους*).

Που έχει το χρώμα του σμαραγδιού, βαθυπράσινος: *Και μέσα εις αύτην πράσινος ιστέκετον ανάγων,| πράσινος, σμαραδόχροος ...| λυχνιταρόχροος άνθρωπος* Λίβ. διασκευή α 2592.

σμαραδόχροος, επίθ., βλ. *σμαραγδόχροος*.

σμάρδος ο.

Άγν. ετυμολ. Λ. *σμάγδος* στο Somav. Η λ. σε αλχημιστικά κείμ. (TLG)· βλ. και LBG.

(Πιθ.) επιμετάλλωση: *έδωκε τον Ακρίτην χαρίσματα, άλογα δώδεκα μαύρα με βλαττία επάνω σκεπασμένα, χυμευτά σελοχάλινα με χρυσόν σμάρδον* (έκδ. *χρυσών σμάρδων·* διορθώσ.) Διγ. Άνδρ. 361[18] (πβ. Διγ. (Trapp) Ζ 2219: *μετά χρυσών σμυρίδων*).

σμαρίς -ίδα η, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 123[1, 5]· *Οσμαρίδα*.

Το αρχ. ουσ. *σμαρίς*. Ο πληθ. *σμαρίδες* στο Meursius. Τ. *μαρίδα* σήμ. κοιν. Η λ. *σμαρίδα* στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., κ.α.).

Μαρίδα: *Λαβών σμαρίδαν την μικράν ... και ταύτης κόψας την κεφαλήν άλμισον* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 70[5].

Ο τ. ως προσωποπ.: *το Σαυρίδιν, το Αχέλι και η Οσμαρίδα* Οψαρ. 362[30].

σμεράλντο το. — Πβ. και *σμαράγδιον*, *σμάραγδος*.

Από το ιταλ. *smeraldo* (Battaglia· αντιδ. από το αρχ. ελλην. *σμάραγδος*).

Σμαράγδι: *ας έχει κρεμασμένον εις τον λαιμόν της* (ενν. *η έγγυος*) *λίθον σμεράλντο* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 266.

σμέρινα η, βλ. *σμύρνα* (ΙΙ).

σμήχω.

Το αρχ. *σμήχω*. Η λ. στο Steph., Θησ.

Πλένω, καθαρίζω (εδώ μεταφ.): *των σφαλμάτων σμήχειν τε τοις δάκρυσι τα στήθη* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 5.

'σμία, επίρρ., βλ. *εισμίαν*.

σμιγάδι το, Κώδ. Χρονογρ. 63 δις· *σμιγάδιν*.

Από το επίθ. *σμιγός* (απ. το 14. αι., βλ. TLG) και την κατάλ. *–άδι* (Ανδρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. σε έγγρ. του 14. (Text. z. Finanz.-Wirtschaftsgesch. $3^{68\ δις}$) και 16. αι. (Κασιμ., Έγγρ. 24 (103), 266 (370) κ.α.), στο Στεφανόπ., Βιβλ. Στεφανοπ. 87 και σήμ. (Μπαμπιν., ό.π., Κριαρ., Λεξ.).

Μείγμα σιταριού και κριθαριού: *είχεν* (ενν. *ο Νοέμβριος*) *και σίτον εύμορφον μάλλον γαρ και σμιγάδιν| και εις το χέριν βούκεντρον* Ημερολ. 34.

σμιγάδιν το, βλ. *σμιγάδι*.

σμίγω, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 34, 1170, Χρον. Μορ. Ρ 717, 2272, Φλώρ. 814, Λίβ. διασκευή α 181, Αχιλλ. L 386, 1104, Ιμπ. 355, Χρον. Τόκκων 1799, Μαχ. 72^{28}, 634^{1}, 636^{34}, Κορων., Μπούας 149, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 158^{r}, 196^{v}, Κακοπ. 116, 119, Πεντ. Αρ. XVIII 4, Αχέλ. 2483, Χρον. σουλτ. 65^{22}, 74^{17}, 144^{18}, Γιατροσ. Ιβ. 20, Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 161^{8}, Πανώρ.^{2} Β' 313, Γ' 49, 219, 532, Ε' 331, 335, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 60, 230, Δ' 121, 125, Ε' 211, Κατζ. Ιντ. β' 98, Ε' 373, Βοσκοπ.^{2} 76, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Α' 1724, Β' 464, 1903, Γ' 1134, Δ' 296, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 45, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 103, Γ' 326, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 417, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 541, Ροδινός (Βαλ.) 167, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 298, Διγ. Ο 1795, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 320^{13}, 331^{6}, 454^{21}, 457^{18}, 461^{9}, 478^{11}, κ.π.α.· *?εσμίγνω,* Hist. imp. (Iadevaia) I 95· *εσμίγω,* Διδ. Σολ. Ρ 38, Ασσίζ. 467^{17}, Χρον. Μορ. Η 306, 717, 2272, 6019, Χρον. Μορ. Ρ 306, Σαχλ., Αφήγ. 306, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1307, 1601, 2631, Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 372, Γεωργηλ., Θαν. 393, Μορεζ., Κλίνη φ. 220^{v}, 221^{r}, Κυπρ. ερωτ. 145^{8}, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 76^{37}, 117^{37}, $123^{3,16}$, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1523], Φορτουν. (Vinc.) Δ' 486, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Παύλ. Κορ. Α' ζ' 5, Κολ. β' 2, Μετάφρ. Ακαθ. Ύμν. 139^{8}, 140^{15}, κ.α.· *?εσμίζω,* Hist. imp. (Iadevaia) I 1232· *μίγω,* Χρον. Μορ. Η 959, Χρον. Μορ. Ρ 959, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 595, Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 213, Πεντ. Γέν. XIV 3· *?σμίζω,* Αχιλλ. (Smith) O 643 (αν δεν πρόκ. για εσφαλμ. γρ.· βλ. και Αχιλλ. O 644 και κριτ. υπ.)· *σμίω,* Κανον. διατ. Β 944· γ' εν. παρατ. *εσμίγοτον,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 313^{r}· παθητ. αόρ. *εσμίγθην,* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 262^{5}, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 20^{17}· υποτ. παθητ. αορ. *εσμικτώ,* Μαχ. 636^{9}· απαρέμφ. *εσμικτείν,* Μαχ. 656^{3}· μτχ. παρκ. *εσμιμένος,* Κυπρ. ερωτ. 103^{6}, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 157^{17}· *σμιμένος,* Κυπρ. ερωτ. 100^{16}, 114^{12}, 127^{4}, Πανώρ.^{2} Β' 500, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 413, Δ' 483, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 396^{5}, Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 221, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 256, Ε' 99, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [72], Ε' [1430], Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 87, Λογίζ., Χρον. Κύπρ. μετάφρ. (Κακ.-Πάνου) 38.

Από το μέλλ. *σμίξω* (<αρχ. μέλλ. *συμμείξω*) του αρχ. *συμμ(ε)ίγνυμι* (Ανδρ., Λεξ.). Κατά Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 257-8 από το αρχ. *μίσγω* με μετάθεση του σ. Ο τ. *εσμίγω* (για το σχηματ. του οποίου βλ. Χατζιδ., ό.π. 231) στο Βλάχ. (όπου και μτχ. *εσμιμένος*) και σήμ. ιδιωμ. Για τον τ. *μίγω* βλ. και Vitti [Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi σ. 70]· βλ. όμως και Lex. Chron. Mor., στη λ. Ο τ. *σμίω* και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 791, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Η μτχ. *σμιμένος* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, στη λ.), στο Meursius και σε σημείωμα του 18. αι. (Καδάς, Βυζαντ. 15, 1989, 440). Τ. *εσμίω* σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *σμί(γ)ω*). Η λ. και σήμ.

Ι. Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1)** Ανακατεύω, αναμειγνύω: *βάλε κέρατον αίγας καυμένον και τρίψον και χήνειον αξούγγιν και σμίξε τα και άλειφε τους πόνους* Σταφ., Ιατροσ. 6^{154}· *αν πιάσει τινάς τον χόρτον εκείνον οπού λέγουν λατινικώς βίργα παστοράλε και εβραϊκώς αλομόθ, να τα σμίξει με το ζουμί της μανδραγόρας και να το δώσει ζώου τινός, γαστρώνεται και γεννά* Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 434^{214}. **2)** Πηγαίνω και συναντώ κάπ., βρίσκομαι μαζί με κάπ.: *ας μίξωμε και των αλλών* (ενν. *των πάντων του φουσσάτου*), *να ποίσωμεν αμάδι| των δώδεκα την εκλογήν, να πληρωθεί το πράγμα·| κι ας ποίσωμεν διά βασιλέα τον κόντο Μπαλδουβίνον* Χρον. Μορ. Ρ 959· *ωσάν μας έσμιξεν* (ενν. *ο Παύλος*) *εις την Άσσον, τον επήραμεν και ήλθαμεν εις την Μυτιλήνην* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Πράξ. κ' 14. **3)** Ενώνομαι σαρκικά, έχω σεξουαλική επαφή με κάπ.: *Τότε γίνεται διαζύγιον ... Όταν ο ανήρ τρεις χρόνους διαπεράσας μετά της γυναικός μη ενωθή τη γυναικί ως ανήρ, και μη τελέση επί ταύτη τα των ανδρών, ήγουν σαρκικώς ου σμίξη αυτή* Zygomalas, Synopsis 154 Γ 12. **4α)** Παντρεύω κάπ.: *Μ' ένα μεγάλο βασιλιό, κρίνω, καλά δεν πηαίνει,| κακόρεξη να σμίξομε κόρη και χαδεμένη* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 16· *Στους παλαιούς καιρούς ...* (παραλ. 1 στ.) *'πειδή ετιμούσανε πολλά της αρετής τη χάρη* (παραλ. 1 στ.) *... εσμίγασι τα τέκνα τως οι αφέντες οι μεγάλοι| με τους μικρούς οπού 'χασι γνώσην, αντρειά και κάλλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Γ' 903· **β)** ενώνω με ερωτικό δεσμό: *Ω θάνατε πρικότατε, τούς σμίγει ο πόθος, γιάντα| γυρεύγεις έτσι αλύπητα να ξεχωρίζεις πάντα;* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 211. **5)** (Προκ. για ζώο) ζευγαρώνω: *το χτήνο σου μη σμίξεις δίλογο· το χωράφι σου μη σπείρεις δίλογο* Πεντ. Λευιτ. XIX 19. **6α)** Ενώνω, συνδέω· βάζω μαζί: *Εβουλήθη δε* (ενν. *ο βασιλεύς Αλέξανδρος ο Μακεδών*) *να εβγάλει και το χώμα να κάμει τόπον να σμίξει την Ερυθράν θάλασσαν με την άλλην θάλασσαν, οπού έναι εις το μέρος της Παλαιστίνης γης και του Γαζίου* Προσκυν. Λαύρ. Μ (Σινά) 79^{29}· (μεταφ.): *Αυτός ο Σωτήρ εις έναν λόγον έσμιξε δύο πράματα αιώνια. Την ζωήν, λέγει, αιώνιον και την κόλασιν αιώνιον. Και κινδυνεύει όποιος ειπεί το ένα πρόσκαιρον, να ειπεί και το άλλον* Πηγά, Χρυσοπ. 147 (61)· *εις μεν το ένα φύλλον έχει ιστορισμένα τα κατά τον Μωυσή γενόμενα ... Εις δε το έτερον φύλλον της πόρτας έχει πάντα τα κατά την Μεταμόρφωσιν γινόμενα υπό Χριστού. Έσμιξε δε ο ζωγράφος τα της Νομοθεσίας και τα της Μεταμορφώσεως ομού, διότι συμφωνούσι εκείνα μετά τούτων* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 166· **β)** (προκ. για επικράτειες) ενώνω διοικητικά, συνενώνω: *έβαλε ότι να κάμει το δουκάτο το εδικό του και της γυναικός του να τα σμίξει να τα κάμει ένα* Χρον. σουλτ. 103^{1}· **γ)** (προκ. για νομοθεσία) ενοποιώ: *Ο γουν βασιλεύς ο Ιουστινιανός ηθέλησε να αλλάξει από τας παλαιάς διατάξεις, ήγουν τους νόμους, και έκαμε διατάξεις ρό και τα έβαλε χώρια εις ίδιον τόπον, ήγουν δεν τους έσμιξεν με τους άλλους νόμους, διατί άλλαξε και το περί γάμου κεφάλαιον και το περί φαλκιδίου* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 239^{113}· **δ)** (προκ. για χείλη) ενώνω (σε φιλί): *τα χείλη μου τα χείλη σου τα κοκκινοβαμμένα να εσμίγα* Πανώρ.^{2} Β' 190· (και αμτβ.): *Οϊμένα, αφέντρα μου ακριβή, και πότες να βρεθούμε,| να σμίξουσι τα χείλη μας ...;* Στάθ. (Martini) Α' 287. **7)** Πλησιάζω κάπ. ή κ.: *Και επήγασιν εις αυτόν* (ενν. *τον Ιησούν*) *η μάννα του και οι αδελφοί του, και δεν ημπορούσαν να τον σμίξουν από το πλήθος* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Λουκ. η' 19· *το Πνεύμα είπε προς τον Φίλιππον: «Σίμωσε και σμίξε το αμάξι τούτο»* Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου) φ. 72^{r}. **8)** Εντάσσω, συγκαταλέγω: *έσμιξέν*

τους (ενν. τον Ρεκουνιάτον και τον Αντρόνικον τον Κουρουκιώτην) η εκκλησία με τους μάρτυρες και εκανονίσαν τους Μαχ. 638[13]. **9)** Προσθέτω· (εδώ προκ. για καταληκτικό σύμφωνο): *Δευτέρα κλίσις έν' εκείνη οπὄχει ονόματα μόνον θηλυκά όπου τελειώνουν εις α ή εις η, και κάνουν την γενικήν ... σμίγοντας το ς στην ευθείαν, ..., οίον, η ημέρα, της ημέρας* Σοφιανού, Γραμμ. 39. **10)** Συγκρίνω, παραβάλλω: *σμίγω εκείνες τσ' εμιλιές με τούτα οπού μου λέγεις| και βρίσκω ποια 'ναι η αφορμή, οπού με δυσκολεύγεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 55. **11)** (Προκ. για αφήγηση) παρεμβάλλω: *Αμή αγκαλά και να εσμίξαμεν εις το μίλημά μας ... την ανθιβολήν του ποταμού, με τούτον όλον ας γυρίσομεν πάλιν να μιλήσομεν διά τον άγιον Νεόφυτον* Ροδινός (Βαλ.) 230. **Β' Αμτβ. 1)** Ενώνομαι, αναμειγνύομαι (με κ.)· (εδώ προκ. για δάκρυα και αίμα): *Θωρώντας ο Ιησούς Χριστός τη Μαρία ξαπλωμένη| να κείτεται αποκάτω του ίδια θανατωμένη,| εδράμασι τα μάτια του και με το αίμα εσμίγα.| Τα δάκρυα του αποπανωθιό τση Δέσποινας επήγα,| κι ήρθα τα ρούχα τση Κεράς όλα κι αιματωθήκα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3654· (εδώ μεταφ.): *έκλαψεν πικρά* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *και είπεν: «Ω άτυχή μου δόξα, πώς εις ολίγον καιρόν εφάνης καλή και τιμημένη και εις μίαν ώραν και ροπήν χάνεσαι; Και καλά λέγει η παραβολή «ουδέν έναι στον κόσμον χαρά, αν ουδέν σμίξει και θλίψη»* Διήγ. Αλ. V 84. **2)** Ενώνομαι με κάπ. (πνευματικά ή ψυχικά): *Εκολλήθηκε γαρ πρεπόντως η ψυχή αυτεινού* (ενν. *του Ιωάσαφ*) *οπίσω του Χριστού, εσμίγοντας μετ' αυτόν με μίαν έσμιξιν αχώρισθον, επειδή δεν εμετεγύρισεν από την εργασίαν του, μηδέ ελάθεψε τον κανόνα της ασκήσεώς του* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 163[39]· *ραβδεάς, σπαθεάς εχάρισα, είτιναν ηύρα εμπρός μου,| ώστε να με ζητήσουσιν οι αδελφοί σου αγάπην·| και ήκουσα τους λόγους των και έσμιξα με ταύτους,| σφικτά τους επερίλαβα και κατεφίλησά τους* Αχιλλ. L 1081· *Λογιάζω, του Πανάρετου τον πόθο αταίριαστό μου| δε θέλω κράξει ώστε να ζω, ...| ... μηδέ ποτέ μου, κρίνω,| δε θέλω πει κακά 'καμα να σμίξω μετά κείνο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 106. **3α)** Έχω ερωτικές, σεξουαλικές σχέσεις με κάπ. (στα πλαίσια του γάμου ή εκτός), κοιμάμαι με κάπ.: *Κι αφότου υπαντρεύτησαν κι εσμίξασιν οι δύο,| ο Θεός τούς έδωκεν παιδίν όπου ήτον θυγατέρα* Χρον. Μορ. Η 8459· *ει και συνέβη και σμίξει* (ενν. *ο άνθρωπος*) *με την γυναίκα του πριν να ευλογηθεί, έχει επιτίμιον του πόρνου, χρόνους επτά* Μαλαξός, Νομοκ. 324· *Γάμον λέγομεν ανδρός και γυναικός συνάφειαν, σμίξιν, ήγουν που να ζήσουν και να περάσουν ομού όλην τους την ζωήν, και να ... ενωθούσι και να σμίξουν, ως ο Θεός επρόσταξε διά παιδοποίησιν και αύξησιν και πληθυσμόν* Zygomalas, Synopsis 152 Γ 5· **β)** επιδίδομαι σε ερωτικές περιπτύξεις: *Δυο περιστέρια πλουμιστά μού φαίνετονε, νένα,| σ' ένα ψηλότατο δεντρό κι εθώρου φωλεμένα,| κι εσμίγασι κανακιστά και σπλαχνικά εφιλούσα,| κι ένα τ' αλλού τα πάθη τως, σου φαίνετο, εμιλούσα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 149. **4)** Παντρεύομαι με κάπ.: *ο κόσμος πλια μοιαστή παντρειά δεν είχε κάμει,| εγώ κι η Πετρονέλα μου να σμίξομεν αντάμι* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 428· *Και μη θαρρείς για πλερωμήν επάτησα στον Άδη,| μα 'το για σε, οπού πεθυμώ να σμίξομεν ομάδι| εις έσμιξη παντοτινή, και ταίρι να σε κάμω| και δε λογιάζω δυσκολιά να βάλεις σ' έτοιο γάμο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 472. **5)** Συναντιέμαι: *Ευτύς μαντάτα έστειλαν το πού να εσμίξουν όλοι,| όπως να επάρουσιν βουλήν το πόθεν να περάσουν* Χρον. Μορ. Ρ 306· *εις την Πουργούνιαν έσμιξαν αμφότερ' οι κοντάδες* Χρον. Μορ. Ρ 204· *όταν ο Ιησούς έσμιξεν με τον άγιον Ιωάννην*

του λέγει: Ιωάννη, εγώ θέλω να με βαπτίσεις Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 257[v]· (σε παροιμ. φρ.· πβ. νεοελλ. φρ. «*βουνό με βουνό (μόνο) δε σμίγει*»): *Τάχα να σμίξα τα βουνιά και να 'ρθασι τα ψάρια| να βοσκηθούσι σήμερον εις τσ' Ίδας τα χορτάρια;* Πανώρ.[2] Ε' 195. **6)** Συγκρούομαι, συμπλέκομαι (βλ. και Ανδρ., Σημασ. εξ. 50-1): *ως είδε ο Σεβαστοκράτορας απέκει όπου εθεώρει| ότι οι Αλαμάννοι εσπάραξαν κι απήρασι το κρότος,| γοργόν σπουδαίως εκεί έδραμεν όπου ήσασιν οι Ούγγροι,| ορίζει τους να σύρνουσιν όλοι με τας σαγίττας| στο αλλάγι εκείνο που έσμιξε μετά τους Αλαμάννους* Χρον. Μορ. Η 4037· *Εσμίξασιν πιλαλητά και κρούουν κοδαρέες* Αχιλλ. (Smith) Ο 645· *Ο γενεράλες έσμιξε με τον πασά κι εκόλα,| σουλτάνες με τα κάτεργα, χοντρά, και τ' άλλα όλα·| τα κάτεργα εσμίξασι και μουγκισμός εβγαίνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 339[13]. **7)** Έρχομαι κοντά, πλησιάζω: *Τι λέγω, η βαριόμοιρη, και τι καλό 'παντέχω,| όντε θωρώ και το Θεόν αντίδικό μου έχω;| Ω κρουσταλλένιοι μου ουρανοί, πλανήτες, τώρα ελάτε,| κι εσείς, πουλιά, πετάξετε, σμίξετε να με φάτε* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 208[14]· (μεταφ.): *Η αγάπη να μην είναι πλαστή. Να σιγχαίνεστε το πονηρόν, να εσμίγετε εις το αγαθόν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Ρωμ. ιβ' 9. **8)** Συναναστρέφομαι με κάπ., κάνω συντροφιά με κάπ.: *Μ' απής αναθραφήκαμε, και με διχώς σκονάδι| δεν εμπορούμα τση τιμής να στέκομεν ομάδι,| μας χώρισεν ο βασιλιός, με πρίκα μας μεγάλη,| καλά και πάντα εσμίγαμεν εις το παλάτι πάλι* Ερωφ. Α' 164· *Μόνο με κάποιους γέροντες συχνιά ήπρασσε, ν' ακούγει| για κείνην οπού στην καρδιά με το σφυρί τού κρούγει·| κι ήπαιρνε σαν παρηγοριά τό 'θελε δει απ' αυτείνους| απ' το παλάτι να 'ρχουνται κι ήσμιγε μετά κείνους* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 832· *εμπήκε μέσα* (ενν. *ο Πέτρος*) *και ευρήκε πολλούς μαζωμένους, και τους είπεν: «Εσείς ηξεύρετε καλά ότι είναι ανομία εις άνθρωπον Ιουδαίον να συγκολλίεται ή να σμίγει με αλλόφυλον άνθρωπον· αλλά ο Θεός με το έδειξεν να μην λέγω κανένα άνθρωπον σιχαντόν ή ακάθαρτον ...»* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. ί 28· **9α)** Ενώνω δυνάμεις, συνεργάζομαι· (εδώ σε μεταφ.): *Το Ριζικό και ο Έρωτας εσμίξασιν αμάδι| και συνορίζουνται και οι δυο καθημερνό στον Άδη| να με κρατού παντοτινά* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 371· *Τα μάτια, ο νους μου κι η καρδιά, κι η όρεξη εθελήσα| κι εσμίξαν και τα τέσσερα, όντε σ' εσγουραφίσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1436· (σε μετων.): *ουδείς από τους δώδεκα ίσχυσε να τον ρίψει,| όλους γαρ εφοβέριζεν η θεωρία του Φράγκου.| Και δύο κοντάρια έσμιξαν και εδώκαν τον εντάμα,| ποσώς ουκ ηδυνήθησαν ίνα τον ρίψουν κάτω* Αχιλλ. (Smith) Ν 1559· **β)** συνασπίζομαι, συμμαχώ: *αποαφορμής του σκάνταλου ετούτου όπου εγινέτον| ου προθυμούσιν οι Ρωμαίοι να εσμίξουν με τους Φράγκους* Χρον. Μορ. Η 717. **10α)** Επικοινωνώ, συνδέομαι: *Είδε αγνάντια της μακρύ και υψηλό νησί ..., το οποίον με ένα γεφύρι παλαιό και μισοχαλασμένο έσμιγε με την στεριάν* Καλόανδρ. (Δανέζης) 55 (32[v]). **β)** (προκ. για ποταμό) ενώνομαι· εκβάλλω: *Ετούτος ο Φαρνούτος* (ενν. *ποταμός*) *σμίγει με μίαν λίμνην οπού κράζεται Ασκανία* Ροδινός (Βαλ.) 230. **11α)** (Προκ. για κτίσμα) εφάπτομαι: *στου κατωγιού το πλάγι| σπίτι ήτονε του βασιλιού, σιτάρια να φυλάγει,| πολλά μεγάλο και πλατύ κι ήσμιγε μετά κείνη| την κάμερα του κατωγιού* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 389· **β)** (προκ. για σπαθιά την ώρα της ξιφομαχίας) έρχομαι σε επαφή με κ., χτυπώ: *Ώρες εσμίγαν τα σπαθιά κι ώρες την άδεια ευρίσκα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1805.

II. Μέσ. **Α' Μτβ. 1)** Ανακατεύομαι: *Εκ της τομής της καρδιακής εκείνης του ζωδί-*

ου| φλοξ του πυρός εξήρχετο, σύγκαπνος ουκ ολίγος| κι εσμίγετο τοις δάκρυσι του λιθίνου ζωδίου Βέλθ. 413. **2)** Κάνω έρωτα σε κάπ., κοιμάμαι με κάπ.: *ηβλέποντας ο Δαβίδ ότι δεν θέλει να σμιγεί* (ενν. *ο Ουρίας*) *την γυναίκα του διά να ημπορέσει να σκεπάσει την μοιχείαν ήν έκαμε, στέλνει τον πάλιν εις τα φουσσάτα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 196[v]. **3)** Πηγαίνω κοντά σε κάπ., πλησιάζω κάπ.: *Εις ταύτην δε την απειλήν εκείνης της ημέρας,| τρυγόνια εχωρίσθησαν εκ της πολλής της βίας·| το θηλυκόν εκόλλησεν, εσμίκτην την Χρυσάντζα,| το δ' έτερον, αρσενικόν, τον Βέλθανδρον εμίγη* Βέλθ. 1120, 1121. **Β'** Αμτβ. **1α)** Ενώνομαι σε ένα σύνολο: *όλες οι 'στίες του ουρανού κι αυτές της γης ν' ανέβουν| και να σμιχτούν να κάψουσιν και να σας αφανίσου* (ενν. *εσάς, τους Εβραίους*) Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 135· (μεταφ.): *με τη χαράν η πρίκα| τα δυο εσυγκεραστήκασιν ομάδι κι εσμιχτήκα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 756· *ας τρέχουν τα δάκρυά σας μετ' εμένα και ας δράμουν τα δάκρυά μου της ελεεινής ώσπερ βρύσην. Ούτως και εγώ εσμίχθην η καρδίτσα μου πικρότητα διά τον χρυσόν μου τον σταυραΐτόν τον Αλέξανδρον* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 205[16]· **β)** (προκ. για στράτευμα) συγκεντρώνομαι: *Ώστε να πέμπομε λίγους να πολεμούσι,| νίκος ποτέ μ' έτοιο θεριό δεν ημπορού να δούσι·| μα σα σμιχτεί όλος ο λαός, το πλήθος το περίσσο,| με θέλει κάμει σήμερον άσφαλτα να νικήσω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 983. **2α)** (Προκ. για πουλιά) ζευγαρώνω: *Τέσσερα τρυγονόπουλα στους ουρανούς πετούσιν* (παραλ. 1 στ.) *γυρεύγουσι τα ταίρια τους αντάμα να σμιχτούσι* Ερωτοπ. 708· *εμπορώ να μοιάσω την βερτούν της καστιτάς εις την φιλικουτούναν, η ποια ποττέ δεν πτιέ του ακριβού της συντρόφου, και ανισώς και λάχει και ψοφήσει είς από ξαυτής τους η άλλη φυλάγει αιώνιαν καστιτά και πλιόν δεν σμίγεται με άλλην και πάντα στέκει μοναξική της εις την ζωήν της* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 146· **β)** (προκ. για ανθρώπους) συνευρίσκομαι: *Πορνεία ... ένι εις τέσσερις μανιέρες: ... Η τρίτη ένι αντάν ένι συγγενάδες, τουτέστι όταν ο είς συγγενής σμίγεται με μίαν του συγγενάτριαν* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 148· *εσμίχθησαν ωσάν είναι η τάξις του ανδρογύνου και εγγαστρώθη η κόρη* Διγ. Ανδρ. 326[19]· **3)** Παντρεύομαι: *το Θεό παρακαλώ στον Άδη να με βάλει| να κρίνομαι συζώντανη, ανίσως και άλλο χέρι| απλώσει απάνω μου ποτέ, γή πούρι αν άλλο ταίρι| θέλω σμιχτεί παντοτινά στη ζήση τη δική μου.| Και απάνω 'ς τούτο δίδω σου τη χέρα τη δική μου.| Πιάσ' και το δαχτυλίδι μου, και ας είναι ογιά σημάδι| και μαρτυριά τση παντρειάς που μελετούμε αμάδι* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 479. **4α)** Συνασπίζομαι, συμμαχώ: *ο μάστρος του Σπιταλλίου φρέρε Τζάκε τε Μιλά ... πήγεν και εσμίκτην μετά τους· ο ποίος εδάνεισεν του κυρού του Στύρου μ' χιλιάδες άσπρα της Κύπρου* Μαχ. 46[25]· (με το επίρρ. *μεσόν*): *και ο μισέρ Τανολάνε ο 'πίσκοπος της Λεμεσού εσμίκτην μεσόν τους· και ο κύρης της Τύρου είχε τον πολλά ακριβόν* Μαχ. 46[27]· **β)** συνεργάζομαι· ενεργώ από κοινού: *Και επέψαν χαρτία του ποδεστά τους Γενουβήσους και του μπαλίου τους Βενετίκους να σμικτού να πέψουν γλήγορα τους μαντατοφόρους τους Σαρακηνούς εις το Κάργιος· και ο πάγιλος και ο ποδεστάς ενέβησαν εις την Λευκωσίαν ζητώντα τους μαντατοφόρους* Μαχ. 206[4]. **5)** Συναντιέμαι· (μεταφ., προκ. για τα μάτια): *Σα δε συναπαντήξουσι τα μάτια να σμιχτούσι,| εύκαιρα βασανίζουνται εκείνοι π' αγαπούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1135. **6α)** Συμπλέκομαι, συγκρούομαι: *Αλήθεια οι Γενουβήσοι δεν επάψα να διαφεντεύγουν τους πουρζέζηδες και τους προδέλοιπους του κοντοστάβλη, και δεν επλάζουνταν, ότι είχασιν πιγές, και*

το να στρέφουνταν εις την Λευκωσίαν, έρχουνταν και εφορτώννασιν· και όσες φορές εσμίκτησαν, είχαν το χειρόττερον οι Γενουβήσοι Μαχ. 430[35]· *Κεντού, φουσκώνουν τ' άλογα κι ως αστραπή εχυθήκα| κι ωσάν αΐτοί ευρεθήκασι στον κάμπο κι εσμιχτήκα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2300· *ένας παιδίος ... είπεν του: «Αφέντη, δέρνεις μας και διώχνεις μας! Πού να πάμεν να 'βρωμε να πιούμεν, διά να σμικτούμεν με τους οκτρούς μας;»* Μαχ. 658[23]· **β)** επιτίθεμαι: *ευρέθησαν φ' ανθρώποι, και αννοίξαν τες πόρτες της Κάβας και μοναύτα εξέβησαν· και θωρώντα οι Γενουβήσοι εσμίκτησαν, και εσκοτώσαν και ελαβώσαν πολλούς Γενουβήσους* Μαχ. 366[9]· **γ)** (σε ιδιάζ. χρ. με υποκ. τη λ. *μάχη*) ξεσπώ, «ανάβω»: *εναντίοι δε οι Τρώες| ήλθον κατά των Αργείων,| και εσμίχθηκεν η μάχη* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΑ' [233]. **7α)** Συναναστρέφομαι, σχετίζομαι: *τώρα σας έγραψα να μην σμίγεσθε με τους τοιούτους· τουτέστιν, αν κανένας οπού ονομάζεται αδελφός είναι πόρνος ή πλεονέκτης ή ειδωλολάτρης ή λοίδορος ή μέθυσος ή άρπαγας, με τον τοιούτον μηδέ να τρώτε μαζί* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Κορ. Α' ε' 11· **β)** συναντιέμαι φιλικά, κάνω παρέα: *να σμίγεται πάσαν ημέραν με γιαρένηδες να πίνει και να τους γίνεται και κιφίλης* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 75[r]. **8)** Εντάσσομαι, συνυπολογίζομαι (σε ένα ομοειδές σύνολο): *Ακόμη σμίγονται με τους συνδέσμους και τούτοι· εναντιωματικοί ... Δυνητικός ...* Σοφιαν., Γραμμ. 83. **9)** Συνεισφέρω, συμμετέχω: *Εις τες χρείες των αγίων να εσμίγεσθε. Την φιλοξενίαν να γυρεύετε* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Ρωμ. ιβ' 13.

Φρ. 1) *Σμίγω απάνω* τινός = ενώνω δυνάμεις με κάπ.· παραστέκομαι, βοηθώ κάπ.: *απατά τα αδέρφια σου σκήφτρο του Λεβί σκήφτρο του πατρός σου σίμωσε μετ' εσέν, και να σμίξουν απάνου σου και να σε δουλεύγουν* Πεντ. Αρ. XVIII 2. **2)** *Σμίγω εις τα άρματα* = συγκρούομαι στη μάχη: *Όταν δε ηθέλησεν εβγεί* (ενν. *ο Μερκούριος*), *ως άγριον λιοντάρι,| ο καθεείς εκ των εχθρών είχε μεγάλην χάρη,| μετ' αύτον εις τα άρματα ουδόλως για να σμίξει,| το στήθος με τον στόκον του όπως να μην τ' ανοίξει.| Γιατί δεν ιατρεύετον όστις εκ τ' άρματά του| τα θεία ελαβώνετον* Κορων., Μπούας 107. **3α)** *Σμίγω εις (το) ένα*, βλ. ά. *είς* Φρ. 11· **β)** *(ε)σμίγομαι εις το ένα* = (προκ. για την Αγία Τριάδα) είμαι αδιαίρετος: *Ω ομοούσιε Τριάς εις ένα εσμιμένη,| Πατήρ, Υιό και Πνεύματος, Τριάδα ευλογημένη* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 5224. **4)** *Σμίγω εις ένα ζυγόν* = ενώνομαι στον ίδιο (άνισο) ζυγό (βλ. και Εξίσου-Τσελίκας [Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παράρτ. σ. 122]): *Και μην σμίγετε εις ένα ζυγόν με τους απίστους· διατί ποίαν μετοχήν έχει η δικαιοσύνη και η αδικία; Και ποίαν έσμιξιν έχει το φως με το σκοτάδι;* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Κορ. Β' ς' 14. **5)** *Σμίγω λόγια* = συνομιλώ: *αρχίζουσιν απομακρά, φρόνιμα λόγια εσμίγα,| λέγοντας σ' είντα ευρίσκετον η χώρα με το ρήγα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 323. **6α)** *Σμίγω (εισέ) πόλεμο(ν)* = εμπλέκομαι σε πόλεμο, πολεμώ: *Και οι Τούρκοι, οπού ήτανε από την Ρούμελη, εστέκανε να σμίξουνε εισέ πόλεμο* Χρον. σουλτ. 44[5]· *εκαταδίωξάν τους και αρχέψα να κουρσεύσου ως το γιοφύριν της Πιλλιρής· και εκεί εσμίξαν πόλεμον, πολλύς και δυνατός από το γιοφύριν της Πιλλιρής ως το γιοφύριν του Αγίου Αποστόλου* Μαχ. 420[28]· **β)** *σμίγομαι εις τον πόλεμον*, βλ. ά. *πόλεμος* Φρ. 19. **7)** *Σμίγω (αντάμα) συμβούλιο* = καλώ συμβούλιο: *Συμβούλιο οι άρχοντες εσμίξασιν αντάμα| κι όλοι γενεραλίσιμο το Λάζαρον εκάμα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 381[9].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1)** Ενωμένος· συνταιριασμένος: (εδώ μεταφ.): *Ανίσως*

και τον κάθαναν πληγώννει (ενν. *ο πόθος*)*| πώς δεν είναι μιτά του κακιωμένοι| αμμ' όλοι τ' ακλουθούν όσους κορπώννει;| Έννοια γλυκιά με την πικριά σμιμένη| τούς αγαπούν εις τούτον αποσώννει| και δεν νιώθουν πως ζουν αποθαμμένοι* Κυπρ. ερωτ. 17[12]· *Όπου η αγάπη κατοικά σμιμένη με τα κάλλη,| άλλη ομορφιά δε βρίσκεται σαν τούτη έτσι μεγάλη* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 139. **2)** Που συνορεύει, γειτονικός: *το κατάλυμαν του Μεντζάδου ... το οποίον είναι κοντά και σμιμένο με άλλα σπίτια και αυλή* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 396[5].

?σμίζω, βλ. *σμίγω*.

σμικραίνω ή σμικρύνω, βλ. *μικραίνω*.

σμικρός, επίθ., βλ. *μικρός*.

σμικτά, επίρρ., Διήγ. Αλ. F (Lolos) 246[22], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 247[22], 249[1], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [682]· *σμιχτά*. Κατζ. Γ' 28.

Από το επίθ. *σμικτός*. Για το σύμπλεγμα κτ ως φωνητ. αρχαϊσμό βλ. Πηδώνια Κομν., Χορτάτσης 226. Ο τ. και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Μαζί: *μη χαθείς στοχάζοντας τέτοιας λογής μεγάλο| αφέντη, αξιότατο παρά κιανέναν άλλο|, γιατί όσην έχει μπόρεση τόσ' έχει καλοσύνη·| τη δύναμη βαστά σμικτά με την ταπεινοσύνη* Πανώρ.[2] Αφ. 28· *τότε ο Μπάστας κι ο Μιχαήλ οι δύο βουλευτήκαν| να μην πάσιν κι οι δυο σμικτά, έτσι προμηθευτήκαν,| μόν' ένας 'πού την μιαν μεριάν και άλλος 'πού την άλλη* Παλαμήδ., Βοηβ. 1166· *Με δίκιο σήμερο, άξε Ζευς, πρέπει ν' αποφασίσεις| το μήλο τσ' αδερφής μου εδώ τση Πάλλας να χαρίσεις,| γιατί όπου τ' άρματα σμιχτά με γνώση κατοικούσι,| όλες οι άλλες ομορφιές τιμού και προσκυνούσι* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 137.

σμικτός, επίθ., Διήγ. Αλ. V 37, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 142[7], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 353[21-22], 693[4], 731[4], Πιστ. βοσκ. V 6, 279, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 504, 599, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1113], Τζάνε Εμμ., Μοιρολ. 139[16]· *σμιχτός*, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 147, Τζάνε, Κατάν. 8.

Από το *σμίγω*. Για το σύμπλεγμα κτ ως φωνητ. αρχαϊσμό βλ. Πηδώνια Κομν., Χορτάτσης 226. Ο τ. και σήμ. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 109[4], 225[6, 9]), στον Κατσαΐτ., Ιφ. Α' 66, Θυ. Α' 218 και το Βλάχ. (λ. *σμιμένος*)· βλ. και LBG.

1) Ανακατωμένος, ανάκατος: *και μετά τούτο ερρίκτασιν πίσσα με το σαπούνι| κι ασβέστη προς τους Έλληνας, σμικτά με το ρετσίνι* Θησ. (Foll.) Ι 53· *το ποτάμιν εκείνο, η Αρσία ... πάσα νύκταν επάγωνε και την ημέραν εχάλαν και έτρεχε και το βάσταμά της λιθάριν και ασβέστην εβάστα σμικτά* Διήγ. Αλ. E (Lolos) 287[12]· *όλα όνταν είναι ομάδι,| οι αίγες με τα πρόβατα σμικτά σ' ένα κουράδι,| τσ' αίγες απού τα πρόβατα σε μια σφυρά χωρίζει* (ενν. *ο βοσκός*)*,| τα πρόβατα απού τη δεξά, τσι αίγες ζερβά γυρίζει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4977· (μεταφ.): *είχε το πείσμα της καρδιάς σμικτό με κακοσύνη* Πανώρ.[2] Δ' 342· *και στέκομαι, δεν ξεύρω πώς, σ' αγάπη κι εισέ μάχη,| και πρίκα ο νους μου και χαρά σ' ένα καιρό σμικτά 'χει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 28. **2α)** Που είναι μαζί, κοντά· ενωμένος: *οι ελάται αυτών* (ενν. *των ιερακίων οφείλουσιν είναι*)

αποσκελωτοί, ίνα μήτε εισί σμικτοί, μήτε σταυρωτοί Ορνεοσ. 578[24]· *η δύναμις Βλαχιάς είν' η Τρανσυλβανία,| γιατ' έχουν τα βουνά σμικτά η μια κι άλλη μερία* Παλαμήδ., Βοηβ. 496· (προκ. για συμμαχία): *Πάντα σμικτές οι βασιλειές κάλλια 'ναι φυλαμένες,| και μόνιες και ξεχωριστές πέφτου οι πολεμημένες* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 41· **β)** (προκ. για κτίσμα) που συνορεύει, γειτονικός: *του δίδουσιν και πουλούν του το σώχωρόν τωνε, βαλμένο στο άνωθεν χωρίον Μοναστηράκι, σμικτό με τα σπίτια τωνε* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 724[5]. **3)** Συγκεντρωμένος σε κ.: *Ω πόσον ωφελεί συχνά στον άνθρωπον, ...| ο τυφλωμός των ομματιών, για να θωρεί περίσσια.| Ότ' η ψυχή δεν βρίσκεται ετότις σκορπισμένη,| αμ' είναι εις του λόγου της σμικτή και μαζωμένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [968]. **4)** Σύνθετος: *Δεν ξεύρω, μηδ' αποκοτώ ... ν' αρχίσω| με τον Τρωσίλο αθιβολή σαν τούτη να μιλήσω,| γιατ' είναι κάμωμα σμικτό και πλια παρά μεγάλο,| που να κρυφτεί δεν ημπορεί το έναν απού τ' άλλο* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 591.

σμίλα η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 626[22].

Το πιθ. μτγν. ουσ. *σμίλα* (L-S, <*σμίλη*)· η λ. και σε σχόλ. (TLG). Τ. *ζιμίλα* στο τσακων. ιδίωμα (Κωστ., Λεξ. τσακων., στη λ.). Η λ. στο Βλάχ., σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Δ' 111[19]) και σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ., Σακ., Κυπρ. Β' 791, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Andr., Lex., λ. *σμίλη*, όπου και λ. *σμίλια*· βλ. και Παπαγεωργίου, Μνήμη Π. Δικαίου 213).

Σμίλη: *Θαυμάζω χείρας τεχνιτών και του χρυσού την φύσιν·| πώς ο χρυσός ως άμπελος τη σμίλα συνεπλάκη| και ταις χερσί των τεχνιτών υπεδουλώθη τόσον* Καλλίμ. 321.

Σμιλάκιος ο· *Μιλάκιος*, Πωρικ. (Winterwerb) Ι 100 χφ Ο κριτ. υπ.

Προσωποπ. του ουσ. *σμιλάκιον* (εδώ καρπός φυτού, πιθ. είδος οσπρίου· βλ. και Γενναδ., Λεξ. 231-2) (<αρχ. ουσ. *σμίλαξ* η, που απ. σήμ. ιδιωμ. σε τ. όπως *σμιλάκι, σμιλάκ', ασμιλάκι* κ.ά. (Andr., Lex., λ. *σμιλάκιον*· βλ. και Tzitzilis, Griech. Lehnw. 169)· για τον τ. πβ. αρχ. τ. *μίλαξ*): *ο Βερίκοκός τε και ο Λουμπινάριος και ο Κολοκύνθιος και ο Σμιλάκιος, Λαγηνίδιός τε και ο Μανιτάριος* αυτ. Ι 100.

σμιλίν το, βλ. *σμιλίον*.

σμιλίον το· *σμιλίν*.

Το μτγν. ουσ. *σμιλίον*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σμίλιν*). Τ. *σμιλί* στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Ειδικό μαχαίρι του τσαγκάρη (Eideneier [Προδρ.[2] σ. 329]· για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Β' 215, Κοραή, Άτ. Α' 118): *ρίπτει* (ενν. *ο ψευδοτσαγκάρης*) *το καλαπόδιν του, ρίπτει και το σανίδιν| και το σουβλίν και το σμιλίν και τα σφηκώματά του,| και λέγει την γυναίκαν του ...* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 126.

σμίξιμον το, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 78.

Από τον αόρ. του *σμίγω* και την κατάλ. -*ιμον*. Τ. *σμίξιμο* στο Βλάχ. (λ. *σμίξις*) και σήμ. Η λ. στο Somav.

Αρμονική συνύπαρξη, ένωση: *Ο οποίος* (ενν. *ο δαίμων*) *βλέποντας το γένος μας να ανθεί ... και θέλοντας από τον φθόνον του να το αφανίσει και μη εμπορώντας να το βάλει εις έργον διά την φιλίαν και σμίξιμον εις ένα της ανατολικής και δυτικής εκκλησίας ..., εύρηκε το εχθρότατον ετούτο μέσον να σχίσει την εκκλησίαν* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 54[8]· *Η δεύτερη αγάπη κράζεται αγάπη της συγγενότητος, η ποια γεννάται και έρχεται από ένα νατουράλ μόβιασμα και σμίξιμον της ψυχής οπού σύρνει τα κορμιά τους λας να αγαπήσουν τους συγγενάδες τους περίτου παρά τους άλλους* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 77.

σμίξις η, Χρον. Τόκκων 1999, Μαλαξός, Νομοκ. 187, 289, Πηγά, Χρυσοπ. 124, Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 450[703], Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 88, 176, Διγ. Άνδρ. 372[26], Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1481 ιθ' 3, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1014], Χριστ. διδασκ. 70, 379, 382, 423, Βουστρ. Μεταφρ. 255, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Γαλ. β' 9· *έσμιξη,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 473, 532, 782, 1230, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 405, 450, 622, Β' 463, Γ' 199, Ε' 104· *έσμιξις,* Διγ. Ζ 252, Ασσίζ. 334[1], Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1539, 1544, 1582, 1583, Μετάφρ. "Χαρακτ." Θεοφρ. 126, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 109[36], Χριστ. διδασκ. 419, 426, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Κορ. Α' ιε' 33, Β' ς' 14, Ρωμ. ιγ' 13· *σμίξη,* Διγ. Ζ 2123, Ανέκδ. ιντ. κρητ. θεάτρ. Α' 132, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 178[r].

Από το αρχ. ουσ. *σύμμιξις* (Ανδρ., Λεξ., λ. *σμίξη*). Για το σχηματ. των τ. με πρόθετ. *ε* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 232. Ο τ. *έσμιξη* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) και λογοτ. (ΑΛΝΕ) και ο τ. *έσμιξις* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 545). Ο τ. *σμίξη* στον Κατσαΐτ., Θυ. Ε' 483 και σήμ. λαϊκ. Η λ. σε έγγρ. του 11.-16. (TLG, Caracausi) και στο Βλάχ.

1) Σύνδεση, συνένωση· (συνεκδ.) το σημείο ένωσης δύο αντικειμένων, ο αρμός: *Έσωθεν ως εξώθεν| εφαίνετό σου μάρμαρον ένα γλυπτόν υπάρχει| η τσάμπρα η πανεξαίρετος· όλη ην καλά κτισμένη·| σμίξιν ουκ έβλεπες ποτέ ετέρου λιθαρίου,| τοσούτον κατεκάλυνε το έργον ο τεχνίτης* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 6408. **2)** Ένωση (φυσική ή πνευματική): *το σώμα του ανθρώπου με όλα τα μέλη έχει μίαν έσμιξιν αχώριστον* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 108[1]· *Εκολλήθηκε γαρ πρεπόντως η ψυχή αυτεινού* (ενν. *του Ιωάσαφ*) *οπίσω του Χριστού, εσμίγοντας μετ' αυτόν με μίαν έσμιξιν αχώρισθον* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 163[40]· (εδώ προκ. για την ψυχή και το σώμα κατά τη Δευτέρα Παρουσία): *Έστι δε η ανάστασις έσμιξις πάλιν ψυχής τε και σώματος. Διατί αυτό το σώμα, το σαπημένον και διαλυόμενον, θέλει ανασταθεί, να γενεί αχάλαστον* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 54[39]. **3)** Σαρκική ή ερωτική ένωση· **α)** σεξουαλική πράξη, συνουσία: *Καθώς όταν σμίξει η πέτρα με το σίδηρον και κτυπηθούν, εβγαίνει φωτία, ούτω και από την σμίξιν του ανδρός και της γυναικός, εν τω άμα, Θεού οικονομία, σώμα συν τη ψυχή γίνεται* Γιατροσ. Ιβ. 20· *από την σμίξιν οπού κάνει ο άνδρας με την γυναίκα γεννώνται τα κορμία ως καθώς έχει η φύσις* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 17[r]· φρ. *πίπτω εις έσμιξιν* = συνουσιάζομαι: *πολομούν* (ενν. *οι γυναίκες*) *ως πολομά η αρκούδα, το να στηρνιάσει κολακεύει τον άνθρωπον ή το ζώον το αρσενικόν, και το να πέσει εις έσμιξιν μετά της, και ν' αποστηρνιάσει τότε θανατώννει το* Μαχ. 574[27]· **β)** γάμος: *Εκέρδαισε τους κόπους του, ήσμιξε μετά κείνη·| στον κόσμον έτοια πεθυμιά και σμίξη δεν εγίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 630· (σε παροιμ. φρ.· βλ. Ερωτόκρ. Παροιμ. σ. 780): *Λοιπόν αποφασίσετε το ρήγα, να κατέχει| το πώς η θυγατέρα σας σ' τούτα όρεξη δεν έχει| και μηδέ θε να παντρευτεί, α δεν περάσου χρόνοι* (παραλ. 1 στ.). *Η έσμιξη που 'ναι στανικώς, οι φρόνιμοι λογιάζου,| μάχη 'ν' κουρφή, βάρος πολύ, κι όχθρητα τηνε κράζου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 359· έκφρ. *έσμιξη/σμίξις (του) γάμου* = γαμήλια ένωση: *Γροικά το κι ο Πολύδωρος, παράξενο του εφάνη| πως μ' άλλον άντρα η Αρετή έσμιξη γάμου κάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1168· *Τα περί της σμίξεως του γάμου, ήγουν της πανδρείας γενόμενα* Χριστ. διδασκ. 379. **4α)** Συνάντηση ανθρώπων, συγκέντρωση: *απήλθομεν εις την Χαλυβίαν μετά του βασιλέως ..., ήγουν μετά την εν Κερασούντι εισέλευσιν αυτού και έσμιξιν μεθ' ημών* Πανάρ. 73[33]· **β)** λατρευτική σύναξη: *εκείνοι οπού εδέχθησαν τον λόγον του* (ενν. *του Πέτρου*) ... *εκαρτερούσαν εις την διδαχήν των αποστόλων και εις την έσμιξιν και εις το κόψιμον του ψωμίου και εις τες προσευχές* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. β' 42. **5)** Συναναστροφή, σχέση· φιλία: *Υιέ μου, βλέπε με πονηρούς ποτέ μη συντροφεύσεις,| μήδ' εσεβείς μετ' αυτεινούς ποτέ εις την χαράν τους.| Λείπε από την σμίξιν τους και από την ομόνοιάν τους* Σπαν. (Ζώρ.) V 125· *Δεν θέλουσι την έσμιξιν τ' άρχου και την φιλιά του,| αμή όταν θέλουνε του φανεί, χρειάζονται την δουλειά του* Δεφ., Λόγ. 355. **6)** Ένωση ανθρώπων για εμπορικούς σκοπούς, συνεταιρισμός: *Εάν λάχει ότι β' ή γ' άνθρωποι συντροφεύγουν εν τω άμα, ως ένι κουστούμιν, και πραγματεύγουνται, και γίνεται ότι πολομούν όρκον εν τω άμα εις τα άγια, εις την έσμιξιν οπού να πορευτούν με καλήν οδόν και με καλήν πίστιν εις την συντροφίαν, και λαχάνει μετά ταύτα ότι έχουν μεσόν τους καμμίαν αδυσκεψίαν ...* Ασσίζ. 84[3]. **7)** Πρόσμειξη, προσθήκη: *με κάθε δίκαιον και πρεπούμενα αποστρεφόμεσθε κάθε λογής ανακατώματα και σμίξες οπού επανωβάλασι και επροσθέσασι, με τα σιχαντερά και μισητά όλα ευρέματα οπού εις τα Μυστήρια εράψασιν* Χριστ. διδασκ. 154. **8)** Συγκέντρωση βοήθειας, έρανος: *έγιναν αυτοπροαίρετοι* (ενν. *αι εκκλησίες της Μακεδονίας*) *εις τούτο το έργον, παρακαλώντες μας με πολλήν παρακάλεσιν να δεχθούμεν εμείς την χάριν και την σμίξιν της διακονίας οπού γίνεται απ' εκείνους εις τους αγίους* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Κορ. Β' η' 4· *εθέλησαν η Μακεδονία και Αχαΐα να κάμουσιν κάποιαν έσμιξιν εις τους πτωχούς, από τους αγίους οπού είναι εις την Ιερουσαλήμ* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Ρωμ. ιε' 26.

σμίξη η, βλ. *σμίξις*.

σμιξοσύνη η, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 84[37].

Από τα ουσ. *σμίξις, σμίγω* αναλογ. με τα ουσ. σε *-σύνη*. Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Γόρδιος, Περί Μωάμ. 360[19]).

1) Συνάφεια, συναναστροφή· (εδώ ειδικ.) συμμετοχή στη λατρευτική ζωή: *Περί Ιουδαίων, ότι σμιξοσύνην μετ' αυτών δεν έχομεν. Ο ό κανών των αγίων Αποστόλων λέγει, αν τις νηστεύει μετ' Ιουδαίων ή συνεορτάζει μετ' αυτούς ή τα κανίσκια της εορτής αυτών δέχεται ή φάγει τα άζυμά τους, ή συμφάγει μετά Ιουδαίων ή συμπίει, κληρικός εάν είναι, να είναι καθηρημένος, λαϊκός, να είναι αφορισμένος* αυτ. 864 ις' 1. **2)** Ερωτική επαφή: *Ακόμη και ο άγιος Τιμόθεος ο Αλεξανδρείας εις τον ιγ' κανόνα αυτού λέγει ότι την μεγάλην Τεσσαρακοστήν, όλην αν είναι δυνατόν, να απέχουσι το ανδρόγυνον από σμιξοσύνην* αυτ. 1481 ιθ' 7.

σμιχτά, επίρρ., βλ. *σμικτά*.

σμιχτός, επίθ., βλ. *σμικτός*.

σμίω, βλ. *σμίγω*.

σμπαντίρω. — Βλ. και *μπαντίρω*.

Από το ιταλ. *sbandire* (Battaglia, λ. *sbandire*[1]). Τ. *σμπαδίρω* (Λάζαρης, Λευκαδ.) και *σπαντίρω* (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

Καταδικάζω σε εξορία, εξορίζω κάπ.: *Οξόν και να σμπαντιριστώ, να πάγω εις άλλην χώραν| αλλέως την φούρκα δέχομαι ευθύς κατά την ώραν* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 853· *Ηθέλα σου γράφει πολλά, μα 'ντήρουν μήπως και πέσει* (ενν. *η γραφή*) *σ' άλλα χέρια και σμπαντίρουν ότι δε θέλουν ειπεί ότι πονώ τους φτωχούς και του λόγου μου μα πως των εναντιούμαι* Επιστ. Κρ. 1574 150.

σμπάρο το.

Από το βενετ. *sbaro* (Boerio) – ιταλ. *sbarro/sparo* (Battaglia, λ. *sbarro*[2], *sparo*[1]). Τ. *σπάρο* σε κείμ. του 18. ((Πρωτοπ.-Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ. 94, Μπουμπ., ΕΕΦΣΠΑ περ. β', 23, 1972-73, 65) και 18.-19. αι. (Πρωτοπ.-Μπουμπ., ό.π. 95). Η λ. και σήμ. (και αρσ.).

Πυροβολισμός, έκρηξη (και ο ήχος της έκρηξης): *πλιο δεν εκολούσανε κι επάψανε τα σμπάρα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 362[18]· *βαρέλια μπόλμπερη εις το φορτί αφήκα,| κι σγιά να κάμουνε χαρές τ' ανάψαν κι εκαήκα| ο πρίντσιπος με το λαό, ...* (παραλ. 1 στ.) *Όσοι εγλυτώσαν ...,| οι άλλοι των εκρούγανε ...* (παραλ. 2 στ.) *Η νύκτα όλη επέρασε κι ήτονε μαζωμένοι* (παραλ. 1 στ.), *κι οι Τούρκοι είχαν λογισμούς και φόβο και τρομάρα,| λογιάζοντας τι θα γενεί, γροικώντας τόσα σμπάρα,| κοιτάζοντας τόσες φωτιές και κτύποι οπού βγήκα* αυτ. 523[8].

σμπήγω, βλ. *μπήγω*.

σμπιμπίλι το.

Από το διαλεκτ. ιταλ. *sbibiglio* (Battaglia, λ. *sbibigliare*).

Ψιθύρισμα, σούσουρο: *Τέλος πάντων, ύστερα από πολλά σμπιμπίλια και ανακατώματα οπού εκάμασιν* (ενν. *οι γυναίκες*) *ανάμεσά των, απεφάσισαν να την ανοίξουν* (ενν. *την σκάτουλαν*) Μπερτόλδος 38.

σμπλιγάρω, βλ. *σπλιγάρω*.

σμπουρατσό η, Φορτουν. (Vinc.) Α' 277.

Κατά Vincent [Φορτουν. σ. 249] από βενετ. *sboraziòn – ιταλ. *sborrazione· πβ. και ιταλ. *spurgazione*. Πβ. λ. *σμποράτόροι* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β') και λ. *πουργάρω*.

Εκκένωση· έκφρ. *σμπουρατσό του κώλου* = πορδή: *μου φάνιστη πολλές βολές να σου γροικήσω| το πώς φελά τον άθρωπο η σμπουρατσό του κώλου| και την υγειά πως του κορμιού δίδει ολονού καθόλου* αυτ. 274.

σμύραινα η, βλ. *σμύρνα* (ΙΙ).

σμυρίλιος ο, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] ΑΖ 26, 27, 35, 86, 127.

Από το ιταλ. *smeriglio* (Battaglia, λ. *smeriglio*[2]). Πβ. λ. *σμιρίλλιν* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ.).

Είδος μικρόσωμου γερακιού, ο *ιέραξ αισάλων* (falco aesalon): *Τότε γυρίζει ο γέρακας, λέγει του βασιλέως:* (παραλ. 1 στ.) *Δεν σώνει η ύβρις η πολλή που μου 'καμε ο λούπης,| αμή πάλιν η πάπια ήρξατο να υβρίζει| τον αντρειωμένον, τον φρικτόν, σμυρίλιον τον μέγαν* αυτ. 105.

σμύρις η.

Το μτγν. ουσ. *σμύρις*. Η λ. και σήμ. στον τ. *σμύριδα*.

Ορυκτό πολύ σκληρό, κατάλληλο για λείανση επιφανειών (εδώ προκ. για πολύτιμο λίθο· για τη σημασ. βλ. Sophocl.): *και δέδωκε χαρίσματα τῳ θαυμαστῷ Ακρίτη,| ίππους αρίστους δώδεκα και παμμεγέθεις μαύρους| μετά βλαττίων εκλεκτών επάνω σκεπασμένους,| χυμευτά σελλοχάλινα μετά χρυσών σμυρίδων* Διγ. Ζ 2219.

σμύρνα (Ι) η, Ιερακοσ. 499[21], Θησ. Ζ' [29[6]], Διήγ. Αλ. V 59, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 185[20], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 204[19], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 240[r], 288[v], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2226, Γιατροσ. Ιβ. 36, Παϊσ., Ιστ. Σινά 2244, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 232, 243, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ. 199, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 17, 28, 47 τρις, 49, 56, 58, 59, 61, 65, 66, 81, κ.α.· *μύρνα*, Ασσίζ. 240[9].

Το αρχ. ουσ. *σμύρνα*. Ο τ. *μύρνα* τον 11. αι. (TLG). Η λ. και σήμ.

Αρωματική ρητίνη του φυτού *βαλσαμόδενδρον η μύρρα* (Balsamodendron Myrrha· βλ. και Γενναδ., Λεξ. 156, λ. *Βαλσαμόδενδρον*) που χρησιμοποιείται για βαλσάμωμα ή ως θυμίαμα ή για φαρμακευτικούς σκοπούς: *εγεμίσασι βαλσαμόλαιον έσω| μετά σμύρνας ευγενικής και αλόης ωσαύτως* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7318· *Και είχαν θυμιατούς* (ενν. *ο ιερεύς με τους γέροντες*) *και με κανδήλες εύμορφους και εθυμιάτισάν τον με πολλά μυριστικά, σμύρνα και λίβανον και είπαν: «Πολλά τα έτη του βασιλέως του Αλεξάνδρου και της οικουμένης όλης να είσαι αυθέντης»* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 185[14].

σμύρνα (ΙΙ) η, Λίβ. Esc. 150 χφ, Λίβ. Va 174, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 55[r δις]· *σμέρινα· σμύραινα*, Λίβ. Esc. 150.

Από το αρχ. ουσ. *σμύραινα*. Ο τ. *σμύραινα* στο Ανδρ., Λεξ. Πβ. λ. *σμύναιρα* και *ασμύναιρα* (Καραν., ΛΔ 8, 1958, 67) σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Τ. *σμέρνα* σήμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.).

Η σμέρνα, είδος ψαριού που μοιάζει με χέλι: *θαύμασε και την σμέριναν πάλε την θαλασσίαν,| πώς αποκάτω εκ τον βυθόν διά πόθον ανεβαίνει| και με τον όφιν σμίγεται διά ερωτικήν αγάπην* Λίβ. διασκευή α 179.

Σμυρναίος ο.

Το αρχ. εθν. *Σμυρναίος*. Η λ. και σήμ.

Σμυρναίος, αυτός που κατοικεί ή κατάγεται από τη Σμύρνη: *Και τον Άγγελον*

της εκκλησίας των Σμυρναίων, γράψον: «Ετούτα λέγει ο Πρώτος και ο Έσχατος, ο οποίος έγινε νεκρός και έζησε ...» Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Αποκάλ. Ιω. β' 8.

σμυρναλόνη η.

Από τα ουσ. *σμύρνα* και *αλόη* (βλ. και LBG, λ. *σμυρναλόη*).

Μίγμα σμύρνας και αλόης: *Το σώμα κει δεν βρίσκεται μηδ' είναι για κλεψία, | γιατί πώς του το εβγάλασι, πού 'χασι τόσ' αδεία; | που 'τον με σμύρνα κολλητόν και 'χεν και την αλόνην | και τα εντάφια σφικτά ένα με την οθόνην | πού 'φερεν ο Νικόδημος μετά των αρωμάτων | και Αριμαθίας Ιωσήφ έκλαιεν και βρυχάτον. | Πώς είναι δυνατόν λοιπόν να έβγ' η σμυρναλόνη, | που 'ναι φύσει κολλητικιά μαζί με την οθόνη;* Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ. 203.

σμύρνη η, Ιερακοσ. 397[18]. — Βλ. και *σμύρνα*.

Το πιθ. μτγν. ουσ. *σμύρνη* (TLG). Για τη χρήση του (κυρίως σε ιατρικά κείμ.) βλ. TLG.

Αρωματική ρητίνη του φυτού *βαλσαμόδενδρον η μύρρα* (Balsamodendron Myrrha· βλ. και Γενναδ., Λεξ. 156, λ. *Βαλσαμόδενδρον*) που χρησιμοποιείται ως θυμίαμα και για φαρμακευτικούς σκοπούς: *όλες τες δουλεύτριες της εσύναξεν ομπρός της, | και λέγει τους συνάξετε, αρώματα και σμύρνη. | Γεμίσετε τα κέρατα, σύρτε εις την Διάναν, | και τον ναόν της έμορφα φιλοκαλήσετέ* τον Θησ. Ζ' [77[2]].

σμύρνος ο ή η **σμύρνον** το, Διήγ. Αλ. V 52, 59, 66, Διήγ. Αλ. E (Lolos) 205[14], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 184[15, 21], 204[13], Διήγ. Αλ. G 266[12].

Από το αρχ. ουσ. *σμύρνα* με μεταπλ. Η λ. (*σμύρνοςο*) και σήμ. ιδιωμ. (Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 61). Για τη λ. *σμύρνον* βλ. LBG.

Αρωματική ρητίνη του φυτού *βαλσαμόδενδρον η μύρρα* (Balsamodendron Myrrha· βλ. και Γενναδ., Λεξ. 156, λ. *Βαλσαμόδενδρον*) που χρησιμοποιείται για βαλσάμωμα ή ως θυμίαμα ή για φαρμακευτικούς σκοπούς: *είπεν* (ενν. *ο Αλέξανδρος*): *«... Αχιλλέα και Έκτορα, αν σας ήθελα ιδεί ζωντανούς, ήθελα σας δώσει πολλήν τιμήν και αυθέντης ήθελα γένει μετ' εσάς. Και αφόν απεθάνετε, των απεθαμένων των ανδρειωμένων έναι λίβανον και σμύρνον να σας δίδουν και ο θεός μακαρίσει σας ...»* Διήγ. Αλ. E (Lolos) 205[20]· *Ο προφήτης Ιερεμίας τον εθυμιάτισε* (ενν. *τον Αλέξανδρον*) *με σμύρνον και λίβανον ως άξιον βασιλέων και ευλόγησέν τον* Διήγ. Αλ. E (Lolos) 227[5].

?σμυρνωμένος, μτχ. επίθ.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του *σμυρνόω -ώ* (Αλεξίου [Διγ. Esc. σ. 77, 241]) ως επίθ.· πιθ. όμως πρόκ. για λ. *σμυριδωμένος* = «πεποικιλμένος διά σμυρίδων» (βλ. ά. *σμύρις*)· βλ. και Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 544).

(?) Αλειμμένος με σμύρνα (Αλεξίου, ό.π.): *Καβαλικεύει ο αμιράς, εις αύτον υπαγαίνει. | Φαρίν εκαβαλίκευσεν φιτυλόν και αστεράτον· | ομπρός εις το μετώπιν του χρυσόν αστέραν είχεν, | τα τέσσερά του ονύχια αργυροτσάπωτα ήσαν, | καλιγοκάρφια ολάργυρα ήτον καλιγωμένον, | η ουρά του σμυρνωμένη ήτον, με το μαργαριτάριν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. Α' 14.

σμυρσίνη η, βλ. *μυρσίνη*.

σντένιο το.

Το ιταλ. *sdegno*.

Στενοχώρια, καημός: *Ακομή έστοντας και να με κάμου ο άρχος μου φορτσαταμέντε να τάξω του άνωθέ μου υιού το μισόν μου πράμα, ήγου το εμισόν μου προυκιόν, διατούτο θέλω να 'ναι κομμένη και ανουλάδη εκείνη η προμισιόν, για να μπορούσιν τα δυο μου παιδιά, ήγου ο Νικολάκης και Ντζουάν Φραντέσκος, να το μοιράσουσιν εις την μέσην τως, ως άνωθε, γιατί από εκείνο το σντένιο γνωρίζω πως αποθαίνω* Διαθ. 17. αι. 2[26].

σοάμ το (;), Πεντ. Έξ. XXVIII 9, 20, XXXV 27, XXXIX 6, 13.

Λ. εβρ.· πβ. λ. *σοόμ*, ΠΔ (Rahlfs), Παραλειπόμενα Α' 29[2]· βλ. και Sophocl., στη λ.

Είδος πολύτιμου ή ημιπολύτιμου λίθου: *λιθάρια του σοάμ και λιθάρια των γεμωσμάτων για το απανωφόρι και για το περσικό* αυτ. XXV 7.

σοβαρά, επίρρ.

Από το επίθ. *σοβαρός*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Σκυθρωπά, δύσθυμα, με κατήφεια: *Οκάποτε ενεστέναξεν, στρέφεται προς εμένα | πολλά θλιμμένα, σοβαρά, και επιλογήθηκέ με: ...* Λίβ. Va 75.

σοβαρός, επίθ., Σπαν. P 97, Γλυκά, Στ. 505, Λόγ. παρηγ. L 399, Λόγ. παρηγ. O 442, Βέλθ. 936, Λίβ. διασκευή α 288, 1681, Αχιλλ. (Haag) L 388, Αχιλλ. L 422, Κανον. (Pinto) 237, Θησ. IB' [38[3]], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 257.

Το αρχ. επίθ. *σοβαρός*. Η λ. και σήμ. (βλ. και ΛΚΝ, στη λ., ετυμολ.).

α) Συγκρατημένος· αγέλαστος, κατηφής: *Οκάποτε εστέναξεν και στρέφεται εις εμέναν | πολλά θλιμμένος, σοβαρός και απιλογήθηκέ μου: ...* Λίβ. διασκευή α 71· **β)** βλοσυρός, με άγρια χαρακτηριστικά: *Και κάτω εις τα ποδάρια της* (ενν. *της Τύχης*) *εκείτετον οκάποιος | άνθρωπος άγριος, σοβαρός, τα χέρια του δεμένα | τα 'μμάτια του να βλέπουσι επάνω προς την Τύχην* Λόγ. παρηγ. L 431· *και είδα την* (ενν. *την Δυστυχίαν*) *καθήμενον εις θρόνον, | δεινήν το σχήμα, σοβαράν, να είπες χολιασμένην, | γυναίκα καταστούμενον άλλου καιρού και χρόνου* Λόγ. παρηγ. O 606· **γ)** μεγαλόπρεπος, επιβλητικός, εντυπωσιακός: *Ήλθεν ο Μηρσαΐτης και πατριάρχης των Τούρκων μετά πεντακοσίους τουρκοκαλογέρους, επί ημιόνου καθήμενος και τω σχήματι σοβαρότατος και το μεγαλείον δεινότατος* Καναν. (Pinto) 229· **δ)** υπεροπτικός, υπερήφανος: *Τό εντρέπεσαι να πολεμείς εντρέπου και να λέγεις. | Βλέπε μη είης σοβαρός και κρίνεσ' ως αυθάδης, | σύννους δ' ας είσαι και πραΰς και φρόνιμον να σ' έχουν* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 172· **ε)** (πρόκ. για τραγούδι) θλιμμένος: *Λοιπόν, τραγούδιν σοβαρόν, διάβα ταπεινωμένον | κι ασ σ' αρωτήξουν ποιος είσαι, πε τους: φτωχόν και ξένον* Κυπρ. ερωτ. 132[17].

σοβαρότης η, Αχιλλ. (Smith) O 251.

Το μτγν. ουσ. *σοβαρότης* (TLG). Η λ. στον τ. *σοβαρότητα* στο Somav. και σήμ.

Συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από περίσκεψη και υπευθυνότητα: *Λόγια του*

εναντίον βασιλέως.| «Επάρετε τα αλλάγια μου, όλα μου τα φουσσάτα,| και προς εκείνους δράμετε ευθύς, και αν τους ευρείτε,| εξάγκωνα τους φέρετε δεμένους προς εμένα.»| Και μετά σοβαρότητος εκίνησαν και υπάσιν Αχιλλ. (Smith) N 523.

σοβαρωμένος, μτχ. επίθ., Λόγ. παρηγ. O 626.

Πιθ. από το επίθ. *σοβαρός* κατά τις μτχ. σε *-ωμένος*· πβ. *σοβαρεύομαι*.

Επιβλητικός, πομπώδης, πολύ σοβαρός: *Και οκάποτε από σχήματος πολλά σοβαρωμένου| και κενοδόξου βλέμματος και αγερώχου λόγου| λέγει τον* (ενν. *η Δυστυχία*)· *«Ξένε άνθρωπε, διατί με καταράσαι;| Τι σ' έποικα και υβρίζεις με; Διατί με ατιμώνεις; ...»* Λόγ. παρηγ. L 604.

σοβαρώς, επίρρ.

Το αρχ. επίρρ. *σοβαρώς*. Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *σοβαρός*, ΧΛΓΝ, λ. *σοβαρός*).

α) Με σοβαρότητα, αυστηρότητα: *Ανέβηκα και βλέπω την* (ενν. *την Δυστυχίαν*) *κι εκάθετον εις θρόνον.| Σύρνει το σχήμα σοβαρώς να έναι πολλά αγριωμένη* Λόγ. παρηγ. L 587· **β)** (εδώ προκ. για εξύβριση) έντονα, αυστηρά: *εθάρρουν εξαρχής στρέμμα ουκ έχει η τύχη| και οκάτι εκ την σπατάλην μου εις λόγους εκινήθην| και ύβρισα οκάτι σοβαρώς την πικροδυστυχίαν* Λόγ. παρηγ. O 408.

σοβεστζιόν η, βλ. *σοβετζιόν*.

σοβετζιόν η· *σοβεστζιόν*.

Το ιταλ. *sovvenzione*. Τ. *σοβιτζιόν* (Φάναρης, Κατάστιχο 1 27[11]) και *σομβετζιόν* σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Δ' 15[11], 45[10] κ.α.). Τ. *σοβετζιό* και *σοβιτζιό* σε έγγρ. του 16. αι. (Φάναρης, Κατάστιχο 1 170[12-13], 152[5]). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 90, Κασιμ., Έγγρ. 33 (112), 163 (254)).

Επιχορήγηση, οικονομική βοήθεια προς κάπ. από ιδιώτη ή δημόσια αρχή: *Έλαβα τσεκίνια 421, κάμνουσι δουκάτα 724. Τα οποία μου τα 'δωκε ο γαληνότατος πρίγκιπος αβάντι τράτο της σοβεστζιός μου* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 5.

σόβολος, επίθ.

Από το επίθ. *ίσος* και το *βάλλω* (Γεωργακ., B-NJ 14, 1938, 76). Πβ. γεν. πληθ. *ισοβόλων* στον Ησύχ. και συσ. *σόβολο* το σήμ. ιδιωμ. (Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης).

Που έχει επίπεδη επιφάνεια· (εδώ) ισοπεδωμένος: *Οι καταρράκτες του ουρανού πάραυτας θέλουν ανοίξει,| νερόχιονο να ρίκτουσι, κι αστράψει και βροντήξει.| Εις τόσο, ότι να γενεί ο κόσμος λιμνιωμένος,| σόβολος και μονόκοπος, νερά αναγεμισμένος* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4803.

σοβρακόμης ο, βλ. *σοπρακόμης*.

σοβώ.

Το αρχ. *σοβέω*. Η λ. στο γ' εν. (ενεστ. και παρατ.) και σήμ. (Λόγ. προέλ., βλ. και ΛΚΝ, ετυμολ.).

Διώχνω, απομακρύνω θορυβωδώς, εκφοβίζω: *πλείσται και γαρ τυγχάνουσι μυιών αι μυριάδες| λειμώνας αύται θλίβουσαι· ταύταις ουν όταν σφήκες| εμπέσωσιν, ως ισχυραί ταις πτέρυξι σοβούσιν·| ούτω και πλήθος των Περσών ουδέν υπερισχύσει·| σφηκών γαρ επιφανεισών ουδέν εισίν αι μυίαι* Βίος Αλ. (Aerts) 3597.

σογλίν το, βλ. *σουβλίον*.

σοδεία η, βλ. *εισοδεία*.

σόδημα το, βλ. *εισόδημα*.

σοδιάζω, βλ. *εισοδιάζω*.

σοδομία η, Σκλάβ. 151, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8949.

Από το τοπων. *Σόδομα* και την κατάλ. *-ία* (πβ. Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Πρωκτική συνουσία κυρίως μεταξύ ομοφυλοφίλων, σοδομισμός: *Εν ῳ δη χρόνῳ και μηνί ανείλεν αυτοχειρίᾳ τον φίλτατόν μου υιόν Ιωάννην ο ασεβέστατος και απηνέστατος αμιράς, ος δήθεν εβούλετο την αθέμιτον σοδομίαν πράξαι κατά του παιδός* Ψευδο-Σφρ. 522[18]· *λέγουν ότι ο Μπάουλος ήτονε ο πρώτος γίγαντας του κόσμου. Και υπήρε μίαν γυναίκα τη μεγαλύτερην οπού να ευρέθη, η οποία διά την μεγάλην φύσην οπού είχεν εβάλθηκεν και αυτή να κάνει σοδομίαν ώσπερ οι Σοδομίται και έκανε πολλούς να κάνουν μετ' αυτήν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 116[r].

Σοδομίτης ο, Ασσίζ. 468[4, 11], Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 158, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 1040-1, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 183[v], 234[r], Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 265[28], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 106, Προσκυν. Μεταμ. 50 119[11], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7152, 7263, 9248.

Το μτγν. εθν. *Σοδομίτης*. Η λ. και σήμ.

1) Αυτός που προέρχεται ή κατάγεται από την πόλη Σόδομα: *Αι γαρ πέντε των Σοδομιτών πόλεις εις αυτήν την θάλασσαν κατεποντίσθησαν* Προσκυν. Μεταμ. 50 119[13]· *δεν εκινάτουν εκείνος* (ενν. *ο Λωτ*) *εις την ζάλην των καιρών, ωσάν κινούνται τα φύλλα των δένδρων το φθινόπωρον· διά τούτο και μόνος αυτός έφυγε την καταδίκην εκείνην των Σοδομίτων* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 265[32]· *Είναι δε το νερόν της* (ενν. *της Νεκράς Θαλάσσης*) *βρομερόν καταπολλά φανερώνοντας ο Θεός απ' αυτής την κόλασιν την βρομεράν και σκοτεινήν των Σοδομιτών και Γομορριτών και αμαρτωλών ανθρώπων* Προσκυν. Κουτλ. 390 145[27]. **2)** Αυτός που συνέρχεται ερωτικά με άντρες, που συνουσιάζεται παρά φύσιν· αρσενοκοίτης (βλ. ά.): *όσοι ένι ούτοι οπού ένι συνηθισμένοι να κακοποιούν και να συγκαταθέτουν εις τα κακά, ως γιον τους αρσενοκοίτας τούς λέγουν σοδομίτας, και οι κλέφτες* Ασσίζ. 216[9]· *Διά τους σοδομίτας και περί παντός κακού ανθρώπου ... να τους θανατώσουν με άσχημον θάνατον* Ασσίζ. 269[20].

σοδομιτικός, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σοδομιτικός* (TLG). Η λ. και σήμ. λόγ. (ΧΛΝΓ).

Που σχετίζεται με (1) τη βιβλική τιμωρία των Σοδόμων: *Πολλοί δε και ως πυρ*

σοδομιτικόν τον θυμόν του Ανδρονίκου φοβούμενοι εξόριστοι από της πατρίδος αυτών γεγόνασι Παράφρ. Χων. (v. Dieten) II 158· (2) τη σοδομία (βλ. ά.), σοδομικός: *και εκ τρίτου δώσει αυτώ πλάκας λιθίνας, εν αις εγκεχάρακται εντολαί δύο· εκδικήσαι και έθνη ποιήσαι χρηστά· και ασέβειαν εκδιώξαι και τους τα σοδομιτικά έργα ποιούντας πυρικαύστους ποιήσαι* Χρησμ. (Brokkaar) 22.

Σοδομίτισσα η.

Από το εθν. *Σοδομίτης* και την κατάλ. *-ισσα*. Η λ. ως προσηγορικό στο ΑΛΝΕ.

Αυτή που προέρχεται ή κατάγεται από την πόλη Σόδομα: *Και αυτός* (ενν. *ο Λωτ*) *ορέκτηκε πολλά τα των Σοδόμων μέρη | κι επήρε Σοδομίτισσαν διά δικόν του ταίρι* Χούμνου, Κοσμογ. 766.

'σοζυγάζω, βλ. *ισοζυγιάζω*.

σόθεμα το.

Από το *σοθέτω* (βλ. λ.) και την κατάλ. *-μα*.

α) Συμμετρική διάταξη· **α[1])** (προκ. για στρατιωτική παράταξη): *εδώκασιν εις τον εχθρό, μέσα στο σόθεμά του Τζάνε*, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 257[15]· **α[2])** (προκ. για τοποθέτηση επίπλων σε δωμάτιο· βλ. και Kaplanis, Festschr. Holton 91): *Εμπαίνου μέσα και θωρού την κατοικιάν εκείνη | κι ελέγαν κι ομορφύτερη δεν ήτο μηδ' εγίνη· | το στόλισμα, το σόθεμα κι ό,τι ήσαν εκεί μέσα | όλα τα μυριορέγουντα, περίσσα τως αρέσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α΄ 1413· **β)** (στον πληθ.) αρμονικές αναλογίες του σώματος: *Σγουρά, ξαθά 'χε τα μαλλιά κι εις τα σοθέματά του, | μ' όλον οπού 'το σα νεκρός, ήδειχνε η ομορφιά του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε΄ 907.

σοθετός, επίθ.

Από το *σοθέτω* (βλ. λ.). Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

α) (Προκ. για λόγια, αφήγηση γεγονότων, κ.τ.ό.) τοποθετημένος σωστά, προσεκτικά· τακτοποιημένος: *μόδους να βρίσκομε όμορφους και πονηριές μεγάλες, | όμορφα λόγια σοθετά και χίλιες τέχνες άλλες, | για να μπορά 'ποσάζομε σαν πρέπει τσι δουλειές μας* Φορτουν. (Vinc.) Γ΄ 254· *στάσου να μου τ' αφουκραστείς, να σου τα πω ένα και ένα, | όλες μου τσι παλληκαριές απόχω καμωμένα, | πότες και πού και μετά ποιους, για να μπορά τα βάλεις | με όμορφο μόδο σοθετά, τίβετας να μη σφάλεις* Φορτουν. (Vinc.) Δ΄ 302· **β)** συμμετρικός, αρμονικός: *σοθετή κι ωριόπλουμη εγίνη η ζωγραφιά του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α΄ 965.

σοθέτω. — Βλ. και *συνθέτω*.

Από το *συνθέτω* πιθ. με παρετυμ. επίδρ. του επιθ. *ίσος* (Γεωργακ., B-NJ 14, 1938, 76-7, Καψ., Ελλην. 28, 1975, 193, Τσοπ., Κρητολ. 8, 1979, 64, 71-2, Spadaro, Studi 23-4· βλ. ωστόσο και Πλατάκης, Κρητολ. 9, 1979, 49-52). Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

α) Τοποθετώ συμμετρικά, τακτοποιώ: *ήσανε* (ενν. *τα δεντρά*) *με λογαριασμό και μέτρος σοθεμένα | και με μεγάλη μαστοριά και τέχνη φυτεμένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α΄ 1399· *εκείν' απού 'ναι στο μαντίν όλο διασκορπισμένα, | λάβρες, βερτόνια, δέματα, καλά έτσι σοθεμένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ΄ 428· *τα λόγια που γροικούσι | με τάξη απού τσ' αγαφτικούς οι κορασές, κινούσι | στον πόθο πλια παρά ποτέ, περιτοπλιάς 'πωμένα | να 'ναι με τέχνη κι όμορφα περίσσα σοθεμένα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 330· **β)** (προκ. για υπόθεση) διευθετώ, κανονίζω, συμφωνώ: *εδά το Στάθη εγδέχομαι μόνο για τη δουλειά μας, | γιατί την εσοθέσαμε οψές ανάμεσά μας* Στάθ. (Martini) Α΄ 278.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = τακτοποιημένος, συμμετρικός, αρμονικός: *ζαφορίζου τα μαλλιά και δαχτυλιδωμένα | τα κάνου κι απομένουσι με τέχνη σοθεμένα | τριγύρου του κουτέλου τως* Πανώρ.[2] Α΄ 416· *Φέγγουσι τα παλάτια μας όμορφα στολισμένα, | που 'ς τσι ουρανούς δε στέκουσι τ' άστρα έτσι σοθεμένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ΄ 62· *μηδέ δεντρό δε θέλει 'σται μηδεποθές κιανένα | να μη βαστά με γράμματα κοφτά και σοθεμένα | τ' όνομα … τσ' Αθούσας* Πανώρ.[2] Γ΄ 630.

σοιλίγουρδον το, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ΄ 568 χφ. P κριτ. υπ.

Πιθ. από τα ουσ. *κοιλιά* και *χορδή* (βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε΄ 219, λ. *σοιλίχουρδο*)· για διαφορ. ετυμ. βλ. Κουκ., Λαογρ. 5, 1915, 323-7, όπου γρ. *σειλίγουρδον*. Η λ. στο Du Cange (λ. *συλίγουρδον*) και σήμ. ιδιωμ., όπου και τ. *σοιλίχουρδο* και *τσοιλίγουρδο* (Παγκ., ό.π., Κουκ., ό.π., Andr., Lex., λ. *συλίγουρδον* και Πασπ., Γλωσσ., λ. *τσυλίγουρδα* και *συλίγουρδα*).

Τα εντόσθια σφαγμένου ζώου (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Eideneier [Προδρ.[2] σ. 329] και Κουκ., ό.π.): *ας φέρωσιν σοιλίγουρδα και ας βάλωσιν βλησκούνιν, | και σύντομον ας γένωνται τοιαύται ιατρείαι* αυτ. Δ΄ 568.

σοκάκι(ν) το, Άσμα πολ. 359-60, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1816, 4792.

Από το τουρκ. *sokak* (Redhouse). Ο τ. *σοκάκιν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σοκκάκι(ν)*, Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου, λ. *σοκκάκιν*). Τ. *σοκάκιον* σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 103[37, 38]). Τ. *σοκκάτζιν* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 98, Χατζ., Λεξ.). Η λ. στον τ. *σοκάκι* στο Somav., σε έγγρ. του 18. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 83[13]) και 19. αι. (Τωμ.-Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α΄ 18) και σήμ.

Στενός και μικρός δρόμος, σοκάκι: *να περιπατεί καβαλάρης εις το παζάρι και εις τα σοκάκια* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 131· *τον ηγούμενον της Γαστρίτσας έδεσαν από τα άλογα και τον έσυραν από όλα τα σοκάκια* Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 21[16].

σοκορέρω.

Από το ιταλ. *soccorrere* (Battaglia).

Βοηθώ, συντρέχω: *αυτός* (ενν. *ο βασιλεύς*) *με μεγάλην αγάπην τους εσοκορέριζεν όλους και εγίνεντον ολωνών των ορφανών και των χηρών και των πενήτων πατήρ* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 138[21].

σοκόρσο το, Λεηλ. Παροικ. 110· *σεκόρσο*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1028, 5002· *σοκόρσον*, Κυπρ. χφ. 163.

Από το ιταλ. *soccorso* (Battaglia, λ. *soccorso2*). Ο τ. *σεκόρσο* σε έγγρ. του 17. αι. (Καραθανάσης, Κρ. Χρ. 25, 1973, 27). Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Στεφανόπ., Βιβλ. Στεφανοπ. 88) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β΄).

α) Βοήθεια, συνδρομή: *ετούτο το φτωχό ωσάν αποθάνω εγώ δεν έχει πλιο από κανένα σοκόρσο* Διαθ. 17. αι. 5[139]· **β)** στρατιωτικές ενισχύσεις· πολεμοφόδια (βλ. και Battaglia, λ. *soccorso2* σημασ. 2): *από την Παρκιά τως κουβαλούσι*| *σοκόρσο διά να μασε πολεμούσι* Λεηλ. Παροικ. 132· *Σαν είδαν πως δεν δύνονται γεφύρι ως να κάμουν,*| *μέθοδον άλλην άρχισαν, με ταύτην πως να δράμουν*| *με πλοία αναρίθμητα και με πολύ σεκόρσο*| *στην Κρήτην να περάσωσιν με ζαχιρέ και φόρσο* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7037.

σοκόρσον το, βλ. *σοκόρσο.*

σολάκης ο, Τάξ. Πόρτ. 24 (έκδ. *–ιδες*), Τάξ. θυρ. 28 (έκδ. *–ίδων*).

Από το τουρκ. *solak* (βλ. Redhouse, Baştav, Ordo portae 25). Η λ. στο Du Cange (λ. *σολάκιδες*) και σήμ. ως κύρ. όν. (Βαγιακ., Βίος επων. 127).

Τοξότης του σώματος των γενιτσάρων του Οθωμανικού στρατού που υπηρετούσε ως σωματοφύλακας στην ακολουθία του σουλτάνου (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Redhouse, λ. *solak*, Baştav, ό.π. και Bayerle, Pashas, Begs and Effendis, λ. *solak-başı*): *ετέρα τάξις ονόματι σολάκηδες* (έκδ. *-ίδες*). *Εισί δε πεζοί ομού ογδοήκοντα. Αυτοί δε συνοδεύουσι τω αμιρά άχρι των θυρών του παλατίου ή έως των σκηνών ένθα μέλλει καταλύσαι. Έπειτα εκείνοι στρέφονται κύκλω των σκηνών αυτού ή εις τας θύρας, όταν διατρίβει εν τω παλατίω* Τάξ. θυρ. 29.

σολατσαρίζω, Κυπρ. χφ. 163. — Βλ. και *σολατσάρω.*

Από τον αόρ. του *σολατσάρω* (βλ. λ.). Η λ. στο Du Cange (λ. *σολατζαρίζειν*) και σήμ. στην Κύπρο (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., λ. *σολατζαρίζω*).

Περπατώ άσκοπα, κάνω βόλτες, σουλατσάρω: *αφού απογευθείς ή δειπνήσεις, … ύπαγε εις περιδιάβασιν ή … σολατσάριζε ολίγην ώραν να μη σε βλάψει το φαγί καθίζοντας εις τον στόμαχον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 182.

σολατσάρω· *σουλατσάρω,* Κατζ. Γ΄153. — Βλ. και *σολατσαρίζω.*

Από το ιταλ. *sollazzare* (Battaglia). Ο τ. με τροπή του *ο* σε *ου* από επίδρ. του *λ*· απ. στο Somav. (γρ. *σουλατζάρω*) και σήμ. Η λ. στο Somav. (γρ. *σολατζάρω*) και σήμ. ιδιωμ. (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., λ. *σολατζαρίζω*, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε΄ 221, γρ. *σολλατσάρω*, λ. *σολλατσέρνω*).

Περπατώ άσκοπα, κάνω βόλτες, σουλατσάρω: *Λέσι μου: «Άμε να στιχίσεις,*| *για να βρεις ψωμί να ζήσεις,*| *και δεν είν' καιρός, σα ζάρεις,*| *στα στενά να σολατσάρεις»* Φαλλίδ. (Παναγ.) 129· *Μα 'δώ θωρώ το Νικολό μόνο και σουλατσάρει,*| *και φαίνεται σου τίβοτας στο λογισμό τρατάρει* Κατζ. Β΄223.

σολάτσο το, Μπερτόλδος 81· *σουλάτσο.*

Από το ιταλ. *sollazzo* (Battaglia). Ο τ. με τροπή του *ο* σε *ου* από επίδρ. του *λ*· απ. και σήμ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε΄ 221, λ. *σολλάτσο*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Διασκέδαση: *όσον καιρόν έζησες με τες τρυφές του βίου, ξεφάντωσες και σολάτσα, δεν εκαταχρειάζουσουν να διαβάσεις βιβλία* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 590.

Φρ. 1) *Πάω σολάτσο* = χάνομαι, καταστρέφομαι οριστικά· πβ. σημερ. φρ. *πάει περίπατο*: *το χειρότερον ήτονε ότι πέφτοντας κάτω το κάτω το κολοκυθόπουλον επήγεν σολάτσο* Μπερτολδίνος 165. **2)** *Πέμπω κάπ. εις το σουλάτσο*, βλ. *πέμπω* Φρ. 8.

σολδάδος ο, βλ. *σολδάτος.*

σολδάτος ο, Μαχ. 126[30], 178[35], Βουστρ. (Κεχ.) 136[34], Μορεζ., Κλίνη φ. 539[r], Κυπρ. χφ. 163, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 269[3], 274[11, 18], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5111, 5441, 6179, Μπερτόλδος 4· *σολδάδος,* Κατζ. Β΄ 74, Γ΄ 437, 454, Δ΄ 271, Μπερτόλδος 46· *σολντάδος,* Byz. Kleinchron. Α΄ 506[26], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3120, Φορτουν. (Vinc.) Δ΄ 203, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 149[10], 150[20], 212[21], 310[22], 445[24], 558[7], κ.π.α.· *σολτάδος,* Byz. Kleinchron. Α΄ 524[20], Χρον. σουλτ. 93[12], 115[18], Μορεζ., Κλίνη φ. 539[r] κριτ. υπ. δις, Σουμμ., Ρεμπελ. 190· *σορδάτος,* Μαχ. 42[12, 24], 44[28], 340[29], 356[32], 672[14], Βουστρ. (Κεχ.) Β 137[3]· *σουλδάδος,* Ιστ. πατρ. 165[22]· *σουλδάτος,* Επιστ. 16. αι. 15[106]· *σουλτάδος,* Byz. Kleinchron. Α΄484[11]. — Βλ. και *σορδιέρης.*

Από το ιταλ. *soldato* - βενετ. *soldado* (Battaglia, λ. *soldato*[2], Kahane, Sprache 585). Ο τ. *σολδάδος* στο Somav. και τον Κατσαΐτ., Ιφ. Γ΄583, Ε΄ 391, Κλ. Β΄12, 265. Ο τ. *σολντάδος* σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Δ΄ 220[5]), στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., λ. *σο(υ)λντάδος*, με διαφορ. σημασ.). Ο τ. *σολτάδος* σε έγγρ. του 17. (Καραθανάσης, Κρ. Χρ. 25, 1973, 25) και 18. αι. (Σερεμέτης, Ηπειρωτική Εστία 19, 1970, 27). Ο τ. *σορδάτος* με τροπή του *λ* σε *ρ* (βλ. Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 116, 141)· απ. σε έγγρ. του 15. αι. (Κακ.-Πάνου, Κυπρ. πεζ. λόγ. 148, Livre rem. 241) και σήμ. ως κύρ. όν. (Λορεντζ., Λαογρ. 2, 1910-11, 33). Ο τ. *σουλδάδος* στο Meursius. Ο τ. *σουλδάτος* στο Du Cange. Ο. τ. *σουλτάδος* σε κείμ. του 18. αι. (Στεφανόπ., Βιβλ. Στεφανοπ. 93). Η λ. στο Meursius, σε επιστ. του 16. αι. (Παπαδ. Στ., Απελευθ. αγώνες κείμ. Α΄43), σε έγγρ. του 18. αι. (Τσίτσας, ΔΑΕ Κερκ. 12, 1975, 34) και λογοτ. στο ΑΛΝΕ· βλ. και Λορεντζ., ό.π.

Μισθοφόρος στρατιώτης (για τη σημασ. βλ. και Battaglia, ό.π. σημασ. 1, Νικολάου-Κονναρή, Neogr. Med. Aevi V 337): *πέμπει*| *γιανίτσαρους να κατεβού να πάσι να μαλώσου,*| *και τουφεκιές και σαϊτιές των σολνταδώ να δώσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 269[22]· *τους σολντάδους κράζει* (ενν. *ο γενεραλίσιμος*)| *και τους πλερώνει πάραντας και μέρος τότες βγάνει*| *ανθρώπους για τον πόλεμο κι εις τα καράβια βάνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 369[6]· *δεν είναι ομπλιγάδοι, μήτε σολτάδοι πλερωμένοι να παίρνουν την ρεσίνια αφεντικήν, να τους τραβήξουνε εισέ ρόλο* Σουμμ., Ρεμπελ. 165.

σόλδι(ον) το, βλ. *σολδίο(ν).*

σολδί, σολδίν το, βλ. *σολδίο(ν).*

σολδίο(ν) το, Σεβήρ., Σημειώμ. 11β, 14δ, 23, 66δ, 94, κ.α., Ολόκαλος 1[20, 25], 3[5], Επιστ. Κρ. 1574 148 τρις, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 3[10], 45[9], Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 172[33, 35], Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 4, 5, 21, 24 δις, 27, 34β (πολλάκις), Διαθ. 17. αι. 3[110, 153], 4[67], Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 84[41], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 428[18], 525[9], Μπερ-

τόλδος 82· *σολδί,* Σταφ., Ιατροσ. 8^{229} δις, 12^{350} δις, 13$^{375\ δις,\ 376}$, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 223, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1440, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 359^{r}, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 361^{4}, 430^{4}, 433^{12}, 463^{7}· *σολδίν,* Απόκοπ.^{2} 270· *σόλδι(ον),* Διάτ. Κυπρ. 510^{5}, Byz. Kleinchron. Α' 345^{3,4}· *σολίδι(ον),* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 65^{3,5,11}, 91^{16}, 94^{18}, κ.α.· *σολντί,* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 559· *σόλντι(ον),* Τσιρίγ., Επιστ. 168^{21}· *σολντίο(ν),* Σεβήρ., Σημειώμ. 22β δις (έκδ. *ζολντία*), Διαθ. 17. αι. 6^{46}· *σόρδι(ο)ν,* Ασσίζ. 33^{4}, 87^{30}, 88^{3}, 210^{15}, 230^{1,4,13,22}, 244^{24}, 271^{17}, 281^{31}, 300^{26,27}, 341^{20}, κ.α.· *σορδί(ο)ν,* Διάτ. Κυπρ. 513^{22}, Ασσίζ. 91^{22}, 219^{13}.

Από το βενετ. *soldin* (Boerio) – ιταλ. *soldo* (Battaglia, λ. *soldo*^{1} και *soldino*) <λατ. *soldus/solidus* (Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. *solidus*). Ο τ. *σολδί* στο LBG (λ. *σόλδιον*), στο Du Cange (λ. *σολδάος*), στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 645, σε έγγρ. του 17.-18. αι. (Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 18, 1981, 315, Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 17, Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ 482, 492, Μέρτζιος, Μακεδ. 7, 1967, 110) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Ε' 221, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., λ. *σολ(ι)δί,* Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β'). Ο τ. *σόλδιον* το 13. αι. (LBG· βλ. και L-S Suppl.), σε έγγρ. του 13.-16. αι. (Caracausi, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.^{2}, Text. z. Finanz.-Wirtschaftsgesch. 500, Κασιμ., Έγγρ. 42(123), 50(130), κ.α., Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 493) και στο ΑΛΝΕ (*σόλδιο*). Ο τ. *σολντί* και σήμ. στην Κρήτη, όπου και τ. *σολιδί* (Ξανθιν., ό.π.). Οι τ. *σόρδι(ο)ν* και *σορδί(ο)ν* με τροπή του *λ* σε *ρ* (βλ. και ά. *σολδάτος* ετυμολ.)· ο τ. *σόρδιον* στο Du Cange. Η λ. *σολδίον* το 14. αι. (LBG, ό.π.), σε έγγρ. του 15.-18. αι. (Μανούσ., ΕΜΑ 6, 1956, 166, Ναξ. έγγρ. 16. αι. 1^{25}, Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 164, Ναξ. έγγρ. 17. αι. 51^{15}, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 510, Βερβιτζ., Πρωτόκ. 244, κ.α.) και στο ΑΛΝΕ (*σολδίο*).

α) Μικρό χάλκινο νόμισμα ίσο με το 1/20 της λίρας (για το πράγμα βλ. και Battaglia, λ. *soldo*^{1} σημασ. 1, Λιάτα, Νομίσμ. 143 και Bakker-v. Gemert [Φαλιέρ., Λόγ. σ. 104]): *πολλάς φοράς γίνεται ότι το γρόσιν αξιάζει πέντε σόρδια, και γίνεται πολλάς φοράς ότι το γρόσιν αξιάζει σόρδια δέκα* Ασσίζ. 51^{31}, 52^{1}· *Του μισσέρ Αλβίζε είναι το χρέος του, χωριστά ιντερέσα, δουκάτα βενέτικα, από λίτρες έξι και σολδία τέσσερα* Σεβήρ., Διαθ. 190^{26}· **β)** (εδώ) υποδιαίρεση νομίσματος, δεκάρα· ευτελές νόμισμα: *Αφήνω του μαστρό Μπορτόλου … οκτώ σολδία από μονέδα οπού τρέχει* Μπερτόλδος 82· *Τριακόσια πέρπυρα αν σου χρωστούν, σολδί να μη σου δώσουν* Δεφ., Λόγ. 351· **γ)** (γενικ.) χρήματα (για τη σημασ. βλ. και Λιάτα, ό.π.): *εγώ τον αγόρασα* (ενν. *τον καθρέφτην*) *με σολδία μου* Μπερτόλδος 13· *παρακαλώ τη πανιερότη σου να μου πέψεις έξι εφτά πράτσα σέτα τη μαύρη και ένα σκιάδι και γράψε μου τι κοστίζουνε τα σολδία τους να σου τα πέψω* Μανολ., Επιστ. 173^{18}· *είχανε πολλά σολδιά κι εσέρναν πολλή πάγα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 418^{7}.

σολδός, επίθ., Φυσιολ. (Zur.) XXIII^{10}.

Από το λατ. *soldus* (<*solidus*). Η λ. στο LBG (λ. *σόλιδος*).

α) Στερεός, συμπαγής: *με το ους ακροάται* (ενν. *ο δενδροκόλαφος*), *και ει μεν έστι κούφον και ακάρδιον το δένδρον, ποιεί εκκοπήν και εισέρχεται εν αυτώ και νοσσιεύει …· ει δε έστι σολδόν, ιλαρόν και ολοκάρδιον το δένδρον, ταχέως αναχωρεί απ' αυτού* Φυσιολ. (Sbord.) 232^{3}· **β)** (μεταφ. προκ. για άνθρωπο) ηθικά ακέραιος, δυνατός: *ει μεν έστι κούφος και ακάρδιος ο άνθρωπος, ευθέως εισέρχεται* (ενν. *ο διάβολος*) *εις αυτόν και νοσσιεύει εν τη καρδία αυτού· ει δε έστι σολδός και ολοκάρδιος ο άνθρωπος, αναχωρεί απ' αυτού ταχέως* Φυσιολ. (Sbord.) 233^{5}.

σολέα η, Hagia Sophia α 458^{12}, 461^{13}, 465^{9}, Hagia Sophia k 484^{13}, 485^{10}, Hagia Sophia φ^{1} 502^{3}, 504^{24}, 505^{13}, Hagia Sophia ω 536^{20}, Hagia Sophia f 599^{28}· *σολία.* — Βλ. και *σολέας* ο.

Από το λατ. *solea*. Ο τ. πιθ. τον 7. αι. (Lampe, Lex., λ. *σολαία,* γρ. *σωλεία*) και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., στη λ., ΧΛΝΓ, στη λ.). Τ. *σολιά* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. τον 8.-10. αι. (LBG, λ. *σωλέα*) και σήμ. (λόγ. προέλ., ΛΚΝ).

(Εκκλ.) το υπερυψωμένο τμήμα του δαπέδου μπροστά από το ιερό, ανάμεσα στο τέμπλο και τον άμβωνα: *έπεσεν* (ενν. *ο μέγας τούρλος*) *και εσύντριψεν τον αξιοθαύμαστον άμβωνα και την σολέαν και την στρώσιν του ναού την πολυτίμητον* Hagia Sophia ω 535^{19}· *χρυσίον πολύ ενέδυσε τα επάνω της σολέας* Hagia Sophia α 458^{15}.

Ο τ. ως τοπων.: Ασσίζ. 506^{27}, 511^{3} (έκδ. *Σωλεία*), Μαχ. 28^{25}, 428^{26}.

σολέας ο. — Βλ. και *σολέα* η.

Από το ουσ. *σολέα* η (βλ. λ.) με αλλαγή γένους. Η λ. το 10.-15. αι. (TLG, γρ. *σωλέας,* LBG, λ. *σωλέας*) και σήμ. (λόγ. προέλ., ΛΚΝ).

Υπερυψωμένος χώρος στο παλάτι πάνω στον οποίο βρίσκεται ο θρόνος: *ανέβηκεν* (ενν. *ο Βελισάριος*) *απάνω εις το παλάτιν* (παραλ. 1 στ.), *τρίτον την γην εφίλησεν, είτα τον βασιλέα,| καθήμενον περηφανώς άνω εις τον σολέα* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 478.

σολενιτάδα η, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 566^{5}.

Από το ιταλ. *solennitade* (Battaglia, λ. *solennità*). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 488).

(Στον πληθ.) τυπικές διαδικασίες που προβλέπονται από το νόμο για τη διεκπεραίωση υποθέσεων, διατυπώσεις (βλ. και Battaglia, ό.π. σημασ. 7): *με τσι νόμους και σολενιτάδες να καταστιχάρει το παρό ινστρουμέντο τση πουλησάς εις το όνομαν και κορμίν του αυτ.* 26^{33}· *να μπορεί να το βάλει εις το ικάντος με όλα τα τέρμενα και σολενιτάδες οπού θέλουν οι νόμοι τσ' Αφεντίας τση βενέτικης αυτ.* 219^{12}.

σολία η, βλ. *σολέα*.

σολίδι(ον) το, βλ. *σολδίο(ν)*.

σολιμάς ο, βλ. *σουλιμάς*.

σόλιτο το.

Από το ιταλ. *solito* (Battaglia). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.· πβ. Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β').

Συνήθεια: *da poco tempo in qua σε βλέπω σα γνοιασμένο,| e troppo απού το σόλιτο του στούντιου alieno* Φορτουν. (Vinc.) Α' 399.

σολιτσιταδόρος ο, Σεβήρ., Σημειώμ. 40α, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 3, 4, 6γ, 13γ.

Από το ιταλ. *solicitadore* (Battaglia, λ. *sollecitatore*) - βενετ. *solecitador* (Boerio). Τ. *σολετσιταντόρος* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *ιντερβενιέντες*).

Αυτός που μεσολαβεί επ' αμοιβή στις αρχές για διεκπεραίωση υποθέσεων του πελάτη του, μεσολαβητής, μεσάζοντας (βλ. και Battaglia, ό.π. σημασ. 2): *Έδωκα τον σολιτσιταδόρον διά την άνω υπόθεσιν ούγγαρα 4* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 13β.

σολντάδος ο, βλ. *σολδάτος*.

σολντί, σόλντι(ον), σολντίο(ν), το, βλ. *σολδίο(ν)*.

σόλο το, Διαθ. 17. αι. 6[33].

Από το ιταλ. *soglio* (Battaglia, λ. *soglio*[1]). Πβ. το μτγν. ουσ. *σόλιον*. Άσχ. το σημερ. *σόλο* <ιταλ. *solo*.

(Πιθ.) μεγαλοπρεπές κάθισμα για τον αρχηγό της οικογένειας: *να 'ναι εδικόν του* (ενν. *το σπίτι μου*) *με το κάδρο το μεγάλο, το Δείπνο το Μυστικό, απŏναι αποπανωθιό στο σόλο* αυτ. 5[74].

σολοικισμός ο, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9779.

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ. λόγ.

Εκφραστικό σφάλμα, σολοικισμός· (εδώ πιθ.) μακρηγορία, πλατειασμός: *Κοντολογίαν λέγομεν, τα λόγια πληθαίνουν| διατ' αύτον τον θεοστυγή, εις σολοικισμόν εβγαίνουν.| Μα εμείς να τα συντέμομεν και πάντα να δραμούμεν| διατ' αυτόν να φέρομεν, συνόψεις να ειπούμεν* αυτ. 3922.

σολοικοβάρβαρος, επίθ.

Από τα επίθ. *σόλοικος* και *βάρβαρος*. Η λ. στο LBG και το Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

(Προκ. για λόγο) που έχει συντακτικά και γραμματικά λάθη: *δέομαι τους αναγινώσκοντας ταύτην* (ενν. *την ιστορίαν*) *και των γραμμάτων την πείραν έχοντας, μήτε τον κόρον του λόγου ακηδιάσωσι, μήτε την σολοικοβάρβαρον καταγνώσονται φράσιν, επεί κάγώ της απειρίας μου των γραμμάτων ομολογώ την ασθένειαν* Καναν. (Pinto) 12.

σολομώνιον το, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 63 (έκδ. *-ειον*).

Το ουδ. του μτγν. επιθ. *Σολομώνιος* (TLG, Lampe, Lex.) ως ουσ. Η λ. στο Steph., Θησ.

Το φυτό helenium, κοιν. *ελένιον* (βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ., Γενναδ., Λεξ.): *σολομώνιον* (έκδ. *-ειον*) *ουγγίες δύο* αυτ. 64.

σολομώντειος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σολομώντειος* (TLG, *-ιος*)· βλ. και Sophocl., λ. *Σολομόντειος*. Η λ. σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi, λ. *Σολομόντιος*) και σήμ. λόγ.

Που ανήκει ή αναφέρεται στο Σολομώντα· (εδώ προκ. για το ναό του Σολομώντα): *Ναόν τον σολομώντειον τις να εγκωμιάσει;| αυτή* (ενν. *η Αγία Σοφία*) *εις την ευπρέπειαν τον είχεν απεράσει* Ιστ. Βλαχ. 2469.

σολόνικος· *σολόνικοι*, Μηλ., Οδοιπ. 639, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *Σαλόνικοι* <τοπων. *Σαλονίκη* (πβ. και *Θεσσαλονικαίος*) ή *Πολόνικοι* (πβ. *πολωνικός*)· διορθώσ.

σολουτίβος, επίθ., Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 225.

Από το ιταλ. *solutivo* (Battaglia).

(Για φαρμακευτικό παρασκεύασμα) μαλακτικός, υπακτικός (βλ. και Battaglia, ό.π.): *μισήν ώραν πριν του γεύματος τρώγε ... ανάμισην ουγγίαν ροδομέλι σολουτίβον, ήγουν κινητικόν* αυτ.

σολτάδος ο, βλ. *σολδάτος*.

σολτάν, σολτάνος ο, βλ. *σουλτάνος*.

σομαρικό το, βλ. *σομαρικόν*.

σομαρικόν το, Χούμνου, Κοσμογ. 781, Ολόκαλος 1[27], 11[17], 57[4], 136[8], 158[13], 174[22], 177[31], 227[12], 241[10], 247[14]· *σομαρικό*, Ολόκαλος 153[15], 177[21, 50].

Από το ουσ. *σομάρι* (βλ. ά. *σαγμάριον*) και την κατάλ. *-ικόν*. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 157).

Σαμαρωμένο ζώο· γαϊδούρι: *Φορτώνει τα σομαρικά* (έκδ. *σωμαρικά*) *κρασίν και παξιμάδι* Χούμνου, Κοσμογ. 1123· *πρόβατα και αίγες ν' ... και κτήμαν α', σομαρικόν θηλυκόν* Ολόκαλος 105[3].

?σομπέρμπια η, βλ. *σουπερπία*.

σομπετεύω· *σοπετεύω*, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 182[31] κριτ. υπ.

Από το ουσ. *σομπέτι* (<τουρκ. *sohbet*, Redhouse· απ. στο Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ.) και την κατάλ. *-εύω*. Πβ. σημερ. ιδιωμ. *σομπετάρω* (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.) και *σουbέτ' το* (Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας).

Διασκεδάζω (σε κοινωνική συναναστροφή) τρώγοντας, πίνοντας και κουβεντιάζοντας: *υπάγεις να σομπετεύεις, ήγουν να τρως και να πίνεις* αυτ. Κ 182[31].

σομπορνάρω.

Από το ιταλ. *subornare* (Battaglia).

Δωροδοκώ: *Se mi avvento contra lu, χερότερα ιντσαμπάρω,| massime απŏχω χρειά απ' αυτόν· μ' ας τονε σομπορνάρω* Στάθ. (Martini) Β' 158.

σομφός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σομφός*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ., ΑΛΝΕ, ΧΑΝΓ).

Πορώδης, γεμάτος κοιλότητες, σπογγώδης: *Έστι πάθος το λεγόμενον θέρμιον. Γίνεται ουν τούτο του χείλους αυτού* (ενν. *του ιέρακος*) *ένδοθεν· γίνονται γαρ οπαί μεγάλαι και σομφαί, αίτινες υγρών εντός γεμίζονται* Ιερακοσ. 432[13] (πβ. *σηραγγώδεις* αυτ. 431[26]).

σοναδόρος ο.

Από το βενετ. *sonador* (Boerio). Τ. *σονατόρος* (<ιταλ. *sonatore*, Battaglia) σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., λ. *σονάρω*).

Μουσικός, οργανοπαίκτης (για τη σημασ. βλ. και Boerio, ό.π., Battaglia, ό.π. και Παναγιωτάκης [Φαλλίδ. σ. 267]): *Μέρα νύκτα σοναδόρους | στα καντούνια κι εις τους φόρους, | τσίτερες, βιολιά, λαγούτα, | άρπες, μπάσα και φιαούτα* Φαλλίδ. (Παναγ.) 94· *αυτός κάθα ημέραν εξόδιαζεν και ήκανε πάστους και όλους τους σοναδόρους και τους μώμους εκάλιεν και ετρώγασιν το εδικόν του* Μορεζ., Κλίνη φ. 400[r-v].

σονάρε το (άκλ.), Πανώρ.[2] Β' μετά στ. 598, Δ' μετά στ. 346, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' μετά στ. 74· *σ ο ν ν ά ρ ε*, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) Α 492, Ε 492.

Από το ιταλ. *sonare* (Battaglia). Ο τ. στο Du Cange (λ. *σουνάρειν*).

α) Παίξιμο μουσικού οργάνου: *εκράτειν* (ενν. *η θυγατέρα του ρηγός*) *εις το χέριν της μιαν άρπα, και σονάρει* (παραλ. 13 στ.), *λέγει του* (ενν. *ο ρήγας του Απολλώνιου*): *«Φίλε, να χαρείς, γιάντα δεν αφουκράσαι* (ενν. *τη μελωδίαν*)*; | Εις το σονάρε παρ' αυτήν κάλλιος κρατιέσαι να 'σαι;»* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 492· *Εγώ θαρρώ ο βαριόμοιρος πως να μην έχει γνώση, | κι ολπίζει στο σονάρε του πως να μασε κομπώσει* Κατζ. Α' 178. **β)** ήχος μουσικού οργάνου, μουσική: *στολίζουν τονε* (ενν. *οι κορασίδες*)*, πάντα χορεύγοντας, και μέσα 'ς τούτο γροικούνται απομέσα απού τη σένα σονάρε και τούτα τα τραγούδια* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' μετά στ. 164.

σονάρω, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 477, 498, Κατζ. Πρόλ. 43, Α' 200· *σ ο ν ν ά ρ ω*, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) Α 477, 498, 501, Ε 477, 498, 501· παρατ. *ε σ ο ν ά ρ ι ζ α*, Κατζ. Α' 213, Β' 162.

Από το βενετ. *sonar* (Boerio) - ιταλ. *sonare* (Battaglia). Ο τ. (<διαλεκτ. ιταλ. *sunare*· βλ. Battaglia, ό.π.) στο Du Cange (λ. *σουνάρειν*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (ΧΛΝΓ, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Χυτήρης, Κερκυρ. Γλωσσάρ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.).

(Αμτβ.) **1)** (Για μουσικό όργανο) ηχώ, παράγω ήχο, μουσική: *Τότες σονάρουσι όργανα θλιβερά και ανοίγει η πόρτα ρεάλε* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. μετά στ. 202. **2)** (Για πρόσωπο) παίζω μουσικό όργανο: *Αυτός εισμίον με τη χαρά την πιάνει* (ενν. *την άρπαν*) *και σονάρει, | να παίξει ομορφύτερα τινάς ουδέν το 'θάρρει* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 501· *Τη νύχτα αν ήσουν ξυπνητή, ν' άκουγες πώς σονάρει | και τι γλυκιά που τραγουδεί, του 'θελες έχεις χάρη* Κατζ. Α' 193· (εδώ ειρων.): ΦΛΟΥΡΟΥ: *Ποιος είναι αυτός οπού κτυπά της πόρτας το κερκέλλι;* | ΜΠΡΑΒΟΣ: *Πρόβαλε εδώ, κερα-Φλουρού, γιατί κιανείς σε θέλει. | Τότες ξανακτυπά την πόρτα.* ΦΛΟΥΡΟΥ: *Έδε είντα όμορφα κτυπάς κι είντα όμορφα σονάρεις! | Απού τον κτύπο σου θαρρώ πως να 'σαι διακονιάρης* Στάθ. (Martini) Α' 163.

'σόπατο το, βλ. *ισόπατο*.

σοπερμπίζω. — Πβ. και *σουπερπιάζομαι*.

Από το ιταλ. *superbire* (Battaglia) αναλογ. με τα ρ. σε -*ίζω*.

Συμπεριφέρομαι αλαζονικά: *Εις την αρχή στους ουρανούς οι αγγέλοι εσοπερμπίσα, | και 'ς 'περιψά εδόθησα, το κρίμα εκινήσα. | Και ο Θεός θωρώντας τους ... | ... απάνω απού τους ουρανούς εκαταγκρέμνισέν τους* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 988.

σοπετεύω, βλ. *σομπετεύω*.

σοπιάνω.

Από το 'σο- (πιθ. <επίθ. *ίσος*) και το *πιάνω* (πβ. Γεωργακ., B-NJ 14, 1938, 76-7).

Καλύπτω μια έκταση με ομοιόμορφο τρόπο (για τη σημασ. πβ. και ά. *πιάνω* ΙΑ' 15α): *Είχε ο Νώες τρεις υγιούς, τρία παλληκαράκια,* (παραλ. 1 στ.) *και οι τρεις με τσι γυναίκες τως και οι τρεις με τα παιδιά τως | τον κόσμο εσοπιάσασι, ως όρισε Αοράτος* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1491.

σοπορπατώ, βλ. *συμπεριπατώ*.

?σοπούρι το.

Πιθ. από το ιταλ. *suburra* (Battaglia).

(Πιθ.) τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, η πλέμπα (βλ. και Battaglia, ό.π. σημασ. 4): *βλέπω και εμπαίνουν εις το παλάτι του καμία εικοσαρία ποπολάροι από τους κακούς ασπροφορεμένους ...· τότες ... λέγει* (ενν. *ο αφέντης*): *«τι γυρεύουν εδώ την ώραν ετούτην οι άνθρωποι οπού είναι εδώ; Πέτε των να πάνε όλοι εις το καλό να κάμουν δουλειά τους ...»· και έτσι τους εβγάλαν έξω οι υπηρέται ...· και μετ' εκείνην την προσταγήν εκαμώθηκα και εγώ να έβγω έξω ύστερο από εκείνους ...· τότε μου λέγει: «σιορ Συμμάκη, πού κοπιάζεις; Στέκα ατός σου εδώ, διότι δεν το λέγω διά λόγου σου, μόνον για σοπούρι»* Συμμ., Ρεμπελ. 189.

σόπρα, πρόθ., Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3021.

Από το ιταλ. *sopra* (Battaglia). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 224, Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., λ. *σόπρα σταλία*)· βλ. και ΑΛΝΕ.

(Με γεν.) επάνω: *Δεν του 'δωκε απιλογιά* (ενν. *η Δέσποινα του Ιησού*)*, μη τση ξαναμιλήσει, | σόπρα τση γης εκούμπισε και κείτεται και μύσσει* αυτ. 3645.

σοπραβαντζάρω. — Πβ. και *αβαντζάρω*.

Από το ιταλ. *sopravanzare* (Battaglia). Η λ. σε έγγρ. του 19. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 403) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *σοπραβαντσάρω*).

(Μτβ.) ξεπερνώ κ., είμαι ανώτερος, υπερτερώ: *δεν ημπορεί να σοπραβαντζάρει εκείνον οπού μετράται το αμέτρητον* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 144[22-3].

σοπραβέστα η· *σ ο μ π ρ α β έ σ τ α*, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) Ν 694· *σ ο π ρ α β ί σ τ α*, αυτ. Α 694· *σ ο π ρ ο β έ σ τ α*, αυτ. V 694 (αν δεν πρόκ. για εσφαλμ. γρ. αντί *σοπραβέστα*).

Από το ιταλ.-βενετ. *sopravesta* (Battaglia, λ. *sopravveste*, Boerio). Η λ. στο Meursius.

Υφασμάτινη εξωτερική επένδυση πανοπλίας (για τη σημασ. βλ. και Battaglia, ό.π. σημασ. 2): *άμε κι εσύ να δράμεις | την τζόστραν οπού γίνεται, ό,τι μπορείς να*

κάμεις,| βάλε από τες αρματωσιές και διάλεξε τες φίνες| κι έπαρ' τη σοπραβέστα μου με το' ορδινιές εκείνες αυτ. 694.

σοπρακόμης ο, Τριβ., Ταγιαπ. 8· *σοβρακόμης*.

Από το ιταλ. *sopracomito* (Battaglia, λ. *sopraccomito*)· πβ. ουσ. *κόμης*. Ο τ. στο Meursius (λ. *σοβρακώμης*). Πβ. λ. *σοπρακόμιτος* σε έγγρ. του 16. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983-4, 112, 115). Η λ. στο Du Cange (λ. *κόμης*) και σε έγγρ. του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 276[5], Κατάστιχο 149 Δ' 201[6], 212[7] κ.α.) και 17. αι. (Δετοράκης, ό.π., 135).

Κυβερνήτης (πολεμικής) γαλέρας (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Battaglia, ό.π. και Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Α', λ. *σοπρακόμιτος ντι γκαλέρα*): *Είχε δε έναν αδελφόν τάξης καλής και γνώμης,| από δικό του αρμάτωσε κι έγινε σοβρακόμης* Βεντράμ., Φιλ. 380· *εποίκαν με εις την Έγριπον, κερά μου, σοβρακόμην·| χρόνον και μήνας τέσσαρες εστάθην εις την μάχην,| τήν είχαμεν οκάποτε μετά τους Γενοβήσους* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1360.

σοργούτσι το, βλ. *σεργούτσι*.

σορδάτος ο, βλ. *σολδάτος*.

σορδιέρης ο, Μαχ. 46[5], 372[28]. — Βλ. και *σολδάτος*.

Από το παλαιότ. γαλλ. *soldier/soldoier* (Dawkins [Μαχ. σ. 267], Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 144, Kahane, Sprache 544, Greim., Dictionn., λ. *soldee*, Gr. d'Hauterive, Dictionn., λ. *soldoier II*).

Μισθοφόρος στρατιώτης (βλ. και Νικολάου-Κονναρή, Neogr. Med. Aevi V 337): *ο ρήγας να έχει δέκα συντρόφους σορδιέρηδες, ως γιον είχεν πάντα, και ιβ' καβαλλάρηδες ψουμάτους* αυτ. 54[34].

σόρδι(ο)ν, σορδί(ο)ν το, βλ. *σολδίο(ν)*.

σορόπι το, βλ. *σιρόπι*.

σορός η.

Το αρχ. ουσ. *σορός*. Η λ. και σήμ. λόγ.

(Εδώ) θήκη που περιέχει ενδύματα της Θεοτόκου (για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex., στη λ. 2, Sophocl.)· βλ. και στον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο (TLG, Lackner, Βυζαντ. 132, 1985, 848): *πάσιν εις τον άλλον ναόν της υπεραγίας Θεοτόκου απού ήτονε εις τες Βλαχέρνες, εις τον οποίον ήτονε και η Τιμία Ζώνη και το άγιον μανδύον της Υπεραγίας ... Και αυτός εκεί πλιότερον εσταλάρησεν και έβρεχε την αγίαν σορόν εκείνην απού είχεν της Υπεραγίας την ζώνην και το ρούχον με τα δάκρυά του* Μορεζ., Κλίνη φ. 359[r].

σόρτα η.

Από το ιταλ. *sorta* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 298, Battaglia). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 6[43], Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 127[15], Γ' 163[14], Δ' 18[14], 442[172, 329]) και

σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 224, Σακ., Κυπρ. Β' 879, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 220, Χατζ., Λεξ., Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ., Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 356, Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.).

1) Είδος: *Αν έν' κι εσύ 'σαι δίδυμος για μέναν,| πώς κείν' το σπλάχνος της φιλιάς αφήκα;* (παραλ. 6 στ.) *Μ' αθ θεν να καθαρίσεις τον σκοπόσ σου,| βίγλα ίσια καταπρόσωπα της πόρτας| κι εκεί θωρείς μορφήν τοιούτης σόρτας| και θέλεις αγνωρίσειν τον εχθρόν σου* Κυπρ. ερωτ. 137[11]· *δυο γύναια εστέκασιν δυο σόρτες φορεμένα,| το ένα μαύρα τα φορεί και τ' άλλο ασπρισμένα* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 898· έκφρ. *με πάσα σόρτας* (πβ. ά. *πάσα* 2 και Βισβίζ., ό.π., Μαράς, ό.π.) = (πιθ. προκ. για την ερωτική πράξη) με κάθε τρόπο: *Ερώτησες περί αμαρτημάτων ανδρών ... Πράσσεις την αρσενοκοιτίαν; Έσμιξες με τινάν με πάσα σόρτας;* Κανον. διατ. Α 35. **2α)** Τύχη, μοίρα: *πάντα εστέκουμουν* (ενν. *εγώ, ο τυφλός*) *στου ιερού την πόρτα,| για να ευφραίνω τίποτε στην εδική μου σόρτα* Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού 220· **β)** ευκαιρία: *διά το πιστότερον και εύχολον ειρήνης| εγώ προστάζω να υπάν στο Σίγριν Μυτιλήνης,| που 'ναι λιμένας αυτού καλός, πὄχει και δύο πόρτα,| ίσως και δώσει ο Χριστός και τύχει και η σόρτα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 924.

σόρτε η· *σόρτου*, Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171[30].

Από το ιταλ. *sorte* (Battaglia). Πβ. λ. *σόρτη* η (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και *σόρτι* το (Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης) σήμ. ιδιωμ. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Γ' 9[9]) και σήμ. ιδιωμ. (Dieterich, BZ 10, 1901, 592).

Τύχη, μοίρα: *δεν ηθέλησε η σόρτε μας να ζήσει νι ο παππούς μου νι ο πατέρας μου, φόρισι να 'θελε η σόρτε μας να είμεστε καλύτεροι ..., μα μιτσά ορφανέψαμε* Μανολ., Επιστ. 173[11, 12].

σόρτου η, βλ. *σόρτε*.

σος, αντων., Σπαν. (Λάμπρ.) Va 30, Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 271, Β' 111, Γ' 32, Δ' 642, κ.α., Καλλίμ. 2032, 2034, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 193, 345, 1380, 1382, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2646, 11734, Απολλών. (Κεχ.) 258, Λίβ. Va 2024, 3897, Θρ. Θεοτ. (Bakk.) 128, Πτωχολ. α 7, 265, 745 κριτ. υπ., 760, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4506, 10164.

Η αρχ. αντων. *σος*. Η λ. στο ΑΛΝΕ και σήμ. ιδιωμ., όπου και άλλοι τ. (Andr., Lex.).

σοσαρκία· *Περί σοσαρκίας* Ιατροσ. κώδ. ωξβ', πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *περισσοσαρκίας* (βλ. TLG, LBG· πβ. και επίθ. *περισσόσαρκος*, L-S, LBG)· διορθώσ.

'σόσπαστος, επίθ., βλ. *ισόσπαστος*.

σοσπέζος, επίθ.

Από το ιταλ. *sospeso* (Battaglia).

Μετέωρος, εκκρεμής (εδώ προκ. για το διάδικο για τον οποίο δε βγήκε απόφαση, επειδή δόθηκε αναβολή· βλ. Κριαράς [Κατά ζουράρη σ. 380]): *τον ερίζανε ετούτοι οι απανωγεγραμμένοι απού τως επήρε τα πράγματά τως εις τον αφέντη τον γενερά-*

λε ..., μα δεν εμπορούσανε οι πτωχοί να βρούσι το δίκιο ντως, διατί είναι πλούσιος και εκείνοι οι κακορίζικοι δεν είχασι να ξοδιάσουσι και επομένασίνε σοσπέζοι, διατί δεν εμπορούσασι να του στυλώνουσι ούδε πολύ ούδε λίγο μετά λόγου του και απού την άλλη μερά τον εφοβούντανε Κατά ζουράρη 133.

σοσπετσιόν η.

Από το βενετ. *sospension* (Boerio). Πληθ. *σοσπετσιόνες* σε έγγρ. του 16. αι. (Φάναρης, Κατάστιχο 1 193[18]).

(Εδώ) δικαστική απόφαση για την αναβολή διεκπεραίωσης μιας υπόθεσης (βλ. Παναγιωτοπούλου, Θησαυρ. 13, 1976, 149): *Έδωκα διά την σοσπετσιόν της αγίας Αικατερίνης L. 31* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 19.

σοσπίτιασμαν το, βλ. *σουσπίτιασμα*.

σοσπώ. — Πβ. ά. *ισόσπαστος* και Επιτομή, λ. *ισόσπαστος*.

Από το *ισοσπώ* (<επίθ. *ίσος* και το *σπω*· βλ. Κριαρ., ΕΕΒΣ 9, 1932, 376), αν όχι σχετ. με το *συσπώ* (Τσοπ., Συμβολές Β′ 600)· για την ετυμ. βλ. και Πλατάκης, Κρητολ. 9, 1979, 45-52 και Επιτομή, ό.π. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σωσπώ*).

Σπάζω τελείως· στη φρ. *σοσπώ τα νεφρά μου* = χτυπώ δυνατά στην περιοχή των νεφρών (βλ. και ά. *νεφρό(ν)* Φρ. 3): *εσένα εις νετσεσάριο εκαταγκρέμνισέ σε* | *και τα νεφρά σου εσόσπασες κι εξεκουτρούκισέ σε* Στάθ. (Martini) Γ′ 250.

σοτισφάρω, βλ. *σατισφάρω*.

σοτισφατσιόν η, βλ. *σατισφατσιόν*.

σοτοαβικάριος ο. — Βλ. και *βικάριος*.

Από την πρόθ. *σότο* (<βενετ. *soto* (Boerio)-ιταλ. *sotto* (Battaglia)· *απ.* σε έγγρ. του 16. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 478) και 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 516 και ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 438) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε′ 225, κ.α.) και στο ΑΛΝΕ) και το συσ. *αβικάριος* (βλ. ά. *βικάριος*).

Βοηθός επιτρόπου επισκόπου, υποεπίτροπος: *Από Βενετίας ͵αχλε΄, ... Δημήτριος Ξενάκης βικάριος ..., Νικόλαος Τσελίκης σοτοαβικάριος, δούλος της θεοφιλίας σου* Επιστ. Αδελφ. 52.

σοτοκόπα η, Διαθ. 17. αι. 6[64], 8[30-31]· *σοτοκούπα*, αυτ. 9[77, 109].

Από το βενετ. *sotocopa* (Boerio)-ιταλ. *sottocoppa* (Battaglia). Πβ. αρσ. *σοτοκόπος* σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 600, γρ. *σοττοκόπος*). Τ. *σοτόκουπα* ή *σοτοκούπα* σε έγγρ. του 17. αι. (Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 122[22]). Τ. *σοτόκουπα* σε έγγρ. του 19. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 181[43]· βλ. και Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου) και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ.). Για τη λ. βλ. και Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.

Πιατάκι ποτηριού ή φλιτζανιού: *αφήνω ... τση κερά Ελενέτας ... τση αξαδέρφης μου δυο σοτοκόπες αργυρές με την άρμα την μπαρμπαριγιανή* αυτ. 8[27].

σοτοκούπα η, βλ. *σοτοκόπα*.

σοτοπόστος, επίθ.

Από το βενετ. *sotoposto* (Boerio)-ιταλ. *sottoposto* (Battaglia). Η λ. σε έγγρ. του 17. (Κρ. συμβόλ. 219, 259, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 525 δις, ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 461) και 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 382) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β′, γρ. *σοττοπόστος*), όπως και επίρρ. *σοτοπόστα* (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Υποταγμένος, εξαρτημένος: *τα παιδία του να κάθουνται στο θέλημα τση μάννας τωνε, να είναι σοτοπόστα τση και όποιον ήθελεν έβγει απού το θέλημά τση, να μην έχει παρά ε΄ πέρπυρα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 583[8].

σοτοσκριβέρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 360[6], Διαθ. 17. αι. 3[306], 4[86-7], 7[203].

Από το ιταλ. *sottoscrivere* (Battaglia)· βλ. και Bakker-v. Gemert [Βαρούχ. σ. 846, λ. *sotoscriver*]. Η λ. σε έγγρ. του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α′ 27[12], 344[25], Β′ 42[9], 251[5], Γ′ 54[9], 128[7], Δ′ 120[17], 321[21], κ.α., Φάναρης, Κατάστιχο 1 157[44]) και 17. αι. (Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 261[15], Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 122[17], Κρ. συμβόλ. 49, 67, κ.α.). Βλ. και Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, λ. *σοτοκαντζιλλιέρης*.

Υπογράφω: *οδιά πλέα βεβαίωσιν και ξεκαθαροσύνην ετουννού μου του τεσταμέντου και ύστερής μου ορδινιάς θέλω το σοτοσκριβέρει και με το χέρι μου* Διαθ. 17. αι. 3[301].

σοτοσκρίτος, επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 270[4], 716[11], 846[13, 20].

Από το ιταλ. *sottoscritto* (Battaglia). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α′ 4[13], 78[8], Β′ 150[5], 315[13-14], Γ′ 81[9], 321[7], Δ′ 17[15], 136[9], κ.α.). Πβ. λ. *σοτοσκρίτο* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β′, γρ. *σοττοσκρίτο*).

Υπογεγραμμένος: *οι οποίοι στιμαδόροι επήγασιν ... και ντ΄ ακόρδο τα εστιμάρασι* (ενν. *τα πράματα*), *καθώς φαίνεται σε μια γραφή σοτοσκρίτα απού τον ευγενή Κρήτης αφέντη Νικολέτο Σοφιανό και απού τον μισσέρ Μανολίτση Σκορδά* αυτ. 846[11].

σοτοσκριτσιόν η.

Από το ιταλ. *sottoscrizione* (Battaglia)· βλ. και Bakker-v. Gemert [Βαρούχ. σ. 846, λ. *sotoscrizion*]. Τ. *σοτοσκριτσιό* σε έγγρ. του 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 50 τρις).

Υπογραφή: *τα οποία φαίνουνται με σκρίτο του άνωθεν αφέντη Βεργίτση, καμωμένο την σήμερον ημέραν και σοτοσκριτσιόν απού τους κατωγεγραμμένους μάρτυρες* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 104[26].

σουάλιος, επίθ., Metrol.[2] 127[7-8, 9, 11, 17].

Από το μεσν. λατ. *usualis* (Du Cange, Lat., Niermeyer, Med. Lat. Lex.). Η λ. στο Meursius και στο LBG.

Που είναι εν χρήσει, συνήθης· (εδώ προκ. για ζυγαριά) που έχει ελεγχθεί με βάση είδος *λίτρας* (βλ. λ.)· βλ. Schilbach [Metrol.[2] σ. 195], Schilb., Byz. Metrol. 179-180): *Είδησις των εξάμων του τε θαλασσίου μοδίου ..., του σουαλίου καμπανού και του θαλασσίου ..., πώς οφείλουσιν εξαμώνεσθαι και δηλοποιείσθαι αι τούτων χωρήσεις* αυτ. 126[19].

σουάτζα η.

Από το βενετ. *soaza* (Boerio)-παλαιότ. ιταλ. *soazza* (Καραποτόσογλου, Ετυμ. κυπρ. 434). Τ. *σοάτζα* και *σοάντζα* σε έγγρ. του 17. αι. (Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 63, 66, 97, 124[88]). Τ. *σουβάντζα* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 220, Χατζ., Λεξ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Κορνίζα, πλαίσιο (βλ. και Κωνσταντουδάκη, ό.π. 60-62): *μια κασέλα κυπαρισσένη με τσι σουάτζες* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 118[13].

σούβλα η, Σπανός (Eideneier) A 190, 363, 405, D 1506, Ολόκαλος 1[18], 180[4], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 194· *σούγλα*, Σπανός (Eldeneier) A 95.

Από το λατ. *subula*. Ο τ., με τροπή του *βλ* σε *γλ*, σε έγγρ. του 16. αι. (Κασιμ., Έγγρ. 24 (103), 157 (246), 238 (334)), στο LBG και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Ντίνας, Ιδίωμ. Κοζάν. Β', Πασχ., Ανδρ. γλωσσ.). Τ. *σούχλα* (Παπαδ. Α. Λεξ, λ. *σούγλα*, Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.), και τ. *σούγκλα* (Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας, Δελιόπουλος, Ρουμλουκ.) σήμ. ιδιωμ. Λ. *σούγλη* στο Meursius. Η λ. τον 5. αι. (TLG), στη Σούδα (λ. *οβελός*), στο Meursius και σήμ.

1α) Αιχμηρή ξύλινη ή μεταλλική ράβδος στην οποία περνιέται το κρέας για να ψηθεί πάνω από τη φωτιά, οβελός: *αφού περάσει* (ενν. *το αρνί*) *τον χρόνον, τρώγε το ψητόν εις την σούβλαν με ροσμαρίν ή γαρόφαλα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 193· (εδώ ως μέσο ενίσχυσης τάφρου): *εν γαρ τοις πυθμέσι των χαντάκων θέντες σούβλας ορθίας και λόγχας ... έδραμον εντός του κάστρου. Απεσπάσθη ουν το χώμα και έπεσον οι εισελθόντες άπαντες εντός των χαντάκων, οι μεν σφαγέντες, οι δε κρημνισθέντες* Έκθ. χρον. 35[8]· **β)** (συνεκδ.) το σύνολο της κατασκευής για το ψήσιμο με σούβλα, ψησταριά με σούβλα: *εν γαρ πάση γουν ιστίᾳ| σούβλας είχεν γαρ πενήντα·|είχεν δε το έν σουβλίον| από βρομισμένον κρέας| ανά δέκα τεμαχίων* Ερμον. N 154· (εδώ παιγνιωδώς): *ποιήσαντες αυτόν* (ενν. *τον σπανόν*) *βασιλέα έθεσαν επάνω σούβλας ως επί θρόνου υψηλού και επηρμένου* Σπανός (Eideneier) D 558. **2)** Όργανο βασανισμού: *ο Ταμυρλάνης ...| ... λεηλατεί, σφάττει και θανατώνει.| Εξόχως τους μονάζοντας και ιερομονάχους| τους μεν εις σούβλας έβαλεν και εκατέκαυσέν τους* Ταμυρλ. 50· *ανίσως και νικήσουν τον (ενν. τον Χασάν πασιά), αυτόν να τονε πιάνουν,| εις το κορμί του θέλουσιν σκεντζέδες να του ποίσουν| με σούβλες να τον καίουσιν, το αίμα του να χύσουν* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8506.

σουβλέα η· *σουγλέα*, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 153 χφ G κριτ. υπ.· *σουγλία*.

Από το ουσ. *σούβλα* ή *σουβλί(ον)* και την κατάλ. *-έα* (Χατζιδ., MNE B' 232 κ. ε.). Ο τ. *σουγλέα*, με τροπή του *βλ* σε *γλ*, το 13. αι. (LBG) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ. 131). Ο τ. *σουγλία* και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Τ. *σουβλιά* στο Somav. και σήμ. κοιν. Τ. *σουγλιά* στο Somav. και σήμ. λαϊκ. (ΛΚΝ, ΧΛΝΓ, λ. *σουβλιά*). Η λ. στο LBG και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

α) Τρύπημα με σουβλί (βλ. και ά. *κρούω* ΙΑ' 1γ): *ηγόρασα σουβλίν από τσαγγάρην,| και ως ήσαν τα καλίγια μου πλήρης εξεσχισμένα,| επίασα τάχα και εγώ να τα περισουφρώσω,| και κρούω σουβλέαν το χέριν μου και εδιέβην απεκείθεν,| και ως τύμπανον εγένετο ...| και ολόκληρον εδιεβίβασα μήναν εις τον ξενώνα* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 153· **β)** (εδώ) σουβλί (για τη σημασ. βλ. Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 104]): *Στέκει* (ενν. *ο γέρων*) *με το καβάδιν του| ως ένας αγελάρχης* (παραλ. 2 στ.) *και με την κότταν την μακρίαν| ομοιάζει ωσάν σουγλία* Πτωχολ. P[1] 6.

σουβλερός, επίθ., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 414.

Από το ουσ. *σούβλα* και την κατάλ. *-ερός*. Τ. *σουγλερός* στο Somav. και σήμ. λαϊκ. (ΛΚΝ). Τ. *σουχλερός* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σουγλερός*). Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *σουγγλερέ*, Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας, λ. *σουγκλιρός*, Κοντονάτσιου, Διάλεκτ. Λήμν., λ. *σουγλιρός*, Χριστοδούλου, Κουζιαν., λ. *σουγλιρός*, Τζιαμούρτας, Γλωσσ. Καραγκούνηδων, λ. *σουφλιρός*). Η λ. και σήμ.

Αιχμηρός, μυτερός: *Και άλλοι πάλιν εις κάποιες ρούγες σκοτεινές έκαναν λάκκους και μέσα εις αυτούς έμπαγαν ξύλα ορθά σουβλερά, να πέφτουσι μέσα οι Τούρκοι τρέχοντες να σκοτώνουνται* αυτ. 412.

σουβλί το, βλ. *σουβλίον*.

σουβλίζω, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4648, 4654, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 94· *σουγλίζω*, Χρον. σουλτ. 110[21].

Από το ουσ. *σούβλα* και την κατάλ. *-ίζω*. Ο τ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *σουγλίζου*, Παπαδ. Α., Λεξ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., κ.α.). Η λ. στη Σούδα, σε σχόλ. (TLG), στο Meursius (*σουβλίζειν*, λ. *σούβλα*) και σήμ.· βλ. και LBG.

1) Περνώ κομμάτια κρέας ή ολόκληρο ζώο στη σούβλα για να ψηθεί: *τότ' έκοψαν κι εσούβλισαν* (ενν. *πλείστα ζώα*) *κι εβάλαν στην φωτίαν| και ως το πρέπον φάγασι κι ουχί με ασωτίαν* Κορων., Μπούας 25· *Έπαρε ένα αχέλι του ποταμού, σούβλισε, ψήσε το εις την φωτίαν και μάζωνε εις ένα σκουτέλι το παχύ οπού στάσσει από το αχέλι* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 230. **2α)** Διαπερνώ, τρυπώ κάπ. με αιχμηρό όπλο: *χαμηλώνοντάς τα* (ενν. *τα μακρυκόνταρα*) *οι Τούρκοι όλα μαζωκτά και τρέχοντας εμπροσθάς, όποιον έβρισκον εσούβλιζαν και τον έριχναν εις την γην* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 408· *και μα τον τρόμον πὄμπλαξαν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *και το σπαθί εκείνο,|το αίμα που εχύθηκεν εις το ασκέρι εκείνο,| σουγλίζοντας και κόπτοντας τα μιαρά κορμιά τως| σύσσωμους τους επήρασιν με όλα τ' άρματά τους* Ιωακ, Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9087· (αμτβ., σε παρομοίωση): *θεριό δεν είναι πλι' άγριο| και φοβερό στον κόσμο σαν εκείνη* (ενν. *τη φωτιά*)·*| καθώς λιοντάρι τρώγει| κι ως σίδερο σουβλίζει| κι ως άνεμος πετάται* Πιστ. βοσκ. I 5, 16· **β)** (μέσ.) πέφτω πάνω σε μυτερό αντικείμενο και καρφώνομαι: *οι Τούρκοι τρέχοντες ... έπιπταν μέσα εις τους σκοτεινούς λάκκους, όπου ήσαν στημένα τα σουβλερά ξύλα, και ή εσυντρίβοντο ή εσουβλίζοντο, και ούτως εσκοτώνοντο πολλοί* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 414. **3)** Ανασκολοπίζω: *ωσάν επεριλάβανε οι Τούρκοι το κάστρο, επήρανε όλους, και τους* (έκδ. *τις*· διορθώσ.) *Φράγκους τους εσουγλίσανε και καμπόσους τους επιριονίσανε ζωντανούς, και τους Ρωμαίους τους εκάμανε σκλάβους και τους επουλούσανε στο παζάρι* Χρον. σουλτ. 118[5]· *επίασαν οι Τούρκοι τον κυρ Μιχαήλ τον Ράλην και εχάλασάν τον, εις τας ι' του Αυγούστου. Τη αυτή ώρᾳ εσούβλισαν και τον αγιότατον μητροπολίτην Παλαιών Πατρών κυρ Νεόφυτον* Byz. Kleinchron. A' 276[32].

σουβλίν το, βλ. *σουβλίον.*

σουβλίον το, Ιερακοσ. 482[19]· *σογλίν,* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 126 χφ M κριτ. υπ.· *σουβλί,* Διον. ρήτ., Ιστ. 253, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 338[v], Ιστ. Βλαχ. 1310, 1314· *σουβλί(ν)· σουβλίν,* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 301, 333· *σουγλί,* Gesprächb. 54[17], 78[9], Λεξ. Μακεδ. 239· *σουγλίν,* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 126 χφ G κριτ. υπ., 150 χφ G κριτ. υπ., Σπανός (Eideneier) B 121· *σουγλί(ον).*

Από το ουσ. *σούβλα* και την κατάλ. *-ίον.* Ο τ. *σουβλί* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *σουβλίν* τον 9. αι. (TLG) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Οι τ. *σουγλ-* με τροπή του *βλ σε γλ.* Ο τ. *σουγλί* στο Somav. και σήμ. λαϊκ. (ΛΚΝ). Ο τ. *σουγλίν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *σουγλίον* στο Du Cange και στο LBG. Τ. *σουγκλί* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας, Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.). Η λ. στη Σούδα, σε Γλωσσάρ. και σχόλ. (TLG), σε έγγρ. του 13. αι. (Caracausi), και στο Meursius (λ. *σούβλα*)· βλ. και LBG.

1α) Αιχμηρή ξύλινη ή μεταλλική ράβδος στην οποία περνιέται το κρέας για να ψηθεί πάνω από τη φωτιά, οβελός: *εν γαρ πάση γουν ιστίᾳ| σούβλας είχεν γαρ πενήντα·|είχεν δε το έν σουβλίον| από βρομισμένον κρέας| ανά δέκα τεμαχίων* Ερμον. Ν 155· (εδώ προκ. για την κατασκευή παγίδας): *Εκεί τριγύρου στο φορτί τάβλες πλατιές καρφώνου,| σ' όλες τες τάβλες με σουβλιά και μες στη γη τες χώνου,| ... οι Τούρκοι σαν εμπούνε| κι απάνω σαν πατήσουσιν, όλοι να καρφωθούνε* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 276[6]· (σε σχ. αδύνατον): *Έτι δε δίδομεν ... κέρινον σουβλίν, βαμπακερήν αγελάδα και πλεμένον ξινόγαλα* Σπανός (Eideneier) D 1695-6· **β)** (γενικ.) κάθε αντικείμενο με μυτερή άκρη· (εδώ προκ. για τα αγκάθια του σκαντζόχοιρου): *Έπαρον το δέρμα του οχίνου, ήγουν του σκαντζοχοίρου, όταν έχει όλον το δέρμα ωσάν σουγλία μακρά, παροξυντά* Σταφ., Ιατροσ. 3[56]. **2)** Ειδικό εργαλείο το οποίο χρησιμοποιούν κυρίως οι τσαγγάρηδες για να ανοίγουν τρύπες στο δέρμα: *Όταν δε πάλιν, δέσποτα, γεύματος ώρα φθάσει,| ρίπτει το καλαπόδιν του,* (ενν. ο τσαγγάρης) *ρίπτει και το σανίδιν| και το σουβλίν και το σμιλίν και τα σφηκώματά του* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 126· *ηγόρασα σουβλίν από τσαγγάρην,| και ως ήσαν τα καλίγια μου πλήρης εξεσχισμένα,| επίασα τάχα και εγώ να τα περισουφρώσω* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 150. **3)** Όργανο ανασκολοπισμού: *Τότες του παρακαθιστού τ' αυτιά θε να καρφώνουν| με τα σουβλιά τα πύρινα να τονε θανατώνουν* Τζάνε, Κατάν. 464· (σε σχ. βραχυλογίας): *αποφάσισε* (ενν. ο βασιλέας) *σουβλί τον θάνατόν του* (ενν. του Λουπούλου)*| ως φανερόν επίβουλον και ως βαρύν εχθρόν του* Ιστ. Βλαχ. 1303· φρ. *βάνω κάπ. εις/στο σουβλί* = ανασκολοπίζω: *Και ο Σκεντέρης ήφερε κατήδες και κριτάδες| να κρίνουσι τον Λούπουλον για τις πολλές λωλάδες* (παραλ. 1 στ.), *να τον εβάλουν στο σουβλί, και να μη γένει αλλέως* Ιστ. Βλαχ. 1308.

σουβλισμός ο, Χρον. Μορ. P 631· *σουγλισμός.*

Από τον αόρ. του *σουβλίζω* και την κατάλ. *-μός.* Πβ. λ. *σούβλισμα* στο Somav. και σήμ.

Θανατηφόρο χτύπημα με αιχμηρό όπλο: *Τα γαρ φουσσάτα των Φραγκών όπου έστηκαν απέξω| της χώρας Πόλεως, σε λαλώ, ωσάν σε το αφηγούμαι,| το ακούσει,*

ιδεί την ταραχήν, τον σουγλισμόν του φόνου,| τον θόρυβον και τας φωνάς εκεινών που εσκοτώναν,| ευθέως γοργό αρματώνονται πεζοί και καβαλάροι Χρον. Μορ. H 631.

σουβλιστήρι(ν) το.

Από το *σουβλίζω* και την κατάλ. *-τήρι(ν).*

Σουβλί· (εδώ μεταφ.) στενοχώρια, πρόβλημα, εμπόδιο: *Ας μη 'ναι| και αλάφρωση και δρόσος| στα περασμένα πάθη| και ας είναι τα περίσσια σουβλιστήρια| 'ς τσι πράξες απού μέλλει να γενούσι* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 327.

σουβλιταρέα η· *σουγλιταρέα· σουγλιταρεά.*

Από το ουσ. *σουβλί(ον)* και την κατάλ. *-αρέα* (για την οποία βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 263) με την *ανάπτυξη* μεσοφωνηεντικού τ. Οι τ. με τροπή του *βλ* σε *γλ.* Ο τ. *σουγλιταρεά,* με καταβιβ. τόνου (βλ. και Μηνάς, Δωδώνη 12, 1983, 287), στο LBG. Πβ. τ. *σουγλιταρία* στο Du Cange (λ. *σούγλν*).

Η ποσότητα του κρέατος που ψήνεται σε μια σούβλα· σούβλα με κρέας: *την τσίκναν ηκολούθησα κι εις μακελλειόν με πάγει,| εκεί ηύρα κρέας και ψήνασιν σουγλιταρεάν μεγάλην* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 273-32 χφ P κριτ. υπ.· *Δίδομεν δε και έτερα ουκ ολίγα, ήγουν ... βαμπακένια ξυλοπίνακα κδ', σουβλιταρέαν α' και ψητόν ουδέ έν* Σπανός (Eideneier) D 1708· (εδώ σε σχ. αδύνατον): *Και επάνω της προικός έτερα χαρίσματα* (ενν. *δίδω*) *ουκ ολίγα· εις πύργον περιβόλιν να έχει απέσω ελαίας και ελαιοφόριν, ... βαμπακερά ξυλοπίνακα ... σουγλιταρέαν πίστον, σεντούκι κεντητό* Σπανός (Eideneier) A 453.

σουβλοκοπώ.

Από το ουσ. *σουβλί(ον)* και το β' συνθ. *-κοπώ.*

Κεντρίζω με σουβλί, κεντώ: *και προς τον όνον έφησεν* (ενν. *το άλογον*) *ρήματα τα τοιαύτα:* (παραλ. 10 στ.) *Ραβδοκοπούν, σκοτώνουν σε και ματζουκοκοπούν σε,| σουβλοκοπούν τον κώλον σου με σίδερα και ξύλα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 675.

σουβλομανικάς ο.

Από τα ουσ. *σούβλα* και *μανίκι(ο)ν.*

Τεχνίτης που κατασκευάζει λαβές για σούβλες (πβ. και ά. *μανίκι(ο)ν* σημασ. 2): *το κέρας του κριού ...| ... χρώνται αυτό τεχνίτες| σπαθαρομαχαιράδες τε και σουβλομανικάδες,| έχουν το εις μανίκια και εις ετέρας χρείας* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 481.

σουβλωτός, επίθ., Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 63.

Από το *σουβλώνω,* που απ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Δράκου, Ιδίωμ Κάλυμν., γρ. *σουβλώννω,* Κοντονάτσιου, Διάλεκτ. Λήμν., λ. *σουβλώνου*).

Μυτερός, αιχμηρός: *Έπαρε ... νερόν, οπού λέγουσιν ... άκβα φόρτε, και με κομμάτι ξύλον σουβλωτόν βάνε μίαν στάξιν απ' αυτό το νερόν εις την τρύπαν του πονεμένου οδοντίου να υπάγει έως την ρίζαν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 228· (σε μεταφ.): *Πάσα του λόγος σουβλωτόν εις την καρδιά βερτόνι| μου 'ριχτεν, απού την ψυχή μέσα επερνούσα οι πόνοι* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 169.

σούγλα, σουγλέα η, βλ. *σούβλα*.

σουγλένι το, βλ. *σουλγένι*.

σούγλι το.

Από το βενετ.-ιταλ. *sugoli* (Boerio, Battaglia, λ. *sugolo*· βλ. και Ξανθ., Μελετ. 319-20). Λ. *σούβλη* σήμ. ιδιωμ. (Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου). Η λ. στο Du Cange (λ. *σούγλυ*) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε΄ 226, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.).

Χυλός: *Έπαρε ασβέστην άσβηστον ψιλόν και … βάλε το μέσα νερόν ψυχρόν, ανακάτωσε το να γένει ως το αχαμνόν σούγλι, ήγουν χυλός* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 212.

σουγλί το, βλ. *σουβλίον*.

σουγλία η, βλ. *σούβλα*.

σουγλίζω, βλ. *σουβλίζω*.

σουγλίν, σουγλί(ον) το, βλ. *σουβλίον*.

σουγλισμός ο, βλ. *σουβλισμός*.

σουγλιταρέα, σουγλιταρεά η, βλ. *σουβλιταρέα*.

σούδα η, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 16, Καναν. (Pinto) 103, 111, 125, 139, 334, Θρ. Κων/π. διάλ. 87, Σφρ., Χρον. (Maisano) 130[18], Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 175 κριτ. υπ., 228 κριτ. υπ., 526 κριτ. υπ., Έκθ. χρον. 17[10], 72[10], Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 78, Ψευδο-Σφρ. 380[2].

Από το μεσν. λατ. *suda* (Blaise, Lex. Lat. Med., Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1293, λ. *Σούδα*). Η λ. τον 7. αι. (LBG), στο Meursius, σε έγγρ. του 11. αι. (Caracausi), και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ.) και ώς τοπων. (Συμεων., ό.π.).

1α) Οχυρωματικό όρυγμα, τάφρος: *εξελθών δε ο του στόλου δρουγγάριος … κτίζει δε και την Σελεύκειαν σούδας μεγάλας ποιήσας γύροθεν ταύτης* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 84· *Τείχος γαρ ην και περίτειχος και σούδα εκτός και πέτρα αυτοφυής αυτό περιέφραττε* Παράφρ. Χων. (v. Dieten) I 27· *Τας δε σκευάς τας μεγίστους εκείνας, οποίας είχον τας ελπίδας ότι δι᾽ εκείνας τα τείχη της πόλεως θέλουν χαλάσειν και από τούτου την πόλιν αιχμαλωτίσαι, έστησαν περιέργως εις τόπον εν ω σούδαν ουκ είχεν ομοίαν σουδών των ετέρων, αλλά κεχαλασμένη υπήρχεν, και έκπαλαι γέμουσαν χώμαν* Καναν. (Pinto) 96, 97· **β)** χαντάκι, λάκκος: *Έτσι ο Φίλανδρος παίρνει τον* (ενν. τον *Μπερτολδίνον*) *εις τον κάμπον του περιβολίου, όπου ήτον μία σούδα, και εκεί έκαμε το είτι του εχρειάζετον* Μπερτολδίνος 154. **2)** (Πιθ.) οχύρωση, περιτείχισμα: *συν δυο, συν τρεις τους φέρνουσιν απάνου εις την σούδα | και κόφτουσιν τα κεφάλια τους, κρεμούσιν τα στην πόρταν* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. S 99.

Η λ. ως τοπων.: Byz. Kleinchron. Α΄ 65[22], 68[16], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1562, κ.α., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 158[11], κ.α.

σουδάριο το, βλ. *σουδάριον*.

σουδάριον το, Hagia Sophia α 445[14], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 11[r], 281[v], 298[r], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 121[5], Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ. 193· *σουδάριο*, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ανάστ. 158.

Το μτγν. ουσ. *σουδάριον*. Ο τ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 101) και στο ΑΛΝΕ. Πληθ. *σουδάρια* σε έγγρ. του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β΄ 67[7]). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κωνσταντουδάκη, ό.π., 37).

α) Μαντήλι για σκούπισμα του ιδρώτα: *τόσον εφύλαξεν ο καλός εκείνος κομιστής το γράμμα …· αν ειπώ ότι το είχε δεμένον εις το σουδάριον, ωσάν το τάλαντον το ευαγγελικόν ο πονηρός δούλος εκείνος και οκνηρός* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 26[10]· **β)** μαντήλι ως κάλυμμα της κεφαλής· πέπλο (για τη σημασ. βλ. Lampe στη λ., σημασ. 1): *Οσάκις δε ήρχετο εις θεωρίαν ο βασιλεύς, ημφιέννυτο λευκήν και ψιλήν οθόνην και σουδάριον αμυδρόν είχεν εν τη κεφαλή αυτού* Hagia Sophia φ[1] 497[6]· *πάντας μεν ην ιδείν εν μια ώρα δεσμωθέντας, τους μεν άρρενας συν καλωδίοις, τας δε γυναίκας συν τοις σουδαρίοις αυτών* Δούκ. 367[15]· **γ)** πλατιά λωρίδα λευκού υφάσματος με το οποίο περιτυλιγόταν η κεφαλή του νεκρού, σάβανο κεφαλής: *το δισκοκάλυμμα έναι εις τύπον του σουδαρίου οπού είχεν ο Χριστός εις την κεφάλην και εις το τίμιον αυτού πρόσωπον τυλιμένον, και δι᾽ αυτό έναι σκεπασμένο ώσπερ ο Χριστός εις τον τάφον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 400[r]· *τον ως Λάζαρον τεθνηκότα* (ενν. *στήσον*) *εν τω τάφω δεδεμένον κειρίαις και σουδαρίω κεκαλυμμένον* Μυστ. 50· **δ)** το μαντήλι όπου σύμφωνα με την παράδοση αποτυπώθηκε η μορφή του Χριστού: *πώς ο Βολουσιανός γυρεύοντας τίποτες να εύρει από τον Χριστού ηύρηκεν μίαν ονόματι Βερόνικα, οπού είχεν το σουδάριον του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 332[r]· *Πώς ο Κλαύδιος ο βασιλεύς επροσκύνησε το άγιον σουδάριον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 333[r].

?σουδεμένος, μτχ. επίθ.

Άγν. ετυμ., αν δεν πρόκ. για εσφαλμ. γρ. αντί *σουρεμένη* (βλ. ά. *σουσουρεύω*).

?: *εγείρου* (ενν. *χήνα*), *σύρε, μίσευσε, ύπαγε εκ τον γάμον· | να μην ξυπάσεις τον λαόν και εμποδιστεί ο γάμος, | ψεματοφωνορίκτουσα, μαλώτρια, σουδεμένη* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 110 κριτ. υπ.

σούδιτος ο, Σουμμ., Ρεμπελ. 179.

Από το ιταλ. *suddito* (Battaglia). Τ. *σούνδιτος, σούντιτος* σε έγγρ. του 19. αι. (Μαλανδράκης, Ελλην. 10, 1937/8, 96, 355). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ.).

Υπήκοος: *ο … γουβερναδόρος … ονομαζότουνα κόντε Πορτσενίγο, είναι από τα μέρη της Φραγκίας, σούδιτος Βενετσιάνος, και άρχοντας κατά πολλά φρόνιμος* αυτ. 161· *δεν είναι* (ενν. *ο λαός*) *ομπλιγάδοι, μήτε σολτάδοι πλερωμένοι να παίρνουν την ρεσίνια αφεντικήν …, μόνον να είναι σούδιτοι και ελεύθεροι, και, ει δεν τους αρέσει ο Βενετσιάνος, πάνε οπού τους φαίνεται, με τον Σπάνια ή με τον Τούρκο* αυτ. 165.

σουκανία η· *τζουκανία*, Λίβ. Esc. 2151.

Από το μεσν. λατ. *succania* (Blaise, Lex. Lat. Med.)· πβ. μεσν. γαλλ. *souquanie* (Robert Dict. hist., λ. *souquenille*). Η λ. στο Du Cange.

Μακρύ, μονοκόμματο γυναικείο πανωφόρι δυτικής προέλευσης με μεγάλα ανοίγματα για μανίκια (για το πράγμα βλ. Robert Dict. hist., ό.π.): *Λατίνικα τα ρούχα της ήτασιν της ωραίας,| επάνω χρυσοκόκκινον εφόρει σουκανία,| μακρέα εις γην εσύρετον λαμπροχρωματισμένη* Λίβ. διασκευή α 2308.

σουλατσάρω, βλ. *σολατσάρω.*

σουλάτσο το, βλ. *σολάτσο.*

σουλγένι το· *σουγλένι,* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 62. — Βλ. και *σένδικος.*

Από το τουρκ. *sülüğen* (Redhouse). Τ. *σουλεγένι* το 18. αι. (αυτ. 108). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. στον τ. *σουλεένιν* (Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ.).

Ο κόκκινος μόλυβδος (επιτεταρτοξείδιο του μολύβδου), ο κόκκινος σουλιμάς· το μίνιο (για το πράγμα βλ. και Πρωΐας Λεξ., λ. *σουλιμάς,* Βυζάντιος, Λεξ., λ. *ζερνίκι*): *Σκευασία. Υδράργυρον δράμια τριάντα, άξιφον δράμια τρία, σένδικος (ήγουν σουλγένι) δράμια τριάντα, λιβάνι δράμια πέντε* αυτ. 51· *Τες αλοιφές κάμνε τες έτσι: ... αν θέλεις να βάλεις ψιμύθιον ή μόλυβδον κεκαυμένον ή σουλγένι, τρίψε τα ψιλά και ανακάτωσέ τα όσον οπού να κρυώσει η αλοιφή* αυτ. 40.

σουλγούνης ο, βλ. *σεργούνης.*

σουλδάδος, σουλδάτος ο, βλ. *σολδάτος.*

σουλιμάνος ο ή **σουλιμάνον** το· Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 48. — Βλ. και *σουλιμάς.*

Από το παλαιότ. ιταλ. *sulimato* ή *solimato* (Battaglia) πβ. και τουρκ. *sülümen* (Redhouse). Η λ. και σε ιατρ. κείμ. του 18. αι. (αυτ. 112).

Χλωριούχος υδράργυρος, άχνη υδραργύρου που χρησιμοποιούνταν στη λαϊκή ιατρική για την καταπολέμηση της σύφιλης: *Την μαλαφφράντζαν την ωφελούσι ... από τα μέταλλα, ότις λογής είναι των αλχημιστών, ως το καλούμενον πριντζιπάτον, δι' αρσενικίου λευκού και ερυθρού, κιννάβαρις, σουλιμάνον (ήγουν λευκόν υδράργυρον), σανδαράχη, υδράργυρος και τα λοιπά* αυτ. 47.

σουλιμάς ο, Σταφ., Ιατροσ. 13[377-378], Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 644, Γιατροσ. Ιβ. 110· *σολιμάς· σουλουμάς,* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 153, 234, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 233, 239, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 51. — Βλ. και *σουλιμάνος.*

Από το παλαιότ. ιταλ. *solimato/sulimato* (Battaglia)· πβ. και τουρκ. *sülümen* (Redhouse). Ο τ. *σουλουμάς* στο Somav., σε κείμ. του 19. αι. (Βερναρδ. μαγ. κώδ. 226[11]) και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ., στη λ.). Τ. *σελεμάς* και *σ̑ελεμάς* σε κυπρ. τραγ. (Χατζ., Ξεν. στοιχ. 150, στη λ.). Τ. *σουλεμάς* σε ιατρ. κείμ. του 18. αι. (Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 114). Τ. *σουλμάς* σε κείμ. του 19. αι. (Βερναρδ. μαγ. κώδ. 126[17]) και σήμ. ιδιωμ. (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου (*σουλ̑'μάς*), Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ. (*σουλ'μάς*), κ.α.). Η λ. στο Du Cange (γρ. *σουλυμά*), στο Κατσαΐτ., Ιφ. Β' 153, Ε' 1073, σε έγγρ. του 18. αι. (Τριαντ., Άπ. 3, 346) και σήμ. λαϊκ.· βλ. και LBG.

1) Χημική ένωση (διχλωριούχος υδράργυρος, άχνη υδραργύρου, σουμπλιμέ), που χρησιμοποιούνταν στη λαϊκή ιατρική κυρίως για τη θεραπεία της σύφιλης, δερματικών παθήσεων αλλά και την παρασκευή καλλυντικών: *Υδράργυρον δράμια ιβ', ... σουλουμάν (ήγουν άξιφον) δράμια δύο, θείον άπυρον (ήγουν θειάφι) δράμια δώδεκα, ... άλευρον δράμια τριάντα· ...κάμε χάπια ωσάν ρεβίθια ... και ας παΐρνει ο άρρωστος ένα χάπι το αποταχύ και δύο ή τρία το βράδυ* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 52· (εδώ σε φαρμακευτική αλοιφή): *Περί ψώραν. Διάργυρον σολδία β', και σολδία β' σουλιμάν, και τριμηντίνα σολδία β', και αβγά β', και ας μοσκεύουν όλα από την εσπέραν ... και ας τα τρίβεις αμάδι όλα εις έναν μουρτάριν, και ας τα κάμεις αλοιφήν, και να τρίβεις και αλείφεις την ψώραν* Σταφ. Ιατροσ. 13[375-376]· (εδώ σε θεραπευτικό παρασκεύασμα για υποκαπνισμό): *Καπνός μαλαφράντζας. Κιννάβαρι δράμια εξ, άλλοι βάνουν και άξιφον σουλουμάν δράμι ένα· όμως τούτο κάμνε το εις σωστούς άνδρας· κόψε το (ήγουν στούμπισέ το) και απέρασέ το από την σίταν και κάμε το τρία μερτικά και κάπνισον μίαν ημέραν από ένα μερδικόν καπνούς τρεις* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 51. **2)** Καλλυντική αλοιφή (συν. με συστατικό το διχλωριούχο υδράργυρο) που χρησιμοποιούσαν οι γυναίκες για να βάφουν το πρόσωπό τους δημιουργώντας ένα λευκό υπόστρωμα: *αλείφουνται τον σουλιμάν* (ενν. *οι γυναίκες*), *βάνουσιν το ψιμύθιν,| βάνουσιν και τες βέργες των, ζώνουνται τ' αργυρά τους,| κρεμούσιν κι εις τον τράχηλον καδένες με τα εγκόρφια* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 713· *Άλλες είναι οι ευμορφίες της γυναικός της καλής, η τιμή, η φρόνησις, η ταπεινοφροσύνη, η εγκράτεια, η προσευχή, η φιλησυχία, το να μισά την κατάδειξιν, το να φεύγει την παρρησίαν, να ησυχάζει κρυμμένη, να φεύγει τα λουτρά, να μη μου πλαστρακώνεται με τους σολιμάδες, να μη μου ζωγραφίζεται με τα νιψίδια* Πηγά, Χρυσοπ. 335 (8).

σουλλουρίζω, βλ. *συλλουρίζω.*

σουλλουρώ, βλ. *συλλουρώ.*

σουλουμάς ο, βλ. *σουλιμάς.*

σουλτάδος ο, βλ. *σολδάτος.*

σουλτάν ο (άκλ.), βλ. *σουλτάνος.*

σουλτάνα η, Πτωχολ. Α 260, 267, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 264, 430, Πτωχολ. Β 333, 343, Διακρούσ. (Κακλ.) 17, 51, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 163, 244, 254, κ.π.α., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 339[12], 340[21], 344[1, 6], κ.α.

Από το τουρκ. *sultan* (βλ. Redhouse, λ. *sultan* 1). Η λ. στο Du Cange (λ. *σουλτάνος*) και σήμ.

1α) Στην οθωμανική αυλή **α[1])** σύζυγος σουλτάνου: *Μία σουλτάνα θέλησε να πάει να προσκυνήσει| στη Μέκκα, που 'χε τάσσιμο, και πάλι να γυρίσει.| Επήρε βίο και φλουριά στη στράτα να ξοδιάσει,| να τρώσιν οι ανθρώποι της, όσον εκεί να φτάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 146[11]· *Ούτως και αυτείνη* (ενν. *η Μαλτεζίνα*) *έστραπτεν εις την παρπατησιάν της| και φαίνετον απομακρία από την ευγενειάν της.| Διατί σουλτάνα ήτανε του Τούρκου εις την Πόλιν| και κει που εσχημάτιζεν*

επροσκυνούσαν όλοι Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1365· **α[2])** έκφρ. *βαλετέ σουλτάνα* = η μητέρα του σουλτάνου: *αυτή επήγεν εις την βαλετέ σουλτάνα, την πεθερά της, να την αποχαιρετίσει και... έγινεν μεγάλος θρήνος μέσα εις το παλάτι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) μετά στ. 768· **α[3])** ως τιμητική προσφών. συζύγου υψηλόβαθμου οθωμανού αξιωματούχου: *Τότες εφτάσασιν... άπειρες κει κυράδες,| πού 'ταν σουλτάνες και αυτές, συμβίες τους πασάδες,| ως ν' αποχαιρετίσουσιν αυτήν...* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 770· **β)** σύζυγος μουσουλμάνου ηγεμόνα: *Ευρίσκεται... μία λίμνη εις την άκραν του Μισιρίου του καινούργιου, εις την οποίαν μία σουλτάνα του Μισιρίου, πρωτύτερα ολίγους χρόνους παρά να παρθεί, το όνομά της Ντουλτίβια, έκτισεν ένα παλάτι τόσον θαυμαστόν και ωραίον, οπού τα άλλα όλα κτισίματα νέα και παλαιά αυτό μοναχόν του τα επερίσσευεν εις τα πάντα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 430· **γ)** (γενικ.) βασίλισσα· (εδώ) βασιλομήτωρ: *Άκουσεν ο βασιλέας| και επρόσταξεν ευθέως| για να κράξουσι την μάννα,| την βασιλική σουλτάνα* Πτωχολ. Β 330· **2)** Μεγάλο πλοίο του τουρκικού στόλου: *Καράβια ήτον θαυμαστά, σουλτάνες, κι είχαν μέσα| ένα πασά του Χαλεπιού...* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 461[5]· *Και τη σουλτάνα να θωρού πως είναι καθισμένη,| κι απού τες τόσες λουμπαρδιές ήτονε χαλασμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 373[19].

σουλτάνης ο, βλ. *σουλτάνος*.

σουλτανίκιν το.

Από το ουσ. *σουλτάνος* και την κατάλ.*-ίκιν*. Λ. *σουλτανίκιον* το 12. αι. (LBG) και στο Du Cange.

Η εξουσία, το αξίωμα του σουλτάνου: *ο αφέντης ο σουρτάνος τίτοιος ως γιον παραμπρός δεν είναι, ότι εκράτεν την αφεντίαν περφόρτσα και πάσα αμιράς έθελε να πάρει το σουλτανίκιν· τώρα όλοι γοι εχθροί του εδιάβησαν, και άλλους εσκότωσεν, και άλλοι επεθάναν, και άλλοι παραδόθησάν του, και προυμουτιάζω σου και είναι εις μεγάλην αφεντίαν, μονοκράτωρ του μουσθλουμανείου* Μαχ. 642[8].

σουλτάνικος, επίθ., βλ. *σουλτανικός*.

σουλτανικός, επίθ., Μαχ. 184[30], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 895· *σουλτάνικος*.

Από το ουσ. *σουλτάνος* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. το 11. αι. (LBG), στο Sophocl., στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και σήμ.

Που ανήκει ή που αναφέρεται στο *σουλτάνο*: *επιάσαν τον άνθρωπον τον σουλτανικόν και έχουν τον εις την φυλακήν εις την Κύπρον εις την Κερυνίαν* Μαχ. 142[27]· *διατούτον η αφεντιά σου άνοιξε τα βιβλία τα σουλτάνικα και ψηλάφησε ανισώς και ποττέ κανένας σουλτάνος διαβαιννομένος σου εποίκεν τιτοίον πράμαν* Μαχ. 184[1].

σούλτανος ο, βλ. *σουλτάνος*.

σουλτάνος ο, Διγ. Ζ 4162, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 727, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 494, 757, 878, Ιμπ. 628, 632, 803, Notizb. 78, Χρον. Τόκκων 1929, 1930, Θρ. Κων/π. Πολλ. 250[9-10], Παρασπ., Βάρν. C 213, 238, 302, Μαχ. 194[14], 208[34], 638[16, 33 (δις)], 640[26], 642[20, 28], 654[25, 34], Σφρ., Χρον. (Maisano) 138[25], Βουστρ. (Κεχ.) 74[2, 15, 17, 19], 92[3-4], 136[15, 20], Byz.

Kleinchron. Α' 144[74], 161[19], 186[36], 188[51], Έκθ. χρον. 65[13], 66[1, 14, 21], 67[6], 76[3], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 304, 411, Κώδ. Χρονογρ. 57[22], 70[17], Χρον. σουλτ. 88[11], 120[3-4, 6, 8, 18, 19, 33], 125[33], 126[16], 133[31], Δωρ. Μον. XXXV, Δωρ. Μον. (Βαλ.) 45 πολλ., Ιστ. Βλαχ. 801, Ψευδο-Σφρ. 156[36], 158[8, 10], Διγ. Ο 151, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 263, 647, 655, κ.α., Ιστ. μακαρ. Μάρκο 657, 663, 689, κ.α.· *σολτάν (άκλ.)*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1038· *σολτάνος*, Φλώρ. 1426· *σουλτάν (άκλ.)*, Έκθ. Χρον. 2[21, 22, 23], 11[1, 3-4, 14], 22[17, 23], 39[6], 56[25], κ.α., Κώδ. Χρονογρ. 57[28, 30, 33], 68[1, 8, 9], Χρον. σουλτ. 80[11], 130[3-4, 34], 132[2], 133[10, 27], 134[1, 2, 7, 9], 144[1], Ιστ. πολιτ. 52[1, 2], 64[12], 65[16], 66[6, 18], Ιστ. πατρ. 190[18, 19], 193[15, 23], 199[11, 19], 200[11], Δωρ. Μον. XXIX, Δωρ. Μον. (Βαλ.) 45, 46, Σταυριν. 493, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 23[r], 24[r, v], 27[v], 74[r], κ.α., Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 665, 772, 2213, κ.α.· *σουλτάνης*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 387· *σούλτανος*, Βουστρ. (Κεχ.) 138[1]· *σουλτανός*, Βουστρ. (Κεχ.) 136[17], Βουστρ. (Κεχ.) Β 73[10]· *σούρτανος*, Βουστρ. (Κεχ.) 172[18]· *σουρτάνος*, Μαχ. 168[16], 200[3], 622[1], 638[20], 642[6], Βουστρ. (Κεχ.) 72[8], 90[2], 136[12], 174[2-3], 178[17], Βουστρ. (Κεχ.) Β 73[8], Βουστρ. (Κεχ.) Μ 73[9]· *σουρτανός*, Βουστρ. (Κεχ.) 138[3].

Από το αραβ.-τουρκ. *sultan* (Mor., Byzantinot. 289). Ο τ. *σολτάν* σε επιστ. του 15. αι. (Mor., ό.π.). Ο τ. *σολτάνος* με τροπή *ου>ο* (Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 106· βλ. και Τριαντ., Άπ. 1, 328). Ο τ. *σουλτάν* τον 11. αι. (LBG, λ. *σουλτάνος*, TLG), σε ενθύμ. του 18. αι. (ΝΕ 7, 1910, 243) και σε έγγρ. του 19. αι. (TLG). Ο τ. *σουλτάνης* σε επιστ. του 14. αι. (Mor., ό.π. 288). Ο τ. *σουρτάνος* (με τροπή *λ>ρ*, Meyer, ό.π. 116) και σήμ. ιδιωμ. (Χαβιαράς, Λαογρ. 2, 1910/1, 572 στ. 8). Τ. *σολδάνος* το 13. αι. (LBG) και στο Meursius. Τ. *σουλδάνος* (τ>δ, Psalt., Gramm. 388) το 12. αι. (LBG, TLG) και στο Meursius (λ. *σουλτάνος*). Τ. *συρτάνος* το 13. αι. (LBG). Η λ. τον 11. αι. (LBG· για πιθ. παλαιότ. μνεία βλ. TLG), στο Meursius και σήμ.

Ανώτατος κοσμικός άρχοντας μουσουλμανικού κράτους· τίτλος ηγεμόνων διαφόρων μουσουλμανικών κρατών (για το πράγμα βλ. ODB, λ. *Sultan*, Mor., ό.π. 286-289, Δημητριάδη, ΕβΛ. ΤσεΛ. 374): *Διά την ανδρείαν την πολλήν και φρόνεσιν, ην είχε* (ενν. *ο Διγενής*),| *εποίησαν δε συμβουλήν οι πρώτοι της Συρίας·| σουλτάνον τον εδιάλεξαν και πρώτον τον εκάμαν* Διγ. Ζ 274· *Υπάσιν τον Ιμπέριον στο Κάιρος και πουλούν τον.| Σουλτάνος τον αγόρασεν, του Καϊριού αυθέντης* Ιμπ. 567· *αποκρισιάριοι... από Περσίας ζητούντες ιδείν τον ηγεμόνα... Παρά του Τεμήρ-χαν, σουλτάνου Περσίας και Βαβυλώνος* Δούκ. 87[24]· *και εβγήκεν ο ρήγας από την Αμόχουστον και ήρτεν εις την Λευκωσίαν, και όρισεν να πάρουν τους μαντατοφόρους του σουλτάνου και μερτικόν από τους λας του* Μαχ. 194[10]· *Και την αυτήν ημέραν ήρτεν από το Κάριος ο Αντώνη τε λ' Όρσας, απού πήγεν μαντατοφόρος, και έφερεν μαντάτα πως: «Ο σουρτάνος έχει καλήν αγάπην με την Κύπρον, και να του πέψουν κδ' χιλιάδες δουκάτα διά γ' πάγες οπού του χρωστούν να του δώσουν, και έναν καλόν κανίσκιν, διάτι εμπήκεν η ρήγαινα εις το ρηγάτον!»* Βουστρ. (Κεχ.) 178[17]· (εδώ προκ. για τον ανώτατο ηγεμόνα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας): *Τότε ο σουλτάνος και ο Τζογάνος εβάλανε διαλαλημό εισέ όλο το φουσσάτο εις τις 28 του Μαΐου μηνός, εις τους 1454, και εζώσανε το γύρο τα τειχία της ελεεινής Πόλης* Χρον. σουλτ. 88[6]· *Ο δε σουλτάνος Μπαγιαζίτης έκαμε μεγάλην αρμάδα και φοβερή και εξαίφνης, εις την πολλήν αγάπην οπού είχανε, εμάζωξε και πολλά φουσσάτα, πεζούς και καβελάρους, και εδιάβη εις το Έπαχτο οπού ήτονε των Βενετσάνω* Χρον. σουλτ. 131[34]· *ούτος ο σουλτάνος* (ενν. *ο σουλτάν Σελίμης*)

επήρε την Κύπρον από σπαθίου, εις τα χίλια πεντακόσια εβδομήντα, Σεπτεβρίῳ εις τας εννέα. Και άλλους μεν έκοψαν, και άλλους γαρ ηχμαλώτισαν μετά γυναικών και παιδίων αναριθμήτων Ιστ. πατρ. 199[14]· (το άκλ. μαζί με κύρ. όν.): *Πορευθείς ουν ο σουλτάν Μουράτης κατά της Θεσσαλονίκης εκυρίευσεν αυτήν και ελεηλάτησε και απέκτεινε πλήθος χριστιανών, ως ουκ ηθέλησαν προσκυνήσαι αυτόν* Έκθ. χρον. 5[8]· *Βελή θαυμασιότατε, Εμίρ σουλτάν, Κουρκούτη* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4348· *Παϊαζίτης ο σουλτάν, ο λεγόμενος Ηλταρίμ, οίον αστραπή, κυριεύσας και πορθήσας κόσμους απέκλεισε και την Κωνσταντινόπολιν χρόνους θ'* Byz. Kleinchron. Α' 184[26]· *βοήθειαν του εδώσανε, να πάγει καταπάνω του αδελφού του, τον σουλτάν Σελίμη* Χρον. σουλτ. 144[1]· (εδώ προκ. για το Χριστό): *οι ιερείς εκράζα,| «Ηρώδη, κάμε απόφαση στον Ιησού» εφωνιάζα.| «Ετούτος έναι απού πολλά τσι Εβραίους σκανταλίζει| και με τα μάγια τους πλανά, μ' αυτό τουσε γυρίζει.| Ετούτος έναι ο Ιησούς, μέγας μάγος και πλάνος,| απού σ' εμάς ευρέθηκε μεγάλος και σολτάνος.| Λοιπό, παρακαλούμε σε, εις άλλο μόδο κρίνε»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3309.

σουλτανός ο, βλ. *σουλτάνος*.

σούλφι το, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 47[v].

Από το τουρκ. *sulh* (Redhouse, Καραναστάσης, Μελ. 276). Τ. *σούλφιν* σε έγγρ. του 17. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 1, 1948, 100) και 18. αι. (Βισβίζ., ό.π. 130, 133, κ.α.). Τ. *σούρφιν* σε έγγρ. του 18. αι. (Βισβίζ., ό.π. 142) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Ανέκδ. ανδρ. έγγρ. 16. αι. 84α), 17. (Κατσουρ., ΕΕΚυκλ.Μ 9, 1971, 165), 18. (Τουρτόγλου, Φόν. και αποζημ. 120, 121, 123, Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 86[10]) και 19. αι. (βλ. Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, στη λ.).

Οικονομικός συμβιβασμός, διακανονισμός: *και αυτοί* (ενν. *οι αρχιερείς οι επιτρόποι*) *έκραζαν τους χρεώστας και με πολύ κόπον και με πολλές κατασκευές και τέχνες έκραζαν τους χρεωφελέτας και τους έκαμαν σούλφι. Και εκεί οπού έγραφεν η ομολογία πέντε χιλιάδες γρόσια, τον έκαμαν σούλφι με δύο χιλιάδες γρόσια και εκεί οπού ήτον δεκαπέντε χιλιάδες γρόσια, τον έκαμαν σούλφι με έξι ή και με επτά* αυτ. φ. 80[v] τρις.

σούμα η, Rechenb. 60[5], Μαχ. 170[27], Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 104, Ολόκαλος 10[11], 56[15], 101[25], κ.α., Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 350[v], Σεβήρ., Σημειώμ. 23, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 13γ, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 163[18], 444[5], κ.α., Κυπρ. χφ. 163, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8346.

Από το βενετ. *suma* (Boerio)-ιταλ. *somma* (Battaglia)· βλ. και προβηγκ. *souma* (Χατζ., Λεξ., στη λ.). Η λ. το 13. αι. (LBG), σε έγγρ. του 15. (Σάθ., ΜΒ ς' 667[3]), 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 239[25], κ.α.), 17. (Σερεμέτης, Θησαυρ. 1, 1962, 134 κ.α.), 18. (Βερβιτζ., Πρωτόκ. 52[121], κ.α.) και 19. αι. (Σοφιανός, ΕΕΚυκλ.Μ 11, 1979-81, 379, κ.α.), στο Du Cange (γρ. *σούμμα*) και σήμ. λαϊκ.

α) Άθροισμα: *Σούμαν όλα ανεβαίνου υπέρπυρα σ', ήγουν διακόσια, σολδία ή* Ολόκαλος 174[27]· *Και πάλε έριψεν* (ενν. *ο ρε Τζακ*) *άλλα χρέη απάνω του λαού να διδεί πασαείς ονόμισμαν α', και να παίρνει α' μόδιν άλας από παιδίου ως γέρου, και μοναχών, και πάσα ψυχή ανθρώπου· η σούμα ήτον π' χιλιάδες τον χρόνον* Μαχ. 612[17]· **β)** (γενικ.) ποσό: *ο λαός εφοβήθηκε και ελογίαζαν ... να δώσουν μία καλή πλερωμή του πρεβεδούρου ομοίως και τση πρεβεδούρας ... και να καταπραΰνουν την οργήν του εναντίο τους, ... διά να γλυτώσουν την παίδευση. Και από τα άσπρα ετούτα οπού εμάζωξαν εκράτησαν απ' αυτά και οι καπουριόνοι μία καλή σούμα* Σουμμ., Ρεμπελ. 167· **γ)** (σε τίτλο βιβλίου) Σύνοψη (βλ. και Battaglia, λ. *somma* 6): *Ακομή διαβάζεται εις την Σούμαν των βίτσιων: Ίτσου ως γιον καταλύει το σκουλούκιν το ξύλον και τα ρούχα ίτσου καταλύει η ζήλα το κορμίν του ανθρώπου* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 87· *Αγάπη, καλόν θέλημα και διλετσιού και χάριτα, όλα είναι ένα πράμα, η κοσμική και κοινή διδασκαλία των αγίων θεολόγων και διδασκάλων και τόσον περίτου του σαν Τουμάζου Δακίνου εις την Σούμα της Θεολογίας* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 74.

σουμάδος, επίθ. — Βλ. και *σουμάτος*.

Από το βενετ. *sumado* (μτχ. του *sumàr*· Boerio), βλ. Μαυρομάτης [Ολόκαλος σ. 289]).

Όλος μαζί, συνολικός, αθροισμένος: *Ακομή εμολογώ ότι επήρα και επαράλαβα από τον ειρημένον μου πενθερόν μέσα εις σπίτια και εις περβόλιν και εις άλλα δεντρά ..., εις ρούχα και εις ζα, λιανά και χοντρά, ωσάν φαίνουνται όλα σουμάδα υπέρπυρα τ', ήγουν υπέρπυρα τριακόσια* Ολόκαλος 148[11].

σουμαρισμός ο, Rechenb. 60[6], 92[1].

Από τον αόρ. του *σουμάρω* και την κατάλ. *-μός*.

α) Πρόσθεση: *Έτερος σουμαρισμός τσακισμάτων* αυτ. 91[1]· **β)** άθροισμα: *Πάλιν ύφειλον τον τρίτον σουμαρισμόν ...* αυτ. 60[7].

σουμάρω, Rechenb. 38[5], 60[4], 79[7, 8], 89[22], 99b[8, 9, 10], Μαρτολόγιον (1540) 108 δις, Καραβ. 492[7], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 19[9], 97[9], 118[33], κ.α., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 252.

Από το βενετ. *sumàr* (Boerio). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 100 κ.α.), 17. (Έγγρ. Σύρου 274, κ.α.), 18. αι. (Βερβιτζ., Πρωτόκ. 39[17], κ.α.) και σήμ. λαϊκ. Βλ. και LBG, *λ. σουμμαρίζω*.

Α' (Μτβ.) αθροίζω, προσθέτω: *σουμάρισον τα δ' και τα β' και γίνονται ς'* Rechenb. 75[5].

Β' (Αμτβ.) δίνω άθροισμα· ανέρχομαι συνολικά, συμποσούμαι σε: *σουμάρουν όλα τα άνωθεν υπέρπυρα ρογ', ήγου εκατόν εβδομήντα τρία* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 115[9].

σουμάτος, επίθ. — Βλ. και *σουμάδος*.

Από το *παλαιότ.* ιταλ. *sumato* (Battaglia, λ. *sommato*[1]).

Αθροισμένος: *το αβάντζο του αλαργαρίσματος από μίαν κάρταν είναι 98 και από δύο είναι 92 και από τρεις είναι 83· σουμάτα κάμνουν 273* Μαρτολόγιον (1540) 109 (γρ. *σούματα*).

σουμπαρής ο.

Κατά Αλεξ. Στ.-Αποσκίτη Μ. *από το τουρκ süvari, αν δεν πρόκ.* για διορθωτέο σε *σουμπασήδες*· βλ. Αλεξίου-Αποσκίτη [Τζάνε, Κρ. πόλ. σ. 609], πβ. και σήμ. ιδιωμ.

σουβαρής (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Ε' 225, Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ.). Πιθ. σχετ. και με το τουρκ. *şubara* (πβ. Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 180, λ. *σουμπάρα).*

Φρουρός: *και ο βιζίρης μέσα του ζηλειά περίσσα βάνει| και σουμπαρήδες έκραξε, όξω 'δεκεί σα σώσει,| να κόψουν το κεφάλι του* (ενν. *του Χοσαΐνη*), *να τονε θανατώσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 403^{23}.

σούμπασης ο, Πηγά, Χρυσοπ. 63(26), Χρον. Αθ. 86^{4}, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 147^{20}, 264^{18}· *σούπασης,* Lettres 1453 3^{8}, Σφρ., Χρον. (Maisano) 166^{16} κριτ. υπ.· αιτιατ. πληθ. *σουμπάσηδας,* Έκθ. χρον. 49^{7} (έκδ. *-ιδας*).

Από το τουρκ. *subaşı*. Ο τ. *σούπασης* σε έγγρ. του 14. (Mor., Byzantinot. 289, λ. *σούμπασις*), του 15. (Μηνάς, Δωδεκαν. Χρον. 25, 2012, 395, Τσιρπανλής, BF 3, 1968, 197, Lefort, Documents 15^{21} (*σουπασήν*), 17^{26}, 19^{7}), 16. (*σουπασηδες* Mor., ό.π., *σουππασήδων*, Μηνάς, ό.π. 414), 17. και 18. αι. (Τσοπ., Ροδιακά 172) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, ΝεοελΛ. Διαλ. Α' 341). Τ. *σουμπάσης* σε έγγρ. του 15. αι. (Mor., ό.π.). Τ. *σουπάσης* στο Du Cange (γρ. *σουπάσις*, λ. *μπασίας*). Πληθ. *σουμπασάδες* σε έγγρ. του 16. αι. (TLG) και σε δημ. τραγ. (Λαμπράκης, Λαογρ. Ε', 1915/1916, 67). Η λ. στο Somav. (γρ. *σούμπασις*), σε έγγρ. του 15. (Παπαδ. Στ., Απελευθ. αγώνες κείμ. Α' 27, Mor., ό.π. (γρ. *σούμπασις*), Τσιρπανλής, ό.π., 203, 204, Lefort, ό.π. 3^{4}), του 16. (TLG, Μηνάς, ό.π. 411. κ.α.) και του 17. αι. (Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 19, 1982, 203), σε κείμ. του 18. αι. (Τραγ. Αληδ. (Legr.) 152, κ.α.) και σήμ. ιστ., καθώς και ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., όπου και τ. *σούπαχης*, Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.).

Οθωμανός τοπικός αξιωματούχος σε υποδιαίρεση του *σαντζακίου* με αστυνομικά και διοικητικά καθήκοντα· διοικητής φρουρίου ή στρατιωτικού τμήματος τιμαριούχων *σπαχήδων* και υπεύθυνος για την τήρηση της τάξης στην περιοχή της αρμοδιότητάς του (για το πράγμα βλ. Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 374, Ελλην. Οικον. Ιστ. 153, 330, 355): *Έξω πασάδες πέφτουνε, σπαχήδες απομείνα,| αγάδες και τσαούσηδες νεκροί στη γην εμείνα·| γιανίτσαροι, τζαμόγλανα, τσαλμάδες, σουμπασήδες* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 508^{3}· *Του δε δεσπότου, ως είπομεν, πανοικί ελθόντος εις τους Κορυφούς, ήλθον προς αυτόν και γράμματα από τον σούμπασην Αγγελοκάστρου* Σφρ., Χρον. (Maisano) 166^{16}· *Ελθών δε ο πασιάς εν τοις μέρεσιν εκείνοις ουκ εποίησεν ευθέως πόλεμον, αλλ' εμήνυσε τους σουμπάσηδες και μεγιστάνας των Καραμανιτών* Έκθ. χρον. 49^{7} κριτ. υπ.· *εις τας κδ' του ανειρημένου μηνός Νοεβρίου παρέδωκαν την πόλιν Μονεμβασίαν, ημέρα δ', ώρα α' της ημέρας, εις χείρας του αυθεντός Γιανούς μπέη σούμπαση* Byz. Kleinchron. Α' 320^{5}.

σουμπέρμπια, σουμπερμπιά η, βλ. *σουπερπία.*

σουμπερμπιάζομαι, σουμπερπιάζομαι, βλ. *σουπερπιάζομαι.*

σουμπέρμπος, επίθ., βλ. *σουπέρπος.*

σούμπλικα η, βλ. *σούπλικα.*

σουμπλικάρω, βλ. *σουπλικάρω.*

σομπραβέστα, σοπραβίστα, σοπροβέστα η, βλ. *σοπραβέστα.*

σουνάρε το (άκλ.), βλ. *σονάρε.*

σουνάρω, βλ. *σονάρω.*

σουνετίζω· *σουνοτίζω,* Χρον. σουλτ. 97$^{32-33}$.

Από το ουσ. *σουνέτι* (<τουρκ. *sünnet*· απ. στο Somav. και σήμ. λαϊκ.) και την κατάλ. *-ίζω*. Πβ. λ. *σουνετεύω* στο Somav.

(Για μουσουλμάνο) κάνω περιτομή σε κάπ.: *Και έτσι τον ετούρκεψαν και πάραυτα τον εσουνέτισαν* (ενν. *τον Αμαριανόν τον Τεμερούτογλη τον σκευοφύλακαν*) Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 19^{v}.

σουνοτίζω, βλ. *σουνετίζω.*

σούπασης ο, βλ. *σούμπασης.*

σουπέα η, βλ. *σηπία.*

σουπέδι, σουπέδιν το, βλ. *σουπέδι(ον).*

σουπέδι(ον) το, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 728^{21} κριτ. υπ.· *σουπέδι,* Gesprächb. 71^{18}· *σουπέδιν.*

Από το μεσν. λατ. *suppedaneum* (Ellissen, Analekten der Mittel- und Neugriechischen Literatur V, 1862, 240· βλ. και Κριαρ., Sill. biz. 247). Τ. *σοπέδιον* στο Du Cange (*σωπέδιον*). Η λ. στο Meursius (*σουππέδιον*)· βλ. και LBG (λ. *σουπέδιον*).

1) Υποπόδιο (βλ. και Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 95): *Είχεν γαρ η εξαίρετος και κράβατον πανώραιον* (παραλ. 1 στ.) *τερπνότατον, εξαίρετον, διά λίθων και μαργάρων,| σελία, χρυσά σουπέδια παρόμοια του κραβάτου* Αχιλλ. (Smith) Ν 826. **2)** Είδος χαμηλού καθίσματος· (εδώ) θρόνος: *Βλέπει εκεί καθήμενον Έρωτα τοξοφόρον* (παραλ. 1 στ.) *εις λίθον ένα λαξευτόν λυχνιταρίν σουπέδιν* Βέλθ. 669.

σουπέρπια η, βλ. *σουπερπία.*

σουπερπία η, Μαχ. 12^{33}, 24^{31}, 292^{28}, 428^{30}, 456^{21}, 510$^{19-20}$, 528^{32}, 590^{6}, 648^{2}, Βουστρ. (Κεχ.) 234^{8}· *?σομπέρμπια,* Αποκ. Θεοτ. ΙΙ 154· *σουμπέρμπια,* Άνθ. χαρ. 300^{29}, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 141 πολλ., 142 πολλ., 143 δις· *σουμπερμπιά,* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 142 τρις· *σουπέρπια,* Μαχ. 510^{24} κριτ. υπ. χφ Ο· *σουρπέπια,* Κανον. διατ. Α 436, Β 7.

Από το προβηγκ. *superbia* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 106· βλ. και Συμεων., Ιστ. κυπρ. διαλ. 144, 342, 370). Ο τ. *σουρπέπια* με μετάθεση του ρ. Τ. *σουπέρβια* στο LBG. Τ. *σουπέρμπια* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β').

Περηφάνια, αλαζονεία: *ο Θεός επαιδεύσεν με διά να τσακκίσει την σουπερπίαν μου* Μαχ. 230^{28}· *την αυτήν ημέραν ενέβην ο μαντατοφόρος του ρε Φαράντου, ονόματι*

Σεβήρος, και εσύντυχεν με τους κουβερνούρηδες και εσύντυχεν πολλά χοντρά με σουπερπίαν Βουστρ. (Κεχ.) 164[13].

σουπερπιάζομαι, Μαχ. 252[27]· *σουμπερμπιάζομαι,* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 86, 143· *σουμπερπιάζομαι,* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 140, Ξόμπλιν φ. 124ᵛ. — Πβ. και *σοπερμπίζω.*

Από το ουσ. *σουπερπία* και την κατάλ. *-ιάζομαι* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 106).

Γίνομαι αλαζόνας, φέρομαι με αλαζονικό τρόπο: *οι Βενέτικοι πρωτύττερα επαρακαλούσαν τους, και κείνοι* (ενν. *οι Γενουβήσοι*) *εσουπερπιάζουνταν, και ο Θεός αποκούππισεν τους Βενετίκους· ο Θεός υπερηφάνους δεν γροικά, τους ταπεινούς διδεί νίκος* Μαχ. 590[7-8]· *Θέλεις να γρωνίσεις τον άνθρωπον; Δώσ' του αφεντιάν, διατί ο κακός σουμπερμπιάζεται και ο καλός γινίσκεται ταπεινός* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 139.

σουπέρπιος, επίθ., Μαχ. 456[22], Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 84.

Από το προβηγκ. *superbios* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 106).

α) (Με αρνητ. σημασ.) περήφανος, αλαζόνας: *ο αυτός αμιράς Μέλι Μπέχνα ήτον τόσον σουπέρπιος, και γροικώντα τα μαντάτα επολογήθην τους τόσον σκλερά και αντροπιασμένα* Μαχ. 144[1]· *το σουπέρπιον γένος των Γενουβήσων και παράβουλον* Μαχ. 134[13]· **β)** (προκ. για λόγια) κομπαστικός: *εσυντύχαν πολλά άπρεπα λογία και σουπέρπια όλην εκείνην τη νύκταν* Μαχ. 150[33-34].

σουπέρπος, επίθ.· *σουμπέρμπος.*

Από το προβηγκ. *superbe* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 106).

α) Σοβαρός, λαμπρός: *Ο ποδέστας απολογήθην όλως ταπεινά και με καλήν τάξιν, όποιος ήτον ο σιρ Αντώνιος τε Κεγρό, ο ποίος ήτον στραβός και πολλά σουπέρπος, και εσύντυχεν με καλήν τάξιν και γλυκεία λογία και είπεν τους άρχοντες ...* Μαχ. 322[1]· **β)** (ως ουσ.) αυτός που ξεχωρίζει, που είναι εξαιρετικός σε κ.: *φυσικά σύλοι οι τεχνίτες μιας τέχνης αγαπούνται μεσόν τους διά την ομοιότητα της τέχνης, πούρου το μεγαλύτερον μερτικόν ότι ο είς δεν αγαπά τον άλλον διά την ζήλαν, και διά τούτην την αφορμήν ο είς σουμπέρμπος έχει εις οχθριάν ο είς τον άλλον* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 83.

σουπία, σουπιά η, βλ. *σηπία.*

σουπιοκόκαλον το.

Από τα ουσ. *σουπιά* και *κόκαλον.* Η λ. στον τ. *σουπιοκόκαλο* και σήμ.

Ο σκελετός της σουπιάς: *Έπαρε μισή λίτραν νερόν του κρίνου ..., μίαν ουγγίαν σουπιοκόκαλον ... και ολίγην καμφοράν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 270.

σούπλικα η· *σούμπλικα,* Σεβήρ., Σημειώμ. 40β.

Από το ιταλ. *supplica* (Battaglia). Ο τ. σε έγγρ. του 16. αι. (Φάναρης, Κατάστιχο 1 6[14]). Η λ. στο Somav., It.-gr., λ. *supplica,* και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β', Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., λ. *σούπλικες*).

(Νομ.) έγγραφο αίτημα: *τες σκάλες ενεβαίνασι κλιέντοι κι αβοκάτοι* (παραλ. 1 στ.), *και τα σπαθιά σαν είδασι, πλακώνει γείς τον άλλο| να φύγουσι περίκολο τέτοιας λογής μεγάλο·| γραφές, προτσέσα, σούπλικες ερίξασι στο φύγι* Στάθ. (Martini) Γ' 53.

σουπλικάρω· *σουμπλικάρω,* Σεβήρ., Σημειώμ. 21.

Από το ιταλ. *supplicare* (Battaglia). Ο τ. το 13. αι. (LBG, λ. *σουμπληκάρω*) και σήμ. στα Κύθηρα (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Φάναρης, Κατάστιχο 1 56[6]) και στο Στεφανόπ., Βιβλ. Στεφανοπ. 87.

Υποβάλλω σούπλικα (βλ. ά.): *Εσουμπλικάρησα διά την Ζάκυνθον. Ούτως απέρασεν η πάρτε μου εις τας τρεις του Αυγούστου* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 11.

σουπλικατσιόν η. — Πβ. και *σούπλικα.*

Από το ιταλ. *supplicazione* (Battaglia). Η λ. σε κείμ. του 15. αι. (Text. z. Finanz.-Wirtschaftsgesch. 4[22])· βλ. και LBG (λ. *σουπλικατζιόν*).

Παράκληση· (εδώ) γραπτό αίτημα: *του σιμώνει* (ενν. *του διδασκάλου*) *ο ανιψιός του Πάπα ... και δίδει του μίαν κόλλα χαρτί διπλωμένον και λέγει του: «Φίλησε την σουπλικατσιόν αυτήν πρώτον και παράδωσέ την εις τας χείρας του Πάπα· έπειτα ειπές την ευχήν»* Γυμν. Ρώμ. 57.

σουπλίρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 512[8], 608[7], 778[9].

Από το ιταλ. *supplire* (Battaglia). Η λ. και σήμ. στη Ζάκυνθο (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β').

Συμπληρώνω: *τάσσει να του δώσει ό,τι ελές αδερφομοίρι έχει στο άνωθεν χωρίο ... στιμάροντά τσι ώστε να σουπλίρει τα υπέρπυρα ρν' αυτ.* 451[9].

σουπώ, βλ. *σιωπώ.*

σούρα η, Σαχλ. Ν 233, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 303.

Από το *σουρεύω* υποχωρ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Τ. *σουρέα* σε δημ. τραγ. (Papadimitriou [Σαχλ., Αφήγ. 212]). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.² Ε' 229, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

1) Κολακεία, γαλιφιά: *η πολιτική όταν γροικά και έχει να κερδαίσει,| περιλαμβάνει σε σφικτά ως διά να σ' εμπροδέσει.| Κι απήτις φα και γλύψει σε, τότ' αποκουντουρίζει,| κι άλλον ευρίσκει να τον τρω, και σέν' αποχωρίζει.| Κι ευρίσκει χίλιες αφορμές με ψόματα και σούρες,| κι αν της ειπείς διά ψωμίν, λέγει σου διά κουλούρες* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 248. **2)** Κακολογία, ψόγος· κουτσομπολιό: *Άλλος αγανακτεί πολλά και μεγαλοφωνιάζει| και φέρουσιν αθιβολήν, ψοματινές τις σούρες* Σαχλ., Αφήγ. 219· στη φρ. *κολλά μου/με (η) σούρα* = δυσφημίζομαι: *εσύ με εξεφανέρωσες και κόλλησέ μου η σούρα| και μόνο εντροπιάστηκα, αμή καλόν δεν είδα* Σαχλ. Ν 332.

σουραύλι το, Αιν. άσμ. 103· *σουραύλιν.* — Πβ. και *σουρλάς.*

Πιθ. από τα αρχ. ουσ. *σύριγξ* και *αυλός* (βλ. Φάβης, ΛΔ 1, 1939, 117) και τροπή *υ*> *ου* από επίδρ. του *ρ* (ΛΚΝ). Τ. *σουλαύρι* σήμ. στην Κ. Ιταλία (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.), τ. *σουρναύλι(ν)* στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) και τ. *συ̯λαύριν* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Λ. *σορούλιον* στο Meursius. Η λ. (*σουραύλιον*) στο Du Cange, όπου και λ. *συλιαύρα* (γρ. *σιλιαύρα*), *συραύλιον,* και σήμ.

Ποιμενικός αυλός, φλογέρα: *εύμορφα αρνίτσια εφύλασσεν (ενν. ο Απρίλιος), εσήμαινεν σουραύλιν,| ωραίον τραγούδιν έλεγεν και κατά ήχου το υπάγει* Ημερολ. 88.

σουραύλιν το, βλ. *σουραύλι.*

σουρβιά η.

Από το ουσ. *σούρβο(ν)* και την κατάλ. *-ιά.* Τ. *σουρβία* σε έγγρ. του 11. αι. (Caracausi)· βλ. και LBG. Λ. *σορμπιά* στο Somav. Η λ. στο Du Cange (λ. *σούρβον*) και σήμ. (ΛΚΝ).

(Βοτ.) το δέντρο *όα η ήμερος* (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 3728): *Βάλε τρεις λίτρες ξύλον από σουρβιάν να είναι πράσινον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 244.

σουρβομέσφιλα τα.

Από τα ουσ. *σούρβο(ν)* και *μέσφιλο(ν)* <*μέσπιλον* (βλ. ά.· η λ. απ. σε γλωσσάρ. και στο Meursius)· πβ. λ. *σούρβουλο* στο Ανδρ., Λεξ. Η λ. στον εν. (*σουρβομέσφιλον*) στο LBG.

Σούρβα και μούσμουλα: *ζίντζυφα, σουρβομέσφιλα και κάστανα και σύκα* Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 65-4 χφ Η κριτ. υπ.

σούρβο(ν) το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 136, 218, Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 1129.

Το μτγν. ουσ. *σούρβον* (TLG). Πληθ. *σούλβα* στο Du Cange, App. Τ. *σούρουβον* στο LBG (λ. *σούρβον*). Η λ. και σήμ. στον τ. *σούρβο* (ΧΑΝΓ).

Ο εδώδιμος καρπός του δέντρου *σουρβιά* (βλ. ά.): *Μάζωξε από τον δάσον άγρια μούσκλα ή σούρβα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 163.

Σούρβος ο, Πωρικ. (Winterwerb) III 17.

Προσωποπ. του ουσ. *σούρβο(ν)*: *Μοσχοκαρυδίου του μεγάλου άρχοντος, Μουσπούλου, Σούρβου, Σύκου ... των γραμματικών* Πωρικ. (Winterwerb) I 13.

σουργέντης ο, βλ. *σεργέντης.*

σουργιά, επίρρ. Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5131.

Από το τουρκ. *sürüye* (Redhouse, λ. *sürü*· βλ. και Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 770]). Λ. *σουργά* (Ανδρ., Ιδ. Μελ. 77) και *σουρί(ν)* σήμ. ιδιωμ. (Ανδρ., ό.π., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Στην έκφρ. *σουργιά σουργιά* = κοπαδιαστά· ομαδικά, όλοι μαζί: *Σουργιά σουργιά επήγαιναν, σαν πρόβατα τους διώχνουν| οι τσαουσάδες με σπουδήν τους σεφερλήδες σπρώχνουν* αυτ. 1724.

σουργούνης ο, βλ. *σεργούνης.*

σούρδα η, Καραβ. 494[5, 30], 495[3], 498[13], 499[19], 503[27].

Από το παλαιότ. βενετ. *sorda* (Kahane, Sprache 579).

(Ναυτ.) σύσπαστο, παλάγκο (για το πράγμα βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca

187): *μενάλια της φούντας και της σούρδας θέλουν να είναι μακρέα τέσσαρες φορές τόσον απ' ότι έναι το κατάρτιν από την πάντα και απάνω* αυτ. 493[13]· *τα μπράτσα των φουντών ενός καραβίου μικρού θέλουν να 'ναι μακρία οργίες επτά και της σούρδας θέλουν να έναι οργίες έξι ήμισυ* αυτ. 500[23].

σουρεύω, βλ. *σουσουρεύω.*

σουρλάς ο, Θησ. Β' [53[2]]. — Πβ. και *σουρουλιστής.*

Από το τουρκ. *surna/zurna* (Redhouse· βλ. και Papahagi, Dict. arom., λ. *surla*). Ο πληθ. *σουρλάδες* στο Meursius, όπου και λ. *σορούλιον.* Η λ. ως επών. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 287[1]) και σήμ. ιδιωμ. (Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας 73, Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ. 132, κ.α.).

Είδος πνευστού λαϊκού οργάνου· βαρύαυλος, ζουρνάς (βλ. ά.): *άρχισαν τότε όργανα, τρομπούτες να λαλούσι,| ανακαράδες, βούκινα, σουρλάδες, καρλαμούζες* Χρον. Τόκκων 1543.

σουρλιστής ο, βλ. *σουρουλιστής.*

σούρος ο, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 260.

Από το διαλεκτ. ιταλ. *surro* (Battaglia, Boerio, λ. *suro*). Η λ. στο Du Cange (λ. *σουρδούλα*), σε έγγρ. του 18. αι. (Μέρτζιος, Μακεδ. 7, 1967, 128) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 229, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Φελλός: *αν πέσεις εις την θάλασσαν ... δεν σε αφήνει ο σούρος να βουλήσεις και γλυτώνεις την ζωήν σου* αυτ. 260.

σουρουλιστής ο· *σουρλιστής.* — Πβ. και *σουραύλι.*

Από το ουσ. *σουρούλιον* (Meursius, λ. *σορούλιον*) και την κατάλ. *-ιστής.* Λ. *σουρουλάς* το 15. αι. (LBG). Η λ. στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 197[17], στο Meursius, ό.π. και στο LBG.

Αυλητής (βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' 243): *η φωνή των λυριστάδων και των τραγουδιστάδων και των σουρλιστάδων και των σαλπιστάδων πλέον δεν θέλει ακουσθεί εις εσένα* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 254.

σουρούπι, σουρούπιν το, βλ. *σιρόπι.*

σουρουπιάζει· *σουρουπιάζει* Gesprächb. 31[3], εσφαλμ. ανάγν. αντί *σουχριάζει·* διόρθ. Tzitzilis, Zeitschr. f. Balkanol. 35, 1999, 78-80. — Βλ. και *σουχριάζει.*

σουρπέπια η, βλ. *σουπερπία.*

σουρπετός, επίθ., βλ. *σερπετός.*

σουρσάτι το· *σουρσάττιν.*

Από το τουρκ. *sürsat* (Redhouse). Η λ. στο Somav.

Αναγκαστική εισφορά, φόρος: *Έβαλεν εις τον σαλιανέ, έβαλεν στο χαράτσιν,| εις το σουρσάττιν έβαλεν, είπεν να τα συνάξει* Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 240.

σουρσάττιν το, βλ. *σουρσάτι.*

σούρτανος, σουρτάνος, σουρτανός ο, βλ. *σουλτάνος.*

σουρώνω, Γιατροσ. Ιβ. 52, 54, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 261. *σειρώνω.*

Από το *σειρώνω* (<μτγν. *σειρόω*) με τροπή *ει* σε *ου* (ΛΚΝ, λ. *σουρώνω*[2], Μωυσιάδης, Ετυμ. 104). Ο τ. από το μτγν. *σειρόω* και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 155, Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ.)· βλ. και LBG. Τ. *σειρώννω* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχρ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Η λ. και σήμ.

Α' (Μτβ.) *αφαιρώ τα υγρά κάποιου μίγματος·* στραγγίζω, φιλτράρω: *Έπειτα κατέβασέ τα* (ενν. *τα πίτουρα*) *και σούρωσέ τα με ψιλόν πανί* Γιατροσ. Ιβ. 104· *ύστερον βάλε τα δαφνόφυλλα και ας βράσουν εντάμα όλα, και ας το σουρώσει και ας το πει* Ιατροσ. 13[353]· *βάλε τες* (ενν. *τες ελίες*) *μέσα και τότε το γύρε την άρμην να τες σκεπάσει και σούρωνέ την με ένα πλυμένον μανδήλιον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 252.

Β' Αμτβ. **1α)** (Προκ. για τα νερά της βροχής) στεγνώνω, στραγγίζω: *η βροχή εσταμάτησεν, αμή τα νερά δεν εσούρωσαν έως εκατόν τριάντα ημέρες* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 97[v]· **β)** (προκ. για αίμα) ρέω, κυλώ: *Και μια σαγίτα κάθισε στο χέρι του Γιλδάση,| μα κείνος δεν τη λόγιασε μα σέρνει να τη σπάσει·| εσείρωνε το αίμα του κι εκείνος επολέμα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ.-Αποσκ.) 284[25]. **3)** (Μεταφ., προκ. για άνθρωπο) αδυνατίζω, χάνω τις δυνάμεις μου, καταβάλλομαι σωματικά: *μα 'σφαλεν εις τά λόγιαζε και στά 'τασσε να κάμει| και το κορμί του εσούρωνε κι ήτρεμε ωσάν καλάμι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 386.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = εξασθενημένος, αδυνατισμένος: *Ασούσουμος* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *κι ανέγνωρος ήτον αποδομένος,| κλιτός πολλά και ταπεινός, στεγνός και σουρωμένος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1066.

σούσα η.

Από τον αόρ. του *σούζω* (<*σείζω* <*σείω*, βλ. Χατζ., Γραμμ. κυπρ. διαλ. 101, Χατζ., Λεξ., λ. *σούζω*· πβ. και Μενάρδ., Αθ. 37, 1925, 72-73). Η λ. σε κυπρ. άσμ. (Χατζηαντωνίου, Λαογρ. 16, 1956, 537, Χαραλαμπίδης, Λαογρ. 19, 1960/61, 540[48], Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. 29[42], 177[56]) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *σείω*, Χατζ., Λεξ., ό.π., Σακ. Β' 793, Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 449, λ. *σουσαρίδα*).

Κούνια, *αιώρα*: *Και πάλε πήρεν το εις άλλον σπίτιν και εσκότωσεν* (ενν. *ο άγγελος*) *ένα παιδόπουλλον οπού ήτον μέσα εις μια σούσαν* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 116.

σουσάμιν το, βλ. *σησάμιον.*

σουσανιασμένος, μτχ. επίθ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 432. — Πβ. και *λωρικιασμένος.*

Η μτχ. παρκ. του **σουσανιάζω* (<*σουσάνιν*, βλ. ά.) ως επίθ.

Που φοράει *σουσάνιν* (βλ. ά.): *Γοργόν εκαβαλίκευσαν άλλοι τριακόσιοι αγούροι,| οι μεν σουσανιασμένοι ήσαν άλλοι λουρικιασμένοι* αυτ. 945.

σουσάνι(ν) το, βλ. *σουσάνιν.*

σουσάνιν το· *σασάνι(ν),* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 143[12]· *σουσάνι(ν),* Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 143[5], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 142[5, 11]· *σουσσάνιν.*

Από το περσ. *džoshan* (Καραποτόσογλου, Βυζαντ. 16, 1991, 308-09). Τ. *σωσάνιον* σε σχόλ. (TLG) και στο Meursius, όπου και τ. *σουσάνιον*· βλ. και LBG (λ. *σωσάνιον*).

Μεταλλικός φολιδωτός θώρακας πολεμιστή (για το πράγμα βλ. Καραποτόσογλου, ό.π., 305-09, Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 357): *Ηρματώθησαν οι πάντες| και ο βασιλεύς μετ' αύτους·| επενδύθηκεν εν πρώτοις| εν τοις πόδεσσι κνημίδας,| κι εν τοις στήθεσι χιτώνα,| σιδηρόφολον ουκάτι| ξένης φύσεως σουσάνιν* Ερμον. Ξ 211· *και σύρνει ο Μενέλαος κοντάριν εις τον Πάριν| περνά και το σκουτάριν του, και εκάτσεν στο σουσσάνιν* Βυζ. Ιλιάδ. 941.

σουσούμι το, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 516, 3620· *σουσούμι(ν),* Σπανός (Eideneier) Α 121, Βοσκοπ.[2] 397· *σουσούμιν· σουσούμιον,* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 108[23].

Από το ουσ. **συσσήμιον* (<αρχ. ουσ. *σύσσημον*) με στρογγύλωση και προληπτική αφομ. (Μωυσιάδης, Ετυμ. 104, ΛΚΝ). Ο τ. *σουσούμι(ν)* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σουσούμι(ν)*). Ο τ. *σουσούμιν* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα με διαφορ. σημασ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σουσσούμιν*). Λ. *σούσουμο* στο Κατσαΐτ., Θυ. Γ' 374. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1α) Διακριτικό γνώρισμα, χαρακτηριστικό σημάδι (στο πρόσωπο, στο σώμα, στις κινήσεις ή στους τρόπους ενός ανθρώπου): *κι είδε τον κι εις το πρόσωπο, ποιος είναι δεν κατέχει,| γιατί κιαμιάν εγνωριμιάν ουδέ σουσούμιν έχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1250· *από το βράχος ήτονε όλος εξεγδαρμένος,| σουσούμι 'δέν του βρίσκετον, ως ήτον καμωμένος* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) V 320· *Δρακόκαρδος εκράζουντο, δράκου σουσούμιν έχει,| ποτέ του δεν εγέλασε, ουδέ χαρά κατέχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 483· (σε ιδιάζ. σύντ.): *ήλθεν ο ζωγράφος, και όλον το σουσούμιν του Αλεξάνδρου το πρόσωπόν του, καθώς ήτον, το έγραψε και ήφερέν το εις την βασίλισσαν την Καταρκίαν* Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 109[21]· **β)** (προκ. για πράγμα) χαρακτηριστικό, αναγνωριστικό σημάδι: *το δακτυλίδι βάνει με σε λογισμό μεγάλο·| τούτο 'ναι του Ρωτόκριτου, κερά μου, δίχως άλλο·| εκείνον οπού του 'δωκες, όντε σ' αποχαιρέτα,| επά 'ναι τα σουσούμια του, στράφου κι εσύ και 'δέ τα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 548. **2)** (Εδώ) παρομοίωση: ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΣ: « ... *Πόσες φορές λουκάνικα κι απάκια κρεμασμένα| και σαλτιτσούνια θαυμαστά και μοσκομυρισμένα* (παραλ. 1 στ.) *φαητά θωρούν τα μάτια μου σ' αρχοντικά μεγάλα* (παραλ. 1 στ.) *κι άσκημα δάκρυα βγάνουσι, γιατί δεν το βαστούσι| πως δε μαλώνου μετ' αυτά τα δόντια του στομάτου,| τ' αστροπελέκια μαλλιοστάς του φοβερού του κράτου!*» ΜΠΡΑΒΟΣ: «*Έδε σουσούμι όμορφο! Πού το 'βρηκες, βουβάλι;*» Στάθ. (Martini) Α' 113.

σουσουμιά η.

Από το ουσ. *σουσούμι* και την κατάλ. *-ιά*. Πβ. ουσ. *σαμειά* η στην Κρήτη (Ξανθ., Μελετ. 366-7, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 138, λ. *σαμά* και *σαμνιά*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

(Εδώ) χαρακτηριστικός τρόπος συμπεριφοράς: *Το ήθος και οι σουσουμιές* (ενν.

του Ιμπερίου) του γέροντος ομοιάζουν,| όσοι δε τον εβλέπασιν, περίσσα τον θαυμάζουν Ιμπ. (Legr.) 81.

σουσουμιάζω, Φλώρ. 1431, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 243, Σαχλ., Αφήγ. 460, 557, Συναξ. γυν. 434, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 34, Τριβ., Ταγιαπ. 44, Στάθ. (Martini) Γ' 113, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 1379, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 738.

Από το ουσ. *σουσούμι(ν)* και την κατάλ. *-ιάζω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1α) Παρομοιάζω, παραβάλλω κάπ. ή κ.: *Έρχεται η ξενοδόχισσα, βλέπει τον, θεωρεί τον* (ενν. *τον Φλώριον*),| *βλέπει το κάλλος το λαμπρόν, τό έποικεν η φύσις*| *και σουσουμιάζει την μορφήν κόρης της Πλάτζια-Φλώρης* Φλώρ. 1241· *τον κόσμον ετριγύρισα, την γην τροχόν εποίκα,| τόπον ουκ ηύρα πέπετα διά να σε σουσουμιάσω* (ενν. *Πόλι*),| *να 'χει τις καλοσύνες σου, να 'χει τας ηδονάς σου* Θρ. Κων/π. διάλ. 134· *Γιατούτον εις το γάιδαρο τσ' ανθρώπους σουσουμιάζω,| όντας την κακοριζικιά την τόση μας λογιάζω* Πανώρ.[2] Β' 31· **β[1])** αναγνωρίζω, ταυτίζω κάπ. ή κ.: *Ω Νικολέτο μου ακριβέ, παιδί μου αγαπημένο,| με τόσα βάσανα από με και κόπους γυρεμένο,| πούρι ηύρα σε στο ύστερο και βλέπω και θωρώ σε,| γνωρίζω, σουσουμιάζω σε, στα χέρια μου κρατώ σε* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 88· *κι είδα ένα ξύλο κι ήρχεντο με τ' άρμενα γεμάτο| στο πόρτο, και βενέτικο να 'ναι εσουσούμιασά το* Στάθ. (Martini) Β' 326· *Απήτις ώρα διάβηκε, όντα προβαίνει κι άλλος,| του Πέτρου αθανάσιμος εχρός πολλά μεγάλος,| και απομακράς ετήρηξε, τον Πέτρο σουσουμιάζει| και 'ράσσει και τσακώνει τον και αδυνατά φωνιάζει* ... Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3162· **β[2])** (εδώ) παρατηρώ, εξετάζω τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάποιου πράγματος προκ. να το ταυτοποιήσω: *λοιπόν ο Απολλώνιος στέκει και σουσουμιάζει| και βλέπει την παντιέραν του και σαν δική του μοιάζει,| κι ελόγιασεν έτις καλά ως φρόνιμος, την ώραν,|* και: *«Τούτη μοιάζει κι έρχεται εκ τη δική μου χώραν»* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 789. **2)** (Με γεν.) μοιάζω, «φέρνω» σε κάπ.: *Ιδές τώρα και τήραξε, ποίος από τούτους μοιάζει,| τ' ανθρώπου κείνου που μου λες, και ποίος του σουσουμιάζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [738]· *Όσοι τον είδαν, είπασιν· «και τίνος σουσουμιάζει»;* Ιμπ. (Legr.) 435. **3)** Αναπαριστώ (μέσω της τέχνης), απεικονίζω: *Τον Θεόν να τον παρομοιάσομεν και να τον ζωγραφίσομεν ουδ' είναι βολετόν, ουδέ δίκαιον, καμιανής λογής. Τα δε κτίσματα ημπορούμεν να τα σουσουμιάσομεν, και συγχωρούμεσθεν εις κάποιον τι τρόπον* Χριστ. διδασκ. 295.

σουσούμιασμα το.

Από τον αόρ. του *σουσουμιάζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Βλάχ. (γρ. *σουσούμνιασμα*, λ. *σουσούμι*).

Ομοίωμα, απεικόνιση: *Έχετε τον νουν σας μήπως και καμίαν φοράν αλησμονήσετε* (έκδ. *αλησμήσετε*· διορθώσ.) *την Διαθήκην του Κυρίου του Θεού σας οπού έκαμεν εις εσάς. Και μην κάμετε εις τον λόγον σας γλυφτόν σουσούμιασμα, από όλα εκείνα οπού σε επρόσταξεν ο Κύριος ο Θεός σου* Χριστ. διδασκ. 294.

σουσούμιν, σουσούμιον το, βλ. *σουσούμι*.

σουσουραδώ.

Από το ουσ. *σουσουράδα* (απ. στο Βλάχ., <ουσ. **σεισούρα* <*σεισ-* (<*σείω*) + *ουρά*)

και την κατάλ. *-άδα*· βλ. και ΛΚΝ, λ. *σουσουράδα*) και την κατάλ. *-ώ*. Τ. *σοσοραδώ, σουρσουραδώ* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 224, 231) και *σουσουραώ* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) σήμ. ιδιωμ. Λ. *σουσουραδίζω* στο ΑΛΝΕ.

Κουνώ την ουρά σε κάπ.: *Πολλές φορές κακά θεριά το δρόμο εκρατούσα,| το Χάρο εγνωρίζασι και αυτού σουσουραδούσα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 82.

σουσουρεύω· *σουρεύω*.

Από ιταλ.-βενετ. *sussur(r)ar(e)* (Battaglia, λ. *sussurrare*, Boerio, λ. *sussurar*). Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., όπου και ως λ. η μτχ. *σουρεμένη*, Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, λ. *σουρέβω*). Τ. *σουρεύγω* στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 230, λ. *σουρρεύγω*, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., όπου και ως λ. η μτχ. *σουρεμένη*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σουρεύgω*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.).

Κακολογώ, κουτσομπολεύω (κάπ.): *και όσες* (ενν. *γυναίκες*) *σουσουρεύασιν και εκαταλαλούσαν,| και όσες εκελεύασιν κι εκάμνασιν κληδόνους,* (παραλ. 10 στ.) *εκείνες πρόσωπον Θεού ουδόλως θέλουν ίδειν* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 147· *τινές και επλουτήνασιν κι είχαν μεγάλους φίλους,| κι ύστερον επτωχάνασιν κι εχάσασιν τους φίλους* (παραλ. 7 στ.), *να 'πες ουκ ήτον φίλος του κανένας απ' εκείνους,| δίχα να τον βοηθήσουσι βοήθειαν καμίαν| καταλαλούν, σουρεύουν τον, λέγουν κακά δι' εκείνον* Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 116.

σουσπετούζης, επίθ.· πληθ. *σουσπετούζηδες*.

Από το παλαιότ. ιταλ. *suspettoso* (Battaglia, λ. *sospettoso*).

Καχύποπτος: *ούλοι οι γέροντες ένι καθολικά σουσπετούζηδες, διότι επροβιάσασιν πολλά πράματα* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 121.

σουσπετσιού η, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 121.

Από το προβηγκ. *souspichous* (Honnorat, Dict. provenç.-franç.).

Καχυποψία: *έχει διαφοράν η σουσπετσιού απού την ζήλα. Η ζήλα ένι εκείνη τήν έχουν οι άνθρωποι εις τες γυναίκες τους ή οι γυναίκες εις τους ανθρώπους και η σουσπετσιού ένι να πιστεύγεις κακόν εις άλλον διά τίποτες αλαφρόν τεστένιασμα καθώς είπουν και ένι βίτσιον* αυτ. 121 δις· *Ο Σένεκας είπεν: Δίωξε την σουσπετσιούν αδ δεν θέλεις να ζήσεις πάντα κακότυχα* αυτ. 122.

σουσπέττον το.

Από το παλαιότ. ιταλ. *suspetto* (Battaglia, λ. *sospetto*[2]). Τ. *σοσπέτο* σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

Καχυποψία: *Και γεννάται το σουσπίτιασμα από τέσσερις αφορμές: Η πρώτη ένι ότι ο άτυχος άνθρωπος πιστεύγει ότι πασαείς ένι τίτοιος ως γιον εκείνον, η δεύτερη ένι και εκείνος οπού έχει σουσπέττον ένι μαθημένος να πολομά κακόν* ... Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 121.

σουσπέττος, επίθ.· άκλ. *σουσπέτο*.

Από το παλαιότ. ιταλ. *suspetto* (Battaglia, λ. *sospetto*[1]). Ο τ. σε έγγρ. του 16. αι. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972-3, 209).

α) Που δεν είναι έμπιστος, αναξιόπιστος: *ο κυρ Νικολός Βαρούχας Λεντζόπουλος ... και ο κυρ Νικολός Βαρούχας, ανιψός του ... δίδουν και πουλούν του Γαβρήλη Κλάδου τσι σπιτότοπους ...· οι οποίοι εσυβαστήκαν από εδά και βάνουν οδιά στιμαδόρους τωνε, κάθα μερέα τον ένα ...· και αν ήθελαν είσταιν οι άνωθεν στιμαδόροι ντιφφερέντοι να μπορού να σύρνουν έναν τέρτσον οπού να μην έναι σουσπέτο απού τσι άνωθεν μερίδες, και ό,τι θέλει κάμει να είναι και ν' απομένει μόρε βένετο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 136[8]· **β)** ύποπτος: *η ρήγαινα και οι καβαλλάρηδες ... μονaύτα εκάτσαν εις βουλήν είντα τους φαίνεται απάνω εις το αγκάλεμαν της ρήγαινας διά τον αποστολέν ... Και είχαν σουσπέττον τον Τζωρτζήν τον Πουστρού, διότι ήτον δουλευτής του αποστολέ. Και έρισεν η ρήγαινα και εγράψαν του ένα χαρτίν* Βουστρ. (Κεχ.) 62[10].

σουσπιτιάζω.

Από το προβηγκ. *suspeta* (Avril, Dictionn. prov.-français) ή το παλαιότ. ιταλ. *suspettare* (Battaglia, λ. *sospettare*) αναλογ. με τα ρ. σε *-ιάζω*.

Υποψιάζομαι, υποπτεύομαι: *Ο Σαλαμούς είπεν: Μηδέν συνηθίσεις με τους ζηλιάρηδες· ένι εις λογήν τους μάντηδες και πάντα σουσπιτιάζουσι κακόν διά λλόγου σου* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 122.

σουσπίτιασμα το, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 120, 122, Ξόμπλιν φ. 124[v]· *σοσπίτιασμαν*, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 132· *σουσπίτιασμαν*, Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 126.

Από τον αόρ. του *σουσπιτιάζω* και την κατάλ. *-μα*.

Καχυποψία: *Και γεννάται το σουσπίτιασμα από τέσσερις αφορμές: Η πρώτη ένι ότι ο άτυχος άνθρωπος πιστεύγει ότι πασαείς ένι τίτοιος ως γιον εκείνον, η δεύτερη ένι και εκείνος οπού έχει σουσπέττον ένι μαθημένος να πολομά κακόν, η τρίτη ένι διατί ο άνθρωπος θέλει άλλον εις κακόν και διά τούτον πιστεύγει εύκολα, η τετάρτη ένι διατί εδοκίμασε πολλά πράματα* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 121.

σουσπίτιασμαν το, βλ. *σουσπίτιασμα*.

σουσσάνιν το, βλ. *σουσάνιν*.

σούστα η.

Από το παλαιότ. βενετ. *susta* (Kahane, Sprache 579, Boerio). Η λ. και σήμ.

(Ναυτ.) καθένα από τα δύο σύσπαστα τα οποία συγκρατούν στη θέση του το κέρας (πίκι) του ιστού· κερούχος (για το πράγμα βλ. Κανελλόπ., Ονοματολ. 93, 102): *κορνέλλες της μεντζάνας, κορνέλλες των σκοτίνων, μπράτσα των σουστών της μέσης* Καραβ. 494[27]· *θέλει κάμει κινάλια πέντε εις την μπάντα και κορνέλλες των σκοτίνων και μπράτσα των σουστών της μεντζάνας* αυτ. 504[14].

σουστουνιάζω.

Από το προβηγκ.-παλαιότ. γαλλ. *soustenir* (Honnorat, Dict. provenç.-franç., Robert Dict. hist., λ. *soutenir*). Λ. *σοστενίρω* σε έγγρ. του 19. αι. (Μαλανδράκης, Ελλην. 11, 1939, 189).

1) Υποστηρίζω· (εδώ μεταφ.) δέχομαι κ. ως υποχρέωση, αναλαμβάνω κ.: *Κανέναν κορμίν μηδέν τον ορίσεις πράμαν τό δεν ημπορεί να το ποίσει και να σουστουνιάσεις άλλον απ' εκείνον τό πεθυμάς να σου δοθεί εσένα* Ξόμπλιν φ. 127[v]. **2)** (Μέσ.) στηρίζομαι καλά, κρατιέμαι σταθερός: *Ο Αριστοτέλης λαλεί ότι όσον είναι το δενδρόν περίτου μεγάλον τόσον περίτου σουστουνιάζεται και όσον περίτου ένι μεγάλος ο άνθρωπος τόσον περίτου ένι να πολομά φίλους, διατί κανέναν καλόν οπού να 'ναι εμπορεί να 'ναι μοναχόν του* Ανθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 79·

σουτσεντέρω.

Από το βενετ. *suceder* (Boerio). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

Προχωρώ, ακολουθώ (μία συγκεκριμένη διαδικασία): *να τα στιμάρουσι* (ενν. *τα κατωγεγραμμένα χωράφια*) *με δυο τωνε κοινούς φίλους, για να ρεφάρουνται καταπώς θέλει είσταιν το πρεπό ..., και σουτσεντέροντας περ βία του ινκάντου ... κατά το ορδενάριο, και οι σπέζες εις την μέσην τωνε* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 795[20].

σουτσεσόρος ο.

Από το παλαιότ. ιταλ. *sucessore* (Battaglia, λ. *successore*). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Αβούρης, Κρ. Χρ. 25, 1973, 220[30], Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 521) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β'). Πβ. λ. *σουκεσόριος* στο Meursius (γρ. *σουκεσώριος*) και *σουκέσσωρ* στο LBG.

Διάδοχος: *ομπλεγάροντας και υποτεκάροντας* (ενν. *ο Τζώρτζης ο Σαονάτζος*) *όυλα του τα καλά πρεζέντε και ερχόμενα να μαντενίρει πάντα ... του λεγομένου αγοραστή και τσι κλερονόμους του και σουτσεσόρους του* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 795[23].

σουφιόνι το.

Από το ιταλ. *soffione* (Battaglia).

Είδος μουσκέτου ή είδος πυροβόλου όπλου για την εκτόξευση πυροτεχνήματος (για τη σημασ. βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 2, 3, Vincent [Φορτουν. σ. 249-50]): *Ηγραψα, Μπερναμπούτσο μου, άρματα ζηλεμένα| να μασε φέρου απ' τη Φραγκιά για σένα και ογιά μένα.| Ηγραψα να μας πέψουσι δυο τζάκους, δυο μουριόνια,| δυο ντάργες, δυο μανόπολες, δυο πέτα, δυο σουφιόνια* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 4.

σούφισμα το· *σούφισμαν*.

Πιθ. από το ιταλ. *soffio* (Battaglia) αναλογ. με τα ουσ. σε *-σμα*.

(Πιθ.) θορυβώδης αναπνοή που οφείλεται σε παθολογικά αίτια (βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 11): *Ετερη πράξις· εις αυτό· όταν γίνεται σούφισμαν και φλέγονται τα χείλη* Ιατροσ. κώδ. ιδ'.

σούφισμαν το, βλ. *σούφισμα*.

σουφιτσιέντες, επίθ., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 360[4]· *σοφιτσιέντες*· άκλ. *σουφιτσιέντε*.

Από το ιταλ. *sufficiente* (Battaglia). Ο τ. *σοφιτσιέντες* από το παλαιότ. ιταλ. *sof(f)iciente* (Battaglia, ό.π.). Πβ. επίρρ. *σοφιτσιέντε* σε έγγρ. του 16. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16 τεύχ. β', 1961-2, 254).

(Για πρόσωπο ή πράγμα) επαρκής, αρκετός: *ανίσως και δεν ήθελεν είσταιν το λεγόμενον αμπέλι σοφιτσιέντε να παίρνει ο λεγόμενος κυρ Τζανής τον άνωθεν μούστο μίστατα πέντε κάθα χρόνο σωστό, απού ο ειρηθείς κυρ Γερώνυμος τάσσει και ομπλεγάρεται να δίδει, ό,τι ήθελεν ληφτεί να είναι το άλλον του πράμα όπου και αν το 'χει ομπλεγάδο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 49[11]· *η ταπείνωση ένι πολλές λογές: Η πρώτη ένι να δείχνεται ο άνθρωπος πάντα μικρότερος παρά τους άλλους. Η δεύτερη ένι να ένι αποκάτω πασανού απού του πρέπει. Η τρίτη ένι να πιστεύσει ότι δεν είναι σουφιτσιέντε εις πάσα πράμαν* Ἀνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 138· *επήγασιν* (ενν. *ο μισσέρ Τζουάνε Γιαλινάς Καπετάνιος και ο αφέντης Μανολίτσης Σκορδάς*) ... *και είδασιν σούπερ λόκουμ τον τόπον του Αμιρά και εις την διάκρισίν τωνε ερεφερίρασιν εμένα, του νοδάρο, πως ο άνωθεν τόπος είναι σουφιτσιέντες να βαρνίρει τα καράτα τα έξι, καθώς η ρελατσιόν φαίνεται διά χειρός εμένα, του νοδάρο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 364[11].

σούφρα η.

Κατά Meyer, NS III 62 από το λατ. **suppla <*supplare <supplicare*. Κατά διαφορ. ετυμ. από το αρχ. ουσ. *σύφαρ* με μετάθεση του *ρ* (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σουφρώνω*, LBG· βλ. και Καραποτόσσογλου, Ετυμ. κυπρ. 243 και σημ. 169). Η λ. τον 11. αι. (LBG), στο Βλάχ., σε έγγρ. του 17. αι. (Σαλβάνος, Λαογρ. 10, 1929/32, 534) και σήμ.

Διακοσμητική πτυχή στο πάνω μέρος του γυναικείου πουκαμίσου (για το πράγμα βλ. Legrand [Poèm. hist. σ. 362]): *ένα ζευγάρι ποκάμισα με πλεκτό απάνω στη σούφρα* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 72[9].

σουφράγιο το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 532[7], 685[7]· *σουφράτζιο*.

Από το βενετ. *sufragio* (Boerio). Ο τ. από το ιταλ. *suffragio* (Battaglia). Τ. *σουφράγιον* (<λατ. *suffragium*) τον 6. αι. (TLG, LBG) και στο Meursius. Τ. *σουφφράγγιο* σε έγγρ. του 17. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 29).

α) Χάρη, βοήθεια: *Μ' α θες να κάμομε καλό, στο Δούκα ας πάμε αντάμι, | και μετ' αυτείνο όφελος, θαρρώ, θέλομε κάμει· | σουφράτζιο να ζητήξομε, το Νικολό να βάλει | στη φυλακή, ώστε να μας πει πού τα 'βρηκε* (ενν. *τα τορνέσα*) Κατζ. Δ' 249· **β)** (νομ.) έγκριση από κάπ. δημόσια αρχή: *α δεν ήθελεν* (ενν. *η κερά Μαργέτα Σολατσοπούλα*) *ατεντέρει ως άνωθεν προμετάρει να τση τα δίδει, να μπορεί* (ενν. *η κερά Νικολόλα Βαρουχοπούλα*) *μ' ένα σουφράγιο απού την Καντζιλερία να την αμαχεύγει* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 545[10]· *όποιος απού τσι άνωθεν αδελφούς δεν ήθελεν ατεντέρει να δίδει ό,τι του έρχεται α προπορτσιόν, να μπορεί η άνωθεν κερά Ζαμπέτα να τον αμαχεύγει ογιά το ακριβότερο πρέζιον οπού ήθελεν κορέρει το πράμα με ένα σκλέτο και μοναχό σουφράγιο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 637[13].

σουφράς ο, βλ. *σοφράς*.

σουφράτζιο το, βλ. *σουφράγιο*.

σουφριάζω.

Από το προβηγκ. *souf(f)rir* (Honnorat, Dict. provenç.-franç., λ. *souffrir*, Stanitsas, Act. VIIIe Congr. Intern. Néo-hell. franc. 104-5, λ. *soufrir*). Η λ. σε έγγρ. του 15. αι. (Livre rem. 7).

(Μτβ.) καταπιέζω, κάνω κάπ. να υποφέρει: *έφυγεν ένας Σαρακηνός σκλάβος και επήγεν εις το Κάργιος, και είπεν το του σουλτάνου πως κουρσεύγουν τους Σαρακηνούς οι κουρσάρηδες και αγοράζουν τα οι Κυπριώτες, και σουφριάζουν τους* Μαχ. 630[18].

σουφρίζω.

Από το ουσ. *σούφρα* και την κατάλ. *-ίζω*. Λ. *σουφριάντζω* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

(Εδώ) σουφρώνω το πρόσωπό μου σε ένδειξη στενοχώριας ή θυμού, κατσουφιάζω: *Άπαξ τον χρόνον άλογον πολλάκις εάν ζητήσω | να υπάγω, να ίδω φίλον μου, μικρόν να τσατσαρίσω* (παραλ. 1 στ.), *την πόρταν ρωμανίζουσιν και ουδέ πεζόν με αφήνουν, | και εάν μη θέλω, δέσποτα, σουφρίζω και υπομένω* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 159 χφ Η κριτ. υπ.

σουφρώνω.

Από το ουσ. *σούφρα* και την κατάλ. *-ώνω*. Για διαφορ. ετυμ. βλ. Τσοπ., Συμβολές Α' 77, Κοραή, Ἀτ. Α' 169. Η λ. στο Βλάχ. (γρ. *σουφρόνω*) και σήμ.

(Εδώ αμτβ., προκ. για το πρόσωπο) ζαρώνω, αποκτώ ρυτίδες: *Εσούφρωσεν, σπανέ, σου το μάγουλον· ομοιάζεις φοβέριστρον, ούριε* Σπανός (Eideneier) Α 142.

σουχριάζει.

Από το ουσ. *αισχρία*, που απ. στον Ευστάθιο (Montanari, Λεξ.) και την κατάλ. *-ιάζει* (Οικονομ., Αθ. 38, 1926, 114-7, Andr., Lex., λ. *αισχρία*). Τ. *σουχρᾴζει* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

(Απρόσ.) σουρουπώνει: *σουχριάζει* (έκδ. *σουρουπιάζει*· διόρθ. Tzitzilis, Zeitschr. f. Balkanol. 35, 1999, 78-80) Gesprächb. 31[3].

σουχρίασμα το· *σωχρίασμαν*, Λίβ. διασκευή α 3212. — Βλ. και *σουχριασμός*.

Από το ουσ. *αισχρίασμα*, που απ. στον Ευστάθιο (L-S Suppl., TLG) (Οικονομ., Αθ. 38, 1926, 114-7, ΙΛ, λ. *αισχρίασμα*). Ο τ. *σωχρίασμαν* πιθ. από υπερδιόρθωση· πβ. και τ. *σοχρίαμαν* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σουχρίασμαν*), όπου και άλλοι τ. Τ. *σουχρίασμαν* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Λυκόφως, σούρουπο: *και μετά την συμπλήρωσιν της όλης της ημέρας, | προς το σουχρίασμα ηύρηκα και το ξενοδοχείον* αυτ. 3212 κριτ. υπ.

σουχριασμός ο, Λίβ. Esc. 1304 (χφ *χρυσιασμού*· διορθώσ.)· *σωχρασμός*, Λίβ. Va 1159. — Βλ. και *σουχρίασμα*.

Από τον αόρ. του *σουχριάζει* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-μός*· πβ. αόρ. *εσουχρίασεν*, *εσοχρίασεν* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σουχρᾴζει*). Ο τ. πιθ. από υπερδιόρθωση (βλ. και ά. *σουχρίασμα* ετυμ.).

Λυκόφως, σούρουπο: *Έγραψα, φίλε, την γραφήν, γαϊτάνιν έδησά την,| και πάλιν εις ώραν σωχρασμού, πάλιν αρχήν εσπέρας* Λίβ. διασκευή α 1394.

σοφάς ο.

Από το τουρκ. *sofa* (Redhouse). Τ. *σουφάς* σε έγγρ. του 19. αι. (Κασιμάτης, Λαογρ. 2, 1910-11, 628). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Χαμηλό ανάκλιντρο για περισσότερα από ένα πρόσωπα· μιντέρι: *Και ωσάν απόφαγαν καλά, σηκώνουν και την τάβλα,| σοφάν εστρώσαν ύστερον μετά χρυσών στρωμάτων·| εκάθισεν ο βασιλεύς κι η κόρη μετ' εκείνον* Διήγ. Αλ. Σεμίρ. Β 1239.

σοφεγάδα η.

Από το βενετ. *sofegada* (Boerio, Ξανθ., Μελετ. 226). Λ. *σοφιγάδο* το σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 600). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

Είδος στιφάδου, φαγητού με κρέας (για το πράγμα βλ. Βλάσση, Εδέσμ. 68, Αποσκίτου, Κρ. Χρον. 9, 1955, 510): *Κάλλιο, ντεττόρε Λούρα μου, το λογισμό ν' αλλάξεις,| και μια ματζέταν όμορφη παλιά να βρεις να σφάξεις,| να κάτσομεν απάνω τση ζεστά ζεστά οι δυο μας,| να την ξεκοκαλίσομε, στ' ογούι των οχουθρώ μας·| να κάμομε μαγερευτή και οφτή με την αλιάδα,| τρίπες, σγατζέτο και φουκί και πάρτη σοφεγάδα* Φορτουν. (Vinc.) Β' 320.

σοφής ο, Byz. Kleinchron. Α' 386^{46}, $392^{38, 40}$, Α' $537^{58\ δις}$, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 313, 360, 364.

Από το αραβοτουρκ. *sofi* (Redhouse, Συμεωνίδης, ΑΠ 33, 1975-6, 246). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

α) Ευσεβής, πιστός· (ως τιμητική επων. επιφανούς μουσουλμάνου): *τούτη η φήμη και η προφητεία έκανεν όλους να πιστεύουσι τον Ισμαήλ ως Προφήτην. Ύστερον δε με θέλημα ολωνών ηθέλησε να ονομάζεται Ισμαήλ σοφής· τούτο το όνομα είναι παλαιόν εις την Περσίαν, από τον καιρόν των Μάγων, το οποίον είχασιν ως τίμιον όνομα, ώστε και τους βασιλείς των Περσών έλεγον σοφήδες* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 317 δις· *͵ζκβ', Μαρτίῳ κ', εστράτευσεν κατά του σαχ Ισμαήλ σοφή, εις την Ανατολήν. Και εδιάβην εις το Τεβρίζι, και ετσάκισέν τον* Byz. Kleinchron. Α' 386^{44}· **β)** (θρησκ.) μουσουλμάνος ασκητής ή μοναχός, σουφί: *... ερώτουν| ξένους, εντόπιους, άπαντας από περίσσους τόπους,| Τούρκους και Σέρβους και Ρωμιούς νησσιώτες, Αλβανίτες* (παραλ. 1 στ.), *σοφτάδες και από χόντζηδες, σπαγχήδες και τελήδες| και από γιαννιτσαρούς και γέροντας σοφήδες* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9204.

Η λ. ως κύρ. όν.: Byz. Kleinchron. Α' $257^{77\ πολλ.}$, $307^{29\ δις}$, $481^{37\ δις}$.

σόφι το, Αρσ., Κόπ. διατρ. [665], [699], [1156].

Από το τουρκ. *sof* (Redhouse, Καραποτόσογλου, Ετυμ. κυπρ. 435, λ. *σόφιν*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου).

Είδος μάλλινου υφάσματος πολύ καλής ποιότητας (βλ. και Καραποτόσογλου, ό.π.): *Δίδει σοι χάσδια καλά από την Βενετίαν| και σόφια μεταξωτά και εύμορφα*

ατλάζια Αρσ., Κόπ. διατρ. [1081]· *είς πραγματευτής είχεν σόφια και εσυμφώνησεν με άλλον πραγματευτήν εις το σόφι ρκς' εις τούτο, ότι να εβγαίνουν εις το κομμάτι πήχες ιγ'* Rechenb. $68^{16\ δις}$· *Εις σόφι ή εις καμουχάν εάν πέσει λίγδα να έβγει* Ιατροσ. κώδ. χϞς'.

σοφία η, Προδρ. (Eideneier)^{2} Γ' 50, Δ' 268 χφ Κ κριτ. υπ., Ασσίζ. 412^{6}, Ερμον. Α 316, Β 66, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 667, ΑΖ 91, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 867, 1472, Θρ. Κων/π. Β 47, Θρ. Κων/π. διάλ. 48, Μάρκ., Βουλκ. 339^{11-12}, Σκλέντζα, Ποιήμ. 7^{19}, Αλεξ.^{2} 1912, 1922, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 4764, Συναξ. γυν. 421, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 113, Διήγ. Αλ. G 289^{4-5}, Δεφ., Λόγ. 682, Πτωχολ. α 608, Κυπρ. ερωτ. 142^{19}, Ιστ. Βλαχ. 417, 2363, Πτωχολ. Α 306, 326, Λίμπον. Επίλ. 86, Πτωχολ. Β 289, 385, Διακρούσ. (Κακλ.) 1167, Τζάνε Εμμ., Αφ. 141^{17}, 142^{14}, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 230^{7}, Τζάνε, Κατάν. Αφ. 56, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8677, 10073, 10085, κ.α.· *σοφιά*, Φλώρ. 1802, Φυσιολ. (Legr.) 700, Αλεξ.^{2} 1910, Απόκοπ.^{2} 299, Πένθ. θαν.^{2} 64, Δεφ., Λόγ. 684, Βυζ. Ιλιάδ. 458, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1448].

Το αρχ. ουσ. *σοφία*. Ο τ. με συνίζ., πιθ. από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

1) Γνώσεις, παιδεία, μόρφωση: *σύγνεφον μέγα και βαρύ αυτό της αμαθίας| εσκέπασε τα γράμματα και δόξαν της σοφίας* Ιστ. Βλαχ. 2224· *ήθελα γνώσιν Πλάτωνος, σοφιάν Αριστοτέλους| και αποτελεσματική μεγάλου Σολομώντος,| να γράψω και καταλεπτόν της Τροίας και του Πάρη* Βυζ. Ιλιάδ. 181· (περιληπτ.): *Εάν γένηται ότι ο υιός σκάτινος ανθρώπου ... με το θέλημάν του ένι απεσταλμένος εις το σκολείον να μάθει γράμματα ή καμμίαν σοφίαν, το δίκαιον και η κρίσις ορίζει ότι ο πατήρ ... ένι κρατημένος να πλερώσει τό εδανείστην εκείνος ... διά τον διδάσκαλόν του να πλερώσει* Ασσίζ. 160^{19}· *σοφίαν ικανήν γαρ| εδιδάχθην εκ πατρός της* Ερμον. Ζ 54· *Εις την παιδιοσύνην σου μάθε σοφίαν και διδασκαλίαν και ποττέ δεν θέλει σε λείψει ώστι ν' ασπρίσουν τα μαλλιά σου* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 110· έκφρ. *η έξω σοφία* = η «θύραθεν», η κοσμική παιδεία και φιλοσοφία σε αντιδιαστολή με την εκκλησιαστική: *ο καδινάλιος* (έκδ. *καδδηνάλιος*) *του Τιμίου Σταυρού Ιουλιανός, μέγας εν τη έξω σοφίᾳ και εν τοις δόγμασι της των χριστιανών πίστεως* Δούκ. 267^{16}. **2)** Ευθυκρισία, σύνεση ως απόρροια βαθιάς γνώσης και εμπειρίας: *η σοφία οπού βαστά τ' άξο σου το κεφάλι,| που μετά κείνη κυβερνάς τα πάντα και γνωρίζεις| τα δίκια, και απού τ' άδικα ζιμιό τα ξεχωρίζεις ...* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 36· *φρόνησιν και την σοφίαν| Αθηνά πάλιν εκράτει·| τον δε έρωτα και πόθον| εκατείχεν Αφροδίτη* Ερμον. Α 200· *όλοι την εθαμάζουντα και καθαείς ερώτα| πού 'βρε την τόση φρόνεση τήν είχε η Μαρία,| τες διάξες και τες αρετές, αξείκαστη σοφία* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 1807. **3α)** Η σωστή κρίση και η γνώση των πάντων ως ιδιότητα του Θεού (βλ. και Lampe, Lex., στη λ. C): *«Δόξα σοι» λέγων «ο Θεός ο το συμφέρον πάντων| οικονομών το καθ' ημάς σοφίᾳ τη αρίστη ...»* Διγ. Ζ 2065· *ο Κύριος των δυνάμεων, μόνος Αυτός γινώσκει| και Αυτός μόνος ο Ύψιστος, άλλος ουδείς εγνώστη.| Μόνον Αυτού η άρρητος και άπειρος σοφία| εγκαίρως βλέπει άπαντα τη θείᾳ Του προνοίᾳ* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8673· **β)** (με το επίθ. *άγιος* προκ. για το ναό της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη, την *Αγια-Σοφιά*· βλ. και Lampe, ό.π. C6 και Sophocl., στη λ. 6· η χρ. και σήμ.): *εις την επίγειον πόλιν την Κωνσταντίαν* (παραλ. 2 στ.), *το γένος των χριστιανών σ'*

αύτην την εκκλησίαν,| αρχιερείς και βασιλείς μες στην Αγίαν Σοφίαν Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7258· *Είχες* (ενν. *εσύ, Πόλη*) *και την Αγιά Σοφιά, το κήρυγμα του κόσμου,| αυτού οπού εδιδάχθηκαν οι ρήτορες το γράμμα,| αυτού οπού εσοφίστηκε πάσα σοφία του κόσμου* Θρ. Κων/π. διάλ. 46. **4)** (Συνεκδ.) σοφός και φρόνιμος λόγος: *Απιλογήθη* (ενν. *ο Κροίσος*) *κι είπε του* (ενν. *του Κύρου*) *του Σόλου την σοφία,| που του είπε βίος και βασιλεία στο τέλος κάμνει χρεία* Βεντράμ., Φιλ. 73· *ρήτορας ήτον* (ενν. *ο Ιωακείμ*) *στην σοφιά και πρακτικός απ' όλα* Δεφ., Σωσ. 37. **5)** (Μετων.) σοφός άνθρωπος: *ο Νεκτεναβώ απάνω εις τούτο λέγει: «Μακάριος είναι ο Λυκήρος, οπού έχει τέτοιαν σοφίαν* (ενν. *τον Αίσωπο*) *εις την βασιλείαν του»* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 240^{34}· *στράφου, 'δέ στην Βενετιάν πλησιάμετρη* (έκδ. *πλεισιάμετρη*) *σοφία,| Χορτάκιον τον θαυμαστόν και άξιον Φιλαδελφείαν* Τζάνε, Φιλον. 586^{15}.

Η λ. ως κύρ. όν.: Δεφ., Λόγ. 659.

Η λ. ως τοπων.: Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 86^{2}, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7018α, 7023.

σοφιά η, βλ. *σοφία*.

σοφίζω, Γλυκά, Αναγ. 232, Ιερακοσ. 501^{4}, Gesprächb. 72^{1521}, Θρ. Κων/π. Β 45, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 33^{v}, 391^{r}, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 949, Μορεζ., Κλίνη φ. 358^{r}, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 48^{8}.

Το αρχ. *σοφίζω*. Το μέσ. και σήμ. κοιν. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., Κωνσταντινίδης, Λεξιλ. ροδ. διαλ., Ψάλτ., Θρακικά 203).

I. Ενεργ. **1α)** Διδάσκω, εκπαιδεύω: *Πλανήτης δεκαφώτιστος στον κόσμον ήλθε κάτω| κι εσμίξαμεν κι εγέννησα* (ενν. *εγώ, το Ρέθεμνος*) *γιατρόν τον Κονταράτο* (έκδ. *Κονταγάτο*· διόρθ. Παναγ.-Vincent, Θησαυρ. 7, 1970, 68).| *Κι απήτις τον εσόφισα, γιαμιά 'πό μένα φεύγει| κι ήλθε σ' εσένα, Χάνδακα, ογιά να σε ιατρεύει* Τζάνε, Φιλον. 584^{13}· *δεικνύεις εκ των έργων σου την πίστιν οπού έχεις,| διότι έχεις παίδευσιν και γράμματα κατέχεις·| εκείνα οπού δύνουνται διά να σε σοφίσουν| και εις παν έργον αγαθόν να σε καθοδηγήσουν* Ιστ. Βλαχ. 37· **β)** μεταδίδω σοφία σε κάπ., κάνω κάπ. σοφό: *Από αυτού* (ενν. *του Αγίου Πνεύματος*) *την χάριν λοιπόν εσοφίσθη και ο Ιωάσαφ και εφώτισεν τον πατέραν του με έναν φως γνώσεως θεϊκής* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 141^{10}· *εφώτισεν* (ενν. *το Πνεύμα το άγιον*) *τους αγίους αυτού* (ενν. *του Χριστού*) *μαθητάς και αποστόλους, αλιείς όντας και αμαθείς το πρώτον ..., έπειτα τους εσόφισεν και υπήγαν και εκήρυξαν όλον τον κόσμον και εκατάβαλαν πάντας τους σοφούς και διδασκάλους* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 13^{v}· **γ)** συμβουλεύω, δασκαλεύω κάπ.· (με αρνητ. σημασ.): *είπεν* (ενν. *η κορασίδα*) *και άλλα ρήματα, όσα της εσόφισεν ο μιαρός δαίμων, τόσον ότι ο Ιωάσαφ ήλθεν εις κίνδυνον να νικηθεί* Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 139^{18}. **2)** Μιλώ περισπούδαστα για ένα θέμα, φιλοσοφώ· (με σύστ. αντικ.): *Όταν μεθείς, μην παραλαλείς, ότι να δείξεις την σοφίαν. Αβέβαια γαρ σοφίζεις και σε γελούν* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 195^{11}.

II. Μέσ. **Α'** (Μτβ.) επινοώ, μηχανεύομαι: *Ο δε βασιλεύς Μανουήλ, κατάκοιτος ων και καθεκάστην έχων ειπείν προ οφθαλμών τον θάνατον, σοφίζεται κατά του Μωράτ ό λέξων έρχομαι* Δούκ. 235^{20}· (με σύστ. αντικ.): *σοφίζεται σόφισμα επαινετόν και λόγου άξιον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 92· (απολ.): *Βλέποντας το κακό, οπού στη χώρα| εκάνασιν οι Τούρκοι αυτήν την ώρα,| σοφίζεται και πάγει εκεί, οπού 'σα| οι Τούρκοι* Λεηλ. Παροικ. 565. **Β'** Αμτβ. **1)** (Με υποκ. τη λ. *σοφία*) δημιουργούμαι: *Είχες* (ενν. *σύ, Πόλη*) *και την Αγιά-Σοφιά, το κήρυγμα του κόσμου,| αυτού οπού εδιδάχθηκαν οι ρήτορες το γράμμα,| αυτού οπού εσοφίστηκε πάσα σοφία του κόσμου* Θρ. Κων/π. διάλ. 48. **2)** (Πιθ.) σκέφτομαι λογικά· συνέρχομαι, «έρχομαι στα συγκαλά μου» (για τη σημασ. βλ. και van Gemert [Φαλιέρ., Ιστ.^{2} σ. 164]): *μοναχό φαντάζεις με κι ίτις συντροφιασμένο| και απάνω όντε σοφίζομαι μ' έχεις παρατρεμμένο* Φαλιέρ., Ιστ.^{2} 636.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **α)** (για πρόσωπο) σοφός: *ξετρέχει μάθησες, δασκάλους σοφισμένους,| βιβλία για συντρόφους του και ανθρώπους τιμημένους* Τζάνε, Κατάν. Αφ. 59· **β)** (για τόπο) πνευματικά ανεπτυγμένος, με πλούσια πνευματική ζωή: *Σκλαβιές και φόνους έκαμε* (ενν. *ο Τούρκος*) ... (παραλ. 1 στ.) *'ς τούτο το κακορίζικο νησί, τ' ονομασμένο| της Κρήτης, οπού το 'χασι περίσσα σοφισμένο* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 237^{28}.

σοφικά, επίρρ.

Από το επίθ. *σοφικός* (L-S Κων/νίδη). Η λ. στο LBG, λ. *σοφικός*.

α) Με τρόπο που ταιριάζει σε σοφό άνθρωπο, σοφά: *Εγώ λοιπόν ως είδα ότι είναι αμαθείς, δεν άνοιξα να έμπουν μέσα, μόνον ετούτον, οπού εσυνείκασε τον λόγον και απολογήθηκε σοφικά* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 231^{29}· **β)** με τέχνη, με επιδεξιότητα: *Ο καβαλλάρης, ως γνωστικός όπου ήτον, και σοφικά εδοκίμασεν τον ρήγα να είναι εις την εξουσίαν του και γονατίζει και λαλεί του: «Αφέντη, έχω ορισμό να σου πω κάτι λόγια κρυφά και όρισε τους Γενουβήσους να παν εξωμέρου να σου συντύχω»* Μαχ. 478^{28}.

σόφισμα το, Ιερακοσ. 356^{24}, Βέλθ. 571, Βίος Αλ. (Aerts) 4625, 4639α, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 1.

Το αρχ. ουσ. *σόφισμα*. Η λ. και σήμ.

1) Μαθητεία, εκπαίδευση: *Ει γαρ προς το πρωτότυπον μη γράφουσι ζωγράφοι,| μάτην ο κόπος, εις κενόν το σόφισμα της τέχνης* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 249. **2α)** Ευφυές τέχνασμα, επινόημα: *Τι δ' ο φρενήρης έπραξεν Αλέξανδρος εκείσε;| Επίνοιαν τεχνάζεται και σόφισμα γενναίον* Βίος Αλ. (Aerts) 3337· (ως σύστ. αντικ.): *σοφίζεται σόφισμα επαινετόν και λόγου άξιον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 92· **β)** (με αρνητ. σημασ.) δολοπλοκία, μηχανορραφία: *Της βλάβης τα σοφίσματα που μου 'πασι κρατώ τα,| και μετά τούτο των οχθρώ τ' άρματα δεν ψηφώ τα* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 19. **3)** Παραπειστικό επιχείρημα, σοφιστεία: *Να λέγ' εκείνος αρχινά πλια ψεύμα παρ' αλήθεια,| πολλών λογιών σοφίσματα, λόγια και παραμύθια* Λίμπον. Επίλ. 52. **4)** Παράδοξο πρόβλημα· αίνιγμα, γρίφος: *Ω φίλε, δεν είναι πρέπον εμένα, τον διαλεχθέντα εν επισήμοις τόποις, τα νυν δε εις κήπον να διαλύω σοφίσματα* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 220^{6}. **5)** Σοφή συμβουλή, νουθεσία: *Εσένα πάλι ευχαριστώ, μυριοχαριτωμένη,| διατί, κερά, συγκλίνεσαι και εμέν τον δουλευτήν σου| τον αμαθή και χωρικόν να με διδάσκεις, κόρη,| με την πολλήν σου φρόνεσιν, με τα σοφίσματά σου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1530.

σοφιστής ο, Τζάνε, Κατάν. Αφ. 78.

Το αρχ. ουσ. *σοφιστής*. Η λ. και σήμ.

1) Αυτός που είναι έμπειρος και επιδέξιος στην τέχνη του· (εδώ σε θέση επιθ.): *Έδε τεχνίτης σοφιστής εκείνος ο τσαγγάρης* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ′ 140 χφ P κριτ. υπ. **2)** Σοφός άνθρωπος· φιλόσοφος: *πάντες εθαυμάζονταν εις την 'πιδεξοσύνη,| πώς έμαθε* (ενν. *ο Ράδουλ βόδας*) *τα γράμματα και σοφιστής εγίνη* Ιστ. Βλαχ. 468· *λάλησε, άγιε Σολομών και σοφιστή Σωκράτη,| και φυσικέ μου Γαληνέ και μέγα Ιπποκράτη* Συναξ. γυν. 157. **3)** (Με αρνητ. σημασ.) **α)** αυτός που καταφεύγει σε σοφιστείες για να πείσει· απατεώνας, ψεύτης: *Τόσον κακός και πονηρός σοφιστής ήτον ο Φώτιος εκείνος, διότι κατά τους καιρούς και κατά που εσυμβαίναν τα πράγματα, έτσι εμεταλλάσσετον και ακολούθαν τα θελήματα των αφεντάδων* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 98[10]· **β)** εμπνευστής, δημιουργός: *Ο δε σοφιστής της κακίας εκείνης, ο τεχνίτης, τι μέθοδον επίστατο του μη διαρραγήναι την χωνείαν;* Δούκ. 341[10].

σοφιστικά, επίρρ.

Από το επίθ. *σοφιστικός*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Με τρόπο που ταιριάζει σε σοφό άνθρωπο, σοφά: *ηρώτουν αυτούς ... διά να τους καταλάβω, εάν είναι σοφοί. Και αυτοί ως αμαθείς οπού ήσαν, ουδέ τινάς εκατάλαβε τον λόγον. Και δι' αυτό δεν εσέβασα ουδέναν μέσα, πάρεξ μόνον αυτόν οπού μου απεκρίθη σοφιστικά* Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 185[18].

σοφιστικός, επίθ., Δούκ. 407[9], Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 85[25].

Το αρχ. επίθ. *σοφιστικός*. Η λ. και σήμ.

1) (Προκ. για λόγο) ψεύτικος, απατηλός (πβ. *σοφιστικός λόγος* στον Αριστοτέλη, L-S, στη λ. 2): *ω μνήμης κακόν λείψανον συ το της επ' Ισμήνης,| σοφιστικούς μύθους ειπών κακώς και πεπλασμένως,| υπέλαβες Αλέξανδρον πλανήσαι, κακεργάτα;* Βίος Αλ. (Aerts) 2360· *Διατί όχι ακολουθήσαντες σοφιστικούς μύθους σας εκάμαμεν να εγνωρίσετε την δύναμιν και την παρουσίαν του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, αλλά έστοντας να ιδούμεν με τα μάτια μας την μεγαλειότητα εκείνου* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πέτρ. Καθ. Επιστ. Β′ α′ 16. **2α)** Που περιέχει σοφία· σοφός (για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex., στη λ. 2): *είπε του* (ενν. *ο Αίσωπος του Αίνου*) *λόγους διδασκαλικούς και ερμηνείες πολλά σοφιστικές* Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 194[24]· *Ο δε βασιλεύς θεραπεύσας αυτόν διά λόγων σοφιστικών* Δούκ. 131[1]· **β)** έξυπνος· πανούργος, δόλιος: *οι Τούρκοι το παρ' ελπίδα καινόν θεασάμενοι και οίον κακόν ... επιπεσόν μη ενεγκάμενοι, βουλήν ευσύνοπτον βουλεύονται μάλα και σοφιστικήν* Δούκ. 37[15]. **3)** (Με τα ουσ. *ζήτημα, παραβολή* προκ. για αινίγματα, γρίφους) παράδοξος· σκοτεινός, αινιγματικός (πβ. και ά. *σόφισμα* σημασ. 4): *έκραξεν ο Νεκτεναβός ανθρώπους από της Ηλιουπόλεως οπού εγνώριζαν ζητήματα σοφιστικά, να διαλεχθεί ο Αίσωπος μετ' αυτούς* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 239[36]· *διά γραφής επέμπασιν* (ενν. *οι βασιλείς*) *ένας τον άλλον, διά να έχουσι χαράν από των σοφιστικών παραβολών, των οποίων, είτις ήθελέ τες διαλύσειν, έπαιρνε χαράτσιν απ' εκείνον οπού έγραφε τα λόγια* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 236[9].

σοφιστός, επίθ.

Από το *σοφίζω*.

(Προκ. για γνώσεις, μόρφωση) που μπορεί να μεταδοθεί με τη διδασκαλία, διδακτός: *ήτονε κρίμα τα λαμπρά άστρα* (δηλ. *οι Ρεθεμνιώτες*) *να βασιλεύσουν| και να μην στέκουν ζωντανά, πολλούς να μαθητεύσουν| στα γράμματα τα σοφιστά* Τζάνε, Φιλον. 589[7].

σοφίστρια η.

Το αρχ. ουσ. *σοφίστρια*. Η λ. στο Somav.

Σοφή γυναίκα· (εδώ ειρων.): *Χαρά στην την κυρ' αλωπού, χαρά στην την κορδώναν,| υγείαν στην μαστόρισσαν και την σοφίστριάν μου| και την λογιοτάτην μου και φιλοσοφοτάτην* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 271.

σοφιτσιέντες, επίθ. άκλ., βλ. *σουφιτσιέντες*.

?σοφονίτης ο.

Άγν. ετυμ.

?: *εμένα εκατέκρινες πως είμαι σοφονίτης,| οκάποιας κακορίζικης καπήλισσας κοπέλι* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 305 κριτ. υπ.

σοφός, επίθ., Σπαν. V Suppl. 40, Προδρ. (Eideneier)[2] Γ′ 273-18 χφ K κριτ. υπ., Δ′ 353, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1501, Ερμον. Δ 253, Υ 347, Ωροσκ. 42[18], Ιστ. Ηπείρ. XXIV[2], Απολλών. (Κεχ.) 406, Μαχ. 678[22], Πτωχολ. α 285, 495, 649, 965, Μορεζ., Κλίνη φ. 244[r], Κυπρ. ερωτ. 138[17], 147[2], Σεβήρ., Ενθύμ. 28[4], Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 71, 108, 152, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 76[6], Στάθ. (Martini) Γ′ 219, Λίμπον. Αφ. 68, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 32, Πτωχολ. Β 75, 291, 388, 409, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9647, 10083 δις.

Το αρχ. επίθ. *σοφός*. Η λ. και σήμ.

1) Ικανός, επιδέξιος (σε μια τέχνη): *Τέχνη επιστήμονος και σοφού ζωγράφου ... κηρύττουσαι* (ενν. *αι εικόνες*) *την θαυμαστήν του ζωγράφου εκείνου χείρα οπού τες εζωγράφισεν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 157· *η δε Θέτις εις τας νήας| ήλθε τας ταχυπλεούσας| φέρουσα τα λαμπρά όπλα| παρά του σοφού Ηφαίστου* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Κ′ [6]· (σε συνεκδ.): *Τς ίδιες σου χάρες και αρετές, αφέντη μου αξωμένε* (παραλ. 1 στ.), *να γράψου και να δηγηθού εθέλασι άλλα χείλη| και άλλο σοφό και γνωστικό και πλια ψιλό κοντύλι* Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 4. **2)** Που διαθέτει βαθιά γνώση της ζωής, εμπειρία και σωστή κρίση· συνετός, φρόνιμος: *οι σοφοί άνθρωποι γυρεύγουν και ζητούν πολλά δικαιώματα και δόματα* Ασσίζ. 154[19]· *τον λόγον ήκουσε του σοφού Μερκουρίου,| του θαυμαστού και γνωστικού, πολεμικού κι ανδρείου* Κορων., Μπούας 36. **3α)** Που έχει βάθος και ευρύτητα γνώσεων σε διάφορους τομείς του επιστητού, πολυμαθής, λόγιος: *Τα ονόματα τοις πράγμασι δίδονται εκ των έργων αυτών, κατά τον σοφόν Αριστοτέλην* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 240· (σε θέση ουσ.): *εσυνάχθησαν όλοι οι γραμματικοί και σοφοί των Τουρκών* Ιστ. πατρ. 158[7]· *της Κύπρου είν' εξαίρετα και θαυμαστά όσα 'χει| και εις την ανθρωπότητα πολλά χαρίσματά 'χει,| με διδασκά-*

λους και σοφούς, ψάλτας και ασκητάδες Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9595· *εκείνοι γράφουσιν σοφώς κατά τον λόγον,| ώσπερ σοφοί και ρήτορες* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 24· **β)** (στον υπερθ. ως τιμητική προσηγορία λογίων και ιερωμένων): *Του σοφοτάτου δε Θεοδώρου του Πτωχοπροδρόμου στίχοι αστείοι* ... Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' τίτλ. χφ K κριτ. υπ.· *αφίει διά κομμεσσάριον αυτής τον πανιεριότατον και σοφότατον μητροπολίτην Φιλαδελφείας* Διαθ. ηγουμ. Μακαρίας 164[12]· **γ)** (στον υπερθ. προκ. για πόλη) που έχει πλούσια πνευματική ζωή: *εις την περίφημον και σοφοτάτην πόλιν της Παδόβας* Ροδινός (Βαλ.) 203. **4)** Έξυπνος, εφευρετικός, επινοητικός· (εδώ με αρνητ. σημασ.): *αυτός γαρ* (ενν. *ο δαίμων*) *μνησίκακος τοις ανθρώποις υπάρχει και σοφός του κακοποιήσαι* Φυσιολ. (Zur.) XXXIII 2[10]. **5)** (Προκ. για πράγματα) **α)** που είναι αποτέλεσμα σοφίας, ορθής κρίσης και γνώσης: *ίτσου κρινίσκουν οι σοφοί και θείγοι νόμοι* Κυπρ. ερωτ. 153[26]· *Ω της σοφής σου, δέσποτα, πολλής μακροθυμίας* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 268· (εδώ για τη γνώση ως ιδιότητα του Θεού): *αν κάμεις* (ενν. *συ, Θεέ*) *τούτο το καλόν με την σοφήν σου γνώσιν,| όλα της γης τα πέρατα σε θέλουν επαινέσει* Ιστ. Βλαχ. 2719 [= Γέν. Ρωμ. 159]· **β)** (με αρνητ. σημασ.) πανούργος, δόλιος: *ούτως νυν, δέσποτα, κἀμέ, τον ταπεινόν και ξένον,| των δυσχερών απάλλαξον σοφών μηχανημάτων,| ώνπερ κατείπον άνωθεν λεπτομερώς οδύνων* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 661.

σοφότητα η.

Από το επίθ. *σοφός* και την κατάλ. *-ότητα.*

Σοφία: *Εχάθη η σοφότητα απού τους διδασκάλους·| αν ξεύρουσι και τίβοτας, δε θε να μάθου άλλους* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 37.

σοφούτσικος, επίθ.

Από το επίθ. *σοφός* και την κατάλ. *-ούτσικος.*

Σοφός (θωπευτ.): *ουκ εγνωρίζεις, δέσποτα, τον Πρόδρομον τόν έχεις·* (παραλ. 3 στ.) *λογιούτσικον, σοφούτσικον εκ τους επιλεγμένους,| πατέρα των γραμματικών, πατέρα των ρητόρων* Προδρ., Στ. δεητ. 46.

σοφράς ο· *σουφράς.*

Από το τουρκ. *sofra* <αραβ. *sufra* (βλ. και Μπαμπιν., Λεξ., στη λ. και Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν. 99). Ο τ. και σήμ. λαϊκ. (Ανδρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., στη λ.). Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 84[35], Apostolopoulos, Ελλην. 27, 1974, 108[38], 113[52]) και σήμ.

Χαμηλό στρογγυλό τραπέζι φαγητού· (εδώ πιθ. συνεκδ.) δωμάτιο όπου γευμάτιζαν (για τη σημασ. βλ. και Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 770]· πβ. και Redhouse σημασ. 2): *Επήγαν οι κεχαγιάδες της* (ενν. *της σουλτάνας*), *είπαν το τον σουλτάνον| μέσα εκεί που κάθετον, στον θρόνον του απάνω.| Εκεί ήταν κι η βαλετέ, μέσα εις τον σουφρά τους,| και αυτουνούς ηκούασιν τα λόγια τα δικά τους| απόξω από τον περδέ* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 649.

σοφρόνιο(ν) το, Σεβήρ., Σημειώμ. 22 (β)· *σοφρονίο(ν).*

Άγν. ετυμ.

Χρυσό νόμισμα ευρωπαϊκής προέλευσης (για το πράγμα βλ. Λιάτα, Νομίσμ.

136-7, 238-9, 270): *Έχω του Ιωάννου του Κώνστα τσεκίνια ζ' και σκούδα τρία ... και 13 σοφρονία* αυτ.

σοφρονίο(ν) το, βλ. *σοφρόνιο(ν).*

σοφτάς ο, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 698, 1223, 1315, 3967, 9203.

Από το τουρκ. *softa.* Η λ. και σήμ. (Ανδρ., Λεξ., ΛΚΝ).

Σπουδαστής μουσουλμανικής ιερατικής σχολής (για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 111-2, Κουκκίδης, Λεξιλ., στη λ. και Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 770]): *Εγέμωσαν τες εκκλησιές οι Τουρκοκακογέροι| κι εις την Αγιάν Σοφιάν λαλούν οι άσοφοι σοφτάδες,| αυτού οπού εδιδάχθησαν οι ρήτορες το γράμμα* Θρ. Κων/π. Β 47.

σοφώς, επίρρ.

Το αρχ. επίρρ. *σοφώς.* Η λ. και σήμ. λόγ. (ΧΛΝΓ, λ. *σοφός,* Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σοφός*).

1) Με τέχνη, επιδέξια: *Βληθέντος ουν εμού σοφώς εν τω πιθίῳ τούτῳ| και της θαλάσσης τω βυθῷ συν τούτῳ κατελθόντος,| ανοίξας μοι τρυμαλιάν και χείρα προσαπλώσας| αρπάσω το παρευρεθέν τῃ ψάμμῳ του πυθμένος* Βίος Αλ. (Aerts) 4367. **2α)** Με τρόπο που ταιριάζει σε σοφό άνθρωπο, σοφά: *εκείνοι γράφουσιν σοφώς κατά τον λόγον,| ώσπερ σοφοί και ρήτορες, εγώ δ' ούθ' ούτως γράφω,| και γαρ αγράμματος ειμί* ... (παραλ. 2 στ.), *αλλ' ουν λιτώς, μοναχικώς, απλώς, ευκολοτάτως* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 23· **β)** συνετά, φρόνιμα: *Επαινώ σου την ένστασιν, ω πανευγενεστάτη,| το γαρ ενάντιον σκοπών των μελλόντων συμβαίνειν| προκρίνεις γαρ τα βέλτιστα σοφώς λογιζομένη* Διγ. (Trapp) Gr. 1410.

'σοχάς -δα, βλ. *εσοχάς -άδα.*

σοχπέτι το.

Από το τουρκ. *sohbet.* Τ. *σουχπέτ'* (Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου, Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ.) και *σοχβέτι* (Μηλιώρης, Μικρασιατικά Χρονικά 15, 1972, 298) σήμ. ιδιωμ. Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Μπουμπ., ΕΕΦΣΠΑ 17, 1966-67, 393[171], 402[485], 403[497]).

Φιλική κουβέντα· διασκέδαση, γλέντι: *Να ποίσεις εις ένα σοχπέτι να φυτρώσει ευθύς κοδόμεντος* Ιατροσ. κώδ. χθ'.

σπαβεντάρω. — Βλ. και *σπαβεντιάζω.*

Από το ιταλ. *spaventare.* Η λ. και σήμ. στα Επτάνησα (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ.).

(Μέσ.) φοβάμαι, τρομάζω: *Ότε δε έφθασεν το τέλος, άρχισεν* (ενν. *ο βασιλεύς Αβεννήρ*) *να φοβάται και να αδημονά, ενθυμώντας τα κακά οπού είχεν καμωμένα. Ο δε Ιωάσαφ με λόγια παρηγορητικά του εσήκωνεν εκείνον το νέφαλον οπού τον επλάκωνεν, λέγοντάς του έτις: «Διά ποίαν αφορμήν λυπάσαι τέτοιας λογής, ω πάτερ μου, και σπαβεντάρεσαι; Έχε την ολπίδα σου εις τον Θεόν ...»* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 144[11].

σπαβεντιάζω. — Βλ. και *σπαβεντάρω.*

Από το ιταλ. *spaventare.*

(Μέσ.) σαστίζω· ταράζομαι· τρομάζω: *επήρεν τον* (ενν. *ο Λαχανεστούρης τον καραβοκύρην*) *εις τα μαχαζένια· και θωρώντα τόσον πλήθος ασήμιν, χρυσάφιν, σπέτσιες είπεν του: «Ἀέ απόθεν έχεις απλαζίριν να σε πληρώσω;» Θωρώντα έμεινεν πολλά σπαβεντιασμένος ο καραβοκύρης, διότι, θωρώντα πως δεν έθελεν να του πουλήσει την τζόγια, εσάστην και επούλησέν του και το καράβιν* Μαχ. 84[38].

σπαγί το.

Από το ουσ. *σπάγος* (βλ. ά. *σπάγκος*) και την κατάλ. *-ί.*

Σπάγκος· κορδόνι· (εδώ ως μέρος ενδυμασίας): *Τότες εφθάσαν ομπροστά άρχοντες με στιβάνια·| είχαν εις τα κεφάλια τως ολόχρυσα στεφάνια,| με χρυσοτσάπωτα σπαγιά κοντόχρυσα βρακάκια,| κατά την τάξιν πὂχουσιν να βάνουν τα Φραγκάκια* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1117.

σπαγία η.

Από το ουσ. *σπάγος* (βλ. ά. *σπάγκος*) και την κατάλ. *-ία.* Άσχ. το σημερ. ιδιωμ. *σπαγία* (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.)

Σπάγκος· (εδώ) στάθμη, δηλ. νήμα που χρησιμεύει ως οδηγός για τη χάραξη ορίων και τον προσδιορισμό ιδιοκτησίας: *ο ποίος σπιτότοπος να πάγει τρέτα απού το ρούκουννα του άνωθεν μαγεργείου με μια σπαγία μαστορική να πάγει ως του ευλαβεστάτου παπακυρ-Αντρέα το κοπρόλακκο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 721[19].

σπαγιάζω, Βουστρ. (Κεχ.) 202[10]. — Πβ. και *δεσπιριάζω.*

Πιθ. *από* το ιταλ. *spagato* (Battaglia, λ. *spagato*[1], Κεχαγιόγλου [Βουστρ. σ. 489, λ. *σπαγιασμένος*])· για διαφορ. ετυμ. βλ. Χατζ., Λεξ., λ. *σπαγιάζουμαι* (<αρχ. *σφαγιάζομαι*) και Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., στη λ. (<ιταλ. *spaiare*). Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 793, λ. *σπαγιάζομαι*, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 432, Χατζ., ό.π., Παπαγγέλου, ό.π.).

(Μέσ.) δυσαρεστούμαι, *απογοητεύομαι*: *εποίκεν του ορισμόν, από την μερία της ρήγαινας ..., να μεν τορμήσει να μπει εις το καστέλλιν κανένας του δουλευτής, και, αν θέλει να μπει, να μπει μοναχός του. Γροικώντα ο αποστολές και μη ξεύροντα τίποτες, έμεινεν πολλά σπαγιασμένος και εστράφην εις την αρχιεπισκοπήν πολλά δισπιριασμένος και έθελεν να σημάνει άρμε την καμπάναν της αρχιεπισκοπής, να συπιαστούν ούλοι οι 'κκλησιαστίκοι* αυτ. 52[4].

σπάγκος ο· *σπάγος,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 161, 167, 252.

Από το ιταλ.-βενετ. *spago.* Ο τ. στο Βλάχ., σε έγγρ. του 16. αι. (Κασιμ., Έγγρ. 283 (393), Βλαχάκη, Κρητολ. 12/13, 1981, 179[24]) και σήμ. (Ανδρ., Λεξ., Κριαρ., Λεξ., στη λ.). Η λ. στο Somav. και σήμ.

1) Λεπτό ανθεκτικό σκοινί για διάφορες χρήσεις: *ας είναι δύο τα κέντρια ... και, όταν τα βάλεις φλούδα με φλούδα, ... τύλιξε σφιγκτά και δέσε τα με λινάρι ή σπάγον ή άλλο οπού να δένει 'πιδέξια* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 161· *γέμωσε ένα σακκούλι λινόν, όσον να χωρεί εις τον πόρον του βουτσού, και με τον σπάγον και μίαν πέτραν το κατέβασε εις την μέσην του οίνου* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 165· *Κόψε καμπόσα νεράντζα εύμορφα εις τέσσερα κομμάτια καθένα, βελόνιασέ τα με σπάγον και δέσε μίαν πέτραν να υπάγει εις τον πάτον και αυτά να είναι εις την μέσην του οίνου* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 170. **2)** (Ναυτ.) λεπτό σκοινί που χρησιμοποιείται για την επισκευή (συγκεκριμένα το ράψιμο) των ιστίων του πλοίου (για τη σημασ. βλ. και Battaglia, λ. *spago*[1] σημασ. 3· για τη χρ. της λ. ως ναυτικού όρου πβ. και Kahane-Tietze, Lingua Franca 411-12 και Κοτσοβίλλη, Εξαρτ. πλοίων 85): *εις πάσαν οργίαν φουστάνιν και σπάγκον ψιλόν λίτρες τριάντα* Καραβ. 496[10].

σπάγος ο, βλ. *σπάγκος.*

σπαγχής ο, βλ. *σπαχής.*

σπάζορχις ο. — Πβ. και *θλιβίας.*

Από το *σπάζω* και το ουσ. *όρχις.*

Αυτός που έχουν συνθλιβεί οι όρχεις του, ευνούχος: *να μην έρτει σπάζορχις και κόψορχις εις τη συναγωγή του Κύριου* Πεντ. Δευτ. XXIII 2.

σπάζω, βλ. *σπω.*

σπαής ο, βλ. *σπαχής.*

σπαθάδικο το.

Από το ουσ. *σπαθάς* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-άδικο.*

Εργαστήριο κατασκευής ή πώλησης σπαθιών: *Τω αυτώ χρόνω, ... πάλιν εκάηκαν τα εργαστήρια εις τας Σέρρας, ... τα σπαθάδικα, τα αμπατζήδικα, τα αραστάδικα, τα χρυσοσκουφάδικα, τα καζάζικα, τα μισά τα τακιατζήδικα* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 60[r].

σπαθάκι το· *σπαθάκιν,* Σταυριν. 1243.

Από το ουσ. *σπαθίον και την κατάλ. -άκι.* Ο τ. σε δημ. άσμ. (Τραγ. Σούσ. 341[41], Κυπρ. άσμ. 1[96]). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

(Θωπευτ.) σπαθί: *αν άκουα τους φίλους μου τους ενεμπιστεμένους,| τώρα δεν ήμουν καταγής άδικα φονευμένος·| αλήθεια το σπαθάκι μου κι εγώ εχόρτασά το| από τα αίματα αυτών των παμμιαρωτάτων* Σταυριν. 1265· *Ουκ έχεις δύναμιν πολλήν* (ενν. *Αχιλλέα*) *και περισσήν ανδρείαν| να πάρεις το σπαθάκιν σου να κόψεις τον εχθρόν σου,| αλλά εκ παντός αφήνεις τον να πάρει την ψυχήν μου;* Αχιλλ. (Smith) N 1699.

σπαθάκιν το, βλ. *σπαθάκι.*

σπαθάρης ο, βλ. *σπαθάριος.*

σπαθάριος ο, Πωρικ. (Winterwerb) I 76 κριτ. υπ.· *σπαθάρης.* — Πβ. και *πρωτοσπαθάριος.*

Από το ουσ. *σπάθη* και την κατάλ. *-άριος·* κατά Μηνά μτφρ. δάν. του λατ.

gladiator (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ.^{2} 332). Ο τ. σε έγγρ. του 11. (ως κύρ. όν., Caracausi), του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α΄ 100^{15-16}, Ζώης, Ελλην. 15, 1957, 58, ως θηλ. κύρ. όν. *Σπαθάραινα*, και του 19. αι. (Παπαδόπουλος Στ., Μακεδ. 10, 1970, 156). Η λ. τον 4. αι. (TLG), σε έγγρ. του 10. αι. (Caracausi), στο Meursius και σήμ. ιστ. Βλ. και LBG.

α) Τίτλος κατώτερων αξιωματούχων της βυζαντινής αυλικής ιεραρχίας επιφορτισμένων με την εκτέλεση απόρρητων ή εμπιστευτικών αυτοκρατορικών αποστολών και την τήρηση της τάξης (για το πράγμα βλ. ODB, λ. *spatharios*, Πλακογιανν., Τίτλ. αξιώμ. 25, 51-53, Guilland, Αθ. 73-4, 1972-3, 89): *αντάμα μετ' αυτούς επήγε και ο Βασίλειος, το παρανόμι του Πινακάς, όντας τότε σπαθάριος* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 104^{6}· *Εις την βουλήν καθίζουσιν* (ενν. *οι άρχοντες*) *να υπάν στον βασιλέα,| να τον επανατρέψουσιν ωσάν κουφοξυλέα,| μηνούσιν του τον δυνατά μετά του σπαθαρίου| και καθημέρα λέγουσιν κατά Βελισαρίου* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 71· **β)** (προκ. για τις παραδουνάβιες ηγεμονίες) αυλικός αξιωματούχος, τακτικό μέλος του ηγεμονικού συμβουλίου, τέταρτος στη σειρά μετά τον μεγάλο *λογοθέτη* (βλ. ά.) και πριν από τον *βεστιάριο* (βλ. ά.) (για το πράγμα βλ. Παπαδόπουλος Στ., ό.π., 156 σημ. 2): *Ο Λούπουλος ηγάπησε μαζί τους να υπάγει,| αν τύχει και του έμελλε τι θάνατον να λάβει·| και τότες τον εποίησεν αυτόν σπαθάρην μέγαν* Ιστ. Βλαχ. 1263· *Αυτός και ο σπαθάριος εφύγασιν αντάμα,| και άφηκαν τες τέντες τους γεμάτες πάσα πράμα* Ιστ. Βλαχ. 873.

σπαθαρκόμπουζο το.

Από τα ουσ. *σπαθί(ον)* και *αρκομπούζι* (βλ. ά.).

(Περιληπτ.) σπαθί και αρκεβούζιο μαζί· (εδώ συνεκδ., προκ. για το στρατιωτικό οπλισμό): *Κι οι Τούρκοι σαν εμπήκασι, τα μνήματα ανοίξα| κι εβγάλασι τον 'πίσκοπον έξω και τον ερίξα.| Τρέχου στην άμμο με σπουδή και τσι σολντάδους γδύνου| κι ουδένα σπαθαρκόμπουζο εκεί δεν των αφήνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 226^{20}.

σπαθαρομαχαιράς ο. — Βλ. και *σπαθομαχαιράς*.

Από το μεσν. ουσ. *σπαθάρος* (απ. στο Βλάχ.) και το μτγν. ουσ. *μαχαιράς*.

Κατασκευαστής σπαθιών και μαχαιριών: *το κέρας του κριού του ημετέρου γένους| και κατά σάρκα αδελφού χρώνται αυτό τεχνίτες| σπαθαρομαχαιράδες τε και σουβλομανικάδες,| έχουν το εις μανίκια και εις ετέρας χρείας* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 481.

σπαθαρομάχαιρον το.

Από το μεσν. ουσ. *σπαθάρος* (απ. στο Βλάχ.) και το ουσ. *μαχαίριον* (βλ. ά.). Λ. *σπαθομάχαιρον* στο Du Cange.

Κοντό ξίφος: *Ακινάκης σπαθαρομάχαιρον, ρικτάριν δόρυ ή ακόντιον περσικόν* Λεξ. IV 59 κριτ. υπ.

σπαθάς ο.

Από το ουσ. *σπαθίον και την κατάλ. -άς*. Λ. *σπαθάρος* στο Βλάχ. και *σπαθαρός* στο Du Cange. Η λ. ως επών. το 14. αι. (Act. Lavr. III 135^{18}), στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

Κατασκευαστής ή πωλητής σπαθιών· (εδώ συνεκδ.) το κατάστημα του κατασκευαστή ή πωλητή σπαθιών, *σπαθάδικο* (βλ. λ.): *ζρλθ' Σεπτεβρίω λ' ... εκάηκαν τα εργαστήρια, και επίασεν η φωτία από τους χαλάτσηδες ... Και καίονται τα αμπατζήδικα όλα από πάνου έως κάτου και όλος ο αραστάς ... και εκάηκαν ... όλα τα εργαστήρια των τακιατζήδων από την μίαν άκρα έως την άλλην, και οι σπαθάδες καί οι σιδεράδες ως την άκρη των κηροπουλάδων* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 40^{v}.

σπαθέα η, Διγ. (Trapp) Gr. 3020, 3093, Διγ. Z 2032, 2617, 2637, 3667, κ.α., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 963, 1137, 1248, 1275, 1406, 1558, κ.α., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1092, 3576, 3655, 3992, 4052, 4063, 4086, κ.α., Φλώρ. 689, Διήγ. Αλ. E (Konst.) 95^{19}, 147^{18}, Διήγ. Αλ. E (Lolos) 137^{4}, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 136^{4}, Διγ. Άνδρ. 359^{11}, 367^{24-25}, 391^{16}· *σπαθεά*, Διγ. (Trapp) Gr. 2212, Διγ. Z 3111, 3496, Αχιλλ. L 395, 431, 1059, Αχιλλ. (Smith) N 554, 1463· *σπαθία*, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1118, Ιατροσ. κώδ. 159 τοη', Αχιλλ. O 335, Θησ. Η' [15^{7}], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 112^{v}, 120^{r}· *σπαθιά*, Αχιλλ. (Smith) O 335, Παρασπ., Βάρν. C 361, Διγ. Άνδρ. 371^{19}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Δ' 1565, Στάθ. (Martini) Α' 92, Διγ. O 1368, 2605, 2829, 2926· πληθ. *σπαθές*, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 957, 1081, Χρον. Τόκκων 1747, Τριβ., Ταγιαπ. 179, Αχέλ. 2063, Διγ. Άνδρ. 384^{8}.

Από το ουσ. *σπαθίον* και την κατάλ. *-έα* (Χατζιδ., MNE B' 266, 269). Ο τ. *σπαθία* (<*σπαθέα*, ΛΚΝ, λ. *σπαθιά*) πιθ. τον 9. αι. (LBG, λ. *σπαθέα*), στο Du Cange (λ. *σπαθέα*) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β'). Ο τ. *σπαθιά* (<*σπαθία* με συνίζ., ΛΚΝ, ό.π.) στο Somav. και σήμ. Ο πληθ. *σπαθές* (<*σπαθέες* με συναίρεση, Χατζιδ., MNE Α' 341· πβ. και Georgac., The *-ιτσ-* suffixes 311-12) και σήμ. ως τοπων. (Τάσιος, Γλωσσ. Πολυγ., λ. *Σπαθές*). Η λ. τον 8.-9. αι. (TLG), στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Κωστ., Λεξ. τσακων.)· βλ. και LBG, ό.π.

Χτύπημα με σπαθί, σπαθιά: *και έτσι τον εσκότωσαν* (ενν. *τον Ιούλιο Καίσαρα*) *εις το Καπετώλιον, εις το παλάτι το βασιλικό της Ρώμης, και έδωσάν του τριάντα σπαθίες* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 224^{v}· *ο Αλέξανδρος εκτύπησεν το άλογόν του το μέγα δυνατά, απήδησεν εις τον Πώρον γλήγορα και εκτύπησέν τον μίαν σπαθέαν εις την δεξιάν του την μερίαν και εχάλασέ τον* Διήγ. Αλ. E (Konst.) 95^{19}· *ως λέων ωρυόμενος* (ενν. *ο Φιλόπαππος*), *ως δράκων τε συρίζων* (παραλ. 1 στ.) *σπαθέαν ουν μοι δέδωκεν καλήν εις το σκουτάριν,| εν τη χειρί το κράτημα μόνον μοι υπελείφθη* Διγ. Z 3065.

σπαθεά η, βλ. *σπαθέα*.

σπάθη η, Διγ. (Trapp) Gr. 2966, Διγ. Z 1466, 3653, Βέλθ. 1190, Ερμον. Γ 16, M 105, T 291, Υ 265, X 63, 74, κ.α., Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 313, Πανάρ. 77^{31-32}, Λίβ. Esc. 238, Δούκ. 361^{1}, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 606, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Γ' 275, Αχέλ. 236, 911, 2304, κ.α., Ιστ. πατρ. 120^{6}, Μορεζ., Κλίνη φ. $16^{r\ δις}$, 237^{v}, Σταυριν. 651, Ιστ. Βλαχ. 194, Διακρούσ. (Κακλ.) 1026· πληθ. *σπάθεις*, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 336.

Το αρχ. ουσ. *σπάθη*. Η λ. και σήμ.

1) Σπαθί: *Ο δε νέος την σπάθην του εις ύψος ανατείνας| κρούει αυτού την κεφαλήν* (ενν. *του λέοντος*) *εις μέσον του μετώπου* Διγ. Z 1470· *αυτός δε* (ενν. *ο Ασπιέτης*)

ούτε από της πληγής ταραχθείς ούτε από της σέλας εξελθών, αλλά την ην εκράτει σπάθην εκβαλών κρούει τον Αλαμάνον επάνω του κασιδίου Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 149· *Οι άνδρες οι πολεμικοί, Μαλταίοι ανδρειωμένοι,| εκαρτερούσαν τους εχθρούς με σπάθη 'κονισμένη* Αχέλ. 394· (μεταφ.): *Μακροημερεύσοι ο Θεός ο Ύψιστος πάντοτε τας ημέρας της βασιλείας του μεγάλου, ... του βοηθού των δογμάτων του Χριστού, της σπάθης των Μακεδόνων, του Σαμψών, του βασιλέως των Ελλήνων ... Αγγέλου Κομνηνού Παλαιολόγου του Καντακουζηνού* Ορισμ. Μαμελ. 94[10-11]· *η γαρ μάχαιρα του Άδου| και η σπάθη του Θανάτου| πάντα γαρ αεί τε τέμνει* Ερμον. Υ 343· *εκατηγόρησαν τον αυτόν πατριάρχην* (ενν. τον Θεόληπτο) *εις εγκλήματα σαρκικά ... Και συνόδου γενομένης ... απέφηναν ίνα ζητήσωσιν ορισμόν παρά του σουλτάνου, να συνάξουν αρχιερείς, να εξεταχθεί αύτη η υπόθεσις ... Και ως ητοίμαζαν να στείλουν, να συνάξουν τους αρχιερείς, εκάθηρεν αυτόν εξαίφνης διά της θείας σπάθης αυτού ο μέγας αρχιερεύς των αρχιερέων Χριστός* Ιστ. πατρ. 152[11-12]· *Και τέλος ηνδραγάθησαν Κωνσταντινοπολίται| και παίρνουν κάστρη και λαόν και το νησίν τε όλον,| και πλούτον υπεράπειρον, παιδιά, άνδρες, γυναίκες,| όλον το κατακέρδισεν η σπάθη των Ρωμαίων* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 312· φρ. *σπάθης έργον γίνομαι*, βλ. ά. *έργον* 1α φρ. **2)** Αναδευτήρας, σπάτουλα: *Εάν θραυσθή ο πους ή η πτέρυξ αυτού ... πρώτον ολίγῳ ελαίῳ φύρα την χαλκίτιν. Είτα μετά της λιθαργύρου μίξας όλον το έλαιον επίχεε το αξούγγιον εκτετηγμένον εις αυτό, και βαλών εν κακκάβῃ γεγανωμένῃ έψει μαλθακῷ πυρί, κινών σπάθῃ φοινικικῇ* Ιερακοσ. 489[22].

σπαθί το, βλ. *σπαθίον*.

σπαθία, σπαθιά η, βλ. *σπαθέα*.

σπαθίζω, Δούκ. 61[8].

Το μτγν. *σπαθίζω*. Η λ. και σήμ.

Χτυπώ κάπ. με σπαθί: *Και ην ιδείν θέαμα ελεεινόν· τίνες οι αιχμαλωτίζοντες; Ρωμαίοι· τίνες οι αιχμαλωτιζόμενοι; Ρωμαίοι· τίνες οι σπαθίζοντες; Ρωμαίοι* αυτ. 61[7].

σπαθίν το, βλ. *σπαθίον*.

σπαθίντζι το, βλ. *σπαθίτσιν*.

σπαθίον το, Διγ. Ζ 616, 1809, 2838, κ.α., Διγ. Άνδρ. 327[17], 332[14], 376[12], κ.π.α., Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 32 δις· *σπαθί*, Χρον. Μορ. Η 619, 2558, 4289, 6315, κ.α., Χρον. Τόκκων 206, 657, 1110, 2256, Παρασπ., Βάρν. C 168, Ch. pop. 804, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 633, Διήγ. Αλ. V 56, 66, κ.α., Λίβ. Va 811, 3148, κ.α., Αγν., Ποιήμ. Α΄16, Ριμ. κόρ. V 64, Πένθ. θαν.[2] 623, Διήγ. Αλ. G 280[1], 286[26], κ.α., Διήγ. Αλ. F (Lolos) 120[21], 206[6,7], κ.α., Πεντ. Γέν. XXXI 26, Έξ. V 21, Λευιτ. XXVI 6, Δευτ. XIII 16, κ.α., Αχέλ. 99, 103, Χρον. σουλτ. 37[36], 88[14], 117[34], Hist. imp. (Iadevaia) I 2966, IIb 1679, κ.α., Πανώρ.[2] Β' 554, Γ' 195, κ.α., Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α΄ 277, 408, Κατζ. Β' 57, 77, 86, Σταυριν. 31, 521, 656, Ιστ. Βλαχ. 147, 2517, κ.α., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 325, Δ' 1612, κ.α., Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 273, 877, κ.α., Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 98, Γ' 51, 179, κ.α., Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 309, Έ' 40, κ.α., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 108, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 18, Δ' 191, κ.α., Χριστ.

διδασκ. 447, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 142, Δ' 359, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1792, 4809, 8462, κ.α., Διακρούσ. (Κακλ.) 570, 1222, κ.α., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 182[20], 437[14], 555[20], κ.π.α.· *σπαθίν*, Καλλίμ. 887, Ασσίζ. 225[23], Διγ. (Trapp) Gr. 377, 2549, κ.α., Διγ. Ζ 1340, 2463, κ.α., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 671, 1528, 5167, κ.π.α., Χρον. Μορ. Ρ 2918, 4694, 6315, κ.α., Φλώρ. 529, 1705, Απολλών. (Κεχ.) 508, 727, Λίβ. διασκευή α 107, 939, 4155, κ.α., Αχιλλ. (Smith) Ν 264, 322, 600, κ.α., Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 682, 882, Μαχ. 266[28], 290[38], 664[12], κ.α., Διήγ. Βελ. N[2] 246, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 768, Γεωργηλ., Θαν. 89, Βουστρ. (Κεχ.) 102[1], 304[16], Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) Α 701, 1238, Διήγ. Αλ. G 274[11], Διήγ. Αλ. F (Lolos) 170[8], 262[9], κ.α., Βυζ. Ιλιάδ. 943, Αχέλ. 512, Παλαμήδ., Βοηβ. 641, 651, 963, κ.α., Διγ. Άνδρ. 331[25], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 804, κ.π.α.· *σπαθί(ο)(ν)*, Χρον. Μορ. Η 439, 919, 1675, 1713, 4821, κ.α., Χρον. Μορ. Ρ 550, 2039, κ.α., Ιστ. Ηπείρ. XXV 2, Θησ. Β' [54[4]], Ε' [73[3]], [84[8]], Byz. Kleinchron. Α΄250[42], 260[86], 301[20], 307[24], 484[10], κ.α., Βεντράμ., Φιλ. 318, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 120[22], 246[19,20], Ανων., Ιστ. σημ. ρμα΄, Ιστ. πατρ. 124[25], 149[7], 199[15], Ιστ. Βλαχ. 1673, 2796, Διγ. Άνδρ. 320[1], 341[23], κ.π.α.· *σπατί*, Ανακάλ. 55.

Το μτγν. ουσ. *σπαθίον*. Ο τ. *σπαθί* τον 9. αι. (TLG), στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *σπαθίν* τον 8.-9. αι. (LBG, TLG), στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., λ. *σπαθί(ν)*, Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σπαθί(ν)*). Για τον τ. *σπατί* βλ. Κριαράς [Ανακάλ. σ. 45]. Η λ. στο Du Cange.

1α) Όπλο με μακριά, κοφτερή λεπίδα, ξίφος: *ειδέ παραπικράνεις με και την ψυχήν μου θλίψεις,| πάντως να σύρω το σπαθίν, και να σφαγώ ατός μου* Διγ. Ζ 784· *Με το σπαθίν το φοβερόν* (ενν. ο Τρώιλος) *κόπτει και θανατώνει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 9443· *Ο ρήγας το Ρωτόκριτο με πόθον αρματώνει* (παραλ. 3 στ.). *Ζώνει του τ' όμορφο σπαθί, δίδει του το κοντάρι| κι αποκαμάρωνέ τονε στ' άλογο καβαλάρη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1585· (μεταφ.): *υιέ μου, ψευδομάρτυρας ποτέ σου μηδέν γένεις·| βλέπε τον όρκον του Θεού, φοβού τον ως ρομφαίαν·| μάχαιρα ένι δίστομος, σπαθίν ακονισμένον* Σπαν. Ο 100· *Σπαθί μας λείπει και δίδει μας το σήμερον ο μέγας στρατιώτης ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός, τον σταυρόν* Lucar, Sermons 116· *Σπαθί δίστομον είναι ο λόγος του Θεού, κατά τον μακάριον Παύλον* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 262· *Τον δεύτερόν του* (ενν. του δούκα) *τον υιόν Τόρνον τον ονομάζαν·| άνδρας θρασύς και δυνατός και τολμηρός εις άκρον,| άγριος εις το βλέμμαν του, σπαθίν η συντυχιά του* Χρον. Τόκκων 1947· *η ρίζα των φρονήσεων, η δόξα των Ρωμαίων* (ενν. ο βασιλεύς Καλοϊωάννης),| *κλέος και κάλλος και τιμή, δεύτερος Πτολεμαίος,| της ορθοδόξου πίστεως σπαθίν ακονισμένον* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 99· (εδώ προκ. για την Παναγία): *Χαίρε, σκάλα του ουρανού, πόρτα της Παραδείσου,| χαίρε, σπαθί με δύναμιν αντίδικα τσ' αβύσσου* Ύμν. Παναγ. 6· (σε μεταφ.): *ας προκαθίσουν οι έρωτες, ας κρίνουν, ας διδάξουν,| και αν ευρεθεί, κυράτσα μου, ότι είπα εγώ διά σένα,| τα μέλη μου ας τα κόψουσιν με το σπαθίν του πόθου* Ερωτοπ. 344· *Έκλωσεν πάλιν η βουλή της τύχης της αδίκου,| μετεκυλήθην κατ' εμού του χρόνου ο τροχός του| και του θανάτου το σπαθίν δι' εμέναν εστομώθην* Λίβ. διασκευή α 4562· *Τση δικιοσύνης το σπαθί βάλε το στο φηκάρι| και πιάσ' τσ' ελεημοσύνης σου, που έχει μεγάλη χάρη* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 185· (σε παρομοίωση): *Έπαινός σου Ισραελ· τις σαν εσέν λαός σωτεραμένος με τον Κύριο, σκουτάρι το βοθιό σου και ως σπαθί η παρουσιά σου και να άρχουνται οι*

οχτροί σου εσέν και εσύ ιπί τα ψηλά τους να πατήσεις Πεντ. Δευτ. XXXIII 29· *Τον αυτόν μήναν εφάνην εις τον ουρανόν ωσάν σπαθί καθολικόν εις την μεσημβρίαν και ήστεκεν και εφαίνουνταν απάνου από τες είκοσι ημέρες* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 22[r]· (προσωποπ.): *Τας πρέσας όλας τας πολλάς κόπτει, διαχωρίζει* (ενν. *ο Αχιλλέας*),| *και το σπαθίν του έπινεν αχόρταστον το αίμα* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 9503· *ας εγνωρίσει* (ενν. *πας άνθρωπος αδούλωτος εις Ερωτοκρατίαν*) *δήμιός του γίνεται το σπαθίν μου,| και εγώ πικρός του τύραννος* Λίβ. διασκευή α 299· *Να χορτάσω τις σαγίττες μου από αίμα και το σπαθί μου να φάει κρεάς* Πεντ. Δευτ. XXXII 42· (σε σχ. αδύνατον): *ήρξατο* (ενν. *ο σπανός*) *κτενίζειν την πανάσχημον και πανάτσαλον αυτού γενειάδα. Ουκ έπιπτον ψύλλοι ή ψείρες, αλλ' έπιπτον ψύλλοι μετά σπαθίων, φθείρες μετά μανδύων* Σπανός (Eideneier) D 671· *εάν ο πόθος μου, ξανθή, εισέλθει εις την ψυχήν σου, μήτε ο πατήρ σου ο στρατηγός μήτε όλον σου το γένος αν γένουν σπαθία, δοξάρια και σαγίττες, δεν θέλουν δυνηθεί να με φοβίσουν* Διγ. Άνδρ. 352[9]· (σε παροιμ. φρ.· η χρ. της και σήμ., βλ. Πολ. Ν., Παροιμ. Β' 70): *κεφάλι οπού προσκυνά, σπαθί ουδέν ημπορεί να τον κόψει* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 160[12]· (σε όρκο· για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 369): *ομνέω σας τον Θεόν του ουρανού και της γης και τον προφήτην Μωάμεθ ... και εις την ψυχήν μου, και εις την κεφαλήν μου, και εις το σπαθί οπού ζώνομαι* Ορισμ. Σιναπασίας (Rigo) 62[20]· *μα το σπαθίν το δίστομον των ερωτοκρατόρων,| ου λέγω σε το τίποτα διά τρόπον κολακείας* Λίβ. Va 249· (σε κατάρα): *Σε τούρκικα σπαθιά βρεθείς, σε Κατελάνου χέρια·| τα κριάτα σου να κόφτουσι με δίστομα μαχαίρια!* Ριμ. κόρ. Α 165· (σε προσφών.): *κι εσύ σπαθί, που πάντοτε ήσουνα βοηθός μου,| αλύπητα το θάνατο, παρακαλώ σε, δώσ' μου* Πανώρ.[2] Β' 535· **β)** (ως σύμβολο εξουσίας, δηλωτικό αξιώματος): *του βασιλέως τα χρυσά ετότες τον ενδύσαν* (ενν. *τον Μιχάλη*),| *και το σπαθί το έκλαμπρον τον ζώνουν εις την μέση* Σταυριν. 547· *Κράζομ' ακόμη στρατηγός και βασιλιό με λέσι,| στέφος βαστώ, σκήπτρο κρατώ, ζώνω σπαθί στη μέση;* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 8· **γ)** (εκκλ.) η πύρινη σπάθα των αρχαγγέλων, ρομφαία: *Εκεί θέλεις ευρεί άγγελο, το Χερουβείν, να στέκει,| την πόρτα της Παράδεισος με το σπαθί να βλέπει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1335· *Άγγελοι, λυπηθείτε μας, ψυχοπονέσετέ μας,| με τα σπαθιά σας τα λαμπρά δέτε, απαντήξετέ μας* Ρίμ. θαν. 130· *για ιδές πώς έστεκεν ο άγγελος Κυρίου απάνωθεν του Δαβίδ ξεγυμνωμένο το σπαθί* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 185[r]· **δ)** (ως γεν. της ιδιότητας· βλ. και ά. άνθρωπος σημασ. 1α[6]): *Ο προβεδόρος κι οι άρχοντες είχανε πλήσια πρίκα| πως οι ανθρώποι του σπαθιού εις τα τειχιά χαθήκα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 173[16]· *εβγήκαν οι υιοί του Ισραήλ από την Αίγυπτον και ήσαν τετρακόσιοι άνδρες του σπαθίου διχώς τες γυναίκες και τα παιδία* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 164[r]· *στη στράτα το διαλαλημόν έγραψε για να δώσει:| να βγου χωριάτες του σπαθιού, νά 'ρθου κι οι 'ξορισμένοι| κι αρού την εξορία τως να 'ν' ελευθερωμένοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 392[13]· *Πάραυτα έστειλε* (ενν. *ο βασιλεύς*) *γραφάς εις όλους τους ανθρώπους,| στα κάστρη οπού όριζε και στους δικούς του τόπους,| όσοι κι αν είναι του σπαθιού να έλθουν εις την Πόλη* Διακρούσ. (Κακλ.) 67. **2)** (Μετων.) **α)** χτύπημα με σπαθί· (γενικ.) χτύπημα, πλήγμα: *Τον Θεόν έχω μάρτυρα ότι δεν έσυρα καθόλου εις αυτούς κονταρέαν ή ραβδέαν, αλλά σπαθίον μόνον* Διγ. Άνδρ. 391[33]· *αυτός* (ενν. *ο Χασάν πασιάς*) *τα έμαθεν αυτά που τον φυλάγουν,| το πως αυτούς την άνοιξην πάνω του θεν*

να πάγουν.| Και ετοιμάζεται και αυτός απόκρισιν να σώσει| και πάνω εις τους εχθρούς βαρύ σπαθί να δώσει Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8516· **β)** αγώνας, μάχη με σπαθιά: *Ετούτο οι πάντες ξεύρουσιν σ' όλην την οικουμένην,| εις το κοντάρι και σπαθίν καλοί εισίν οι Φράγκοι* Χρον. Μορ. P 4913· *Μάννα, τον νεόν τόν αγαπώ, καλά τον εγνωρίζω,| στην Βενετιά 'ν' βενέτικον, στα ξένα γενοβήσον,| και στο σπαθίν Τουρκόπουλον και στο κοντάρι πρώτος* Ερωτοπ. 449· **γ)** πόλεμος, μάχη, ένοπλη σύγκρουση: *Λοιπόν, αφέντη βασιλέα, εγώ εξουσίαν ουκ έχω| να δώσω πράγμα τίποτε από τον τόπον που έχω| διατί τον εκερδίσασιν με το σπαθί οι γονείς μας* Χρον. Μορ. H 4289· *εγράφασιν* (ενν. *τα ψευδοχάρτια*) *τα σύνορα με ψεύματα περίσσα| κι οι Τούρκοι σαν τα ήκουσαν επίασέν τους λύσσα,| πως εύκολα εκλήρωσαν δύο κάστρη και τόπον| χωρίς σπαθί, χωρίς φωτιά, χωρίς κανένα κόπον* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 410· *ήρθες* (ενν. *συ, Τούρκε*) *και μ' επολέμησες* (ενν. *εμέ, το Κάστρο*), *και θέλεις το δηγάσαι,| μα πως μ' επήρες με σπαθί ποτέ σου μην καυχάσαι.| Τα κρίματα εσυντρέξανε, αμ' όχι η δύναμή σου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 553[26]· **δ)** σφαγή, εξόντωση: *τα δόντια τους έτριζαν και άπιστους και σκύλους τους έλεγαν* (ενν. *οι Τούρκοι τους Χριστιανούς*) *και «όλοι διά το σπαθί είστε»* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 17[r]· *με τα ψεύματα εφέρετέ μας ώδε| και μετά δολιότητος σκυλεύσατε μας ώδε.| Ας είν' καλά ο πρίντσιπος, έχει πολλούς ανθρώπους| που να σας αποκρένονται τους δόλιούς σας τρόπους.| Σπαθί, φωτιά και έτερα θέλει σας ετοιμάζει| και μες στα καταχθόνια θέλει σας κατεβάζει* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 7901· **ε)** ισχύς, δύναμη: *ο Θεός ... την χώραν σου εις το έν εκατόν να την ποιήσει, και το σπαθίν σου εις τους εχθρούς σου φοβερόν να το ποιήσει* Ορισμ. Μαμελ. 98[24]· **στ)** (στον πληθ.) στρατιωτικές δυνάμεις, στρατιώτες: *εάν τον Τάρειον τσακίσεις και τα σπαθία του τσακίσεις, έλα ... εις την Ιερουσαλήμ και ολουνού του κόσμου να σε ευφημίσομεν βασιλέα* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 223[11]· *Την επιστολήν του Αλεξάνδρου ο Τάρειος εδέχθην ... Και έγραφεν ούτως το πιττάκιν· «... γύρισε το κεφάλιν σου και πέσε και προσκύνησέ με και δος μου δόσιμον και δώρα και ας είσαι αυθέντης εις τον κόσμον όλον της Περσίας, ειδεμή να σφαγούν από της Μακεδονίας τα σπαθία ...»* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 276[9]· (περιληπτ.): *ο πεττός εγύρισε, της τύχης το τροχίλι,| και τους Ρωμαίους βασιλείς όλους εγκρέμνισέν τους, τους Τούρκους δε και ασεβείς όντας και ύψωσέν τους* (παραλ. 2 στ.). *Τούτο το τούρκικο σπαθίν, Χριστέ, και έως πότε| να κατακόπτει σώματα Χριστιανών βαπτισμένων;* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-v. Gem.) 809· *ταύτα πάντα εγίνησαν ογιά να μας διδάξει* (ενν. *ο Θεός*),| *και α δε μετανοήσομεν, θέλει μασε πατάξει,| με το σπαθί το τούρκικο να κόψει τα κορμιά μας* Σκλάβ. 145· *άνδρας, παιδία, βρέφη, πτωχούς, πλουσίους όλους εθέριζέν τους το σπαθί των Ελλήνων* Hist. imp. (Iadevaia) I 2076. **3)** *Σπαθοράβδιν* (βλ. ά., καθώς και Αλεξίου Στ. [Βοσκοπ. σ. 35]): *με πλήσια προθυμιά κινώ να πάω| κρατώντας το ραβδάκι ν' ακουμπάω.| Μεγάλο φόβον είχα και περίσσο| και δεν εμπόρου να καλυτερίσω,| γιατί 'πεσα κι ερράγη το σπαθί μου| κι εγιάγειρα εις την αποστροφή μου* Βοσκοπ.[2] 323. **4)** Εργαλείο για την κατεργασία μαρμάρου ή πέτρας, σμίλη: *αν θεσιαστήρι λιθαριών να κάμεις εμέν μη χτίσεις αυτές πελεκητό· ότι το σπαθί σου ύψωσες απάνου της και ελίτωσές την* Πεντ. Έξ. XX 25.

Εκφρ. 1) *Διά στόμα σπαθιού* = με σπαθί: *τον Χαμορ και τον Σεκεμ τον υιό του εσκότωσαν διά στόμα σπαθιού* Πεντ. Γέν. XXXIV 26· *εχάμνισεν ο Ιοσουα τον Αμαλεκ*

και τον λαό του διά στόμα σπαθιού Πεντ. Έξ. XVII 13. **2)** *Με το σπαθί(ν) μου/ με το σπαθί(ν) στο χέρι* = με μάχη, με (ένοπλο) αγώνα: *Ο Αλέξανδρος ... εστράφην εις την Μακεδονίαν με το φουσσάτο του όλο ... είχαν διαβεί χρόνοι τρεις οπού ήτον εις το ταξίδι και επαρέλαβεν κάστρη με το σπαθί του* Διήγ. Αλ. V 59· *θα πάρω το φουσσάτο μου, την Κρήτη σας να πιάσω·| να πάρω και το Κάστρο σας εγώ με το σπαθί μου,| με του Θεού το θέλημα και με τη δύναμή μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 223[25]· *εγίνη διά κάλλιον του αφεντός του δούκα| να την επάρει* (ενν. *την Άρταν*) *έντιμα, με το σπαθίν στο χέρι* Χρον. Τόκκων 2039· *επήραν το* (ενν. *το Ρέθυμνον*) *οι ασεβείς με το σπαθί στο χέρι* Διακρούσ. (Κακλ.) 919. **3)** *Με του σπαθίου το ξίφος*, βλ. ά. *ξίφος* σημασ. 3. **4)** *Πόλεμος σπαθίου* = μάχη, πόλεμος, ένοπλη σύγκρουση: *Διατί Μάλτα δεν παίρνεται με πόλεμον σπαθίου| πάρεξ να είναι από λιμόν και ακρίβειαν ψωμίου* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1477. **5)** *Σπαθί(ν) με σπαθί(ν)* = (πολεμώντας) ένας προς έναν, εκ του συστάδην (πβ. νεοελλ. έκφρ. *σώμα με σώμα*): *επολέμησαν σπαθίν με σπαθίν όλη μέρα* Byz. Kleinchron. Α΄515[18]· *Αφόντις ... επλησίασαν τα δύο τούτα φοβερά φουσσάτα εις αγχεμαχίαν, ήγουν να πολεμούσι σπαθί με σπαθί, οι Τσερκέζηδες με μίαν φοβεράν βοήν και ταραχήν εκτύπησαν εις τους Τούρκους από τρεις μερές* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 406. **6)** *Φόνος του σπαθίου* = σφαγή: *Όταν λοιπόν εισέβη το σιφέρι των Τουρκών όλον μέσα εις το Μισίρι, και με πολύν φόνον της φωτίας και του σπαθίου εκαταπατούσαν τα παζάρια και τα οσπίτια, διαρπάζοντες και φονεύοντες ...* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 432.

Φρ. 1α) *Αποθαίνω/αποκοιμούμαι (απάνου) εις το/στο σπαθί(ν) μου* = σκοτώνομαι στη μάχη, πολεμώντας: *κάλλιον ν' αποθάνομεν απάνου στο σπαθί μας| μετά τιμής και έπαινος χωρίς κατηγορίας* Παρασπ., Βάρν. C 168· *μη εντραπώμεν, αδελφοί, μηδέ δειλοί φανώμεν,| τον θάνατον ας λάβομεν γενναίως και ανδρείως,| εις το σπαθίν μας άπαντες ας αποκοιμηθούμεν,| μη αισχυνθεί το γένος μας το φοβερόν και μέγαν* Διήγ. Βελ. N[2] 236· *και εβάσταξε* (ενν. *ο κυρ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος εις την Πόλιν*) *και τους άρχοντας και απέθαναν εις το σπαθί τους όλοι εις την χαλάστραν του αγίου Ρωμανού ως άνδρες και μάρτυρες Χριστιανοί εις την πατρίδα τους* Byz. Kleinchron. Α΄ 272[21]· **β)** *αποθαίνω εκ το σπαθί* = σκοτώνομαι στη μάχη, θανατώνομαι βίαια: *Όσοι επαρεδόθησαν ελεημοσύνην ηύραν,| όσοι εστάθηκαν εις πόλεμον εκ το σπαθί αποθάναν* Χρον. Μορ. P 1487· *Όσοι αποθάνουν 'κ το σπαθί εις το ταξίδι εκείνο,| να έχουσιν συμπάθειον εκ τον Χριστόν τον ζώντα* Χρον. Μορ. P 6213. **2α)** *Βάζω/βάνω* κάπ. *εις το σπαθί(ν)*, βλ. ά. *βάνω* (Ι) σημασ. Α΄41α· **β)** *Βάλλω σπαθί εις* κάπ. = σκοτώνω, δολοφονώ κάπ.: *μη μεμφθεί τινάς τον άξιον τούτον βασιλέα, πως έβαλλε σπαθί ούτω σκληρόν εις το γένος του, διότι άλλος τρόπος δεν ήτονε να παύσει τα πολλά σχίσματα της βασιλείας, παρά με τούτο* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 352. **3)** *Η χέρα (μου) βασταίνει το σπαθί*, βλ. ά. *βασταίνω* σημασ. Α΄ 1β. **4)** *Διαβάζω* κάπ. *εις το σπαθίν* = θανατώνω, σκοτώνω, εκτελώ κάπ.: *τη επαύριον παρελαβώθησαν* (ενν. *οι φυλακισμένοι εις το μέγα Παλάτιν*) *υπό του πλήθους της Πόλεως, παροτρύναντος τούτους του Τζεφρέ, και διέβασαν τούτους* (ενν. *τους φυλακισμένους*) *εις το σπαθίν* Byz. Kleinchron. Α΄ 84[44]. **5)** *Διαβαίνω από/εκ σπαθί(ν)*, βλ. ά. *από* (Ι) σημασ. 17 φρ. **6)** *Με τρώγει το σπαθί(ν)* = πεθαίνω στη μάχη, σκοτώνομαι βίαια: *Άνδρες πιστοί, ομόψυχοι, νυν ας περιπλακούμεν| αλλήλως τε ας φιλήσομεν, πριν ν' αποχωριστούμεν,| πριν να μας φάγει το σπαθί ...* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 353· *Ώχου, άλλους έφαγε το σπαθί άλλους έφαγε η πείνα* Εβρ. ελεγ. 162· *Θεέ και πλάστη του παντός και Δέσποινα παρθένη,| δώσε βοήθειαν σ' εμάς, να 'μεσθεν σκεπασμένοι·| πριχού μας φάγει το σπαθίν και να 'μεσθαν θαμμένοι,| κάμε σημείον θαυμαστόν, να 'μεσθεν γλυτωμένοι* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 869. **7)** *Παραδίδομαι στο σπαθί* = εκτελούμαι, φονεύομαι: *Αν τον κάμει τον φόνον πτωχός, παραδίδεται στο σπαθί, κόπτουσι το κεφάλι του* Zygomalas, Synopsis 300 Φ 13. **8)** *Περνώ* κάπ. *από σπαθί ή από σπαθίου/σπαθιού*, βλ. ά. *από* (Ι) σημασ. 17 φρ. **9)** *Πιάνω ή (ε)παίρνω (χώραν, κάστρον* κ.ά.) *από σπαθί/σπαθίου/σπαθιού*, βλ. ά. *από* (Ι) 17 φρ. **10)** *Ρίπτω το σπαθί(ο)(ν)* = (α) βλ. ά. *ρίπτω* Φρ. 40· (β) χτυπώ με το σπαθί, σπαθίζω: *Ρίξε, κυρά μου, το σπαθί, κόψε μου το κεφάλι,| να μην ιδούν τα μάτια μου άλλως αυτά τα κάλλη* Ch. pop. 251. **11)** *Σύρω σπαθί* (απάνω κάποιου) = κάνω επίθεση, επιτίθεμαι (εναντίον κάπ.): *Εβλέποντας ο Λίβερης την χώραν της Γλαρέντζας| μόνον με την πριγκίπισσαν και με λαόν ολίγον,| εσέβην, έσυρεν σπαθίν, ηπήρεν την Γλαρέντζαν* Χρον. Τόκκων 3562· *Τότε εθυμώθη ο Χαγάνος και όρισεν και έσυραν σπαθί και κατέσφαξαν και τας ιβ' χιλιάδας* Hist. imp. (Iadevaia) IIb 1435· *ουδ' ο σακτίσιμος πάπας από την Ρώμα,| ουδέ ο μέγας βασιλεύς εκείνος Μοσχοβίας| σπαθί ποτέ δεν έσυρεν απάνω της Τουρκίας* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6848. **12α)** *Υπαγαίνω/χάνομαι από σπαθιού/σπαθίου* = σφάζομαι, φονεύομαι, θανατώνομαι βίαια: *Φεύγετε από την ταραχή των στρατηγώ, φευγάτε!| Φεύγετε, γή από σπαθιού όλοι σας τώρα πάτε* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 150· *αυτούς να κατακόψομεν ή να παραδοθούσι,| από σπαθίου άπαντες τρέμοντες μη χαθούσι* Κορων., Μπούας 79· *οκτώ μέρας εμάχετον, τότεσον παρεδόθη,| κι από σπαθίου να μην χαθεί εις διάκρισίν του 'δόθη* Κορων., Μπούας 109· **β)** *Υπαγαίνω* κάπ. *από σπαθιού* = σφάζω, φονεύω, θανατώνω βίαια κάπ.: *τότε έκαμε* (ενν. *ο Ηρώδης*) *διαλαλημό ...| όσα παιδιά βυζάνουσι τριώ χρονώ και κάτω| να τα μαζώξουν πάραυτας 'ς τση Βηθλεέμ τον πάτο.* (παραλ. 2 στ.) *Από σπαθιού τα πήγασι μονόφλογα την ώρα| κι επήε το αίμα ποταμός στη βουλισμένη χώρα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2280.

Ο τ. *Σπαθίν* ως τοπων.: Πορτολ. Α 72[9].

σπαθίτσι το, βλ. *σπαθίτσιν*.

σπαθίτσιν, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 520, 1245, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 81, 149, 165· *σπαθίντζι*, Αχιλλ. (Smith) O 719· *σπαθίτσι*, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 98· *σπαθίτσι(ν)*, Χρον. Μορ. H 4778.

Από το ουσ. *σπαθίον* και την κατάλ. *-ίτσιν*. Επών. *Σπαθίτζης* σε έγγρ. του 12. αι. (Caracausi). Η λ. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., γρ. -τζ-).

Μικρό σπαθί: *Έπαρον το σπαθίτσιν σου, ω ποθητόν μου τέκνον,| αυτός ουκ έστιν έλαφος, ίνα τον σχίσεις μέσον,| αλλά δεινόν θηρίον είν'· βλέπε, μη σ' αδικήσει* Διγ. Ζ 1460· *κι έβγαλαν τα σπαθίτσια τους* (ενν. *οι Φράγκοι*) *κι εσφάξαν τσ' εδικούς σου,| κι οι εδικοί σου ουκ είχασιν δύναμιν να σπαράξουν* Χρον. Μορ. H 4949.

σπαθοδόξαρα τα.

Από τα ουσ. *σπαθί(ον)* και *δοξάρι* (βλ. ά.).

Σπαθιά και τόξα: *Γλήγορα πέμψ' ανθρώπους σου όλους αρματωμένους,| να*

'χουσι σπαθοδόξαρα, σελοχαλινωμένους,| να δυνηθούν να στρέψουσιν οπίσω στο σκαμνί σου,| λέγω την θυγατέρα σου, και να 'χεις την τιμή σου Αιτωλ., Βοηβ. 107.

σπαθοκαταλύω.

Από το ουσ. *σπαθίον* και το *καταλύω* (βλ. ά.).

I. (Ενεργ.) σκοτώνω κάπ. με ξίφος: *Την εκατεπολέμησαν την δόλιαν Επταλόφον* (παραλ. 3 στ.) *και την εκληρονόμησαν το Αγαρηνό το γένος·* |*τους εσπαθοκατέλυσαν οι σκύλοι οι γιανιτσάροι,*| *εσκότωσαν τον βασιλιά όσα κι αν αντρειωνέτον,*| *και ανεκατώθην το αίμα του με των πολλών το αίμα* Θρ. Κων/π. διάλ. 16.

II. (Μέσ.) μάχομαι με ξίφος, ξιφομαχώ (για τη σημασ. βλ. Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 146]): *κύρην και υιόν να πολεμείς να σπαθοκαταλυούνται,*| *τα αίματα να τρέχουσιν, τα ομμάτια τους να εβγαίνουν* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 224.

σπαθοκοπώ· μτχ. παρκ. *σπαθοκοπημένος,* Διγ. (Trapp) Gr. 295, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 190, Διγ. Άνδρ. 324[33].

Από το ουσ. *σπαθίον* και το β' συνθ. *-κοπώ.* Η λ. τον 9. αι. (TLG) και στο Somav.· βλ. και LBG.

Διαπερνώ, σκοτώνω κάπ. με σπαθί: *έξαφνα τον επλάκωσαν* (ενν. *τον Μιχάλη*) *κι εσπαθοκόπησάν τον*| *κι έκοψαν το κεφάλι του χώρι' από το κορμί του,*| *χωρίς να έχει πταίσιμον επήραν τη ζωή του* Θρ. Μιχ. 364.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = που έχει σκοτωθεί με σπαθί: *Ζεις, αιχμάλωτε αδελφή, ψυχή ημών φιλτάτη.*| *Ημείς θανούσαν σ' είχομεν και σπαθοκοπημένην*| *μίαν υπολαμβάνοντες είναι σε των θανόντων,*| *αλλά τα κάλλη ζώσαν σε ετήρησαν, αδέλφιν* Διγ. Ζ 518· *Και ηύρηκεν Αλέξανδρος Δάρειον ματωμένον,*| *εξαπλωμένον εις την γην και σπαθοκοπημένον* Αλεξ.[2] 1357.

σπαθοκουβικουλάριος ο· *σπαθοκουβουκλάριος,* Hagia Sophia ω 525[21-22].

Από το ουσ. *σπαθαροκουβικουλάριος* (με ανομοιωτική απλοποίηση του *-αρ-·* απ. στο Meursius) κι αυτό από τα ουσ. *σπαθάριος* (βλ. ά.) και *κουβικουλάριος* (πβ. και LBG, λ. *σπαθαροκουβικουλάριος*). Ο τ. με αφομ. και συγκ. του *ου* (πβ. Τριαντ., Άπ. Α' 337, 342).

Βυζαντινός αξιωματούχος που συνόδευε τον αυτοκράτορα στις εξόδους του (για το πράγμα βλ. ODB, λ. *koubikoularios* και Πλακογιαννάκης, Τίτλ. αξιώμ. 73): *Όμως εχρειαστήκαν και βήσαλα και έστειλεν ο βασιλεύς τον Τρώιλον τον σπαθοκουβουκλάριον, Θεόδωρον τον έπαρχον και Βασιλείδην τον κυαίστορα εις την Ρόδον διά να φθειάσουν βήσαλα* αυτ. ν 555[8].

σπαθοκουβουκλάριος ο, βλ. *σπαθοκουβικουλάριος.*

σπαθομαχαιράς ο. — Βλ. και *σπαθαρομαχαιράς.*

Από το μεσν. ουσ. *σπαθομάχαιρον* (απ. στο Du Cange) και την κατάλ. *-άς* ή από το μεσν. ουσ. *σπαθάρος* (απ. στο Βλάχ.), με ανομοιωτική απλοποίηση του *-αρ-* και το μτγν. ουσ. *μαχαιράς.*

Κατασκευαστής σπαθιών και μαχαιριών: *το κέρας του κριού του ημετέρου γένους*| *και κατά σάρκα αδελφού χρώνται αυτό τεχνίτες*| *σπαθομαχαιράδες τε και σουβλομανικάδες,*| *έχουν το εις μανίκια και εις ετέρας χρείας* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 481 κριτ. υπ.

σπαθόπουλλον το, βλ. *σπαθόπουλον.*

σπαθόπουλον το· *σπαθόπουλλον.*

Από το ουσ. *σπαθίον* και την υποκορ. κατάλ. *-πουλον.*

Μικρό σπαθί: *Τότες εβρούθησεν ο αφέντης του Αρσεφίου και 'βάσταν μίαν κουρτέλλαν ως γιον σπαθόπουλλον εις το χέριν του, κατά τά 'γουζιάζαν τον αυτόν καιρόν, και κοντά του ο σιρ Χαρρήν τε Ζιπλέτ* Μαχ. 266[18].

σπαθοράβδιν το, Διγ. Άνδρ. 352[36]. — Πβ. και *σπαθοραβδίτσιν.*

Από τα ουσ. *σπαθίον* και *ραβδίον* (βλ. ά.). Τ. *σπαθοράβδι* σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.) και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

Είδος σπαθιού που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως ραβδί (για τη σημασ. βλ. Αλεξίου [Βοσκοπ. σ. 35] και Καλονάρος [Διγ. Α σ. 303]): *Απόστρωσε τον βούλχαν μου, στρώσον μου δε τον μαύρον* (παραλ. 1 στ.) *και κρέμασε εις την σέλαν μου το ωραίον μου σπαθοράβδιν* Διγ. (Trapp) Gr. 1329· *κἀκείνος επελάλησε, σύρνει το σπαθοράβδιν*| *και πριν ελθείν τον στρατηγόν ουδέ είς υπελείφθη* Διγ. (Trapp) Gr. 1596.

σπαθοραβδίτσιν το. — Πβ. και *σπαθοράβδιν.*

Από τα ουσ. *σπαθίον* και *ραβδίτσιν* (βλ. ά.).

Είδος σπαθιού που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως ραβδί (για τη σημασ. βλ. Αλεξίου [Βοσκοπ. σ. 35] και Καλονάρος [Διγ. Α σ. 303]): *Απόστρωσον την βρόχαν μου και στρώσον μου τον μαύρον,*| *δύο γίγκλας σφίγξον αυτόν και δύο εμπροσθελίνας*| *και θες αυτῷ την σέλαν μου και το σπαθοραβδίτσιν,*| *επίθες και τα ρέτενα, ίνα καλώς γυρίζει* Διγ. Ζ 1766.

σπαθοφόρος, επίθ. — Πβ. και *σπαθωμένος.*

Το μτγν. ουσ. *σπαθοφόρος* ως επίθ. (LBG). Η λ. ως ουσ. στο Somav. και σήμ.

Που κρατάει, που είναι οπλισμένος με σπαθί: *ο Θεός ηθέλησεν ότι οι άρχοντες του κριτηρίου, διά εμπόδιον του φόνου να είναι σπαθοφόροι· ήγουν, να βαστούσι σπαθί* Χριστ. διδασκ. 309+ σημ.

σπαθοχόρτι(ο)ν το.

Από το ουσ. *σπαθόχορτον* και την υποκορ. κατάλ. *-ιον.* Πβ. λ. *σπαθόχορτον* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.) και *σπαθόχορτο* κοιν.

(Βοτ.) κοινή ονομασία μεγάλου αριθμού φυτών διαφορετικών ειδών, φαρμακευτικών και καλλωπιστικών (για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. 848, Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 3741): *Σεράπιον της αρτεμισίας. Έπαρε αρτεμισίαν χειρόβολα δύο, ... ρίζαν μαράθου και σελίνου, ... σπαθοχορτίου, κυπείρου ...* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 71· (εδώ ειδικ., προκ. για το φυτό της οικογένειας των ιριδιδών *ξιφίο το αρουραίο* ή *γλαδίολος ο αρουραίος,* κοιν. ξιφάρι· για το πράγμα βλ. Γενναδ., ό.π., 673, Καββάδας,

ό.π., 1145, Βαγιακ., Αθ. 70, 1968, 175-6): *Διά καθάρσια ... Αποζέματα δίδε του να πίνει ετούτα· από ρίζαν ασάρου, ίρεως (ήγουν σπαθοχορτίου), μαράθου, σπαραγγίου, δικτάμου* ... Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 46.

σπαθωμένος, μτχ. επίθ.

Η μτχ. παρκ. του *σπαθώνω* (<ουσ. *σπαθί(ον)* και κατάλ. *-ώνω*· απ. σήμ. στο ποντ. ιδίωμα, βλ. Παπαδ. Α., Λεξ.) ως επίθ.· πβ. ά. *ξεσπαθώνω*. Άσχ. το αρχ. *σπαθάω*.

Που κρατάει, που είναι οπλισμένος με σπαθί: *Και εις μεν τας πόρτας της αυλής εφάνη με ότι σκάποιος | άνθρωπος ήτον σοβαρός, γυμνός και σπαθωμένος, | άγριος πολλά εις το πρόσωπον, δεινός απέ την όψιν* Λίβ. Esc. 227.

σπάλα η.

Αντιδ. από το βενετ. *spala* (Boerio) - ιταλ. *spalla* (Battaglia) <μεσν. λατ. *spathula* (Niermeyer, Med. Lat. Lex.) <αρχ. ελλην. *σπάθη*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Το οστό της ωμοπλάτης, ωμοπλάτη· έκφρ. *με τσι σπάλες κάπ.* = με τη στήριξη, την κάλυψη, τη βοήθεια κάπ. (πβ. ά. *πλάτη* (Ι) 3 και νεοελλ. φρ. *έχω γερές πλάτες*): *αυτείνοι* (ενν. *ο παπα-Μάρκος και ο παπα-Μιχελής*) *εκοντραφάρασίνε το κομανταμέντο με τσι σπάλες του αυτουνού του άνωθεν Ανδρέα ... διατί 'παίρνουνται εις το πλούτος και εις τα φαβόρε οπού έχουσίνε* Κατά ζουράρη 116.

σπαλιέρα η, Διαθ. 17. αι. 5[77].

Από το βενετ.-παλαιότ. ιταλ. *spaliera* (Boerio, Battaglia, λ. *spalliera*). Πβ. λ. *σπαλέρα* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Δ' 97[30], Ζαρίδη, Ε. Εσπ. 1, 1993, 181) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

Είδος μικροέπιπλου που χρησιμοποιούνταν για το κρέμασμα και την έκθεση αντικειμένων: *αφήνω του άνωθε Ντζονάν Φραντζέσκο του Κορνάρο του εγγονού μου τσι σπαλιέρες τσι καινούργιες του μεντζάδου, για να το στολίζει* (ενν. *το σπίτι*) *και εκείνος* αυτ. 5[171]· έκφρ. *σπαλιέρα της μπρόκας*, βλ. ά. *μπρόκα*.

σπανάκι το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 135, 200· *σπανάκι(ν)*· *σπανάκιν*, Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 41, Επιστ. ιατρ. ποδ. 53.

Από το λατ. **spinaceum* <περσ. *äspānah* με παρετυμ. επίδρ. του λατ. *spina* (Ανδρ., Λεξ.). Πβ. λ. *σπάνακα* στον Ησύχ. και *σπινάκιον* στο Meursius. Ο τ. *σπανάκιν* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σπανάκι(ν)*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.· βλ. και LBG (λ. *σπανάκιν*).

Είδος εδώδιμου λαχανικού με πλατιά πράσινα φύλλα (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ.): *Εμένα ο αφέντης μου έπιανε κι έστρωνέ με, | και μέσα το μεσόνυκτον στον κήπον έπαιρνέ με, | κι εφόρτωνέ με λάχανα, σέλινα και αντίδια, | σπανάκια και μαρούλια, ράπανα και κρεμμύδια* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 330.

σπανάκιν το, βλ. *σπανάκι*.

Σπανάκιος ο, Πωρικ. (Winterwerb) Ι 79.

Προσωποπ. του ουσ. *σπανάκι* με αλλαγή γένους: *Σεβαστέ Μαρούλιε, πρωτοκαθήμενε έπαρχε Χρυσολάχανε, Σπανάκιε κουροπαλάτη και συ, κοντόσταβλε Σεύκλε ...* αυτ. ΙΙΙ 90.

σπανέας ο, Σπαν. Ρ τίτλ., Σπανός (Eideneier) D 133, 390, 392, 760, 771, 800, 844, 915, 1127, 1352, 1399, 1423, 1545, 1632, 1649, 1654· *σπανίας*, Σπαν. V suppl. 1.

Από το επίθ. *σπανός* και την κατάλ. *-έας*.

Άνδρας με αραιά ή καθόλου γένια· (εδώ υβριστ.): *ω τό τι έπαθες, | σπανέα τσιρλισμένε, | πομπή εις την μύτην σου, | σκατά στα γένια σου* Σπανός (Eideneier) D 322.

Η λ. και ο τ. ως επών. ή κύρ. όν.: Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 3, Σπαν. Ο 1· (ως τίτλ. κειμένου): *Ο Σπανέας* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ τίτλ.

Σπάνιας ο, Byz. Kleinchron. Α' 260[86], 404[41], 443[28], 444[32], 456[42], 492[6], 515[18], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1519, 2435, 2439, 6843, 7071, 7079, 7086, 7095, 7110, 7112, 7120, 7121.

Από το ιταλ. *Spagna* (Battaglia)· πβ. μτγν. τοπων. *Σπανία* (Montanari).

α) Ισπανός: *η αρμάτα των Βενετίκων εβγήκεν εκ τους Κορυφούς και επήγεν εις την Μισήνα, και ανταμώθηκεν με την αρμάδα του ρηγός του Σπάνια* Byz. Kleinchron. Α' 443[30]· (σε σχ. κατεξοχήν) ο βασιλιάς της Ισπανίας: *Εδιάβη η αρμάδα των Βενετίκων και πενήντα άρμενα του Σπάνια διά να βοηθήσουν την Κύπρο* Byz. Kleinchron. Α' 585[37]· *Χαρείτε, ξεφαντώσετε με τες χοντρές αρμάδες | και με το τούμπου τούμπου σας και τες ανακαράδες, | που καρτερείτε άλλοτε για να σας βοηθήσει, | τον Πάπα και το Σπάνια να 'ρθουν από τη Δύση, | και σεις δεν εβαρούσετε φωτιές και με μαχαίρι, | όταν τον είχετε* (ενν. *τον Τούρκο*) *σφικτά στο εδικό σας χέρι* Διακρούσ. (Κακλ.) 842· ***β)*** (συνεκδ.) η Ισπανία: *η Μάλτα είν' μικρή και είν' δυναμωμένη | και του πολέμου ευρίσκονται όλοι τους μαθημένοι | κι είν' ο Σπάνιας κει σιμά κι άλλα πολλά ρηγάτα* Διακρούσ. (Κακλ.) 165.

σπανίας ο, βλ. *σπανέας*.

σπανιέλικος, επίθ., βλ. *σπανιόλικος*.

σπανίζω, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 2[47], Ψευδο-Σφρ. 210[2], 238[1].

Το αρχ. *σπανίζω*. Η λ. και σήμ.

Α' (Μτβ., με γεν.) στερούμαι κ., έχω έλλειψη κάπ. πράγματος: *Επειδή δε και χρημάτων εσπάνιζον τα βασίλεια διά τον μισθόν των στρατιωτών, προσέταξεν ο βασιλεύς λαβείν τα των εκκλησιών σκεύη άγια και αφιερωμένα τω Θεώ και χρήματα εποιήσαμεν* Ψευδο-Σφρ. 400[7]· *Αν γουν ευπορούσαμεν κομιστών, εγράφομεν συχνότερα, αλλά η Γούβα, εν η παροικούμεν νυν ... τοις πολλοίς ... αποτρόπαιος και φευκτή· διά τούτο σπανίζομεν ανδρών κομιζόντων τα γράμματα* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 66[30].

Β' (Αμτβ.) είμαι σπάνιος, λιγοστός: *Ύδατος τοίνυν σπανίζοντος, επεί και ο ήλιος εν τω Λέοντι την πορείαν εποίει, ο Τεμήρ ουκ εφρόντιζε πλέον περί υδροποσίας* Δούκ. 93[13].

σπανιόλικος επίθ., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3250, Byz. Kleinchron. Α' 586[38], Αχέλ. 1230, Άλ. Κύπρ. 1273· *σπανιέλικος*, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 977.

Από το εθν. *Σπανιόλος* και την κατάλ. *-ικος*. Η λ. και σήμ.

Ισπανικός: *Εις φαρίν σπανιόλικον εκάθετον* (ενν. *ο Έκτωρ*) *απάνου* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3142· *Μέσα σ' εκείνον τον καιρόν εφθάσαν στην Μισσίνα*| *κάτεργα τα σπανιόλικα* Αχέλ. 1809.

Σπανιόλος ο, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 437, Επιστ. Κρ. 1574 151, Στάθ. (Martini) Γ' 15, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 303, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8220.

Από το ιταλ. *spagnolo* (Battaglia). Η λ. το 16. αι. (Γρηγορόπ., Έγγρ. 64[8]), και ως επών. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 235[2, 7, 14], Γ' 220[13]) και σήμ. λαϊκ.

Ισπανός (βλ. ά.): *τ' από ταχιούτσικα η αρμάτα των Σπανιόλων*| *με βίαν περισσότατην εβγήκαν από τον μώλον* Άλ. Κύπρ. 1496· *η Κυρία Δέσποινα, Θεού, Λόγου μητέρα*,| *να τους είναι πάντα βοήθεια, νύκτα και την ημέρα*,| *όλους τους ευσεβείς, όποθεν και αν είναι*,| *Σπανιόλους και της Βενετιάς, 'πό είτι μέρος είναι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8312.

Η λ. ως επίθ. = ισπανικός: *Ξεύρε πως είμαι δάσκαλος di gran virtù e dotrina*,| *και ποσεντέρω γράμματα volgare και λατίνα*,| *ρωμαίικα και φράγκικα, σπανιόλα και φραντσόζα*,| *κι είμαι ποέτας φυσικός in verso et in prosa* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 261.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = η ισπανική γλώσσα: ΔΑΣΚΑΛΟΣ: *Γροίκησε έναν οχτάστιχο πὄκαμα του Rangone*| *κι εβάλαν τον στο μνήμα τον*· ...| *Le Driadi, le Amadriadi e le Napee*| *mai faran pace con Cloto, Lachesi, Atropo* (παραλ. 6 στ.). ΚΑΤΖΟΥΡΜΠΟΣ: *Είντα 'ν' αυτά; τσιγγάνικα;* ΚΟΥΣΤΟΥΛΙΕΡΗΣ: *Σώπασε, ζο! Σπανιόλα!* Κατζ. Δ' 371.

σπάνιος, επίθ., Δούκ. 249[2].

Το αρχ. επίθ. *σπάνιος*. Η λ. και σήμ.

Λιγοστός, που βρίσκεται σε έλλειψη ή σε περιορισμένη ποσότητα: *λιμοκτονούν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *τρεις χρόνους εκεί μέσα*,| *αφήν επήραν τα Χανιά πολλά κακά εντέσαν*.| *Τα άλλα να τ' αφήσομεν προσφάγια και μυτζήθρες*,| *σπάνια όλα έγιναν καρβέλια και πίτες* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4534.

σπανίως, επίρρ., Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 429-1 χφφ PK κριτ. υπ.

Το αρχ. επίρρ. *σπανίως*. Η λ. και σήμ. λόγ.

Πολύ λίγες, ελάχιστες φορές: *κατά νουν λαβών* (ενν. *ο Παγιαζήτ*) *ως σπανίως υπερισχύει δούλος δεσπότου, και ορών ως ήδη τα της τύχης νήματα αντιστρόφως κλώθονται, πραγματεύεται την αυτού σωτηρίαν εν τάχει* Δούκ. 193[20].

σπανιώτικος, επίθ., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10875.

Από το εθν. *Σπανιώτης (<μτγν. τοπων. *Σπανία*, Montanari, Λεξ., TLG) και την κατάλ. *—ικος*.

Ισπανικός: *Φαρίν εκαβαλίκευσε* (ενν. *η Πενταχιλία*) *σπανιώτικον ωραίον* αυτ. 10690.

σπανολέττα η.

Από το ιταλ. *spagnoletta* (Battaglia). Τ. *σπανιολέττα* στο Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' μετά 986, 992.

Είδος χορού (για το πράγμα βλ. και Battaglia, ό.π. σημασ. 1): *ένας γρύλλος και ένας κούνουπας εχόρευσαν την σπανολέτταν με μίαν νοστιμάδαν οπού ήτονε ένα θαύμα να τους βλέπει τινάς* Μπερτολδίνος 167.

σπανός, επίθ., Σπανός (Eideneier) D 5, 432, 445, 1598, A 166, 394, B 2, κ.π.α., Προσκυν. Ιβ. 845 884, Προσκυν. Ιβ. 535 877, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 811, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 98[3], 713[3], 714[15], Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 43[v], 44[v], 81[v], 86[v].

Από το επίθ. *σπάνιος* ή από το α' συνθ. του αρχ. επιθ. *σπανοπώγων* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στον Ησύχ., σε έγγρ. του 11. αι. (TLG) και ως επών. τον 11. και 13. αι. (Caracausi, Νυσταζ.-Πελεκ., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Β' 65[19, 20], 68[36]), στο Du Cange και σήμ.

1) Λιγοστός, αραιός: *Άξιόν εστιν να σε χέσομεν μικροί μεγάλοι και να ετσιλούμαν τα γένια σου τα χεσμένα, τα βρεμένα, τα σπανά* Σπανός (Eideneier) A 416. **2)** (Προκ. για άνδρα) που έχει αραιά ή δεν έχει καθόλου γένια: *ήτον* (ενν. *ο κυρ Αχίλλιος*) *ως μ' χρονών άνθρωπος, λιγνός, σπανός, ελεήμων, διαβαστής* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 31[r]· (ως ουσ.): ... *«Ει δείτε τον σπανόν, που ήτουν οδηγός μας*,| *με την γυναίκα έτρεχεν πάντοτε έμπροσθέν μας»* Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) 355· *δεύτε τας χείρας απλώσωμεν*| *και του σπανού τα μάγουλα*| *σκαταλείψωμεν* Σπανός (Eideneier) D 484· (σε προσφών.): *Σπανέ, ο γέλως σου εις τον αιώνα και ως επών. το μνημόσυνον της πιγούνας σου εις γενεάν και γενεάν* Σπανός (Eideneier) D 936· (εδώ σε σχ. αδύνατον): *εκατόν μέτρα κουτσής μύγιας δάκρυον, ορθοπόδαρα από τσαγανούς λίτρες σαράντα, και δύο ήμισυ καντάρια σπανών αποκτενίδια ακατάληπτα και ασυμπάθητα* Σπανός (Eideneier) B 18.

Η λ. ως επών.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 646[9].

σπανότης η.

Λ. πλαστή από το επίθ. *σπανός* και την κατάλ. *-ότης*.

(Σκωπτ.) το να έχει κάπ. λίγα ή καθόλου γένια: *Της αυτού* (ενν. *του σπανού*) *κακουργίας και εχθίστης σπανότητος λυτρώσαι ημάς, ο θεός, και τους παίδας ημών ως φιλάνθρωπος* Σπανός (Eideneier) D 708.

σπανούρης, επίθ., βλ. *σπανούριος*.

σπανούριος, επίθ., Σπανός (Eideneier) A 47, 102, 113, 127, 297, 318, B 29, 83, D 735, 1015, 1024, 1037, 1503, 1513, 1523, 1533· *σπανούρης*, αυτ. D 360, 1253. — Πβ. και *εξούριος, ούριος*.

Λ. πλαστή από τα επίθ. *σπανός* και *ούριος* (Eideneier [Σπανός σ. 323]) Ο τ. με μεταπλ.

Υβριστ. για αγένειο άνδρα: *Το βλέμμαν τό έχεις, ω σπανούριε τράγε ..., ως σε 'δούσιν τα παιδία ξυπάζουνται και φεύγουν* αυτ. A 88· (ως ουσ.): *Ο σπανός ο τραγογένης το πουγούνιν εκτένιζεν διά να καθερίσει ψείρας ...· παντέρημε, τρία 'ν' τα γένια σου, σπανούριε, ανάθεμαν το βλέμμα σου* αυτ. A 105. *Άξιόν εστι*| *του μαδίζειν σε, κακέ σπανούρη*,| *και καταναοπάζειν τα γένια σου* αυτ. D 1270.

σπάντζα η, βλ. *σπλάτζα*.

σπαογλάνης ο, βλ. *σπαχογλάνης*.

σπαράγγι(ον) το, βλ. *σπαράγγιον*.

σπαράγγιον το, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 19, 28, 46· *σπαράγγι(ον)*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 135, 200· *σφαράγγι(ον)*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 269.

Από το αρχ. ουσ. *ασπάραγος/ασφάραγος* και την κατάλ. *-ιον* (ΛΚΝ). Τ. *σπαράγιον* τον 11. αι. (TLG, LBG, λ. *σπαράγγιον*). Λ. *ασπάραγγος* τον 4.-6. αι. (TLG) και *σπάραγγος* σε σχόλ. Ο τ. *σπαράγγι* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *σφαράγγι* στο Βλάχ. Οι τ. *σπαράγγιν* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) και *σφαράγγι(ν)* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. το 13. αι. (LBG).

(Βοτ.) το φυτό *ασπάραγος* (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ.)· (ειδικ.) ο *ασπάραγος ο φαρμακευτικός*, ο οποίος καλλιεργείται για τους τρυφερούς βλαστούς του, καθώς και οι ίδιοι οι εδώδιμοι βλαστοί του (βλ. Καββάδας, ό.π. 610-11): *Διά την καθολικήν κεφαλαλγία ... βράσε το σπαράγγιον και πότιζε το ζουμί τον ημέρας πέντε* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 4.

σπάραγμα το· *σπάραμα*.

Το αρχ. ουσ. *σπάραγμα*. Η λ. και σήμ.

1) Κομμάτι κατασπαραγμένης σάρκας: *Υμείς δε εις την μέσην λαχόντες άοπλοι και χαύνοι, καθάπερ επίστασθε, σπάραγμα πάσι τοις τε κυσί και τοις σαρκοφάγοις ορνέοις γενήσεσθε* Θεολ., Τζίρ. 358[27]· (εδώ σε μεταφ.): *μη γένωμαι κατάβρωμα και σπάραγμα του λύκου| του νοητού και δράκοντος, εχθρού και αντιδίκου* Πένθ. θαν.[2] 591. **2)** Απότομη σπασμωδική μυϊκή σύσπαση ως αποτέλεσμα σωματικού πόνου, έντονος μυϊκός πόνος: *εις οδύνην εις το βυζίν ... και να έχει και σπάραμα εις το στομάχι* Ιατροσ. κώδ. ρνγ'.

σπαραγμός ο, Λίβ. Esc. 2121.

Το αρχ. ουσ. *σπαραγμός*. Η λ. και σήμ. με διαφορ. σημασ.

Κίνηση του σώματος: *από του τραγουνδήματος την ηδονήν εκείνην| έστεκον ως ένι το μάρμαρον, να είπες υπεπάγην,| ουκ είχα απέκει σπαραγμόν, εκεί ήμουν καρφωμένος* Λίβ. διασκευή α 2279.

σπαράζω, βλ. *σπαράσσω*.

σπάραμα το, βλ. *σπάραγμα*.

σπαράρω.

Από το ιταλ. *sparare* (Battaglia, λ. *sparare*[2]) - βενετ. *sbarar* (Boerio).

(Στρατ.) βάλλω, κανονιοβολώ: *Απού τη χώρα βγάνουσι λαό μίαν ημέρα,| ο κόντε Μάρκος τσ' έσυρνε και μπαίνουσίνε πέρα| προς τη μερά της Γιόφυρος με τάξη, και σταλάρου,| και δυο λουμπάρδες έσυρνε στη μέση να σπαράρου,| χωσμένα μέσα στο λαό, απήτις κατεβούσι| οι Τούρκοι να μαλώσουσι, εκείνα να κολούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 357[24].

σπαράσσω, Φλώρ. 53, 991, 1251, Λίβ. διασκευή α 2300, 3852, 3866, 3977, Λίβ. Esc. 3718, 3735, 3844, Ιμπ. 104, 402, 877, Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι XIII 24, Λίβ. Va 3430, 3446, 3541, Hagia Sophia α 466[2-3], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 316, 1033, Ε' 1061, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 122, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 70, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 562[7]· *σπαράζω*, Αχιλλ. (Smith) Ν 133, 1398, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 527[26]· *σπαράζω ή σπαράσσω ή σπαράττω*, Χρον. Μορ. Ρ 4034, 4950, Ιατροσ. κώδ. ροα', σί, Αχιλλ. L 51, Αχιλλ. (Smith) Ο 78, 751, Ιστ. Βλαχ. 2120, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. α' 26· *σπαράττω*, Καλλίμ. 885, 1161, 1272, Φυσιολ. (Legr.) 95· *σφαράσσω*, Πιστ. βοσκ. IV 5, 331, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 52.

Το αρχ. *σπαράσσω*. Ο τ. *σπαράζω* στο Somav. και σήμ. Ο τ. *σφαράσσω* και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2], Ε' 311, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ.). Τ. *σφαράζω* (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.) καθώς και *σφαράτσω* (Μηνάς, Ιδιώμ. Καρπάθου) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. (λόγ.).

Ι. Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1)** Ξεσκίζω, κατασπαράσσω: *μην με αφήσεις μοναχή στην έρημον ετούτην,| διατί με τρώγουν τα θηριά και τα πουλιά σπαράζουν* Διγ. Α 2625· (μεταφ.): *οι φύλακες της φυλακής, οι πυλωροί του Άδου,| όμμα δεικνύντες βλοσυρόν και χαλαράς οφρύας| και των μυκτήρων πέμποντες φλόγα πυρός ασβέστου* (παραλ. 1 στ.) *και τας ψυχάς σπαράσσοντες τας ήδη νεκρωθείσας* Γλυκά, Στ. 459· *Μ' ανίσως τον ψυχρόν καιρόν του γερατειού σε φτάξει| ο πόθος, και στα σπλάχνη σου έμπει να τα σπαράξει,* (παραλ. 4 στ.) *τότες της κόρης σου κλητώς θες κράζει ελεημοσύνην,| κι εκείνη ...| ... ανίσως και σ' ευσπλαχνιστεί, και να στην δώσει θέλει,| χειρότερο είναι προς εσέ για τ' αχαμνά σου μέλη* Συμμ., Παστ. φίδ. Α' [142]. **2)** Τραυματίζω, χτυπώ κάπ.: *Ο Σγούρος απαντήθηκεν μετά τον καπετάνου,| και κονταρία τον έδωσεν τον Σγούρον ο Γαλιάσος| στο στόμα όσον εδύνατον, αλλ' ουδ' εσπάραξέν τον* Χρον. Τόκκων 1074. **3)** Σπάω, καταστρέφω κ.: *Η σαρξ μου εκελέφιασεν από της αλουσίας,| οι οδόντες εσπαράχθησαν εκ τας ξηροφαγίας| και τα μαλλίτσια μου έπεσαν εκ τας αποτριχέας* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 631. **4)** (Προκ. για το κακό πνεύμα) προκαλώ σπασμούς, κάνω κάπ. να σπαράζει (βλ. και ΚΔ, Λουκ. θ' 9): *Και ερχόμενος ο υιός του, τον επίασε το δαιμόνιον και έσχισέν τον και τον εσπάραξε. Και ο Ιησούς με οργήν επρόσταξε το πνεύμα το ακάθαρτον, και ιάτρευσε το παιδίον, και το έδωκεν οπίσω τον πατέρα του* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. θ' 42. **5α)** Απωθώ, κάνω κάπ. να οπισθοχωρήσει: *διατί ήσαν εκείνοι πλειότεροι, εσπάραξαν τους Φράγκους,| έναν δοξόβολον καλόν του κατηφόρου απήλθαν* Χρον. Μορ. Η 5377· **β)** κατατροπώνω, διασκορπίζω: *Λοιπόν αν ποιήσομεν ορμήν ως φρόνιμοι στρατιώτες| των Αλαμάννων την φοράν του πολέμου απαντήσαι,| να δώσει ο Θεός κι η μοίρα μας κι η ευχή γαρ των γονέων μας| να τους σπαράξομεν ποσώς να επάρομεν το νίκος* Χρον. Μορ. Η 4005. **Β'** Αμτβ. **1α)** Σπαρταρώ, σφαδάζω: *με τίνος λιονταριού καρδιά να σφάξω το παιδί μου;| Πώς να το δω στα πόδια μου σα 'ρίφι να ταράσσει,| σα βόιδι να μουγκίζεται, σαν ψάρι να σφαράσσει;* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 40· *ο δε άνθρωπος από τον πολύν πόνον εσπάρασσε εις την γην ώραν πολλήν και βοΐζοντας εκυλίετο εις τα αίματα, και τέλος εσυμμαζώχθη, κλίνοντας την κεφαλήν προς το στήθος και ανεβάζοντας τους πόδας εις την κοιλίαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 122· φρ. (1) *σπαράζουν τα μέλη μου*, βλ. ά. *μέλος* Ι Φρ. 4· (2) *σπαράσσει η ψυχή μου* = ψυχορραγώ: *η γαρ ψυχή μου εσπάραξεν και παίρνει την*

ο Χάρος,| και τάφον βλέπω σκοτεινόν όπου με θέλει θάψει Αχιλλ. (Smith) N 1803· **β)** (με υποκ. το ουσ. *καρδιά*) υποφέρω (πβ. σημερ. χρ.): *Και εσπάραζε η καρδία του οπού τα ενθυμάτον* Χρον. Τόκκων 2683. **2α)** Κινούμαι, σαλεύω: *Υπάγω το να κρυβηθώ, την μηχανήν να ποίσω| και παραγγέλλω, λέγω σας, κανείς μηδέν σπαράξει.| Προσέξετε ν' ακούσετε σφύρισμαν απ' εμένα| και τότε πάντες δράμετε, έλθετε προς εμέναν* Καλλίμ. 1256· *Η κόρη εκροτίστηκε κι εστάθη θροϊσμένη,| ούτε ομπρός υπάγαινεν, ούτε πίσω ερχέτον.| Και τόσο γαρ εσκιάκτηκε, εδείλιασε ψυχή της,| τι δεν εσπάραξε ποσώς, ουδέ μιλία καθόλου* Θησ. Ε' [81^{4}]· **β)** ορμώ: *Ο Αχιλλεύς εγύριζεν απέξω από τον τοίχον| και το φαρίν επέζευσεν, εσπάραξεν ως πάρδος| και το κοντάριν έπηξεν, επήδησεν απέσω* Αχιλλ. (Smith) O 435. **3)** Εισβάλλω: *Τον αδελφόν του όρισεν, τον κόντον Λεονάρδον,| και εσύναξεν φουσσάτα του, πεζούς, καβαλαραίους,| να στέκεται παρέτοιμος· τίποτα αν ακούσει| τον Σπάταν ότι εσπάραξεν εις το μέρος Ιωαννίνων,| αυτός να τρέχει παρευθύς την Άρταν να κουρσεύσει* Χρον. Τόκκων 1488. **4)** Χωρίζομαι, «κόβομαι» στα δύο (βλ. Καδάς [Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) σ. 260]: *Εκεί λέγουν ότ' ήτον αυτό παλαιόν Μισίρι,| αλλά άρτι εσπάραξεν πλέον από 'να μίλι* Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) 540. **5)** (Προκ. για μάχη) **α)** αντιδρώ, αμύνομαι: *κι έβγαλαν τα σπαθίτσια τους* (ενν. *οι Φράγκοι*) *κι εσφάξαν τσ' εδικούς σου,| κι οι εδικοί σου ουκ είχασιν δύναμιν να σπαράξουν* Χρον. Μορ. H 4950· **β)** διασκορπίζομαι, διαλύομαι άτακτα: *Κι ως είδε ο Σεβαστοκράτορας απέκει όπου εθεώρει| ότι οι Αλαμάννοι εσπάραξαν κι απήρασιν το κρότος,| γοργόν σπουδαίως εκεί έδραμεν όπου ήσασιν οι Ούγγροι* Χρον. Μορ. H 4034. **6)** (Ιατρ.) **α)** (εδώ πιθ.) προκαλώ εμετό: *αλείψιμον εις τον στόμαχόν του· να σπαράξει φλέγμα* Ιατροσ. κώδ. ρoβ'· **β)** ενεργούμαι: *Ευκράτον κινητικόν να σπαράξει άνθρωπος· όταν έσται από παροξυσμόν και θέρμην και δεν σπαρνά* Ιατροσ. κώδ. ρϛδ'.

II. Μέσ. **1)** Ξεσκίζομαι, καταστρέφομαι: *Η λέαινα η θηλυκή, όταν γεννά τον σκύμνον,| η μήτρα της σπαράττεται, άλλην γένναν ου κάμνει* Φυσιολ. (Legr.) 959· (μεταφ. με υποκ. τις λ. *καρδιά, ψυχή*· βλ. και IB1β): *Ακούει ταύτα ο Φλώριος, σπαράσσεται η καρδιά του·|περιλαμβάνει την σφικτά, κρατούν το δακτυλίδιν,| έσω εις την φλόγαν ρίπτονται υπό των υπηρέτων* Φλώρ. 1765· *Ακούει δε η ρήγαινα, σπαράσσεται η ψυχή της·| λιγοθυμά, λιγοψυχά να μάθει δι' εκείνον* Ιμπ. 877. **2)** Τραντάζομαι, σείομαι: *Όταν δε έκοψαν* (ενν. *οι τεχνίται*) *τας σκαλώσεις του τρούλλου και ήθελον καταβάσειν τα ξύλα, εγέμισαν την εκκλησίαν ύδωρ μέχρι πηχών πέντε και έρριπτον τα ξύλα και απεθύμαινον εις το ύδωρ και ουκ εσπαράσσοντο οι θεμέλιοι* Hagia Sophia α 467^{12}. **3)** Τραυματίζομαι: *εν τω τζυκανιστηρίω παίζων εκρημνίσθη* (ενν. *ο Ιωάννης Κομνηνός*) *και σπαραχθείς απέθανε* Πανάρ. 61^{15-16}. **4)** (Μεταφ.) συγκινούμαι, γοητεύομαι: *και ήρξατο να τραγωδεί* (ενν. *ο Απολλώνιος*), *να παίζει την κιθάραν* (παραλ. 4 στ.) *Τότε σπαράσσεται δεινώς η Αρχιστρατηγούσα| την τέχνην και την μελωδίαν και εις την γλυκύτητάν του| και βλέπει και το κάλλος του, βλέπει την εμορφίαν του,| και εξέστηκεν να τον θωρεί, να τον καταστοχάζει* Απολλών. (Κεχ.) 231. **5)** Μετακινούμαι: *Τι δαι ποιεί Θεός αυτός ο δυνατός και μέγας;| Προσέταξε τοις όρεσιν εκείνοις τοις μεγάλοις· |«Σαλεύθητε» και γέγονε, και τούτων σπαραχθέντων,| ήλθον αυτά προς άλληλα, δώδεκα πήχεις τάχει* Βίος Αλ. (Aerts) 5768.

σπαράττω, βλ. *σπαράσσω.*

σπάραχνο(ν) το.

Πιθ. από συμφ. των ουσ. *σπλάγχνα* και *βράγχια* (ΛΚΝ· βλ. και Τσοπ., ΛΔ 16, 1986, 393). Τ. *σπάραγχνα* σε σχόλ. (LBG, TLG) και στο Du Cange και *σπάραχνον* στο Somav. Η λ. (*σπάραχνο*) και σήμ.

Το βράγχιο του ψαριού: *Αμή τα ψάρια δεν έχουν πλεμόνι ... μόνον τα σπάραχνα οπού έχουν και κρατιώνται εις την απάνω και κάτω μερία των κατασάγουνων ... και όταν ανοίγουν το στόμα τους* (ενν. *τα ψάρια*), *εκείνα είναι ανοιχτά και εμπαινοβγαίνει το νερόν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 54^{v}.

σπαργανίζω.

Από το ουσ. *σπάργανον* και την κατάλ. *-ίζω*, αν δεν πρόκ. για το αρχ. *σπαργανίζω* (απ. και σήμ. ιδιωμ., Andr., Lex., καθώς και στο ΑΛΝΕ).

Τυλίγω το βρέφος με σπάργανα (βλ. ά. *σπάργανον*): *χίλιες βολές σ' εβύζασα και εσπαργάνιζά σε* Πανώρ.^{2} Γ' 68 κριτ. υπ.

σπάργανο(ν) το, Παϊσ., Ιστ. Σινά 2140, 2148.

Το αρχ. ουσ. *σπάργανον*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σπάργανα*) και σήμ. συν. στον πληθ.

(Συν. στον πληθ.) υφασμάτινες ταινίες μακριές και πλατιές με τις οποίες τυλίγουν τα βρέφη· φασκιές: *Και έκαμεν εκείνον τον καιρόν έξι μήνας οπού δεν έβρεξεν. Και διά τούτο οι αδελφοί του βασιλέως έκαμαν λιτανείαν και ο μεν Ιωάννης εβάστα το άγιον μανδήλιον ... Και ο πρώτος βεστιάριος ... τα άγια σπάργανα του Χριστού. Και εκίνησαν πεζή από του παλατίου ψάλλοντες και λιτανεύοντες* Χρον. βασιλέων 1145.

Εκφρ. *εις τα σπάργανα/εν τοις σπαργάνοις* = σε πολύ μικρή, σε βρεφική ηλικία: *κι έτερα πολλά γαρ πλείστα| εν τε τοις σπαργάνοις πάσχει* (ενν. *ο άνθρωπος*) Ερμον. Ω 292· *Ω λωλέ, ω ζουρλέ, ω ξεμυαλισμένος οπού είσαι! Διατί να μην σε πνίξω εγώ εις τα σπάργανα πάραυτα οπού εγεννήθης;* Μπερτολδίνος 130.

σπαργανώ -ώνω, Ιερακοσ. 341^{18}.

Το αρχ. *σπαργανόω*. Η λ. *σπαργανώνω* στο Βλάχ. και σήμ.

Περιτυλίγω με σπάργανα, φασκιώνω: *έβαλαν τον Χριστόν αφού εγεννήθη εις την φάτνη ... και εσπαργανώσαν τον και μετά τες σαράντα ημέρας τον ήφεραν εις τον ναόν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 302^{r}.

σπαργώ.

Από το αρχ. *σπαργάω*. Τ. *σπαργώνου* σήμ. ιδιωμ. (Δελιόπουλος, Ρουμλουκ., Δημητρίου, Λεξ. Σάμ., Ευγενίδης, Παγγ. Γλωσσ., κ.α.) και μέσ. *σπαργώνουμι* (Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας). Τ. *σπαρκώννω* στο κυπρ. ιδίωμ. (Χατζ., Λεξ., Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., Σακ., Κυπρ. Β' 793, γρ. *-όννω*). Η λ. στο Βλαστού, Συνών.^{2}, στο Ανδρ., Λεξ. και το ΑΛΝΕ καθώς και σήμ. ιδιωμ. (Πασχ., Ανδρ. γλωσσ., *-όνω*, Σπίντιος, Δαρνακ. γλωσσ., κ.α.).

(Προκ. για γυναίκα που θηλάζει) είμαι πλήρης, γεμάτος γάλα: *Όταν ελευθερωθεί η γυναίκα και σπαργώσει* (έκδ. *σπαργανώσει*· εσφαλμ. γρ. αντί *σπαργώσει*· διορθώσ.· βλ. όμως και Μηνάς [Ιατροσόφ. 18. αι. σ. 292]), *να κοπανίσεις ηδύοσμον και να τον θέσεις συνθρασμένον εις τα βυζία αυτής απάνω, αναπαύεται* Γιατροσ. Ιβ. 46.

σπαρκίνα η, βλ. *σπαρτσίνα*.

σπαρλιασμένος, μτχ. επίθ.

Πιθ. από τη μτχ. του ιταλ. *sparpagliare* (Battaglia· βλ. και Battisti-Alessio, Diz. etim.).

(Πιθ., προκ. για τραπέζι φαγητού) στρωμένος με διάφορα, σκόρπια πράγματα: *ομπρός του εβάλαν του μίαν τάβλαν σπαρλιασμένην με όλα τα ζουέλλια* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 129.

σπάρμα το, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1172· *σπάρμαν.* — Βλ. και *σπέρμα*.

Από το θ. *σπαρ-* του *σπείρω* και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. *σπάρμαν* και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σπέρμα*). Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Γ' 201, λ. *κακής ώρας σπάρμα*, Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., Πασπ., Γλωσσ.), καθώς και στο Βλαστού, Συνών.[2] και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

1) Σπόρος· (συνεκδ.) γενιά, απόγονοι (βλ. και *σπέρμα* σημασ. 3β): *Ο Κύριος εμετάνιωσε και του Νώε φωνιάζει,| τα πράματά του ευλόγησε, το σπάρμαν του αγιάζει.| Λέγει του: ...* (παραλ. 9 στ.) *Η ευκή μου το λοιπονιθές, Νώε, μ' εσάς να μένει,| το γένο σου παντοτινό τον κόσμο να πληθαίνει* αυτ. 1495. **2)** Σπορά· (μεταφ.): *Ήδωκε* (ενν. *ο Πλάστης*) *στράτα καθαρά του αθρώπου να γνωρίσει,| το δαίμονα να καταργά και να τονε νικήσει,| να κάμει σπάρμα δίκαιο με του Θεού τη χάρη| το νόμο να προσέχεται, το χάρισμα να πάρει* αυτ. 4712.

σπάρμαν το, βλ. *σπάρμα*.

σπαρμός ο, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 18[v], 99[r].

Από τον αόρ. του *σπείρω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. σε έγγρ. του 14. (Ασωνίτης, Ε. Εσπ. 1, 1993, 19), 16. αι. (Τοξότης, Πράξεις 209[4], Σπυρής, Πρωτόκ. 38[4], 324[3, 5]), στο Du Cange, στο Κουμαν., Συναγ. ν. λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 359, Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ., Ντίνας, Ιδίωμ. Κοζάν. Β', Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., κ.α.).

Η σπορά· (συνεκδ., στον πληθ.) οι καλλιέργειες: *είπεν ο Θεός του Μωυσή: Σύρε εις τον Φαραών και ειπές του ότι να αφήσει να απεράσει το πλήθος μου, ειδεμή θέλω του πέψει τόσα κουνούπια, ότι θέλουν χαλάσει όλα τα δένδρα και τους σπαρμούς της Αιγύπτου* αυτ. φ. 159[v].

σπαρνώ.

Από τον αόρ. του αρχ. *ασπαίρω* ή του *σπαίρω*, που απ. στον Αριστοτέλη (για το σχηματ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 292). Η λ. στο Βλαστού, Συνών.[2] και σήμ. ιδιωμ. (Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., λ. *σπαρνάω*, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 450, λ. *σπαρνάω*, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 359, λ. *σπαρνάου* κλπ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

1) Σπαρταρώ· (εδώ μεταφ.): *Ο δούκας αγκουσεύετον εκ την αραθυμίαν| και την πολλήν την όρεξην τήν είχεν του πολέμου·| και εσπάρνα η καρδία του ώσθε να δώσει μέσα.| Κοντάριν εμαλάκιζεν εις το δεξιόν του χέριν,| και όρμησε, εχωρίστηκεν από την σύναξίν του* Χρον. Τόκκων 243· *Τόσον εγροίκα* (ενν. *η Ιππόλυτα*) *έσω της, εσπάρ-*

ναν η καρδία της,| ότι επεθύμα πόλεμον, να πα με το κορμί της Θησ. Η' [93[r]]. **2)** Αφοδεύω, ενεργούμαι (πβ. και ά. *σπαράσσω* σημασ. ΙΑ' 6β): *Εύκρατον* (έκδ. *ευκράτον*) *κινητικόν να σπαράξει άνθρωπος. Όταν έσται από παροξυσμόν και θέρμην και ουδέν σπαρνά* Ιατροσ. κώδ. ρϛδ'.

σπάρσιμο το.

Από θ. *σπαρ-* (<αόρ. *εσπάρην* του αρχ. *σπείρω*) και την κατάλ. *-σιμο* (ΛΚΝ, Μπαμπιν., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Η σπορά· (συνεκδ., στον πληθ.) καλλιέργειες, σπαρτά: *Καθώς τα χιόνια τω φυτρώ, κι η κάψα| τ' αθού, και τ' ασταχιού το κουκκοσάλι,| και τω σπαρσιμάτω* (έκδ. *σπαρισιμάτω*) *το μαμμούνι| και τω πουλιών οι κόλλες| και τω λαγώ οι σκύλοι,| έτσι τ' ανθρώπου οχθρός πάντα 'ναι ο πόθος* Πιστ. βοσκ. Ι 5, 3.

σπαρτάρα η, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 1376.

Από το *σπαρταρίζω* και την κατάλ. *-άρα*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ανδρ., Ιδ. Μελ., Πασπ., Γλωσσ.).

Σκίρτημα, λαχτάρα· (ως προσφών. προς αγαπημένο πρόσωπο): *Μικρότατέ μου αγαπητέ, σπαρτάρα της ψυχής μου,| πώς δύνομαι, μικρέ μου υιε, και βλέπω σε, ζωής μου;* αυτ. 1373.

σπαρταρίζω.

Από το αρχ. *ασπαίρω* ή το *σπαίρω* ή το *ασπαρίζω* που απ. στον Αριστοτέλη, με την επίδρ. του *λακταρίζω/λαχταρίζω* (βλ. Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σπαρταρώ*, Φιλ., Γλωσσογν. Α' 40). Για διαφ. ετυμ. βλ. Georgac., Gl. 36, 1958, 116-7. Η λ. στο Somav. και σήμ.· βλ. και LBG.

(Εδώ προκ. για πουλί) κινούμαι γρήγορα και σπασμωδικά· (σε παροιμ. φρ.): *έσω σε έχω, κόσσυφε, δωρεάν και σπαρταρίζεις* Γλυκά, Στ. 245.

σπαρτζάμιον το.

Αβέβ. ετυμ.· πιθ. σχετ. με το ουσ. *σπαρτζίον* που απ. στον Ευστάθιο (<*σπαρτίον*). Ο πληθ. στο Meursius (λ. *σπαρτζάμια*)· βλ. και LBG.

(Εδώ πιθ.) περιλαίμιο αλόγου κατασκευασμένο από ίνες σπάρτου: *οπλισμοίς τε γαρ εκπρεπέσι εκάζοντο* (ενν. *οι Πέρσαι*), *έχοντες εν τοις ίπποις αυτών σπαρτζάμια μετά κωδωνίων* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 241 κριτ. υπ.

σπαρτής ο.

Από θ. *σπαρ-* (<αόρ. *εσπάρην* του αρχ. *σπείρω*) και την κατάλ. *-τής*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας).

Αυτός που σπέρνει, ο σπορέας· (εδώ μεταφ.): *Τίμιε πάτερ θαυμαστέ, Φραγκίσκε τρισμακάριε,| ο δημιουργός της φύσης άνεργος ουκ εξάργιε| σπαρτήν να πλάσει αρετών, αφάνισιν κριμάτων,| σε την βοήθειαν των ψυχών και ιατρόν σωμάτων* Σκλέντζα, Ποίημ. 5[3].

σπαρτικόν το.

Από το ουσ. *σπάρτον* και την κατάλ. *-ικόν*. Άσχ. η λ. στο Somav.

Χορδή τόξου κατασκευασμένη από το φυτό *σπάρτο* (βλ. ά., καθώς και Marshall, BZ 30, 1929/30, 140): *Ετούτος* (ενν. *ο Ίδας*) *στο πιλάλημα κι εις την γληγοροσύνη,| τόσα ευρίσκετον 'λαφρός, ότι καμία σαΐτα| βγαλμένη από σπαρτικόν κι από καλόν δοξότην| μετά πολλής της δύναμης από καλόν δοξάρι| αργή πολλά να φάνηκε* Θησ. ς' [53[3]].

σπάρτινος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σπάρτινος*. Η λ. και σήμ.

Που είναι κατασκευασμένος από σπάρτο: *Έννατος χρόνος διέβη| και εσάπισαν αι νήες| και τα σπάρτινα σχοινία* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Β' 143.

σπαρτίον το.

Το αρχ. ουσ. *σπαρτίον*. Τ. *σπαρτζίον* στον Ευστάθιο και στο Du Cange. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σπαρτζίν*, Σιδηροπούλου, Λεξιλ. Κοτυώρων, λ. *σπαρτσί*, Ανδρ., Ιδ. Μελ., λ. *σπαρτσί* κ.α.).

α) Σχοινί κατασκευασμένο από σπάρτο: *Όταν οι τεχνίται ζητώσι τον μαργαρίτην, διά του αχάτου αυτόν ευρίσκουσι· δεσμεύουσι γαρ τον αχάτην σπαρτίῳ στερεῷ και χαλώσιν αυτόν εις την θάλασσαν* Φυσιολ. 366[9]· **β)** σκοινί για μέτρηση (η σημασ. μτγν.): *τούτο καταλελοίπασιν οι παλαιότεροι τοις εφεξής και απειροτέροις ... το αλλήλων απέχεσθαι τα κλήματα παλαιστάς θ' ..., πράττειν δε τούτο ... εις μήκος μέτρῳ τινί και σπαρτίῳ το ακριβές φυλαττόμενοι* Metrol.[2] 111[13].

σπάρτο το, βλ. *σπάρτον*.

σπαρτό το, βλ. *σπαρτό(ν)*.

σπάρτον το, Πτωχολ. Α 166, 172· *σπάρτο*, Πτωχολ. Β 222, 227· *σπάρτο(ν)*.

Το αρχ. ουσ. *σπάρτον*. Ο τ. *σπάρτο* και σήμ.

Το φυτό *σπάρτιον το βρουλόμορφον* (βλ. και Καββάδας, Βοτ. φυτολ. Λεξ., 3745): *Έστι δ' ο τόπος ευθαλής δίκην περιβολίου,| πλήρης μυρίκων των φυτών, σπάρτων τε και βρυλλίου* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1984· *Όταν θέλεις να φυτεύσεις αμπέλι, πάγαινε από τον Αύγουστον, σημάδευε τες καρπερές μάννες ... ή δένε τες με κομμάτι σπάρτον, όταν έχουσι τα σταφύλια, να τες εγνωρίζεις ύστερα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 160.

σπαρτό(ν) το· *σπαρτό*.

Το μτγν. ουσ. *σπαρτόν* (TLG). Ο τ. και σήμ., συν. στον πληθ., που απ. και στο Somav. Η λ. *σπαρτόν* και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Λουκά, Γλωσσάρ.).

Καλλιεργημένη έκταση· χωράφι σπαρμένο με δημητριακά: *Και μη σκάψεις ποτέ κανένα σπαρτό εις το άνθος, ούτε να είναι ξηρόν το χωράφιον, ότι πολλήν ζημίαν του δίδεις* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 144. *Και έτυχεν τα Σάββατα επέρναν μέσα από τα σπαρτά, και άρχισαν οι μαθηταί του περιπατώντας εις την στράταν να μαδούσι στάχια* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. β' 23· (σε παρομοίωση): *Καθώς ο πάγος στα φυτά κι εις τους ανθούς η κάψις* (παραλ. 1 στ.) *και το σκουλίκι στα σπαρτά κι οι σκύλοι των λαγώνε* (παραλ. 1 στ.), *έτσι κι ο πόθος πάντοτε 'ς τούτον τον όμοιον τρόπον,| εχθρός μεγάλος βρίσκεται όλωνε των ανθρώπων* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1115].

σπαρτσίνα η· *σπαρκίνα*, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6148.

Από το βενετ. *sparzina*, αντιδ. από το μτγν. ουσ. *σπαρτίνη* (Kahane, Sprache 419). Για τον τ. βλ. Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 770]. Λ. *σπαρτίνα* (<ιταλ. *spartina*) στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Δελιόπουλος, Ρουμλουκ., Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ. κ.α.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.).

(Ναυτ.) μονόπλοκο σκοινί κατασκευασμένο από ίνες σπάρτου (για τη σημασ. βλ. και Kahane-Tietze, Lingua Franca 850, Κανελλόπ., Ονοματολ. 79): *Κι οι κεμιτζήδες άρχισαν να πούσιν έγια μόλα,| σπαρτσίνες να τραβήξουσιν τες γούμενες και μ' όλα,| και κείνα τα χοντρά σκοινιά που γούμενες τες λέγουν,| διά να σαλπάρουν άγκυρες, ν' αρχίσωσιν να πλέουν* αυτ. 876.

σπάσιμον το.

Από τον αόρ. του *σπάζω* και την κατάλ. *-ιμον* (Ανδρ., Λεξ., λ. *σπάσιμο*). Η λ. σε ιατροσόφια του 19. αι. (Οικονόμου, Δωδώνη 7, 1978, 271 σημ. 4, 276 σημ. 3) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σπάσιμο(ν)*, Χατζ., Λεξ., λ. *σπάζω*).

(Ιατρ.) κήλη: *Περί σπάσιμον ανθρώπου. Έπαρε κυπαρισσόμηλα και κοπάνισέ τα και βάλε πίσσα καλή και ολίγον λάδι και ανακάτωσέ τα και βάλε απάνω και ας κάμουν δεκαπέντε ημέρες* Γιατροσ. Ιβ. 100.

σπάσμα το, Ιατροσ. κώδ. φκη· *σπάσμα(ν)*, Μορεζ., Κλίνη 107[v], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 241· *σπάσμαν*.

Το αρχ. ουσ. *σπάσμα*. Ο τ. *σπάσμαν* (Παπαδ. Α., Λεξ., Χατζ., Λεξ., λ. *σπάζω*) και η λ. (Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 61, Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ. (ως τοπων.), Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). και σήμ. ιδιωμ.

1) (Ιατρ.) **α)** ακούσια και βίαιη συστολή των μυών του σώματος, σπασμός: *Πρέπει γουν να τον πίνεις* (ενν. *τον οίνον*) *σύμμετρα, ότι η περίσσα του χρήσις και πόσις σου δίδει πολλήν ζημίαν και κάκωσιν, διότι ... βλάπτει ... όλα τα νεύρα και ούτως έρχουνται διάφοραι ασθένειαι παραλυσία, αποπληξία, σπάσματα και τρομάρα των μελών* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 183· **β)** κήλη (για τη σημασ. βλ. Μηνάς [Ιατροσόφ. 18. αι. σ. 292]): *Διά να θεραπεύσεις σπάσμα, ήγουν κατέβασμα. ... Έπαρε άνθη από σαμπούκο, κοπάνισε και βράσε τα με γάλα της αίγας, έως να πήξουν ωσάν έμπλαστρον ...* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 265· **γ)** (πιθ.) διάστρεμμα, στραμπούληγμα (για τη σημασ. πβ. Δημητράκ., λ. *σπω* 5): *Περί παιδίον, όταν σπάσει. Βάλε ψαρόγαλον εις το οξίδιν και ας ποιήσει ημέρας γ' και τότε έπαρον αρμένικον βώλον και σμύρναν και ... έσμιξέ τα όλα και ποίησέ τα επλάστριν και θες το εις το σπάσμαν και απάνω θες μολύβιν πλακερόν και δέσε το σφικτά να βράσει* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 88[6]. **2)** Χτύπημα σε κ. με σκοπό να σπάσει· (προκ. για ξυλοδαρμό· για τη σημασ. βλ. Δημητράκ., λ. *σπάσμα* 5): *και πριν σε κοπανίσουσιν και μάθουν σε το σπάσμα| και της μονής ολόγυμνον εξεπορτίσωσίν σε* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 477 κριτ. υπ. **3)** Προκ. για προεξοχή του εδάφους (για τη σημασ. πβ. Act. Ivir. IV 249· βλ. και Άμ., ό.π.): *απεκεί μίλια ή ευρίσκεις πύργον και στέκει κοντά εις την θάλασσαν απάνω εις σπάσμαν άσπρον και τριγύρου έχει χαλάσματα* Πορτολ. Α 168[1].

σπάσμαν το, βλ. *σπάσμα*.

σπασμός ο.

Το αρχ. ουσ. *σπασμός*. Η λ. και σήμ.

(Ιατρ.) ακούσια και βίαιη σύσπαση των μυών του σώματος, σπασμός: *Τα δε ποιά των νοσημάτων εισίν ταύτα, συνάγχαι και περιπνευμονίαι, αποπληξίαι, σπασμοί και κεφαλαλγίαι, και των καρδιακών διαθέσεων* Ωροσκ. 41[9].

σπαστικός, επίθ.

Το επίθ. *σπαστικός* που απ. στον Αριστοτέλη. Η λ. και σήμ. με διαφορ. σημασ.

(Ιατρ.) που προκαλεί σπάσιμο, διάρρηξη οιδήματος· (σε θέση ουσ.): *Εις τα οιδήματα (ήγουν τα φουσκώματα) ... βάλε πνοποιά (ήγουν ωριμαστικά) και ωσάν ωριμάσουν, βάνε σπαστικά ή σπάσον με το φλεβότομον* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 34.

σπάστρα η· *πάστρα*, Βοσκοπ.[2] 168, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1850, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 556.

Από το *σπαστρεύω* υποχωρ. (Ανδρ., Λεξ., λ. *πάστρα*). Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. Λ. *σπάστρον* το στον Ησύχ. Η λ. τον 8.-9. αι. (TLG), στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ., λ. *πάστριμα* σημ., Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 221)· βλ. και LBG.

Καθαριότητα· περιποίηση, φροντίδα: *Δεν ψέγω και εγώ πάστρα του κορμιού, αλλά δεν θέλω να την σπουδάζομεν, ωσάν τους ασεβείς* Πηγά, Χρυσοπ. 273 (73)· *Κερά βασιλιοπούλα μου, να σόβρω εγώ βυζάστραν | ν' αποκρατήξει το παιδίν με την πολλήν την σπάστραν* Χούμνου, Κοσμογ. 2058·

σπάστρεμα το.

Από το *σπαστρεύω* και την κατάλ. *-μα*. Τ. *σπάστρεμαν* (Χατζ., Λεξ., λ. *σπαστρικός*), *σπάστριμα* (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ., λ. *πάστριμα* σημ.) σήμ. ιδιωμ. και *πάστρεμα* κοιν.

Καθάρισμα: *Πέμπω σου ράσινες πέτσες και τρία σφουγγάρια οδιά των αρθουνιώ σου το σπάστρεμα* Επιστ. Barozzi 362.

σπαστρεύω, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 393, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1336, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 288[1173]· *παστρεύγω*, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 193, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1113, Ε' 1200, Τζάνε Εμμ., Μοιρολ. 137[23]· *παστρεύω*, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 766, Ημερολ. 10, Θησ. Ζ' [78[1]], Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 53, Μορεζ., Κλίνη φ. 107[r], Μπερτολδίνος 151, 167, Διήγ. πανωφ. 59, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1197], Ροδινός (Βαλ.) 227, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 34, Σουρούμης, Ιωάνν. Ξέν. Κ 24· μτχ. *παστρεμένος*, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [121].

Από το **σπαρτεύω* (<ουσ. *σπάρτο(ν)* και την κατάλ. *-εύω*, με επανάληψη του αρχικού *σ* και μετάθεση του *ρ*· βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 327, ΛΚΝ, λ. *παστρεύω*). Ο τ. *παστρεύγω* (για την κατάλ. *-εύγω*, βλ. Χατζιδ., ό.π. 49) στο Βλάχ. (λ. *παστρεύγω*) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *παστρέβγω -βjω*, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Ο τ. *παστρεύω* με ανομοιωτική αποβολή του αρχικού *σ* (ΛΚΝ), στο Du Cange (λ. *πάστρα*) και σήμ.· βλ. και LBG (λ. *παστρεύω*). Τ. *σπαστρεύου* σήμ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ., λ. *σπαστρεύου* και *παστρεύου* σημ.). Η λ. στο Meursius (λ. *σπαστρεύειν*), σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 47[33]) και σήμ. ιδιωμ. (Κωνσταντινίδης, Λεξιλ. ροδ. διαλ.)· βλ. και LBG στη λ.

Ι. Ενεργ. **1)** Καθαρίζω: *Ο ιερεύς ο καταφρονών την εκκλησίαν αυτού και ου μετά πάσης τιμής δεν παστρεύει και φιλοκαλεί αυτήν και πάντα τα ιερά, αλλ' ως Θεού οίκον καταφρονών, αργείτω επί καιρώ* Μαλαξός, Νομοκ. 140· *να μην αγοράζει ποτέ σκλάβον ή σκλάβαν, αλλά να σηκώνεται ατός του να παστρεύει το σπίτι του και να τινάζει τα στρώματα* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 131· (αμτβ.): *Λαϊκοί εις το θυσιαστήριον δεν σεβαίνουν, μήτε άνδρες μήτε γυναίκες ... η δε καλογραία σεβαίνει και παστρεύει* Νομοκ. Αγ. Γεωργ. 146· (εδώ σε μεταφ.): *Εσείς οι Φαρισαίοι το έξω του ποτηρίου και του πινακίου σπαστρεύετε, αμή το μέσα σας είναι γεμάτον από αρπαγάς και πονηρίας* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. ια' 39. **2)** (Γενικ.) περιποιούμαι, φροντίζω: *Περί βιβλιοφύλακος, εάν ου παστρεύει καλώς τα βιβλία* Μαλαξός, Νομοκ. 234· **2)** (Μεταφ.) εξαγνίζω: *Καθαρίσατε τα χέρια σας, αμαρτωλοί, και σπαστρέψετε τες καρδίες σας, δίψυχοι* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιακ. Καθ. Επ. δ' 8· *Ας καθαρισθούμεν από κάθε αμαρτίαν με την πίστιν και την ελεημοσύνην, με την σωστήν αγάπην πάλιν, με την αληθινήν ταπεινοφροσύνην παστρεύοντας του λόγου μας από κάθε σαρκικήν ατσαλιάν* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 112[13].

ΙΙ. Μέσ. **1)** Καθαρίζομαι (για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' Παράρτ. 33): *Ας πάμε όλες μετ' αυτή στη βρύση να πλυθούμε, | μια μια από τον πάσπαλο τούτο να παστρευτούμε* Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 124· *όρισέν τους* (ενν. *ο θεόπτης Μωυσής*) *να πλυνθούν και να σπαστρευθούν καλά, και την σάρκαν τους και τα ρούχα τους να καθαρισθούν, και τότε ... να έβγουν τον ανήφορον να τον προσκυνήσουν* (ενν. *τον Θεόν*) Λεόντ., Ομιλ. (Κακ.-Πάνου) 116. **2)** Περιποιούμαι τον εαυτό μου, καλλωπίζομαι: *και τότε Κουταγιώταινα λέγει τες «εγερθείτε, | όλες εδά σπαστρευέσθε, όλες ευμορφωθείτε»* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 569. **3)** (Μεταφ.) εξαγνίζομαι: *έτσι σχολάζοντας με πλέα επιμέλειαν με την θεωρίαν και με την θεολογίαν των θείων και ακόμη καθαρισμένοι διά μέσου της Αγίας Γραφής και έστοντας να παστρευτούμεν με την παντοτινήν προσευχήν, ας καταφρονήσομεν τες ψεύστικες φροντίδες* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 111[27].

σπαστρικός, επίθ., Αχιλλ. L 542, Αχιλλ. (Smith) Ν 861, Χούμνου, Κοσμογ. 2427, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 76[8], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 5110, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 160[20], Ο γεννηθείς νεώτερος ... φ. 146[r]· *παστρικός*, Σταφ., Ιατροσ. 20[67], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1630, 5101, 5104, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 157[15], Τσιρίγ., Επιστ. 170, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 167, 185, 196, 223, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [802], Ροδινός (Βαλ.) 53, Μπερτολδίνος 99.

Από το ουσ. *σπάστρα* και την κατάλ. *-ικός*. Ο τ. (<*πάστρα*, βλ. ά. *σπάστρα*) στο Meursius, σε έγγρ. του 18. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 80, Κολιός, Θησαυρ. 18, 1981, 333) και σήμ.· βλ. και LBG. Η λ. τον 8.-9. αι. (TLG), στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Ανδρ., Ιδ. Μελ., Κωνσταντινίδης, Λεξιλ. ροδ. διαλ., λ. *σπαστρεύω*, Ντίνας, Ιδίωμ. Κοζάν. Β', Χατζ., Λεξ.)· βλ. και LBG.

1α) Καθαρός· απαλλαγμένος από βρομιά: *ρούχον ... σπαστρικόν* Χούμνου, Κοσμογ. 782· *βρέξε εις αυτήν την αλουσάν ένα σφογγάρι παστρικόν και στίψε το να μείνει μόνον ολίγη υγρασία* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 248· (προκ. για χώρο): *Πάντα μουγκρίζει μοναχή και με το σκούτουφλό 'ναι| το σπίτι αν έναι σπαστρικό, λέγει: «Ασάρωτό 'ναι»* Κακοπ. 102· *Όποιος θέλει να κρατήσει το σπίτι παστρικόν, δεν πρέπει να κρατεί πουλία μήτε περιστέρια* Μπερτόλδος 36· **β)** (για πρόσωπο ή ζώο) που αγαπά την καθαριότητα και φροντίζει γι' αυτήν: *Στέκου εις την πόρταν, διατί η κυρά σου είναι καθάρια και σπαστρική, και αν έλθεις αιφνιδίως μέσα, θέλει της κακοφάνη* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 217[41]· *Περί της περιστεράς ... Είναι και παστρικότερα απάντων των ορνέων,| και τέρπονται την ευωδιάν και τόπους μυρισμένους,| και σάρωμα η κοίτη τους θέλουν να μη τους λείψει* Φυσιολ. (Legr.) 651· **γ)** (προκ. για νερό) καθάριος, διαυγής, απαλλαγμένος από οτιδήποτε βλαβερό: *είναι μια μεγάλη πέτρα χοντρή ... και κάθε χρόνον εις τες δώδεκα του Μαΐου εις την εορτήν του* (ενν. *του αγίου*) *... στάζει αυτή η πέτρα από ολίγον ολίγον νερόν όμορφον και παστρικόν* Ροδινός (Βαλ.) 189· *να γυρέψω παστρικό νερό να το ποτίσω* (ενν. *το δέντρο το εδικό μου*)| *και λούλουδα πολλώ λογιών, ογιά να το στολίσω* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 135[5]· **δ)** καθαρός, απαλλαγμένος από προσμίξεις: *να είναι οπλεγάδος ο άνωθεν Νικολός να δώσει όλον το μήναν τον Αύγουστον τσι ̧αχέ στάρι μουζούρια γ' μετρητό σπαστρικό, αρεσκούμενο του άνωθεν ιερέως* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 239[4]. **2)** (Μεταφ.) **α)** καθαρός, ηθικός, άσπιλος, αγνός: *Ας είν' ως θέλεις και κρατείς, εις τα καμώματά μου,| εγώ γνωρίζω παστρικήν και δίκιαν την καρδιάν μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [700]· *πρόσεχε ακριβά να είναι παστρικός όποιος τα φθειάσει* (ενν. *τα χαλούμια*) *καν άνδρας είναι καν γυναίκα· ήγουν αν είναι γυνή να μην έχει τα συνήθεια ούτε να έσμιξε με άνδρα αυτήν την ημέραν. Ει δε και είναι αρσενικός να μην ενυπνιάσθη την νύκτα πως επόρνευε με γυναίκα ούτε και έξυπνος να το έκαμεν, ότι εάν εμολύνθη χαλούσι τα χαλούμια και βρωμέζουσιν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 251· *Όσον διά την σωφροσύνην και παστρικήν ζωήν, όχι διά το ίδιόν του κορμίν εφρόντιζεν μόνον να είναι καθαρός και παστρικός, κατά που έκαμνεν από μικρόθεν και το απόκτησεν με συχνούς κόπους και πόνους και ιδρώτας, τόσον οπού έφθασε να γένει παντάπασιν απαθής* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 68[30, 31]· **β)** χρηστός, ενάρετος: *καθώς ατός του επερπάτιεν τον παστρικόν δρόμον του Κυρίου, έτσι και την νύμφην του Χριστού, ωσάν καλός τις επιμελητής, την έσυρνεν εις παστρικήν πολιτείαν* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 69[10, 12]· **γ)** ηθικά ακέραιος: *Όποιος δεν σου πάγει, δεν σου πέφτει, και όποιος πέφτει σου, δεν ασηκώνεται παστρικός* Μπερτόλδος 71· **δ)** ξεκάθαρος, που δεν μπορεί να παρανοηθεί ή αμφισβητηθεί: *κι όνειρ' ευθύς μου 'φάνη| ξεκάθαρον και παστρικόν μέσα εις τον νουν μ' εφάνη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [970].

σπατάλη η, Λόγ. παρηγ. Ο 407, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 360, Έκθ. χρον. 23[26], Μορεζ., Κλίνη φ. 113[v], 400[v], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 197 (δις), 199, 217, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. κα' 34.

Το μτγν. ουσ. *σπατάλη*. Η λ. και σήμ.

1) Υπέρμετρη ασωτία, κραιπάλη· άσωτος, ακόλαστος βίος: *Πήξας ουν τας σκηνάς εν τω της Εφέσου κάμπῳ και ποιήσας μήνας τέσσαρας, ουκ άλλο ην το δρώμενον*

πλην τρυφής και σπατάλης· ην γαρ ο ανήρ οινοπότης ως ουδείς άλλος και εις τας σαρκικάς επιθυμίας αδεώς εμπίπτων Δούκ. 121[36]· *ος ... εβίου ζωήν άσωτον εν σπατάλη και κυνηγεσίοις, χείρον ποιών ή όσα έπραττεν εν Πελοποννήσῳ* Ιστ. πολιτ. 35[11]· *Ο δε Καντακουζηνός ορών ... τον δε γαμβρόν αυτού και συμβασιλεύοντα Ιωάννην εν σπατάλη και μέθη διάγοντα, εδυσχέραινε* Δούκ. 67[2]. **2)** Αλόγιστη δαπάνη, σπατάλη σωματικών δυνάμεων και λόγων: *αφ' την σπατάλην γίνεται* (ενν. *ο άνθρωπος*) *και 'ξάπτει τίτοιον πύρε,| μέρα νύκτα να βρίσκεται στο πέσε και το γύρε* Γεωργηλ., Θαν. 530· *Ο γράφων γαρ σπαταλικά και λέγων σερφετίας| φαίνεται ότι ένι απλόψυχος και ποιεί το από σπατάλης* Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 14· *οκάτι εκ σπατάλης μου εις λόγον εκινήθην| και ύβρισά τι σοβαρόν της Πικροδυστυχίας* Λόγ. παρηγ. L 398. **3)** Ανάπτυξη έμβιου οργανισμού: *σου είπομεν να βάλεις την κοπρίαν, ήτις ... δίδει του δένδρου σπατάλην και εβγάνει προκομμένα βλαστάρια* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 156· *Να φυλάξεις ρόδα όλον τον χρόνον ... δέσε το κλαδί* (ενν. *του ρόδου*)*, οπού έχει το βαβούλι, με κομμάτι ράμμα διά να μην υπάγει η σπατάλη εις το τριαντάφυλλον και ξεφουντώνει* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 271· *Όθεν* (ενν. *το σιτάρι*) *πρώτον μεν κάμνει ψωμί ολίγον, δεύτερον δεν δίδει τροφήν ούτε σπατάλην εις τον άνθρωπον, αλλά μάλλον γεμώνει τον στόμαχον από βλαβερούς χυμούς και κακά περισσεύματα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 196.

σπαταλίζω.

Από τον αόρ. του *σπαταλώ*. Η λ. στο Βλάχ. (όπου και μτχ. *σπαταλισμένος*, λ. *σπαταλεμένος*) και λογοτ. στο ΑΛΝΕ.

α) (Μτβ.) συμβάλλω, συντελώ στην ανάπτυξη κάπ.: *Διά να σπαταλίσεις την άμπελον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 133· **β)** (αμτβ.) αναπτύσσομαι: *βάλε του* (ενν. *του αμπελιού*) *καλήν κοπρίαν δύο χρόνων, αμή μην εγγίζει εις την ρίζαν του ... αλλά βάνε την μίαν πιθαμήν παράμερα και ούτω σπαταλίζει θαυμασιότατα* αυτ. 160· *όταν πιάσει το κέντρωμα, έβγαλε τα δέματα και κόπτε όσα άλλα βλαστάρια φυτρώσουν από το άγριον, το οποίον κόψε ... να σπαταλίσει το ήμερον* αυτ. 150.

σπαταλικά, επίρρ.

Από το επίθ. **σπαταλικός* (<επίθ. *σπάταλος* + κατάλ. *—ικός*)· πβ. και λ. *σπαταλικώς* τον 11. αι. (LBG) και *σπαταλιστικά* στο Βλάχ. Η λ. στο Βλάχ. (γρ. *σπασταλικά* από τυπογρ. λάθος).

Χωρίς μέτρο στο λόγο, φλύαρα: *Ο γράφων γαρ σπαταλικά και λέγων σερφετίας| φαίνεται ότι ένι απλόψυχος και ποιεί το από σπατάλης* Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 13.

σπαταλιώ, βλ. *σπαταλώ*.

σπαταλοκρομμύδης ο, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 294 κριτ. υπ.

Από το *σπαταλώ* και το ουσ. *κρομμύδι(ον)*. Η λ. στο Du Cange (λ. *σπαταλοχρομίδης*· διόρθ. Κουκ., Αθ. 37, 1925, 202 σημ. 2).

(Μειωτ.) που καταναλώνει με λαιμαργία τα κρεμμύδια· πειναλέος: *εκείνοι να λαμιώνουσιν, και εγώ να μη χορταίνω,| εκείνοι να σταβλίζονται τρώγοντες το καθ' ώραν,| και εγώ να ομοιάζω πάντοτε τον λιμοταγισμένον,| και πάντες να με λέγωσιν*

«*ω σπαταλοκρομμύδη*» αυτ. Δ' 294· (εδώ πιθ. προκ. για άνθρωπο σπάταλο σε πράγματα φτηνά και πενιχρά, βλ. Πολ. Λ., Πριν Άλ.[2] 52): *αν μ' εύρεις χρώμενον κακώς εις ταύτα τα με δίδεις,| τότε και κατονείδιζε, τότε κατάκρινόν μοι| ώσπερ ελευθερόψυχον και σπαταλοκρομμύδην* αυτ. Β' 69.

σπάταλος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σπάταλος*. Η λ. και σήμ.

(Εδώ) που τρώει χωρίς μέτρο, με απληστία· λαίμαργος: *Εγώ την πείναν ηύρα την ιατρειάν πολλά μεγάλην·* (παραλ. 1 στ.) *και μη μου πεις και ζει πολλά ο σπάταλος και χάφτης·| χάνεται, λύει και ψοφά εκ της αιτίας ταύτης* Γεωργηλ., Θαν. 544.

σπαταλώ, Έκθ. χρον. 3[13]· *σπαταλιώ,* Προδρ. (Eideneier)[2] Β' 96-1 κριτ. υπ.· παρατ. *εσπατάλουν,* Λίβ. διασκευή α 2575, Λίβ. Esc. 2442, Λίβ. Va 2250.

Το μτγν. *σπαταλάω*. Η λ. και σήμ.

α) Επιδίδομαι στην ακολασία, στην κραιπάλη· ζω άσωτο, μαλθακό και τρυφηλό βίο: *ο τούτου αδελφός σουλτάν Μουράτης... καταλαβών τον Μουσταφάν... εν βαλανείω λουόμενον, μεθύοντά τε και σπαταλώντα, εισπηδήσας αίφνης αυτόν απέπνιξε* Ιστ. πολιτ. 5[15]· *Αλλά άπαντες απέφηναν να πάσι στην Νοβάραν,| διού εκεί ευρήκασιν έξω να σπαταλούσι,| κι εις σε σεντόνια και πτερά καλά να κοιμηθούσι* Κορων., Μπούας 44· *Ταύτη δη η κενή και ματαία ελπίς μέγα θράσος και τόλμην και ευφροσύνην τοις Τούρκοις ενέπλησε τότε, και από τούτου έχαιρον και εσπατάλουν* Καναν. (Pinto) 261· **β)** ξοδεύω, δαπανώ αλόγιστα και χωρίς φειδώ: *Ην γαρ* (ενν. *ο σουλτάν Σελίμης*) *εν πάσιν αγαθός· ου γαρ έπραττέ τι άνευ κρίσεως· εν γαρ τοις καιροίς αυτού διήγον εν ειρήνη άπαντες, κερδώντες και σπαταλώντες* Έκθ. χρον. 55[23]· *εγώ με τους συντρόφους μου εις την Μιλάναν πάγω,| και μιαν στιγμήν δεν καρτερώ να πιω ουδέ να φάγω,| κι υμείς ελθέτε όπισθεν, και μηδέ σπαταλάτε,| αλλά το φα αρπάξετε, και παρευθύς ελάτε* Κορων., Μπούας 43· *καν όσα φας* (ενν. *χοίρε*), *καν όσα πεις και όσα σπαταλήσεις,| εάν μη φάγεις κόπρια, ουδέν σου νοστιμίζει* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 426· (εδώ σε παροιμ. χρ., βλ. και Παπαχριστοδούλου, Μνήμ. Άμ. 87): *τρώγε* (ενν. *διά*) *να ζεις, και ουδέν ζεις* (ενν. *διά*) *να σπαταλείς σαν χοίρος* Γεωργηλ., Θαν. 540.

σπατί το, βλ. *σπαθίον*.

σπαχηλίκι το.

Από το τουρκ. *sipahilik* (Redhouse, λ. *sipahi*). Η λ., καθώς και τ. *σπαηλίκι*, και σήμ ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 63).

Το αξίωμα του σπαχή στον οθωμανικό στρατό· (εδώ προκ. για χριστιανό στρατιωτικό): *Ύστερον δε πάλιν εδυνάμωσαν οι Βούλγαροι και επήγαν κατά των Ρωμαίων και εθανάτωσαν και εκατέκοψαν αυτούς μετά του βασιλέως του Νικηφόρου. Τότε ο δίκαιος* (ενν. *ο άγιος Νικόλαος*), *ωσάν είδε την καταδίκην, ενθυμήθη του οράματος οπού είδε και ευχαριστήσας τω Θεώ υπέστρεψε από εκεί κλαίων και οδυρόμενος. Και αφήκεν την στρατιωτικήν, ήγουν έριξε το σπαχηλίκι του και έγινεν καλόγερος και υπήγεν εις μοναστήριον και έλαβε το άγιον σχήμα* Αγ. Νικ. στρ. (Κακ. -Πάνου) 118.

σπαχής ο, Έκθ. χρον. 79[22-3], Επιστ. Κρ. 1574 148 δις,· Αχέλ. 189, 202, 1191, Χρον. σουλτ. 45[13], 126[10], Αγ. Νικ. στρατ. (Κακ.-Πάνου) 117 δις, Παλαμήδ., Βοηβ. 102, Σταυριν. 269, 376, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 24[r], 26[r], 52[r, v], Λεηλ. Παροικ. 55, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1719, 2775, 2984, 3185, 3225, 4244, 4621, κ.α., Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 147[19], 155[10], 161[4], 207[20], 227[15], 239[16], 239[22], 259[10], 264[17], κ.α., Ιστ. μακαρ. Μαρκ. 221, 519· *σπαγχής,* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6698, 9203, 9441· *σπαής,* Ιστ. πατρ. 166[19], Σταυριν. 53, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 328, 338, 353, 388, 399, 424, Διακρούσ. (Κακλ.) 248, 258, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 192[5].

Από το τουρκ. *sipahi* (Redhouse). Ο τ. *σπαγχής* πιθ. από υπερδιόρθωση (Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 770]. Ο τ. *σπαής* και σήμ. Η λ. το 15. αι. (TLG, LBG, γρ. *σπαχίδες*), στο Meursius (στον πληθ., γρ. *σπάχιδες*) και σήμ. ιστ.

Οθωμανός αξιωματούχος· (1) ιππέας πολεμιστής στον οποίο ο σουλτάνος είχε παραχωρήσει τιμάριο, με αντάλλαγμα τις στρατιωτικές υπηρεσίες του (για το πράγμα βλ. Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 374): *ο σουλτάν Μπαγιαζίτης απέστειλε τον Αλή μπασιάν μετά γενιτσάρων και σπαχήδων και φοσσάτα της Ανατολής μετ' αυτού* Έκθ. χρον. 49[3]· *έπεμψε δε ο σουλτάνος τον Αλή μπασιάν μετά στρατευμάτων, γενιτσάρων, σπαχήδων και πεζών τοξοτών και άλλων* Ιστ. πολιτ. 61[13]· *Διαλαλημόν εκάμασιν διά να τ' ακούσουν όλοι| τ' οποία φλάμπουρα σεβούν έσωθεν στο καστέλι| σκούδους αυτών χιλιάδες τρεις μπασάς να δώσει θέλει| και πάντες οι γιανίτσαροι σπαχήδες να γενούσιν* Αχέλ. 2358· (2) (κατ' επέκτασιν) τιμαριούχος επιφορτισμένος μια σειρά διοικητικών καθηκόντων (για το πράγμα βλ. Ιναλτζίκ, Οθωμ. αυτοκρ. 204): *Τω αυτώ χρόνω, Ιουνουαρίω, έστειλεν ο βεζίρης τον Χατζή Αχμάτη εις την Μακεδονίαν, Θετταλίαν και Βουλγαρίαν να κάμει ταχρίρι, ήγουν όποια χώρα έχει πολλά χαράτσια να κατεβάσει και αλλού να ανεβάσει. Και έτσι έγραψεν εις πάσα κάστρον και εις πάσα χώραν και όπου ευρίσκονταν πασαείς εκεί τον έγραφεν, μόνον το κανίσκιν του πάλιν να το δίδει το σπαχήν του* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 76[v]· (εδώ προκ. για τους χριστιανούς άρχοντες της προοθωμανικής εποχής): *ο Μορέας είχε Τούρκους ολίγους... διατούτο οι άρχοντες του τόπου, οι χριστιανοί, όριζαν τους τόπους και τα χωρία οπού έχουσι τώρα οι Τούρκοι, οι λεγόμενοι σπαήδες. Και ήσαν άρχοντες χριστιανοί σπαήδες απάνω εις τον τόπον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 432 δις.

Ο τ. *σπαής* ως οικογ. επων.: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 432.

σπαχογλάνης ο, Χρον. σουλτ. 141[10]· *σπαογλάνης,* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 337· πληθ. *σπαόγλανοι,* Τάξ. θυρ. 40, 58· *σπαογλάνοι,* Τάξ. Πόρτ. 7· *σπαχόγλανοι,* Χρον. σουλτ. 141[6].

Από το τουρκ. *sipahioğlanı* (Redhouse, λ. *sipahi*). Ο πληθ. *σπαογλάνοι* στο Du Cange, όπου και εν. *σπαχογλάνος* (λ. *σπαχίδες*). Πληθ. *σπαχογλάνοι* το 15. αι. (TLG), στο Meursius και το LBG.

α) (Στον πληθ.) επίλεκτο ιππικό σώμα του Οθωμανικού στρατού ή της Υψηλής Πύλης: *Έχει δε εις πρώτην τάξιν* (ενν. *ο αμιράς*) *τους καλούμενους σπαογλάνους ήγουν αρχοντόπουλα, εξακοσίους, οίτινες προπορεύονται έφιπποι έμπροσθεν του αμιρά* Ταξ. θυρ. 9· **β)** ιππέας στρατιώτης, μέλος επίλεκτου ιππικού σώματος: *Και τους ανθρώπους οπού ήτανε εις το κάστρο τους επήρε και τους διαμέρασε· και έκαμε*

μέρος από δαύτους Τούρκους σιλιχτάρηδες και το άλλο μεράδι τους έκαμε σπαχογλάνηδες και το άλλο μέρος τους (έκδ. τις) *έκαμε γιανιτσάρους να στέκουνται εις την Πόλι* Χρον. σουλτ. 109^{26}.

σπεδίζω.

Από το *πεδίζω* (<αρχ. ουσ. *πέδη* και την κατάλ. *-ίζω*) που απ. σε Γλωσσάρ. με ανάπτυξη προθετικού *σ* (Andr., Lex., λ. *πεδίζω*). Πβ. ά. *πεδεύω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

Δένω, δεσμεύω· (μέσ., μεταφ.) δυσκολεύομαι να περπατήσω, περπατώ αργά: *εκείνοι όπου είναι δεμένοι πολύ καιρόν, και, αν λυθούσιν ύστερον, υπό της μακράς συνηθείας των δεσμών ουδέν δύνανται να προβατούσι, αλλά υποσκελίζονται και σπεδίζονται* Σοφιαν., Παιδαγ. 107.

σπεδίρω, βλ. *σπεντίρω.*

σπέζα η, Σεβήρ., Σημειώμ. 53ς', Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 23^{7}, 26^{37}, 31^{15}, 128^{7}, 131^{33}, Διαθ. 17. αι. 1^{55}, 3^{285}· *σπέντζα,* Επιστ. Κρ. 1574 148· *σπέτζα.*

Από το ιταλ. *spesa*. Οι τ. με επίδρ. του τουρκ. *ispence* (βλ. και Kaplanis [Ιωακ. Κύπρ., Πάλη σ. 771]). Ο τ. *σπέντζα* σε κείμ. του 18. αι. (Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 72^{75}). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Β' 175^{22}), του 17. (Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 273, Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 19, 1982, 191) και του 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ, 26, 1984, 398, 408, 419, 436, Άμ., Ελλην. 5, 1932, 217 σημ. 9), και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β', Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. κ.α.).

1) Δαπάνη, έξοδα: *Σπέζες διά τον Νεόφυτον όταν ηθέλησε να μισέψει* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 28· *Ο ευγενής αφέντης Τζώρτζης Βεργίτσης ... δίδει και κοτσενδέρει του Γεώργη Τρουλινόπουλου το λιβάδι με το δάσο, κρασμένο στα Διχάλια ... Εις τα οποία χωράφια να είναι ομπλεγάδος ο λεγόμενος Τρουλινόπουλος με δικές του σπέζες να τα φράξει γύρου γύρου* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 31^{6}. **2)** Πάγιος έγγειος φόρος που πλήρωναν οι χριστιανοί υπήκοοι της οθωμανικής αυτοκρατορίας (για τη σημασ. βλ. και Kaplanis, ό.π., Ελλην. Οικον. Ιστ. Α' 171): *όσοι επροσκύνησαν εκεί εις την Κύπρον έμειναν ειρηνικοί να πληρώνουν τα χρέη τα αυθεντικά. Έλαβαν δε και ορισμόν εις τρεις χρόνους να μη δώσουν κανένα χρέος αυθεντικόν, έπειτα να πληρώνουν χαράτσια, σπέτζες και δεκατίες* Κώδ. Χρονογρ. 70^{13}· *Σαν κοσμικούς χειρότερα όλη μέρα δουλεύουν* (ενν. οι *μοναχοί*),| *τα δέκατα τους κουβανούν, άσπλαχνα τους παιδεύουν.*| *Σπέζα 'πό 'να φλωρί τους παίρνουν* (ενν. οι *Τούρκοι*) *πάσα χρόνον* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9445.

σπείρα η.

Το αρχ. ουσ. *σπείρα*. Η λ. και σήμ.

Σώμα ενόπλων ανδρών, (ρωμαϊκή) στρατιωτική μονάδα: *Ιδόντες δε το πρόσταγμα του καίσαρος* (ενν. *ο έπαρχος θαλάσσης συν τους πάντας κυβερνήτας και αρχηγούς*), *συντόμως*| *έγενον εις την Αφρικήν και θορυβείτ' ο κόσμος.*| *Κι ευθέως γαρ εις ήπειρον ερρίψαντο την σπείραν*| *και χάρακας υψώσαντο άμα κατά την θύραν*·| *ένθα τεθέντες φοβερούς πρησθήρας και μεγάλους,*| *μεθ' ους γαρ εκατάτυπτον σφοδρώς τους αντιπάλους* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 935.

σπειρίζω. — Βλ. και *σπορίζω.*

Από το *σπείρω* ή τον αόρ. του *σπέρνω* και την κατάλ. *-ίζω.*

Σπέρνω: *μη σπείρεις το αμπέλι σου δίλογο, πρόσποτε να αγιάσει το γέμισμα ο σπόρος ος να σπειρίσεις και εσοδειά του αμπελιού* Πεντ. Δευτ. XXII 9.

σπείρνω, βλ. *σπείρω.*

σπείρσιμος, επίθ.

Από τον αόρ. του *σπείρω* και την κατάλ. *-ιμος*. Πβ. ουσ. ουδ. *σπείρσιμο* (Κωστ., Λεξ. τσακων.), *σπείρσιμον* (Παπαδ. Α., Λεξ.), *σπείρσιμου* (Χαντζιάρας, Θεσσαλ. γλωσσάρ.) σήμ. ιδιωμ.

Κατάλληλος για σπορά: *και ότι να πέσει από το ψοφίμι τους* (ενν. *από τα μαγαρισμένα*) *ιπί παν σπόρο σπείρσιμο ος να σπειρθεί, καθάριο αυτό* Πεντ. Λευϊτ. XI 37.

σπείρω, Κομν., Διδασκ. Δ 366, Metrol.^{2} $59^{18, 24}$, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 682, Φυσιολ. (Legr.) 402, Θεματογραφία 14, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1382, 1383· *σπείρνω,* Πεντ. Δευτ. XXI 4· *σπείρω ή σπέρνω,* Απολλών. (Κεχ.) 487, Πεντ. Έξ. XXIII 16, Λευϊτ. XI 37, XIX 19, XXV 3, 4, Δευτ. XXIX 22, Μαλαξός, Νομοκ. 391, Πιστ. βοσκ. I 1, 394, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 933, Επιστ. Κρ. 1574 148, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [309], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 35· *σπέρνω,* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 13722, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} 447, 448, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 677, Συναξ. γαδ. (Βασιλ.) 362, Σαχλ. Ν 5, Σαχλ., Αφήγ. 127 (έκδ. *να περνώ*· διόρθ. Ξανθ., Βυζαντίς 1, 1909, 362 σε: *να σπέρνω*), Λίβ. διασκευή α 1140, 1169, Λίβ. Esc. 1081, 1083, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 319, 2371, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 653, Ch. pop. 49, Μαχ. 604^{31}, Λίβ. Va 917, 941, 944, Δευτ. Παρουσ. 348, Ριμ. κόρ. Α 11, Ριμ. κόρ. V 9, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1151, 1845, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 104^{r}, 256^{r}, 361^{r}, Δεφ., Λόγ. 98, Θεματογραφία 14, Μορεζ., Κλίνη φ. 52^{r}, 68^{r}, 147^{r}, 267^{v}, Ιστ. Βαρλαάμ 144, Ολόκαλος 32^{4}, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 1262, Γεργαν., Εξήγ. Αποκ. 85, 128, 168, Κυπρ. ερωτ. 20^{11}, 36^{8}, Πανώρ.^{2} Πρόλ. 28, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 284, Γ' 275, Ιντ. κρ. θεάτρ. (Μανούσ.) Γ' 5, κ.α., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 190^{14}, 614^{18}, κ.π.α., Σουμμ., Ρεμπελ. 162, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 32^{15}, 96^{39}, 120^{32}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Δ' 309, 494, Διήγ. πανωφ. 57, 60, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 463 ρλβ' 2, 8, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [571], χορ. Ε' [2], Νεκταρ. Ιεροκοσμ. Ιστ. 356, Φορτουν. (Vinc.) Β' 197, Ε' 134, Ιντ. β' 109, Μετάφρ. Ακάθ. Ύμν. 140^{13}· *σπέρω,* Μανασσ. Ποίημ. ηθ. 621 σημ. 5· γ' πληθ. υποτ. παθητ. αορ. *να σπερτούν,* Ασσίζ. 156^{14}.

Το αρχ. *σπείρω*. Ο τ. *σπέρνω* (από το *σπείρω* αναλογ. με τα ρ. σε *–νω*, Jannaris, Hist. Gramm. 903, Χατζιδ., Γλωσσ. ερ. Β' 394) στο Βλάχ., σε κείμ. του 18. αι. (Πρωτοπ.-Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ. 96) και σήμ. Ο τ. *σπέρω* τον 8. αι. (LBG· για πιθ. παλαιότερη μνεία (4. αι.) βλ. Pern., Ét. linguist. II 345 και TLG), σε έγγρ. του 13. αι. (Caracausi, λ. *σπέρνω*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., στη λ. (όπου και μέσ. *σπε(ί)ρκο(υ)μαι, σπάρκουμαι*), Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ.

ιδίωμ. ορ. Πιερίας (*σπέρου*), Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ. (*σπέρου*), Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 406). Τ. *π'είρου* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., στη λ., όπου και μέσ. *π'ειρκ'ούμενε*). Μτχ. παρκ. (από το θ. *σπερμ-*) *σπερμένος* (Σακ., Κυπρ. Β' 793 (λ. *σπέρνω*), Papadopoullos, Monum. litt. popul. 127) και *σπερμένο/σπιρμένο* (με κώφωση ε>ι, Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ., λ. *σπέρνω*, σ. 473) σήμ. ιδιωμ. Τ. *σπέρρω* (με αφομοίωση ρν>ρρ· πβ. και αρχ. *σπέρρω*, L-S, στη λ.) σήμ. ιδιωμ. (Καραν., ό.π. (όπου και τ. *εσπέρνω, ισπέρνω, ισπέρρω*), Rohlfs, Et. Wört., λ. *σπέρνω*, Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 128). Τ. *σπρένω* σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 428). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Jannaris, ό.π.)· πβ. και τ. *σπείρνου* (Χατζιδ., ΜΝΕ Α'261).

1) (Αμτβ. και μτβ.) **α)** Φυτεύω, ρίχνω, σκορπίζω σπόρους σε κατάλληλα προετοιμασμένη γη (ή τους τοποθετώ μέσα στο έδαφος) για να φυτρώσουν, να βλαστήσουν και να αναπτυχθούν φυτά: *μήτε αροτριάν, μήτε σπείρειν, ούτε των πόλεων εξιέναι εδύναντο επί έτος έν και μήνας δέκα* Ψευδοσφρ. 172[23]· *Θερίζω γης γεννήματα, τά έσπειρα μετά κόπου* Λίβ. Esc. 1058· *και έσπειρεν ο Ισχακ εις την ηγή εκείνη και ευρήκεν εις το χρόνο εκείνο εκατό μόδια και ευλόγησέ τον ο κύριος* Πεντ. Γέν. XXVI 12· *να σπείρεις την ηγή σου και να μαζώξεις την εσοδιά της* Πεντ. Έξ. XXIII 10· *τα χωράφια μου να σπαρτούν εις τον καιρόν του σπόρου* Ασσίζ. 407[26]· *μη σπείρεις το αμπέλι σου δίλογο* Πεντ. Δευτ. XXII 9· (εδώ προκ. για τα δόντια του δράκοντα): *τα δόντια του* (ενν. *του όφεως*) *όλα εξέβαλε και εις την γην τα σπείρε·* (παραλ. 1 στ.) *να ιδείς ευθύς να γεννηθούν εκ την γην καβαλλάροι,| αρματωμένοι δυνατά, πολέμου εντρεπισμένοι* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 574· (σε παρομοίωση): *Ωσάν να σπέρνεις, λυγερή, βασιλικά στην γάστραν,| και βάλεις τα εις τον κόρφον σου, και όπου διαβείς μυρίζεις,* (παραλ. 1 στ.) *έτσε ανέσπασα κι εγώ στίχους εκ της καρδιάς μου* Ερωτοπ. 157· (με σύστ. αντικ.): *να σπείρετε εύκαιρα το σπόρο σας και να το φαν οι οχτροί σας* Πεντ. Λευιτ. XXVI 16· *Αν δώσεις τίποτε τινάν, μηδέν το ονειδίσεις,| και χάσεις και το δώρον σου και την ευχαριστίαν|και ομοιάσεις γεωργόν άπορον κατά πάντα,| αφότου σπείρει την σποράν και κλείσει το χωράφιν,| αποστερείται τον καρπόν και χάνει και τον σπόρον* Σπαν. Α 380· **β)** σε παροιμ. φρ.: *Ο γαρ εις αχαρίτωτον κακεντρεχή καρδίαν| λόγους προτείνων νουθετών και λέγων και διδάσκων,| έοικε γράφειν γράμματα καθ' ύδατος θαλάσσης,* (παραλ. 1 στ.) *ή σπείρειν αν κατά πετρών, ή τον αέρα παίειν* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 621· (μεταφ.): *Όποιος σπέρνει τα ακάνθια, ας μην περιπατεί χωρίς παπούτσια* Μπερτόλδος 22· **γ)** συχν. σε αντίθ. με το ρ. *θερίζω* (εδώ μεταφ.): *όμως τελειώνω σε εδώ και θέλω να γυρίσω·| διατί απ' εκείνο, τό έσπειρα, θέλω διά να θερίσω* Συναξ. γυν. 174· *Αλί τούς καρτερεί το δολερόν μαντάτον,| οπού στον Άδην έπεψαν μιαν νύκτα, μιαν εσπέραν| τούς είχασιν παρηγοριάν, δυο υιούς και θυγατέραν!|Τον Χάρον τους εσπείρασι, θάνατον εθερίσαν* Απόκοπ.[2] 407· (εδώ σε παροιμ. φρ.· βλ. και Πολ. Ν., ΒΖ 7, 1898, 161-162): *Ο σπείρων γαρ εν δάκρυσι μεθ' ηδονής θερίζει* Γλυκά, Στ. 325· *καθείς κοιμάται ως έστρωσεν, ως έσπειρεν θερίζει* Γλυκά Στ. 365· *Όποιος σπέρνει ανομίαν, θερίζει κακά* Μπερτόλδος 22. **2α)** Προκ. για τη συμμετοχή του άνδρα στη διαδικασία της τεκνοποίησης (πβ. νεοελλ. φρ. *σπέρνω παιδιά*): *Όταν ουν πάλιν γεννηθεί παιδίον και τινάς δεν το ηξεύρει ποίος πατέρας το έσπειρεν, ... λέγεται σκότιον* Μαλαξός, Νομοκ. 328· *από έναν πατέρα και δύο μητέρες γεννώνται δύο παιδία και λέγονται αδέλφια και δεν έχει να ειπεί, ότι αδελφός μου δεν έναι, επειδή από άλλην μητέρα εγεννήθη, εάν και ένας πατέρας έσπειρεν ημάς* Μαλαξός, Νομοκ. 290· *Πατήρ μου, λέγει, εγώ ειμί ον έσπειρας εις Κίρκην,| την βασίλισσαν την καλήν οπού πολλά σε ηγάπα* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 14028· *μάννα ουκ έτεκεν παιδίν απάνω εις γης την όψιν,| μάννα ουκ εσυνέλαβε άλλη εις τον παρόντα,| κύρης γαρ ουκ ηκούστηκεν να σπείρει τέτοιον ξένον,| εξάκουστον παράδοξον έξωθεν εκ της φύσης* Βυζ. Ιλιάδ. 469· (εδώ με σύστ. αντικ. και σε μεταφ.): *Οι πατριάρχαι σπέρματα σωματικά εζήτουν σπείραι,| οι δε απόστολοι τα νοερά τέκνα και πνευματικά* Φυσιολ. (Zur.) XXXVI 1[5]· *Οι πατριάρχαι σπέρμα σωματικόν εζήτουν σπείραι, οι δε απόστολοι τα νοερά τέκνα* Φυσιολ. (Kaim.) 28a[9]· **β)** τεκνοποιώ, δίνω γέννηση σε κάπ.: *Η Σάρρα, που 'τον άκαρπη και γρα κατά τη φύση| μηδ' ήτο για να γαστρωθεί και τέκνο να ποιήσει,| ο Κύριος την ευλόγησε, και μετά σένα ομάδι| τον Ισαάκ εσπείρετε κι εκάμετε ομάδι* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 670· *ποίον να θυμηθώ μεν πρώτα| και να παραπονεθώ περίσσα·| τον πατέρα και μητέρα,| οπού μ' έσπειραν οι άθλιοι·* (παραλ. 1 στ.) *ή τον ακριβόν μου άνδρα·| που μ' αγάπ' αυτός περίσσα* Λουκάνη, Άλ. Τροίας [896]· (εδώ σε προσωποπ.): *Τα γέλια με τα κλάηματα, με την χαράν η πρίκα| μιαν ώραν εσπαρθήκασι κι ομάδι εγεννήθηκα·| γιαύτος μαζί γυρίζουσι και το 'να στ' άλλο αλλάσσει,| κι όποιος εγέλα το ταχύ, κλαίγει πριχού βραδιάσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ' 2. **3)** (Μεταφ.) **α)** σκορπίζω, διασκορπίζω, απλώνω, διαχέω: *τις των Αγαρηνών αλάστωρ της θαλάττης* (παραλ. 2 στ.) ... *έγενεν επί την Αφρικήν, την εις την Βαρβαρίαν.* (παραλ. 1 στ.) *κι ευθέως Τούρκοις εν αυτή ωκίσαντα και σπείρας,| σπευδόμενος σουλτανικήν κράτησιν ενδυθήναι| και πλείσθην γην αραβικήν ιδιοποιηθήναι* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 894· *Δεν έχει εκεί να εύρει έλεος, παρά όποιος έχει σήμερον έλεος σπαρμένον εδώ· μη μου ελπίσεις τότε να εύρεις συμπάθειαν, τώρα την γύρεψε. Εκεί τότε έλεον δεν σε πουλιέται, μηδέ αγοράζεται* Πηγά, Χρυσοπ. 140 (41)· *όπου διαβαίνεις και πατείς ήθελα σπέρνει μόσχον| και να μυρίζει η στράτα σου κι εσύ να μην το ξεύρεις* Ερωτοπ. 6· **β)** διαδίδω, διδάσκω, μεταδίδω κ. σε μεγάλη έκταση: *Των παλαιών οι ποίησες, που μ' αρετή εγινήκαν* (παραλ. 1 στ.) *πάντ' από τους ενάρετους ήτασιν κρατημένες| εις μεγαλότατην τιμήν, και πλείστα παινεμένες.| Διά τούτο από τους ίδιους εμεταγλωττιστήκαν,| κι εις γένη διαφορετικά μ' όφελος εσπαρθήκαν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Προσφ. [6]· *Τα μαντάτα εγλήγορα σπέρνονται εις τον κόσμον* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 1744· *διά μεν του λόγου αυτού έσπειρε την αλήθειαν ο παντοδύναμος και αόρατος Θεός εν Ιερουσαλήμ, διά δε του πνεύματος αυτού εφώτισε και ενίσχυσε τους αποστόλους αυτού, ίνα σπείρωσιν αυτοί την αλήθειαν και εις πάντα τον κόσμον* Ψευδοσφρ. 450[49], 452[1]· **γ)** (προκ. για κ. κακό) προκαλώ και διαδίδω σε μεγάλο βαθμό: *ο Θεός έσπειρε λογισμόν απωλείας εις την καρδίαν Φαραώ και εις τον λαόν του* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 35· *να τελειωθεί ο πόνος| εκείνος, οπού έσπειρε* (ενν. *ο Διγενής*) *βεβαίως στας ψυχάς μας* Διγ. Ζ 3213· (σε προσωποπ.): *όπου βάλει| τα πόδια τση, ζηλειές και πάθη σπέρνει* (ενν. *η Περηφανειά*) Ερωφ. Β' 514.

Φρ. 1) *Σπέρνω στον άμμο*, βλ. άμμος Φρ. α. **2)** *Σπείρω ζιζάνια*, βλ. Επιτομή, ά. ζιζάνιον. **3)** *Σπέρνω χολόκοκκα πικρά*, βλ. πικρός 2α.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = (προκ. για χωράφι) που έχει σπαρθεί: *αφήνω της θυγατέρας μου της Καλής την σποράν, σπαρμένα και άσπορα, να τα ορίζει ... και ωσάν*

αποσπείρει, να έναι το ένα του μοναστηρίου, το νεότερον το ρούσιον, και το άλλο να πουληθεί Ολόκαλος 222[11]·

Η μτχ. παρκ. ως ουσ. = (περιληπτ.) τα φυτά που σπάρθηκαν, τα σπαρτά: *όποιαν ώρα θερίσει ο λεγόμενος πουλητής το σπαρμένο όπου έχει στο άνωθεν χωράφιν, τότες να είναι και ν' απομένει ο άνωθεν αγοραστής νοικοκύρης εις εκείνο* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 293[11].

σπέκλον το· *σπέτλον.*

Το μτγν. ουσ. *σπέκλον* (Montanari, Λεξ.). Ο τ. τον 6. αι. (LBG) και στο Meursius. Τ. *σφέτλον* τον 5. αι. (TLG). Η λ. στο Du Cange· βλ. και LBG, λ. *σπέκλον.*

Γυαλί παραθύρου (LBG, λ. *σπέτλον·* κατά Eideneier [Προδρ.[2] σ. 330], Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α΄156 ο καθρέφτης): *τα κεραμίδια ελύθησαν, το στέγος εσαπρώθη,| οι τοίχοι καταπίπτουσιν, εξεχερσώθη ο κήπος,| κοσμήτης ουκ απέμεινεν, ου γύψος, ουδέ σπέτλον| ουδέ ρηγλίν μαρμάρινον, ου συγκοπή μετρία* Προδρ. (Eideneier)[2] Α΄79.

σπεκουλάρω· *πεσκουλάρω.*

Από το ιταλ. *speculare* (Battaglia, λ. *speculare2*). Η λ. και σήμ. (λαϊκ., προφ.).

Διαχειρίζομαι: *και έχω σήμερο τρεις τέσσερις χρόνους οπού την εμπορεύομαι* (ενν. *τούτη την πραμάτεια*) *Κάστρο και Ρέθεμνος και δε μπορώ ν' αναβατζάρω τίποτις, μόνε όσο πεσκουλάρω τα ξένα σολδία* Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 172[33].

σπεκουλάτωρ ο, Δούκ. 383[26], 385[4].

Το μτγν. *σπεκουλάτωρ.* Η λ. στον τ. *-άτορας* και σήμ. λόγ. (ΛΚΝ).

Δήμιος: *Και λέγει* (ενν. *ο μέγας δουξ*) *τω σπεκουλάτορι· «Ποίησον το κελευσθέν σοι, αρξάμενος από τους νέους». Και υπακούσας ο δήμιος απέτεμε τας κεφαλάς των νέων* Δούκ. 383[23]· *Ο δε βασιλεύς ... επίστευσε τον Αίνον και οργίσθη τον Αίσωπον. Και πάραυτα ανεξετάστως όρισε τον Έρμιππον οπού ήτον σπεκουλάτωρ, ήγουν τζελάτης, να τον αποκεφαλίσει* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 193[8].

σπελεφρέν· *σπελεφρέν ολόλευκον* Θησ. Ε' [79[1]], εσφαλμ. γρ. αντί *(ει)'ς πελεφρέν* (αιτιατ. εν. του ουσ. *πελεφρές* <*παλαφρές* με τροπή *α*>*ε*)· διόρθ. Du Cange (λ. *σπελεφρέν*). — Βλ. ά. *παλαφρές.*

σπελίκι(ον) το. — Βλ. και *σπαχηλίκι.*

Κατά Bartusis (Land and Privilege in Byzantium: The Institution of Pronoia, Cambridge University Press, 2012, σ. 596) από το τουρκ. *spahilik.*

Έκταση γης που παραχωρούνταν συν. σε στρατιωτικούς ως ανταμοιβή για τις υπηρεσίες τους· πρόνοια, φέουδο (βλ. και *πρόνοια* 2): *Ο μισέρ Τζεντεφρές ... εμοίρασε τους τόπους εις τους άρχοντας αυτού ... και έδωκέ τους φίες εικοσιτέσσαρες· φίες λέγονται πρόνοιες, ή φέουδα, ήγουν σπελίκια* Δωρ. Μον. XXI.

σπελτονάδα η, βλ. *σπεντονάδα.*

σπέντζα η, βλ. *σπέζα.*

σπεντιρίζομαι. *σπιδιρίζομαι.* — Βλ. και *σπεντίρω.*

Από το ιταλ. *spedire* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 298, Δένδιας, Αθ. 36, 1924, 163).

Αναχωρώ: *σπιδιρίζομαι* Κυπρ. χφ. 163.

σπεντίρω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 676[10]· *σπεδίρω,* Λεηλ. Παροικ. 179, 275· *σπιδίρω,* Κυπρ. χφ. 163.

Από το ιταλ. *spedire* (Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 299, Δένδιας, Αθ. 36, 1924, 163, Λορεντζ., Αθ. 16, 1904, 204). Ο τ. *σπεδίρω* σε επιστ. του 18. αι. (Μέρτζιος, Μακεδ. 7, 1967, 106) και στο ΑΛΝΕ (λογοτ.). Ο τ. *σπιδίρω* σε έγγρ. του 16. αι. (Κασιμ., Έγγρ. 171 (263), 173 (264)), σε επιστ. του 18. αι. (Davies, Θησαυρ. 32, 2002, 249, Μέρτζιος, Μακεδ. 7, 1967, 103, Τσιρπανλής, Δωδώνη 10, 1981, 150 σημ. 3) και στο ΑΛΝΕ (λογοτ.). Τ. *σπενδίρω* το 18. αι. (Μετάφρ. Κωμωδ. Μολιέρου (Μηνάς) 196) και *σπινδίρω* σε έγγρ. του 17. αι. (Μέρτζιος, ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 104). Λ. *σπιδέρω* σε επιστ. του 18. αι. (Μέρτζιος, Μακεδ. 7, 1967, 106) και *σπεντέρω* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', στη λ.) σήμ. ιδιωμ. Τ. *σπιντίρω* (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ. (στη λ.), Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.) και *σφιντίρω* (Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., στη λ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Βαρζελιώτη, Θησαυρ. 30, 2000, 332 (*να εσπεντίρει*), Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 116[10] (*εσπεντιρισμένες*), Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 274), στο Βλαστού, Συνών.[2], και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κασιμάτης, Βενετ. γλωσσ. στοιχ. Κυθήρ.· βλ. και Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.).

1) Στέλνω: *τον καπετάν πασά τότες σπιδίρει* (ενν. *ο βιζίρης*)| *τα κάτεργα να τα ξαναφορτώσει| λαό, εις τα Χανιά πάλι να σώσει* Λεηλ. Παροικ. 14· *Σπεδίρει δύο κάτεργα με βία* (ενν. *ο Καπλάν πασάς*)| *και ήδωκε και των μπέηδων εξουσία| να πάσιν εις την Σίκινο και τότες| τσι γέροντες να πάρουν και τσι Νιώτες* Λεηλ. Παροικ. 91· *εσπεδίρησεν καμπόσους καβαλιέρους να υπάν να γυρεύσουν ανάμεσα σε εκείνα τα βουνά και λόγγους οπού ήτον εκεί σιμά, και να μην ήθελαν γυρίσει ..., ανίσως και δεν έρχονται αντάμα με τον Μπερτολδίνον* Μπερτόλδος 85. **2)** Βγάζω απόφαση για κάπ.: *με εσπεδίρασιν οι αφέντες με έξ τσεκίνια τον μήνα και πενήντα τσεκίνια χάρισμα και ρ΄καθ' εκάστης μου αδελφής* Σεβήρ., Σημειώμ. 3· (εδώ προκ. για αποφυλάκιση, απελευθέρωση): *εβγάλαν τον* (ενν. *το Μιχάλη Βασάλο*) *απού τη φυλακή και εσπεντιρίστηκεν απού τον υψηλότατον αφέντη ρετούρη Οτάβιον Φαλιέρον, καθώς λέσι και φαίνεται η σπεντιτσιόν γραμμένη απού τον αφέντη Αντρέα Αβράμη* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 752[6].

σπεντιτσιόν η.

Από το βενετ. *spedizion* (πβ. Boerio, λ. *spedizion absente*) - ιταλ. *spedizione* (Battaglia).

(Νομ.) απόφαση, άδεια (εδώ αποφυλάκισης): *ο πανοσιότατος αφέντης ιερομόναχος Μακάριος ο Βαρούχας ... επροκουράρισεν ... και εβγάλαν τον* (ενν. *το Μιχάλη Βασάλο*) *απού τη φυλακή και εσπεντιρίστηκεν απού τον υψηλότατον αφέντη ρετούρη Οτάβιον Φαλιέρον, καθώς λέσι και φαίνεται η σπεντιτσιόν γραμμένη απού τον αφέντη Αντρέα Αβράμη* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 752[7].

σπεντονάδα η· *σπελτονάδα.* — Βλ. και *παλιοσπεντονάδα.*

Από το *παλαιότ. ιταλ.* *spedonata* (Battaglia, *λ.* *spiedonata*)· βλ. και Πολ. Λ. [Κατζ. σ. 161-162].

Όπλο, πιθ. είδος ακοντίου: *Θες δεντομάνα, θες σπαθί, θες τάργα, θες πουνιάλο,| θες μοναχό σπαθί μικρό, θες στόκο, θες μεγάλο,| θέλεις σκαρτσίνα —πε ό,τι θες, θες λάντσα, θες κοντάρι,| θες σπεντονάδα; —μουδεγείς μπορά μου κοντραστάρει!* Κατζ. Δ' 330· *Ήγραψα, Μπερναμπούτσο μου, άρματα ζηλεμένα| να μασε φέρου απ' τη Φραγκιά για σένα και ογια μένα.| Ήγραψα να μας πέψουσι* ... (παραλ. 8 στ.) *δυο σιμιτέρες δίστομες, δυο φίνες σπελτονάδες,| πιστόλες δυο* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 12.

'σπέρα η, βλ. *εσπέρα.*

σπεράντσα ή σπεράντζα η.

Από το ιταλ. *speranza.* Η λ. και σήμ. ναυτ. (ΛΚΝ).

Ελπίδα· φρ. *στέκουμαι εις την σπεράντζα κάπ.* = στηρίζω τις ελπίδες μου σε κάπ., ελπίζω στην καλή προαίρεση κάπ., εξαρτώμαι από το έλεος κάπ.: *φαίνεταί τωνε πως είναι μίαν σκλαβίαν να είναι εις την υποταγήν του κοινοβίου ... και να είναι εις την υποταγήν του ένα μοναστήρι ωσάν ετούτο, οπού όλες οι καλογρές, αι διαλεκταί του τόπου μας, είναι εις τούτο αρχόντισσες και αρχοντοπούλες τιμημένες και διά την ελευθερίαν την μεγάλην και το σκέπος της πανιερότητός σου εσυνάχθησαν· και τώρα να στέκουνται εις την σπεράντζα των Αγιοκυριακίτων; ευκολότερα ήθελαν αναχωρήσει όλες τωνε* Επιστ. Ηγουμ. 175[21].

'σπερινός ο, *εσπερινός.*

σπέρμα το, Γλυκά, Αναγ. 8, Λόγ. παρηγ. L 175, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 570 κριτ. υπ., Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 203, Ιερακοσ. 388[7, 8-9], 454[16], 500[12], κ.α., Ορνεοσ. αγρ. 524[2], 545[22], 547[26], κ.α., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5492, 10275, Βίος Αλ. (Aerts) 322, 3801, Φυσιολ. (Zur.) XXXVI 1[5, 7], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4700, Hist. imp. (Iadevaia) I 271, 312, Γιατροσ. Ιβ. 42 δις, Χούμνου, Κοσμογ. 614, 1147, κ.α., Ιατροσόφ. (Oikonomu) 35[17], κ.α., Πτωχολ. α 835, Πτωχολ. (Κεχ.) P 251, 254, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 104[6], Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 674, Ψευδο-Σφρ. 306[34], Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. δ' [5], Ε' [1099], [1111], [1112], Διγ. Ο 2934, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 66 πολλ., Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 85[29], κ.α.· *σπέρμαν,* Χούμνου, Κοσμογ. 740, 778, 2164, Μορεζ., Κλίνη 526[v]· γεν. εν. *σπερμάτου,* Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου) φ. 62[r]· δοτ. πληθ. *σπέρμοις,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 84[v].

Το αρχ. ουσ. *σπέρμα.* Ο τ. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σπέρμα*). Η λ. και σήμ.

1α) *Σπόρος* (βλ. ά. σημασ. 1): *Πτελέας αγρίας σπέρμα κόψας, και συντρίψας μετά ελαίου, ποίει ως κολλούρια, και χρω ανατρίβων την υπερώαν του ζώου* Ιερακοσ. 426[10]· *Σπέρμα νάρθηκος κοκκία κε' τετριμμένα εις οίνον βάλε, και εις ποτόν δος τω ιέρακι φαγείν* Ορνεοσ. αγρ. 571[2]· *Ομοίως και επί των σπερμάτων αναδράμωμεν. Το μεν σίναπι σπειρόμενον ου ποιεί μαλάχην, αλλά την αυτήν ομοίαν φύσιν σινάπεως· ομοίως και η μαλάχη μαλάχην και ο σίτος σίτον* Μάρκ., Βουλκ. 342[20]· (μεταφ.): *Ως*

υπαγαίνεις την οδόν, θέλεις εύρει καλάμιν| και εξ εκείνου έπαρε ποίσε το να το πνέεις (παραλ. 5 στ.). ... *ξένε, γνώριζε, τό κόψεις το καλάμιν| του φθόνου ένι φύτευμα και σπέρμα το της τύχης* Λόγ. παρηγ. Ο 175· **β)** (συν. στον πληθ.) καρποί της γης, γεννήματα, καλλιέργειες: *ο μεν Κάιν ειργάζετο την γην και ήτον γεωργός και επιμελείτο των σπερμάτων· ο δε Άβελ ήτον ποιμήν προβάτων* Hist. imp. (Iadevaia) I 225· *Δίδει* (ενν. *ο ήλιος*) ... *τες ακτίνες του και θερμαίνει την γην και τελειοί τα σπέρματα* Μορεζ., Κλίνη φ. 482[r]. **2)** (Βιολ.) ουσία που παράγεται από τα γεννητικά όργανα των ανδρών και των αρσενικών ζώων και περιέχει τα σπερματοζωάρια (πβ. και ά. σπόρος σημασ. 3): *θεραπεύει* (ενν. *η κάππαρη*) *την σπλήναν, φθείρει τους σκώληκας, ιατρεύει τες ζοχάδες, αυξάνει το σπέρμα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 204· *εις τον πρεπούμενον καιρόν ας λείψει* (ενν. *ο άνθρωπος*) *από την μίξιν,| της γυναικός την ένωσιν και σπέρματος την ρίξιν,| το Σάββατον ξημέρωμα και Κυριακήν ακόμη,| δεσποτικές τες εορτές, τες ποιες 'ρίζουν οι νόμοι* Γεωργηλ., Θαν. 497· (στον πληθ.): *Εάν γυνή ... λάβει διαζύγιον και χωρισθεί, και θελήσει να υπανδρευθεί ... αναγκάζεται να προσκαρτερεί έως ου να πληρωθεί ένας χρόνος ... Τούτο δε γίνεται μήπως η γυνή έχει σπέρματα παρά του χωρισθέντος ανδρός και δεχθεί και άλλα, και γένηται άδηλον το γεννηθησόμενον παιδίον του προτέρου ή του δευτέρου υπάρχει;* Zygomalas, Synopsis 162 Γ 50· (σε μεταφ.): *Μετά δε τούτον* (ενν. *τον Λέοντα*) *εβασίλευσεν ο υιός αυτού Κωνσταντίνος ο Κοπρώνυμος έτη λδ', εκδεινότατος Λέοντος ποικιλότροπος πάρδαλις, εκ σπέρματος όφεως ασπίς δεινή και όφις πετόμενος* Χρονογρ. (Λαμψ.) 245· φρ. *σπέρμα καταβάλλω* = (προκ. για άνδρα) παράγω σπέρμα, είμαι ικανός για αναπαραγωγή: *Νόμιμος γάμος είναι οπού γίνεται κατά νόμους ... Ο νόμος ορίζει οι άνδρες να είναι απάνω των δεκατεσσάρων χρόνων, τελείας ηλικίας, έφηβοι καλούμενοι, ισχύοντες και δυνάμενοι σπέρμα καταβάλλειν* Zygomalas, Synopsis 153 Γ 9. **3)** (Συνεκδ.) **α)** παιδί: *Όνειρα είδε φοβερά* (ενν. *ο Δυσσεύς*), *τρομάσσουν την ψυχήν του,| ότι από το σπέρμα του θέλει θανατωθήναι* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 13932· *Ο Μανωέ δεν έκανεν παιδία και επαρακάλεσεν τον Θεόν να του δώσει σπέρμα, και γεννά τον Σαμψών* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 181[v]· *Επτά αδελφοί ήταν. Και ο πρώτος επήρε γυναίκα, και έστοντας να αποθάνει, δεν άφηκε σπέρμα* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. ιβ' 20· (προκ. για το Χριστό): *το σπέρμα της γυναικός εσύντριψεν την κεφαλήν του διαβόλου, ο Κύριος Ιησούς Χριστός* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 119· (μεταφ.): *οι ... απόστολοι* (ενν. *εζήτουν σπείραι*) *τα νοερά τέκνα· εγκράτειαν ήσκησαν ουράνιον αιτησάμενοι σπέρμα* Φυσιολ. (Kaim.) 28a[11]· εκφρ. *δαίμονος σπέρμα, διαβόλου σπέρμα* = (υβριστ., προκ. για πολύ κακό άνθρωπο· πβ. νεοελλ. ουσ. *διαβολόσπερμα*): *Τούτο έναι του διαβόλου| γέννημα και σπέρμα,| να πληθύνει και τον οίστρον| εις τον κόσμον τούτον όλον* Πτωχολ. (Κεχ.) P 251· *ένα σκυλί Αγαρηνόν, αδιάντροπον κοπέλι| του Μεχεμέτ απόγονον, του δαίμονος το σπέρμα,| εξέβηκε σοφότερον παρά τον κόσμον όλον* Θρ. Κων/π. B 73· **β)** (περιληπτ.) γένος· απόγονοι: *Παρώκησε δε Αβραάμ συν τω σπέρματι αυτού έως γην Χαναάν έτη τετρακόσια τρία* Δούκ. 31[2]· *ευλόγησέ τους* (ενν. *ο Πλάστης τον Αδάμ και την Εύα*) *εις την γην το σπέρμα τους να μένει,| στην οικουμένη πάντοτες ν' αυξαίνει, να πληθαίνει* Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 437· *Ήτον ... από τους εγγόνους του Σηθ άνθρωπός τις δίκαιος, ονόματι Νώε, ένατος εκ του σπέρματος του Αδάμ* Hist. imp. (Iadevaia) I 271· *ο Θεός είπε του Αβραάμ: ... Αν δύναται να μετρήσει τινάς την άμμον της γης έτσι θέλει μετρήσει και το σπέρμα σου* Καρτάν., Π. Ν.

Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 123v· (σε κατάρα): *Αντελάβοιτο αυτόν* (ενν. *τον σπανόν*) *λώβα και ψώρα και λέπρα και κασίδα και τω σπέρματι αυτού έως αιώνος* Σπανός (Eideneier) D 842. **4)** (Μεταφ.) το αρχικό στοιχείο από το οποίο δημιουργείται κ., αφετηρία κάπ. πράγματος: *θέλει θαυμάσει κανείς την δύναμιν του Θεού και τα μεγαλεία, πώς από μικρά σπέρματα προκαταβάλλεται τας ρίζας των μεγάλων πραγμάτων* Παράφρ. Μανασσ. 285· *ο βασιλεύς είχεν κατά καρδίας μεγάλην ασέβειαν και σπέρματα πολυτρόπου κακίας και ουδέν ελάνθανε τούτο τω Θεώ* Hist. imp. (Iadevaia) IIb 2194.

Φρ. 1) *Συλλαμβάνω σπέρμα* = (προκ. για γυναίκα) μένω έγκυος: *Επάν δε ταύταις* (ενν. *ταις Βραχμάναις*) *ευρεθεί γυνή στειρευομένη,| μέχρι και πέντ' ενιαυτών ο σύνευνος ο ταύτης| εκεί προσαπερχόμενος αυτή συνουσιάζει·| ει δ' εν αυτοίς τοις έτεσιν ούπω συλλάβει σπέρμα,| ταύτην ο ταύτης σύνευνος ουκέτι προσεγγίζει,| αλλ' έκτοτε εγκρατεύονται ζώντες εν σωφροσύνη* Βίος Αλ. (Aerts) 4841. **2)** *Γέρνω σπέρμα ανδρειάς*, βλ. ά. *γέρνω* I A1β.

σπέρμαν το, βλ. *σπέρμα*.

σπερματίζω, Φυσιολ. (Legr.) 400, Φυσιολ. (Zur.) XXXVI 1[3-4, 11-12], Φυσιολ. (Kaim.) 28b[6-7], 29a[7].

Το μτγν. *σπερματίζω* (για πιθ. πρωιμότερη μνεία βλ. TLG). Πβ. λ. *σπερμακιάζω* στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ.· βλ. και LBG.

Παράγω σπέρμα· τεκνοποιώ: *Ο Φυσιολόγος έλεξεν περί του ονάγρου ότι αγελάρχης εστίν· εάν γεννώσιν αι νομάδες άρρενας, ο πατήρ αυτών όλα τα αιδοία αυτών τέμνει, ίνα μη σπερματίζωσιν* Φυσιολ. (Kaim.) 28a[6-7].

σπερματικός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *σπερματικός* (TLG). Η λ. και σήμ. (λόγ.).

Που ανήκει ή αναφέρεται στο σπέρμα· (εδώ) υλικός (σε αντίθεση με το *ουράνιον*): *Οι μεν γαρ Ιουδαίοι τε παρόμοιοι υπάρχουν* (ενν. *του ονάγρου*)·| *σπέρμα ζητούσιν και αυτοί σπερματικόν του σπείραι,| οι δε θείοι απόστολοι, τα νοερά δη τέκνα| της εκκλησίας λέγω γαρ ήγγισεν εγκρατείας| και σπέρμα γαρ ουράνιον ομού και σωφροσύνην* Φυσιολ. (Legr.) 402.

σπερμόγονος, επίθ., βλ. *σπερμογόνος*.

σπερμογόνος, επίθ.· *σπερμόγονος*.

Από το *σπερμογονέω* που απ. στο Θεόφραστο (βλ. και LBG). Η λ. τον 4. αι. (TLG), σε σχόλ. (L-S, TLG), στον Ησύχ. και σήμ. (λόγ.)· βλ. και LBG.

Που παράγει σπέρμα: *όταν ήτον μικρόν παιδί* (ενν. *ο Σινάμ Πασίας*), *μία σκρόφα ... έφαγε τα σπερμόγονά του μόρια, και ανάμεινεν εκ βρέφους ευνούχος* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 404.

σπερμολόγημα το.

Από το *σπερμολογέω* που απ. στον Ιπποκράτη και την κατάλ. *-μα* (η σημασ. μτγν.)· βλ. και LBG, TLG. Πβ. και λ. *σπερμολόγος* και *σπερμολογία*. Η λ. στο Somav. (λ. *σπερμολόγημα* και *σπερμολογήματα*) και στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. (λ. *σπερμολογήματα*).

Φλυαρία, μωρολογία· (εδώ) κακόβουλη διάδοση: *πολλοί τετυφωμένοι ... οπού διά την φυσικήν τους κακίαν, ή διά να δείξουν εις τους απλούς πως κάτι ηξεύρουν ή και διατί εποτίσθηκαν την εν Ρώμη καινοτομίαν, θέλουν λαλήσειν διεστραμμένα και στρεβλά περί του παρόντος έργου ... Πλην των τοιούτων σπερμολογήματα, οι συνετοί και θεόφοβοι αντί ουδενός τα έχουν* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 54.

'σπερνό(ν) το, βλ. *εσπερινόν*.

'σπερνός ο, βλ. *εσπερινός*.

σπέρνω, βλ. *σπείρω*.

'σπερόν το, βλ. *εσπερινόν*.

σπερτός, επίθ.

Από το παλαιότ. ιταλ. *sperto* (Battaglia, λ. *sperto2*).

Που περιφέρεται, περιπλανώμενος· (για ζώο) που τρέχει εδώ κι εκεί: *Ξεύρω πού είν' ο Πετρίτης σου, δεν είχες τον αφήσει,| τώρα λιγάκι ένα σπερτό λάφι να κυνηγήσει;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [492].

σπέρω, βλ. *σπείρω*.

'σπερώνω, βλ. *εσπερώνω*.

σπέτζα η, βλ. *σπέζα*.

σπέτλον το, βλ. *σπέκλον*.

σπέτρον το.

Πιθ. από λατ. **peltrum*> ιταλ. *peltro* κλπ. (Tzitzilis, Zeitschr. f. Balkanol. 35, 1999, 80). Τ. *σπετρόν* σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Λευκοσίδηρος, κασσίτερος: *σπέτρον* Gesprächb. 13[1].

σπέτσα η, Πωρικ. (Winterwerb) III 38, Gesprächb. 40[5]· *σπλέτσα*, Αγαπ. Γεωπον. (Κωστούλα) 195, 222. — Βλ. και *σπέτσια*.

Από το ουσ. *σπέτσια* (βλ. ά. ετυμολ.) ή από παλαιότ. ιταλ. *speça, speza* (Battaglia, λ. *spezia*). Ο πληθ. *σπέτσες* (γρ. *σπέτζαις*) και *σπλέτσες* (γρ. *σπλέτζαις*) στο Du Cange, λ. *σπετζίαις*. Βλ. και LBG, λ. *σπήτζα*.

(Συχνότ. στον πληθ.) καρυκεύματα,μπαχαρικά: *Ήτον γαρ ο Πανδάριος και ο Αρπνούς οι δύο,| και τέσσαροι εκ την Θέφελον την γην την λεγομένην,| τρεις βασιλείς της Φρύγιας και ο λαός της Βοέκης,| και της Βοτίνας ο λαός, ένθα γίνονται σπέτσες* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3321· *βλέπετε και το στόμα μου, από τον κρόκον ένι,| μάλλον από τας σπέτσας έν' τάς είχα εις το μεσά μου* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 610·

Ει δε και τρώγεις την (ενν. την αγγουρίδα) με οψάριον, βάνε και πιπέρι ή σπλέτσες ή άλλο όμοιον Αγαπ. Γεωπον. (Κωστούλα) 187.

Ως προσωποπ.: *Ανήθου τε και Μαράθου, Κολιάντρου και Δενδρολιβάνου, Στάχου και Σπέτσας, Κρόκου και Πιπερίου* Πωρικ. (Winterwerb.) I 34.

σπετσαρείον το, Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 126· *σπλετσερείο(ν)· σπλετσερειό*, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 214, 556, Ε' 12.

Από το βενετ. *speciaria* (Boerio) - ιταλ. *spezieria* (Battaglia) ή από το ουσ. *σπετσάρης* ή *σπετσέρης* και την κατάλ. *-είον*. Ο τ. *σπλετσερειό* στο Βλάχ. Τ. *σπετσαρειό* στο Βλάχ. (γρ. *σπετζαρειό*), στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 654, 751, σήμ. ιδιωμ. (Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., λ. *σπετσαριό*) καθώς και στο Βλαστού, Συνών.², λ. *σπετζιέρης* (*σπετσαριό*). Τ. *σπετσαρειόν* και *σπετσιαρειόν* στο Somav. (γρ. *σπετζ-*). Τ. *σπλετσιαρειό* (γρ. *σπλετζιαρειό*) στο Du Cange (λ. *σπετζίαις*). Διαφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Κονόμ., Ζακυθ. Λεξιλ., λ. *σπετσαρείο*, Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *σπετσεριό*, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., λ. *σπιτσεριό*).

Κατάστημα παρασκευής και πώλησης φαρμάκων (βλ. Battaglia, ό.π., κυρίως σημασ. 5): *Έπαρε κομμάτι πανί σκαρλάτον, ήγουν κόκκινον, να είναι ωσάν μίαν γλώσσαν, άλειψέ το ... με λάδι της βαλεριάνας, τούτο είναι ένα χόρτον οπού το έχουν εις τα σπλετσερεία* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 246· ΛΟΥΡΑΣ: *Ρετσέτες έχω θαμαστές, και μόνο να γυρέψω | τα λίμπρα μου να τες ευρώ, δύναμαι να γιατρέψω | όλες τσι βράσες του κορμιού με τα refrescativa | σορόπια απού το σπλετσερειό και άλλα confortativa* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 210.

σπετσαρία η, Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1808.

Από το βενετ. *speciaria* (Boerio) - ιταλ. *spezieria* (Battaglia). Τ. *σπετσιαριά* στο Somav. (γρ. *σπετζιαριά*). Η λ. και σήμ. με διαφορ. σημασ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ² Ε' 237, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.) και κοιν. (Λαϊκ., Κριαρ., Λεξ., ΑΛΝΕ).

Το σύνολο των μπαχαρικών ή αρωματικών αρτυμάτων εξωτικής προέλευσης που χρησιμοποιούνταν ως καρυκεύματα τροφίμων ή για την παρασκευή φαρμακευτικών ουσιών, καλλυντικών ή αρωμάτων: *Το μεν πολίχνιον εστί τη άμμω ιδρασμένον, | το πλείστον δε γε του αυτού κείται συντεθλασμένον, | ένθα νυν οι χριστιανοί ορθόδοξοι εμπόροι | του εμπορεύεσθαι εξ ων κομίζουσιν οι Μώροι· | και γαρ εκεί κομίζουσιν πόρρωθεν της Ινδίας | εδέσματ' αρωματικά, α λέγουν σπετσαρίας* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1812.

σπετσάριος ο. — Βλ. και *σπετσιέρης*.

Πιθ. από το βενετ. *specier* (Boerio) ή το ιταλ. *speciaro - speziaro* (Battaglia)· πβ. *σπετσιάριος* (<μεσν. λατ. *speciarius*) σε κείμ. του 15. αι. (Text. z. Finanz.-Wirtschaftsgesch. 82³, *του σπετζιαρίου*)· βλ. και LBG (λ. *σπετζιάριος*). Τ. *σπετσιάρης* στο Βλάχ. (γρ. *σπετζιάρης*) και *σπετσάρης* (Χατζ., Λεξ., Γιαγκουλλής, Κύπρ. διαλ., Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης) και *σπερτσιάρης* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σπετσαρία*) σήμ. ιδιωμ. Λ. *σπλετσέριος* (γρ. *σπλετζέριος*) στο Du Cange (λ. *σπετζίαις*).

Αυτός που πουλά αρτύματα, αρώματα, φαρμακευτικά φυτά και παρασκευάζει

φάρμακα: *Κρεμώσι δε αυτό τινές (ενν. πετεινόν λεγόμενον πάσιδον) διά θέαν θαύματος, ίνα οι παρατυχόντες θεωρώσιν αυτό· λαμβάνουσι δε αυτό υπό των πλείστων οι σπετσάριοι· εις τας εαυτών προβολάς υπό των υλικοτέρων τρέφονται* Μάρκ., Βούλκ. 347⁷.

σπετσερικά τα, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 220· *σετσερικά*. — Βλ. και *σπετσαρία*.

Ο πληθ. ουδ. επιθ. *σπετσερικός* (από το ουσ. *σπετσ(ι)έρης* και την κατάλ. *-ικός*) ως ουσ. Επίθ. *σπετσιαρικός* (γρ. *σπετζιαρικός*) το 15. αι. (Text z. Finanz.-Wirtshaftsgesch. 82⁵⁴· βλ. και LBG) και *σπετσιάρικος* (γρ. *σπετζιάρικος*) στο Somav. Τ. *σπετσιρικά* (γρ. *σπετζειρικά*) στο Du Cange (λ. *σπετζίαις*). Τ. *σπιτσερικά* και σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.). Τ. *σπετσιερικά* στο Βλαστού, Συνών.², λ. *σπετζιέρης*.

Μπαχαρικά, καρυκεύματα: *Ευρίσκεται η Ραϊθού στην άκρην της θαλάσσου, | οπού έρχουνται τα καράβια εκεί σιμά και ράζουν, | οπού 'χουν τα σπετσερικά και έρχουνται από Ινδίαν, | εκεί τα ξεφορτώνουσιν γεμίζουν τα κελία* Προσκυν. Ιβ. 535.28 (Σινά) 313· *Εκεί σιμά ευρίσκεται κάστρο των Μουσουλμάνων, | Σουέσι ονομάζεται, καθώς τ' αναθιβάνω· | εκεί εξεφορτώνουσι μέρος δε τα καράβια, | που φέρνουσι σετσερικά πάσα λογής μπαχάρια* Προσκυν. Ιβ. 535.28 (Σινά) 400.

σπέτσια η, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 610 κριτ. υπ., Μαχ. 84³⁶, Σεβήρ., Σημειώμ. 37α (πολλάκις), 48, 50α, 53α, γ, ς, 60 (δις), 78 α, γ, ε, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 7 (δις), 28· *σπετσία*, Μαχ. 80²⁸. — Βλ. και *σπέτσα*.

Από το ιταλ. *spezia* (κυρίως στον πληθ.) *spezie* - βενετ. *spècie* (Battaglia, Spadaro, Filologia e forme letterarie. Studi offerti a Francesco Della Corte 5, 1987, 235-236). Ο τ. *σπετσία* στο Ιατροσόφ. 18. αι. 82. Ο πληθ. *σπέτσιες* στο Βλάχ. (*σπέτζιαις*) και στο Βλαστού, Συνών.², λ. *σπετζιέρης*. Βλ. και LBG, λ. *σπήτζα*.

(Συχνότ. στον πληθ.) καρυκεύματα, αρωματικά αρτύματα, μπαχαρικά: *Τω Ζυγομαλά ... δύο σκούφιες L 3, μία κτενοθήκη και δύο κτένες κοκαλένιες L 9, μία λίτρα σπέτσιες L 2* Σεβήρ., Σημειώμ. 53β.

σπετσία η, βλ. *σπέτσια*.

σπετσιάλε(ς), επίθ.· *?σπετσιάλης*.

Από το ιταλ. *speciale* (Battaglia). Τ. *σπετσιάλιος* (γρ. *-τζ-*) στο Meursius και το Du Cange. Η λ. (*σπετσιάλε*) σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.² Β').

Στην έκφρ. *κομέσσος σπετσιάλη(ς)* = ειδικός πληρεξούσιος, εξουσιοδοτημένος ειδικά σε κ.: *ο μισσέρ Νικολός και μισσέρ Τζώρτζης και μισσέρ Τζουάνες, αδελφοί Βαρούχοι ... με το παρόν ινστρουμέντο κάμνουσι κομέσσο σπετσιάλη και γενεράλε τον εκτσελέντε αφέντη Τζώρτζη Βαρούχα απού το Ρέθεμνος· του οποίου δίδουσι αουτοριτά γενεράλε να μπορεί ωσάν τα ίδιά τως κορμιά να κομπαρέρει εις το εκλαμπρότατον Ρετζιμέντο Ρεθέμνου και εις τον υψηλότατον αφέντη ρετούρη ..., να ντεφεντέρει τα δικαιώματα των νάνωθεν αδελφώ κόντρα καθανός* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 46⁴.

?σπετσιάλης, επίθ., βλ. *σπετσιάλε(ς)*.

σπετσιαλιτά η.

Από το ιταλ. *specialità* (Battaglia, λ. *specialità*· πβ. όμως Φάναρης, Κατάστιχο 1 32[2], 174[4] κ.α. (εις *σπετσιαλιτά*)). Η λ. σε έγγρ. του 16. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 301[4], Β' 78[2], 154[61], Κασιμ., Έγγρ. 27 (106), 155 (244), 281 (383), Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961-62 β', 263, Φάναρης, ό.π.) και του 18. αι. (Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 482) και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β').

Στην έκφρ. *ι(ν) σπεσιαλιτά μου, σου κλπ.* = για εμένα προσωπικά, για εμένα τον ίδιο κλπ.: *διατί, έστοντας και να 'ναι αποθαμένη την σήμερον η άνωθεν καλογραία* (ενν. *η Εργίνα, θυγατέρα του ποτέ Μανόλη*), *θέλει η άνωθεν Μαρία* (ενν. *Ραγουζοπούλα, χήρα του ποτέ Μανόλη*), *καταπώς ήσαν εστιμαρισμένα για θαφτικά και μνημόσυνα εκεινής, και δίδει το μισό ι σπετσιαλιτά τση και το μισό για όνομα τση θανή τση και τα μνημόσυνά τση* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 9[14].

σπετσιέρης ο· *σπετσιερής· σπιτσιέρης,* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 34 β· πληθ. *σπλετσέροι*, Αγαπ. Γεωπον. (Κωστούλα) 259· *σπετσιέροι.* — Βλ. και *σπετσάριος*.

Από το βενετ. *specier* (Boerio). Για τον πληθ. *σπλετσέροι* πβ. λ. *σπλετσέριος* (γρ. -τζ-) στο Du Cange (λ. *σπετζίαις*). Τ. *σπιτσιέρ'ς* (Λιάπης, Ιδίωμ. Πηλίου) και *σπιτσέρ'ς* (Κοσμάς, Ιδίωμ. Ιωανν., Ζαφειρίου, Ιδίωμ. Σάμ., λ. *σπιτσαρία*) σήμ. ιδιωμ. Πβ. τ. *σπετσιάρης* στο Βλάχ. (γρ. *σπετζιάρης*) και *σπετσάρης* (Χατζ., Λεξ., Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης) και *σπερτσιάρης* (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σπετσαρία*) σήμ. ιδιωμ. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961-62 β', 232), στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 590, 641, 669 και σήμ. (Λαϊκ., Κριαρ., Λεξ., λ. *σπετσ(ι)έρης*, ΑΛΝΕ).

Αυτός που παρασκευάζει φάρμακα, φαρμακοποιός, φαρμακοπώλης: *Κατέχεις πώς μου φαίνονται τούτοι που πορπατούσι| τη νύχτα και σονάρουσι και γλυκοτραγουδούσι;| σαν τους σπετσιέρους τους φτωχούς, που βάνουσι οι καημένοι,| για να μηδέν τους γνώθουσι πως είναι χρειωμένοι,| χόρτα εις το μορτάρι τους και κοπανίζου μέσα,| τάχα πως έχουσι δουλειά* Κατζ. Α' 201.

Η λ. και ο τ. *Σπετσιερής* ως κύρ. όν.: Βουστρ. (Κεχ.) 236[12], Β 237[13].

σπετσιερής ο, βλ. *σπετσιέρης*.

σπετσιφικάρω.

Από το ιταλ. *specificare*.

Ορίζω επακριβώς, προσδιορίζω ακριβώς: *Ακομή ξεκαθαρίζω* (ενν. *εγώ, η Ζαμπία Κορναροπούλα*) *και γιατί απάνω λέγω πως θέλω κάμει γραφή του γιου μου τον Νικολάκη ογιά τα χίλια δουκάτα αποὺ θέλω να έχει αποὺ το πράμα μου περισσότερο από κείνο αποὺ του ήταξα εις τα προυκοχάρτια του ..., θέλω και σπετσιφικάρω το και επά, γιατί θέλω και με κάθα ... λογής ξεκαθαροσύνη να έχει αποὺ το πράμα μου τα αυτά δουκάτα χίλια* Διαθ. 17. αι. 1[72].

'σπεττάρω, βλ. *ασπεττάρω*.

'σπεττιτίβα η.

Από το ιταλ. *aspettativa* (Battaglia).

Προκαταβολική χορήγηση προνομίου σε κληρονομιά ή αξίωμα, προσδοκία χορήγησης προνομίου: *Να ζητήσω της Αφεντίας μίαν εκκλησίαν 'σπεττιτίβα, που να γροικάται πρώτη απ' όλες τες 'σπεττιτίβες, οπού έχουσιν οι άλλοι, ούτως από τα μοναστήρια τα έξω, ούτως από τα μέσα* Σεβήρ., Σημειώμ. 90.

σπεύδω, Ιερακοσ. 504[7, 18], 506[17-18], Διγ. (Trapp) Gr. 2568, Διγ. Z 3083, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 28, Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 292, Ιστ. Ηπείρ. V[6], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 530.

Το αρχ. *σπεύδω*. Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1)** Ενεργώ με σπουδή· βιάζομαι να κάνω κ.: *εάν ακούσεις κατ' αυτού* (ενν. *του βασιλέως*) *σκευήν επιβουλίας,| και ου δράμεις, όση δύναμις, και σπεύσεις ολοψύχως| να δείξεις τον επίβουλον και να τον φανερώσεις,* (παραλ. 1 στ.) *ένοχος είσαι πειρασμών, θανάτου τιμωρίας* Σπαν. P 21· *Ως δ' είδε τον Αλέξανδρον ελθόντα προς την πόλιν* (παραλ. 1 στ.) *έσπευδεν, ηγωνίζετο κακώς ο Πανσανίας| δόλῳ του κτείναι Φίλιππον απόντος Αλεξάνδρου* Βίος Αλ. (Aerts) 1075. **2)** Επιδιώκω κ. με προθυμία, προσπαθώ για κ. με ζήλο: *το κρείττον πας επιθυμεί και σπεύδει συλλαβέσθαι* Βίος Αλ. (Aerts) 4553· *Σπεύδοντες οι ημέτεροι τότε διακρατήσαι| ακρόπολιν μηχανικώς, έκραζον του κομίσαι| κλίμακας οι ομογενείς, ίνα υπό τα τείχη| αυτής αναβηθήσονται ...* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 435· (εδώ μέσ.): *Ην* (ενν. *Αφρικήν την εις την Βαρβαρίαν*) *και λαβών* (ενν. *ο Δουργούτης*) *απατηλώς εκ τας Αράβων χείρας,| κι ευθέως Τούρκοις εν αυτή ῳκίσαντα και σπείρας,| σπευδόμενος σουλτανικήν κράτησιν ενδυθήναι,| και πλείσθην γην αραβικήν ιδιοποιηθήναι* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 895.

Β' Αμτβ. **α)** Ενεργώ γρήγορα, βιάζομαι: *Και μη βραδύνεις, Κύριε, ταχύ επάκουσον μου,| σπεύσον διά ελέους Σου σ' αίτημα ταπεινόν μου| και θραύσον τους εχθρούς ημών* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 4444· (σε παροιμ. φρ.· πβ. *σπεύδε βραδέως*): *Λοιπόν εμοί γε φαίνεται να σπεύδομεν βραδέως,| κι ουχί με ξεθυμότητα να ποίσομ' αφραδέως* (παραλ. 4 στ.) *Κι ημείς ας έχομ' έννοιαν αύριον να υπάμεν,| αρματωμένοι στους εχθρούς καλά να ευρεθούμεν* Κορων., Μπούας 19· **β[1])** πηγαίνω, κατευθύνομαι κάπου βιαστικά: *επί τον οίκον έσπευδον* Διγ. (Trapp) Gr. 1827· *τότε οι λαοί δόντες δόξαν τω Θεῷ δρομαίως σπεύσουσιν επί το άκρον του τόξου* Χρησμ. (Brokkaar) 127· **β[2])** κατευθύνομαι εναντίον κάπ. με ορμή, εφορμώ: *Εγώ δε τούτους μήκοθεν ιδών εντρεπισμένους* (παραλ. 1 στ.) *ελάλησα το ιππάριν μου και προς αυτούς υπήγον.| Αυτοί δε με ως είδασι σπεύδοντα προς εκείνους,| όρμησαν τα κοντάρια οι πέντε στρατιώται| και κονταρέας μ' έδωκαν εξ όλης της ισχύος* Διγ. Z 3544.

σπηγοματσούκης, επίθ., βλ. *μπηγοματσούκης*.

σπήγω, βλ. *μπήγω*.

σπηλαία η, βλ. *σπηλιά*.

σπήλαιο το, βλ. *σπήλαιον*.

σπήλαιον το, Χρον. Μορ. Η 1697, 2804, 3005, Χρον. Μορ. Ρ 1697, 1773, 2804, 3005, Μαχ. 36[10], Χούμνου, Κοσμογ. 150, 223, 369, 785, Μορεζ., Κλίνη φ. 238[v], 243[r], 244[r], 451[r, v τρίς], 528[v], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9879, κ.α.· *οσπήλαιον*, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 107[8]· *σπήλαιο*, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2118, 2229, Πανώρ.[2] Δ' μετά στ. 168· *σπήλαιο(ν)*, Καλλίμ. 857, Βίος Αλ. (Aerts) 4228, Διήγ. Αλ. G 289[2], Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 138· *σπηλαίον*, Φυσιολ (Legr.) 962· *σπήλιο*, Χούμνου, Κοσμογ. 880, Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 58, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1253, 1261, 2066, 2076, 2188, Πανώρ.[2] Γ' 625, Δ' 152, 170, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 132, Ε' 9, Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 20, 63, Πιστ. βοσκ. III 6, 364, 389, 8, 70, IV 5, 140, Βοσκοπ.[2] 122, 192, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 237, 2354, Ε' 906, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 23, 187, 485, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [819], [1169], Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 120, Ε' 211, Διακρούσ. (Κακλ.) 1195, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 240[9], κ.α.· *σπήλιο(ν)*, Θησ. Β' [69[6]], ς' [28[6]], Πανώρ.[2] Α' 18, 319, Β' 482, Γ' 229, Πιστ. βοσκ. III 5, 266, Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 88[3], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 215[12], 229[22], 442[5]· *σπήλιον*, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ιθ' [59], Πανώρ.[2] Γ' 275, Πιστ. βοσκ. III 5, 319, 9, 2, 25, Βοσκοπ.[2] 134, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 239, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [784], Ροδινός (Βαλ.) 218, 226, 227, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 240[1], Τζάνε, Κατάν. 16, κ.α.

Το αρχ. ουσ. *σπήλαιον*. Ο τ. *σπήλαιο* και σήμ. Ο τ. *σπήλιο* στο Βλάχ. (στη λ.), σε ακριτικό άσμα (Δημ. άσμ. λ' 6) και σήμ. λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ.). Ο τ. *σπήλιον* στο Somav. (στη λ.) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 451.).

1α) Σπηλιά: *το σπήλαιον ήτον σκαπτόν ωσάν σκαμμένον σπίτι* Διγ. Ζ 3422· *παγαίνοντα στους Κορφούς αν θέλεις να πάγεις στον Άγιο Νικόλαο τα Σύβοτα, έχει σημάδι· ... έχει στην άκραν του κάβου ένα σπήλαιο, και φαίνεται απομακρέα* Πορτολ. Α 54[12]· (προκ. για το Άγιο Σπήλαιο της Γεννήσεως του Χριστού): *Λέσιν τως* (ενν. *οι αγγέλοι των βοσκών*): *«Να κατέχετε| στο σπήλαιον εγεννήθη| ο Θεός και Πλάστης του ουρανού ...»* Π. Ν Διαθ. (Παναγ.)[2] 2112· *Τ' άστρο τους εκατέφερε* (ενν. *τους Μάγους*) *στο σπήλιο καβαλάρους| και απόξω επεζέψασι κι εδέσασι τσι μαύρους* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2220· (ως τόπος ταφής): *Και θάψε τον πατέρα σου στο σπήλαιον, στα χαράκια,| και βάλε κι εις το στόμαν του αυτούνα τα σπυράκια* Χούμνου, Κοσμογ. 369· (ως ασκητήριο): *εκεί αποὺ την εφήκεν αυτός ο δούλος είδεν* (ενν. *η πτωχή η κοπέλα*) *ένα μικρόν μονοπάτιν και εφανίστην της Θεού οδηγία να το περιπατήσει. Και εκείνο την εβγάνει εις ένα σπήλαιον εις το οποίον εσκήτευεν κάποιος ερημίτης* Μορεζ., Κλίνη φ. 242[r]· (μεταφ. προκ. για τον κάτω κόσμο): *Κι εκείνος* (ενν. *ο Σπιθόλιοντας*) *πού 'το φοβερός κι απ' όλοι τον ετρέμα| σήμερον εκυλίστηκε 'ς τση σάρκας του το αίμα·| και σήμερο κείν' η ψυχή που άνθρωπο δεν εδείλια| πάει να δει του Χάροντα τα μαυρισμένα σπήλια* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1170· (ως τόπος ερωτικής συνεύρεσης): *τον Κορντόνε θέλω| να πω τ' αγαφτικού μου,| πως πεθυμώ στο σπήλιον να βρεθούμε* Πιστ. βοσκ. III 5, 319· (ως κατοικία ζώου): *Την νύχταν πάσα ζον κάπου κοιτάζει,| τίτοια στο δάσος κι άλλα με στο σπήλιον* Κυπρ. ερωτ. 78[20]· (ως καταφύγιο): *Φεύγουσα έλαφος ποτέ εις σπήλαιον εχώθη| και λεόντα 'τυχεν εκεί κι εισμίον εφαγώθη* Αιτωλ., Μύθ. (Παρασόγλου) 63[1]· *Κι επήγασιν οι χριστιανοί στα σπήλια να χωστούσι,| γιατί γροικούσαν τες φωνές, μην πα να σκλαβωθούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 187[13]· **β)** (μεταφ.) άντρο: *Ω δύστηνοι Ρωμαίοι, ... τον ναόν, ον εκαλείτε χθες ... σπήλαιον και βωμόν αιρετικών και άνθρωπος ουκ εισέρχετο εξ υμών εντός, ίνα μη μιανθή, διά το ιερουργήσαι ένδεον τους την ένωσιν της εκκλησίας ασπαζομένους, νυν ένεκα της επελθούσης οργής ως σωτήριον λύτρον ενδύεσθε;* Δούκ. 365[22]. **2)** (Πιθ.) οχυρός βράχος, οχυρό βραχώδες ύψωμα (για τη σημασ. βλ. Lex. Chron. Mor., στη λ.): *επιάσαν τες κατούνες τους, στον κάμπον ετεντώσαν* (ενν. *οι Φράγκοι*),| *το κάστρον εζητήσασιν, κι εκείνοι ουδέν το δίδουν* (ενν. *οι Αρκαδινοί*),| *διατί το κάστρον κείτεται απάνω γαρ στο σπήλαιον| κι είχαν και πύργον δυνατόν από γαρ των Ελλήνων,| σωτάρχειον είχαν δυνατήν, ήλπιζαν να βαστάξουν* Χρον. Μορ. Η 1773· *Το κάστρο, όπου ήκουσες, εκείνη η Ρινιάσα,| στέκεται εις οχέρωμα, εις σπήλαιον απάνω,| πλησίον εις την θάλασσαν ως ήμισον μιλίου* Χρον. Τόκκων 2437.

σπηλαίον το, βλ. *σπήλαιον*.

σπηλιά η, Πεντ. Γέν. XIX 30, XXIII 9, 11, 17, 19, 20, XXV 9, XLIX 29, Ιερόθ. Αββ. 333, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [470], [480]· *σπηλαία*, Διήγ. Αλ. Ε (Konst.) 109[6].

Από το ουσ. *σπηλαία* (<*σπήλαιον* με αλλαγή γένους). Ο τ. σε έγγρ. του 16. αι. (Φάναρης, Κατάστιχο 1 12[7]), ως τοπων. σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Lavr. II 90[7], 108[107]) και σήμ. ιδιωμ. (γρ. *-έα*· Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Σύρκου, Μεγαρ. ιδίωμ., Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *σπηλιά*· πβ. επίθ. θηλ. *σπηλαία* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σπήλαιον*) και σήμ.

Βαθύ φυσικό κοίλωμα της γης σε πλαγιά βουνού ή κάτω από το έδαφος· σπήλαιο: *Και εις αυτό ο Θεός μας κολάζει* (ενν. *διά την παραφθασείαν μας και την ύψωσίν μας την αμέτρητην*) *εδώ εις την σπηλαίαν τούτην ομού η ψυχή μας με το κορμίν έως τον αιώνα του κόσμου* Διήγ. Αλ Ε (Konst.) 129[9]· *και εσήκωσαν αυτόν* (ενν. *τον Ιαακοβ*) *τα παιδιά του εις την ηγή του Κεναακ, και έθαψαν αυτόν εις την σπηλιά του χωραφιού της Δίπλης* Πεντ. Γέν. L 13· (σε προσωποπ.): *τρέμει η γη, κι η άγια| Σπηλιά μουγκάται, και λαλιά εβγαίνει απ' αύτην άγρια* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [200]· (σε παρομοίωση): *τούτο που' ναι σαν σπηλιά, στόμα το βρομισμένον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1241].

σπηλιάδα η.

Από το ουσ. *σπηλιά* και την κατάλ. *-άδα*. Τ. *σπηλιά(α)* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου). Η λ. σήμ. ως τοπων. στην Κρήτη (Πλατάκης, Αθ. 73-74, <1972-1973>, 1974, 274) και στο ΑΛΝΕ λογοτ. Άσχ. το σημερ. *σπιλιάδα*.

(Μεγάλη) σπηλιά: *Ποιοί 'ναι οπού κατοικού εδώ, σ' ετούτες τσι σπηλιάδες,| κι αριφνημό δεν έχουσι, μυριάδες και χιλιάδες;* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 195.

σπηλιαράκι το.

Από το ουσ. *σπηλιάρι* και την υποκορ. κατάλ. *-άκι*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη, όπου απ. και ως τοπων. στον πληθ. (Πλατάκης, Αθ. 73-74, <1972-1973>, 1974, 273).

Μικρή σπηλιά: *Στην μέσην του σπηλιού -γιατί μακρύ 'ναι| περίσσια, μα στενόν-*

δεξιά άλλο ένα| βρίσκεται σπηλιαράκι,| δεν ξεύρω αν και ανθρώποι| το κάμασι ή η φύσις Πιστ. βοσκ. III 5, 268.

σπηλιάρι το.

Από το ουσ. *σπήλιο* (βλ. ά. *σπήλαιον*) και την κατάλ.-*άρι*. Τ. *σπηλάριον* στο Du Cange (λ. *σπήλαιον*). Η λ. ως τοπων. σε έγγρ. του 16. αι. (Λατ. έγγρ. πατμ. αρχ. 363[22]) και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Κονδυλάκης. Κρ. ΛεξιΛ.), όπου απ. και σήμ. ως τοπων. (Πλατάκης, Αθ. 73-74, <1972-1973>, 1974, 271, Συμεων. Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων. 1304, λ. *Σπηλιάρια*), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Μικρή σπηλιά: *Και α θέλετε να μάθετε, αμέτε στο σπηλιάρι,| τ' άστρο σάς δείχνει απομακρά κι έχει μεγάλη χάρη,| και να ιδείτε το παιδί ομάδι με τη μάννα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 2114.

σπήλιο, σπήλιον το, *σπήλαιον*.

σπήλιος ο, Κυπρ. ερωτ. 61[7], 78[20], 111[9, 17, 28].

Από το ουσ. *σπήλιο* (βλ. ά. *σπήλαιον*)· βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 59-60. Τ. *σπήλος* σε έγγρ. του 18. αι. (Σκοπετέας, ΕΑΙΕΔ 3, 1950, 92). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Σακ., Κυπρ. Β' 794, γρ.-*ηος*, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., *σπήλιος*), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Σπηλιά: *Γιον το πουλλίν απού μισά τον ήλιον,| κρύβγομαι με στον σπήλιον —εις την σκότην,| ώσπου θωρώ την φώτην —εις το χώμαν* αυτ. 111[2]· (εδώ μεταφ.): *Ολήμερον κλαμένος| νοιάζομαι τα κακά μου,| κι αφόν νυχτώσει, κλιόντα| εγδέχομαι φοβώντα| και μέλλει να διπλάσουν τα κακά μου| και, πριν να δώσει ο ήλιος,| γινίσκεται σ' εμέν ο κόσμο σπήλιος* αυτ. 93[52].

σπιανάδα η.

Από το βενετ. *spianada* (Boerio). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 601).

Επίπεδη έκταση χωρίς κτίσματα, βλάστηση ή άλλα εμπόδια γύρω από ένα κάστρο (για τη σημασ. βλ. και Τσίτσας, ΔΑΕ Κερκ. 14, 1977, 188)· (εδώ προκ. για το κάστρο της Φορτέτσας στο Ρέθυμνο): *Κι ο γενεράλες έφταξε στο κάστρον αποκάτω,| γυναίκες, άντρες έβλεπε κι ήτον εκεί γεμάτο·| ποτέ του δεν ελόγιαζε πως να 'ν' εκεί φτασμένοι,| κι οι Τούρκοι στέκασι κοντά, κι ήτο καστελλωμένοι·| κι εις τη σπιανάδα ήρθασι, τη σκάλα είχαν πιάσει| κι ουαί οπού τον ηύρηκε, οπού 'θελε περάσει!* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 205[3].

σπιάντζα, σπιάτζα η, βλ. *σπλάτζα*.

σπιατζοπούλα η, βλ. *σπλατζοπούλα*.

?σπίγης ο· πληθ. *πιγές*, Μαχ. 430[33].

Από το παλαιότ. γαλλ. *espie* (Greim., Dictionn., λ. *espier*, Gr. d'Hauterive,

Dictionn., βλ. και Dawkins [Μαχ. II σ. 268]). Πβ. και σημερ. ιδιωμ. θηλ. ουσ. *σπία* (Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β') και *σπίγια* (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

Κατάσκοπος, καταδότης: *οι Γενουβήσοι δεν επάψα να διαφεντεύγουν τους πουρζέζηδες και τους προδέλοιπους του κοντοσταύλη, και δεν επλάζουνταν, ότι είχασιν σπίγες, και το να στρέφουνταν εις την Λευκωσίαν, έρχουνταν και εφορτώννασιν· και όσες φορές εσμίκτησαν, είχαν το χειρόττερον οι Γενουβήσοι* αυτ. χφ Ο (βλ. Dawkins [Μαχ. II σ. 37] και Μαχ. (Πιερ., Νικολ.-Κονν.) 319[36] χφ Ο).

σπιγιουνάρω, βλ. *σπιουνάρω*.

σπιγιούνος ο, βλ. *σπιούνος*.

σπιγκάρδα η.

Από το ιταλ. *spingarda* (Battaglia) - παλαιότ. γαλλ. *espringarde* (Gr. d'Hauterive, Dictionn., λ. *esp(r)ingale* βλ. και Dawkins [Μαχ. II σ. 157]).

Βαλλιστική πολεμική μηχανή (για το πράγμα βλ. Dawkins, ό.π.): *τότε ήσαν* (ενν. *τα καστελλία της Πάφου*) *χαμηλά, και οτοσαύτα εποίκαν ότι εψηλώσαν τα, και εκόψαν την θάλασσαν και επερικυκλώσαν την τόσον δυνατά, ότι οι Κυπριώτες και εβάλαν σπιγκάρδες και πολεμιστάδες και εδιαφεντεύγουνταν και αμεριμνήσαν* Μαχ. 358[16] χφ Ο (βλ. Dawkins, ό.π. και Μαχ. (Πιερ., Νικολ.-Κονν.) 276[47] χφ Ο).

σπιγιουνάρω, βλ. *σπιουνάρω*.

σπιγιούνος ο, βλ. *σπιούνος*.

'σπίδα η, βλ. *ασπίς* (Ι).

σπιδιρίζομαι, βλ. *σπεντιρίζομαι*.

σπιδίρω, βλ. *σπεντίρω*.

σπίθα (Ι) η, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 734, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 34, Πιστ. βοσκ. Ι 5, 192, IV 3, 43, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 281, 466, 1581, Β' 34, 1356, 1608, Δ' 1786, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [316]· *ασπίθα*, Θησ. (Foll.) Ι 67, Πεντ. Γέν. XV 17.

Κατά Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 77, ΑΚΝ, Ανδρ. Λεξ. από το *σπιθίζω* υποχωρ.· πβ. όμως και τ. *σπίνθα* (Du Cange, λ. *σπίθα*). Τ. *ασπέθα* (Μηλιώρης, Μικρασιατικά Χρονικά 15, 1972, 243) και *ασπίθθα* (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) σήμ. ιδιωμ.· πβ. και τ. *spitta* σε ιδιώμ. της Κάτω Ιταλ. (Rohlfs, Et. Wört., λ. *σπίνθα*) Ο τ. στο Du Cange (λ. *ασπίθος*) και σήμ. ιδιωμ. (Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., λ. *ασπί(θ)ρα*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

α) Σωματίδιο πυρακτωμένης ύλης που εκσφενδονίζεται από φλεγόμενο σώμα, σπινθήρας: *βολίδας μολυβδίνας ... από κατασκευής χαλκής εχούσης εντός τας βολίδας καθ' ορμαθόν πέντε ή και δέκα. Εξόπισθεν ουν της χαλκής καλάμου βοτάνης σκευασία εκ νίτρου, τεάφης και καρβούνου ιτέας πλήρης, ορμήν ουν ασπίθης ήγουν σπινθήρος πυρός ει πλησιάσειεν τη αναμιγή ταύτη, αίφνης εξάπτει* Δούκ. 265[4]· *εφανίστη μου* (ενν. *εις υπνοφαντασιά μου*) *να περνώ σ' ένα λεφτό λαγκάδι| και μέσα έγεμε*

θεριά …| Μέσα στο μέσον των θεριών δράκον μεγάλον είδα| και μέσα από το στόμα του φαρμάκιν εξεπήδα| και μέσα από το κούφος του λόγχες φωτιάς εβγαίναν,| σπίθες ομάδι με καπνόν κι έρχονταν προς εμέναν Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 10· (εδώ μεταφ.): *Τ' οψές εδιάβη, το προχθές πλιο δεν ανιστοράται,| σπίθα μικρή το σήμερο στα σκοτεινά λογάται* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. Χάρ. 76· *μα συ που πλιο παρά ποτέ έχεις σκληρήν την γνώμην,| σπίθα της λύπης, ως για με, δεν αγροικάς ακόμη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [378]· (μεταφ. προκ. για το ερωτικό πάθος): *θάμασμα πούρι το κρατούν όλοι, μικροί μεγάλοι,| πώς στην αρχή τση ανήμπορη γεννάται* (ενν. *η αγάπη*), *στην αθάλη:| σπίθα μικρή κι αψήφιστη, δε λάμπει μηδέ βράζει,| και πως να κάμει αναλαμπή κιανείς δεν το λογιάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 321· *… εις την αρχή οπού επολέμα ν' άψει| κι ήριχνε σπίθες στην καρδιά ο πόθος να με κάψει,| με λογισμούς κι εντήρησες τες σπίθες ήσβηνά του* Στάθ. (Martini) Β' 210, 211· *απού τσι λάβρες τση φωτιάς και σπίθες του καημού μου,| έτσι να 'μπόρου να 'σβησα που τυραννού το νου μου| γή έτσι να τ' άρεσα εκεινού* (ενν. *του Ροδολίνου*) *και λάβραν άλλη τόση| να 'μπόριεν εις το στήθος του ο πόθος να ξαπλώσει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 655· (σε παρομοίωση): *Φτωχοί, τ' αρπάτε, φεύγουσι, τά σφίγγετε, πετούσι,| τά περμαζώνετε, σκορπού, τά κτίζετε, χαλούσι.| Σα σπίθα σβήν' η δόξα σας, τα πλούτη σας σα σκόνη| σκορπούσινε και χάνουνται, και τ' όνομά σας λειώνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. Χάρ. 133· *Καθώς πληθαίνει μια φωτιά, όντε κιανείς τση βάλει| κλαδιά και ξύλα πλιότερα …* (παραλ. 1 στ.) *και σπίθες με πολλή σπουδή τα τρίγυρα γεμώνει,| τέτοιας λογής επλήθυνε και πλια μεγάλη εγίνη| η μάνητα του βασιλιού* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 92· *πασαείς οπ' αγαπά να γιάνει την ζωήν του| ας διώχνει τά πικραίνεται από την θύμησίν του* (παραλ. 2 στ.) *όχι να πέφτει, ώσπερ τυφλός, ώρες εδώ κι εκείθες,| και να γελάται με γυαλί κομμάτιν ωσάν σπίθες* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 168· **β)** μικρή λάμψη που παράγεται από την τριβή ή τη σύγκρουση δύο σωμάτων: *στο κούτελο ο Τριπόλεμος την κονταρά του δίδει* (ενν. *του Κρητικού*)*| κι ήβγαλε σπίθες εκατό το σιδερό κασσίδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2140· *εσμίγαν κι εφονεύγουνταν με τα σπαθιά και κόρδες,| να βγάνου σπίθες τ' άρματα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 289[14]· **γ)** (εδώ προκ. για ημιπολύτιμο λίθο) στίγμα, κηλίδα, ράβδωση· (σε παρομοίωση): *ο ίασπις … έχει επάνω του ωσάν σπίθας αίματος και σημαίνει την χύσιν του αίματος του Κυρίου εν τω σταυρώ διά την σωτηρίαν των ανθρώπων* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 108.

Φρ. *Τα μάτια κάπ. βγάνουν/ απολούσι σπίθες* = γυαλίζουν, σπινθηροβολούν από μεγάλη ένταση, εκνευρισμό, θυμό, μίσος (πβ. νεοελλ. φρ. *τα μάτια του πετάνε/βγάζουν σπίθες*): *ωσάν τον είδε* (ενν. *ο Σπιθόλιοντας τον Χαρίδημο*) *…,| εκέντησε όλο το κορμί κι ως το καμίνι ανάφτει* (παραλ. 2 στ.) *Τα μάτια εξαγριέψασι, καρβούνω σπίθες βγάνου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 781· *ώρες εκτύπου αδυνατά κι ώρες απάντου πάλι,| κι ώρες πασάτες ήκανα με ελευτεριά μεγάλη,* (παραλ. 6 στ.) *κι εκείνοι να σιμώσουσι διασκορπιστοί εδειλιούσα,| γιαπάς οπού τα μάτια μου σπίθες των απολούσα* Στάθ. (Martini) Γ' 36.

σπίθα (ΙΙ) η, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2883. — Βλ. και *σπέτσα*.

Πιθ. από το *παλαιότ. γαλλ.* *espice/espece/espesse* (Greim., Dictionn.).

Μπαχαρικό, αρωματική ουσία: *Εκ την Βοτίναν την λαμπράν ήλθαν δύο αυταδέλφοι,| Θοέκης και Επίστροφος, μετά επτακοσίων.| Ποτέ ψωμί εις την χώραν τους ουκ έποικαν καθόλου·| σπίθες καλές και οψάρια και βενιζούδες άμα| και οπώραν πανεξαίρετην εσύνηθαν εστίειν* αυτ. 2852· *Εις το παλάτιν το χρυσόν …,* (παραλ. 1 στ.) *εκεί ήφεραν το θαυμαστόν κορμίτσιν του Εκτόρου.| Πρώτον εξαρματώσαν τον, απ' αύτου τον επλύναν| μετά οίνου μυρεψικού, λευκότατου, ος ήτον| με σπίθες, με μυριστικά είδη καλά βρασμένος* αυτ. 7235· (εδώ σε φαρμακευτική χρ.): *Η Ανατολή δε, λέγω σας, εννέα νησία έχει·* (παραλ. 2 στ.) *πολλές σπίθες ιατρικές ευρίσκονται εκείσε* αυτ. 10582.

'σπίθα η, βλ. *ασπίς* (Ι).

σπιθαμή η, Rechenb. (Vog.) 92[4,6,8,9], Ερμον. Υ 234, Βίος Αλ. (Aerts) 4363, Δούκ. 179[25], 307[6], Metrol.[2] 44[21,23-24], 47[6-7,8], 50[21-22], 58[9], 74[4,5], 97[27], κ.π.α., Ιστ. πατρ. 201[11], Ψευδο-Σφρ. 384[8], Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 266· *απιθαμή*, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 49[r], 189[r]· *πιθαμή*, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1464, Μαχ. 70[27], Γεωργηλ., Θαν. 141, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 311[r], Πεντ. Έξ. XXXIX 9 δις, Πορτολ. Α 6[1], 150[3], Β 40[31], 45[16], 46[2], κ.α., Hist. imp. (Iadevaia) IIa 4221, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 268, 2367, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 159, Προσκυν. Κουτλ. 390 126[37], 127[12,21,23], 129[30], κ.α.

Το *αρχ.* ουσ. *σπιθαμή*. Ο τ. *απιθαμή* σε έγγρ. του 18. αι. (Καδάς, Βυζαντ. 14, 1988, 345), στο Βλαστού, Συνών.[2] (λ. *μέτρα*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *απ(ι)θαμή*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Τσικής, Γλωσσ. Χίου, Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 123). Ο τ. *πιθαμή* στο Βλάχ. και σήμ.· βλ. και LBG. Η λ. και σήμ.

α) Η απόσταση από την άκρη του αντίχειρα ως την άκρη του μικρού δαχτύλου ανοιχτής παλάμης· **α[1])** ως μονάδα μέτρησης μήκους (για το πράγμα βλ. Schilbach [Metrol.[2] σ. 187], ODB λ. *spithame*· βλ. και *παλάμη* 4): *εφύτευσαν φοινίκια εις αυτόν το παραδείσιν| και εφέρασιν τον βάρσαμον εκ της Αιγύπτου χώρας:| τα φύλλα του είναι πράσινα και κόκκινον το άνθος| και η ρίζα του είναι πιθαμή και όλη ξυλαλόη* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1643· *η σπιθαμή έχει δακτύλους ιβ', ήτοι παλαιστάς γ', και κονδύλους ς'* Metrol.[2] 44[19]· *παραμέσα είναι ο τάφος του Κυρίου … Και είναι εις το μάκρος πιθαμές 10 και το πλάτος δ'* Προσκυν. α' 111[27]· (σε σχ. αδύνατον): *Βαμπακερά ξυλοπίσκλανα είκοσι τέσσαρα, σκαμπαβίτικον πατερόν πιθαμών πεντακοσίων εις τον κώλο σου* Σπανός (Eideneier) Β 124· **α[2])** (εδώ) μονάδα μέτρησης επιφάνειας: *Μαλθακόν τι και σφαιροειδές εκεκτήμην είδος· ό καταμετρήσας πανταχόθεν ακριβώς εύρον έχειν την επιφάνειαν σπιθαμάς ιδ'* Rechenb. (Vog.) 92[2]· **β[1])** προκ. να δηλωθεί το ελάχιστο μήκος ή η ελάχιστη επιφάνεια: *Κάλλιον έχει* (ενν. *ο δεσπότης Κάρουλος*) *να έχανε τα ήμισα πράγματά του| παρά να του επάρουσιν μιαν πιθαμή του τόπου* Χρον. Τόκκων 3655· *Ο πόλεμος μας άργησε, πολλά μακρά υπαγαίνει·| η γη εκατεστρώθηκεν εκ των νεκρών σωμάτων·| πιθαμή ουχ ευρίσκεται εύκαιρη απ' εκείνους* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 5415· **β[2])** προκ. να δηλωθεί μήκος πολύ μεγαλύτερο από το κανονικό: *Σαν πεισματώσει η αγελιά δε σέρνει πλιο τ' αλέτρι,| α τση έμπηγες στον κώλο τση μια πιθαμή βουκέντρι* Πανώρ.[2] Γ' 374.

Η αιτ. πληθ. ως επίρρ. = σε κάθε σημείο ενός χώρου, παντού (πβ. νεοελλ. έκφρ. *σπιθαμή προς σπιθαμή*): *Εανίσως και ήφαγε θηρίον το παιδίον μου, αλλά τα κόκαλά του δεν τα θέλει έχει φαγωμένα μα θέλουν είσται εκεί ποθές εις ερημίαν, και ας πάρω πολλήν συντροφιάν να πιάσομεν όλον τον τόπον να τονε γυρεύομεν πιθαμές* Μορεζ., Κλίνη 136[v].

σπιθαμογένης ο.

Από τα ουσ. *σπιθαμή* και *γένι(ν)*.

(Σκωπτ., εδώ) αυτός που έχει μακριά μουστάκια (για το πράγμα βλ. Nicholas-Baloglou, Quadr. 298): *Η έλαφος απήρξατο, τοιούτους λόγους είπεν* (ενν. *στον λαγωόν*): (παραλ. 4 στ.) *Δυόδοντε, κακόδοντε, σαλέ, σπιθαμογένη| και μεγαλάπτη, γαμησά και κλαδοτρυπολόγε* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 326.

σπιθαμόστομος, επίθ.,

Από τα ουσ. *σπιθαμή* και *στόμα*. Τ. *πιθαμόστομος* σήμ. ιδιωμ. (Nicholas-Baloglou, Quadr. 298).

(Σκωπτ.) που έχει στόμα μια σπιθαμή μεγάλο: *κράξας μέγα| προς αυτόν* (ενν. *τον σπανόν*) *βόησον·| ω σπιθαμόστομε| και μυρμηγκοσφόνδυλε,| κακέ σπανέ* Σπανός (Eideneier) D 37.

σπιθίζω.

Από το ουσ. *σπίθα* και την κατάλ. *-ίζω* ή κατά ΛΚΝ, Ανδρ. Λεξ. από θέμα *σπινθ-* (*σπινθήρας*) και την κατάλ. *-ίζω* με αφομ. *νθ*> *θθ* και απλοποίηση του διπλού συμφώνου· πβ. και *σπινθηρίζω* που απ. στο Θεόφραστο. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Βγάζω, πετάω σπίθες (βλ. ά. *σπίθα* (Ι) β): *Αφήκασι τσ' αθιβολές, στ' άρματα βάνου χέρα,| σπιθίζου, λάμπουν τα σπαθιά κι η νύκτα εγίνη μέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 570.

σπιθοβολίζω. — Βλ. και *σπιθοβολώ*.

Από το *σπιθοβολώ* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο ΑΛΝΕ.

Βγάζω σπίθες· (μεταφ.) λάμπω, ακτινοβολώ: *τούτο τ' άστρον που θωρείς τόσον λαμπρόν φεγγίτη,| και λάμπει τώρα την αυγήν, είναι η Αφροδίτη.* (παραλ. 4 στ.) *Την ώραν τούτηνε θωρώ να βγήκε με μεγάλες| χαρές από του ποθητού τες δροσερές αγκάλες| κι ειδές τηνε το πώς γελά και πώς σπιθοβολίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [195].

σπιθοβολώ. — Βλ. και *σπινθηροβολώ*.

Από το ουσ. *σπίθα* και το β' συνθ. *-βολώ*· πβ. και *σπινθηροβολώ*. Τ. *ασπιθοβολώ* στο Du Cange (*ασπιθοβολείν*, λ. *ασπίθος*). Η λ. στο Du Cange (*σπιθοβολείν*, λ. *σπίθα*) και σήμ.

Βγάζω σπίθες· (μεταφ.) λάμπω, ακτινοβολώ: *Ποίος δε νους εδύνετον να κατανοήσει το είδος της αγίας Τραπέζης! ... όταν την έβλεπες, έδειχνεν πάσα γενεάς χρόα. Την μίαν μερέαν έδειχνεν και εφαίνετον ωσάν χρυσή, την άλλην μερέαν αργυρήν, την άλλην εξάστραπτεν, την άλλην εσπιθοβόλα* Hagia Sophia ω 529[14]· (σε μεταφ., προκ.

για ερωτικό πόθο): *Ουδέ του πόθου η φωτιά θέλει σπιθοβολήσει,| ανέν κι ατσάλι δυνατό δεν την βαρυχτυπήσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1265].

σπικ το (άκλ.), Ασσίζ. 239[30], 490[19].

Από το παλαιότ. γαλλ. *spic* (Greim., Dictionn., Χατζ., Μεσ. Κύπρ. 219, 299)· πβ. λ. *σπίκα* η στο Somav. και στο Βλαστού, Συνών.[2] Η λ. στο Du Cange.

Το φυτό *λαβαντούλα η σταχυώδης* (lavandula spica)· αρωματική λεβάντα (για το πράγμα βλ. Καββάδας, Βοτ. φυτολ. Λεξ., λ. *λαβαντούλα* και Χατζ., ό.π. 299): *Το δικαίωμαν του σπικ κελεύει το δίκαιον να πάρου εις τα ρ' πέρπυρα, δ' πέρπυρα και δ' κουκκία το δικαίωμαν* αυτ. 490[19].

σπιλάδα (Ι) η.

Το αρχ. ουσ. *σπιλάς* (L-S, λ. *σπιλάς* Α). Η λ. στο Somav.

Βράχος στη θάλασσα ή την ακτή όπου χτυπά, «σκάει» το κύμα· (εδώ πιθ. συνεκδ.) κύμα της θάλασσας: *σπιλάδες* Gesprächb. 47[3].

σπιλάδα (ΙΙ) η.

Από το ουσ. *σπίλος* και την κατάλ. *-άδα* (Τωμ., Μνήμη Κουρμούλη 11· βλ. και L-S, λ. *σπιλάς* Β). Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 177).

Κηλίδα, ρύπος, λεκές· (εδώ μεταφ.): *να γεωργούνται και οι καρδίες μας να παρακινούνται εις εκείνες τες πράξες, εις τες οποίες τες παρακινά ο λόγος και να ξεσπιλώνουνται ακ εκείνες τες λάσπες και σπιλάδες, από τες οποίες ο λόγος αγωνίζεται να μας ανασπάσει, διά να μας καθαρίσει* Πηγά, Χρυσοπ. 312 (1).

σπίλος ο.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ. ιατρ.

Κηλίδα, στίγμα, ρύπος· (εδώ μεταφ.): *όντως γαρ αποπνίγεται λύπη βεβυθισμένος| ο της απάτης αρχηγός, του σκότους ο κατάρχων,| όταν εκ του βαπτίσματος Χριστόν ενδεδυμένοι| της κολυμβήθρας άνιμεν φωσφόροι, σελασφόροι,| άπαντα σπίλον ψυχικών παθών εκδεδυμένοι* Γλυκά, Αναγ. 37.

σπιλώνω. — Βλ. και *κατασπιλωμένος*.

Το μτγν. *σπιλόω*. Η λ. και σήμ. λόγ.

Κηλιδώνω· (εδώ μεταφ.) αμαυρώνω, στιγματίζω: *Απέκει έρχεται τ' αρκούδιν| και διδάξει Ιουδαίους| ότι έρχεται ο Μεσσίας* (= ο Αντίχριστος)| *και γεννάται εκ μαινάδος,| τάχατε εκ μοναστρίας| μιαράς, εσπιλωμένης* Λέοντ., Αίν. V 9.

σπινάτζα η.

Από το ιταλ. *pinazza* (Battaglia, λ. *pinaccia*).

(Ναυτ.) είδος πλοιαρίου (για το πράγμα βλ. Battaglia, ό.π.): *το άλλο* (ενν. *νησίν*) *λέγουν Ζέρβα και ... έχει και αυτό ξέρες και εβγαίνουν μέσα τες Νέμες και την Ζέρβαν· εκεί εσπάσαμεν την σπινάτζαν* Πορτολ. Α 6[7].

Η λ. ως τοπων.: αυτ. 262[7].

σπινθήρ ο, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 350, 526· *σπινθήρ -ας.*

Το αρχ. ουσ. *σπινθήρ.* Ο τ. *σπινθήρας* και σήμ.

1) Σωματίδιο πυρακτωμένης ύλης, σπίθα: *βολίδας μολυβδίνας ... από κατασκευής χαλκής εχούσης εντός τας βολίδας καθ' ορμαθόν πέντε ή και δέκα. Εξόπισθεν ουν της χαλκής καλάμου βοτάνης σκευασία εκ νίτρου, τεάφης και καρβούνου ιτέας πλήρης, ορμήν ουν ασπίθης ήγουν σπινθήρος πυρός ει πλησιάσειεν τη αναμιγή ταύτη, αίφνης εξάπτει* Δούκ. 265[4]· *Ανέωξον* (ενν. *την θύραν*) *και είσελθε τρέμων τε και διστάζων| και το θυμιατήριον τη δεξιά βαστάζων.| Βλέπε μηδέ εκπέσει σου σπινθήρ τις των ανθράκων| και καύσει τι των κάτωθεν εστρωμένων πευκίων* Παϊσ., Ιστ. Σινά 765. **2)** (Μεταφ.) **α)** για δήλωση ελάχιστης ποσότητας κάπ. πράγματος που αποτελεί την αρχή για να εκδηλωθεί κ.: *ο Μουράτ νέος ων και της αρχής τας ηνίας ούπω ταιν χεροίν κρατών, αλλ' ως ημίονος αδάμαστος η τυραννίς ένθεν κάκείθεν απολακτίζων τω πόδε και καταφρονών το παιδίον - ουκ ην εν αυτώ παρρησίας σπινθήρ, αλλά μάλλον προς τους σατράπας στοργή και πέρα του μέτρου διάθεσις ...* Δούκ. 185[17]· **β)** για δήλωση έντονων συναισθημάτων: *αυθέντες ήλθασιν, αυτείνοι οι πριντσιπάνοι* (παραλ. 1 στ.) *Να χαιρετήσουν ήθελαν και αυτείνοι την σουλτάνα* (παραλ. 1 στ.) *Ανοίξαν οι χατούμηδες με φόβον κει τες θύρες,| οι οφθαλμοί τως έστραπταν, σου φαίνετον σπινθήρες.| Και τρομασμένοι 'στέκοντο, τα χέρια σταυρωμένα| μ' ευλάβειαν, ως να ιδούν τα αποβησομένα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1130· **γ)** εδώ προκ. για το βυζαντινό κράτος: *τη ιζ-η του Ιανουαρίου μηνός του αυτού έτους εγεννήθη και ο των Παλαιολόγων γένους και της βασιλείας διάδοχος και του των Ρωμαίων μικρού τούτου σπινθήρος κληρονόμος, ο κυρ Ανδρέας ο Παλαιολόγος, ο υιός του δεσπότου κυρ Θωμά του πορφυρογέννητου* Ψευδο-Σφρ. 380[27].

Η λ. ως κύρ. όν. (ήδη αρχ., TLG): Βίος Αλ. (Aerts) 1916, 1929.

σπινθήρ -ας ο, βλ. *σπινθήρ.*

σπινθήρι το.

Από το ουσ. *σπινθήρ.* Τ. *σπιττήρι* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. **σπινθήριον*).

Σωματίδιο πυρακτωμένης ύλης, σπίθα: *Ανέωξον* (ενν. *την θύραν*) *και είσελθε τρέμων τε και διστάζων| και το θυμιατήριον τη δεξιά βαστάζων·| βλέπε δε μη εκπέσει σου σπινθήρι των ανθράκων| και καύσεις τι των κάτωθεν εστρωμένων πευκίων* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 765.

σπινθηροβολώ. — Βλ. και *σπιθοβολώ.*

Από το ουσ. *σπινθήρ* και το β' συνθ. *-βολώ.* Η λ. σε παπυρ. (L-S, λ. *σπινθηροβολέω*), τον 6. αι. (TLG) και σήμ.· βλ. και LBG (λ. *σπινθηροβολέω*).

Πετώ, βγάζω σπίθες: *τον υπήγαν εις τόπον σκοτεινόν και γεμάτον πάσαν ασχημοσύνην και θλίψιν πανώδυνον, εις τον οποίον άναπτε κάμινος σπινθηροβολούσα, και έτρεχον σκώληκες δυσωδέστατοι* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 190[5].

σπίνος ο, Λεξ. Μακεδ. 26.

Το αρχ. ουσ. *σπίνος.* Η λ. και σήμ.

Μικρό ωδικό πουλί, σπίνος: *μετά το χωνεύσαι το αβγόν παράβαλε αυτώ* (ενν. *τω ορνέω*) *ορνιθόπουλον ή σπίνον ή τρωγλίτην* Ορνεοσ. 580[4]· *Ειδέ πολλάκις αν σε ευρούν* (ενν. *σε, την κουκουβάγια*) *πούπετε την ημέραν| όψαροι, σπίνοι, κότσυφοι και γραία καλογραία,| ως πόρνην τα ομμάτια σου χύνουνται να τυφλώσουν* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 505.

Η λ. ως παρων.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 531[2].

σπιουνάρω· *σπιγιουνάρω.*

Από το ιταλ. *spionare* (Battaglia). Πβ. λ. *σπιονεύγω* και *σπιουνεύγω* στο Βλάχ., *σπιουνεύω* στο Somav. και *σπιουνιέρω* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Μιχαλαριά-Βογιατζή, Λεξ. Σύμης). Τ. *σπιονάρω* (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.) και *σπιουνιάρου* (Δημητρίου, Λεξ. Σάμ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. (Ανδρ., Λεξ.).

Κατασκοπεύω: *ένας ... επέμφθη να σπιγιουνάρει τι κάνουν εις τον τόπον των εχθρών* Μπερτόλδος 46.

σπιούνος ο· *σπιγιούνος.*

Από το ιταλ. *spione* (Battaglia). Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., λ. *σπι(γι)ούνος*). Τ. *σπιγούνος* σε έγγρ. του 19. αι. (Έγγρ. Σύρου 258) και *σπιόνος* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 359). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Κατάσκοπος· καταδότης, ρουφιάνος: ΜΠΕΡΤΟΛΔΟΣ: *Είναι κανείς άλλος εδώ αποτ' εσέναν; Διατί δεν ήθελα να με ακούσει κανένας άλλος, ότι ήθελα χαλασθεί από τον πάτον.* ΤΖΑΦΟΣ: *Δεν είναι άλλος παρά εγώ εδώ μοναχός, μίλησε θαρρετά.* ΜΠΕΡΤΟΛΔΟΣ: *Να ζεις, μην μου κάμεις απέκει τον σπιγιούνον* Μπερτόλδος 58.

σπιρόνιν το, βλ. *σπιρούνι.*

σπιρούνι το, Πορτολ. Α 56[14] κριτ. υπ.· *σπιρόνιν,* Πορτολ. Α 56[14] κριτ. υπ.· *σπιρούνιν.*

Από το βενετ. *spiron* (Boerio, λ. *speron*) ή το παλαιότ. ιταλ. *spirone* (Battaglia, λ. *sperone1*). Τ. *σπερόνι* και *σπερούνι* στο Somav. (λ. *σπηρούνι*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) Πτερνιστήρας, σπιρούνι· (εδώ μεταφ.): *το λογισμό έχω στην καρδιά σπιρούνι κι αγκυλώνει| πότες να κάμω τη δουλειά* Στάθ. (Martini) Β' 265. **2)** Έμβολο πλοίου (για το πράγμα βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 2): *οι Τούρκοι να κοιτάζουνε τόσα περίσσα πάθη| να φύγουσι, επνίγουνταν ωσάν τυφλοί στα βάθη| από σπιρούνια και κουπιά, κατάρτια και τες πρύμες* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 318[19]. **3)** (Αρχιτ.) γωνιώδες ενισχυτικό τμήμα της τειχοποιίας, το οποίο προεξέχει από την εξωτερική επιφάνεια, αντέρεισμα (για το πράγμα βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 6): *το ακρωτήριν το έξω κοστάριζέ το όσον θέλεις, μηδέν φοβάσαι· μα ωσάν σιμώσεις εις την σπλάτζαν και το σπιρούνιν του κάστρου, αλαργάριζέ το πλωρήσια β' ότι έχει ξέρες* Πορτολ. Α 56[14].

σπιρούνιν το, βλ. *σπιρούνι.*

σπιτάκι, σπιτάκιν το, βλ. *οσπιτάκι.*

σπιτάλε, σπιτάλι, Σπιτάλι, Σπιτάλιν, Σπιτάλιον, σπιτάλλιν, Σπιτάλλιν, το, βλ. *οσπιτάλιν.*

Σπιταλλιώτης ο, βλ. *Οσπιταλιώτης.*

σπιτάτος, επίθ., βλ. *οσπιτάτος.*

σπιτζάρι το.

Πιθ. από το ουσ. *σπίντζος* (<ουσ. *σπίνος* με πιθ. επίδρ. του αρχ. ουσ. *σπίζα*· απ. ως κύρ. όν. σε έγγρ. του 11. αι., Caracausi, λ. *Σπίντζος*· πβ. ωστόσο και ιταλ. *spinzo* = λεπτός, λιγνός· Battaglia) και την κατάλ. *-άρι*. Πβ. ουσ. *σπέντζο* το (Λάζαρης, Λευκαδ.), *σπίγγος* (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.), *σπιγγούρι* (Τσιντίλη–Βλησμά, Λεξ. Ιθάκ.) και *σπίνdζο* ο (Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.) σήμ. ιδιωμ. Πβ. επίσης ουδ. ουσ. *σπιγγάρι* σήμ. ιδιωμ. (Απαλοδήμου, Λεξ. Πουλιών 385, λ. *σπίνος*).

Μικρό ωδικό πουλί, είδος σπίνου (βλ. Τσαβαρή [ΠουλοΛ.² σ. 405-6]): *προς τον σμυρίλιον ήρξατο* (ενν. *η πάπια*) *λέγειν τοιούτους λόγους:* «(παραλ. 5 στ.). *Καλά και αν είσαι κυνηγός, εγώ δεν σε φοβούμαι.*| *Σύρε να πιάσεις πούπετε σπουργίτι ή σπιτζάρι*| *ή από τα μικρότερα πουλία και φεύγε εκ τον γάμον*» ΠουλοΛ. (Τσαβαρή)² ΑΖ 33.

σπιτικός, επίθ., βλ. *οσπιτικός.*

σπίτι(ν), σπίτιν, σπίτιον το, βλ. *οσπίτιον.*

σπιτόπουλλον, σπιτόπουλο, σπιτόπουλον το, βλ. *οσπιτόπουλο(ν).*

σπιτότοπος ο, βλ. *οσπιτότοπος.*

σπιτσιέρης ο, βλ. *σπετσιέρης.*

'σπλαγχνία η, βλ. *ευσπλαγχνία.*

σπλαγχνίζομαι, Λόγ. παρηγ. L 597, 634, Λόγ. παρηγ. O 619, 652, Διγ. (Trapp) Gr. 414, 3533, Διγ. Z 4381, Σπανός (Eideneier) D 623, 640, Λίβ. διασκευή *α* 521, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2254, Χρον. Τόκκων 3136, 3213, 3724, Φυσιολ. (Zur.) VIII 1^{5}, Φυσιολ. (Kaim.) $16a^{7}$, $16b^{7}$, Μαχ. 288^{17}, 530^{15}, 570^{24}, Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι III 68, Επιστ. κλήρου Καλλιπ. 158^{93}, Βεντράμ., Γυν. 103, Διήγ. Αλ. E (Lolos) 305^{10}, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 75^{r}, 354^{v}, Δεφ., Σωσ. 365, Βησσαρ., Διαθ. 234^{48}, Χρον. 307, Μορεζ., Κλίνη φ. 115^{v}, 324^{r}, 400^{v}, κ.α., Hist. imp. (Iadevaia) IIa 3464, Διον. ρήτ., Ιστ. 255, Μετάφρ. Δαμασκ. Βαρλαάμ 139^{21}, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 125^{3}, 140^{14-15}, ΨευδοΣφρ. 568^{8} (έκδ. *σπλαγχισθείς*), Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 175^{18}, Χριστ. διδασκ. 421· *σπλαχνίζομαι,* Λίβ. Esc. 456, Φαλιέρ., Ιστ.² 612, Λίβ. Va 448, Διήγ. Αλ. F (Konst.) 66^{12}, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 304^{11}, Πηγά, Χρυσοπ. 321(1), 397(2), Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)² 1533, Hist. imp. (Iadevaia) I 1246, Θυσ. (Bakk.-v Gem.) 298, 871, Διαθ. 17. αι. 3^{80}, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 9417, 9986, κ.α., Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 162, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.² Μάρκ. α΄ 41, η΄ 2, Παύλ. Ρωμ. θ΄ 15· μτχ. ενεργ. ενεστ. *σπλαγχνίζοντας,* Μορεζ., Κλίνη φ. 262^{v}. — Βλ. και *ευσπλαγχνίζομαι.*

Το μτγν. *σπλαγχνίζομαι*. Ο τ. *σπλαχνίζομαι* σε κείμ. του 18. αι. (Ρούσμ.-Σαβ. (Πρωτοπ.-Μπουμπ.) Κμ. Δ΄ 223) και σήμ. λαϊκ. Τ. *σπλαγνίζομαι* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Ερωτόκρ., Γλωσσάρ.). Η λ. και σήμ. λαϊκ. και λογοτ. (ΧΛΝΓ).

Α΄ Μτβ. **1α)** Συμπονώ, λυπάμαι κάπ. ή κ., αισθάνομαι συμπάθεια ή οίκτο για κάπ. ή κ., ελεώ κάπ.: *Όταν δε ταύτα έλεγεν ο Δυσσεύς μετά θρήνους,*| *από την θλίψιν την πολλήν τήν είχεν, εις τον κόσμον*| *πούπετε ουκ ήτον άνθρωπος να μη τον εσπλαγχνίσθη*| *και να μην εθαυμάζετον τα δύσκολα της τύχης* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 13828· *όλοι να πέσομεν εις προσευχήν να παρακαλέσομεν τον δεσπότην Χριστόν ... να σπλαγχνισθεί την πόλιν ετούτην, να βοηθήσει του βασιλέως* Μορεζ., Κλίνη φ. 106^{v}· *Ένα δεντρόν ευρίσκετο σε κήπον ωριωμένο,*| *μα 'χε τες ρίζες του γδυμνές κι ήτον και μαδισμένο*· (παραλ. 2 στ.) *κι ο κηπουρός το κοίταξε τότες και το σπλαγχνίστη*| *και του 'ριξε πολύ νερό, ώστε που τ' αναμπλήστη* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 134^{24}· *Αν έχεις πάλιν συγγενήν να έχει πτωχείαν μεγάλην,* (παραλ. 3 στ.) *μη τον αφήσεις καν ποσώς διά ξένο να πεινάσει,*| *σπλαγχνίσου αυτόν πρωτύτερα, λέγω, παρά τους ξένους* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2401· *Λοιπό ετότες ο Θεός το πλάσμαν του ελυπήθη*| *και δεύτερο να κατεβεί στον κόσμο εβουλήθη.*| *Την πρώτη εκατέβηκε κι έπλασε κι έκαμέ τσι*| *τη δεύτερη εγιάγειρε και εσπλαχνίστηκέ τσι.*| *Γιατί δεν ήτον μπορετό άλλος να τσι λυτρώσει,*| *εθέλησε να κατεβεί* (ενν. *ο Θεός*), *το πλάσμαν του να σώσει* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)² 1533· (σε προσωποπ.): *τα κάλλη ου σπλαγχνίζονται* (ενν. *ο Θάνατος, ο Χάρων και ο Άδης*), *αλλά κόνιν ποιούσιν,*| *πηλόν και τέφραν άπαντα εργάζονται δυσώδη* Διγ. (Trapp) Gr. 3643· (σε παρομοίωση): *καθώς ελεημονάται ο πατέρας τα παιδιά του, έτσι σπλαγχνίζεται ο Κύριος εκείνους οπού τον φοβούνται* Χριστ. διδασκ. 377· (ενεργ.): *να δώσεις* (ενν. *Παρθένε*) *πάλι τα αμμάτια αυτεινής της τιμίας γυναικός, τα οποία ήμουνε εγώ αιτία και ήβγαλέν τα ... και πιστεύω πως ετούτο θέλεις το κάμει, ωσάν μάννα του ευσπλάχνου Θεού, σπλαγχνίζοντας την τιμίαν γυναίκαν αυτείνην και εμέναν τον αμαρτωλόν σου δούλον* Μορεζ., Κλίνη φ. 262^{v}· **β)** προβαίνω σε εκδηλώσεις φιλοφρόνησης και εγκαρδιότητας προς κάπ.: *Τιμητικά τους χαιρετά* (ενν. *ο δούκας τους άρχοντες με τον μητροπολίτην*), *γλυκέα τους εσπλαγχνίσθη,*| *πλησίον του τους εκάθισεν, εδείπνησαν εντάμα* Χρον. Τόκκων 1507· **γ)** τιμώ: *Το τέκνον οπού ζήτηξε, πράμα δικό του θέλει*·| *σκλάβος του εγώ, η μάννα του, σκλάβος και το κοπέλι.*| *Κιανένα πόνο δε γρικώ, μα 'χω χαρά μεγάλη*| *πως μ' εσπλαχνίστη ο Θεός στα γερατειά μου πάλι.*| *Πλια άξον εδιάλεξεν εμέ παρά κιανέναν άλλο*| *εις το κανίσκι τό ζητά, και θέλεις να του σφάλω;* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 710. **2)** Αγαπώ, συμπαθώ κάπ.: *άλλον παιδίν ουδέν έχεις μόνον εμένα, και φιλείς με εγκαρδιακά και σπλαχνίζεσαί με και χαίρεσαι μετ' εμένα, μητέρα μου* Διήγ. Αλ. E (Konst.) 67^{11}· *Εβλέπαν τον οι μπιστικοί, και συνεπλέκουντάν τον.*| *Ήσαν και άλλοι έτεροι, πλήθος αυτού ποιμένες,*| *γνωρίζουν και σπλαγχνίζουνται, τον Πάριν αγαπούσιν* Βυζ. Ιλιάδ. 188.

Β΄ (Αμτβ.) νιώθω λύπη, οίκτο, δείχνω συμπόνια: *Αν ημπόρουν καν πούπετε να την είδα* (ενν. *εκείνη οπού αγαπώ*) *και μόνον,*| *ελεημοσύνην να έπεσα πολλά να της εζήτουν.*| *Και αν λάχαινε από τα πολλά ολίγον να εσπλαγχνίσθη*| *και οκάτι παρηγόρημα να επήρα εγώ απ' εκείνην,*| *τήν ουκ εβλέπω πούπετε, και πώς να της συντύχω;* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 7766· *εάν γεννήσει* (ενν. *ο πελεκάνος*) *τους νεοσσούς,*

και ολίγον αυξηθώσι, ραπίζουσιν εις το πρόσωπον των γονέων· οι δε γονείς κολαφίζουσιν αυτά και αποκτείνουσιν· είτα σπλαγχνιζόμενοι οι γονείς πενθούσιν τρεις ημέρας τα τέκνα ά απέκτειναν Φυσιολ. (Kaim.) 17a[7]· *Εις την δευτέρα παρουσιά όταν αυτός καθίσει| αυτός ο δίκαιος κριτής απόφασιν να ποίσει·| «εσείς οπού σπλαγχνίζεσθε, υπερευλογημένοι,| άμετε στην παράδεισον την περικοσμημένη* (παραλ. 2 στ.) *εσείς που ... τ' ορφανά βοηθάτε| που ξένους αποδέχεσθε, στην βασιλειά μου ελάτε»* Δεφ., Σωσ. 341· *κύριε φιλάνθρωπε, ... ωσάν ποτε εις τον παλαιόν καιρόν ήκουσας την δέησιν του βασιλέως Μανασσή και ελευθέρωσας αυτόν, έτσι παρακαλώ σε να ακούσεις και της εδικής μου δεήσεως και να σπλαχνισθείς ως μόνος συμπαθής και ελεήμων* Διγ. Άνδρ. 409[24]· (σε προσωποπ.): *Η αγάπη μακροθυμεί, η αγάπη σπλαχνίζεται, η αγάπη δεν φθονεί, η αγάπη δεν είναι προπετής* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Κορ. Α' ιγ' 4.

σπλαγχνικά, επίρρ., Λόγ. παρηγ. L 293, Λόγ. παρηγ. O 298, Μαχ. 196[26], Θησ. Γ' [51[3]], Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 509, Hist. imp. (Iadevaia) I 2233, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [717], Γ' [41], Δ' [1260], Χριστ. διδασκ. 439, Διακρούσ. (Κακλ.) 1214· *σπλαχνικά*, Βέλθ. 73, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 419, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 196, Αργυρ., Βάρν. Κ 294, Ch. pop. 333, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 298, 1078, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 545, Πανώρ.[2] Αφ. 39, Ανέκδ. ιντ. κρητ. θεάτρ. Β 6, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 149, Γ' 164, Ε' 472, 584, 590, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1151, 2162, Β' 1735, Γ' 422, 660, Δ' 1470, Ε' 32, κ.α., Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 907. — Βλ. και *ευσπλαγχνικά*.

Από το επίθ. *σπλαγχνικός*. Ο τ. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ. Η λ. στο Βλάχ.

1α) Με αγάπη, τρυφερά, στοργικά, με συμπάθεια, καλοσυνάτα: *αυτός* (ενν. *ο Στραγγιλιός*) *το τέκνον έλαβε σα να 'τον γκαρδιακόν του* (παραλ. 2 στ.) *να τ' αναθρέψει σπλαχνικά μαζί με το δικόν του* Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1136· *... παιδάκια μου, ελάτε κοντά μου μέναν| να σας φιλήσω σπλαχνικά, παιδιά πεθυμημένα,| διατί τον καιρόν που λείπετε και ήστον εις τα ξένα,| αζήτουν πάντα να σας δω* Θρ. Κύπρ. Μ 501· *Μάννα μου πλιο δεν έρχεσαι στο στρώμα να με ντύσεις,| να με ξυπνήσεις σπλαχνικά και να με κανακίσεις* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 900· *«Φίλε, ...,| εις το παλάτι πήγαινε, να δεις και να ξανοίξεις| στου βασιλιού το πρόσωπον αν είναι μανισμένος| γή πούρι και χαιράμενος και καλοκαρδισμένος·|κι α σου μιλήσει σπλαχνικά, για λόγου μου ρωτήξει,| γή ανάβλεμμα άγριο και θολό και γρινιασμένο δείξει,| νά 'ρθεις ζιμιό να μου το πεις ...»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1913· *απόσταν ευρέθηκα 'ς τούτο τον τόπο ξένος,| στ' αφέντη μου τη δούλεψη πάντα 'μου προκομμένος,* (παραλ. 2 στ.) *μα τώρα βλέπω πως κακά μαντάτα εθέλα πούσι| τ' αφέντη μου για λόγου μου, και δε μπορά με δούσι| τα μάτια του έτσι σπλαχνικά 'ς καθώς μ' εσυντηρούσα| τον περαζόμενο καιρό, μ' αγάπη μ' εθωρούσα* Φορτουν. (Vinc.) Α' 348· *τους φαμέγιους του σπιτιού εσύ τους ορδινιάζε| κι αν έναι φταίσιμον σ' αυτούς συγκεραστά τους σάζε* (παραλ. 1 στ.) *και δίδαξέ τους σπλαχνικά, καλός λόγος ας τους φθειάσει* Δεφ., Λόγ. 324· **β)** με ομόνοια, μονοιασμένα: *Αν θέλετε να βγάλετε τον Τούρκον αφ' την Δύσιν,| τον πρώτον των χριστιανών ποίσετε αρχηγόν σας,| και να ομοφωνήσουσιν αι γλώσσαι των Λατίνων·| τον πάπα δε τον άγιον να στήσετε κεφάλιν,| και τον σταυρόν να βάλετε σημάδι*

στ' άρματά σας,| αγαπημένα, σπλαγχνικά, όλοι να 'σθε το ένα Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 961. **2)** Με οίκτο, με συμπόνια, με ευσπλαχνία: *Είπεν εσένα σπλαγχνικά κριτής δικαιοσύνης:| «Ύπα -και η πίστη σ' έσωσεν-, γυνή, εις οδόν ειρήνης·| τες αμαρτίες σ' επόλυκα διά την πολλήν σου αγάπην»* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[61]· *Ιδών ο λύκος την αγνήν και καθαράν καρδίαν,| την προς θεόν ευλάβειαν και την εξαγορίαν* (ενν. *της αλουπούς*),| *και σπλαγχνικά εδάκρυσε και ελυπήθηκέ την,| άνοιξε τες αγκάλες του και προσεδέκτηκέ την* Γαδ. διήγ. (Βασιλ.) 305· *τ' άπονα τα μάτια της, οπού 'χασι με σφάξει,| στην ύστερήν μου αναπνοά να θέλουν με κοιτάξει| με μιαν λυπητερή θωριά, και τα γλυκά της χείλη| ν' ανοίγασι, και σπλαγχνικά δυο λόγια να μου 'μίλει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [378]· *Εις μια μεγάλη συμφορά, εις μια περίσσια θλίψη,| εις δυστυχιάν πολύθρηνον ξεύρω πως θέλουν λείψει| κι ενός τεχνικού ρήτορος λόγια παρηγορίας,| διά να πραΰνει σπλαγχνικά τον πόνον της καρδίας* Λίμπον., Αφ. 4. **3α)** Από τα βάθη της καρδιάς, πάρα πολύ, έντονα: *Ξανακινούν τα πάθη τως και τότες η Αρετούσα| πλια λεύτερα και σπλαχνικά τα χείλη τση εμιλούσα·| ήρχισε κι εφανέρωνε του Ρώκριτου, να μάθει| από τα βάθη της καρδιάς παραμικρό απ' τα πάθη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 660· *ετούτος ο ασθενής οπού εκινδύνευε το ύστερόν του, υπήκουσεν εις αυτά τα θαύματα ... παρευθύς μην χάνοντας τον καιρόν του, τρέχοντας ανέβη εις τον ναόν του αγίου. Και σιμώνοντας εις το μνήμα του εφώναζε σπλαγχνικά. Και τον άγιον με θερμά δάκρυα επαρακάλουνε να τον ιατρεύσει* Διαθ. Νίκωνος 260· *Πάθος δεν έν σ' εκείνους που ποθούσιν| γοιον αντάν δουν και λείψει τους το θάρρος,| κι αντάν τημ πεθυμιάν τους πιντωθούσιν·| τότες τους φαίνεται γλυκύς ο χάρος,| τότες ηξεύρουν σπλαχνικά να κλιούσιν* Κυπρ. ερωτ. 53[5]· *Ο ... πατήρ από ετούτα τα λόγια επόνεσε σπλαγχνικά και λέγει του* (ενν. *του υιού του*)· *«Ειπέ μου, ω τέκνον μου γλυκύτατον, είντα 'ναι η λύπη οπού έχεις και ευθύς να σπουδάξω να την εβγάλω»* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 44[35]· **β)** με συγκίνηση: *Ο κοντοστάβλης πολλά ταπεινά απολογήθην και σπλαγχνικά: «Ακριβοί αδελφοί χριστιανοί, όπου είστε σκέπος τους αδυνάτους, τώρα είναι καιρός να μου βουθήσετε και να με αποβγάλετε απέ το πρόσωπον τους Γενουβίσους ...»* Μαχ. 532[18].

σπλαγχνικός, επίθ., Μαχ. 510[1], Ch. pop. 196, Περί ξεν. (Μαυρομ.) 425, Διήγ. Αλ. V 78, Βυζ. Ιλιάδ. 268, Hist. imp. (Iadevaia) I 2956, Χίκα, Μονωδ. 19, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [343], Β' [372], Γ' [1275], Δ' [1268], κ.α., Χριστ. διδασκ. 218, Λεηλ. Παροικ. 428· *σπλαχνικός*, Καλλίμ. 619, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 211, 473, 628, κ.α., Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 21, 112, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 302[5], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 301[10], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 184[13], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 761, 4042, 5270, κ.α., Πανώρ.[2] Β' 341, Γ' 429, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 299, Β' 177, 351, κ.α., Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 94, 174, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 386[15], Πιστ. βοσκ. I 2, 44, II 2, 264 (*σπλαχικό*), III 1, 53, 6, 325, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1611, Γ' 1021, Δ' 373, 1186, κ.α., Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 767, Στάθ. (Martini) Β' 13, Διαθ. 17. αι. 3[82], Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 229, Αποκ. Θεοτ. II 132, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 2, γ' 20, δ' 165, Λεηλ. Παροικ. Αφ. 5, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1284, 3990. — Βλ. και *ευσπλαγχνικός*.

Το μτγν. επίθ. *σπλαγχνικός*. Ο τ. και σήμ. Τ. *σπλαγνικός* (Σακ., Κυπρ. Β' 794) και *σπλαχναρκός* (Παπαδ. Α., Λεξ.) σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ. ιατρ. (ΛΚΝ, λ. *σπλαχνικός2*, Μπαμπιν., Λεξ.).

1) Φιλεύσπλαχνος, ευσπλαχνικός, συμπονετικός: Ω σπλαγχνικέ 'κατόνταρχε, απεί για χάριτά σου| εζήτησες κι εδώκαν σου να τονε κατεβάσου (ενν. το Χριστό)| κι εποίκες πράμαν αγαθό κι άξο προς το Θεό σου,| κάμε, να ζήσεις, σπούδασε, τέλειωσε το μισθό σου Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 341· καθαείς λυπάται και κλαίει, όταν ιδεί ένα καλόν άρχοντα και σπλαχνικόν βασιλέα τιμημένον, δοξασμένον, οπού πολλήν καλοσύνην και μεγάλην ευεργεσίαν έκαμεν τω κόσμω, χωρίς αιτίαν να πάσχει άδικα, να τιμωράται από τους ιδιούς του υπηρέτας και δούλους Lucar, Sermons 134· λέγει ... ο γέροντας του Αγγέλου: «Ποίος άγιος είναι σπλαχνικότερος εις τους ανθρώπους, διά να τους παρακαλεί ο ελεεινός άνθρωπος να παρακαλούσι εκείνοι τον Θεόν ογιά τον άνθρωπον;» Αποκ. Θεοτ. ΙΙ 129· Ω σπλαγχνικότατε Θεέ και Πατέρα, ευχαριστούμεν σε διά μέσου του Ιησού Χριστού, επειδή και έδωκες του αδελφού μας ετούτου την μετάνοιαν εις ζωήν αιώνιον, και του λόγου μας ακόμη πως μας έκαμες χαράν διά την επιστροφήν του Χριστ. διδασκ. 428. **2)** Που προκαλεί λύπη, λυπητερός, συγκινητικός: τα δάκρυα τσ' Ερωφίλης μου τα σπλαχνικά περίσσα,| δάκρυα μου κάμασι κι εμέ τ' αμμάτια μου κι εχύσα Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 3· Μέσα σε τούτο τον καιρόν ο στρατολάτης φτάνει| κι ήμαθε για τον κύρη του πως στέκει ν' αποθάνει·| εμίσεψε σπουδαχτικά να πάγει στην Αθήνα,| γιατί με λόγια σπλαχνικά η μάννα του του μήνα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1766. **3α)** Στοργικός, τρυφερός, γεμάτος αγάπη: με τούτους (ενν. τους άνδρας) εσυντύχαινε (ενν. ο Θεός) νύκτας και τας ημέρας,| ωσάν κάμνουν οι φίλοι οι καλοί και οι σπλαχνικοί πατέρες Συναξ. γυν. 120· Γονέοι, οπού μ' εσπείρετε κι από τα κόκκαλά σας| επήρα κι απ' το αίμα σας κι από την αναπνιά σας,| έχω κανάκια σπλαχνικά, κύρη μου και μητέρα,| οπού λιγώνομαι να δω να ξημερώσει η μέρα,| να 'ρθω να σας αγκαλιαστώ Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 311· Πού 'ν' τα σφικταγκαλιάσματα, κύρη μου; Εδιαβήκα;| Κι οι σπλαχνικές αναθροφές; Εξελησμονηθήκα; Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 804· Άδικον έχεις, στρατηγέ, μια κόρη ωσάν εμένα,| οπού δεν ήκαμα κακό στη μάχη σας κιανένα,| να θες απού τση μάνας μου τη σπλαχνική τση αγκάλη| να με ξορίσεις τη φτωχή με πρίκα μου μεγάλη Στάθ. (Martini) Ιντ. α' 11· **β)** φιλικός, ευγενικός, φιλόφρονας: σε στράτα ... θα βάλεις το παιδί σου,| κέρδος να κάμει, καταπώς το 'καμες κι απατή σου (παραλ. 4 στ.) Μα τούτο θέλω μοναχάς πάντα σου να θυμάσαι·| μ' όσους σου λάχου (ενν. αγαφτικούς), σπλαχνικιά, σα θέλει η τέχνη, να 'σαι. (παραλ. 6 στ.) Κάνε καλή θωριά ολωνών, κι όσο μπορείς τους γέλα,| με γρίνια μην ιδεί κιανείς ποτέ σου την κοπέλα Κατζ. Β' 322· ΓΛΥΚΑΡΕΤΗΣ: «Ετούτον οπού μου 'λαχε δε με πολυπρικαίνει (παραλ. 3 στ.) Με λιόνταν εκαλέστηκα τη σημερνήν ημέρα ...» (παραλ. 9 στ.) ΚΥΠΡΙΩΤΗΣ: «...το λοιπόν, κείνο που το κοντάρι δεν ήκαμε, ας το κάμομε με της φιλιάς τη χάρη (παραλ. 2 στ.) Κι αγάπα με να σ' αγαπώ και πάντα ώστε να ζούμε,| να 'ρχομαι εκεί που βρίσκεσαι και να 'ρχεσαι εκεί που 'μαι». ΠΟΙΗΤΗΣ: Είπασι κι άλλα σπλαχνικά λόγια κι οι δυο τως τούτοι·| πολλά κερδαίνει η φρόνεψη και τσ' αρχοντιάς τα πλούτη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1747· Δεν ημπορώ να μη λέγω και ομπρός εις όλους να ομολογώ πως η καλοσύνη της ευγενείας σας και η σπλαγχνική και ευνοϊκή διάθεσις, οπού ... εδείξατε προς του λόγου μου, ... δε με κάνει άλλο να επιθυμώ και να θέλω, παρά να είμαι πάντα κοντά σας Μεταξά, Επιστ. 47[7]· **γ)** ερωτικός, γεμάτος πόθο: οι θωριές οι σπλαχνικές τσι πεθυμιές γεννούσι,| κι εις τσι καρδιές σιργουλιστά τον πόθο προσκαλούσι Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.)

Α' 195· αφού ενός μικρού βοσκού χωριάτη την κοιτάξαν| τα μάτια του με σπλαγχνικήν θωριάν, ζιμιό τσ' ανάψαν| μέσα την τρυφερήν καρδιάν, κι ουδέποτ' εδυνήθη| ν' αντισταθεί ...| κι εις τον καινούριον ποθητόν, μ' όλην την όρεξίν της| εδόθηκε Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [482]· Οϊμέ, το χηρεμένο μου κρεβάτι όντε πλακώνω,| με νυκτικά μου δάκρυα το γραίνω και με πόνο,| θυμώντας τα κανάκια μου, τα χάδια, τα παιγνίδια| και τσ' εμιλιές τσι σπλαχνικές που 'χα σ' εμέ την ίδια| πάντ' απού τον αφέντη μου, άντρα και βασιλιά μου,| και τα γλυκά αγκαλιάσματα που εθρέφα την καρδιά μου Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 368. **4α)** Αγαπημένος: Όλα μου τα αδέλφια πολλά καταφιλώ. Και το περιπλέον την σπλαχνικήν μου αδελφήν Γράμμα κρ. διαλ. 7· ο Δάρειος ωσάν είδεν την θυγατέραν του ... εφίλησέν την και είπεν την· «Ομμάτια μου και καρδία μου και σπλαχνικόν μου τέκνον, εσένα άνδραν ήφερα έξαφνα εκ την Μακιδονίαν ...» Διήγ. Αλ. G 281[20]· Πριν ξημερώσει, ο Ρώκριτος με βια πολλή μισεύγει (παραλ. 1 στ.) Ο κύρης πώς επόμεινε κι η μάννα του η καημένη,| σήμερο ας το λογιάσουσιν οπού 'ναι πονεμένοι| κι οπού 'χει τέκνο σπλαχνικό και θε να του μακρύνει,| καλά ας λογιάσει τον καημόν οπού 'χασι κι εκείνοι Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1693· ας είχεν είσται μπορετό κι η Τύχη ας το 'χε φέρει| να 'θελε λάχειν εδεπά το σπλαχνικό μου ταίρι,| να 'θελε μπει στον πόλεμο και να 'θελε νικήσει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 78· **β)** (προκ. για συγγενικό πρόσωπο) γνήσιος, πραγματικός, αληθινός: Η Τάρσια ... σε λογισμόν εμπήκε (παραλ. 1 στ.). «Εγώ κρατώ για κύρη μου ίδια εγκαρδιακό μου| αυτείνον τον Στραγγιλιόν αφέντην εδικό μου, (παραλ. 2 στ.) Κι η νένα της εστέναξε, κι έκλαιγεν, η καημένη (παραλ. 1 στ.). «Ήξευρε το λοιπονιθές και ο κύρης ο δικός σου| έναι ο Απολλώνιος, οπού 'ναι σπλαχνικός σου ...» Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1162· έκφρ. παιδί σπλα(γ)χνικό, βλ. ά. παιδί(ο)ν 1α έκφρ.· **γ)** (προκ. για φίλο) καρδιακός, στενός, ειλικρινής: παρακαλώ σε να ποίσομεν δήμμαν μεσόν μας, και προυμουτιάζω σου, ότι πάντα να είμαι φίλος σου σπλαγχνικός, και να κρατώ τους φίλους σου διά αγαπημένους μου φίλους και τους εχθρούς σου ως θανατήσιμούς μου εχθρούς Μαχ. 20[19]· Ό,τι εδικό μου ευρίσκεται στα μέσα του σπιτιού μας| δώσε τα του Ελισεέκ, του γειτονόπουλού μας, (παραλ. 2 στ.) γιατί είναι συνομήλικος και συναναθροφός μου,| φίλο καλό και σπλαχνικό τον ηύρα στο σκολειό μου Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 928. **5)** Γενναιόδωρος: Τούτη (ενν. η ομορφιά), σ' αντίς αποκοτιά και γλώσσα στολισμένη| γή νου ψηλό, ολομόναχη μας είναι χαρισμένη (ενν. των γυναικών)| απού τη φύση, κι ήτονε πλια σπλαχνική, παρ' όσα| κι αν εδιαμοίρασε αλλωνών, αν ήσαν άλλα τόσα Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 271. **6)** (Προκ. για συναισθήματα) βαθύς, πολύ μεγάλος, έντονος: Σαράντα χρόνους είχασιν το ανδρόγυνον εκείνον·| άτεκνοι εδιάβησαν τους χρόνους τους τοιούτους.| Είχαν καρδιοσπαράγματα και σπλαχνικάς οδύνας Ιμπ. 43· είχεν (ενν. η Μαργαρώνα) σπλαγχνικήν αγάπην στον Ιμπέρη| και τούτα ετεχνοποίησεν διά να τον πάρει άνδρα Ιμπ. 368· μα τούτη, απού τη σήμερο τα σωθικά μου γνώθου,| είναι αγάπη σπλαχνική και από Θεού δοσμένη,| απού οι κυρούδες στα παιδιά να 'χου είνιαι κρατημένοι Φορτουν. (Vinc.) Ε' 285.

Ο τ. ως επών.: Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 10[9].

σπλαγχνικούλα, επίθ. θηλ.· σπλαχνικούλα, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1016.
Από το επίθ. σπλαγχνικός και την κατάλ. -ούλα.

Στοργική, τρυφερή: *Επόνεσεν εις την καρδιά δαμάκι η Αρετούσα* (παραλ. 1 στ.) *'πειδή και τότες δε μπορεί να δει τον ερωτάρη* (παραλ. 1 στ.) *πούρι ήχωνε σα φρόνιμη τον πόνο που την κρίνει*| *και του κυρού τση εσίμωσε και σπλαχνικούλα εγίνη.*| *Σιργουλιστά σιργουλιστά φιλεί τον εις τη χέρα,*| *λέγει πως επρικάθηκεν εκείνη την ημέρα*| *στο πράμαν οπού γίνηκεν* αυτ. Β' 1211.

σπλαγχνικούτσικος, επίθ.· *σπλαχνικούτσικος.*

Από το επίθ. *σπλαγχνικός* και την κατάλ. *-ούτσικος.*

(Θωπευτ.) αγαπημένος: *θαρρώ και εγώ, παγγλυκή μου μητέρα, ότι και εσύ με εβλέπεις εις τον ύπνον σου, τον σπλαχνικούτσικόν σου υιόν τον μονογενή, οπού άλλον πούπετες ουδέν έχεις εις τον κόσμον* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 66[10].

σπλαγχνιότη η, βλ. *σπλαγχνότης -τητα.*

σπλαγχνιστικός, επίθ. – Βλ. και *ευσπλαγχνιστικός.*

Από τον αόρ. του *σπλαγχνίζομαι* και την κατάλ. *-ικός.*

(Προκ. για λόγο) ενθαρρυντικός, εμψυχωτικός: *Όταν καιρός εφάνηκεν του πάγκαλου Θησέου*| *να σέβουν εις την θάλασσαν, αρμένου να περάσουν,*| *καιρόν είχαν πολλά καλόν, λοιπόν εσύναξε όλους* (παραλ. 1 στ.) *και με λόγους σπλαγχνιστικούς όλους τους εγκαρδιώνει* Θησ. (Foll.) I 19.

σπλάγχνο(ν) το, βλ. *σπλάγχνον.*

σπλάγχνον το, Διγ. Ζ 3985, 4114, Λίβ. διασκευή α 1682, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[148], 7[29]· *σπλάγχνο(ν),* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 372, Παράφρ. Μανασσ. 290, Περί ξεν. (Μαυρομ.) 22, 244, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 875, Αλφ. ξεν. Αθ. (Μαυρομ.) 26, Δούκ. 365[25], Διήγ. Αλ. V 24, 25, Θρ. Θεοτ. (Bakk.) 73, Hist. imp. (Iadevaia) I 1620, 2509, IIa 401, 1416, Γιατροσ. Ιβ. 66, Σταυριν. 1020, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 132[32], Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 85[22], Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [614], Χορ. έ [6]· *σπλάχνο,* Μανολ., Επιστ. 173 (έκδ. *σπλάνχο*)· *σπλάχνο(ν),* Καλλίμ. 506, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 106[27], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 99[24], 107[26], Κυπρ. ερωτ. 138[21], Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 1426· *σπλάχνον·* πληθ. *σπλάγχνη,* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 198, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [190], [350], [358], Β' [11], [264], Γ' [264], Δ' [611]. — Βλ. και *σπλάγχνος.*

Το αρχ. ουσ. *σπλάγχνον.* Οι τ. *σπλάγχνο* και *σπλάχνο* και σήμ. Ο τ. *σπλάχνον* ήδη μτγν. (TLG) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

1α) (Στον πληθ.) γενική ονομασία των οργάνων που βρίσκονται μέσα στις κοιλότητες του σώματος, τα εσωτερικά όργανα του ανθρώπου ή των ζώων (καρδιά, συκώτι, νεφρά κ.τ.ό.), εντόσθια, σωθικά: *Ταύτα δ' ειπών Αλέξανδρος και τω βωμώ προσθύσας*| *αυτήν θυσίαν άπασαν, μέγιστος παραυτίκα*| *αεροπόρος αετός θυσίαν αφαρπάσας*| *και πάντα σπλάγχνα θύματος, απέπτη προς αιθέρα* Βίος Αλ. (Aerts) 1422· *ας βάλει εις τον νουν του ο άνθρωπος, όταν θέλει να λάβει την αναπνία του ή να αναστενάξει, πόθεν του έρχεται η αναθυμίασις και πώς τα σπλάγχνη του ταράζονται όλα και ταυρίζονται* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 54[v]· *εφοβέριζε* (ενν. *ο Βάρδας*) *να χώσει το σπαθί του μέσα εις τα σπλάγχνα του αρχιερέως* Ροδινός, Ιγνατ.

Παφλαγ. 70[21]· *όταν μ' εβάστα η μάννα μου απέσω στην κοιλίαν της,*| *φίδι να ήθελα γενεί, τα σπλάγχνα της να φάγω,*| *αντάμα ν' αποθάνομεν, στον κόσμον μη φανούμεν,*| *να μη με τρώγει η ξενιτεία και να με τυραννίζει* Περί ξεν. (Μαυρομ.) 260· *οίος ουδέν έλαβεν πικρίαν της ξενιτείας,*| *αν είχεν σπλάγχνα χάλκινα και σιδερήν καρδίαν*| *και φύσιν αδαμάντινον, πάλι ήθελεν λυπείσθαι* Αλφ. ξεν. Αθ. (Μαυρομ.) 3· **β)** (εδώ) κοιλιά, κοιλότητα στομαχιού (πβ. ΠΔ Ιωνάς 2,1): *ο Ιωνάς ... μετά τες τρεις ημέρες οπού εβγήκεν από τα σπλάχνα του κήτους εδίδαξεν τους Νινευήτας* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 81· (μεταφ.): *ο μέγας Ιγνάτιος πιάνοντας ... την κυβέρνησιν της εκκλησίας ... εκυβέρνα την εκκλησίαν πλια τεχνικά, πλια θεϊκά και πλια στεριά παρά πρωτύτερα ... Τους ολιγοψύχους πάλιν τους εξαναπόκταν με την χάριν της διδασκαλίας του Αγίου Πνεύματος και ... εσπούδαζεν, όσον εδύνετον, να τους κερδαίσει εις τα σπλάγχνα του Ιησού* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 109[28]. **2)** (Στον πληθ., μεταφ.) η έδρα των συναισθημάτων, του συναισθηματικού κόσμου του ανθρώπου: *Νυνί δε αθλιότερος ειμί παντός ανθρώπου*| *και τα σπλάγχνα τιτρώσκει μου η άμετρος οδύνη* Διγ. (Trapp) Gr. 3280· *Κόψετε το κεφάλιν μου, χριστιανοί Ρωμαίοι·*| *επάρετέ το, Κρητικοί, βαστάτε το στην Κρήτην* (παραλ. 3 στ.) *μηδέν με πιάσουν τα σκυλιά, μηδέν με κυριεύσουν·*| *(ότι ανελεήμονα των ασεβών τα σπλάχνα)* Ανακάλ. 43· *Τόσο, ήξευρε, μας αγαπούν* (ενν. *οι άνδρες εμάς, τις γυναίκες*), *και μας επιθυμούνε,*| *όσον σ' εμάς το πρόσωπον δροσάτο το θωρούνε,*| *κι αν χάσομε την ομορφιάν, την δροσερή μας νιότη,*| *οπού στα σπλάγχνη των ανδρών δίδει τόση γλυκότη, μνέσκομε σαν της μέλισσας το μοναχό κουβέλι*| *που δεν του μένει τίποτες κερήθρα, ουδέ μέλι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [664]· *ω μέγα Αναστάσιε, ...* (παραλ. 2 στ.) *Αυτά τα ρούχα που φορείς έβγαλε, και στολίσου*| *τα ρούχα τα βασιλικά, για να σε προσκυνήσου*| *οι στρατηγοί κι η χώρα μας ...*| *να διώξεις οχ τα σπλάχνα μας της πρίκας το σκοτάδι* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 186. **3α)** Αγάπη, στοργή (σε εν. και πληθ.): *τότε η μητέρα του, άκο και τι του λέγει* (ενν. *του αμιρά*):| *«Τέκνον μου ποθεινότατον, έρχομαι όπου θέλεις·*| *έρχομαι διά το σπλάχνον σου και την πολλήν σου αγάπην*| *...»* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 562· *Κάρουλος ο θεόργιστος όχι να ομονοιάσει*| *με δεσπότην, πατέραν του· ήθελε ν' αφεντεύει,*| *μάλλον να εδουλώνετον, καθώς ήτον το δίκαιον,*| *να έδειχνε καλογνωμιάν και σπλάγχνον ως υιός του* Χρον. Τόκκων 2206· *Έπρεπε γουν τον Πρίαμον ότι ούτως ως εγεννήθη το βρέφος ευθύς να το αφανίσει. Νικηθείς δε υπό των πατρικών σπλάγχνων ηλέησεν το παιδίν και έδωκέν το έξω εις χωρίον να το αναθρέψουσιν* Τρωικά 521[9-10]· *ήσαν άπαντα κενά και νόμος και προφήται,*| *και βίβλοι και μαθήματα και γνώσις και σοφία,* (παραλ. 1 στ.) *άπερ ο πάντων αυτουργός κινούμενος εκ σπλάγχνων*| *προς τούτους* (ενν. *τους παίδας Ισραήλ*) *εξαπέστειλεν ευεργετών πλουσίως* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 24· *Αλίμονον, δεν είν' τινάς, οπού να με λυπάται,*| *να έχει σπλάχν' αδελφικά, θεόν να τον φοβάται,*| *να με γλυτώσει απ' εδώ από αυτόν τον φόνον;* Περί Ιωσήφ 277· **β)** καλοσύνη, αγαθότητα, ευσπλαγχνία: *Τίμιε πάτερ θαυμαστέ, Φραγκίσκε τρισμακάριε,* (παραλ. 21 στ.) *Το σπλάγχνον σου το φυσικόν στον κόσμον εξαπλώθη,*| *η πλούσια πραότης σου παντού εφανερώθη* Σκλέντζα, Ποιήμ. 5[23]. **4)** Στον πληθ. σε περίφρ. για να δοθεί έμφαση: *Αυθέντη, οκάτι ζήτημα θέλω να σε ζητήσω:*| *παρακαλώ σε, δος μου το διά σπλάγχνα ελεημοσύνης* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 457· *Ας προσκυνήσει* (ενν. *ο παπα Λάμπος ο Στάνος*) *... μετ' ευλαβείας απάσης από μέρους μου τον θεοφιλή πρεσβύτην και μητρο-*

πολίτην πανιερότατον κύριον Νεόφυτον της Αδριανού και ας συστήσει τον ρηθέντα παπάν εις τα σπλάγχνα της φιλανθρωπίας του, και θαρρώ διά την πολλήν του καλοσύνην θέλει τον ψυχοπονεθεί Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 149[34]· *ηθέλησα διά ψυχικήν ωφέλειαν να μεταγλωττίσω το παρόν βιβλίο ... ελπίζω ο μικρός κόπος ετούτος, τον οποίον έκαμα παρακινημένος από τα σπλάγχνα της αγάπης εις δόξαν Θεού ... θέλει δώσει πολύν καρπόν και μεγάλην ωφέλειαν εκείνων οπού το αναγινώσκουσι με προσοχήν και ευλάβειαν* Βουστρ., Μετάφρ. 255. **5α)** Παιδί, τέκνο: *Υιέ μου, σπλάχνον μου γλυκύ, και πώς σε υστερήθην,| πώς έξαφνα σε έχασα, πώς ούτως κατεκρίθην;* Περί Ιωσήφ 776· (προκ. για το λαό των Εβραίων): *Λυπήσου μας* (ενν. *Θεέ*) *το σπλάχνο σου, το έθνος το δικό σου,| μηδέν αφήσεις να χαρεί απάνω μας οχθρός σου* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4936· **β)** γενικ. για δήλ. στενής συγγένειας: *Παρακαλώ σας, αδελφοί, ...| εγώ είμαι ο Ιωσήφ, γνήσιος αδελφός σας,| να μη με θανατώσετε, εδώ στην ερημίαν!* (παραλ. 7 στ.) *Δεν είμαι σάρκα σας κι εγώ και σπλάχνο σας ο ξένος,| γιατί να είμ' ο δυστυχής απ' όλους μισημένος;* Περί Ιωσήφ 236· (εδώ σε περίφρ. προκ. για τη μητέρα): *Μετά ταύτα ήλθε και αυτής* (ενν. *της μητρός του Ακρίτου*) *το τέλος και απέθανεν και έκλαυσέν την πολλά ... κλαίων έλεγεν προς την μητέρα· « ... Τις έκοψεν την ρίζαν της ζωής μου; Τις έσβεσεν το φως μου και δεν δύνομαι πλέον να εβλέπω; Ή τις με εχώρισεν από των μητρικών μου σπλάγχνων;...»* Διγ. Άνδρ. 404[10].

Εκφρ. 1) *Τα σπλάγχνα της καρδιάς* = τα ενδότερα, τα βάθη της καρδιάς: (σε μεταφ.): *Έφθασε τον δωδέκατον χρόνον η κόρη εκείνη,* (παραλ. 1 στ.) *και την σελήνην εκ παντός ενίκα εις το κάλλος* (παραλ. 14 στ.). *Και μέσα της εκάθετον το τόξον της αγάπης| και κάθε νέον 'τόξευεν στα σπλάγχνα της καρδίας* Διγ. Ζ 139. **2)** *Από σπλάγχνων μέσων* = από τα βάθη της ψυχής (μου): *Η δε* (ενν. *η Χρυσορρόη*)*, στενάξασα πικρώς ως από σπλάγχνων μέσων,| εκίνησαν εξ οφθαλμών, φευ, ποταμός δακρύων* Καλλίμ. 602. **3)** *Παιδί/τέκνον από τα σπλά(γ)χνα* κάπ. = (για έμφαση· πβ. έκφρ. *τέκνα οσφύος* τινός, ά. *οσφύς*) παιδί, απόγονος κάπ.: *ηπήρεν* (ενν. *ο Φίλιππος*) *το παιδίον εις τας χείρας του και κατεφίλησέ το ... και είπεν· «Δόξα σοι ο θεός, οπού είδα και εγώ παιδί από τα σπλάγχνα μου ...»* Διήγ. Αλ. V 28· *είπεν του* (ενν. *η Ολυμπιάδα στον Νεκτεναβό*)· *« ... Ημπορείς να ποιήσεις με τα βοτανικά σου τίποτες εις εμένα, μήνα ποιήσω τέκνον από τα σπλάχνα μου; ...»* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 98[21-22].

Φρ. 1) *Ανοίγω τα σπλάχνα*, βλ. ά. *ανοίγω* 5γ. **2α)** *Καίω/φλογίζω τα σπλά(γ)χνη* κάπ. = προκαλώ σε κάπ. μεγάλο ψυχικό πόνο: *Τέτοιας λογής οργίζομαι και τον μισά η καρδιά μου,| π' αδύνατον μου φαίνεται ότ' εις τα σωθικά μου| νά 'μπει ποτέ καμιάς λογής αγάπη και ν' ανάψει| φλόγα του πόθου για τ' αυτόν τα σπλάγχνη μου να κάψει* Σουμ., Παστ. φίδ. Α' 704· *εγώ, που τόσον τον ποθώ, εύκαιρ' αναστενάζω,* (παραλ. 1 στ.) *κι εκείνο που περσότερο τα σπλάχνη μου φλογίζει,| τονε θωρώ χίλια φιλιά γλυκιά να σου χαρίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' 409· **β)** *καίονται/φλογίζονται τα σπλά(γ)χνα μου* = θλίβομαι, λυπούμαι πολύ, νιώθω μεγάλο ψυχικό πόνο (πβ. φρ. *καίγεται η καρδιά μου*, ά. *καίω* II 4): *Ανέγνωσαν τα γράμματα και ούτως εδηλώναν| και ως ήκουσεν* (ενν. *ο αμιράς*) *τα γράμματα, εθλίβην η ψυχή του,| εκαύσθηκαν τα σπλάχνα του, εχάθην η καρδία του* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 300· *ομμάτια πολυστένακτα και σπλάγχνα φλογισμένα* Προδρ. (Eideneier) Β' 19-2 χφ Η κριτ. υπ. **3)** *Λαμβάνω σπλάγχνα οικτιρμών* = γίνομαι σπλαχνικός: *ήξειν φασί ... τον τε Ηλίαν και Ενώχ απεσταλμένους υπό*

Θεού σπλάγχνα οικτιρμών λαβόντος, διδάξαι και επιστρέψαι τους τε άλλους και δη το ταλαίπωρον των Εβραίων έθνος εις την του Χριστού ... πίστιν Ψευδο-Σφρ. 312[27]. **4)** *Τα σπλάχνα μου ραγίζουν*, βλ. ά. *ραγίζω* 3α φρ. (3).

σπλάγχνος, το, Βέλθ. 49, 52, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 29, Λίβ. Esc. 2051, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 772, Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 109, 118, 182, 367, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 95[5], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1068], Γ' [366], Ε' [1132], [1185], [1242], [1453], Μαρκάδ. 87, Διακρούσ. Αφ. 28, Διαθ. 17. αι. 10[75]· *σπλάχνος,* Καλλίμ. 44, 48, Χρον. Μορ. Η 2264, 2458, 5698, 7721, 8917, Χρον. Μορ. Ρ 2458, 6526, 6736, 8883, κ.α., Λίβ. διασκευή α 1952, 2206, Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 1, Λίβ. Va 1898, 3948, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1014, Πένθ. θαν.[2] 118, Πηγά, Χρυσοπ. 294 (3), Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 35, 696, 875, 4950, Πανώρ.[2] Αφ. 33, Β' 384, 493, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Αφ. 49, Γ' 414, Δ' 391, 667, Ε' 346, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 154, Πιστ. βοσκ. I 3, 67, 4, 271, II 1, 379, 2, 267, III 3, 134, Βοσκοπ.[2] 51, 54, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 2116, Β' 648, 793, Γ' 835, Δ' 264, Ε' 81, 152, 1281, κ.α., Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 50, 967, 1106, Στάθ. (Martini) Ιντ. α' 8, Γ' 463, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 79, 683, Β' 116, 238, Ε' 248, Φορτουν. (Vinc.) Α' 53, 56, Γ' 379, 658, Ε' 91, 126, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 3658, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 285[28], 558[25]. — Βλ. και *σπλάγχνον*.

Από το *σπλαγχνίζομαι* υποχωρ. (Ανδρ., Λεξ., λ. *σπλάχνος*, Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 64). Ο τ. σε κείμ. του 18. αι. (Δαβίδ 45, 356, 475, κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 794, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.) και στο ΑΛΝΕ. Τ. *σπλάγνος* σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.). Η λ. το 12. αι. (LBG) και σε κείμ. του 18. αι. (Μετάφρ. Κωμωδ. Μολιέρου (Μηνάς) 208).

1α) Ευσπλαχνία, συμπόνια, οίκτος: *Παινώ πολλά το σπλάγχνος σου, ότ' είναι των ανθρώπων| εις τους θλιμμένους να 'χουσι λύπην με κάθε τρόπον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1032]· *ο πλάστης του κόσμου ... ως κατάδικος είναι παραδομένος, ... τριγυρισμένος από κλέπτες, από φονιάδες, από χαραμίδες, οι οποίοι χωρίς να έχουσι καμίαν λύπην (σπλάχνος) ... και εμπαίζουσι και βλασφημούσι και θανατώνουσι* Lucar, Sermons 135· *Κύριε, απής μετάθεση δεν έχει το μαντάτο| που μου 'φερεν ο άγγελος εδώ στον κόσμο κάτω| κι απήτις και το ζήτημα που μου 'καμες, Θεέ μου,| δεν έχει πλιο μετανιωμό, με σπλάχνος γροίκησέ μου:| έπαρ' τονε τον Ισαάκ και μη μου τον αφήσεις,| μα να του δώσει θάνατον ο κύρης μη θελήσεις* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 78· *τους περασμένους χρόνους εκατοίκα εις εκείνον τον τόπον είς χωρικός πλουσιότατος από πρόσκαιρα πράγματα, από δε σπλάγχνος και έλεος προς τους δεομένους, πτωχός και άμοιρος* Αγαπ., Αμαρτ. σωτ. 411· **β)** μεγαλοψυχία, επιείκεια: *Στα πταίσματα σ' επόλυκεν* (ενν. *ο Ιησούς*) *τά 'πταισες εις εκείνον,| με σπλάγχνος σου 'πεν: «Πάγαινε, τες αμαρτιές σου αφήνω»* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[22]· *Σημάδι μεγαλύτερο στο σπλάχνος το περίσσο| της αφεντιάς σου, αφέντη μου, δε χρήζω να γνωρίσω,| σαν το συμπάθιο που 'λαβα σήμερον από σένα| στο φταίσιμο τ' αμέτρητον απὄχω καμωμένα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 369· *Τη δε ερχομένη ημέρα ήλθεν ο Σελήμ προς τον πατέρα του και με πολλήν ταπείνωσιν έπεσε και εφίλησε τους πόδας του, ζητώντας συγχώρησιν εις την αυθάδειαν οπού εις αυτόν έδειξεν. Ο δε Μπαγιαζίτης ο πατήρ του ολίγον εγέλασε, και με σπλάγχνος πολύ τον εδέχθηκε, λέγοντάς του· το πταίσιμόν σου, παιδί μου, είναι*

τόσον μεγάλον, οπού βλέπω, και εσύ ατός σου το εμετανόησες, διά τούτο μετά χαράς σου συγχωρώ Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 349· *Άρχοντες διακριτικοί κλεινών Ιωαννίνων* (παραλ. 3 στ.) *δέομαι και παρακαλώ τους στίχους να δεχθείτε*| *με σπλάγχνος να τους πιάσετε και οι δύο να τους ιδείτε* Τζάνε, Κατάν. Αφ. 82· **γ)** βοήθεια, συμπαράσταση, υποστήριξη: *θέλω να αφηγήσομαι από τον ρήγαν Κάρλον,*| *την πράξιν όπου έποικεν, το σπλάχνος όπου εδείξεν*| *ετότε προς τον πρίγκιπα εκείνον του Μορέως* (παραλ. 7 στ.) ... *ορίζει κι έκραξαν έναν του καβαλλάρην,* (παραλ. 2 στ.) *Λέγει του· «Θέλω να απελθείς εκείσε εις τον Μορέαν*| *εις συμμαχίαν του πρίγκιπος, όπου έν' συμπέθερός μου,*| *με ρογατόρους εκατόν απάνω εις τα φαριά τους*| *και διακοσίους ομοίως πεζούς όλοι εκλεκτοί κι εκείνοι ...»* Χρον. Μορ. H 6523· *όρισεν γαρ ο πρίγκιπας, κράζουν τον λογοθέτην,* (παραλ. 1 στ.) *τον αφέντην της Καρύταινας, και λέγει προς εκείνους·*| *«Είδατε σπλάχνος και τιμήν, τήν μ' έποικεν ο ρήγας*| *κι έστειλε τον μισίρ Γγαλεράν μετά τους ρογατόρους*| *εις συμμαχίαν, βοήθειαν όλου του πριγκιπάτου.*| *Εν τούτω λέγω προς εσάς· Δότε με την βουλήν σας*| *το τι τιμήν κι ευεργεσίαν να ποιήσομεν προς αύτον* Χρον. Μορ. H 6736. **2)** Αγάπη, στοργή, συμπάθεια, τρυφερότητα: *θυμούμαι, Φρατζισκή, το πώς είσαι εβγαμένος*| *και είσαι μεγάλου ανθρώπου υιός, ακριβοαναθραμμένος,*| *και είχα με τον πατέρα σου μεγάλην πολύ φιλίαν,*| *δείπνους και γιόματα πολλά και σπλάγχνος κι ομιλίαν* Σαχλ. N 26· *Όσ' είστε φίλοι αληθινοί, έχετε γειαν κι ας μείνει*| *μιτά σας πάντα η φιλιά και του Θεού ειρήνη·*| *εγώ μισεύγω σώματι, αμμέ το πνεύμα μένει*| *μιτά σας πάντα κι η φιλιά με σπλάχνος δεδημένη* Κυπρ. ερωτ. 133[4]· *Δεν έχει ο κύρης κρατημό, μηδέ η καημένη μάνα,*| *τρέχουσι και με κλάηματα τον επεριλαμπάνα.*| *Δεν εχορταίναν οι φτωχοί το σπλάχνος να του δείξου,*| *δεν το λογιάζασινε πλιο μ' έτοιον υγιό να σμίξου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1385· *Ο ... βασιλεύς απήλθεν εις αυτόν* (ενν. τον *Ιωάσαφ*), *και δεν τον εκοίταξε με αγάπην και σπλάχνος ως πρότερον, αλλά είπεν αυτώ οργιζόμενος· « ... συ ύβρισες το γήρας μου, ετύφλωσες το φως μου ...»* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 158[9]· (σε παροιμ. φρ.· βλ. και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. Παροιμ. σ. 782]): *Εύκολον είναι το παιδί, με το γονή του α σφάλει*| *και του οργιστεί, στο σπλάχνος του να το γιαγείρει πάλι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 1192· (σε περίφρ. για να δοθεί έμφαση): *Πάλι απέ το πιττάκιν σου και απέ τα γράμματά σου* (παραλ. 3 στ.) *έμαθα της αγάπης σου το σπλάγχνος το εις εμέναν* Λίβ. Esc. 1829· *Αν έν κι εσύ 'σαι δίδυμος για μέναν,*| *πώς κείν' το σπλάχνος της φιλιάς αφήκα;* Κυπρ. ερωτ. 137[2]· (προκ. για ερωτικό πόθο, πάθος): *Ήλθεν η ώρα, εθέκασιν αλλήλως εις την κλίνην,*| *να δείχνει σπλάγχνος περισσόν και να περιλαμπάνει*| *και να φιλεί τον άνδραν της και να μηδέν χορταίνει* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2050· *όντε σ' αγάπη αλλού γαμπρού θες δώσεις την εξά σου*| *και νοικοκύρης να γενεί στα κάλλη τα δικά σου,*| *όντε με σπλάχνος σε φιλεί και σε περιλαμπάνει,*| *θυμήσου ενός οπού για σε εβάλθη ν' αποθάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1379· *η νύφη, απού μ' ελόγιαζεν άντρα τση, στην πλευρά μου*| *άλλη ώραν απακούμπιζεν, άλλη στα γόνατά μου,*| *και ποθητή τον πόθο τση με σπλάχνος έδειχνέ μου* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 223. **3α)** Ευγένεια, αβρότητα, φιλική διάθεση: *επρόβαλεν από μακρά είς νιος καμαρωμένος·* (παραλ. 6 στ.). *Γλυκάρετος εκράζετο κι ως ήρθε οπού 'σα οι άλλοι,*| *με σπλάχνος τσ' εχαιρέτησε και μ' αρχοντιά μεγάλη*| *κι όλοι τον αγαπήσασι κι ας δεν τονε γνωρίζου,*| *γιατί οι ανθοί της αρχοντιάς από μακρά μυρίζου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 292· *Σιμώνει* (ενν. *ο Νικόστρατος*) *του Χαρίδημου και λέγει του: «Αντρειωμένε,*| *άλλος επά στη δύναμην ωσάν εσέ δεν έναι* (παραλ. 4 στ.) *και με λιοντάρι πολεμώ, κέρδος δεν ανιμένω,*| *μα ό,τι κι α χάσω μετά σε δεν το κρατώ χαημένο».*| *Θωρεί τον ο Χαρίδημος με σπλάχνος του σιμώνει*| *κι από τα νύχια ως την κορφή τον αποκαμαρώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1955· **β)** αφοσίωση: *Μηνούν και λέγουν: «Ήξευρε, Λουνάρδο, εποίκαμέν σε*| *αποκρισιάρην σήμερον, να υπάς εις τα Παλάτια,*| *να εσμίξεις με τον αμιράν και ... να ποίσεις*| *αγάπην τέλειαν μετά μας, τα σκάνδαλα να λείψουν».*| *Πάλιν εγώ ο πολυπαθής, ως διά να δείξω τέλεια*| *το σπλάγχνος, την υπακοήν και καθαράν αγάπην,*| *τήν είχα στο κουμούνι μου, ετάχθηκα προθύμως* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1310· *Έγραψεν ο ευνουχόπουλος τον Λίβιστρον ως δούλος*| *«Δούλος σου ανεγνώριστος, σκλάβος αλλ' εδικός σου* (παραλ. 1 στ.) *γράφει πιττάκιν, δίδει σε, Λίβιστρε, γης τοπάρχα,*| *να μάθεις από την γραφήν ότι δουλώνεταί σε·* (παραλ. 2 στ.) ... *το σπλάχνος το εμόν γνώρισε προς εσένα*| *διάκρινε την δούλωσιν τήν σε εκατεδουλώθην* Λίβ. Va 1441· **γ)** καλοσύνη: *Χρουσάφι δε μ' εκόμπωσε, δε μ' ενικήσα αθρώποι,*| *δε μ' επλανέσα βασιλιώ χαρίσματα ουδέ τόποι,*| *μα σπλάχνος κόρης όμορφης και κάλλη πλουμισμένα*| *τόση φωτιά στα σωθικά μου ρίξαν τα καημένα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 265· (σε υπερβολή): *η αγάπη απού βαστώ στην Αρετούσα η τόση*| *το νου μου και τη θέληση μ' αλλάσσει και τη γνώση*| *και ζιω για κείνη μοναχάς στον κόσμο ...* (παραλ. 1 στ.). *Γιατί το σπλάχνος τ' άμετρο κι οι εμιλιές τση οι άξες,*| *η φρόνεσή τση, οι τάξες τση και τιμημένες διάξες*| *οπού κρατεί, μπορούσινε τον Άδη να μερώσου* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 249. **4α)** Τέκνο, παιδί: *ως το έμαθεν και ήκουσεν ετότε ο Δεσπότης*| *ότι έρχετον ο πρίγκιπας, εξέβη εις απαντήν του·*| *στα Λεσιανά απαντήθησαν, χαράν μεγάλη εποίκαν·*| *«Καλώς ήλθες, ο πρίγκιπας, καλώς ο ανεψιός μου,*| *αρτίως θεωρώ κι εγνώρισα των συγγενών το σπλάχνος»* Χρον. Μορ. H 8883· (σε προσφών.): *Να ηξεύρεις* (ενν. *Αλέξανδρε*), *αφότις εχωρίστηκα εις την Μακεδονίαν την βασιλείαν σου, σπλάχνος μου, παμφίλτατε υιέ μου, η καρδίτσα μου ουδέν εχάρην* Διήγ. Αλ. F (Konst.) 168[12]· **β)** (εδώ σε περίφρ. προκ. για τον αδελφό): *Βέβαιον τώρα, Βέλθανδρε, το αδελφικό σου σπλάγχνος*| *ηρνήσω και εκράτησας της ξενιτείας την στράταν;* Βέλθ. 136.

σπλαγχνοσύνη, η, Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 183, Χούμνου, Κοσμογ. 2739, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[70,99,104], Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1583, Σκλάβ. 234, Δεφ., Λόγ. 767, Σοφιαν., Γραμμ. (Legr. Preface) 24, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1161], Γ' [367], Δ' [1018], Πρόλ. άγν. κωμ. 20, Χριστ. διδασκ. 499· *σπλαχνοσύνη*, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 235, Διγ. Ο 780, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 8299, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 257[14]. — Βλ. και *ευσπλαγχνοσύνη*.

Από το ουσ. *σπλάγχνον/σπλάγχνος* και την κατάλ. *-σύνη*. Η λ. στο Βλάχ. και στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

1α) Ευσπλαχνία, συμπόνια: ΚΟΡΙΣΚΗ: *Ω Σάτυρέ μου, αληθινά, θες να με βασανίσεις;*| ΣΑΤΥΡΟΣ: ... *τάσσω σου τώρα να το γνωρίσεις.*| ΚΟΡΙΣΚΗ: *Με δίχως λύπην στέκεσαι και δίχως σπλαγχνοσύνη.*| ΣΑΤΥΡΟΣ: *Αλύπητος θε να σταθώ στην ατυχιάν αυτείνη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1225]· *Τας εντολάς να κάνομεν, να 'χομεν σπλαγχνοσύνην,*| *να δίδομεν κι εις τους πτωχούς συχνά ελεημοσύνην.*| *Να αφήσομεν την έχθρητα και αγάπην να βαστούμεν*| *και τες χαρές του ουρανού όλοι να πεθυμούμεν*

Τζάνε, Κατάν. 527· (εδώ μετων. προκ. για το Θεό): Με μιαν ροπήν ηθέλησεν, ο Κύριος εθυμήθη,| την Κρήτην εισέ βούλησιν να φέρει ηβουλήθη.| Αλλά η σπλαχνοσύνη του πάλι εμετεμελήθη,| να μην χαθεί το πλάσμα του και βυθιστεί στα βύθη Σκλάβ. 225· **β)** βοήθεια, υποστήριξη, συμπαράσταση: ετρέχαν (ενν. οι Αγαρηνοί) βασανίζοντας άδικα τους ραγιάδες,| οπού ποτέ δεν στέργουσιν ετούτο οι βασιλιάδες,| διατί είχασι προνόμια, χοντζέτια υπογραμμένα,| με γράμμα και χρυσόβουλλον του Ευνούχου κυρωμένα, (παραλ. 16 στ.) επήγαν στα κριτήρια ... (παραλ. 7 στ.) ότι από τον Ευνούχον τους θέλουν εύρει σπλαγχνοσύνην,| διατί είν' κριτής που κυβερνά με την δικαιοσύνην Λίμπον. 257· Λοιπόν διά σέναν, Κύριε μου, να 'χουν ελεμοσύνην,| τ' Αβραάμ, Ισαάκ και Ιακώβ έταξες σπλαγχνοσύνην·| εκ την σκλαβιάν του Φαραώ αι χείρες σου τσ' εβγάλα Χούμνου, Κοσμογ. 2732. **2α)** Αγάπη, στοργή: Τόση ομόνοιαν πολλήν και σπλαγχνοσύνην είχαν (ενν. οι δύο αφέντες αδελφοί),| ότι η αγάπη η πολλή φέρνει να έναι φόβος| μη αστοχήσει τίποτα και ξενωθεί η αγάπη Χρον. Τόκκων 3017· Τ' ήθελε κάμει, αν ήξευρε τούτος (ενν. ο Μυρτίνος) το πως αυτείνη| τον αγαπά έτσι πολλά, με τόσην σπλαγχνοσύνην; Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1030]· Αινέα, αγαπημένο μου παιδί και σπλαχνικό μου,| ευκαριστιές δεν έν' πρεπό μηδ' έναι μπορετό μου,| να κάμω προς του λόγου σου στην τόση καλοσύνη| που προς εμέναν έδειξες πάντα με σπλαχνοσύνη Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 168· **β)** καλοσύνη, αγαθά αισθήματα: ως είχαν (ενν. οι άνθρωποι) αγαθά πολλά, με σπλαχνοσύνη πλήσα| πάσα καιρό αλλήλως τως σ' άμετρη αγάπην ήσα.| Σαν και τον ουρανό τη γη κοινή 'χ' ανάμεσά τως,| κοινά 'σανε τά σπέρνασι, κοινά τα πωρικά τως Πανώρ.[2] Πρόλ. 25· Αφέντη εκλαμπρότατε, και τούτο να ποιήσεις·| όποιους έχεις γείτονας αγάπη να μηνύσεις, (παραλ. 1 στ.) με την πολλήν σου φρόνησιν κάμε να ειρηνεύουν,| και στέλνε τους ανθρώπους σου συχνά με σπλαγχνοσύνην| και γράμματα ειρηνικά, ως διά την ειρήνην Ιστ. Βλαχ. 1483· **γ)** ευγένεια, αβρότητα, φιλική διάθεση: καβαλικεύγει (ενν. ο Γλυκαρέτης) το ζιμιό και πιάνει το κοντάρι·| του Κυπριώτη εσίμωσε ... (παραλ. 1 στ.) λέγει του: « ... (παραλ. 7 στ.) το κονταροκτύπημα τούτο, ότινος κι α λάχει,| πρεπόν είναι να γίνεται δίχως κακιά και μάχη·| κι αν είν' κι όλοι ήρθαμεν επά ογιά τιμή του ρήγα,| δεν πρέπει να μανίζομεν ... (παραλ. 6 στ.)· Ν' ακούσει το Ρηγόπουλο με πόση σπλαχνοσύνη| ο Γλυκαρέτης του μιλεί τότες την ώρα κείνη,| σ' μεγάλη καλοθέληση για λόγου του εκινήθη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1677. **3)** Καρτερικότητα, πραότητα: ξεύρετεν πως κι ένας τυφλός κάθετ' εκεί κοντά μας| κι εκεί πάντα ευρίσκεται ομπρός στα μάτια μας (παραλ. 1 στ.) κι επόμενεν αληθινά με πλήσια σπλαχνοσύνη| τον στερεμόν του ουρανού, της γης και του ηλίου Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού 140.

σπλαγχνότης -τητα η, Αλεξ.[2] 530· *σπλαγχνιότη*, Ύμν. Παναγ. 3· *σπλαχνότης -τητα*.

Από το ουσ. *σπλάγχνον/σπλάγχνος* και την κατάλ. *–ότης*. Ο τ. *σπλαχνότητα* στο ΑΛΝΕ.

α) Αγάπη, στοργή, συμπάθεια: Ο κύρης να τηνέ θωρεί (ενν. την Αρετούσα) να 'ν' έτσι αποδομένη,| ασούσουμη κι ανέγνωρη, χλωμή και μαραμένη, (παραλ. 9 στ.) ... με σπλαχνότητα τση λέγει μιαν ημέρα| πως για να δει και να χαρεί και να καλοκαρδίσει| σ' όλες τσι χώρες ... πέμπει να διαλαλήσει·| ... «Όποιοι είναι αντρειωμένοι, (πα-

ραλ. 2 στ.) να κονταροκτυπήσουσι και την αντρειά να δείξου ...» Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1334· Λέγει του (ενν. ο Ερωτόκριτος του βασιλιού): «Αφέντη, ... (παραλ. 1 στ.) ... μια χάρη θέλω μόνο, (παραλ. 6 στ.) τση φλακιασμένης μήνυσε άντρα της να με πάρει. (παραλ. 10 στ.). Ως το 'κουσεν ο βασιλιός, σ' έγνοια μεγάλη εμπήκε (παραλ. 1 στ.) Λέγει του με σπλαχνότητα κρατώντας του τη χέρα: «(παραλ. 1 στ.) φοβούμαι ό,τι ζητάς να μη μπορώ να κάμω,| κι η φλακιασμένη δυσκολιές μου βάνει εις κάθα γάμο ...» Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 217· **β)** ευσπλαχνία, συμπόνια· (σε μεταφ. προκ. για την Παναγία): δεν ήτονε καλύτερη κιαμιά ωσάν την Μαρία·| η μάννα της σπλαγχνότητας και της ελεημοσύνης,| η βρύση της γλυκότητας και της ταπεινοσύνης Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1788· **γ)** ευγένεια, αβρότητα, φιλική διάθεση: καβαλικεύγει (ενν. ο Γλυκαρέτης) το ζιμιό και πιάνει το κοντάρι·| του Κυπριώτη εσίμωσε ... (παραλ. 1 στ.) λέγει του: « ... (παραλ. 7 στ.) ... το κονταροκτύπημα τούτο, ότινος κι α λάχει,| πρεπόν είναι να γίνεται δίχως κακιά και μάχη·| κι αν είν' κι όλοι ήρθαμεν επά ογιά τιμή του ρήγα,| δεν πρέπει να μανίζομεν ... (παραλ. 6 στ.). Ν' ακούσει το Ρηγόπουλο με πόση σπλαχνοσύνη| ο Γλυκαρέτης του μιλεί τότες την ώρα κείνη,| σ' μεγάλη καλοθέληση για λόγου του εκινήθη| και με σπλαχνότητα πολλήν όμορφ' απιλογήθη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1680.

σπλαγχνούμαι, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1671· *σπλαχνούμαι*, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 612 κριτ. υπ., Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 865, 1780, 4333, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 522 χφ Χ κριτ. υπ., Αποκ. Θεοτ. ΙΙ 144. – Βλ. και *σπλαγχνίζομαι*.

Από το *σπλαγχνίζομαι* κατά τα ρ. σε *-ούμαι*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σπλαγχνίζομαι*).

Συμπονώ, λυπάμαι, σπλαχνίζομαι, ελεώ κάπ.: Τους άρρωστους εγιάτρευγε (ενν. η Παρθένος), τους ξένους ελυπάτο| και τσι νεκρούς ενέστενε και τα φτωχά εσπλαχνάτο Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4323· Χαρά 'ς τονε απού τα φτωχά τα ντύνει και σπλαχνάται,| ποτίζει και ταΐζει τα και πάντα τα λυπάται Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 5068· εξόδιασεν όλον του τον βίον και εκατήντησεν εις μίαν πτωχείαν μεγάλην ... και ουδένας δεν τον εσπλαγχνάτονε, μα όλοι τον ενεγύριζαν οι πρωτύτεροί του συντρόφοι Μορεζ., Κλίνη φ. 400v· Εκόλασε και κολάζει και θέλει κολάσει (ενν. ο Θεός) ... εκείνους οπού δεν λυπούνται τον πλησίον, δεν τον σπλαχνούνται, δεν τον ελεούσιν Πηγά, Χρυσοπ. 310 (3).

σπλαγχνοφάγος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *σπλαγχνοφάγος*.

Που τρώει τα σωθικά· (εδώ μεταφ.): εν δυσκομίστοις δε κακοίς και πόνοις δυσαγκάλοις| φεύγουσι και τα δάκρυα τας κόρας προδιδόντα,| και φθάνουσι χωρήσαντα μάλλον επί το βάθος,| ή πρόσωπον ραντίσαντα ρανίσι λευκοθρόμβοις·| συναντωμένη γαρ αυτοίς η σπλαγχνοφάγος λύπη| αναδραμείν σφαδάζουσιν εις βλέφαρα και κόρας,| την ρύμην τούτων ίστησι πριν έξω παρακύψαι| σφοδρώς αναπηδύοντα κάτω μετοχετεύει Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 730.

σπλάγχνωση η· *σπλάχνωση*.

Από το ουσ. *σπλαγχνοσύνη* κατά τα ουσ. σε *-ωση*. Ο τ. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.).

(Μεταφ.) βοήθεια, στήριγμα, συμπαράσταση: «*Καλώς τη Δέσποινα, καλώς τη την Μαρία,| καλώς τη μάννα του Θεού, του κόσμου σωτηρία.* (παραλ. 5 στ.) *καλώς το φως του ουρανού, τον λαμπυρόν αστέρα,| ελπίδα των αμαρτωλώ και σπλάχνωση μεγάλη* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 4508.

σπλάτζα η, Πορτολ. Α 45[3], 81[5,7]· *πλάτζα*, Πορτολ. Α 23[2] κριτ. υπ., 81[5,7] κριτ. υπ.· *σπιάντζα*, Πορτολ. Α 81[5,7] κριτ. υπ.· *σπιάτζα*, Πορτολ. Α 81[5,7] κριτ. υπ.· *σπλάντζα*, Πορτολ. Α 81[5,7] κριτ. υπ.

Από παλαιότ. βενετ. *(s)plagia* (Kahane, Sprache 576, Συμεων., Ετυμολ. λεξ. νεοελλ. οικων., λ. *Σπλάντζα*) κι αυτό από μεσν. λατ. *plagia*, αντιδ. από το μτγν. χρήσης ουσιαστικοπ. επίθ. *πλαγία* (Kahane-Tietze, Lingua Franca 503)· πβ. ουσ. *πλαγιά* (βλ. ά.). Ο τ. *πλάτζα* και σήμ. ως τοπων. στη Χίο (Kahane, ό.π. 587). Ο τ. *σπιάντζα* (<ιταλ. *spiaggia*, Battaglia, Kahane, ό.π. 576) και σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., Πανταζ., Κεφαλ.-Θιακ.) και ως τοπων. (Kahane, ό.π. 587). Ο τ. *σπλάντζα* και σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, ό.π., Kahane, ό.π., 587) και ως τοπων. (Kahane, ό.π. 587, Συμεων., ό.π.). Τ. *πλάντζα* (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 422) και *σπλάζα* (Kahane, ό.π. 587) σήμ. ιδιωμ.

1) Παραλία, αμμουδιά: *κοστάριζε όπου θέλεις, θέλεις εις το νησίν, θέλεις εις την στερέαν, αλάργο μισόν πλωρήσιν· μηδέν φοβάσαι. Πάγαινε έως την σπλάτζαν και 'ράσσεις* Πορτολ. Α 23[2]· *ει ... θέλεις, πιάνεις εις την στερέαν πλωρήσιν και πλωρήσιν μέσα εις την πλάτζαν και στέκεις αναπαμένος* Πορτολ. Α 35[14]· *το ακρωτήριν το έξω κοστάριζέ το όσον θέλεις, μηδέν φοβάσαι· μα ωσάν σιμώσεις εις την σπλάτζαν και το σπιρούνιν του κάστρου, αλαργάριζέ το πλωρήσια β' ότι έχει ξέρες* Πορτολ. Α 56[14]. **2)** Ανοιχτή έκταση, πλατεία: *ήτον συνήθεια παλαιά, όταν έρχετον ο βασιλεύς εις την σπλάντζα, ήγουν εις το μεϊντάνι, πάραυτα έτρεχαν τα άλογα με τα σαλιβάρια μόνον* Hagia Sophia ω 514[3].

σπλατζέτα η, Πορτολ. Α 50[11]· *πλαζέτα*, αυτ. 37[6-7].

Από βενετ. **splagieta* (Kahane, Sprahe 576). Για τον τ. πβ. λ. *πλάτζα* (ά. *σπλάτζα*).

Μικρή αμμώδης παραλία: *εις την μερέαν της τρεμουντάνας έχει κορφόπουλον και αν θέλεις να υπάς, άφησ' το ακρωτήριν δεξιά σου και τα νησία ζερβά σου και ρεγουβερναρίζεσαι εις το νησίν του μεσημερίου εις την σπλατζέτα και 'ράσσεις εις τον μάστορα και πιάνεις τα πλωρήσια εις το νησίν* αυτ. 11[5]· *απεκεί μίλια ί έναι το Βασιλοπόταμον και έναι καλή σπλατζέτα να 'ράξεις διά να πάρεις νερόν* αυτ. 59[10].

σπλατζοπούλα η· *πλαντζοπούλα*, Πορτολ. Α 26[11] κριτ. υπ.· *πλατζοπούλα*, αυτ. Α 26[11] κριτ. υπ. *σπιατζοπούλα*, αυτ. Α 72[3] κριτ. υπ.

Από το ουσ. *σπλάτζα* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-πούλα*. Για τους τ. *πλαντζοπούλα, πλατζοπούλα* πβ. λ. *πλάτζα* (ά. *σπλάτζα*). Ο τ. *σπιατζοπούλα* από το ουσ. *σπιάτζα* (βλ. ά. *σπλάτζα* και Kahane, Sprahe 576).

Μικρή αμμώδης παραλία: *παρέσω μίλια ς' έχει καλόν λιμνιώναν και λέγουν το Πόρτο Ραγουζίον ... και μέσα έχει σπλατζοπούλα και έναι καλός λιμνιώνας διά κάτεργα και 'ράσσεις εις οργίες κε'* αυτ. Α 26[11].

σπλαχν-, βλ. *σπλαγχν-*.

'σπλαχνιά η, βλ. *ευσπλαγχνία*.

σπλέτσα η, βλ. *σπέτσα*.

σπλετσερειό, σπλετσερείο(ν) το, βλ. *σπετσαρείον*.

σπλετσέροι οι, βλ. *σπετσιέρης*.

σπλήνα η, Σπανός (Eideneier) Α 64, Ιατροσ. κώδ. τπη', τπθ', τϛ', Ιατροσόφ. (Oikonomu) 36[9], 97[1,9,10], 103[3,9], Μαλαξός, Νομοκ. 417, 448, Γιατροσ. Ιβ. 34, 40, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 139, Νομοκ. 385[10].

Από το αρχ. ουσ. *σπλην* ο με μεταπλ. Λ. *σπλήνη* τον 7.-8. αι. (LBG). Η λ. στο Meursius και σήμ.

1) Μεγάλος αδένας του ανθρώπου και κάποιων ζώων, ο οποίος ρυθμίζει τον καθαρισμό του αίματος: *Έρως, ειπέ τον λογισμόν, ειπέ και την αιτίαν,| το πυρ σου τίνος ένεκεν εις τας καρδίας πέμπεις* (παραλ. 1 στ.), *αλλ' ούτε σπλήνα και πλευράν, ούτε κοιλίαν φλέγεις;* Εις τον έρωτα 27· (προκ. για σπλήνα ζώου ως έδεσμα): *αρχόντισσα, εσύ ηξεύρεις πως, οπόταν εμείς οι γυναίκες ήμεστεν εγκαστρωμένες, μας έρχεται όρεξις από πράγματα ανάποδα, και εστάθησαν από τ' εκείνες ακόμη οπού τους ήλθεν όρεξις από βουλτίαν, από σπλήνες, από κεφάλια λαγών* Μπερτολδίνος 140. **2)** (Συνεκδ.) **α)** το σημείο του σώματος εξωτερικά, ανάμεσα στο διάφραγμα και το αριστερό νεφρό, όπου βρίσκεται η σπλήνα: *όταν πρησθεί όλον του σώματος ... Περιστερών κόπρια κοπανισμένα ...και τεάφην ψιλήν και αμμωνιακόν, σμίξε τα πάντα ... και άλειφε την κοιλίαν του ... και την σπλήναν του, και το ήπαρ του* Σταφ., Ιατροσ. 3[85]· *Περί σπλήνας. Λαβών όξος και σίτινον αλεύριν έψησον και θες επάνω εις την σπλήναν και λάλει την γητείαν ταύτην ...* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 97[1,3]· **β)** ασθένεια της σπλήνας: *Περί του ωφελείν τους έχοντας σπλήναν και τους υδρωπικούς* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 95[4]· *Η αργία είναι αιτία πολλών ασθενειών ... Αφανίζει την δύναμιν ..., το κορμί από την αδουλευσίαν γίνεται σαχλόν, ασθενισμένον και άχρηστον ..., γεννούνται χυμοί κακοί και καταρροές εις τα εντόσθια, σπλήνα, ποδάγρα, ... και άλλες ασθένειες* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 176.

σπλήνης, επίθ. — Βλ. και *σπληνιάρης*.

Από το ουσ. *σπλήνα* και την κατάλ. *-ης*· για διαφορ. ετυμ. βλ. Χατζιδ., Αθ. 36, 1924, 199, 202. Η λ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Που υποφέρει από τη σπλήνα του· (εδώ μειωτ.) που έχει αρρωστιάρικη όψη: ΠΕΤΡΟΥ: *λέγει* (ενν. *η κοπελιά*) *πως είσαι ξένος,| πως είσαι γέρος και άνοστος, λωλός και ξεπεσμένος* (παραλ. 4 στ.) ΜΠΟΖΙΚΗΣ: *Γεια σου, στην πίστη μου, μωρή! Ήφαες το τσικίνι,| κι εδά του λες τα παστικά! Τούτα σου πρέπου, σπλήνη* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 362.

σπληνία η.

Από το ουσ. *σπλήνα* και την κατάλ. *-ία*. Τ. *σπληνιά* στο Somav.

Ασθένεια της σπλήνας: *Ει γητεύτριαι προσκαλούνται εις κεφαλαργίας ή σπληνίας ή εις ασθενείας και πόνους ..., οι τοιούτοι εξαετεί επιτιμίω υποβάλλονται κατά τον ξα' της ς' συνόδου κανόνα* Μαλαξός, Νομοκ. 445.

σπληνιάζω. — Βλ. και *σπληνίζομαι.*

Από το ουσ. *σπλήνα* και την κατάλ. *-ιάζω.* Μτχ. *σπληνιασμένος* στο Βλάχ. (λ. *σπληνιάρης*) και σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 93). Πβ. αρχ. *σπληνιάω.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

Πάσχω από ασθένεια της σπλήνας· (εδώ μεταφ.) θυμώνω, εκνευρίζομαι: *Και ο βιζίρης βλέποντας να σμίγουν οι σολντάδοι| με γιανιτσάρους, δυνατά να κρούσινε ομάδι| και να τουσε νικούσινε, εσπλήνιαζεν ατός του| και πάσα Τούρκον έκραζε πως ήτονε εχθρός του Τζάνε,* Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 507[9].

σπληνιάρης, επίθ. — Βλ. και *σπλήνης.*

Από το ουσ. *σπλήνα* και την κατάλ. *-ιάρης* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. ως επών. το 12. αι. (TLG), στο Βλάχ. και σήμ.

Που πάσχει από ασθένεια της σπλήνας· (εδώ μειωτ.) που έχει όψη αρρώστου, αρρωστιάρης: *Αύγουστος άνδρας και αυτός γέρων και πλατυγένης,| έγκοιλος και πλατύκωλος, χλωμός και σπληνιάρης* Ημερολ. 134.

σπληνίζομαι, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 4[v], 78[v], 191[r], 219[r], 274[r]. — Βλ. και *σπληνιάζω.*

Από το ουσ. *σπλήνα* και την κατάλ. *-ίζομαι.* Η λ. στο Steph., Θησ. και σήμ. ιδιωμ. (Ντίνας, Ιδίωμ. Κοζάν. Β', λ. *σπληνίζουμι,* Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ., λ. *σπληνίζου, σπληνίζουμι,* Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας, λ. *σπληνίζου*).

α) Αρρωσταίνω από τη σπλήνα μου· (εδώ) στενοχωριέμαι πολύ: *Στανιό και με το θέλημα κι εκείνος εσπληνίστη| και έπεψεν την κόρην του του τράγου διά κανίσκι,| το λοιπονίς ο βασιλάς ...| ...· αλλιώς να ποίσει δεν ημπόριεν* Δαρκές, Προσκυν. 45· **β)** (μεταφ.) εκνευρίζομαι, θυμώνω: *και αυτός* (ενν. *ο Ηρώδης*) *εσπληνίσθη πολλά και έβαλεν εις το νου του ότι να κάμει να απεθάνουν όλα τα παιδία της επαρχίας του, όσα είχαν γεννηθεί εκείνον τον χρόνον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 241[v]· *ο δάσκαλος εσπληνίσθη κι δίδει του Ιησού μίαν σφοντυλία, και παρευθύς ο Ιησούς εκαταράσθη τον δάσκαλον και έπεσε απεθαμένος* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 245[r].

σπληνικός, επίθ., Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 72 δις.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ.· πβ. λ. *σπληνιτικός* (LBG).

(Το αρσ. ως ουσ.) αυτός που πάσχει από ασθένεια της σπλήνας: *Ιατρεύει λοιπόν* (ενν. *η ιερά Γαληνού*) *... τους σπληνικούς (ήγουν εκείνους οπού έχουν σπλήναν)* αυτ. 83.

σπλήξις -η η, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [728].

Από το *σπληνίζομαι* με την πιθ. επίδρ. του ουσ. *πλήξις* (βλ. ά.). Η λ. *σπλήξη* σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 452, λ. *σπλήξι,* Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., λ. *σπλήξη* και *σπλήγξη*), καθώς και τ. *σπλήνξη* (Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ.).

1) Θυμός: *Μα εγώ τι κάνω το λοιπόν; τάχατες μου τυχαίνει| ν' αρματωθώ σκληρότητα, κι όργητα θυμωμένη;| Και να προσδράμω με πολλήν σπλήξην στη 'κδίκησίν μου| βλάβοντας και ζημιώνοντας και όλην την μπόρεσίν μου;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1009]. **2)** Λύπη, στενοχώρια: *Οι φυλακωμένοι οπού με μεγάλην επιθυμία έστεκαν διά να αγροικήσουν ... το τι απόκριση επήραν και γροικώντας τα πάντα όλα τα οποία δεν ήσαν κατά την όρεξίν τους ..., περίσσα το επικράθηκαν και τους έδωσε σπλήξιν μεγάλην εις την καρδίαν* Σουμμ., Ρεμπελ. 189.

σπλιβέριν το.

Από το παλαιότ. γαλλ. *espervier* ή το προβηγκ. *esprevier* (Godefroy, Lex. de l' anc. franç., Honnorat, Dict. provenç.-franç.· βλ. και Χατζ., Ξέν. στοιχ. 107). Τ. *σκλουβέριν* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Kahane, Sprache 556, Σακ., Κυπρ. Β' 787) και τ. *σπερβέρι(ν)* το 15. αι. (LBG) και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σπερβέριν,* Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σπερβέρι(ν)*), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ. (λ. *σπερβέρι*).

Κουνουπιέρα: *και επήγαν εις την αρχιεπισκοπήν, διά να πιάσουν τον αποστολέ. Και παγαίνοντά τους, ενεβήσαν εις την τσάμπραν, όπου εκοιμάτον, και εκατακόψαν το σπλιβέριν και ανοίγουν το κρεβάτιν και δεν τον ηύραν* Βουστρ. (Κεχ.) 68[15].

σπλιγάρω, Πορτολ. Α 344[26-27]· *σμπλιγάρω,* αυτ. 344[13], 345[10].

Πιθ. από το ιταλ. *spelagare* (Kahane-Bremner, Gloss. portol. 115· βλ. και Battaglia, λ. *spelagare*).

Φθάνω από τη θάλασσα: *αν σπλιγάρεις απάνω εις την Καρτούρα, θέλεις ιδεί δένδρα πυκνά και όνταν είσαι κοντά μίλια β', θέλεις ιδεί την πούντα του πόρτου* αυτ. 344[17-18].

σπογγάρι το· *σπουγγάρι,* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 175· *σφογγάρι,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 284[v], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 248, 265· *σφογγάριν,* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 105[19]· *σφουγγάρι,* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3666, 3668, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 250, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. κζ' 48, Μάρκ. ιε' 36, Ιω. ιθ' 29· *σφουγγάρι(ν),* Επιστ. Barozzi 362· *σφουγγάριν,* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 412. — Βλ. και *σπόγγος.*

Το μτγν. ουσ. *σπογγάριον.* Ο τ. *σπουγγάρι* σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Οι τ. *σφ-* με τροπή *π>φ.* Οι τ. *σφογγάρι* (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ. 470), και *σφογγάριν* (Σακ., Κυπρ. Β' 814, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου) σήμ. ιδιωμ.· βλ. και τ. *σφογγάριον* στο Meursius (*σφογκάριον*). Ο τ. *σφουγγάρι* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *σφουγγάριν* σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σφογγάριν,* Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.)· βλ. και LBG (λ. *σφουγγάρι(ο)ν*). Τ. *σπογγάριν* στο LBG και στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ.), όπου και τ. *σπουγγάρ'.* Η λ. στο Du Cange.

1) Θαλάσσιο ζωόφυτο με πορώδες σώμα, που ζει σε αποικίες στο βυθό, σπόγγος: *μία νήσος ονόματι Σύμη ... και κατοικούσι πάντες Έλληνες και η τέχνη αυτών ... βουτούσι εις τα βάθη της θαλάσσης ... και εβγάνουσι τα σφογγάρια και από εκείνης έρχονται τα σφογγάρια στην Βενετίαν* Μηλ., Οδοιπ. 636 δις. **2)** Μαλακή, ελαφριά και πορώδης μάζα που παρασκευάζεται με την επεξεργασία του σκελετού του ομώνυ-

μου θαλάσσιου οργανισμού και είναι κατάλληλη για διάφορες χρήσεις λόγω της απορροφητικότητάς της: *βρέξε εις ... αλουσάν ένα σφουγγάρι παστρικόν και στίψε το να μείνει μόνον ολίγη υγρασία και μετ' αυτό τρίψε ελαφρά την εικόνα ... ή είτι άλλο πράγμα θέλεις να καθαρίσεις* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 248· *Διά τα μάτια ... Αμή ανίσως και είναι ο πόνος των ματίων από ψύχραν, ζέστανε ... κρασί με σπογγάρι καινούριον ή με ψίχαν ψωμίου με θερμόν κρασί* Νικ. Ιεροπ., Εκδ. ιατρ. 5· (σε παρομοίωση): *Άσι τους* (ενν. *τους καλούς άντρες*), *μαύρε Χάροντα, να πολεμούν τα κάστρη* (παραλ. 2 στ.) *και μην ρουφάς το αίμα τους ωσάν ξερό σφογγάρι* Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 300.

σπογγιάριον το.

Από το αρχ. ουσ. *σπογγίον* και την κατάλ. *-άριον*. Η λ. στο Du Cange (λ. *σπόγγος*) και στο LBG.

Μικρό σφουγγάρι: *όψει ... υγρά φερόμενα διά των μυκτήρων* (ενν. *του ιέρακος*), *άπερ αποσπόγγιζε καθαρῷ σπογγιαρίῳ μετά ύδατος θερμού* Ιερακοσ. 416[7].

σπογγίζω, Καλλίμ. 612, Μορεζ., Κλίνη 302[r τρις, v]· *σπονγγίζω,* Μορεζ., Κλίνη 302[r δις]· *σφογγίζω,* Γλυκά, Στ. 267, Βίος Αλ. (Aerts) 1995, Σπανός (Eideneier) A 235, D 649-650, Χρον. Μορ. P 6047, Φλώρ. 679, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 286, Θησ. Z' [112[7]], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 150[r], 264[r], 281[v], Ξόμπλιν φ. 136[v], Ροδινός (Βαλ.) 217, Βίος Αισώπ. (Eideneier) K 166[8], Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 119[18]· *σφουγγίζω,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 77, Σπανός (Eideneier) B 58, Gesprächb. 32[9], 105[26], Φαλιέρ., Ιστ.[2] 286 κριτ. υπ., Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[24], Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 665, 2929, Ζήνου, Βατραχ. 194, Μορεζ., Κλίνη φ. 127[v], 301[v], Πιστ. βοσκ. II 3,52, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' μετά στ. 552, Σουμμ., Παστ. φίδ. B' [682], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. ζ' 38· προστ. *σφόκισε,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 332[v].

Το αρχ. *σπογγίζω*. Ο τ. *σφογγίζω* πιθ. τον 4. αι. (TLG), σε σχόλ. (TLG), στο Somav., σε κυπρ. δημ. τραγ. (Κυπρ. άσμ. 12[43]) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. B' 814, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Ο τ. *σφουγγίζω* στο Βλάχ., σε κείμ. του 18. αι. (Τραπεζούντιος, Νομοκ. 473) και σήμ. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σφογγίντζω*, Γιαγκουλλής, Κυπρ. διαλ., λ. *σφοντζίζω*, Μηνάς, ό.π., λ. *σφουγγίντζω*, Δουγά-Παπαδ.-Τζιτζιλής, Γλωσσ. ιδίωμ. ορ. Πιερίας, λ. *σφουνgίζου*, Τσικής, Γλωσσ. Χίου, λ. *σφουτζίζω*). Η λ. και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., Σιδηροπούλου, ΛεξιΛ. Κοτυώρων), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

I. Ενεργ. **1α)** Απομακρύνω υγρό (νερό, δάκρυα, αίμα κλπ.)· στεγνώνω κ. χρησιμοποιώντας σφουγγάρι ή κάποιο απορροφητικό υλικό: *τα ομμάτια της εσφούγγισεν μετά το αναπετάριν* Χρον. Μορ. H 6047· *Αν θέλεις να γιάνεις, έπαρεν ολίγο ψωμί και σφόγγισε το αίμα εκ την πληγήν και δώσε το του σκύλου οπού σε εδάγκασε να το φάγει* Νούκ., Μύθ. (Παράσογλου) 23· (μεταφ.): *Αφες με μόνην· τας πληγάς εγώ σπογγίσω μόνη | όσας με κατεχόρτασεν η φθονερά μου τύχη* Καλλίμ. 610· **β)** σκουπίζω, καθαρίζω κ. με σφουγγάρι ή με πανί: *από μικρόθεν τα γράμματα μανθάνων και πινακίδιον μετά καλαμαρίου γράφων συχνά έβλεπες και λιώνων και σφογγίζων αυτήν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 478 κριτ. υπ.· *Σφούγγιξε τα παπούτσα μου, σιάξ' το το τζαμπουρλί μου, | για να με δει να με 'ρεχτεί τούτ' η αγαφτική μου* Κατζ.

A' 247· (μεταφ.): *χαίρε σύ* (ενν. *Θεοτόκε παρθένε*) *οπού σφουγγίζεις κάθε ρύπον και ατσαλάδα της κακής αμαρτίας* Μετάφρ. Ακαθ. Ύμν. 140[34]. **2)** Τρίβω, γυαλίζω: *Η μικροφιλοτιμία είναι όρεξις τιμής άτακτος, ο δε ταφραλής είναι τοιούτος, ώστε ... όταν αφιερώσει εις τον ναόν κανένα χαλκωματένιον δακτυλίδι, να το σφογγίζει και να το τρίβει, στεφανώνοντάς το* Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ. 131· *Ομοίως και τα αργυρά, όπου και αν ήσαν, εγίνονταν κόκκινα και τα εσφόγγιζαν και ήρχονταν εις την τάξιν τους και πάλιν εκοκκίνιζαν* Διήγ. εκρ. Θήρ. 110[18]. **3)** (Με σύστ. αντικ.) βουτώ, μουσκεύω σε υγρό: *Χολή και ξίδι φέρνουσι* (ενν. *οι Ογουδαίοι*) *για να τονε ποτίσου.| Σφουγγάρι εσφουγγίσασιν και εις το καλάμι βάνου | κι εδώκασίν το του Χριστού, τη δίψαν του να γιάνου* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3666. **4)** Απορροφώ κ. όπως το σφουγγάρι (μεταφ.) απομυζώ: *Το πράγμα τ' αναγαπητό ποτέ δεν αγαπιέται.| Κι ωσάν το χόρτο της γιατρειάς οπ' ακριβό κρατιέται | σ' εκείνον που το μάζωξε ...* (παραλ. 1 στ.), *ωσάν του βγάλει το ζουμί, οπού την χάριν δίνει, | το ρίχνει, δεν το χρειάζεται κι εις την κοπριάν τ' αφήνει, | έτσι κι εγώ απ' ετούτονε τον καταδικασμένον, | τι θέλω πλιο, που κάθε του καλό 'χω σφογγισμένο;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [26].

II. (Μέσ.) **α)** σκουπίζομαι, καθαρίζομαι: *Χάμαι στη γην εξάπλωσε της Πάτρας το λιοντάρι, | η σέλα επόμεινε όφκαιρη, δίχως τον καβαλάρη* (παραλ. 4 στ.). *Σηκώνεται, σφουγγίζεται, να γιατρευτεί γυρεύγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] B' 1521· **β)** σκουπίζω τα δάκρυά μου: *Είντα 'ναι τά παραμιλείς, τά σιγανά τα λέγεις; | είντα 'ναι και σφουγγίζεσαι, είντα 'ναι αυτού και κλαίγεις;* Θυσ. (Bakker.-v. Gem.) 760.

σπογγοειδής, επίθ. — Βλ. και *σπογγώδης*.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ.

Που μοιάζει με σπόγγο· πορώδης: *έκαμνον εκείσε* (ενν. *εν τη νήσῳ Ρόδῳ*) *μετά της πηλού βήσαλα ισόσταθμα και ισόμηκα ... Ο δε σταθμός των δώδεκα βησάλων εκείνων ημετέρων βησάλων εστί σταθμός ενός, διά το είναι την πηλόν εκείνην ελαφράν πάνυ και σπογγοειδή* Hagia Sophia α 453[5].

σπόγγος ο, Σταφ., Ιατροσ. 1[23], Ορνεοσ. αγρ. 520[21], 532[3, 8, 17], 564[18], Βίος Αλ. (Aerts) 4274, 4280, Περί ξεν. (Μαυρομ.) 114, 115, Hagia Sophia ν 558[28]· *σφόγγος*.

Το αρχ. ουσ. *σπόγγος*. Ο τ. ήδη αρχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σπόγγιος*, Χατζ., Λεξ.)· βλ. και LBG. Τ. *σφούγγος* σήμ. ιδιωμ. (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν.). Η λ. και σήμ.

1) Μαλακή, πορώδης και απορροφητική μάζα που παράγεται από το σκελετό του ομώνυμου θαλάσσιου ζωόφυτου, σφουγγάρι: *Γλήχωνος γράμμ. γ', κρόκου γράμμ. ε', σανδαράχης γράμμ. γ' ..., ταύτα έψει μετά όξους ...· είτα τους οφθαλμούς σφόγγῳ διάχριε του ιέρακος δεύτερον της ημέρας* Ιερακοσ. 479[7]· *Αξούγγιν χοίρειον και ... ζωμόν μαλάχης και σεύτλου εις χύτραν καινήν ανάλυσον, και τα γόνατα και τους αστραγάλους* (ενν. *του ιέρακος*) *μετά σπόγγου διάχριε* Ορνεοσ. αγρ. 564[25]· (προκ. για το σπόγγο με τη χολή και το ξύδι που δόθηκε στον Εσταυρωμένο): *εδείραν τον* (ενν. *τον Ιησούν Χριστόν*) *και εφτύσαν τον ... και εστεφανώσαν τον με αγκάνθια και έδωσά του ξίδι και χολή και έπιε και ετοίμασά του σφόγγον και κάλαμον και σταυρόν και θάνατον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) 291[r]. **2)** (Εκκλ.) μικρό

σφουγγάρι, το οποίο χρησιμοποιεί ο ιερέας κατά την προετοιμασία του μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας και για τον καθαρισμό του Αγίου Ποτηρίου (βλ. και Βεργωτής, Λεξ. λειτουργ.): *Εποίησε δε* (ενν. *ο βασιλεύς*) *και δώδεκα ζυγές ιερά σκεύη...· λαβίδες, δίσκους και αστερίσκους και σφόγγους όλους από χρυσάφι και ασήμι και μαργαριτάρια και λίθους πολυτίμους* Hagia Sophia ω 531[5]. **3)** Ασθένεια των γερακιών, που πιθ. συνοδεύεται από οίδημα: *Περί οιδηκότος* (ενν. *ιέρακος*), *ήτοι σπόγγου* Ιερακοσ. 493[13]· *Εάν ο ιέραξ σπόγγον έχει ... ίδεις αυτόν πίνοντα πλέον της συνηθείας αυτού, και συχνόν πυρετόν έχει και σφικτόν καθίσει και ουκ απολύει από της χειρός, ουδέ από του κονταρίου* Ορνεοσ. αγρ. 532[4].

σπογγώδης, επίθ.· *σφογγώδης,* Hagia Sophia ν 555[11].

Η λ. στον Ιπποκράτη. Ο τ. μτγν. (TLG) και στο LBG. Η λ. και σήμ.

Σπογγοειδής (βλ. ά.): *Απέστειλε ο βασιλεύς Τρώιλον κουβικουλάριον ... εις την νήσον Ρόδον καμείν εκεί βήσαλα παμμεγέθη ... Ο δε σταθμός των πέντε βησάλων εκείνων ενός βησάλου ημετέρου ευρίσκεται, διά το είναι εκείνα κούφα και σπογγώδη* Hagia Sophia k 482[15].

σποδή η, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 51[21], 65[7].

Από το ουσ. *σποδιά*. Η λ. τον 4.-5. αι. και στον Ησύχ. (λ. *ψίλωθρον*) (TLG). Βλ. και LBG.

Σωρός στάχτης, μισοσβησμένη στάχτη: *Περί δένδρον μη ποιείν καρπόν. Καύσον τον λίθον και την σποδήν αυτού προς την ρίζαν του δένδρου κατάχωσον* αυτ. 70[2].

σποδιά η.

Το αρχ. ουσ. *σποδιά*. Λ. *σποΐα* (<*σποδίλα) σήμ. στο τσακων. ιδίωμα (Andr., Lex., στη λ.). Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.).

Ζεστή στάχτη: *αι τιμωρίαι εισίν αύται· τους μεν ιμάσι δεδεμένους χερσί και ποσίν όπισθεν και τη κεφαλή ενώσαντες τούτους τοις κρημνοίς εναπέρριπτον* (ενν. *οι Πέρσαι και Σκύθαι*), *ετέρους δεδεμένους σποδιάν ζέουσα εν τοις στόμασιν εμβάλλοντες και χρήματα απαιτούντες τω θανάτω παρέπεμψαν* Byz. Kleinchron. Α΄112[11b].

σποδός η, Κυνοσ. 598[14].

Το αρχ. ουσ. *σποδός*. Η λ. και σήμ. λόγ.

Στάχτη (πβ. ΠΔ Γέν. 18, 27· βλ. και Bauer, Wört., στη λ.): *τοις πάσι πάντα γίνομαι, γη και σποδός ορώμαι| και θέλω ου θέλω γίνομαι και το μωρού σαμάριν* Γλυκά, Στ. 557.

σποδώνω, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε΄ 104, Πιστ. βοσκ. I 4, 212, V 6, 31, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ΄ 140, 346, Ε΄ 146, Φορτουν. (Vinc.) Δ΄ 456.

Κατά Ξανθουδίδη [Ερωφ. σ. 164] από το αρχ. *σποδέω* και το *σποδόω* που απ. στον Ιπποκράτη· πιο πιθ. ωστόσο φαίνεται η προέλ. από το *ποδόω*, που απ. στον Ευστάθιο, με ανάπτυξη προθετ. *σ* (Τσοπ., Κρητολ. 8, 1979, 64). Πβ. σημερ. ιδιωμ. *σποδιούμαι* ή *σποδίζομαι* (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β΄ 63).

Α΄ Μτβ. **α)** Εμποδίζω, ανακόπτω: *Πήγαινε κι ακλουθώ σου·| μα δυο θεριά επροβάλασι, για να μασε σποδώσου.| Ας πηαίνομεν απάνω τως με δίχως φόβο, αντάμι·| κομμάτια ολπίζω και τα δυο πως θέλομε τα κάμει* Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β΄ 92· *σαν ποταμός χειμωνικός που αμποδισμό δεν έχει,| αμ' όσο πλια σποδώνεται, πλια θυμωνένος τρέχει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α΄ 186· *δος* (ενν. *συ, Αφροδίτη*) *τση καρδιάς μου δύναμη ...,| για να 'βρω στράταν εύκολη και τρόπο να γλυτώσω,| και τούτες απού τυραννού το νου μου να σποδώσω| τσι προξενιές* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Γ΄ 238· *Ποιος τέτοιο λίγο χάρισμα να πέψω να σου δώσω| δε μ' άφηνε, τσι λογισμούς για να μηδέ σποδώσω| του νου σου τσι ψηλότατους* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Αφ. 38· (σε μεταφ.): *Τάσσ' η γιαγάπη τση καρδιάς να 'χει χαρές περίσσες| κι ο πόθος βάσανα πολλά του λογισμού και κρίσες.| Τούτη με βάνει στην οδό κι εκείνος με σποδώνει,| τούτη συχνιά με προσκαλεί κι αυτός μ' αποζυγώνει* Πανώρ.[2] Α΄205· **β)** εμποδίζω κάπ. να κινηθεί· κρατώ δέσμιο, αιχμάλωτο: *Πώς εγίνηκες, Κρήτη μου ηγαπημένη,| και σ' έπιασεν Αγαρηνός και σ' έχει σποδωμένη,| γιατί εμισέψαν από σε οι τοπικοί κι εφύγα,| κι εσέναν αρνηθήκανε κι εις τη Φραγκιάν επήγα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 564[6].

Β΄ (Αμτβ.) βραδύνω, καθυστερώ: *Οϊμένα τούτη η άργητα και πόσον| φόβον και πίκρα φέρνει της καρδιάς μου.| Γιατί 'νούς π' αγαπά το πάσα λίγον| χίλιοι* (έκδ. *χίλοι*) *πως είναι χρόνοι| του φαίνεται κιανείς, όντα σποδώνει| το πράγμα π' ανιμένει| περίσσια καλομοίρη να τον κάμει* Πιστ. βοσκ. III 1, 84.

σπολλάτε, επίρρ., βλ. *σπολλάτη*.

σπολλάτη επιφ., Κατζ. Γ΄ 395, Δ΄ 157, 233, Φορτουν. (Vinc.) Β΄ 341, Δ΄ 115, 387, Ε΄ 167· *πολλάτε,* Μαχ. 404[31]· *σπολλάτε,* Μαχ. 404[31] χφ Ο (Dawkins [Μαχ. Β΄, σ. 263, λ. *πολλάτε*]), Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 585, Κυπρ. ερωτ. 111[25].

Από την ευχετική φρ. *εις πολλά έτη*. Ο τ. *σπολλάτε* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Τ. *πολλάτη* στο Du Cange και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Σακ., Κυπρ. Β΄ 748). Η λ. στο Somav. (γρ. *σπολάτι*) και σήμ. λαϊκ.

Επιφ. για δήλωση ευχαριστιών, ευγνωμοσύνης, της οφειλόμενης χάρης σε κάπ., κ.τ.ό.: ΝΙΚΟΛΟΣ: *Όχι τσεκίνια μοναχάς, αμή και τη ζωή μου| στα χέρια σου αφιδάρουμου, Αννούσα μου ψυχή μου.| Και κράτηξ' ένα ξέχωρα, κι ας είναι χάρισμά σου,| κι αν ξετελειώσεις τη δουλειά, θέλ' είναι για καλλιά σου.|* ΑΝΝΟΥΣΑ: *Σπολλάτη, αφέντη Νικολό, πάγω να δοκιμάσω·| σαν καμωμένη τη δουλειά μέσα μου τηνε τάσσω* Κατζ. Γ΄ 19· ΛΟΥΡΑΣ: *Πιάσ' το* (ενν. *το τσικίνι*) *λοιπό, κερά Πετρού· μα κάμε μην αργήσεις| να ξετελέψεις τη δουλειά, σαν πεθυμώ, να ζήσεις.|* ΠΕΤΡΟΥ: *Σπολλάτη, αφέντη Λούρα μου. Εγώ σου τάσσω πάλι| πως η δουλειά σου γίνεται, και έχε χαρά μεγάλη* Φορτουν. (Vinc.) Γ΄ 355· (εδώ ειρων.): *ο αμιράλλης ήλθεν και είπεν του ρηγός: «... δος μας το 'σσώκαστρον της Κερυνείας και μεις να νοικοκυρεύσομεν τον τόπον». Ο ρήγας απολογήθην και είπεν τους: «Πολλάτε, εγώ δεν θέλω ν' αγκρίσω τους θειούδες μου ...»*

σπονγγίζω, βλ. *σπογγίζω*.

σπονδείος ο.

Το μτγν. (ουσιαστικοπ.) επίθ. *σπονδείος* (*πους*). Η λ. και σήμ. λόγ.

Μετρικός πους της αρχαίας ελληνικής μετρικής: *Αυτός κοτσώνει το γλυκύν εις το τρανόν μουχρούτιν | και εγώ ζητώ τον ίαμβον, γυρεύω τον σπονδείον, | γυρεύω τον πυρρίχιον και τα λοιπά τα μέτρα* Προδρ. (Eideneier)[2] Γ' 135.

σποντόνι το.

Από το βενετ. *sponton* ή το παλαιότ. ιταλ. *spontone* (Kahane, BNJ 15, 1939, 115-116, Battaglia). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Κονομ., Ζακυθ. λεξιλ., Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ.).

Είδος κονταριού με σιδερένια ανθεκτική και αιχμηρή αιχμή: ΛΑΟΚΟΟΝΤΕΣ: ... *Μα μένα φαίνεται φωτιά πολλά μεγάλη ν' άψεις, | τούτο καθώς ευρίσκεται τ' άλογο να το κάψεις. Και λέγοντας τούτα τα λόγια ρίχνει ένα σποντόνι απού βαστά, και | μπήχνει το στου αλόγου την πλευρά* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' μετά στ. 138.

σπορά η, Βίος Αλ. (Aerts) 402, 496, 551, 2365, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 344, Τάξ. Πόρτ. 18, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. ΙΙΙ 29, Θησ. Δ' [43[6]], Ζ' [9[4]], Αλεξ.[2] 273, Συναξ. γυν. 72, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 32[v], 53[r], 230[r], Σοφιαν., Παιδαγ. 96, Πεντ. Γέν. VII 3, XII7, Έξ. XXVIII 43, Λευιτ. XX 2, Αρ. V 13, Δευτ. XXXI 21, κ.π.α., Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1275, Μορεζ., Κλίνη φ. 263[v], Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 122[11], Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 109[12], Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 956, Χριστ. διδασκ. 352, Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 81, 85, 170, Μπερτόλδος 20, Μετάφρ. Ακαθ. Ύμν. 140[14], κ.α.

Το αρχ. ουσ. *σπορά*. Η λ. και σήμ.

1α) Το να σπέρνει κανείς· (εδώ προκ. για φυτά που μπορεί να καλλιεργήσει ο άνθρωπος· βλ. και Κακουλίδη-Πάνου [Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. σ. 589]): *λέγει τους* (ενν. *των ανθρώπων*) *ο Θεός: Αύτον οπού σας έδωσα όλα τα χόρτα της γης οπού έχουν σπορά και όλα όσα δίδουν καρπόν οπού να είναι απάνω εις την γην και πάσαν ξύλον οπού να έχει καρπόν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 64[v]· **β)** σπόρος: *Η βασιλεία των ουρανών είναι όμοια το σπυρί του σιναπίου, το οποίον παίρνοντάς το άνθρωπος το έσπειρεν εις το χωράφι του. Το οποίον είναι μικρότερον από όλες τες σπορές· αμή όταν αυξυνθεί, γίνεται μεγαλύτερον από όλα τα λαχανικά* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ιγ' 32. **2)** Παραγωγή, σοδειά, συγκομιδή: *η δική μας χώρα η Κύπρος έμεινεν χωρίς τινάν χρόνους λς', διατί εγίνην πείνα μεγάλη απού αβροχίαν, και ούλη η σπορά εχάθηκεν* Μαχ. 2[24]. **3)** (Στον πληθ.) χωράφια σπαρμένα με σιτηρά, σπαρτά· (συνεκδ.) τα σιτηρά που είναι σπαρμένα, οι καλλιέργειες: *πάντες οι άμπελες και οι σπορές της νήσος εχαλάσανε από τον πολύ θερμό* Μηλ., Οδοιπ. 637· *Θεά μου* (ενν. *Αφροδίτη*), *απού στον ουρανό τον τρίτο κατοικίζεις | κι αποδεκεί τα πράματα όλου του κόσμου ορίζεις,* (παραλ. 6 στ.) *τα δέντρη κι όλα τα φυτά και τσι σπορές καρπίζεις, | τσι κάμπους και τα δάσητα και τα βουνιά στολίζεις* Πανώρ.[2] Δ' 285· *Εις εκείνον τον καιρόν επήγεν ο Ιησούς τα Σάββατα απομέσα από τες σπορές, και οι μαθηταί του επείνασαν, και άρχισαν να μαδούν στάχυα και να τρώγουν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ιβ' 1. **4α)** (Βιολ.) ουσία που παράγεται από τα γεννητικά όργανα των ανδρών και των αρσενικών ζώων και περιέχει τα σπερματοζωάρια, σπέρμα: *Λέγει ο Νίκανδρος ... ότι η οχία εγγαστρώνεται από το στόμα και πως έρχεται το αρσενικό και βάνει το κεφάλι του μέσα εις το στόμα της θηλυκής και όταν έλθει να ρίξει την*

σποράν, από την ηδονήν η θηλυκή δαγκάνει την αρσενικήν οχία εις τον λαιμόν και ψοφάγει την και γκαστρώνεται Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 59[v]· **β)** η συμμετοχή του άνδρα στη διαδικασία της τεκνοποίησης, σπέρμα: *ο Πριάμος γαρ εκείνος | είχε σύζυγον Εκάβην, | την τε παίδα του Κισσέως· | χρηματίσασα γαρ μήτηρ | εκ σποράς γαρ του Πριάμου | παίδας γουν δεκαεννέα | απεκύησεν Εκάβη* Ερμον. Α 367· *εις την μητέρα του την υπεραγίαν Θεοτόκον δεν έχει πατέρα* (ενν. *ο Ιησούς*), *διότις εξ αυτής εγεννήθη μόνης άνευ σποράς και άνευ φθοράς* Μορεζ., Κλίνη φ. 8[r]· *η Παναγία Θεοτόκος εγέννησεν τον Χριστόν άνευ σποράν ανδρός, μόνον εκ Πνεύματος Αγίου* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 140[v]· **γ)** (μεταφ.) δημιουργία: *Ώσπερ γαρ η νυξ υπάρχει | μέλαινα και ζοφωμένη, | ούτως η σπορά του κόσμου | κι η προΰπαρξις ανθρώπου· | εν τη μήτρα γαρ πεσούσα | η του άρρενος γαρ γόνη | και τω αίματι μιχθείσα | φυσικώς τω της γυνής τε, | και συν τούτο παχυνθείσα | διαπλάττεται προς μέλη, | κὲν στενότητι και σκότει* (παραλ. 1 στ.) *έστιν γαρ εν τοις εγκάτοις* Ερμον. Ω 271. **5α[1])** Φυλή, γενιά, γένος: *Ο δε μάντις εξηγούμενος έλεγεν· «Όσα στοιχεία εν τη ασήμω λέξει τυγχάνουσιν, τοσούτοι εκ της σης σποράς βασιλείς βασιλεύσουσιν και τότε η βασιλεία και από της Πόλεως και από του γένους σου αρθήσεται»* Δούκ. 401[13]· *φαίνεται ο Θεός του Αβραάμ και λέγει του: Τούτην την γην θέλω να την δώσω της σποράς της εδικής σου* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 122[r]· *Όσες γυναίκες γκαστρωθούν 'πό την σποράν εκείνην* (ενν. *τους Μαγώγους*) *| και από τους φελάχηδες, 'πό την φθοράν εκείνην, | εμίρηδες τους λέγουσιν και σε τιμήν μεγάλην | και πράσινα τους βάνουσιν απάνω στο κεφάλι* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 131· **α[2])** (προκ. για ζώο) ράτσα, είδος: *ήλθεν τις πραγματευτής γαρ* (παραλ. 1 στ.)· *είχεν άλογον ...* (παραλ. 1 στ.) *έξω φύσεως αλόγων | χοντρομούριν, χοντροκότσιν | και βουβαλοσυνθεμένον·* (παραλ. 3 στ.) *Ο δε βασιλεύς ...* (παραλ. 4 στ.) *όρισε και ηφέρασίν τον* (παραλ. 1 στ.) *τον σοφότατον τον γέρον, | και περί του ίππου έφη: | «Λάλει, γέρον, πώς εγίνη | έξω φύσεως αλόγων* (παραλ. 3 στ.)*;» Ο δε γέρων αποκρίθη* (παραλ. 1 στ.) *«Άκουσον, αυθέντη, τούτο: | η σπορά του ίππου ένι, | η δε τροφή του, λέγω, | από γάλα βουβαλίνας ...»* Πτωχολ. α 462· **β)** παιδί, τέκνο: *Έφησεν ουν Ολυμπιάς· « ... | πλησίον της εμής στρωμνής ποίησον σον κοιτώνα· | επάν δε τούτο γένηται, μάθω δε γρηγορούσα | τίνος θεού σποράν εγώ κατά γαστρός βαστάζω, | τιμήσω σε, Νεκτεναβώ, βασιλική τη δόξη, | και του παιδός πατέρα σε καλέσω θαυμασίως»* Βίος Αλ. (Aerts) 293· *έξερεν ο Αδαμ ακόμη την γεναίκα του και εγέννησεν υιόν και έκραξεν το όνομά του Σεθ, ότι έβαλεν εμέν ο Θεός σπορά άλλη άντιτα τον Εβελ, ότι εσκότωσέ τον ο Κάιν* Πεντ. Γέν. IV 25· *θεγατέρα ιεριά ότι να είναι χηρά και διωγμένη και σπορά δεν είναι αντεινής και να στραφεί προς το σπίτι του πατρός της* Πεντ. Λευιτ. XXII 13· (μεταφ.): *χρόνους καιρούς εποίκασιν να μάχουνται αλλήλως, | και προτιμούντα θάνατον και χαλασμόν σ' εκείνους, | παρά την κόρην στερηθούν, το απόκομμα του φέγγους, | της Αφροδίτης η σπορά, ανατροφή Σελήνης* Βυζ. Ιλιάδ. 507.

Έκφρ. *Πλάγιασμα σποράς*, βλ. ά. *πλάγιασμα* 2α (3).

Φρ. Ζωποιώ *σπορά*, βλ. ά. *ζωοποιώ* ΙΑ'δ Επιτομή.

σποράδην, επίρρ., Δούκ. 391[16, 18].

Το αρχ. επίρρ. *σποράδην*. Η λ. και σήμ. λόγ.· βλ. και ΑΛΝΕ.

Διασκορπισμένα, εδώ κι εκεί: *Όσοι των ιέρακων υπό της χολής πάσχουσιν, έχουσι σημεία τοιαύτα ... και οι πόδες αυτών εκ των ονύχων μέχρι των γονάτων μέλανές εισι και ψυχροί, και την κόπρον αυτού ρίπτει σποράδην και οδωδυίαν* Ιερακοσ. 451[3]· *Ταύτην γαρ την φωνήν συν κλαυθμώ ου μόνον οι της πόλεως, αλλά και οι της ανατολής σποράδην οικούντες χριστιανοί και οι εν ταις νήσοις και οι εν τη δύσει το αυτό μετά κλαυθμού εβόων* Δούκ. 297[12].

σπορέα η.

Από το ουσ. *σπορά* κατά τα ουσ. σε *-έα* (εδώ από μετρ. αν.). Πβ. *σπορέα* με διαφορ. σημασ. σε έγγρ. του 13. αι. (LBG) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *σπορία*, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.) όπως και τ. *σπορέ* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' 240) και *σπορία* (Κωστ., Λεξ. τσακων., Καραν., Ιστ. Λεξ. Κάτω Ιταλ.) και *σποριά* (Κριαρ., Λεξ., Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Τσικής, Γλωσσ. Χίου) (βλ. και Andr., Lex., λ. *σπορέα, σπορία*).

(Μεταφ.) απόγονος: *Ετότες και ο κακός ληστής και η κακή σπορέα| στρέφεται προς τον Ιησού εκ τη ζερβή μεριά·| λέγει του: «Αν είσαι υιός Θεού, Ιησού Χριστέ, σηκώσου,| σώσε κι εμάς το λοιπονίς, σώσε και τον εαυτό σου»* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3686.

σπορέας ο, βλ. *σπορεύς*.

σπορεύγω· *σπορεύγει* Πεντ. Δευτ. VIII 15, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *πορεύγει* (ή *σε πορεύγει*)· διορθώσ. — Βλ. και *πορεύω*.

σπορεύς ο, Ερμον. Α 350, Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 186[34]· *σ π ο ρ έ α ς*, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 123[1].

Το αρχ. ουσ. *σπορεύς*. Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σπορέας*)· βλ. και ΑΛΝΕ.

Πατέρας: *Ο δε Πρίαμος ο γέρων,| ο σπορεύς ο του Εκτόρου,| έλαβεν χρυσάς φιάλας* (παραλ. 5 στ.)· *επορεύθην κατά νύκταν| προς τον Αχιλλέαν τότε| του ζητήσαι γαρ το σώμα| του υιού του του Εκτόρου* Ερμον. Υ 277· έκφρ. *σπορέας/σπορεύς της κακίας* = προκ. για το διάβολο: *κάποιος ιερεύς ήθελεν έχειν ένα διάκονα και εμαθήτευέν τονε την εκκλησιαστικήν και ... εκράτιεν του την εν Χριστώ αγάπην, την οποίαν εσπούδαζεν ο σπορεύς της κακίας και μισόκαλος διάβολος να τσακίσει, να τους φέρει εις έχθραν οδιά να ζημιωθούσιν την σωτηρίαν τως* Μορεζ., Κλίνη φ. 357[r].

σπορίζω, Πεντ. Γέν. Ι 11, 29 δις, Λευιτ. ΧΙΙ 2.

Από το ουσ. *σπόρος* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., Λάζαρης, Λευκαδ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., κ.α.), σε παροιμ. (Πολ. Ν., Παροιμ. Γ' 330) και στο Βλαστού, Συνών.[2]· βλ. και ΑΛΝΕ (χρ. λογοτ.).

Ι. Ενεργ. **1)** (Μτβ., για φυτά) παράγω, βγάζω (σπόρο)· (με σύστ. αντικ.): *χορτάρι σπορίζει σπόρο εις τη λογή του και δέντρο κάμνει καρπό* αυτ. Γέν. Ι 12. **2)** (Αμτβ., για γυναίκα) γονιμοποιούμαι, συλλαμβάνω, μένω έγκυος: *γεναίκα, ότι να σπορίσει και*

να γεννήσει ασερνικό και να μαγαριστεί, εφτά μέρες σαν οι μέρες απομάκρεμα του δαπανιασμού της να μαγαριστεί αυτ. Λευιτ. ΧΙΙ 2.

ΙΙ. (Παθητ.) συλλαμβάνω παιδί (για γυναίκα)· (με σύστ. αντικ.): *αν δεν εμαγαρίστην η γεναίκα και καθάρια αυτή και να ξεκαθεριστεί και να σποριστεί σπορά* αυτ. Αρ. V 28.

σπορικόν το.

Από το επίθ. *σπορικός* που απ. στο Βλάχ. (<ουσ. *σπόρος* και την κατάλ. *-ικός*). Τ. *σπορικό* σήμ. ιδιωμ. (Κριαρ., Λεξ., Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.)· βλ. και ΑΛΝΕ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σπορικό(ν)*, Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ.).

Σπόρος, καρπός· (εδώ μεταφ.): *Οι δ' άλλοι οπού ζούσασιν με βίον βρομισμένον| και τον Χριστόν ουδεποσώς εψούννισαν σαυτόν τους,| μηδέ καρπών, μη σπορικών* (έκδ. *καρπόν, σπορικόν*· διορθώσ.), *μηδ' άλλων κλερονόμοι,| αλλά εις πίστιν, λόγον και ζωήν ολότης εσφαλμένοι,| ουδέ βροχή χενώστηκεν απάνω τους η θεία,* (παραλ. 2 στ.) *και έτσι εξεράνθησαν ως άκαρποι ολότης* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 299.

σπόριμος, επίθ., Metrol.[2] 50[19], 83[7], 96[14], 97[4, 21], 99[1], 133[21].

Το αρχ. επίθ. *σπόριμος*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.)· βλ. και ΑΛΝΕ.

1α) (Για γη, χωράφι) κατάλληλος για να σπαρθεί, καλλιεργήσιμος: *Ει δε εστι το λιβάδιον βούτουμον ..., μετράται ώσπερ και η σπόριμος γη η πρώτη ποιότης* Metrol.[2] 83[12]· **β)** (ως ουσ. πιθ. εδώ) οι καλλιέργειες, τα σπαρτά: *Το φως του ηλίου χρυσόν έναι και, αλήθεια, πάσα κτίσιν| φωτίζει και ζωογονεί και θάλπει αεί και τρέφει·| όχι, λέγω, τοις αισθητοίς μόνον και τοις εμψύχοις,| αλλά και αυτοίς τοις άψυχοις φαίνον και αναισθήτοις,| σπορίμοις τε και τοις φυτοίς, ζωογονεί και θάλπει* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 914. **2)** Που αναφέρεται σε σπόρους, σιτηρά· (συχνά με το το ουσ. *μόδιος*): *Χρη δε γινώσκειν, ότι ο σπόριμος μόδιος έχει λίτρας μ', δεκάλιτρα τέσσαρα* Metrol.[2] 134[20].

σπόριος, επίθ., βλ. *σπούριος*.

σπορίσιμο το, βλ. *σ π ο ρ ί σ ι μ ο ν*.

σπορίσιμον το, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 245· *σ π ο ρ ί σ ι μ ο*, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 454[4]· πληθ. *σ π ο ρ ι σ ί μ α τ α*, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1271.

Από τον αόρ. του *σπορίζω* και την κατάλ. *-ιμον*. Πβ. επίθ. *σπορίσιμος* στο Βλαστού, Συνών.[2]. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

1α) Σπόρος συν. δημητριακών· (εδώ) χωράφι κατάλληλο για σπορά ή χωράφι σπαρμένο (πβ. και ά. *σπόριμος* σημασ. 1): *ό,τι σπορίσιμον έχω με τον αδελφόν μου, ό,τι σιτάρι ήθελε γενεί, να πηαίνει στης αδελφής μου της παπαδιάς την χέραν για τα μνημόσυνά μου, και το κριθάρι να τυχαίνει να δίδουν του ορφανού μουζούρια δ'* Ολόκαλος 213[38]· **β)** (γενικ.) σπόρος: *Έτερον διά να πιάσεις πετούμενα. Βάλε αρσενίκι εις το νερόν να λύσει και εις αυτό το νερόν βράσε σιτάρι ή κεχρί ή άλλο, είτι θέλεις σπορίσιμον, και ρίξε το όπου συνάγουνται και όσα το φάγουν δεν ημπορούν να πετάξουν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 245. **2)** Καρπός, παραγωγή: *να τα ξεριζώσει* (ενν. *τα*

αμπέλια) ο άνωθεν μισσέρ Νικολός και να τα σπέρνει και να του δίδει κάθα χρόνο απ' ό,τι σπορίσιμο θέλει κάμει το τρίτο, δίδοντάς του και το τρίτο σπόρο ο άνωθεν μισσέρ Μανολίτσης Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 453[4].

σπόρκος, επίθ.· *σπούρκος,* Πορτολ. Α 307[2] κριτ. υπ.

Από το ιταλ. *sporco* (Battaglia). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α' 312[5], Β' 46[11], Γ' 13[6], κ.α.) και σήμ. λαϊκ.· βλ. και ΑΛΝΕ.

(Ναυτ.) που έχει σκόπελους ή ξέρες επικίνδυνες για τη ναυσιπλοΐα (για τη σημασ. βλ. Battaglia, ό.π. σημασ. 19): *όποιος θέλει να έμπει εις τον μώλον* (ενν. της Θιάσου), *ας κρατεί δεξιά μέρη της στερέας. Εμπαίνεις και από τον παλαιόν πύργον ότι αλλούθε έναι σπόρκο* Πορτολ. Α 307[2].

σπόρος ο, Σταφ., Ιατροσ. 3[73], Σπαν. Β 367, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 123, 124, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 408, 410, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 450, Λίβ. διασκευή α 1167, 1169, 1177, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 94[15], Λίβ. Va 939, 944, Διήγ. Αλ. V 21 δις, Δευτ. Παρουσ. 231, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 152[18], Ολόκαλος 32[4], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 95[v], Πεντ. Γέν. Ι 11, Λευιτ. XV 16, Δευτ. XXVIII 38, κ.α., Γιατροσ. Ιβ. 20, 24, 100, κ.α., Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 63[13], 171[12], 603[12], κ.α., Διγ. Άνδρ. 338[17], Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 150[8], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 144, 231 δις, Συμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1332], Μπερτολδίνος 121, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 58, 63, 67, κ.α.

Το αρχ. ουσ. *σπόρος.* Η λ. και σήμ.

1) Το σπέρμα κάθε καρπού από το οποίο βλαστάνει το νέο φυτό, όταν βρεθεί σε κατάλληλες συνθήκες στο χώμα· σπόρος: *Αν δώσεις τίποτε τινάν, μηδέν το ονειδίσεις,| και χάσεις και το δώρον σου και την ευχαριστίαν| και ομοιάσεις γεωργόν άπορον κατά πάντα,| αφότου σπείρει την σποράν ...,| εμπάζει τα χοιρίδια του και σκάπτουν το χωράφιν,| αποστερείται τον καρπόν και χάνει και τον σπόρον* Σπαν. Α 382· *Όταν πιασθούν χείρας και πόδας έπαρε νοσκυάμου σπόρον, τό λέγουν και δαιμοναρέα, από τρία λοβία και όχι περισσότερον και πότισέ τον το ταχύ νήστιν* Γιατροσ. Ιβ. 44· *δίδω του* (ενν. του καλόγερου του κυρ Φιλόθεου) *το χωράφιν μου και σπόρον να το σπείρει* Ολόκαλος 32[3]· *βάλε εισέ κασέλαν, ήγουν σεντούκι, χώμα παχύ όταν περάσει ο χειμώνας και φύτευσε τον σπόρον* (ενν. της αγγουράς) Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 210· (ως σύστ. αντικ.): *ηγής ος εσύ έρχεσαι εκεί να την κλερονομήσεις όχι σαν την ηγή την Αίγυφτο ος εβγήκετε αποεκεί ος να σπείρεις το σπόρο σου και να ποτίσεις με το ποδάρι σου σαν κήπο της πρασινάδας* Πεντ. Δευτ. XI 10· (μεταφ.): *ανισώς και θέλει η Πουλισένα,| θέλω εις την αλτάνα της να σπείρω σπόρον ένα,| να ξεφυτρώσει στις εννιά μήνες κιανείς Γκουαρίνος,| απεθανώντας μου εμέ να φέγγει πάλι εκείνος* Κατζ. Ε' 368· *Αυτός λοιπόν ο Αρμένιος κατά τον σπόρον της ασεβείας τον τέτοιον καρπόν ετρύγησε* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 61[29]· (σε παρομοίωση): *της μητρός αυτού* (ενν. του αμιρά) *ταύτα διδασκομένης| ου παρητήσατο παιδός την συμβουλίαν ταύτην,| αλλ' ώσπερ γη καλή ευθύς τον σπόρον δεξαμένη| ούτως αυτή εδέξατο τους λόγους του υιού της* Διγ. Ζ 1128· *Ωσάν και εις την γεωργικήν έναι φανερόν όπου πρώτον μεν η γη θέλει να 'ναι καλή, έπειτα ο γεωργός να 'ναι καλός τεχνίτης, και απεκεί ο σπόρος καλός· τον όμοιον τρόπον, η φύσις ομοιάζει της γης και ο διδάσκαλος του γεωργού· τα παραγγέλματα δε και αι παραινέσεις του διδασκάλου και του πατρός ομοιάζουσι των*

σπερμάτων Σοφιαν., Παιδαγ. 97· έκφρ. *σπόρος σιναπίου,* βλ. ά. *σινάπι(ον)* α. **2)** (Συνεκδ.) γεωργική εργασία κατά την οποία σκορπίζονται σπόροι σε κατάλληλα προετοιμασμένο έδαφος, σπορά: *ειδέ γίνεται ότι έδωκα ι' πέρπυρα ... ενού ανθρώπου ... διά να υπάγει ... να κάμει τους αμπελώνας μου, ού τα περιβόλια μου ... και τίποτες ουδέν εποίησεν, το δίκαιον κρίνει ... ότι ... ένι κρατημένος να καλλιοτερίσει πάσα ζημίαν τήν μου εγίνετον, ότι τα αμπέλια μου, ού τα περιβόλια μου έμεινα χέρισα εις τον καιρόν τους, ού τα χωράφια μου να σπαρτούν εις τον καιρόν του σπόρου* Ασσίζ. 407[26]· *Όστις γεωργός αποτουνύν και επέσπειρεν, καλόν του,| ότι ο καιρός συνέκλυσεν και ου συντελεί τον σπόρον* Λίβ. Va 947· *Με λας του μέπλε πρέπει να ξηγάσαι εκείνον τό σύρνει η τέχνη τους. Με χωριάτες πρέπει να λαλείς πράματα του νιατού, του σπόρου και να πολομούσιν χαντάκια, για όρη, διά αμπέλια, για κτηνά* Ξόμπλιν φ. 131[r]. **3α)** (Βιολ.) ουσία, υγρό που παράγεται από τα γεννητικά όργανα των ανδρών και των αρσενικών ζώων και περιέχει τα σπερματοζωάρια, σπέρμα: *Όταν σμίγει ο ανήρ μετά γυναικός και η γυνή μετά τον ανδρός, εκεί οπού σμίξουν είναι η μήτρα της γυναικός ανοικτή και ενδέχεται τον σπόρον του ανδρός οπού μέλλει να χυθεί* Γιατροσ. Ιβ. 20· έκφρ. *πλάγιασμα σπόρου,* βλ. ά. *πλάγιασμα* σημασ. 2α (3)· **β)** (συνεκδ.) φυλή, γενιά: *εγώ ήμουνε θυγατέρα από Κοέν Γεδόλ και από τη Ιωχέβεδ μάννα του Μωσέ σπόρο άγιο* Εβρ. ελεγ. 172· *εφιλήσα* (ενν. *Αδάμ και η Εύα*)*| ... παιδιά τον κόσμο εγεμίσα,| εγγόνια και δισέγγονα και επλήθυνε ο σπόρος* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1318. **4)** (Μεταφ.) αρχή, αφετηρία κάπ. πράγματος, το αρχικό στοιχείο από το οποίο δημιουργείται κ.: *Ο άγιος Ισίδωρος είπεν: Ίτσου ως γιον η σουμπερμπιά ένι γεννήτρια και ρίζα και σπόρος όλων των βίτσιων, ίτσου η ταπείνωση ένι ρήγαινα όλων των βερτούν* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 142· *Συνεκρότησαν δε* (ενν. *Ειρήνη και Κωνσταντίνος*) *και σύνοδον ιεράν θεοφόρων Πατέρων και ανέσπασαν ... εικονομαχίας την άκανθαν και πάλιν ανέθηκαν τον σπόρον της ορθοδοξίας και απέλαβε η εκκλησία του Θεού την οικείαν ευπρέπειαν και η των αγίων εικόνων ανεκυρώθη προσκύνησις* Hist. imp. (Iadevaia) IIb 2546.

σπορτέλα η.

Από το ιταλ. υποκορ. *sportella* (Battaglia). Λ. *σπορτάκι* στο Somav. και τ. *σπορτσέλα* ή *σφορτσέλα* στο Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.

(Υποκορ.) μικρό κοφίνι, μικρός σάκος: *η Μαρκόλφα εσημάδεψεν το σπίτιν της εις την γειτόνισσάν της να το εγνοιάζεται ως το γύρισμά της, απέκει έβαλεν ολίγον στουπίον και τέσσερα αδράχτια και δύο ξεσκίσματα εις μίαν σπορτέλαν, επήρεν και την γάταν και μίαν κόταν οπού είχεν..., εβάλθηκεν εις την στράταν, με τους άνωθεν άρχοντας ίσια εις την χώραν* Μπερτολδίνος 104.

σπουγγάρι το, βλ. *σπογγάρι.*

σπούδα η, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 112, Αχέλ. 696, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1282, 2172, Β' 215, 1181, Δ' 222, 1012, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 555, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 136, Καλόανδρ. (Κεχ.) 408, Συμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1680], Χορ. γ' [54]· *ασπούδα,* Συμμ., Παστ. φίδ. Γ' [73].

Από το *σπουδάζω* υποχωρ. (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 76-7, Β' 137-8). Ο τ. με προθετ. *α-*·

απ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *σπουδάζω*, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', στη λ., Κωστ., Λεξ. τσακων.). Η λ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Β' 389, Κλ. Α' 554 και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, ό.π., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, λ. *σπούδα κ' άτσαλλα*).

α) Βιασύνη, σπουδή· ταχύτητα: *Τη βια μου και τη σπούδα μου και τά 'χω στην καρδιά μου| δεν είν' καιρός να τα μιλώ, κρατώ τα για δικά μου* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 247· *έτοιον μεγάλον κίνδυνον έπειτα και θωρώντα* (εvv. *ο μέγας μάστορας*),| *την περικεφαλαίαν του έβαλε στο κεφάλι,| τότε την λόγχην άρπαξεν με σπούδαν του μεγάλη,| με λίγα λόγια κέλευσεν στην μάχην τους Μαλταίους* Αχέλ. 2183· *Η Αρετούσα επέτουντο κι ήτο χαρά γεμάτη| και τη Φροσύνην έσφιγγεν εκεί που την εκράτει,| η οποιά 'στεκε με λογισμό κι επόνιε, γιατί εθώρει| το πως με σπούδα πορπατεί στον εγκρεμνόν η κόρη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1414· **β)** ανυπομονησία, έντονη επιθυμία· (εδώ σε παροιμ. φρ.· βλ. και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 782]): *Εις τό με βλάφτει προθυμώ, τό μ' αλαφρώνει φεύγω| και τό δε θέλω να μου που με σπούδα το γυρεύγω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 600.

σπουδάζω, Σπαν. Α 112, Κομν., Διδασκ. Δ 179, Λόγ. παρηγ. L 313, Λόγ. παρηγ. O 322, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 573, Καλλίμ. 1331, Ιερακοσ. 498[8], Διγ. (Trapp) Gr. 631, Διγ. Z 1515, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1134, Βέλθ. 765, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10480, Χρον. Μορ. H 3801, Χρον. Μορ. P 4650, Βίος Αλ. (Aerts) 3520, Φλώρ. 160, Σαχλ., Αφήγ. 121, Περί ξεν. (Μαυρομ.) 320, Λίβ. διασκευή α 1458, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 706, Χρον. Τόκκων 1340, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 233, Δούκ. 75[5], Σφρ., Χρον. (Maisano) 76[25], Διήγ. Βελ. N[2] 42, Θησ. Ι' [100[5]], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 27, Λίβ. Va 3827, Αλεξ.[2] 1323, Συναξ. γυν. 46, Απόκοπ.[2] 266, Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 78, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 1875, Κορων., Μπούας 6, Πένθ. θαν.[2] 283, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 48[v], Αχέλ. 556, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 743, Κυπρ. ερωτ. 101[3], Πανώρ.[2] Δ' 34, Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 457, Ε' 214, Κατζ. Ε' 268, Βοσκοπ.[2] 134, Διγ. Άνδρ. 347[8], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 842, Β' 625, Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 19, Στάθ. (Martini) Β' 225, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [852], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 109, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 391, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 144[1], Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5645, κ.π.*α*.

Το αρχ. *σπουδάζω*. Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1)** Σπεύδω, επείγομαι, βιάζομαι (να κάνω κ.): *Το όνειρον ως είδασιν περί του Καλλιμάχου,| περιστατούνται, θλίβονται, σπουδάζουν βοηθήσαι* Καλλίμ. 1348· *ταύτα γαρ συνοπτικά σε γράφω να μανθάνεις,| διατί σπουδάζω να στραφώ εις την αφήγησίν μου* Χρον. Μορ. P 94· *Ο βασιλεύς εσπούδαζε ν' απέλθει εις την Δύσιν,| ελπίζοντα, λογίζοντα να του έχουν βοηθήσει| ο πάπας με την εκκλησίαν κι ο ρήγας της Φραγκίας* Χρον. Μορ. H 1311· (σε προσωποπ.): *έρχεται εις αυτόνον μία αρρωστία πολλά βαρά, η οποία εσπούδαζε να τονε δώσει του θανάτου, και τότες εθυμήθη να ζητήξει την βοήθειαν απού τον Θεόν* Μορεζ., Κλίνη φ. 16[r]. **2α)** Αναγκάζω κάπ. να επισπεύσει, βιάζω: *Αφού δε πάλε εσέβησαν την πόρταν της Τρωάδος,| το δάον εσπουδάξασι, φθάνουν εις το φουσσάτον* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 2713· *είχεν* (ενν. *ο Νοέμβριος*) ...| *και εις το χέριν βούκεντρον, σπουδάζει γαρ τους βόας* Ημερολ. 35· *Εγώ δε θε να καρτερώ κι η ώρα με σπουδάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 565· *Ξύπνησε, κανακάρη μου, κι εγώ 'μαι που σε κράζω·| δουλειά σε θέλω βιαστική, για κείνο σε σπουδάζω* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 484· **β)** επισπεύδω, επιταχύνω κ.: *Να ζήσεις, αμιρά μου,| σπούδαξε την αθιβολή, και μέσα τ' άντερά μου| γροικώ και λεμεντάρουνται, γιατί άνεμο γεμάτα| ευρίσκουνται απού την αυγή* Φορτουν. (Vinc.) Α' 267· *αλύπητος κι αδιάκριτος πάντα να σε πειράζει| και τση ζωής σου τσ' ακριβής το τέλος να σπουδάζει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 528· (εδώ σε παροιμ. φρ.· βλ. και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 777]): *Δος μου να μάθω γρήγορα κι η ώρα μασε βιάζει| κι οπού σπουδάζει τη δουλειάν απονωρίς σκολάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 1872· φρ. *σπουδάζω τα ζάλα μου* = περπατώ βιαστικά, βιάζομαι: *Σπουδάξετε τα ζάλα σας, γιατί ο Θεός με βιάζει| να κάμει ο νους κι η όρεξη εκείνα τά λογιάζει* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 239· φρ. *σπουδάζω την οδόν/τη στράτα* = κινούμαι βιαστικά (πεζός ή έφιππος), βιάζομαι· πβ. φρ. *ταχύνω τον δρόμον*, βλ. *δρόμος* 9: *την οδόν σπουδάζετε, ταχύνατε τον δρόμον,| φθάσατε να σας ίδωσιν οπού σας απαντέχουν* Λίβ. διασκευή α 4343· *εκαβαλίκευγε ως αϊτός σπουδάζοντας τη στράτα| και με την ώραν ήφτανε που εσμίγαν τα φουσσάτα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 933. **3α)** Προσπαθώ, μεριμνώ, φροντίζω για κ.: *εσπούδαζε όσον ήτονε η δύναμίς του, όταν εζωγράφιζε την εικόνα της Θεοτόκου, να τηνε κάνει πολλά ωραία* Μορεζ., Κλίνη φ. 153[r]· *εσπούδαζε πάντα το τάλαντον οπού έλαβεν από τον ευεργέτην Θεόν να το πληθύνει και να το γυρίσει οπίσω διπλόν* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 65[5]· *ο καθεείς εσπούδαζεν να σώσει τον εαυτόν του* Χρον. Μορ. P 4824· *Πάντα λοιπόν εσπούδαζα φυγείν την αμαρτίαν* Διγ. Z 3705· *Το σφάλμα βλέπω σα γενεί πως καθαείς σπουδάζει| μ' όμορφα λόγια όσο μπορεί στο 'στερο να το σιάζει* Πανώρ.[2] Ε' 223· **β)** επιδιώκω: *τούτο εσπούδασαν οι Τούρκοι με τα συχνά βόλια των τουφεκίων, να κάμουσι τους Τσερκέζους να μη δύνονται με τα άλογα να πολεμούσιν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 398· *Αμή εσύ, ω άνθρωπε του Θεού, φεύγε ετούτα· και σπούδαζε δικαιοσύνην, ευσέβειαν, πίστιν, αγάπην, υπομονήν, πραότητα* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Τιμ. Α' ς' 11· **γ)** επιδεικνύω ζήλο για κ., καταγίνομαι με κ.: *έδωκε τον εαυτόν του* (ενν. *ο Ιησούς Χριστός*) *διά λόγου μας, διά ... να καθαρίσει εις του λόγου του λαόν εδικόν του οπού να σπουδάζει τα καλά έργα* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Τίτ. β' 14· *Ο κηπουρός μετά μικρόν εκείθεν εμετέστην,| τον κήπον αγωνούμενος, τα των φυτών σπουδάζων* Καλλίμ. 2066. **4)** (Προκ. για επιστήμες, τέχνες, μαθήματα, βιβλία, κ.τ.ό.) ασχολούμαι συστηματικά, μελετώ: *εις ... την εορτήν των γενεθλίων ήλθασι προς τον βασιλέα πενήντα πέντε άνδρες Χαλδαίοι, οι οποίοι ήσαν αστρολόγοι και δεν εσπούδαζαν άλλο, μόνον την αστρολογίαν* Ιστ. Βαρλαάμ 441· *Εσπούδαξε τα γράμματα και πραγματειάς την τάξιν,| και με τον υψηλόν του νουν επήρε ευθύς την πράξιν* Λίμπον. 139· *έπεσεν ο πόθος αυτού* (ενν. *του πατριάρχη*) *και η αγάπη εις την μελέτην της θείας Γραφής, και νύκτα και ημέρα εσπούδαζε και σπουδάζει θεολογικά, φιλοσοφικά και άλλα πολλά μαθήματα και εκκλησιαστικά* Ιστ. πατρ. 197[7 δίς]· *ο λεγόμενος πρεσβύτερος Κυριακός εμάζωνε τα βιβλία και εσπούδαζέν τα πολλά* Μορεζ., Κλίνη φ. 227[r]· *Ζητώ ακόμη συγχώριον από πάσα έναν απού εσπούδαξε την Αγίαν Γραφήν και είδε τα μεγαλεία της Κυρίας* Μορεζ., Κλίνη φ. 2[r]. **5)** (Προκ. για συναισθήματα) καλλιεργώ, αναπτύσσω: *ο φόβος του Θεού εμάκρυνεν από εκείνους και η διαβολική ζηλεία εσπουδάζετο* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 87[2].

Β' Αμτβ. **1α)** Σπεύδω, βιάζομαι, επείγομαι: *εις το κυνήγι σπούδαζε και τρέχε και*

γρηγόρει,| ότι ξυπνά τον άνθρωπον μεγάλως εις στρατείαν Κομν., Διδασκ. Δ 150· Εκείνοι όπου ορίστησαν να απέλθουν στους Ρωμαίους,| γοργόν πολλά εσπουδάξασιν, σύντομα τους εφτάσαν Χρον. Μορ. Η 9064· ωσάν εγροικήσασι πως αληθινά ζωντανά είναι τα κοπέλια, διά τούτο σπουδάζουσι πλιότερον και εβγάνουσιν όλα όσα ήσανε απάνω των κοπελιώνε και ευρίσκουσίν τα γερά, ζωντανά Μορεζ., Κλίνη φ. 45[v]· Νένα, δεν έχω απομονή και σπούδαξε, να ζήσεις,| κάμε το γληγορύτερο του ξένου να μηνύσεις Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Ε' 601· Φόβοι τσ' αγάπες τσ' άπρεπες πάντα τσι συντροφιάζου| κι εύκαιρα μεταγνώματα ξοπίσω τως σπουδάζου Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 102· Ό,τι σου λέγω θες ιδεί, ανέν και δεν σπουδάζεις Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1429]· (σε παροιμ. φρ.): έδε το λέγουν «κάθισε τια όταν σπουδάζεις» Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 422· **β)** κατευθύνομαι, πηγαίνω βιαστικά προς: Απάρτι τι βραδύνεις;| Τι παρατρέχεις τον καιρόν; Σπούδαζε προς τον πόρον Λίβ. διασκευή α 4023· Ήθελαν λοιπόν (ενν. οι μαθηταί) να τον πάρουν (ενν. τον Ιησού) εις το καράβι, και παρευθύς το καράβι ευρέθη εις την γην οπού εσπούδαζαν Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ιω. ς' 21. **2α)** Φροντίζω, μεριμνώ, προσπαθώ: εσπούδαζεν ίνα εις τον Μορέαν και τους τρεις άλλους αδελφούς εγκατοικίση Σφρ., Χρον. (Maisano) 76[21]· του Παπανικόλα την θυγατέρα αυτός εσπούδαξεν και την εχώρισαν από τον άνδρα οπού είχεν, διότι ήτον πέντε βαθμών Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 50[v]· ομολογώ σου το εις τον θάρρον τον πολύν οπού έχω με σένα και ως φίλον μου εγκαρδιακόν οπού σε έχω και εσύ σπουδάζεις διά καλό μου, αλλ' εγώ κρατώμαι υπό τους λογισμούς των ανθρώπων και διά τούτο δεν γίνομαι χριστιανός Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 249[r]· εις τούτο σπουδάζω — να έχω συνείδησιν εις τον Θεόν και εις τους ανθρώπους πάντοτε ασκανδάλιστον Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. κδ' 16· όποιος κοπιά κι εις το καλό σπουδάζει,| τον εμαυτό του σε τιμές και δόξες ανεβάζει Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 51· **β)** ασχολούμαι πρόθυμα με κ.· αφοσιώνομαι σε κ.: όλοι οι Αθηναίοι και οι ξένοι οπού εκατοικούσαν εκεί, εις άλλο τίποτες δεν εσπούδαζαν παρά να λέγουν και να ακούουν τίποτες καινούργιον Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πράξ. ιζ' 21· Μην αποστερείτε ένας τον άλλον —έξω αν δεν είναι με συμφωνίαν· και τούτο εις ολίγον καιρόν, διά να σπουδάζετε εις την νηστείαν και εις την προσευχήν, και πάλιν να εσμίγεσθε Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Κορ. Α' ζ' 5. **3)** Μαθαίνω γράμματα, μορφώνομαι: Ένα παιδί που σπούδαζεν έκλεψε πινακίδα| και με χαράν στο σπίτι του επήγαινε κι επήδα Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 47[1]· έχοντας την εμπόρεσιν να σπουδάξουν (ενν. οι νυν μοναχοί) και να έχουν φροντιστήρια, θέλουν πλια γρήγορα οι καλοί ανθρώποι ... να ζιουν χωρίς καμίαν παίδευσιν, παρά να σπουδάζουν, να μάθουν, διά να ωφελήσουν και του λόγου των και άλλους Ροδινός (Βαλ.) 110 δις· αν ερωτάτε ποια είμαι εγώ, Αθήνα μ' ονομάζουν,| οπού εις εμένα ετρέχασι σοφοί διά να σπουδάζουν Λίμπον. 10.

Η μτχ. μέσ. ενεστ. ως επίθ. = βιαστικός: Δι' άγγελος ευρέθηκεν είς άρχων απ' εκείνους (παραλ. 1 στ.), οποίος σπουδαζόμενος έφθασε κι εμιλήσαν Αχέλ. 371.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = μαθημένος, εξασκημένος: θέλουσι χαλασθεί (ενν. οι ψευδοδιδάσκαλοι) ... έχοντες καρδίαν σπουδασμένην εις τες πλεονεξίες Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Πέτρ. Καθ. Επ. Β' β' 14.

Το ουδ. της μτχ. μέσ. ενεστ. ως ουσ. = το επιδιωκόμενο· επιδίωξη, σκοπός: εάν ίδωσι (ενν. οι Ιουδαίοι) τον τόπον κρατούμενον, εμπυρίσουσιν αυτόν, ένθα ο κώδιξ

απόκειται, και εις μάτην ταύτα έσται, του σπουδαζομένου μη κατορθωθέντος Λόγος ωφέλιμος 66[r].

σπουδαία, επίρρ., Παρασπ., Βάρν. C 384, Αργυρ., Βάρν. Κ 386, Προσκυν. Ιβ. 845 (Σινά) 262.

Από το επίθ. σπουδαίος. Η λ. και σήμ.

1α) Γρήγορα, βιαστικά: Και άλλα πολλά ζώα νοούσι καλύτερα από τον άνθρωπον το συμφέρον τους· μάλιστα και το μέλλον εγνωρίζουσιν. Ήγουν τα κριάρια χορεύουσι και χαίρονται, όταν μέλλει να βρέξει ... Οι μύρμηγκες περιπατούσι σπουδαιότερα και, όταν υπαντά ένας τον άλλον, κακίζουσιν Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 131· **β)** σύντομα, σε λίγο χρόνο: Ο δούκας πρώτος μετ' αυτούς, με το σπαθί εις το χέρι·| στην ρίζαν ακουμπίσασιν του τοίχου και της πόρτας| και ως εν ριπή εσέβησαν, ηπήρασιν την χώραν (παραλ. 1 στ.). Τον πύργον επολέμησαν, σπουδαία τον ηπήραν Χρον. Τόκκων 2064. **2)** Πρόθυμα, με ζήλο: ως ήμην μυριόθλιβος και εγώ εκ τα εδικά μου| και είδα τοιούτον άνθρωπον να συχνοαναστενάζει,| σπουδαία ανεγύρευα, πάντοτε εψηλάφουν| το τις έναι ο άνθρωπος ετούτος οπού πάσχει Λίβ. Va 3269· να πολεμείτε εύτολμα ως άνδρες, τιμημένα,| ανδρειωμένα, πρακτικά, σπουδαία, οχυρωμένα Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 290.

σπουδαίος, επίθ., Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 77[34], 152[3], 206[39].

Το αρχ. επίθ. σπουδαίος. Η λ. και σήμ.

1α) (Για πρόσωπα) ικανός, εξαιρετικός σε έναν τομέα: Ω άνανδρε και οκνηρέ, είπεν (ενν. ο ρήγας) ουδέν εβγαίνεις| εμπρός από τα μάτια μου, μα στέκεις κι εδώ μένεις;| Ότι από της σης οκνείας έφυγαν οι εχθροί μου,| και τώρα μ' αναπαίζουσι, που 'σαν δούλοι δικοί μου.| Διατί ως καπετάνιος αν συ λέγω σπουδαίος| ήθελες πράξει τότεσον το εδικόν σου χρέος,| με όλον το στρατόπεδον εις πάσον να υπάγεις,| και να μην είχες έννοιαν να πιεις τε και να φάγεις,| τούτο δεν επαθαίναμεν να 'μαστε σ' απορίαν,| να δεν 'πορούμεν στους εχθρούς να δείξομεν ανδρείαν Κορων., Μπούας 75· **β)** (για πράγματα) σημαντικός, άξιος λόγου: Ακούεις το «να την ειπώ, και να σε αγαπήσει»;| ούτος ο λόγος τω δοκείν ουδέν σπουδαίον κρύπτει,| εξ αγοράς δε φαίνεται ληφθήναι και τριόδων,| ουκ ευγενή την έννοιαν έξω προβεβλημένος Γλυκά, Αναγ. 92. **2)** Γρήγορος, βιαστικός: ήκουσε και εσήμαιναν κι ηδονικά τραγούδια·| τότες επήγε παραμπρός με βαδισμόν σπουδαίον| κι απάνου της εστάθηκε, θωρώντα θαυμαζέτον Θησ. Ζ' [59[3]]. **3)** Πρόθυμος, γεμάτος ζήλο: ο βασιλεύς δε την αιτίαν του γογγυσμού μη αγνοών προσεποιείτο μη ακούειν ταύτα και καταλιμπάνων αυτούς της ης είχε γνώμης εποίει τε και βουλής λέγων: «τους στρατιώτας αόκνους είναι βούλομαι και σπουδαίους και ένθα κατασκηνοί βασιλεύς και τούτους ευρίσκεσθαι» Παράφρ. Χων. (v. Dieten) Ι 161. **4)** Μορφωμένος (για τη σημασ. βλ. και Μιχαηλίδης, Ελλην. 25, 1972, 104 σημ. 11): Την σήμερον εβλέπομεν εισέ πολλούς ανθρώπους,| πόναι χοντροί και άγνωστοι ως ζώα εις τους τρόπους,| κι από την βαρβαρίαν τους και χοντροσύνη π' έχουν (παραλ. 7 στ.). Σπουδαίον άνδρα να ιδούν, πολλά τονε μισούσιν| και ως εχθρόν επίβουλον στέκουν και τον θωρούσιν Γκίνου, Στ. 11.

Το αρσ. ως ουσ. = **1α)** Λόγιος, διανοούμενος, άνθρωπος των γραμμάτων (για τη

σημασ. βλ. και Μιχαηλίδης, ό.π.): *Επιστολήν σου προβοδώ, φίλε μου Μανογήλη,| και μηδέν δεις του μελανιού ό του χαρτιού την ύλην,| αλλά την γνώμην της φιλιάς του πέμποντος γραφέως,| που σε φιλεί και πεθυμά να γίνεσαι σπουδαίος* Κυπρ. ερωτ. 141[4]· *χαρτί να ιδούν ότι κρατεί σπουδαίος να διαβάζει,| τους φαίνεται ότι τινάς το μάτι τους εβγάζει* Γκίνου, Στ. 13· (εδώ πιθ. για ανθρώπους ευγενικής καταγωγής· βλ. και Κωστούλα [Αγαπ., Γεωπον. σ. 320]): *ας το τρώγουν* (ενν. *το χοιρνόν*) *τον χειμώνα οι νέοι και οι δουλευτάδες, αμή οι σπουδαίοι, οπού δεν δουλεύουσι, και οι γέροντες μη το τρώγουσιν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 194· **β)** σπουδαστής· μελετητής: *Οι σπουδαίοι Ιωάννη τω φιλομαθεστάτω χαίρειν* Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 198[1]· *Γίνωσκε γαρ πως σε ποθώ και θέλω, πριν να πάθεις,| εις άλλον έργον να βαλθείς, ποιγητικήν να μάθεις,| την επιστήμην της χαράς και της μετεωρίας,| που κάμνει τον σπουδαίον της άξιον θεωρίας* Κυπρ. ερωτ. 141[8]. **2)** Ειδικός, ειδήμων: *ει δε συμβεί ποτέ αστοχήσαι της θήρας τον ιέρακα διά πολλά τα συμπίπτοντα (... έστι δε ότε και τοις των ιμάντων δεσμοίς συμπλακείς αμαρτάνει της θήρας· γίνεται δε και άλλα πολλά προς αποτυχίαν εμπόδια, άπερ κατά μικρόν τους σπουδαιοτέρους η πείρα διδάξει) ...* Ιερακοσ. 357[17].

Το ουδ. ως επίρρ. = γρήγορα, βιαστικά· πρόθυμα: *Πολλά σου είπα, ω κορμί, ν' αφήσεις τα κακά σου,| και συ σπουδαίον βρίσκεσαι στα αμαρτήματά σου* Προσκυν. Ιβ. 535 28 (Σινά) 420.

σπουδαίως, επίρρ., Διγ. (Trapp) Gr. 286, 2143, 2240, 3019, Διγ. Α μετά στ. 924, Χρον. Μορ. Η 1089, 2491, 5405, 8327, κ.π.α., Χρον. Μορ. Ρ 936, 2544, 4035, 6545, κ.π.α., Βίος Αλ. (Aerts) 2768, 3012, Αχιλλ. (Smith) Ν 960, Χρον. Τόκκων 1092, Αργυρ., Βάρν. Κ 288, Θησ. ΙΑ' [37[5]], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 301, 314, 354, 378, 528, Κώδ. Χρονογρ. 50[13], Αιτωλ., Βοηβ. 199, Μορεζ., Κλίνη φ. 281[v], 482[r], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 358.

Το αρχ. επίρρ. *σπουδαίως.*

1α) Πρόθυμα, με ζήλο: *την αγίαν του Θεού εκκλησίαν μη αμελείτε, αλλά σπουδαίως εισέρχεσθε· και μη οκνείτε μηδέ ραθυμείτε* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι XIII 167· *Τούτο και μόνον γίνωσκε: ότι εις το σχολείον| μόνος μου ουκ απέρχομαι δίχα την Πλάτζια-Φλώρε.| Εάν μετ' αυτήν απέρχομαι, έχω καλώς ποιήσαι| και πράξω και τους ορισμούς και τα προστάγματά σου* (παραλ. 1 στ.), *μάλλον και εις τα μαθήματα ν' απέρχομαι σπουδαίως* Φλώρ. 175· *Μετά δε την ανατροφήν, τεσσάρων χρόνων στάθη,| τα γράμματα το έβαλεν ο ρήγας για να μάθει·| και παίδευσιν τα της γραφής λεπτομερώς με πόθον| εμάθαινεν τα γράμματα σπουδαίως αναγνώθων* Ιμπ. (Legr.) 72· **β)** με φροντίδα, επιμέλεια: *επεριπάτει* (ενν. *ο σουλτάνος*) *την νύκτα αγνοούμενος και μανθάνων πάντα τα γινόμενα. Ουκ αφήκε δε ... ουδεμίαν εργασίαν ή πραγματείαν απερισκόπητον, και τι έκαστος εξ αυτής έχει και τι πας τις ποιεί. Τοιαύτην επί πολύ εποιείτο την έρευναν ως σπουδαιότατα* Ιστ. πολιτ. 51[6]. **2)** Με σοβαρότητα: *Έσω δε εις την Πάδουβαν ομού τότε διαβήκαν,| ερχόμενοι δε άπαντες πολλήν χαράν εποίκαν.| Μετέπειτα δ' ανέφερε σινιόρ Μπαρτολομαίος| του ευγενούς Μερκούριου τοιούτους λόγους σπουδαίως* Κορων., Μπούας 124. **3)** Βιαστικά, γρήγορα: *Ο Φίλαρμος σπουδαίως γαρ φθάνει προς το παλάτιν,| ηύρηκε τον πατέρα του, τοιάδε τον ελάλει* Βέλθ. 89· *Εν τούτω τα αρχοντόπουλα όπου ήσαν της Πολέου,| το ιδεί το πλήθος των Φραγκών που εσέβησαν απέσω,| σπουδαίως γοργόν εδράμασιν στην φύλαξιν όπου ήτον| εκείνος γαρ ο βασιλέας κυρ Σάκιος ο Βατάτσης* Χρον. Μορ. Η 556· *Εφ' ίπποις δε αμφότεροι τοις προητοιμασμένοις| ταχέως εποχούμενοι ωδεύομεν σπουδαίως,| φόβον γαρ είχομεν πολύν μέχρι του τριμιλίου* Διγ. Ζ 2552.

σπουδακτικά, επίρρ., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 225 κριτ. υπ., Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 1009, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 131, Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 429, Κονταράτος, Στίχ. πολιτ. 66, 432, 561· *ασπουδαχτικά,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1450]· *σπουδαχτικά,* Χρον. Μορ. Η 3738, 4878, 9134, Πανώρ.[2] Β' 594, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Β' 135, 139, Κατζ. Γ' 150, Δ' 17, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1435, 1765, 1773, Γ' 1732, Δ' 944, 998, Ε' 866, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 502. — Βλ. και *σπουδακτικώς, σπουδαστικά, σπουδαστικώς.*

Από το επίθ. *σπουδακτικός.* Ο τ. *σπουδαχτικά* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β') και λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ., λ. *σπουδαχτικός*). Η λ. στο Βλάχ. και στον Κατσαΐτ., Κλ. Πρόλ. 61.

1) Βιαστικά, γρήγορα· επειγόντως: *μασείτε καλά τα φαγία να μη παγαίνουν κάτω αμάσητα και αργούν να χωνεύσουν και μη τρώγετε σπουδακτικά ως λαίμαργοι, αλλά αναπαυτικά καταπίνετε* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 181· *Σπουδακτικά οι φαμελιές ορθές να χοντροφάσι* Χούμνου, Κοσμογ. 2433· *να έρχεται σπουδακτικά με τα φουσσάτα του όλα| να συμμαχήσει παρευτύς μη χάσουσιν το κάστρον,| μη πρου ελθούσιν οι Ρωμαίοι και σέβουσιν απέσω* Χρον. Μορ. Η 8359· *λέγει του, όσο το μπορεί σπουδαχτικά να σώσει| εις την Αθήνα, τη γραφή τού φίλου του να δώσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 781· *Μηδέν πρικαίνου, αφέντρα μου, και γι' άλλο δε σε κράζει| ο βασιλιός σπουδαχτικά, παρά γιατί λογιάζει| κι εσέ και του Πανάρετου να σασε συμπαθήσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 274. **2)** Με επιμέλεια, προσεκτικά: *Έβγαλε το φούντι του βουτσού και βάλε μέσα άχυρα ξηρά έως την μέσην και δος του φωτίαν και φράξε το καμπόσον ..., διά να μη σβήσει η φωτία, και συχνογύριζέ το σπουδακτικά να καγεί εις όλες τες ντόγες και τα φούντια* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 172.

σπουδακτικός, επίθ., Ζήνου, Βατραχ. Πρόλ. 4, Πανώρ.[2] Αφ. 9· *σπουδαχτικός,* Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 92.

Από το *σπουδάζω*· πβ. και αρχ. επίθ. *σπουδαστικός.* Ο τ. με τροπή του *κτ* σε *χτ* (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 161, Πηδώνια Κομν., Χορτάτσης 227)· απ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Andr., Lex., λ. *σπουδάζω*) και λαϊκ. (Κριαρ., Λεξ.) και στο ΑΛΝΕ. Η λ. το 13.-14. αι. (TLG), στο Βλάχ. και στο ΑΛΝΕ.

α) Βιαστικός: *Σπουδακτική βαθέαν αυγήν έσωσες* (ενν. *συ, Μαρία Μαγδαληνή*) *με τα δώρα| κι ηύρες τον τάφον εύκαιρον κι εστράφης εις την χώρα Σκλέντζα,* Ποιήμ. 1[137]· *Ας πα να βρω το τέκνο μου, γλήγορα να το ντύσω,| να το ξυπνήσω να 'ρχεται, να μ' ακλουθά αποπίσω,| να πηαίνομε σπουδακτικοί σήμερο στην οδό μας,| να κάμω ό,τι εμίλησεν άγγελος κι ο Θεός μας* Θυσ. (Bakk.-v. Gem.) 281· **β)** (για μήνυμα) που επείγει: *πέμπου και του Ρωτόκριτου σπουδαχτικό μαντάτο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 1380.

σπουδακτικώς, επίρρ., Χούμνου, Κοσμογ. 1447. — Βλ. και *σπουδακτικά, σπουδαστικά, σπουδαστικώς.*

Από το επίθ. *σπουδακτικός* κατά τα επιρρ. σε *-ώς.*

Βιαστικά, γρήγορα: *Λέγει σ' αυτόν η μάννα του: «Άφες εμέ να κάμω,| κάμε γοργόν με προθυμιάν αυτά τά αναθιβάνω».| Τρέχει λοιπόν σπουδακτικώς κι εις το κουράδιν πάγει| και φέρνει τα 'ριφόπουλα, ο κύρης του να φάγει* αυτ. 1377.

σπουδαστήριο(ν) το, βλ. *σπουδαστήριον.*

σπουδαστήριον το· *σπουδαστήριο(ν),* Ιστ. Βλαχ. 2431 [= Γέν. Ρωμ. 65], Ροδινός (Βαλ.) 109, 191-2.

Από τον αόρ. του *σπουδάζω* και την κατάλ. *-τήριον.* Η λ. στο Somav. και σήμ. στον τ. *σπουδαστήριο.*

α) Σχολείο (για τη σημασ. βλ. και Κοραή, Άτ. Δ' 536): *εις όλα τα βασίλεια έχουσι σπουδαστήρια,| διδασκαλεία περισσά, σχολήν και φροντιστήρια* Ιστ. Βλαχ. 2231· *Τούτος* (ενν. *ο πατέρας μου Σολομός ο Ροδινός*), *όντας νέος εις τα σπουδαστήρια της Αμμοχώστου, εγεύθηκεν ολίγον τίποτις των γραμμάτων, γραμματικής και ποιητικών και ιταλιάνικης γλώσσης* Ροδινός (Βαλ.) 203· *πρώτον εκατοίκησαν εις την Χίο* (ενν. *οι Γεζουίται*) *και εκεί έκαμαν σπουδαστήριον και έσυραν τους ήμισυ παπάδες και χριστιανούς εις την γνώμην τως και εις την θρησκείαν τως και καταφρονούσι την τάξιν και τα δόγματά μας και κρατούσι τα του πάπα* Λούκαρ., Διάλογ. 223[6]· **β)** ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, σχολή: *και τόσον επολιτεύθησαν οι Ρωμαίοι εις τα μέρη εκείνα* (ενν. *της Αραβίας*), *ώστε οπού και σπουδαστήρια ελληνικών γραμμάτων ρητορικής και φιλοσοφίας εκατάστησαν εις την Αλεξάνδρειαν και εις την Βηρυτόν· εις τα οποία μεγάλοι άνδρες φιλόσοφοι έγιναν. Και πολλοί Έλληνες χριστιανοί ... ήρχοντο και εσπούδαζον εις αυτά* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 278.

σπουδαστικά, επίρρ., Χρον. Τόκκων 3688. — Βλ. και *σπουδακτικά, σπουδακτικώς, σπουδαστικώς.*

Από το αρχ. επίθ. *σπουδαστικός.* Η λ. στο ΑΛΝΕ.

α) Πρόθυμα, με ζήλο (βλ. και Παπαδ. Α., ΛΔ 2, 1940, 51): *Αυτές ένι οι υπόληψες των πρωτινών ανθρώπων,| οπού εκτίσαν εκκλησιές μετά μεγάλων κόπων* (παραλ. 5 στ.), *πάσα δροσιάν ερρίπτασιν εις των πτωχών το στόμα·| σπουδαστικά να τρέχουσιν εις τους αρρωστημένους| με τες μυρτιές τες καπνιστές κι εις τους φυλακισμένους* Γεωργηλ., Θαν. 614· **β)** βιαστικά, γρήγορα: *εκίνησεν σπουδαστικά την Άρτα να επάρει,| βιάζεται όσον ημπορεί εγλήγορα να έλθει* Χρον. Τόκκων 2031.

σπουδαστικώς, επίρρ. — Βλ. και *σπουδακτικά, σπουδακτικώς, σπουδαστικά.*

Το μτγν. επίρρ. *σπουδαστικώς.* Η λ. σε κείμ. του 17. αι. (Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 397).

Με επιμέλεια, ζήλο· διεξοδικά: *Και κατωμέρου λέγει* (ενν. *ο Μέγας Βασίλειος*): *«... ο πλεονέκτης ... δεν προτιμά ουδέ αντρέπεται καιρούς, δεν γνωρίζει στατούδα ουδέ 'ροθέσια, αλλ' ώσπερ λαμπρόν ούλα ρουφά τα και χωνεύγει τα ...». Και άλλα όμοια τούτων, τα ποια γινώσκουν τα όλοι όσοι ερευνήσαν σπουδαστικώς το αγιότατόν του βιβλίον* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 598.

σπουδαχτικά, επίρρ., βλ. *σπουδακτικά.*

σπουδαχτικός, επίθ., βλ. *σπουδακτικός.*

σπουδή η, Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 237, 245, Καλλίμ. 1096, Διγ. (Trapp) Gr. 1082, Διγ. Ζ 720, 1414, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 28 κριτ. υπ., Χρον. Μορ. Η 437, Χρον. Μορ. Ρ 437, 8327, 8359, Βίος Αλ. (Aerts) 3254, 5142, Απολλών. (Κεχ.) 335, Λίβ. διασκευή α 1202, 1471, 4343 κριτ. υπ., Ιμπ. 522, 614, Σφρ., Χρον. (Maisano) 44[14], 176[2], Θησ. Θ' [41[3]], Χούμνου, Κοσμογ. 1055, 2831, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 44, 157, 240, 644 κριτ. υπ., 995, Λίβ. Va 876, 937, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 188, Συναξ. γυν. 3, Απόκοπ.[2] 50, 168, 464, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 125, 440, Κορων., Μπούας 54 δις, 57 κ.α., Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 219[v], Πτωχολ. α 166, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 140[21], Μορεζ., Κλίνη 439[r], Κυπρ. ερωτ. 138[11], Πανώρ.[2] Πρόλ. Απόλλων. 11, Α' 330, Βοσκοπ.[2] 196, Διγ. Άνδρ. 369[25], 371[16], Σουμμ., Παστ. φίδ. Αφ. 2, Ε' [950], Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 87, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 170[19], 237[19], 272[19], 283[15] κ.α., Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1725, 4396, 7578, 10066, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Γαλ. α' 14 σημ., κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *σπουδή.* Η λ. και σήμ.

1α) Βιασύνη, γρηγοράδα: *Βάνω θρονίν και λέγω της: «Έλα, κερά, να ζήσεις,| θωρώ σε 'τι ήλθες με σπουδή, κάτσε να ξατονήσεις»* Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 116· *εισμίον έπαψε Αβραάμ τα λόγια ν' αναφέρνει| και ομπρός οπίσω με σπουδήν στο σπίτιν του γιαγέρνει* Χούμνου, Κοσμογ. 1092· *τ' ατσίδι εκαμώθηκε πως είν' αποθαμένο| κι εις έναν τόπον κείτουνταν ωσάν το νεκρωμένο,| διά να πάγει ποντικός κοντά, να πλησιάσει,| και τότ' εκείνο με σπουδή ευθέως να τον πιάσει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 27[14]· *πάραυτα εκαβαλλίκευσαν τα άλογα, οπού ήσαν προητοιμασμένα, και εβγήκαν εις την στράταν με πολλήν σπουδήν* Διγ. Άνδρ. 367[9]· (σε παρομοίωση): *Καθώς πληθαίνει μια φωτιά, όντε κιανείς τση βάλει| κλαδιά και ξύλα πλιότερα, κι η λόχη τση η μεγάλη| στα ύψη απάνω τ' ουρανού μαύρους καπνούς σηκώνει,| και σπίθες με πολλή σπουδή τα τρίγυρα γεμώνει,|τέτοιας λογής επλήθυνε και πλια μεγάλη εγίνη| η μάνητα του βασιλιού στην εμιλιάν εκείνη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 92· (σε παροιμ. χρ.): *η άκαιρος σπουδή φέρνει πολλά τα πάθη* Κορων., Μπούας 19· φρ. *βάνω σπουδήν* = κάνω γρήγορα, βιάζομαι: *Ο ρήγας έβαλεν τόσην σπουδήν εις το κτίσμαν του τόπου, ότι εις καιρόν α' χρόνον εποίκεν το* Μαχ. 592[17]· **β)** βία, ορμή: *Η θάλασσα έφυγεν και υπήγε μέσα ... Και πάλιν η θάλασσα εματάρθε με μεγάλην σπουδήν και ήλθε και επλήμανε περισσότερον παρά οπού ήτον και πνίγει πέντε μυριάδες ψυχές* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 309[r]. **2α)** Φροντίδα, μέριμνα: *Ασχόλησις ερωτική λόγους θέλει εμπύρους,| θέλει επίπονον σπουδήν να μη παραμελήσει* Λίβ. Va 968· *πιστούς γαρ οικονόμους| εύρον υμάς και βοηθούς αεί των δεομένων* (παραλ. 1 στ.) *και προς τους εν ταις φυλακαίς πάσαν παραμυθίαν| εδείξατε και πρόνοιαν, σπουδήν και προθυμίαν* Πένθ. θαν.[2] 604· φρ. *κάνω σπουδήν εις κ.* = φροντίζω, ασχολούμαι με κ., βοηθώ: *Και οι συνεργούντες αυτοίς και οι υποδεχόμενοι αυτούς εθελουσίως, και αναφανησόμενοι ότι έκαμαν τινά σπουδήν εις το κακόν τούτον, να δαρθώσι και να κοπεί η μύτη τους*

σπουδακτικώς, επίρρ., Χούμνου, Κοσμογ. 1447. — Βλ. και *σπουδακτικά, σπουδαστικά, σπουδαστικώς.*

Από το επίθ. *σπουδακτικός* κατά τα επιρρ. σε *-ώς.*

Βιαστικά, γρήγορα: *Λέγει σ' αυτόν η μάννα του: «Άφες εμέ να κάμω,| κάμε γοργόν με προθυμιάν αυτά τά αναθιβάνω».| Τρέχει λοιπόν σπουδακτικώς κι εις το κουράδιν πάγει| και φέρνει τα 'ριφόπουλα, ο κύρης του να φάγει* αυτ. 1377.

σπουδαστήριο(ν) το, βλ. *σπουδαστήριον.*

σπουδαστήριον το· *σπουδαστήριο(ν),* Ιστ. Βλαχ. 2431 [= Γέν. Ρωμ. 65], Ροδινός (Βαλ.) 109, 191-2.

Από τον αόρ. του *σπουδάζω* και την κατάλ. *-τήριον.* Η λ. στο Somav. και σήμ. στον τ. *σπουδαστήριο.*

α) Σχολείο (για τη σημασ. βλ. και Κοραή, Άτ. Δ' 536): *εις όλα τα βασίλεια έχουσι σπουδαστήρια,| διδασκαλεία περισσά, σχολήν και φροντιστήρια* Ιστ. Βλαχ. 2231· *Τούτος* (ενν. *ο πατέρας μου Σολομός ο Ροδινός*), *όντας νέος εις τα σπουδαστήρια της Αμμοχώστου, εγεύθηκεν ολίγον τίποτις των γραμμάτων, γραμματικής και ποιητικών και ιταλιάνικης γλώσσης* Ροδινός (Βαλ.) 203· *πρώτον εκατοίκησαν εις την Χίο* (ενν. *οι Γεζουίται*) *και εκεί έκαμαν σπουδαστήριον και έσυραν τους ήμισυ παπάδες και χριστιανούς εις την γνώμην τως και εις την θρησκείαν τως και καταφρονούσι την τάξιν και τα δόγματά μας και κρατούσι τα του πάπα* Λούκαρ., Διάλογ. 223[6]· **β)** ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, σχολή: *και τόσον επολιτεύθησαν οι Ρωμαίοι εις τα μέρη εκείνα* (ενν. *της Αραβίας*), *ώστε οπού και σπουδαστήρια ελληνικών γραμμάτων ρητορικής και φιλοσοφίας εκατάστησαν εις την Αλεξάνδρειαν και εις την Βηρυτόν· εις τα οποία μεγάλοι άνδρες φιλόσοφοι έγιναν. Και πολλοί Έλληνες χριστιανοί... ήρχοντο και εσπούδαζον εις αυτά* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 278.

σπουδαστικά, επίρρ., Χρον. Τόκκων 3688. — Βλ. και *σπουδακτικά, σπουδακτικώς, σπουδαστικώς.*

Από το αρχ. επίθ. *σπουδαστικός.* Η λ. στο ΑΛΝΕ.

α) Πρόθυμα, με ζήλο (βλ. και Παπαδ. Α., ΛΔ 2, 1940, 51): *Αυτές ένι οι υπόληψες των πρωτινών ανθρώπων,| οπού εκτίσαν εκκλησιές μετά μεγάλων κόπων* (παραλ. 5 στ.), *πάσα δροσιάν ερρίπτασιν εις των πτωχών το στόμα·| σπουδαστικά να τρέχουσιν εις τους αρρωστημένους| με τες μυρτιές τες καπνιστές κι εις τους φυλακισμένους* Γεωργηλ., Θαν. 614· **β)** βιαστικά, γρήγορα: *εκίνησεν σπουδαστικά την Άρτα να επάρει,| βιάζεται όσον ημπορεί εγλήγορα να έλθει* Χρον. Τόκκων 2031.

σπουδαστικώς, επίρρ. — Βλ. και *σπουδακτικά, σπουδακτικώς, σπουδαστικά.*

Το μτγν. επίρρ. *σπουδαστικώς.* Η λ. σε κείμ. του 17. αι. (Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 397).

Με επιμέλεια, ζήλο· διεξοδικά: *Και κατωμέρου λέγει* (ενν. *ο Μέγας Βασίλειος*): *«... ο πλεονέκτης ... δεν προτιμά ουδέ αντρέπεται καιρούς, δεν γνωρίζει στατούδα ουδέ 'ροθέσια, αλλ' ώσπερ λαμπρόν ούλα ρουφά τα και χωνεύγει τα ...». Και άλλα όμοια τούτων, τα ποια γινώσκουν τα όλοι όσοι ερευνήσαν σπουδαστικώς το αγιότατόν του βιβλίον* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 598.

σπουδαχτικά, επίρρ., βλ. *σπουδακτικά.*

σπουδαχτικός, επίθ., βλ. *σπουδακτικός.*

σπουδή η, Προδρ. (Eideneier)[2] Α' 237, 245, Καλλίμ. 1096, Διγ. (Trapp) Gr. 1082, Διγ. Ζ 720, 1414, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 28 κριτ. υπ., Χρον. Μορ. Η 437, Χρον. Μορ. Ρ 437, 8327, 8359, Βίος Αλ. (Aerts) 3254, 5142, Απολλών. (Κεχ.) 335, Λίβ. διασκευή α 1202, 1471, 4343 κριτ. υπ., Ιμπ. 522, 614, Σφρ., Χρον. (Maisano) 44[14], 176[2], Θησ. Θ' [41[3]], Χούμνου, Κοσμογ. 1055, 2831, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 44, 157, 240, 644 κριτ. υπ., 995, Λίβ. Va 876, 937, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 188, Συναξ. γυν. 3, Απόκοπ.[2] 50, 168, 464, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 125, 440, Κορων., Μπούας 54 δις, 57 κ.α., Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 219[v], Πτωχολ. α 166, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 140[21], Μορεζ., Κλίνη 439[r], Κυπρ. ερωτ. 138[11], Πανώρ.[2] Πρόλ. Απόλλων. 11, Α' 330, Βοσκοπ.[2] 196, Διγ. Άνδρ. 369[25], 371[16], Σουμμ., Παστ. φίδ. Αφ. 2, Ε' [950], Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 87, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 170[19], 237[19], 272[19], 283[15] κ.α., Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1725, 4396, 7578, 10066, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Παύλ. Γαλ. α' 14 σημ., κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *σπουδή.* Η λ. και σήμ.

1α) Βιασύνη, γρηγοράδα: *Βάνω θρονίν και λέγω της: «Έλα, κερά, να ζήσεις,| θωρώ σε 'τι ήλθες με σπουδή, κάτσε να ξατονήσεις»* Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 116· *εισμίον έπαψε Αβραάμ τα λόγια ν' αναφέρνει| και ομπρός οπίσω με σπουδήν στο σπίτιν του γιαγέρνει* Χούμνου, Κοσμογ. 1092· *τ' ατσίδι εκαμώθηκε πως είν' αποθαμένο| κι εις έναν τόπον κείτουνταν ωσάν το νεκρωμένο,| διά να πάγει ποντικός κοντά, να πλησιάσει,| και τότ' εκείνο με σπουδή ευθέως να τον πιάσει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 27[14]· *πάραυτα εκαβαλλίκευσαν τα άλογα, οπού ήσαν προητοιμασμένα, και εβγήκαν εις την στράταν με πολλήν σπουδήν* Διγ. Άνδρ. 367[9]· (σε παρομοίωση): *Καθώς πληθαίνει μια φωτιά, όντε κιανείς τση βάλει| κλαδιά και ξύλα πλιότερα, κι η λόχη τση η μεγάλη| στα ύψη απάνω τ' ουρανού μαύρους καπνούς σηκώνει,| και σπίθες με πολλή σπουδή τα τρίγυρα γεμώνει,| τέτοιας λογής επλήθυνε και πλια μεγάλη εγίνη| η μάνητα του βασιλιού στην εμιλιάν εκείνη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 92· (σε παροιμ. χρ.): *η άκαιρος σπουδή φέρνει πολλά τα πάθη* Κορων., Μπούας 19· φρ. *βάνω σπουδήν* = κάνω γρήγορα, βιάζομαι: *Ο ρήγας έβαλεν τόσην σπουδήν εις το κτίσμαν του τόπου, ότι εις καιρόν α' χρόνον εποίκεν το* Μαχ. 592[17]· **β)** βία, ορμή: *Η θάλασσα έφυγεν και υπήγε μέσα ... Και πάλιν η θάλασσα εματάρθε με μεγάλην σπουδήν και ήλθε και επλήμανε περισσότερον παρά οπού ήτον και πνίγει πέντε μυριάδες ψυχές* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 309[r]. **2α)** Φροντίδα, μέριμνα: *Ασχόλησις ερωτική λόγους θέλει εμπύρους,| θέλει επίπονον σπουδήν να μη παραμελήσει* Λίβ. Va 968· *πιστούς γαρ οικονόμους| εύρον υμάς και βοηθούς αεί των δεομένων* (παραλ. 1 στ.) *και προς τους εν ταις φυλακαίς πάσαν παραμυθίαν| εδείξατε και πρόνοιαν, σπουδήν και προθυμίαν* Πένθ. θαν.[2] 604· φρ. *κάνω σπουδήν εις κ.* = φροντίζω, ασχολούμαι με κ., βοηθώ: *Και οι συνεργούντες αυτοίς και οι υποδεχόμενοι αυτούς εθελουσίως, και αναφανησόμενοι ότι έκαμαν τινά σπουδήν εις το κακόν τούτον, να δαρθώσι και να κοπεί η μύτη τους*

Zygomalas, Synopsis 132 A 60· **β)** έγνοια, ασχολία: *Άλλες είναι οι ευμορφίες της γυναικός της καλής, η τιμή, η φρόνησις ... το να φεύγει την παρρησίαν ... να τηρά την ψυχήν της από τους λόγους και τους λογισμούς εκείνους, οπού μολύνουσι την παρθενίαν ... Έτοιες ήτανε μετά πάσης ακριβείας και υπερβολής οι σπουδές της Θεοτόκου* Πηγά, Χρυσοπ. 335 (8)· *ωσάν την εκάμαν ηγουμένην άλλη δεν ήτονε η σπουδή της, μόνον να τες παρακινά όλες νύκταν και ημέραν να ευρίσκουνται εις τους αίνους του Θεού και εις τα εγκώμια της υπεραγίας Θεοτόκου* Μορεζ., Κλίνη 438[v]· **γ)** καλή θέληση, διάθεση: *Πλην το καλόγνωμον του ανδρός και η σπουδή των αρχόντων κατέπαυσε τον θυμόν* Δούκ. 409[20-21]. **3)** Επιμέλεια, ζήλος: *Μανόλης Σκλάβος με σπουδή και με μεγάλον κόπον,| ταύτα τα δίστιχα έβγαλα, διά θρήνον των ανθρώπων* Σκλάβ. 279· *Πάντα του εκράτιε δύο δρόμους· ο ένας πάντα εκοίταζε ίσια εις τον Θεόν ... ο άλλος πώς να κυβερνήσει και να κρατήσει την εκκλησίαν του. Και με την αυτήν σπουδήν εδιόρθωνε και τα δύο όχι ωσάν πάρεργον ... μόνον με πολλήν επιμέλειαν* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 109[31]· φρ. *έχω σπουδήν* = επιδεικνύω ζήλο, δείχνω μεγάλο ενδιαφέρον: *Το γένος των Ισμαηλιτών σπουδήν μεγάλην έχει| και μηχανάς πολεμικάς καθημερνόν ξετρέχει* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v. Gem.) 989· *ένας άξιος μου βλαστός, πολλά πιστός πολίτης,| οπού σ' εμέ η αγάπη του ήτον ωσάν μαγνήτης,| και νουν, και πόθον, και σπουδήν είχε εις ωφέλειά μου* (παραλ. 2 στ.), *διά να χαρίσει εμέ ζωήν έχασε την ζωή του* Λίμπον. 37. **4)** Επιμονή, ενδιαφέρον: *Σαν τον ερώτα με σπουδήν, μέσα του αποκρίθη,| κι άκουσε τι του σύντυχε, και τι του αποκρίθη* Κορων., Μπούας 7· *Και εκείνοι, ωσάν επήγαν εις τον Ιησούν, τον επαρακαλούσαν με μεγάλην σπουδήν λέγοντες ότι «Είναι άξιος να τον κάμεις την καλοσύνην αυτήν· διατί αγαπά το έθνος μας, και το συναγώγι μας αυτός το έκαμε»* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Λουκ. ζ' 4. **5α)** Συστηματική και διεξοδική μελέτη συγκεκριμένου αντικείμενου: *επειδή ορφάνεψα η μήτηρ μὄδωκέ με| στον θείον μου και αυτός καλά με παίδεψ', έθρεψέ με| και του πολέμου την σπουδή και τέχνη έδειξέ μου| και του νοός τους οφθαλμούς και μάτια ήνοιξέ μου* Διγ. Ο 429· (εδώ προκ. για γραφή και ανάγνωση· τα γράμματα): *Ωσάν χρονών εγίνηκεν πέντε* (ενν. *ο Διγενής*) *σκολειό τον βάζουν·| ο δάσκαλος εις την σπουδήν και όλοι τον θαυμάζουν,| εις ολιγούτσικον καιρόν τα γράμματα μαθαίνει* Διγ. Ο 1252· *στα γράμματα την έβαλεν μετά πολλούς ραβδούχους,| με φύλαξιν εις την σπουδήν αυτήν την Μαλτεζάναν* (παραλ. 1 στ.) *Αυτή τα γράμματα έμαθεν και τούρκικην την γλώσσαν| σαν να 'ταν από γένος των, καθολική Τουρκόσα* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 253· **β)** γνώση: *Τότε αυτός, ως νέος φιλομαθής και οξύνους οπού ήτον, έβαλεν εις τον νουν του να κάμει πράγμα, διά το οποίον η σπουδή και η επιστήμη του ήτον πολλά ολίγη* Ροδινός (Βαλ.) 203. **6)** Εκτίμηση, υπόληψη: *Τότες ο καπετάν πασάς εβγαίνει| από το κάτεργό του και παγαίνει| εις του Σκληρού τα σπίτια και σιμά του| ήσυρνε τον Κιοσέ για συντροφιά του.| Και τον Απτί-Κατίρ πασά απ' την άλλη| μεριά τον είχε με σπουδή μεγάλη* Λεηλ. Παροικ. 510.

Εκφρ. 1α) *Από σπουδής*, βλ. ά. *από* (Ι) 17 εκφρ.· **β)** *μετά σπουδής* = (α) βλ. ά. *μετά* 7γ (4)· (β) με φροντίδα, με επιμέλεια: *Οι βάγιες δε μετά σπουδής το βρέφος ανατρέφουν| ευγενικά, πανέμορφα, λαμπρά, χαριτωμένα* Ιμπ. 67· (γ) με ζήλο, με όρεξη: *βλέπω υμάς αμελείς εις την εκκλησίαν του Θεού, και ουδείς έρχεται μετά σπουδής και προθυμίας, αλλά ποτέ μεν εις το μέσον της ακολουθίας ποτέ δε εις το τέλος, άλλοτε δε ουδόλως εισέρχεσθε* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι V 4· (δ) (προκ. για μάχη) με ορμή: *Πέφτουν οι Βλάχοι μετά σπουδής, τον χαζανάν επήραν,| τα πράγματα εδράξασιν μεγάλου του Αμουράτη* Αργυρ., Βάρν. Κ 394. **2)** *Με σπουδήν και ξεδρομήν*, βλ. ά. *ξεδρομή* 1α έκφρ.

Η δοτ. εν. ως επίρρ. (η χρ. ήδη αρχ.) = **1)** Βιαστικά: *σπουδή εκαβαλλίκεψεν* (ενν. *ο πρίγκιπας*) *ήλθε εις το Βροντήσι,| ηύρεν τα κάτεργα έτοιμα, εσέβησαν απέσω,| εις δέκα ημέρες έσωσεν εκεί εις την Γλαρέντσαν* Χρον. Μορ. Ρ 6502· *Τότ' ο παναγιότατος σπουδῇ και προθυμίᾳ| καλά φουσσάτα σύναξε πολεμικά κι ανδρεία,| και στρατηγός εγένετο ατός του στον στρατόν του* Κορων., Μπούας 68. **2)** Με φροντίδα, με βοήθεια: *Εάν συνεργείᾳ τινός και σπουδῇ, ή παρακινήσει, δαρθεί δούλος άλλου, την περί ύβρεως αγωγήν ο δεσπότης κινεί* Zygomalas, Synopsis 295 Y 13.

σπουδογιαγέρνω.

Από το ουσ. *σπούδα* και το *γιαγέρνω*.

Επιστρέφω γρήγορα, βιαστικά: *Έτσι αυτεινού* (ενν. *του Ρωτόκριτου*) *τα μέλη του ετρέμαν κι εδειλιούσα| την πρώτην οπού στράφηκε κι είδε την Αρετούσα·| κι αγάλια αγάλια αρχίνισεν αποκοτιά να παίρνει,| να συχνοπηαίνει στου ρηγός και να σπουδογιαγέρνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 2136.

σπούδος το, Φυσιολ. 360[2].

Από το *σπουδάζω* υποχωρ. (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 315, Β' 62-3).

Σπουδή, επιμέλεια, ζήλος: *Μιμήθητι, ω οκνηρέ, το σπούδος της μελίσσας,| πώς κοπιά διά παντός, έως τέλους ζωής της* Φυσιολ. (Legr.) 1121.

σπουδός, επίθ., Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 109.

Από το *σπουδάζω* υποχωρ. Για το σχηματ. πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 108-110.

Γρήγορος, βιαστικός: *Εις τα πράματα τα βουλεμένα ο άνθρωπος πρέπει να 'ναι σπουδός και εις την βουλήν αργός* αυτ. 111.

σπουδοσύνη η, Κυπρ. ερωτ. 100[47], 118[14].

Από το ουσ. *σπουδή* και την κατάλ. *–οσύνη*.

α) Βιασύνη· ταχύτητα: *αυτά τά δε μπορούν καμιά να δώσουσιν ειρήνη| θέλομεν και ξετρέχομε με τόση σπουδοσύνη,| και οπὄχει να μας θαραπεί να το παραθεσμούμε* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 104· *Ω! πόσες φορές που 'βλεψα τον ήλιον| δεήθηκα να πα με σπουδοσύνην,| για να κοντέψω στην ημέραν κείνην| τήν ήθελα κάλλιον παρά βασίλειον* Κυπρ. ερωτ. 104[22]· **β)** φροντίδα, επιμέλεια, ενδιαφέρον: *Η φρένεση χωρίς την εσπεριένζαν και χωρίς σπουδοσύνην ολίγον αξιάζει* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 111.

σπουδότης -τητα η.

Από το ουσ. *σπουδή* και την κατάλ. *-ότης/-ότητα*.

Επιμέλεια, φροντίδα· προθυμία: *Ίτσου πολομώντα εγώ θέλω και τούτον το μικρόν μου βιβλίον να έχει όνομα Φιόρ δε Βερτού ... και, ανισώς και εις εκείνον ευρεθεί κανένα σφάλμα, παρακαλώ ... εσείς οπού θέλετε το διαβάσειν και χωρίς μεσιτιά ή*

φάμιασμά μου, με καλήν σπουδότητα σκεπαστικά αρέσκοντά σας να το διορθώσετε Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 74.

σπούργιτας ο, βλ. *σπουργίτας*.

σπουργίτας ο, Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 16^{2} κριτ. υπ., Μπερτόλδος 30· *ασπούργιτας*, Ριμ. κόρ. V 8· *σπούργιτας*, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Εξήγ.· *σπρουγίτας*. — Βλ. και *σπουργίτης*.

Από το ουσ. *σπουργίτης*. Ο τ. *σπούργιτας* στο Meursius (γρ. *σπούργητας*), σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 62) και στο ΑΛΝΕ λογοτ. Τ. *σπόργιτας* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.).

Σπουργίτης (βλ. ά.): *Εις ένα, λέγουν, παλαιόν μαντείον οπού ήταν*| *επήγεν ένας άνθρωπος κι εκράτιε σπρουγίταν,*| *και τον θεόν ηθέλησε να τονε δοκιμάσει* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 16^{2}· (εδώ σε σχ. αδύνατον): *όντεν ιδείς ασπούργιτα να διώχνει το ξιφτέρι,*| *όνταν η θάλασσα σπαρθεί σιτάρι και κριθάρι* (παραλ. 2 στ.), *τότες εμέν και σεν, κυρά, θέλουσιν ευλογήσει* Ριμ. κόρ. Α 10· (σε παροιμ. φρ.): *Κάλλιον είναι να έχει ένα σπουργίτα εις τον κόρφον παρά δέκα εις το λογικόν* Μπερτολδίνος 116.

σπουργίτης ο, Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} ΑΖ 44, Rechenb. 53$^{5\ δις,\ 7,\ 8,\ 10}$, Θησ. Ζ′ [63^{8}]· *ασπρογίτης*, Σπανός (Eideneier) A 8.

Από το μτγν. επίθ. *πυργίτης* (*στρουθός*) με την ανάπτυξη προθετ. *σ*- (Θαβώρ., Ουσιαστ. 80). Για το σχηματ. του τ. βλ. Eideneier [Σπανός σ. 285]. Τ. *ασπουργίτης* (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.) και *ασπροΐτης* (Μηλιώρης, Μικρασιατικά Χρονικά, 1972, 244) σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Du Cange (γρ. *σπουργήτης*) και σήμ.

Μικρόσωμο πουλί με χρώμα γκρίζο και καφέ, σπουργίτι: *Σπουργίτης και ο κόσσυφας εκάθουνταν κοντά του,*| *ανάγκαζαν τον σκορδιαλόν, διά να φιλονικήσει*| *και να γκαρδιώσει τον λαόν, το πλήθος των ορνέων* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} ΑΖ 62· *Είς άρχων έστειλε τον δούλον του να τον αγοράσει πουλιά γενεές τρεις, περιστέρια, τρυγόνια και σπουργίτες* Rechenb. 53^{2}.

σπουργίτι το. — Βλ. και *σπουργίτης*.

Από το ουσ. *σπουργίτης* με μεταπλ. Η λ. στο Somav. (λ. *σπουργίτης*) και σήμ.

Σπουργίτης (βλ. ά.): *Τότε η πάπια έβγηκεν, εκάθισε στο μέσον,*| *προς τον σμυρίλιον ήρξατο λέγειν τοιούτους λόγους:* (παραλ. 5 στ.). *Καλά και αν είσαι κυνηγός, εγώ δεν σε φοβούμαι.*| *Σύρε να πιάσεις πούπετε σπουργίτι ή σπιτζάρι,*| *ή από τα μικρότερα πουλία, και φεύγε εκ τον γάμον* Πουλολ. (Τσαβαρή)^{2} ΑΖ 33.

σπούρδα η, Απόκοπ.^{2} 416, Πανώρ.^{2} Β′ 211, Γ′ 165, 205, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Γ′ 40, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 39^{17}, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 136, ΙΙ 3, 70, Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 6, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Πρόλ. 72, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 223^{30}.

Από το ιταλ. *sporta* (Battaglia, Nourney, Lat. Ital. 131). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. με διάφ. σημασ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Ε′ 241, Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Θήκη για βέλη, φαρέτρα: *Ω θεά μου,*| *στ' όνομα το δικόν σου*| *διαλέγω τη απ' τη*

σπούρδα| *την κάλλια μου σαΐττα,*| *κι εις τ' όνομά σου κιόλας*| *την βάνω στο δοξάρι και απολώ την* Πιστ. βοσκ. IV 7, 155· *Εις τ' όνομά σου εδιάλεξα την πλια μου διαλεμένη*| *σαΐττα από την σπούρδα μου, κι εις τ' όνομά σου πάλι*| *την βάνω στο δοξάρι μου, τοξότισσα μεγάλη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [1207]· (μεταφ.): *Πανώρια, ...*| *το στήθος μου προσκέφαλο γιάντα να μη ζητήσεις;*| *το στήθος μου το ταπεινό, σπούρδα τω σαΐτώ σου,*| *σημάδι του προσώπου σου, παιγνίδι τω χεριώ σου;* Πανώρ.^{2} Β′ 213.

σπουρδοδόξαρον το.

Από τα ουσ. *σπούρδα* και *δοξάρι*. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μαράς, Κατάστιχο 149 Α′ 148^{3}).

Φαρέτρα και τόξο: *Επαίρνει σπουρδοδόξαρον* κι *εις το κυνήγιν πάγει,*| *να φέρει ζα του κυνηγιού, ο κύρης του να φάγει* Χούμνου, Κοσμογ. 1357.

σπούριος, επίθ., Χρον. Τόκκων 1126, 1919· *σπόριος*, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 104^{334}, 970 ρνά 1, 972 ρνά 60 δις, 62, 973 ρνά 66, 74.

Το μτγν. επίθ. *σπούριος* (Montanari). Ο τ. ήδη μτγν. Η λ. στο Αρμεν., Εξάβ. Ε′ 8$^{68,\ 70}$ και σε έγγρ. του 18. αι. (Φωτειν., Νομ. Πρόχ. 282^{7})· βλ. και LBG.

(Προκ. για άνθρωπο) που δεν είναι γεννημένος από νόμιμο γάμο· νόθος: *Όσοι γεννηθούν εκ πορνείας, σπουρίους καλεί αυτούς, διά τούτο ακολουθούσιν τη μητρί* Ελλην. νόμ. 541^{1}· *Δούκας παιδίν δεν έκαμεν με την κυρά δουκέσσα,*| *αμή είχεν σπούρια πολλά* Χρον. Τόκκων 1936.

σπούρκος, επίθ., βλ. *σπόρκος*.

σπρέδος, επίθ.

Πιθ. από το ιταλ. *spretto* (Battaglia, λ. *spretto*^{1}).

(Πιθ.) ακατάλληλος για ελλιμενισμό: *Ανάμεσα την Κάρσο και την Ραμέλα έναι ένας τόπος καλός και λέγουν το Φαρίον. Έναι νησία β' και ράξιμο δεν έχουν ότι είναι σπρέδα* Πορτολ. Α 341^{7}.

σπρεζιάζω.

Από το βενετ. *sprezzar* (Boerio)-ιταλ. *sprezzare* (Battaglia, λ. *sprezzare*^{1}).

Απογοητεύω: *ο φρένιμος με σπρεζιάζει εκείνος οπού εβγαίννει απού το καλόν διά να ποίσει κακόν* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 95.

'σπρίζω, βλ. *ασπρίζω*.

σπρουγίτας ο, βλ. *σπουργίτας*.

σπρώθω, βλ. *σπρώχνω*.

σπρώχνω, Διήγ. Αλ. G 277^{23}, Πεντ. Δευτ. IX 4, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 1725· *σπρώθω*, Διήγ. Αλ. V 30, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 116^{7}, Διήγ. Αλ. Ε (Lolos) 283^{4}. — Βλ. και *προωθώ*.

Από το αρχ. *προωθώ* με ανάπτυξη προτακτικού *σ* (Ανδρ., Λεξ., στη λ., Κοραή,

Άτ. Α΄ 307-8) ή από το *εισπροωθώ> *εισ-προώθω> *εισ-προώθνω> *σπρώχνω* (Ανδρ., ό.π., Χατζιδ., ΜΝΕ Α΄ 291, Β΄ 238). Για τον τ., που απ. στο LBG, πβ. *πρώθω* (λ. *προωθώ*). Η λ. στο Du Cange (*σπρόχνειν*, λ. *σπρώκνειν*) και σήμ.

1α[1]) Ωθώ, σκουντώ· απωθώ: *έσπρωσεν την τάβλαν με το ποδάριν του και εσηκώθην* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 282[3]· *έσπρωσέ τον από το σπήλαιον και έπεσε κοντά εις την βασιλικήν την βρύσην* Διήγ. Αλ. E (Lolos) 117[6-7]· *από το πραιτώριον τον έσπρωξαν* (ενν. *τον μακάριον Ιάκωβον*) *και εσκοτώθη* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 285· *Οι πετεινοί την πέρδικα τσιμπώντας την εδιώχναν,| κοντά τους αν επήγαινε, δέρνοντας την εσπρώχναν* Αιτωλ., Μύθ. (Παράσογλου) 10[4]· **α[2])** οδηγώ βίαια, (εξ)ωθώ: *τότε θέλω να σε ιδώ το πώς τον θέλεις σύρειν| και σπρώσεις και λακτίσεις τον έξωθεν του πυλώνος* Προδρ. (Eideneier) Δ΄ 510 χφ P κριτ. υπ.· *πιάνοντας τον βασιλέα δεμμένον και σύρνοντάς τον ..., τον έσπρωχνε να έβγει έξω από το κάστρον* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 96[21]· *όσοι σέβονται αυτά* (ενν. *τα μυστήρια*), *οι άγγελοι τους σύρνουν εις την βασιλείαν του Θεού· όσοι δε τα καταφρονούν, τους σπρώχνουν εις την αιώνιον κόλασιν* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 155· **β)** πιέζω: *Στα στήθη της εφαίνονταν, καμπόσο παρακάτω,| δύο μήλα ολοστρόγγυλα, ως έδειχναν απέξω.| Και εκ τον ίδρωταν τα δύο εμάχονταν αλλήλως,| σπρώθοντας έξω πάντοτε το ρούχο μετά ζήλος* Θησ. ΙΒ΄ [61[8]]. **2)** Εκδιώκω: *Να σπρώξει όλους τους οχτρούς σου από όμπροστέ σου, καθώς εσύντυχεν ο Κύριος* Πεντ. Δευτ. VI 19. **3)** Προσκρούω, πέφτω πάνω σε κάπ.· χτυπώ: *να δικαστούν αθρώποι και να σπρώξουν γεναίκα γκαστρωμένη και να έβγουν τα παιδιά της* Πεντ. Έξ. XXI 22.

σπυράκι(ν) το, Χούμνου, Κοσμογ. 365, 370, 393, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1366, 1371, 2718.

Από το ουσ. *σπυρί(ν)* και την υποκορ. κατάλ. *-άκι(ν)*. Η λ. στον τ. *σπυράκι* και σήμ.

Μικρό σπυρί (βλ. ά. *σπυρί(ον)* σημασ. 1): *εθάψαν τον* (ενν. *τον Αδάμ*) *τα τέκνα του, άντρες και θυγατέρες.| Και τα σπυράκια εθάψασι αμάδι μετά κείνο| κι εβάλαν τα στο στόμαν του εις τον καιρό εκείνο.| Εκείνα εξεφυτρώσασι, κυπάρισσος και ελαία| κι εβγήκε κέδρος τρίκλωνος* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1404.

σπυρί το, βλ. *σπυρί(ον)*.

σπύριασμα το.

Από τον αόρ. του *σπυριάζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *σπυριάζω*).

(Εδώ) μικρό εξόγκωμα βράχου (βλ. και Τσελίκας [Πορτολ. σ. 269]): *Αν σου λάχει και θέλεις να 'ράξεις από τα Μοναστηράκια έως τα Αποκέρια, άραξε από κ΄ οργίες και απάνω, ότι από κ΄ οργίες και κάτω έχει σπυριάσματα* Πορτολ. Α 135[3].

σπυρίδιον το· *σ φ υ ρ ί δ ι (ο ν)*. — Βλ. και *σπυρίς -ίδα*.

Το αρχ. ουσ. *σπυρίδιον*. Τ. *σπυρίδι* σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Ο τ. *σφυρίδιον* ήδη μτγν. Οι τ. *σφυρίδι* (Andr., Lex., στη λ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε΄ 317, Κωστ., Λεξ. τσακων., Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *σπυρί*, Κόμης, ό.π., Λάζαρης, Λευκαδ., λ. *σφ(υ)ρίδ(ι)*) και *σφυρίδιν* (Andr., ό.π., Φαρμακ., Γλωσσάρ. 496, Παπαγγέλου, Κυπρ.

ιδίωμ.) και σήμ. ιδιωμ., όπως και τ. *σφερίδι* (Παγκ., όπ.) και *σφυρί* (Μιχαηλ.-Νουάρ., ό.π., Andr., Lex., ό.π.).

Καλάθι, κοφίνι: *Παίρνοντας μίαν πτωχικήν και κοσμικήν φορεσιάν από έναν από τους δουλευτάδες του και κρεμώντας δύο σφυρίδια εις ένα ξύλον, τα έβαλεν εις τον ώμον του ωσάν βασταγάρης* Ροδινός, Ιγνατ. Παφλαγ. 87[11].

σπυρίν το, βλ. *σπυρί(ον)*.

σπυρί(ον) το, Διήγ. Αλ. V 42, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 156[11], 216[8, 9], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 217[17], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 231, 234, Χριστ. διδασκ. 372, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 10, 29, 55, 58· *σ π υ ρ ί*, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] ΑΖ 3, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 93[v], 149[r], 215[r], 290[r], Γιατροσ. Ιβ. 26, 44, 68, 82, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. ιγ΄ 31· *σ π υ ρ ί ν*, Βίος Αισώπ. (Eideneier) I 248[29], 259[31].

Πιθ. από παλαιότ. ουσ. *σπυρίον* (<αρχ. ουσ. *σπυρός* (διαλεκτ. τ. του αρχ. ουσ. *πυρός*) και την υποκορ. κατάλ. *-ιον* (βλ. και Κοραή, Άτ. Δ΄ 537-8)). Ο τ. *σπυρί* στο Meursius (λ. *σπιρή*) και σήμ. Ο τ. *σπυρίν* και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β΄ 794, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *σπυρί(ν)*, Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

1) Κόκκος, σπόρος από καρπό φυτού: *όσα σπυρία έχει μέσα το μικρότερον ρόγδι, τόσα έχει και το τρανύτερον εκείνου του δένδρου* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 153· *εδώκε με δύο σπυριά κολοκύθας μεγάλα·| εφύτευσά τα εις την γην, εφύτρωσαν ευθέως* Αιν. άσμ. 134· (σε παρομοίωση): *ο άνθρωπος χωρίς την γυναίκα είναι σαν ένα αμπέλιον χωρίς φράκτην ..., κήπος χωρίς λουλούδια, λόγγος χωρίς φύλλα, αστάχυον χωρίς σπυρία, δένδρον χωρίς καρπόν* Μπερτόλδος 21· *έτσι ώσπερ είναι δυναμότερα αυτά τα πέντε σπυρία του πιπερίου από τα σπυρία όλα της παπαρούνας, έτσι είναι δυναμότεροι και οι εδικοί μου οι ολίγοι άνθρωποι παρά τους εδικούς του* (ενν. *του Δαρείου*) *τους πολλούς* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 215[v] δις. **2)** Εξάνθημα του δέρματος: *Διά τα σπυρία οπού γίνονται εις την γλώσσαν του ανθρώπου* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 10· *Εις τα σπυρία οπού γίνονται εις την κεφαλήν των μικρών παιδίων, άλειφε την κόκκινην αλοιφήν* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 29.

σπυρίς -ίδα η, Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 154[16], 168[10], D 213[12, 18, 19, 25, 27, 28], 222[28], Ψευδο-Σφρ. 388[17], Παϊσ., Ιστ. Σινά (Καδάς) 1890, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 9.

Το αρχ. ουσ. *σπυρίς*. Ο τ. *σπυρίδα* και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Τ. *σφυρίς* ήδη στον Ιπποκράτη και *σφυρίδα* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *σπυρίς*, Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., λ. *σπυρί*, Αλιπράντης, Λεξ. Πάρου, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β΄, Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 66, Καλαντζάκος, Λεξ. ρουμελ.). Η λ. και στο Μπαμπιν., Λεξ.

Μεγάλο καλάθι, κοφίνι (για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Β΄[2] 109): *αυτός ο σαπρός* (ενν. *ο Αίσωπος*) *επεριεργάσθη και επήρε το ψωμί, οπού δαπανάται και τρώγεται, και ευκαίρωσε την σπυρίδαν του και υπάγει έμπροσθεν πάντων ημών* Βίος Αισώπ. (Eideneier) Κ 154[27]· *οίτινες* (ενν. *φοίνικες*) *τον καθέκαστον χρόνον καρποφορούσι| σπυρίδων ικανών πληθύν, άστινας και μετρούσι* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1894.

σπω, Λέοντ., Αίν. IV 38, Χρησμ. (Λάμπρ.) 105[19, 22], 119, Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 1446, Αγν., Ποιήμ. Α΄ 62, Αχέλ. 791, Κατζ. Β΄ 270, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β΄ 1898, Ροδολ.

(Αποσκ.) Γ' 492, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 186[2], 272[5], 310[13], 486[6, 8], 515[22] κ.π.α., Τζάνε, Κατάν. 320, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 5361· *σπάζω· σπάζω* ή *σπω,* Χρον. Μορ. Η 2195, Χρον. Μορ. Ρ 2195, Έπαιν. γυν. (Vuturo) 16, 356, Πορτολ. Α 6[6], Πανώρ.[2] Β' 85, Δ' 98, Συμμ., Ρεμπελ. 187, Φορτουν. (Vinc.) Α' 194, 231, Δ' 17, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 19.

Το αρχ. *σπάω.* Ο τ. από τον αόρ. *έσπασα·* απ. τον 5. αι. (TLG) και σήμ. Η λ. και σήμ.

I. Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α)** Αποσπώ, τραβώ έξω, βγάζω· **α[1])** (εδώ για αποτρίχωση): *άλλον δεν εργάζουνται* (ενν. *οι πόρνες*) *ειμή με το νιψίδι | να νίψουσι το πρόσωπον, να φθειάνουσι τ' αφρύδι, | και τον καθρέφτην να κρατεί, στο χέρι το τσιμπίδι, | τις τρίχες τως διά να σπα, να σιάζει το νιψίδι* Βεντράμ., Γυν. 184· **α[2])** (για γένια) ξεριζώνω: *Φωνές μεγάλες και γλαγγές, με κρότους εθρηνούσαν, | εις το κακόν οπόπαθαν τα γένια τως εσπούσαν* (ενν. *οι προεστοί*) Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6598· **β)** (μεταφ. για συναίσθημα) διώχνω, απομακρύνω: *Τον πόνο απόχεις μέσα σου σπάσε οχ τα σωθικά σου, | κι ως πεθυμάς σγλήγορα έχεις την πεθυμιά σου* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 257. **2)** Καταστρέφω, τσακίζω, διαλύω κ. χτυπώντας το βίαια: *όλοι 'ς τσι πόρτες ήρθασι και σπούσι τσι και μπαίνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 203[2]· *τσ' επαρακαλούσανε να βγου ν' απογυρίσου, | τα κάτεργα να σπάσουσι, τον Τούρκο ν' αφανίσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 182[26]· *άνεμε, συ ξερίζωσε και σπάσε τα δεντρά μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 201[11]· (συχν. για καταστροφή κτισμάτων): *Στια βάνασι στα λιόφυτα* (ενν. *οι Τούρκοι*), *τα μοναστήρια σπούσα | και τα μετόχια τω φτωχών έκαιαν κι εχαλούσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 187[5]· *κι όλοι τις εμισούσινε* (ενν. *τσι φυλακές*), *κι όποιος εμπεί γυρεύγει | να τσι τρυπά και να τσι σπα και να τις εξωφεύγει* Κατζ. Ε' 128· *Εσπούσανε* (ενν. *οι Τούρκοι*) *τους τάφους κι όλους τσ' ανοίξαν, | τα λείψανα όλα έβγαλαν και τα ρίξαν* Τζάνε Εμμ., Μοιρολ. 138[3]· (για όπλο): *άλλοι ας ντυθούσι σίδερα κι ας τρέχου τα φαριά τως | και τα κοντάρια γείς τ' αλλού να σπούσι στα κορμιά τως* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 62· *Ως ήσωσε ο Βλαντίστρατος, ωσά λιοντάρι τρέχει | απάνω του με τ' άλογο κι απομονή δεν έχει | κι οπίσω του άλλοι 'κοσιδυό κι ως δράκοντες εράσσα | κι οκτώ κοντάρια στον ρηγός το κούτελον εσπάσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1138· (εδώ παιγνιωδώς για βιβλίο): *ένα ήσπασε λίμπρο στην κεφαλή του!* Κατζ. Δ' 392· (συχνότ. για μέλη του σώματος): *να φεύγου και να τρέχουσι και κάτω να πηδούσι | απού τα τείχη τα ψηλά ...* (παραλ. 2 στ.). *Και πέφτοντας εσπούσανε τα χέρια και ποδάρια | κι οι Φράγκοι τσ' αποκάνασι με τ' άπονα κοντάρια* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 287[9]· *οι λουμπαρδιές εβράζασι κι εγίνουνταν κομμάτια | κι εσπούσανε τες κεφαλές κι εχύνουνταν τα μάτια* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 284[16]· *Μη και πονώ· και αχάμνα το για να το μεταπιάσεις | και ωσά θωρώ τη χέρα μου πάσκεις να τηνε σπάσεις* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 442· (σε απειλή): *Μην πα μισέψεις από 'πά και τα πλευρά σου σπάσω!* Κατζ. Ε' 296· *Κι εγώ σου λέγω, γάιδαρε, πως τούτα τα δειλά σου | δε με 'φελούσι, κι άφησ' τα, γή σπω τα καύκαλά σου!* Στάθ. (Martini) Α' 178· *Σώπασε, ζο, τα σάλια σου, τα δόντια σου μη σπάσω, | κι όξω από τα θεμέλια του το σπίτι να χαλάσω!* Κατζ. Β' 99· (σε μεταφ.): *να λέσινε πως δεν ψηφού* (ενν. *η Πανώρια και η Αθούσα*) *κι εσέ* (ενν. *Αφροδίτη*) *και το παιδί σου* (παραλ. 1 στ.) *και πως οι δυο τως μοναχάς στον κόσμον είχα χάρη | να σπάσουσι τ'*

αδυνατό του γιου σου το δοξάρι Πανώρ.[2] Δ' 308· (σε υπερβολή): *εμίλιε* (ενν. *ο Ρώκριτος*) *παραπόνεσες που τσι καρδιές εσφάζα, | το μάρμαρον εσπούσανε, το κρούσταλλον εβράζα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Α' 402· *πού 'ναι η γλώσσα εκείνη η μελωδάτη | που έπαυτε πάσα θρήνο | με τα γλυκιά κανάκια, | που έσπαε τα χαράκια | κι εμέρωνε λιοντάρια και θερία | με τόση μελωδία;* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 22· (προκ. για καταρράκτη): *οι καταρράκτες τ' ουρανού σπούσι νερόν και χύνουν | κι άβυσσος εκοχλάκισε και ομάδι καταντήνουν* Χούμνου, Κοσμογ. 467. **3)** Χτυπώ, δέρνω κάπ. πολύ, ξυλοκοπώ (πβ. σημερ. φρ. *σπάω/τσακίζω κάπ. στο ξύλο*): *Κι ευρίσκει* (ενν. *ο Μωσής*) *τον Αιγύπτιον κι έναν Εβριόν πατάσσει, | πολλά τον έδερνε άνομα, θέλει να τονε σπάσει* Χούμνου, Κοσμογ. 2102· ΚΟΥΣΤΟΥΛΙΕΡΗΣ: *Κατζούρμπο, μην του κρους εσύ, εμένα μόνον άσι.* | ΚΑΤΖΟΥΡΜΠΟΣ: *Σύρνομαι 'γώ σε μια μεριά, μα βλέπε μη σε σπάσει* Κατζ. Δ' 388. **4α)** Προκαλώ ρήξη σε κ., κάνω κ. να σκάσει, να ανοίξει: *ουδεκανένας βάλλει νέον κρασί εις δερμάτια παλαιά· ειδεμή, το νέον κρασί σπάζει τα δερμάτια, και χύνεται και το κρασί και τα δερμάτια χαλούνται* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Μάρκ. β' 22· **β)** (για το ανθρώπινο σώμα) προκαλώ βλάβη, καταστρέφω: *η πέτρα ήτονε μεγάλη και είχεν του* (ενν. *του βασιλέως*) *σπασμένα τα πτενά και τους πόρους φραμένους και δεν εχώριεν να έβγει* Μορεζ., Κλίνη φ. 106[v]· (μεταφ.): *Πολομά* (ενν. *η οκνιά*) *να σπάσει το κορμίν, εκείνη χάννει την ψυχήν, εκείνη τυφλώννει τον νουν* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 90. **5)** (Ιατρ.) πραγματοποιώ διάνοιξη με χειρουργικό εργαλείο: *Εις τα οιδήματα (ήγουν τα φουσκώματα) πρώτον κατάπλαττε ωμήν λύσιν ...· είτα βάλε πυοποιά ... και, ωσάν ωριμάσουν, βάνε σπαστικά ή σπάσον με το φλεβότομον και ιάτρευέ τα με ... αλοιφήν* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 34. **6)** (Μεταφ.) βάζω τέλος, αναστέλλω· ακυρώνω: *κι αναθυμούμαι αλλήλω μας πως μ' όρκο είχαμε δώσει | τα χέρια, πάντα ένας τ' αλλού τ' άδικα να γδικιώσει. | Έτσι καινούργια σύβαση δε σπα ουδ' ανακατώνει | τη σύβασή μου την παλιά, χίλιοι αν περάσου χρόνοι* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 135. **Β'** Αμτβ. **1α)** Γίνομαι κομμάτια, διαλύομαι από χτύπημα ή πτώση: *Γυάλινα είχανε αγγειά βοτάνι φορτωμένα | κι άφταν τα κι επετούσαν τα, όταν τους ανιμένα, | και τα γυαλιά εσπούσανε κι απάνω τως εμπαίνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 473[11]· *Κι εκεί που τον εδέρνασι* (ενν. *τον Πανάρετο*), *τα βούνευρα εστραγγίζα | κι ανεβοκατεβαίνοντας αίματα μας γεμίζα | κι είδα πολλά χάμαι στη γη να πέφτουσι να σπούσι, | γιατ' είχασινε λύπηση τέτοιου κορμιού να κρούσι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Ε' 119· *Εσπάσαν τα κοντάρια τως, εις εκατό εγενήκα | και τα κομμάτια 'ς τσ' ουρανούς εφτάξαν κι εκαήκα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1681· (προκ. για τις πύλες του Άδη): *Τότε έκλινε την κεφαλή* (ενν. *ο Χριστός*), *στον Άδη εκατέβη, | τες πόρτες εκουρκούνισε και οι μαντάλοι εσπάσα, | ο Άδης εταράκτηκε και οι δαίμονες εσκάσα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)[2] 3718· (σε παρομοίωση): *γιατί εκείνοι οι βασιλείς οπού παιδιά δεν κάνου | αφήνουσι τη βασιλειά, απήτις αποθάνου, | εισέ μεγάλα κίνδυνα, και στέκει να χαλάσει | σαν το καράβι στο γιαλό που εις τα χαράκια σπάσει* Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Α' 322· (για το ανθρώπινο σώμα): *Εις τα μουράγια να 'ρχουνται τα βόλια, να περνούσι, | κι εις τα κορμιά να δίδουνε, ν' ανοίγου, να σκορπούσι· | κι οι σάρκες να χωρίζουνε κι οι ομυαλοί να σπούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 172[25]· *η κεφαλή και όλον τως το κορμί εσηκώνετονε από την γην ψηλά μίαν πήχη και τότε και εκατέβαινεν και ήδιδεν εις την γην με τόσες κοπανές δυνατές, απού όσοι τους εθεώρουν ... ελόγιαζαν πως σκοτώνουνται και πως σπούσιν αι κεφαλές τως* Μορεζ., Κλίνη φ. 492[r]·

(εδώ προκ. για νεκρά σώματα σε αποσύνθεση): *Κι όσοι αποθαίνασιν εκεί, εις το γιαλό τσ' ερίχτα| και τσ' έπαιζε το πέλαγος κι επλέγα μέρα νύκτα* (παραλ. 2 στ.) *Τα κύματα τσι ρίχνασι 'ς τσι πέτρες κι εκολλούσα| κι εις τα χαράκια δίδασι κι εσπούσαν κι εσκορπούσα| κι εκοίταζες κοιλιάντερα, μασέλες χωρισμένες,| πόδια και χέρια και καρδιές και κάρες μαδισμένες* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 211[21]· **β)** (μεταφ.) συνθλίβομαι, καταβάλλομαι, κατατροπώνομαι: *ο εχθρός της ανθρωπίνης γενεάς ... με την φιλαδελφίαν κορπώννεται, πληγώννεται, με την πίστιν σπάζει* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)[2] 53. **2α)** Σκάω, ανοίγω: *Μηδέ βάλλουσι νέον κρασί εις δερμάτια παλαιά. Ειδεμή σπάζουσι τα δερμάτια, και το κρασί χύνεται και τα δερμάτια χάνονται* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.[2] Ματθ. θ' 17· **β)** (για βόμβα) σκάω σε κομμάτια, εκρήγνυμαι: *Αντίκρυτά του* (ενν. *τον Κατερή Κορνάρο*) *έπεσε* (ενν. *η μπόμπα*) *κι άφτοντας είχε σπάσει,| χίλια κομμάτια γίνηκε κι ένα τον είχε πιάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 512[3]· *Κι ευρήκανε τα λείψανα κομμένα, σκοτωμένα| Τουρκώ, σολντάδω και Ρωμιώ να 'ναι ανακατωμένα| απού τες μπόμπες τες πολλές που σπούσαν κι εσκορπούσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 485[3]· **γ)** (για όργανο του σώματος) παθαίνω ρήξη: *λέγει η Δέσποινα: «Σχίσον τον ομφαλόν της γυναικός», και αυτός της δίδει με μίαν βέργαν ... και εφανίστην της πως έσπασεν η κοιλιά της και έβγανεν πολλούς βρόμους* Μορεζ., Κλίνη φ. 345[r]· *Εάν έπταιγεν* (ενν. *η γυνή*), *εσέπετον η φύσις εις τα μερία της| και η κοιλία της ήσπαζεν και έπιπταν τα ένδερά της* Συναξ. γυν. 102. **3)** (Ιατρ., για πρόσωπο) **α)** (πιθ.) πάσχω από κήλη: *Εις άνθρωπον όταν σπάσει και ποίσει κοίλωμαν* Ιατροσ. κώδ. ρκγ'· **β)** (πιθ.) παθαίνω διάστρεμμα ή κάταγμα: *Περί παιδίον, όταν σπάσει. Βάλε ψαρόγαλον εις το οξίδιν ... και έσμιξέ τα όλα και ποίησέ τα επλάστριν και θες το εις το σπάσμαν* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 88[1].

II. Μέσ. **Α'** (Αμτβ.) **1α)** (Για σπλάγχνα) συσπώμαι: *είπαν μου: «Είντα κάθεσαι; Τ' αδέλφια σου εβουλήσαν!»| Ευθύς τα εντός μου εσπάσθησαν και συγκοπή μ' εσέβη* Απόκοπ.[2] 429· **β)** (μεταφ. για πρόσωπο) βασανίζομαι, υποφέρω: *ο Αχιλλεύς εσπάζετο πάντοτε δι' εκείνην,| και σφάκτην είχεν έρωτος και πόνον της αγάπης* Αχιλλ. L 567. **2)** Γίνομαι κομμάτια, διαλύομαι· (εδώ μεταφ.): *τρέμω μη εκ το ανέκφραστον της υπαντής εκείνο| ραγεί η καρδία μου και σπασθεί και ανασπασθεί απ' εμέναν* Επιθαλ. Ανδρ. Β' 552. **Β'** (Μτβ.) ρουφώ με τη μύτη· εισπνέω: *τους μυκτήρας αυτού* (ενν. *του ιέρακος*) *αλείψεις, ίνα σπάται διά των μυκτήρων την του φαρμάκου δύναμιν* Ιερακοσ. 447[1].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1)** (Για πράγματα) **α)** διαλυμένος, τσακισμένος, κατεστραμμένος: *Από τες Φώκες έφυγαν αυτάνα οπού γλύσαν* (ενν. *κάτεργα και μπερτόνια*)| *και εις την Χίον έφτασαν κι εκεί εκαταντήσαν| κουτσά, σπασμένα, με λειψά και με μεσά κουπία,| δίχως αξάρτια δυνατά οπού 'χαν τα πρωτεία* Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 6251· *Έρχεται Μαριά εκ τον μύλον,| και βαστά σακίν αλεύριν,| και δισάκιν εσπασμένον,| να ζυμώσει τα κουλλίκια* (παραλ. 1 στ.) *να τα φάγουσι τα γίδια,| οπού τα βουνά κρατούσιν* Λέοντ., Αίν. Ι 81· (εδώ μεταφ. για μουσικό όργανο, σε ένδειξη πένθους· πβ. ά. μουγγός 2): *Είκοσι οι φρονιμότεροι κι οι πλια του τιμημένοι* (ενν. *του ρήγα*)| *σηκώνουσινε το νεκρό, τα μαύρα φορεμένοι* (παραλ. 4 στ.). *Εκεί που εγίνη ο πόλεμος γύρου τριγύρου επηαίνα| με σάλπιγγες μουγγές μουγγές και τύμπανα σπασμένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1970· **β)** που έχει ρωγμές, σπασίματα (πβ. ΠΔ

(Rahlfs) Ιερεμ. 2[13]: *λάκκους συντετριμμένους*): *Δύο και κακά έκαμεν ο λαός μου, εμένα επαράτησε την βρύσιν του νερού της ζωής και εσκάψασιν εις τον λόγον τους λάκκους σπασμένους, οπού δεν θέλουσιν ημπορεί να κρατήσουσι το νερόν* Χριστ. διδασκ. 110. **2)** (Για όργανο του σώματος, εδώ πιθ. σε κατάρα) που είθε να πάθει ρήξη, να ανοίξει: *η κοιλία σου σπασμένη και ο κώλος σου έξω* Σπανός (Eideneier) Α 13. **3)** (Για πρόσωπα) **α)** που πάσχει από κήλη· (εδώ πιθ. μεταφ.) σεξουαλικά ανίκανος, άτεκνος (βλ. και Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 520]): *ο πατήρ σου ο κυρ Πέρος| είχεν νόσον δυσουρίας,| ήτον και σπασμένος, τέκνον,| ουκ ηδύνατο δε όλως| ότι να ποιήσει τέκνον* Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 320· **β)** *σπάζορχις* (βλ. ά.): *παν ανήρ ος εις αυτόν ψέγος να μη σιμώσει ... γή φτενός γή ανακάτωμα εις το μάτι του γή ψωριάρης γή λεπρός γή σπασμένος* Πεντ. Λευιτ. XXI 20· **γ)** (υβριστ. για γυναίκα) που έχει χάσει την παρθενιά της· (κατ' επέκταση) πόρνη (βλ. και Κεχαγιόγλου, ό.π): *Θέλει να 'μαι λιγδωμένη,| άπλυτη και ρυπωμένη,| και αν με δει καλοπλυμένη| και καλοφακιολισμένη,| λέει: «διά 'δέ την δοξεμένη,| την πουτάνα, την σπασμένη!»* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 452· *Πρώτα λέγω τες παρθένες,| δεύτερο τες παντρεμένες| κι ύστερα τες κουρεμένες,| τες χηράδες τες σπασμένες* Έπαιν. γυν. (Vuturo) 20· (εδώ προκ. για πουλί): *έκατσες* (ενν. *συ, ωτίδα*) *ως κουβουκλαρέα απάνωθεν των όλων,| μαθόν κοπελορίκτουσα, λιβαδοαναθρεμμένη,| τσαμπουνομύτρια, ακρόκωλε και φουστανοφορούσα,| σπασμένη και πανάτσαλη, με τον πηλόν χρισμένη* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 36.

'Σραηλίτης ο, βλ. *Ισραηλίτης*.

σταβλάτορα ο, βλ. *σταβλάτορας*.

σταβλάτορας ο, Τριβ., Ρε 105 κριτ. υπ., 203, Διγ. Άνδρ. 352[37]· *σταβλάτορα*, Τριβ., Ρε 105.

Από το ουσ. *στάβλος* και την κατάλ.*-άτορας*. Η λ. στο Somav. (λ. *σταυλάτωρας*) και σήμ. ιδιωμ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ. Πβ. λ. *σταβουλάριος* στο Meursius και στο LBG.

Αυτός που είναι υπεύθυνος για τη φροντίδα των αλόγων, ιπποκόμος: *Έπειτα εκατέβη* (ενν. *ο Διγενής*) *και λέει κρυφά τον σταβλάτορά του· «Στρώσε τον μαύρον μου δυνατά ... και κρέμασε και το σπαθοράβδιν και βάλε και τα ρέτενα διά να γυρίζει καλά»* Διγ. Άνδρ. 352[34].

σταβλίζω.

Από το ουσ. *στάβλος* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. τον 9. αι. (TLG, γρ. *σταυλ-*), στο Βλάχ. (λ. *σταυλίζω*) και σήμ.· βλ. και LBG.

I. (Ενεργ.) βάζω, φροντίζω ζώα σε στάβλο: *Εμέ* (ενν. *το άλογον*) *σταβλίζουν πάντοτε αεί τον χρόνον όλον,| ταγίζουν και ποτίζουν με και κανακίζουσί με| και αγαπούσι με πολλά υπέρ τα ζώα πάντα* ... Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 753.

II. (Μέσ., σκωπτ.) τρώω όπως τα ζώα στο στάβλο: *ουκ ένι λύπη αφόρητος και συμφορά μεγάλη* (παραλ. 1 στ.), *εκείνοι* (ενν. *οι ηγούμενοι*) *να λαμιώνουσιν, και εγώ να μη χορταίνω,| εκείνοι να σταβλίζονται τρώγοντες το καθ' ώραν,| και εγώ να ομοιάζω πάντοτε τον λιμοταγισμένον ...;* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 292.

στάβλο το, βλ. *στάβλον*.

στάβλον το, Ριμ. Απολλων. (Κεχ.) 698· *στάβλο*, Τριβ., Ρε 104, 107. — Βλ. και *στάβλος*.

Από το λατ. *stabulum* (Ανδρ., Λεξ., Kahane, DOP 36, 1982, 131). Η λ. τον 4. αι. και στο Meursius (λ. *σταύλον*)· βλ. και LBG.

Στάβλος (βλ. λ. I): *Και πάλιν ηρματώθηκε* (ενν. *ο Διγενής*), *στο στάβλον επορεύθη*| *πηδά, εκαβαλίκευσεν τον θαυμαστόν τον μαύρον,*| *εις ον εθάρρει πάντοτε νικάν, όπου απέλθει* Διγ. Ζ 1806· *Τά 'βάστα όλα εξόδιασε, τίποτα δεν εποίκε,*| *υπήγεν εις το ύστερον και εις το στάβλον μπήκε* Τριβ., Ρε 104 κριτ. υπ.

σταβλόρθουνος, επίθ.

Λ. πλαστή, από τα ουσ. *στάβλος* και *ορθούνι* (βλ. ά. *ρουθούνι*).

(Σκωπτ.) που έχει πολύ μεγάλα και βρώμικα ρουθούνια: *Έχεις το καύκαλον ωσάν κουρκούδαν σκλαβούνικην ... Τις το πλατύ τετραρούκουνο και σαρωμένο σου κούτελο; ... Τις ... γαρδουμομύτης και σταβλόρθουνος, ως θωρώ και εσέναν, η φύσις η φρονιμότατη έπλασεν. Απού τα οποία ορθούνια βγαίνει κάθα ώρα το κρούσταλλον, και ως βρύση το νερό στάλαμαν* Επιστ. Barozzi 361.

στάβλος (I) ο, Διγ. Ζ 1228, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 601-2, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 744, Λίβ. διασκευή α 3226, Λίβ. Esc. 3095, Λίβ. Va 2871, Ιμπ. 625, Μαχ. 54[13], 496[17] χφ O (βλ. Dawkins [Μαχ. II σ. 268], Αλεξ.[2] 246, 2916, Διήγ. Αλ. G 285[11], 288[29], Διήγ. Αλ. E (Konst.) 13[18], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 12[20], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 216[v], 320[v], Τριβ., Ρε 185, Ολόκαλος 243[3], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 382, Διαθ. 17. αι. 3[266], Μπερτόλδος 16, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 572[11]. — Βλ. και *στάβλον*.

Από το ουσ. *στάβλον* (4. αι., <λατ. *stabulum*) με αλλαγή γένους (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.· για πιθ. πρωιμότερη μνεία βλ. Montanari, Λεξ., στη λ.), σε έγγρ. του 11. αι. ως κύρ. όν. (Caracausi, λ. *Σταύλος*) και του 12. αι. (Caracausi), στο Meursius (λ. *σταβλίον* και *στάβλον*) και σήμ.· βλ. και LBG.

Ειδικά διαμορφωμένος στεγασμένος χώρος όπου μένουν ζώα, συν. άλογα, γαϊδούρια, κ.τ.ό.: *Γοργόν καθυποδέθηκεν* (ενν. *ο Διγενής*) *στον στάβλον κατεβαίνει,*| *πηδά και εκαβαλίκευσεν και επήρεν το σπαθίν του* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 830· *Ήλιε μου, ανάτειλε παντού, σ' ούλον τον κόσμον φέγγε* (παραλ. 1 στ.) *κι εις την Κωνσταντινόπολιν ...*| *... δεν πρέπει πιο να φέγγεις* (παραλ. 1 στ.) *να βλέπουν τ' άνομα σκυλιά τες ανομιές να κάμνουν,*| *να ποίσου στάβλους εκκλησιές, να καίουν τας εικόνας* Ανακάλ. 63· *έφθασεν ο λαός του αμιρά εις το κάστρον και έφεραν τα καμήλια και τα μουλάρια ... και έβαλάν τα μέσα εις τες αποθήκες, τα δε άλογα έβαλάν τα εις τους μεγάλους στάβλους* Διγ. Άνδρ. 340[21].

στάβλος (II) το. — Βλ. και *στάβλος* (I).

Από το ουσ. *στάβλος* ο με αλλαγή γένους.

Στάβλος (βλ. λ. I): *Ο κύρης εκατέβηκεν στο στάβλος· ορδινιάζει*| *τρία άλογα να στρώσουσιν, και τα παιδία του κράζει* Βεντράμ., Φιλ. 287· (σε μεταφ.): *και τώρα βούλεται* (ενν. *ο σουλτάνος*) *να χαλάσει την βασιλεία μας και να τσαλοπατήσει και την εκκλησίαν του Χριστού, να τηνε κάμει στάβλος των αλόγων του* Χρον. σουλτ. 89[19].

στάγγι(ν) το, βλ. *στάγιον*.

Σταγειρίτης ο.

Το αρχ. ουσ. *Σταγιρίτης* (στα χφφ συν. *Σταγει-*). Η λ. και σήμ. (Κριαρ., Λεξ., Μπαμπιν., Λεξ., λ. *Σταγιρίτης*).

Αυτός που κατάγεται από τα Στάγειρα ή που κατοικεί σ' αυτά· (εδώ μετων.) ο φιλόσοφος Αριστοτέλης: *Και τώρα πρέπει, Χάνδακα, με σένα να συντρέξω*| *με άνθη πολυποίκιλα στεφάνι να σου πλέξω,*| *για τον λαμπρόν σου ήλιον κι άξιον μητροπολίτην,*| *Βλάχον τον κυρ Γεράσιμον τον νέον Σταγειρίτην* Τζάνε, Φιλον. 589[12].

στάγιον το, Metrol.[2] 133[24], 144[2, 3, 5]· *στάγγι(ν)*. — Πβ. και *εξάγιον*.

Από το ουσ. *εξάγιον* (για το σχηματ. Shilb., Byz. Metrol. 183 σημ. 3). Η λ. στον Ησύχ. και στο Meursius· βλ. και LBG.

Μονάδα μέτρησης βάρους ίση με το 1/6 της ουγγίας ή 1/72 της λίτρας (βλ. και Shilb., ό.π.): *Έχει ο όλος μόδιος ουγγίας υπ', στάγια ͵βωπ', ήγουν μιας εκάστης ουγγίας στάγια έξ* Metrol.[2] 52[23, 24]· *η δε αργυρική λίτρα σύρει πλέον της χρυσαφικής λίτρας στάγια γ'* Metrol.[2] 144[16]· *Έπαρε μαστίχην, λίβανον, σαρκοκόλλαν (η οποία είναι ωσάν κομμίδι) από δύο στάγγια* Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 54.

στάγκος (I) ο.

Από το ιταλ. *stagno* (<λατ. *stagnum/stannum*, Battaglia, λ. *stagno*[2]). Η λ. στο Meursius (-*γγος*) και σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Κεφαλλ. Σύμμ., Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ. (-*γγος*), Τσιντίλη-Βλησμά, Λεξ. Ιθάκ.).

Κασσίτερος: *κασσίτερον, τον στάγκον* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Εξήγ. κ· ΜΠΕΡΤΟΛΔΙΝΟΣ: *Ετούτα τα ζώα οπού τρώγουν το σίδερον, κάνει χρεία να έχουν τα άντερα βολιμένια.* ΕΡΜΙΝΙΟΣ: *Ναι, τα 'χουν από στάγκον* Μπερτολδίνος 100.

στάγκος (II), επίθ.

Από το ιταλ. *stagno* (Battaglia, λ. *stagno*[1]).

(Προκ. για τα νερά της θάλασσας) ακίνητος, ήρεμος: *Τα νερά εις τον κόρφον της Βενετίας ... τρέχουν εις τον σιρόκο από το ταχύ έως το μεσημέρι και από το μεσημέρι έως εις την μίαν ώραν της νυκτός εμπαίνουν τα νερά μέσα εις τον κόρφον της Βενετίας ... Και το να έλθει το φεγγάρι εις την όστρια, τότε είναι τα νερά στάγκα* Πορτολ. Α 326[16].

στάγμα το· *στάμα*.

Το αρχ. ουσ. *στάγμα*. Ο τ. στο Βλάχ. (γρ. *στάμμα*, λ. *σταλαϊτό*), σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 201 δις, 204, γρ. *στάμμα*) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *στάγμα*, Ζώη, Λεξ. Ζακ.[2] Β', λ. *στάμμα*, Άμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, λ. *στάματα τα*, Πασχαλούδης, Τερπν. Νιγριτ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ· βλ. και LBG. Η λ. και σήμ. λόγ.

Σταγόνα που πέφτει, σταλαγματιά· στην έκφρ. *των ομματιών το στάμα* = δά-

κρυ/α: *δυνατά αναστέναζε* (ενν. *ο Αδάμ*) *με λύπηση μεγάλη,*| *κι ωσάν ποτάμιν έτρεχε των ομματιών το στάμα*| *κι από τα δάκρυα τα πολλά την γην πηλόν εκάμαν* Πικατ. (Bakk.-v. Gem.) 543.

σταγόνι(ν) το, Διήγ. Αλ. V 72, Διήγ. Αλ. E (Lolos) 181[18], 257[8], Διήγ. Αλ. G 272[14], 288[33], Διήγ. Αλ. E (Konst.) 99[17], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 98[20].

Από το ουσ. *σταγών -όνα* με αλλαγή γένους· βλ. όμως και Μητσάκη, Εμψυχούν ύδωρ 330, 331. Πβ. επίθ. *σταγονικός* το 13. αι. (Act. Xér. 9A[10, 14], B[12, 20], γρ. *σταγω-*). Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Lavr. III 147[22]) και σήμ. ιδιωμ. με διαφορ. σημασ. (Κόμης, Κυθηρ. Λεξ.). Βλ. και LBG, λ. *σταγόνιον*.

α) Ποτήρι, κύπελλο από μέταλλο, πιθ. ορείχαλκο (για τη σημασ. βλ. και L-S, λ. *σταγών* II): *Και του θεού οι ιερείς των Ελλήνων ... εξήλθαν εις συναπάντησιν του Αλεξάνδρου. Έβγαλαν και το μέγα απανωφόρι του Σολομώντος ... και δώδεκα σταγόνια πολυτίμητα λιθαρόπουλα, όπου τα είχεν βάλει ο Σολομών εις την αγίαν Σιών* Διήγ. Αλ. V 51· **β)** (γενικ.) κύπελλο κατασκευασμένο από μέταλλο: *Και ήφεραν του Αλεξάνδρου ... σταγόνια ολόχρυσα εκατόν χιλιάδες και πεντήκοντα ποτήρια από κόκκαλα αλεφάντινα εγκοσμισμένα με χρυσομάργαρον* Διήγ. Αλ. V 82.

σταγών -όνα η, Γλυκά, Αναγ. 118, Ιερακοσ. 435[15-6].

Το αρχ. ουσ. *σταγών*. Η λ. *σταγόνα* και σήμ.

Μικρή ποσότητα υγρού, στάλα: *επιμένοντος δε του πάθους* (ενν. *η υγρά κόρυζα*), *δαφνίνῳ ελαίῳ εγχυμάτιζε εις εκάστην ρίνα* (ενν. *του ιέρακος*) *σταγόνας δύο* Ιερακοσ. 424[21]· (μεταφ.): *Και πλεονάζει η χάρις Σου* (ενν. *Παναγία*) *τες χάρες των αγγέλων,*| *διά τούτο σε παρακαλώ και προσκυνώ και θέλω*| *να δέχεσαι τάς στέλλομεν δεήσεις με το κλάημα,*| *διά να δροσίζει μία σταγών της χάρης Σου το κάημα* Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[50].

σταδιοδρόμος ο.

Το αρχ. ουσ. *σταδιοδρόμος*. Τ. *σταδιηδρόμος* τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Δρομέας· (μεταφ., προκ. γι' αυτόν που διεξάγει πνευματικό αγώνα δρόμου): *αδιαλείπτως προσηύχετο* (ενν. *ο Ιωάσαφ*) *και εδόξαζεν όλον τον καιρόν εις πνευματικάς θεωρίας, ώστε ποσώς δεν ήθελε να χάσει καν μίαν ώραν ή στιγμήν να μην εργάζεται, ότι κατά αλήθειαν αυτό είναι το έργο της μοναδικής πολιτείας, να μην ευρεθεί ποτέ αργός ο καλόγηρος από την πνευματικήν εργασίαν, και το εκατόρθωσεν εμμελώς ο ανδρείος εκείνος και ευσταλής σταδιοδρόμος, και εφύλαξε την θερμότητα αυτού έως τέλους* Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 230[6].

στάδιο(ν) το, βλ. *στάδιον*.

στάδιον το, Metrol.[2] 45[13], 48[14], Rechenb. (Vog.) 24[1, 2, 3, 4 δις, 5, 7]· *στάδιο(ν)*, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 568, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1506, Χρον. Αθ. 85[4], Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 218.

Το αρχ. ουσ. *στάδιον*. Ο τ. και σήμ.

1) Μονάδα μέτρησης μήκους ίση με 600 πόδια (βλ. Schilbach [Metrol.[2] σ. 187]): *το*

στάδιον έχει δακτύλους ,θχ', ήτοι παλαιστάς ,βυ', πήχεις υ', σπιθαμάς ω' Metrol.[2] 45[4]· *Και πάλιν η θάλασσα εματάρθε με μεγάλην σπουδήν ... Και τότες και η Κρήτης και η Σικελία εκλύσθη από το πολύ νερόν. Λέγουν ότι ήλθε εκατόν στάδια μέσα προς την γην, οπού πάσα επτά ήμισυ στάδια έναι ένα μίλιον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 309[r] δις· *Έξω από τον Άγιον Τάφον του δεσπότου Ιησού έναι το καμπαναρίον ... Και πέραν αυτού έναι η εκκλησία του αγίου Ιακώβου του αδελφοθέου ...· απέχει από τον άγιον και ζωοδόχον Τάφον στάδιον έν* Προσκυν. Κουτλ. 156 80[9]. **2)** Μεγάλος, ανοιχτός χώρος ειδικά κατασκευασμένος για αθλητικούς αγώνες· (εδώ ως τόπος μαρτυρίου· για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex., στη λ. B1): *Τι ουν, εάν μη νυν αποθάνομεν; Ου τεθνηξόμεθα πλέον; Ποιήσομεν την ανάγκην φιλοτιμίαν, δράμομεν προς τον κίνδυνον του πολέμου ως οι μάρτυρες προς το στάδιον των τυράννων* Καναν. (Pinto) 443.

στάδος το.

Από το βενετ.-παλαιότ. ιταλ. *stado* (Boerio, Battaglia, λ. *stado*[1]).

(Εδώ) πολιτικό σύστημα, καθεστώς: *Λοιπόν εσυναχθήκασι, στον τόπον εκαθήσαν*| *να κάμουσι κυβερνητήν όλοι κι αποφασίσαν.*| *Είπε καθείς την γνώμην του και κείνο οπού ξεύρει*| *και παρευθύς εκάμασι τον σερ Μπαστιά Βενιέρη* (παραλ. 2 στ.). *Και στέλλουσί του τες γραφές και πάσαν εξουσίαν*| *και όλα τα καπίτουλα από την Βενετίαν.*| *Και γράφουν του το στάδος τους καλά να το φυλάγει,*| *εμπιστευμένα και καλά, όπου και αν υπάγει* Άλ. Κύπρ. 1718.

στάζω, Σταφ., Ιατροσ. 2[52], Γλυκά, Αναγ. 47, Λόγ. παρηγ. L 542, Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 373 χφ V κριτ. υπ., Λίβ. διασκευή α 455 κριτ. υπ., Φυσιολ. (Kaim.) 16a[10], 16b[10], 17a[9], Παρασπ., Βάρν. C 363, Χειλά, Χρον. 355, Hist. imp. (Iadevaia) IIa 2476, Γιατροσ. Iβ. 30, 50, Διγ. Άνδρ. 315[10, 18], Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 188, Σουμμ., Παστ. φίδ. E' [418], Διακρούσ. (Κακλ.) 958· *στάσσω,* Προδρ. (Eideneier)[2] 373 χφφ PK κριτ. υπ., Ερωτοπ. 697, Φαλιέρ., Θρ. (Bakk.-v. Gem.) 47, Γεωργηλ., Θαν. 89, Πανώρ.[2] B' 184, E' 104, Χορτάτση, Ελευθ. Ιερουσ. Α' 116, Ιντ. κρ. θεάτρ. B' 110, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 230, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 529, E' 18· *στάζω ή στάσσω,* Λόγ. παρηγ. O 553, Μαχ. 4[17], Πεντ. Δευτ. XXXII 2, Λίμπον. Επίλ. 20, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 126.

Το αρχ. *στάζω*. Ο τ. *στάσσω* μτγν. (TLG) και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Σακ., Κυπρ. B' 796, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., κ.α.). Τ. *στάγω* πιθ. το 15. αι. (LBG). Η λ. και σήμ.

Α' (Μτβ.) αφήνω ή κάνω κάποιο υγρό να πέσει σταγόνα σταγόνα, χύνω στάλα στάλα: *ως στάσσων τρις ο μάγειρος το έλαιον απέσω*| *και βάλλει και θρυμβόξυλα τινά προς μυρωδίαν,*| *και τρώγομέν το, δέσποτα, καλούντες αγιοζούμιν* Προδρ. (Eideneier)[2] Δ' 373· *Μα τούτο ξεύρε το καλά, ατός μου θέλει σφάξω*| *εσένα και το αίμα σου στην γην κάτω να στάξω,*| *έπειτα θε σφαγώ και 'γώ να πάγωμεν ομάδι*| *αιματωμένοι και οι δυο στον πικραμένον Άδη* Διγ. O 838· *Το δάκρυον της κυδωνέας ή της κιτρέας στάζε εν οίνῳ παλαιῷ ή μέλιτι, και χρίε κρέας και πάρεχε αυτῷ* (ενν. *τω ιέρακι*) Ορνεοσ. αγρ. 547[8]· *Εκεί ηυρίσκονταν δενδρά, εις ώρας εξ αυξαίνουν,*| *σαν επατούσαν οι επτά, αρχίζαν να λιγαίνουν.*| *Και δάκρυα εστάζασι, σαν μόσχος εμυρίζα,*| *το δάκρυον κατέβαινε εις του δενδρού τη ρίζα* Αλεξ.[2] 1607· (μεταφ.): *Σ' εμένα*

στράφου, αφέντρα μου, γύρισε, πεθυμιά μου,| με σπλάχνος τα ματάκια σου να δούσι τα δικά μου·| πως κλαίσινε για λόγου σου στράφου να δεις λιγάκι,| να στοχαστείς τα χείλη μου πως στάσσου το φαρμάκι Πανώρ.[2] Β' 386· *τα 'μμάτια της υπόμαυρα, ωσάν υπογελούσαν,| εστάζασιν τον έρωτα με το αναπέτασμά της* Διγ. Ζ 133· *όλα τα σοφά μεν χείλη| στάζουσιν ηδίστους λόγους·| ο κακόηθος δε φάρυγξ| εξερεύγεται γουν μάχας* Ερμον. Θ 86· φρ. *μέλι στάζει το στόμα (μου, σου ...)* = μιλώ για κάπ. ή κ. με τα καλύτερα λόγια: *Ήξευρε, όπου κι α λάχομε μαζί με τα παιδιά σου,| μέλι στάζει το στόμα μας να λέσι τ' όνομά σου* (ενν. *Ρέθεμνος*) Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 230[2].

Β' Αμτβ. **1)** (Προκ. για κ. υγρό ή ρευστό) πέφτω, χύνομαι σταγόνα σταγόνα: *Αυτά η κόρη έλεγεν κι ήσυρνεν τα μαλλιά της| και εις την γην εστάζασι κάτω τα δάκρυά της* Διγ. Ο 890· *Εκεί εις τον τόπον του Κρανίου, έσταξεν το πανάγιον αίμα του Κυρίου* Χρον. βασιλέων 283· *άψε μίαν λαμπάδα από άσπρον κερί και γέρνε την απάνω εις το χαρτί να στάσσει το κερίν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 228· *Τι σε φελά, βεργόλυγη, να 'χεις τον γέρον άντρα,| να τον θωρείς ολόψαρον σαν τράγον εις την μάντρα,| να στάζει η μύξα του συχνά ωσάν της προβατίνας,| και να σγομπιάζει η ράχη του σαν τον λαιμό της χήνας ...;* Κακοπ. 139· (προκ. για τη βροχή): *εβγήκεν ο Μωσε από τον Φαρω το κάστρο και άπλωσεν τις απαλάμες του προς τον Κύριο και έπαψαν οι φωνές και το χαλάζι και βροχή δεν έσταξεν εις την γηή* Πεντ. Έξ. IX 33. **2)** Αφήνω υγρό να κυλήσει σε σταγόνες: *Του ποταμού ένας γέροντας κι από το κύμα εβγαίνει| ολόγρος και ολόγδυμνος και ρέαν τα μαλλιά του| οχ το νερό, κι έτσι έσταζαν τα γένια τα δικά του* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [982]· (εδώ προκ. για στέγη σπιτιού): *Τρία πράματα διώχνουν τον άνθρωπον απού το σπίτιν του: ο καπνός, το σπίτιν οπού στάσσει και η γυναίκα η λυσσάρια* Ανθ. χαρ. 294[16]· (σε μεταφ.): *Είχεν και χείλη παχουλά, κοκκινοβεβαμμένα* (ενν. *η κόρη*),*| και προς ερωτοφίλημα ήσαν παραδομένα,| και βρύσις χαριτόβρυτος έσταζεν απ' εκείνα* Διγ. Ζ 149· (σε παρομοίωση): *εκάθετον και εφκράτονέ με η κόρη| και μόνον ενεστέναζεν και πάλιν εφικράτον| και ετρέχαν και τα δάκρυα της ως στάζει ο κεραμόρος* Λίβ. Va 3320.

σταθερά, επίρρ.

Από το επίθ. *σταθερός*. Πβ. αρχ. επίρρ. *σταθερώς*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) Με σταθερότητα, ασάλευτα: ΣΙΛΒΙΟΣ: *Λύγκε, δος μου το χέρι σου.* ΛΥΓΚΟΣ: *Είναι ετοιμασμένον.*| ΣΙΛΒΙΟΣ: *Κράτιε καλά και σταθερά κι ας είν' καλά σφιμένον.| Γιατί με τον βραχιόνα σου και το δικόν μου εμένα,| κάθισμα να της κάμομε* (ενν. *της Δορίντας*), *να κάτσει αναπαημένα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1502]. **2)** Αταλάντευτα· με πίστη: *να καταλάβω και να στέρξω σταθερά τα όλα εκείνα οπού ο Θεός ορίζει* Χριστ. διδασκ. 194.

σταθερός, επίθ., Διγ. Α 277, Βίος Αλ. (Aerts) 3491, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 73[38], Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. α' [46], [57], Β' [1063], [1227], Γ' [500], [714], Ε' [1454]· *σταθηρός*, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 648, Καλλίμ. 231, 2449, Βίος Αλ. (Aerts) 1936.

Το αρχ. επίθ. *σταθερός*. Ο τ. *σταθηρός* μτγν. Η λ. και σήμ.

1) (Για πράγματα) αμετακίνητος, ασάλευτος, ακλόνητος· (εδώ σε μεταφ.): *Μα πλιο παρ' άλλο δυνατό και σταθερόν σκουτάρι| είν' η τιμή, οπ' ουδένανε αφήνει να το πάρει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [467]. **2)** (Για πρόσωπο) **α)** που μένει πιστός στις απόψεις του· ακλόνητος, αταλάντευτος: *κάτεχέ το το λοιπόν, τι έχω αποφασισμένα,| σαν Σίλβιος να κυβερνηθώ κι ως Λύγκος να μην κάνω,| κι ως Σίλβιος στέκω σταθερός ώστε που ν' αποθάνω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [60]· **β)** πιστός· (προκ. για χριστιανό): *Ο γαρ δοξάζων τον Θεόν, αυτόν αντιδοξάσει,| ώσπερ ο πας ο σταθηρός έμπροσθεν των ανθρώπων| ομολογήσας τον Χριστόν, αξίως πάλιν τούτον| Χριστός Πατρός ενώπιον, ως είρηκε, πληρώσει* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 260· (σε προσφών.): *ω πλήσια δυνατέ, στον πόθον σταθερέ μου,| παρά κανέναν άλλονε, Αμύντα, ποθητέ μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [571]. **3)** (Για συναισθήματα ή καταστάσεις) αμετάβλητος, αδιάσειστος, αδιατάρακτος: *Αυτά εσυλλογίστηκεν* (ενν. *η κόρη*) *και του ανδρός της πάλι| λέγει με σταθερή καρδιά και με χαρά μεγάλη ...* Διγ. Ο 708· *ελπίζοντας* (ενν. *η Κορίσκη*) *με τον θάνατον της εναντίας της να νικήσει με ευκολίαν την σταθεροτάτην πίστιν του αυτού βοσκού* (ενν. *του Μυρτίνου*), *ενήργησεν* (*μεταχειριζομένη τα ψέματά της*) Σουμμ., Παστ. φίδ. Υπόθ. [48]· *Ενταύθα ο Ιζαού δεσπότης ... εξελέξατο άνδρας συνετούς και των εν γεγονότων, και ούτω μετ' ειρήνης και σταθεράς γαλήνης διήγον τα Ιωάννινα επί χρόνους δ'* Ιστ. Ηπείρ. XXXV[13-14].

Το ουδ. ως ουσ. = προσήλωση· επιμονή, αποφασιστικότητα: *σχίζων γαρ παίδας άπαντας εντέχνως και προς μάχην| συμμαθητάς Αλέξανδρος και πόλεμον συνάπτων,| αυτοίς τοις ηττωμένοις τε κολλώμενος αυτίκα,| μέχρις αυτοί νικήσωσιν, αυτοίς προσεσυμμάχει,| δεικνύων άπασι παισί το σταθηρόν το τούτου* Βίος Αλ. (Aerts) 592.

σταθερώνω, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1437].

Από το επίθ. *σταθερός* και την κατάλ. *-ώνω*. Τ. *σταθερόω* πιθ. τον 8.-9. αι. (TLG· βλ. και LBG). Τ. *σταθηρόω* τον 7. αι. (LBG). Η λ. στο Βλάχ.

α) Κάνω κ. σταθερό, στερεώνω· (μεταφ.): *Ειπές μου, δεν εδώσετε* (ενν. *ο Σίλβιος και η Δορίντα*) *τον λόγον ανάμεσά σας,| και δεν εσταθερώσετε την πίστιν της παντρειάς σας| εις τον ναόν, σαν έχομεν συνήθεια να κρατούμεν ...;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [284]· *καταπού 'ναι το ψήλωμα του ουρανού από την γην, εσταθέρωσεν ο Κύριος την ελεημοσύνη του απάνω εκεινών οπού τον φοβούνται* Χριστ. διδασκ. 377· (αμτβ.): *Μα 'τον περίσσ' αλύπητη κι άπονη κι ήφευγέ μου| και χίλια πάθη ολημερνίς και βάσαν' άξωσέ μου.| Μ' απήτις εσταθέρωνε κάθ' ώρα ο λογισμό τση,| τον πόθο τση αποφάσισα να πάρω στανικό τση* Πανώρ.[2] Πρόλ. Απόλλων. 65· **β)** (εδώ) παίρνω μια οριστική απόφαση: *ο αυθέντης ο πρεβεδούρος ... εσταθερώσανε με τους συδίχους ότι ναν τους γράψει* (ενν. *πάσα καπετάνιο με την συντροφιάν του*) *έξω από την χώρα· αμή αυτός έκαμε το ενάντιο* Σουμμ., Ρεμπελ. 163.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = σταθερός, ατάραχος, που επιδεικνύει αυτοκυριαρχία: *Γιατί τόσ' αναστεναγμοί; Και παρακάλια τόσα;| Ετούτα είν' των γυναικών άρματα, να μπορούσι| και των παιδίων των μικρών, για να βοηθηθούσι.| Τα στήθη μας είναι πρεπόν να στέκονται ανδρειωμένα,| στον πόθον κι όσον ημπορούν, να 'ναι σταθερωμένα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1256].

σταθέρωσις η.

Από το *σταθερώνω* και την κατάλ. *-σις*. Η λ. στο Somav. (λ. *σταθέρωμα*).

Σταθερότητα· (εδώ μεταφ.): *κανένα καλόν δεν ημπορούμεν να κάμομεν οπού να μην είναι μολυσμένον με ψευγάδια του κορμίου μας ... Διά τούτο παντοτινά ηθέλαμεν διστάζει χωρίς καμίαν μας σταθέρωσιν, από εδώ και εκείθεν ριπισμένοι, και αι ταλαίπωρές μας συνείδησες πάντα ηθέλασι στριφογυρίζεσθαιν ασύσταγα, αν δεν αναπαύουνταν ... εις την μίαν εκείνην αξιότητα του πάθους και του θανάτου του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού* Χριστ. διδασκ. 100.

σταθηρός, επίθ., βλ. *σταθερός*.

στάθμη η· *σταθμή· στάφνη*, Ερμον. Ε 277.

Το αρχ. ουσ. *στάθμη*. Ο τ. *σταθμή*, με καταβιβ. του τόνου, τον 4. αι. (TLG). Ο τ. *στάφνη*, με τροπή του *-θμ-* σε *-φν-*, στο Somav. και σήμ. λαϊκ. (ΛΚΝ, Κριαρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται για να οριστεί η κατακόρυφος και αποτελείται από ένα νήμα και ένα βαρίδι δεμένο στη μία άκρη του, αλφάδι: *οι ξυλουργοί επάνω εις το ξύλον το στραβόν ... σταθμίζουν με το σχοινίον της στάθμης και κόπτουν το ξύλον εκείνο ίσια* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 243[92]· (μεταφ.): *τα όσα έγραψαν κανόνας οι θείοι πατέρες και Απόστολοι προς παίδευσιν των αμαρτωλών τα ονόμασαν αυτά κανόνας και ... ο τοιούτος κανόνας θέλει να ειπεί στάθμη και ισασμός, ήγουν με τον κανόνα οπού ημπορεί να ισάσει έκαστος επιστήμων τον διεστραμμένον άνθρωπον και να τον φέρει εις την ίσιαν στράταν του Χριστού* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 242[77]· στην έκφρ. *κανών και σταθμή* (πβ. και το αρχ. *κανών και στάθμη*) = (προκ. για πρόσωπο) που χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό τελειότητας, υπόδειγμα: *Ην δε έξαρχος του μέρους των Γραικών από των αρχιερέων ο Εφέσου Μάρκος ... εν ελληνικοίς μαθήμασιν άκρως πεπαιδευμένος και εν τοις των χριστιανών μαθήμασιν και όροις των αγίων συνόδων κανών και σταθμή απαρέκβατος* Δούκ. 267[19].

σταθμή η, βλ. *στάθμη*.

σταθμίζω, Ιερακοσ. 422[16], Βέλθ. 290.

Το μτγν. *σταθμίζω*. Η λ. και σήμ.

1α) Ζυγίζω: *εάν άνθρωπος υδρωπικός τυγχάνει, οι τεχνίται των ιατρών ζητούσι τον λίθον εκείνον* (ενν. *τον βατράχιον*) *... και όλα τα ύδατα συμπίνει του υδρωπικού ο λίθος. Είτα ... σταθμίζουσιν αυτόν μετά του ανθρώπου εις το σταθμίον* Φυσιολ. 370[20]· (αμτβ.): *λαβών αρσενίκιον σχιστόν ... και αλόην ηπατικήν και κονιορτόν αψινθίου ... και ενώσας αυτά τη τιτάνῳ, ποίει ίσα κνάμῳ και σταθμιζέτω έκαστον ξυλόκοκκον εξάγιον* Ορνεοσ. αγρ. 525[19]· **β)** (μεταφ.) υπολογίζω, αξιολογώ κ.: *πάντοτε ελογίαζα πως οι δόξες, οι τιμές, οι μεγαλειότητες και οι εξουσίες ταύτης της μεγάλης βασιλείας να μην είναι άξιες να σταθμίζονται και να συγκρίνονται με τα υψηλότατα και τερπνά μαθήματα της Φιλοσοφίας οπού εσπούδαζα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 347. **2)** Βρίσκω την κατακόρυφη ή οριζόντια ευθεία μιας επιφάνειας με τη βοήθεια της στάθμης, αλφαδιάζω: *το ξύλον ... οπού θέλουν οι τεχνίται να φτειάσουν να γένει*

καλόν ... σταθμίζουν με το σχοινίον της στάθμης και κόπτουν το ξύλον εκείνο ίσια Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 243[92].

σταθμίον το.

Το μτγν. ουσ. *στάθμιον* ή *σταθμίον*. Πβ. νεοελλ. ουσ. *σταθμά* τα.

Βαρίδιο της ζυγαριάς με καθορισμένο βάρος, ζύγι (για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Β'[1] 251)· (συνεκδ.) ζυγαριά: *εάν άνθρωπος υδρωπικός τυγχάνει, οι τεχνίται των ιατρών ζητούσι τον λίθον εκείνον* (ενν. *τον βατράχιον*) *... και όλα τα ύδατα συμπίνει του υδρωπικού ο λίθος. Είτα ... σταθμίζουσιν αυτόν μετά του ανθρώπου εις το σταθμίον* Φυσιολ. 370[21].

σταθμός ο, Λόγ. παρηγ. Ο 642, Ιερακοσ. 391[27], 454[10], Ορνεοσ. αγρ. 531[9], 563[19], Hagia Sophia α 453[2-3, 4], 455[10], 459[23], 460[3], Hagia Sophia φ[1] 500[8], Hagia Sophia ω 526[4, 5].

Το αρχ. ουσ. *σταθμός*. Η λ. και σήμ.

1) Μέρος όπου σταθμεύει κάπ.· τόπος διαμονής: *της Ευτυχίας ένι παιδίν* (ενν. *η κόρη*), *ανατροφήν και πράγμαν | και εις κόσμον την απέστειλε να ιδεί τους ευτυχούντας, | τους μεν να ποίσει να ευτυχούν μηδέν κακοπαθείν τε, | τους δε ν' αφήσει εις τον σταθμόν πάλιν της Δυστυχίας* Λόγ. παρηγ. Ο 307· (μεταφ.): *Είδ' εγεννήθης δυστυχής να μη υποτάσσεις πράγμα, | ήσουν εις τούτον τον σταθμόν τόν είσαι μέχρι τώρα, | τι σε αδικώ και περπατείς και πλέον με ονειδίζεις;* Λόγ. παρηγ. L 624. **2α)** Βάρος: *Αλός καππαδοκικού, ελαίου ομφακίνου, ωού το λευκόν. Ταύτα τῳ ίσῳ σταθμῷ βαλών και μέλιτος το αρκούν ανάφυρε ομού εις αγγείον, και μετά κρέως δίδου τῳ ιέρακι εσθίειν* Ιερακοσ. 386[11]· *έθηκε πλίνθους τέσσαρας εφ' έκαστον πινσόν τε, | μεγίστους, αργυραίους τε, σταθμόν ταλαντιαίους* Διγ. Ζ 3854· **β)** (εδώ πιθ.) μονάδα βάρους: *ενίσταται ο μόδιος του σίτου διά των τριών ποιοτήτων, σταθμών και μετρολογιών σιτόκοκκα μυριάδας λδ' και ,εχ'* Metrol.[2] 53[4].

σταθμώ.

Το αρχ. *σταθμάω*. Η μτχ. παθητ. ενεστ. στο Αρμεν., Εξάβ. Δ' 10[46]. Λ. *σταθμόω* το 12. αι. (LBG). Η λ. σε σχόλ., όπου και λ. *σταθμέω* (TLG).

Μετρώ, υπολογίζω την ποσότητα από κ.: *την χωνείαν, ην ο τεχνίτης εκείνος κατεσκεύασεν, ηβουλήθη* (ενν. *ο ηγεμών*) *δοκιμάσαι. Και δη παραστήσας αυτήν τεχνηέντως ... και την πέτραν καλώς ενθείς και την βοτάνην σταθμήσας, την αύριον έμελλεν απολύσων αυτήν* Δούκ. 311[1].

σταθόρι ή **σταθώρι** το.

Πιθ. από το βουλγ. *strator, stratur* (= αμάραντος) (>*στραθο(ύ)ρι > σταθο(ύ)ρι) (Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 46, 1982, 207). Τ. *σταθόριν* σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ., Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Τ. *σταθούρι* στο Somav. (λ. *σταθόρι*), καθώς και στο ΑΛΝΕ. Η λ. στο Somav., στο Ιατροσόφ. 18. αι. 64 και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθ., Μελετ. 328-9, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.[2] Ε' 243, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ (Λογοτ.).

(Πιθ.) φυτό και άνθος των αμαραντωδών ή το φυτό δίκταμος (βλ. και Ξανθ.,

ό.π. 327-9, Καββάδας, Βοτ. φυτολ. λεξ. 299-302, λ. *Αμάρακος ο Δίκταμνος*): *Αέρας δεν ευρίσκεται 'ς τση Κόλασης τα μέρη,| για να περιδιαβάσετε τάχα το καλοκαίρι,| περβόλια με τσι μυρωδιές εις τση πικράς τη χλώρη.| Έχομε βρόμους μυρωδιά σα να 'τονε σταθώρι,| έχομε βούρκα και πηλά το βρόμο γεμισμένα,| αντίς σγουρούς βασιλικούς σκουλήκια φυτεμένα* Π. Ν. Διαθ. (Παναγ.)^{2} 599.

'σταίνομαι, βλ. *αισθάνομαι.*

'στάκος, 'στακός ο, βλ. *αστακός.*

στάκτη η, Προδρ. (Eideneier)^{2} Δ' 515, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 293, Ιστ. Ηπείρ. XI^{6}, Χούμνου, Κοσμογ. 2338, 2339, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 41^{9}, 54^{4}, 102^{3}, Byz. Kleinchron. A' 41^{4}, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 160^{v} δις, 161^{r}, Προσκυν. Κουτλ. 156 81^{30}, Γιατροσ. Ιβ. 28 δις, 50 δις, 66 δις, 74 δις, 80, 88, 94, 112, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 151, 154, 164 δις, 171, 230, Ευγ. Γιαννούλη, Επιστ. 216^{36}, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 14^{v}, 61^{r}, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [56], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 23 δις, 280, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Λουκ. ί 13· *αστάκτη,* Προδρ. (Eideneier)^{2} Δ' 401 χφ Κ κριτ. υπ.· *στακτή,* Ιερακοσ. 370$^{3-4}$, 426^{23}, 446^{3}, 462^{18}, Ορνεοσ. αγρ. 533^{27}, Θησ. Πρόλ. [220]· *στάχτη,* Ιων. III 6, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 177^{r}, 219^{r}, Λεξ. Μακεδ. 115, Πεντ. Γέν. XVIII 27, Λευιτ. I 16, IV 12 δις, VI 3, Διακρούσ. (ΚακΛ.) 1221, Μπερτόλδος 52.

Από το ουσιαστικοπ. θηλ. *στακτή* (<μτγν. έκφρ. *στακτή κονία*) του αρχ. επιθ. *στακτός,* με αναβιβ. τόνου (βλ. και Θαβώρ., Ουσιαστ. 24-27, 80-81, ΛΚΝ, λ. *στάχτη* ετυμολ., Μπαμπιν., Ετυμ. λεξ., λ. *στάχτη*)· πβ. αρχ. ουσ. *στακτή* με διαφορ. σημασ. Ο τ. *στακτή* και σήμ. (Μπαμπιν., Λεξ., ΑΛΝΕ). Ο τ. *στάχτη* και σήμ. Τ. *σταχτή* σήμ. ιδιωμ. (Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ., Ήμελλος, ΕΛΑ 17, 1964, 50-51 σημ.). Η λ. τον 8.-10. αι. (LBG), στο Meursius και στο ΑΛΝΕ.

1) Στάχτη, τέφρα: *Καρύας φύλλον καύσας και ποιήσας στάκτην δος πιείν μετά οίνου* Σταφ., Ιατροσ. 9^{246}· *χέζεις* (ενν. *κάτη*) *και την παραγωνιάν και χώνεις με την στάκτην* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 168· *Διατί είχε* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *το κορμίν όλον κατακομμένον,| είπαν ότι ουδέν ημπορεί να έναι εις κιβούριν,| να μη σαπεί και χαλασθεί· εκάμασι καλλίον·| και εκάψαν το και εσύναξαν καλούτσικα την στάκτην| και εις το ακριβόν και ευγενικόν βατσέλιν την εβάλαν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 10217· (εδώ σε ένδειξη μετάνοιας): *Αλίμονον εις εσένα, Χοραζίν, αλίμονον εις εσένα, Βηθσαϊδά, ότι οι δύναμες οπού εγίνηκαν εις εσάς, εάν εγίνουνταν εις την Τύρο και εις την Σιδώνα, … ήθελαν μετανοήσει, να βάλουσι σάκους και στάκτες* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Ματθ. ια' 21· εκφρ. (1) *στάκτη/στάχτη εις τα μάτια,* βλ. *ομμάτιον* Εκφρ. 5· (2) *στάκτη εις την γλώσσαν* (για να δηλωθεί αποτροπή· απ. και σήμ. ιδιωμ., βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' Παράρτ. 79): *εφιλεύσαμε όλους και το χρέος εβγήκεν και ο τράπεζος εγίνη απάνου και εξαπάνου, διότι στραβοσύνη εις το μέσος δεν ήτον, αμή ήτον πολύς κόπος και πολλή εμπιστοσύνη. Και δεν σε λέγω, ω αδελφέ, εις έπαινον, μην γένοιτο, Θεέ μου· στάκτη εις την γλώσσαν μου* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. φ. 73^{r}· φρ. (1) *κάνω κ. στάκτη (και κάρβουνα)* = καταστρέφω ολοσχερώς με φωτιά· η φρ. και σήμ. (βλ. ΛΚΝ, ό.π.): *εβάλασι φωτιά και εκάψασίν το* (ενν. *το κάτεργο*)*| και κάρβουνα και στάκτη εκάμασίν το* ΛεηΛ. Παροικ. 668· *τας πόλεις Σοδόμων και Γομόρρας τας εκατάκρινεν* (ενν. *ο

Θεός*) *εις αφανισμόν τέλειον, κάμοντάς τες στάκτην και βάλλοντάς τες παράδειγμα εκεινών οπού εμέλλαν να ασεβήσουν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.^{2} Πέτρ. Καθ. Επ. Β' β' 6· (2) *μούζες και στάκτες να 'χεις* (για δήλωση αποστροφής, περιφρόνησης· βλ. και Πολ. Ν., Λαογρ. 4, 1012-13, 659, Κουκ., ΒΒΠ Γ' 200, Ε' Παράρτ. 56): *Θεούς μοιχούς να προσκυνώ και πόρνους με διδάσκεις,| ανδρόγενους και φονευτάς· μούζες και στάκτες να 'χεις!* Βεστάρχης, Στίχ. πολιτ. Ελεάζ. 1119. **2)** Σταχτόνερο, αλισίβα: *Κλήματα αμπέλου καύσας εν καθαρώ τόπω και τέφραν ποιήσας βάλε εις ποτήριον υέλινον και ύδωρ και ποίησον στακτήν* Ιερακοσ. 469^{3}.

στακτή η, βλ. *στάκτη.*

στακτία η.

Από το αρχ. ουσ. *στακτή* και την κατάλ. *-ία.* Η λ. και στο LBG.

Απόσταγμα, αιθέριο έλαιο: *Δάκρυα δ' έρρεον αυτών* (ενν. *των δένδρων*)· *ώσπερ συκής στακτίαν| είχον ηδίστην την οσμήν, ευωδεστάτην πάνυ* Βίος Αλ. (Aerts) 4271.

στακτοεγκυλισμένος, μτχ. επίθ. — Βλ. και *στακτοκυλισμένος* 2.

Από το ουσ. *στάκτη* και τη μτχ. παρκ. του *εγκυλίω* (πβ. όμως *στακτοκυλισμένος*).

Βαλμένος στη στάχτη για να ψηθεί (Eideneier [Προδρ.^{2} σ. 330]· βλ. και Κουκ., ΕΕΒΣ 5, 1928, 47): *εκείνοι τ' αφρατούτσικον αεί με το σησάμιν,| ημείς δε το χονδρόχυλον το στακτοεγκυλισμένον* Προδρ. (Eideneier)^{2} Δ' 401 χφ V κριτ. υπ.

στακτοκυλισμένος, μτχ. επίθ. — Βλ. και *στακτοεγκυλισμένος.*

Από το ουσ. *στάκτη* και τη μτχ. παρκ. του *κυλίω.*

1) Κυλισμένος στη στάχτη: *κάτη κάκιστε και στακτοκυλισμένε* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 155. **2)** Βαλμένος στη στάχτη για να ψηθεί (Eideneier [Προδρ.^{2} σ. 330]· βλ. και Κουκ., ΕΕΒΣ 5, 1928, 47): *εκείνοι τ' αφράτο το ζεστόν αεί με το σησάμιν,| ημείς δε τον χονδρόγυλον και στακτοκυλισμένον* Προδρ. (Eideneier)^{2} Δ' 401.

στακτός (Ι) ο, Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 133, Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)^{2} 135 (αν δεν πρόκ. για ουδ. *στακτόν* το), Hist. imp. (Iadevaia) IIa 1408.

Πιθ. από το ουσ. *στάκτη* ή *στακτή* με αλλαγή γένους (βλ. και Χατζ., Λεξ., λ. *σταχτός,* Γραμμ. κυπρ. διαλ. 170). Τ. *σταχτός* σήμ. στο κυπρ. ιδίωμα (Χατζ., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Β' 797)· βλ. και Παπαγγέλου, Κυπρ. ιδίωμ., λ. *στακτός,* Κιτρομηλίδου, Λαογρ. 33, <1982-1984>, 1985, 237.

Στάχτη, σκόνη· χώμα: *είπεν* (ενν. *ο Θεός*): *Στακτός είσαι και στακτός θέλεις γενήν* Ξόμπλιν φ. 123^{v}.

στακτός (ΙΙ), επίθ.

Το αρχ. επίθ. *στακτός.* Η λ. στο Ιατροσόφ. 18. αι. 179, 191 και σήμ. λόγ. (Μπαμπιν., Λεξ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

Στην έκφρ. *στακτή κονία* (η έκφρ. ήδη μτγν.) = αλισίβα, σταχτόνερο: *Λαβών κονίαν στακτήν βάλε αυτήν μεθ' ύδατος εις αγγείον έχον οπήν μικράν εις τον πυθμένα και έασον απορρεύσαι* Ιερακοσ. 416^{2}.

στάλα η.

Από το *σταλάζω* (βλ. ά.) υποχωρ. (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 76-7). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Σταγόνα· εδώ στην έκφρ. *μία στάλα* για να δηλωθεί μικρή ποσότητα (η έκφρ. και σήμ., βλ. Κριαρ., Λεξ., στη λ.): *Και βάλετε καλά εις το νου σας ότι ετούτη η μέρα έναι οπού μέλλει να τιμηθείτε, διατί, αν εσείς χάσετε μία στάλα αίμας, θέλετε λάβει το στέφανο του μαρτυρίου οπού είναι ατελεύτητον* Χρον. σουλτ. 89[33].

στάλαγμα το, Λίβ. Esc. 1639, Λίβ. Va 1509, Χρον. Τόκκων 3398· *στάλαμαν.*

Το αρχ. ουσ. *στάλαγμα*. Τ. *στάλαμα* στο Βλάχ. (γρ. *στάλαμμα*, λ. *σταλαϊτό*) και σήμ. λαϊκ. Η λ. και σήμ. λαϊκ.

α) Στάξιμο, ροή σταγόνων: *ο σταλαγμός του πόθου μου την πέτραν της ψυχής σου| χάρβαλον να την έποικεν από τά την προσδέρει,| οπού έχει αντί σταλάγματος πιττάκια τοσούτα,| γραφάς μου πανεξαίρετας, λόγους ερωτικούς μου* Λίβ. διασκευή α 1751· **β)** (εδώ σε σκωπτ. συμφραζόμενα) απόσταγμα: *Απού τα οποία ορθούνια βγαίνει κάθα ώρα το κρούσταλλον, και ως βρύση το νερό στάλαμαν, και εσύ διά τούτο ως φρόνιμον παιδί την πέτσαν βαστάς με τα δόντια σου* Επιστ. Barozzi 361.

σταλαγματία η, βλ. *σταλαγματιά*.

σταλαγματιά η, Ιστ. Βλαχ. 2122· *σταλαγματία*, Γιατροσ. Ιβ. 30 δις, Νικ. Ιερόπ., Εκδ. ιατρ. 39· *σταλαματία*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 228, Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 177[23]· *σταλαματιά*, Μορεζ., Κλίνη φ. 4[r], Ροδινός (Βαλ.) 121.

Από τον τ. *σταλαματιά* με επίδρ. του θ. του ουσ. *στάλαγμα* (βλ. ά.· πβ. ΛΚΝ, στη λ.). Ο τ. *σταλαγματία* σε κείμ. του 16. (TLG) και 18. αι. (Τραπεζούντιος, Νομοκ. 569, Ιατροσόφ. 18. αι. 109). Ο τ. *σταλαματιά* από τον τ. *στάλαμα* (απ. στο Βλάχ.· γρ. *στάλαμμα*, λ. *σταλαϊτό* < *στάλαγμα* με αποβολή του *-γ-* πριν από *-μ-*) και την κατάλ. *-ιά*· απ. στο Meursius (λ. *σταλαματίδα*) και σήμ. λαϊκ.-λογοτ. Τ. *σταλαγματέα* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι. 107, 109) και σήμ. λαϊκ.

1α) Σταγόνα: *είναι τόσα* (ενν. *τα θαύματα της Παρθένου*) *όσον περισσεύουσι τα άστρη του ουρανού και τες σταλαματιές του νερού και πάσαν την άμμον* Μορεζ., Κλίνη φ. 543[v]· *και ηύρεν* (ενν. *η αγία δέσποινα Ελένη*) *τον τίμιον σταυρόν ... και λς' σταλαματίες αίμαν, όπου έσταξεν απέ το αίμαν του Κυρίου και έππεσεν εις έναν παννίν* Μαχ. 4[17]· φρ. *πιάνω σταλαματιές από κ.* = συγκρατώ, συλλέγω σταγόνες ενός υγρού: *Τότε μία γυναίκα χριστιανή έδραμε πάραυτα με ένα ποτήριν εις τα χέρια της, και έπιασε καμπόσες σταλαματιές από το αίμα του αγίου* Ροδινός (Βαλ.) 218· (εδώ σε μεταφ., προκ. για την Παναγία): *αυτείνη* (ενν. *η Παναγία*) *είναι η δροσίζουσα τα πάντα, το δροσερότατον νερόν, η ουράνιος σταλαματιά, η χαριτωμένη βροχή η προτυπωθείσα εις του Γεδεών τον πόκον* Μορεζ., Κλίνη φ. 192[r]· (εδώ σε παρομοίωση): *σαν σ' άμετρον γιαλόν μικρή περίσσια| σταλαματιά η χαρά μου| χάνεται το λοιπόν και δε γροικάται* Πιστ. βοσκ. V 6, 309· (εδώ συνεκδ. σε σχ. υπερβολής, προκ. για δάκρυα· βλ. και Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 23, 1971, 203): *κι ένα μεγάλο θάμασμα στο παραθύρι εγίνη:| οι πέτρες και τα σίδερα κλαίσι την ώρα κείνη| κι επέφταν οι σταλαματιές τση πέτρας,*

του σιδέρου,| κι η Αρετούσα τσ' ηύρ' εκεί σαν αίμα ταχυτέρου Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Γ' 1569· **β)** (μεταφ., συν. σε επιρρ. χρ.) ελάχιστη ποσότητα, στάλα: *Κόρη ομορφότατή μου,| το πράγμα όλον κείνο| οπού 'χα σου μιλήσει,| σταλαματιά έ της πλήσιας και της τόσης| θάλασσας* (έκδ. *θάλασσα*· διορθώσ.) *των δακρυών μου* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 3, 131· *μαγάρι ας είμαι μοναχή και το κορμί μου ας πάρει| ό,τι κριτήρια δύνεται άνθρωπος να βαστάξει| και μια σταλαματιά κακό στόν αγαπώ μη στάξει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 218· *το σφάλμα, από εμένα γινωμένο, εναντίον της αγάπης της* (ενν. *της Λεονίλδας*) *εις τα αγκαλιάσματα της Σπινάλμπας ... δεν ελιγόστευσε ποτέ μία σταλαματιά παραμικρήν από εκείνον τον μεγάλον έρωτα οπού εγώ έχω διά ταύτην* Καλόανδρ. (Κεχ.) 407· **γ[1])** η περιοχή κάτω από το προεξέχον τμήμα της στέγης στην οποία στάζουν τα νερά της βροχής, το σημείο απορροής τους· υδρορροή: *Περί σταλαματίας οπού έχουν νομήν και περί θύρας και φεγγιτών. Η νομή των κρουνών ενομοθετήθη εις τα ύδατα της βροχής, οπού το έχουσιν νομήν εξαρχής, ότι να τρέχουσιν εις έτερον υψηλότερον τόπον, έως πήχες τρεισήμισι, τοσούτον γαρ ενομοθετήθη των κεράμων τα ύδατα, ότι να απέχουσιν από σπίτι εις τοίχον οπού πέφτουσι το πολύ* Βακτ. αρχιερ. (Ακανθ.) 1504 ξα' 1· **γ[2])** ελαττωματικό σημείο της στέγης, από το οποίο εισχωρεί και στάζει στο εσωτερικό του κτίσματος το νερό της βροχής: *Τρία πράγματα τον άνδρα τον διώχνουν από το σπίτι, η φωνή του παιδίου, η σταλαματία, όταν βρέχει, και ο καπνός* Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 214. **2)** (Ιατρ.) αποπληξία (βλ. και Battaglia, λ. *goccia* σημασ. 5): *αν έπινες τρεις ημέρες συχνές από τούτο το καθαρόν πιοτόν, δεν αλλάσσοσουν μηδετίποτες, μήτε εκινδύνευες από σταλαματίαν ή παραλυσίαν, καταπώς ... συμβαίνει εις εκείνους οπού γεμίζουν το αγγείον από τ' εκείνα τα μεγάλα κρασία και δυνατά, χωρίς όρον και μέτρον κανένα, οι οποίοι ομοίως χάνουν τον νουν των και γίνονται αιτία πολλών ατόπων εξωτερικών* Μπερτολδίνος 99.

σταλαγματίδα η· *σταλαματίδα*.

Από τον τ. *σταλαματίδα* με επίδρ. του ουσ. *στάλαγμα* (βλ. ά.). Ο τ. από τον τ. *στάλαμα* (απ. στο Βλάχ.· γρ. *στάλαμμα*, λ. *σταλαϊτό* < *στάλαγμα*, με αποβολή του *-γ-* πριν από *-μ-*) και την κατάλ. *-ίδα*· απ. στο Meursius.

Σταλαματιά, σταγόνα· (εδώ σε μεταφ.): *... Άσπλαγχνη κορασίδα,| δεν είν' αυτό που μίλησα μικρή σταλαματίδα| της θάλασσας τσ' αμέτρητης, οπού για σε, κυρά μου,| κλαίοντας την εκάμασι τα μάτια τα δικά μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [304].

σταλαγμός ο, Λόγ. παρηγ. L 530, 537, 542, Ιερακοσ. 384[13], 435[24], Ερμον. Η 152, Λίβ. διασκευή α 1741, 1742, 1744, 1746, 1748, 1749, 1757, 4297, Λίβ. Va 1152, 1514· *σταλαημός*, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 25 κριτ. υπ.

Το αρχ. ουσ. *σταλαγμός*. Η λ. και σήμ.

α) Σταγόνα υγρού: *Ω πελεκάνε Ιησού, δεύτε με δίχως στέμα| κάθαρον την αμαρτωλήν με τίμιόν σου αίμα!| Είς δε μικρός σου σταλαγμός δύναται καθαρίσειν,| του κόσμου αμαρτήματα τελείως αφανίσειν* Σκλέντζα, Ποιήμ. 6[25]· *Περί υγράς κορύζης ... θες εν εκάστῳ των μυκτήρων αυτού* (ενν. *του ιέρακος*) *δαφνελαίου σταλαγμούς δύο* Ιερακοσ. 425[4]· (ως σύστ. αντικ.): *Το δε νερόν εκ στόματος εξήρχετο του γρύψου| κι εις το λεκανοπέτρινον εισήρχετον απέσω| του μη σταλάξαι σταλαγμόν κάτω προς*

γην ολίγον Βέλθ. 306· *Προς τα από της υγράς κορύζης γινόμενα φύματα. Εάν ποιήση ο ιέραξ εν τοις μυκτήρσιν αυτού υπό του πάθους τούτου φύματα, ένσταζε αυτοίς καθ' ώραν σταλαγμούς τρεις εκ γάρου, και ιαθήσεται* Ιερακοσ. 426[4-5]· **β)** στάξιμο· ροή σταγόνων: *Και από του δένδρου την κορφήν να καταστάζει μέλι| κι εις τον λαιμόν του δράκοντος έσωθεν να διαβαίνει,| και άνθρωπος εις του δράκοντος να ίσταται το μέσον,| να σύρει με τα χέρια του του δένδρου τα κλαδία| να επιθυμεί εκ του σταλαγμού του μέλιτος να φάγει* Λόγ. παρηγ. O 546· *Πόσοι μου πόνοι κείτουνται εις τούτο το λιβάδιν,| πόσων δακρύων μου σταλαγμοί και πόνοι της καρδίας μου!* Λίβ. Esc. 4128· (σε παροιμ. χρ.· βλ. ήδη Αριστοτέλη, L-S, στη λ.): *Λέγουν, εάν πέπτει ο σταλαγμός απάνου εις το λιθάριν,* (παραλ. 1 στ.) *δαμί δαμί το διαπαντός τρυπά το το λιθάριν* Λίβ. Va 1500· (σε μεταφ.): *Πούρι ο σταλαγμός του πόθου βάρει βάρει| να τρύπησε το μάρμαρο, να 'λυσε το λιθάρι;* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 25· *αν γαρ από του σταλαγμού λιθάριν να ετρυπάτον,| ο σταλαγμός του λόγου μου την πέτραν της ψυχής σου| χάρβαλον να την έποικεν αφότου την προδέρνει* Λίβ. Va 1506, 1507· *Λοιπόν απάρτι ο σταλαγμός αμηχανεί της πέτρας,* (παραλ. 1 στ.) *νικά η καρδία της ηθικής τον στερεωμόν του λίθου,| και αποτουνύν αμηχανεί και η δρόσος της ψυχής μου| και αδυνατεί εις τον σταλαγμόν και της καρδίας μου η βρύσις* Λίβ. διασκευή α 1761· **γ)** (συνεκδ.) το μέρος όπου πέφτουν σταγόνες: *Τα ... αγγεία τα διηνεκώς έχοντα ύδατα εις υπηρεσίαν των οίκων ημών επί των σταλαγμών αυτών εμφύουσιν αμανίτας υπό της σήψεως της γης* Μάρκ., Βουλκ. 343[15].

σταλάζω, Λίβ. διασκευή α 1742, Διγ. O 2951· *σταλάζω ή σταλάσσω,* Διγ. Z 688, 4323, Περί ξεν. (Μαυρομ.) 523, 523 κριτ. υπ., Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 95, Αγαπ., Δαμασκ. Βαρλαάμ 112[1-2]· *σταλάσσω,* Λίβ. Esc. 390 χφ, 4150. — Βλ. και *στάζω.*

Το μτγν. *σταλάζω.* Ο τ. *σταλάσσω* ήδη αρχ., στο Βλάχ. (λ. *σταλαματίζω*) και σε κυπρ. άσμα (Σακ., Κυπρ. Β' 795, λ. *σταλάσσει*). Η λ. και σήμ.

Α' (Μτβ.) αφήνω υγρό να πέσει σταγόνα σταγόνα, να στάξει: *το είδωλον το άγιον πιλιό του δεν συχνιάζει| αιματωμένον ίδρωτα σαν πρώτα να σταλάζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1142]· *Περί του γνώναι παιδίν ή άρρεν ή θήλυ. Λαβών ποτήρι καθαρόν βάλε ύδωρ και σταλαξάτω η γυνή εκ του μασθού αυτής γάλα· και, ει μεν βουλήσει, έστιν άρρεν· ειδεμή, θήλυ* Σταφ., Ιατροσ. 16[453]· (προκ. για δάκρυα): *εμέναν κλαύσετε πικρά, την λυπημένην μάννα,| και δάκρυα σταλάξατε πικρά και ματωμένα,| διατί τώρα χωρίσθηκα ένα υιόν και μόνον,| τον Ιησούν τον άκακον, το ποθεινόν μου τέκνον!* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου) 98· (με σύστ. αντικ.· βλ. και Ανδρ., Αθ. 47, 1937, 188): *Το δε νερόν εκ στόματος εξήρχετο του γρύψου| κι εις το λεκανοπέτρινον εισήρχετον απέσω| του μη σταλάξαι σταλαγμόν κάτω προς γην ολίγον* Βέλθ. 306· (σε μεταφ.): *Ήλθεν* (ενν. *ο όφις*) *και εκολάκευσεν και επλάνησεν την γυναίκα· έδειξεν τον καρπόν του φυτού εκείνου· ήτον ο καρπός ωραίος και εύμορφος και από την γεύσιν του και από το είδος του επλάνα πάσαν καρδίαν από την θεωρίαν του και εστάλαζε γλυκασμόν από την ηδονήν του* Hist. imp. (Iadevaia) I 175· (εδώ μεταφ. προκ. για έντονο ψυχικό πάθος· βλ. και Επιτομή, ά. *αίμα,* σημασ. 1): *Αίμαν ευθύς εστάλαξεν εις την ψυχήν εκείνου* Καλλίμ. 1629.

Β' Αμτβ. **1)** (Προκ. για υγρό) πέφτω σταγόνα σταγόνα, στάζω: *να σταλάξει νερό*

από τα συρτήρια του και εις σπορά του εις νερά πολλά Πεντ. Αρ. XXIV 7· *κάτω εις το θεμέλιον ηύρασιν ανθρώπου νεοσφαγούς κεφαλήν κεκομμένην, ότι ακόμη εστάλαζεν το αίμα θερμόν και νέον* Παράφρ. Μανασσ. 296· *Λέγουν εις πέτρα αν σταλαγμός συχνάζει να σταλάζει,| οίος έναι ο σταλαγμός και οίον είν' το λιθάριν,| το κατ' ολίγον ολιγόν τρυπά το το λιθάριν* Λίβ. Esc. 1628· *από πολλές ρώγες αντάμα στυμμένες, ένα σταλάζοντας σμίγεται κρασί* Χριστ. διδασκ. 372· (προκ. για δάκρυα): *Εκείνον οπού εβάσταζεν τα γράμματα επρόσεχά τον| και έβλεπα από τα ομμάτιά του το δάκρυον να σταλάσσει| και να χοχλάζει ως το θερμόν, να καίει ως το καμίνιν* Λίβ. διασκευή α 455· (σε παρομοίωση): *Και εις μεν τα εμά εκαθέζετον και επρόσεχεν η κόρη| και μόνον αναστέναζεν και από τους οφθαλμούς της| σιγή σιωπή τα δάκρυά της εστάλαζαν ως κόμποι* Λίβ. διασκευή α 3728· *να στάξει σαν τη βροχή το έπαρμά μου, να σταλάξει σαν τη δροσιά ο λόγος μου, σαν λιανόβροχο ιπί γλοιγή και σαν χοντρόβροχο ιπί χορτάρι* Πεντ. Δευτ. XXXII 2. **2)** (Εδώ σε μετάφρ. από την ιταλ. φρ. *lambiccarsi il cervello*) καταβάλλω μεγάλη διανοητική προσπάθεια· σκέφτομαι πολύ, σπάω το κεφάλι μου να βρω λύση σ' ένα πρόβλημα: *εγώ σαν είχα αυτό το δαχτυλίδιον και τόσα σκούδα, εγώ δεν είχα ανάπαυσιν ποτέ μου, αλλά επήγαινεν ο νους μου εδώ και εκεί σταλάζοντας συχνά, και ποτέ πλέον δεν ειρήνευα, μήτε ησύχαζα, και απέκει λέγουν: Όποιος το πράγμα του άλλου παίρνει, τον εαυτόν του πωλεί* Μπερτόλδος 50.

σταλαημός ο, βλ. *σταλαγμός.*

στάλαμαν το, βλ. *στάλαγμα.*

σταλαματία η, βλ. *σταλαγματιά.*

σταλαματίδα η, βλ. *σταλαγματίδα.*

σταλαρισμός ο.

Από τον αόρ. του *σταλάρω* και την κατάλ. *-μός.*

Στη φρ. *σταλαρισμό ουκ έχει* = προκ. για φαινόμενο ή ενέργεια που δε μπορεί κανείς να σταματήσει ή να συγκρατήσει (πβ. τη νεοελλ. φρ. *σταματημό δεν έχει,* ΛΚΝ, ΧΑΝΓ, λ. *σταματημός*): *Ως ποταμός χειμωνικός θολός όντα φουσκώσει| κι εις το καυκί ντου δε χωρεί κι όξω 'ς τσι κάμπους δώσει* (παραλ. 2 στ.) *κι απ' άθρωπο σταλαρισμό μηδεποσώς δεν έχει,| αμ' όσο πλια 'μποδίζεται, πλια θυμωμένος τρέχει,| τέτοιας λογής την σήμερο τον πόθο φουσκωμένο| βαστώ στη δόλια μου καρδιά* Πανώρ.[2] Γ' 403.

σταλάρω, Μορεζ., Κλίνη φ. 260[v], 289[v], 301[v], 323[v], κ.α., Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 354, Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 147[36], Διήγ. ωραιότ. 209, 457, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 33, Ιντ. γ' 156, Ζήν. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Β' 354, Ε' 249, Λεηλ. Παροικ. 329, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 149[24], 195[19], 203[21], 220[20], 237[6], 257[30], 273[24], 306[10], 341[25], 351[22], 367[2], κ.α.· *σταλέρνω,* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 318[6], 323[19].

Από το βενετ. *stalar* (Boerio)-ιταλ. *stallare* (Battaglia, *stallare*[2])· βλ. Τριαντ., Άπ. 1, 438, Nourney, Lat. Ital. 125. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθιν., Λεξ. δυτικοκρ. ιδιώμ.). Η λ.

σε κείμ. του 18. αι. [Ρούσμ.-Σαβ., (Πρωτοπ.-Μπουμπ.) Ιντ. 419] και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Κουσαθανάς, Λεξ. Μυκόν., Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ.), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ.

Α΄ Αμτβ. **1α)** Σταματώ: *Κι ο Χουσεΐνης όρισε πλήσα να πολεμήσου* (παραλ. 4 στ.)· *κι ολημερνίς ο πόλεμος ήλεγε μη σταλάρει* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 363[24]· (μεταφ.): *Πολύν κακόν ήκαμεν εις την ανθρώπινον φύσιν το πταίσμα του Αδάμ, διότις δεν εσταλάρησε μοναχά εις εκείνα τα πρώτα πάθη, μα εκατέβαινεν από κακόν εις χειρότερον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 403· **β[1])** διακόπτω για λίγο την πορεία μου· κοντοστέκομαι: *γυρίζει* (ενν. *ο δαίμονας*) *και δίδει του* (ενν. *του Κάρουλου*) *με ένα ραβδίν απού εβάστα έναν δαρμόν άπονον, λέγοντας ότι είναι σκλάβος του και να του ακολουθά και να μην σταλάρει ποθές ..., μόνον κατόπιν του να πηαίνει* Μορεζ., Κλίνη φ. 114[r]· *παγαίνοντας ολίγον γροικούσι το κλάημαν το πολύν και τους θρήνους και σταλάρουν όλοι να ιδούσιν είντά 'ναι εκείνο ...* Μορεζ., Κλίνη φ. 238[v]· *επήρεν και αυτό συνήθειαν* (ενν. *το παιδάκι*) *και όσες φορές επέρναν από εκεί ομπροστά* (ενν. *από την εικόναν της Παρθένου*) *εσταλάριζεν και ήδενεν τα χέρια του* Μορεζ., Κλίνη φ. 376[r]· **β[2])** κάνω μια στάση: *Λοιπόν, ωσάν εκουράσθηκε πολλά ο βασιλέας, εσταλάρησε εις ένα παλάτιν οπού ευρίσκεντον εις εκείνον τον τόπον* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 86[10]· *Και πάραυτα κινήσαμεν κάτω να κατεβούμεν| στον Άγιον Ηλίαν σταλάραμεν νεράκι ογιά να πιούμεν* Διήγ. ωραιότ. 366· **β[3])** στέκομαι και περιμένω: *Τότες αυτός ο άνθρωπος του Θεού ... ορίζει τον διάκονα να σταλάρει ώστε να κάμει την προσευχήν του, καθώς είχεν συνήθειαν* Μορεζ., Κλίνη φ. 358[r]· *Είπε μου* (ενν. *η κερά Μηλιά*) *ρούχα να ντυθείς σα νά 'σου διακονιάρης,| και πρόσαργα στην πόρτα τση όξω να πασταλάρεις,| και αυτή σαν εύρει μοναξά ανοίγει να σε βάλει| μέσα, και θέλεις δει χαρά σαν πεθυμάς μεγάλη* Φορτουν. (Vinc.) Γ΄ 762· **β[4])** μένω πίσω, καθυστερώ: *εγώ θέλω σταλάρειν οδιά να δώσω ορδινιάν του παλατίου και να στολιστώ ωσάν βασίλισσα, μα εσύ σηκώσου ταχυτέρου* Μορεζ., Κλίνη 235[v]· **γ[1])** μένω κάπου (προσωρινά ή μόνιμα), παραμένω: *ήτονε και κάποιος μοναχός λεγόμενος Παρθένιος ... Αυτός δεν ήθελε να σταλάρει ουδέ εις κοινόβιον ουδέ εις έρημον, μόνον επήγαινεν από τόπον εις τόπον* Μορεζ., Κλίνη φ. 90[v]· *Δός μας ογιά να βάλομε στ' αρσίλια τα παιδιά μας,| κι απόκει ας σταματήσουσιν εδώ τα πράματά μας.| Κι εμείς σταλάρομεν εδώ, τ' άρματα να κρατούμε,| να χύσομε το αίμα μας όλον οπού βαστούμε* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 194[7]· (μεταφ.): *δεν είναι καλόν σου να μισεύσεις τώρα από ετούτον τον κόσμον· αμή να σταλάρεις εδώ εις την άσκησιν, οδιά να πλέξεις πλέα λαμπυρόν το στεφάνι σου* Βενετσάς, Δαμασκ. Βαρλαάμ 159[27]· *Και σταλάρει* (ενν. *η μητέρα της*) *τρεις ημέρες εις προσευχήν και δέησιν* Μορεζ., Κλίνη Σολομ. φ. 440[v]· **γ[2])** παίρνω θέση, στέκομαι κάπου: *θωρεί* (ενν. *ο διάκων*) *και εβγαίνουσι ένας κλήρος ιερέων ντυμένοι στολές άσπρες και σταλάρουν εις την μίαν μεράν του ναού, και πάλιν άλλος κλήρος ενδεδυμένοι στολές κόκκινες και σταλάρουν εις το άλλον* Μορεζ., Κλίνη φ. 359[v] δις· *Κι εβγήκανε τρεις άρχοντες εις του πασά να σώσου* (παρα. 1 στ.). *Έφταξαν στο παβιόνι του κλιτοί, για να του πούσι| το πως τη χώρα νίκησε και τονε προσκυνούσι.| Κι ομπρός του εσταλάρανε, τα χέρια σταυρωμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 174[13]. **2α)** (Προκ. για πλοίο) παραμένω αγκυροβολημένος σε λιμάνι: *Πάσι καραβοκάτεργα στο Ρέθεμνος, σταλάρου,| άλλα εις την ακρογιαλιά κι άλλα έξω μονοτάρου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 184[7]· *Καράβια, κάτεργα, γιαμιά εφύγασι με βία| κι επήγαν κι εσταλάρανε αντίπερα, στη Ντία* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 333[22]· **β)** (προκ. για στράτευμα) στρατοπεδεύω: *Και το Σαββάτο άρχισε για να τους ξεβαρκάρει,| να φέρει το σιφέρι του, στον κάμπο να σταλάρει.| Επιάσασινε τα χωριά, τους χριστιανούς εγδύσα,| κι εκαίγανε τα λιόφυτα κι όλους τους αδικήσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 149[12]· *Εις το φορτί εγυρίσανε οι Φράγκοι και σταλέρνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 454[7]. **3)** Στηρίζομαι σε κ.: *έστεκεν και εμεγάλυνεν την Παρθένον εις την χάριν την μεγάλην απού του έδωκεν ..., διότις απεκεί απού εκείτετονε ανενέργητος να δυνηθεί να σταλάρει εις τα ποδάρια του και να περιπατήσει ...* Μορεζ., Κλίνη φ. 542[r]· (μεταφ.): *Ιδού φανερότατα το ζήτημα το ψευδές πως δεν έχει δύναμιν να σταλάρει* Σκορδύλης, Λόγ. Θεοτ. 454[830].

Β΄ Μτβ. **1)** Παύω, σταματώ (να κάνω κ.): *Σωστά ένα χρόνο έκαμε δίχωστας να σταλάρει* (ενν. *ο Τούρκος*)*| τον πόλεμο, και μιαν οργιά γη να μηδέν επάρει!* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 472[19]. **2α)** Σταματώ, ακινητοποιώ κάπ.: *Και ως ήκραζεν* (ενν. *ο Ιωάννης*) *την βοήθειαν της Δεσποίνης Θεοτόκου φαίνεται και θεωρεί τηνε οπρός του και σταλάρει εκείνους οπού τον εσύρναν* Μορεζ., Κλίνη φ. 17[v]· **β)** συγκρατώ, σταματώ κ.: *Ιδέτε, μάτια, το αίμα μου, πώς τρέχει σαν την βρύση| και ως το ποτάμιν το κλειστόν όντα το θέλου αφήσει.| Μα πώς να κάμω η ταπεινή το αίμα να σταλάρω;* Ευγέν. (Vitti-Spadaro) 669.

σταλάσσω, βλ. *σταλάζω.*

σταλέρνω, βλ. *σταλάρω.*

στάλια· *στες στάλιες* Καραβ. 492[17], εσφαλμ. γρ. αντί *τάλιες*, πιθ. από συμπροφορά με το άρθρο· διορθώσ. — Βλ. ά. *τάλια.*

σταλίζω, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΑ΄ [376], Πεντ. Έξ. XV 8, Δευτ. XXXIII 13, Βυζ. Ιλιάδ. 137.

Από το ουσ. *σταλός*, που απ. στον Ησύχ. (λ. *στάλη*, βλ. TLG, Sophocl.), και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. και σήμ. λαϊκ.

(Αμτβ.) **1α)** (Προκ. για κοπάδι ζώων) αναπαύομαι, ξεκουράζομαι σε σκιερό μέρος: *ιδού, πηγάδι εις το χωράφι και ιδού εκεί τριά μαντριά ποιμίνιου σταλίζουν απάνου της, ότι από το πηγάδι εκείνο να ποτίσουν τα μαντριά και η πέτρα μεγάλη ιπί στόμα του πηγαδιού* Πεντ. Γέν. XXIX 2· **β)** (εδώ) γονατίζω κάτω από το βάρος: *ότι να ιδείς γαδούρι του μισούντα σου σταλίζει κατωθιό το γομάρι του, και να πάψεις από να απαφήσεις αυτουνού· αφησμό να απαφήσεις μετά αυτόν* Πεντ. Έξ. XXIII 5. **2)** (Προκ. για άνθρωπο) ξαπλώνω να κοιμηθώ: *Ισακαρ γαδουροκόκαλος σταλίζει ανάμεσα τα μονοπάτια και είδεν την ανάπαψη ότι καλή* Πεντ. Γέν. XLIX 14· (σε παρομοίωση): *Κουτάβι λοντάρι Ιουδα ... εγονάτισεν, εστάλισεν σαν λοντάρι και σαν λονταρίνα· τις να τον σηκώσει;* Πεντ. Γέν. XLIX 9. **3)** (Προκ. για πουλί) κάθομαι: *ότι να καταλάβει φωλιά πουλιώ ομπροστά σου εις τη στράτα εις παν δέντρο γή ιπί την ηγή πουλιά γή αβγά και η μάννα σταλίζει ιπί τα πουλιά γή ιπί τα αβγά, μη πάρεις τη μάννα ιπί τα παιδιά* Πεντ. Δευτ. XXII 6· **4)** Στέκομαι, βρίσκομαι, παραμένω κάπου: *από τον θεό του πατέρα σου ... ευλογές ορανού αποπάνου, άβυσσος σταλίζει κάτω* Πεντ. Γέν. XLIX 25·

(μεταφ.): *αν αγαθύνεις, να συμπαθήσω, και αν δεν αγαθύνεις, εις την πόρτα το φταίσιμο σταλίζει και προς εσέν η όριξή του* Πεντ. Γέν. IV 7· *ότι τότε να καπνίσει ο θυμός του Κύριου και η παραζηλιά του εις τον ανήρ εκείνον και να σταλίσει εις αυτόν όλη η κατάρα η γραμμένη εις το χαρτί ετούτο* Πεντ. Δευτ. XXIX 19.

σταλικιάζω, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) $353^{10, 22}$, $368^{4, 5}$, 388^{7}, $853^{27, 30, 32}$.

Από το ουσ. *σταλίκι(ν)* και την κατάλ. *-άζω*. Η λ. στο Βλάχ. Πβ. σημερ. ιδιωμ. *σταλικώνω* (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Κοντομίχης, Λεξ. λευκ. ιδιώμ., κ.α.).

Οριοθετώ: *το οποίον χωράφι ... ασενιάραν και εσταλικιάσαν το ομπρός του Μάρκο του Νταουσόπουλου και Αντώνη Νεότερου· συνορεύει δε το αυτό ανατολικά με νεροφάωμα οπού χωρίζει το άνωθεν χωράφι και δυσικά με χωράφι του κυρ Νικολό Βαρούχα Σταθόπουλου* αυτ. 371^{6}.

σταλίκι(ν) το, Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 388^{22}.

Από το μτγν. ουσ. *στάλιξ* και την υποκορ. κατάλ. *-ίκι(ο)ν*. Τ. *αστραλίκι, αστράλικας* και *στραλίκι* και σήμ. στο κρητ. ιδίωμα (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.^{2} Β' 287, λ. *αστραλίκι*, Ε' 266, λ. *στραλίκι*). Τ. *σταλίχιν* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η στο Βλάχ. (*σταλίκι*), σε έγγρ. του 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 238) και σήμ.

α) Μακρύ και γερό κομμάτι ξύλου (για διάφορες χρήσεις): *μοχλούς, σταλίκια και ξύλα οπού κλείουσι τες θύρες* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Εξήγ. μ· **β)** (συν. στον πληθ.) οροθέσιο, ορόσημο: *επαίρνει ο άνωθεν Τζανής ογιά μοίραν του την πάρτεν του αμπελίου απάνω κάτω καθώς με τα σταλίκια φαίνεται προς τη μερά τοση τραμοντάνας* Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 299^{6}.

σταλίο το, βλ. *οσταλίο*.

σταλώννω. — Βλ. και *σταλάρω*.

Από το *σταλάρω* (βλ. ά.) αναλογ. με τα ρ. σε *-ών(ν)ω*· για διαφορ. ετυμ. βλ. Χατζ., Λεξ., λ. *σταλίζω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Χατζ., Λεξ., Ερωτόκρ., Γλωσσάρ.).

(Μτβ.) σταματώ, ακινητοποιώ κάπ. ή κ.· στριμώχνω: *Το λοιπόν αντάν έρτει* (ενν. *ο κάστορας*) *εις ότοσον ότι να τον σταλώσουσιν* (ενν. *οι κυνηγοί*) *και να μηδέν εμπορεί πλιον να φύγει, με τα δόντια του κόβγει και ρίβγει τα χαμαί* (ενν. *τα λιμπά του*) *διά να τα πάρουσιν οι κυνηγοί και να ημπορήσει εκείνος τάπισα να φύγει να ζήσει μερωμένα* Άνθ. χαρ. (Κακουλίδη-Πηδώνια) 92.

στάμα (I) το· *σ τ ά μ α (ν),* Hagia Sophia *α* 440^{12}· *σ τ ά μ α ν,* Διήγ. Αλ. E (Lolos) 175^{15}.

Από το θ. *στα-* του αρχ. *ίστημι* και την κατάλ. *-μα* (Τσοπ., ΕΕΦΣΠΘ 8, 1960, 11· βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 81, Hatzid., Glotta 22, 1934, 134-135). Ο τ. *στάμαν* στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 796· πβ. και Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. τον 8.-9. αι. (LBG· για πιθ. πρωϊμότερη μνεία βλ. Lampe, Lex., λ. *στάματα τα*), σε σχόλ. (TLG), στον Πορφυρογέννητο, στον Ευστάθιο, στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., Κόμης, Κυθηρ. Λεξ., Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β', Πανταζ., Κεφαλ.-θιακ., Αποστόλου, Λεξ. Νάουσας), καθώς και στο ΑΛΝΕ.

1α) Σταμάτημα, παύση: *'ματοχυσία εκ τες ρούγες έτρεχε εκ την σφαγήν των ανδρών. Ο Αλέξανδρος επί την μέσην καβαλάρης εις τον Βουκέφαλον επερπάτιεν και επαρακάλιεν το φουσσάτον να μηδέν τους κόψουν και αυτοί στάμα ουκ είχαν* Διήγ. Αλ. F (Lolos) 174^{15}· *εντέχεται να δώσουν του καθενού καμπίτη το σκουτάριν του και το ραβδίν του ... ορίζει το κείμενον να μηδέν βάλουν και τους δύο παρά στάμαν την ώραν του μεσομερίου, ... να μηδέν τους αφήσουν να πάσιν εις τον κάμπον να πολεμήσουν, έως όπου να διαβεί η τρίτη ώρα της ημέρας, διά να ένι καλά υψηλά ο ήλιος, διά να μηδέν τους βλάψει* Ασσίζ. 215^{1-2}· **β)** πέρασμα, παραμονή σε κάπ. τόπο: *Αν έζησα στην μάχην κι εις το βάρος,| Αφέντη δώσ' το τέλος με ειρήνην·| κι αν ήταν πικρόν ότοσον το στάμαν,| ας είναι ο μισεμός όλος γαλήνην* Κυπρ. ερωτ. 136^{3}. **2)** Χώρος κάτω, χαμηλότερα από το βασιλικό κάθισμα στον ιππόδρομο της Κωνσταντινούπολης (για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 23): *Το ονομαζόμενον άγιον φρέαρ και ... ο τόπος ... έως του μέσου του ναού υπήρχεν οστιαρίου τινός ευνούχου οικήματα ... Τον γουν ρηθέντα οστιάριον, φιλιππόδρομον όντα, καθείρξεν ο μάγιστρος εν φρουρᾷ τῃ ημέρᾳ του ιππικού. Ο δε ήρξατο κράζειν ... «Θεάσομαι το ιππικόν και το θέλημα του βασιλέως ποιήσω». Ήγαγον ουν αυτόν εν τῳ στάματι του καθίσματος, εν ῳ στέφεται ο βασιλεύς και εκείσε εποίησε την διάπρασιν* Hagia Sophia φ^{1} 493^{30}.

στάμα (II) το, βλ. *στάγμα*.

στάμαν το, βλ. *στάμα* (I).

σταματαίνω, Καλόανδρ. (Δανέζης) 84 (39^{r}). — Πβ. και *σταματίζω*.

Από το *σταματώ* κατά τα ρ. σε *-αίνω* (για το σχηματ. βλ. Καραντζόλα [Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. σ. 537]). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.).

1) (Αμτβ.) σταματώ: *ο Σαούλ διά την αμαρτίαν του του ήλθε πνεύμα πονηρόν και ενόχλει τον και έρχοτον να τον πνίξει και είπαν του οι ιατροί ότι δεν σταματαίνει αλλέως, μόνον να ευρείτε έναν οπού να ηξεύρει να λαλεί την φλογέραν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 188^{r}. **2)** (Μτβ.) κάνω κάπ. ή κ. να σταματήσει: *ήτονε ένας γίγαντος ονόματι Ηράκλειος και είχεν τόσην μεγάλην δύναμιν, ότι εκράτιεν έναν άλογον οπόταν έτρεχεν και εσταμάταινέ το και δεν το άφηνε να τρέξει και το ομοίως εκράτιεν και τον 'λέφαντα οπόταν ήθελεν να περιπατήσει* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 18^{r}.

σταματίζω, Θησ. ΙΑ' [12^{5}], Γεωργηλ., Θαν. 623, Ιστ. πατρ. 109^{20-21}, 110^{13}, 122^{15}, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)^{2} Ε' 557, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [131], [334], Γ' [34], [516], [531], Ε' [842], [993], Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 460^{11}. — Βλ. και *σταματώ*.

Από το ουσ. *στάμα* και την κατάλ. *-ίζω* (Χατζιδ., Αθ. 45, 1934, 185). Η μτχ. παρκ. και σήμ. ιδιωμ. (Ζώη, Λεξ. Ζακ.^{2} Β', Μάνεσης, Λεξ. μυκον. ιδιώμ., λ. *σταματώ*). Η λ. τον 8.-9. αι. (TLG), στο Meursius (λ. *σταματίζειν*), σε κείμ. του 18. αι. (Ιατροσόφ. 18. αι.) και σήμ. στο ποντ. ιδίωμα (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *σταματώ*), καθώς και στο ΑΛΝΕ λογοτ.· βλ. και LBG.

Α' Μτβ. **1)** Δεν κάνω πια αυτό που έκανα μέχρι τώρα (ενέργεια, κίνηση, δραστηριότητα κλπ.)· παύω, διακόπτω κ.: *Λύγκε μου σπλαγχνικότατε, κάμε να σταματί-*

σεις| το κλάημα και περπάτημα λίγο, γι' ανάπαυσίν μου,| τι, το 'να αυξαίνει τον καημόν και τ' άλλο την πληγήν μου Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1268]· *Δεν έχει ο κόσμος φοβερόν κι άγριο θεριό σαν κείνη* (ενν. τη φωτιά),| *ως πεινασμένος δράκοντας ό,τι έβρει καταπίνει* (παραλ. 2 στ.). *Κι ως νικητής στα πόδια της, όπου τα σταματίσει,| τόπον πάσ' άλλη δύναμις χρειά 'ναι να της αφήσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1127]. **2)** Εμποδίζω, ανακόπτω, αναχαιτίζω κάπ. ή κ.: *Ήτονε έξω δεκαφτά* (ενν. σάικες) *κι εκείνοι τους γυρίζου| κι αρχίζουσιν οι λουμπαρδιές κι όλες τες σταματίζου·| τσι Τούρκους εσκοτώσανε και τ' άρμενα τρυπούνε,| τσ' αντένες εκρεμνίσανε, για να παραδοθούνε* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 444[12].

Β' Αμτβ. **1)** (Προκ. για ενέργεια, κίνηση, δραστηριότητα κλπ.) δεν κάνω πια, παύω: *Και δεν εβράδυνε πολλά, ουδ' ήργησε το πράγμα,* (παραλ. 2 στ.) *ο νοητός αυγερινός το έφερε, να ζήσω,| αυτός ο μέγας Πρόδρομος, κάγώ το μαρτυρήσω,| διότι το θανατικόν αφ' την αυτού ημέραν| ήρχιζεν, εσταμάτιζεν με του Θεού την χέραν* Γεωργηλ., Θαν. 371· (προκ. για αιμορραγία): *Περί ζοχάδων, οπού τρέχει αίμα αποκάτω ... Έπαρε μάρμαρον καθάριον και τρίψε το καλά και κοσκίνισέ το. Τότε βάλε αβγά και ανακάτωσέ το. Και κάμε ένα κομμάτι πανί και βάλε το απάνω εις τα νεφρά ... Και με αυτό σταματίζει* Γιατροσ. Ιβ. 74. **2α)** Διακόπτω την πορεία μου για λίγο, στέκομαι: *κάλλιον μου εφάνη| νά 'λθω και εγώ με τούτους,| τους λοιπούς ανδρειωμένους,| να γυρίζω αυτά τα τείχη,| ότι πολεμώ να δείχνω| και να σταματίζω ομπρός της,| και αχόρτατος να μένω| βλέποντας αυτή την κόρην* Λουκάνη, Άλ. Τροίας [146]· *έτρεχαν οι χριστιανοί, ιερωμένοι και κοσμικοί, μετά πάσης χαράς και ευλαβείας, και επροσκύνουν αυτόν, και ελάμβαναν ευλογίαν. Και ως επροσκύνησεν ο λαός όλος, εβγήκεν ο λαός, εβγήκεν ο πατριάρχης έξω του ναού· και εσταμάτισεν ως σύνηθες, και ευλόγησε πάντας* Ιστ. πατρ. 192[19]· (μεταφ.): *Αφόν ετούτα σύντυχε, μετά πολλών δακρύων* (παραλ. 2 στ.), *προς την Αιμίλιαν άνοιξε τα μάτια τα θλιμμένα.| Βλέποντάς την και βλέποντας εστάθηκε καμπόσο,| εγύριζέν τα δω και κει, σ' αυτήν εσταμάτιζαν* Θησ. Γ [109[6]]· (σε μεταφ.): *Πρέπει λοιπόν να ζει κανείς, γιατί θωρώ κι η βρύσις| των στεναγμών και των δακρυών πως γλήγορ' αποφρύσσει.| Μα της χαράς ο ποταμός ποτέ δεν σταματίζει,| μα στέκεται παντοτινά, και πλιότερ' αναβρύζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1396]· **β)** (προκ. για πλοίο) κάνω στάση, αγκυροβολώ για λίγο: *Όλα τα κάτεργα κινού κι εις τα νησιά γυρίζου,| στην Πάτινο επήγανε εκεί, και σταματίζου| δουμάκια για να 'ρδινιαστού, να παλαμίσου πάσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 412[6]. **3α)** Μένω, παραμένω: *ως έμαθε τούτος ο παραβάτης ότι τοιούτα γράμματα απέστειλεν ο πατριάρχης κατ' αυτού, δεν εδυνήθη από την εντροπήν του να σταματίσει πλέον εις την Μονεμβασίαν· αμή εμίσευσεν απ' εκεί εν τω άμα και υπήγεν εις τον πάπαν, και ανήφερεν εις αυτόν λόγους σκληρούς και φοβερούς* Ιστ. πατρ. 148[11]· **β)** στέκομαι, περιμένω: *Τούτοι όλοι* (ενν. ο Πέτρος και Ιάκωβος και Ιωάννης κλπ.) *ήστεκαν αντάμα ακαρτερώντας, ήγουν σταματίζοντας, εις την προσευχήν και την παρακάλεσιν με τες γυναίκες, με την Μαρίαν την μάνναν του Ιησού και με τους αδελφούς του Ιησού* Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου) φ. 40[v] σημ. 4. **4)** Στέκομαι σταθερά στη θέση μου, ακινητοποιούμαι: *Πολλά εζαλίστη ο Ρώκριτος στην κονταράν εκείνη,| στ' αλόγου απάνω το λαιμό την κεφαλή του κλίνει* (παραλ. 2 στ.). *Δυο τρεις και τέσσερις φορές δείχνει να πέσει κάτω| κι η Αρετή ενεδάκρυωνε, κουρφά τον ελυπάτο·| πούρι*

αντρειεύτηκε καλά, στη σέλα σταματίζει,| προς την κερά του με καημό τα μάτια αναντρανίζει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Β' 2401· *τ' άλογα παν εδώ κι εκεί, πηδού και σταματίζου| καθώς τα αρμηνεύγουσιν εκείνοι που τα ορίζου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)[2] Δ' 1715· (μέσ.): *εστάθηκε ο Γολιάθ και έρχεται με ψυχήν καλήν απάνω προς τον Δαβίδ και δεν έβανε εις τον νου του τίποτες άλλο, μόνον επίστευε να τον θανατώσει τον Δαβίδ, και ο Δαβίδ έστεκε και εκοίταζέ τον καλά σταματισμένος και εδέχοτον την κονταρίαν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 191[r].

σταματικά, επίρρ. Χρον. Μορ. Η 4765.

Από το επίθ. *σταματικός*, που απ. στο Meursius και στο ΑΛΝΕ λογοτ. (<*σταματώ* και κατάλ. *-ικός*). Λ. *σταματικό* το σήμ. ιδιωμ. (Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Μηνάς, Λεξ. ιδιωμ. Καρπάθου).

Με τρόπο που σταματά απότομα μια κίνηση ή ενέργεια (βλ. και Lex. Chron. Mor., στη λ.)· (εδώ προκ. για αναχαίτιση επίθεσης): *Ορίζει* (ενν. *ο Μέγας ο Δεμέστικος*), *εκαβαλίκεψαν αλλάγια τρία μόνον,| χιλίους απάνω στ' άλογα τους Φράγκους να απαντήσουν·| ευθύς εκαβαλίκεψαν, εσυναπάντησάν τους,| σταματικά τους έσμιξαν όλους με τα κοντάρια* Χρον. Μορ. Ρ 4765.

σταματοσύνη η.

Από το *σταματώ* και την κατάλ. *-οσύνη* (πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 553). Η λ. στο Du Cange (λ. *στάμα*).

Σταμάτημα, παύση· (σε μεταφ.): *Θεός ο παντοδύναμος ...| είπεν· «ας έλθει σήμερον η ελεημοσύνη,| και το σπαθίν του Χάροντος να 'χει σταματοσύνη,| και ν' ανοιχθεί ο ουρανός την 'λευθεριάν να βρέξει,| κι η σωτηρία των πολλών αποτουνύν ας τρέξει»* Γεωργηλ., Θαν. 363.

σταματώ, Χρον. Μορ. Η 3838, Χρον. Μορ. Ρ 3838, Παρασπ., Βάρν. C 300, Διήγ. Αλ. V 49, 82, Κορων., Μπούας 97, Διήγ. Αλ. F (Lolos) 120[16], 174[18], Διήγ. Αλ. E (Lolos) 175[18], Διήγ. Αλ. F (Konst.) 82[18], 158[6], Διήγ. Αλ. E (Konst.) 95[17], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 234[r], Κώδ. Χρονογρ. 57[9], Χρον. σουλτ. 73[1], Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. (Κακ.-Πάνου) φ. 72[v], Γιατροσ. Ιβ. 50, Διαθ. Νίκωνος 253, Πτωχολ. Α 111, 247, Διγ. Ο 915, Ιωακ. Κύπρ., Πάλη (Kaplanis) 2041, 2972, Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 169[25], 184[13], 419[17], 510[11] κ.α., Γεργάν., Εξήγ. Αποκ. 280 δις.

Από τον αόρ. του *σταματίζω* κατά τα ρ. σε *-ώ* (Μπαμπιν., Ετυμ. λεξ.). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *σταματίζω*) και σήμ.

Α' Μτβ. **1)** Παύω, διακόπτω, δε συνεχίζω να κάνω κ.: *Ο Αλέξανδρος εκαβαλίκευσεν το άλογόν του τον Βουκέφαλον και καβαλλάρης επί την μέσην του κάστρου επαρακάλιεν το φουσσάτο του να σταματήσουν να μηδέν κόπτουν τους ανθρώπους* Διήγ. Αλ. V 48· *Πολύν καιρόν εμάχονταν τότες και εκτυπούσαν* (παραλ. 3 στ.). *Εστάθηκεν Αλέξανδρος κι είπε· «Ω παλληκάρια,| όλοι ας σταματήσομε ετούτα τα κονδάρια ...»* Αλεξ.[2] 860. **2α)** Κάνω κάπ. ή κ. να μη συνεχίσει (ενέργεια, κίνηση, κλπ.)· εμποδίζω, ανακόπτω, αναχαιτίζω: *αρχίρισαν* (ενν. *ο λαός της Αιγύπτου*) *να φωνάζουν και να παρακαλούν τον Αλέξανδρον και έλεγαν· «Ελεημοσύνην ποίησε εις εμάς,*

Αλέξανδρε βασιλέα και τοπικέ εδικέ μας, υιέ του βασιλέως του Νεκτενάβου». Και όρισεν και εσταμάτησεν τον πόλεμον Διήγ. Αλ. G 267[21]· *Πώς ο Θεός εσταμάτησε τον κατακλυσμόν και πώς εξισκεπάσθη η γης και πώς ο Νώε εβγήκε από την άρκλαν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. (Κακ.-Πάνου) φ. 98[r]· **β)** (προκ. για υγρά) εμποδίζω τη ροή: *Διά να σταματήσεις αίμα οπού τρέχει από την μύτην και το στόμα* ... Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 241· *Τα δάκρυά του έτρεχαν, ως η βροχή επίπταν,| και στάλαγμα δεν είχασιν ποσώς να σταματήσουν* Χρον. Τόκκων 3398. **3)** Κάνω κάπ. ή κ. να πάψει να προχωρά, ακινητοποιώ: *Και είς εκ τους γιανίτσαρους, καλός και πειρασμένος,| το άλογόν του σταματά, πιάνει τα ρέτενά του,| τον Αμουράτην έλεγε* ... Αργυρ., Βάρν. Κ 303· *εζύγωσεν Αλέξανδρος κοντά και είπεν του Πώρου· «Τέτοιαν εμπιστοσύνην έχεις, Πώρε βασιλέα; Το φουσσάτο σου έρχεται να σε βοηθά». Και ο Πώρος εγύρισεν τάχα να σταματήσει το φουσσάτο* Διήγ. Αλ. G 287[41]· (μεταφ.): *Βλέπε και συ, ω άνθρωπε, το πονηρόν θηρίον,| αυτόν γαρ τον διάβολον, μηδέν σε απατήσει,| εις ηδονήν δε της σαρκός να μη σε σταματήσει·| αλλά γυμνώσου και εσύ την ηδονήν εκείνην* Φυσιολ. (Legr.) 438.

Β΄ Αμτβ. **1α)** Παύω, διακόπτομαι: *Εις ρύσιν κοιλίας ... βράσε πολύγωνον ... με το ξύδι και βάλε το υποκάτω εις τους πόδας να σταματήσει η κίνησις της κοιλίας σου* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 233· (προκ. για λόγο, ομιλία): *Σώπα, εδώ ομπρός του| τα λόγια τούτα μην τα λες, γιατί 'ναι παραμύθια,| αλλά σταμάτα, γροίκησε, να μάθεις την αλήθεια* Προσοψάς, Δράμα γενν. τυφλού 190· **β)** (προκ. για υγρό) σταματώ να ρέω: *τα δάκρυά μου ρέουσι, τρέχουν ως το ποτάμι,| κι υπομονήν ουκ έχουσι ποσώς να σταματήσουν* Κομν., Διδασκ. Δ 32. **2α)** Διακόπτω την πορεία μου (για λίγο ή οριστικά), στέκομαι: *Ο βασιλεύς ο Ασκαλός και Αλιγνής μετ' αύτον| μετά τριάντα κάτεργα επέζευσαν εκείσε.| Τρεις χιλιάδες ευρίσκονταν, ήλθαν εις το φουσσάτον·| εσμίξασιν, εκρούσασιν, αλλά οι Τρώες πάλιν| τόσοι ήσαν, τους ετρόπευσαν, στην θάλασσαν τους φέρνουν.| Εκεί γαρ εσταμάτησαν, ουκ είχαν πού να δώσουν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.-Jeffr.) 3034· *Πήγε κείθε κι ήλθε δώθε* (ενν. το κορίτσι)| *και σταμάτησεν ομπρός του·| λέγει: «Γέρο, πώς με είδες;»* Πτωχολ. Α 211· *Και όταν εφθάσαμεν σιμά εις Εμμαούς, αρχίζει* (ενν. *ο Ιησούς*)| *να περπατεί μακρύτερα και να μας ξεχωρίζει| κι εμείς τον εβιάσαμεν μ' εμάς να σταματήξει,| ότι εσπέρα έφθασεν και νύκτα θέλει αρχίσει* Βεστάρχης, Στιχ. πολιτ. Ανάστ. 409· (σε προτροπή): *βαίνει* (ενν. *ο Αγαμέμνων*) *πάλιν προς την μάχην,| άπαντας γουν ερεθίζει·| «σταματήσατε προς μάχην| ίνα νικηταί φανώμεν»* Ερμον. Ο 4· *Μα τι κυνήγι το 'κανε ο γυμνωμένος Χάρος| κι έκοφτε τόσον άνθρωπον κι είχε περίσσο θάρρος!| Ω θάνατε αλύπητε, σταμάτησε κοντά σου,| στο αίμα οπού χύνεται και κλείσου στη φωλιά σου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 526[15]· (προκ. για υγρό): *το κρασί οπού μεταγγίζεται, εάν δεν σταματήσει ημέρας μ', δεν έρχεται εις την πρώτην ουσίαν του και ποιότητα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 166· **β)** (προκ. για πλοίο) κάνω στάση, αγκυροβολώ για λίγο: *Εις τον κάβο του γαρμπή του νησίου ήμισο πλωρήσι ημπορεί να σταματήσεις και να 'ράξεις άγκουρές σου εις οργίες ιζ' και κ'* Πορτολ. Α 354[6]· *Ο Φράγκος έφταξε μ' όλη του την αρμάδα| κι εσταματήσα στο νησί τρίγυρα όλα αράδα* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 364[24]. **3α)** Μένω, παραμένω, κατοικώ κάπου: *ένας αρχιστράτηγος του βασιλέως ... αποχαιρέτησεν εκείνην την δόξαν την ματαίαν και πρόσκαιρον και εδιάβη και έσμιξεν με τους*

εκλεκτούς εκείνους μοναχούς, οπού ήσαν φευγάτοι εις την έρημον, και εσταμάτηξε και αυτός εις την έρημον και εκαθάρισεν εξόχως τας αισθήσεις του όλας Ιστ. Βαρλαάμ 177· ΠΑΤΡΙΔΑ: *'Πειδή και θα μισέψετε και να μ' απαρνηθείτε,| αμέτε όλοι στο καλό και μη μου θυμηθείτε.* ΠΟΙΗΤΗΣ: *Πώς είναι δυνατό ποτέ να μη σου θυμηθούμε| σε ξενιτειά που πάμενε και πράμα δε βαστούμε;* ΠΑΤΡΙΔΑ: *Πού θε να σταματήσετε; Πού να 'ναι η κατοικιά σας;| Τάχα να βρείτε ανάπαψη ογιά παρηγοριά σας;* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) 224[27]· **β)** (εδώ προκ. για συζύγους) μένω μαζί με κάπ., παραμένω παντρεμένος: *ο Ξάνθος επήγεν εις το σπίτιόν του. Και άρχισε να συντυχαίνει την γυναίκαν του ... Και εκείνη εδίωξέν τον ... και λέγει τον: —Μην έλθεις κοντά μου, μόνον δος μου την προίκα μου να παγαίνω, διατί από τώρα και ομπρός δεν θέλω σταματήσει μετ' εσένα* Βίος Αισώπ. (Eideneier) D 223.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΛΗΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗ

Η συγκεκριμένη συμμετοχή όλων των συνεργατών εμφανίζεται στον εξαντλητικό κατάλογο που ακολουθεί. Με κάθετες γραμμές μεταξύ των αρχικών των ονομάτων διακρίνονται τα κύρια στάδια επεξεργασίας ενός άρθρου, τα οποία είναι κατά σειρά:

- η σύνταξη, η οποία αφορά τη συγκρότηση του άρθρου με την αξιοποίηση όλου του πρωτογενούς υλικού, και
- η τελική ανάγνωση, η οποία περιλαμβάνει θεώρηση του υλικού και των προτάσεων του συντάκτη, καθώς και την από κοινού με το συντάκτη διευθέτηση τυχόν προβλημάτων.

Τα ονόματα των συνεργατών δηλώνονται με τα αρχικά τους:

ΑΒ:	Αντριάνα Βε	ΒΜ:	Παρασκευή (Βιβή) Μαυρίδου
ΔΜ:	Δημήτρης Μπάγκαβος	ΕΖ:	Ελένη Ζέρβου
ΕΧ:	Ειρήνη Χιονίδου	ΚΜ:	(Αι)κατερίνη Μυτούλα
ΜΚ:	Μαρία Κεσόγλου	ΝΠ:	Νίκος Παπαγεωργίου
ΠαΜ:	Πασχαλιά Μιχαλοπούλου	ΠΜ:	Πηνελόπη Μαυρομματίδου
ΧΠ:	Χαράλαμπος Πασσαλής		

σιρόκος: ΑΒ/ΒΜ
σιρόπι: ΑΒ/ΒΜ
σιστάτζια: ΑΒ/ΒΜ
σισύμβριον: ΑΒ/ΒΜ
σιταρένιος: ΑΒ/ΧΠ
σιτάριον: ΑΒ/ΧΠ
σιταροκούκκιν: ΑΒ/ΧΠ
σιταρομούζουρο: ΑΒ/ΧΠ
σιταροφακόκουκκα: ΑΒ/ΧΠ
σιταρόφορον: ΑΒ/ΧΠ
σιταρόψειρα: ΑΒ/ΧΠ
σιταρχία: ΕΧ/ΧΠ
σιταρχίζω: ΕΧ/ΧΠ
σιταρχώ: ΕΧ/ΧΠ
σιτεύω: ΕΧ/ΧΠ
σιτηρέσιον: ΕΧ/ΧΠ
σίτινος: ΕΧ/ΧΠ
σιτίον: ΕΧ/ΧΠ
σιτοδοχείο(ν): ΕΧ/ΧΠ
σιτοθήκη: ΕΧ/ΧΠ
σιτοκάπηλος: ΕΧ/ΧΠ
σιτόκοκκον: ΕΧ/ΧΠ
σιτόκριθον: ΕΧ/ΧΠ
σίτος: ΕΧ/ΧΠ
σιτόφθειρ(α): ΕΧ/ΧΠ
σιτοφθόρος: ΕΧ/ΧΠ
σιτοφόρος: ΕΧ/ΧΠ
σιτόχροος: ΕΧ/ΧΠ
σιτσιλιάνικος: ΚΜ/ΒΜ
Σιτσιλιάνος: ΚΜ/ΒΜ
σίτων: ΕΧ/ΧΠ
σιφούνι: ΚΜ/ΒΜ
σίφωνας: ΚΜ/ΒΜ
σιφωνίζω: ΚΜ/ΒΜ
σιχαδερός: ΚΜ/ΜΚ
σιχαδιάρης: ΚΜ/ΜΚ
σιχάδιασμα: ΚΜ/ΜΚ
σιχαίνομαι: ΚΜ/ΜΚ
σίχαμα: ΚΜ/ΜΚ
σιχαμερός: ΚΜ/ΜΚ
σιχαμός: ΚΜ/ΜΚ
σιχαντικός: ΚΜ/ΜΚ
σιχαντός: ΚΜ/ΜΚ
σιχανωτός: ΚΜ/ΜΚ
σιχασερός: ΚΜ/ΜΚ
σιχασία: ΚΜ/ΜΚ
σιχασιάρης: ΚΜ/ΜΚ
σίχασμα: ΚΜ/ΜΚ
σιχασμός: ΚΜ/ΜΚ
σιωπάζω: ΔΜ/ΒΜ
σιωπαίνω: ΔΜ/ΒΜ
σιώπασμα: ΔΜ/ΒΜ
σιωπασμένα: ΔΜ/ΒΜ
σιωπασμός: ΔΜ/ΒΜ
σιωπαστός: ΔΜ/ΒΜ
σιωπαστώς: ΔΜ/ΒΜ
σιώπεμα: ΔΜ/ΒΜ
σιωπή: ΔΜ/ΒΜ
σιωπηλός: ΔΜ/ΒΜ
σιωπηρώς: ΔΜ/ΒΜ
σιωπώ: ΔΜ/ΒΜ
σκαβατζαδούρα: ΔΜ/ΒΜ
σκάβος: ΔΜ/ΚΜ
σκάδρα: ΔΜ/ΚΜ
σκαδρούνι: ΔΜ/ΚΜ
σκάζω: ΠΜ/ΧΠ
σκαιός: ΠΜ/ΧΠ
σκαιότης: ΠΜ/ΧΠ
σκαιωρία: ΠΜ/ΧΠ

σκάκιο: ΠΜ/ΧΠ
σκάκος (Ι): ΠΜ/ΧΠ
σκάκος (ΙΙ): ΠΜ/ΧΠ
σκάλα: ΠΜ/ΧΠ
σκαλδάρω: ΝΠ/ΚΜ
σκαλέρι: ΝΠ/ΚΜ
σκαλέτα: ΝΠ/ΚΜ
σκαλεύω (Ι): ΝΠ/ΚΜ
σκαλεύω (ΙΙ): ΝΠ/ΚΜ
σκαληνός: ΝΠ/ΚΜ
σκαλί: ΝΠ/ΚΜ
σκαλιατικόν: ΝΠ/ΚΜ
σκαλιατόρος: ΝΠ/ΚΜ
σκαλίδι(ον): ΝΠ/ΚΜ
σκαλιέρης: ΠΜ/ΚΜ
σκαλίζω: ΝΠ/ΚΜ
σκαλιστήρι(ον): ΝΠ/ΚΜ
σκαλόλουρο(ν): ΝΠ/ΚΜ
σκαλόνι(ν): ΝΠ/ΚΜ
σκαλοπάτημα: ΝΠ/ΚΜ
σκαλοπάτι(ν): ΝΠ/ΚΜ
σκαλούμι(ν): ΝΠ/ΚΜ
σκαλπέτιον: ΝΠ/ΚΜ
σκαλφαρότο: ΝΠ/ΚΜ
σκάλωμα: ΝΠ/ΚΜ
σκαλώνω: ΝΠ/ΚΜ
σκαλωσία: ΝΠ/ΚΜ
σκάλωσις: ΝΠ/ΚΜ
σκάμα: ΑΒ/ΒΜ
σκαματίζω: ΑΒ/ΒΜ
σκάμμα: ΑΒ/ΒΜ
σκαμνίον: ΑΒ/ΒΜ
σκαμνιτσαούσης: ΑΒ/ΒΜ
σκαμνόπουλον: ΑΒ/ΒΜ
σκάμνος: ΑΒ/ΒΜ
σκαμπαβίτικος: ΑΒ/ΒΜ
σκαμωνία: ΑΒ/ΒΜ
σκανδαλίζω: ΑΒ/ΒΜ
σκανδάλισις: ΑΒ/ΒΜ
σκάνδαλον: ΑΒ/ΒΜ
σκανδαλοποιός: ΑΒ/ΒΜ
σκανδαλουργός: ΑΒ/ΒΜ
σκανδαλώνω: ΑΒ/ΒΜ
σκανδοποιός: ΑΒ/ΒΜ
σκάνθαρος: ΑΒ/ΒΜ

σκανίζω: ΑΒ/ΒΜ
σκάνιο: ΑΒ/ΒΜ
σκανταγιάρω: ΕΧ/ΚΜ
σκαντάγιον: ΕΧ/ΚΜ
σκανταλλιάζω: ΕΧ/ΚΜ
σκαντζηλήθρα: ΕΧ/ΚΜ
σκαντζηλήτρια: ΕΧ/ΚΜ
σκαντζία: ΕΧ/ΚΜ
σκαντζόχοιρος: ΕΧ/ΚΜ
σκαπεταρέα: ΕΧ/ΒΜ
σκαπέτι: ΕΧ/ΒΜ
σκαπετίζω ή σκαπετώ: ΕΧ/ΒΜ
σκαπουλίζω: ΕΧ/ΚΜ
σκάπουλος: ΕΧ/ΚΜ
σκάπτης: ΕΧ/ΒΜ
σκαπτός: ΕΧ/ΒΜ
σκάπτω: ΕΧ/ΒΜ
σκαράνικον: ΕΧ/ΧΠ
σκαρδαμυκτώ: ΕΧ/ΚΜ
σκαρεντζία: ΠαΜ-ΚΜ/ΚΜ
σκαρί(ν): ΠαΜ/ΚΜ
σκαρλατένιος: ΠαΜ/ΚΜ
σκαρλάτος: ΠαΜ/ΚΜ
σκαρμός: ΠαΜ/ΚΜ
σκαρογάιτα: ΠαΜ/ΚΜ
σκαρολάχανον: ΠαΜ/ΚΜ
σκάρπα: ΠαΜ/ΚΜ
σκάρσος (Ι): ΕΖ/ΚΜ
σκάρσος (ΙΙ): ΕΖ/ΚΜ
σκαρταμπέλο: ΕΖ/ΚΜ
σκαρτοκαμπανιστής: ΕΖ/ΚΜ
σκαρτσίνα: ΕΖ/ΚΜ
σκάρφη: ΕΖ/ΒΜ
σκαρφί: ΕΖ/ΒΜ
σκαρώνω: ΕΖ/ΚΜ
σκάση: ΕΖ/ΒΜ
σκαταλείφω:ΕΖ/ΒΜ
σκαταπλώνω: ΕΖ/ΒΜ
σκατάραχον: ΕΖ/ΒΜ
σκαταφάτα: ΕΖ/ΒΜ
σκατέλαιον: ΕΖ/ΒΜ
σκατηλάχω: ΕΖ/ΒΜ
σκατιά: ΕΖ/ΒΜ

σκατόβοϊδον: ΕΖ/ΒΜ
σκατοβορβορόκοιλος: ΕΖ/ΒΜ
σκατόβουβα: ΕΖ/ΒΜ
σκατογάδαρος: ΕΖ/ΒΜ
σκατογένης: ΕΖ/ΒΜ
σκατόγερος: ΕΖ/ΒΜ
σκατόγραια: ΕΖ/ΒΜ
σκάτολα: ΕΧ/ΕΖ
σκατολογώ: ΕΧ/ΕΖ
σκατόμουνος: ΕΧ/ΕΖ
σκατομπούμπουλας: ΕΧ/ΕΖ
σκατόν: ΕΧ/ΕΖ
σκατοποντικός: ΕΧ/ΕΖ
σκατοπρόσωπος ΕΧ/ΕΖ
σκατόχοιρος: ΕΧ/ΕΖ
σκατοψύχησις: ΕΧ/ΕΖ
σκατώνω: ΕΧ/ΕΖ
σκατωτός: ΕΧ/ΕΖ
σκαφευτής: ΜΚ/ΒΜ
σκάφη: ΜΚ/ΒΜ
σκαφίδιον: ΜΚ/ΒΜ
σκαφιδοπίνακο(ν): ΜΚ/ΒΜ
σκαφιδοπούλα: ΜΚ/ΒΜ
σκαφικός: ΜΚ/ΒΜ
σκαφοδούγα: ΜΚ/ΒΜ
σκάφος: ΜΚ/ΒΜ
σκαφτοκλαδεύγω: ΕΧ/ΒΜ
σκάψιμον: ΕΧ/ΒΜ
σκεβαρίζω: ΔΜ/ΜΚ
σκέδα: ΔΜ/ΜΚ
σκεθθώ: ΔΜ/ΜΚ
σκελετούρα: ΔΜ/ΜΚ
σκέλι: ΔΜ/ΜΚ
σκελίδι(ον): ΔΜ/ΜΚ
σκελίζω: ΔΜ/ΜΚ
σκελίς -ίδα: ΔΜ/ΜΚ
σκέλος: ΔΜ/ΜΚ
σκέλωμα: ΔΜ/ΜΚ
σκέμμα: ΔΜ/ΜΚ
σκεμπέ: ΔΜ/ΜΚ
σκεντζές: ΔΜ/ΜΚ
σκεντζεύω: ΔΜ/ΜΚ
σκεντζιά: ΔΜ/ΜΚ
σκεπάζω: ΒΜ/ΕΖ

σκεπαίνω: ΒΜ/ΕΖ
σκεπαρνιά: ΜΚ/ΕΖ
σκεπάρνιν: ΜΚ/ΕΖ
σκεπαρνομαλίζω: ΜΚ/ΕΖ
σκεπασία: ΒΜ/ΕΖ
σκέπασις -ση: ΒΜ/ΕΖ
σκέπασμα: ΒΜ/ΕΖ
σκεπαστά: ΒΜ/ΕΖ
σκεπαστής: ΒΜ/ΕΖ
σκεπαστικά: ΒΜ/ΕΖ
σκεπαστικός: ΒΜ/ΕΖ
σκεπαστός: ΒΜ/ΕΖ
σκέπη: ΒΜ/ΕΖ
σκέπος: ΒΜ/ΕΖ
σκεπτικά: ΜΚ/ΕΖ
σκέπτομαι: ΜΚ/ΕΖ
σκέπω: ΒΜ/ΕΖ
σκερία: ΜΚ/ΕΖ
σκέρος: ΜΚ/ΕΖ
σκέτα: ΜΚ/ΕΖ
σκέτος: ΜΚ/ΕΖ
σκευάζω: ΕΖ/ΜΚ
σκευασία: ΕΖ/ΜΚ
σκευαστός: ΕΖ/ΜΚ
σκευγάτορας: ΕΖ/ΜΚ
σκευή: ΕΖ/ΜΚ
σκευοκάραβον: ΕΖ/ΜΚ
σκεύος: ΕΖ/ΜΚ
σκευοφυλάκιον: ΕΖ/ΜΚ
σκευοφύλαξ: ΕΖ/ΜΚ
σκευωρία: ΠΜ/ΜΚ
σκευωρώ: ΠΜ/ΜΚ
σκέψιμον: ΕΖ/ΜΚ
σκέψις: ΕΖ/ΜΚ
σκήμανσις: ΜΚ/ΧΠ
σκηνείο(ν): ΜΚ/ΧΠ
σκηνή: ΜΚ/ΧΠ
σκηνικός: ΜΚ/ΧΠ
σκηνοποιός: ΜΚ/ΧΠ
σκηνορράφος: ΜΚ/ΧΠ
σκήνος: ΜΚ/ΧΠ
σκηνώ: ΜΚ/ΧΠ
σκήνωμα: ΜΚ/ΧΠ
σκηνωρώ: ΜΚ/ΧΠ
σκήνωσις: ΜΚ/ΧΠ

σκηπτοκράτωρ: ΜΚ/ΒΜ
σκηπτουχία: ΜΚ/ΒΜ
σκηπτούχος: ΜΚ/ΒΜ
σκηπτροκατάρχης: ΜΚ/ΒΜ
σκηπτροκρατία: ΜΚ/ΒΜ
σκηπτροκρατούχος: ΜΚ/ΒΜ
σκηπτροκρατώ: ΜΚ/ΒΜ
σκήπτρον: ΜΚ/ΒΜ
σκηπτρούχος: ΜΚ/ΒΜ
σκήτις-η: ΔΜ/ΒΜ
σκιά: ΔΜ/ΒΜ
σκιαγραφώ: ΔΜ/ΒΜ
σκιαδάκιν: ΔΜ/ΒΜ
σκιάδι: ΔΜ/ΒΜ
σκιαδικόν: ΔΜ/ΒΜ
σκιαδόμαλλον: ΔΜ/ΒΜ
σκιαζάρης: ΔΜ/ΒΜ
σκιαζάρικος: ΔΜ/ΒΜ
σκιάζω (Ι): ΔΜ/ΒΜ
σκιάζω (ΙΙ): ΔΜ/ΒΜ
σκιαμαχώ: ΔΜ/ΒΜ
σκιανάδα: ΔΜ/ΒΜ
σκιανάδι: ΔΜ/ΒΜ
σκιανιάζω: ΔΜ/ΒΜ
σκιανό: ΔΜ/ΒΜ
σκιανός: ΔΜ/ΒΜ
σκιάξιμον: ΔΜ/ΒΜ
σκίασις-ση: ΔΜ/ΒΜ
σκίασμα (Ι): ΔΜ/ΒΜ
σκίασμα (ΙΙ): ΔΜ/ΒΜ
σκιασμός: ΔΜ/ΒΜ
σκιαστάρης: ΔΜ/ΒΜ
σκιαστάρικος: ΔΜ/ΒΜ
σκιαστός: ΔΜ/ΒΜ
σκιβουρία: ΠΜ/ΒΜ
σκίγγος: ΕΧ/ΒΜ
σκίλλα: ΔΜ/ΜΚ
σκιλλικός: ΕΧ/ΜΚ
σκίλλινος: ΕΧ/ΜΚ
σκιλλοκρόμμυδον: ΕΧ/ΜΚ
σκιμαλίζω: ΕΧ/ΜΚ
σκίνα: ΜΚ/ΒΜ
σκιογραφίζω: ΔΜ/ΒΜ
σκιόφυλλος: ΔΜ/ΒΜ

σκιπετάρης: ΜΚ/ΒΜ
σκιπετιά: ΜΚ/ΒΜ
σκιπέτο: ΜΚ/ΒΜ
σκιράτσο:ΜΚ/ΒΜ
σκίρση: ΜΚ/ΒΜ
σκίρτημα: ΜΚ/ΒΜ
σκιρτίζω: ΜΚ/ΒΜ
σκιρτισμός: ΜΚ/ΒΜ
σκιρτώ: ΜΚ/ΒΜ
σκίφος: ΜΚ/ΒΜ
σκιώδης: ΜΚ/ΒΜ
σκλάβα: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβεύω: ΑΒ/ΕΖ
Σκλαβήνος: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβιά: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβίνα: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβοθώρετος: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβολογία: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβοπούλα: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβόπουλον: ΑΒ/ΕΖ
Σκλάβος (Ι): ΑΒ/ΕΖ
σκλάβος (ΙΙ): ΑΒ/ΕΖ
σκλαβοσκοτωμός: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβοσύνη: ΑΒ/ΕΖ
Σκλαβούνα: ΑΒ/ΕΖ
Σκλαβούναρος: ΑΒ/ΕΖ
Σκλαβουνία: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβούνικος: ΑΒ/ΕΖ
Σκλαβούνος: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβωμός: ΑΒ/ΕΖ
σκλαβώνω: ΑΒ/ΕΖ
σκλάβωσις: ΑΒ/ΕΖ
σκλαίνομαι: ΕΖ/ΚΜ
σκλαρέα: ΕΖ/ΜΚ
σκλετάδα: ΕΖ/ΜΚ
σκληβώνω: ΕΖ/ΜΚ
σκλήθρα: ΕΖ/ΜΚ
σκλήθρος: ΕΖ/ΜΚ
σκληρά (Ι): ΕΖ/ΚΜ
σκληραγωγία: ΕΖ/ΚΜ
σκληραίνω: ΕΖ/ΚΜ
σκληραύχην: ΕΖ/ΚΜ
σκληρεύομαι: ΕΖ/ΚΜ
σκληρηπατία: ΕΖ/ΚΜ
σκληρία: ΕΖ/ΚΜ

σκληρόγνωμον: ΕΖ/ΚΜ
σκληρογνωμοσύνη: ΕΖ/ΚΜ
σκληροκάρδης: ΕΖ/ΚΜ
σκληροκαρδία: ΕΖ/ΚΜ
σκληροκάρδιος: ΕΖ/ΚΜ
σκληρόκαρδος: ΕΖ/ΚΜ
σκληροκουφρινός: ΕΖ/ΚΜ
σκληρολογώ: ΕΖ/ΚΜ
σκληρός: ΕΖ/ΚΜ
σκληροσύνη: ΕΖ/ΚΜ
σκληροσυντυχαίνω: ΕΖ/ΚΜ
σκληρότης: ΕΖ/ΚΜ
σκληροτράχηλος: ΕΖ/ΚΜ
σκληροφθαλμία: ΕΖ/ΚΜ
σκληρυνίσκω: ΕΖ/ΚΜ
σκληρύνω: ΕΖ/ΚΜ
σκληρώδης: ΕΖ/ΚΜ
σκληρώνω: ΕΖ/ΚΜ
σκληρώς: ΕΖ/ΚΜ
σκλόπα: ΕΧ/ΜΚ
σκλόπος: ΕΧ/ΜΚ
σκλούζος: ΕΧ/ΜΚ
σκνιπεία: ΕΧ/ΜΚ
σκνιφός: ΕΧ/ΜΚ
σκνιψ: ΕΧ/ΜΚ
σκόβολον: ΕΧ/ΜΚ
σκοβουτζέλι(ν): ΕΧ/ΜΚ
σκογέτο: ΕΧ/ΜΚ
σκόγιο: ΕΧ/ΜΚ
σκοδάρω: ΕΧ/ΜΚ
σκοδερίζω: ΕΧ/ΜΚ
σκολάρος: ΜΚ/ΕΖ
σκολιός: ΜΚ/ΕΖ
σκόλοψ: ΜΚ/ΕΖ
σκονάδι: ΜΚ/ΕΖ
σκόνη: ΜΚ/ΕΖ
σκονίζω: ΜΚ/ΕΖ
σκονισμός: ΜΚ/ΕΖ
σκόνταμμα: ΜΚ/ΕΖ
σκοντάπτω: ΜΚ/ΕΖ
σκόπελο(ν): ΜΚ/ΕΖ
σκόπελος: ΜΚ/ΕΖ
σκοπεύω: ΜΚ/ΕΖ
σκοπιά: ΜΚ/ΕΖ
σκοπίζω: ΜΚ/ΕΖ
σκοπομελετώ: ΜΚ/ΕΖ
σκοπός: ΒΜ/ΕΖ
σκοποτραγούδισμα: ΒΜ/ΕΖ
σκόπτω: ΜΚ/ΕΖ
σκοπώ: ΜΚ/ΕΖ
σκορδαλλός (Ι): ΒΜ/ΧΠ
σκορδάτον: ΒΜ/ΧΠ
σκορδαψός: ΒΜ/ΧΠ
Σκορδιανός: ΒΜ/ΧΠ
σκορδίκι(ν): ΒΜ/ΧΠ
σκόρδιον: ΒΜ/ΧΠ
σκορδοκήπι: ΒΜ/ΧΠ
σκορδοκόπανος: ΒΜ/ΧΠ
σκορδοκρόμμυδα: ΒΜ/ΧΠ
σκορδολάζαρον: ΒΜ/ΧΠ
σκόρδον: ΒΜ/ΧΠ
Σκόρδος: ΒΜ/ΧΠ
σκορδότσεφλι(ν): ΒΜ/ΧΠ
σκορδούλιον: ΒΜ/ΧΠ
σκορδόφυλλο(ν): ΒΜ/ΧΠ
σκόρνο: ΒΜ/ΜΚ
σκοροδάλμη: ΒΜ/ΧΠ
σκορπίδι(ον): ΚΜ/ΜΚ
σκορπίδιον: ΚΜ/ΜΚ
σκορπίζω: ΚΜ/ΠΜ
σκορπιοδηγμός: ΚΜ/ΜΚ
σκόρπιος (Ι): ΚΜ/ΠΜ
σκορπίος: ΚΜ/ΜΚ
σκόρπισις: ΚΜ/ΠΜ
σκορπισμός: ΚΜ/ΠΜ
σκορπιστά: ΚΜ/ΠΜ
σκορπιστός: ΚΜ/ΠΜ
σκορπώ: ΚΜ/ΠΜ
?σκόρτα: ΚΜ/ΜΚ
Σκορτινός: ΚΜ/ΜΚ
σκόρτσα: ΚΜ/ΜΚ
σκότα: ΠΜ/ΜΚ
σκοτάδιον: ΠΜ/ΚΜ
σκοτάζω: ΠΜ/ΚΜ
σκότασις: ΠΜ/ΚΜ
σκοτασμός: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινά: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινάγρα: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινάδα: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινιάζω: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινίζω: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινοαραχνιάζω: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινόμορφος: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινοπερπατούσα: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινός: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινότη(ς): ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινοφόρος: ΠΜ/ΚΜ
σκοτεινωπός: ΠΜ/ΚΜ
σκότη: ΠΜ/ΚΜ
σκοτία: ΠΜ/ΚΜ
σκοτίδι: ΠΜ/ΚΜ
σκοτιδιάζω: ΠΜ/ΚΜ
σκοτίζω: ΠΜ/ΚΜ
σκοτίνα: ΠΜ/ΚΜ
σκότιος: ΠΜ/ΚΜ
σκότισις-ση: ΠΜ/ΚΜ
σκοτισμάρα: ΠΜ/ΚΜ
σκοτισμός: ΠΜ/ΚΜ
σκότο (Ι): ΠΜ/ΚΜ
σκοτοδίνησις: ΠΜ/ΚΜ
σκοτοδινία: ΠΜ/ΚΜ
σκοτοδινίασις: ΠΜ/ΚΜ
σκοτοδινιώ: ΠΜ/ΚΜ
σκοτόδινος: ΠΜ/ΚΜ
σκοτοδινώ: ΠΜ/ΚΜ
σκοτομαυρισμένος: ΠΜ/ΚΜ
σκότος: ΠΜ/ΚΜ
σκοτούρα: ΠΜ/ΚΜ
σκοτοφόρος: ΠΜ/ΚΜ
σκοτώ (Ι): ΠΜ/ΚΜ
σκοτώ (ΙΙ): ΠΜ/ΚΜ
σκοτώδης: ΠΜ/ΚΜ
σκότωμα (Ι): ΠΜ/ΚΜ
σκότωμα (ΙΙ): ΠΜ/ΚΜ
σκοτωματικός: ΠΜ/ΚΜ
σκοτωμός: ΠΜ/ΚΜ
σκοτώνω: ΠΜ/ΚΜ
σκότωση: ΠΜ/ΚΜ
σκότωσις: ΠΜ/ΚΜ
σκοτωτής: ΠΜ/ΚΜ
σκουγιάζω: ΝΠ/ΜΚ
σκούδον: ΝΠ/ΜΚ

σκούδος: ΝΠ/ΜΚ
σκούζα: ΝΠ/ΜΚ
σκουζάδος: ΝΠ/ΜΚ
σκουζάρω: ΝΠ/ΜΚ
σκουζιάζω: ΝΠ/ΜΚ
σκούζω: ΝΠ/ΜΚ
σκουλαρικάτος: ΝΠ/ΜΚ
σκουλαρίκι: ΝΠ/ΜΚ
σκουληκάκι: ΝΠ/ΚΜ
σκουλήκι: ΝΠ/ΚΜ
σκουληκιάζω: ΝΠ/ΚΜ
σκουληκιάρης ή σκουληκιάρικος: ΝΠ/ΚΜ
σκουληκόπουλο(ν): ΝΠ/ΚΜ
σκουληκόρουχον: ΝΠ/ΚΜ
?σκουληκοφαγώνομαι ή σκουληκοτρώγομαι: ΝΠ/ΚΜ
σκουληκώνω: ΝΠ/ΚΜ
σκουλής: ΕΧ/ΜΚ
σκουλί: ΕΧ/ΜΚ
σκουλίζω: ΕΧ/ΜΚ
σκούλινος: ΕΧ/ΜΚ
σκουλόπετρα: ΕΧ/ΜΚ
σκουλουδάρικος: ΕΧ/ΜΚ
σκουλούδι: ΕΧ/ΜΚ
σκουμπρίν: ΕΧ/ΜΚ
σκουμπροπαλαμιδόπαστος: ΕΧ/ΜΚ
σκούμπρος: ΕΧ/ΜΚ
σκουντούφλα: ΕΧ/ΧΠ
σκούντρος: ΕΧ/ΜΚ
σκουντρώ ή σκουντρίζω: ΕΧ/ΜΚ
σκούπα: ΕΧ/ΜΚ
σκουπίδι: ΕΧ/ΜΚ
σκούπιδο: ΕΧ/ΜΚ
σκουπίζω: ΕΧ/ΜΚ
σκούπιρο: ΕΧ/ΜΚ
σκουπόραβδον: ΕΧ/ΜΚ
σκουραρίζω: ΜΚ/ΧΠ
σκουράρω: ΜΚ/ΧΠ
σκουριάζω: ΜΚ/ΧΠ
σκουριαίνω: ΜΚ/ΧΠ
σκούρος: ΜΚ/ΧΠ
σκουταράτος: ΑΒ/ΜΚ
σκουτάριν: ΑΒ/ΜΚ
σκουταροκόνταρον: ΑΒ/ΜΚ
σκουταροκτυπώ: ΑΒ/ΜΚ
σκουταροτζαγράτορας: ΑΒ/ΜΚ
σκουταρώνω: ΑΒ/ΜΚ
σκουτέλα: ΑΒ/ΜΚ
σκουτελάκι: ΑΒ/ΜΚ
σκουτελάς: ΑΒ/ΜΚ
σκουτέλι: ΑΒ/ΜΚ
σκουτελίκι: ΑΒ/ΜΚ
σκουτελοπίνακα: ΑΒ/ΜΚ
σκούτελος: ΑΒ/ΜΚ
σκουτέριος: ΝΠ/ΒΜ
σκουτί: ΔΜ/ΧΠ
σκούτουφλο: ΕΧ/ΧΠ
σκουφάς: ΒΜ/ΧΠ
σκούφια: ΒΜ/ΧΠ
σκουφίδι: ΒΜ/ΧΠ
σκουφώννω: ΒΜ/ΧΠ
σκρίμα: ΒΜ/ΧΠ
σκριματόρος: ΒΜ/ΧΠ
σκριμίδα: ΒΜ/ΧΠ
σκριμιδάρω: ΒΜ/ΧΠ
σκρίνιο: ΒΜ/ΜΚ
σκρινιόπουλο: ΒΜ/ΜΚ
σκρινίτσι: ΒΜ/ΜΚ
σκρίτο: ΒΜ/ΜΚ
σκριτόριο: ΒΜ/ΜΚ
σκρόπολο: ΒΜ/ΜΚ
σκρόφα: ΒΜ/ΜΚ
σκροφάδιο: ΒΜ/ΜΚ
σκροφιά: ΒΜ/ΜΚ
σκύβαλον: ΒΜ/ΜΚ
σκυβαλοφύλαξ: ΒΜ/ΜΚ
Σκύθης: ΜΚ/ΠΜ
σκυθρωπάζω: ΜΚ/ΠΜ
σκυθρωπός: ΜΚ/ΠΜ
σκυθρωπότης-τητα: ΜΚ/ΠΜ
σκυθρωπώ: ΜΚ/ΠΜ
σκύλα: ΕΧ/ΒΜ
σκυλάκιον: ΕΧ/ΒΜ
σκυλάτορας: ΕΧ/ΒΜ
σκυλεία: ΕΧ/ΒΜ
σκυλευτής: ΕΧ/ΒΜ
σκυλεύω: ΕΧ/ΒΜ
σκυλί: ΕΧ/ΒΜ
σκυλιά: ΕΧ/ΒΜ
σκύλικος: ΕΧ/ΒΜ
σκύλινα: ΕΧ/ΒΜ
σκυλινέα: ΕΧ/ΒΜ
σκύλινος: ΕΧ/ΒΜ
σκύλλω: ΕΧ/ΒΜ
σκυλογάδαρος: ΕΧ/ΒΜ
σκυλοκάρδης: ΕΧ/ΒΜ
σκυλοκέφαλος: ΕΧ/ΒΜ
σκυλολόγι: ΕΧ/ΒΜ
σκυλομάγγος: ΕΧ/ΒΜ
σκυλόμυγα: ΕΧ/ΒΜ
σκύλον: ΕΧ/ΒΜ
σκυλόπουλον: ΕΧ/ΒΜ
σκυλοπρόσωπος: ΕΧ/ΒΜ
σκυλοπυτία: ΕΧ/ΒΜ
σκύλορχις: ΕΧ/ΒΜ
σκύλος: ΕΧ/ΒΜ
σκυλότουρκος: ΕΧ/ΒΜ
σκυλοφύλακας: ΕΧ/ΒΜ
σκυμνάδι: ΜΚ/ΒΜ
σκύμνος: ΜΚ/ΒΜ
σκυμνοτρόφος: ΜΚ/ΒΜ
Σκυνοκέφαλοι: ΜΚ/ΒΜ
σκυπτός: ΔΜ/ΜΚ
σκύπτω: ΔΜ/ΜΚ
σκύταλος: ΔΜ/ΜΚ
σκυτίζω: ΔΜ/ΜΚ
σκύτος: ΔΜ/ΜΚ
σκυτοτόμος: ΔΜ/ΜΚ
σκυτοτομώ: ΔΜ/ΜΚ
σκύφος: ΒΜ/ΜΚ
σκυφτά: ΔΜ/ΚΜ
σκωληκόβρωτος: ΝΠ/ΚΜ
σκωληκογλειμμένος: ΝΠ/ΚΜ
σκώληξ: ΝΠ/ΚΜ
σκωπτικός: ΜΚ/ΔΜ
σκώπτω: ΜΚ/ΔΜ
σκωρία: ΜΚ/ΔΜ

σλεβί: ΜΚ/ΔΜ
σλουζιάρης: ΜΚ/ΔΜ
σμαράγδινος: ΜΚ/ΔΜ
σμαράγδιον: ΜΚ/ΔΜ
σμαραγδοζαφειρόρουμπα: ΜΚ/ΔΜ
σμαραγδομάργαρο(ν): ΜΚ/ΔΜ
σμαραγδοπλουμισμένος: ΜΚ/ΔΜ
σμάραγδος: ΜΚ/ΔΜ
σμαραγδόχροος: ΜΚ/ΔΜ
σμάρδος: ΜΚ/ΔΜ
σμαρίς-ίδα: ΜΚ/ΔΜ
σμεράλντο: ΜΚ/ΔΜ
σμήχω: ΜΚ/ΔΜ
σμιγάδι: ΚΜ/ΜΚ
σμίγω: ΚΜ/ΜΚ
σμικτά: ΚΜ/ΜΚ
σμικτός: ΚΜ/ΜΚ
σμίλα: ΚΜ/ΔΜ
Σμιλάκιος: ΚΜ/ΔΜ
σμιλίον: ΚΜ/ΔΜ
σμίξιμον: ΚΜ/ΜΚ
σμίξις: ΚΜ/ΜΚ
σμιξοσύνη: ΚΜ/ΜΚ
σμπαντίρω: ΚΜ/ΔΜ
σμπάρο: ΚΜ/ΔΜ
σμπιμπίλι: ΚΜ/ΔΜ
σμπουρατσό: ΚΜ/ΔΜ
σμυρίλιος: ΝΠ/ΚΜ
σμύρις: ΝΠ/ΔΜ
σμύρνα (Ι): ΝΠ/ΚΜ
σμύρνα (ΙΙ): ΝΠ/ΚΜ
Σμυρναίος: ΝΠ/ΚΜ
σμυρναλόνη: ΝΠ/ΚΜ
σμύρνη: ΚΜ/ΚΜ
σμύρνος ή σμύρνον: ΝΠ/ΚΜ
?σμυρνωμένος: ΝΠ/ΚΜ
σντένιο: ΝΠ/ΚΜ
σοάμ: ΝΠ/ΚΜ
σοβαρά: ΝΠ/ΚΜ
σοβαρός: ΝΠ/ΚΜ
σοβαρότης: ΝΠ/ΚΜ
σοβαρωμένος: ΝΠ/ΚΜ
σοβαρώς: ΝΠ/ΚΜ
σοβετζιόν: ΝΠ/ΚΜ
σόβολος: ΝΠ/ΔΜ
σοβώ: ΝΠ/ΚΜ
σοδομία: ΝΠ/ΔΜ
Σοδομίτης: ΝΠ/ΔΜ
σοδομιτικός: ΝΠ/ΔΜ
Σοδομίτισσα: ΝΠ/ΔΜ
σόθεμα: ΕΖ/ΔΜ
σοθετός: ΕΖ/ΔΜ
σοθέτω: ΕΖ/ΔΜ
σοιλίγουρδον: ΕΖ/ΔΜ
σοκάκι(ν): ΕΖ/ΔΜ
σοκορέρω: ΕΖ/ΔΜ
σοκόρσο: ΕΖ/ΔΜ
σολάκης: ΕΖ/ΔΜ
σολατσαρίζω: ΕΖ/ΔΜ
σολατσάρω: ΕΖ/ΔΜ
σολάτσο: ΕΖ/ΔΜ
σολδάτος: ΕΖ/ΚΜ
σολδίο(ν): ΕΖ/ΜΚ
σολδός: ΕΖ/ΜΚ
σολέα: ΕΖ/ΚΜ
σολέας: ΕΖ/ΚΜ
σολενιτάδα: ΕΖ/ΚΜ
σόλιτο: ΕΖ/ΚΜ
σολιτσιταδόρος: ΕΖ/ΚΜ
σόλο: ΕΖ/ΚΜ
σολοικισμός: ΕΖ/ΚΜ
σολοικοβάρβαρος: ΕΖ/ΚΜ
σολομώνιον: ΕΖ/ΚΜ
σολομώντειος: ΕΖ/ΚΜ
σολόνικος: ΕΖ/ΚΜ
σολουτίβος: ΕΖ/ΚΜ
σομαρικόν: ΕΖ/ΚΜ
σομπετεύω: ΕΖ/ΚΜ
σομπορνάρω: ΕΖ/ΚΜ
σομφός: ΕΖ/ΚΜ
σοναδόρος: ΕΖ/ΚΜ
σονάρε: ΕΖ/ΚΜ
σονάρω: ΕΖ/ΚΜ
σοπερμπίζω: ΕΖ/ΚΜ
σοπιάνω: ΕΖ/ΔΜ
?σοπούρι: ΕΖ/ΚΜ
σόπρα: ΕΖ/ΚΜ
σοπραβαντζάρω: ΕΖ/ΚΜ
σοπραβέστα: ΕΖ/ΚΜ
σοπρακόμης: ΕΖ/ΚΜ
σορδιέρης: ΕΖ/ΚΜ
σορός: ΚΜ/ΕΖ
σόρτα: ΚΜ/ΕΖ
σόρτε: ΚΜ/ΕΖ
σος: ΚΜ/ΕΖ
σοσαρκία: ΚΜ/ΕΖ
σοσπέζος: ΚΜ/ΕΖ
σοσπετσιόν: ΚΜ/ΕΖ
σοσπώ: ΚΜ/ΕΖ
σοτοαβικάριος: ΚΜ/ΕΖ
σοτοκόπα: ΚΜ/ΕΖ
σοτοπόστος: ΚΜ/ΕΖ
σοτοσκριβέρω: ΚΜ/ΕΖ
σοτοσκρίτος: ΚΜ/ΕΖ
σοτοσκριτσιόν: ΚΜ/ΕΖ
σουάλιος: ΚΜ/ΕΖ
σουάτζα: ΚΜ/ΕΖ
σούβλα: ΑΒ/ΜΚ
σουβλέα: ΑΒ/ΜΚ
σουβλερός: ΑΒ/ΜΚ
σουβλίζω: ΑΒ/ΜΚ
σουβλίον: ΑΒ/ΜΚ
σουβλισμός: ΑΒ/ΜΚ
σουβλιστήρι(ν): ΑΒ/ΜΚ
σουβλιταρέα: ΑΒ/ΜΚ
σουβλοκοπώ: ΑΒ/ΜΚ
σουβλομανικάς: ΑΒ/ΜΚ
σουβλωτός: ΑΒ/ΜΚ
σούγλι: ΑΒ/ΜΚ
σούδα: ΔΜ/ΠΜ
σουδάριον: ΔΜ/ΠΜ
?σουδεμένος: ΔΜ/ΠΜ
σούδιτος: ΔΜ/ΠΜ
σουκανία: ΔΜ/ΠΜ
σουλγένι: ΔΜ/ΠΜ
σουλιμάνος ή σουλιμάνον: ΝΠ/ΠΜ
σουλιμάς: ΝΠ/ΠΜ
σουλτάνα: ΒΜ/ΠΜ
σουλτανίκιν: ΒΜ/ΠΜ
σουλτανικός: ΒΜ/ΠΜ

σουλτάνος: ΝΠ/ΠΜ-ΧΠ
σούλφι: ΒΜ/ΠΜ
σούμα: ΒΜ/ΠΜ
σουμάδος: ΝΠ/ΠΜ
σουμαρισμός: ΒΜ/ΠΜ
σουμάρω: ΒΜ/ΠΜ
σουμάτος: ΝΠ/ΠΜ
σουμπαρής: ΒΜ/ΠΜ
σούμπασης: ΝΠ/ΠΜ
σουνετίζω: ΒΜ/ΠΜ
σουπέδι(ον): ΜΚ/ΠΜ
σουπερπία: ΜΚ/ΠΜ
σουπερπιάζομαι: ΜΚ/ΠΜ
σουπέρπιος: ΜΚ/ΠΜ
σουπέρπος: ΜΚ/ΠΜ
σουπιοκόκαλον: ΜΚ/ΠΜ
σούπλικα: ΜΚ/ΠΜ
σουπλικάρω: ΜΚ/ΠΜ
σουπλικατσιόν: ΜΚ/ΠΜ
σουπλίρω: ΜΚ/ΠΜ
σούρα: ΜΚ/ΠΜ
σουραύλι: ΜΚ/ΔΜ
σουρβιά: ΜΚ/ΔΜ
σουρβομέσφιλα: ΜΚ/ΔΜ
σούρβο(ν): ΜΚ/ΔΜ
Σούρβος: ΜΚ/ΔΜ
σουργιά: ΜΚ/ΔΜ
σούρδα: ΜΚ/ΔΜ
σουρλάς: ΜΚ/ΔΜ
σούρος: ΜΚ/ΔΜ
σουρουλιστής: ΜΚ/ΔΜ
σουρουπιάζει: ΜΚ/ΔΜ
σουρσάτι: ΜΚ/ΔΜ
σουρώνω: ΠαΜ/ΔΜ
σούσα: ΠαΜ/ΔΜ
σουσανιασμένος: ΠαΜ/ΔΜ
σουσάνιν: ΠαΜ/ΔΜ
σουσούμι: ΔΜ/ΜΚ
σουσουμιά: ΔΜ/ΜΚ
σουσουμιάζω: ΔΜ/ΜΚ
σουσούμιασμα: ΔΜ/ΜΚ
σουσουραδώ: ΔΜ/ΜΚ
σουσουρεύω: ΔΜ-ΜΚ/ΠΜ
σουσπετούζης: ΔΜ/ΜΚ
σουσπετσιού: ΔΜ/ΜΚ
σουσπέττον: ΔΜ/ΜΚ
σουσπέττος: ΔΜ/ΜΚ
σουσπιτιάζω: ΔΜ/ΜΚ
σουσπίτιασμα: ΔΜ/ΜΚ
σούστα: ΔΜ/ΜΚ
σουστουνιάζω: ΔΜ/ΜΚ
σουτσεντέρω: ΔΜ/ΜΚ
σουτσεσόρος: ΔΜ/ΜΚ
σουφιόνι: ΔΜ/ΜΚ
σούφισμα: ΔΜ/ΜΚ
σουφιτσιέντες: ΔΜ/ΜΚ
σούφρα: ΔΜ/ΜΚ
σουφράγιο: ΔΜ/ΜΚ
σουφριάζω: ΔΜ/ΜΚ
σουφρίζω: ΔΜ/ΜΚ
σουφρώνω: ΔΜ/ΜΚ
σουχριάζει: ΔΜ/ΜΚ
σουχρίασμα: ΔΜ/ΜΚ
σουχριασμός: ΔΜ/ΜΚ
σοφάς: ΔΜ/ΜΚ
σοφεγάδα: ΔΜ/ΜΚ
σοφής: ΔΜ/ΜΚ
σόφι: ΔΜ/ΜΚ
σοφία: ΜΚ/ΕΖ
σοφίζω: ΜΚ/ΕΖ
σοφικά: ΜΚ/ΕΖ
σόφισμα: ΜΚ/ΕΖ
σοφιστής: ΜΚ/ΕΖ
σοφιστικά: ΜΚ/ΕΖ
σοφιστικός: ΜΚ/ΕΖ
σοφιστός: ΜΚ/ΕΖ
σοφίστρια: ΜΚ/ΕΖ
?σοφονίτης: ΜΚ/ΕΖ
σοφός: ΜΚ/ΕΖ
σοφότητα: ΜΚ/ΕΖ
σοφούτσικος: ΜΚ/ΕΖ
σοφράς: ΠαΜ/ΕΖ
σοφρόνιο(ν): ΠαΜ/ΕΖ
σοφτάς: ΠαΜ/ΕΖ
σοφώς: ΝΠ/ΕΖ
σοχπέτι: ΝΠ/ΕΖ
σπαβεντάρω: ΝΠ/ΕΖ
σπαβεντιάζω: ΝΠ/ΕΖ
σπαγί: ΝΠ/ΕΖ
σπαγία: ΝΠ/ΕΖ
σπαγιάζω: ΝΠ/ΕΖ
σπάγκος: ΝΠ/ΕΖ
σπάζορχις: ΝΠ/ΕΖ
σπαθάδικο: ΝΠ/ΔΜ
σπαθάκι: ΝΠ/ΔΜ
σπαθάριος: ΝΠ/ΔΜ
σπαθαρκόμπουζο: ΝΠ/ΔΜ
σπαθαρομαχαιράς: ΝΠ/ΔΜ
σπαθαρομάχαιρον: ΝΠ/ΔΜ
σπαθάς: ΝΠ/ΔΜ
σπαθέα: ΝΠ/ΔΜ
σπάθη: ΝΠ/ΔΜ
σπαθίζω: ΝΠ/ΔΜ
σπαθίον: ΕΧ/ΔΜ
σπαθίτσιν: ΑΒ/ΔΜ
σπαθοδόξαρα: ΑΒ/ΔΜ
σπαθοκαταλύω: ΑΒ/ΔΜ
σπαθοκοπώ: ΑΒ/ΔΜ
σπαθοκουβικουλάριος: ΑΒ/ΔΜ
σπαθομαχαιράς: ΔΜ/ΠΜ
σπαθόπουλον: ΑΒ/ΔΜ
σπαθοράβδιν: ΑΒ/ΔΜ
σπαθοραβδίτσιν: ΑΒ/ΔΜ
σπαθοφόρος: ΠαΜ/ΔΜ
σπαθοχόρτι(ο)ν: ΠαΜ/ΔΜ
σπαθωμένος: ΠαΜ/ΔΜ
σπάλα: ΕΧ/ΜΚ
σπαλιέρα: ΕΧ/ΜΚ
σπανάκι: ΕΧ/ΜΚ
Σπανάκιος: ΕΧ/ΜΚ
σπανέας: ΕΧ/ΜΚ
Σπάνιας: ΕΧ/ΜΚ
σπανίζω: ΕΧ/ΜΚ
σπανιόλικος: ΕΧ/ΜΚ
Σπανιόλος: ΕΧ/ΜΚ
σπάνιος: ΕΧ/ΜΚ
σπανίως: ΕΧ/ΜΚ
σπανιώτικος: ΕΧ/ΜΚ
σπανολέττα: ΕΧ/ΜΚ
σπανός: ΕΧ/ΜΚ
σπανότης: ΕΧ/ΜΚ
σπανούριος: ΕΧ/ΜΚ
σπαράγγιον: ΕΧ/ΜΚ
σπάραγμα: ΠαΜ/ΚΜ

σπαραγμός: ΠαΜ/ΚΜ
σπαράρω: ΑΒ/ΚΜ
σπαράσσω: ΑΒ/ΚΜ
σπάραχνο(ν): ΑΒ/ΚΜ
σπαργανίζω: ΑΒ/ΚΜ
σπάργανο(ν): ΑΒ/ΚΜ
σπαργανώ -ώνω: ΑΒ/ΚΜ
σπαργώ: ΑΒ/ΚΜ
σπαρλιασμένος: ΑΒ/ΜΚ
σπάρμα: ΚΜ/ΜΚ
σπαρμός: ΑΒ/ΜΚ
σπαρνώ: ΑΒ/ΜΚ
σπάρσιμο: ΑΒ/ΜΚ
σπαρτάρα: ΑΒ/ΜΚ
σπαρταρίζω: ΑΒ/ΜΚ
σπαρτζάμιον: ΑΒ/ΜΚ
σπαρτής: ΑΒ/ΜΚ
σπαρτικόν: ΑΒ/ΜΚ
σπάρτινος: ΑΒ/ΜΚ
σπαρτίον: ΑΒ/ΜΚ
σπάρτον: ΑΒ/ΜΚ
σπαρτό(ν): ΑΒ/ΜΚ
σπαρτσίνα: ΑΒ/ΜΚ
σπάσιμον: ΔΜ/ΧΠ
σπάσμα: ΔΜ/ΧΠ
σπασμός: ΔΜ/ΧΠ
σπαστικός: ΔΜ/ΧΠ
σπάστρα: ΔΜ/ΧΠ
σπάστρεμα: ΔΜ/ΧΠ
σπαστρεύω: ΔΜ/ΧΠ
σπαστρικός: ΔΜ/ΧΠ
σπατάλη: ΔΜ/ΧΠ
σπαταλίζω: ΔΜ/ΧΠ
σπαταλικά: ΔΜ/ΧΠ
σπαταλοκρομμύδης: ΔΜ/ΧΠ
σπάταλος: ΔΜ/ΧΠ
σπαταλώ: ΔΜ/ΧΠ
σπαχηλίκι: ΝΠ/ΜΚ
σπαχής: ΝΠ/ΜΚ
σπαχογλάνης: ΝΠ/ΜΚ
σπεδίζω: ΝΠ/ΜΚ
σπέζα: ΝΠ/ΜΚ
σπείρα: ΠΜ/ΧΠ
σπειρίζω: ΠΜ/ΧΠ
σπείρσιμος: ΠΜ/ΧΠ
σπείρω: ΠΜ/ΧΠ
σπέκλον: ΕΧ/ΧΠ
σπεκουλάρω: ΠΜ/ΚΜ
σπεκουλάτωρ: ΠΜ/ΚΜ
σπελεφρέν: ΠΜ/ΚΜ
σπελίκι(ον): ΠΜ/ΚΠ
σπεντιρίζομαι: ΠΜ/ΚΜ
σπεντίρω: ΠΜ/ΚΜ
σπεντιτσιόν: ΠΜ/ΚΜ
σπεντονάδα: ΠΜ/ΚΜ
σπεράντσα ή σπεράντζα: ΠΜ/ΚΜ
σπέρμα: ΕΧ/ΝΠ-ΚΜ/ΜΚ
σπερματίζω: ΕΧ/ΚΜ
σπερματικός: ΕΧ/ΚΜ
σπερμογόνος: ΕΧ/ΚΜ
σπερμολόγημα: ΕΧ/ΚΜ
σπερτός: ΕΧ/ΚΜ
σπέτρον: ΕΧ/ΚΜ
σπέτσα: ΝΠ/ΚΜ
σπετσαρείον: ΝΠ/ΚΜ
σπετσαρία: ΝΠ/ΚΜ
σπετσάριος: ΝΠ/ΚΜ
σπετσερικά: ΝΠ/ΚΜ
σπέτσια: ΝΠ/ΚΜ
σπετσιάλε(ς): ΝΠ/ΚΜ
σπετσιαλιτά: ΝΠ/ΚΜ
σπετσιέρης: ΝΠ/ΚΜ
σπετσιφικάρω: ΝΠ/ΚΜ
'σπεττιτίβα: ΝΠ/ΚΜ
σπεύδω: ΑΒ/ΒΜ
σπήλαιον: ΑΒ/ΒΜ
σπηλιά: ΑΒ/ΒΜ
σπηλιάδα: ΑΒ/ΒΜ
σπηλιαράκι: ΑΒ/ΒΜ
σπηλιάρι: ΑΒ/ΒΜ
σπήλιος: ΑΒ/ΒΜ
σπιανάδα: ΑΒ/ΒΜ
?σπίγης: ΑΒ/ΒΜ
σπιγκάρδα: ΑΒ/ΒΜ
σπίθα (Ι): ΕΧ/ΧΠ
σπίθα (ΙΙ): ΕΧ/ΧΠ
σπιθαμή: ΕΧ/ΧΠ
σπιθαμογένης: ΕΧ/ΧΠ
σπιθαμόστομος: ΕΧ/ΧΠ
σπιθίζω: ΕΧ/ΧΠ
σπιθοβολίζω: ΕΧ/ΧΠ
σπιθοβολώ: ΕΧ/ΧΠ
σπικ: ΕΧ/ΕΖ
σπιλάδα (Ι): ΕΧ/ΕΖ
σπιλάδα (ΙΙ): ΕΧ/ΕΖ
σπίλος: ΕΧ/ΕΖ
σπιλώνω: ΕΧ/ΕΖ
σπινάτζα: ΕΧ/ΕΖ
σπινθήρ: ΕΧ/ΧΠ
σπινθήρι: ΕΧ/ΧΠ
σπινθηροβολώ: ΕΧ/ΧΠ
σπίνος: ΕΧ/ΕΖ
σπιουνάρω: ΕΧ/ΕΖ
σπιούνος: ΕΧ/ΕΖ
σπιρούνι: ΕΧ/ΕΖ
σπιτζάρι: ΕΧ/ΕΖ
σπλαγχνίζομαι: ΕΧ/ΠΜ
σπλαγχνικά: ΕΧ/ΠΜ
σπλαγχνικός: ΕΧ/ΠΜ
σπλαγχνικούλα: ΕΧ/ΠΜ
σπλαγχνικούτσικος: ΕΧ/ΠΜ
σπλαγχνιστικός: ΕΧ/ΠΜ
σπλάγχνον: ΕΧ/ΠΜ
σπλάγχνος: ΕΧ/ΠΜ
σπλαγχνοσύνη: ΕΧ/ΠΜ
σπλαγχνότης-τητα: ΕΧ/ΠΜ
σπλαγχνούμαι: ΕΧ/ΠΜ
σπλαγχνοφάγος: ΕΧ/ΠΜ
σπλάγχνωση: ΕΧ/ΠΜ
σπλάτζα: ΑΒ/ΔΜ
σπλατζέτα: ΑΒ/ΔΜ
σπλατζοπούλα: ΑΒ/ΔΜ
σπλήνα: ΑΒ/ΜΚ
σπλήνης: ΑΒ/ΜΚ
σπληνία: ΑΒ/ΜΚ
σπληνιάζω: ΑΒ/ΜΚ
σπληνιάρης: ΑΒ/ΜΚ
σπληνίζομαι: ΑΒ/ΜΚ
σπληνικός: ΑΒ/ΜΚ
σπλήξις-η: ΑΒ/ΜΚ
σπλιβέριν: ΑΒ/ΜΚ
σπλιγάρω: ΚΜ/ΔΜ

σπογγάρι: ΑΒ/ΜΚ
σπογγιάριον: ΑΒ/ΜΚ
σπογγίζω: ΑΒ/ΜΚ
σπογγοειδής: ΑΒ/ΜΚ
σπόγγος: ΑΒ/ΜΚ
σπογγώδης: ΑΒ/ΜΚ
σποδή: ΝΠ/ΚΜ
σποδιά: ΝΠ/ΚΜ
σποδός: ΝΠ/ΚΜ
σποδώνω: ΝΠ/ΕΖ
σπολλάτη: ΝΠ/ΚΜ
σπονδείος: ΝΠ/ΚΜ
σποντόνι: ΝΠ/ΚΜ
σπορά: ΕΧ/ΚΜ
σποράδην: ΕΧ/ΚΜ
σπορέα: ΕΧ/ΚΜ
σπορεύγω: ΕΧ/ΚΜ
σπορεύς: ΕΧ/ΚΜ
σπορίζω: ΕΧ/ΝΠ-ΚΜ
σπορικόν: ΕΧ/ΚΜ
σπόριμος: ΕΧ/ΚΜ
σπορίσιμον: ΕΧ/ΚΜ
σπόρκος: ΕΧ/ΜΚ
σπόρος: ΕΧ/ΚΜ
σπορτέλα: ΝΠ/ΚΜ
σπούδα: ΝΠ/ΕΖ
σπουδάζω:ΔΜ/ΕΖ
σπουδαία: ΝΠ/ΕΖ
σπουδαίος: ΝΠ/ΕΖ
σπουδαίως: ΝΠ/ΕΖ
σπουδακτικά: ΝΠ/ΕΖ
σπουδακτικός: ΝΠ/ΕΖ
σπουδακτικώς: ΝΠ/ΕΖ
σπουδαστήριον: ΝΠ/ΑΒ-ΕΖ
σπουδαστικά: ΝΠ/ΑΒ-ΕΖ
σπουδαστικώς: ΝΠ/ΑΒ-ΕΖ
σπουδή: ΑΒ/ΔΜ
σπουδογιαγέρνω: ΝΠ/ΕΖ
σπούδος: ΝΠ/ΕΖ
σπουδός: ΝΠ/ΕΖ
σπουδοσύνη: ΝΠ/ΕΖ
σπουδότης -τητα: ΝΠ/ΕΖ
σπουργίτας: ΕΧ/ΜΚ
σπουργίτης: ΕΧ/ΜΚ
σπουργίτι: ΕΧ/ΜΚ
σπούρδα: ΑΒ/ΠΜ
σπουρδοδόξαρον: ΑΒ/ΠΜ
σπούριος: ΑΒ/ΠΜ
σπρέδος: ΑΒ/ΠΜ
σπρεζιάζω: ΑΒ/ΠΜ
σπρώχνω: ΕΖ/ΚΜ
σπυράκι(ν): ΕΖ/ΚΜ
σπύριασμα: ΕΖ/ΚΜ
σπυρίδιον: ΕΖ/ΚΜ
σπυρί(ον): ΕΖ/ΚΜ
σπυρίς -ίδα: ΕΖ/ΚΜ
σπω: ΕΖ/ΒΜ
σταβλάτορας: ΑΒ/ΜΚ
σταβλίζω: ΑΒ/ΜΚ
στάβλον: ΑΒ/ΕΧ-ΜΚ
σταβλόρθουνος: ΑΒ/ΜΚ
στάβλος (Ι): ΑΒ/ΕΧ-ΜΚ
στάβλος (ΙΙ): ΑΒ/ΕΧ-ΜΚ
Σταγειρίτης: ΑΒ/ΜΚ
στάγιον: ΑΒ/ΜΚ
στάγκος (Ι): ΑΒ/ΠΜ
στάγκος (ΙΙ): ΑΒ/ΠΜ
στάγμα: ΔΜ/ΜΚ
σταγόνι(ν): ΑΒ/ΜΚ
σταγών -όνα: ΑΒ/ΜΚ
σταδιοδρόμος: ΑΒ/ΜΚ
στάδιον: ΑΒ/ΜΚ
στάδος: ΑΒ/ΜΚ
στάζω: ΜΚ/ΒΜ
σταθερά: ΜΚ/ΒΜ
σταθερός: ΜΚ/ΒΜ
σταθερώνω: ΜΚ/ΒΜ
σταθέρωσις: ΜΚ/ΒΜ
στάθμη: ΜΚ/ΒΜ
σταθμίζω: ΜΚ/ΒΜ
σταθμίον: ΜΚ/ΒΜ
σταθμός: ΜΚ/ΒΜ
σταθμώ: ΜΚ/ΒΜ
σταθόρι ή σταθώρι: ΚΜ/ΔΜ
στάκτη: ΚΜ/ΕΖ
στακτία: ΚΜ/ΕΖ
στακτοεγκυλισμένος: ΚΜ/ΔΜ
στακτοκυλισμένος: ΚΜ/ΔΜ
στακτός (Ι): ΚΜ/ΔΜ
στακτός (ΙΙ): ΚΜ/ΔΜ
στάλα: ΔΜ/ΒΜ
στάλαγμα: ΔΜ/ΒΜ
σταλαγματιά: ΔΜ/ΒΜ
σταλαγματίδα: ΔΜ/ΒΜ
σταλαγμός: ΔΜ/ΒΜ
σταλάζω: ΔΜ/ΒΜ
σταλαρισμός: ΒΜ/ΜΚ
σταλάρω: ΒΜ/ΜΚ
στάλια: ΒΜ/ΜΚ
σταλίζω: ΒΜ/ΜΚ
σταλικιάζω: ΒΜ/ΜΚ
σταλίκι(ν): ΒΜ/ΜΚ
σταλώννω: ΒΜ/ΜΚ
στάμα (Ι): ΕΧ/ΔΜ
σταματαίνω: ΕΧ/ΜΚ
σταματίζω: ΕΧ/ΜΚ
σταματικά: ΕΧ/ΜΚ
σταματοσύνη: ΕΧ/ΔΜ
σταματώ: ΕΧ/ΜΚ